

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

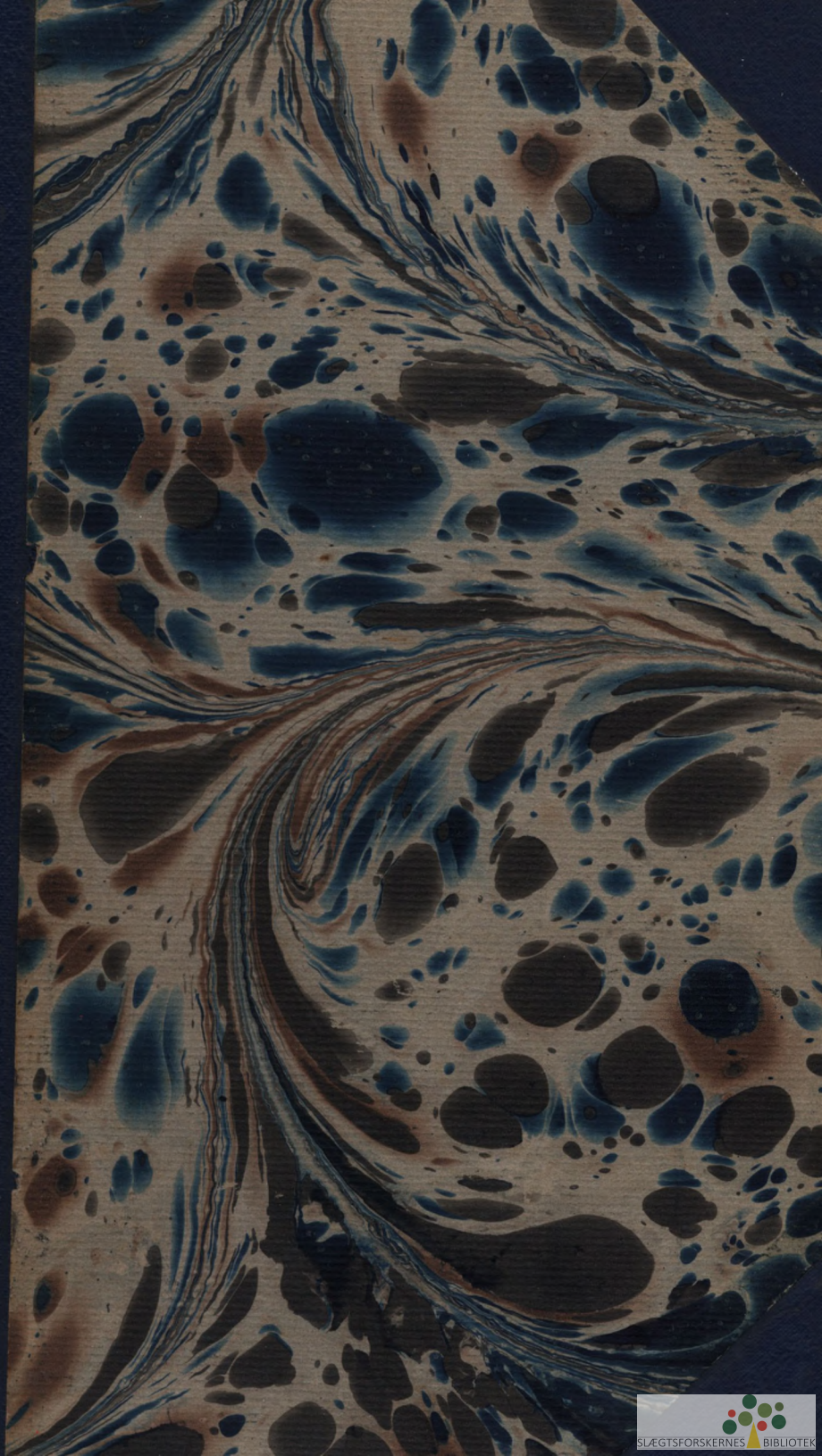
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DANSK
BIOGRAFISK
LEKSIKON

GRUNDLAGT AF C. F. BRICKA

REDIGERET AF

POVL ENGELSTOFT

UNDER MEDVIRKNING AF

SVEND DAHL

UDGIVET

MED STØTTE AF CARLSBERGFONDET

III

BILLE—BRANDSTRUP

J. H. SCHULTZ FORLAG
KØBENHAVN MCMXXXIV

Tilsynsraad:
Aage Friis, Ellen Jørgensen, L. Laursen.

Copyright 1934 by J. H. Schultz Forlag.

Trykt i J. H. Schultz A/S Universitetsbogtrykkeri.

Bille, en af den gamle danske Adels største og mest betydende Ætter, der med Sikkerhed føres tilbage til Brødrene Jon og Esbern Nielsen B., som begge skrev sig til Solbjerg, tog Arv efter Bent B. og var Sønner af den Niels Jonsen, der 1316 og 1317 nævnes sammen med Bent B. og som rimeligvis var hans Broder. Som Stamfader til Slægten maa da opstilles en Jon (B.). Ovenn. Jon Nielsen B. til Solbjerg var Fader til nedenn. Ærkebiskop Peder Lykke (1359—1436) og til Bent Jonsen (d. ca. 1441), der havde tre Sønner, blandt hvilke nedenn. Rigsraad Torbern B. (d. 1465) til Allinde og Svanholm. Denne var i andet Ægteskab Fader til nedenn. Bent B. (ca. 1440—94) — Stamfader til Egede-Søholm Linien —, Peder B. (d. 1508) til Svanholm og nedenn. Rigsraad Steen Basse B. (ca. 1446—ca. 1520) til Allinde og Lyngsgaard. Denne var Fader til de nedenn. Ærkebiskop Torbern B. (d. 1552) og Rigsraad Claus B. (ca. 1490—1558) — Stamfader til Allinde-Linien. Nysnævnte Peder B. til Svanholm havde tretten Børn, blandt hvilke de nedenn. Biskop Ove B. (ca. 1480—1555), Rigsraad Knud B. (d. 1543) — Stamfader til Kærsgaard-Linien —, Rigshofmester Eske B. (ca. 1480—1552) — Stamfader til Svanholm-Linien —, og Rigsraad Mogens B. (d. 1538). — *Egede-Søholm-Linien* stammer, som nævnt, fra Bent B. (d. 1494), der i andet Ægteskab var Fader til de nedenn. Hans B. (ca. 1470—1542) til Egede og Anders B. (1477—1555) til Søholm, der var Fader til nedenn. Bent B. (1509—55) til Bregentved og Frants B. (d. 1563) til Søholm. Linien uddøde omkr. 1600. — *Allinde-Linien*: Claus B. (ca. 1490—1558) til Allinde og Lyngsgaard havde elleve Børn, blandt hvilke nedenn. Beate B. (1526—1605), der var gift med Rigsraad Otte Brahe til Knudstrup (s. d.), nedenn. Steen B. (1527—86) til Raabelev, Vandaas og Næsbyholm — hvis Søn nedenn. Rigsraad Anders B. (1580—1633) til Rosendal var Stamfader til den yngre Adels-slægt B. — og nedenn. Jens B. (1531—75) til Billesholm. Sidstnævnte var Fader til de nedenn. Claus B. (1560—1600) til Lyngs-

gaard, Birgitte B. (1575—1639) til Gl. Køgegaard, Steen B. (1565—1629) til Billesholm og til Erik B. (1570—1600) til Rønnowsholm, hvis Søn nedenn. Rigsmarsk Anders B. (1600—57) til Damsbo og Søbo var Fader til nedenn. Sophie B. (1634—93), der var gift med Mogens Rosenkrantz (1622—95) til Glimminge. Steen B. til Billesholm var Fader til Hans B. (1601—72) til Jungetgaard, hvis Sønnesøn var nedenn. Stiftamtmand Jørgen B. (ca. 1672—1736) til Jungetgaard m. m. — *Kærsgaard-Linien*: Rigsraad Knud B. (d. 1543) var Farfaders Fader til Henrik B. (d. 1655) til Billeskov, der var gift med Slægtbogsforfatterinden Lisbet Bryske (s. d.), og hvis Sønnesøns Søn nedenn. Stiftamtmand Henrik B.-Brahe (1709—89) til Holbækgaard 7. Marts 1788 fik Bevilling paa at føre de Brahe's Navn og Vaaben. — *Svanholm-Linien*: Eske Bille (ca. 1480—1552) havde tretten Børn, blandt hvilke nedenn. Peder B. (1518—80) til Svanholm — hvis Søn var nedenn. Oluf B. (ca. 1555—1602) til Øster Vallø — og nedenn. Jørgen B. (ca. 1520—1601) til Ellinge og Vallen, hvis Søn var nedenn. Eske B. (1552—1619) til Ellinge og Vallen m. m.

Den yngre Adelsslægt B. begynder med nedenn. Officer Steen Andersen B. (ca. 1624—98), der som naturlig Søn af ovenn. Anders Steensen B. til Rosendal 3. Maj 1679 blev ophøjet i Adelstanden; han havde fjorten Børn, blandt hvilke Kaptajnavgtmester Just B. (1670—1749) og nedenn. Admiral Mikkel B. (1680—1756). Af disse var Just B. Fader til nedenn. Kontreadmiral Daniel Ernst B. (1711—90), hvis Søn nedenn. Gehejmestatsminister Steen Andersen B. (1751—1833) var Fader til nedenn. Marineminister Steen Andersen B. (1797—1883). Denne havde tre Børn, blandt hvilke Kammerherre Steen Andersen B. (1830—1905) og nedenn. Frantz Ernst B. (1832—1918). Admiral Mikkel B. (1680—1756) var Fader til Kontreadmiral Bendix Lasson B. (1723—84) og nedenn. Mathias B. (1736—82), hvis Sønner var nedenn. Kontreadmiral Michael Johannes Petronius B. (1769—1845) — Fader til nedenn. Diplomat Christian Høyer B. (1799—1853) —, nedenn. Kommandørkaptajn Søren Adolph B. (1775—1819) — hans Sønnesøn var nedenn. Politiker Carl Steen Andersen B. (1828—98) — og nedenn. Diplomat Steen Andersen B. (1781—1860), hvis Søn Diplomaten Torben B. (1819—83) nævnes nedenfor.

Ovennævnte Henrik B.-Brahe var Fader til nedenn. Grev Preben B.-Brahe (1773—1857), der erigerede Grevskabet Brahesminde og 9. Maj 1798 optoges i lensgrevelig Stand. Han var gift tre Gange og havde i sit første Ægteskab Sønnen nedenn. Diplomat Grev Henrik B.-Brahe (1798—1875), hvis Søn Grev Preben Charles B.-Brahe

(1842—1918) 1873 fik Patent paa Navnet B.-Brahe-Selby. Broder til Grev Henrik B.-Brahe (1798—1875) var Gehejmekonferensraad Baron Fritz Siegfried B.-Brahe (1799—1871) til Stamhuset Egeskov, hvis Søn var nedenn. Diplomat, Baron Frantz Preben B.-Brahe (1824—82) til Egeskov. — I andet Ægteskab var Grev Preben B.-Brahe (1773—1857) Fader til nedenn. Stiftamtmand Johan Christian B.-Brahe (1819—99) til Svanholm.

En borgerlig Slægt B., der ogsaa har taget Adelslægtens Vaaben og ændret dets Farver til blaat og Sølv, hvorfor den ogsaa kaldes »de blaa B.er«, nedstammer fra Andreas B. i Højer, hvis Søn Kaptajn i Søetaten Lars B. (1683—1757) var Fader til nedenn. Hans Martin B. (1732—88) og Kommandørkaptajn Andreas B. (1734—82), der var gift med en Datter af ovenn. Kontreadmiral Daniel Ernst B. Nævnte Hans Martin B. var Fader til nedenn. Guvernør Gerhard Sievers B. (1765—1816).

Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 55—107; VIII, 1891, S. 488 f.; X, 1893, S. 538; XIV, 1897, S. 491; XVIII, 1901, S. 542 f.; XXIII, 1906, S. 486 f.; XXVIII, 1911, S. 566; XXXII, 1915, S. 590 f.; XL, 1923, S. 549. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I—II, 1887—93.

Albert Fabritius.

Bille, Anders, 1477—1555, Rigsraad. F. 4. April 1477, d. 23. Okt. 1555 i Stege, begr. i Magleby K., Stevns. Forældre: Bent B. til Egede og Søholm (s. d.) og 2. Hustru. Gift 1° 3. Dec. 1508 paa Stegehus med Pernille Krognos til Bregentved og Markie, d. 26. April 1533 paa Svenstrup, D. af Oluf Stigsen Krognos (s. d.) og 2. Hustru. 2° 14. Okt. 1537 paa Søholm med Anne Lykke (gift 2° med Otte Krumpen, s. d.), D. af Peder L. (s. d.) og 2. Hustru.

Første Gang, A. B. træder offentligt frem, er 1502, da han var Arkelimester under Hertug Christian (II.)s Tog i Västergötland. Han havde, synes det, nok saa megen Ulempe som Ære af dette Tog, thi Otte Rud, der var Høvedsmand for Fodfolket og hans Teltfælle, beskyldte ham senere for under et natligt Overfald at have ladet ham i Stikken. A. B. mente selv, at han havde gjort sin Pligt ved skyndsomst at ile til Skytset, og om det end ikke kom til Injuriesag, saa ansaa A. B. det til sidst for nødvendigt offentligt at rense sig. 1506 opnaede han en Æresdom af Kong Hans, hvorefter han fandtes sagesløs. Et Gran af Sandhed har der vel nok været i Otte Ruds Beskyldning; A. B. viste sig ogsaa senere i Livet god til at hytte sit Skind. Allerede 1505 var A. B. blevet forlenet med Stegehus paa Livstid (i Pant), og i de følgende Aar var han Fodermarsk. Selv hans Drab paa Niels Hak paa Helsingborg Slot 1508 i baade Kong Hans' og Ærkebispens Nærværelse

gjorde intet Afbræk i hans Karriere. Vel maatte han en Tid flygte ud af Landet, men allerede inden Aarets Udgang kunde han, udsonet med baade Kongen og Kirken, vende tilbage og fejre sit Bryllup. Stegehus, hvor han i de følgende Aar havde sit Hjem, var en udsat Post; baade 1510 og 1522 blev Møen haardt hjemsogt af Lybækkerne. Navnlig under det første Angreb forsvarede A. B. Stege med stor Tapperhed. — Kongeskifterne kom ikke A. B. til Skade. Ved Christian II.s Kroning blev han slaet til Ridder, og han stod paa en god Fod med denne Konge i hele hans Regeringstid, men efter hans Flugt 1523 var han dog ikke sen til at slutte sig til Frederik I. Han lønnedes med i Løbet af Sommeren 1523 at blive optaget i Rigsraadet og fik Stevns Herred i Pant. A. B. kom fra nu af til at spille en fremtrædende Rolle. I Efteraaret 1523 var han blandt de tilfornordnede Raader i Lejren for Kbh. og var senere en af Statholderne paa Sjælland. Som saadan var han med til med haard Haand at slaa Bonderejsningerne ned navnlig i sit ny erhvervede Len Stevns Herred. I de følgende Aar havde han forskellige offentlige Hverv. Vigtigst var, at han fra 1527 var øverste Høvedsmand eller Mønstringsherre paa Sjælland, til Tider sammen med Oluf Rosenkrantz eller Henrik Gjøe. Han opholdt sig derfor hen i 20'erne kun sjældent paa Stegehus, men havde sit Hjem paa sin fædrene Gaard Søholm, hvori han efterhaanden havde faaet sig tilskiftet alle Parter. Det lykkedes ham 1530 at udvide sine Len med det rige Dalby Kloster i Skaane (paa Livstid). — En lidet flatterende Rolle spillede A. B., da Christian II. 1532 kom som Fange til Kbh. Sammen med Tyge Krabbe førte han de lidet hyggelige Forhandlinger i Helliggejst med de lybske og svenske Udsendinge, hvor man besluttede at se bort fra Lejdet og beholde Christian II. i Forvaring, og han paatog sig yderligere at overbringe Christian II. den ubehagelige Meddelelse om, at han ikke kunde faa Frederik I. i Tale. Han var ogsaa blandt de otte danske og holstenske Raader, til hvem Opsynet med den fangne Konge betroedes.

Efter Frederik I.s Død 1533 stod A. B., god Katolik som han var, Last og Brast med den øvrige B.-Slægt for at hindre Hertug Christians Valg til Konge. Men 1534 brød Grevefejden ud. Da Grev Christoffer i Slutningen af Juni ankom til de danske Farvande paa en lybsk Flaade, opholdt A. B. sig paa Stegehus. Rimeligvis befrygtende et Angreb paa Møen, muligvis ogsaa Forræderi af Stege Borgere tøvede han her et Par Dage, skønt han var øverste Befalingsmand paa Sjælland. Da A. B. kom herover, havde Grev Christoffer allerede besat hele Østsjælland. Han kunde intet ud-

rette, og da nu Søholm belejredes og Murene under Beskydningen begyndte at styrte sammen, sluttede han 4. Juli Overenskomst med Grev Christoffer om at blive hans Mand. Som Erstatning for Stegehus, som Stegeborgerne straks efter hans Afrejse havde overrumplet, fik han Vordingborg i Forlening. En Tid hørte han til Grev Christoffers ledende Raadgivere, men da den store Adelsjagt paa Sjælland begyndte i Jan. 1535 efter den skaanske Adels Frafald, toges ogsaa A. B. i Forvaring af Borgerne i Kbh. Denne Gang hjalp hans Smidighed ham ikke. I Begyndelsen af 1536 førtes han med de øvrige adelige Fanger til Mecklenburg. Efter Kbh.s Overgivelse i Sommeren 1536 blev de Kong Christians Fanger, og A. B. opnaaede først sin Frihed i Dec. 1536 paa overordentlig haarde Vilkaar. Han mistede sin Plads i Rigsraadet og alle sine Len med de deri staaende Pantessummer. Sine private Ejendomme beholdt han ganske vist, men af Søholm var kun »blotteste Jorden« tilbage. A. B. var da nu en fattig Mand. Det skulde synes umuligt for ham nu at genvinde sin tidligere Position, — han gav dog ikke op. Omtrent samtidig med Frederik I.s Død havde A. B. mistet sin første Hustru, og nu, efter at han havde genvundet sin Frihed, saa han sig om efter en anden Hustru og fandt hende i den unge og rige Anne Lykke. Ved hende blev han Svoger til den ansete Jørgen Lykke, og han blev allerede i Begyndelsen af 1539 gendnævnt til Rigsraad og s. A. under Kongens Fraværelse sammen med Knud Gyldenstjerne Høvedsmand paa Sjælland. Okt. 1539—Aug. 1542 var han Statholder paa Kbh.s Slot. Som Statholder var A. B. i meget paa sin rette Plads. Praktisk og paapasselig førte han Tilsyn med Skibsbygning, Kbh.s Slots og Flaadens Proviantering, sørgede for, at alt var i Beredskab til at modstaa et eventuelt Angreb, som man stadig frygtede; men i Forholdet til Sverige viste han maaske nok vel megen Ilterhed. Hans Statholderskab medførte, at han paa ny fik Len. Først Dronningholm, der dog senere lagdes under Kbh., og fra Slutningen af 1540 atter Stegehus (frit til sin Død). Han deltog i 40'erne flere Gange i Forhandlinger med Udlandet, 1541 i Brømsebro og Regensburg, 1544 i Speyer. Ogsaa i de følgende Aar deltog han, der selv i sin høje Alderdom havde et udmærket Helbred, i offentlig Virksomhed og var saaledes næsten altid til Stede paa Herredagene endnu i 50'erne. — Ligsten formentlig af Morten Bussart i Magleby K.

W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93, S. 289—92, 308—19, 386—99, 413—16, 511—33, 569—79, 587—89, 596—600, 624—28, 732—46. Danmarks Adels Aarvog, VII, 1890, S. 70. Aarb. f. Hist. Samf. f. Præstø Amt, III, 1914, S. 15—31.

A. Heise (Astrid Friis*).

Bille, Anders, 1580—1633, Rigsraad. F. 1580, d. Okt. 1633. Forældre: Steen B. til Raabelev, Vandaas og Næsbyholm i Skaane (s. d.) og Hustru. Ugift.

A. B. kom 1592 i Sorø Skole og tjente siden som Hofjunker 1603—10. 1606 ledsagede han Christian IV. paa dennes Rejse til England, og n. A. fulgte han Rigsraad Jacob Ulfeldt paa dennes Gesandtskabsrejse til Nederlandene. 1608 blev han Ritmester over den skaanske Fane af Rostjenesten og deltog som saadan og senere som Oberst med Udmærkelse i Kalkmarkrigen. I Jan. 1612 gjorde han sammen med Statholderen Gert Rantzau et Indfald i Småland, ved hvilken Lejlighed Växjö og flere Landsbyer afbrændtes. I Febr. s. A. var han med ved det Nederlag, som det lykkedes at tilføje Gustaf Adolf ved Vitsø i Skaane. I Marts 1612 blev han sammen med Axel Brahe udnævnt til Guvernør i Skaane og var flere Gange Medafsending ved de Grænsemøder, hvor der skulde forhandles om Fangernes Udveksling. Da A. B. 1610 forlod Hoftjenesten, var han bleven Lensmand paa Helsingborg Slot, en Stilling, han først frattraadte 1629. 1612—33 havde han tillige Herrisvad Kloster i Forlening. 1616 blev han Rigsraad og sloges samtidig til Ridder. 1619 var han en af de danske Afsendinge ved Grænsemødet i Ulfsbæk med de svenske og sendtes senere s. A. til Norge for sammen med andre Adelsmænd at holde Retterdag i Skien. 1631 sendtes han til Bornholm og Gotland for at høre Retssager. A. B. havde efter sin Fader arvet Raabelev og Rosendal, paa hvilken sidste han opførte en ny Hovedbygning. Hans Rygte i Omegnen var ikke det bedste. Han dadledes for Haardhed og Kvindekærhed. Han roses dog samtidig for sin Kærlighed til Videnskaberne. I politisk Henseende var han en Modstander af Christian IV.s Deltagelse i Trediveaarskrigen og vistnok ogsaa fjendtlig stemt mod Sverige. — A. B.s Trolovede, Anne Rosenkrantz, en Datter af Otte Christoffer R. til Boller, døde 27. Dec. 1609, kort før Brylluppet skulde finde Sted. Med en uadelig Kvinde, Cathrine Henriksdatter, havde han flere Børn, af hvilke en, Steen Andersen Bille, 3. Maj 1679 blev adlet med de B.ers Navn og Vaaben og blev Stamfader for den yngre Adelsslægt B. — Maleri fra 1616 paa Rosendal i Skaane.

L. S. Vedel Simonsen: *Rugaards Hist.*, II, 1, 1844, S. 117 f. F. Richardt og G. Liunggren: *Skånska herregårdar*, I, 1853: Rosendal. Svenska slott och herresäten. Skåne, 1909, S. 190—93. J. A. Fridericia: *Danmarks ydre politiske Hist.* 1629—60, I, 1876, S. 86. *Danmarks Adels Aarbog*, VII, 1890, S. 88, 98. W. Møllerup og Fr. Meidell: *Bille-Ættens Historie*, II, 1, 1887.

L. Laursen (J. A. Fridericia).

Bille, Anders, 1600—57, Rigsmarsk. F. 19. Marts 1600 paa Rønnowsholm i Vendsyssel, d. 10. Nov. 1657 i Frederiksdodde (Fredericia), begr. i Odense. Forældre: Erik Jensen B. til Rønnowsholm (1570—1600) og Mette Banner Andersdatter (1575—1614, gift 2^c 1605 med Jørgen Kaas til Birkelse, d. senest 1634). Gift 14. Dec. 1628 med Sophie Jacobsdatter Rosenkrantz, d. 1667, D. af Jacob Eriksen R. til Arreskov (1567—1616) og Pernille Henriksdatter Gyldenstjerne (1576—1622).

A. B. gik tidligt i udenlandsk Krigstjeneste og stod 1619, kort efter Trediveaarskrigens Begyndelse, i Kurfyrst Friedrich af Pfalz' Hær, senere under andre tyske Fyrster, men fra 1626 som Løjtnant hos Ritmester Henrik Holck, den senere kejserlige Feltmarskal, i Hertug Bernhard af Weimars Rytterregiment i Christian IV.s Hær i Tyskland. Ved dette deltog han i Felttoget i Schlesien m. m. under Greven af Mansfeld. Da Holck blev Chef for et andet Regiment, maa A. B. som Ritmester have overtaget Kompagniet, thi han skulde 1627 »have Tractement« ligesom de »andre Weimarske Ritmestre« efter at have faaet Patent som Ritmester over det ene fynske Rostjenestekompani. 1631 fik han Rugaards Len, og 1634—42 var han Lensmand paa Øsel. 18. April 1642 valgtes han til Rigsmarsk og fik samtidig Vestervig Len, der 1650 ombyttedes med Skanderborg. Valget var faldet paa den rette Mand. Han var fuldt uddannet Krigsmand og derhos en Mand med Overblik, fremskuende, en fremragende Administrator, energisk, myndig, men stejl indtil Hensynsløshed. Hans store private Dygtighed og Driftighed gjorde ham efterhaanden til en af Landets største og mest formuende Godsejere. Hans Ejendomme laa i to Grupper, dels Øst for Assens, dels Syd og Sydøst for Viborg, og paa sine Standsfæller og Naboer, navnlig i Jylland, fik han stor Indflydelse. Allerede 1643 mærkes hans faste Haand, idet han fik sat igennem, at fremtidig skulde Officersudnævnelser i de nationale Afdelinger ske gennem ham.

I Dec. 1643 overskred Torstenson Holstens Sydgrænse og erobrede Fæstningen Christianspris ved Kielerfjord for dernæst at rykke videre op gennem Halvøen. 18. Dec. udstedte Kongen fra Fr.borg Ordre til A. B. om snarest ved Snoghøj at samle Tropperne fra Jylland til Modstand og straks efter andre Ordre om Samling af Tropperne i de andre Landsdele. A. B. synes at have faaet Efterretning om Fjendens Indbrud allerede tidligere, thi fra 19. Dec. begyndte Tropperne i Jylland efter Ordre, i »stor II«, at drage mod Lille Bælt, hvad der maa skyldes direkte Ordre fra A. B. Fra Slutningen af Dec. arbejdedes der under hans energiske

Ledelse paa Forskansninger paa begge Sider af Bæltet, og navnlig søgte man at gøre en Fredslejr ved Snoghøj til en lille Fæstning. 29. Dec. kom Kongen til Middelfart, men forholdt sig temmelig passivt. Det var lykkedes A. B. ved Nytaar at samle ca. 5000 Mand til Fods og 1400 til Hest. I en Fægtning ved Eltang 9. Jan. blev det danske Rytteri kastet tilbage mod Snoghøj, og s. D. angreb Fjenden den endnu ufærdige Forskansning her. Efter nogle mindre Kampe begyndte Forsvarerne at rømme Stedet, og 14. Jan. blev det overgivet efter Kongens Ordre, hvorved godt 2000 Mand faldt i Fangenskab.

I Begyndelsen af Febr. søgte Torstenson at sætte over til Fyn, men blev straks afvist. Paa sin Side samlede A. B. Overgangsmateriel, gik 17. Febr. over og erobrede Forskansningen ved Snoghøj efter en heftig Kamp. Fjenden, der i Mellemtiden ogsaa havde sat sig fast ved Bersodde (Skanseodden ved Fredericia), gik imidlertid frem til Modangreb og tog den tabte Forskansning tilbage. I de følgende Maaneder iværksatte A. B. en Række Ekspeditioner mod andre Punkter, hvoraf navnlig den til Kolding 1. Maj var af megen Betydning. Han havde erfaret, at Fjenden i en Række Havne, særlig ved Kolding, havde samlet betydelige Mængder Overgangsmateriel til et Angreb paa Fyn, hvorfor han Natten til nævnte Dag satte over og i Dagbrækningen overfaldt fire fjendtlige Rytterregimenter her. Fjenden blev fuldstændig overrasket og blev dels nedhugget eller fangen, dels spredt til alle Sider. Et Antal Standarter, Kanoner m. m. blev erobret og Transportflotillen ganske ødelagt, hvorpaa A. B.s Styrke »i fuldeste March« vendte tilbage til Fyn. 5. Maj satte han atter over og erobrede begge Forskansninger »med Kaarden i Haand«, og fra nu af forblev de fast i de Danskes Hænder.

Sommeren 1644 trak Torstenson sin Hær ned i Nordtyskland og efterlod kun svage Styrker enkelte Steder paa Halvøen; men da et andet svensk Korps senere paa Aaret rykkede op i Jylland, fik A. B. Befaling til med sit Korps at samarbejde med et holstensk Korps under Biskop Frederik (III.) paa at fordrive Fjenden, der havde sat sig fast i Egnen Syd for Randers. A. B. søgte at formaa Prinsen, der skulde have Overkommandoen, til, at de i Forening skulde gaa løs paa det fjendtlige Korps, — A. B. vilde saa selv føre sit Korps under Prinsen. Men denne og hans Raadgivere turde ikke vove sig saa langt nordpaa, og Resultatet af Toget blev alene Erobringen af det svagt besatte Riberhus. Dette Møde med Prins Frederik, hvor A. B. med Skarphed og Ubøjelighed hævdede sin Stilling som Rigets højeste militære Embedsmand og dansk

Adelsmand over for Prinsens holstenske og tyske Omgivelser, har uden Tvivl vakt Stemninger, der senere blev skæbnsvangre saavel for A. B. personlig som for Udviklingen i den næste Krig, om end Kongen til sidst godkendte A. B.s Anskuelse. S. A. paadrog A. B. sig imidlertid Kongens Unaade, fordi han og Rigsraad Mogens Kaas ikke kunde formaa den fynske Adel til at udrede en Kopskat. Det hedder sig, at Kongen endog har tænkt paa at udelukke A. B. af Rigsraadet, og samtidig bebrejdede den fynske Adel A. B., at han ikke bedre hævdede Adelen Rettigheder. Fynboerne beherskedes af den rige og myndige Jørgen Brahe til Hvedholm, A. B.s nærmeste Nabo, der næppe har set med gunstige Øjne paa hans voksende Betydning og Myndighed. Det var i Anledning af denne Sag, at A. B. udfordrede Rigsraad Iver Vind, hvem han sigtede for hemmelig at have leveret Kongen et Forslag af A. B. til Rigsraadet om en ændret Form for Opkrævningen af »Hovedskatten«. »Du er den Mand, som jeg tror til saadan Misforstand (hos Kongen) at have foraarsaget . . . Er der en ærlig Blodsdraabe i Dig . . ., saa skal du finde den Mand, som ikke hemmelig, men tilbørlig gaar Dig under Øjne. Saafremt Du og haver de Tanker at nægte . . ., saa vil jeg finde Maade at revengere mig, udi Anseende at jeg paa min Person, Hustru og Børns Velfærd er bleven eftertragtet . . .« I dette Brev har man Manden.

I den første af sine bekendte »Betænkninger« rejste A. B. i Foraaret 1646 det vigtige Spørgsmaal om Rigets fremtidige Værneforfatning, der nu »fast i største Confusion nederligger, saa at den, der først begærer os, kan saagodtsom træde os under Fod.« Der bør oprettes et »fast Krigsraad af indfødte danske Mænd med Krigserfaring, . . . da det, naar overhængende Fare truer, vil falde besværligt altid at indhente Ordre ved Hove«. Til Krigsmagten bør der anvises bestemte Midler, der ikke under noget Paaskud maa bruges til andre Formaal, o. s. v. To Dage efter indgav han en udførlig supplerende Betænkning angaaende Hær, Flaade, Befæstninger o. s. v. samt den indenrigske og udenrigske Politik. Trods den herskende patriotiske Stemning fandt dog mange i Rigsraadet og blandt Landkommisærerne, at A. B. stillede for store Krav, og den Resolution, som Kongen endelig gav i Sagen, blev kun et Kompromis mellem Parterne, men der bevilgedes dog betydelige Midler til Hærstyrken og til Fæstningsanlæg navnlig ved Frederiksdode, og Marskens Myndighed udvidedes betydeligt. Mod Slutningen af Trediveaarskrigen, da Kong Christian var ude af Stand til at lede Statens Anliggender, havde A. B. med fast Haand grebet om alt, hvad der vedrørte Rigets Forsvar, og ledede

det ved Instruktioner og Ordre til Guvernører og Troppechefer navnlig i Grænseprovinserne. I formel Henseende blev det fastslaaet i Frederik III.s Haandfæstning, at i Krigstid stod Marsken umiddelbart under Kongen — altsaa at f. Eks. ingen udenlandsk General kunde skydes ind over Marsken.

Allerede 1648 viste det sig, at Midlerne til Forsvaret ikke indgik som forudsat, og Hannibal Sehested fik sat igennem, at den Del af de norske Skatter, der hidtil var gaaet til Militsen i Danmark, skulde forblive i Norge. Dette modsatte A. B. sig paa det bestemteste og fremsatte endog Formodning om, at Sehested havde misbrugt sin Stilling i Norge til egen Fordel, og androg paa en Undersøgelse, hvad der nu indbragte ham Sehesteds Fjendskab. Under Omstændighedernes Tryk foreslog Rigsraadets Flertal, meget mod A. B.s Villie, en Reduktion af Hæren, som A. B. gennemførte. Ogsaa med Landkommissærerne, der forvaltede de til Forsvaret bevilgede Midler, kom A. B. gentagne Gange i Konflikt angaaende Pengenes Udbetaling. Efter haarde Kampe fik han dog sat igennem, at hans Anvisninger »udisputerlig, uden Ophold« skulde honoreres. I de otte Aar indtil 1650 havde A. B. i Embeds Medfør skaffet sig mange Uvenner: begge Kongerne, Dronning Sophie Amalie og Hofpartiet (ved Protester mod de store Hofudgifter), den holstenske Adel, Hannibal Sehested, til Dels ogsaa Corfitz Ulfeldt, en Del af den fynske Adel, nogle af Landkommissærerne og en Del af Kollegerne i Rigsraadet. Men han havde ogsaa Venner, og han var navnlig den jyske Adels Mand.

1650 gav Kong Frederik Stødet til nye Overvejelser i Rigsraadet om Landets Forsvar. A. B. blev Formand i det nedsatte Udvalg; men med Skuffelserne fra de foregaaende Aar i frisk Erindring viste han sig i Begyndelsen meget tilbageholdende under Forhandlingerne. Ligesom tidligere herskede der dybe Uoverensstemmelser om Formen for en ny Forsvarsordning. Den ene Part holdt paa en Ordning med en lille hvervet Fredsstyrke som Stamme for Opstilling ved truende Fredsbrud af Regimenter med hvervede Folk fra Ind- og Udland, medens det indfødte Mandskab kun skulde have en kortvarig Uddannelse. En anden Part fulgte A. B., der bestemt holdt paa, at Forsvaret burde grundlægges paa et rimeligt Antal udskrevne Regimenter, hvis Mandskab allerede i Fredstid uddannedes til virkelige Soldater. Ogsaa denne Gang blev Resultatet et Kompromis. Fodfolket blev kun uvæsentlig forøget og forbedret, medens derimod Rostjenesten af Lenene og Adelsgodset blev noget nær fordoblet, hvortil kom en betydelig Forøgelse med de saakaldte Sogneryttere samt Præste- og Foged-

ryttere. Fodfolket talte ca. 8000 Mand, Rytteriet ca. 6000, der kun var løselig inddelt i Kompagnier. De hvervede Folk var saa godt som afskaffet. Men det Led i Organisationen, som A. B. saa meget havde ønsket 1646, et Generalitet, savnedes fremdeles. Denne Ordning traadte i Kraft 1653, og det blev paa dette Grundlag, at Felttoget aabnedes 1657 mod Krigerkongen Karl Gustaf. — For at blive uafhængig af de tyske Vaabenfabrikker og Kongens større eller mindre Villighed til at sælge af Kronens Vaabenoplæg fik A. B. grundlagt en velindrettet Vaabenfabrik ved Brobygaard.

For Krigen 1657 opstilledes der et Korps i Skaane, et i Holsten. Det havde heddelt sig, at Kongen selv vilde tage Kommandoen over det i Holsten, men i April fik A. B. Patent som Øverstbefalende der og Instruks om sit Forhold »i vor Fraværelse«. A. B. kunde dog kun iværksætte, hvad der forud var vedtaget i Krigsraad, og Kongen forbeholdt sig den øverste Ledelse. I det første Krigsraad, i Slutningen af Maj, vedtoges foreløbig, at Grænsen skulde forsvares og Rytteriet yderligere fremskydes; en Hauptaction skulde undgaas, og hvis den svenske Hovedhær under Karl Gustaf personlig angreb, skulde hele Korpset gaa tilbage mod Marsklandene og dække disse. Efter Udstedelsen af Krigserklæringen 1. Juni afholdtes et nyt Krigsraad 8. Juni, efter Modtagelsen af en kgl. Ordre om at »gaa løs paa Fjenden«, og det vedtoges, at Rytteriet skulde gaa frem og dække Sydøstgrænsen, medens den øvrige Del af Korpset skulde gaa over Elben ind i Stift Bremen. Korpset talte da ca. 12 000 Mand, mest nyhvervede, løst sammenføjede Afdelinger, svagt paa Artilleri og uden tilstrækkeligt Stabspersonale. Trods disse Mangler lykkedes det hurtigt at erobre hele Stift Bremen alene med Undtagelse af det særlig stærkt befæstede Stade, som nu skulde angribes. I den anden Uge af Juli erfarede man imidlertid, at Karl Gustaf i Ilmarcher nærmede sig fra Øst. A. B. besluttede derfor at efterlade nødtørftige Besætninger i det erobrede Landskab, at samle Korpsets Hovedstyrke hen til Rytteriet paa Holstens Sydøstgrænse og derfra fortsætte »Hovedværket« ved at gaa Fjenden i Møde, hvad der ganske stemte med en kort efter indtruffen kgl. Ordre. Men inden dette kunde iværksættes, var Forudsætningen derfor bristet, idet Rytterkorpset uden Ordre og uden at have set Fjenden var gaaet tilbage mod Marskerne. Et Krigsraad 16. Juli vedtog Opgivelse af Offensiven, men direkte Forsvar af Marskerne, altsaa nærmest en infanteristisk Opgave. Hvis Fjenden angreb med overlegen Magt, skulde Rytteriet trække mod Nord. Det første større Sammenstød med Fjenden 23. Juli, i Forbindelse med en noget uklar Ordre foranledigede Rytterkorpset til et overilet Tilbagetog

helt til Frederiksodde og Fyn, saaledes at da man efter nogen Vaklen i A. B.s Hovedkvarter atter havde bestemt sig til at gaa over til Angreb, manglede Rytterkorpset, og en kgl. Ordre til det om atter at rykke mod Syd til Angreb kom ikke til Udførelse. Kommandoforholdene i A. B.s Hovedkvarter udviklede sig derhos højst uheldigt, idet de nærmeste Underførere gennemgaaende svigtede. Generalkrigskommissær Cai Ahlefeldt roste A. B.s »Flid og Iver« ved Nat og Dag, men skrev ogsaa, at han alene umulig kunde overkomme det hele.

Efter nogle mindre Fægtninger og efter at det meste af Stift Bremen var tilbageerobret, satte Karl Gustaf sig langsomt i March mod Nord, og samtidig fik A. B. kgl. Ordre til snarest muligt at vende tilbage til »Riget« for at varetage Forsvaret af Jylland og Fyn. Han indskibede sig i Glückstadt med nogle Tropper 2. Sept., men sinkedes af Storm, saa at han først ved Midten af Maaneden, ad Søvejen, uden om Skagen, naaede til Frederiksodde, uden at det var lykkedes den svenske Göteborgeskadre at standse og opsnappe ham. Skønt A. B. havde været meget syg, vilde han ikke gaa over til Fyn, men tog Ophold i det belejrede Frederiksodde. Efter at være kommet noget til Kræfter rejste han til Kbh. for efter Kongens Befaling at forhandle med denne om det videre Forsvar. Kongen var imidlertid rejst over til Hæren i Skaane. A. B. nøjedes derfor med at anmode de i Kbh. værende Rigsraader om at iværksætte en Undersøgelse af Begivenhederne i Holsten og Stift Bremen for at imødegaa de mod ham udsprede grundløse, ondsksfulde Rygter om Forræderi m. m., hvorefter han vendte tilbage til Frederiksodde. 24. Okt. stormede Svenskerne denne endnu kun mangelfuldt befæstede By, hvis Forsvarere mest bestod af uøvede Bønderkarle. Under Kampen blev A. B. haardt saaret og døde et Par Uger efter. Under store Æresbevisninger, der skyldtes hans høje Stilling og hans personlige Tapperhed, blev hans Lig af Svenskerne overgivet til Familien. Feltmarskal Wrangel, der stadig besøgte A. B. paa Dødslejet, berettede gentagne Gange til Karl Gustaf, at A. B. bestandig bad ham om at faa en Del af sine mere personlige Papirer udleveret, da han vilde faa Brug for dem mod sine »Fjender«, og anbefalede indtrængende, at man viste den tapre, dybt ulykkelige Fjende denne Gunst. En Del af Papirerne findes nu i det svenske Rigsarkiv.

A. B. havde meget væsentlige Betingelser som Fører, men over for en Feltherre som Karl Gustaf i Spidsen for Trediveaarskrigens Veteraner maatte han komme til kort. — Bl. R. 1648. — Forsvundet Maleri fra 1637, Kopi derefter (fra ca. 1750) paa Gaunø;

Kopien gengivet i Træsnit af C. L. Sandberg. Forsvundet Maleri fra 1616 som Ridder af den væbnede Arm, gengivet i Stik 1704.

Dsk. Mag., 3. Rk., IV, 1854; 5. Rk., I, 1887—89. Hist. Tidsskr., 7. Rk., III, 1900—02, VI, 1905—06; 8. Rk., I, 1907—08. Jyske Saml., 3. Rk., IV, 1904—05. L. S. Vedel Simonsen: Rugaards Hist., II, 1, 1844. Fr. Meidell: Fra Enevældens Dæmring, 1884. J. A. Fridericia: Adelsvældens sidste Dage, 1894. Kr. Erslev: Rigsraad og Stændermøder, II, 1887—88; III, 1888—90. K. C. Rockstroh: Den nationale Hær, I, 1909. W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 1, 1887. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 92.

Rockstroh.

Bille, Beate, 1526—1605, Adelsdame. F. 29. April 1526 paa Skarholt i Skaane, d. 18. Okt. 1605 paa Lundegaard, begr. i Kaagerød K. Forældre: Claus B. (d. 1558, s. d.) og Hustru. Gift 1544 med Otte Brahe (1518—73, s. d.).

B. B. er kendt som den berømte Tyge Brahes Moder; af hendes andre Sønner optoges Steen og Axel i Rigsraadet, hvoraf ogsaa hendes Mand var Medlem. Otte Brahe til Knudstrup var i det hele taget en anset Mand, der fik betydelige Forleninger. Af disse beholdt hans Enke Froste Herred til 1575 og Rødinge Len i Skaane til 1592; desuden havde hun til 1575 Vissenbjerg Birk paa Fyn. Da hendes Svigerinde Inger Oxe 1584 fratraadte som Dronningens Hofmesterinde, efterfulgte B. B. hende i denne Stilling, som hun beholdt i otte Aar. Ikke blot ved Fødsel og Giftermaal, men ogsaa i Kraft af betydelige personlige Egenskaber indtog B. B. i sin lange Enkestand en fremragende Plads inden for sin Stand. Hun hørte til den Kreds, der interesserede sig for Anders Sørensen Vedel, og tilskyndede ham gentagne Gange, maaske dog nærmest paa Enkedronning Sophies Vegne, til at udgive sin fortjente Folkevisesamling; Vedel har ogsaa 1592 dediceret hende en lille Andagtsbog. — Kopi fra 18. Aarh. paa Nationalmuseet af Epitafiebillede paa Knudstrup.

W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93, S. 545, 766. Ligrædiken-Biografi i Karen Brahes Bibliotek, 86o. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 67.

Thiset (Henry Bruun).*

Bille, Bent, ca. 1440—94, Ridder og Rigsraad. F. ca. 1440, d. mellem 5. Maj og 26. Juni 1494. Forældre: Torbern B. (d. 1465, s. d.) og 2. Hustru. Gift 1° ca. 1464 med Magdalene Krognos, d. 1465, D. af Stig Olufsen K. (d. ca. 1460) og Barbara Thorkilsdatter Brahe (levede 1488). 2° ca. 1466 med Ermegaard Frille, d. 1504 (gift 1° ca. 1455 med Philip(pus) Axelsen Thott, s. d.), D. af Eggert F. (s. d.) og Hustru.

Som sine Forældres ældste Søn arvede B. B. Søholm og blev dermed straks en af Sjællands største Jorddrotter; sin Rigdom vidste han at øge, ikke mindst ved sine Ægteskaber. Det sidste af disse bragte ham derimod politisk i en vanskelig Stilling, fordi han derved knyttedes til Axelsønnernes oprørske Stormandsparti og saaledes paadrog sig Christian I.s Unaade. I Kongens senere Aar mildnedes dog Modsætningen, og til Kong Hans stod B. B. i det bedste Forhold; han blev Ridder og Rigsraad og opnaede betydelige Forleninger: Næsbyhoved 1483—86 og Helsingborg 1486—94. 1492 nævnes han som Gældker i Skaane. Han synes at have været en dygtig, men tillige haard og hensynsløs Mand.

W. Møllerup og Fr. Meidell: *Bille-Ættens Historie*, I, 1888—93, S. 201—48. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 68.

Henry Bruun.

Bille, Bent, 1509—55, Adelsmand. F. 1509, d. 1555, før 19. Sept., i Kbh., begr. i Frue K. sst. Forældre: Anders B. (d. 1555, s. d.) og 1. Hustru. Ugift.

Naar den verdenskløge Anders B. bestemte sig til at lade sin ældste Søn blive gejstlig, skyldtes det sikkert ikke mindst Forvisningen om, at hans ypperlige Forbindelser i Højgejstligheden vilde sikre den unge Mand en hurtig og flot Karriere. Allerede 1531 optoges B. B., der da kun havde gennemgaaet den sædvanlige adelige Uddannelse, som Kannik i Roskilde Domkapitel, og n. A. rejste han til Paris for at tilegne sig Teologi til Husbehov. Mens han her med jævnaldrende Danske (som Peder Oxe) delte Studentertilivets Omskiftelser, havde hans omsorgsfulde Forældre travlt med at sørge for hans Fremtid; ved sin Hjemkomst 1533 blev han derfor straks Kannik ogsaa i Aarhus og fik desuden Ekspektance paa Dekanetet i Bergen og paa de første ledige Prælaturer i Viborg og Lund. Selv Grevefejden bremsede ikke straks hans Avancement; tværtimod skaffede Faderen ham nu Grev Christoffers Forleningsbrev paa Degnedømmet i Kbh. Snart slog dog Vinden om, og i Begyndelsen af 1536 var B. B. blandt de Adelsmænd, der som Grevens Gidsler førtes til Mecklenburg. Ganske vist genvandt han allerede i Okt. s. A. Christian III.s Naade og dermed Friheden, men hans Fremtid som Prælat var forspildt; dog fik han Lov at beholde sine Rettigheder i Lund, Roskilde og Aarhus. Fra de nærmest følgende Aar høres næsten intet om ham; men 1543 var han Skibshovedsmand, og 1547 forlenedes han med Tønsberg og Sæmgaard, en Post, der undertiden voldte ham ikke ringe Bryderier, men som han dog beholdt til sin Død. Ca. 1545 havde han arvet en Part i Bregtved. Bag Kildernes Knaphed skimtes

Billedet af en senmiddelalderlig Prælat med nogen humanistisk Kultur, en Mand, hvem Kirken væsentlig var en Vej til Ros og Magt; efterladte private Optegnelser i Runeskrift viser bl. a., at han ikke tog det alt for højtideligt med Overholdelsen af det Cølibat, han frivilligt fastholdt.

C. H. Brasch: Gamle Eiere af Bregentved, 1873, S. 128—42. Diplomatarium Norvegicum, XVI, 1903, S. 773—79. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93, S. 747—51. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 70.

Henry Bruun (Møllerup).

Bille, Birgitte, 1575—1639, Adelsdame. F. 8. Febr. 1575 paa Billesholm, d. 4. Marts 1639 paa Gammel Køge, begr. i Højelse K. Forældre: Jens B. (d. 1575, s. d.) og Hustru. Ugift.

B. B. opholdt sig efter Moderens Død 1592 dels paa Hvidkilde hos sin Broder Marquard B., dels paa Nakkebølle hos sin Svoger Eiler Brockenhuus. Efter denne sidstes Død 1602 tog hun sammen med Søsteren Elisabeth Ophold paa dennes Gaard Gammel Køge. De stod deres berømte Søskendebørn Tyge og Sophia Brahe nær, og navnlig tog de sig med rørende Omhu af Sophia, da hun 1602 befandt sig i Holsten i Fattigdom og Nød. Ogsaa efter Søsterens Død 1633 blev B. B. paa Gammel Køge. Visse Optegnelser i Eiler Brockenhuus' Kalendarium skyldes hende; ganske med Urette har man derimod villet gøre hende til Forfatterinde af Rimværket »Hr. Jens Billes Slægtregister«, der i Virkeligheden er skrevet af Lyskander.

F. Carlsen: Efterretninger om Gammelkjøgegaard, I, 1876, S. 121—26. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 1, 1887, S. 374 f. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 93.

Thiset (Henry Bruun).*

Bille, Carl Steen Andersen, 1828—98, Redaktør og Politiker. F. 1. Juli 1828 i Nykøbing S., d. 11. Nov. 1898 i Holbæk, begr. sst. Forældre: Toldkontrollør Holger Adolf B. (1799—1866) og Karen Dorothea Frederikke Meisler (1803—64). Gift 8. Juni 1859 i Kbh. (Frue) med Louise Mogensine Ipsen, f. 10. Juli 1841 paa Frisholt, Viborg Amt, d. 31. Dec. 1926 i Kbh., D. af Godsejer Johan Georg I. (d. 1852) og Fanny Caroline Elisabeth Réé (1814—43).

B. har med Henblik paa sig selv skrevet, at den, der er født med »et gammelt hæderligt og »fornemt« Navn, sætter Pris derpaa, og det kan vel uvilkaarligt indvirke paa Aandsretningen i det hele«; men, tilføjer han, »den, der med et gammelt fornemt Navn lever under borgerlige Vilkaar og maa kæmpe sig frem Side om Side med alle andre, er ikke let udsat for at dele Anskuelse med den,

hvem Fødsel og sociale Vilkaar fritager for Kampen«. I Virkeligheden blev det da ogsaa bestemmende for hans Løbebane, at han med sin Ærgerrighed og Virkelyst traadte ind i en Nytid, der bragte ligeligere Muligheder for alle og usædvanlig store Muligheder for medfødte og erhvervede Fortrin. Ganske naturligt maatte Demokrati og Aandsaristokrati forenes hos ham, og lige saa naturligt maatte det sidste faa Overhaand, efterhaanden som han naaede frem til at kunne undvære, ja til at føle sig hemmet af de udjævrende Lighedsprincipper. Sorø Akademi gav ham det første Præg af dansk Akademiker paa godt og ondt: man avancerede gennem Klasserne fra tyranniserede til Tyranner, idet dog den raskeste og bedst begavede havde et særligt Forspring; i Gymnasietiden modtog man de første Indtryk af Tidens nationale, æstetiske og politiske Bevægelser. (I den anonyme Bog »Skoledrenge, af en af dem« (1886) har B. givet en oplysende, om end paa væsentlige Punkter overfladisk Skildring af Livet paa Opdragelsesanstalten). 1846 dimitteredes han til Universitetet, begyndte at studere Jura, vel med et Dommerembede for Øje, og 1853 tog han Eksamen med laud, uagtet han for længst var bleven interesseret og optaget paa andre Felter. Han fulgte ivrigt med i Krigstidens og den første Frihedstids offentlige Liv og besøgte i Sommeren 1848 det revolutionære Paris. Hans Lyst til at være aktivt med bragte ham i Forbindelse med Bogtrykker Sally B. Salomon, der ønskede at omdanne det upolitiske »Nyeste Postefterretninger«, som han udgav siden Krigsaarene, til et virkeligt Dagblad. »Middagsposten« begyndte 3. April 1851, og allerede inden 1. Juli, da B. anonymt overtog Redaktionen, bragte det enkelte mere personlige Artikler fra hans Haand; derefter tiltog »Lederne« i Antal. 24. Nov. blev Bladet Morgenavis med Navnet »Dagbladet« og med udtalt nationalt og liberalt Program. 1. Jan. 1853 blev B. dets Ejer. Foruden paa daglige Ledere om de aktuelle offentlige Spørgsmaal lagdes der Vægt paa et afvekslende Stof: Litteratur, Teater, kommunale Forhold og alskens Nyheder; Handelsefterretninger samledes snart i en særlig Rubrik. 1860—64 bragte Bladet i Regelen hver Uge en fransk Oversigtsartikel om dansk Storpolitik med det Formaal at paavirke den offentlige Mening i Udlandet. Om end Spalernes Antal, selv efter de hyppige Udvidelser, var ringe sammenlignet med moderne Avisers, kom »Dagbladet« til at betegne noget af et journalistisk Gennembrud og fik en særegen Plads blandt Samtidens Blade. Medens det kun meget smaat og langsomt kunde arbejde sig frem som Annonceorgan paa Grund af »Berlingske Tidende«s og »Adresseavisen«s gamle privilegerede

Stilling, gjaldt det hurtigt at kappes med de to nyere Blade, som meningsdannende Organ med »Fædrelandet«, og som Efterretnings- og Underholdningsorgan med »Flyveposten«. Dette lykkedes ganske, takket være gunstige Konjunkturer, men endnu mere takket være Redaktørens Snarsyn og diplomatiske Sans under Udnyttelsen af dem, hans Forening af Fasthed og Smidighed under Døgnets mange smaa Problemer, og hans mangfoldige Evner som Skribent og Praktiker — vel ogsaa takket være den Omstændighed, at han ingen Sinde var meget forud for eller paa tværs af det Publikum, han vilde tjene og tjenes af. — B. besad en overordentlig Arbejdskraft, hurtig Tilegnelsesevne, stærk Hukommelse for Ting og Personer, Myndighed og Omgængelighed over for Medarbejdere, Frejdighed og Initiativ forenet med nøgtern Sikkerhed i sine Dispositioner, Glæde ved saglige Enkeltheder og Blik for at indordne dem under et fælles Synspunkt. Han blev en meget vidende Mand, ogsaa en praktisk sprogkyndig. Uden at slippe Tanken paa en stadig større Fremtid varetog han »en dansk Redaktørs mangeartede Beskæftigelser og Enepigeforretninger«. Samtidens store Beundring for hans Pen kan synes os overdreven; hverken som kritisk eller idéforkyndende Skribent kan han faa Plads i dansk Litteratur jævnsides med Journalister som Goldschmidt, Ploug eller Hørup; men han mestrede klart og fornøjeligt et større og alsidigere Stof end nogen af dem, og at hans mange og lange Artikler om 1850'ernes udviklede statsretlige Forhold fandt villige Læsere, vidner stærkt om hans Gaver som populær Fremstiller og Ræsonnør. End ikke i sin højest vurderede journalistiske Egenskab, som Polemiker, staar han i forreste Række; hans Satire og hans Invektiver er lidet frodige; Ihærdigheden og Selvsikkerheden var hans Styrke. Hvor Ploug impulsivt kastede sig over den eller det, der just havde vakt hans Uvillie, fremholdt B. saa uafsladeligt det samme Vrængbillede af vedkommende Mænd eller Sag, at det blev staaende i Publikums Bevidsthed.

Ved »Dagbladet«s kraftige Forsvar af de Liberales dobbelte Front mod Konservativer og »Bondevener« under Bluhmes og Ørstedes Ministerier blev dets første Par Aar bestemmende for dets hele Særpræg og Skæbne. B.s haanlige Fordømmelse af Landets Godsejerstand som saadan er overskygget i Mindet af hans tilsvarende latterliggørende Kritik af Bondepolitikkerne, og sagtens ligger hans største historiske Betydning ogsaa i den Næring, han derved gav til et varigt Klassefjendskab mellem Borger og Bonde. Ganske vist skelnede han altid her omhyggeligt mellem Standen og dens politiske Repræsentanter, af hvilke de fleste ledende tilhørte By-

overklassen, og sete i deres Sammenhæng rummer hans navnkundige Udtryk, »Menigmandighed«, »Transtøvler« o. s. v., egentlig ingen social Fordom; han og hans var desuden paa mange Maader de først udfordrede. Men hans Overlegenhed over for de menige Bonderigsdagsmænd — »Dromedarer, indbrændte med I. A. Hansens Mærke« — følte uvilkaarligt som typisk Standshovmod og udnyttedes bevidst af Modstandere, der forstod sig lige saa godt som han selv paa den populære Agitations Metoder. Allermest skæbnsvanger blev vel B.s Underkendelse af Grundtvigianismens Værd og Fremtidsbetydning som folkelig Faktor (»Grundtvig og hans Eftersnakkere«, skrev han 1860, »har snart ikke andet Publikum for deres forskruede Affektation end den laveste Bærme«); herved skabtes unødvendige Gnidninger inden for det nationale Arbejde, endog i Sønderjylland. Paa den anden Side tør det antages, at B.s Imødekommen paa dette Punkt af gammel aandelig Fordom og nyt materielt Nid hos Byernes Mellemstand har gavnet hans Bestræbelser for at vinde den for den nye Tids politiske Grundsatninger, saa at de Abonnenter, der droges fra »Flyveposten« til »Dagbladet«, blev nationalliberale i Stedet for reaktionære. (Endog Indførelsen af Næringsfrihed, hvorom B. var enigere med sine Landbofjender end med sit Bypublikum, lagde ham ikke ud med dette).

Under det Ørsted'ske Ministerium var »Dagbladet« Genstand for en Række retslige Forfølgelser for Fornærmelser mod Regering og Suveræn; for ikke at unddrage sig Ansvar satte B. fra 30. Maj 1854 sit Navn paa Bladet. Efter Ministeriets Fald Dec. 1854 opgaves Processerne, og »Dagbladet«s senere mange Injurieprocesser paaførtes det af Enkeltmænd (M. A. Goldschmidt, Geert Winther o. fl.). Til de følgende Regeringer, hvis mest betydende Mænd var nationalliberale, stod »Dagbladet« gennemgaaende saa godt, at man ofte, trods dets Indsigelser, regnede det for deres Talerør. Det tilfaldt »Dagbladet« at lempe sit Borgerskab over fra en fordringsfuldere Opposition til en nøjsommere Regeringsvenlighed; det blev en Hovedforsvarer af den konstitutionelle Helstat med dens indskrænkede Valgret i Mangel af den uopnaaelige Ejderstat med dens Junigrundlov, som »Fædrelandet« var mere uvilligt til at give Afkald paa. B.s Tro paa Programmet fra 1848 var utvivlsomt ægte nok, saa at han uden Hykleri kunde anklage Bondevennerne for at bringe den almindelige Valgret i Miskredit; men han var Opportunist baade i Kraft af en vis bon sens og af sin aandelige Begrænsning, og han havde intet imod at drage bladmæssig Fordel af et nært Forhold til de ledende, blot det ikke blev

til fast Afhængighed. Helt frafaldt han ikke Kritikerens Rolle i al den Tid, de Nationalliberale var Ministre; dog fæstnedes Forbundet med dem afgørende under det bondevenlige Ministerium Rotwitts korte Mellemlregering 1859—60. Til Forskel fra »Fædrelandet« (der ogsaa havde grundtvigske Sympatier) tog »Dagbladet« heftigt de afskedigede Ministres Parti, gik løs paa Venstrepolitikkerne som aldrig før og kælede for den vulgære Forbitrelse i Hovedstaden mod Regeringen og Hoffet. Det følgende nationalliberale Ministerium rummede ikke dem af de tidligere Ministre, der havde været forbeholdne over for B.; det prægedes af Hall, hvem han stod personlig nærmest og bedst forstod, og »Dagbladet« og Regeringen fulgtes ad baade under de første Aars forsigtigere Holdning i det slesvigske Spørgsmaal og under det afsluttende Brud med de tyske Magter. 1863 stod Bladet paa sin Højde af Udbredelse og Anseelse. Det havde nu ogsaa overstraalet »Fædrelandet«. Bladteknisk set havde Redaktøren udnyttet sine Iagttagelser fra Udflugter til England 1856 og 1862 (hans Rejsebreve er samlede i »Skizzer fra England« (1856 og 1858) og »Breve fra London under Verdensudstillingen« (1862)), saa vidt de mindre danske Forhold tillod det. I Kbh.s Borgere havde han ogsaa Tag paa Grund af sin Kritik af det ildesete Politi og sin hele fremskridtsvenlige Kommunalpolitik. Juni 1861 var han valgt i Kbh.s 5. Kreds til Medlem af Folketinget, og han viste samme Dygtighed og Slagfærdighed i den mundtlige Debat som i den skriftlige. Han var Ordfører for Hovedstadens nye Politilov 1862. Ved private som ved offentlige Festligheder hørte hans faste, lille, trinde Skikkelse til de hyppigst og helst sete.

Aarene 1864—66 er et Vendepunkt for B.s Karriere. Ikke noget umiddelbart kendeligt; han blev stadig læst og paaskønnet, men hans Position paavirkedes i det lange Løb af det store Vanheld for den Udenrigspolitik, han havde fulgt saa langt, at han endog hævdede Danmarks Mulighed for at tage det op med Fjenderne uden allierede. I samme Retning virkede hans bitre Bekæmpelse af de Regeringer, der kom til at afløse hans Venner, navnlig hans Opposition mod Fredstraktaten og hans Paastand om, at det nye Kongehus' Tronfølgeret bortfaldt ved Kuldkastelsen af Londontraktaten (i den Anledning dømtes han ved Kriminalretten til et Aars Fængsel, men frifandtes ved Højesteret). Et nyt Stød fik hans Anseelse som udenrigspolitisk Vejleder, da den fransk-tyske Krig faldt saa helt anderledes ud, end han havde imødeset. Medens han stedse havde taget nogen Afstand fra den praktiske Skandinavisme, Ploug troede paa, byggede han efter 1864 udelukkende

paa Frankrig; han var i Forstaaelse med Sønderjyder, navnlig Hans Krüger, om en paatænkt Henvendelse til Frankrig angaaende Pragfredens Artikel 5 og bragte dem i Forbindelse med sine Partifæller og med den franske Politiker Morin. I Juli 1870 var han baade offentlig og underhaanden virksom for, at Danmark skulde blive Frankrigs krigsallierede. Grundlovsændringen 1866 gav han en kølig Godkendelse; de følgende Aars Udvikling, da det svækkede nationalliberale Parti efterhaanden førtes sammen med Godsejerne, og da Borgerstanden, ogsaa under Indflydelse af nyere populære Aviser, blev mindre politisk frisindet, gjorde det nødvendigt for ham at tage sit Parti. Det blev da til, at han 29. Febr. 1872 aftraadte Redaktionen af »Dagbladet« til Vilhelm Topsøe og solgte Ejendomsretten til et Konsortium. Et stort Udvalg af sine ledende Artikler samlede han i »Tyve Aars Journalistik« (3 Bind, 1873—77). Sin Plads i Rigsdagen beholdt han og indvalgte desuden i Kbh.s Borgerrepræsentation. Men hans egentlige historiske Gerning var nu endt, og de Planer, han antoges at nære om ad parlamentarisk og administrativ Vej at naa til en lignende Plads i Staten som de ældre nationalliberale Akademikere, lykkedes ikke. I Rigsdagen blev han storpolitisk set kun en virkningsfuld Debattør, hvis Polemik mod Venstres Skolelærere, »de halvstuderede Røvere«, ikke engang altid passede konservative Landborepræsentanter; han var henvist til en mindre Gruppe mellem de tvende Hovedpartier, og ogsaa i den dominerede endnu de store gamle. Som Finansudvalgsmedlem og som Ordfører for Love udrettede han dog adskilligt praktisk Arbejde. 1872—76 var han Direktør for Det københavnske Byggeselskab, der ikke blev en økonomisk Succes, men bidrog til at give de nye Kvarterer deres Præg. Et længere Ferieophold affødte »Erindringer fra Rejser i Italien« (2 Bind, 1877—78), en let læst Turistbog om Landets Natur, Folk og historiske Minder. 1878 rejste B. til England paa Opfordring af Landhusholdningsselskabet i Anledning af Truslen om lovbealet Indskrænkning eller Standsning af den danske Kvægimport. Gennem sine politiske og journalistiske Forbindelser (han havde været fast Korrespondent for »Times« og bidrog stadig lejlighedsvis til det) fik han afvendt Faren, og den betydelige Tjeneste, han herved gjorde dansk Landbrug, anerkendtes ved Selskabets Collin'ske Medaille. 1880 udnævntes han til Chargé d'affaires og Generalkonsul i Washington; 1881 forfremmedes han til Ministerresident. Hans hurtige Overblik og omhyggelige Flid fornægtede sig heller ikke her, og hans Indberetninger, der for en Del er offentliggjorte

(som »Det store Vesten« (1883)), gav god Orientering. Hans Gesandttid var dog for kort og hans menneskelige Indstilling vel ogsaa for snæver, til at han kunde udrette noget væsentligt for den sværeste og vigtigste Opgave, Opretholdelsen af de danske Udvan- dreres nationale Sammenhold. 1884 tog han sin Afsked og slog sig ned i Kbh., men da hans Ønske om Overpræsidentstillingen her ikke gik i Opfyldelse, modtog han 1886 Udnævnelse til sin foretrukne Medbejlers Efterfølger som Amtmand over Holbæk Amt. Han varetog denne Stilling til sin Død, men havde dog indgivet Afskedsansøgning forinden. Han blev en dygtig og vel lidt Embeds- mand, om end hans autokratiske Ledelse af Amtsraadet kunde vække Kritik, og om end den udprægede Venstrestemning i hans Distrikt kunde vanskeliggøre Stillingen for den nu afgjort højre- sindede Øvrighedsperson. 1892 søgte han i Holbæk Valg til Folke- tinget, men opnaaede kun 1127 Stemmer mod Venstrekandidatens 1290. At han vedblivende følte sig i Overensstemmelse med sin Fortid, fremgik af hans Virksomhed for sit forsvundne Partis Minde; hans Nekrologer og andre tilbageskuende Bidrag til Blade og Tidsskrifter og hans Artikler i »Biografisk Lexikon« giver meget værdifulde Bidrag til Tidshistorien og udgør ved deres Form hans bedste Adkomst til en Plads i Litteraturen. — En Del Breve i Det kgl. Bibliotek. — Kammerherre 1884. — R. 1880. DM. 1890. K.² 1894. — Mindetavle paa Fødehuset. — Maleri af C. Bloch 1869. Litografi 1872. Træsnit 1866, 1872 og 1879. Grav- monument med Buste af V. Bissen.

Zodiacus: Parlamentariske Stjernebilleder, 1875, S. 79—90. V. Topsøe: Politiske Portræstudier, 1878, S. 162—67. H. Wulff: Den danske Rigsdag, 1882. Joseph Michaelsen: Fra min Samtid, 1890, S. 85—88. Th. Graae: Moderne Profiler, 1892, S. 99—107. N. Neergaard: Under Junigrundloven, I—III, 1892—1916. Fr. v. Jessen i Ill. Tid. 27. Nov. 1898. Holbæk Amts Avis 12. Nov. 1898. V. Hørup i Skrift og Tale, III, 1904, S. 281—86. Mit Hjem, 1912. Aage Friis: Danmark ved Krigsudbrudet 1870, 1923. Kriegers Dag- bøger, I—VII, 1920—25. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 105.

Paul Læssøe Müller.

Bille, Carl Ludvig, 1815—98, Maler. F. 20. Febr. 1815 i Kbh. (Holmens), d. 14. Nov. 1898 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Kgl. Forrider Andreas Wilhelm Ludvig B. og Larsine Marie Hansen (f. 1784, gift 1° med Tømrersvend Jens Peter Malling, Ægteskabet opløst). Gift 1. Maj 1846 i Kbh. (Holmens) med Antoinette Emmaline Bonfils, f. 19. Marts 1825 i Kbh. (Fødsst.), d. 24. Febr. 1904 i Kbh., D. af Toldbetjent B. og Ane Kir- stine Lyhs (f. ca. 1798, senere gift med Sejlmagersvend, Arbejds-

mand ved Mønten, Værtshusholder Frederik Budolph, 1794—1861).

B. kom i Sejlmagerlære, blev Svend og for til Søs. Da han giftede sig, blev han i Land og ernærede sig som Sømaler; 1854 fik han sit første Billede udstillet paa Charlottenborg. Han var Autodidakt ud over en kort Læretid hos N. C. M. F. Dahl, hvor han blev informeret i Perspektivens Mysterier. 1857, 1859 og 1863 konkurrerede han om den Neuhausen'ske Præmie; 1868 fik han et Stipendium af Akademiet. Hans smaa Mariner, Søbilleder ofte i Maaneskin fra de hjemlige Farvande, naaede hos Samtiden en vis Anseelse og solgtes en Del til Udlandet. Paa Museerne i Odense, Ribe, Varde og Göteborg findes Billeder af B. — Træsnit af H. P. Hansen 1884.

O. Andrup.

Bille, Christian Høyer, 1799—1853, Diplomat. F. 16. Aug. 1799 i Kbh. (Holmens), d. 20. Juni 1853 i London, begr. i Kbh. (Holmens). Forældre: Kontreadmiral Michael B. (s. d.) og Hustru. Gift 8. Marts 1844 paa Hvedholm med Komtesse Ida Marie B.-Brahe, f. 2. Aug. 1822 paa Hvedholm, d. 7. Marts 1902 i Kbh., D. af Greve Preben B.-Brahe (s. d.) og 2. Hustru; hun var 1863—76 Overhofmesterinde hos Dronning Louise.

B. dimitteredes 1817 fra Helsingør og tog 1823 juridisk Embeds-eksamen. S. A. udnævntes han til surnummerær Kancellist ved Departementet for de udenlandske Sager og knyttedes 1825 som Attaché til det danske Gesandtskab ved Forbundsdagen i Frankfurt a. Main. 1827 blev han Legationssekretær i Stockholm, 1833 i London og 1836 Ministerresident ved de frie Hansestæder (Hamburg, Lübeck og Bremen) og Generalkonsul i Hamburg. Jan. 1847 sendtes han som Gesandt til Stockholm. I denne Stilling indlagde han sig stor Fortjeneste ved den Energi, hvormed han udførte sine Instruktioner og rettede indtrængende Henvendelser til det svensk-norske Kabinet og til Kong Oskar I. personlig om at yde Danmark aktiv Hjælp over for en preussisk Invasion i Jylland i Anledning af Krigen 1848. I Tilslutning til Forhandlingerne derom under tegnede Generalmajor V. Oxholm og Kabinetssekretær, Friherre L. Manderström 11. Maj i Stockholm en foreløbig Protokol om Afsendelsen til Fyn af et svensk-norsk Hjelpekorps. B. deltog sammen med Reedtz i de dansk-preussiske Underhandlinger i Malmø, der fandt Sted under svensk Mægling og 26. Aug. 1848 førte til en Vaabenstilstand mellem Danmark og Tyskland. Sept. 1849 fik B. Orlov paa ubestemt Tid for under Udenrigsminister Greve A. W. Moltke at fungere som Direktør i Udenrigsministeriet.

Under den ubeslutsomme A. W. Moltke blev det B., der kom til at øve den største Indflydelse paa den daglige Ledelse af Udenrigsministeriets Forretninger. Denne Stilling beklædte han til Juli 1850, da han atter overtog Gesandtskabsposten i Stockholm, hvilken han bestred til Sept. 1851. Dec. s. A. sendtes han som overordentlig Befuldmægtiget til Wien, hvor han sammen med den danske Forbundsgesandt Bernh. E. Bülow skulde støtte Gesandten, Grev W. Plessen, under Forhandlingerne med Fyrst Schwarzenberg angaaende Grundtrækkene af den af Udenrigsminister Bluhme foreslaaede Plan til Ændring af det danske Monarkis fremtidige Forfatningsforhold. Af de her truffene Aftaler i Forbindelse med Noteskiftet mellem Bluhme og de to tyske Stormagtskabinetter («Aftalerne af 1851 og 1852») fremgik Kundgørelsen af 28. Jan. 1852. Allerede forinden denne havde B. modtaget Udnævnelse til Gesandt i Berlin i Stedet for H. F. R. Bielke (s. d.), men kom ikke til at tiltræde Posten, da Regeringen akkrediterede ham som Gesandt ved Hoffet i London, hvilken Stilling han overtog 1. Febr. 1852. I London knyttedes B.s Navn til London-Traktaten af 8. Maj 1852, hvorved England, Frankrig, Preussen, Rusland, Østrig og Sverige-Norge anerkendte Prins Christian af Glücksborgs og Prinsesse Louise af Hessens mandlige Descendents fremtidige Arvefølge i det danske Monarki. — B. hørte i politisk Henseende til de konservative Helstatsmænd af Bluhme-Ørsteds Skole, hvilket paa flere Maader fik Indflydelse ved de mange Forhandlinger, han deltog i. — Efterladte Papirer i Rigsarkivet. — Kammerjunker 1823. Kammerherre 1838. Gehejmekonferensraad 1852. — R. 1832. K. 1840. DM. 1845. S.K. 1850. — Maleri i Familieeje. Litografi derefter af I. W. Tegner 1854.

Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 104. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889. Alex. Thorsøe: Kong Frederik den Syvendes Regering, I, 1884, S. 259, 372; II, 1889, S. 183, 251. N. Neergaard: Under Junigrundloven, I, 1892, S. 513, 566.

A. Thorsøe (Fr. de Fontenay).*

Bille, Claus, ca. 1490—1558, Rigsraad. D. 4. Jan. 1558 paa Lyngsgaard, begr. i Vram K. Forældre: Steen Basse B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 31. Jan. 1524 paa Lyngsgaard med Lisbet Ulfstand, d. 5. April 1540 paa Bahun, D. af Jens Holgersen Ulfstand (s. d.) og 2. Hustru.

C. B. blev i en ung Alder Ejer af betydeligt Jordegods. Ved Faderens Død ca. 1520 arvede han baade Lyngsgaard og Allinde, da den ældre Broder Torbern B. (s. d.) havde valgt den gejstlige Løbebane. Ligeledes overtog han ved Faderens Død dennes Len,

Vesterstad i Fers Herred og Nederby i Ingelstad Herred. Netop 1520 havde C. B. selv skabt sig et Navn ved sin Deltagelse i Christian II.s Tog til Sverige. Han var med til i Marts at afslutte Uppsalaforliget med det svenske Rigsraad, og efter Indtagelsen af Stockholm laa han i Slotsloven der sammen med Otte Krumpen og Niels Lykke. Ved Kroningen 4. Nov. 1520 blev han slaaget til Ridder tillige med disse, Mogens Gyldenstjerne og Søren Norby. Faa Dage efter, 7. Nov., maatte C. B. sammen med denne sidste foretage Fængslingen af de svenske Adelsmænd og Bisper, hvilket Svenskerne aldrig glemte ham. — Om C. B.s Forhold i 1523 vides, at han tillige med Axel Ugerup — som Befuldmægtigede for det skaanske Raad — 12. Maj 1523 i Aahus sluttede Vaabenstilstand med Anføreren for Gustaf Vasas Tropper, der havde angrebet de skaanske Provinser. Dernæst, at han 9. Juli i Lejren for Kbh. hyldede Frederik I. og samtidig fik kgl. Ejendomsbrev paa en Gaard i Landskrona. Endelig, at han straks toges i Brug af sin nye Herre og sammen med Wulf v. d. Wisch sendtes til Gotland for at underhandle med Søren Norby, dog uden Resultat. Da denne i Begyndelsen af 1525 landede med en Hær i Skaane, mødtes de atter som Fjender, og C. B. — der i Mellemtiden havde giftet sig med Lisbet Ulfstand og derved knyttet nær Forbindelse med hendes mægtige skaanske Slægt — maatte nu forlade Gaard og Hustru og deltage i Kampen mod Søren Norby og de oprørske Skaaninger. C. B.s Hovedgaard Lyngsgaard afbrændtes, men som Erstatning fik han Adgang til paa favorable Vilkaar at erhverve sig en Del af Niels Brahes konfiskerede Gods, bl. a. Vandaas. C. B. ønskede dog et videre Virkefelt; han kastede sine Øjne paa Grænsefæstningen Bahus og opnaaede 1527 at afløse Nordmanden Hans Eriksen her. Til Gengæld maatte han afstaa Nederby. I de følgende vanskelige Aar var C. B. fuldt paa sin rette Plads paa denne udsatte Post. Med største Vagtsomhed hævdede han danske og norske Rettigheder mod Svenskerne, og med Dygtighed og Fasthed forsvarede han Lenet og sin Borg, da Christian II. i Slutningen af 1531 faldt ind i Viken og Bahus Len. Da Christian II. lidt hen i 1532 atter maatte gaa tilbage til Akershus med hele sin Styrke, nyttede C. B. den gunstige Lejlighed, som de usikre Forhold frembød, til at tilbageerhverve Viken fra Gustaf Vasa (som havde haft det fra 1523). De 1200 rinske Gylden, som Gustaf Vasa forlangte, udredede C. B. af sin egen Lomme. Forinden havde han dog sikret sig Livsbrev paa Bahus af Frederik I. paa gunstige Vilkaar. Hertil føjedes nu Viken, hvori de 1200 rinske Gylden blev staaende i Pant. Den stigende Tillid, Regeringen nærede til denne raadsnare

Mand, gav sig Udtryk i, at han tillige med Svogeren Truid Ulfstand og Bisp Hans Reff af Oslo sendtes til Norge for atter at bringe Landet under Kong Frederik. Vincens Lunge og Niels Lykke havde dog banet Vejen. 7. Nov. 1532 kunde de med det norske Rigsraad i Trondhjem afslutte den saakaldte Enighedsakt, som paa ny fastslog Danmarks og Norges Forening. Først i April 1533 naaede C. B. og Truid Ulfstand frem til Gottorp med Forbundsakten. De traf Kong Frederik paa Dødslejet. Det blev da deres Hverv sammen med Johan Friis at bringe det danske Rigsraad Meddelelsen om Kongens Død. Under den paafølgende Herredag støttede C. B., der var Medlem af det danske Rigsraad, naturligvis sin Slægts Politik baade i Religionssag og Tronfølgesag. Som det danske Rigsraads Sendebud mødte C. B. dernæst til det norske Rigsraadmøde i Romsdalen Aug. 1533. Her maatte han ligesom Fætteren Eske B., Lensmand paa Bergenhus, lade sig optage i det norske Rigsraad og gaa ind paa, at alle norske Slotte skulde holdes til det norske Rigsraads Haand, indtil Kongevalg havde fundet Sted. C. B. skulde vel vare sig for at aabenbare, at han siden 1532 holdt Bahus ikke af den norske, men af den danske Krones Haand. Dette Forhold gjorde ham ogsaa meget forsigtig med under Grevefejden at tage Parti. Siddende paa det isolerede, uindtagelige Bahus undgik han lykkeligt at hylde Grev Christoffer. Omkring Aarsskiftet 1534—35 gik han dog først hemmeligt, senere aabenlyst ind for Hertug Christians Valg. I Febr. 1535 underhandlede han sammen med Iver Juel med Kong Gustaf om yderligere svensk Hjælp. Aabenlyst, men uden Held, arbejdede C. B. i den følgende Tid for Kong Christians Valg til norsk Konge. Ogsaa hans officielle Udsendelse mislykkedes. Han var ved sin Ankomst til Trondhjem i de sidste Dage af 1535 ledsaget af Bisp Hans Reff og Vincens Lunge, Ærkebispens gamle Fjende. Han fik ganske vist begyndt Forhandlingerne med Ærkebispem og Raadet om Kongens Valg og Paalæggelsen af en Skat, men de fik en brat Ende, thi under et Opløb af Almuen 3. Jan. 1536 dræbtes Vincens Lunge. Vel undgik de øvrige Forhandlere samme Skæbne, men de sattes af Ærkebispem, hvis sande Sindelag nu kom for Dagen, i Forvaring paa Tuterøen. De slap først løs i April 1536, da Ærkebispem indsaa, at hans Forsøg paa at vinde Norge for Pfalzgrevens Sag var helt glippet. Forinden Løsladelsen maatte C. B. dog love ikke at hævne sig og overholde sine Forpligtelser som norsk Rigsraad. C. B., der ikke just var en langmodig Mand, kvitterede for den Medfart, han her havde lidt, ved, saa snart han var tilbage i Danmark igen, at udmelde sig af det norske Rigsraad, hvis Dage i øvrigt nu var

talte. Han havde haft nok af at deltage i norske Herredage. Sammen med Svogeren Truid Ulfstand sendtes C. B. 1539 paa ny til Norge. De bragte endelig Orden i de kirkelige Forhold, berejste Landet og skaffede hver Mand Lov og Ret. Hovedresultatet af deres Rejse blev den norske Reces af 1539, der blev Grundlaget for den norske Lovgivning, indtil Christian V.s Lov indførtes. Da Hertug Frederik 1548 var i Norge for at hyldes, var det en given Sag, at C. B. ledsagede ham som hans første Raadgiver, og Resultaterne af de vigtige Herredagsforhandlinger, der da fandt Sted, bærer tydeligt Spor af C. B.s Medvirken. — C. B. var næppe nogen ivrig Deltager i danske Herredage, selv om han ofte maatte være til Stede. Oppe paa Bahus førte han en herlig fri og uafhængig Tilværelse, der ret passede hans Naturel. Han laa i idelig Fejde med Svenskerne, særlig 1550—51, da det ligefrem befrygtedes, at Gustaf Vasa vilde angribe Bahus for den Handels (Uenigheds) Skyld, der var mellem ham og C. B. Den danske Regering lagde sikkert med Rette Ansvar for denne Situation paa C. B. Den lod ham vide, at den vilde holde ham ansvarlig for den Skade, Kongen og Riget muligt kunde lide. Dog aabnede man ham den Udvej, at han kunde faa Bahus ombyttet med et andet Len. Det var naturligvis, hvad Regeringen ønskede, men hvad C. B. sidst af alt vilde. Dog, da den danske Regering paa Mødet i Elfsborg 1554, hvor C. B. selv var til Stede, havde faaet nogle af de gamle Stridigheder med Sverige afgjort, derimellem ogsaa Striden mellem C. B. og Gustaf Vasa, var den besluttet paa, at nu skulde det være Slut. 29. Sept. 1554 fik C. B. udbetalt sit Pant i Viken, der nu androg 2200 rinske Gylden, og 1555 maatte han aftræde Bahus til Tage Thott. Det lille Len Vesterstad i Skaane afstod han 1556 til Fordel for Sønnen Steen B. Han deltog endnu i et Par Herredage 1555 og 1556, men i øvrigt levede han sine sidste Aar paa Lyngsgaard. — Kopi paa Gaunø efter en tvivlsom Original.

W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93, S. 540—53, 603—12, 761—67 og passim. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 86.

Møllerup (Astrid Friis).*

Bille, Claus, 1560—1600, Adelsmand. F. 28. Dec. 1560 paa Visborg Slot, d. 1. Dec. 1600 i Odense, begr. i Egense K. Forældre: Jens B. (d. 1575, s. d.) og Hustru; maaske var dog Jens B. ikke hans virkelige Fader. Gift 13. Juli 1595 i Kbh. med Lisbet Spiegel (Speil), der levede endnu 19. Marts 1606, D. af Hans S. (d. 1599) og Catharina Gregoriidatter Ahlefeldt (d. 1582).

C. B. gjorde 1581—82 og maaske endnu 1589 Tjeneste som

Sekretær i Kancelliet; 1583 og 1587 tjente han derimod til Søs, og 1589 fik han Bestalling som Skibshovedsmand; 1590 var han Løjtnant paa den Flaade, der under Peder Munks Kommando fulgte Kong Jakob og Dronning Anna hjem til Skotland. 1593 fik han med flere andre sin Afsked paa Grund af Reduktion. — C. B., der skrev sig til Lyngsgaard, døde stærkt forgældet; han efterlod sig en Række Kalenderoptegnelser for Tiden 1509—92 (trykt i Dsk. Saml., 2. Rk., V, 1876—77, S. 56—67).

W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 1, 1887, S. 277 f. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 88.

Thiset (Henry Bruun).*

Bille, Daniel Ernst, 1711—90, Søofficer. F. 7. April 1711, d. 25. Febr. 1790 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Forældre: Kaptajn i Fynske nationale Regiment Just B. (1670—1749) og Cathrine Maule (1672—1756). Gift 8. Juli 1738 i Kbh. (Holmens) med Johanne Sophie Amalie Stibolt, døbt 5. Jan. 1717 i Kbh. (Holmens), d. 10. Aug. 1788, begr. i Kbh. (Holmens), D. af Kaptajn Andreas Henrich S. (1686—1726) og Sidsel Margrethe Tønnesdatter (d. 1735, gift 1^c med Lorents Petersen Riis).

B. blev Kadet 1730, Sekondløjtnant 1733, Premierløjtnant 1740, Kaptajnløjtnant 1746, Kaptajn 1755, Kommandørkaptajn 1769, Kommandør 1773 og Kontreadmiral 1776. 1732—34 var han i Ostindien med et af Asiatisk Kompagnis Skibe »Cronprintzen« og 1735—38 atter i samme Kompagnis Tjeneste som Styrmand paa en Rejse til Kina. Han kom derefter som Enrolleringsofficer til Assens og søgte og fik 1755 Stillingen som Chef for Vagtskibet i Store Bælt og n. A. i Sundet. 1759—60 var han Chef for Orlogsskibet »Delmenhorst« paa Konvojering til Lissabon og Marseille. Ved samme Lejlighed afleverede han nogle Jagtfulke, der var en Gave fra Kongen af Danmark til Kongen af Portugal. Han var flere Gange Skibschef i Eskadrer, blev 1773 Divisionschef, 1779—84 Hvervningschef i Kbh. og 1784 Chef for Kbh.s Sødefension. B. var meget anvendt som Assessor i Krigs- og Generalkrigsretter og i det hele en anset og dygtig Sømand og Officer. Af hans seks Børn blev to Søofficerer, Just og Steen Andersen B. (s. d.). — Farvelagt Kultegning paa Fr.borg af C. C. Andersen efter Maleri af A. Brünniche 1756.

W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889, S. 139—42. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 99.

Th. Topsøe-Jensen.

Bille, Eske, ca. 1480—1552, Rigshofmester. D. 9. el. 11. Febr. 1552 paa Kbh.s Slot, begr. i Helliggejst K. Forældre: Peder B.

til Svanholm (d. 1508) og Anne Knudsdatter Gyldenstjerne (d. 1521). Gift ca. 1517 med Sophie Krummedige, f. ca. 1500, d. i Slutningen af Maj 1539 paa Vallen, D. af Henrik Krummedige (s. d.) og Hustru.

Det første, man hører til E. B., er, da han 1510 blev Lensmand paa Kbh.s Slot (Regnskabslen), sikkert ved Broderens, Kansler Ove B.s Indflydelse. Det var en ansvarsfuld Post, og de urolige Krigsaar 1510—12 blev en god Læretid for E. B. Den Erfaring og Indsigt, han her høstede, gavnede ham senere i Livet. Efter Kongeskiftet forflyttedes han 1514 til Hagenskov (Afgiftslen). Snart efter indgik han Ægteskab med den mægtige og rige Henrik Krummediges eneste Barn. Paa Hagenskov fik de deres første Hjem; men Livet her blev ikke alt for fredeligt. E. B., der senere i Livet berømmes for sin Besindighed, synes paa denne Tid at have været noget ilsindet. Haardhændet og rethaverisk var han vist alle sine Dage. Allerede som Lensmand paa Kbh.s Slot havde han faret haardt frem mod Bønderne her, og paa Hagenskov fortsatte han paa ganske samme Maade. Straks ved sin Tiltræden begyndte han en rastløs Virksomhed, ryddede op i gammel Slendrian og forfulgte Kronens Ret til det yderste, særlig hvad angik Skovene, men herved paadrog han sig naturligvis Bøndernes Forbitrelse, og heller ikke undgik han at forløbe sig. 1515 maatte han saaledes med flere Mænd søge Absolution af Fyns Bispestol for et Drab paa en Bonde. Værre blev det, da han kom i Strid med Herredsfogden i Baag Herred Hans Andersen, der var lige saa haard en Hals som han selv. Mulig var de Anklager, E. B. rejste mod Hans Andersen, berettigede, men hans Fremgangsmaade i hvert Fald ikke, thi da Hans Andersen og hans Samfrænder hindrede Sagernes Fremgang, tabte E. B. Taalmodigheden og lod ham i Begyndelsen af 1519 paa Herredstinget dømme til Døden og straks hænge i Stedet for at lade Sagen komme ind for Kongens Retterting. E. B. maatte senere vedgaa sin Forløbelse og søge Forlig med Hans Andersens Slægtninge, hvem han var begyndt at afkræve Bøder. Da endelig Sagen 1521 kom Christian II. for Øre, greb han den kærkomne Anledning til at fratage E. B. Hagenskov. Efter Christian II.s Fordrivelse 1523 fik E. B., der nu blev Rigsraad, Hagenskov tilbage. Han førte her i alt væsentligt samme Regimente som før. Resultaterne viste sig under Grevefejden, da Baag Herreds Bønder var nogle af de første til at slutte sig til Grev Christoffer, men da sad E. B. ikke længere paa Hagenskov. 1529 havde Regeringen nemlig gjort ham til Vincens Lunges Efterfølger som Lensmand paa Berghenhus. Vincens Lunge, fra 1523 den ledende i Norge, havde da

ved sin Protektion af Daljunkeren paadraget sig Gustaf Vasas Vrede, og denne gunstige Løjlighed greb Regeringen til at blive ham kvit. Allerede 1527 var de norske Lensmænd paa Akershus og Bahuus blevet erstattet med E. B.s Fætre Mogens Gyldenstjerne og Claus B. E. B. fik i Vincens Lunge en besværlig Nabo; thi skønt dennes Stilling var stærkt svækket ved hans Strid med Ærkebispem, fik han dog andre Len, og han slog sig ned paa Lungegaarden ved Bergen. Naturligvis nærede han ikke blide Følelser mod sin Afløser, der tilmed var Svigersøn af Henrik Krummedige, en af norsk Selvtændigheds Hovedmodstandere, som han 1524 havde faaet jaget ud af Norge.

Maj 1529 kom E. B. til Bergen. Skønt meget misfornøjet med den Stand, i hvilken Bergenhus overleveredes ham, holdt han sig dog sin Svigerfaders kloge Raad efterretteligt om at holde Venskab med alle. Han viste i sin Optræden stor Forsigtighed og Afdæmpethed. Ogsaa Vincens Lunge saa sig nødsaget til at holde gode Miner, bl. a. fordi han havde E. B.s Mægling behov i sin Strid med Ærkebisp Olaf Engelbrechtsen. Med Ærkebispem kom den katolsksindede E. B. snart paa helt god Fod. Vincens Lunges sande Sindelag skulde E. B. snart faa at mærke — nemlig da denne under E. B.s Fraværelse 1530 gjorde et Forsøg paa at sætte sig i Besiddelse af Bergenhus, idet han paastod paa ny at have faaet Kong Frederiks Løfte derom (muligt har han af Kongen faaet et mundtligt Tilsagn i Tilfælde af, at E. B. var til Sinds at opgive Bergenhus). Det var i det hele urolige Forhold, E. B. kom til at virke under. Rygterne om Christian II.s Tilbagevenden blev stadig mere foruroligende. Derfor udbedrede E. B. i denne Tid Bergenhus Fæstning og foretog, for at sikre det, den Nedrivning af Kirker i Slottets umiddelbare Nærhed, som han senere har maattet høre ilde for. Det skete dog udelukkende af tvingende militære Hensyn, paa Kongens Befaling og med de kirkelige Myndigheders Sanktion. Svigerfaderens Død gjorde E. B.s Besøg i Danmark højst nødvendigt, men da han endelig i Sommeren 1531 rejste derned, naaede han kun lige tilbage, inden Christian II. kom til Norge. Intet alvorligt Angreb gjordes paa Bergenhus, og da han hen paa Foraaret havde faaet Undsætning fra Danmark, kunde han angribe Ærkebispem, en af Christian II.s Hovedstøtter. Trondhjem blev indtaget, Bispegaarden afbrændt, og Ærkebispem maatte trække sig tilbage til Stenviksholm. Vincens Lunge havde under de urolige Forhold atter maattet søge E. B.s Beskyttelse. Alt gik saaledes vel for E. B.; men alligevel ønskede han at komme bort fra det urolige Liv paa Bergenhus. Klimaet taalte han daarligt, og alt for ofte savnede

han Tilførsler fra Danmark, saa Bergenhus økonomisk var meget vanskeligt at administrere. Afgørende var, at hans Svigermoder døde i Begyndelsen af 1533. Han fik meget at ordne i Danmark og blev nu en hovedrig Mand. Men Kong Frederiks Død April 1533 bandt ham foreløbig til Bergenhus, og paa det norske Rigsraadmøde i Bud Sommeren 1533 maatte han lade sig optage i det norske Rigsraad og indgaa paa, indtil Kongevalg havde fundet Sted, at holde Bergenhus af det norske Rigsraads Haand. Uheld paa Uheld forfulgte ham i de følgende Aar. Paa Vej ned til den dansk-norske Herredag 1534 blev hans Skib opsnappet af lybske Udliggere. Han blev Lybækkernes Fange — ganske vist i et mildt Fangenskab. Til at begynde med opholdt han sig i Malmø og paa sine Godser i Skaane. Senere maatte han begive sig til Lübeck, hvor han dog kunde færdes frit. Først 5. Nov. 1535 efter Wullenwevers Fald kom E. B. fri. — Disse forskellige Forhold havde haft den Fordel, at E. B. havde kunnet holde sig neutral under Grevefejden. Da han havde genvundet sin Frihed, begav han sig paa ny til Norge. Paa Vejen besøgte han Christian III. i Hertugdømmerne. Tro mod sit Løfte til det norske Rigsraad afslog han at aflægge Kongen Hyldingsed, men lovede at virke for hans Sag. Med sin Hustru begav han sig kort efter til Søs til Trondhjem, hvor han skulde deltage i de forestaaende Forhandlinger. Paa Vejen blev de opsnappet af en af Ærkebispens Udliggere og kom til at dele Fængsel med Claus B. paa Tuterøen. Først da Ærkebispens indsaa, at hans Forsøg paa at vinde Norge for Pfalzgreven var glippet, løslodes de i April 1536. Forinden maatte E. B. dog afgive Løfte om at overholde sine Forpligtelser mod det norske Rigsraad. Bergenhus havde under E. B.s Fravær været styret af hans Fogeder, der havde afvist et fornyet Forsøg af Vincens Lunge paa at komme i Besiddelse af det. Da E. B. i Maj 1536 var kommet tilbage til Bergenhus, erklærede han vel, at han nu personlig vilde anerkende Christian III., men at han stadigvæk følte sig forpligtet til at holde Bergenhus til det norske Rigsraads Haand (først fra Marts 1537 holdt han det til Kongens Haand). Det var et Standpunkt, der vakte stor Misnøje, da det blev kendt i Danmark. Regeringen var nu klar over, at E. B. ikke var Manden for at nyordne Norges Forhold, saa dets Afhængighed af Danmark accentueredes. Truid Ulfstand og Claus B. viste bedre Haandelag herfor. Endnu en Fejde med Ærkebispens oplevede E. B., da denne paa ny havde indledt Forbindelse med Pfalzgreven. Hermed sluttede E. B.s Gerning i Norge. I Sommeren 1537 vendte han atter tilbage til Danmark.

E. B. havde nu saa meget Jordegods at administrere, at han næppe ønskede sig noget større dansk Len. Hans Hustrus Arv omfattede Vallen, Mogenstrup, Pederstrup, Ellinge og Brunlaug. Hertil kom fra 1540 hans fædrene Gaard Svanholm, som han da fik tilskiftet sig efter en haard og aarelang Kamp. Af Len havde han kun Frue Kloster i Roskilde (frit) og fra 1541 tillige St. Peders Kloster i Lund (frit). — Straks ved sin Hjemkomst fra Norge deltog E. B. i Kroningen og blev her slaet til Ridder. Mange forskellige Hverv kom snart til at beslaglægge hans Tid. Foraaret 1538 var han med til Fyrstemødet i Braunschweig og sendtes herfra sammen med Peter Svave direkte til en Forhandling med den franske Konge. 1541 var han atter med ham og Erik Krabbe i Frankrig, hvor de sluttede Forbundet i Fontainebleau, og 1540 og 1543 i Nederlandene. — Ogsaa i indenrigske Anliggender lagdes der i høj Grad Beslag paa E. B.s Evner og Tid. Vigtigst var, at han gennem adskillige Aar beklædte Statholderposten paa Kbh.s Slot under Kongens Fravær, første Gang allerede 1539 sammen med Preusseren Jørgen Klingenberg. Da denne ikke forstod Dansk og kun søgte at varetage sin gamle Herre Hertug Albrechts Interesser, blev det et byrdefuldt Samarbejde. E. B. kunde i øvrigt ikke give sin fulde Kraft hertil, da han i Slutningen af Maj maatte ile til sin trofaste Hustrus Dødsleje paa Vallen. Okt. 1539 fratraadte E. B. samtidig med Jørgen Klingenberg atter Statholderskabet og overtog det først paa ny i Nov. 1542. Som Statholder skulde han have Overopsyn med Skibenes Udrustning og Slottets Forsyning, fremdeles viderebesørge Skrivelser og træffe Beslutninger, hvor øjeblikkelige Foranstaltninger var nødvendige. Navnlig de første Aar indtil Freden i Speier 1544 var urolige, og Kongen var hyppig borte fra Kbh. E. B. var dog ikke ene om Arbejdet og Ansvaret. Ved sin Side havde han Rentemester Joachim Beck, som i disse Aar næsten altid opholdt sig i Kbh., og Lensmanden paa Kbh.s Slot Peder Godske, der var dennes Fætter. Grænserne mellem disse tre Mænds Arbejdsfelt maatte i nogen Grad blive flydende. Og alt efter som Rentemesteren — der utvivlsomt var mere moderne indstillet end E. B. — fik større Anseelse og Myndighed, har E. B. maaske nok til Slut følt sig i nogen Grad skubbet til Side. I Vinteren 1546—47 ses E. B. ikke at have fungeret som Statholder, efter at Kongen havde forladt Sjælland. I øvrigt vides det, at han i Begyndelsen af 1547 med andre Rigsraader var hos Kongen i Kolding og hen paa Foraaret deltog i en Sendefærd til Kejseren for om muligt at mægle i den schmalkaldiske Krig. Endelig blev han umiddelbart før eller straks ved Herredagens Aabning i Aug. 1547 udnævnt til

Rigens Hofmester, Rigets første Embede, der havde staaet ledigt siden Mogens Gjøes Død 1544. Han forlenedes selv med Halmstad Herred (frit). Hans ældste Søn Peder B. var allerede 21. Maj blevet forlenet med Helsingborg. Omtrent samtidig fratraadte Joachim Beck som Rentemester. Hofmestertitlen øgede næppe i væsentlig Grad E. B.s Magt. Hans Magtomraade blev omtrent det samme, som da han blot var Statholder, selv om der maaske nok toges noget mere Hensyn til hans Meninger. Privat var han i sine sidste Aar stærkt optaget af Retstrætter, hvor han holdt paa sin Ret til det yderste.

Endnu fire Aar levede E. B. i en Tid, hvor han ikke rigtigt mere hørte hjemme, men hvor hans utvivlsomme Dygtighed, parret med stærk Konservatisme, og hans Retsindighed, parret med Rethaveriskhed, havde sikret ham en fremtrædende Stilling.

W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93, S. 319—23, 352—80, 430—511, 669—710 og passim. Samlinger t. Fyens Hist. og Topografi, VIII, 1881, S. 97 ff. Annaler f. nord. Oldkyndighed og Hist., 1853, S. 3—62. Norsk Hist. Tidsskr., III, 1875, S. 285 ff. C. Paludan-Müller: Grevens Feide, II, 1854, S. 12 ff. og 248 ff. A. Heise: Familien Rosenkrantz' Hist., II, 1882. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 63, 83. Skrifter udg. af Bergens hist. Forening, Nr. 33, 1927, S. 211—66.

Astrid Friis (A. Heise).

Bille, Eske, 1552—1619, Adelsmand. F. 29. Sept. 1552, d. 22. (el. 24.) Jan. 1619, begr. i Mariager K. Forældre: Jørgen B. (d. 1601, s. d.) og Hustru. Gift 15. Nov. 1601 i Nyborg med Helvig Gjøe, d. 18. Juli 1612 i Halmstad, D. af Falk G. (1555—94) og Karen Iversdatter Krabbe (d. 1605).

Det var vistnok »gamle« E. B. — som Samtiden kaldte ham — og ikke hans Fætter af samme Navn, der 1594—1600 var Hofjunker; 1602—10 var han Lensmand paa Helsingborg Slot, 1610—19 paa Mariager Kloster. Under Krigen 1612 fik han Paalæg om sammen med Lensmanden paa Varberg at sørge for Forsvaret af dette Slot. Han var personlig yndet af Christian IV., der var Gæst ved hans Bryllup og 1611 bad ham til Fadder ved Hertug Ulriks Daab. Efter Faderen havde han arvet Vallen, hvor Kongen besøgte ham, og Ellinge; økonomisk var han saaledes oprindelig velstillet, men blev til sidst temmelig fattig, ikke mindst fordi han letsindigt gik i Kaution for flere af sine mest forgældede Standsfæller som Otte Christoffer Rosenkrantz og Fætteren Eske Pedersen B. Han stod paa fortlørlig Fod med de to kendte Dagbogforfattere Sivert Grubbe og Eske Brock, hvilken sidste var hans Fætter; ligeledes viste han sig som en trofast Ven af den berømte Tyge Brahe, der under Landflygtigheden flere Gange benyttede ham som

sin Fuldmægtig i Forretningsanliggender. — En Adelsmand paa Stikket af Frederik II.s Ligbegængelse uden Portræt karakter bærer Navnet E. B.

W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 1, 1887, S. 9—54. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 86.

Thiset (Henry Bruun).*

Bille, Frants, d. 1563, Underadmiral. Faldt 11. Sept. 1563 i Slaget ved Øland, begr. i Visby K. Forældre: Anders B. (d. 1555, s. d.) og 1. Hustru. Gift med Edel Hardenberg, d. 2. April 1581 paa Arreskov, begr. i Horne K., D. af Jakob H. (d. 1542) og 1. Hustru.

F. B. gik 1532 i Skole i Wittenberg, men 1534 hos Frands Vormorsen i Malmø; han holdtes da ligesom andre unge adelige ni Uger i mildt Fangenskab af Borgerne. 1546 nævnes han blandt Hofsinderne. Han skrev sig til Søholm, men var i øvrigt mere Lensmand end Godsejer, idet han opnaede en Række betydelige Forleneringer: Dronningborg 1547—48, Silkeborg 1548—57, Vrejlev Kloster 1557—60, Varberg 1560—61, Ørum 1561—63 (Enken beholdt dette Slot til 1565). Ved Syvaarskrigens Udbrud blev han Underadmiral under Peder Skram, men fandt hurtigt sin Død for en svensk Kugle. — Edel Hardenberg tog Ophold paa sit Fædrenegods Hvedholm, som hun i sin langvarige Enkestand bestyrede med megen Dygtighed. — Gravsten i Horne K., Fyn.

W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93, S. 75—53. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 70.

Thiset (Henry Bruun).*

Bille, Frantz Ernst, 1832—1918, Officer, Diplomat. F. 14. Febr. 1832 i Kbh. (Holmens), d. 10. Juni 1918 i London, begr. i Kbh. (Holmens). Forældre: Premierløjtnant, senere Viceadmiral Steen Andersen B. (d. 1883, s. d.) og Hustru. Gift 4. Maj 1869 i Jersey City med Sarah Augusta Zabriskie, f. 4. Dec. 1844 i Jersey City, d. 23. Febr. 1928 i London, D. af Chancellor i Staten New Jersey Abraham Oothout Z. (1807—73) og Sarah Augusta Pell (1810—45).

B. gennemgik den militære Højskole 1850—55 og udnævntes derefter til Sekondløjtnant à la suite i Ingeniørkorpsen. 1857—61 var han Elev i Højskolens Generalstabsklasse, hvorefter han 1861 udnævntes til Premierløjtnant à la suite, og da han »bestemtes til udenrigs diplomatisk Tjeneste«, tillagdes der ham Okt. s. A. Kaptajs Karakter. Fra Slutningen af 1861 til 1863 var han Legationssekretær ved Gesandtskabet i Frankfurt, hvor han en Tid stod under Bernhard v. Bülow, og beklædte derefter en kort Tid en lignende Stilling i Wien. Kort efter Krigens Udbrud 1864 stilledes

han til Overkommandoens Raadighed som Adjudant. Efter udmærket Tjeneste udnævntes han s. A. til Kaptajn à la suite i Generalstaben og deltog under Fredsforhandlingerne som Sekretær ved det ekstraordinære Gesandtskab i Wien, hvor han efter Fredslutningen blev Chargé d'affaires. 1865 kom han som Legationssekretær til Paris, 1867 som Chargé d'affaires til Washington, hvor han 1869 forfremmedes til Ministerresident; 1870 meddeltes der ham Afsked fra Krigstjenesten. Fra Foraaret 1871 fungerede han et Aars Tid som Guvernør ad interim paa de dansk-vestindiske Øer og udnævntes 1872 til overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister i Stockholm, hvor han forblev til 1890, da han blev Gesandt i London. 1900 havde han været en af Danmarks Delegerede ved den første Haagkonference; 1908 tog han sin Afsked. Han havde under sin attenaarige Ministervirksomhed i England sluttet sig nøje til engelske Kredse og forblev efter sin Afsked i London. — Kammerherre 1870. Gehejmekonferensraad 1908. — R. 1864. K.² 1872. DM. 1876. K.¹ 1878. S.K. 1887. — Maleri af Grev G. v. Rosen 1883 i Familieeje.

V. E. Tychsen: Fortifikations-Etaterne og Ingenieurkorpset, 1893. Berl. Tid. 11. Juni 1918. Nationaltid. s. D. The Times s. D. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 101.

Rockstroh (V. E. Tychsen).

Bille, Gerhard Sievers, 1765—1816, Søofficer, Konsul, Guvernør. F. 9. Febr. 1765 i Kbh. (Holmens), d. 19. Nov. 1816 i Trankebar, begr. sst. Forældre: Kaptajn, senere Kommandørkaptajn Hans Martin B. (s. d.) og Hustru. Ugift.

B. blev Kadet 1777, Sekondløjtnant 1783 og Premierløjtnant 1790. 1786 var han med P. Løvenørn paa hans Togt til Østgrønland og 1796—97 med Fregatten »Thetis« i Middelhavet for at beskytte den danske Skibsfart mod Barbareskerne. Han har sikkert paa dette Togt faaet Interesse for denne vanskelige Sag, da han lige efter sin Hjemkomst fra Togtet efter Ansøgning fik sin Afsked fra Søetaten med Kaptajnløjtnants Karakter og samtidig udnævntes til dansk Konsul i Algier, i hvilken Stilling han gjorde god Fyldest. Da Algier i Juni 1800 kom i et spændt Forhold til Danmark i Anledning af, at Kommandørkaptajn Steen Bille som Eskadrechef i Middelhavet havde jaget en algersk Korsar i den Tro, at det var en Tuneser, og Korsaren under Flugten løb ind paa et Skær og sank, var B. taktfuld og bestemt over for Dejens ublu Fordring om en øjeblikkelig Skadeserstatning, og da Dejen havde tilbageholdt »Najaden« Chef Kaptajn J. C. Krieger og nogle af dens Officerer, lykkedes det ham at skaffe dem deres Frihed. B. blev

i Algier til 1805. 1807 udnævntes han til kar. Kontreadmiral og Guvernør over de danske Besiddelser i Ostindien, tiltraadte Stillingen 1808 og blev her til sin Død.

H. G. Garde: Efterretn. om den danske og norske Søemagt, IV, 1835. St. Bille: Det danske Flag i Middelhavet, 1840. W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889. C. F. Wandel: Danmark og Barbarekerne, 1919.

Th. Topsøe-Jensen.

Bille, Hans, ca. 1470—1542, Ridder og Rigsraad. F. ca. 1470, d. 31. Okt. 1542, begr. i Øster Egede K. Forældre: Bent B. (d. 1494, s. d.) og 2. Hustru. Gift 1° 29. Maj 1496 med Anne Thott, d. 1498, D. af Laurens Akselsen Thott (s. d.) og 1. Hustru. 2° ca. 1505 med Inger Rønnow, d. 18. Nov. 1548, begr. i Øster Egede K., D. af Korfitz R. (s. d.) og 2. Hustru.

H. B. var allerede 1502 Medlem af Rigsraadet og deltog s. A. i Ledelsen af Toget til Stockholm til Udsætning for Dronning Christine. Først 1514 blev han Ridder; n. A. var han med i det Gesandtskab, der hentede Dronning Elisabeth fra Nederlandene; i øvrigt benyttede Christian II. ret jævnligt hans Tjeneste i Sverige. Han skrev sig afvekslende til sin Fædrenegaard, Egede, og til Skjoldenæs, som han havde i Forlening senest 1504, men mistede ca. 1522, som det synes, fordi Bønderne havde klaget over ham. Naturligt nok sluttede han sig da hurtigt til Oprøret mod Christian II.; Frederik I. gav ham hans Len tilbage, og under denne Konge nævnes han nu jævnligt blandt de fornemste Raader, oftest i nær Tilknytning til sin Broder Anders B., hvis konservative og katolske Partistandpunkt han ganske delte. Ligesom denne støttede han paa Herredagen 1533 Beslutningen om Kongevalgets Udsættelse; begge traadte kort efter Grevefejdens Udbrud i Grev Christoffers Tjeneste; begge blev ved Folkebevægelsens Gennembrud i Jan. 1535 fanget og senere ført til Mecklenburg; og da Christian III. besatte Sjælland, blev ogsaa H. B.s Len og Godser inddraget. Først i Dec. 1536 opnaaede han mod at godkende den nye Kirkeordning Christian III.s Naade; sine private Godser fik han tilbage, derimod hverken sin Forlening eller sin Plads i Rigsraadet. Af hans mange Børn kom ingen til at spille nogen større Rolle; Døtrene Ermegaard og Birgitte fik til sidst det efter dem opkaldte »Jomfruens Egede«. — Ligsten i Øster Egede K.

Østsjællandske Aarbøger, V, 1905, S. 47. W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93. Danmarks Adels Aarvog, VII, 1890, S. 69.

A. Heise (Henry Bruun).*

Bille, Hans Martin, 1732—88, Søofficer. F. 11. Marts 1732 i Kbh. (Holmens), d. 12. Sept. 1788 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Forældre: Kaptajn Lars B. (1683—1757) og Helvig Margrethe Møller (d. 1734). Gift 21. Maj 1760 i Helsingør (Marie) med Margrethe Lütken, døbt 30. Juni 1736 i Kbh. (Holmens), d. 12. Maj 1812 sst. (Holmens), D. af Kaptajn Frederik Christopher L. (s. d.) og 1. Hustru.

B. blev Student 1745, privat dimitteret, Kadet 1746, Sekondløjtnant 1753, Premierløjtnant 1757, Kaptajnløjtnant 1763, Kaptajn 1768 og Kommandørkaptajn 1778. Af hans Udkommandoer skal nævnes, at han 1751—53 var med Fregatten »Falster«, Chef Kaptajn Hooglant (s. d.), der sprang i Luften paa Saffias Red, 1757—58 med Orlogsskibet »Neptunus« til Konstantinopel og Middelhavet og 1759—60 med Fregatten »Møen« til Vestindien, hvor Halvdelen af Besætningen døde af en ondartet Epidemi. 1764 beordredes han, der havde særlige tekniske Anlæg, til at studere Vandbygningsvæsen og var med ved Havnearbejdet ved Helsingør. 1765 indsendte B. et Forslag til en Pumpestation, der kunde tømme Dokken med fire Par Heste i 24 Timer. Det blev Henrik Gerner, der fik Æren af, at denne Plan blev til Virkelighed, men Forslaget indbragte dog B. en varm Anerkendelse fra Admiralitetet. S. A. sendtes han til Bornholm for at undersøge, om Rønne Red eller Arnager Havn egnede sig til Støttepunkt for Flaaden, og 1769 til Kristianssand og Flekkerø i lignende Anledning. Efter et Studieophold i Udlandet 1767 udtalte B. ved sin Hjemkomst n. A. Ønsket om at blive ansat ved Søartilleriet; 1769 blev han Tøjmester og indførte vigtige Forbedringer, saaledes Forandring af Kanonportene, Forbedring af Rapperterne og Indførelse af Vaterpas paa Kanonerne, hvorved indirekte Sigte blev muligt. Han var Medlem af Konstruktions-, Artilleri- og Regleringskommissionerne. 1777 blev han tiltalt for Krudtets Behandling, men frifundet, 1783 tillagdes ham et aarligt Tillæg paa 600 Rdl. for hans mange gode og nyttige Indretninger ved Søartilleriet.

Minerva, 1792, I, S. 330—44.

Th. Topsøe-Jensen.

Bille, Harald, 1879—1916, Ingeniør, Telegraftekniker. F. 25. Maj 1879 i Dalsgaard Præstegaard i Taarup Sogn, d. ved en Jernbaneulykke 18. Aug. 1916 i Croydon, England, begr. sst. Forældre: Sognepræst, sidst i Maarslet Valdemar B. (1844—1906) og Martine Frederikke Leisner (1842—1929). Gift 4. Maj 1906 i Kbh. (Garn.) med Nanna Wolfhagen, f. 5. Marts 1883 i Aarhus (gift 2° 1918 med Stationsforstander Jørgen Leisner B., f. 1883, Broder til H. B.),

D. af Oberstløjtnant Frederik W. (1854—1931) og Nanna Cathrine Elisabeth Burmeister (1860—1922).

B. tog polyteknisk Adgangseksamen 1896 efter 1894 at have taget den almindelige Forberedelseseksamen fra Odder Realskole. 1902 blev han cand. polyt. som Maskiningeniør, efter at han 1898—99 havde faaet et Aars praktisk Uddannelse paa Frichs Eftf.s Maskinfabrik i Aarhus. En kort Tid var han derefter beskæftiget hos Burmeister & Wain som Skibskonstruktør, men kom i Aug. 1902 til Store Nordiske Telegrafelskab, hvor største Delen af hans Livsgerning faldt. Kort efter Ansættelsen kom han til Selskabets Newcastle Station og senere til London Stationen, hvor han arbejdede et Aars Tid. 1. Maj 1904 forflyttedes B., der var i Besiddelse af et betydeligt konstruktivt og mekanisk Snilde, til Kbh. og var særlig beskæftiget paa Selskabets mekaniske Værksteder. 1907 forflyttedes han til Shanghai, hvor han 1908 paa Grund af Vakance ledede hele den tekniske Afdeling og var midlertidigt Medlem af Selskabets østasiatiske Driftsbestyrelse. 1909 kom han tilbage til Kbh., og efter at have været konstitueret fra 1. Maj 1910 blev han 1911 en af Cheferne for Selskabets tekniske Afdeling. I Løbet af 1910 og 1911 konstruerede han et automatisk Modtageapparat »B. Receiveren« af en lignende Art som den engelske »Creed Receiver«, som viste sig at besidde saa store Fordele sammenlignet med den sidstnævnte, at det engelske Firma paa meget smigrende Vilkaar i Marts 1912 optog B. som Kompagnon. Firmaet overgik s. A. til et Aktieselskab: Creed, B. & Co. Ltd., for hvilket B. blev Direktør. Sept. 1915 blev han Selskabets Managing Director.

Chr. Overgaard i Ingeniøren, 1916, S. 513.

Poul Vinding.

Bille, Jens, 1531—75, Adelsmand. F. 26. Jan. 1531 paa Varberg Slot, d. 28. April 1575 paa Billesholm, begr. i Vram K. Forældre: Claus B. (d. 1558, s. d.) og Hustru. Gift 3. Dec. 1559 paa Nyborg Slot med Karen Rønnow, d. 4. April 1592 paa Nakkebølle, D. af Eiler R. (s. d.) og Hustru.

J. B. tjente som Hofsinde 1555—59 og deltog sidstnævnte Aar i Ditmarskertoget. Kort efter sit Bryllup sendtes han til Gotland, som han havde i Forlening 1560—71, altsaa under hele Syvaarskrigen — en udsat og vanskelig Post, som han bestred med stor Dygtighed, ligesom han vidste at gøre sig afholdt af Befolkningen. Slægtens Stamsæde Allinde mageskiftede han 1575 til Kronen mod Vrejlev Kloster; med Hustruen fik han Hvidkilde; hans Hovedbesiddelser var dog de skaanske Gaarde Lyngsgaard og Vram, hvilken sidste han omdøbte til Billesholm. Ligesom Søsteren Beate

interesserede han sig for Folkeviserne, og han har efterladt sig et stort og værdifuldt Visehaandskrift, der nu findes i Landsarkivet i Odense. — Gravsten i Vram K.

F. Carlsen: Efterretninger om Gammelkjøgegaard, I, 1876, S. 85—94.
W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93, S. 768 f.,
780—82 og 787—90. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 88.

Thiset (Henry Bruun).*

Bille, Jørgen, ca. 1520—1601, Adelsmand. F. ca. 1520, begr. 28. Juni 1601 i Voksstrup K. i Halland. Forældre: Eske B. (d. 1552, s. d.) og Hustru. Gift ca. 1550 med Margrethe Brock, der levede endnu 9. Febr. 1603, D. af Niels B. (d. 1534) og Jytte Predbjørnsdatter Podebusk (d. 1573, gift 2° med Knud Gyldenstjerne, d. 1560, s. d.).

J. B. var som Barn i Huset hos sin Mormoder Anne Rud; 1529 gik han i Skole i Skovkloster, 1533 i Malmø; n. A. holdtes han ligesom flere andre ansete Adelsmænds Børn en Tid lang fangen af Byens Borgere. 1535 sendtes han sammen med sin Broder Hartvig til Leipzig, men da Forældrene allerede havde gjort den Erfaring, at J. B. havde en uheldig Indflydelse paa sin yngre Broder, blev der sørget for, at de end ikke i Udlandet kom til at bo sammen. Efter tre Aars Ophold i Leipzig kom J. B. hjem med det Vidnesbyrd, at han ikke egnede sig til fortsat Studium. 1542 finder man ham i Hoftjeneste hos Fyrsten af Kleve, 1548 deltog han som Hofsinde i det kendte Brudetog til Sachsen. 1549—52 var han Lensmand paa Gaunø Kloster, 1552—57 paa Bækkeskov Kloster. Ved Faderens Død 1552 arvede han Ellinge i Skaane og Vallen i Halland. Under Syvaarskrigen blev han allerede 1564 udset til Lensmand i Blekinge; men da dette Landskab var besat af Svenskerne, maatte han foreløbig nøjes med en militær Kommando over Bønderne i Østskaane; 1565 ledede han et i øvrigt ganske mislykket Plyndringstog over den svenske Grænse. Først 1568 kom han i Besiddelse af Sølvborg Slot, som han beholdt til 1578. Heller ikke som Lensmand vandt han Laurbær. Allerede Jomfruerne paa Gaunø klagede over ham, og endnu mere misfornøjede var Blekingboerne. Deres gentagne Klager over hans Fogeder fandt Medhold hos Kongen; »jeg vil ikke have mine Bønder ødelagte«, skrev Frederik II. 1574 til ham. Da end ikke denne Formaning hjalp, tog Bønderne sig selv til Rette og dræbte flere af Fogederne, saa Kongen maatte udnævne fire Adelsmænd til at skille Trætten. — Den navngivne Fremstilling af J. B. paa

Stikket af Frederik II.s Ligprocession tør ikke opfattes som Portræt.

W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93, S. 717—23 og 776—79. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 85.

Henry Bruun (Thiset).

Bille, Jørgen, ca. 1672—1736, Stiftamtmand. F. ca. 1672, d. 13. Marts 1736, begr. i Ajstrup K., Kær Herred. Forældre: Kancelliraad Steen Hansen B. til Jungetgaard og Mette Axelsdatter Sehested (d. 1739). Gift 22. Jan. 1704 paa Vraa med Ide Rodsteen, f. 12. Marts 1675, d. 17. Dec. 1725, begr. i Ajstrup K., D. af Frederik Knudsen R. til Lengsholm (1639—74) og Kirsten Steensdatter Beck til Vraa (1644—1719).

J. B. var i sin Ungdom Søofficer. Han optoges 1689 i Lærlingekompagniet, blev 1693 Søløjtnant, 1697 Kaptajnløjtnant, var derefter i udenlandsk Tjeneste og blev efter sin Hjemkomst 1699 Kaptajn. Hans Virksomhed synes i den følgende Tid at have været rettet mod en Reform af Opdragelsesmaaden for Søofficererne, og 1701 oprettedes Søkadetkorpset. Allerede n. A. kom han i Konflikt med Kadetterne, udnævntes 1703 til Kommandørkaptajn, blev et Par Dage efter aftakket fra Søkadet-Kompagniet og fik s. A. sin Afsked fra Marinen. N. A. fik han ved sit Giftermaal Ellinggaard, senere desuden Bannerslund, Lengsholm, Aas og Hejselt, alle i Vendsyssel, hvor han ogsaa ved Køb erhvervede Gerumgaard; efter sine Forældre fik han Jungetgaard i Salling. Som stor Jorddrot havde han rig Lejlighed til at lære Landets og Befolkningens Tilstand at kende, og 1730 indsendte han til høje vedkommende et pessimistisk farvet Skrift, hvori han udtaler sig om al den Usselhed og Elendighed, der fandtes overalt og angav, hvad der burde gøres for at hjælpe Land og Folk paa Fode. Skriftet, der i nyere Tid er blevet offentliggjort (trykt i Dsk. Saml., IV, 1868—69, S. 193—233), synes at have vakt Opsigt og menes at have været medvirkende til, at General-Landets-Økonomi- og Kommercekollegiet oprettedes 1735, og til at han selv 1736 udnævntes til Stiftamtmand over Aalborg Stift og Amtmand over Aalborghus, Aastrup, Børglum og Sejlstrup Amter. Han døde dog faa Dage efter Embedets Tiltrædelse. — Justitsraad 1703. Etatsraad 1717. Virkelig Konferensraad 1733.

W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889, S. 128—36. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 89.

S. Nygård.

Bille, Knud, d. 1543, Rigsraad. D. 1543, før 18. Febr., begr. i Gladsakse K., Skaane. Forældre: Peder B. (d. 1508) og Anne Knudsdatter Gyldenstjerne (d. 1521). Gift 1° med Dorte Daa, d. i første Barselseng 1512, D. af Oluf D. (d. 1532) og Gundel Joachimsdatter Griis. 2° 23. Sept. 1515 i Svendborg med Birgitte Rønnow, d. 1527, D. af Markvard R. (d. 1506) og Mette Joachimsdatter Hardenberg.

K. B., der efter Faderen arvede Kærsgaard paa Fyn, fik sit egentlige Hjem i Skaane paa Gladsakse, hvormed han fra 1505 til sin Død var forlenet. Frederik I. optog ham 1523 i Rigsraadet og slog ham n. A. til Ridder. Som hele sin Slægt tilhørte han det katolske Parti, men stilledes ganske i Skygge af sine Brødre Ove og Eske. Endnu paa Herredagen 1533 optraadte han paa den konservative Fløj, men under Grevefejden holdt han sig meget tilbage, og 1536 faldt han hurtigt til Føje for Christian III., hvorfor han ogsaa fik Lov at beholde sit Len og sin Plads i Raadet.

W. Mollerup og Fr. Meidell: *Bille-Ættens Historie*, I, 1888—93, S. 501—04 og 661—64. Danmarks Adels Aarvog, VII, 1890, S. 72.

Henry Bruun (Mollerup).

Bille, Mathias, 1736—82, Søofficer. F. 17. Dec. 1736 i Kbh. (Holmens), d. 17. Marts 1782 i New Port Prat i Irland, begr. sst. Forældre: Admiral Mikkel B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 1° 21. Aug. 1767 i Stege med Adolphine Christine Friedenreich, døbt 10. Nov. 1740 i Asminderød, d. 26. Aug. 1771 i Stege, D. af Provst Johannes Christopher F. (1699—1759) og Maren Pedersdatter Goiske (1700—80). 2° 16. Dec. 1774 med Anna Rebekka Bredahl, f. 30. Sept. 1754 i Borre, d. 21. Nov. 1847 i Kbh. (Holmens), D. af Sognepræst, senere i Middelfart Søren Bygballe Hansen B. (1719—91) og Cathrine Jensdatter Engel (ca. 1722—1805).

B. blev Kadet 1749, Sekondløjtnant 1757, Premierløjtnant 1763, Kaptajnløjtnant 1770 og Kaptajn 1781. 1760—72 var han Enrolleringsofficer i Stege og 1772—81 Enrolleringschef i Lolland, Falster og Møens Distrikt. Af hans Udkommandoer skal kun nævnes, at han 1779 var Næstkommanderende i Orlogsskibet »Indfødsretten« til Nordkap. Dec. 1781 blev han Chef for Fregatten »Bornholm« bestemt til Vestindien. Da Fregatten laa paa Kbh.s Red for udgaaende, kæntrede 7. Dec. Skibets Barkas, og hele dens Besætning, i alt tyve Mand, druknede. Uheldet forfulgte Fregatten, der lige fra Skagen i fire Uger havde uafbrudt Storm; den blev drevet op Nord for Færøerne, hvorfra den kæmpede sig sydpaa til Vest for Irland, hvor Stormen blev orkanagtig. Sprydet

knækkede, et Øjeblik senere faldt hele Forrejsningen og Storstangen. Det lykkedes Chefen at faa rejst en Nødmast og ved overmenneskelige Anstrengelser at holde Modet oppe hos Besætningen. Efter seks Dages uafbrudt Kamp mod Elementerne bjærgedes Fregatten ind til New Port Prat paa Irlands Nordvestkyst, hvor 130 Mand, Halvdelen af Besætningen, maatte paa Hospitalet for Overanstrengelse og udstaaede Lidelser. Næstkommanderende Løjtnant H. C. Sneedorff (s. d.) svævede nogle Dage mellem Liv og Død. Da alt var ordnet, faldt ogsaa B. sammen, mistede samtidig Mæle, Syn og Hørelse og døde n. D. Inden hans Død havde Kongen udtalt sin Anerkendelse af hans udmærkede Sømandsdaad, hvorved han under de vanskeligste Forhold havde bjærget Fregatten og mange Menneskeliv.

Rapport til Admiralitetet 29. Jan. 1782, Nr. 138 b, i Tidsskr. f. Søvæsen 1933. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 103.

Th. Topsøe-Jensen.

Bille, Michael Johannes Petronius, 1769—1845, Søofficer. F. 8. Nov. 1769 i Stege, d. 27. Marts 1845 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Forældre: Kaptajn Mathias B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 2. Marts 1798 i Skelby, Falster, med Maria Magdalene Friedlieb, døbt 6. Juli 1780 i Vestenskov, d. 29. Marts 1829 i Danzig, D. af Kapellan i Vestenskov, senere Sognepræst i Idestrup Philip Henrik F. (1751—1806, gift 2° 1785 med Karen Olufsdatter Stampe, 1766—93, 3° 1797 med Ellen Johansdatter Jessen, 1776—1851, hun gift 2° med Professor Jens Hansen Smidth, s. d.) og Anna Marie Birgitte Hermansdatter Seehusen (1757—83).

B. var 1781—82 som Kadet med Fregatten »Bornholm«, hvor Faderen var Chef; om det ulykkelige Togt se under Faderen. Næstkommanderende H. C. Sneedorff tog sig af den faderløse unge Kadet og anbefalede ham til Matematikeren Professor Høyer, der underviste ham vederlagsfrit, saa at han snart kunde være Hjælpelærer for yngre Kadetter, og derved førte ham ind paa den videnskabelige Løbebane. 1789 blev han Sekondløjtnant, 1795 Premierløjtnant, var 1793—1807 Lærer i Navigation paa Søkadet-akademiet og hver Sommer med Kadetskibet. I Slaget paa Reden 2. April 1801 var han Chef for underste Batteri paa Blokskibet »Prøvesten«, hvor han personlig rettede og affyrede det første Skud i Slaget. Da Besætningen, efter at Skibet var ødelagt, sendtes i Land, blev B., der selv var saaret, tilbage for at føre Tilsyn med de saarede og blev derfor fanget af Englænderne, der behandlede ham med stor Venlighed og Agtelse. 1803 blev han Kaptajnløjtnant.

Ved Krigsudbruddet 1807 var han i Norge og var her 1807—10 Chef for en Kanonbaadsdeling ved Frederiksværn og Kristianssand, der bl. a. udmærkede sig i Kampen mod Briggen »Nightingale« ved Langesund i Okt. 1807. 1808 forfremmedes han til Kaptajn, var 1812—13 Chef for det franske Lineskib »Danzig« paa Schelden og hjemførte over Land de danske Besætninger, der havde tjent under fransk Flag, i alt ca. 2000 Mand, under vanskelige Forhold, hvor hans Ilmarcher og kloge Forhandlinger reddede disse fra Fangenskab. Efter Fredsslutningen holdt han Forelæsninger for Søofficerer i Navigation, indtil han 1815 fik sin Afsked med Kommandørkaptajns Karakter og ansattes som Lodsinspektør i Helsingør. 1819 sendtes han til England for at hjemføre »Caledonia«, vort første Dampskib. I Juni 1820 fik han Tilladelse til at modtage en Stilling som Navigationsdirektør i Preussen og blev samtidig kar. Kommandør. Han tog Ophold i Danzig, ledede Undervisningen i fem Navigationsskoler fordelt i forskellige Byer og underviste selv i Skolen i Danzig, hvorfra dygtige Lærere udgik til de andre Skoler. Om Sommeren var han selv til Søs med Eleverne, der ogsaa undervistes paa et af ham oprettet Observatorium i Danzig. Han høstede megen og fortjent Anerkendelse her og ligeledes hjemmefra, hvor der 1837 tillagdes ham Kontreadmirals Karakter. 1838 søgte han sin Afsked for at vende tilbage til Danmark. — R. 1809. K. 1840. — Maleri af C. Dalsgaard 1845 og af C. A. Jensen (s. A.; efter Dødsmaske). Litografi efter Dalsgaard.

Nyt Archiv for Søvæsenet, 1846, S. 103—17. W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889. Danmarks Adels Aarvog, VII, 1890, S. 104.

Th. Topsøe-Jensen.

Bille, Mikkel, 1680—1756, Søofficer. F. 14. Maj 1680, d. 2. Maj 1756 i Holbæk, begr. i Kbh. (Holmens K.). Forældre: Oberst Steen Andersen B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 1° 24. Febr. 1717 i Kbh. (Slotsk.) med Mette Glud, f. ca. 1699, d. Nov. el. Dec. 1720, D. af Rektor, senere Professor Søren G. (1662—1705) og Anna Leth (1677—1711). 2° 10. Nov. 1722 paa Aakær med Karen Lasson, fremstillet 4. April 1703 i Falling, d. 5. April 1779 i Holbæk, D. af Etatsraad Bendix L. til Aakær (d. 1717) og Hedevig Margrethe Bornemann (1679—1749, gift 2° 1718 med Oberst Matthias Rosenørn til Aakær, 1676—1725, han gift 1° 1704 med Antoinette Lisbet Friis, 1675—1716).

B. blev Lærling 1694 og var 1697—99 paa Togt til Ostindien. Han blev Sekondløjtnant 1699, Premierløjtnant 1703, Kaptajn-

løjtnant 1707, Kaptajn 1710, Kommandørkaptajn 1712 og Kommandør 1715. 1702—03 og 1708—09 var han i hollandsk Tjeneste og under den store nordiske Krig stadig Chef for Orlogsskibe, saaledes 1715 for »Delmenhorst« i Slaget paa Kolberg Heide 24. April under Gabel, hvor han udmærkede sig, og 8. Aug. s. A. ved Rügen under Raben. 1717 blev han Schoutbynacht og Deputeret i Admiralitetet, førte n. A. en Eskadre i Flaaden under Raben og var 1720 Chef for Flaadestyrken ved Pommern. 1723, 25 og 26 var han Chef for den udrustede Eskadre, det sidste Aar forenet med en engelsk Eskadre af lignende Størrelse og underlagt den engelske Admiral. Den forenede Flaade tog Station ved Reval for at blokere den russiske Flaade i den finske Bugt. Eskadrens Oplevelser giver et sørgeligt Bevis paa, hvor hurtigt en god Organisation kan forfalde. Skibene var slet vedligeholdt, to Orlogsskibe maatte straks sendes tilbage som usødygtige. Provianteringen var daarligt organiseret; der kom Mangel paa Mad, hvilket gav Anledning til Misfornøjelse og Sygdom, der medførte 215 Dødsfald. Da Blokaden 1. Okt. hævedes, gik Flaaden hjemefter, men mødte haardt Vejr i Østersøen, hvorfor den danske Eskadre ikke kunde følge med den engelske. Senere splittedes den danske Eskadre fuldstændig paa Grund af et misforstaaet Signal. Nogle af Skibene gik til Kbh., de andre spredtes, saa Admiralitetsskibet blev alene. Resterne af Eskadren samledes efterhaanden paa Danzigs Red, hvortil Skibene kom med alvorligere Havarier og forkomne Besætninger. S. A. blev B. Viceadmiral og 1734 Admiral. I Anledning af Togtet blev 1728 nedsat en Kommission, hvor B. var tiltalt for de ovennævnte Forhold; n. A. blev Sagen dog standset paa Grund af hans tidligere gode Forhold, og han selv udnævnt til Holmens Chef. Han gjorde sig særlig bemærket i Sagen mod Benstrup (s. d.), hvor det blev lagt B. til Last, at han havde beordret Afhugningen af Tømmeret i »Christianus Sextus«. B. optraadte som en Hædersmand under Sagen og vedstod sit Ansvar, hvilket havde til Følge, at han 1735 blev afskediget som Holmens Chef med Tilkendegivelse af Kongens Mishag med hans Administration. 1737 afskedigedes han af Søværnet, dog med fuld Gage i Pension. — B. var en retskaffen Mand, god Sømand og dygtig Skibschef under Krigen, men han formaaede ikke at gøre Fyldest, da han naaede op til de højeste Poster.

J. H. Lützwow: Hist. Efterretn. om danske Søe-Officierer, 1788. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889. Danmarks Adels Aarvog, VII, 1890, S. 103.

Th. Topsøe-Jensen.

Bille, Mogens, d. 1538, Rigsraad. D. 5. April 1538 paa et Skib i Æbeltoft Vig, begr. i Aarhus Domkirke. Broder til Eske B. (s. d.). Gift 31. Jan. 1524 med Sofie Gjøe, d. Marts 1537 i Stettin, D. af Mogens G. (d. 1544, s. d.) og 1. Hustru.

M. B., der allerede 1502 skal have deltaget i en Pilgrimsrejse til Jerusalem, blev ved Faderens Død 1508 Medejer af Svanholm, hvortil han skrev sig. Ridder blev han næppe før 1523; i det hele taget naaede han først efter Christian II.s Fald en mere fremskudt Stilling, ikke mindst i Kraft af sit Ægteskab med Rigshofmesterens Datter; han fik nu forskellige Forleninger, fra 1527 Koldinghus. Efter Frederik I.s Død indsatte de jyske Raader ham 1533 til Befalingsmand i Nørrejylland under Herredagen; og paa denne optoges han, utvivlsomt af selve Rigsraadet, i dets Midte. Efter Kongevalget i Ry hyldede han Christian III.; alligevel udstødtes han 1536 af Raadet, vel nærmest paa Grund af den Maade, hvorpaa han var kommet ind i det; s. A. mistede han ogsaa Koldinghus, antagelig som Følge af hans Tilknytning til Broderen Ove B. og det øvrige katolske Parti. Plaget af Sorger og Sygdom levede han sine sidste Aar paa St. Jørgens Gaard i Kolding; her oprettede han 1537 sit Testamente, hvori han viser sig som en god Katolik af den gamle Skole. Da hans Ægteskab var barnløst, gik Svanholm ved hans Død n. A. over til Brødrene, af hvilke Eske 1540 blev Eneejer; Brugsretten overlodes dog Ove.

W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93, S. 504—11 og 637—45. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 63.

Henry Bruun (A. Heise).

Bille, Oluf, ca. 1555—1602, Adelsmand. F. ca. 1555, begr. 15. Okt. 1602 i Valløby K. Forældre: Peder B. (1518—80, s. d.) og Hustru. Gift 23. Okt. 1586 i Aarhus med Margrete Rosenkrantz, d. ca. 1615, D. af Jørgen R. (1523—96, s. d.) og Hustru.

O. B. tjente 1578—81 som Hofsinde; ved Faderens Død overtog han Tureby Len; s. A. arvede han Svanholm, som han dog 1592 overlod Broderen Eske, da han ved Moderens Død selv fik Øster Vallø. 1588 fik han af Formynderregeringen, i hvilken hans Svigerfader havde Sæde, Abrahamstrup Len, endda paa meget gunstige Vilkaar; men da Christian IV. 1596 overtog Regeringen, fratog han atter O. B. hans Len. — O. B. er fremstillet paa Stikket af Frederik II.s Ligprocession, men Billedet er uden Portræt karakter.

A. Heise i Hist. Tidsskr., 5. Rk., VI, 1887, S. 572—74. W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 1, 1887, S. 14—16. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 84.

Thiset (Henry Bruun).*

Bille, Ove (lat.: Avo), ca. 1480—1555, Biskop over Aarhus Stift. D. 10. April 1555 paa Skovkloster, begr. i Antvorskov Klosterkirke. Broder til Eske (s. d.) og Mogens B. (s. d.).

Om O. B.s Uddannelse vides intet sikkert; da han 1501 fik Kollats paa Kanonikatet »de Rota« i Roskilde, var han Magister. Ca. 1504 indtraadte han som Sekretær i Kancelliet (1525 siger han, at han har tjent i dette i 21 Aar) og blev snart dets Leder. Tjenesten lønnedes med Kapitelspræbender, som Kongen havde Præsentsret til; 1505 blev han Provst i Viborg, 1507 tillige Provst i Lund; Viborg-Embedet ombyttede han dog 1516 med Dekanetet i Roskilde. Intet af disse eller sine mindre Kirkeembeder betjente han selv; men da han blev Biskop, havde han dog kirkelig Vielse som Diakon. — Maaske allerede 1506 var han Kongens Kansler, i alt Fald Dec. 1507 er han udtrykkelig bevidnet som Indehaver af dette Embede, der stillede store Krav til Arbejdsdygtighed. Foruden denne Egenskab sad O. B. ogsaa inde med varm Interesse for Stat og Kirke, store Forhandlingsevner og gode juridiske Kundskaber (1512 bevidnes han som Dr. jur. utriusque; antagelig har han erhvervet Graden ved Kbh.s Universitet); nogen straalende Begavelse synes han dog ikke at have været, og hans senere Liv kendemærkes mere af Kompromisser end af en villiestærk Mands Kampvillighed for sine Idealer. Naar han i saa høj Grad havde baade Kong Hans' og Christian II.s Tillid, skyldes det ikke mindst hans pletfri Karakter og store Samvittighedsfuldhed som Embedsmand; og disse Konger, saavel som deres Efterfølgere, fandt altid O. B. rede til at sætte Fædrelandets og Kronens Tarv over Stands- og Slægtsinteresser trods hans stærke og aristokratisk bestemte Familiefølelse. Et Vidnesbyrd om hans varme Fædrelandskærlighed er ogsaa den Interesse og økonomiske Støtte, han viste Christiern Pedersens Arbejde med Saxo-Udgaven (1514). — Kort før sin Død synes Kong Hans at have optaget O. B. i Rigsraadet; i alt Fald havde han Sæde i det i Juni 1514.

1520 skaffede Christian II. ham Pavens Udnævnelse til Aarhus Stift, som den 70-aarige Biskop Nic. Clausen »oplod« for ham mod en rigelig Pension. Efter at have aflagt Eden til Paven, der forpligtede ham til absolut Lydighed og til at værne Kirken mod Kætteri, samt til sit Kapitel om at hævde dets Rettigheder og værne om Stiftsgodset, modtog O. B. paa een Gang Præste- og Bispevielsen. 23. Okt. 1520 overtog han det Embede, der snart skulde stille ham over for kirkelige Opgaver, han ikke magtede. Foreløbig kom de nationale og politiske Spørgsmaal til at optage ham mest. O. B. har sikkert delt Misfornøjelsen med Christian II.s Styre under

Sigbrits Indflydelse, men da det jyske Oprør udbrød 1523, søgte O. B. loyalt, men forgæves, at stifte Forlig og advarede indtrængende de jyske Raader mod de Ulykker for Landet, som deres Optræden vilde medføre. — Først da Frederik I. truede ham paa Liv og Gods, opsigde ogsaa han (15. Marts 1523) Christian II. sin Troskab og stillede sig nu fuldstændig til Raadighed for Frederik I., som ogsaa straks med Tillid benyttede ham i vigtige politiske Hverv. Loyalt bar han ogsaa de tunge Byrder til Rigets Forsvar, som nu ganske særlig lagdes paa Kirken og dens Mænd. Men da Frederik I. 1525 klagede over Lensmændenes Vrangvillie, undlod O. B. heller ikke med Selvfølelse at underrette Kongen skriftlig om alt, hvad han havde ydet Staten af personlig Tjeneste og økonomiske Ofre.

Imidlertid traadte snart de kirkelige Spørgsmaal frem i første Plan. O. B. ønskede sikkert sædelig-religiøse Reformer i Kirken; det er betegnende, at da Christian II. 1522 fordrev den reformivrige Bibelhumanist Paulus Heliæ fra hans Universitetsarbejde, tog han Ophold i Aarhus under O. B.s Værn. Men en Bevægelse, der drev paa Brud med Rom og den bestaaende Kirkes Ordninger, havde lige saa afgjort en Modstander i O. B. Da der allerede i Maj 1526 optraadte en luthersksindet Præst Hr. Simon (Skaaning) som Prædikant i en af Aarhus Stifts Byer (uvist om Grenaa eller Randers), udsendte O. B. straks (24. Maj) et Hyrdebrev til Borgerne, der truede disse med Straf fra Konge og Rigsraad, »hvis de ikke bortsendte denne Dravelsmand«. Den Tillid, hvormed han her henviste til Kongens Forpligtelse i Haandfæstningen til at straffe »Lutheri« (en Bestemmelse, O. B. sikkert havde medvirket til at faa sat ind) og til Rigsraadet (der 1524 højtidelig havde vedkendt sig sin urokelige Troskab mod Paven og Romerkirken), skulde Forholdene dog snart gøre til Skamme, og O. B. selv skulde virke med til at undergrave Romerkirkens Stilling i Danmark.

Allerede Forkastelsen af den af Paven stadfæstede Ærkebiskop Jørgen Skodborg til Fordel for Aage Sparre og Odense-Herredagens Beslutning 1526 om ikke at ville betale de pavelige Konfirmatsafgifter hidførte jo et reelt Brud med Pavestolen, saaledes at Danmark fik »Skinbisper«, som ikke kunde faa kirkelig Indvielse. O. B. forstod dette og søgte privat at faa Sparre til frivillig at vige; men da hans Forestillinger var virkningsløse, foretog han sig ikke videre Skridt. — 1525 havde O. B. endnu kunnet hindre den verdslige Adels »onde Opsæt« mod Kirkens Privilegier, men paa Herredagen i Odense 1527 maatte han og de andre Prælater gaa med til at købe de verdslige Rigsraaders Hjælp mod Indrømmelser, og da

Kongen alligevel saa lidt som 1526 lod sig bevæge til Indskriden over for de lutherske Prædikanter, vovede O. B. ikke videre Demonstrationer over for den under Omstændighederne uundværlige Konge. Udbyttet for Prælaterne blev da kun en Reces, der i begrænset Omfang bekræftede Tiendepligten, men hvis Gennemførelse kun blev mangelfuld, og O. B. oplevede i sit Stift et Bonderøre med Nægtelse af de kirkelige Afgifter og skarpe Krav om bedre Betjening. Derimod maatte Bisperne finde sig i, at Kongen ved »Ordinanser« paalagde dem at sørge for Evangeliets Forkyndelse og faktisk ophævede deres Jurisdiktionsret over for Prædikanterne, Klosterforløberne og Cølibatsbryderne. 1527—30 voksede da Lutheriet sig saa stærkt, at Romerkirken alvorlig var truet med Opløsning. I Jylland viste O. B. og hans Kolleger deres Evneløshed ved de forgæves Forsøg 1527 paa at indkalde de bekendte tyske Modstandere af Reformationen, Dr. Eck og Cochläus, og i 1530, da man samlede sig til en ny Kraftanstrengelse for at slaa Røret ned paa Herredagen i Kbh., var det O. B., der havde indkaldt den Dr. »Stagefyr« og andre tyske Lærde, som skulde føre Beviset for, at Lutherdommen var Kætteri. Allerede her var Splittelsen blandt Prælaterne kendelig, idet Roskilde-»Skinbispen« Joakim Rønnow, som O. B. dog 1530 var med til at forpligte sig til at opretholde i Embedet »uden ydermere Stadfæstelse af Romerkirken«, var villig til at reformere evangelisk i sit Stift. Efter Nederlaget i Kbh. samlede O. B. Tyskerne, Paulus Helix og sine egne Teologer i Aarhus for ad litterær Vej at bekæmpe Lutheriet, og fra Poul Reffs Trykkeri her udgik saa flere Skrifter til Forsvar for den katolske Sag; men Opløsningen var alligevel stadig voksende. Kun lykkedes det for O. B. at redde for Bispestolen noget af Klostergodset i sit Stift.

Paa Herredagen i Kbh. 1533 efter Frederik I.s Død dannede Bille-Slægten en Falanks om O. B. og satte en Udsættelse af Kongevalget igennem. Men Spliden imellem Prælaterne, blandt hvilke Odensebispen Knud Gyldenstjerne, O. B.s Fætter, allerede havde begyndt en decideret luthersk Generalvisitats i sit Stift, og Rønnow var mod en yderliggaaende Reaktion, medførte, at den Reces om de kirkelige Forholds Ordning, som udstedtes, fik en langt mere svækket Form end oprindelig paatænkt fra O. B.s og hans Venners Side. Forholdet til Kurien genindførtes ikke, derimod det kirkelige Enhedsstyre ved Bisperne; men det fastsloges, at den danske Kirke havde »Evangeliet« som Norm, og den katolske Messes Eneret i dens ægte Form hævdedes ikke.

O. B.s Haab om, at en paatænkt fælles dansk-norsk Herredag

1534 skulde føre til Valget af Frederik I.s yngre Søn, Hertug Hans, til Konge, blev tilintetgjort ved Grevefejdens Udbrud. De dermed ændrede Forhold førte til de jyske Raaders Valg af Hertug Christian (III.) i Ry 4. Juli 1534, og O. B. maatte, som det siges »med grædende Taarer«, slutte sig til dette Valg, hvis Følger for Katolicismen i Danmark maatte staa ham klart. — Ogsaa nu, da Valget var truffet, handlede O. B. med sædvanlig Loyalitet, og den nye Konge viste ham fuld Tillid. Sammen med Mogens Gjøe indsattes han til Statholder i Jylland, og 1535—36 gjorde han Tjeneste i den midlertidige Regering i Roskilde. De nye økonomiske Byrder, som lagdes paa Kirken til Aflønning af Tropperne, bar han atter med største Redebonhed. Skønt O. B. var til Stede i Kbh. efter Byens Overgivelse, lod Christian III. ham heller ikke fængsle med de andre Bisper, da han foretog sit Statskup. Først da O. B. bestemt nægtede at ændre Slotsloven for Stiftets Hovedfæstning Silkeborg, saaledes at Slottet holdtes »til Kongens og Bispens Haand« — allerede en stor Imødekommenhed —, fængsledes ogsaa han, i Roskilde, og førtes til Dragsholm og senere til Nyborg Slot. Længe haabede han paa at faa sit Bispedømme tilbage paa Grund af sine Fortjenester, men sluttelig maatte han 1. Juni 1537 underskrive en »Kontrakt« med Kongen, der godkendte den Beslutning, der var taget paa Rigsdagen i Kbh. 1536 (om det gamle Episkopats Ophævelse), og fik saa Skovkloster paa Sjælland til Forlening, hvor han levede omgivet af en lille Hofstat, der talte flere unge Adelsmænd (bl. a. den senere berømte Peder Skram). Han behandledes lige til sin Død med stor Veneration, ikke mindst af Slægten, der ogsaa vedblev at titulere ham »hans Naade«. Da Indtægterne fra Klosteret vanskelig kunde dække hans Hofhold, overlod Brødrene ham 1540 Fædrenegaarden Svanholm paa Livstid, og Kongen tillagde ham yderligere nogle Smaaforleninger. I Slutningen af sit Liv kom han i venligt Forhold til Sjællands Superintendent Peder Palladius, og denne mener, at O. B. ogsaa religiøst naaede til at forsone sig med Lutherdommen. Sin Bogsamling, der væsentlig havde patristisk Præg, testamenterede han Aarhus. O. B. fulgtes til Jorden af Christian III. Der lagdes en pragtfuld Gravsten over den gamle Prælats Grav; den kendes nu kun af Afbildninger. — I Anklageskriftet 1536 mod Bisperne nævnes O. B. med Rette som »Hovedet for al Papisteri« i Danmark, men graverende kirkelige Klager rettes ikke mod ham; Hovedpunktet er det politiske, hans Hindring af Kongevalg 1533. — Stik 1794 af ovenn. Gravsten. Litografi af samme 1859 efter S. Abildgaards Tegning. Mindestøtte af Wiedewelt ved Jægerspris 1783.

Ny dsk. Mag., I, 1794, S. 193—218, 225—48 (Levned med Aktstykker og Testament samt Afb. af Gravsten og Segl). W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93. A. Heise: Herredagen i Kbh. 1533 (i Hist. Tidsskr., 4. Rk., III, 1873). Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 62. Brevei Dsk. Mag., I, 1745, S. 188f.; 2. Rk., II, 1806, S. 147—54; 3. Rk., I, 1843, S. 163—72; 5. Rk., I, 1887—89, S. 223 f. H. F. Rørdam: Hist. Kildeskrifter, I, 1873, S. 436—77. Dän. Bibl., II, 1738, S. 106—12. Hyrdebrevet i Ny dsk. Mag., I, 1794, S. 216f. og Suhm: Nye Sml., III, 1794, S. 285. Acta pontif. Dan., V—VI, 1913—15. Om et foregivet Portræt af O. B. jfr. Ill. Tid., 18. Aug. 1878.

J. Oskar Andersen.

Bille, Peder, 1518—80, Rigsraad. F. Sept. 1518 paa Ellinge, d. 16. el. 17. Marts 1580 i Kbh., begr. i Valløby K. Forældre: Eske B. (d. 1552, s. d.) og Hustru. Gift ca. 29. Sept. 1548 med Birgitte Rosenkrantz, f. 1530, d. 12. Marts 1592, D. af Oluf Nielsen R. (s. d.) og Hustru.

P. B. fik sin første Undervisning af Nonnen Mette Ovesdatter i Ring Kloster og var da en svagelig og tungnem Dreng. Siden kom han i Huset først (1529—32) hos sine senere Svigerforældre, dernæst hos Mormoderen Anne Rud til hendes Død 1533, endelig hos Mogens Gyldenstjerne paa Malmøhus; 1536—41 fuldendte han sin ridderlige Opdragelse i Landgrev Philip af Hessens Tjeneste. Efter sin Hjemkomst tjente han nogle Aar som Hofsinde, til han kunde træde ind i Lensadministrationen, hvor han en Menneskealder igennem kaldtes til at beklæde en Række vigtige Poster: Helsingborg 1547—48, Aarhusgaard 1548—54 (Stiftslensmand), Holbækgaard 1554—55, Tureby 1556—80, Roskilde Clara Kloster 1559—61, Roskildegård 1561—66 (Stiftslensmand), Kalundborg 1566—80. 1556 optoges han i Rigsraadet. Syvaarskrigen greb dybt ind i hans Liv. Allerede til dens Forhistorie er hans Navn paa flere Maader knyttet. 1558—59 udsendtes han med et Par andre Raader til Livland og Rusland; fra 1559 havde han som Arkelimester væsentlig Del i Ansvaret for de militære Forberedelser; 1562 deltog han i Underhandlingerne med Sverige. Efter Krigens Udbrud fulgte han 1563 Frederik II. paa Toget til Elfsborg; 1564—66 fik han som kgl. Kommissær direkte Indflydelse paa Landkrigens Ledelse; i denne Stilling, hvor han samvirkede navnlig med sin Svoger Steen Rosensparre, var det hans Opgave at paase, at de tyske Lejetropper virkelig gjorde Gavn i Forhold til Omkostningerne — et svært og ubehageligt Hverv, der bl. a. i Foraaret 1565 bragte ham i Fangenskab hos de oprørske Landsknægte i Ystad. Fra hans Ophold ved Daniel Rantzaus Hovedkvarter 1565—66 foreligger adskillige Indberetninger og Breve, der tilsammen i mørke Farver maler Elendigheden ved Hæren, særlig den evige

Mangel paa Proviant og den slappe Disciplin. Finansstyrelsens Svigten medførte Peder Oxes Hjemkaldelse. Kort efter sin Hjemkomst ægtede denne Steen Rosensparres Enke, Mette Rosenkrantz, der ejede Vester Vallø, mens P. B. — som i øvrigt skrev sig til Svanholm — gennem Ægteskabet med Søsteren havde faaet Øster Vallø. P. B. traadte i nøje Forhold til sin nye Svoger og blev en af hans nærmeste Hjælpere; saaledes medvirkede han ved Skattevæsenets Omordning; fra 1568 deltog han i de stadig fornyede Underhandlinger med Svenskerne, der omsider førte til Freden i Stettin 1570, ligesom han i Jan. 1570 udsaaes til at forhandle med Frederik II., da denne truede med Tronfragelse. Ogsaa senere anvendtes han jævnlig som Diplomat, saaledes endnu i Forhandlingerne om de slesvigske Hertugers Lenspligt. Efter Peder Oxes Død førte han med juridisk Dygtighed Enkens mange Arvesager. Trods sin Tilknytning til Peder Oxe var han velset ved Hoffet; ved Kongens Bryllup 1572 blev han den purunge Dronnings Hofmester, en Stilling, han beholdt til sin Død.

A. Heise i Hist. Tidsskr., 5. Rk., V, 1885, S. 280—442. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93, S. 711—17, 770—73 og 783—85. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 83.

A. Heise (Henry Bruun).*

Bille, Sophie, 1634—93, Adelsdame. F. 15. Febr. 1634 paa Rugaard, d. 9. Jan. 1693 paa Damsbo, begr. i Ejsing K. Forældre: Rigsmarsk Anders B. til Damsbo (s. d.) og Hustru. Gift 24. Aug. 1651 i Odense med Mogens Rosenkrantz til Glimminge, f. 30. Maj 1622, d. 17. Maj 1695, S. af Holger R. (d. 1647, s. d.) og 1. Hustru.

S. B. roses for sin Guds frygt, ligesom hun var en Kvinde, der havde megen litterær Sans. Hun har samlet og af adskillige Bøger uddraget en Bønebog, som udkom første Gang 1678 og siden ofte blev oplagt med Navnet skjult i et Kryptogram og under Titlen »De udvaldes uforgængelig Krone i Himmelen«. Den har haft vid Udbredelse baade i Danmark og Norge og hører til den svundne Tids kærnefulde Opbyggelsesbøger; sidste Udgave er fra 1805. I sit Ægteskab var hun Moder til tolv Børn.

F. C. Schønau: Saml. af danske lærde Fruentimmer, I, 1753, S. 145—65. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 1887—89. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 93.

A. Jantzen (Carl S. Petersen).*

Bille, Steen Basse, ca. 1446—ca. 1520, Ridder og Rigsraad. F. ca. 1446, levede endnu 21. Juli 1520, begr. i Vram K. Forældre: Torbern B. (d. 1465, s. d.) og 2. Hustru. Gift 1° senest 1469 med

Ellen Krognos, d. ung, D. af Stig Olufsen K. (d. ca. 1460) og Barbara Thorkildsdatter Brahe (levede 1488). 2° senest 1490 med Margrete Rønnow, begr. i Vram K., D. af Claus R. (d. 1486, s. d.) og 2. Hustru.

S. B. var opkaldt efter den gamle Steen Basse, der paa dette Vilkaar havde skænket Faderen største Parten af sit Gods; i sine yngre Dage kalder han sig derfor jævnlig baade Steen Basse og Basse B., men efterhaanden sejrede Familienavnet, og kun Steen Basses Fornavn, ikke hans Slægtsnavn bevarede i B.-Ætten. S. B. arvede efter sin Fader Allinde paa Sjælland og føjede dertil senere Lyngsgaard i Skaane. Fra 1485 nævnes han som Ridder, fra 1489 som Rigsraad, i hvilken Egenskab han navnlig benyttedes til Underhandlinger med Svenskerne. Sin Hovedvirksomhed fik han dog som Landsdommer i Skaane, et Embede, han beklædte fra 1495 til 1516; hans Tilknytning til Skaane, hvor han ogsaa havde Len, medførte, at han i sine senere Aar fortrinsvis opholdt sig paa Lyngsgaard. Af hans tyve Børn døde de seksten som smaa; kun to Sønner, Torbern og Claus, samt to Døtre, Birgitte og Elline, overlevede ham.

W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93, S. 399—406. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 63.

Møllerup (Henry Bruun).*

Bille, Steen, 1527—86, Adelsmand. F. 14. Nov. 1527 paa Vandaa, d. 5. Jan. 1586 i sin Kane ved Nivaa, begr. i Mariakirken i Helsingborg. Forældre: Claus B. (d. 1558, s. d.) og Hustru. Gift 1557 paa Fovslet med Kirsten Lindenov, d. 5. April 1612, D. af Anders Hansen L. (d. 1562) og Margrete Thomesdatter Lange (d. 1554, gift 1° med Hartvig Andersen Ulfeldt).

S. B. fik sin første Opdragelse i Dragsmark Kloster og sendtes derefter til sin Farbroder, Torbern B., Electus i Lund, der holdt ham i Skole i Bosjø Kloster. Senere opholdt han sig for sin Uddannelses Skyld fem Aar i Frankrig og berejste dette Land, England, Skotland og Tyskland. Efter Hjemkomsten var han i fem Aar ansat i Kancelliet. I Syaarskrigen deltog han fra først til sidst; han gjorde Tjeneste til Lands og var en Tid Fændrik ved den skaanske Fane. I Forlening havde han 1556—87 Vesterstad, 1560—62 Grimmelstrup og Karleby, 1562—78 Fønje, 1564—67 Sandby og fra 1565 for sin og sin Hustrus Levetid Herrisvad Kloster. I Skaane laa ogsaa hans private Besiddelser, Vandaas og Raabelev samt Næsbyholm, som han ved et stort Mageskifte med Kronen 1574 erhvervede mod at afstaa Hustruens Medgift Sællerup i Jylland. Som industriel Foregangsmand viste han sig ved at an-

lægge et Glasmageri og den første danske Papirmølle. Han var ikke uden Lærdom, skrev elegant Latin og støttede gerne videnskabeligt Arbejde; størst Fortjeneste har han indlagt sig ved sin Interesse og Forstaaelse for sin berømte Søstersøn Tyge Brahe, der i Begyndelsen af 70'erne havde Bolig og Laboratorium paa Herrisvad, og som har omtalt sin Onkel med baade Ærbødighed og Hengivenhed. 1577 udnævntes han til Landsdommer i Skaane, men endnu s. A. svigtede hans Helbred; n. A. tvang Sygdommen ham til at søge Afsked fra Embedet. I Mariakirken i Helsingborg ses endnu en pragtfuld Ligsten med Portrætfigurer af ham og hans Hustru.

Niels Mikkelsen: Ligprædiken over S. B., 1587. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93, S. 767 f., 773—76, 787—89; II, 1, 1887, S. 71—74. Danmarks Adels Aarvog, VII, 1890, S. 87.

Thiset (Henry Bruun).*

Bille, Steen, 1565—1629, Adelsmand. F. 10. Maj 1565 paa Visborg Slot, d. Okt. 1629. Forældre: Jens B. (d. 1575, s. d.) og Hustru. Gift 9. Okt. 1597 i Odense med Rigborg Lindenov, f. 8. Dec. 1577 paa Hindsgavl, d. 1633, begr. 9. April s. A. i Helsingborg, D. af Hans Johansen L. (s. d.) og Hustru.

Som ung studerede S. B. længe i Udlandet, delvis med kgl. Understøttelse; som hans Præceptor fungerede Jakob Svaning, en Søn af Historikeren Hans Svaning. 1583 studerede han i Basel, n. A. besøgte han Genève og Orléans, 1586 Padova og Siena; endog Palæstina skal han have nået. 1588—95 gjorde han Tjeneste i Kancelliet; særlig anvendtes han i Sendelser til det skotske Hof. 1596—1601 var han forlenet med Tureby paa Sjælland, men forfremmedes derpaa til den betroede Post som Lensmand i Trondhjem med Herjedalen og Jämtland, fra 1604 ogsaa Romsdalen. Han synes imidlertid at have været mere religiøs og litterært interesseret end anlagt for praktisk Virksomhed. Han magtede derfor ikke ret de vanskelige Forhold i sine udstrakte Len, saaledes navnlig ikke under Kalmarkrigen. Han savnede ganske militær Uddannelse, Regeringen forlangte meget af ham, og i Sommeren 1611 var han tilmed syg. Da n. A. den flamske Oberst Jan van Monkhoven med 1200 Mand i svensk Tjeneste angreb hans Len, lykkedes det ham ganske vist at afværge, at Trondhjem By blev plyndret; men dermed slog han sig til Ro, ja satte sig endog s. D. til at digte en endnu bevaret Takkesalme over Sejren; derimod satte han ingen Kraft ind paa at forfølge Monkhoven, som derfor gennem Jämtland uhindret naaede Sverige. For denne og andre For-

sømmelser dømtes S. B. paa Herredagen i Kbh. 1613 til at stande Kongen til Rette. Allerede forinden var hans Len frataget ham; men bortset herfra slap han med en stor Bøde. Urigtig er derimod Slanges Beretning, at han dømtes til tre Aars Landflygtighed og, da han ikke efterkom Dommen, blev sat i livsvarigt Statsfængsel paa Dragsholm; der foreligger her en Forveksling med hans fjerne fynske Slægtning Steen Mogensen B. I Virkeligheden boede S. B. Resten af sit Liv paa sin Fædrenegaard, Billesholm i Skaane; som saa mange af sine Standsfæller i disse Aar maatte han kæmpe med voksende Gæld. Hans tvungne Otium fra Statstjenesten gav ham Tid til at dyrke sine boglige Interesser; formodentlig var det ogsaa navnlig i disse Aar, han vandt Navn som Salmedigter; i Karen Brahes Bibliotek i Odense findes en Samling Salmer og aandelige Sange (Nr. 992, 4°), mest Oversættelser af Davids Salmer, der tillægges ham. Af disse er en Oversættelse fra Tysk, »Jeg raaber fast, o Herre«, optaget i »Psalmebog for Kirke og Hjem« (Nr. 467). Han efterlod sig en værdifuld Bogsamling.

W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 1, 1887, S. 278—331.
H. Grøner Nielsen: Danske Viser fra Adelsvisebøger og Flyveblade, VI, 1930—31, S. 48—51, 211. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 88.

Henry Bruun (S. M. Gjellerup).

Bille, Steen Andersen, ca. 1624—98, Officer. F. ca. 1624, d. 2. Maj 1698 i Kbh. el. paa Husumgaard, Sokkelund Herred, begr. i Kbh. (Frue K.). Forældre: Anders B. til Raabelev og Rosendal (d. 1633, s. d.) og Cathrine Henriksdatter. Gift 1° 10. Aug. 1659 i Kbh. med Karen Mandix(sen), f. 17. Maj 1635 (1637), d. 13. Marts 1681, begr. i Kbh. (Frue K.), D. af Købmand i Kbh. Hans M. og Birgitte Ledebur (Lederbou). 2° (Bev. af 1. Nov. 1681) med Rebecca Elisabeth Popp(e), d. Marts 1698, begr. i Kbh. (Frue K.).

S. B. kom 1636 i Sorø Skole og immatrikuleredes ved Kbh.s Universitet 1643. Han synes ikke at have deltaget i Krigen 1644—46. 1646—50 studerede han i Leiden, men gik derpaa i italiensk Krigstjeneste, først i Storhertug Ferdinand II. af Toscanas Livkyradsérregiment, senere i Kardinalen af Medicis Tjeneste i Rom. 1656 vendte han godt anbefalet tilbage til Danmark, udnævntes til Kaptajn for et Kompagni af den sjællandske Adels Soldater og 1657 til Major over Landfolket i det sydøstlige Sjælland. I Dec. 1658 blev han Generaladjutant hos Kongen, og under Kbh.s Belejring var han Næstkommanderende ved Studenterkorpset under Mogens Krag. I Juli 1659 blev han Stadsmajor i Kbh., og 1675 var han en kort Tid Kommandant paa Kronborg. 1676—98 var

han Vicekommandant i Kbh. og fungerede en kort Tid som Kommandant i Kastellet, indtil denne Post 1687 forenedes med Kbh.s Kommandantskab. 1675 var han avanceret til Oberstløjtnant, og to Aar senere oprettede han det Frikompagni, der senere udvidedes under Hans Schack d. Y., og som 1714 blev Sjællandske geworbne Regiment. 1678 blev han Oberst, og i 1690'erne benævnes han i flere officielle Skrivelser Brigadér, men nærmere Oplysning om denne Udnævnelse savnes. 1679 blev han Deputeret i Krigskollegiet, der dog efter Feltherre Schacks Død havde mistet sin Betydning, 1685 Krigsraad. Han optoges 1679 i Adelsstanden med de B.rs Navn og Vaaben. Han var en velbegavet og dygtig Mand, og skønt hans Krigsdeltagelse her hjemme var ret ubetydelig, opnaaede han ikke ringe militær Indflydelse og var vel anset hos Christian V. Ogsaa i lærde og diplomatiske Kredse havde han et godt Navn. Han ejede Husumgaard, og gennem Sønnerne Just og Mikkell blev han Stamfader til den yngre Slægt B.

W. Mollerup og Fr. Meidell: *Bille-Ættens Historie*, II, 2, 1889, S. 83 ff. (med Benyttelse af B.s efterladte Optegnelser, der endnu er i Slægtens Eje). *Personalh. Tidsskr.*, 3. Rk., I, 1892, S. 89 f. *Danmarks Adels Aarbog*, VII, 1890, S. 98.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Bille, Steen Andersen, 1751—1833, Søofficer og Gehejmestatsminister. F. 22. Aug. 1751 i Assens, d. 15. April 1833 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Forældre: Kaptajnløjtnant, senere Kontreadmiral Daniel Ernst B. (s. d.) og Hustru. Gift 6. Dec. 1790 i Kbh. (Holmens) med Frederikke Vilhelmine Charlotte Bornemann, f. 24. Juli 1770 i Kbh. (Frue), d. 1. Juli 1851 sst. (Holmens), D. af Generalauditør Vilhelm B. (s. d.) og Hustru.

B. blev Kadet 1762 og Sekondløjtnant 1768. 1770—72 var han med Orlogsskibet »Slesvig« i Eskadren i Middelhavet paa Ekspeditionen imod Algier og blev 1773 Premierløjtnant. 1776 var han Chef for et mindre, armeret Fartøj, der krydsede mellem Slesvig og Fyn i Anledning af en i Hertugdømmerne udbrudt Kvægepest. N. A. rejste han til Vestindien for at overtage Kommandoen over en af Generaltoldkammeret udrustet armeret Brig, der skulde beskytte Handelen. Han blev her ca. to Aar, og den daværende Generalguvernør, General Peter Clausen, satte megen Pris paa ham. 1780—81 sendtes han atter til Vestindien som Næstkommanderende i Fregatten »Bornholm«, Chef Kaptajn P. C. Schøning. Under Opholdet i Vestindien udbrød gul Feber, og mange af Besætningen, deriblandt B., var efterladt syge i Land paa St. Thomas, da Fregatten i Slutningen af Dec. 1780 afgik til Guadeloupe med Konvoj.

Paa denne Rejse havde »Bornholm« en lidet ærefuld Affære mod tre engelske Kapere, der 29. Dec. borttog hele Konvojen, i alt ti Skibe, hvilket næppe var sket, hvis B. havde været om Bord. — 1781 udnævntes han til Kaptajnløjtnant og fik n. A. Orlov for at føre Skibet »Kjøbenhavn«, der var fragtet af Asiatisk Kompagni til en Rejse til Ostindien. Efter en farefuld og besværlig Rejse bragte han 1784 sit Skib, der var kendt som en meget slet Sejler, tilbage til Kbh. efter at have døjet mange Fataliteter under Vejs. Inden han naaede Kap, var der udbrudt Skørbug om Bord, hvorved tolv døde, og Resten af Besætningen var syge. Under Opholdet ved Kap var han saa uheldig at brække en Arm.

De tre følgende Aar var B., hvis Helbred havde været mindre godt efter Rejsen til Ostindien, ikke udkommanderet. Han benyttede nu Lejligheden bl. a. til et længere Ophold i Paris. 1789 forfremmedes han til Kaptajn og var s. A. Flagkaptajn i Eskadren hos Admiral Schindel og Chef for Orlogsskibet »Den Prægtige«. 1790 var han Chef for Fregatten »Havfruen« i Eskadre og paa Besejling med »Cronborg«, 1794 for Fregatten »Triton« i Eskadre, 1795 for Fregatten »Friderichsværn« som Kadetskib og 1796 Flagkaptajn i Viceadmiral F. C. Kaas' Eskadre, der var forenet med en svensk Eskadre af lignende Størrelse under Viceadmiral O. H. Nordenskjöld. Derefter førte han s. A. Fregatten »Cronborg« paa Besejling med Fabrikmester Hohlenbergs nye Fregat »Najaden«.

I Foraaret 1797 var Forholdene i Middelhavet blevet af en saa alvorlig Natur, at man følte Nødvendigheden af en mere energisk Optræden af den Flaadestyrke, der skulde forsvare de danske Interesser i dette Farvand. Den almindelige Krigstilstand, hvori Europa med Undtagelse af Rusland og de skandinaviske Riger dengang befandt sig, havde efterhaanden skaffet det neutrale Danmark, hvis Politik lededes af A. P. Bernstorff, en saa udbredt Søfart paa Middelhavet, at det blev en Velfærdssag for Landet at bevare den. Men baade franske, spanske og engelske Kapere saavel som Barbareskerne paa Afrikas Nordkyst foruroligede stadig Søfarten. Barbareskerne havde man hidtil tilfredsstillet ved aarlige Tributter; men et Regeringsskifte i Tripolis 1796 benyttedes af den nye Pasha til at stille Fordring til Danmark om en ekstraordinær Ydelse. Da den danske Regering ikke vilde inclade sig herpaa, udsendte Pashaen sine Korsarer imod danske og norske Skibe. Den danske Konsul bemyndigedes til at tilbyde Pashaen Halvdelen af, hvad han forlangte, og Kaptajn Lorentz Fisker sendtes med Fregatten »Thetis« og Briggen »Sarp« i Efteraaret 1796 til Middelhavet, uden at det lykkedes at opnaa Fred. Det

blev nu overdraget B. at ordne disse Forhold. I Marts 1797 afgik han fra Kbh. som Chef for Fregatten »Najaden« og naaede Malta i Begyndelsen af Maj. Midt i samme Maaned mødte han Kaptajn Fisker og overtog Kommandoen over den lille Eskadre, der foruden »Najaden« bestod af Briggen »Sarpen«, Chef Kaptajnløjtnant Holck, og en i Middelhavet fragtet lille Chebek, Chef Premierløjtnant Hans Munk, med hvilken Styrke han ankom til Tripolis 15. Maj og løb ind paa Reden for at rekognoscere Fjendens Styrke. N. D. løb han atter med Fregatten tæt ind til Havnen, hvor han blev modtaget med en stærk Ild fra Skibe og Batterier. Han gav dem det glatte Lag til Svar og stod derefter ud fra Land. Da Tripolitanerne troede, at han flygtede, sendtes Styrken, der bestod af tre Fregatter og tre mindre Skibe, efter ham. Saa snart B. var uden for Grundene, braste han bak og ventede paa Fjenden, hvorefter en heftig Kamp begyndte. »Sarpen« og Chebekken kom nu til Hjælp; den sidste sejlede dog saa slet, at den var mere til Hinder end til Gavn, idet Fregatten idelig maatte ile den og Briggen til Hjælp. Efter to Timers Kamp flygtede Fjenden; ilde tilredt af den velrettede Skydning fra de danske Skibe, med et Tab, der angives til nogle Hundrede Mand døde og saarede, medens der paa de danske Skibe kun var een død og een saaret. Denne hæderlige Kamp genoprettede det danske Flags Anseelse og bragte Pashaen paa fredeligere Tanker. Den danske Konsul, der var om Bord i »Najaden« og af den danske Regering havde Fuldmagt til at slutte Fred, optog Forhandlingerne med Pashaen gennem den engelske Konsul. 2. Juni undertegnedes Freden, de danske Koffardiskibsbesætninger, der var i Slaveri, blev frigivet, og Danmark gik ind paa at betale ca. 75 000 Piastre, et Resultat, der ikke stod i noget rimeligt Forhold til de danske Udgifter ved Ekspeditionen og den ærefulde Kamp, og som langt fra tilfredsstillende B. Pashaen modtog B. i Audiens og skænkede ham en Æressabel, Kongen udtalte sin Anerkendelse af hans ved Affæren og den paafølgende Fredsslutning udviste Mod, Tapperhed og gode Konduite og udnævnte ham til Kammerherre. I Dec. s. A. blev han Kommandørkaptajn og fornyede Overenskomsten med Dejen af Algier, hvilket ogsaa indbragte ham Kongens Anerkendelse. Da Chebekken havde vist sig uheldig, blev den sendt bort og Lejemaalet ophævet. Den danske Eskadre forøgedes efterhaanden til tre Fregatter og to Brigger, med hvilken Styrke det i de følgende Aar lykkedes B. paa tilfredsstillende Maade at løse den ham stillede Opgave, at beskytte den danske Handel i Middelhavet. Efter at Fregatten »Najaden« 1798 var afløst, tog B. Ophold i Land, først

i Malaga, senere i Livorno, og ledede herfra Eskadrens Skibes Bevægelser, naar han ikke selv fulgte med i særlige Anledninger. I Juli-Aug. 1798 var han Ambassadør hos Kejseren af Marokko og modtog kostbare Gaver af ham, bl. a. en hvid Hest og et kostbart Seletøj. Medens Forholdet til Barbareskerne foreløbig var bragt i Orden, truedes den danske Handel i stedse stigende Grad af de krigsførende Magter, særlig af den engelske Flaade i Middelhavet. Den engelske Regering lagde den neutrale Skibsfart de største Hindringer i Vejen, og der krævedes den yderste Klogskab i Forbindelse med Bestemthed og Takt af B. og de ham underlagte Skibschefer, særlig da den engelske Regering forlangte Ret til at visitere neutrale Skibe, selv naar disse var konvojeret af Orlogsskibe. Dette kunde B. ikke tillade, og adskillige Gange var han og hans Skibschefer paa Nippet til at forsvare deres Standpunkt med Magt. Kun een Gang kom det til Kamp, da tre engelske Fregatter 24. Dec. 1799 ved Gibraltar trods Protest søgte at visitere en Konvoj under Beskyttelse af Fregatten »Havfruen«, Chef Kaptajn J. van Dockum (s. d.).

Da B. i Begyndelsen af sin Virksomhed i Middelhavet havde fornyet Traktaterne med tre af Barbareskstatene, mente den fjerde af disse, Tunis, at den ogsaa burde sætte sine Fordringer op, og Forholdet mellem dette Land og Danmark blev spændt. B. var mest tilbøjelig til straks at blokere Tunis. Regeringen var imidlertid nølende, og Konsul Hammecken trak Tiden ud ved allehaande Udflugter, indtil Bejens Taalmodighed brast, og han i April 1800 bemægtigede sig syv dansk-norske Skibe med Besætninger, hvorefter det blev langt vanskeligere for B. at forhandle. B. afgik straks til Tunis med »Najaden«, Chef Kaptajn J. C. Krieger, og Briggen »Nidelven«, Chef Kaptajnløjtnant Baron Hans Holsten, og ankom dertil 28. Maj. Det var B.s Hensigt selv at forhandle med Bejen og udvirke en Vaabenstilstand. Med Brev herom sendtes Løjtnant Schifter i Land, men han og Fartøjsbesætningen blev overfaldet og fanget af Tuneserne. Medens Konsulen forhandlede om deres Frigivelse, viste sig uden for Tunis nogle store armerede Skibe under Korsarflag. B., der antog dem for tunesiske, jagede dem straks. Under Jagten tog en af Korsarerne, en Fregat, Grunden og sank, og det viste sig uheldigvis, at den tilhørte Algier. B. gik straks med »Najaden« til Algier for at bringe denne ubehagelige Sag i Orden, og da Chefen for »Najaden« Kaptajn Krieger og nogle Officerer kom i Land for at forhandle, blev de tilbageholdt. Allerede næste Dag lykkedes det dog Konsul G. S. Bille (s. d.) at faa dem løsladt. Derimod lykkedes det ikke at komme overens

med Bejen om Erstatning for den sænkede Fregat. B., der var syg og træet efter fire Aars anspændende Arbejde i Middelhavet, havde allerede tidligere anmodet om Afløsning, og hans Afløser, Kommandørkaptajn G. A. Koefoed, var undervejs. B. sejlede til Malaga, hvor han 10. Juli 1800 overleverede Kommandoen til Koefoed, sejlede derfra som Passager med »Najaden« til Livorno og rejste i Aug. s. A. hjem over Land. — Det skal her nævnes, at Fregatten »Hvide Ørn«, Chef Kaptajnløjtnant J. D. van der Osten, der hørte til B.s Eskadre, forsvandt med hele sin Besætning under Storm Vest for Korsika Natten mellem 29. og 30. Dec. 1799. Den var gaaet fra Livorno med Konvoj vestefter; man antager, at Skibet, der var ganske nyt (bygget af Hohlenberg), er bordfyldt og sunket. — Koefoed sluttede nu Fred med Tunis og fik de danske Fanger frigivet, medens Konsul B. bragte Affæren med Algier til Afslutning ved at Danmark betalte en Skadeserstatning.

1801 var B. Chef for en mindre Eskadre, der skulde konvojere Kornskibe til Norge. Eskadren laa paa Kbh.s Inderred under Slaget 2. April, men fik ikke Tilladelse eller Lejlighed til at tage Del i Kampen. Samme Efteraar var B. Chef for det nybyggede Linieskib »Norge«, Hohlenbergs første Linieskib, paa Besejling med Linieskibet »Danmark«.

1803 blev B. Deputeret i Admiralitetskollegiet og n. A. Kommandør. Han var ved sin Hjemkomst fra Middelhavet 1800 blevet Medlem af den afrikanske Konsulatskommission og indtraadte senere i Karantænekommissionen og Sødefensionskommissionen. Da Forholdet til England 1807 antog en truende Karakter, blev han Chef for Kbh.s Søforsvar og har Æren for de mange Udfald af danske Kanonbaade under Kbh.s Belejring, hvoraf særlig skal nævnes Angrebet 17. Aug., som han personlig ledede, og Understøttelsen af Udfaldene i Classens Have 26. og 31. Aug. Da Situationen viste sig at være haabløs, traf han Foranstaltninger til at ødelægge Flaaden, men disse Foranstaltninger blev aldrig bragt til Udførelse. Da Kbh. overgav sig 7. Sept., nægtede B. at underskrive Kapitulationen og forlangte forgæves af General Peymann at maatte gøre et Udfald med alt, hvad der kunde føre Vaaben.

Efter Flaadens Udlevering og Krigserklæringen til England var B. Sjælen i Tilvejebringelsen af Kanonbaads- og Brigmateriellet, der med Dygtighed og Mod optraadte i vore Farvande; hans vækkende Indflydelse og patriotiske Sindelag spores i mange Breve til og fra Marinens Officerer. Og da Landet efter Krigen og Adskillelsen fra Norge 1814 atter skulde genskabe et Søforsvar, var det først og fremmest B., der ved fornuftig Økonomi løste denne

Opgave i forholdsvis kort Tid. Ved Norges Adskillelse fra Danmark var han kgl. Kommissarius og skilte sig med Værdighed og Takt fra dette vanskelige Hverv. 1809 var han avanceret til Kontre-admiral, 1825 blev han Viceadmiral og 1. Deputeret i Admiralitetet, 1829 Admiral og 1831 Gehejmestatsminister.

Hans Søn Admiral Steen B. skriver med Rette om ham: »Ligesom B. i sin offentlige Stilling stedse vidste at indklæde sin medfødte, Ærbødighed fordrende, Værdighed i de venligste Former, der indgød enhver, der nærmede sig ham, Tillid og Fortrolighed, saaledes var han i det private Liv af den behageligste Omgang. Alle søgte at gøre den Mands Bekendtskab, der nød en saa almindelig Agtelse; og med dyb Ærbødighed saa man op til Oldingen, der havde tjent sin Konge i 70 Aar, og i den Tid havde gennemgaaet og virket saa meget til sit Fædrelands Gavn«. — Kammerherre 1797. — K. 1809. S.K. 1811. DM. 1812. — Malerier bl. a. af C. A. Lorentzen (ca. 1795), F. C. Gröger (ca. 1815) og Em. Bærentzen (efter Bendixens Tegning). Akvarel paa Fr.borg af C. V. Eckersberg (med Peymann, 1807). Litografi af Krossing efter Bendixens Tegning fra hans sidste Aar.

St. Bille: Det danske Flag i Middelhavet, 1840. Archiv for Søværnet, 1840, S. 216 ff., 327—46. H. G. Garde: Den dansk-norske Sømagts Historie 1700—1814, 1852. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 100. C. F. Wandel: Danmark og Barbareskerne, 1919.

Th. Topsøe-Jensen.

Bille, Steen Andersen, 1781—1860, Diplomat. F. 8. Sept. 1781 i Stege, d. 28. Nov. 1860 i Bruxelles, begr. i Kbh. (Holmens). Forældre: Marinekaptajn Mathias B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 26. Febr. 1809 i Kbh. (Frue) med Christiane Arnette Hage, f. 21. Jan. 1789 paa St. Croix, d. 5. Dec. 1868 i Kbh., D. af Planter Peter Goiske H. (1756—1800) og Johanne Frederikke Wadskjær (1759—1829).

B. dimitteredes 1798 fra Metropolitanskolen, hvorefter han ansattes som Ekstraskriver i Sekretariatet paa St. Thomas. Som Protokolfører deltog han i de 1801—03 mellem danske og engelske Kommissærer førte Forhandlinger om Tilbageleveringen af de dansk-vestindiske Øer, som Englænderne havde besat April 1801 under den første dansk-engelske Krig. 1806 tog han juridisk Embedseksamen og udnævntes 1807 til Auditør og Advocatus regius paa St. Croix, men den anden dansk-engelske Krig hindrede ham i at tiltræde Posten. Han blev da 1809 beskikket som Prokurator ved Landsover- samt Hof- og Stadsretten i Kbh. Ifølge Hverv overdraget ham af Finansminister Schimmelmann deltog han under

Krigen i Danmarks og Norges Forsyning henholdsvis med Kolonialvarer og Korn fra England. Efter Fredsslutningen i Kiel 1814 udnævntes B. til Byskriver i Christianssted paa St. Croix, men maatte opgive Embedet, da de dermed forbundne Udgifter oversteg Indtægterne. Han, der ejede en Plantage paa St. Croix og Landstedet Nærumgaard ved Kbh., var i de følgende Aar sysselsat med private Foretagender og indlagde sig stor Fortjeneste af det danske Kommunikationsvæsens Udvikling ved at aabne Dampskibsfarten i danske Farvande. Han købte 1819 Dampskibet »Caledonia«, det fjerde i England byggede Dampskib, og satte det i regelmæssig Fart mellem Kbh. og Kiel. Han havde her mange Fordomme og økonomiske Vanskeligheder at kæmpe med og maatte overdrage Skibet til Etatsraad Hvidt. 1822 blev Posten som Auditor og Advocatus regius paa St. Croix atter ledig; B. søgte og fik den. St. Croix var paa dette Tidspunkt, som Følge af flere Aars Misvækst, i en uheldig økonomisk Forfatning, men B. udkastede en Plan til Gældsvæsenets Regulering, hvorved han bidrog til Øens materielle Opkomst. 1825 tog han sin Afsked fra denne Stilling, anvendtes n. A. som Stedfortræder for Ministerresidenten for De forenede Stater, der havde faaet Orlov, og akkrediteredes 1828 som Chargé d'affaires og Generalkonsul i Brasilien. Da Danmarks Repræsentant ved den nordamerikanske Union, Konferensraad Peder Pedersen (s. d.) 1830 nedlagde sit Embede, blev B. hans Efterfølger som Ministerresident og Generalkonsul. Med Unionsregeringens Samtykke tog han Ophold i Philadelphia. Under Kampen med Slesvigholstenerne 1848 indlagde han sig stor Fortjeneste ved sine Bestræbelser for at stille Danmarks Sag i et gunstigt Lys i den nordamerikanske Regerings og Almenheds Øjne, idet Stemningen i Unionen var Danmark bitter, hvilket dels skyldtes et økonomisk Motiv, nemlig Øresundstolden, som den nordamerikanske Søhandel fordrede afskaffet, dels de mange indvandrede Tyskeres virkningsfulde Agitation i antidansk Retning. Han oversatte i dette Øjemed selv paa Engelsk et af Slesvigeren Aug. C. E. Claussen Wedel forfattet Skrift: »Motivirte Entscheidung des Streits über Nationalität, Staatsrecht und Staatssuccession in Schleswig und Holstein«, indeholdende Bevisførelsen for den danske Regerings Ret til at betragte Slesvig som en Del af Danmarks Rige. B. fik 1852 en Medhjælper i sin Søn, nedenn. Torben B., der ansattes som midlertidig Chargé d'affaires og Jan. 1854 blev Faderens Efterfølger. B. forlod først Nordamerika i Efteraaret 1857, hvorpaa han tog Ophold i Bruxelles. — Gehejmelegationsraad 1845. — R. 1829. K. 1850. DM. 1854.

Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 106. Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn, 1819, Nr. 42 og 45 (om Køb af »Caledonia«). Marthe Bille: Gehejmelegationsraad Steen Andersen Bille og hans Søn Kmhr. Torben Bille, 1885. W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889.

Fr. de Fontenay (A. Thorsøe).

Bille, Steen Andersen, 1797—1883, Søofficer. F. 5. Dec. 1797 i Kbh. (Holmens), d. 2. Maj 1883 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Kaptajn, senere Admiral og Gehejmestatsminister Steen Andersen B. (s. d.) og Hustru. Gift 26. Nov. 1829 i Kbh. (Holmens) med Caroline Christiane Sophie Frederikke Bülow, f. 25. Sept. 1808 i Kbh. (Garn.), d. 15. Jan. 1887 sst. (Holmens), D. af Generalløjtnant Frants Christopher Bülow (s. d.) og Hustru.

B. blev Kadet 1809 og gjorde sig allerede paa Akademiet bemærket ved sine gode Evner. Han blev Sekondløjtnant 1816. 1817—18 var han med Fregatten »Minerva« paa Togt til Middelhavet og Vestindien og gik 1820 i fransk Tjeneste sammen med sin ældre Broder, Løjtnant Ernst Wilhelm B. Begge Brødrene var udkommanderet med Linieskibet »Colosse« paa Togt til Syd- og Nordamerika. Ernst Wilhelm blev syg om Bord og døde 1821 paa Hjemvejen fra Rio til Danmark om Bord i en dansk Brig, medens B. kom tilbage til Danmark i Slutningen af s. A. 1823—25 var han atter i fransk Tjeneste; han blev udkommanderet med Fregatten »Hermione«, der sluttede sig til den franske Flaade, som blokerede Cadix, der fra Landsiden var indesluttet af den franske Hær under Hertugen af Angoulême, og deltog som Fører for Fregattens armerede Fartøjer i et Angreb paa Byens Batterier i Sept. 1823. Efter Cadix' Kapitulation i Okt. s. A. kom han om Bord i Fregatten »Galatée« paa Togt til Middelhavet og Levanten, hvor den græske Frihedskrig var i fuld Gang. Om sine Kampagner i fransk Tjeneste har han i livligt Sprog fortalt i sine »Barndoms- og Ungdomserindringer« (»Fra alle Lande«, 1869 og 1870).

Efter sin Hjemkomst var B., der 1823 var forfremmet til Premierløjtnant, 1826 Chef for Dampskibet »Kiel« til Disposition for Kongen og 1827—28 Næstkommanderende i Briggen »St. Jan« til Vestindien, 1828—29 Lærer ved Søkadetakademiet og 1830—52 Medlem af Konstruktions- og Regleringskommissionen. Samtidig gjorde han Hoftjeneste, idet han fra 1830 var Kavalier hos Prinsesse Caroline, blev Kaptajnløjtnant 1834, var s. A. og 1837 atter Chef for »Kiel« som Kongeskib og 1840—41 Næstkommanderende i Fregatten »Bellona« paa Togt til Sydamerikas Øst- og Vestkyst. Under Togtet udnævntes han til Kaptajn; 1844 var han Chef for Korvetten »Flora« som Kadetskib. 1845—47 førte han Korvetten

»Galathea« paa dens kendte Jordomsejling. Togtets Formaal var at aflevere de danske Besiddelser i Indien, Trankebar og Serampur, til det britisk-ostindiske Kompagni, iværksætte ny og fortsætte allerede paabegyndt Kolonisering af Nikobarøerne, fremme Danmarks Handel ved Afslutning af Traktater og Indsættelse af Konsuler samt udføre videnskabelige etnografiske og hydrografiske Undersøgelser. B. har selv givet en værdifuld Beskrivelse af det interessante Togt i sit Værk »Beretning om Corvetten »Galatheas« Rejse omkring Jordan« (1. Udg. 1849—51). Kolonisationen af Nikobarøerne blev paa Grund af Øernes usunde Klima allerede opgivet 1848, men Jordomsejlingens videnskabelige Resultater var betydelige.

Ved Krigsudbruddet 1848 blev B. Næstkommanderende i Eskadren ved Hertugdømmernes Østkyst med sin Stander hejst i Dampskibet »Hekla« og viste her en stor Aktivitet og den noget hensynsløse Energi, som han allerede dengang havde erhvervet sig Ry for. Han beskød saaledes Fjenden 6.—7. April under de danske Troppers Overførsel fra Als til Holdnæs og 9. s. M. ved Flensborg under Slesvigholstenernes Tilbagetog fra Kampen ved Bov. Efter Slaget ved Slesvig, da Preusserne var rykket op i Nørrejylland, optog »Hekla« og Kanonbaadene afskaarne danske Afdelinger ved Eckernførde. 8. Maj foretog B. med »Hekla« og Kanonbaadene et Bombardement af Fredericia, der var besat af Tyskerne, en Demonstration, der savnede enhver militær Betydning, men bidrog til at gøre B. meget populær. Han forfremmedes s. A. til Kommandørkaptajn. Fra Aug. s. A. og atter 1849 var han Chef for Eskadren i Nordsøen, der blokerede Elben og Weseren, men maatte 1849 opgive Forsvaret af Vesterhavsøerne, da han savnede passende Krigsfartøjer til at imødegaa de der stationerede slesvigholstenske Kanonbaade. Først n. A. lykkedes det at fordrive Fjenden herfra. I Krigens sidste Aar, efter at det tyske Forbund havde sluttet Fred, var han Chef for Eskadren paa Hertugdømmernes Østkyst med sin Stander hejst i Dampskibet »Skirner«. Med Undtagelse af »Hekla«s Kamp med det slesvigholstenske Dampskib »von der Tann«, der blev ødelagt Natten mellem 20. og 21. Juni, forefaldt der ingen særlige Krigsbegivenheder paa Søen. Eskadren tog imidlertid 12.—13. Sept. s. A. efter Slaget ved Mysunde Del i Kampen ved Eckernførde. 1852 forfremmedes B. til Kommandør og s. A. til Kontreadmiral.

Efter Krigens Afslutning førte hans administrative Evner og hans Anseelse i og uden for Søetaten i Forbindelse med hans personlige Ærgerrighed ham naturligt ind i Politik. Jan. 1852

indtraadte han som Marineminister i Ministeriet Bluhme og forblev i denne Stilling i det Ørsted'ske Ministerium indtil Dec. 1854. 1852 valgtes han til Folketingsmand i Nyboderkredsen i Kbh. N. A. stillede han sig i Thisted, men blev ikke valgt. Ved Krimkrigens Udbrud hævdede B. Nødvendigheden af ret betydelige Søudrustninger og Bevillinger til Søbefæstningen og Christiansø. Uagtet hans Fordringer, sammenlignet med Krigsministerens, var beskedne, mente Udenrigsminister Bluhme, at man maatte kunne nøjes med mindre. B. fik imidlertid Tilslutning af de øvrige Ministre og 15. Febr. kgl. Resolution paa sin Indstilling. Da Bevillingen til disse Neutralitetsforanstaltninger var anvendt uden Rigsdagens Samtykke, blev B. sammen med de øvrige Ministre tiltalt for Rigsretten, men frifundet 1856. S. A. udnævntes han til Chef for Søofficerskorpset og var Marineminister i det Hall'ske Ministerium fra Febr. 1860 til Udgangen af 1863. Sin militærpolitiske Opfattelse har han udtalt i en Forestilling til Kongen: »Jeg anser en forsvarlig søgaaende Flaade for uafviselig nødvendig for Danmarks Selvstændighed, og den Dag, da Midlerne til en søgaaende Flaades Tilblivelse og Vedligeholdelse nægtes, direkte eller indirekte, den Dag giver man Afkald paa at oprettholde Danmark som selvstændig Stat« (Tidsskr. for Søvæsen, 1884, S. 136 f.). Som Marineminister var han en dygtig Talsmand for Søværnet, men uden større politisk Indflydelse. I hans Ministertid falder Indførelsen af de første Panserskibe i den danske Flaade, men underligt nok var det ikke B., men Alfred Hage, der var Aarsag til, at den første Bevilling hertil, $\frac{3}{4}$ Mill. Rdl., blev optaget paa Tillægsbevillingsloven for 1862. Efter B.s endelige Afgang som Marineminister tillagdes der ham 1864 Viceadmirals Karakter. I Febr. s. A. sendtes han i en særlig Mission til Napoleon III. for at anmode denne om Støtte, men der kom ikke noget ud heraf. Senere s. A. rejste han til Kina paa Konsejlspræsident Monrads Opfordring som Regeringens Befuldmægtigede for at ratificere den Handelstraktat med dette Land, som General Raasløff havde afsluttet 1863. Sine Indtryk fra denne Rejse har han nedlagt i sin 1865 udkomne Bog »Min Reise til China«. 1866 var B. Præs i Generalkrigsretten i Anledning af Overgangen til Als og blev s. A. Flaadeinspektør. I Foraaret 1868 tog han sin Afsked.

B. har foruden de ovenn. Bøger skrevet »Det danske Flag i Middelhavet« (1840). Han har sat sin Fader et smukt Minde og givet et godt Billede af en interessant Periode af den danske Marines Historie, hvor man dog undertiden mere sporer Forfatterens sønlige Ærbødighed og Beundring end den uheldede Historieskriver. Han

har endvidere skrevet talrige Artikler i Tidsskrifter og Dagblade, der alle udmærker sig ved livlig Skrivemaade og kraftigt Sprog. Han var en myndig og streng Officer, ikke afholdt af sine Underordnede, men en dygtig, kundskabsrig, energisk og repræsentativ Mand, der paa mange Maader har gjort sit Land god Tjeneste. — Kammerjunker 1817. Kammerherre 1842. Rang med Minister 1868. — R. 1828. K. 1847. DM. 1848. S.K. 1858. — Maleri af Em. Bærentzen (1848, paa Fr.borg). Litografier af I. W. Tegner (efter Maleriet), Heuer (1849) og efter Fotografi (1878). Træsnit 1869 og 1883.

W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889. Tidsskr. for Søvæsen, 1884. Fr. Bajer: Nordens, særlig Danmarks Neutralitet under Krimkrigen, 1914. N. Neergaard: Under Junigrundloven, 1892—1916. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 101.

Th. Topsøe-Jensen.

Bille, Søren Adolph, 1775—1819, Søofficer. F. 4. Juni 1775 i Borre paa Møen, d. 12. Sept. 1819 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Broder til Steen B. (d. 1860, s. d.). Gift 1° 19. Aug. 1798 i Kbh. (Holmens) med Johanne Martine Lund, f. 19. April 1777 i Kbh. (Holmens), d. 14. Nov. 1831 sst. (Frue), D. af Overkanoner, senere Kaptajnløjtnant Jens Hansen L. (1733—1814) og Ellen Margrethe Meermann (1739—1819); Ægteskabet opløst. 2° 1. Marts 1814 i Frederiksværn med Johanne Severine Brandt, f. Krogh, f. 13. April 1785 i Laurvig, d. 10. Marts 1837 i Frederiksværn (gift 1° 1801 med Auditør Jes Fæster Brandt, 1770—1809), D. af Regimentskirurg, senere Overlæge Jens Hansen K. (1751—1823, gift 2° 1816 med Maren Borge) og Anne Marie Soelberg (ca. 1759—1814).

B. blev Kadet 1786, Sekondløjtnant 1794, Premierløjtnant 1799, Kaptajnløjtnant 1808 og Kaptajn 1813. Han var en praktisk og dygtig Officer, der blev meget anvendt. Af hans Tjeneste skal særlig nævnes, at han 1801 var Næstkommanderende paa Blokskibet »Cronborg« i Slaget paa Reden. 1807 var han Interimsekvipagemester og førte derfor et Kompagni af Holmens Folk under Udfaldet i Classens Have 31. Aug. N. A. kom han til Norge som Chef for en Kanonbaadsafdeling ved Hvaløerne og Frederiksværn, deltog i det mislykkede Angreb paa Strømstad 27. April 1808, tilbageerobrede 10. Aug. 1809 Briggen »Allart« ud for Frederiksværn og havde ogsaa i de følgende Aar forskellige mindre Træfninger med Englænderne. Han blev 1814 slettet af Listen over danske Søofficerer, da han havde aflagt Ed til den norske Regering uden at være løst fra sin Ed til den danske Konge, og

indtraadte nu i den norske Marine, hvor han 1815 avancerede til Kommandørkaptajn. — Lille Maleri hos Familien i Norge. Træsnit 1873.

W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 104.

Th. Topsøe-Jensen (C. With-Seidelin).

Bille, Torben, 1819—83, Diplomat. F. 25. Dec. 1819 i Kbh., døbt i Søllerød, d. 13. Maj 1883 i Cannes, begr. i Kbh. (Holmens). Forældre: senere Gesandt Steen Andersen B. (d. 1860, s. d.) og Hustru. Gift 24. Nov. 1864 i London med Louisa Elizabeth Dornville, f. 6. Jan. 1819 i Irland, d. 26. Marts 1888 paa Ashburton House, Putney, London, D. af Baronet Compton Pocklington D. (ca. 1776—1857) og Helene Sarah Trench of Heywood (d. 1859).

1830 rejste B. med Moder og Søskende til Faderen i Philadelphia, hvor han fik den første akademiske Uddannelse. 1841—44 studerede han ved Universiteterne i Berlin og Heidelberg. Førstnævnte Sted hørte han Forelæsninger af Historikerne Raumer og Ranke, af de retslærde Savigny og Stahl og af Filosofferne Schelling og Trendelenburg, sidstnævnte Sted af de ansete retskyndige Vangerow og Mittermaier. 1844 tog han den juridiske Doktorgrad i Heidelberg og rejste derpaa til Italien. Han ansattes 1845 som Attaché hos Faderen i Nordamerika. Da Krigen med Slesvig-holstenerne udbrød i Marts 1848, begav han sig til Danmark for som frivillig at træde ind i Hæren, men Sygdom hindrede ham efter Ankomsten til Kbh. i at virkeliggøre sin Tanke. Regeringen benyttede ham paa anden Maade i sin Tjeneste. Juli 1848 sendtes han med Depecher til Gesandterne i London og Paris; 1849 blev han Sekretær hos den kgl. Kommissær for Hertugdømmet Slesvig, Kammerherre Tillisch, hvorefter han fungerede som Sekretær ved de Underhandlinger i Berlin, der førte til den dansk-tyske Fred af 2. Juli 1850. I Marts 1851 udnævntes han til Legationssekretær i Berlin, og medens han beklædte denne Stilling, virkede han som Sekretær hos den kgl. Kommissær, Grev H. B.-Brahe, ved Notabelforsamlingen i Flensborg. Han sendtes derpaa i Begyndelsen af 1852 som Legationssekretær til London, men fik efter Ansøgning i Maj s. A. Ansættelse som midlertidig Chargé d'affaires hos Faderen og blev efter dennes Tilbagetræden i Jan. 1854 fast Chargé d'affaires og Generalkonsul i Washington. B. indlagde sig her Fortjeneste ved de afsluttende Forhandlinger mellem Danmark og De forenede Stater om Øresundstoldens Ophør. Resultatet af Forhandlingerne mellem ham og den amerikanske Stats-

sekretær Lewis Cass blev Traktaten af 11. April 1857, hvorved Staterne, ganske vist med særlig Motivering, forpligtede sig til at yde deres Bidrag (717 829 Rbd.) til den Sum, Magterne havde vedtaget at udrede til Danmark som Erstatning for Sundtoldens Ophævelse.

B. udnævntes i Aug. 1857 til Ministerresident i Belgien og Nederlandene. I Begyndelsen af 1860 betroede Regeringen ham den vigtige Post som Gesandt i London. Over for Ministeriet Palmerston-Russell var han en varm Talsmand for den Hall'ske national-liberale Ejderpolitik og arbejdede ikke uden Held, bl. a. gennem Avisartikler, han selv forfattede og fik optaget i engelske Blade, paa at bevare Sympatien for den danske Sag hos Regering og Offentlighed. Blandt de vigtige Underhandlinger og Akter, hvortil B.s Navn knyttedes under hans Gesandtskabsvirksomhed i London, maa fremhæves Ægteskabspagten af 15. Jan. 1863 mellem Prinsesse Alexandra af Danmark og Prinsen af Wales og Traktaten af 13. Juli 1863, ved hvilken de tre Skytsmagter England, Frankrig og Rusland anerkendte Prins Vilhelms Valg til græsk Konge. Sammen med Quaade og A. F. Krieger deltog B. under den første Vaabenhvile 1864 i Londonkonferencen, men kom ikke til at øve nogen Indflydelse. I Modsætning til sine Kolleger udtalte han sig bestemt mod at opgive Londontraktaten og gaa ind paa Russells Forslag om en Deling af Slesvig. B. tog i Nov. 1864 sin Afsked, men vedblev at have fast Ophold i England. Universitetet i Oxford hædrede 1863 B. med et Æresdiplom som Doctor of Civil Law. — Kammerjunker 1848. Kammerherre 1858. — R. 1850. K. 1860. — Maleri af H. C. Jensen paa Fr.borg (1903).

Danmarks Adels Aarvog, VII, 1890, S. 107. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889. Marthe Bille: Gehejmelegationsraad Steen Andersen Bille og hans Søn Kmhr. Torben Bille, 1885. A. Thorsøe: Kong Frederik den Syvendes Regering, II, 1889, S. 838, 949—51. Danmarks Riges Hist., VI, 1907, S. 255, 266. N. Neergaard: Under Junigrundloven, II, 1916, S. 552, 556, 601, 670, 959 ff., 1216 ff., 1349 ff. Det danske Folks Hist., VII, 1926—27, S. 165 f. A. F. Kriegers Dagbøger, især III, 1921, S. 107, 140 og passim.

Fr. de Fontenay (A. Thorsøe).

Bille, Torbern, d. 1465, Ridder og Rigsraad. Nævnes tidligst 1423, d. 25. Nov. 1465, begr. i Antvorskov Klosterkirke. Forældre: Bent Jonsen (d. ca. 1441) og Inger Torbernsdatter Galen (d. før 1456). Gift 1° med Beate Thott, d. i første Barselseng, D. af Axel Pedersen T. (s. d.) og 1. Hustru. 2° ca. 1440 med Sidsel Lunge, d. 1503, begr. i Antvorskov Klosterkirke, D. af Ove Jakobsen L. (levede 1451) og Maren Tygesdatter Basse.

T. B.s vigtigste Indsats er hans Virksomhed som Godssamler i stor Stil; han skabte dermed Grundlaget for sin Slægts store Fremtid og fortjener tillige at erindres som en af Banebryderne i Adelsens Arbejde paa at samle sit Strøgods til afrundede Godskomplekser. Han begyndte med sin beskedne Fædrearv, den lille Herregaard Allinde; hans andet Giftermaal viste sig imidlertid meget indbringende. Sidsel Lunges Morbroder, den gamle, barnløse Steen Basse (s. d.), overdrog 1446 Ægteparret alt sit Købe- og Pantegods paa Sjælland og Fyn, efter Slægtebøgerne paa det Vilkaar, at de til Gengæld opkaldte en Søn efter ham, hvad ogsaa skete; faktisk kom T. B. ved dette Brev i Besiddelse af en Mængde Gods, deriblandt navnlig Søholm i Stevns. Desuden arvede hans Hustru Egede og Nielstrup; selv erhvervede han ved Køb Svanholm i Horns Herred. Hans Interesse for denne Gaard hænger sikkert sammen med hans Stilling som Lensmand paa det nærliggende Abrahamstrup, hvor han i sine senere Aar havde fast Ophold; han besad dette Len allerede 1449 og beholdt det til sin Død; først 1469 blev det endelig indløst fra hans Enke. T. B., der var Ridder 1442, forekommer fra 1448 jævnlige som Rigsraad uden dog at have spillet nogen større Rolle som Politiker. Med Sidsel Lunge havde han ti Børn, deriblandt de tre Sønner Bent, Peder og Steen, fra hvem hele den senere, talrige B.slægt nedstammer.

W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93, S. 171—96. Danmarks Adels Aarvog, VII, 1890, S. 61. C. F. Wegener: Abrahamstrup, I, 1855, S. 22 ff. Danske Samlinger, 1. Rk., I, 1865—66, S. 169—72.

Henry Bruun (Thiset).

Bille, Torbern, d. 1552, udvalgt Ærkebiskop. D. 26. Dec. 1552, begr. i Lunds Domkirke. Forældre: Landsdommer og Rigsraad Steen Basse B. (s. d.) og 2. Hustru.

T. B. var antagelig født i 1470'erne (da han Nov. 1492 indskreves ved Kölns Universitet, hvor han muligvis ogsaa har taget sin Magistergrad). Han havde et Kanonikat i Lund 1507 og var i alt Fald Sekretær i Kancelliet i Okt. 1512, da Paven tillod ham at forene flere kirkelige Embeder; dengang havde han ogsaa, vel kort forinden, faaet Dekanetet i sit Kapitel. Endnu 1532 havde han kun Subdiakonvielse (1520 fritog Paven ham i syv Aar for at lade sig præstevie). Tjenesteforholdet til Christian II. var vel ophørt, da denne Jan. 1522 tvang Lunds Kapitel til at afstaa Bornholm. I alt Fald blev T. B. da sammen med nogle andre Kapitels-medlemmer kastet i Fængsel i Kbh.

I ti Aar er der stille om T. B.s Navn, men fra 1532 kom han til

at spille en ret fremtrædende Rolle. Antagelig har baade Lunds Kapitel og det gammel-katolske Parti i Rigsraadet ønsket en mere handlekraftig Person paa Ærkesædet. Aage Sparre var villig til at vige Pladsen mod en god Pension, og Frederik I. tillod da Skiftet — dog paa Betingelser, der vidner om Mistillid til T. B.; i en Revers 15. Juli 1532 maatte han ikke blot forpligte sig til Lydighed mod Kongen og til »at ramme hans og hans Børns Bedste«, men ogsaa til at lade Evangeliet forkynde »rent og klart efter den hl. Skrift« i hele Stiftet samt til ikke »med Vold eller Uret at overfalde« Prædikanterne (specielt dem i Malmø og andre Købstæder). Heller ikke maatte han »med Vold og Uret« hindre Præster i at gifte sig. For at garantere sig i Tilfælde af en katolsk Reaktion affattede Kapitlet nogle Dage efter en Skrivelse til Paven om Stadfæstelse for T. B. som Sparres Coadjutor og Efterfølger; men Brevet afsendtes ikke. — 1533 efter Frederik I.s Død hørte T. B. til den Majoritet i Rigsraadet, der paa Herredagen i Kbh. (Juni—Juli) fik Kongevalget udsat, men Recessen kunde de ikke faa formet saaledes, at Forholdet til Paven genoptoges, og en Skrivelse, Rigsraadet 13. Juli affattede med Protest mod Pavens Reservation af Ærkesædets Besættelse, men samtidig med Bøn om Stadfæstelse for T. B., blev derfor lige saa lidt afsendt til Rom som den Appel til »den bedre underrettede Pave«, T. B. selv affattede i Aug.

Recessen 1533 gengav imidlertid Bisperne den fulde gejstlige Jurisdiktion i Stifterne, og T. B. begyndte derfor straks en Forfølgelse af Lutheranerne. Allerede i Aug. indstævnedes han Prædikanterne i Helsingborg, Landskrona og Trelleborg for Lunds Kapitel og afsatte og forviste dem af Stiftet, fordi de uddelte Nadver paa luthersk Vis og havde giftet sig. Og da Malmø i Jan. 1534 bestemt nægtede at bortsende sine Prædikanter, lod T. B. paa Landstinget »Freden hugge af« alle Stiftets evangeliske Prædikanter og de Købstæder, der holdt fast ved dem. Denne Akterklæring førte til Malmøs Oprør og Alliance med Lübeck. — Under Grevefejden maatte T. B. hylde Grev Christoffer (Aug. 1534) og i Okt. forpligte sig til at yde ham svære Summer til Krigens Førelse; trods dette tog i Dec. en Anfører for de lybske Tropper T. B. til Fange og førte ham først til Landskrona, derefter til Helsingborg. Ganske vist befriedes han efter Sejren over de grevelige ved Helsingborg (Jan. 1535) og hyldede nu Christian III; men da denne, efter at Kbh. havde overgivet sig, besluttede sig til Statskup, blev T. B. Natten mellem 11. og 12. Aug. 1536 atter fængslet i Kbh. og ført til Vordingborg og derfra til Nykøbing paa Falster. — I

Klageskriftet mod Bisperne fra Rigsdagen i Kbh. i Okt. 1536 betegnes T. B. som »en ret principal Aarsag til Krigen og Oprøret«, fordi han »af sin højeste Formue« havde hindret Kongevalget 1533, og som Rigsraadets Førstemand anklages han desuden for »ganske ilde at have forestandet Riget« og for mod sin Forpligtelse som Biskop at have forfulgt Prædikanterne og »stræbt dem efter Liv og Gods«. 12. Aug. 1537 maatte han godkende Bispestyrets Op-hævelse og Bispegodsets Inddragelse under Kronen. Han fik sit gamle Prælatur i Kapitlet tilbage og Bosjød Kloster til Len. — Sine sidste Aar tilbragte T. B. i den Ubemærkethed, der vel passede bedst til hans Evner og Karakter. — Ligsten i Domkirken i Lund.

W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93. A. Heise: Herredagen i Kjøbenhavn 1533 i Hist. Tidsskrift, 4. Rk., III, 1873. H. F. Rørdam: Indl. til »Malmøbogen«, 1868. Acta pontificum Dan., V—VI, 1913—15. H. F. Rørdam: Hist. Kildeskrifter, 1. Rk., I, 1873, S. 161 f., 224 f., 277; 2. Rk., II, 1887, S. 389—402. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 64.

J. Oskar Andersen.

Bille-Brahe, Johan Christian, Baron, 1819—99, Stiftamtmand. F. 2. Juli 1819 paa Hvedholm, d. 10. Febr. 1899 i Kbh. (Pauls), begr. i Krogstrup i Horns Herred. Forældre: Lensgreve Preben B.-B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 21. Febr. 1852 i Bregentved Kapel med Komtesse Marie Caroline Vilhelmine Moltke, f. 23. Juli 1827 paa Bregentved, d. 20. Jan. 1889 i Kbh. (Garn.), D. af Lensgreve Adam Wilhelm M. (s. d.) og 2. Hustru.

B.-B., der blev Student 1836 (privat dimitteret) og cand. jur. 1842, arbejdede derefter en kort Tid i Kontoret for udenlandske Betalinger, blev 1844 Kancellist i Kabinetssekretariatet, var 1845 i længere Tid ansat paa Fyns Stiftamts Kontor, fik 1846 Tilladelse til at auscultere i Rentekammeret, var 1848—51 kst. Stiftamtmand over Fyns Stift, blev 1852 Kommitteret i Domænedirektionen og 1855 Amtmand over Skanderborg Amt. 1867 blev han Amtmand over Holbæk Amt og var 1873—89 Stiftamtmand over Sjællands Stift og Amtmand over Kbh.s Amt. — B.-B., der var en myndig og energisk Embedsmand, kunde være noget temperamentsfuld, men var tillige en meget hjertevarm og rettænkende Mand, der med skarp Forstand og levende Interesse styrede de Anliggender, han var sat til at varetage. — Ved sin Faders Død tiltraadte han Besiddelsen af det 1. B.-B.ske Fideikommis, ligesom han efter ham arvede Godset Svanholm i Horns Herred. Ogsaa som Godsejer viste han sig som en elskværdig og human Personlighed. Han var fra 1875 til sin Død Kurator for Vemmetofte adelige Jomfrukloster, 1875—93 Medlem af Handelsbankens Bestyrelse, fra 1866 til sin

Død Medlem af og fra 1891 Formand for Bestyrelsesraadet for Forsikringselskabet Danmark og fra 1889 til sin Død Stormester i Velgørenhedsselskabet Kiæden. — Kammerjunker 1843. Kammerherre 1852. Gehejmekonferensraad 1889. — R. 1850. DM. 1859. K.² 1873. K.¹ 1878. S.K. 1882. — Maleri af C. Siegumfeldt paa Svanholm og af H. C. Jensen tilhørende Selskabet Kiæden. Pastel af Copmann paa Stensgaard. Træsnit 1899.

Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 96. W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889.

A. Falk-Jensen (G. Kringelbach).

Bille-Brahe, Henrik, 1709—89, Stiftamtmand. F. 20. Okt. 1709 paa Ørumgaard, Bjerge Herred, Jylland, d. 9. Jan. 1789 i Odense, begr. i Kværndrup. Forældre: Axel Knudsen Bille til Ørumgaard, Holbækgaard m. m. (1659—1739, gift 1° 1694 med Sophie Amalie Christiansdatter Daa, 1665—97) og Sophie Christensdatter Seefeldt (1683—1753). Gift 1° 22. Juli 1740 med Christiane Gregersdatter Juel, f. 30. Aug. 1704 paa Basnæs, d. 27. Juli 1745 i Odense, D. af Oberst, senere General Gregers J. (s. d.) og Hustru. 2° 24. Jan. 1752 i Assens med Mette Johanne Arenfeldt (gift 1° 1737 med Etatsraad Niels Juel Reedtz til Palsgaard, 1699—1742), døbt 5. April 1717 i Flade ved Frederikshavn, d. Dec. 1762 i Assens, begr. 24. s. M. i Odense, D. af Lauge Beck (1685—1736) og Anne Sophie Holgersdatter Pax (1677—1763, gift 1° 1699 med Jørgen Skeel til Birkelse, d. 1704). 3° 22. Okt. 1766 i Kbh. (Slotsk.) med Caroline Agnese Raben, f. 9. Dec. 1738, d. 11. Marts 1810 paa Egeskov, D. af Gehejmeraad Christian Frederik R. til Aalholm (s. d.) og Hustru.

H. B.-B. blev 1732 Assessor i Hofretten, Hofjunker 1734 og Vice-landsdommer i Fyn og Langeland 1735. 1737 blev han virkelig 2. Landsdommer og 1738 1. Landsdommer. 1767 blev han Stiftamtmand over Fyn og Langeland samt Amtmand over Odense, Dalum, St. Knuds og Rugaards Amter, hvilken Stilling han beklædte til sin Død. 1768—83 var han tillige Amtmand i Assens og Hindsgavls Amter. Efter Faderen havde H. B.-B. arvet Holbækgaard i Jylland, som han solgte 1763. 1784 købte han Egeskov paa Fyn. Da hans ældste ugifte Søn Axel Frederik B.-B. døde 1787, tiltraadte H. B.-B. Stamhuset Hvedholm og fik ved Patent af 7. Marts 1788 Bevilling paa tillige at føre de Brahers Navn og Vaaben. — Justitsraad 1736. Etatsraad 1741. Konferensraad 1747. Gehejmeraad 1766. Gehejmekonferensraad 1779. — Hv. R. 1759. — Maleri af Jens Juel paa Stensgaard.

Maanedsskr. Orion, III, 1840, S. 424 ff. Saml. t. Fyens Hist. og Topogr., VIII, 1881, S. 310 ff., 394. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 76 f. W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889.

L. Laursen.

Bille-Brahe, Henrik, Lensgreve, 1798—1875, Diplomat. F. 21. Jan. 1798 i Kbh. (Garn.), d. 7. April 1875 sst., begr. i Horne paa Fyn. Forældre: Grev Preben B.-B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 1° 13. Okt. 1838 i Idestrup med Baronesse Jeromia Catharine Selby, f. 24. Jan. 1812 i Kassel, d. 14. Sept. 1848 i Penzing ved Wien, D. af Baron Charles Borre S. (s. d.) til Ourupgaard (1778—1849) og Christiane Louise Georgine Falbe (1786—1843). 2° 14. Nov. 1851 i Berlin med Louise Frederikke Gustava Hochschild, f. 18. April 1830 i Kbh., d. 4. Nov. 1910 sst., Overhofmesterinde 1888—1910, D. af svensk Minister i Kbh., Kammerherre Baron Carl H. (1785—1857) og Emilia Catharina Oxholm (1799—1881).

B.-B. dimitteredes 1815 fra Odense og blev cand. phil. 1816. Efter en Udenlandsrejse 1821—22 traadte han i Diplomatiets Tjeneste som Attaché, 1823 i Haag, s. A. i Stockholm, 1824—27 atter i Haag, 1828—30 i London. 1831—33 var han Legationssekretær i Wien, 1834—35 i St. Petersborg og 1836—37 i London. Da Gesandtskabsposten ved det nederlandske Hof ophævedes 1842, blev B.-B. permanent Chargé d'affaires i Haag indtil Slutningen af 1847, da han kaldtes til Gesandtskabsposten i Wien, en Stilling, der under det daværende spændte Forhold mellem Danmark og det tyske Forbund var af den største Vigtighed. Regeringen overdrog ham en særdeles ansvarsfuld Post, da den udnævnte ham til kgl. Kommissær ved den saakaldte Notabelforsamling, der traadte sammen i Flensborg i Maj 1851 for at drøfte et af Regeringen forelagt Udkast til det danske Monarkis forfatningsmæssige Organisation. Denne halvt ejderdanske Organisationsplan bekæmpedes heftigt af Notabelforsamlingens holstenske Element, fordi den i Modsætning til det slesvigholstenske Program løsnede Forbindelsen mellem Holsten og Slesvig og knyttede dette sidste nærmere til Kongeriget ved en fælles Rigsdag. Den dansk-holstenske Modsætning i Notabelforsamlingen var faktisk uforligelig, og tilmed desavoueredes B.-B. af Premierministeren Greve A. W. Moltke, da han i den Tale, hvormed han aabnede Notabelforsamlingen, erklærede, at Organisationsplanen skulde forelægges de enkelte Landsdeles Provinsialstænder til endelig Prøvelse. Juli 1851 skiltes Notabelforsamlingen uden at have opnaaet Enighed. B.-B. vendte i Aug. 1852 tilbage til Gesandtskabsposten i Wien, der i Mellemtiden var bleven bestyret af Grev W. Plessen. Da B.-B., der nærmest sympatiserede med det af Ministeriet Bluhme-Ørsted opstillede Helstatsprogram, mere og mere følte sig i Modsætning til den ejderdanske Retning, den danske Regering under Halls Ledelse senere slog ind paa, fratraadte han i Juni 1862 Gesandtskabsposten

og forlod med det samme Diplomatiets Tjeneste. Han havde 1857 efterfulgt Faderen som Lensgreve til Grevskabet Brahesminde. — Kammerjunker 1820. Kammerherre 1840. Gehejmekonferensraad 1855. — R. 1833. K. 1845. S.K. 1851. DM. 1852. — Barnebillede af Jens Juel (1799) paa Stensgaard. Maleri af Aug. Schiøtt (1864) sst. Familiebillede af Olrik. Dødsmaske paa Stensgaard.

Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 95. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889. Alex. Thorsøe: Kong Frederik den Syvendes Regering, II, 1889, S. 144, 157, 574.

Fr. de Fontenay (A. Thorsøe).

Bille-Brahe, Preben, Lensgreve, 1773—1857, Godsejer. F. 25. Febr. 1773 i Odense, d. 21. Sept. 1857 paa Hvedholm, begr. i Horne. Forældre: Stiftamtmand Henrik B.-B. (1709—89) og 3. Hustru. Gift 1° 1. Juli 1796 paa Frederikslund (Krengerup) med Baronesse Eleonore Sophie Rantzau, f. 24. Aug. 1779 paa Fjellebro, d. 7. Marts 1800 i Kbh. (Holmens), D. af General Greve Frederik Siegfred R. (1744—1822) og Baronesse Sophie Magdalene Krag-Juel-Vind (1754—1833). 2° 15. Nov. 1816 paa Frederiksgave med Johanne Caroline Vilhelmine Falbe, døbt 18. Marts 1789 i Helsingør (Marie), d. 3. Marts 1823 paa Hvedholm, D. af Kaptajn Ulrik Anton F. (1746—95) og Ide Marie Møller (1763—1842). 3° 17. Juli 1824 paa Arreskov med Komtesse Birgitte (Betzy) Susanne Sybille Schaffalitzky de Muckadell, f. 31. Aug. 1801 paa Arreskov, d. 26. Jan. 1876 i Svendborg, D. af Grev Erik Skeel S. de M. (1774—1833, gift 1° 1794 med Susanne Birgitte Kaas, 1778—96) og Charlotte Amalie Reventlow (1780—1843).

Efter Skolegang i Odense blev B.-B. Student 1790 og Kammerjunker og Løjtnant à la suite i Hestgarden 1792. S. A. drog han paa Studierejse, dyrkede Humaniora og Kameralvidenskaber i Göttingen og blev ved Kejserkroningen i Frankfurt a. M. slaæet til Ridder af det hellige romerske Rige. Senere besøgte han Schweiz og Italien samt, af Hensyn til Landbruget, England og Skotland. 1795 kom han hjem og overtog Bestyrelsen af Stamhuset Hvedholm, som med de øvrige Besiddelser 9. Maj 1798 blev ophøjet til Grevskabet Brahesminde. 1800 tog han sin Afsked fra Hestgarden, men var 1802—08 Major ved Landeværnet. Trods vanskelige Tider fremmede han Udskiftningen paa Godset, forbedrede Driften af Hovedgaardene og var samtidig en saare human Godsherre. 1810 tiltraadte han Egeskov, som 1811 blev oprettet til Stamhus for hans næstældste Søn, og 1825 købte han Godset Svanholm i Horns Herred. Han var ikke blot en fremragende Godsadministrator, men fra Ungdommen livligt interesseret i Kunst

og Videnskab. Han øgede betydeligt Hvedholms Bibliotek, deltog i Oprettelsen af Fyns Stiftsbibliotek og var en gavmild Patron for Odense adelige Jomfrukloster. 1832 var han mellem de »oplyste« Mænd, der skulde forberede Provinsialstænderne, og deltog som kongevalgt Medlem i den første Roskilde-Stænderforsamling, hvor han øvede Kritik mod Finansregnskabet og tog sig af Landsbylærernes Kaar, men fik 1838 sin Afsked bevilget paa Grund af Svagelighed. — Kammerherre 1812. Gehejmekonferensraad 1841. — R. 1824. K. 1828. DM. 1836. S.K. 1840. — Maleri af C. V. Eckersberg paa Stensgaard (1817) og af Em. Bærentzen (1840), litograferet 1841. Hautrelieffer i Elfenben og Gips paa Stensgaard. Monumenter i Egeskov Have (Sandsten, 1856), ved Svanholm med Bronzebuste (1857) og ved Hvedholm (Granit, 1858) med Bronzebuste af H. V. Bissen, alle rejst af Godsernes Bønder o. a., de to sidstnævnte saavel som Bissens Buste gengivet i Litografier. Stik af A. Flint.

Selvbiografi indtil 1829 og personlige Papirer i Grevskabet Brahesmindes Arkiv (Landsarkivet, Odense). Danske Herregaarde ved 1920, II, 1923, S. 136 ff. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889. Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 94.

Hans Knudsen (A. Thorsøe).

Bille-Brahe, Frantz Preben, Baron, 1824—82, Diplomat. F. 1. Nov. 1824 paa Frbg., d. 14. April 1882 i Heidelberg, begr. i Kværndrup. Forældre: Baron Frederik (Fritz) Siegfred B.-B. til Egeskov (1799—1871) og Marie Sophie Frederikke Caroline Bülow (1805—69). Gift 22. Sept. 1850 paa Berga i Kalmar Len med Camilla Sophie af Harmens, f. 3. Maj 1829 paa Berga, d. 1. Febr. 1890 i Kbh. (Garn.), D. af Kaptajn, senere Kammerherre Henrik Otto af H. (1799—1855) og Laura Camilla Eenens (1804—79).

B. dimitteredes 1842 fra Roskilde, tog n. A. anden Eksamen og begyndte paa det juridiske Studium. Efter at han havde foretaget en Rejse i Udlandet, blev han 1847 ansat som Attaché ved Gesandtskabet i Paris. N. A. blev han Legationssekretær i Stockholm og forflyttedes 1852 i samme Egenskab til Berlin. Efter at han interimistisk som Chargé d'affaires havde ledet Gesandtskabsforretningerne i Haag og Bruxelles 1855—56, vendte han som fungerende Chargé d'affaires tilbage til Berlin, hvor han kun forblev et Par Maaneder. 1860 blev han Ministerresident ved Hofferne i Haag og Bruxelles og havde Titel af overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister fra 1865 til 1867, da Posten blev inddraget. Han udnævntes 1867 til Gesandt ved det italienske Hof i Firenze og flyttede i Begyndelsen af 1872 sin Residens til Rom. 14. Maj

s. A. tog han sin Afsked. 1871 var han ved Faderens Død blevet Besidder af Stamhuset Egeskov. — Hofjægermester 1850. Kammerherre 1862. — R. 1852. DM. 1867. K.² 1872. K.¹ 1876. — Malerier af P. J. (1852) og Otto Bache (1865) paa Egeskov, af samme (1875) paa Fjellebro. Blyantskitse af samme (1865) paa Fr.borg.

Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 96. W. Mollerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, 2, 1889.

A. Thorsøe (Fr. de Fontenay).*

Bilsted, Hans, 1774—1830, Højesteretsadvokat. F. 20. Nov. 1774 i Kbh. (Nic.), d. 19. Juni 1830 sst. (Garn.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Grosserer, senere Kancelliraad Jacob B. (1744—1811, gift 1° 1771 med Mariane Severine Nyegaard, 1749—72, 3° 1782 med Karen Lassen Rothe, 1762—95) og Christine Schiernbech (1750—80). Gift 7. Juli 1805 i Søllerød med Anna Dorothea Munthe af Morgenstjerne, f. 17. Febr. 1784 i Christianssted paa St. Croix, d. 18. Marts 1837 i Kbh. (Hellig.), D. af Kommandørkaptajn, senere Kommandør Truels Smith M. af M. (1745—1810) og Felice Carolina Spulciony (1756—1843).

B. blev Student 1794 (privat dimitteret) og cand. jur. 1797. Han konkurrerede 1799 om det ledige Adjunktembede ved det juridiske Fakultet, blev 1802 Prokurator for Højesteret efter en Tid at have været Fuldmægtig hos Rottbøll. 1824 blev han Generalfiskal efter denne, 1827 Medadministrator for de Iselinske og Rosenfeldske Fideikommisser og 1828 Kammeradvokat som en Mand, der »ved sine Talenter og Kundskaber havde erhvervet sig en betydelig Praxis«. — Justitsraad 1813. Etatsraad 1824. — R. 1829. — Miniature af L. Fraenckel (ca. 1817).

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 31.

G. Kringelbach (H. Hjorth-Nielsen).*

Binck, Jacob, ca. 1500—69, Kunstner. F. ca. 1500, efter eget Udsagn i Köln, d. 1569, antagelig i Aug., i Königsberg. Gift 1° før 1557. 2° i Begyndelsen af 1561 med Margrete, der overlevede ham og indgik nyt Ægteskab.

Som Kobberstikker er J. B. paavirket af Dürer og hans Elever, »die Kleinmeister«, men ogsaa fra Nederlandene. Det tidligste Vidnesbyrd om hans Forbindelse med Danmark er Portrættet af Kong Christian III., stukket 1535 i en Sølvplade (paa Rosenborg). Tre Aar efter faar J. B. gennem Kongens Rentemester for Hertugdømmerne udbetalt otte Gylden Mønt for — ikke nærmere angivet — Arbejde. En Sølvmedaille fra 1541 i Møntsamlingen med

Kongens Portræt paa Forsiden og det danske Rigsvaaben paa Bagsiden samt et Par Guldskepenge sst. med Christian III.s og Dronning Dorotheas Brystbilleder er hans Arbejder. Desuden har han skaaret Stemplerne til Christian III.s Segl fra 1538 og til Kongens store, pragtfulde Majestætssegl. Aarstallet 1546 paa dette maa være indføjjet, da Seglet første Gang anvendtes.

1541 udlaante Kongen J. B. til Kong Gustaf af Sverige. Kunstneren kaldes ved den Lejlighed »vor Kontrefejer og Seglskærer«. Det første Ord betyder Portrætfremstiller i det hele taget. Om Efteraaret 1543 er J. B. i Königsberg hos Hertug Albrecht af Preussen, gift med Christian III.s Søster Dorothea. Efter hendes Død 1547 knyttede Hertugen Kunstneren fast til sig og sit Land — som det udtrykkelig siges i Bestallingen — som »Hertugens Tjener, Kontrefejer og Kunstner« paa ærefulde og fordelagtige Vilkaar.

I Sommeren 1548 kom J. B. til Danmark med Orlov fra Hertugen, og om Efteraaret var han med i det Følge, der ledsagede Christian III.s Datter Anna til hendes Bryllup i Sachsen. Derfra maa han være rejst til Nederlandene, hvor han i Antwerpen skulde tilse Udførelsen af det Gravmæle over Hertuginde Dorothea, der var bestilt hos Cornelis Floris, og hvor han købte nogle Kunstværker til Christian III. Han har desuden tegnet Christian III.s Portræt og det danske Rigsvaaben inden for en Ramme i Floris-Stil. Begge Arbejder blev xylograferede til den danske Bibeloversættelse fra 1550. S. A. grundlagde J. B. i Forening med Kongens Bygmester Martin Bussart Fæstningen Krempe i Holsten. Foraaret 1552 er han i Lübeck og om Efteraaret i Antwerpen for at tilse Udførelsen af Frederik I.s Gravmæle i Cornelis Floris' Værksted. Fra disse Aar stammer to ensidede Kobbermedailler i Møntsamlingen, forgyldte paa Forsiden, hvor de bærer henholdsvis Christian III.s og Frederik I.s Portræt. 1554 er han atter paaviselig i Königsberg. Efter Christian III.s Død Nytaarsdag 1559 skrev Frederik II. i Sept. til Hertug Albrecht, om han vilde udlaane J. B. til den danske Konge. J. B. lovede at komme næste Foraar; det vides ikke, om han holdt Ord.

Af hans malede Portrætter er paa Fr.borg bevaret et Miniaturportræt af Hertuginde Dorothea af Preussen med det danske Rigsvaaben i Portrætkapslens Bund og sst. det karakterfulde Portræt af Kongens Kansler Johan Friis fra 1550. Desuden eksisterer i Kopier to Portrætter af Christian III.s Dronning Dorothea, det ene paa Fr.borg, det andet i Privateje (betegnet 1550), og endelig paa Gaunø det 1551 betegnede Portræt af Sophie Rosenkrantz, Enke efter Statholderen i Skaane Axel Brahe.

J. B. er den første Kunstner, som her i Landet har malet og modeleret Profanportrætter, og han har til Danmark indført den tysk-nederlandske Renæssances Ornamentik.

To foregivne Selvportrætter af J. B. er ganske usikre.

Nye Dsk. Mag., I, 1794, S. 321—64. F. Beckett: *Renaissancen og Kunstens Historie i Danmark*, 1897. H. Ehrenberg: *Die Kunst am Hofe der Herzöge von Preussen*, 1899. F. Beckett i *Tidsskr. for Kunstindustri*, 1899, S. 179—90. O. Andrup: *Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg. Udvalg af Museets Erhvervelser 1913—25, 1925*, S. 3. F. Beckett: *Kunst i Danmark. Renæssancens Portrætmaleri*, 1932.

Francis Beckett.

Bindeshøll, dansk Børgerlægt, hvis Stamfader var Kromand i Odense og rimeligvis stammer fra Syd- eller Vestjylland. Hans Sønneson, nedenn. Sognepræst i Ledøje og Smørum Jens B. (1756—1830), var Fader til Justitsraad Jacob Hornemann B. (1789—1852) og til de nedenn. Biskop Severin Claudius Wilken B. (1798—1871) og Arkitekten Michael Gottlieb Birckner B. (1800—56). Sidstn. havde tre Børn, blandt hvilke de nedenn. Arkitekten Thorvald B. (1846—1908) og Væversken Karen Johanne B. (f. 1851).

J. C. L. Lengnick: *Genealogier: Hornemann. Th. Hauch-Fausbøll i Politiken* 29. Aug. 1908.

Albert Fabritius.

Bindeshøll, Michael Gottlieb Birckner, 1800—56, Arkitekt. F. 5. Sept. 1800 i Ledøje, d. 14. Juli 1856 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Sognepræst Jens B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 28. Maj 1845 i Værløse med Andrea Frederikke Andersen, f. 16. Marts 1819 paa Jonstrup, d. 2. Jan. 1899 paa Frbg., D. af Seminarielærer Rasmus A. (1789—1870) og Dorothea Christiane Cathrine Svanekiær (1785—1865).

Da B. viste Anlæg for det praktiske, og da der ikke dengang i Kbh. gaves Lejlighed til højere teknisk Uddannelse, satte Faderen ham 1815 i Lære hos en Møllebygger Jørgensen, hvor han arbejdede som Lærling til 1817 og som Svend til 1819. Samtidig besøgte han, som det dengang var almindeligt inden for Byggefagene, Kunstakademiets Elementar- og Ornamentklasser (1817—20). 1820 fik han gennem sin Mosters Mand, Finansdeputeret Jonas Collin, den Opgave af Regeringen at rejse til Stockholm for at tegne en Korntørringsmaskine. Herved kom han ud af Haandværket og fik Lejlighed til videre Uddannelse. Efter Hjemkomsten studerede han Matematik og Fysik og sluttede sig navnlig til H. C. Ørsted, som fattede Interesse for ham. Da Ørsted efter at have opdaget Elektromagnetismen vilde gøre en videnskabelig

Rejse til Tyskland, Frankrig og England, valgte han B. til Rejseledsager (1822). Under et Besøg hos Goethe i Weimar fik B. af Oberbaudirektor Coudray Anbefalingsskrivelser til andre Arkitekter, deriblandt Franz Chr. Gau, der havde bosat sig i Paris efter at have foretaget en stor Udenlandsrejse til Italien, Grækenland og Ægypten, og da Ørsted lod B. blive tilbage i Paris, medens han rejste til England, kom B. under en stærk Paavirkning af Gau, som navnlig fortalte ham om Pompeji og vakte hans Interesse for Anvendelsen af Farver i Arkitekturen.

Efter Hjemkomsten (1823) var B. klar over, at han vilde være Arkitekt, og fortsatte nu sin Uddannelse paa Akademiet, samtidig med at han arbejdede som Konduktør hos Hofbygmester J. H. Koch. I Aarene 1824—33 vandt han alle Akademiets Medailler og den Hansen'ske Æresmedaille. Ved Konkurrencen om den store Guldmedaille tegnede han en Kirke i gotisk Stil, hvilket dengang var noget nyt og blev opfattet som en Indsigelse mod den herskende Klassicisme. Koch havde ikke Blik for B.s Talent; han raadede ham til at gaa tilbage til Haandværket. Det skyldes Billedhuggeren H. E. Freunds kraftige Opmuntring, at B. valgte Kunstnerbanen. 1834 begav han sig med Akademiets Stipendium paa en længere Udenlandsrejse til Italien og Grækenland. Han naaede endog til Konstantinopel, men vendte derfra tilbage til Italien, hvor han gjorde det længste Ophold i Rom Juni 1836—April 1838. Han levede der i kammeratligt Samvær med Malerne Blunck, Marstrand, Kuchler, Constantin Hansen, Sonne og Rørbye. Størst Betydning for B.s Fremtid havde dog Thorvaldsen, med hvem han drøftede Planerne til det kommende Museum. B. kom tilbage til Kbh. i Aug. 1838, en Maaned før Thorvaldsen, og i Febr. n. A. blev han agreeret af Akademiet. Opgaven til Medlemsstykke var et Teater til 1500 Tilskuere, men paa Grund af Arbejdet med Museet blev B. først færdig dermed og optaget som Medlem 1847. 18. Marts 1856, faa Maaneder før sin Død, blev han udnævnt til Professor i Bygningskunst ved Akademiet. Under Bygningsvæsenet havde B. fra 1839 Ansættelse som Bygningsinspektør i Holsten, dog saaledes, at han skulde blive i Kbh., saa længe Museet var under Opførelse. Han tiltraadte først Embedet 1847, og maatte n. A. forlade det paa Grund af Krigen. Han blev saa 1849 udnævnt til Bygningsinspektør for Jylland med Bolig i Aarhus og derfra 1851 forflyttet til Kbh.

I B.s Produktion indtager Thorvaldsens Museum en central Plads; det blev hans egentlige Livsopgave. Allerede før Rejsen havde han 1834 udstillet et Projekt til »et Løkale, hvori alle Thor-

valdsens Arbejder kunne opbevares«. Fra Rom hjemsendte han til Akademiet et stort Projekt i græsk Stil med en Mængde ioniske Søjler og med rig Anvendelse af Farver; Thorvaldsen'ske Statuer ses opstillet i aabne Haller mellem Søjlerne. Dette rent akademiske Projekt vakte Opsigt, da det blev udstillet i Kbh., men B. skriver til Collin, at det ikke maa kaldes et Museum, men en Portikus til Fornøjelse for Publikum, dekoreret med Thorvaldsens Arbejder. Thorvaldsens Ønsker gik i en anden Retning; han saa helst, at Bygningen fik et beskedent Ydre, og Statuerne ønskede han opstillet under lignende Forhold som i hans Atelierer i Rom. B. udarbejdede nu et saadant Projekt i Samraad med Thorvaldsen (gengivet af V. Wanscher i Tidsskriftet »Artes«, I); vi finder her Motivet med de høje Porte, der med de skraanende Sidelinier minder om græske eller etrusiske Gravmæler; men da der ikke var taget Bestemmelse om, hvor Museet skulde ligge, afviger Planen fra den senere. Façaden er vidt udfoldet i Bredden med ikke mindre end elleve Porte; inden for hver Port ligger et Rum af Form som et »Studio« (Billedhuggeratelier).

Sagen tog imidlertid en ny Vending, da Frederik VI. paa Kochs Tilskyndelse 1839 overdrog en ved Christiansborg liggende Remisebygning til den Komité, der havde indsamlet Penge til Museet. Bygningen bestod egentlig af to parallelle Længer, der forbandt Slotskirken med Kronprinsens Stald, som var i Karréform; men den sidste havde C. F. Hansen nedbrudt og derefter 1820 forsynet »den kongelige Vogngaard«, som Remisen nu kaldtes, med en Façadebygning, der vendte mod Vest, ganske som nu Museets Façade. Nu skulde altsaa en ny Ombygning foretages; det var vist nærmest et Modtræk fra Kochs Side mod B., for at han selv kunde blive Museets Bygmester; men Collin fik hurtigt dannet en Komité, hvori baade Koch og B. blev indvalgt, og da Thorvaldsen var tilfreds med Bygningen og holdt paa, at man skulde modtage Kongens Gave, omarbejdede B. sit Projekt. Efter flere Forsøg naaede han til det Udkast, som i alt væsentligt blev fulgt, og sejrede dermed over sine Konkurrenter, Koch og G. F. Hetsch. Hans Tegninger blev approberet 13. Nov. 1839. Museet blev aabnet 18. Sept. 1848.

Thorvaldsens Museum er, som V. Wanscher har paavist, ikke en Bygning i streng klassisk Stil; Indtryk af romersk Barokarkitektur har virket stærkt med. Man ser det især i Tilbygningen mod Vest, der indeholder en mægtig Forhal. Det tøndehvævede Loft ligger paa tværs af Bygningens Længdeakse ligesom i Forhallen i Peterskirken. I Detaillerne anvender B. klassiske Motiver med stor

Frihed; han lægger Hovedkransen oven paa den tredelte Arkitrav uden mellemliggende Frise, hvilket giver en kraftig Virkning. Portmotivet, som virker mægtigst i den femdelte Vestfaçade, klinger svagere igennem paa Langsiderne og i den indre Gaard, hvor B. tænkte sig, at Thorvaldsens Gravsted skulde være. Denne Tanke maa være opstaaet tidligt hos ham; Bygningens Stil henleder jo i nogen Grad Tanken paa et Mausoleum. Men hvad der mest forbavsede Samtiden, var den polykrome Behandling af Murfladerne. B. troede heri at følge Grækerne; men da man i Virkeligheden ikke vidste ret meget om Grækernes Anvendelse af Farver i Arkitekturen, skyldes Farvevirksomheden væsentlig hans egen Komposition. Nu er saavel de okkergule Murflader som Sonnes flerfarvede Frise stærkt afblegede; Frisen kan i Længden næppe reddes, men B.s monumentale Værk bliver ikke ringere derved; det er et enestaaende Værk, ikke blot her i Landet, men i hele Verden; mønsterværdigt indrettet som Museum, ejendommeligt og fængslende i sin ydre Skikkelse saavel som i Rummenes Udformning og Dekoration.

Af stor Interesse er ogsaa to Udkast til Universitetsbiblioteket i Kbh. (jfr. Svend Dahl: Universitetsbibliotekets Bygninger gennem Tiderne, 1932, S. 42—48, 52—54). Det første, fra 1853, har efter B.s egen Opfattelse »en Caracteer, der ligger mellem Antikken og Middelalderen«, ligesom Mallings Universitetsbygning; men Behandlingen er saa streng og nøgtern, at man knap kan tale om Stil. Det andet Projekt, som blev udarbejdet 1856, efter at der var udskrevet en Konkurrence, er derimod i en smuk og farverig Rundbuestil, under synlig Paavirkning af Marcuskirken og Scuola di S. Marco i Venezia. Herholdt sejrede i Konkurrencen, og B.s Projekt kom saaledes ikke til Udførelse. Nogle Motiver fra det første Udkast kommer derimod igen i Landbohøjskolen (se nedenfor).

B.s øvrige Værker kan her kun omtales i Korthed. Han har bygget en Kirke i Hobro i gotisk Stil og givet Tegning til flere Raadhuse i forskellige Stilarter. Mindre Landsteder, som Hother Hages Nybøllegaard paa Møen, forstod han at give et indtagende Udseende. Mere interessante er dog nogle Bygninger fra hans sidste Aar, hvor han søger at løse de arkitektoniske Problemer rent konstruktivt uden Sideblik til de historiske Stilarter. Her maa først og fremmest nævnes Landbohøjskolen og Sindssygeanstalten ved Vordingborg. I »Fælledhusene« (Lægeforeningens Boliger) har han givet en smuk Løsning af en social-arkitektonisk Opgave.

Det maa beklages, at B. kun i saa kort Tid kom til at virke som

Professor; han kunde have haft en stor og gavnlig Indflydelse paa den yngre Slægt. Han var langt forud for sin Tid; han foregriber baade det 19. Aarhundredes sidste Halvdels Opdyrkning af de historiske Stilarter og den individualistiske Retning omkring Aarhundredskiftet, og der er, som sagt, ogsaa hos B. noget, der peger i Retning af den nyeste Tids Stræben efter rent konstruktive Løsninger. Han gav sig gerne af med mindre Opgaver og løste dem altid paa en ejendommelig udtryksfuld Maade; til hans mest bekendte Arbejder af denne Art hører Krigermonumentet i Fredericia og Gravmælerne over Rasmus Rask og Osvald Marstrand paa Assistens Kirkegaard. Ogsaa for Kunstindustrien fik han Betydning ved sine Tegninger til Møbler. De faldt ikke altid i Samtidens Smag; man fandt dem for simple og umagelige, men netop denne Sempelhed i Stilen har en senere Tid paaskønnet. Et smukt Eksempel er de Møbler, som han tegnede til Thorvaldsen (nu i Museet).

B. var efter sine samtidiges Vidnesbyrd en ualmindelig livskraftig og frodig Natur, vennesæl og fuld af Lune.

Efterladte Papirer i Universitetsbiblioteket. — Tit. Professor 1853. — R. 1848. — Malerier af W. Marstrand, af D. C. Blunck paa Ny Carlsberg Glyptotek og af Constantin Hansen paa Thorvaldsens Museum (1849) og paa Fr.borg (1848). Portrætteret af Blunck paa Gruppebilleder paa Fr.borg (1836) og Thorvaldsens Museum (1837) og af Constantin Hansen paa Gruppebilleder paa Kunstmuseet (1837). Gipsbuste af F. G. Hertzog paa Fr.borg. Litografier fra 1844 efter Tegning af W. Marstrand og fra 1859 efter Constantin Hansens Maleri paa Thorvaldsens Museum. Træsnit efter samme, tegnet af C. Bloch og skaaret af J. F. Rosenstand (1857).

Chr. Bruun og L. P. Fenger: Thorvaldsens Museums Historie, 1892. V. Wanscher: M. G. Bindesbøll, 1903. Samme i Artes, I, 1932. *Fr. Weilbach.*

Bindesbøll, Jens, 1756—1830, Præst. F. 13. Marts 1756 i Aastrup paa Fyn, d. 19. Juli 1830 i Ledøje, begr. sst. Forældre: Degn i Aastrup Christen Jensen B. (ca. 1721—74) og Birgitte Marie Jensdatter Krag (ca. 1726—85). Gift 1° 12. Nov. 1788 i Vester Skerlinge med Karen Johanne Hornemann, døbt 5. Jan. 1766 i Marstal, d. 30. Jan. 1807 i Ledøje, D. af Sognepræst Jacob Utzon H. (1720—87) og Margrethe Christiansdatter Sadolin (1738—1810). 2° 7. Marts 1814 i Ledøje med Margrethe Hansdatter, døbt 23. Okt. 1757 i Sigersted, d. 4. April 1832 i Ledøje, D. af Gaardejer Hans Ipsen (ca. 1710—71).

B. dimitteredes 1778 fra Odense Skole og studerede i Begyndelsen Filologi. 1780—83 var han Huslærer hos Kammerherre Moth i Kbh. og deltog med sin Ven Chr. Hornemann, — hvis Karakteristik han har meddelt i Fortalen til dennes efterladte filosofiske Skrifter (1795) —, R. Nyerup o. fl. i det Ryberg'ske Øvelsesselskab, der paa engelsk Vis vilde virke for Udbredelsen af Almenaand, og var almindelig anset som en meget lovende ung Mand. En Tale — i Tidens panegyriske svulmende Maner — paa Kongens Fødselsdag, udgivet 1783, stammer fra dette Selskab. Senere var han Alumnus paa Borchs Kollegium og tog filologisk Eksamen 1786. Men pludselig forandrede han sin Bestemmelse, forberedte sig i kort Tid til teologisk Attestats og blev faa Maaneder efter endt Eksamen 1787 kaldet til Sognepræst i Bringstrup og Sigersted 1788. 1797 forflyttedes han til Ledøje og Smørum, hvor han virkede til sin Død. B. var i sin Ungdom en ivrig Kantianer og i teologisk Henseende stærkt orienteret i liberal Retning. Da Biskop Balle visiterede hos ham 1800, fik Biskoppen, der vilde spøge med den nye Tids Filosofi og politiske Idealer, efter sin egen Beretning en grov Medfart af B. (Kirkehist. Saml., 3. Rk., IV, 1882—84, S. 18 f.). I øvrigt blev B., der var en ualmindelig kraftig og karakterfast Personlighed, af sin Samtid anset som en dygtig Præst, og ogsaa som Landmand udmærkede han sig. — Malerier af Constantin Hansen, forhen hos Johan Hansen, og af G. Th. Wegener (ca. 1875), formentlig Kopi efter ældre Billede, i Ledøje Kirke. Mindetavle i Taarnmuren sst.

N. Schack: Ligprædiken over J. B., 1830. C. J. Boye: Poetiske Skrifter, IV, 1851, S. 206 ff. Latinsk Bispevielsesprogram, 1852, S. XI f. J. P. Jørgensen: Ledøje Kirke før og nu, 1892, S. 29, 41 f. *Bjørn Kornerup (A. Jantzen).*

Bindesbøll, Karen Johanne, f. 1851, Væverske. F. 5. Jan. 1851 i Aarhus. Forældre: Arkitekten Gottlieb B. (s. d.) og Hustru. Ugift.

Sammen med Maleren Constantin Hansens Datter, Frk. Kristiane Konstantin-Hansen, grundlagde Frk. B. 1873 en Broderiforretning, der ved de kunstnerisk lødige Arbejder, som udgik derfra, søgte at hæve Smagen her hjemme for saadanne Haandarbejder. Mønstrene leveredes oprindeligt af Constantin Hansen, senere deltog Malerinden Elise Konstantin-Hansen og Arkitekten Thorvald B. som kunstneriske Hjælpere. 1901 blev det overdraget Frk. B. og Frk. Kristiane Konstantin-Hansen at lede Gobelinvævningen til Fr.borg Slot, hvis Formaal var at genfremstille de ved Branden 1859 tilintetgjorte van Mander'ske Gobeliner. 1903

ophævedes Broderiforretningen, for at de to Damer helt kunde hellige sig Gobelinvævningen. 1925 døde Frk. Konstantin-Hansen, og Frk. B. fortsatte alene Arbejdet, der fuldførtes 1928. Foruden Fr.borg-Gobelinerne har Frk. B. udført flere andre Gobeliner, bl. a. efter Kartoner af Joakim Skovgaard. Hun har ved sin Virksomhed i høj Grad bidraget til, at Gobelinvævningen som Kunst er genoptaget her hjemme. — Maleri af Constantin Hansen ca. 1875.

Emil Hannover: Den Konstantin-Hansen Bindesbøllske Broderiforretning 1873—1903, i Tidsskr. f. Industri, 1903.

Georg Nygaard.

Bindesbøll, Severin Claudius Wilken, 1798—1871, Biskop. F. 16. Febr. 1798 i Ledøje, d. 30. Jan. 1871 i Nykøbing F., begr. sst. Broder til Arkitekten Gottlieb B. (s. d.). Gift 8. Sept. 1843 med Anna Caroline Løwensøn, f. 16. Nov. 1813 i Kbh. (Fødsst.), d. 29. April 1899 paa Frbg., legitimeret D. af Grev Carl Valdemar Danneskiold-Løvendal (1773—1829), fik 10. Dec. 1823 kgl. Bevilning til adelige Rettigheder og Navnet L.

Den Opdragelse, B. fik i Hjemmet, var bestemt af engelsk Aand. Faderen vilde vække Børnenes Sans for det danske Samfundslivs Anliggender og derigennem give dem »common spirit«. Baade i Sønnens Forkyndelse og politiske Aktivitet spores Præget af den formaalsbestemte Opdragelse. B. blev Student 1816 fra Roskilde og teologisk Kandidat 1821. 1824—29 boede han paa Borchs Kollegium og virkede som Notar ved teologisk Embedseksamen, men en Øjensygdom tvang ham 1832 til at opgive dette Hverv, og 1832—34 opholdt han sig med offentlig Understøttelse i Udlandet; sine Indtryk fra Tysklands og Østrigs kirkelige Liv offentliggjorde han i »Meddelelser fra og om Udlandet«, I, 1841, som viser en kultiveret og opmærksom Iagttagelse med livlig Fortælleevne. 1825—38 (afbrudt af Udenlandsrejsen) var han Religionslærer ved Borgerdydskolen i Kbh., en Opgave, han søgte at fylde med hele sin Personlighed, og som gav ham den største Arbejdsglæde. 1838 blev han Sognepræst i Nakskov. Som Præst forenede han Mildhed i Væsen med Nidkærlighed i sin Tjeneste. Han blev Marts 1848 valgt til Medlem af de erfarne Mænds raadslaaende Forsamling, som dog ikke traadte sammen; han var gejstligt Medlem af Stænderforsamlingen i Roskilde April—Maj s. A., men faldt for Balth. Christensen i Maribo ved Valget til den grundlovgivende Rigsforsamling Okt. s. A. 1851 blev han Biskop i Aalborg og forflyttedes 1856 til det lettere overkommelige Lolland-Falsters Stift. 1866—69 var han Landstingsmand for Maribo Amt og som

saadan Medlem af Kirkekommissionen af 1868. Hans politiske Indflydelse var ikke betydelig. Hans særlige Begavelse var en stilfærdig og tænksof Forkyndelse, præget af aaben Sans for Menneskelivets Værdier. Af hans Efterladenskaber udgav D. G. Monrad og Kofoed-Hansen »Tanker til Eftertanke over Søn- og Festdags Evangelier«, 1873 (2. Opl. 1875). Denne Bog ligger indholdsmæssigt paa Linie med J. P. Mynsters »Betragtninger«. B.s Bog ejer ikke Mynsters sluttede systematiske Kraft; til Gengæld har han større Evne til i et kort Udtryk og med ædel Enfold at pointere en enkelt Side af Livsvisdommen. — Den Opfattelse, Grundtvig havde fremsat, at Skriften maatte bedømmes efter og underordnes den apostolske Trosbekendelse, dannede i 30'erne Skole og rejste en heftig og i sine Følger vidtrækkende Strid mellem »Skrifteologien« og den grundtvigske Anskuelse om Trosbekendelsen som »det levende Ord« til Forskel fra det »døde« Skriftbogstav. B. indtog her et mæglende Standpunkt; i Udtryksformen maatte der være Forskel paa Skrift og Bekendelse, men med Hensyn til Indholdet maatte der mellem begge være en Enhed, som B. formulerede saaledes: »at der intet maa findes i Trosbekendelsen, uden hvad der findes i Skriften, men vel kan findes i Skriften meget, som ikke behøver at optages i Trosbekendelsen, alt nemlig, som ikke hører til det væsentlige i Kristendommen«. — Ud over de traditionelle Kollegiedisputater og den nævnte Rejsebeskrivelse indskrænker B.s litterære Produktion sig væsentlig til Recensioner. — R. 1850. K. 1852. DM. 1862. — Monument paa Nykøbing F. Kgd. — Malerier i Budolfi K. i Aalborg og Bispegaarden i Nykøbing F. samt af Jørgen Roed i Familieeje.

Utrykt Vita i Ordinationsprotokollen, Nykøbing F. Bispeprogram 1852. J. P. Mynster: Kirkelige Lejlighedstaler, I, 1849, S. 439 f. V. Ammundsen: Søren Kierkegaards Ungdom, 1912, S. 76 f. P. P. Jørgensen: H. P. Kofoed-Hansen, 1920, S. 585.

Michael Neiiendam.

Bindesbøll, Thorvald, 1846—1908, Arkitekt. F. 21. Juli 1846 i Kbh. (Helligg.), d. 27. Aug. 1908 sst., begr. paa Frbg. Broder til Johanne B. (s. d.). Ugift.

Faderen døde, da B. kun var ti Aar gammel, men Hjemmet, der var præget af Tidens bedste kunstneriske Kultur, vedblev under hans Opvækst at øve Indflydelse paa ham. 1862 fik han Præliminæreksamen fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, og allerede Aaret i Forvejen var han begyndt at gaa paa Akademiet for ligesom Faderen at uddanne sig til Arkitekt. Han gennemgik Akademiets Klasser og fik Afgang 1876. Som Elev opførte han

Hovedbygningen til Godset Hjuleberg i Halland for Familiens nære Ven, Grosserer Rudolf Puggaard. Fra Akademiet modtog B. aldrig nogen videre Opmuntring. 1882 fik han ganske vist dets lille Guldmedaille (for en Badeanstalt i italiensk Renæssance), men den store opnaede han aldrig, og af Legater eller Rejsestipendier fik han ikke et eneste hele sit Liv. Alligevel lykkedes det ham at komme et Par Gange til Italien og til Paris. — Som Arkitekt havde han i det hele ikke Heldet med sig, de store Opgaver faldt aldrig i hans Lod. Uden Tvivl skyldtes det den ringe Succes, han havde som Arkitekt, at han blev vundet for Kunsthaandværket, hvorved hans rige dekorative Anlæg kom til deres fulde Ud-foldelse. I Hjemmet udførte han som Dreng Tegninger til Broderier, og senere tegnede han Udkast for Søsteren, Johanne B. (s. d.). I Begyndelsen af 80'erne kom han ind paa at arbejde med Keramik, og paa dette Omraade udviklede han gradvis en personlig Stil i sin Ornamentik. Efterhaanden blev han draget ind paa flere og flere af Kunsthaandværkets Omraader, og for de Kunstnere og Haandværkere, han kom i Berøring med, kom den Indflydelse, der udgik fra hans stærke og frodige Personlighed, til at virke i høj Grad inspirerende.

Af de Arbejder, B. udførte som Arkitekt, skal her, foruden Hjuleberg, nævnes: Bombebøssen paa Christianshavn (1891), Frk. Melchiors Villa i Taarbæk (1891), Bestles Villa i Vedbæk (1897), Gymnastikhuset til Ubberup Højskole (1898), Portalerne til Parisudstillingen (1900), Post- og Telegrafembedsmændenes Stiftelse paa Mariendalsvej (1902), Kleis' Villa i Rungsted (1902) og Fiskepakhusene paa Skagen (1905—07). Hjuleberg viser Akademi-elevens Optagethed af det Opmaalingsarbejde af danske Kirker og Herregaarde, som var et saa vigtigt Led i Arkitektuddannelsen i 60'erne. I Bombebøssen derimod ser man B.s mere modne Standpunkt: en Murstensbygning, der paa lignende Maade som Storcks Abel Cathrines Stiftelse med en stor og enkel Form stræber mod det klassiske. B. ønskede ligesom den yngre Skole af Arkitekter at fremhæve Materialet, men kunde ikke slutte sig til den romantiske Retning, Bygningskunsten tog med Nyrop. Dertil havde han ved sit Hjem og hele Kultur for stærke Rødder i den klassiske Tradition. Senere hen, i Bestles Villa, fulgte han A. Clemmensen i den saakaldte Palæstil, som denne Aaret i Forvejen bl. a. havde vist i Otto Benzons Villa i Kristianiagade. 1900, da B. blev Arkitekt for den danske Afdeling paa Parisudstillingen, kombinerede han i sine Portaler en streng Arkitektur med sin personlige Ornamentik, uden at sætte den monumentale

Helhedsvirkning til. Et Eksempel paa det samme er Kleis' Villa, et Hus med store rolige Flader, hvor han over Portal og Vinduer anbragte Ornamenter støbt i Cement.

Foruden i sine Bygninger fik B. Afløb for sine arkitektoniske Evner i andre Opgaver, nemlig i Springvandsgrupper og Monumenter af forskellig Art. Monumentet var en Opgave, der var egnet for hans særlige Begavelse, idet det i lige Grad kræver Sans for den dekorative Detaille og den arkitektoniske Helhedsvirkning. Hans Bjørnespringvand i Raadhusgaarden (1900—01) og Dragespringvandet foran Raadhuset (første Udkast 1889, opstillet 1904, Midtergruppen tilføjet 1923), til hvilke Joakim Skovgaard har modelleret Figurerne, vil staa for Eftertiden som Vidnesbyrd om hans kraftfulde Kunstnerpersonlighed. I de talrige Gravmonumenter, der er udført efter hans Tegning, saavel som i hans Mindestøtte paa Langelinie for Slaget paa Reden (1901—02), finder vi samme arkitektoniske Sikkerhed i Leddeling og Opbygning, som giver Værket Balance og gør det monumentalt.

Inden for Kunsthaandværket gjorde B. sin bedste Indsats paa Keramikens Omraade. Han begyndte paa Opfordring af sin Ven, Arkitekt A. Clemmensen, 1883 at arbejde med Keramik i J. Wallmanns Pottemageri i Utterslev. Clemmensen havde i Italien lært dette Lands Sgraffito-Teknik at kende og ønskede, da han kom hjem, at anvende Teknikken til at fremstille kulørte Lerfliser til Dekoration af Husfaçader. B. kastede sig med stor Energi ind i denne Opgave og opfordrede sine Malervenner, Brødrene Skovgaard, Jerndorff, Philipsen m. fl., til sammen med ham at forsøge sig med keramisk Dekoration. Herved opstod den Keramikproduktion, som kom til at danne en saa væsentlig Kerne i Dekorationsforeningens Afdeling paa den store nordiske Udstilling i Kbh. 1888, og som siden har staaet som det lysende Udgangspunkt for hele Periodens individuelle Kunsthaandværk. — Efter Udstillingen faldt Vennerne efterhaanden fra, men B. fortsatte sin Virksomhed, først alene og i 90'erne i Samarbejde med Svend Hammershøi. Han arbejdede hos Wallmann 1883—90 og hos G. Eifrig i Valby 1891—1904. Mellem disse to Perioder, i Somrene 1890 og 1891, arbejdede han med Fajance hos Kähler i Næstved, og omkring 1905 lavede han en Del Modeller til Lervarer for P. Ipsens Enke.

Inden for Boghaandværket blev B.s Virken af den største Betydning, og det skyldtes i væsentlig Grad hans Arbejde, at dansk Bogkunst ved Udstillingerne i Chicago og Paris kom til at indtage en førende Stilling. Hans Hovedværk inden for Bogdekoration er

»Trolldtøj« (1889—90), hvor han udførte Vignetterne og de dekorative Rammer om Joakim Skovgaards og Jerndorffs Tegninger. Desuden kan nævnes Udgaven af »Danske Folkeviser« (udg. af Fremtiden 1887—97), hvor et lignende Samarbejde fandt Sted, og Carlsberg Bryggeriernes Jubilæumsbog (1897). Foruden større Arbejder tegnede han en Mængde mindre Bogtryk, Exlibris, Monogrammer, Pengesedler (som dog aldrig blev brugt) og forskellige mindre Tryksager. — Sine første Stempler til Bogbind tegnede B. i 80'erne for Petersen & Petersen. Senere, i 90'erne, kom han i intimt Samarbejde med Bogbinder Anker Kyster, som blev en af hans næreste Venner. For Forening for Boghaandværk tegnede B. nogle af sine bedste Bind, som kom frem paa Udstillingerne i Udlandet. Efter 1900 tog han atter fat hos Petersen & Petersen, hos hvem han fra da af fik sin daglige Gang, og hvis hele Virksomhed han prægede. Særlig maa fremhæves de mange udmærkede Shirtingsbind, han udførte sammen med Skovgaard, og som ved deres Prisbillighed kunde naa ud i vide Kredse.

I Aarenes Løb tegnede B. en Mængde Udkast til Sølv, deriblandt til Parisudstillingen 1900 for Hofjuvelerer Michelsen en Række Arbejder, der kom til at betyde et Gennembrud for dansk Sølv. Desuden lavede han Modeller til Spisebestik, Brocher m. m. for Peter Hertz, og hos Dragsted udførtes efter hans Tegning de store Armstager, der skænkedes Skovgaard af Viborg By, da Domkirkens Udsmykning var tilendebragt. Langt den største Del af B.s mange Udkast gik til Sølvsmed Holger Kyster i Kolding, som benyttede dem i stor Udstrækning og med megen Dygtighed forstod at overføre de ofte ret løse Skitser til Sølvet. Nævnes maa endvidere de udmærkede Lamper og Lysekroner, som udførtes i Messing efter B.s Tegning af Bronzestøber Rasmussen og af Amundin.

Paa Møbelkunstens Omraade samarbejdede B. med Tidens bedste Snedkere, Severin & Andreas Jensen, J. P. Mørck og Rudolf Rasmussen. I mange af sine Møbler har han forsøgt at anvende Ornamenten, udskaaret i Træ og forgyldt, eller indlagt i Bronze, men bedst er de Møbler, der, uden nogen Ornamentik, er opbygget i en streng arkitektonisk Form. En stærk Paavirkning havde han her modtaget i sit Hjem af de Møbler, Faderen havde tegnet, som med deres rolige Flader og afrundede Kanter viste den Fornemhed og naturlige Enkelhed, som var karakteristisk for dette Slægtleds Kunstnermøbler. B.s bedste Arbejder er paavirket af samme Aand, dog med større Eftertryk paa det kraftige og monumentale.

Af de dekorative Udsmykningsopgaver, der stilledes B., var Viborg Domkirke, hvor han arbejdede sammen med Skovgaard, den betydeligste. Han gav her bl. a. Udkast til Glasmosaikkerne i Korrundingen og over Orglet, Ornamenterne langs Graterne i Sideskibenes Hvælvinger, Ornamenterne til de lysb rende Engle paa begge Sider af H jalteret, Altert ppet og forskellige dekorative Enkeltheder i Skovgaards Vægmalerier, men sin største Indflydelse fik han som Raadgiver for Skovgaard, som satte hans Mening meget højt. I sine sidste Aar udsmykkede han en Del af Arkitekt Ulrik Plesners Bygninger, bl. a. Post- og Telegrafbygningen i Esbjerg, Høsterkøb Kirke og Skagens Kirke, som dog først blev fuldført efter hans Død. Til Fa aderne paa Vodrofflund-Komplekset og Huset paa Gammel Torv Nr. 10—12 tegnede B. Ornament, som st btes i Cement.

B.s første dekorative Arbejder er med Hensyn til Ornamentikken en Fortsættelse af Faderens og Constantin Hansens Stil, hvis klassiske, pompejanske Retning B. ogsaa mødte paa Akademiet med Hilker som Lærer. Fra den tørt tegnende Akademistil l srev B. sig gradvis. En begyndende Eksperimenteren med nye dekorative Motiver ses i nogle Broderitegninger fra Slutningen af 70'erne, hvis Spiralm nster er opstaaet under Indtryk af mykenisk Ornamentik, som utvivlsomt medvirkede til at aabne hans øjne for de Muligheder, der laa i det uklassiske, f r-europæiske Ornament. Han kastede sig ind i et omfattende Studium af Kunst og gennempl jede de forskellige Landes og Verdensdeles vekslende Former for Ornamentik. Under sine Studier hæftede han sig særlig ved den japanske Kunst, af hvis særprægede, usymmetriske Ornamentik han lærte meget, men ogsaa fra persisk og keltisk Ornamentik, Indianerkunst og europæisk Barok modtog han Impulser. Ved en Analyse af B.s Ornamentik er det vigtigt at fastslaa, at han i sin udviklede Stil aldrig bruger Motiver hentede direkte fra Naturen og heller ikke anvender Attributioner, hvis dekorative Værdi beror paa stemningsv kkende Associationer. Virkningen i hans Ornamentik fremkommer ved selve Liniespillets Kraft og Spænding, Forholdet mellem Mønstret og Mellemrummene samt M nstrets Anbringelse paa den givne Flade. En Ornamentik som B.s maatte nødvendigvis opstaa som Frihaandstegning, og de dekorative Ideer fremkomme som Inspirationer, pludselige Indskydelser, under Arbejdets Fremadskriden.

I sit Forhold til den samtidige europæiske Ornamentik indtager B. en Særstilling derved, at han ikke søger en fuldstændig L sning fra Traditionen. Hans dybe Forstaaelse af Fortidens Orna-

mentik i Forbindelse med hans kunstneriske Originalitet fremkaldte en virkelig værdifuld Stil, som stadig aftvinger Beundring, medens »art nouveau« og Jugendstilen nu synes banale og ligegyldige. Medens B. levede, var der stærkt delte Meninger om hans Kunst. Hans Venner blandt Kunstnere og Haandværkere nærede en grænseløs Beundring for hans Personlighed og Arbejde, men langt største Delen af hans Samtid havde ingen Sans derfor, og mange, der kom i personlig Berøring med ham, stødtes af hans Væremaade. Efter B.s Død øvede hans Ornamentik en Tid lang en meget uheldig Indflydelse, idet den blev Genstand for talentløs Efterligning, hvilket bl. a. bevirkede, at den yngre Generation kom til at nære en ligefrem Afsky for hele Retningen. I en Tid, hvor man kan se B.s Kunst som et Led i en afsluttet Epoke, fremtræder han imidlertid som den Personlighed, fra hvem nogle af Tidens betydeligste Impulser udgik. — Malerier af Constantin Hansen (1875), M. Ancher (1892), Gerh. Munthe, L. Find (1891, Kunstmuseet), Aug. Jerndorff (1889, sst.) og J. Skovgaard (Fresko). Studier af V. Hammershøi og Jul. Paulsen. Portrætteret paa Gruppebilleder af Viggo Johansen (Aftenpassiar 1886, Kunstmuseet, og Mellem Kunstnere 1903), V. Hammershøi (1902, Thielska Galleri, Stockholm) og P. S. Krøyer (Musik i Atelieret, 1886, Nationalgalleriet, Oslo). Buster af Kai Nielsen 1913. Portrætherme af samme i Granit i Kunstindustrimuseets Gaard (1910), i Gips paa Fr.borg. Relief af Gunnar Jensen. Tegninger af Holger Roed (ca. 1869), P. S. Krøyer, V. Hammershøi, J. Skovgaard (1910), M. Ancher og Hans Tegner (1895).

Tidsskr. f. Kunstindustri, 1885, Hft. 1. Medd. fra Akad. Architectforening 15. April 1901. Architekten, 1902, Nr. 6. A. Clemmensen sst. 5. Sept. 1908. Joak. Skovgaard i Gads dsk. Mag. 1908—09, S. 1—8. Tidsskr. f. Industri, 1908 (af Wanscher, A. Kyster, F. Hendriksen). Karl Madsen i Politiken 29. Aug. 1908. Vilh. Wanscher i Nordisk Boktryckarekonst, 1909, S. 133 F. Hendriksen: Mennesker og Oplevelser, 1910, ny Udg. 1932. Ugens Tilskuere, 1912—13, S. 167 f. Johs. Jørgensen: Taarnet (Mit Livs Legende), 1916, S. 60. Anker Kyster: B.s Exlibris, 1917. Sv. Hammershøi: T. B.s keramiske Arbejder, 1918. Anker Kyster i Samleren, 1925, S. 232 ff., og i Ord och Bild, 1926, S. 545—60. Sv. Hammershøi i Samleren, 1926, S. 204—06. Karl Madsen i Skønvirke, 1926, S. 161—67. Erik Zahle i Bogvennen, 1928, S. 26—59. Steen Eiler Rasmussen i Arkitekten, 1932, Nr. 17, S. 77 ff.

Merete Bodelsen.

Bindeslev, Christian Valdemar Christensen, 1857—1931, Kreditforeningsdirektør. F. 27. Aug. 1857 i Hjørring, d. 28. Juli 1931 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Muremester Christen Andersen B. (1818—76) og Ane Marie Jensen (1824—1905). Gift 1° 7. Dec. 1882 i Hjørring med Kirstine Marie Christensen, f. 25.

April 1861 sst., d. 10. Jan. 1885 i Aalborg, D. af Købmand Jens Christian C. (ca. 1835—92) og Ane Marie Ludvigsen (1834—1915). 2° 6. Nov. 1888 i Løgstør med Ida Johanne Dahm, f. 6. Jan. 1861 sst., d. 30. April 1926 paa Frbg., D. af Skibskaptajn, senere Landbruger Julius Andreas D. (1827—1901) og Magdalene Theilmann (1833—1900).

Kun tretten Aar gammel blev B. Lærling paa Postkontoret i sin Fødeby, men forlod faa Maaneder efter Postvæsenet og fik Ansættelse paa Hjørring Amtstue. Samtidig med, at han passede sin Tjeneste her, uddannede han sig i Sprog og Litteratur, ligesom han blev Referent ved forskellige Provinsblade. Da hans Chef senere forflyttedes til Aalborg og her tillige blev Direktør for Aalborg Bys og Omegns Sparekasse, tilbød han 1880 B. at blive Assistent i Sparekassen, hvor der til Gennemførelsen af den s. A. vedtagne Sparekasselovs mange forskelligartede Krav tiltrængtes yngre Kræfter. Efter blot tre Maaneders Forløb blev B. 1881 Sparekassens Bogholder og Regnskabsfører, og han var saaledes fra første Færd med til at føre den nye Lovgivnings Principper ud i Livet. Igennem Aarene erhvervede han sig i denne Stilling, der gav god Plads for hans Initiativ og Virkelyst, en saadan Indsigt og Autoritet paa Sparekassesevæsenets Omraade, at han 1899 ved Sparekasseseinspektør Fabers Død blev dennes Efterfølger. I dette betroede Embede, som han beklædte i otte Aar, udførte han et betydeligt organisatorisk Arbejde. I de sidste Aar af B.s Inspektørtid var Mistilliden til Justitsminister Alberti, der sad som Formand for Den sjællandske Bondestands Sparekasse, i stadig Vækst. Af egen Drift mente B. ikke at burde foretage nogen Undersøgelse af Sparekassen, i hvilken tillige Landbrugsministeren, Ole Hansen, sad som Bestyrelsesmedlem, og en udtrykkelig Ordre til Undersøgelse ønskede Indenrigsministeren, Sigurd Berg, som Sparekassernes øverste Tilsynsmyndighed ikke at give ham. B.s voksende Utryghedsfølelse ved Sparekassens Forhold var dog sikkert en medvirkende Aarsag til, at han opgav sit Embede, da et andet betydeligt Virkefelt aabnede sig for ham. 1900 havde han faaet Sæde i Repræsentantskabet for Kbh.s Kreditforening, var fra 1904 dets Formand, og dette førte til, at han 1907 blev valgt til Kreditforeningens Direktør, i hvilken Stilling han herefter med Kraft og Iver virkede til sin Død. 1907 udgav han Foreningens Jubilæumsskrift, »Kreditforeningen af Grundejere i Kbh. og Omegn 1882«. Tidligere havde han skrevet »Aalborg Sparekasses Historie igennem 70 Aar fra 1824 til 1894«. — R. 1903. DM. 1907.

Dansk Sparekassetid. Sept. 1907. Aalborg Amtstid. 7. April 1929. Vendsyssel Tid. 7. Okt. 1929. *P. Grønvold.*

Bing. I Skaane forekommer i 14. Aarh. en Adelslægt B., der kendes i to Linier, Smidstrup- og Gladsakse-Linien, hvis fælles Samhørighed dog ikke er paavist. Den første af disse begynder med Bent B. til Smidstrup (—1315—), hvis Sønnesøns Søn Anders B. (nævnes 1452 og 1481) var Bedstefader til Kjeld B. (d. 1569) til Smidstrup. Dennes Søn nedenn. Rigsraad Anders B. (1525—89) døde som Liniens sidste Mand. Gladsakselinien ældste Mand Børge Thorkildsen B. til Gladsakse nævnes første Gang 1314, sidste Gang 1344, han var Bedstefader til Thorkild Nielsen B. (d. 1384), der 1371 var Høvedsmand paa Aarhus og bekræftede Kong Valdemars Stadfæstelsesbrev til Hansestæderne. — Foruden denne Slægt nævnes i Skaane i hvert Fald to andre samtidige Slægter, hvis Vaaben er indbyrdes afvigende og forskelligt fra den nævntes.

Den mosaiske Slægt B. kom til Danmark fra Amsterdam med nedenn. Herman Jacob B. (1776—1844). Dennes Søn nedenn. Meyer Herman B. (1807—83) overtog 1838 sammen med sin yngre Broder Grosserer Jacob Herman B. (1811—96) Handels- huset H. J. Bing & Søn, og 1853 grundlagde Brødrene sammen med Fr. Vilh. Grøndahl Firmaet B. & Grøndahl. Meyer Herman B. var Fader til de nedenn. Assurancemanden Frederik Moritz B. (1839—1912) og Politikeren Herman Meyer B. (1845—96) samt til Etatsraad Jacob Martin B., hvis Sønner er Overretssagfører Otto B. (f. 1874) og nedenn. Dr. med. H. J. B. (f. 1871). Jacob Herman B. (1811—96) var Fader til nedenn. Fabrikerer Harald Jacob B. (1848—1924) og Landøkonomen Anton Jacob B. (1849—1926).

En norsk Borgerlægt B. nedstammer fra Byfoged, Raadmand i Trondhjem Jens B. (1613—93), der havde Sønnerne nedenn. Etatsraad, Dr. med. Jens B. (1681—1751), Sognepræst til Onsø Anders B. (d. 1737) — hvis Sønnesøn Sorenskriver L. H. B. 1797 udgav en Beskrivelse af Norge, Island, Grønland og Færøerne — og Provst paa Lofoten Villads B. (1669—1739), hvis Sønner var nedenn. Læge Jens Vilhelm B. (1707—54) og den for sin Lærdom bekendte Provst Just B. (1718—65) paa Samsø.

Danmarks Adels Aarvog, V, 1888, S. 80—83. H. Bing: Porcellænsfabrikken Bing og Grøndahl 1853—1903, 1903. Ernst Henriques: Stamtavlen Henriques, 1903, S. 5 ff., 92—95, 99—101. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 33—37. J. Landgraff: Grimstadslægter, 1892, S. 66. Andreas Erlandsen: Gejstligheden i Tromsø Stift, 1857, S. 199 f. Josef Fischer: Slægten Salomonsen fra Nyborg, 1927.

Albert Fabritius.

Bing, Anders, 1525—89, til Smidstrup, Rigsraad. F. 1525 paa Smidstrup i Skaane, d. 16. Dec. 1589 paa Varberg som sidste Mand af sin Slægt, begr. i Smidstrup (nu Smedstorp) K. Forældre: Kjeld B. til Smidstrup (d. 1569) og Kirsten Splid (Fasti). Gift 27. Juli 1572 paa Kbh.s Slot med Anne Pedersdatter Galt, der levede 1605, D. af Peder Ebbesen G. (s. d.) og Hustru.

A. B. blev opdraget hos sin Morbroder Jens Splid, gik i Skole i Bergen, fortsatte sin Uddannelse hos Mogens Krabbe, Johan Rantzau og Peder Skram, der gjorde ham væragtig, og opholdt sig derefter i flere Aar i Udlandet, hvor han bl. a. deltog i Krigen mod Tyrkerne og 1553 gjorde Tjeneste under Moritz af Sachsen. Efter sin Hjemkomst blev han Hofsinde hos Hertug Frederik og forblev i denne Stilling efter Hertugens Tronbestigelse. 1568 kaldes han Skænk. A. B. deltog baade i Ditmarskertoget og i Syvaarskrigen, hvor han blev saaret i Slaget ved Axtorna. 1557 ledsagede han Hertug Frederik paa dennes Tysklandsrejse og blev senere flere Gange sendt udenlands i mindre vigtige officielle Hverv. 1581 blev han Rigsraad. — A. B. fik 1562 Pantebrev paa sin Faders Len Nederby, som hans Enke beholdt til 1594, og 1566 blev han forlenet med Vor Frue Kloster i Oslo. Fra 1572 til sin Død var han Lensmand paa Varberg, hvor han paa forskellige Maader virkede for Genrejsningen af sit af Krigen haardt ramte Len. — Marmormindesmærke i Smedstorp K. — Fremstillingen paa Stikket af Frederik II.s Ligfund er ikke Portræt.

C. F. Bricka og S. M. Gjellerup: Den danske Adel i det 16. og 17. Aarh., I, 1874—75, S. 178—201. Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 81. Norske Rigs-Registranter, I—III, 1861—65. Kancelliets Brevbøger 1561—92, udg. ved L. Laursen, 1893—1908.

Pool Bagge (Thiset).

Bing, Anton Jacob, 1849—1926, Redaktør, Landøkonom. F. 8. April 1849 i Kbh. (Mos.), d. 31. Maj 1926 sst., begr. sst. (Mos. Vestre). Forældre: Grosserer, Fabrikejer Jacob Herman B. (1811—96) og Henriette Simonsen (1812—96). Ugift.

B. var opdraget i et velhavende, kultiveret jødisk Hjem, i hvilket en Del af Datidens Intelligens færdedes og kunstneriske og litterære Interesser plejedes; desuden var der i Hjemmet og Familiens Omgangskreds en fordomsfri, levende Interesse for Politik og Samfundsforhold, hvilket prægede B. gennem hele Livet. Efter at han 1866 var blevet Student fra v. Westens Institut, valgte han — i Modsætning til sine Brødre og øvrige Medlemmer af Familien — at gaa til Landvæsenet, som han først lærte hos den dygtige Forpagter Bache paa Fuirendal og derefter hos

den energiske og idérige Erhard Frederiksen, Nøbøllegaard, som blev hans Ven for Livet og senere Medredaktør ved »Ugeskrift for Landmænd«. 1873—77 var han Forpagter og 1877—90 Ejer af Mullerupgaard ved Slagelse. Han deltog med Interesse i det landøkonomiske Foreningsarbejde navnlig vedrørende Kvægavlen, var 1883—85 Næstformand og 1893—98 Konsulent i Husdyrbrug for Sorø Amts landøkonomiske Selskab og Redaktør af Selskabets Medlemsblad, 1893—1909 Sekretær for Forbundet af sjællandske Kvægavlsforeninger og Redaktør af »Kvægavlstidende«, 1888—90 Landvæsenskommissær for Holbæk Amt. 1901 kom han til »Ugeskrift for Landmænd«, som han til 1903 redigerede sammen med Erhard Frederiksen. 1903—21 var han Eneredaktør, hvorefter Bladet overgik til Foreningen af danske Landbrugskandidater. B. ejede udmærkede Betingelser som Redaktør, praktisk Landmandserfaring, omfattende Kundskaber, sikker Dømmekraft samt udpræget Sans for Form, Stil og Indhold saavel ved Affattelse af egne som ved Bedømmelse af andres skriftlige Arbejder. Han nærrede en levende Interesse for Ugeskriftet og bevarede i fuldt Maal den Standard, der var skabt af hans Forgængere i Redaktionen af det gamle, ansete Landbrugsblad, som i Begyndelsen af B.s Redaktionstid fejrede 50 Aars Jubilæum. Hans Artikler i Ugeskriftet og i de Foreningsblade, han redigerede, var omhyggeligt udarbejdede saavel i reel som i formel Henseende, ligesom de var prægede af hans kultiverede Personlighed. I øvrigt var hans litterære Produktion ikke omfattende; foruden Artikler i de ovennævnte Blade har han skrevet »Kvægavlens Udvikling i Sorø Amt« (1899), der udgaves af De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift. Paa Landhusholdningsselskabets Opfordring forestod han Udgivelsen af 4. Bind (Fyn) af J. B. Krarups »Beskrivelse af Landbrugets Udvikling i Danmark fra 1835 til Nutiden« (1901), til hvilket Bind Materialet forelaa fra Krarups Haand. I »Landbrugets Ordbog« har B. skrevet Biografierne af afdøde Landøkonomer. — Gennem en Aarrække var B. den danske Landbrugspresses Nestor og selvskevne Repræsentant. 1911—17 var han Formand for Foreningen af danske landøkonomiske Tidsskrifter, 1893—1909 Medlem af Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Lærlingeudvalg og fra 1922 af dets Bestyrelsesraad. 1901—03 var han Medlem af Folketinget som Repræsentant for Slagelsekredsen og tilhørte Venstrereformpartiet, men søgte ikke Genvalg ved Periodens Udløb.

Tidsskrift for Landøkonomi 1926. Ugeskrift for Landmænd s. A.

Anton Christensen.

Bing, Frederik Moritz, 1839—1912, Forsikringsmand. F. 31. Dec. 1839 i Kbh. (Mos.), d. 27. Marts 1912 paa Frbg., begr. i Kbh. (Vestre Mos.). Forældre: Hofgalanterihandler Meyer Herman B. (s. d.) og Hustru. Ugift.

B. tog 1856 Adgangseksamen til Polyteknisk Lærestalt, blev 1862 cand. polyt. (anvendt Naturvidenskab) og virkede som Lærer til 1865. 1865—70 var han Indehaver af en Stentøjfabrik i Kbh., men Virksomheden tilfredsstillende ham ikke. Han opgav den og rejste til Paris for at studere Matematik. For denne Videnskab, som medfødte Anlæg naturligt henviste ham til, havde han fra sin tidligste Ungdom næret stærk Interesse, der yderligere skærpedes gennem hans nære Venskab med senere Professor Julius Petersen og andre jævnaldrende, begavede Matematikere. B.s Studieophold i Paris blev kun kortvarigt. Da nemlig Loven om vore ældre Statslivsforsikringsanstalters Omdannelse i Juni 1870 var vedtaget i Rigsdagen, lod daværende Finansminister Fenger gennem Professor Ad. Steen B. opfordre til at overtage en Stilling som matematisk Direktør i Anstalterne, og B. efterkom Opfordringen. 8. Juli 1870 udnævntes han til matematisk Direktør for Statens ældre Livsforsikringsanstalter (Livrente- og Livsforsikringsanstalterne af 1842 og Den almindelige Enkekasse), og efter disses Omdannelse til Livsforsikrings- og Forsørgelsesanstalten af 1871 (nu Statsanstalten for Livsforsikring) fik han her den tilsvarende Stilling, som han beklædte indtil et Aars Tid før sin Død. Ved sin Afgang som Direktør (1911) hædredes B. ved gennem en særlig Lov at blive beskikket som Formand for Statsanstaltens Bestyrelse.

Som den ledende Personlighed ved Gennemførelsen af de i Loven af 1870 for den nye Statsanstalts Drift angivne Principper fik B. stor Betydning saavel for Statsanstalten som for dansk Livsforsikring i Almindelighed — og det ikke blot paa det rent forsikringstekniske Omraade, men paa Omraader, der laa Matematikken ret fjernt, men hvor han alligevel med sin skarpe Intelligens forstod at trænge til Bunds i Sagerne. Med Henblik paa den Autoritet, han efterhaanden havde erhvervet sig som Livsforsikringsmand, var det ganske naturligt, at man, da Spørgsmaalet om en Livsforsikringslovgivning hen imod Aarhundredets Slutning blev særlig aktuelt, ønskede at drage Nytte af hans Indsigt, og han blev derfor Medlem af den 1900 nedsatte skandinaviske Lovkommission, der for Danmarks Vedkommende førte til Livsforsikringsloven af 29. Marts 1904.

B. interesserede sig meget for Nationaløkonomi, hvorom bl. a. det Værk, »Statsøkonomiens Grundsætninger«, som han 1872—74

udgav sammen med Professor Julius Petersen, bærer Vidne. Værket fremtræder som en efter vore Forhold tilpasset Bearbejdelse af Cambridge-Professoren H. Fawcett's »Manual of political economy«, og Forfatterne faar gennem deres Tilføjelser til de efter Fawcett direkte oversatte Dele af Værket Lejlighed til at fremsætte selvstændige Tanker. B. offentliggjorde — ligeledes sammen med Jul. Petersen — i »Nationaløkonomisk Tidsskrift« 1873 en original Afhandling, »Bestemmelsen af den rationelle Arbejds løn samt nogle Bemærkninger om Økonomiens Metode«, i hvilken der rettes et skarpt Angreb paa de klassiske Økonomers videnskabelige Metode og foreslaas en ny Metode med Anvendelse af Matematik. Endvidere har B. offentliggjort nogle Smaaafhandlinger i »Matematisk Tidsskrift«. — B. blev 1872 Medlem af Dansk Arbejderbanks Bankraad, hvis Formand han var ved sin Død. — R. 1889.

H. Bing i Ill. Tid. 7. April 1912. Dansk Forsikrings-Aarvog, IX, 1912, S. 9 f.

Chr. Thorsen.

Bing, Harald Jacob, 1848—1924, Fabrikant. F. 26. Febr. 1848 i Kbh. (Mos.), d. 3. Juni 1924 sst., begr. sst. (Mos. Vestre). Broder til Anton B. (s. d.). Gift 12. Maj 1881 i Kbh. (Mos.) med Harriet Mathilde Levin, f. 1. Dec. 1863 i Kbh. (Mos.), d. 6. April 1919 sst., D. af Grosserer Harry August L. (1835—1902) og Rosette Mannheimer (1838—1908).

Efter i nogle Aar at have studeret Kemi ved Polyteknisk Lærestanstalt og praktisk Keramik bl. a. ved Limoges-Fabrikkerne i Frankrig blev B. i tyve Aars Alderen sammen med sin enogtyveaarige Broder Ludvig Medarbejder i Faderens og Farbroderens Virksomhed B. & Grøndahls Porcellænsfabrik. 1880 blev han Medindehaver og 1885 — efter at Farbroderen og Broderen var død, og Faderen havde trukket sig tilbage — Eneindehaver. 1895, da Virksomheden paa B.s Initiativ omdannedes til et Aktieselskab, blev han dettes administrerende Direktør og virkede i denne Stilling uafbrudt til sin Død. Han var en rolig Arbejdsleder, der kunde overkomme meget, og under hans Ledelse, der fra første Færd drog Nytte af en Række betydelige danske Kunstnere, udviklede B. & Grøndahls Porcellænsfabrik sig til en kunstindustriell Virksomhed af stort Format, hvis Produkter vandt Verdensry. Afgørende i saa Henseende var navnlig Udstillingerne i Kbh. og Paris 1888 og 1889, hvor Pietro Krohns Arbejder bragte et smukt Resultat, og Udstillingen i Paris 1900, hvortil J. F. Wilumsen havde ledet Forarbejderne. B.s Betydning for Forret-

ningens Vækst og Anseelse findes bl. a. udtrykt i følgende Sentens (af L. C. Nielsen), som Fabrikkens Personale ved halvtreds Aars Jubilæet 1903 lod indgravere paa et Sølvskjold, der overraktes B.: »Leret er dødt, men faar Liv i det blanke, hærdende Baal. Villien, glødet af Aand, fører os frem mod vort Maal«.

Ved Kunstindustrimuseets Oprettelse 1890 var B. meget virksom. Han skrev dets første Program, var dets første Kasserer og Næstformand og 1898—1908 dets Formand. Endnu ved sin Død sad han i dets Bestyrelse. Jævnside hermed udførte han inden for Industriforeningen (Næstformand i Bestyrelsen 1890 og Formand 1898) et betydeligt Arbejde, som afbrødes 1905, idet han under en Mistemning, hans Virksomhed som liberalt Medlem af Borgerrepræsentationen havde vakt blandt Foreningens Medlemmer, fandt sig foranlediget til at udtræde af Bestyrelsen. Ved Industriraadets Oprettelse 1910 blev han imidlertid Medlem af dette, og 1913 udnævnte en Generalforsamling ham til Æresmedlem af Industriforeningen.

B. forenede med en betydelig Viden og sikker Kultur en naturlig Veltalenhed, der saavel i Industriforeningen som i Borgerrepræsentationen — hvor han 1896 indvalgte som Venstremand paa Borgerlisten — let skaffede ham Ørenlyd. Kommunalpolitisk gled han hurtigt over i Borgerrepræsentationens liberale og socialdemokratiske Fløj, og det var nogle Udtalelser til »Politiken« forud for Valget 1905, der fremkaldte den forannævnte Opposition i Industriforeningen. Udpræget Partigænger var B. dog ikke, men hævdede ofte med stor Styrke en selvstændig Mening og stemte bl. a. imod Kbh.s Kommunes Overtagelse af Sporvejene, hvilket gav Anledning til hans Udtræden af Borgerrepræsentationen 1908. Ved sin Død var B. Formand for Repræsentantskabet for Nordisk Livsforsikrings-Akts. af 1897 og for Tivolis Bestyrelse, Medlem af Bestyrelsen for Kbh.s Telefonselskab og for Dansk Forening til Beskyttelse af industriel Ejendomsret, Medlem af Repræsentantskabet for Arbejderbanken og for Belønningsforeningen for Tyende, Formand i Bestyrelsen for Akts. A. M. Hirschsprung & Sønner, Formand for Sammenslutningen af Arbejdsgivere inden for den keramiske Industri og for Akts. Porcellænsfabrikken Norden. — R. 1890. DM. 1900. K.² 1918. — Maleri af V. Irminger i Industriforeningen (1918). Buster af Ingeborg Plockross Irminger i Bing & Grøndahls Museums Æressal (1907) og af Jens Lund i Nordisk Livsforsikrings-Akts. (1922).

Harald Bing: Porcellænsfabriken Bing & Grøndahl, 1903. Tidsskr. f. Industri April 1905 med B.s Tale ved sin Tilbagetræden som Formand.

Jac. Marstrand i Politiken 26. Febr. 1918. Berl. Tid. 25. Febr. s. A. Nationaltid. 26. Febr. s. A. Politiken, Berl. Tid., Nationaltid. 4. Juni 1924. Børsen 5. Juni s. A. F. Hendriksen i Porcelænsfabriken Bing & Grøndahl 1853—1928, 1928.

P. Koch Jensen.

Bing, Herman (Heiman) Jacob, 1776—1844, Bog- og Papirhandler. F. Marts 1776 i Amsterdam, d. 10. Marts 1844 i Kbh., begr. sst. (Mos. Kgd., Møllegade). Forældre: Jacob B. (d. 1780) og Jitle Oppenheim (d. 1793, gift 2° med Moses Ruben Renner i Hamburg, d. 1787). Gift 12. Juni 1805 i Kbh. (Mos.) med Sara Meyer, f. 1776 i Kbh., d. 2. Febr. 1848 sst. (Mos.), D. af Købmand Meyer Isaac (1741—1800) og Sara Meyer Hausen (1755—1824).

B. indvandrede i Slutningen af 18. Aarh. til Danmark, hvor han først var Kattuntrykker, senere Huslærer i Roskilde. 1803 oprettede han i Kbh. sammen med sin Svoger L. J. Kalisch et Undervisningsinstitut for Ungdommen af den mosaiske Tro, hvis Plan var at give den jødiske Ungdom samme Kundskaber, som blev givet i Datidens Realskoler for kristne Børn. Instituttet, der indtil 1818 havde dimitteret ca. 400 Elever, fik stor Betydning for Jødernes Emancipation og nød megen Bevaagenhed hos Myndighederne, men det kunde i Længden ikke bære to Familiers Økonomi. B. søgte da og fik 10. Sept. 1819 — midt i »Jødefejden«s Dage — kgl. Bevilling til i Kbh. »at faldholde alle til Skrivning og Tegning henhørende Materialer samt Landkort og Skolebøger«. I de følgende Aar voksede Forretningen ved B.s og hans to Sønners Flid og Dygtighed op til at blive en af Kbh.s betydeligste Bog-, Papir- og Kunsthandler, hvis Anseelse var en saadan, at B. 1837 opfordredes til at være en af de ni Stiftere af Boghandlerforeningen. 1838 overdrog han Forretningen til sine to Søner, Meyer Herman B. (s. d.) og Jacob Herman B. (1811—96), der nu førte den videre under Navnet H. J. B. & Søn. Den ejedes 1863—66 af M. H. B.s Søn Jacob Martin B. (1833—1903) og Benny Henriques (1829—1912), 1866—85 af J. M. B. alene, hvorefter den ophævedes. — Pastel af L. Fraenckel (ca. 1810). Maleri af D. Monies (ca. 1840).

O. H. Delbanco: Boghandlerforeningens Festskrift, 1887, S. 117. A. Dolleris: Danmarks Boghandlere, I, 1912, S. 20. O. B. Wroblewski: Om Boghandelen i Danmark, 1901, S. 10 f. Harald Bing: Porcellænsfabriken Bing & Grøndahl, 1903. H. Trier: Gaarden Nr. 8 Amagertorv, 1900. Mindeskrift i Anl. af 100 Aarsdagen f. Anordningen af 29. Marts 1814, S. 97. *Ove Tryde.*

Bing, Herman Meyer, 1845—96, Politiker, Bladudgiver. F. 23. Jan. 1845 i Kbh. (Mos.), d. 25. Jan. 1896 sst. (Mos. Vestre). Broder til Frederik B. (s. d.). Ugift.

Efter at have faaet sin første Uddannelse i et københavnsk Hand-
delshus kom B. ganske ung til England. Aarene der blev bestem-
mende for ham, engelsk Parlamentarisme, engelsk Frihandel og
engelsk Radikalisme drev ham, der var opvokset i et rigt, national-
liberalt jødisk Hjem, ud til venstre. En kort Tid var han paa
Island, hvor han var med til at starte et Selskab, der skulde drive
Hvalfangst paa en mere rationel Maade, vendte 1871 hjem og
blev Bogholder, senere Kasserer i den nystiftede Landmandsbank.
Han var fra første Færd med i det tilsyneladende haabløse Arbejde
paa at skabe en liberal Venstrebevægelse i Kbh., og faa var bedre
egnede dertil end han, altid forhaabningsfuld, selv naar det saa
sortest ud, ukuelig, overenergisk, til Stede alle Vegne. Han kom
gerne til et Møde som skudt ud af en Kanon, en lille, rund Mand,
med en vidunderlig Evne til at sætte Fart i andre, en Agitator og
Organisator. 1877 var han med til at stifte en Grundlovsværne-
forening og 1883 Den liberale Vælgerforening, der ved Valget
1884 sammen med Socialdemokraterne erobrede den halve Hoved-
stad. Selv stillede han sig i Kbh.s 3. Kreds uden dog at opnaa
Valg. Hans politiske Virksomhed kostede ham hans Stilling i
Landmandsbanken. — I Efteraaret 1884 var han sammen med
Hørup og Edv. Brandes med til at stifte »Politiken«, hvis største
Aktionær han var, og hvis Forretningsfører han blev. Naar Bladet
kom forholdsvis let og hurtigt over de første vanskelige Aar, skyldtes
det for en stor Del hans Forretningsdygtighed. Han havde et
Øje paa hver Finger og en ikke altid paaskønnet Lyst til ogsaa
at blande sig i de mere redaktionelle Anliggender. Da Bladet
1885 havde omtalt en Rekrutsag paa Lammefælleden, og Regerin-
gen vilde vide, hvem der var Kilden til Artiklen, lod han Honorar-
protokollen, det eneste Sted, hvor Navnet fandtes, brænde. Det
kostede ham et Fængselsophold (1886), fordi han »havde udslettet
Forbrydelsens Spor«. — Hans Energi krævede et Folketingsmandat,
og han kastede sine Øjne paa Østhimmerland, Bælumkredsen, en
ren Landkreds. I den Anledning startede han 1889 »Aalborg
Amtstidende« og hentede som Redaktør Vilhelm Lassen op fra
Aarhus. I Forening gennemagiterede de Kredsen, og 1890 blev
B. valgt, dog med en ret ringe Majoritet. Men allerede ved det
næste Valg, 1892, der ramte den Hørup'ske Gruppe haardt, faldt
han, dog kun med et Hundrede Stemmers Mindretal, mod en
Mand fra Egnen, J. Jensen(-Bælum), der var en lige saa betydelig
Agitator som B. og mere stedgroet. Ved næste Valg stillede han
sig i en af de ved Valgloven af 1894 oprettede nye Kredse, Kbh.s
Amts 3. Valgkreds, Valbykredsen, der gik ind til Enghavevej og

tillige omfattede den sydlige Del af Amager. Man ansaa Kredsen for sikker for Højre, og ingen havde Lyst til at stille sig mod dets Kandidat, Indenrigsminister Hørring, men B., den altid sangvinske, tilbød sig, og efter at have gennemagiteret Kredsen paa langs og paa tværs erobrede han den, ikke mindst fordi han forstod at vinde Arbejdernes Tillid. Han sad for kort Tid i Folketinget til at vinde frem i de forreste Rækker, men i det daglige Arbejde gjorde han sig gældende som overalt ved sin Energi og sin Sagskundskab.

Ill. Tid. 2. Febr. 1896. Politiken 26. Januar s. A.

C. C. Clausen.

Bing, Herman Jacob, f. 1871, Læge. F. 26. Okt. 1871 i Kbh. (Mos.). Forældre: Etatsraad, Grosserer Jacob Martin B. (1833—1903) og Amalia Warburg (1837—1916). Gift 9. Okt. 1904 i Kbh. (Mos.) med Ebba Henriques, f. 9. April 1885 i Kbh. (Mos.), D. af Vekselerer Otto Ruben H. (f. 1856) og Elisa Bendix (f. 1861).

B. blev Student 1888 fra Metropolitanskolen og medicinsk Kandidat 1896. De to første Aar efter Eksamen studerede han fysiologisk Kemi og disputerede 1899 med et Arbejde »om reducerende Substanser i Blodet«. Derefter blev intern Medicin hans Hovedinteresse, og efter en omfattende Hospitalsuddannelse, under hvilken han 1901—03 var Reservelæge paa Blegdamshospitalet, 1903—07 paa Kommunehospitalets 3. Afdeling, var han 1907—11 Læge ved Kbh.s Tuberkulosestation, Korpslæge 1908—13, Overlæge ved Alm. Hospital 1913—16, ved Bispebjerg Hospital 1921 og har siden 1926 været Overlæge paa Kommunehospitalet. Uden at tabe sin Interesse for fysiologisk-kemiske Undersøgelser har B. specielt beskæftiget sig med Hjerte- og Lungesygdomme, ikke mindst Undersøgelsesmetoderne som Stetoskopi, Blodtryksmaaling m. m., hvortil han har givet adskillige litterære Bidrag, og navnlig har han vist Tuberkulosen varm Interesse, er ogsaa Medlem af Bestyrelsen for Refsnæs Kysthospital, Vejle fjord Sanatorium og Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse, københavnske Kreds. 1914—16 var han Censor ved Lægeeksamen. — Malerier af Knud Larsen (1917) og G. F. Clement (1928).

Fr. Lützhaft.

Bing, Jens, 1681(?)—1751, Læge. Antagelig f. Aug. 1681 i Trondhjem, d. 10. Okt. 1751 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Foged i Stjørdal, senere Raadmand og Byfoged Jens B. (1613—93) og Clara Bruse fra Meldal. Ugift.

B. kom først i Apotekerkære og forestod i nogle Aar Apoteket i Ribe, men gav sig saa til at studere, blev Student (privat dimit-

teret) og immatrikuleredes ved Kbh.s Universitet 1705, var derpaa medicinsk og kemisk Alumnus paa Borchs Kollegium 1706—09. 1711 blev han Medicus paa Flaaden, og da der udbrød en Epidemi i Helsingør, sendtes han derop for at bestemme dens Natur. Det var Pesten, men desværre erkendte B. det ikke, men ansaa det for en »skorbutisk Feber«, og den frygtelige Epidemi kom uhindret til Kbh. Paa Flaaden fik han rig Lejlighed til yderligere at studere Sygdommen, og 1712 forsvarede han sin Mening i sin Doktor-disputats. Han praktiserede i Kbh. og fik en meget stor og fin Praksis. Naar det siges, at han deltog i Konkurrencen om et medicinsk Professorat 1717, er dette næppe rigtigt. Han var en anset Mand, boede sammen med Hans Gram og var Omgangsfælle af Holberg, men han var en meget stridbar Herre, der blandede sig i mange Ting, bl. a. 1744 i Striden mellem Medici og Kirurger; 1740 stillede han Forslag om Oprettelsen af et Embede som Generalakkuchør. Han testamenterede sin Formue, som 1756 beløb sig til ca. 41 000 Rdl., til Universitetet. — Kancelliraad 1726. Justitsraad 1727. Etatsraad 1746. — Maleri af J. S. Wahl (Fr.borg).

V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen, 1873. Jul. Petersen: Den danske Lægevidenskab 1700—1750, 1893. G. Norrie: Theatrum anatomico-chirurgicum, I, 1931. Samme: Et Blad af Jordemodervæsenets Historie i Hospitalstidende, LXXV, 1932.

Gordon Norrie.

Bing, Jens Vilhelm, 1707—54, Læge. F. 7. Dec. 1707 i Bejtstaden, Trondhjem Stift, begr. 24. Maj 1754 i Kbh. (Trin.). Forældre: Kapellan, senere Provst paa Lofoten Villads Jensen B. (1669—1739) og Magdalene Susanne Lund (1686—1764). Gift 16. Juni 1745 i Kbh. (Holmens) med Johanne Cathrine Nordrup, f. ca. 1725, d. 3. Nov. 1809 i Kbh. (Frue), D. af Vinhandler Mathias N. (d. 1742) og Kirstine Bentzen (d. 1739).

B. kom 1726 til Kbh. og gav sig til at studere Kirurgi. Formodentlig da han var blevet Svend, foretog han den lovbefalede store Udenlandsrejse med rigelig Understøttelse af sin Farbroder, ovenn. Jens B., og studerede navnlig hos den kendte Fødsels-hjælper Fried den Ældre i Strasbourg og hos Gregoire i Paris, en af Fødselstangens Opfindere. 1737 kom han tilbage til Kbh. og fortsatte sine Studier paa Theatrum anatomico-chirurgicum, men praktiserede samtidig, ja fik 1739 kgl. Bevilling til at praktisere offentlig i Medicin og Kirurgi. Først 1740 tog han sin kirurgiske Eksamen, medens han samtidig studerede ved Universitetet, hvor han lod sig immatrikulere 1744 og tog Doktorgraden

1746. Han var i en Række Aar Læge ved Vajsenhuset og for Søkadetterne. Det, der især har gjort ham bekendt, er, at han konstruerede en Fødselstang, og at han var en anset Fødselshjælper. 1740 indstillede hans ovenn. Farbroder, at der oprettedes et Embede som Generalakkuchør, hvad der dog ikke førte til noget, men et halvt Aar efter, 1741, søgte B. selv at faa denne Stilling. Collegium medicum fraraadede, Generaldirektøren for Kirurgien Crüger anbefalede til Dels, og Følgen blev, at B. (og Fr. von Buchwald) blev Assessor i Collegium medicum og Eksaminator ved Jordemodereksamen. B. synes hurtigt at være blevet sløv, samtidige siger af Drukkenskab, og sikkert er det, at Farbroderen ikke efterlod ham noget, og at han var nedsunket i yderste Fattigdom og kun med Nød og næppe undgik Gælds-fængsel.

V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen, 1873. E. Ingerslev: Fødselstangen, 1887. Samme: Fragmenter af Fødselshjælpens Historie, II, 1907. Jul. Petersen: Den danske Lægevidenskab 1700—1750, 1893. G. Norrie: Et Blad af Jordemodervæsenets Historie i Hospitalstidende, LXXV, 1932.

Gordon Norrie.

Bing, Meyer Herman, 1807—83, Handelsmand og Fabrikant. F. 4. Juni 1807 i Kbh. (Mos.), d. 15. Sept. 1883 i Skovshoved, begr. i Kbh. (Mos., Møllegade). Forældre: Bog- og Papirhandler Herman Jacob B. (s. d.) og Hustru. Gift 9. Nov. 1831 i Kbh. (Mos.) med Eva Simonsen, f. 18. Okt. 1809 i Kbh. (Mos.), d. 2. Sept. 1883 i Skovshoved, D. af Silke- og Klædekræmmer Levin S. (1780—1843) og Ester Henriques (1775—1852).

Allerede som Dreng var B. virksom i Faderens Bog- og Papirforretning, blev 1833 Interessent i den og overtog den 1838 sammen med sin fire Aar yngre Broder Jacob Herman; Firmaet hed fra nu af H. J. B. & Søn. Han var en paa een Gang impulsiv og myndig Natur, besjælet af Ildhu for nye Opgaver og stærk i Troen paa sig selv, Egenskaber, der ikke alene satte sig Spor i Firmaets hurtige Vækst, men ogsaa tidligt skabte ham en Position udadtil. Et af de første Udslag af hans Initiativ var 1845 Starten af en Kunst- og Galanteriforretning paa det kendte Hjørne i Kronprinsensgade, hvor man »for første Gang saa smart Forretningsdriftighed parre sig med god Smag og udpræget Kunstsans« (Schovelin). Det efter Datidens Forhold storslaaede Lokale, der Dagen før Aabningen toges i Øjesyn af Christian VIII., hørte til Kbh.s Seværdigheder. Det var en af de første Butikker, der forsynedes med lavtsiddende Vinduer, saaledes at man fra Gaden let kunde følge de stadigt

vekslende Udstillinger. Det B.ske Etablissement — som Firmaet almindeligt kaldtes efter Flytningen — optog eget Bogforlag, og et allerede tidligere anlagt litografisk Etablissement (Bing & Ferslews lith. Etabl.) blev forenet med et Bogtrykkeri og en Stereotyperingsanstalt. 1857 overgik dette til senere Etatsraad Chr. Ferslew, og 1863 overgik H. J. B. & Søn til B.s Søn og Svigersøn (J. M. Bing og B. Henriques). Sammen med Etatsraad J. W. Heyman og D. Halberstadt & Komp. var B. og Broderen Interessent i Christianshavns Dampmølle, og som et Udtryk for hans Foretagsomhed kan endvidere nævnes, at han adskillige Aar før Georg Carstensen omgikkes med Planer om at skabe et Sommer tivoli i Kbh.

Først og fremmest er B.s Navn imidlertid knyttet til B. & Grøndahl's Porcellænsfabrik. Fr. Vilh. Grøndahl forelagde 1852 Brødrene B. Planer om Oprettelse af en Fabrik for Tilvirkning af Figurer og Reliefs i Biskuit. Brødrene gik ind paa Planen, men ønskede denne udvidet til at omfatte Porcellænsfremstilling i alle Former, og 1853 stod de første Fabriksbygninger færdige. Startaarene bød paa megen Modgang og Skuffelse, og da Grøndahl døde 1856, var B. tilbøjelig til at holde op. Det skyldtes da maaske særlig »den sejge Udholdenhed, det stille Taalmod, som karakteriserede Broderen (J. M. B.)« (Harald Bing), at Porcellænsfabrikken ikke blev en Episode, men en virkelig Epoke i dansk Kunstindustris Historie.

1856 dirigerede B. i Kbh. det første skandinaviske Boghandlermøde, og Sept. 1857 var han Førstemanden i en Kreds af ansete Industridrivende, som protesterede mod Grev Sponnecks Toldlovsudkast, saavel mod Tendensen i dette (at man samtidig med en Nedsættelse af Indførselstolden paa de færdige Produkter beskattede Raastoffer og forhøjede Tolden paa Hjælpestoffer) som mod, at Administrationen skulde gøres til øverste Fortolknings-Instans i Spørgsmaalet om Tariffernes Anvendelse. Kort efter var han sammen med C. V. Rimestad Hovedmanden i en beskyttelsesvenlig Forening dannet efter Indbydelse af 58 Fabrikanter og Haandværkere. B.s Navn var i det hele hyppigt fremme i den Tids offentlige Debat. Man sagde spøgende, at naar en Opfordring eller Indbydelse til noget skulde slaa an, skulde Underskrivernes Liste begynde med Adler, Bille, B., Brix. Han var da ogsaa i en lang Aarrække (1858—77) Borgerrepræsentant i Kbh., og 1868—71 var han Industriforeningens Formand. Til sin Død bevarede han Direktørposterne i Kbh.s to jødiske Friskoler (Drengfriskolen og Carolineskolen). — R. 1862. DM. 1872. — Malerier af J. Fried-

lænder 1847 og D. Monies 1860. Buste af Th. Stein 1881. Træsniit 1883.

N. Neergaard: Under Junigrundloven, II, 1909—16, S. 862. Harald Bing: Bing & Grøndahls Porcelænsfabrik 1853—1903, 1903. C. A. Clemmensen: Tivoli, 1908. De danske Byerhverv i Tekst og Billeder, København, 1904. Jul. Schovelin: Tidens Hjul og Tietgen 1857—1897, 1929, især S. 60—68.

P. Koch Jensen (C. Nyrop).

Binzer, Johan Ludvig Jacob, 1746—1811, Officer. F. 13. Febr. 1746 i Langenselbold, Hessen-Nassau, d. 11. Nov. 1811 i Brunswik ved Kiel, begr. i Kiel. Forældre: Advokat Christoph Daniel B. (1707—tidligst 1750) og Elisabeth Sophie Henriette v. Curti (1706—tidligst 1770, gift 1° med Pfreundt). Gift 12. Maj 1780 i Slesvig med Margrethe Elise Louise Ericius, f. 7. Febr. 1760 i Slesvig, d. 21. Sept. 1839 i Kiel, D. af Konferensraad, Overretsraad Moritz Christian E. til Dyttebøl (d. 1785) og Marie Dorothea Augusta Ahlmann (d. 1769).

Efter Gymnaseuddannelse studerede B. særlig Matematik og Bygningskunst og blev 1764 Kadet i Hanau, hvor den senere i dansk Tjeneste ansete General v. Huth var Kommandant og fik Interesse for ham. Under denne fremragende Læremester fik B. sin militære Opdragelse, saa han snart blev hessisk Ingeniørkonduktør. Da Huth paa Opfordring af Prins Carl af Hessen 1766 traadte i dansk Tjeneste, fulgte B. med og ansattes i det nyoprettede Ingeniør-Geografkorps som Overkonduktør. Da Korpsset ophævedes, blev B. forsat til Artillerikorpsset som Premierløjtnant à la suite med Garnison i Rendsborg, men rejste kort efter med kgl. Tilladelse tilbage til Hanau. Efter Grev St. Germain's endelige Afgang 1769 kom B. atter til Danmark og forflyttedes 1771 til Kbh., men beordredes n. A. som Generalkvartermesterløjtnant hos Prins Carl ved dennes Rejse til Norge, hvor han bl. a. rekognoscerede og kortlagde den norsk-svenske Grænse om Frederikshald, ligesom han arbejdede ved Norges Detailopmaaling, indtil han 1774 sendtes til Slesvig for at deltage i Forundersøgelserne til Ejderkanal-Projektet. 1776 blev han Kompagnichef ved Artillerikorpsset. Maj 1778 rejste han som Adjudant hos Prins Carl til den preussiske Hær, gjorde et Felttog med og foretog derefter en Studierejse gennem Sachsen og Böhmen. Under disse Rejser modtog han et smigrende Tilbud fra Hertug Ferdinand af Braunschweig om at træde i preussisk Tjeneste, men foretrak at følge sin beundrede Velgører, Huth. 1780 udnævntes han til Generalkvartermester i den danske Hær og gjorde Tjeneste ved Ejderkanalanlægget, indtil

han 1783 kaldtes til Kbh. for at assistere General Huth som Lærer i Krigskunst for Prins Wilhelm af Württemberg. 1785 oprettedes paa Grundlag af Forslag, udarbejdede af B., et Elitekorps af lette Tropper, det Holstenske Jægerkorps, der i sin oprindelige Bestemmelse og særegne Indretning blev Spiren til det senere Feltjægerkorps, Guidekorpset. I sit Forslag fremhævede B. særlig Uddannelse i Topografi og Terrænrekognoscering for Korpsets Befalingsmænd og Menige. Som Korpsets Chef blev B. Major 1786, Oberstløjtnant 1788, i hvilket Aar Korpset beordredes til Norge for, sammen med udvalgte Skarpskytter af norske Regimenter, at danne det norske Jægerkorps, der under B. formeredes i Tønsberg Sept. 1788 og deltog i det kortvarige Felttog mod Sverige. B., der aldrig skaanede sig selv, fik ved en Grænserekognoscering et Knæk, han aldrig forvandt. Maj 1789 hjemkaldtes han, og til hans Tjeneste som Generalkvartermester kom nu Stillingen som Chef for et nyt Korps, Feltjægerkorpset, der oprettedes fra Dec. 1789, og hvis Bestemmelse var at hjælpe til ved Generalkvartermesterforretningerne. Til Korpset var ogsaa Forstlærer-Instituttet i Kiel knyttet, og B. indlagde sig stor Fortjeneste af Forstundervisningen. Instrukser og Bestemmelser var kun mangelfuldt til Stede, men B. tog med vanlig Energi fat paa Organisering og Etablering af Korpset. Samtidig fik han det Hverv at lede en Generalstabs-skole, hvor yngre Officerer kunde faa Undervisning i Generalstabslære og opøves i Generalkvartermesterens, Generaladjudantens og deres Medhjælperes Pligter og Forretninger i Fredstid og i Felten, — altsaa faktisk Grundlaget for den 1808 oprettede Generalstab. Det var navnlig i denne betydningsfulde Virksomhed, at B. skabte sig et Navn i den danske Hærs Historie. Den Maade, hvorpaa han førte sine Planer ud i Livet, kunde ikke være bedre, og hans Personlighed, hans faste og dog velvillige Karakter, hans Viden og faderlige Omhu for sine Undergivne borgede noksom for det bedste Resultat. Han havde den uvurderlige Gave at kunne ansøre sine Elever og samtidig vinde deres Venskab. Mange Udtalelser fra Elever vidner om den ubegrænsede Ærbødighed og Kærlighed, hvormed de omfattede ham. De Anskuelser, der fremgaar af hans Indledningstale paa Skolen, er saa kloge og fremsynede, at de den Dag i Dag kunde være Mønster for en sand Chefs Programtale. Og hans Ord var ikke Mundsvæjr, men fik Bekræftelse i Gerning. — 1795 blev B. Oberst, 1802 Generalmajor, 1805 indtraadte han i en Kommission til Regulering af den militære Undervisning, og 1806 organiserede han fra Hovedkvarteret i Kiel Troppesamlingen ved Bramstedt (den

preussisk-franske Krig). 1808 blev han Chef for Generalkvartermesterstaben, men allerede s. A. tvang hans Helbred ham til at søge sin Afsked. Sine sidste Aar henlevede han paa sit Landsted i Brunswik ved Kiel, den By, for hvis Fattigvæsen han havde udfoldet en stor og uegennyttig Virksomhed. — Breve fra Kronprins Frederik til B. i Rigsarkivet. — Hv. R. 1808. — Malerier hos Slægten i Warszawa og i Norge. Kultegning i Generalstaben i Kbh.

Norsk mil. Tidsskr., 1882, S. 433—38. C. J. Anker: Norske Generalspersoner, 1885. J. D. T. Manthey: Ridderes Levnetsløb, 1818. H. W. Lange: Generalstaben, 1886—89. Mag. f. mil. Videnskabelighed, IV, 1821, S. 172—91. Dsk. Litteraturtid., 1812, S. 229—40. Personalh. Tidsskr., 1. Rk., IV, 1883, S. 140; 8. Rk., I, 1922, S. 106. Geneal. Tidsskr. Maj 1913. L. Bobé: Efterl. Pap. fra den Reventlow'ske Familiekreds, VIII, 1907, Tillæg, S. 48.

S. A. Sørensen (*Rockstroh**).

Birch, Navnet paa flere danske Borger-slægter, af hvilke en begynder med By-, Birke- og Herredsskriver i Rønne Lars Andersen B. (1682—1754). Hans Søn, nedenn. Mineralog Andreas B. (1716—63) havde flere Børn, bl. hvilke de nedenn. Biskop Andreas B. (1758—1829) — hvis Søn er den ligeledes nedenn. Forfatter Frederik Sneedorff B. (1805—69) — og Finansdeputeret Christian B. (1760—1829), samt Sognepræst for Brahetrolleborg og Krarup Sogne Dr. theol. Carl Christian Laurentius B. (1753—1808). Denne havde elleve Børn, af hvilke den ældste Datter Charlotte Marie B. (1779—1839) var gift med sin ovenn. Farbroder Biskop Andreas B. (1758—1829), og Datteren Antoinette Thomasine B. (1783—1855) ægtede 1802 den senere Konfessionarius Michael Frederik Liebenberg (1767—1828, s. d.); blandt Sønnerne var den nedenn. Præst David Seidelin B. (1780—1854). — De nedenn. Rektor Frederik Christian Carl B. (1812—89) og Guvernør Vilhelm Ludvig B. (1817—71) var Sønner af Borgmester i Slagelse Peter Lund B. (1781—1851), hvis Fader var Købmand i Nykøbing S. — Nedenn. Præst Hans Jørgen B. (1750—95)s Slægt stammer fra Lolland, hvor hans Bedstefader Hans Jensen var Linnedvæver.

N. C. Øst: Materialier til et dansk biografisk-literarisk Lexikon, Nr. 76, 1836, Sp. 601 f. F. E. Seidelin: Stamtavle over Familien Seidelin, 1877, S. 35—44.

Albert Fabritius.

Birch, Andreas, 1716—63, Mineralog. F. 1716 i Rønne, begr. 21. Maj 1763 i Kbh. (Frue K.). Forældre: By-, Birke- og Herredsskriver Lars Andersen B. (1682—1754) og Maren Gumløse (1688—1768). Gift med Charlotte Marie Gardenholtz, f. ca. 1727, d. 4. April 1763 i Kbh. (Frue).

Om B.s Ungdom, Udvikling og Studier vides ikke meget. 1752 fik han Videnskabernes Selskabs første uddelte Medaille for en lille Samling Mineraler, der nu opbevares paa Mineralogisk Museum, og formentlig 6. Jan. 1753 blev han udnævnt til Mineralinspektør fra 19. Aug. 1752 at regne. Allerede fra 1750 maa han imidlertid have virket paa lignende Maade, saaledes som det ses af Titelen paa et pragtfuldt Foliomanuskript i Det kgl. Bibliotek (Gl. kgl. Samling, Fol. Nr. 723): »Museum mineralogicum Danicum eller dansk Mineralkabinet, indeholdende danske og norske Metaller, Mineraler og Fossilier, som efter kgl. allernaadigst Befaling siden 1750 ere dels fundne, samlede og udi en systematisk Orden beskrevne af Andreas Birch« (afsluttet 1761). Han anlagde for kgl. Regning et Mineralfarveværk i Skanderborg; men efter at det 1754 var blevet flyttet til Kastrup, blev det nedlagt 1759. Han deltog ogsaa i forskellige af Regeringen støttede Forsøg paa at fremstille Porcellæn og søgte 1755 efter Porcellænsjord paa Bornholm sammen med sin Broder Niels B. (s. d.). 7. Juli 1758 blev han mærkeligt nok udnævnt til Byskriver i Kbh., men fik Lov til at holde en Fuldmægtig; han omtales desuden som Brygger. N. A. paalægges det ham paa ny at have Opsigt med Landets Mineralvæsen. I et sikkert af ham forfattet Skrift foreslaas det 1757 Kongen at oprette et lignende Selskab som det senere kgl. danske Landhusholdningsselskab, og 1759 blev der da ogsaa oprettet et Statsinstitut for Økonomi og Naturhistorie (nedlagt af Struensee 1772). Ca. 1761 blev der, sikkert ogsaa paa Tilskyndelse af B., dannet et Mineralogisk Selskab.

N. C. Øst: Materialier, 1835, S. 601. Kjøbenhavns Skilderie, 1809, S. 152. C. Nyrop: Den danske Porcellænsfabrikations Tilbliven, 1878, S. 18 f. A. Clément: Molerets ældre Historie i Medd. fra Dansk Geol. Forening, 1917. Ad. Clément: Landhusholdningsselskabets Forhistorie i Vor Tid, 1919. Samme: Kalk og Cement i ældre Tid i Ingeniøren, Nr. 95 og 102, 1921. N. V. Ussing: Mineralproduktionen i Danmark ved Aaret 1900 i Danmarks Geol. Undersøgelse, 2. Rk., Nr. 12, 1902. C. Nyrop (S. A. Andersen*).

Birch, Andreas, 1758—1829, Biskop. F. 6. Nov. 1758 i Kbh. (Slotsk.), d. 25. Okt. 1829 i Aarhus, begr. sst. Forældre: Mineralinspektør og Byskriver i Kbh. Andreas B. (s. d.) og Hustru. Gift 4. Juli 1797 i Roskilde med sin Broderdatter Charlotte Marie B., døbt 3. Aug. 1779 i Brahetrolleborg, d. 4. Juli 1839 i Aarhus, D. af Sognepræst, sidst i Assens, Provst, Dr. theol. Carl Christian Laurentius B. (1753—1808) og Eleonore Hedvig Seidelin (1756—1834).

B. blev Student 1774, privat dimitteret, fik Attestats 1779 og

drev 1779—81 Studier i Göttingen, hvis europæiske Berømmelse da var paa Højdepunktet, fremfor alt takket være Orientalisten Joh. David Michaëlis og Filologen Chr. Gottlob Heyne. Anvendelsen af de filologiske og historiske Metoder paa det bibelske Stof betød et Tidehverv og skabte den nye Retning, der kaldes Neologien, som behandlede baade Fortolkning og Tekstkritik efter sproglig-historiske Principper. B. vandt ved sin Begavelse Michaëlis' Bevaagenhed, og da Ove Høegh Guldberg selv var levende interesseret i det historiske Studium af de nytestamentlige Discipliner, skaffede han B. Understøttelse til et Studieophold i Italien med det Formaal at studere og afskrive Haandskrifter til det nye Testamente. Under Opholdet i Rom nød B. Gæstevenskab hos Stefano Borgia, Sekretær for den romerske Kirkes Missionsdepartement (*Congregatio de propaganda fide*) og alle studerende Romafareres Ven; hos ham fik B. uvurderlig Hjælp til sine Haandskriftstudier, som han supplerede paa Hjemrejsen fra Rom i de europæiske Biblioteker, hvor han knyttede Forbindelser med Fagfæller. Paa denne Rejse 1781—83 havde B. samlet et omfattende tekstkritisk Materiale fra over 100 forskellige Haandskrifter, og paa Guldbergs Initiativ blev det 1784 overdraget ham at udgive det nye Testaments Grundtekst med Noter. Han støttede sig her til de af ham selv og Fr. Münter samlede Forarbejder og til de Samlinger, der skyldtes J. G. C. Adler, D. G. Moldenhawer og G. C. Hensler i Kiel. 1785 udgav B. en »Kritisk Beskrivelse over græske Haandskrifter af det ny Testamente«, og 1788 forelaa første og eneste Bind (*Quatuor Evangelia graece*). Arbejdet paakaldte de sagkyndiges Interesse, men Restoplaget brændte 1795. — 1787 meldte baade B. og Fr. Münter sig som Ansøgere til et nyoprettet ekstraordinært teologisk Professorat. Konkurrencen mellem de to Ansøgere i Sept. 1788 fik det Resultat, at Münter blev indstillet. Efter B.s Ønske blev Konkurrencearbejderne offentliggjort; ingen af Præstationerne var særlig fremragende, men N. D. Riegels kastede sig 1789 i et særligt Skrift (»Tanker ved Gennemlæsningen af Prøveforelæsningerne«) over de aabenbare Skrøbeligheder i Münters Forelæsninger, men stak yderligere en Brand i Sagen ved at hævde, at Münter paa Forhaand var blevet favoriseret af den indflydelsesrige tysksindede Kreds. B. blev 1789 Præst ved Vajsenhuset og 1790 Doktor i Teologi paa en Afhandling om Quirinius' Skatteudskrivning. 1796 blev han Dømprovst i Roskilde. Her udgav han tekstkritiske Varianter til nogle af de nytestamentlige Skrifter (»Variæ Lectiones«, 1798—1801), benyttet af Joh. Jac. Griesbach, og et Tillæg til Fabricius' Udgave af de

nytestamentlige Apokryfer (1804). 1803 blev B. Biskop over det fra Fyns Stift udskilte Lolland-Falsters Stift, og 1805 forflyttedes han til Aarhus Stift, hvor han døde. — Tit. Professor 1792. — R. 1810. K. 1817. — Maleri i Aarhus Domkirke.

C. Molbech: Hist. Aarbøger, III, 1851, S. 189 ff. Caspar René Gregory: Textkritik des neuen Testaments, II, 1902, S. 960 f. Matheus Lundborg: Nya testamentets text, 1897, S. 115. Fr. Torm: Indledning til det nye Testamente, 2. Udg., 1931, S. 460. Ordinationshandlingen og B.s Vita i L. N. Fallesens Theol. Maanedskrift, III, 1804, S. 660—64 (og i Særtryk: Højtideligheden ved Bispeordinationen i Frue Kirke). Alexander Rasmussen: Frederik Münter. Et Mindeskrift, I, 1, 1925, S. 88 f. Dansk Literaturtidende, 1829, S. 787—91. Jens Møller i Nyt teol. Bibl., XVIII, 1830, S. 331 ff.

Michael Neiiendam.

Birch, Christian August, 1862—1926, Politiker, Forretningsmand. F. 21. Marts 1862 i Nyborg, d. 12. Maj 1926 sst., begr. sst. Forældre: Købmand Carl Frederik Julius B. (1826—1905) og Maren Serafia (Fine) Dragsted (1830—94). Gift 25. Maj 1889 i Nyborg med Anna Marie Kruise, f. 7. Aug. 1864 i Nyborg, D. af Konsul Wilhelm K. (1825—97) og Justa Marie Schalburg (1840—1914).

B. tog 1879 Handelseksamen, var Bogholder i Berlin og Prokurist i Nyborg 1884—87, stiftede egen Forretning i Nyborg 1887 med Kul og Bygningsartikler, senere med Savværksdrift og Træeksport i Sverige. Han var Vicekonsul i Nyborg for Storbritannien, Norge og Sverige, fra 1897 indtil henholdsvis 1911, 1905 og 1914; Formand for Fællesforeningen af danske Trælasthanndlerforeninger. 1913 valgtes B., efter i Udlandet at have studeret Fængselsarbejdets Organisation, af Justitsministeriet til at forestaa Straffeanstaltternes Arbejdsdrift, en Stilling, der fik fastere Form, da han 1914 ansattes som Kommitteret under Fængselsvæsenet. Denne Stilling blev fra nu af hans Hovedvirksomhed, og efterhaanden afviklede han sine private Forretninger. — B. optraadte første Gang som praktisk Politiker, da han 1909 stillede sig til Folketinget i Nyborgkredsen som Venstremand i Tilslutning til de Neergaard'ske Forsvarslove. Hans Valg gennemførtes ikke, men 1910 valgtes han i samme Kreds som Venstregruppernes Fælleskandidat og indtraadte efter Valget i Partiet Venstre, af hvis Bestyrelse han 1912 blev Medlem. B. tilførte sit Parti en betydelig Arbejdskraft, særlig paa det handelspolitiske Omraade, og kom ved sin Sagskundskab og sin Slagfærdighed i Debatten til at spille en Rolle under Krigsaarenes mange økonomiske Forhandlinger. Han var fra 1920 af sit Parti valgt til Medlem af Toldraadet og blev Medlem af dettes Appeludvalg. Ved Folketingsvalget 1918

søgte han ikke Genvalg, men lod sig paa ny vælge for Perioden April—Sept. 1920, hvorefter han 1922 blev tingvalgt Medlem af Landstinget. — R. 1909. DM. 1912. K.² 1921. — Kobberplakette af S. Lindahl 1909. Portrætteret paa Oscar Matthiesens Maleri af den grundlovgivende Rigsdag (1923) i Rigsdagen.

Erindringer i Tiden 23. April 1915. Nord. Tidsskrift f. Strafferet, XIV, 1926, S. 264.

N. Neergaard.

Birch, Christian, 1760—1829, Finansdeputeret. F. 29. Jan. 1760 i Kbh. (Slotsk.), d. 4. Juni 1829 i Kastellet sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Byskriver og Mineralinspektør Andreas B. (s. d.) og Hustru. Gift ca. 1794 med Frederikke Louise Charlotte Rottbøll, f. 26. April 1770 i Kbh. (Trin.), d. 4. Febr. 1834 sst. (Frue), D. af Biskop Christian Michael R. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student 1774 (privat dimitteret), cand. jur. 1778, studerede 1779—81 i Göttingen, blev 1784 Fuldmægtig i Finanskollegiet, 1787 Sekretær i den ekstraordinære Finanskommission, 1794 Chef for Finanskollegiets Sekretariat, var 1794—1800 tillige Generallottoinspektør, blev 1801 Assessor og 1808 Deputeret i Finanskollegiet, 1816 tillige Medlem af Direktionen for Statsgælden og den synkende Fond samt Medlem af Bestyrelsen for Den almindelige Pensionskasse. B.s betydeligste Virksomhed faldt i de nærmeste Aar efter 1814, da han sammen med Finansminister Møsting gennemførte Forenklingen af den danske Finansadministration. B.s omfattende Viden om danske Finansforhold kom her i særlig Grad til sin Ret, men i øvrigt øvede han ogsaa paa andre Omraader som Møstings betroede Medarbejder stor Indflydelse, saaledes f. Eks. ved Nationalbankens Oprettelse; Møsting havde tidligt udset ham til sin Efterfølger. 1820 opdagedes det imidlertid, at B. for at dække Tab, han havde lidt ved at spille i Tallotteriet, havde bedraget Staten for ca. ½ Million Rbdl. ved at belaae Statsobligationer, som han havde modtaget til Kassation. 1821 dømtes han af Højesteret fra Ære og Embeder og hensattes i Fængsel paa Livstid. Hustruen delte hans Fængsel. — Kammerraad 1800. Etatsraad 1808. Konferensraad 1817.

Marcus Rubin: 1807—14, 1892, S. 319 f. Samme: Frederik VI.s Tid, 1895, S. 263. K. F. Hammerich i Den danske Centraladministration, 1921, S. 480. Hist. Tidsskr., 10. Rk., I, 1930, S. 200, 203 f.

Harald Jørgensen (G. Kringelbach).

Birch, David Seidelin, 1780—1854, Præst. F. 19. Sept. 1780 i Haagerup ved Brahetrolleborg, d. 26. Juni 1854 i Store Hedinge,

begr. sst. Forældre: Sognepræst, sidst i Assens, Provst, Dr. theol., Carl Christian Laurentius B. (1753—1808) og Eleonore Hedvig Seidelin (1756—1834). Gift 18. Juni 1806 med Nicoline Charlotte Quistgaard, f. 16. Dec. 1784 i Kbh. (Garn.), d. 1. Dec. 1851 i Store Hedinge, D. af Institutbestyrer Nicolai Q. (1749—89) og Sophie Charlotte Gütlich (1750—1802).

B. blev Student 1797 og teol. Kandidat 1802. Derefter var han Huslærer hos Grev C. D. Reventlow paa Christianssæde og blev 1805 Vicepastor i Vesterborg og Birket hos Biskop Boisen og Lærer ved hans Seminarium. 1812 forflyttedes han til Nørre Aaby og Indslev i Fyn og blev 1829 Provst for Baag og Vends Herreder. Endelig blev han 1837 Sognepræst for Store Hedinge og Højrup. — B. var kongevalgt Medlem af Stænderforsamlingerne i Roskilde 1835—36, 1838 og 1840. I den første af disse foreslog han en Forbedring af Skolelærernes Løn, som han antog ikke hidtil kunde sættes højere end til 82 Rdl. aarlig i Gennemsnit, og androg paa Indførelse af en ny Matrikel. I den anden var han bl. a. Medlem af Komiteen angaaende det af Lindberg gennem T. Algreen-Ussing indbragte Forslag om Præstefrihed og Sognebaandsløsning 1838, hvor han efter Mynsters Sigende ikke vidste, hvad han vilde, da han var stillet mellem Mynster og Tillisch paa den ene og Treschow og Ussing paa den anden Side. Størst Betydning har han som Forfatter af en klar og korrekt, men meget tør Læsebog for Almueskolen, »Naturen, Mennesket og Borgeren«, der udkom fra 1821—65 i 15 Oplag og brugtes saa godt som i alle Skoler, indtil den efterhaanden afløstes af P. Hjorts »Børneven«. Som Præst besad B. særlige Evner som Prædikant og Katekisor, ligesom han ogsaa var en dygtig Provst. Et Vidnesbyrd om den Anseelse, han nød, er det, at han 1834 var indstillet som Nr. 3 til at blive Biskop over Fyns Stift. — R. 1829. DM. 1836. — Monument paa Store Hedinge Kgd. — Litografi af Em. Bærentzen 1845.

Dannevirke 1854, Nr. 167. Hans Jensen: De danske Stænderforsamlingers Historie, I, 1931, S. 417, 439, 449 ff. Joakim Larsen: Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1818—1898, 1899, S. 81 ff., 143 ff. Blade af J. P. Mynster's Liv og Tid, 1875, S. 370, 376. G. L. Wad: Fra Fyens Fortid, I, 1916, S. 185, 295. Breve fra og til N. F. S. Grundtvig, I, 1924, S. 76 f.

Bjørn Kornerup (L. Koch).

Birch, Frederik Christian Carl, 1812—89, Rektor. F. 21. Aug. 1812 i Vindekilde, Ods Herred, d. 16. Nov. 1889 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Prokurator, Forvalter ved Baroniet Adelerborg, senere Borgmester i Slagelse, Etatsraad Peter Lund B. (1781

—1851) og Johanne Henriette Gunilda Schrøder (1773—1843). Gift 9. Okt. 1851 i Kbh. (Slotsk.) med Sophie Frederikke Knobelauch, f. 30. Marts 1812 i Kbh. (Petri), d. 4. Maj 1900 sst., D. af Løjtnant i Artilleriet og Snedker, senere Kommissionær Isaac K. (1780—1849) og Ellen Catharine Thaarup (1783—1866).

B. blev Student 1829 fra Slagelse og cand. philol. 1836. Han var derefter Lærer 1837—41 ved Sorø Akademi, 1841—44 ved den lærde Skole i Vordingborg og 1844—49 ved Metropolitan-skolen. 1849 udnævntes han til Rektor ved Horsens Latinskole, som han bestyrede i 22 Aar, til han 1871 kom til Metropolitan-skolen, hvis Rektor han var, til han 1882 tog sin Afsked. B. var en kølig og kritisk Natur. Han havde tilegnet sig baade den græske Harmoni og Romernes Pligtfølelse. Medens han baade religiøst og politisk stillede sine Lærere frit, vaagede han strengt og myndigt over, at der arbejdedes flittigt ved hans Skole, som under hans faste og overlegne Ledelse blev en Mønsterskole. Hans Undervisning i klassiske Sprog og Dansk var i høj Grad belærende og dannende. Ved Universitetsfesten 1879 blev han Dr. phil. h. c. Hans Enke stiftede 1891 et Legat paa 6000 Kr. for trængende Elever i Metropolitan-skolen og forøgede det 1900 med 10 000 Kr. til 16 000 Kr. — Tit. Professor 1858. Etatsraad 1882. — R. 1862. DM. 1874. — Malerier af H. Olrik (1879) paa Metropolitan-skolen og af ukendt paa Horsens Statsskole. Litografi efter Fotografi ca. 1865.

Levnedsbeskrivelser af de ved Universitetets 400 Aars Fest promov. Doctorer, 1879. C. A. S. Dalberg og P. M. Plum: Metropolitan-skolen gennem 700 Aar, 1916. Metropolitan-skolens Program, 1848. Cl. Clausen: Horsens Statsskole 1532—1932, 1932, især S. 157—66.

Chr. Buur (S. B. Thrige).

Birch, Frederik Sneedorff, 1805—69, Forfatter. F. 1. Marts 1805 i Maribo, d. 11. Marts 1869 i Halling mellem Aarhus og Randers, begr. i Aarhus. Forældre: Biskop Andreas B. (s. d.) og Hustru. Ugift.

B. blev 1823 Student fra Aarhus; han studerede derefter Teologi, senere Historie og Sprog, men konstitueredes 1829 som Lærer ved Aarhus Katedralskole uden at have taget Eksamen. 1834 udnævntes han til Adjunkt, men maatte allerede 1838 søge sin Afsked bl. a. paa Grund af den Drikfældighed, som tidligt blev fremherskende hos ham. Forstærket ved en mislykket Forlovelse var denne Svaghed i Forbindelse med et uligevægtigt, noget eksalteret Temperament en medvirkende Aarsag til, at hans alsidige Evner aldrig kom til fuld Udfoldelse. 1839 erklæredes han

umyndig og levede fra nu af et æstetiserende Driverliv forskellige Steder i Østjylland. Under sine hyppige Fodture gæstererede han i Præstegaardene, ikke altid lige velkommen; i Drikkeperioderne forsvandt han pludselig, skaffede sig Penge f. Eks. ved at sælge af de Malerier, som endnu var tilbage af Faderens betydelige Samling, og kunde saa dukke op endog i Kbh. stadig mere reduceret, samlende Ungdommen om sin afstikkende, daarligt klædte Person og malpropre Underholdning. — I det daglige var B. elskværdig og velmenende, let til Begejstring som til melodramatisk Fortvivlelse; han skal have været Model til Digteren i Fr. Paludan-Müllers »Ivar Lykkes Historie«. Allerede inden hans første Digtsamling var udsendt, havde hans tidligt udviklede poetiske Evner skaffet ham Navn i litterære Kredse (N. C. Øst: Litteraturlæxicon, 1826—27). Hans lyriske Arbejder i Bogform og et Utal af Digte spredt i Aviser og Tidsskrifter savner dog, med deres flydende, ofte smidige Versifikation, egentlig Originalitet og er i Almindelighed yderst traditionelle og banale i Indhold som i Udtryk. Af B.s dramatiske Forsøg, som hører til det fæleste, han har skrevet, opførtes et Par Smaating i Provinsen, medens han forgæves søgte at faa Indpas paa Det kgl. Teater, bl. a. med en Operatekst »Titania«. I øvrigt var hans litterære Virksomhed meget alsidig, omfattede Poesi og Prosa foruden journalistiske Indlæg om Dagens Emner; Digtene ledsagede han undertiden med letløbende Melodier uden personligt Særpræg eller med ubehjælpomme Tegninger, saaledes i »Euphrosyne« (1834). Han udgav endelig grammatiske Arbejder til Skolebrug og 1838 en sprogvitenskabelig Afhandling for Magistergraden »De verbi generibus«, som dog ikke antoges »af Mangel paa klare Begreber, indre Sammenhæng og videnskabelig Behandling«. — B.s betydeligste Indsats blev hans Arbejde for at samle og bevare Folkesagn og Ordsprog, Viser og Melodier i Folkemunde. Han udgav selv en Del Samlinger, og enkelte Viser optoges i Berggreens Folkesange og Melodier; nu saa kendte Sange som »Skære, skære Havre« og »Det var en Lørdag Aften« er oprindelig fremdraget af B. Som Beundrer af St. St. Blicher var han interesseret i det vaagnende Folkeliv og optraadte som Taler ved Himmelbjergfesterne og andre Lejligheder. Ligesom Blicher arbejdede han for praktiske Formaal; en Tid gik Bestræbelserne ud paa at forsyne Aarhus og Omegn med billige Rødspætter. Resultater naaede han dog sjældent. — B.s Breve til C. Molbech findes i Det kgl. Bibliotek. — Maleri og Gipsmedaillon af S. M. Jørgensen. Buste af August Petersen.

Fr. Sneedorff Birch. Et Bidrag til den danske Litteraturhistorie, 1856. A. Abrahams: Minder fra min Studentertid, 1896, S. 29 ff. Rasmus Nielsen: Aarhus i Fyrreerne, 1901, S. 136 f. Jeppe Aakjær: St. St. Blichers Livs-Tradegdie, II, 1904, S. 209 f. G. A. Jensen: Barndoms- og Ungdomserindringer, 1922, S. 66 f. Aarhus Stiftstid., 16. Marts 1869 og 25. Febr. 1923. Carit Etlars Minder, 1896, S. 111 ff.

Emanuel Sejr (Nic. Bøgh).

Birch, Hans Jørgen, 1750—95, Præst og Forfatter. F. 6. Sept. 1750 i Kbh. (Frue), d. 24. Maj 1795 i Middelfart, begr. sst. Forældre: Undergraver, senere Overgraver ved Frue K. i Kbh. Peder Hansen B. (1715—70) og Birgitte Elisabeth Jørgensdatter Palle (ca. 1728—70). Gift antagelig i Juli 1783 i Kbh. (Nic.?) med Marie Elisabeth Buch, f. 13. April 1747 i Øster Lindet, d. 11. Febr. 1817 paa Frederiks Hospital i Kbh. (Holmens), D. af Sognepræst i Øster Lindet Marcus Jacobsen B. (1708—64) og Helene (Magdalene) Christiane Kraglund (1718—99).

H. J. B. blev Student 1765, privat dimitteret, tog Baccalaureus-Graden 1767 og teologisk Eksamen 1769. Allerede som Student havde han samarbejdet med Faderen, der oprindelig havde været Herskabstjener, men som var i Besiddelse af megen litterær Interesse og drev nogen historisk Forfattervirksomhed. B.s egen Virksomhed blev efterhaanden til en hel Bogfabrik, hvor næsten enhver Gren af Oplysningstidens Litteratur var repræsenteret dels ved Oversættelser fra Tysk, Fransk og Engelsk, dels ved originale Arbejder. Der var historiske, topografiske, landøkonomiske, statistiske, teologiske, moralske, pædagogiske, sproglige og skønlitterære Skrifter; desuden Bidrag til Tidsskrifter samt Recensioner. Selskabet, som udgav »Ny kritisk Tilskuer«, lededes væsentlig af ham i 1777 og de nærmest følgende Aar. Ligeledes var han fra Begyndelsen Medlem af det 1777 oprettede genealogisk-heraldiske Selskab og blev ogsaa Medlem af det norske Videnskabernes Selskab i Trondhjem. Da Etatsraad, Viceborgmester i Kbh. Nicolai Nissen havde taget sin Død over en mod ham rettet Satire, skrev B. et »Æresminde over Etatsraad Nissen« (1771), hvilket medførte, at han af den Nissenske Familie, der havde Kaldsret, 1778 kaldtes til Vallensbæk og 1779 til Glostrup Sognekald. Under sin Virksomhed her udgav han bl. a. et Par i sin Tid meget benyttede Bibelhistorier, af hvilke den ene fra 1788 naaede 19. Opl. (1835) samt yderligere i omarbejdet Skikkelse 7. Opl. (1877). Desuden var han Medarbejder ved 7. Bd. af Pontoppidans Danske Atlas (Slesvig). 1791 udnævntes B. til Sognepræst i Middelfart, og fra hans Præsteaar her stammer hans »Haandbog for Præster« (I—II, 1791—95) og hans bekendte, snurrige »Billedgallerie for Fruen-

timmer« (I—III, 1793—95; sidste Halvdel forfattet af J. K. Høst), hvis første Bind indeholder Biografier af berømte danske Kvinder fra Thyra Danebod til Friederike Brun. B. var en flittig og virksom Natur og tillige af en grundhæderlig Karakter.

Vilhelm Andersen: Den danske Litteratur i det 18. Aarh., 1933, S. 586 ff.

A. Jantzen (R. Paulli).*

Birch, Niels, 1724—93, Stenbrudsinspektør, industriel Grundlægger. Døbt 11. Febr. 1724 i Allinge, d. 26. Dec. 1793 i Neksø, begr. sst. Broder til Andreas B. (s. d.). Gift 1° 23. Jan. 1760 i Neksø med Michelle Margrete Ipsen, f. 17. Juli 1740 sst., d. 9. Okt. 1766 sst., D. af Borgerkaptajn Jørgen I. (1708—41) og Ellen Margrete Bohn (1719—72). 2° 29. Jan. 1768 sst. med Kirstine Margrete Sonne, f. 25. Aug. 1745 sst., d. 29. Aug. 1823 sst., D. af Major Knud Hansen S. (1696—1763) og Kirstine Ipsdatter (1713—99).

Aaret efter at Broderen Andreas B. (s. d.) var blevet Mineralinspektør for Danmark (1753), udnævntes B. til Inspektør ved Det kgl. Frederiks Stenbrud N. for Neksø og aabnede 16. Sept. 1754 dets Drift. Han udvirkede aarligt 250 m³ Sandsten til Salgspris 3550 Rdl., med et lille drilsk Underskud, saaledes Bygningssten til Kirurgisk Akademi 1787, Frihedsstøtten 1792—97, Grav-, Mølle- og Slibesten. Struensee forlangte Værket solgt, og den driftige B. maatte 19. Maj 1771 love, at det skulde blive drevet paa det allerlangsomste, som muligt var; foreløbig mindskede han Arbejdsstyrken fra 50 til 20 Daglejere, og for at nedsætte Fragtudgifterne foreslog han 20. Juli Gruben aabnet til Havn med en Dok i selve Klippen, just det Maal, han fra først havde planlagt ved at føre Gruben ned i henved 8 m Dybde ud imod Strandkanten. Eftertiden genoptog dette Forslag uden dog at faa det gennemført. — B. paaviste 1755 som Førstefinder Kaolin i Grødby Aas Udløb paa Bornholms Sydkyst, og 4. Maj 1756 lyste Kongen Eneret for sig paa dens Udnyttelse, 11. Sept. lod B. gennem Broderen overføre 300 Tønder til Fortlings Porcellænsfabrik i Kastrup, og det første danske Porcellæn blev brændt. Udførselen kom først i stadig Gang, efter at B. 1775 havde sendt 507 Tdr. til F. H. Müllers nygrundede Porcellænsfabrik, og dreves da fra nævnte Findested indtil 1790. Til Fremme af Fiskeriet sejlede B., atter som den første, i Juni 1756 til Kbh. med 30 Snese Torsk i Hyttefad; i Saltvandstønder lod han dem køre til Kongens Taffel paa Fredensborg, men mens Fragtkuskene styrkede sig i Rungsted Kro, døde Torskene. B. lod bygge en Damkvase til Overførsel af levende Torsk og Fladfisik til

Kbh., og denne Kvasefart optoges ivrigt ogsaa af andre. B. blev saaledes driftig Stifinder paa industrielle Omraader.

C. Nyrop: Den danske Porcellænsfabrikations Tilbliven, 1878. Bornh. Saml., XIV, 1922, S. 91 f. F. Thaarups Bornholmiana, II og III, utrykt i Rigsarkivet.

M. K. Zahrtmann.

Birch, Ulrik Johan Carl, 1883—1913, Flyver. F. 25. Okt. 1883 i Kbh. (Stef.), d. 10. Okt. 1913 sst., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Bogtrykker Carl Christian B. (1845—98) og Anne Elisabeth Eriksen (1860—1928). Gift 3. Aug. 1912 i Kbh. (Matth.) med Dagmar Elise (Lilly) Løvenskiold Berg, f. 7. Aug. 1887 i Slagelse, D. af Købmand Thorvald Jakobsen B. (1851—1909) og Hermine (Mimi) Mathilde Løvenskiold (f. 1862).

B. lærte Bogtrykkeriet, men førtes af sin levende Interesse over i Flyvesporten. Han var en modig og uforfærdet Mand. 1910 begyndte han sin Uddannelse paa Amager hos Robert Svendsen, men drog i Begyndelsen af 1911 sammen med Flyveren Leth-Jensen til Paris, hvor han paa Flyveskolen i Issy-les-Molineaux første Gang fløj alene. I April s. A. blev han optaget som Elev paa Farmans Aërodrom i Étampes og fik her sin virkelige Uddannelse af Chevillard. 9. Maj skulde han flyve for Certifikatet, men kom ved en Prøveflyvning alvorligt til Skade, idet han styrtede ned og brækkede det ene Laar, saaledes at han kun nogenlunde helbredet, stadig halt, først kunde tage Certifikatet 1912. S. A. vendte han tilbage til Danmark, viste sin »Akrobatflyvning« i Kbh. og begyndte sine Flyvninger med Passager fra Tivoli; 25. Juli foretog han sammen med Prins Axel sin dristige Tur til Eremitagen og tilbage i en halv Storm. Sin Bryllupsrejse foretog han pr. Flyvemaskine til en Del af de danske Byer paa Øerne. 1913 fik han Ansættelse i Marinen som Lærer for de vordende Flyvere, drog atter til Paris for at lære at flyve med Vandflyvemaskine, kom snart tilbage og begyndte sin Lærergerning, men allerede om Efteraaret styrtede han ned og kom saa alvorligt til Skade, at han faa Dage efter afgik ved Døden. Det aeronautiske Selskab har i Fælleparken rejst B. en Mindesten. — Tegning af Nørretranders 1912.

J. B. Ussing i Berl. Tid. 10. Okt. 1913. A. Nervø i Politiken 11. Okt. s. A. Prins Axel i Under Dannebrog s. A.

Fr. Knudsen.

Birch, Vilhelm Ludvig, 1817—71, Guvernør. F. 25. Aug. 1817 i Slagelse, d. 25. Febr. 1871 i Charlotte Amalia paa St. Thomas, begr. sst. Broder til Rektor F. C. C. B. (s. d.). Ugift.

B. blev Student 1835 fra Slagelse og juridisk Kandidat 1841; han blev Volontør i Danske Kancelli, og 1844 fik han Tilladelse

til at procedere paa Prøve ved den vestindiske Landsøverret. 1845 ansattes han som Garnisonsauditør og Advocatus regius paa St. Thomas, og 1847 blev han tillige Overretsprokurator. Han valgte imidlertid helt og holdent Embedsvejen, væsentligst af Lyst dertil, men ogsaa fordi den var betrygget ved god Løn og store Sportler. Han blev Guvernementssekretær 1851 og konstitueredes 1860 som Guvernør med fast Ansættelse fra 1861. I hans Tid opstod den første Kampagne for Salg af Øerne (1866), og 29. Okt. 1867 forefaldt de store Orkanulykker, de mest ødelæggende, der er overgaaet Dansk-Vestindien. B. var en energisk og dygtig Embedsmand; ved Gennemførelsen af Kolonialloven af 1862, under Salgskampagnen og ved Øernes Ophjælpning efter Orkanødelæggelserne gjorde hans administrative og diplomatiske Evner god Fyldest, ligeledes i Reduktionstiden under den begyndende Nedgang i økonomisk Henseende. Kort før B.s Død ophævedes Guvernørens Hovedsæde i Christianssted paa St. Croix og flyttedes til St. Thomas for siden skiftevis halvaarligt at være paa St. Thomas og St. Croix. — R. 1853. DM. 1862. K. 1866. — Posthumt Maleri af H. Olrik 1884 efter Fotografi paa Fr.borg.

Kay Larsen: Dansk-vestindiske og -guineiske Personalialia og Data, Kgl. Bibl. Samme: Dansk-Vestindien 1666—1917, 1928.

Kay Larsen (G. Kringelbach).

Birchedal, se Birkedal.

Bircherod, en af de lærde danske Slægter, hvis Stamfader var »en fornemme Borger« i Helsingør Herman Jensen. Hans Søn Jens Hermansen (1588—1657), der var Sognepræst i Birkerød (Epitafium i Kirken), hvoraf Slægtens Navn, havde ni Børn, af hvilke Datteren Dorte (d. 1705) var gift med Biskop Henrik Thomæsen Gerner (s. d.); blandt Sønnerne var de nedenn. Professorer i Odense, hvortil Slægten fortrinsvis var knyttet, Jens Jensen B. (1623—86) — der var Fader til nedenn. Professor Hans B. (1663—1720) — og Jacob Jensen B. (1624—88), hvis Sønner er de nedenn. Biskop Jens B. (1658—1708) og Professor Thomas Broder(us) B. (1661—1731). Sidstnævnte havde fire Børn, blandt hvilke nedenn. Landsdommer Jacob B. (1693—1737).

Jacob B.s Samlinger til Familiens Historie (Kall'ske Saml. 130, Fol.). Personalh. Tidsskr., 9. Rk., II, 1930, S. 218 ff. Hans de Hofman: Foundationer, V, 1760, S. 90, Tavlen. \

Albert Fabritius.

Bircherod, Hans (Johannes) Husvig, 1663—1720, Professor. F. 1. Jan. 1663 i Kbh. (Frue), d. 20. Dec. 1720 sst. (Trin.), begr. i

Trin. K. Forældre: Professor Jens Jensen B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 1° 27. Febr. 1696 i Aalborg med Cathrine (Karen) Margrethe Hansdatter de Hemmer, d. 16. Marts 1713, begr. i Kbh. (Trin. K.), D. af Hans Rasmussen fra Aalborg (d. senest 1696). 2° 7. Maj 1714 i Kbh. (Frue) med Ellen Marie Lemvigh (gift 2° 1727 med Bogtrykker Johannes Laverentzen, s. d.), f. 20. Juni 1688 i Kbh. (Frue), d. 1759, begr. 30. Nov. i Kbh. (Frue K.), D. af Etatsraad Peder L. (1646—1710) og Maren Worm (1669—1740).

H. B. blev Student 1680 fra Kbh.s Skole og tog 1681 Baccalaureus-Graden. Efter et Ophold hos sin Farbroder, Professor Jacob B. i Odense, tiltraadte han en Rejse til Tyskland, Italien, Frankrig, England og Holland, hvorfra han 1688 vendte hjem, og tog s. A. Magistergraden. Inden sin Hjemkomst var han, formentlig ved Faderens Indflydelse, udnævnt til Professor ved Universitetet, ved hvilket han efterhaanden steg gennem de forskellige Fag til 1699 at blive Professor i Historie og Geografi; i Pest-aaret 1711 var han Universitetets Rektor. Af H. B.s Skrifter, lutter Disputatser, der hverken er mange eller betydelige, har nogle Logikken til Emne, medens han i andre, følgende sin Slægts Traditioner, behandler nordiske Antikviteter. Da hans Ægteskaber var barnløse, legerede han en Del af sin Formue i velgørende Øjemed.

G. L. Wad (R. Paulli).*

Bircherod, Jacob Jensen, 1624—88, Professor. F. 30. Sept. 1624 i Varberg, d. 13. Juni 1688 i Odense, begr. i St. Knuds K. Forældre: Sognepræst i Birkerød Jens Hermansen (1588—1657) og Maren Jacobsdatter (1593—1680). Gift 21. Sept. 1656 i Odense med Sille Riisbrich, f. 24. April 1637 i Odense, d. 9. Maj 1708 sst., D. af Borgmester i Odense Thomas Brodersen R. (1600—65) og Birgitte Ottesdatter Seeblad (1619—59).

J. B. var født under Forældrenes Besøg i Halland. Han blev Student 1642 fra Herlufsholm, tog 1644 Baccalaureus-Graden og var 1646—48 Hører ved Kbh.s Skole, hvorefter han tiltraadte en Udenlandsrejse; paa denne lagde han sig særlig efter østerlandske Sprog i Amsterdam og Leiden. Efter et Aars Forløb kom J. B. hjem, tog Magistergraden 1649 og blev kort efter Hovmester for Erik Juels (til Hundsbæk) to Sønner paa Sorø Akademi. Da den ene af disse, den senere berømte Jens Juel, 1651 skulde se sig om i Verden, blev J. B. hans Ledsager paa en fireaarig Rejse gennem Tyskland, Østrig, Italien, Frankrig, Schweiz og Holland, paa hvilken J. B. havde god Lejlighed til at fortsætte sine Studier.

1655 kort efter Hjemkomsten blev han Professor i Filosofi og Matematik ved Gymnasiet i Odense. 1662 blev han Professor i Teologi sst., hvormed fulgte Embedet som Sognepræst for Aasum Øst for Odense. 1675 blev han Dr. theol. og fik 1682 Rang som Assessor Consistorii. Ved sit Ægteskab kom han i Svogerskabsforhold til de mest ansete Familier i Odense, og han blev Stamfader til en talrig og lærd Efterslægt. J. B.s trykte Skrifter er kun faa, men han efterlod sig flere Manuskripter. Hans Studier gik i temmelig forskellig Retning; først og fremmest interesserede de østerlandske Sprog ham, og hans grundige Undervisning i disse berømmes af hans Disciple, ligesom hans almindelige teologiske Lærdom omtales; han omfattede Litterærhistorien med Interesse og var vel bevandret i Matematikken og Astronomien. B.s redelige Karakter viste sig i hans Bestyrelse af de ham betroede offentlige Midler, og af hans Godgørenhed nød mange fattige Skoledisciple godt. Han var pligtopfyldende til det yderste og stod i et godt Forhold til sine Kolleger. — Maleri paa Fr.borg. Stik af Hub. Schaten (ca. 1691).

J. C. Bloch: Den Fyenske Geistlighed, I, 1787, S. 299—309. Personalh. Tidsskr., 3. Rk., III, 1894, S. 131—40. Thomas Kingo: Ligprædiken over J. B., 1691.

G. L. Wad (R. Paulli).*

Bircherod, Jacob, 1693—1737, Landsdommer, Forfatter. Døbt 23. Dec. 1693 i Odense, d. Marts 1737 sst., begr. 1. April sst. (St. Knud). Forældre: Professor Thomas Broder(us) B. (s. d.) og Hustru. Ugift.

J. B., der blev Student fra Odense 1712, tiltraadte 1714 en Studierejse til Udlandet, men blev i Halle af en Landsmand bedraget for sine Penge, hvorfor han maatte forlade Universitetet og besluttede at søge sin Lykke »som en vankende Ridder« i Tyskland. Han førte nu en omtumlet Tilværelse, indtil han 1716 kom til Paris, hvor den danske Minister Chr. Wernicke antog ham som Sekretær. Indtrykkene fra Opholdet her har J. B. skildret i sine udførlige, velskrevne »Remarquer over Paris«, hvoraf R. Nyerup har meddelt et kort Udtog (Danskes Reiseiagttagelser, II, 1799, S. 51—62). 1719 vendte han hjem og blev n. A. Sekretær hos P. V. Løvenørn paa dennes Rejse til Stockholm i Anledning af Fredsslutningen efter Store nordiske Krig. Om Oplevelserne paa denne Tur, der varede et Fjerdingaar, har J. B. fortalt i en »Reyse-Journal«, der vidner om frisk Iagttagelsessevne og er livligt og muntert skrevet, momentvis med næsten Holberg'sk Lune; det er en værdifuld Skildring fra en Tid, da Danske ellers sjældent

rejste i Sverige (J. B.s Rejse til Stockholm 1720. Udgivet af Georg Christensen, 1924). Som Belønning for god Tjeneste blev B. ved sin Hjemkomst Sekretær i Danske Kancelli; hans væsentligste Funktion var at føre Protokol i Højesteret. 1725 blev han 3. Landsdommer i Fyn; Stillingen var nærmest kun en Ekspektance paa Embedet som 2. Landsdommer, hvilket han dog først opnaaede to Aar før sin Død. Baade i Kbh. og Odense levede hans Embedsvirksomhed ham megen Tid til litterært Arbejde. Han oversatte saaledes Hauteroches »Crispin médecin«, der opførtes paa den ældste danske Skueplads 1724—27 (udg. af E. Nystrøm og C. Behrend i Skuespiltekster fra Komediehuset i Lille Grønne-gade, III, 1921, S. 193—256), men største Delen af hans Studier angik hans Fødeøes Historie. Han fortsatte Faderens Samlinger og efterlod sig en Mængde haandskrevne Optegnelser om alle Slags fynske Mærkværdigheder, men fik intet deraf publiceret. Senere blev nogle enkelte af hans Manuskripter trykt i »Danske Magazin« (III, 1747) og i Suhms »Samlinger til den danske Historie« (I, 1779—80), og i nyere Tid har G. L. Wad udgivet den Dagbog, han førte under Frederik IV.s Sygdom og Død i Odense 1730 (G. L. Wad: Fra Fyens Fortid, III, 1920, S. 71—108) og Alb. Fabritius hans Biografi af Faderen (Personalh. Tidsskr., 9. Rk., II, 1930, S. 214—30), hvorimod hans autobiografiske Meddelelser ikke er offentliggjort lige saa lidt som hans Samlinger til Familien B.s Historie. Han stod i lærd Brevveksling bl. a. med Hans Gram, men af alle Grams Breve til ham er desværre kun et Par bevaret (Numismat. Foren. Medlemsbl., XIII, 1933, S. 177—80 og 187 ff.). Han var en flittig Samler uden dybere Granskerevner; han førte en let Pen, men naaede inden sin tidlige Død aldrig til større Præstationer. — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek og Universitetsbiblioteket. — Justitsraad 1735.

Autobiografiske Optegnelser i Gl. kgl. Samling, 4°, 3040 og Kallske Samling, Fol., 130. H. F. Rørdam i Kirkehist. Saml., 4. Rk., II, 1891—93, S. 589. Georg Christensen i Samlaren 1922, S. 184 ff., og i ovfr. nævnte Udgave af Stockholmsrejsen.

R. Paulli.

Bircherod, Jens, 1658—1708, Biskop, Antikvar, Dagbogsforfatter. F. 15. Jan. 1658 i Odense, d. 6. Dec. 1708 i Aalborg, begr. i Odense St. Knuds K. Forældre: Professor Jacob Jensen B. (s. d.) og Hustru. Gift 4. Nov. 1690 i Kbh. (Frue) med Søster Bartholin, f. 14. Dec. 1659 i Hillerød, d. 1717 i Odense, D. af Rektor ved Fr.borg Skole Albert B. (s. d.) og Hustru.

J. B. blev Student 1674 fra Odense Gymnasium og tog 1676

teologisk Eksamen. Desuden lagde han sig efter Studiet af Semitisk og syslede med sin Fødebys Historie. Sammen med sin yngre Broder Jacob samlede han Materiale til en Udgave af Indskrifter paa Ligsten og Epitafier i Odense, men Værket naaede aldrig til Udgivelse, kun Kobberværkerne dertil blev trykt. En Studierejse, som J. B. 1678 foretog til tyske Universiteter, maatte han afbryde paa Grund af Sygdom. I de følgende Aar gav han sig bl. a. af med litterærhistoriske Studier og udarbejdede et Katalog over Anne Gjões (Karen Brahes) Bogsamling; han kom i Forbindelse med Peder Resen og deltog i Udarbejdelsen af Kataloget over dennes Bibliotek, ligesom han ogsaa en Tid var knyttet til Universitetsbiblioteket og arbejdede i Konsistoriums Arkiv.

1683—87 holdt han i Resens Sted juridiske Forelæsninger ved Universitetet, 1684 blev han Professor i Hebraisk, 1687 adjungeredes han det teologiske Fakultet med Ekspektance paa et Professorat, hvad han opnaaede 1692, da han blev ordinarius; s. A. blev han tillige Professor ved det nyoprettede ridderlige Akademi i Kbh. 1682 havde han taget Magistergraden, og 1685 udgav han en Disputats om Nordboernes Handel paa Alexandria («Arctos Alexandriae sive prisco Septentrionalium in urbe illa mercatu»), der baade ved sit Emnevalg inden for de nordiske Antikviteter og sin livlige Fremstillingsform betegnede noget nyt og usædvanligt. 1682 var J. B. blevet Viceprovst paa Regensen og 1684 Provst; hans Virksomhed her blev betydningsfuld, fordi han bragte Institutionen paa Fode efter en Forfaldsperiode. En Frugt af hans Arbejde for at faa Alumnerne til at genoptage de gamle Deklamationsøvelser foreligger i Bogen «Palæstra antiquaria» (3: Antikvarisk Fægteskole, 1688), der indeholder en Række Diskussioner om de gamle Juleskikke. Efter at de studerende to og to har henholdsvis angrebet og forsvaret Brugen af f. Eks. Julelege, Julekager eller Julelys, fælder J. B. til sidst sin Dom, hvorunder han gerne udfolder sin antikvariske Viden; paa denne Maade er der opstaaet en ganske kuriøs Bog, i hvis ti Disputationer der er mange værdifulde folkloristiske Oplysninger at hente.

1693 udnævntes J. B. til Biskop i Aalborg. Han vedblev med de historiske Studier, han tidligere havde dyrket, og som ogsaa omfattede Adelshistorie og Kirkehistorie. I Studiet af sit Stifts Historie og af danske Antikviteter havde han en Fælle i den lærde Vendelbonde Peder Dyrskøt (s. d.), med hvem han kom i nær Forbindelse og vekslede talrige Breve. J. B. støttede Dyrskøt paa forskellig Maade og fik til Gengæld nyttige Oplysninger fra dennes omfattende Samlinger, som tilmed blev ham testamenteret, hvad

vi kan takke for, at der overhovedet er noget af Dyrskøts skriftlige Efterladenskaber bevaret. J. B., der var en dygtig Biskop, havde kun een større Genvordighed i sin Embedstid, nemlig den Thisted'ske Besættelsessag, der skyldtes Præsten Ole Bjørn (s. d.). Da Sagen 1698 endtes med en Højesteretsdom, idømtes J. B. trods sin ganske fornuftige Optræden mod det hysteriske Uvæsen en Bøde paa 1000 Rdl. for »ikke at have brugt den Forsigtighed og Tilsyn, som hans Embede udkrævede, og uden allerunderdanigst Forespørgsel et og andet foretaget«. Et Plaster paa Saaret var det, at Kongen s. A. udnævnte ham til Dr. theol. per bullam.

Det Arbejde, hvorigennem J. B. er blevet mest kendt for Efterverdenen, er hans Dagbøger, hvori han har efterladt sig et større Materiale til Belysning af Tiden end nogen anden Enkeltmand, og som har omfattet 51 Kvantbind, eet for hvert af hans Leveaar; heraf er de fire Bind for 1688—91 gaaet tabt, medens Resten findes i Det kgl. Bibliotek. Til selve Dagbogsstoffet, der er inddelt i hans egne, de indenlandske og de udenlandske Sager, slutter sig som Tillæg Afskrifter af Breve. De første Aargange har han majsommelig maattet rekonstruere som voksen, senere er det samtidige Optegnelser, og disse slutter først faa Dage inden hans Død. Med stor Omhu har han noteret alt, hvad der angaar hans personlige Forhold; adskillige Ligegyldigheder er blevet bogført, men netop paa Grund af den uhyre Stofmængde er der blevet bevaret utallige kulturhistoriske Smaatræk, saa at der næppe er mange Ting i det datidige Samfundsliv, som Dagbøgerne ikke kan tjene til at kaste Lys over. Hertil kommer saa deres fremragende personalhistoriske Betydning. Faa Kilder fra Samtiden er citeret saa hyppigt i senere historisk Litteratur, skønt Stoffet kun delvis er udnyttet i Molbechs nedenfor anførte Uddrag, der vel knap omfatter Halvdelen af det hele og jævnlig har forbigaaet Ting af betydelig Interesse. Med Dagbøgerne har J. B. rejst et pompøst Monument over sig selv og sikret sig en saa fremskudt Plads i Litteraturen, som hans øvrige Virksomhed næppe havde skaffet ham.

Uddrag af J. B.s historisk-biographiske Dagbøger ved C. Molbech, 1846. Andre Uddrag ved G. L. Wad i Personalh. Tidsskr., IV, 1883, S. 290—97, og ved H. Hjorth-Nielsen sst., 8. Rk., IV—9. Rk., IV, 1925—31. Udsigt over Dagbøgernes Brevstof ved Carl S. Christiansen i Dsk. Mag., 5. Rk., III, 1893—97, S. 156—82, og i Personalh. Tidsskr., 3. Rk., III—V, 1894—96. — Samlinger til jydsk Hist. og Top., III, 1870—71, S. 225—83. Erik Pontoppidan: Fejekost, overs. af Jørgen Olrik, 1923, S. XI—XVIII.

R. Paulli.

Bircherod, Jens Jensen, 1623—86, Professor. F. 12. Nov. 1623 i Birkerød, d. 12. Sept. 1686 i Kbh., begr. sst. (Trin. K.). Broder til Jacob Jensen B. (s. d.). Gift 1° 1. Sept. 1661 i Fr.borg med Else Nielsdatter Munk, f. 7. Marts 1641 i Helsingør, d. 25. Febr. 1678, begr. i Kbh. (Frue K.), D. af kgl. Fiskemester Niels Olufsen (d. 1652) og Margrethe Iversdatter (d. ca. 1663, gift 2° 1653 med Sognepræst, Magister Hans Husvig, 1619—70). 2° 17. Maj 1681 i Værløse med Karen Køller (gift 1° 1653 med Biskop Erik Eriksen Pontoppidan, 1616—78, s. d.), D. af Provst, Mag. Valentin K. (1587—1649).

Efter fem Aars Skolegang paa Herlufsholm blev J. J. B. 1640 Student. Senere var han i nogle Aar Hører, først paa Herlufsholm og siden ved Vor Frue Skole i Kbh. 1646 begyndte han at holde filosofiske Kollegier for yngre studerende, men fik s. A. Lejlighed til at rejse til Udlandet. Efter en fleraarig Rejse med Ophold især i Leiden og Paris kom han 1649 tilbage og begyndte atter sin filosofiske Manuduktørvirksomhed; 1651 tog han Magistergraden og blev n. A. Rektor i Slagelse. Denne Plads beholdt han i henved halvtredie Aar, hvorpaa han efter Kansler Chr. Thomesen Sehesteds Ønske og formodentlig med hans Støtte atter drog til Udlandet. I tre Aar berejste han Holland, Frankrig og Tyskland. I Okt. 1658 udnævntes han til Professor i Filosofi ved Kbh.s Universitet; men foreløbig fik han ingen Løn og kom paa Grund af Belejringen heller ikke til at tiltræde sit Embede før 1660. Under disse bedrøvelige Forhold tænkte han paa at forlade den akademiske Vej og søge at blive Præst. Det bedredes dog for ham, da han 1661 blev Professor i Græsk, og end mere, da han 1668 rykkede op til den teologiske Lærestol. 1675 blev han Dr. theol. Blandt hans talrige teologiske Skrifter kan især mærkes »Synopsis locorum communium theologorum« (1662), der indførtes som Lærebog ved de større Skoler. Dette Skrift viser J. J. B. som en udpræget ortodoks Teolog af Jesper Brochmands Skole. I andre Arbejder, der bl. a. vidner om Kendskab til engelsk Teologi, angreb J. J. B. liberale Aander som Richard Simon, Herbert af Cherbury og Thomas Burnet. — Fra ca. 1664 ejede J. J. B. Borupgaard i Værløse Sogn. — Stik af C. Woumans (ca. 1690).

Progr. fun. Acad. 1686. E. Vinding: Acad. Haun., 1665, S. 428 f. H. F. Rørdam: Studenternes Deltagelse i Kbh.s Forsvar, 1855, S. 108 f. G. L. Wad: Dimitterede fra Herlufsholm, II, 1882, S. 91 ff. Dsk. Mag., 5. Rk., II, 1889—92, S. 339; III, 1893—97, S. 213.

Bjørn Kornerup (H. F. Rørdam).

Bircherod, Thomas Broder(us), 1661—1731, Antikvar. F. 13. Aug. 1661 i Odense, d. 19. Jan. 1731 sst., begr. sst. Forældre: Professor Jacob Jensen B. (s. d.) og Hustru. Gift 30. Okt. 1688 i Odense med Anna Mule, f. 16. Okt. 1671, d. 26. Marts 1754, D. af Borgmester i Odense Mogens M. (1610—80) og Margrethe Eriksdatter (1634—93, gift 2° 1682 med senere Professor Elias Naur, s. d.).

Th. B. blev Student 1678 fra Odense Gymnasium og studerede i flere Aar ved Kbh.s Universitet; efter en kort Tid at have været Hører i Odense foretog han en lang Rejse til Tyskland, Holland, England, Frankrig og Schweiz. Ved sin Hjemkomst blev han 1688 Konrektor ved Odense Skole og tog s. A. Magistergraden. 1691 blev han tillige Professor philosophiæ ved Gymnasiet i Odense og 1692 Professor eloquentiæ. 1694 blev han desuden Rektor ved Skolen og beklædte disse Embeder, indtil han 1722 fik en Hjerneblødning, hvorfor han Resten af sit Liv maatte holde Prorektor. — Det vigtigste af B.s Skrifter er hans Afhandling om Aarsagerne til de nordiske, særlig de danske Oldsagers Undergang (»De causis deperditarum apud Septentrionales & præsertim apud Danos antiquitatum«), som blev skrevet 1701, men først offentliggjort 1743. Heri skildres, belyst ved Eksempler, den Mangel paa Sans for og Forstaaelse af Fortidslevningerne og den sørgelige Tilintetgørelse af uerstattelige Værdier, som Folks Uforstand medfører. Derved kommer Th. B. ogsaa ind paa Spørgsmaalene om Stenalderfundene, som han i stor Udstrækning havde haft Lejlighed til at studere, og som havde været Genstand for grundige og uhildede Overvejelser fra hans Side. Han var derigennem naaet til en rigtigere arkæologisk Opfattelse af Stenalderens Oldsager, der almindeligvis ellers forklaredes dels som Tordenkiler, dels som Offerknive. Hans Betragtninger over de i Gravene fundne Genstande er ikke blot fuldstændig rigtige, men vidner tillige om en sjælden Forstaaelse, idet et helt nyt Moment kommer til: Beundringen for den højt udviklede Teknik, som Stenalderfolket her i Norden har raadet over. Ved dette Skrift indtager Th. B. jævnsides med Troels Arnkiel (s. d.), Joh. Daniel Major i Kiel og Chr. Ditlev Rhode (s. d.) en smuk Plads i den nordiske Arkæologis Historie. Efter hans Død udgaves hans Korrespondance med Antikvaren Otto Sperling (d. Y., s. d.), med hvem han drøftede Spørgsmaal den nordiske Arkæologi angaaende. — Som Numismatiker har Th. B. haft Betydning som Forfatter af »Specimen antiquæ rei monetariæ Danorum« (1701), der er det første viden-

skabelige Arbejde over dansk middelalderlig Numismatik i sin Helhed.

Th. B. fik kun udgivet lidet i sin Levetid, men efterlod sig, foruden mange andre righoldige Samlinger, en Række Manuskripter af højst forskelligt, dog mest historisk-antikvarisk Indhold. Heraf tryktes senere bl. a. hans Udgave af Ælnod (1745), hans Knud den Helliges Historie (1773) og hans Optegnelser vedrørende Helgenskrinene i Odense (1907), Arbejder, der ved deres Tilknytning til St. Knuds Kirke repræsenterer Th. B.s anden Interessesfære, den fynske Lokalhistorie. Blandt hans utrykte Skrifter inden for dette Felt kan nævnes »En Beskrivelse over Fyns Land, dessen Bisper, Præster og Antikviteter ved enhver Kirke« og hans omfattende fynske Naturhistorie (»Historia naturalis Fioniaë«), hvortil han bl. a. havde gjort saa indgaaende førstehaands Studier over Faunaen, at han, som det synes, ligefrem indrettede sig en privat fynsk-zoologisk Have ved sit Hus i Odense. — Th. B., der baade var en glimrende Prædikant og kunde skrive lystige Vers, har i det hele taget været et kvikt Hovede og af et udpræget sangvinsk Temperament. I tidligere Aar »havde han inklineret for stærk Drik« og været en meget slet Økonom, der ved Kautioner og overdreven Gavmildhed lod Pengene rulle fra sig. Men i sine sidste Aar, efter at han var blevet apoplektisk, fik han sat Skik paa begge Dele. — Efterladte Manuskripter i Det kgl. Bibliotek.

Biografi af Jacob B. (ca. 1736) ved Alb. Fabritius i Personalh. Tidsskr., 9. Rk., II, 1930, S. 214—30. Brevveksling med O. Sperling i Dänische Bibliothec, VII, 1745, S. 385—422. J. C. Bloch: Den fyenske Geistlighed, I, 1787, S. 412—18. R. Nyerup: Danmark og Norge, IV, 1806, S. 26—32. P. E. Müller: De ved Gallehus fundne Guldhorn, 1806, S. 14 f. C. C. A. Gosch: Danmarks zoologiske Literatur, II, 1, 1873, S. 282 f. L. F. A. Wimmer: Om undersøgelsen af vore runemindesmærker, 1895, S. 49 f. Sophus Müller: Vor Oldtid, 1897, S. 114, 160. M. Cl. Gertz: Knud den Helliges Martyrhistorie, 1907, S. 37—40, 106—26. Axel Ernst og Georg Galster i Numismat. Foren. Medlemsbl., X, 1926, S. 104 f., 109, XIII, 1933, S. 160 og 174. *R. Paulli.*

Birck, Lauritz Vilhelm, 1871—1933, Nationaløkonom. F. 17. Febr. 1871 i Kbh. (Frue), d. 4. Febr. 1933 sst., Urne paa Bispebjerg Kgd. Forældre: Grosserer Lars Nielsen B. (1836—95) og Larsine Louise Almü (1848—1926). Gift 1° 17. Maj 1903 i Herlufsholm K. med Anina Pedersen, f. 25. Juli 1879 i Næstved (gift 2° 1913 med Grosserer Hans Valdemar Andersen Fisker, 1856—1930), D. af Købmand Jens Hindkjær P. (1843—1901) og Anne Margrethe Hansen (1854—1927). Ægteskabet opløst 1913. 2° 17.

Juli 1920 i Kbh. (Holmens) med Elfrida Ruth Pedersen, f. 23. Dec. 1890 i Næstved, Søster til 1. Hustru.

B. blev Student 1889 fra Jesuiterkollegiet i Ordrup og modtog her en Paavirkning, der mærkedes hos ham i hele hans Liv. Han kastede sig straks over Studiet af Nationaløkonomi og blev cand. polit. 1893. Efter Eksamen rejste han til U. S. A., hvor han havde mange forskellige Bestillinger (f. Eks. Elevatorfører). 1894 ansattes han som Volontør ved Aalborg Toldkassererkontor, senere ved Børsens Havneoppebørselskontor i Kbh., blev 1895 Toldmedhjælper i Kbh., men fik 1896 »Orlov paa ubestemt Tid«. Efter B.s eget Udsagn var han allerede dengang stærkt optaget baade af Værditeoriens Problemer og af Journalistikken.

Allerede i Studentertiden havde B. forsøgt sig som Journalist i »Social-Demokraten« (om politiske og litterære Spørgsmaal). 1896 blev han Redaktør af det højkonservative Blad »Vort Land«, som i det nævnte Aar startedes af Mænd som Professor William Scharling og Grosserer Holger Petersen. Over for den Stab af begavede, men urolige og forskelligartede Medarbejdere, som samledes om det nye Blad, manglede B. Evne som samlende og myndig Redaktør. Han fratraadte derfor Stillingen 1898, begav sig paa Studierejse i England og Frankrig 1898—99 og genoptog sine teoretiske Studier. Han skrev en Del Artikler i »Nationaløkonomisk Tidsskrift« og 1900 en fortræffelig lille Bog »Kreditøkonomiens Omsætningsmidler«. B.s første større videnskabelige Arbejde er hans Afhandling: »Værditeori. En Analyse af Begrebet »Efterspørgsel og Tilbud«, for hvilken han 1902 erhvervede den statsvidenskabelige Doktorgrad. Han behandlede deri et af de centrale Spørgsmaal i Økonomien, dengang særlig betydningsfuldt, fordi den økonomiske Litteratur var fyldt af Diskussioner mellem de ældre Opfattelser med Hensyn til Værdiens Dannelse og den nye østrigske Skole, der saa stærkt fremdrog de psykiske Momenter i Værdidannelsen. B. optog her de Spørgsmaal, som Harald Westergaard havde rejst 1891 i sin lille Bog »Indledning til Studiet af Nationaløkonomien«, men som ellers var udyrkede her hjemme. B. stillede sig nærmest paa Subjektivisternes Side, men kom alligevel ved sin selvstændige Behandling af Spørgsmaalene — ligesom Marshall i England — til at danne Bro imellem de to Retninger. Bogen udkom i ny Udgave 1918 med Titlen »Læren om Grænseværdien. Et Forsøg paa en fuldstændig Prislære« (engelsk Udgave med Titlen »The Theory of Marginal Value«, 1922). Disse Bøger indeholder ved Siden af den abstrakte, matematisk og psykologisk prægede, Behandling

en Mængde Eksempler og Iagttagelser og — navnlig i sidste Udgave — Beskrivelser af en Række konkrete Forhold, f. Eks. Virkningen af Skatter i forskellige Markedssituationer, Indkomstfordelingens Indflydelse paa Efterspørgselen, »Indbyrdes afhængige Efterspørgselsrækker« og »Forbundne Priser«. B.s Resultater paa disse Omraader vil bevare deres Værdi, selv om Værditeorien bygges op paa et andet Grundlag end Grænseværdien. B.s Værditeori blev for en Menneskealders statsvidenskabelige Studenter en festlig og frugtbar Indvielse i det nationaløkonomiske Studium, i at »tænke økonomisk«.

Den udprægede Evne til at forene abstrakt Tænkning med konkrete Iagttagelser og til af disse sidste, selv om de er nok saa spredte, at udlede de almene Kræfter og Bevægelser, som allerede var karakteristisk for B.s Doktordisputats, kom ogsaa frem i to Afhandlinger om de økonomiske Perioder, som B. skrev ved en Konkurrence 1903 (hvor Nordmanden Einarsen sejrede): »Bidrag til en Teori om de økonomiske Perioder« og »1869—1902. Et Rids over den sidste Menneskealders økonomiske Svingninger«. Den sidste er en Samling og Systematisering af faktiske Begivenheder, den førstnævnte en klar Redegørelse for de økonomiske Konjunktursvingninger, saaledes som vi kendte dem før Krigen.

B. virkede ved Universitetet som Privatdocent fra 1903 og knyttedes som honorarlønnet til Universitetet 1906. 1908 udnævntes han til Docent, 1911 til Professor (extraordinarius). Han valgtes til Universitetets Rektor for 1930—31.

B. havde ved sin Værdilære virket nyskabende inden for det nationaløkonomiske Studium ved Universitetet; han gjorde det endnu en Gang ved sit andet Hovedværk »Den økonomiske Virksomhed«, I—II (1927—28). Det indeholder en Beskrivelse og en Vurdering af Nutidens privatkapitalistiske Samfund, fyldt med Enkeltheder, der undertiden virker trættende, heller ikke altid er rigtig opfattet, men som stadig fremholder det levende Samfundsliv som den økonomiske Tæknings Genstand. B. belyser — med større Klarhed end nogen anden økonomisk Forfatter hidtil har gjort — Forbindelsen mellem de tekniske og de økonomiske Spørgsmaal i Nutidens Samfund. Af Indholdet er der i øvrigt særlig Grund til at fremhæve Diskussionen af Böhm-Bawerk og Jordrenteteorierne, Slutningsafsnittet om de økonomiske Perioder og endelig den for hele B.s Forfatterskab saa karakteristiske skarpe »Skelnen mellem Realkapitalen, de konkrete Goder, og Privatkapitalen, Adgangen til arbejdsfri Indtægt — Kapital som produktiv Faktor og Kapital som Indtægtskilde for Ejeren — samt de Slut-

ninger, denne Skelnen tillader mig at naa« (f. Eks. med Hensyn til Spørgsmaal som Overkapitalisering, det funktionsløse Eje, Trusterne o. a.). Sine Mangler til Trods er Bogen — ogsaa i Sammenligning med Udlandets Litteratur — fremragende i sin Erkendelse af Virkeligheden og i sin Evne til at belyse det komplicerede. Værket satte ved sin Fremkomst stærke Diskussioner i Gang.

Et særligt Omraade inden for B.s videnskabelige Produktion udgør hans finansvidenskabelige Arbejder. Det betydeligste er »Ejendoms-skatte og Ejendomspriser« (1912), der den Dag i Dag er mellem de bedste Bøger, der findes om disse Skatters Principper og Virkninger. Ejendommelige for B. er ogsaa »Sukkerets Historie« (1909) og »Vigtige Varer« (1915), der paa en ny og frugtbar Maade undersøger Beskatningsspørgsmaalenes Forbindelse med de beskattede Varers Produktionsteknik, Omsætnings- og Forbrugsforhold. B.s finansvidenskabelige Produktion omfatter i øvrigt en Betænkning om »Arveafgiftens Principper og Historie« (afgivet 1907 til et Rigsdagsudvalg) og tre Materialesamlinger vedrørende Danmarks Finanshistorie (alle trykt som Manuskript): »Rigets Jordegods og Regalerne« (1918), »Told og Accise« (1920), »Rigets offentlige Formaal og Indtægter i Middelalderen og under Adelsvælden« (1922). I denne Forbindelse maa ogsaa nævnes hans 1925 udgivne Studie (»Europas Svøbe«) over Farerne ved den store offentlige Gæld, »Papirbjergets«, hvor han anbefaler en Formuekonfiskation een Gang for alle til Gældens Nedbringelse (engelsk Udgave »The Scourge of Europe«). B. var i sine sidste Aar optaget af Tanker om at faa organiseret et planmæssigt Studium af »Public Utilities« ved et Samarbejde mellem Ingeniører og Økonomer. Som et foreløbigt Bidrag hertil udgav han 1931 en Beskrivelse af de vigtigste trafikøkonomiske Spørgsmaal (»Trafikøkonomi«, trykt som Manuskript). B. skrev en Mængde Afhandlinger i inden- og udenlandske Fagtidsskrifter (Fortegnelse findes i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1933).

B. var Folketingsmand i to Perioder, 1903—10 for Københavns 4. Kreds og 1918—20 for Aalborg. Han stod som Medlem af det konservative Parti, men var ifølge sit Væsen og sine Anskuelser ikke nogen Partimand. Det, der bandt ham til det konservative Parti, var en umiddelbar Respekt for og Tro paa Statsideen, men han var i øvrigt i mange af de sociale Spørgsmaal mere radikal end Socialdemokratiet. I hans sidste Aar viste dette sig i en ofte udtalt Sympati for Kommunismen — begrundet bl. a. i den Opfattelse, at de hidtil herskende Samfundsklasser, baade Penge-

aristokratiet og det intellektuelle Aristokrati, varetog deres Særinteresser før Statens, Samfundets. Han spillede en væsentlig Rolle ved Udformningen af Loven om Nationalbankens Oktroj 1907, ved Hypotekbankens Oprettelse, Arbejdsløshedsforsikringens Indførelse og ved Loven om autoriserede Revisorer 1909 og øvede gentagne Gange stor Indflydelse paa de trufne Bestemmelser ved sine glimrende Taler om finansielle Spørgsmaal, hvor han ofte var sit Partis Ordfører. Mest kendte er hans Taler mod Alberti, paa hvis Afgang som Minister han øvede stærk Indflydelse gennem sine dokumenterede Angreb i Folketinget, særlig ved Finanslovens 3. Behandling i Foraaret 1908, og sine Artikler i »Vort Land« (under Mærket »En bekymret Sparer«). B. valgtes til Medlem af den Kommission, som nedsattes til Bondestandens Sparekasses Rekonstruktion. Anledningen til hans Udtræden af sit Parti i Paaskedagene 1920 var Partiets Stilling i det sønderjyske Spørgsmaal. B.s Standpunkt er fremstillet i en Artikel i Nationaltidende 15. Okt. 1918 (jfr. ogsaa Ove Rodes Redegørelse for Marts-Begivenhederne 1920 i Tilskueren 1926, I). B. forsøgte derefter at stifte et nyt politisk Parti, »Centrum«, hvis Program var udtrykt i hans Person, hans sønderjyske Standpunkt, hans Statsidé og hans Vurdering af den »tekniske« Mellemstands Betydning. B. selv blev opstillet i Kbh. Partiet fik ingen Kandidat valgt og blev ikke genoplivet. Gentagne Gange senere blev B. opfordret til at stille sig ved Valg til Folketinget, senest ved Valget 1932, men sagde stadig Nej.

Det betydningsfuldeste ved B.s offentlige Virksomhed ligger uden for Rigsdagsvirksomheden. Det er hans Kamp mod Højfinanssen og dens Repræsentanter. B. var af jysk Bondeslægt og bevarede hele sit Liv Respekten for Arbejde, følte sig paa mange Maader knyttet til Bønder og Arbejdere. Han var paa een Gang Bohemnatur i sine uregelmæssige Livsvaner og en sparsommelig Mand med smaa Fornødheder. Han var ikke imod den Formue, som dannedes ved hæderligt Arbejde — tværtimod —, han forstod, at Formue mere end Indtægt giver den økonomiske Uafhængighed, som han vurderede saa højt. Men han var — baade personligt og som Videnskabsmand — imod det System, der ved Børsmanøvrer og Aktiemaniplationer giver Spekulanterne de store Fortjenester og forvirrer Begreberne med Hensyn til de virkelige Værdier. B. førte denne Kamp undertiden sammen med andre (f. Eks. sammen med Borghjerg mod Alberti), men oftest alene; ved flere Lejligheder satte han alle sine Kræfter ind. Kampen tilspidsedes i Aarene efter Verdenskrigen. Karakteristisk er Talen

paa Transatlantisk Kompagnis Generalforsamling 1922 mod Emil Glückstadt, der da endnu var i sin fulde Anseelse (Jyllandsposten 13. Juni 1922). Kampen førtes allerede forud: i Dagspressen f. Eks. mod Bank- og Byggesvindelen 1906—08 og i Den overordentlige Kommission, hvoraf B. var Medlem (1914—21); han var Formand for Møllernævnet og Medlem af en Række særlige Udvalg. Han arbejdede ved de forskellige Enkeltspørgsmaals Afgørelse for den retfærdige Pris, den justum pretium, som han kendte fra Kirkefædrene. Mest kendt er Arbejdet angaaende Huder og Læder, der førte til voldsomme Sammenstød med Max Ballin ved Kommissionsmøderne og til Artikler i Dagspressen. B.s Stilling i disse Spørgsmaal var saaledes, at da Landmandsbankens Sammenbrud kom 1922, var det Befolkningens Ønske, at den Undersøgelse af Banken, som var nødvendig, skulde foretages af B. Der nedsattes Sept. 1922 en Kommission, som foruden af B. kom til at bestaa af daværende Landsdommer C. D. Rump og Bankinspektør, senere Nationalbankdirektør H. Green. B. var betænkelig ved at indtræde i Kommissionen, han vidste, at han ved mange Lejligheder vilde komme i Mindretal. Til Trods herfor gik han med, af Pligtfølelse, og ydede halvandet Aars intenst Arbejde. Kommissionen afgav Jan. 1924 en omfangsrig Beretning, som først og fremmest er B.s Værk, tilpasset saa meget som det af Hensyn til Kommissionens Sammensætning var nødvendigt. Den er et enestaaende Dokument til Belysning af Privatkapitalismens Skyggesider og fik bl. a. Betydning ved den senere Revision af Bank- og Aktielovgivningen. Landmandsbank-Sagens og Plum-Sagens Forløb var B. en Skuffelse. I Tiden derefter udtalte han sig sjældnere offentlig om Spørgsmaal, der laa uden for hans Fag. En Undtagelse danner bl. a. hans Polemik med Højesteretssagfører David ved Privatbankens Rekonstruktion 1928. I den offentlige Debat om økonomiske Spørgsmaal deltog B. derimod stadig. Det gjaldt f. Eks. med Hensyn til Valutaspørgsmaalet. Han var 1923—24 en ivrig Tilhænger af »Kronenedskæringspolitikken« i Modsætning til Deflationspolitikken. I Tiden omkring hans Død vandt hans Opfattelse stærkere Tilslutning. 1932—33 kæmpede han for »Shillingkronen«, med en mere psykologisk end økonomisk præget Motivering. Hans sidste offentlige Opgave var som Medlem af et til Arbejdsløshedens Bekæmpelse 1932 nedsat Udvalg. Han var selv i sine sidste Dage ivrigt og impulsivt optaget af disse Spørgsmaal og af videnskabelige Problemer. Han døde efter et Døgns Sygdom. Lige til det sidste var han en Mand, hvem mange søgte om Raad, baade Erhvervs-

folk og Politikere. Det blev sagt ved hans Baare, at han var sit Lands aarvaagne økonomiske Samvittighed.

Som Menneske var B. disharmonisk, fuld af Modsætninger. Til Tider virkede han uroligt og springende, til andre Tider klart og sikkert. Han var da Geniet, som mere end nogen anden samtidig Økonom med Intuitionens Klarhed saa Begivenhedernes Sammenhæng og Udvikling og formede sin Opfattelse i Udtryk, der huskedes. Han havde samlet Livserfaring fra Rejser i mange Lande og fra Samtaler med utallige — højst forskelligartede — Mennesker. Ved Universiteterne i Oslo og Kiel var han ofte Gæst, i Landboforeninger og ved Arbejdermøder en hyppig Foredragsholder. Da Stof og Oplevelser hos B. gik op i en højere Enhed, blev han en inciterende og forfriskende Lærer. Hans Lyst til at diskutere, ogsaa sine egne Resultater, hans uudtømmelige Fond af rammende Bemærkninger (hvorom der berettes utallige Anekdoter), hans Despekt for ydre Ting, Titler og Stillinger, gjorde ofte hans Forelæsninger — det urolige og springende til Trods — til Oplevelser. Han fortsatte Samarbejdet med de interesserede Studenter efter Eksamen, opmuntrede dem og diskuterede med dem, blev dem en trofast Ven. B. blev med Aarene et Stykke af en Filosof, hans Tale ved Afsløringen af Professor Harald Westergaards Buste paa Universitetet 1923 og hans tre Rektortaler (til de unge Studenter, til de 25-aarige og de 50-aarige Studenters Jubilæer) bærer Vidnesbyrd derom. B. var paa sin egen Maade en religiøs Natur. Allerede 1897 skrev han i »Vort Land« en Serie Artikler, som i ændret Skikkelse udkom 1917 under Titlen »Aloysius' Breve: Hinsides —« (indeholder »Vor Erkendelse af Gud«, »Sjælens Udødelighed« og »Over Golgatha —!«). B.s Tanker kredsede ofte om Døden; han var en Del Aar stærkt optaget af Buddhismen og bevarede gennem Aarene en ejendommelig Respekt for »den hellige Moderkirke« (Udtrykket brugt med en Brod mod Protestanterne). Hans Indgreb i de offentlige Begivenheder og hans videnskabelige Arbejde var en Del af hans personlige Liv, hvori det største for B. var Kampen for Sandhed og Ret og det sikreste, at man ikke skulde ængstes for den »Broder Død«, som er os alle vis, men mere for den Dag, da Regnskabet over ens Handlinger og Tanker og deres Følger skal gøres op.

To Malerier af Johannes Nielsen, paa Fr.borg (1933) og i Familie-eje. Buste af Carla M. Christiansen (i Kunstnerindens Eje).

Selvbiografi i Universitetsprogr. Nov. 1902. P. Grønvold i Socialøkonomisk Samfunds Festskrift, 1925, S. 47—54. Joseph Davidsohn i Politiken 20. Nov.

1930. Politiken 4. Febr. 1933. Berl. Tid.s Aftenudgave 4. Febr. 1933. Berl. Tid., Børsen, Dagens Nyheder, Politiken og Kristelig Dagblad 5. Febr. 1933. Jyske Tidende 8. Febr. 1933. Det frie Blad 18. Febr. 1933. Chr. Reventlow i Dagens Nyheder 26. og 27. Febr. 1933. Harald Westergaard, F. Zeuthen og Holger Koed i Nationaløkonomisk Tidsskr., LXXI, 1933, S. 65—84. Wilhelm Keilhau i Statsøkonomisk Tidsskr., 1933, S. 1—5. K. G. Fenelon i Economic Journal, XLIII, S. 345 ff. Universitetsprogr. Nov. 1933. E. Rindom i Gads dsk. Mag. s. A., S. 301—09.

Jens Toftegaard.

Birckner, Michael Gottlieb, 1756—98, Præst og Skribent. F. 21. Aug. 1756 i Kbh. (Petri), d. 1. Dec. 1798 i Korsør, begr. sst. Forældre: Murermester Johan Michael B. (ca. 1725—60) og Anna Marie Wiborg (ca. 1719—59). Gift 17. Juli 1795 i Vester Skerninge med Henriette Christine Hornemann, døbt 26. Nov. 1772 i Marstal, d. 21. Maj 1845 i Kbh. (Holmens) (gift 2° 1803 med senere Gehejmekonferensraad Jonas Collin, s. d.), D. af Sognepræst Jacob Utzon H. (1720—87) og Margrethe Christiansdatter Sadolin (1738—1810).

B. blev tre Aar gammel forældreløs og opdroges hos Stadens Bedemand Adolph Reersløv, dimitteredes privat 1772, maatte derefter ernære sig ved Undervisning, tog teologisk Eksamen 1784. Han blev 1790 residerende Kapellan ved St. Laurentii tyske Menighed paa Før, 1792 i Korsør, blev 1798 kun et Par Dage før sin Død kaldet til Sognepræst for Vemmelev og Hemmershøj, et Embede, han altsaa ikke naaede at tiltræde. 1788 udgav B. som sit første Skrift en Prædiken om »Dødens Frygt«, offentliggjorde 1796 en Afhandling i »Minerva« mod Adelsprivilegier, senere flere andre litterære Arbejder. 1797 kom Hovedskriftet, »Om Trykkefriheden og dens Love«, 1798—1800 hans »Samlede Skrifter« i fire Bind. Heraf rummer første Bind hans nævnte Skrift om Trykkefriheden, andet Bind »Videre Undersøgelser om Trykkefriheden og dens Love«, fjerde Bind, »Efterladte Skrifter«, er udgivet af A. S. Ørsted, der i nogen Grad var Forfatterens aandsbeslægtede.

B. led hele sit Liv igennem under trange og vanskelige Kaar, men samlede dog betydelige Kundskaber og blev en frimodig Talsmand for Oplysningstankerne og hele den fornuftmæssige Idealisme, der var karakteristisk for hans Tid. Hans Interesser var vidtspændende og berørte ogsaa Krav om en kort, bestemt Lovbog, gratis Retspleje, den lærde Skoles Omdannelse i realistisk Retning. Sine Meninger forstod han at give Udtryk i et klart og let læseligt Sprog. Filosofisk var han Discipel af Kant, i religiøs Henseende en fuldblods Rationalist, og han skrev i denne

Aand paa meget typisk Maade om Opgaverne for »den gejstlige Stand«. Naturligvis var han »Patriot« og skrev ogsaa »om Kærlighed til Fædrelandet«; egentlig national Følelse var ham dog fremmed, og han har skarpt dadlet den danske »Antigermanisme«. Fremfor alt troede han paa Menneskerettighederne, og han har vel ogsaa oprigtig troet paa Muligheden af at gøre dem fuldt gældende under den Regeringsform, der fandtes i Danmark-Norge. I sit til Kronprins Frederik dedicerede Skrift om Trykkefriheden taler han dog mærkelige og dristige Ord om »en Revolution fra oven«, naar »en ædel og patriotisk Mand, besjælet af Følelse for Menneskeværd og Menneskevel, en Gang opstaar blandt de mægtige og utvungen, blot af Kjærlighed til Borgerfrihed og Menneskeforædling, højmodig opofrer egen Storhed og Vælde«. B. ønskede ogsaa fuld Frihed til Drøftelse af Religionssager, og tænkte sig, bortset fra utilladelig Indblanding i andres Privatsager, egentlig ingen anden Grænse for Retten til at ytre sig offentlig, end at det ikke skulde være tilladt at opfordre til ligefrem Opstand eller Modstand mod den bestaaende Regeringsform og de herskende Autoriteter (om en Anmelder af B.s Skrift, der kom for Skade at udtale sig for endnu videregaaende Frihed, se P. Collett). Det var ved sin Agitation for Trykkefriheden, der som hans øvrige litterære Virksomhed var præget af stor filosofisk Skarpsindighed, at B. især vakte Opmærksomhed i sin Samtid og opnaaede et meget hædret Minde i den nærmeste Eftertid. — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek. — Mindestøtte paa Kirkepladsen i Korsør. Tegnet og stukket af G. L. Lahde 1797.

Autobiografi i Lahdes Samling af fortjente danske Mænds Portraiter, I, 1798. Kbh.s Universitetsjournal, 1798, S. 190. Minerva s. A., IV, S. 238 f. Den dsk. Tilskuers, s. A., S. 745—52. Jul. Clausen i Nord. tidskr., 1897, S. 229—48. F. Rønning: Rationalismens Tidsalder, III, 2, 1899, S. 384—91.

Birger, Ærkebiskop, se Gunnensen.

Hans Jensen.

Birke, Louise, f. 1874, Forfatterinde. F. 21. Juni 1874 i Kbh. (Johs.). Forældre: Zoologen Georg Peter Winther (s. d.) og Hustru. Gift 29. Juni 1899 i Kbh. (Johs.) med Kapellan, senere Sognepræst i Terslev Niels Frederik Georg Axel B., f. 24. Dec. 1870 i Store Hedinge, d. 19. Juni 1931 i Terslev ved Haslev, Broder til Martin B. (s. d.).

L. B. var som Barn svagelig og maatte undervises hjemme. Hun interesserede sig stærkt for Tegning og Maling, gik som voksen paa Malerinden Ville Bangs Malerskole, men maatte af Helbredshensyn opgive at blive Malerinde. Tidlig vakttes hendes

Lyst til at skrive, men først 1913 vovede hun sig frem for Offentligheden med den store Slægtsroman »Fru Vibe«. Den begivenhedsrige Herregaardsskildring med dens Blanding af Mystik og stærkt bevæget Handling og med dens smukke Billede af en Kvinde fik en god Modtagelse af Læseverdenen. I »Lille Fru Jensen« (1914) fortsatte Forfatterinden sin følsomme Kvindeskildring, og i Bøger som »Arvid fra Kløften« (1915), »Ebba« (1916), »Mens Jul gaar ind —« (1917), »Bundet« (1919), »Svigerdøtrene paa Botangegaarden« (1920), »Kirsten Kokkes Historie« (1923), »De som længes —« (1924), »En af Slægten« (1926) og »Familien Mynge« (1928) viste hun sig som en underholdende Fortæller; hendes Skildringer, især af Kvinder, er i deres til Tider lidt højstemte Idealisme præget baade af psykologisk Sans og skikkelsesdannende Evne.

Hadsten-Bogen 1917.

K. K. Nicolaisen.

Birke, Peter Laurids Martin, f. 1865, Officer. F. 7. Juni 1865 i Store Hedinge. Forældre: Skomagermester, senere Stationsmester Rasmus Rasmussen (Navneforandring til B. 1891) (1836—1917) og Kirsten Hansen (1835—1920). Gift 19. Nov. 1891 i Kbh. (Matth.) med Paula Vilhelmine Bentzen, f. 17. Marts 1868 i Kbh., D. af Revisor, senere Kontorchef i Finansministeriet og Etatsraad Lauritz Christian B. (1817—94) og Pauline Jensen (1826—1915).

B. blev Sekondløjtnant i Fodfolket 1885, Premierløjtnant 1889 og gennemgik 1894—96 Officerskolens Stabsafdeling. 1897—1905 var han til Tjeneste i Krigsministeriet — 1902—05 tillige Adjudant ved Generalstaben; blev Kaptajn 1905. 1908 var han en Tid til Tjeneste ved et fransk Infanteriregiment, 1909—13 atter ved Generalstaben, og sidstnævnte Aar blev han Oberstløjtnant. 1916 blev han Stabschef ved 2. Generalkommando og forfremmedes 1919 til Oberst. 1921 blev han Chef for 4. Regiment, 1922 Generalmajor og Chef for Generalstaben. — Ved Siden af, at betydelige militære Anlæg og militære Studier gjorde B. særlig egnet til de indflydelsesrige Stillinger, han til sidst indtog i Hæren, førte en tidlig udviklet Interesse for Politik ham ind ogsaa paa den politiske Bane. 1921 kom han, ved Fru Marie Lassens Død, paa et Suppleringsmandat ind i Landstinget, hvor han straks ydede et betydeligt Arbejde ved Udformningen af Hærloven af 1922. 1924 opnaaede han ikke Genvalg, men kom atter ind i Landstinget 1925 som landstingsvalgt Medlem. Hans Stilling som Venstrepolitiker og samtidig som Repræsentant for den ansvarlige militære Sagkundskab medførte imidlertid Vanskeligheder, der bevirkede, at han 1929 udtraadte

af Landstinget. 1930 søgte han sin Afsked af Militærtjenesten. — B.s anerkendte administrative Dygtighed og store Arbejdsevne har yderligere medført en betydelig Virksomhed paa andre Omraader. Han har saaledes bl. a. været Medlem af det udenrigspolitiske Nævn og af den danske Delegation ved Folkeforbundsfor­samlingen i Genève, og ved Gennemførelsen af Grønlandstraktaten med Norge 1924 delte han Æren og Ansvar for denne med J. C. Christensen og N. Neergaard. Han var flere Aar Formand for Officersforeningen i Kbh. og er fra 1932 Sekretær ved Grænseforeningen. Han er en særdeles interesseret og personlig fortrinlig Skytte og har gennem Aarene ydet en meget betydningsfuld Indsats for Skyttesagen, bl. a. som Formand for Kbh.s Skytteforening 1926—33. B. virkede i sin Ungdom meget for Stenografiens Udbredelse og skrev bl. a. Stenografiens Historie i Danmark (Stenogr. Tidsskrift, V, 1899), var i mange Aar Formand for Dansk stenografisk Forening — nu Æresmedlem. — R. 1910. DM. 1918. K.² 1924. K.¹ 1927.

Nationaltid. 7. Juni 1925. København s. D.

Rockstroh.

Birkedal, Uffe, 1852—1931, Præst og Forfatter. F. 17. Juni 1852 i Ryslinge, d. 23. Maj 1931 i Ringe, begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Valgmenighedspræst Vilhelm B. (s. d.) og Hustru. Gift 3. Juli 1878 i Blidstrup ved Gilleleje med Louise Amalie Nyegaard, f. 27. Jan. 1852 i Skive, d. 8. Febr. 1917 paa Frbg., D. af Sognepræst Conrad Sophus N. (1815—82) og Caroline Margrethe Schiødte (1818—91).

Hjemmet i Ryslinge var Midtpunkt i et stærkt religiøst og folkeligt Røre. B. har selv skildret Barndomstiden i »Ryslingebogen« 1917 og i »Protestantisk Tidende« 1919. Han havde Faderens livfulde, stemningsbevægede Sind, der stundom slog over i Kaadhed. I Skoletiden blev hans Hørelse svækket ved Skarlagensfeber; det blev til Tunghørighed, til sidst Døvhed, der efterhaanden gjorde ham til en ensom Mand. Sit gode Humør og sin vittige Slagfærdighed bevarede han, til Alder og Ensomhed gjorde ham tung. — Han blev Student 1871 fra Odense og cand. theol. 1877. Sin Præstegerning begyndte han n. A. som Kapellan i Stadager, 1879—84 var han Sognepræst i Brande og 1884—93 ved St. Catharine Kirke i Ribe, hvorefter han maatte søge sin Afsked paa Grund af voksende Døvhed. Maaske tilskyndedes han ogsaa dertil ved, at hans Udvikling førte ham i stærkt liberal-teologisk Retning. Mellem ham og hans Fader voksede derved en Modsætning op. B. maatte ofte høre, at han var Birkedals Søn, rimeligvis har det

øget Oppositionslysten hos ham. Som emeritus kunde han ikke lægge op. Han blev Redaktør i Næstved, Højskoleforstander i Rønde (1894—96) og i Nørre Ørslev paa Falster (1896—97). En Aarrække (1900—18), før Døvheden og Værkbrudenhed helt tvang ham bort fra al den Slags Arbejde, var han Unitarernes Præst i Kbh. og meget paaskønnet af deres Frie Kirke-Samfund. I deres Blad »Protestantisk Tidende« skrev han meget. Han tog ogsaa livlig Del i Arbejdet for Fredssagen. Visedigter var han allerede fra Ungdommen. Hans Skildring af Augustin »En Taarsøn« (1924) er i bunden Form, saavel som »Den gamle Ørn« (1929) og »Levet, tænkt og følt« (1922). Mest frugtbar var dog hans Virksomhed som kyndig og smagfuld Oversætter af engelsk Digtning, Miltons »Det tabte Paradis«, Carlyle, Tennyson m. fl. samt fra Fransk Victor Hugo. — Maleri af G. V. Blom 1910. Buste i Gips af R. Bøgebjerg 1906.

Ryslingebogen 1917. Protestantisk Tidende 1919. Slægt i Tillæg til Stamtafver over V. H. Beyers Efterkommere, 1904 og ved Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 30. Maj 1931. Min Religion og Livsanskuelse, i Dansk Tidsskr. s. A. Thorvald Kierkegaard i Politiken 17. Juni 1932.

A. J. Rud.

Birkedal, Schøller Parelius Vilhelm, 1809—92, Præst og Forfatter. F. 7. Dec. 1809 paa Aalebækgaard, Møen, d. 26. Juli 1892 i Gentoftte, begr. i Ryslinge. Forældre: Godsinspektør paa Nordfeld og Forpagter Ludvig Harboe Birchedahl (1772—1819) og Agathe Johanne Husum (1775—1864). Gift 4. April 1837 i Kbh. (Trin.) med Emilie Christiane Meyer, f. 11. Marts 1815 i Kbh. (Trin.), d. 27. Dec. 1889 i Gentoftte, D. af Urtekræmmer, Kaptajn Johan Frederik M. (ca. 1766—1831) og Conradine Ditlevine Augusta Beyer (1770—1850).

Hjemmet paa Aalebækgaard var idyllisk, rent og fromt, men ikke stærkt religiøst præget. Faderen var fuld af Livslyst og Lystighed, med digteriske Stemninger. Moderen havde vaagen Sans for Naturskønhed og vakte tidlig hos Børnene Forstaaelsen af den vidunderlige Natur, Skoven, Klinten, Havet, der omgav dem. Drengen Vilhelms Fantasi- og Følelsesliv udvikledes stærkt under denne Paavirkning og Friluftsofdragelse og næredes yderligere ved den poetiske Undervisning, som en Morbroder, Overkrigskommissær Meyer, gav. Han var en Særling, men evnede at aabne Drengens Øjne for Oehlenschlägers Digtning og Holbergs Vid. Til sit trettende Aar opholdt B. sig hos sin Moder, der allerede 1819 var blevet Enke; men hen imod Konfirmationstiden kom han i Huset hos en Slægtning i Ringsted, og efter Konfir-

mationen blev han sendt til Aarhus, hvor en ældre Broder var Læge. 1824 bragte denne ham til Kbh. for at sætte ham i Lære paa Kong Salomons Apotek, men denne Virksomhed tiltalte ikke den livlige Dreng. Efter seks Dages Forløb meddelte han sin Broder, at han vilde til Grækenland for at tage Del i den græske Frihedskamp. Ved Lægen H. B. Grams Mellekomst lykkedes det dog at bringe den femtenaars Knøs til at opgive sine krigerske Planer, og ved Grams og Professor og Hofkirurg C. Fengers Hjælp fik han Plads i den christianshavnske Borgerdydskole. Der havde han de senere Præster P. A. Fenger, Kalkar, J. C. Lindberg og L. C. Müller til Lærere, og især den førstes Religionstimer blev af stor Betydning for hans indre Liv. I dem »ringede det første Gang til Kirke« for ham.

Efter 1829 at være blevet Student førte han et fortroligt Samliv med en Kreds af opvakte unge Mænd, for hvem »Digtning, Fædrelandet og Friheden var lysende Stjerner«. Foruden hans Skolekammerater C. Hall, C. E. Fenger og J. V. Bloch hørte bl. a. D. G. Monrad og Grev F. M. Knuth til dette »Selskab uden Navn«. B. havde besluttet at studere Teologi, men han fandt kun liden Tilfredsstillelse ved Universitetets Vejledning. »Ej en eneste Gnist — blev kastet mig i Sjælen, i fire Aar for vist«, klager han siden i sin rimede »Livsførelse«. Dog blev Sibberns og Oehlenschlägers Forelæsninger ham til stor Hjælp i hans Ungdoms Brydningstid med Modsætningen mellem Ideal og Virkelighed, han havde stort Udbytte af Martensens Manuduktion, og ved Mynsters Prædikener »ringede det anden Gang til Kirke« for ham. Da han 1834 havde taget Embedseksamen, tilbragte han nogle Kandidataar som Lærer paa Landet og i Hovedstaden, indtil han 1837 blev kaldet til Ringkøbing som Kateket og Førstelærer ved Borger-skolen.

Da B. rejste til Ringkøbing, var han en Discipel af Mynster. Han siger om denne, at han ikke blot berigede Tanken, men at han ogsaa »forstod at finde Hjertet«. Alligevel var endnu kun Tanken, men ikke Hjertet i ham blevet kristnet ret. Mynsters og Oehlenschlägers Paavirkning sporedes altid siden i hans Tale. Under Udøvelsen af Præstegerningen og især gennem Indflydelse af en Nabopræst (Hassenfeldt i Velling) kom han nærmere og nærmere til den Grundtvig'ske Kristendomsopfattelse. B. har i en Artikelrække 1852 i »Dansk Kirketidende« skildret sin Præstevn i Velling og derigennem tillige, hvorledes den kirkelige Anskuelse klaredes for ham og blev hans egen. Allerede i hans Barndom havde Grundtvigs »Roskilde-Rim« gjort et stærkt Ind-

tryk paa ham; i Skoleaarene havde han jævnlig hørt Grundtvig prædike i Frelser Kirke, og »uden at forstaa noget af Vidnesbyrdet, der lød«, havde han følt »sig ombruset af en mægtig Aandsstrømning«. I en modnere Alder var han oftere Grundtvigs Tilhører i Frederiks Kirke, men endnu 1839, da han i et Skrift om »Stænderforhandlingerne i Roskilde angaaende Sognebaandets Løsning« tog Grundtvig, Lindberg og de sjællandske Præster i Forsvar mod de bitre Domme, der var fældet over dem i Stænder-salen, især af Mynster, fralagde han sig ethvert Discipelforhold til Grundtvig. S. A. gjorde han imidlertid en Rejse til den Del af Sydsjælland, som Mynster spottende kaldte »Det hellige Land«, og paa denne traadte han i nøje Forhold til den sjællandske Væk-kelse og især til flere af Grundtvigs Venner, der var Ledere af de vakte Kredse.

Under smaa og tarvelige Forhold i Ringkøbing havde Fru B. Brug for sine fremragende Evner til at afpasse Hjemmets Liv efter Vilkaarene og følge det Kald, hun følte til at værne sin ikke videre praktiske eller økonomiske Mand. Hun forstod ogsaa at staa ham bi i de aandelige Kampe, han maatte igennem, da han 1840 ombyttede Kateketembedet i Ringkøbing med en mere selvstændig Virksomhed som Sognepræst for Sønder Omme og Hoven Menigheder. Hans Navn blev nu kendt i videre Kredse. Forskellige Indlæg i Dagens Stridigheder røbede hans Slagfærdighed og hans brændende Nidkærlighed, og flere Prædikener, bl. a. Begyndelsen af den ypperlige Postil »Synd og Naade« (1848—49), viste hans sjældne Gaver som Prædikant og hans kristelige Alvor. 1849 blev han kaldet til Sognepræst i Ryslinge, og der fik han en stadig voksende Indflydelse paa en stor Kreds af det fynske Kirkefolk. Langvejs fra strømmede man til Ryslinge Kirke for at glæde sig over B.s vækkende Prædikener, hvis Indhold i stigende Grad lagde for Dagen, at Prædikanten var blevet Grundtvigs Discipel, paa samme Tid som deres Form viste, at han ogsaa skyldte Oehlen-schläger og Ingemann meget. B.s Styrke som Taler var en smeltende Varme. Hans Kristendomsforkyndelse havde en ejendommelig Baggrund af Frihedssans og Fædrelandskærlighed, og baade i hans Prædikener og Foredrag, der foreligger i flere »folkelige Julegaver«, mærkede man Romantikens Aandepust.

I seksten Aar udfoldede B. som Præst i Ryslinge en betydelig Virksomhed i den kristelige og folkelige Vækkelses Tjeneste. Ved sin Deltagelse i Striden med Provst Hald i Lumby om udensogns Præsters Adgang til Sognekirken bidrog B. til Sognebaandets Løsning. 1864—66 var han Medlem af Rigsraadets Folketing.

Det var Ønsket om »at vidne ud af sit danske Hjerte«, der havde bragt ham til at søge Valg; og kun ved Forhandlingen om de to store Sager, Fredsslutningen og Grundlovforandringen, tog han Ordet i længere Foredrag. Da Fredsslutningen i Nov. 1864 forelaa til endelig Afgørelse, udtalte han »et varmt og kærligt Nej til Danmarks Dødsdom«, og under Kampen om Forfatningsforandringen brød han gentagne Gange en Lanse for den gamle Grundlov. Da han i Sommeren 1864 vendte hjem fra Rigsraadets første Samling, sluttede han en Søndag den sædvanlige Kirkebøn med Ordene: »Gud give Kongen et dansk Hjerte, om det er muligt«. Nogle i Sognet indkvarterede Artillerister meddelte dette til deres Kaptajn, og der blev indledet en Undersøgelse. Denne førte dog foreløbig kun til, at B. i en Erklæring til Provst og Biskop forklarede det Udtryk, han havde brugt. Men da han i en Rigsraadstale 2. Sept. 1865 havde rettet et skarpt Angreb paa Ministeriet og dets Politik, fik han 22. s. M. sin Afsked. En stor Del af Sogmenigheden i Ryslinge vilde imidlertid ikke skilles fra ham, og han vedblev at holde Gudstjenester, først i private Huse, senere i en Lade ved Boltinggaard i Ringe Sogn, og 8. Aug. 1866 indviedes en Kirke, som hans frie Menighed havde ladet bygge i Ryslinge. Forholdene i B.s gamle Sogn vakte flere Steder i Landet et levende Ønske om at tilvejebringe en Lov, der, ved at tillade Dannelsen af Frimenigheder inden for Folkekirken, kunde bevare Forbindelsen mellem B.s Kreds og den danske Folkekirke, og efter mange Kampe paa og uden for Rigsdagen gennemførtes Valgmenighedsloven af 15. Maj 1868. I Kraft af denne anerkendtes den frie Menighed, der havde samlet sig om Nasaretkirken i Ryslinge, som en Valgmenighed inden for Folkekirken og B. som dens Præst.

I de følgende Aar fortsatte B. ogsaa sit Arbejde for den folkelige Vækkelse, og Sønderjyderne og Forsvarssagen havde i ham en djærv og utrættelig Talsmand. Da det var blevet forbudt danske Præster at prædike i Sønderjylland, ordinerede B. 30. Juli 1874 paa Askov Folkehøjskole Cornelius Appel fra Rødding (s. d.) til Fripræst for nogle af den preussiske Statskirke udtraadte Sønderjyder. Dette Skridt gav Anledning til en Provsteretssag, som endte med, at Højesteret (18. April 1877) idømte B. og de andre præstelige Deltagere i Ordinationen en Bøde.

Som Politiker havde B. hørt til det nationale Venstre, men efter at dette var gaet op i Det forenede Venstre, var han ofte misfornøjet med Partiets Holdning. For at modarbejde den i hans Øjne for Folk og Fædreland fordærlige Politik, som Venstre-

partiet fulgte, stillede han sig gentagne Gange til Folketinget som Høgsbros Modkandidat, men han opnaaede ikke Valg. Derimod fik han Lejlighed til i Tale og Skrift at gøre Indsigelse imod de Skridt fra Venstres Side, som han misbilligede, og i flere djærve Smaaskrifter foreholdt han sine Venner deres Forsømmelser og Forsyndelser. Hans uforbeholdne Optræden mod det, der efter hans Mening var forkasteligt, bragte ham ogsaa lidt efter lidt i stærk Modsætning til en stor Del af hans egen Valgmenighed, som billigede Det forenede Venstres Politik; men til Trods for den politiske Uenighed holdt det kirkelige Samfundsbaand. Efter nogle Aars Forløb fandt B. det dog rigtigst af Hensyn til sin høje Alder, og fordi han i sin Kapellan Karl Povlsen havde en god Efterfølger, at skilles fra den Kreds, for hvilken han i en lang Række af Aar havde været saa meget, og han tog da (1885) Afsked med sin Valgmenighed. Siden boede han paa Vældegaard Højskole i Gentoftø, i hvis Forsamlingssal der een Søndag hver Maaned samledes en stor Kreds fra Hovedstaden og Landet om den gamle Præsts Prædikestol; B. tog ogsaa efter Nedlæggelsen af sin Præstegering Del i Drøftelsen af kirkelige og nationale Spørgsmaal.

Af hans rige Forfattervirksomhed maa det her være nok, foruden Postillen »Synd og Naade« (1848—49, 6. Opl. 1883) at nævne hans anden Postil »Naadens Sorg og Sorgens Naade« (1855—57) og hans »Daglig Husandagt til Oplysning og Opbyggelse for troende og døbte« (1860, 5. Opl. 1900), der har fundet stor Udbredelse i hele Norden. Ogsaa som Digter har B. forsøgt sig, og som saadan er han bedst kendt ved sin Missionssalme »O Herre Krist! din Stjerne staar« og Fortællingen »Kirkeklokkeklangen i den norske Dal« (1869, 12. Opl. 1913). I sine sidste Aar fuldførte B. i tre Bind sine »Personlige Oplevelser i et langt Liv« (1890—91), et ejendommeligt, stærkt personligt Arbejde. — R. 1856. — Mindesmærke af N. Skovgaard ved Nasaretkirken i Ryslinge (1894). Mindesten ved Rødkilde Folkehøjskole (1909). Maleri af A. Jerndorff paa Fr.borg (1887). Portrætteret paa Constantin Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (1860—64) sst. Buste af J. Fjelde (1883). Medaillon af samme. Litografi 1857. Træsnit 1868, 1870, 1879, af H. P. Hansen 1884 efter Fotografi og 1891.

V. Birkedal: En Livsførelse, I—II, 1863—64. Samme: Kongen har dømt — Folket skal dømme, 1866. Samme: Frits Boisen, en Ven skildret af en Ven, 1884. Samme: Personlige Oplevelser i et langt Liv, I—II, 1890—91. Lavrids Nyegaard: Vilhelm Birkedal. En Levnedstegning, 1896. Samme: Vilhelm Birkedal, hans Liv og Kamp, 1911—12. Karl Povlsen: V. B. og Ryslinge i

Ryslingebogen, 1909. H. Begtrup: Dansk Menighedsliv, III, 1932, S. 66—96. S. Elvius: Danmarks Præstehistorie 1869—84, 1885—87, S. 416 ff. L. Helveg: Den danske Kirkes Hist. efter Reformationen, 2. Udg., II, 1883, passim. L. Frederiksen: Den kirkelige Bevægelse i Ryslinge i Fyen fra 1849—68, 1880. Ill. Tid. 10. April 1887.

Fr. Nielsen (A. J. Rud).*

Birkedal-Barfod, Ludvig Harbo Gote, f. 1850, Organist. F. 27. Maj 1850 i Kbh. (Vartov). Forældre: Historikeren Frederik Barfod (s. d.) og Hustru. Gift 10. Nov. 1877 paa Frbg. med Beate Ferdinandine Winther, f. 16. Sept. 1854 i Kbh. (Frbg.), D. af Kancellist i Finansministeriet, senere Overtoldinspektør Johan Vilhelm Egternak W. (1819—75) og Christiane Ferdinandine Klagenberg (1826—1903).

B.-B. var inden Optagelsen paa Konservatoriet et Par Aar Elev af Gebauer i Klaver og Teori og spillede Violoncel hos Rüdinger; paa Konservatoriet (1870—72) havde han Gade og Hartmann, Gebauer, Helsted og Neupert til Lærere. 1873 ansattes han som Organist ved Metodistkirken i Rigensgade og virkede samtidig som Organist ved Garnisons Sygehus, 1877—94 ved Frue Kirke i Svendborg, hvorfra han paa Tietgens Opfordring søgte Embedet som Organist ved Marmorkirken (ansat her fra Indvielsen 1894 til 1926), ved sin Afsked havde han saaledes virket 53 Aar i Kirkens Tjeneste. 1906 overtog B.-B. efter Nebelong Kbh.s Organistskole, som han ledede til 1932. Han var en Periode en søgt Lærer, der desuden underviste i Orgelspil og Teori ved Matthison-Hansens Musikkonservatorium og ved Statens Lærerkursus; endvidere har han været Musikanmelder ved »Kristeligt Dagblad« (1899). Det Ancker'ske Legat havde han 1903 og rejste herfor i Sverige, Finland, Rusland og Tyskland. Han har udgivet en Del Kompositioner især af pædagogisk Natur, Pedalstudier, Etuder, Harmoniumskole, desuden Karakterstykker, Sonate, Fantasi for Orgel, Sørgemarch, Sange. Hans Navn er dog især knyttet til den store Koralbog: »Menighedens Melodier« (I—II, 1914—15, 2. Udg. 1920). Dette store Samleværk fremkom paa Initiativ af Biskopperne, der valgte B.-B. til Udgiver; han fik redaktionel Hjælp af Pastor Oluf Madsen (valgt af ham selv) og af Pastor Severin Widding (valgt af Biskopperne). Et Spørgeskema udsendtes til Menighederne for at konstatere den Kirkesang, der paa hin Tid levede i Menighederne, og Resultatet af dette Rundspørge afgav Normen for Koralværkets Redaktion, saaledes at man fik kodificeret den i Brug værende Melodimasse. Den endelige Redaktion og Afgørelsen af Harmoniseringsspørgsmaalet er B.-B.s Værk. »Menighedens Melodier« fik paa denne Maade i Melodivalget

et stærkere demokratisk Tilsnit, end man tidligere havde kendt, idet den aabnede Adgang for samtlige kirkelige Kredses Salmemusik, en Alsidighed, der dog atter i nogen Grad begrænsedes ved B.-B.s personlige Smag med Hensyn til Harmoniseringernes Stil i adskillige af Kompositionerne. — R. 1914. — Maleri af Anna Lejmann. Tegninger af Borresøe og R. W. Harvest.

Nationaltid. 26. Maj 1910. Th. Hauch-Fausbøll: Matthison-Hansens Musik-konservatorium, 1910. Fr. Birkedal-Barfod: Stamtavle over Slægten Barfod-Barfood-Barfoed, 1925, S. 109 f.

Erik Abrahamsen.

Birket-Smith, Sophus Lauritz Henrik Christian Julius, 1838—1919, Biblioteksmand, Litteraturhistoriker. F. 28. April 1838 i Randers, d. 1. Okt. 1919 i Kbh., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Boghandler, exam. juris Johan Frederik S. (1802—70) og Henriette Thommesen (1806—83). Døbt Smith, antog i 60'erne Fornavnet Birket, Navneforandring til B.-S. 9. Aug. 1904. Gift 20. Aug. 1875 paa Frbg. med Balletdanserinde Hansine Albertina Ludovica Nielsen, f. 5. Jan. 1857 i Kbh. (Frue), d. 3. Okt. 1927 sst., D. af Arbejdsmand Peder N. og Cathrine Marie Andresen.

B.-S. blev Student 1855 fra Randers, cand. phil. 1856; studerede Medicin, men opgav det, tiltrukket af den klassiske Oldtid, ikke mindst dens Kunstarkæologi, som han flittigt studerede, især ved Besøg i Mønt- og Antikkabinetet; ved denne sidste Samling gjorde han nogle Aar en Slags Volontørtjeneste og udgav (1861—62) et Par mindre deskriptive Arbejder over Dele af dens Indhold. 1863 ansattes han som Assistent ved Universitetsbiblioteket; n. A. deltog han som Infanterist i Felttogets Slutning og vendte, da Krigen var forbi, tilbage til Biblioteket, hvor hans videnskabelige Interesser ledtes ind paa andre Baner end før. Det blev den ældre danske Litteratur, som hans Studier nu samlede sig om; de blev meget frugtbringende, men førte lige saa lidt som de tidligere til nogen afsluttende Embedseksamen. Fra 1873 var han desuden Universitetsarkivar (til 1909) og konstitueredes tillige 1878 som Bibliotekar ved Kongens Haandbibliotek, men maatte fratræde denne sidste Stilling, da han 1880 udnævntes til Chef for Universitetsbiblioteket (med Titel Bibliotekar, 1893 ændret til Overbibliotekar), et Embede, han beklædte til 1909, da han tog sin Afsked.

Som Bibliotekschef var B.-S., skønt afmaalt og noget kølig af Væsen, fri for enhver Art Bureaukratisme over for Publikum og viste det sin Imødekommenhed ved Udarbejdelsen af et mere liberalt Reglement, Indretningen af et særligt Tidsskriftværelse og en ny Læsesal med righoldigere Haandbibliotek og længere Aab-

ningstider. Stor Kraft satte han ind paa Tilvejebringelsen af alfabetiske og systematiske Kataloger til Afløsning af de eksisterende, for længst ganske forældede, og fremmede disse Arbejder saa energisk, at ved hans Afgang var de to Trediedele af Bogmassen omkatalogiseret; den Form, der efter tysk Mønster lagdes til Grund for det systematiske Katalog, viste sig dog i Tidens Løb mindre praktisk. Mod Slutningen af hans Funktionstid blev Magasinrummene udvidede ved en Tilbygning i Universitetsgaarden, men i øvrigt satte han en Ære i at administrere saa billigt som muligt; Nødvendigheden af en Forøgelse af Annum og Personale havde han derfor kun i ringe Grad Blikket aabent for, hvorved Spiren lagdes til det Misforhold mellem Bibliotekets Budget og dets Opgaver, som Udlandets stadigt voksende Bogproduktion i de kommende Aar lod træde stedse tydeligere frem.

Ved Siden af Biblioteksgerningen udfoldede B.-S., der var i Besiddelse af en overordentlig Arbejdsevne, en omfattende Udgiver- og Forfattervirksomhed. Særlig to Omraader beherskede han med større Sagkundskab end nogen anden. Det ene var det gamle danske Drama før Holberg, hvis vigtigste Tekster han fremlagde i en Række Udgaver: »Ludus de sancto Kanuto duce« (1868), »Grevens og Friherrens Komædie« (1871; 2. Udg. 1874), »De tre ældste danske Skuespil (Christiern Hansens Komædier)« (1874), »Hieronymus Justesen Ranchs danske Skuespil og Fugleviser« (1876—77), »Tobiæ Komædie« (1887), »Comoedia de mundo et paupere« (1888), »Peder Hegelunds Susanna og Calumnia« (1888—90) og »Nicolaus Manuals Satire om den syge Messe« (1893), alle forsynede med litteraturhistoriske Indledninger, der omhyggeligt gjorde Rede for Forfatterne, deres Kilder og Værkernes Stilling i Litteraturen. Disse Indledninger tillige med enkelte andre Afhandlinger af beslægtet Art (Djævelen i Datidens Komædie) samlede han i Skriftet »Studier paa det gamle danske Skuespils Omraade« (1883; 2. Række 1896).

Hans andet Arbejdsfelt var det 17. Aarh.s danske Memoirelitteratur med Leonora Christina som Midtpunkt. Det faldt i hans Lod 1869 (3. Udg. 1885) at udgive »Jammersmindet«, efter at F. R. Friis Aaret forud først af alle Danske havde opsporet Værkets Eksistens hos den Ulfeldt'ske Families Descendenter i Østrig, og han førtes derved ind paa en aarelang Beskæftigelse med den berømte Kongedatter, som hvis Defensor han kom til at føle sig. I »Danske Samlinger«, af hvilket Tidsskrift han fra 1870 til dets Ophør 1879 var Medudgiver, offentliggjorde han 1871 hendes franske Selvbioграфи, behandlede 1872 i et særligt Skrift

hendes Ophold i Maribo Kloster og udgav 1879—81 som Slutsten i to Bd. den store Monografi »Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie«, med fuldkomment Herredømme over det til Raadighed værende Materiale, et Hovedværk inden for Danmarks nyere historiske Litteratur. Hertil føjede han Udgaver af andre af Datidens Memoireforfattere: Otto Sperlings Selvbiografi (1885) og Johan Monrads (1888). — Mere i Samklang med hans Embedsgering staar Skriftet »Om Kjøbenhavns Universitetsbibliothek før 1728, især dets Haandskriftssamlinger« (1882) og Udgaven af Kbh.s Universitets Matrikel 1611—1828 (3 Bd., 1890—1912). Siden 1894 var han sysselsat med en Fortsættelse til 1880 af Erslews Forfatterleksikon, men naaede ikke til Ende dermed; det af ham samlede Materiale findes i Det kgl. Bibliotek.

1879 optoges B.-S. i Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, 1883 blev han Medlem af Kommissionen for det Arnamagnæanske Legat. — Dr. phil. h. c. 1894. — Konferensraad 1909 (frasaede sig Titlen 1912). — R. 1880. DM. 1892. K.² 1898. — Relief af Fr. Birket-Smith i Universitetsbiblioteket (1918). Buste af samme i Familieeje (1907).

Selvbiografi i Universitetsprogr. Nov. 1894. Erindringer fra Universitetsbiblioteket i Ex Bibliotheca Universitatis Hafniensis, 1920, S. 1—9. J. A. Fridericia i Politiken 22. Jan. 1905. Th. Hauch-Fausbøll i Ill. Tid. 29. Jan. 1905. Sofus Larsen i Nord. tidskr. f. bok- ock biblioteksvæsen, VI, 1919, S. 243—50, og i Ex Bibliotheca Universitatis Hafniensis, 1920, S. 10—14. Carl S. Petersen i Haandbog i Bibliotekskundskab, 3. Udg., II, 1927, S. 83 f. Svend Dahl: Universitetsbibliotekets Bygninger gennem Tiderne, 1932, S. 78—86.

Carl S. Petersen.

Birkholm, Jens, 1869—1915, Maler. F. 21. Nov. 1869 i Faaborg, d. 11. Maj 1915 sst., begr. sst. Forældre: Skibsfører Christen Jensen B. (1839—91) og Marie Cathrine Iillum (1839—1920). Ugift.

B. kom 1884 i Lære hos Malermester Knippel i Faaborg, blev Svend og rejste 1889 paa Professionen til Tyskland. Her slog han sig ned i Berlin som Malersvend, blev grebet af den store Fattigdom, han saa omkring sig, og blev Berliner-Proletariatets Maler. Hans Billeder skildrer det sociale Milieu paa en stilfærdig og ædruelig Maade, men er dog i høj Grad Tendenskunst. 1893 vakte han Opmærksomhed paa Grosse Berliner Kunstausstellung, hvor han udstillede »Sult« og »Ved Sengetid i Herberget«. N. A. sendte han samme Billeder hjem til Charlottenborg, hvor han under hele sit Berlinophold til Stadighed udstillede. 1902 maatte han paa Grund af Sygdom vende hjem til sin Fødeby, og 1903 afholdt Kunstforeningen i Kbh. en Udstilling af hans Arbejder.

I Faaborg tog han ivrig Del i Byens Politik og forsøgte at bekæmpe den kommunale Konservatisme. Han sluttede sig hurtigt til Kredsen af fynske Malere, og efterhaanden mildnedes hans Motiver under Indtryk af den fredelige Provinsby og det sydfynske Landskab. Han tog Friluftsmaleriet op og malede, til Dels paa-virket af Fritz Syberg og især Peter Hansen, Genrebilleder og Landskaber fra Faaborg og dens Omegn. En Rejse til Tunis, som han gjorde for sit Helbreds Skyld, satte sig ingen Spor i hans Kunst. I Faaborg Museum findes en Række af B.s Arbejder, et enkelt i Maribo Museum. — Selvportræt i Faaborg Museum (1890). Portrætteret paa Peter Hansens Maleri af Museets Indvielse sst. (1910—11).

Ill. Tid. 15. Febr. 1903. Die Kunst für Alle 31. Maj 1906. Die neue Welt, 1911, Nr. 18. Fyns Venstreblad 17. Maj 1915. *Merete Bodelsen.*

Bisgaard, Axel Emil, f. 1875, Læge. F. 23. Maj 1875 i Kbh. (Holmens). Forældre: Grosserer, senere Sagfører Søren Christensen B. (1839—1915) og Gunild Cecilie Marie Carlsen (1848—1933). Gift 1° 10. Nov. 1906 i Kbh. (Matth.) med Vilhelmine Lorentzen, f. Schmidt, f. 13. Juli 1878 i Kbh. (Helligg.), D. af Bagersvend Johan Julius Olafur S. (ca. 1842—92) og Thora Vilhelmine Herrestrup (1850—1917). Ægteskabet opløst. 2° 1932 i Kbh. med Sigrid Elise Madsen, f. 23. Dec. 1897 i Vejle, D. af Hotelejer Niels M. (f. 1869) og Karen Nielsen (f. 1868).

B. blev Student 1893 fra Aalborg og tog medicinsk Embeds-eksamen 1899. Efter forskellige Kandidatpladser ved Kommune-hospitalet, Oringe Hospital og Frederiks Hospital (1902—03) ned-satte han sig som praktiserende Læge i Vinderup 1904. 1909 vendte han tilbage til Psykiatrien og var Kandidat paa St. Hans Hospital til 1911, hvorefter han ansattes som Reservelæge sst. til 1915. 1913 erhvervede B. Doktorgraden paa en Afhandling om Æggehvidestofferne i Spinalvædsken og deres kliniske Betydning, et Arbejde, der paa mange Punkter har haft Betydning bl. a. for Diagnosen af syfilitiske Lidelser i Centralnervesystemet. 1915 ud-nævntes han til Overlæge paa St. Hans Hospital. B. har haft ikke ringe Betydning for dansk Psykiatri ved som den første at slaa til Lyd for Betydningen af fysiologisk-kemiske Undersøgelser ved Sindssygdomme. Han har selv offentliggjort en Række Afhand-linger, bl. a. en Afhandling i St. Hans Hospitals Festskrift om de Abderhalden'ske Afværgementer. En Række Arbejder af B. og hans Elever over Forstyrrelser i Kvalstofomsætningen (dys-regulatio amoniaci) ved Epilepsi har haft afgørende Betydning

for hele Epilepsiforskningen. Selv om dette Problem endnu ikke er afklaret, har B.s Undersøgelser dog ledet Epilepsiforskningen ind i nye Baner og vist den Betydning, der maa tillægges Faktorer uden for selve Centralnervesystemet ved denne Lidelse, ligesom de har gjort B.s Navn internationalt kendt. Ogsaa paa andre Omraader har B. været Foregangsmand; han var saaledes den første til at indføre Malariabehandlingen af Dementia paralytica i Danmark umiddelbart efter dennes Fremkomst. B. har levet stille og tilbagetrukket og ikke indtaget særlige Æreshverv el. lign. — Maleri af Axel Meyer. Tegning af Hans Henningsen.

Max Schmidt.

Bisgaard, Holger Ludvig, f. 1864, Sparekasseinspektør. F. 2. Febr. 1864 i Kbh. (Frbg.). Forældre: Maskinarbejder Ole Pedersen B. (1812—1907) og Louise Vilhelmine Horn (1828—1915). Gift 25. Okt. 1897 i Skibet med Elna Marie Rosalie Sørensen, f. 28. Aug. 1871 i Kbh. (Trin.), D. af Høker, senere Fabrikant Søren Peder S. (1846—1915) og Lene Jensen (1847—1923).

B. kom i Stentrykkerlære og udlærtes i dette Fag 1883, hvorpaa han arbejdede som Stentrykker til Udgangen af 1888, da han begyndte at læse til 4. Klasses Hovedeksamen. 1891 blev han privat dimitteret til Artium og tog 1896 økonomisk-statistisk Eksamen. S. A. knyttedes han som Assistent til Universitetets statistiske Laboratorium, hvor han forblev i halvandet Aar; 1896 blev han tillige Assistent i Universitetskvæsturens Bogholderikontor og virkede her i elleve Aar. Samtidig fik han Tid til nogen videnskabelig Syssel; i Tidsskrifter skrev han om nationaløkonomiske og sociale Spørgsmaal, og han leverede et Bidrag til Nationaløkonomisk Forenings Festskrift (1897): *Hvorledes bestemmes Pengenes Værdi*. Som en af de første i Rækken erhvervede B. sig 1902 den s. A. indførte statsvidenskabelige Doktorgrad for en Afhandling om »Den danske Nationaløkonomi i det 18. Aarhundrede«. 1907 blev han ved Bindslevs Afgang Sparekasseinspektør. Han var selvskrevet Medlem af det Udvalg, der 1920 nedsattes for efter Genforeningen at indordne de sønderjyske Sparekasser under dansk Sparekasselovgivning. Den litterære Virksomhed, han i de senere Aar har udfoldet, har ogsaa i alt væsentligt været helliget Sparekasseforhold. Saaledes har han skrevet »Danmarks Sparekasser, I, Udviklingen gennem 100 Aar« (1910), »Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn 1820—1920« (1920), »Møens Spare- og Laanekasse af 1827, 1827—1927« (1927) samt »Vejledning til Affattelse af Sparekasseregnskaber« (1930). B., der tiltraadte sit Embede under van-

skelige Forhold, har inden for Sparekassekredse nydt megen Tillid, og i en Tid, hvor det danske Samfund har været udsat for betydelige økonomiske Rystelser, har han forstaaet at forvalte sit Embede som Statens Tilsynsførende saaledes, at Udviklingen inden for Sparekasserne stedse er holdt paa sunde Baner, uden at Kassernes hævdvundne frie Stilling og Initiativ derfor er blevet svækket. — R. 1913. DM. 1921.

Universitetsprogr. Nov. 1902, S. 103 f.

P. Grønvold.

Bissen, Herman Vilhelm, 1798—1868, Billedhugger. F. 13. Okt. 1798 i Slesvig By, d. 10. Marts 1868 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Landmand, senere Skriver Christian Gottlieb Vilhelm B. (1766—1847) og Anna Margrethe Dorothea Elfendehl (1763—1848). Gift 1° 13. Okt. 1835 i Birkerød med Emilie Hedeveg Møller, f. 19. Febr. 1808 i Kbh. (Helligg.), d. 13. Dec. 1850 sst. (Frue), D. af Melhandler, Ejer af Christineberg Mølle, senere Friheden i Høsterkøb Peder Christen M. (1771—1828) og Ane Kirstine Hansen (1768—1844). 2° 16. Juli 1852 i Kbh. (Garn.) med Cathrine Marie Sonne, f. 31. Dec. 1809 i Birkerød, d. 5. Juli 1892 i Kbh., Søster til Kobberstikker C. E. S. (s. d.) og Maleren Jørgen S. (s. d.).

Allerede i B.s Herkomst og Barndom finder man det Modsætningsforhold mellem Dansk og Tysk, som præger Danmarks Historie i 19. Aarh., og som paa sin Vis fik afgørende Betydning for B.s Værk. Hans Fader var Holstener, Moderen en Skipperdatter fra den dansktalende Del af Slesvig; indbyrdes talte de Plattysk. Et Aars Tid efter B.s Fødsel købte Faderen en Gaard i Angel, der dengang var dansk af Sprog og Sind. Her henlevede B. sin Barndom, til han var fjorten Aar, og han bevarede senere i Livet en stærkt sønderjysk Accent. 1812 maatte Faderen sælge Gaarden og drage til Slesvig By, hvor han havde faaet et Skriverembede. Det var nu Meningen, at B. skulde være Haandværker ligesom sine Brødre. Men han hørte til dem, hos hvem Driften til Kunst er medfødt og tidlig viser sig. Han havde altid haft Lyst til at forme i Ler, skære i Træ, tegne o. s. v., og da nu en Sygdom i Fødderne noget udsatte den Snedkerlære, Faderen havde tiltænt ham, og gav ham Lejlighed til Kunstsyster, vakte det Opmærksomhed. Venner af Huset og andre — især Auktionsforvalter Westphal, Historiemaleren Böhndel, Provst Callisen — støttede ham heri og tilvejebragte en Sum Penge, for at han kunde rejse til Kbh., foreløbig for tre Aar, for at uddanne sig til Maler.

1816 skal B. være kommet til Hovedstaden. I alt Fald har han 23. Nov. d. A. betalt Skolepenge i »2. Frietegningskole« paa

Akademiet. Ved Nytaar 1818 rykkede han op i »Modelskolen«, men efter Sigende, fordi han følte sig uvel i Kbh. og nærrede Tvivl om sin Fremgang i Kunsten, rejste han i Foraaret eller Forsommeren s. A. tilbage til Slesvig med den Tanke maaske at drage til Tyskland. Ved Prins Christian Frederiks (Christian VIII.s) Tilstedeværelse i Byen paa Gennemrejse henledte Provst Callisen imidlertid Prinsens Opmærksomhed paa B., med det Resultat, at B. samme Vinter paa ny indfandt sig paa Akademiet med Tilsagn om en Understøttelse fra Prinsen. Marts 1819 vandt han Akademiets store Sølvmedaille for Modeltegning. Han benyttede straks den dermed følgende Ret til at konkurrere til Guldmedaillen med Opgaven »Josef forestiller sin Fader for Farao«, fik ogsaa sin Skitse godkendt, men naaede ikke at fuldende Billedet.

Ved denne Tid levede B. af at tegne og male Portrætter. Desuden udførte han nogle Billeder paa egen Haand, bl. a. »Axel og Valborg«. I øvrigt skal Lyst til Billedhuggerkunsten nu have yttet sig stærkere hos ham, og her tilskyndedes han af J. L. Lund. Da han vilde konkurrere næste Gang, siges han at have været saa tvivlraadig med Hensyn til Kunstarten, at kun et tilfældigt Uheld — hans Farvespatel knækkede — bestemte ham for Billedhuggerkunsten. Valget blev for Livstid. 1821 vandt han den lille Guldmedaille for Relieffet »Jakob, som modtager Josefs blodige Kjortel« og 1823 den store Guldmedaille for Relieffet »Jesus helbreder Jairi Datter«.

B.s Overgang til Billedhuggerkunsten, som de Arbejder, Thorvaldsen udførte under sit Ophold i Kbh. 1819, skal have ansporet, mødte straks Medgang. Han fik Bestillinger til C. F. Hansens Slotskirke og modellerede 1822—23 fire Serafer i Relief til Kuplen, fire Medailloner over Evangelisterne og fire Relieffer til Sidegangene — Arbejder, der vakte Interesse om hans Navn, og som Prins Christian Frederik og Arkitekten P. Malling omtaler rosende i deres Breve til Thorvaldsen i Rom. Med den store Guldmedaille fulgte imidlertid Adgang til Akademiets Rejsestipendium. Det tildeles B. fra 1. Jan. 1824 for tre Aar og forlængedes senere med yderligere to Aar, og da det endnu ikke var ledigt, kom man ham til Hjælp gennem en Understøttelse fra Fonden ad usus publicos. Juleaften 1823 var han hos sine Forældre i Slesvig. Derfra fortsattes Rejsen til Berlin, hvor han med Anbefaling hjemmefra besøgte Rauch, hvilket senere rimeligvis fik Betydning for hans egne nationale Monumenter. I Nürnberg skal han have interesseret sig meget for Peter Visschers Sebaldus-Grav, og i München blev han en fem Ugers Tid, her plaget af daarligt Helbred. Sam-

men med Ernst Meyer gik han til Fods til Venezia, hvor han opholdt sig et lignende Tidsrum. Over Firenze naaede han Rom i Sept. 1824.

Opholdet i Rom strakte sig over ti Aar. Det afbrødes af to længere Rejser. Sammen med H. E. Freund, med hvem han sluttede nært Venskab, drog B. i Slutningen af Febr. 1827 til Napoli og Pæstum, videre ad Søvejen til Palermo, derfra til Siciliens Sydkyst og over Girgenti, Syracus og Taormina til Ætna, som han besteg. 7. Maj s. A. var B. atter i Napoli og blev her Sommeren over for at arbejde. Foraaet 1828 berejste han hele Toscana. Under den første Del af sit Italienophold havde han mange Vanskeligheder at kæmpe med, dels sit daarlige Helbred, dels sin personlige Beskedenhed og sit tilbageholdende Væsen, hvilket i Begyndelsen synes at have vanskeliggjort hans Forhold til Thorvaldsen. Desuden voldte det ham ulidelige Kvaler at lære sig Marmorhugningens Teknik, og det lykkedes ham kun ved den overordentlige Energi, han besad. Men disse Aar fik en grundlæggende Betydning for ham, fordi han saa fuldstændig levede sig ind i Thorvaldsens Kunst og i hans Værksteddrift, og gennem sine Arbejder modnedes han og befæstede sin Position, saaledes som man i Kbh. havde ventet det af ham. Til Romertiden hører Statuerne »Blomsterpige« (Glyptoteket), »Paris med Æblet«, »Ceres«, Thorvaldsens Buste i kolossal Størrelse, som en Kreds af Rigmænd skænkede Akademiet i Marmor, samt nogle Relieffer (i Glyptoteket). Desuden betroede Thorvaldsen ham efter sine Skitser at modellere den store Statue og tre Relieffer til Gutenberg-Monumentet i Mainz, hvilket indbragte ham en Gratifikation paa 100 Louis d'ors som Tegn paa Monument-Komiteens Bifald.

2. Aug. 1834 forlod B. Rom for over Slesvig at rejse til Kbh. Akademiet agerede ham 27. Okt. s. A., straks efter hans Ankomst, og optog ham 23. Marts 1835 som Medlem paa Statuetten »En Valkyrie« (Glyptoteket). Man var straks betænkt paa at skaffe ham Arbejde. Ved Prins Christian Frederiks Tilskyndelse og paa Thorvaldsens kraftige anbefaling overdrog Kommissionen til Christiansborg Slots Genopførelse ham at modellere en Frise til Slottets Riddersal. Der anvistes ham Værksted i Materialgaarden. 1835—41 udførte han efter eget Forslag Relieffet »Bacchus og Ceres, som bringer Menneskene Kulturens Gaver«, ganske vist kun i Gips, men et meget stort Arbejde, 130 Alen langt og med over 300 Figurer (tilintetgjort ved Slotsbranden 1884; partiel Rekonstruktion i Glyptoteket). Fremdeles bestiltes atten Kvindestatuer til Slottets »Dronningetrappe«. De udførtes, ligeledes i Gips, i

Aarene 1841—58 (nu i Glyptoteket ligesom Skitserne, der alle er daterede 1838).

Ved Friends Død Juni 1840 maatte B. overtage Fuldførelsen af dennes efterladte Arbejder, bl. a. hans Ragnarok-Frise til Christiansborg, og i Friends Sted valgte Akademiet ham 12. Okt. s. A. til Professor i Billedhuggerkunst, hvortil føjedes Bolig og Værksteder i Materialgaarden. Med alt dette stod B. nu i en rastløs Virksomhed som udøvende Kunstner, Lærer og Værkstedsleder, der varede ved hele hans Liv. Ved Akademiet beklædte han tillige Direktørposten i Treaaret 1850—53. Til Dels for sit Helbreds Skyld foretog han efterhaanden en Række Rejser. 26. Aug. 1841 drog han med sin Familie til Rom for et Aars Tid, og ogsaa Vinteren 1845—46 tilbragte han der, begge Gange sysselsat med større Arbejder (iflg. Plon tillige Vintrene 1846—47 og 1851—52). Badekure i Gräfenberg 1844 og 1847 havde den Betydning, at de virkelig og varigt restituerede ham. En kortere Rejse 30. Maj—7. Juli 1859 gik over Flensborg til Rom for at besøge Sønnen Vilh. B., ad Søvejen over Marseille til Paris for at gøre Studier og hjem over Slesvig. Efteraaret 1861 rejste han med Familien til Rom og var tilbage i Kbh. 15. Maj n. A.

B.s Gerning falder stort set i to Dele — den, der alt overvejende hviler paa Thorvaldsen, og den, der staar i Gæld til Høyen, og som fødtes under Tryk af Samtidens Begivenheder.

Efter Overleveringen havde B. ondt ved at nærme sig Thorvaldsen i Følelsen af dennes Overlegenhed — han saa i ham et uopnaeligt Ideal. Et nærmere Venskabsforhold opstod aldrig mellem de to Mænd. B. gik i Thorvaldsens Atelier og saa og lærte, han modtog stundom hans Raad og Vejledning uden dog nogen Sinde egentlig at blive hans Elev, og han blev til sidst Thorvaldsens betroede Medarbejder i Rom. Paa sin Side støttede Thorvaldsen B. afgørende og viste ham en Tillid som ingen anden, idet han udnævnte ham til sin Executor testamenti og paalagde ham Varetagelsen af sin kunstneriske Villie med Hensyn til sit Museums Organisation.

Paa mange Maader blev B. Thorvaldsens Arvtager. Ligesom han i sin Tid overtog Friends Bo, arvede han Thorvaldsens ufuldendte Arbejder. Efter hans Skitser modellerede B. de tre af fire Kolossalstatuer til Christiansborg Slots Portal (nemlig Minerva, Nemesis og Æskulap; Bronze, nu i Højesteretsgaarden), og paa Christian VIII.s Befaling udførte han Kvadrigen paa Thorvaldsens Museum med Anvendelse af en Heststatue af Thorvaldsen og til Dels støttet af nogle efterladte Udkast. Men især viser B.s

hele Værk og Virksomhed Punkt for Punkt de samme ydre Træk som Thorvaldsens. Hans Efterladenskab falder i ganske samme, proportionalt tilsvarende Grupper, 3: foruden Statuerne store Produktioner af Basrelieffer, Portrætbuster og inspiratorisk modellerede Udkast, og ligesom Thorvaldsen havde et Relief-Hovedværk i Alexander-Frisen, fik B. det i sin Ceres og Bacchus-Frise. Thorvaldsens Emner gaar ofte igen hos B. Paa samme Vis som sin Mester lod B. sig med Hensyn til plastiske Motiver inspirere af den omgivende Virkelighed, og han delte ikke blot Mesterens Interesse for Stillingsmotivet, men besad ogsaa den Sans for Situationen, som denne havde arvet fra Antikken. B.s Værksteddrift er nøjagtig kopieret over Thorvaldsens i Rom. Hos ham lærte ligeledes et efterhaanden meget stort Antal unge Kunstnere (over 100) under Form af lønnede Medarbejdere. Det fik den Betydning, at Thorvaldsens Indflydelse paa dansk Billedhuggerkunst blev staaende næsten Aarhundredet ud, formidlet gennem B.s Værksted, medens B.s mest personlige og vægtigste Indsats ikke skabte Skole.

B. naaede aldrig Thorvaldsens Ynde og glidende Rytme, selv ikke, naar han arbejdede efter hans Udkast. Men B. havde en Patos og en maskulin Kraft, som ytrer sig baade i hans Formgivning og i hans Stillingsmotiver, og som derigennem skaber Karakter i hans Figurer. Undertiden kunde han paa heldig Maade tilføre Thorvaldsen disse Egenskaber, da han til Thorvaldsens Museum huggede flere af dennes Statuer i Marmor (f. Eks. Mars og Amor, Vulkan, Jason). Der laa her en meget tydelig Karakterforskel imellem dem. Den dramatiske Skildring og den statuariske Fremstilling af en Situation, som Thorvaldsen nok havde vist Vej til henholdsvis med sin Mercur Argusdræber og sin Hyrdedreng, men sjældent givet sig i Kast med, stemte bedre med B.s Temperament end den Thorvaldsen'ske Idyl paa den ene Side og Thorvaldsens statuariske Enkelhed og bundne Ro paa den anden Side. B. forenede det dramatiske Moment og Situationsskildringen og dyrkede dem som den patetiske Situation i Statuer af Skikkelser i Sjælekval, »Orestes forfulgt af Eumeniderne« (modelleret ca. 1850), »Den saarede Filoktet« (modelleret ca. 1854) og »Den vrede Achilles« (modelleret ca. 1861) (alle i Glyptoteket). Disse Værker betegner B.s Tilskud til den Thorvaldsen'ske Klassicisme. Den idylliske — specielt Thorvaldsen'ske — Situation, hvis væsentlige Virkemidler er Stillingsmotivets Rytme og Harmoni, fandt dog Udtryk i Statuerne af en »Hyrdedreng« (udf. 1868) med sin Stav over Skuldrene og Hænderne hvilende derpaa og af en »Fiskerdreng« (ca. 1842) med en Stok i Hænderne.

Desuden gik B. — i Lighed med Jerichau — videre mod en Virkelighedsskildring, end Thorvaldsen havde gjort. Enkelte Arbejder med Motiver fra sydlandsk Folkeliv (f. Eks. den gaaende »Tiggerdreng«, 1868, Glyptoteket) nærmer sig Genrebilledet, og et Værk som den siddende Statue af Fru Emilie B. (modelleret 1851, Kunstmuseet) har et kraftigere Virkelighedspræg end det tilsvarende Thorvaldsen'ske Forbillede (Grevinde Ostermann). Situationskildringen og dens Tilnærmelse til Virkeligheden blev for B.s Elever en Impuls, som de førte videre, og som maaske mere end noget andet bidrog til, at den Thorvaldsen'ske Tradition kunde glide saa umærkeligt over i det udgaaende Aarhundredes naturalistiske Strømning.

Efter Thorvaldsens Død stod B. som Landets førende Billedhugger, baade personlig og kunstnerisk med stor Autoritet. Største Delen af hans Hovedværker — ogsaa af dem i Thorvaldsens Stil — tilhører dog Tiden efter Aarhundredets Midte (altsaa efter at han havde vundet Herredømme over sit Helbred). Betegnende for den Produktivitet, han da udfolder, er det, at han efter sit fyldte 50. Aar slaar ind paa helt nye Veje, hvormed han fornyer sin Kunst og for stedse sikrer sig en Plads som en af de store Skikkelser i dansk Kulturhistorie og en af vore betydeligste Kunstnere. Det skyldtes de samtidige folkelige og politiske Begivenheder og den Støtte, han fandt i Høyens Vejledning.

B. lærte Høyen at kende ved sin Ankomst til Rom og omgikkes ham den første Vinter dernede. Der udviklede sig hurtigt et nært og livsvarigt Venskab mellem dem, bestyrket derved, at Høyen ligeledes var nøje knyttet til Freund og dennes Hus. Høyen støttede B. af al Magt. Da B. Vinteren 1835—36 havde modelleret A. S. Ørstedes Buste og samtidig skitseret en Portrætstatue af ham, siddende i græsk Dragt, samlede Høyen en Kreds af Velyndere, der skulde virke for Statuens Udførelse og Opstilling. Modellen udførtes ogsaa 1837 og blev et af Kunstnerens Hovedværker, men i Mellemtiden mistede det politiske Frisinds Tilhængere Troen paa Ørsted, den Folkeyndest, han havde vundet, svandt hen, og først 1902 rejstes Statuen (efter en forstørret Model, udf. af Sønnen Vilh. B.) af danske og norske Jurister i Ørstedsparken i Kbh. Et Vidnesbyrd om Høyens Følelser for B. har man i Samtidens Beretninger om det overvældende Indtryk, som Meddelelsen om B.s Død gjorde paa ham.

De liberale politiske Begivenheder henimod Aarhundredets Midte og den nationale Bevægelse, som rejste sig i deres Følge, maatte naturligt virke stærkt paa B., baade i Kraft af hans Herkomst og af

hans hele usnobbede, frisindede Karakter. Begivenhederne delte nationalt Hertugdømmernes Befolkning og dem, der var kommet derfra, og de krævede af alle Danmarks ledende Mænd et klart Standpunkt, som var dem vanskeligere at tage, end man nu tænker, og som ofte nok i Virkeligheden blev fremtvunget af Strømmens Magt. Den Omstændighed, at ogsaa B. havde maattet vælge nationalt og valgt klart dansk — at han altsaa havde haft en vis Modstand at overvinde —, gjorde ham vel egnet til at blive Samtidens Fortolker. Han blev det som ingen anden Kunstner nogen Sinde, end ikke Thorvaldsen undtaget; thi Thorvaldsen stod hævet over Folkelivet, paa Kunstens Olymp, hans Mission var af rent kunstnerisk Art. Det blev B.s Lykke, at han bares frem af en Folkerejsnings Bølge.

Allerede seks Dage efter Fredericiaslaget 6. Juli 1849 opfordrede man offentlig til at rejse Sejren et Monument, og i Febr. 1850 anmodede en Komité B. og Jerichau om at give Udkast dertil. Som den Thorvaldsen-Elev, han var, begyndte B., hvis første Skitse i øvrigt er dateret nogle Dage før den officielle Henvendelse, med et Symbol hentet fra Mytologien, ganske vist den nordiske, nemlig Uffe hin Spage, men snart naaede han sin endelige Idé, som blev til Monumentet over »Den danske Landsoldat efter Sejren« i Fredericia (afsløret 6. Juli 1858). Hans Vej dertil, som Skitserne i Glyptoteket tegner den, er et tungt Talents gigantiske Kamp med Stoffet for at naa fuld Afklaring. »Han maatte bryde med Aarhundreders Hævd og med sin egen Fortid som Kunstner«. Her havde han en væsentlig Støtte i Høyen. Det var dengang noget uhørt at fremstille den menige Mand af Folkets Midte som Symbol for en national Begivenhed. Monumentet betegner vel en af de største Sejre, som den folkelige Bevægelse har vundet i dansk Aandshistorie, og Francis Beckett har godtgjort, at den afgørende Idé her skyldes Høyen.

Selv om B. dermed ingenlunde forlod Thorvaldsens Stil og kunstneriske Aandsretning — nogle af de mest karakteristiske Hovedværker i saa Henseende falder jo i hans seneste Aar — bliver »Landsoldaten« dog for saa vidt et Vendepunkt, som han blev den nationale Danskheds og den politiske Nationalliberalismes Billedhugger, og som han i denne Virksomhed skabte en Samtids-Stil i et moderne Formsprog. Dette hænger vel nøje sammen med Figurernes moderne Klædedragt og er afledt af tidligere Militær-Monumenters Uniform-Gengivelse (f. Eks. Rauch), men B., hvis Dragt-Behandling var skolet gennem Klassicismens antikke Folde-draperi, stod her uden danske Forbilleder. Han gav dermed

den efterfølgende naturalistiske Generation et Grundlag, som den kunde bygge videre paa. Med Hensyn til Dragtbehandling har Efterfølgerne dog ikke kunnet overfløje ham, hverken i Milieu-Stemning — i alt Fald, saaledes som vi nu opfatter 40'erne — eller i plastisk Henseende.

Er »Landsoldaten« det betydningsfuldeste blandt B.s nationale Monumenter i sin Idé og historisk set, saa staar vel Krigergraven i Fredericia over de faldne fra Slaget 6. Juli 1849 (indviet 6. Juli 1853) for Eftertidens Betragtning som det, der rent umiddelbart virker mest gribende. Her føjede B. sit Relief plastisk stærkt ind i Arkitekten M. G. Bindesbølls Komposition. Hans tredie store Krigsmonument, den store Løve over Graven for de faldne i Istedslaget 25. Juli 1850 (opstillet 1863), led Historiens Skæbne og bortførtes af Tyskerne efter Krigen 1864 (nu i Officerskolens Gaard ved Lichterfelde, Berlin). Til disse Arbejder slutter sig Mindesmærket over General Bülow, en Kolossalbuste, i Fredericia (afsløret 1859) og Relief til Minde om Maleren J. Th. Lundbye, indsat i Muren paa Garnisons Kirke i Kbh. (udført 1855). Fremdeles maatte B. imødekomme den folkelige Taknemlighed over for Frederik VII. som Grundlovens Giver. Hovedværket er her Rytterstatuen paa Christiansborg Slotsplads (afsløret 1873; fuldendt og støbt i eget Støberi af Sønnen Vilh. B.). Desuden udførte han tre noget varierende Statuer af Kongen til Flakhaven i Odense (afsløret 1868), Køge Torv (afsløret 1869) og Hillerød Torv (afsløret 1880), samt en Buste (1851, Model i Kunstmuseet), der er blevet opstillet mange Steder i Landet (Marmor i Jægerspris Slotshave, opstillet af Grevinde Danner 1865).

I Kredsen af B.s offentlige Monumenter og i vor Kunst i det hele taget indtager Frederik VI.s Statue i Frbg. Have (modelleret 1856, opstillet 1858) en fremragende Plads — maaske den ypperste danske Portrætstatue, fordi dens Stemning saa omfattende rummer baade Personen og hans Tid under de allerenkleste plastiske Midler. Andre Portrætter fra Samtiden leverede B. med Oehlenschlägers siddende Statue ved Det kgl. Teater (modelleret 1855, først opstillet paa St. Annæ Plads 1861) og de staaende Statuer af A. W. Moltke (Bregentved Have; rejst af Grevskabets Bønder 1859), H. C. Ørsted (Polyteknisk Lærestalt, modelleret 1862, afsløret 1880; en Bronzeafstøbning rejst paa Gaasetorvet i Rudkøbing 1920) og Johanne Luise Heiberg (udført i Marmor i Kunstnerens sidste Aar til Christiansborg; tiltetgjort ved Branden 1884; Marmor gentagelse af Sønnen Vilh. B. i Det kgl. Teaters Foyer). Endelig kan nævnes Statuerne af Tyge Brahe (ved Kbh.s Observatorium; modelleret

1859, opstillet 1876), Tordenskjold (Korsurtegaarden ved Holmens Kirke, udført ca. 1863, opstillet 1876) og »Moses« (ved Frue Kirkes Portal, modelleret 1853, opstillet 1858), den sidste et ejendommeligt Udtryk for B.s myndige Væsen, hans Kraft og Patos.

En omfattende og vægtig Del i B.s Værk udgør Busterne. Deres Tal er stort (ved 1900 ejede Kunstmuseet et Udvalg paa 119 Stkr.). En Del bestiltes hos ham, men mange blev til paa hans eget Initiativ, og han skal have haft den Tanke, at de kunde danne et Pantheon for hans Tid. Det gør de ogsaa, selv om Tanken endnu ikke er virkeliggjort. Saa godt som alle fremtrædende samtidige Personligheder portrætterede han — i et knapt og ret ensformigt Formsprog, men med betydelig Sans for Karakter og for Ansigtstrækkenes Evne til at aftegne Individets Personlighed og til med Aarene at modtage Præg af denne. Flygtigt set ligner hans Buster hinanden meget, skaarne over samme Læst, altid Brystbilleder paa en Konsol; nærmere beset er de rigt varierede i Ansigtsbygning. Ensartetheden og Mængden har skabt dem en Tidsstil. Mange benyttedes til offentlige Mindesmærker (f. Eks. Madvig i Svaneke, rejst 1874; Grev Preben Bille-Brahe ved Hvedholm, rejst 1858; A. S. Ørsted i Viborg Landsret; Olaf Rye paa Garnisons Kirkegaard; C. J. Thomsen i Nationalmuseet, rejst 1860; J. C. Jacobsen i Kbh.s Raadhus; L. N. Hvidt sst. og i Ørstedsparken (Kolossalbuste, udf. af Sønnen Vilh. B. efter Faderens Model, rejst 1877); Japetus Steenstrup i Zoologisk Museum; samme og J. Forchhammer i Mineralogisk Museum; sidstnævnte og H. C. Ørsted i Polyteknisk Lærestalt; J. F. og P. H. Classen og J. G. Moltke i Universitetsbiblioteket; J. F. Schouw og C. E. F. Weyse paa Universitetspladsen, rejst 1856 og 1866; H. N. Clausen og Madvig sst., udf. af Sønnen Vilh. B. efter Faderens Modeller, opstillet 1880 og 1887; J. C. Jacobsen i Videnskabernes Selskab og ved Carlsberg Bryggerierne). Man kan sige, at B. til en vis Grad kom til at bestemme dansk Offentligheds Forestilling om, hvorledes officiel og monumental Bustekunst skal se ud.

B.s Udseende modsagde det svage Helbred, der paa mange Maader hemmede ham højt op i Manddomsaarene. Han havde en kraftigt bygget Skikkelse, lysblondt Haar og blaa Øjne. Endnu paa C. A. Jensens Portræt 1835 (Glyptoteket) bærer han rødblondt Rundskæg, men først i 40'erne anlagde han det firkantede, Skæg, som han bærer paa Sønnens Portrætstatue af ham foran Kunstmuseet, og som betegner det Udseende, hvorunder han nu kendes og huskes. Han var et Pligtmenneske, altid virksom, færdedes helst i sine Værksteder og sit Hjem og lagde nødigt sin blaa-

stribede Arbejdsbluse. Et af Ateliererne havde han indrettet med sydlandske Planter, levende Firben, Skildpadder og andre Dyr — et Udtryk for den Længsel efter Syden, der fulgte ham hele Livet, og for de zoologiske og botaniske Interesser, som han dyrkede ivrigt lige fra sin tidligste Ungdom.

Om end tilbageholdende af Naturen havde B. et stærkt Temperament, der lejlighedsvis kunde bruse op. Af Vrede over A. S. Ørstedes Brev 20. Okt. 1854 til Folketingets Vælgere vilde han, f. Eks., sønderslaa Modellen til sin (da endnu ikke opstillede) Statue af ham og hindredes kun med Møje heri af en Elev. Han besad selv i de samme haarde og skarpt skaarne Træk den Sindets Jævnhed, ubøjelige Retlinethed og usnobbede Selvhævdelse, der præger det Billede, han gennem sine mange Buster har tegnet af Samtiden. Hans Personlighed var monumental som hans Værk, og det skyldes ikke mindst B.s menneskelige Egenskaber, naar »40'ernes Aand« og dens Mænd staar for Eftertiden med et Skær af udpræget Karakterstyrke. — Kunstakademiet holdt ved hans Død en Mindefest 29. Marts 1868 med Tale af Høyen og Sange af Carl Ploug til Musik af Heise.

B. udstillede paa Charlottenborg 37 Gange 1820—70. Udlandet saa Arbejder af ham paa Verdensudstillingerne i Paris 1855, 1867, 1878, London 1851, 1862, hovedsagelig de Thorvaldsen-paavirkede og Buster. Hovedsamlingen af hans Værker findes i Glyptoteket, omfattende Repræsentationer i Kunstmuseet, paa Frederiksborg, i Aalborg og Aarhus Museer. Fremdeles Arbejder i Hirschsprungs Samling, Fyens Stiftsmuseum i Odense, Museerne i Maribo, Randers og Ribe, Nationalmuseum i Stockholm.

Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek. — R. 1841. DM. 1860.

Selvportræt 1818. I øvrigt Malerier af A. Küchler(?) ca. 1820 (Fr.borg), C. A. Jensen 1823 og 1835 (Glyptoteket), J. F. Rosenvinge ca. 1825 (Norge), Blunck 1834 (Fr.borg), J. Roed 1844 (Akademiet), E. H. Bentzen 1866 (Fr.borg) og W. Marstrand 1867 (sst.). Portrætteret paa Constantin Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (1860—64) paa Fr.borg og af Rudolf B. paa Familiebillede 1865. Tegninger af C. S. Købke 1841, J. Roed (Kobberstiksamlingen), P. C. Skovgaard (Fr.borg), H. Olrik 1860 (sst.) og paa Lindaus Kunstnerbillede 1825 (sst.). Selvportræt i Buste. To Buster af Vilh. B. (Gips 1860, Marmor 1889, begge i Glyptoteket). Statue foran Kunstmuseet af Vilh. B. 1901. Statuette af Th. Stein 1896 (Hirschsprung). Marmormedaillon af E. H. Bentzen 1911 (Fr.borg). Portrætmedaillon af F. Hammeleff paa Udstillingsbygningen ved Charlottenborg og af Elo 1922 paa

Glyptoteket. Medaille af M. Th. Mule 1868 og af P. Petersen s. A., slaaet af Kunstakademiet. Mindetavle paa Materialgaarden. Raderinger af E. Meyer 1825 og C. S. Købke 1842. Nogle Litografier efter Fotografi, bl. a. 1869. Træsnit efter Tegning af Vilh. B. 1856, af H. Olrik 1860 og efter Fotografi 1867.

Slægt i Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 37 f. F. C. Olsen i Dansk Folkekalender, 1842, og Falcks Archiv, III, 1844. Ny Portefeuille, III, 1843, Sp. 225—34. J. M. Thiele: Thorvaldsen i Rom, II, 1854, og Thorvaldsen i Kjøbenhavn, 1856. Seiersmindet i Fredericia, 1858. Ill. Tid. 23. Okt. 1859, 29. Juli 1860 (af N. L. Høyen); 22. Sept. 1861 (af Jul. Lange); 13. Dec. 1863, 5. April 1868, 13. Marts 1870, 30. Okt. 1898 (af Francis Beckett). C. Rosenberg i Hviletimer, 1860, Nr. 13, 15, 16. Fædrelandet og Berl. Tid. 10. Marts 1868; om Akad.s Sørgefest sst. 30. Marts s. A. A. Andrei i Revue artistique, Nov. 1869. Eug. Plon: Vilhelm B., 1870; 2. éd. 1872. N. L. Høyens Skrifter, I, 1871, S. 134 f., 481—90; III, 1876, S. 352 ff. J. L. Ussing: N. L. Høyens Leved, 1872, S. 135, 222—25, 305—09, 368—74. Ph. Weilbach i Nordslesvigsk Søndagsblad, Ny Rk., III, 1881. Jul. Lange: Billedkunst, 1884. H. R. Baumann i Sønderjydske Aarbøger, 1892. Akademiets Aarsberetning, 1897—98, S. 10—13 (Mindetale af Ph. Weilbach). Ph. Weilbach: H. V. B., 1898. Th. Stein i Nord og Syd, Nov. 1898. Th. Oppermann i Højskolebladet 25. Nov. 1898. Kunstbladet 1898 (af Ph. Weilbach); 1923—24 (Breve). Doris Schnittger i Die Heimat, XI, 1901. Georg Brandes: Samlede Skrifter, XV, 1905, S. 134—37. Francis Beckett i Kunstmuseets Aarsskrift, II, 1915. Karl Madsen i Samleren, Marts 1925. Oscar Bloch: H. V. B. og hans Hjem, 1927. V. Wanscher i Politikens Kronik 23. Dec. 1927. Johannes V. Jensen: Form og Sjæl, 1931. Fortegn. over H. V. B.s og Vilh. B.s efterladte Arbejder, Auktion 23. Febr. 1915. Carl V. Petersen: Ny Carlsberg Glyptotek, Fortegn. over Kunstværkerne i den moderne Afd., 1927.

Sigurd Schultz.

Bissen, Rudolf, 1846—1911, Landskabsmaler. F. 2. April 1846 i Kbh. (Frue), d. 5. Dec. 1911 paa Randbøldal ved Vejle, Urne paa Bispebjerg. Forældre: Billedhugger H. V. B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 26. Okt. 1881 i Kbh. (Frue) med Olga Nensine Augusta Jacobs, f. 12. Nov. 1858 i Kbh. (Trin.), d. 6. Maj 1933 paa Frbg., D. af Handelsfuldmægtig Daniel (Simon) Christian J. (1824—75) og Johanne Marie Nielsen (1830—1904).

B. kom tidlig i Lære hos P. C. Skovgaard og besøgte 1865—67 Akademiets Forberedelsesskoler indtil Modelskolen. 1871—72 og 1874—75 levede han i Italien. En Galdestenssygdom hindrede ham igennem Aar i at arbejde. Da han blev rask, tog han paa ny fat og naaede i Løbet af kort Tid en ret anset Stilling, vandt 1885 Sødrings Legat, tre Aar senere et Rejselegat og 1890 og 1892 Aarsmedaillerne, hvorved han blev Medlem af Akademiets Plenarforsamling. — Fra 1868 udstillede B. ialt ca. 80 Arbejder, Landskabsbilleder, især Høstbilleder, fra Danmark, Sverige og Italien. 1880 solgte han et Billede til Kunstforeningen, 1891 »Store Ege ved

en Mose« til Statens Museum for Kunst; i Aarhus Museum findes »Gammel Bøg, Oktober« (1887). — Hvad B. fik færdigt trods Sygdommen, var djærve, farverige Landskabsgengivelser, friske og faste, med megen teknisk Kunnen. Fordybelsen i Emnets hele Karakter og Gengivelsens Nænsomhed stod dog ikke Maal med Gennemførelsens Energi. — Portrætteret paa P. S. Krøyers Billede Musik i Atelieret 1886. Selvportræt 1867. Buste af Rasmus Andersen ca. 1895. Tegninger af H. V. Bissen ca. 1855.

Kunstkademiets Aarsberetning 1912.

O. Andrup.

Bissen, Christian Gottlieb Vilhelm, 1836—1913, Billedhugger. F. 5. Aug. 1836 i Kbh. (Frue), d. 20. April 1913 sst., Urne paa Bispebjerg Krematoriums Kgd. Forældre: Billedhugger H. V. B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 1° 12. Sept. 1861 i Lyngby med Johanne (Hanne) Vilhelmine Michelsen, f. 13. Febr. 1836 i Nakskov, d. 28. Juli 1862 i Rom, D. af Kateket, senere Sognepræst og Provst Marcus Christian Vilhelm M. (1804—55) og Frederikke Vilhelmine Faber (1810—91, gift 2° 1840 med Konsul Peter Alfred Anton Hage, s. d.). 2° 16. Okt. 1867 i Kbh. (Helligg.) med Anna Vilhelmine Bruun, f. 24. Marts 1830 i Kbh. (Holmens), d. 30. Dec. 1905 sst., D. af Premierløjtnant, senere Kommandørkaptajn Palle Christian B. (1796—1855) og Elisabeth Crone (1801—82).

Seksten—sytten Aar gammel fik B. Lov at begynde i Faderens Atelier, hvor han fik sin væsentlige Uddannelse. Febr. 1853 blev han indskrevet i Akademiets 1. Frihaandsklasse, og 1856 vandt han den lille Sølvmedaille for en Modelfigur, men Okt. n. A. rejste han til Rom, hvor Faderen til Stadighed havde et Atelier staaende, for — fraset kortere Besøg i Kbh. — at blive der indtil 1863. Fra Italien hjemsendte han 1859 sin første offentlige Debut, Springvandsfiguren en Dreng, der trykker paa en Vinsæk. Den vakte Opmærksomhed og indbragte ham Neuhausens Præmie. Paa Bestilling af Alfred Hage rejste han Jan. 1861 til Caprera for at modellere Garibaldi (Buste og Portrætstatuette i Glyptoteket). Megen Ære høstede han ogsaa med Statuen »Den gamle Kong Ægeus, siddende paa en Klippe, spejdende efter Skibet, med hvilket hans Søn Theseus ventes tilbage«, der udførtes i Rom, og 1866 modtog han Halvdelen af Eibeschutz' Præmie for Statuen »Noah«. S. A. tog han til Carrara for at studere Marmorteknik. To mindre Rejestipendier fra Akademiet (1866 og 1867) og Anckers Legat (1867) tillod ham at blive i Italien, til Faderens Død hjemkaldte ham 1868. Paa en senere Rejse til Paris satte han sig ind i Bronzestøbning.

B. fulgte i Begyndelsen ganske i Faderens Fodspor og fortsatte dermed endnu et Decennium efter hans Død. Ægeus-Statuen har nære Paralleller i den ældre B.s Værk. Betegnende nok har enkelte Arbejder (f. Eks. hans tidligste Værk »Drengen med Vinsækken« og den en Tid lang meget populære Statue »Mercur som Dreng danner Slangestaven«, der udstilledes 1877, og hvoraf Marmor-eksemplarer findes i Glyptoteket og Hirschsprungs Samling) Tilknnytning til den idylliske Folkelivsgenre, der hos den ældre B. og Jerichau staar som en Videreudvikling fra Thorvaldsen. Efter Faderen overtog B. dennes Værksted og store Virksomhed. Ikke blot maatte han fuldende Rytterstatuen af Frederik VII. ved Christiansborg (han modellerede paa egen Haand Hesten efter Faderens Skitse), men han gik saaledes ind i Faderens Arbejde, at han til offentlige Monumenter leverede Forstørrelser efter hans Originalmodeller (f. Eks. A. S. Ørstedes Statue og L. N. Hvidts Buste, begge i Ørstedsparken; H. N. Clausens og Madvigs Buster paa Frue Plads og Høyens i Kunstmuseets Portal). Til Støtte for denne Virksomhed oprettede han paa Frbg. et Støberi, der ikke blot udførte hans egne Arbejder som Frederik VII.s Rytterstatue, men ogsaa paatog sig Opgaver for andre Kunstnere, bl. a. Bergsliens Rytterstatue af Carl XIV. Johan til Oslo.

For den offentlige Bevidsthed gled B. naturligt ind i Faderens Anseelse som en Kunstner, der var selvskreven til officielle Bestillinger. Fra hans Atelier udgik en Række Monumenter, der kunstnerisk set i lige Linie fortsætter Faderens Værk. Ham skyldes Statuerne af Grev C. E. Frijs paa Frijsenborg (rejst af Grevskabets Beboere 1874), C. C. Hall i Søndermarken (afsløret 1890), Grundtvig foran Marmorkirken (opstillet 1894), N. W. Gade paa St. Annæ Plads (afsløret 1897), Holberg i Sorø Akademis Have (afsløret 1898), Christian IV. i Nyboder (afsløret 1900), Carl Jacobsen paa Carlsberg Bryggeri og af Faderen foran Kunstmuseet (opstillet 1901). Paa lignende Maade leverede han Busterne af A. D. Jørgensen foran Landsarkivet paa Jagtvejen (rejst 1901), Christian IX. i Skive kommunale Anlæg (afsløret 1908), af H. G. Zeuthen, C. Christiansen og N. G. Steenberg i Polyteknisk Lærestalt, af Japetus Steenstrup paa Frue Plads og Carl Ploug ved Studenterforeningen. Han var i det hele taget en søgt Portrætbilledhugger; blandt hans Modeller findes Henrik Ibsen (Rom 1868), Georg Brandes og Niels Finsen. Han modellerede ogsaa Storkene til det af Maleren Edv. Petersen komponerede, i sin Tid meget omstridte Storke-springvand paa Amagertorv og Athene-Gruppen over Blegdamshospitalets Hovedindgang (opstillet 1879) og udførte Fronton-

relieffet til Landmandsbanen samt Altertavler til Allerslev og Gurreby Kirker og nogle Relieffer til St. Johannes- og Matthæus-Kirkerne i Kbh.

Blot som sin Faders Elev og Fortsætter vilde B. ikke have indtaget den Plads og den Rang, han har i dansk Kunsthistorie. Omkring 1880 skete der imidlertid et Gennembrud hos ham, hvorved han under Indtryk af den samtidige franske Kunst tog Skridtet over i den nye Tid, Naturalismen. Blandt de officielle Bestillinger, har dette sat sig Spor i Reliefferne af Saxo og Tyge Brahe paa Det kgl. Biblioteks Façade mod Christiansgade og Haandværkerreliefferne i Industriforeningens Portal, hvor han brød med Klassicismens strenge Reliefstil til Fordel for Renæssancens perspektiviske Behandling (til Industriforeningen leverede B. tillige Gesimsfigurerne, derimellem »Tubal Kain«, opstillet i Bronze ved Polyteknisk Lærestanstalt). Det gælder ogsaa hans største Værk, Absalons Rytterstatue paa Højbroplads, afsløret 1902 (af Absalon havde B. modelleret en kolossal Gipsstatue til Kunst- og Industri-Udstillingen 1872, nu opstillet i Domhusets Forhal, og den forgyldte Kobberfigur paa Kbh.s Raadhus' Façade, afsløret 1901, blev drevet efter hans Model). Men B.s egentlige Hovedværker blev dels de to beklædte Statuer af Dronning Caroline Amalie i Rosenborg Have (afsløret 1896) og »En Dame« (1891, Marmor, Kunstmuseet), dels en Række unge Kvindeskikkelser: »Danaïde« (modelleret 1880, Marmor, Glyptoteket), »Vasemalerske« (1888, Marmor), der naaede stor Popularitet og udbredtes i smaa Gengivelser, »Jægerinden« (1890, Bronze), »Atalanta overvunden i Væddeløbet med Hippomenes« (udst. 1893, Marmor) (de tre sidstnævnte i Kunstmuseet), samt Ynglingen til Hest, der opstilledes 1903 paa Ny Carlsbergfondets Bekostning paa Vester Boulevard ved Langebro.

Disse Arbejder betegner et fuldkomment Brud med den Thorvaldsen'ske Klassicisme; her tages Konsekvensen af den Udvikling, der umærkeligt foregaar inden for Thorvaldsens egen Produktion og videreføres i den ældre Bissens og Jerichaus. Statuen af Damen, der, iført Tidens karakteristiske Modedragt, samler sin Kjole for at gaa »over Gaden i daarligt Føre«, er et Hverdagsbillede, en Milieuskildring fra Dagliglivet, fint og lunerigt fortalt med Virkelighedens individuelle Smaatræk. Stofferne i hendes Dragt er illuderende gengivet og Marmorbehandlingen lagt an derefter. Over for de nøgne Modeller opgives Klassicismens Idealisering til Fordel for den tilfældige Virkelighed og Naturens individuelle Smaadetailler, selv om B. til Dels fastholder Formens plastiske Volumen,

og Ansigterne udføres med en malerisk Vekselvirkning af Lys og Skygge, der er Klassicismen ganske fremmed.

Rækkevidden af det Skridt, som B. saaledes tog, bliver iøjnefaldende, naar man ser Udviklingslinien fra Thorvaldsens Fyrstinde Bariatinska over den ældre B.s siddende Statue af hans Hustru Emilie til Sønnens Modedame. Det fik afgørende Betydning, fordi B. ligesom Faderen opdrog en Række Elever i sit Værksted — flere af den naturalistiske Generations bedste Navne findes iblandt dem. Men Bruddet følte ikke stærkt, og Naturalismen i dansk Skulptur bevarede meget af Thorvaldsens rolige Maadehold og harmoniske Rytmesans.

Hvis man kan se disse Hovedværker for sig, fjernede fra den store Værksteddrift og Bestillingernes Vrimmel, bliver B.s Personlighed tydelig. »Atalanta« og den ridende Yngling er vel dem, der siger mest om ham. Ligesom tøvende, fra et stille Dyb har her udkrystalliseret sig en fint kultiveret, sleben Aand. Den ytrer sig i en sprød, musikalsk Ynde, gennem en Bevægelses-Rytme og en Stemning, der ligner en ud klingende Tone, svagt hørlig og dog gennemtrængende for det følsomme Sind. Fra Atalantas venstre Fod, som forlegent drejer let om paa Siden, rejser sig en spændt Rytme op til Hovedet, som hun vender bort i Undselighed. Rytterstatuens Hest er daarligt modelleret. Men Drengens græske Ungdommelighed og Hestens rappe Smaabevægelser giver et Komplex af Stemning og Rytmik, som er født af en udsøgt Begavelse, og som i sit Væsen staar i Pagt med Antikken paa en helt anden Maade end Thorvaldsen.

Det hører med til Billedet af denne Personlighed, at han holdt af Dyr og havde sine intellektuelle Glæder ved at iagttage deres Færd. Allerede fra de tidlige Aar faldt det ham let at give disse Oplevelser plastisk Form i Statuetter, som blev højt værdsatte (Romersk Tyr, Stangende Gedebuk, Elefant, adskillige af Katte).

Med Fremgangen i B.s Virksomhed fulgte den, der hører det officielle Kunstnerliv til. Febr. 1871 valgtes han til Medlem af Kunstakademiet, Marts 1887 til Medlem af Akademiraadet. Han beklædte Posterne som Professor i Billedhuggerkunst (efter Peters) Okt. 1889—Okt. 1908, Akademiets Direktør 1902—05, dets Vice-direktør 1905 og atter Direktør (i Otto Baches Sted) 1906—08, Medlem af Gallerikommissionen (i Jul. Langes Sted) 1897—1901 og af Charlottenborg-Udstillingens Komité 1888—90, 1893—99. B. deltog i Charlottenborg Foraarsudstilling 37 Gange 1857—1913; desuden i Verdensudstillingerne i London 1862, Paris 1867, 1889, Chicago 1893 (Medaille), den internationale Jubilæums-Kunstud-

stilling i Berlin 1891 (Guldmedaille af 2. Klasse), Kunst- og Industri-Udstillingen i Kbh. 1872, de skandinaviske Udstillinger sst. 1883 og 1888, Raadhusudstillingen 1901. Arbejder af ham findes i Kunstmuseet, Glyptoteket, Hirschsprungs Samling, paa Fr.borg, i Museerne i Aalborg, Aarhus, Maribo, Randers, Varde samt Fyens Stiftsmuseum i Odense.

Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek.

Malerier af Kùchler ca. 1842, W. N. Marstrand 1864, Constantin Hansen (Ungdomsbillede), Fr.borg, Jul. Paulsen 1898 hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg, Otto Haslund 1885 og 1889 og P. S. Krøyer 1888. Portrætteret af Rud. B. paa Familiebillede 1865, af P. S. Krøyer paa Aftenselskab i Glyptoteket 1888 og Viggo Johansen paa Et Akademiraadsmøde 1894 paa Kunstmuseet. Buster af H. V. B. og Brandstrup 1891 (i Bronze paa Glyptoteket). Relief af Ingeborg Plockross Irminger 1911. Statuette af Rasmus Andersen, Fr.borg. Træsnit 1873 og 1885, af G. Pauli 1888 og af A. Bork 1902 efter Fotografi.

Ill. Tid. 3. Maj 1863 (af N. L. Høyen); 15. April 1866 (af Ph. Weilbach); 7. Okt. 1888 (af M. Galschiøt); 9. Aug. 1896 (af Carl Hartmann); 9. Marts 1902. Jul. Lange: Billedkunst, 1884. Vilh. Bergsøe: Eventyr i Udlandet, 1905, S. 208 ff. Architekten 12. Dec. 1902. Francis Beckett og F. Hendriksen: Kbh.s Raadhus, 1908. Berl. Tid. 21. og 22. April 1913 (af Sigurd Müller m. fl.). Politiken 22. April s. A. (af Nicolaus Lützhøft). København 22. og 26. April s. A. (af Elever). Nationaltid. 21. April s. A. (af Th. Faaborg). Højskolebladet 2. Maj s. A. (af Sigurd Müller). Ill. Tid. 11. Maj s. A. (af Francis Beckett). Kunstakademiets Aarsberetning 1913—14, 1914, S. 15 ff. (Mindetale af P. Johansen). Oscar Bloch: H. V. Bissen og hans Hjem, 1927. Johannes V. Jensen: Form og Sjæl, 1931. Fortegnelse over H. V. Bissens og Vilh. Bissens efterladte Arbejder, Auktion 23. Febr. 1915.

Sigurd Schultz.

Bisterfelt, Hans, —ca. 1563, Kaperhøvding. H. B., der oprindeligt hed Hans Peters eller Hans Ditzer, er sikkert identisk med Hans Petersen, Gaardfoged og Køgemester paa Bergenhus ca. 1518 (Berg. Lensregnskaber). 1523 fulgte han vistnok med Lensmanden Jørgen Hansen til Christian II. i Nederlandene; i hvert Fald finder man ham i de følgende Aar stærkt aktiv i Christian II.s Tjeneste som Kaperhøvding. Han var med Claus Kniphoff 1525, da denne tilfangetoges af Hamborgerne, men slap med Livet. Reimar Koch, der nok synes, at Hamborgerne havde gjort vel i ogsaa at tage H. B.s Liv, skriver spottende, at han blev kaldt »de Pape vann Notouw«, fordi han tidligere som Skriver paa Bergenhus havde været forlenet med Nothouw Kirke (Nautø el. Notø). Han ønsker vel derved at pointere, at det var dobbelt

forargeligt, at en gejstlig uddannet Mand hengav sig til slig Haandtering. H. B.s Kaperier i de følgende Aar gik navnlig ud over Lybækkerne og de andre Hansestæder. Naturligvis var han med paa Christian II.s Tog til Norge 1531. Efter Kongens Tilfangetagelse var han saa heldig at komme i Lensmanden paa Akershus Mogens Gyldenstiernes Tjeneste netop kort efter, at Englænderne havde opbragt et af dennes Skibe. H. B. skaffede Mogens Gyldenstjerne rundelig Erstatning ved at opbringe et rigt ladet engelsk Skib. Han fortsatte under Grevefejden sin Virksomhed som Kaperchef, hvilket man i Norge saa med lidet venlige Øjne paa, da man frygtede for Repressalier fra engelsk Side. Efter Grevefejdens Slutning maa det antages, at H. B. har slaaet sig ned i Malmø, hvor hans Velynder Mogens Gyldenstjerne nu sad som Lensmand. I hvert Fald var han bosiddende her 1540 (Rigsarkivet. Dsk. Kanc. Indk. Br. 28. Febr. 1540) og var da Sekretæren i Danske Kancelli Henrick Holck Penge skyldig. N. A. kom H. B. atter i Statens Tjeneste paa ret enestaaende Vilkaar. Han fik det mindre sjællandske Len Ellinge i fri Forlening mod til enhver Tid at lade sig bruge som Skibschef paa et af Kongens Skibe. Han deltog i Hertug Frederiks (II.) Rejse til Norge 1548 og brugtes ogsaa paa Flaaden i 50'erne.

Ny kgl. Saml. Nr. 303 b.: Reimer Kocks Lüb. Chronike, III, S. 488 ff. Dipl. Norveg. passim.

Astrid Friis (A. Heise).

Bistrup, Henning August Østerberg, f. 1879, Søofficer, Ekspeditionsrejsende. F. 15. Maj 1879 i Godthaab, Grønland. Forældre: Kolonibestyrer Laurits Hans Christian B. (1850—1914) og Anna Vilhelmine Østerberg (f. 1848). Gift 16. Febr. 1909 i Kbh. (Kat. Ansgarsk.) med Ellen Marie Birgitte Eigtved, f. 11. Okt. 1882 i Kbh. (Frels.), D. af Grosserer Carl Anton E. (1841—1916) og Caroline Amalie Møller (1842—1911).

Efter Skolegang paa Sorø Akademi blev B. 1893 frivillig Lærling paa Korvetten »Valkyrien«, 1896 Kadet, 1901 Sekondløjtnant, 1904 Premierløjtnant, 1915 Kaptajn og 1923 Orlogskaptajn, afgik med Pension 1932 og blev s. A. Kommandørkaptajn i Flaadens Reserve. Han deltog 1901—02 i »Valkyrien«s Togt til Vestindien og var herunder med i Redningsarbejdet paa Martinique efter Vulkanen Mont Pelée's Udbrud. Ved Verdenskrigens Udbrud 1914 var B. paa Fiskeriinspektion under Island som Næstkommanderende paa »Islands Falk«. 1918—19 var han Chef for Fiskeriinspektionen i de danske Farvande, 1920—23 Næstkommanderende ved Konsta-

belelevskolen, 1925—31 Lærer i militær Pædagogik sst. og ved Reservekadetskolen, 1926—27 Chef for Fiskeriinspektionen under Island og 1932 Chef for Søtransportvæsenet. Han deltog som Førstestyrmand og Kartograf i Danmark-Ekspeditionen til Grønlands Nordøstkyst 1906—08 og opmaalte herunder Ørækken fra 79-Fjorden til Ile de France og Dove-Bay med Bessels Fjord. Han var Deltager i den store Slæderejse fra Danmarks-Havn nordefter til Malemukfjeldet paa 80° 21', hvorfra han med 1. Hold vendte tilbage til Skibet. I øvrigt foretog han Observationer i Danmarks-Havn. Resultaterne heraf samt af Opmaalingen er offentliggjort i »Meddelelser om Grønland«. — 1923—24 var B. Fører af Østgrønlandskompagniets Motorskib »Teddy« paa dets Rejse til Kompagniets Stationer i Nordøstgrønland. Paa Hjemrejsen kom Skibet fast i Isen og drev med denne langs Kysten sydefter til ud for Angmagsalik-Distriktet. Her maatte Besætningen forlade det og søge Land ved en farefuld og strabadserende Vandring ind over Isen. Det dristige Foretagende lykkedes, hvorefter Ekspeditionen overvintrede. Paa denne Rejse tog B. Toninger af Kysten fra Bass Rock til Scoresby Sund og foretog 1930 en Ekspedition med Grønlands Styrelses Skib »Gertrud Rask« til Scoresby Sund for i Tilslutning hertil at tegne Toninger af Indsejlingen til Fjordkomplekset. — 1929 blev B. Inspektør ved Marinens Bibliotek, som han katalogiserede specielt med Hensyn til Litteratur vedrørende Polaromraadernes og Verdenshavens Opdagelse, Hval- og Sælfangst m. m. (udgivet 1933). Han deltog i Fremskaffelsen af Materiale til og ved forskellige Affattelser i Udarbejdelsen af de skriftlige Indlæg til Grønlandssagen i Haag. — Fra 1931 er han Sekretær ved Redaktionen af »Meddelelser om Grønland«. — R. 1920. DM. 1930. F.M.S. 1908. — Tegning af Achton Friis i Privateje.

Medd. om Grønland, XLI, 1913, og XLVI, 1912—17. H. Bistrup: »Teddy« sidste Togt, 1924.

H. Ostermann.

Bitter, Karl Hermann, 1813—85, preussisk Regeringspræsident. F. 27. Febr. 1813 i Schwedt i Brandenburg (Ref. K.), d. 12. Sept. 1885 i Berlin, begr. sst. (Dorotheenstädt. Frdh.). Forældre: Referendar, senere Gehejmeoverfinansraad Wilhelm Ferdinand B. (f. 1783) og Friederike Wilhelmine Mohr. Gift med Klara Nerenz, f. 27. Aug. 1844 i Seriate i Italien, d. 29. Maj 1927 i Berlin, D. af Maleren Professor Wilhelm N. (1804—71).

Efter sin juridiske Uddannelse i Berlin og Bonn var B. knyttet til Forvaltningen forskellige Steder; fra 1860'erne var han Over-

inspektør ved Rhinsejladsen, fra 1869 Overregeringsraad ved Finansafdelingen i Posen, under Krigen 1870—71 Præfekt i Departementet Vosges og Civilkommissær i Nancy. 1872 udnævntes han til Regeringspræsident i Slesvig. Ud fra den Opfattelse, at den danske Bevægelse var Agitatorers Værk, og at Befolkningen vilde være rolig og loyal, hvis deres Arbejde hemmedes, skred han, hvor Lejlighed bød sig, strengt ind mod de forskellige Former for dansk Arbejde (Pressen, Foreninger) og søgte gennem Udvisninger af danske Undersaatter at tvinge Befolkningen til større Forsigtighed med Hensyn til nationale Tilkendegivelser. Hans Fremfærd paa-drog ham levende Uvillie i danske Kredse, men vandt ham til Gengæld adskillig Hengivenhed i tyske, saa han 1874 blev tysk Kandidat ved Rigsdagsvalget i 1. slesvigske Kreds. Han forflyttedes 1876 til Düsseldorf, blev 1877 Understatssekretær i Udenrigsministeriet og var 1879—82 preussisk Finansminister og Medlem af Forbundsraadet. Han udgav flere musikhistoriske Arbejder. — Træsnit efter Fotografi 1875.

M. Mackeprang: Nordslesvig 1864—1909, 1910, S. 85—95. A. F. Krieger: Dagbøger, VI, 1925, 18. Sept. 1874, 4. Juli 1875. Fr. Hähnsen: Ursprung und Geschichte des Art. V, 1929, II, S. 364 f. Hamburgischer Correspondent 14. Sept. 1885.

Hans Lund.

Biørnsen, Bertel, ca. 1654—1722, Advokat. F. ca. 1654 i Rerslev ved Roskilde, d. 13. Sept. 1722 i Kbh., begr. i Nic. K. Forældre: Sognepræst, senere Provst Biørn Andersen Stub (ca. 1600—82) og Magdalene Christensdatter (d. tidligst 1689). Gift 1° med Marie Lisebeth Lundt, døbt 6. Maj 1674 i Kbh. (Holmens), begr. 19. Juli 1698 sst. (Nic. K.), D. af Sognepræst til Holmens K., Magister Nicolai Hansen L. (1634—76) og Margrethe Christophersdatter Miller (d. 1679). 2° med Anna Dorthea Møller, begr. 12. Maj 1740 i Kbh. (Nic. K.).

B. B. blev 1674 Student fra Roskilde, 1677 Baccalaureus, 1693 Prokurator for Højesteret som for alle Over- og Underretter i Sjællands Stift. Han blev hurtigt en meget søgt Advokat, saa at Højesterets Justitiarius Villum Worm 1702 erklærede, at Retten ikke havde Brug for flere Advokater, idet det viste sig, at saa længe Brostrup Albertin og B. B. kunde faas, søgte Parterne ingen anden. B. B. boede en Tid paa Sandholm ved Lillerød, hvor hans Indbo i Okt. 1708 solgtes ved Auktion.

Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: Patriciske Slægter, III, 1915, S. 24.

H. Hjorth-Nielsen.

Biørnsen, Sophus Magnus, se Bjørnsen.

Bjarnarson, Stephán (ogsaa Björnsson, Biórnsen o. s. v.), 1721—98, Matematiker. F. 15. Jan. 1721 paa Yztagrund i Skagefjord Syssel paa Island, d. 15. Okt. 1798 i Kbh., begr. sst. (Trin.). Forældre: Præst i Flugumyrarþing Björn Skúlason (d. 1759) og Halldóra Stefánsdóttir (d. 1764). Ugift.

B. kom 1736 i Hólar lærde Skole, blev udskrevet derfra 1744, blev Degn i Þingeyar s. A., immatrikuleredes Dec. 1746 ved Kbh.s Universitet, blev cand. theol. 1747, Degn i Munkaþverá 1750, Forstander for Hólar Skole 1753—55, afskediget paa Grund af en Strid med sin gejstlige overordnede. B. drog til Kbh., hvor han 1757 blev filosofisk Baccalaureus og vandt Anerkendelse for sine matematiske Kundskaber. Han var først paa Regensen, saa paa Elers' Kollegium (1757—62), blev siden Kalkulator ved Videnskabernes Selskabs Opmaalinger og var tillige Arnamagnæansk Stipendiat. Foruden fire latinske Disputatser, hovedsagelig af matematisk-astronomisk Indhold, og nogle mindre Afhandlinger i Det islandske Selskabs Skrifter samt en »Introductio in tetragonometriam« (1780, en Fremstilling af en Firkants Beregning af fem givne Stykker, i Tilslutning til Lambert) har han udgivet to islandske Oldskrifter: det komputistiske Værk Rimbegla (»Rymbegla«, 1780) og Hvervararsaga (1785). 1793 fik han Accessit for den første af Universitetet stillede Prisopgave, n. A. Prisen selv. J. Baden bemærker (Universitets-Journal 1794, S. 19), at B. er »en Veteraner, som denne Kampplads vel egentligen ikke er bestemt for«. B. var en flittig Forsker, hvis Produktion genspejler Tidens Overgang fra en metafysisk-astrologisk til en nøgtern-empirisk Indstilling.

J. Espolín: Islands Árbækur, IX—X, 1830—43. Hannes Þorsteinsson: Guðfræðingatal, 1907—10, S. 259 ff.

Poul Heegaard (Kr. Kaalund).

Bjarne, Hans Peder, f. 1875, Finanshovedbogholder. F. 23. Aug. 1875 i Himlingøje. Forældre: Maskinbygger Niels Peter Hansen (1832—1908) og Maren Larsen (1849—1927). Navneforandring 7. April 1905. Gift 20. Nov. 1903 i Haslev med Maren Sophie Kristiansen, f. 7. Jan. 1879 i Haslev, D. af Kusk ved Bregentved, senere Købmand i Haslev Hans Peter K. (1852—1932) og Maren Sophie Olsen (f. 1850).

B., der som Barn havde mistet den højre Arm ved et Ulykkestilfælde, tog 1893 Præliminæreksamen i Køge, uddannedes derefter paa Vallø Stifts Kontor og Gammelkøgegaards Godskontor og var 1895—1903 Bogholder og Kasserer hos Overretssagfører H. F. Helweg-Larsen i Kbh. 1903 blev han Assistent i Stats-

bogholderikontoret i Finansministeriets 2. Departement, 1916 fungerende Fuldmægtig, 1919 kgl. udnævnt, s. A. Kontorchef og 1925 Finanshovedbogholder. — Som Medlem af Statsregnskabskommissionen (1921—26) udførte B. et betydeligt Arbejde med Hensyn til Spørgsmaalet om Omlægning af Statens Bogholderivæsen, og i de følgende Aar førtes Kommissionens Forslag ud i Livet under hans Ledelse, idet Bogholderivæsenet, fra at være centraliseret i Finansministeriet, udstykkedes saaledes, at hver enkelt af Statens regnskabsførende Institutioner nu aflægger selvstændigt Regnskab. Han er Medlem af Statsregnskabsraadet fra dets Oprettelse 1926 og siden 1925 Revisor af Rigsdagens Regnskab. 1904—19 var han Lærer ved Teknisk Selskabs Skole, bl. a. i Fabriksbogholderi, og er siden 1919 Lærer i Bogholderi og Regnskabskritik ved Kbh.s Universitet. — B. har bl. a. udgivet en meget benyttet Haandbog »Bogholderi i Teori og Praksis« (1921, 3. Udg. 1932). — R. 1923. DM. 1927.

A. Falk-Jensen.

Bjarnov, Julius Alexander Nicolaj Rasmussen, 1838—1912, Rustmester. F. 7. Juli 1838 i Kbh. (Frue), d. 31. Juli 1912 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Mekaniker Poul Rasmussen (1808—88, gift 2° 1847 med Caroline Vilhelmine Rasmussen, ca. 1818—81) og Johanne Marie Dorothea Hansen (1808—88, gift 2° med Dugmager Georg Ernst Branner, 1813—78). Navneforandring 22. Okt. 1902. Gift 2. Febr. 1862 paa Frbg. med Karen Sophie Nielsen, f. 28. Marts 1839 i Lynge ved Sorø, d. 12. Dec. 1907 i Kbh., D. af Indsieder Niels Frederiksen og Karen Sophie Hansdatter.

Efter Skolegang i Viborg fik B. sin tekniske Uddannelse i Aarhus (Frichs Maskinfabrik) og ansattes 1864 som Mekaniker paa Rustkammerets Bøssemagerværksted paa Tøjhuset, hvor hans mekaniske Snilde, Paapasselighed og Flid hurtig gjorde sig gældende. Ved den 1866 oprettede Geværfabrik deltog han i Forsøgsarbejderne til den nye Geværmodel (Remington) og ledede — fra 1867 som Værkfører — den maskinelle Del af Driften. Han var den første, der paa Geværfabrikken indførte den økonomiske Massefabrikation, og hans utrættede Interesse for Geværspørgsmaalet og hans Indsigt paa dette Omraade skabte Resultater af stor Betydning for Forsyningen med tidssvarende Haandvaaben. Hans Hovedværk i Statens Tjeneste er Planlæggelsen og Gennemførelsen af den nye Geværfabrik 1888, som ved hans Fremsyn blev indrettet saaledes, at den til Dato har kunnet møde Tidens baade tekniske og økonomiske Krav. Ved Siden af Hærens Magasingevær, M. 1889 med

Forbedringer, havde særlig Fremstillingen af et Rekylgævær hans Interesse. Allerede 1883, i hvilket Aar B. blev Rustmester, konstruerede han — sammen med Generalmajor V. H. O. Madsen (s. d.) — det danske Rekylgævær, der indtager en smuk og anerkendt Plads mellem de lettere Maskingeværtyper. Han tog sin Afsked som Rustmester 1908. — Ogsaa uden for sin militære Tjeneste har B., der altid, idérig og fuld af Skabertrang, arbejdede paa at udnytte sine Evner og Kundskaber til praktiske Formaal, udfoldet en stor Virksomhed som Konstruktør. 1879 modtog han saaledes Det Ørsted'ske Legat for Konstruktion af en automatisk Længdemaalemaskine. — R. 1887. DM. 1908.

Ill. Tid. 2. Okt. 1898 og 25. Aug. 1912. Dansk Artill. Tidsskr. Jan. 1917.

Rockstroh.

Bjelke, se *Bielke*.

Bjerg, Johannes Clausen, f. 1886, Billedhugger. F. 26. Jan. 1886 i Ødis ved Kolding. Forældre: Gaardejer Jep Clausen B. (1833—1917) og Mette Cathrine Bundsgaard (1844—1925). Gift 24. Febr. 1911 i Kbh. (b. v.) med Sigrid Marie Jacobsen, f. 30. Maj 1883 i Gesten Sogn, D. af Gaardejer Anders Peter J. (1850—1916) og Christine Marie Thomsen (1851—1931).

B. tog Præliminæreksamen 1903 i Kolding, kom i Billedskærelære hos A. L. Johansen & Søn sst. og blev Svend Efteraaret 1907 paa en Portrætbuste i Eg af Faderen (Sølvmedaille). Derefter drog han til Kbh., hvor han uddannede sig ved Selvstudium og uden at gaa paa Akademiet. 1909 foretog han en mindre Rejse til Paris. Afgørende Betydning for ham fik et treaarigt Ophold her Febr. 1911—Aug. 1914, med Understøttelse fra en Kreds af Privatmænd. 1918 modtog B. Anckers Legat, og 1921—22 var han et Aars Tid i Italien. Udstillinger: Charlottenborg Foraarsudstilling 1909—10, 1920; Kunstnernes Efteraarsudstilling 1909, 1915—17; Grønningen 1915—17, 1919, 1921; Medlem af den Frie Udstilling fra 1922; de danske Udstillinger hos Liljevalch i Stockholm 1919, i Brooklyn Museum, U. S. A., 1927, Oslo 1931; Jubilæumsudstillingen i Göteborg 1923; Kunststævnet i Forum 1929; Separatudstilling sammen med Harald Giersing Jan. 1919. Formand for Billedhuggerforeningen 1919—21, Medlem af Akademiraadet fra 1925. — De første Arbejder, som B. udstillede 1909, stod under Indflydelse af Rodin, der paa den Tid optog de unge Billedhuggere stærkt gennem Brygger Jacobsens Nyanskaffelser til Glyptoteket. I Paris omgikkes han en Række kubistiske Kunstnere, hvilket sand-

synligvis har befordret hans æstetisk betonedede Indstilling over for Skulpturen og hans Sans for Rytmer, selv om det kun efterlod sig faa direkte Spor i hans Værk. Statuen »Abessinier« (1914—15, Kunstmuseet), hvortil han til Dels skal have overtaget Motivet fra Tyskeren Kolbe gennem en fælles Model, blev et Gennembrud og vandt ham med eet Slag Anerkendelse som en af sit Slægtleds fremmeste Billedhuggere. Den hævder sig som et Hovedværk for sin Epoke ved sin overlegne Formbehandling og den elegante Balance af fint slyngede, drejende Rytmer, og indtil videre betegner den vistnok stadig et Højdepunkt i hans Produktion. De glidende Rytmer gav han en endnu friere Udvikling i en Række Statuetter, der tillige med Granitstatuen »Den svangre« (1914—18; Privateje i Aarhus) fik en begejstret Modtagelse paa hans Separatudstilling 1919, og desuden gør visse Utzon Frank'ske Kompositionsprincipper sig gældende i disse Aars Arbejder, saaledes i den store Bronzegruppe »Elskovskampen« (udført i Italien 1921—22, Kunstmuseet og Aarhus Møllepark). Senere har B. udført en anselig Række ofte betydelige Bestillinger, f. Eks. Monumentet for Faldne i Verdenskrigen paa Aabenraa Kirkeplads (1923), J. A. Jerichaus Statue til Glyptotekets Façade (1924—26), tre Marmor-Relieffer i Christiansborg Tronsal (1925—26), 18 Relieffer af Kunststen til Kbh.s Handelsskole for Kvinder (1927—28), Overpræsident Jensens Buste i Kbh.s Raadhus (1930), Skipper Clement-Monumentet i Aalborg (1929—31). I Grønningen i Kbh. er opstillet Statuen »Danaïde« (1920—23), ved Aarhus Stadion »Uffe hin Spage« (1920). Endvidere ejer Museerne i Oslo og Stockholm Statuetter af ham.

Knud Pontoppidan i Politiken 19. Jan. 1919. Hovedstaden 19. Jan. 1919. Victor P. Christensen i Kunst og Kultur, 1920, S. 214 f. Kineton Parkes: Sculpture of to-day, II, 1921. Johs. Kragh i Ord och Bild, 1924, S. 102 f.; 1930, S. 416. Samleren Aug. 1925, Jan. 1929 (af Kaj Borchsenius). Leo Swane: Johannes C. Bjerg, 1932.

Sigurd Schultz.

Bjerger, Poul, 1853—1931, Højskolelærer. F. 6. Febr. 1853 i Ølgod Bjerger, d. 8. Okt. 1931 i Askov, begr. paa Askov Kirkegaard. Forældre: Gaardejer Peder Poulsen (1811—56) og Maren Hungeberg Hansdatter (1812—83). Navneforandring 1. Aug. 1885. Gift 12. Juli 1888 i Ørslev, V. Flakkebjerg Herred, med Dagmar Nicoline Schjørring, f. 13. Marts 1859 i Sødinge, Ringe Sogn, D. af fhv. Kapellan, senere Sognepræst Jens Nicolai Ludvig S. (1825—1900) og Mette Marie Larsdatter Olsen (1824—89).

Efter Konfirmationen var B. Elev paa Vestkær Højskole, 1871—72 paa Askov og senere paa Vester Skerninge Højskole. Han arbej-

dede derpaa nogle Aar som Engmester og Mejerist, men efter at have gennemgaaet Askov udvidede Højskole 1878—81 var han Lærer paa Uldum Højskole 1881—83 og derefter til sin Død paa Askov Højskole, hvor han underviste i Geografi og Bogholderi. Navnlig indlagde han sig dog Fortjeneste ved sin nidkære Ledelse af Skolens Bibliotek, der i hans Hænder fra en ringe Begyndelse voksede op til en Samling paa ca. 50 000 Bd., og samtidig blev hans venuesæle, frejdige Personlighed en samlende Kraft i Kredsen om Askov og videre endnu, thi han var tillige en praktisk Dygtighed, hvilket han beviste som Højskolens Kasserer i en lang Aarrække og ved Deltagelse i det kommunale Arbejde i Askov By og Malt Sogn, i Bestyrelsen af Vejen Sparekasse 1895—1911 og i Arbejdet for Højskolelærernes Pensionskasse. Efter at være kommet til Askov udfoldede han en betydelig litterær Virksomhed. Dyb Samfølelse med den Stand, hvorfra han stammede, gjorde Skildringer af Bondestandens Vilkaar i Fortiden og dens befrugtende Møde med Grundtvigs Tanker og Højskolen til hans kæreste Emne. Tidligt var han ogsaa kommet i Forbindelse med A. D. Jørgensen, der blev ham en god Raadgiver. I hans Produktion veksler Tilstandsskildringer fra Fortiden med Levnedstegninger fra senere Tider: »En Tids- og Familieskildring fra Vester-Jylland« (1883), »Jens Johansen, et Mindeskraft« (1884), »Niels Jokum Termanen« (1892), »Anna Borgen Müller« (1919), »Jydske Bønder« (1921) og »Smaa Livsbilleder« (1923). Han udgav og redigerede »Aarvog for dansk Kulturhistorie« (1891—1900) samt tog senere virksomt Del i Arbejdet i Historisk Samfund for Ribe Amt. Endelig har han sammen med Thyge J. Søgaard udgivet det monumentale Kildeskrift for Kendskabet til den gamle Landsbykultur »Danske Vider og Vedtægter« (I—III, 1904—20; et IV. Bd. udg. af Aug. F. Schmidt 1932). — Breve til B. i Det kgl. Bibliotek. — Portrætteret paa Gruppebillede fra Askov af Erik Henningsen paa Fr.borg (1902, Kopi i Ribe Stiftsmuseum).

Karl Christensen: Poul Bjerger, 1927. Askov Lærlinge, 1913—14, S. 62—66; 1922, S. 1—20; 1931, S. VII—XIV. Aug. F. Schmidt i Danske Vider og Vedtægter, IV, 1932, S. VII—XV.

Hans Knudsen.

Bjering, se Biering.

Bjerre, hyppigt som Familienavn forekommende dansk Stednavn. Af de talrige Slægter kan nævnes en jysk Bondeslægt B., der føres tilbage til Peder Pedersen, som levede 1690 i Lille Bjerre i Sir Sogn. Hans Søn Jakob Pedersen (1669—1737) paa Store

Bjerre havde fire Sønner, blandt hvilke Gaardmand Peder Jakobsen i Lille Bjerre — hvis Sønnensøn Søn Jakob Pedersen B. i Kokholm var Fader til de nedenn. Politikere Jens Jakobsen Kokholm B. (1847—1901) og Peder Jakobsen Kokholm B. (f. 1855) — og Niels Jakobsen i Vester Store Bjerre, hvis Sønnensøn Søn Gaardmand Peder Jakobsen B. paa Nørrelund var Fader til nedenn. Maler Niels Jakob Jakobsen B. (f. 1864). — Fra Anders Madsen (Brath) (1721—96), Hoveribonde under Overgaard ved Randers, stammer en anden Slægt B., idet hans Søn Søren Andersen B. (1768—1842), der 1797 nedsatte sig som Brændevinsbrænder i Kbh., antog dette Navn. Blandt hans ni Børn var Brygger Anders Hansen B. (1798—1864), der var Kurator ved Vajsenhuset, Stænderdeputeret og fra 1840 til sin Død Borgerrepræsentant i Kbh. Han var Bedstefader til nedenn. Stadsingeniør Aage B. (f. 1868).

Stamtavle over B-Slægten fra B. i Sir ved Holstebro, u. A. (1901). I. E. H. B.: Stamtavle over Familien B., 1897.

Albert Fabritius.

Bjerre, Aage, f. 1868, Stadsingeniør i Kbh. F. 3. Juli 1868 paa Sandholm ved Lillerød. Forældre: Proprietær, senere Vinhandler Johannes B. (1843—1919) og Inger Marie Emilie Brønneiche (1846—1916). Gift 29. April 1898 i Jesuskirken i Valby med Edle Louise Bentzen, f. 26. Sept. 1870 i Kbh. (Trin.), D. af Cigarfabrikant Julius Konstantin B. (1835—1918) og Charlotte Marie Amalie Holders (1841—1922).

B. tog 1885 polyteknisk Adgangseksamen og blev 1891 cand. polyt. som Bygningsingeniør. Umiddelbart efter Eksamen blev han assisterende Ingeniør ved Kbh.s Brolægnings- og Vejvæsen og ansattes 1894 som Fuldmægtig sst. Brolægnings- og Vejvæsenet, der 1. April 1897 omdannedes til Direktoratet for Vej- og Kloakanlæggene, forlod B. 1. Juni s. A., idet han blev ansat som Fuldmægtig ved Vandforsyningen. 1898 kom han til Stadsingeniørens Direktorat som Ekspeditionssekretær, Jan. 1907 blev han Afdelingsingeniør sst., og 1927 ved A. C. Karstens' Afgang blev han Stadsingeniør i Kbh. — B., der særlig har interesseret sig for Byplanlægning og for de hygiejniske Ingeniørarbejder, var Medstifter af Dansk Byplanlaboratorium og var 1921—26 Medlem af Arbejdsudvalget; 1915 blev han Medlem af Bestyrelsen for Selskabet for Sundhedsplejen i Danmark og er siden 1907 Medlem af Royal Sanitary Institute i London. Han, der 1895—96 var Sekretær for Dansk Ingeniørforening, var 1905—08 Redaktør af »Maanedsskrift for Sundhedspleje« og fik 1907 sammen med G. Jochimsen 1. Præmie (2500 Kr.) for en Afvandingsplan for Gentofte

Kommune. 1909 fik han 2. Præmie (5000 Kr.) for Projekt til Gade- og Bebyggelsesplan for Kbh.s ydre Distrikter. B., der er Censor ved Den polytekniske Læreanstalt i teknisk Hygiejne, var 1917—23 Medlem af Bestyrelsen for Arbejdernes Byggeforening. Endelig har han været Medlem af den danske Komité under Commission permanente d'assainissement et de salubrité de l'habitation, der bestod indtil Verdenskrigens Udbrud 1914.

Poul Vinding.

Bjerre, Jens Jakobsen Kokholm, 1847—1901, Politiker. F. 24. April 1847 paa Sønder Kokholm i Tørring Sogn ved Lemvig, d. 25. Sept. 1901 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Gaardejer Jakob Pedersen B. (1812—78) og Ane Christensdatter (1820—1906). Gift 7. Febr. 1899 i Kbh. (Holmens) med Ellen Toft, f. 7. Marts 1865 i Rudkøbing, D. af Læge, senere Dr. med. Lars Fabricius T. (1834—1901, gift 2° 1875 med Augusta Henriette Frandsine Ortved, 1838—1920) og Lykke Maria Caroline Andersen (1836—74).

B. blev Student 1866 (privat dimitteret) og cand. theol. 1871. N. A. blev han Kapellan i Vester Hassing ved Aalborg, 1876 kaldedes han til Sognepræst sst., 1877 udnævntes han til Provst. — Politisk sluttede han sig fra første Færd til Højre, hvis lokale Organisationer han i Løbet af 80'erne energisk og dygtigt udbyggede. Dette førte ham ind i aktiv Politik. 1887 og 1890 stillede han sig forgæves til Folketinget i Aalborgkredsen, men 1890 valgtes han til Landstinget i den daværende 7. Kreds. Han kom hurtigt til at spille en førende Rolle paa Rigsdagen. Som Formand for Højres Forretningsudvalg havde han Ledelsen af Partiets Agitations- og Organisationsarbejde ud over Landet i sin Haand, og paa et Tidspunkt, hvor Afviklingen af Provisoriepolitikken indlededes, og hvor Mænd som Matzen og Dinesen gled noget i Baggrunden, fik han i Kraft af sin Arbejdsevne, sin frisindede Tænkemaade og fordragelige Forhandlingsform en væsentlig Indflydelse paa Højres saglige Standpunkter og politiske Taktik. Det skyldes saaledes for en ikke ringe Del ham, at Skoleloven af 24. Marts 1899 blev gennemført. 1900 overtog han Kultusministerportefeullen i Ministeriet Sehested. Der knytter sig ingen Lovgivningsresultater af Betydning til hans korte Ministerperiode. Administrativt kom han til at beskæftige sig med det kirkelige Røre, der opstod omkring V. Brückers kirkelige Polemik i »Høj-skolebladet«, Anton Jensen-Affæren i Harboøre samt Vilh. Becks Udtalelser om »de fordrukne og usædelige Præster« — Affærer,

som han, der retningsmæssigt havde sit Stade i Kirkeligt Centrum, afgjorde i medierende Aand. Allerede da han indtraadte i Ministeriet, var han mærket af den Sygdom, den Bright'ske Syge, der et Par Maaneder efter Ministeriets Afgang lagde ham i Graven. — R. 1892. K.² 1901. — Maleri af Frk. Tuxen i Familieeje. Hautrelief af Einar Jónsson paa Gravstenen 1902, og i Vester Hassing K. 1904.

Stamtavle over B.-Slægten fra B. i Sir, 1901, S. 51. Ill. Tid. 6. Okt. 1901. Nationaltid. 26. Sept. 1901. Nyt Tidsskrift 1903.

P. Stavnstrup.

Bjerre, Jens, f. 1871, Biblioteksorganisator og Skolemand. F. 3. Sept. 1871 i Heltborg, Thy. Forældre: Gaardejer Anders Christian Andersen B. (1840—1919) og Inger Marie Amtoft (1848—1911). Gift 18. Sept. 1896 i Nors ved Thisted med Dorthea Andersen, f. 25. April 1870 i Nors, D. af Landmand Anders Christian Jensen Skaarup (1829—1908) og Marie Andersen (1849—76).

B. var oprindelig ved Fiskeri, men havde Lyst til Bogen; efter kun to Aars Forberedelse tog han 1895 Lærereksamen fra Vesterbros Seminarium og blev kort efter Lærer ved Esbjerg Skolevæsen; 1900 forflyttedes han til Lemvig, 1908 til Silkeborg, hvor han virkede til 1931 og 1921—31 var Medlem af Byraadet. B. har skrevet flere Fortællinger, til Dels med Skildringer af Livet paa Havet; særlig udbredte er hans to Børnebøger »Hans Peter paa Langfart« (1909, 5. Opl. 1923) og »En fattig Drengs Eventyr« (1915). Landskendt er B. blevet ved sit Arbejde for Biblioteksagen. Baade i Esbjerg og Lemvig var han (1898 og 1902) Medstifter af Folkebiblioteker, og 1908—17 var han Formand for Silkeborg Folkebogsamling. Han var Sjælen i det Udvalg, der 1905 virkede for Oprettelsen af Foreningen Danmarks Folkebogsamlinger, og han blev dens første Formand, desuden 1906 den første Redaktør af Foreningens Organ »Bogsamlingsbladet«. Sammen med Lærer Johannes Grønberg, Rodskov, var han den drivende Kraft i Bestyrelsen, og med sin ukuelige Energi og sin Evne til at organisere gjorde han snart Foreningen til en vigtig Faktor i Bibliotekernes Liv, særlig paa Landet; stor Betydning havde det, at han skaffede dem 25 pCt. Rabat ved Bøgekøb. Sine agitatoriske Evner udnyttede B. i nært Samarbejde med Andr. Sch. Steenberg (s. d.), Lederen af Statens Bogsamlingskomité, i hvilken han fik Sæde 1917; efterhaanden var der dog opstaaet en vis Gnidning mellem denne Komité's Flertal og Foreningen, hvis ledende Mænd saa skeptisk paa den stigende Tendens til at underkaste Bibliote-

kerne Kontrol fra Statens Side. Mod denne Tendens reagerede især B. som ivrig Tilhænger af Bibliotekernes Selvstyre, og 1918 medførte Spørgsmaalet om Silkeborg Biblioteks Godkendelse som Centralbibliotek en Konflikt mellem ham og Komiteen; han udtraadte af den og forlod tillige som Protest Formandsposten i Biblioteket. Kort efter blev han Æresmedlem af Foreningen.

J. Banke: Folkebibliotekernes Hist., 1929, S. 30 ff. Bogens Verden, XII, 1930, S. 227—32. Folkeskolen 23. April 1931.

Svend Dahl.

Bjerre, Jens Justesen (Jostsøn), 1610—84, Præst. F. 28. April 1610 paa Gaarden Øster Bjerre i Gøttrup, d. 11. Febr. 1684 i Kbh., begr. sst. (Trin. K.). Forældre: Bonden Christen Jostsøn og Anne Christensdatter. Ugift.

Da B. besad et fortrinligt Nemme og en stor Lyst til Læsning, naaede han i en Alder af fjorten Aar at komme i Thisted Skole, hvorfra han efter seks Aars Forløb gik til Slagelse, fra hvilken Skole han 1633 blev Student. Allerede under sin Skolegang havde han vundet Biskop H. P. Resens Velvillie, og af denne blev han ogsaa støttet i sin Studietid. 1640 blev han Præst ved Regensen, 1643 Magister og 1656 den første Sognepræst ved den nyopførte Trinitatis Kirke, der i Begyndelsen sædvanlig kaldtes Studenterkirken. Skønt B. stillede sig afvisende over for den engelsk paa-virkede Kunstprædiken, som netop blev moderne paa hans Tid, vandt han dog snart et stort Navn som en mægtig Opvækkelsesprædikant. Han synes at have været en typisk Repræsentant for den strenge Bodsfromhedsretning, der havde været den herskende her hjemme siden ca. 1620, og hans Iver for en alvorlig, personlig Tilegnelse af Kristendommen gennem Kamp og Fristelser gør det forstaaeligt, at han til en Begyndelse kunde se med Sympati paa Sværmeren N. S. Chronich, om han end senere tog Afstand fra hans separatistiske Opfattelse af specielle Lærepunkter. Der gik et stærkt asketisk Drag gennem B.s Prædiken og Livsførelse, men selv om han ved sin pietistisk farvede Fordømmelse af Verdenslivet ofte vakte Forargelse og blev gjort til Genstand for Forulempelser, stod der Respekt om hans Personlighed, da det var vitterligt, at han levede, som han lærte. Som Tegn paa den Anseelse, han nød, kan det saaledes nævnes, at B. var den eneste Præst, som den unge Ulrik Christian Gyldenløve vilde lytte til, da han 1658 laa paa sit yderste. — Ved sin spartanske Levevis lykkedes det B. at sammenspare 1000 Sldr., som han skænkede Universitetet som et Legat for fattige Studenter. — I nyere Tid har J. P. Jacobsen benyttet hans Skikkelse i Romanen »Marie Grubbe«.

Programma funebre af 29. Febr. 1684. E. Pontoppidan: Ann. eccl. Dan. IV, 1752, S. 623—27. Ny kirkehist. Saml., I, 1857—59, S. 503; III, 1864—66, S. 227—54; 3. Rk., IV, 1882—84, S. 572 f., 597—606, 615 f. G. L. Wad: Rektorerne paa Herlufsholm, 1878, S. 174 ff. Saml. af de for Univ.s Legater gjældende Bestemmelser, 1890, S. 345 f.

Bjørn Kornerup.

Bjerre, Niels Jakob Jakobsen, f. 1864, Maler. F. 5. Jan. 1864 paa Nørrelund, Engbjerg Sogn ved Lemvig. Forældre: Gaardejer Peder Jakobsen B. (1833—67) og Maren Nielsdatter Nissum (1840—1912, gift 2° 1868 med Dræningsmester, senere Gaardejer Christian Atzen Thorndal, 1838—1902). Ugift.

B. tog Præliminæreksamen 1879 i Lemvig og drog til Kbh. 1881. Her stod han i Malerlære til 1884, gik samtidig paa Teknisk Skole og gennemgik Akademiet Maj 1881—Maj 1888 uden at tage Afgang. Vinteren 1889—90 besøgte han Kunstnernes Studieskole under Tuxen. Med Støtte af to mindre Akademistipendier opholdt han sig i Italien 1899—1901. Senere har han været i Sydfrankrig Juni—Dec. 1914 og paa Færøerne 1925—26. Han debuterede paa en Decemberudstilling paa Charlottenborg 1887, men har i øvrigt fra 1892 tilhørt Den frie Udstilling og deltaget næsten hvert Aar; desuden har han udstillet paa Verdensudstillingen i Paris 1900 (Bronzemedaille for »Guds Børn«), Kunststævnet i Forum 1929 og en Særudstilling i Kunstforeningen 1932. Akademiet tildelte ham 1923 Eckersbergs Medaille for »Foraarssol«. Han har udført Alterbillederne i Krejbjerg, Heldum, Engbjerg og Trans Kirker og Væg billeder i Lemvig Kirke og Bibliotek. Malerier af B. ejer Kunstmuseet, Hirschsprungs Samling, Museerne i Aalborg, Randers, Haderslev. — Bag B.s Produktion ligger en udpræget malerisk Begavelse og Modtagelighed over for den til enhver Tid herskende Malemaade. Strømmen har stadig baaret ham med sig til Fornylse i malerisk Henseende, men de Oplevelser, hvoraf hans Billeder fødes, er hans egne, og han ser paa sine Omgivelser med en sindig jysk Selvstændighed, som vel er enestaaende i vor Malerkunst. Der findes næppe et tilsvarende Eksempel paa, at en Jyde har skildret jysk Væsen i Billedform. Han har altid malet Landskaber i en lyrisk Kolorisme. Men i 90'erne gav han sig særlig af med Figurbilleder af de missionske Harboøre-Fiskere — Hovedværk: »Guds Børn« eller »Bønnemøde« (1897), der fastslog hans Navn, og hvori der findes Reminiscenser baade af Michael Ancher og fra Ejnar Nielsens Generation. Et Højdepunkt naaede hans Farve- og Landskabs-Lyrik omkring 1908—12, og et andet Gennembrud oplevede han i Aarene op mod Kunstforeningens Udstilling 1932 med Motiver fra Vestkystens øde Egne og deres

ligesom af den overmægtige Natur forkuede Bebyggelse. — Malerier af Niels Hansen 1921, Jens Vige 1899, Th. Laureng 1913, Kristen Bjerre 1906, Hans Brygge 1922, Jens Søndergaard 1913 og Kirsten Kjær 1933. Selvportrætter. Tegninger af Eigil Petersen 1908—16 og af G. Hentze 1926. — En Fætter til B. er Maleren *Kristen Nørager Jakobsen B.* (f. 17. Maj 1869 paa Kvisgaard i Fabjerg Sogn), af hvem Fr.borg ejer Jeppe Aakjærs og Viggo Stuckenbergs Portrætter. B. gik tre Aar paa Akademiet og en Vinter hos Tuxen paa Kunstnernes Studieskole og har med Mellemrum udstillet nogle Gange paa Charlottenborgs Foraarsudstilling og Kunstnernes Efteraarsudstilling. Jævnside med sit Maleri har han drevet Forretning som Krovært (nu Bovbjerg Kro og Badehotel). — Maleri af Chr. Thornild 1908.

Thøger Larsen i Atlantis Febr. 1924, Jan. 1925. Knud Pontoppidan i Kunstbladet 1927. Poul Uttenreitter i Tilskueren April og Juli 1932. Bertel Budtz Müller i Samleren Juni 1932. Sigurd Schultz i Dagens Nyheder 3. Marts 1932. — Om Kristen B.: Bertel Budtz Müller i Samleren 1931. Thøger Larsen i Atlantis Jan. 1925. Stamtavle over B.-Slægten fra B. i Sir, 1901, S. 56.

Sigurd Schultz.

Bjerre, Peder Jakobsen Kokholm, f. 1855, Landmand, Politiker. F. 6. Dec. 1855 paa Sønder Kokholm i Tørring Sogn ved Lemvig. Broder til J. J. B. (s. d.). Gift 2. Okt. 1891 i Ødum med Christence Vinther, f. 23. Aug. 1862 i Galten Sogn, d. 13. Aug. 1911 i Randers, D. af Gaardejer Jørgen Vinther Laursen (1828—63) og Nicoline Dorthea Christiansen Buhl (1836—1918, gift 2° 1865 med Jordbruger Mads Jensen, f. 1836)).

Efter Ophold paa Staby Højskole og Galsters Kursus gik B. til Landvæsenet, hvori han i sine tidlige Ungdomsaar modtog en grundig praktisk Uddannelse. Allerede 23 Aar gammel blev han Forvalter paa Kalundborg Ladegaard, senere bl. a. paa Bidstrup. 1886 købte han Højstrup ved Hadsten, som han ejede og drev til 1910. Hurtigt kom han frem i første Række inden for jysk Landbrug, og visse af dettes betydende Andelsforetagender er oprettet helt eller delvis ved hans Initiativ. Det gælder saaledes Jydsk Andelsfoderstofforretning i Aarhus, hvis første Bestyrelse han var Formand for, og i hvis Ledelse han havde Sæde til 1910. Sammenslutningen 1897 af Landets Andelssvineslagterier skyldes ligeledes væsentligst hans Indgriben. — 1890 traadte han frem som aktiv Deltager i det politiske Liv, valgt til Folketinget i Hørning (Hornslet). Ved det følgende Valg, 1892, faldt han i denne Kreds for Neergaard. 1895 søgte han forgæves Valg i Middelfart,

men blev 1898 valgt i Randers Landkreds som Tilhænger af Venstrereformpartiet. Hans Virksomhed i Tinget var præget af megen Selvstændighed i Opfattelse og Holdning, og lejlighedsvis har han vakt politisk Opsigt om sit Navn — stundom dog ogsaa som Følge af Handlinger, hvortil et iltet Temperament og nogen Mangel paa Selvkontrol forledte ham. Han var Medlem af en Række vigtige Udvalg, særlig saadanne, som beskæftigede sig med Landbospørgsmaal. 1908 virkede han i Toldudvalget for, at Neergaard blev valgt til Ordfører. 1909 var han med til at danne Venstres 11 Mands Gruppe, der støttede Neergaard i Forsvarsspørgsmaalet. I Efteraaret 1912 udmeldte han sig af Partiet Venstre som Protest mod Ministeriet Berntsens Standpunkt i Valglovsspørgsmaalet. Han stillede sig derefter ved Valget 1913 som Løsgænger i sin Kreds, men faldt, har siden gentagne Gange søgt Valg som Venstremand. Han har stadig uden for Tinget taget Del i politiske og landøkonomiske Bevægelser — uden dog, som forhen, at have været fremme i de forreste Rækker.

Stamtavle over B.-Slægten fra B. i Sir, 1901, S. 31. N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03. Tiden 18. Juli 1913.

P. Stavnstrup.

Bjerregaard, Carl Henrik Andreas, 1845—1922, Filosof. F. 24. Maj 1845 i Fredericia, d. 29. Jan. 1922 i New York, begr. sst. Forældre: Rektor Janus Bagge Friis B. (1807—70) og Louise Nielsen (1805—88). Gift ca. 1872 med Jørgine Mathilde Thomsen, f. 30. Dec. 1847 i Bogense, d. 2. Marts 1930 i Brooklyn, D. af Sømand Hans Peter T. (1820—83) og Karen Hansdatter Mørck (1823—73).

Efter afsluttet Skolegang i Fredericia rejste B. 1863 til Kbh. for at studere. Krigen 1864, i hvilken han gjorde Tjeneste som privat Spion, afbrød hans Studier, der dog ikke senere blev ført til Ende, da han kort efter Krigen blev ansat som Lærer i Dansk for den danske Gesandt i St. Petersborg, Otto v. Plessen (s. d.), hos hvem han opholdt sig i Tyskland og Frankrig. 1866 vendte han hjem for at blive Officer, og 1867—72 gjorde han som Sekondløjtnant Tjeneste i sin Fødeby og i Kbh. I disse Aar oplevede han en religiøs Krise, der bragte ham ind paa Studiet af orientalske Religioner og Filosofiens Historie og medførte, at han brød med Kristendommen. Han opgav sin Stilling som Officer og rejste til Kbh., hvor han uden Held forsøgte at skabe sig en Levevej som Forretningsmand. Mismodig søgte han 1873 over til Amerika, hvor det efter megen Modgang lykkedes ham at skaffe sig og sin Familie Underhold som Sproglærer og Foredragsholder. 1879 fik

B. Ansættelse som Assistent ved The Astor Library i New York, hvor han virkede til sin Død, fra 1882 som Bibliotekar, fra 1911 som Chief of Readers' Department. Ved en meget omfattende Foredragsvirksomhed søgte han at vække Interesse for sin nye Livsanskuelse, »Mysticismen« kalder han den, og en Del af sine Foredrag lod han trykke, bl. a. »Lectures on Mysticism« (1896), »Lectures on Mysticism and Nature Worship« (1897), »Jesus, a Poet, Prophet, Mystic and Man of Freedom« (1912). Af større Arbejder udsendte han bl. a. »A Sūfi Interpretation of Omar Khayyam and Fitzgerald« (1902), »The Inner Life and the Tao-Teh-King« (1912) og »The Great Mother: a Gospel of the Eternally-Feminine« (1913). B.s Mysticisme er en Art panteistisk, stærkt følelsesbetonet Livslære, der gaar ud paa, at Mennesket ved at gøre sit sjælelige Indre og det ydre Naturlivs Vælde og Skønhed til Genstand for Kontemplation bliver sig sin Enhed med Tilværelsens Inderste bevidst, og at de ved Kontemplationen vakte Følelser og Stemninger ikke blot forhøjer Menneskets Livsglæde, men sætter ham i Stand til at indtage et harmonisk Forhold til sine Medmennesker. Da B. udelukkende tager Sigte paa den praktiske Indstilling over for Livet, indeholder hans Lære ikke noget Forsøg paa en teoretisk Livsforklaring.

Autobiografiske Optegnelser i Illustreret Familie-Journal, Minneapolis, 23. Juli 1905. Ernst Møller: En dansk Mystiker i Vor Tid, I, 1914—15, S. 142—46.

S. V. Rasmussen.

Bjerregaard, Hans, 1766—1860, Præst, Plantningsmand. F. 22. Febr. 1766 i Gentoftø, d. 12. Jan. 1860 i Hjerminde, begr. sst. Forældre: Bonden Hans Jensen B. (s. d.) og Hustru. Gift 1809 med Mette Cathrine Sjørsløf, døbt 18. Jan. 1778 i Sjørsløv, d. 3. April 1838 i Hjerminde, D. af Skrædder Jens Nielsen (1737—99) og Ane Andersdatter (f. ca. 1737).

B. blev Student 1788 fra Slagelse og tog Embedseksamen 1793. 1798 blev han Sognepræst for Hjerminde, Le og Hjorthede i Viborg Stift, hvilket Embede han beklædte til 1857. Sine sidste Leveaar tilbragte han med Ministeriets Tilladelse i Præstegaarden, hvor en gammel Pige passede ham. B. var en Præst af den rationalistiske Skole og var interesseret i mange Ting ud over sin Præstegerning, tog livlig Del i Tidens Rørelser og bevarede sine Aands-evner langt op i Aarene. Dertil var han en gavmild Mand, som med stor Redebonhed hjalp de fattige; han fik til Dels ved egne Midler oprettet en Skole i hvert af de Sogne, der hørte til Embedet, og underviste selv der flere Timer ugentlig i Retskrivning og

Naturlære. Han uddelte en Mængde Smaaskrifter blandt sine Sognebørn, deriblandt det af ham selv forfattede Skrift »Om Overtro og Midler mod samme« (1801). Mest kendt er B. dog bleven derigennem, at han var sin Tids Foregangsmand for Plantningsagen. Endnu inden han blev Præst, havde han i Viskumbaards Skov plantet mange Tusinde Træer, og efter at have tiltraadt Embedet anlagde han paa Præstegaardens Hede en syv Tdr. Land stor Plantage. For at fremme Plantningen af Træer i Omegnen uddelte han gratis en Mængde unge Træer til Landalmuen. Det fremgaar af hans Skrifter, at han har tiltrukket og uddelt i Hundredtusindvis af Smaaplante; dette synes for en Del at have været Frugttræer, thi han taler om at være gaaet over til at uddele Frugttræerne uforædlede, naar de er to—tre Aar gamle. Hans Virksomhed vakte efterhaanden Opmærksomhed; ogsaa Frederik VI. fik Underretning derom, besøgte ham 1826 og støttede ham senere i denne fortjenstfulde Virksomhed. Fra det offentlige fik han en aarlig, om end ringe Understøttelse. Sine Anskuelse og Anvisninger førte han frem paa Tryk ved Udgivelse af »En kort Anviisning til Træavl eller til de almindelige Frugt- og Skovtræers Opelskning og Udplantning« (1828). I denne Bog ser vi ham ogsaa optræde som Sprogrenser; han forklarer Ordet Okulations Betydning og mener, at man kan erstatte det ved »Indøining« eller »Øiesætning«, og »kopulere« forklarer han med »koble«. Ogsaa paa andre landøkonomiske Omraader var B. Foregangsmand og meddelte sine Erfaringer gennem Bøger, der blev udbredt blandt Almuen og blev meget læst og paaskønnet; navnlig har »En kortfattet Anviisning til det forbedrede Jordbrug« (1833) haft Betydning. — Konsistorialraad 1828. — Tvivlsomt Portræt i Hjerminde K. Trykt Silhouet.

Biskop Jørgen Swane og hans Hustru (Memoirer og Breve, XLIII) 1925, S. 136—44. Jeppe Aakjær: St. St. Blichers Livstragedie, I, 1903.

Axel Lange.

Bjerregaard, Hans Jensen, 1728—81, Bonde. Døbt 8. Aug. 1728 i Gentoft, d. 25. Juli 1781 i Kbh. (Nic.), begr. sst. (Nic.). Forældre: Gaardfæster Jens Sørensen (1683—1750) og Lene Jensdatter (1681—1780). Gift 12. Juni 1750 i Gentoft med Ellen Jacobsdatter, døbt 12. Nov. 1730 i Gentoft, d. 8. Maj 1808 paa Viskum, D. af Gaardfæster Jacob Sørensen (f. 1704) og Anne Pedersdatter.

H. J. B. fik sin Barndoms Undervisning i den først opførte af Frederik IV.s Rytterskoler, der var beliggende i Gentoft. Han

blev fra sin Ungdom en Foregangsmand med Interesser og Kundskaber langt ud over det almindelige for hans Stand. Fra 1750 sad han som Fæster paa sin Fædrenegaard i Gentoft. Han passede sin Bedrift ualmindelig godt, og om hans praktiske Sans vidner det, at han førte en systematisk Dagbog med Regnskab og andre Optegnelser. Ikke blot Omgang med Sognepræsten og andre studerede Personer, men sikkert ogsaa hans Liv i Nærheden af Hovedstaden har bidraget til at udvikle denne Bondemand paa en saa særlig Maade, at han kom til at staa som en enestaaende Skikkelse midt i Stavnsbaandstiden, en Seværdighed, hvortil der valfartedes. Den tyske Forfatter Klopstock og den danske J. S. Sneedorff har begge givet begejstrede, vel nok lidt naive Skildringer af hans oplyste, gudfrygtige og stræbsomme Personlighed og af Hjemmet i hans Gaard, hvor alt bar Præg af Renlighed og Orden, og hvor der fandtes baade Boghylder og Landkort. 1764 overtoges Gentoftes Gods af Statsmanden Grev J. H. E. Bernstorff, der i H. J. B. fandt en udmærket Medhjælper ved sin store Godsreform, fremfor alt ved Udskiftningen, som de andre Bønder i Begyndelsen var meget ængstelige ved. H. J. B.s Gaard, der nu døbt Bjerregaard, og hvorefter han derpaa selv fik Navn, blev Landets første Udflyttergaard (1766). 1769 hædrede Christian VII. ham med en Guldmedaille, og s. A. indmeldte han sig som den eneste Bonde i det nye Landhusholdningsselskab, der brugte ham som Tillidsmand ved Bedømmelse af nye Landbrugsredskaber. 1771 udgav H. J. B. en lille Bog, »Brev fra Hans Jensen, Selvejrbonde paa det Bernstorff'ske Gods, til sine Landsmænd, de øvrige Bønder, om de nye Indretninger til Landvæsenets Forbedring i Danmark«, i hvilken han særlig udvikler Udskiftningens Fordele.

Med sin Dygtighed og Begavelse har H. J. B. forbundet naturlig Sans for at varetage sine egne Interesser. I et Brev fra 1771 klager A. P. Bernstorff paa karakteristisk Maade over, at han og hans Broder Jacob Jensen med deres større Oplysning forbandt den uheldige Egenskab at være »mindre uegennyttige og mindre tro« end de andre Bønder. Det har i Længden ikke tilfredsstillet B. at være Bonde, selv om han nok saa meget var den fejrede Idealbonde (»den Bernstorff'ske Bonde«, »den Sneedorff'ske Bonde«, »den lærde Bonde«). 1772 solgte han Bjerregaard og købte Herregaarden Løvegaard i Holbæk Amt, som han ejede til 1778, og hvor det ikke gik ham saa godt. Han boede derefter et Par Aar i Slagelse, men havde sit sidste Opholdssted i Kbh.

J. Werner i Meddelelser fra historisk-topografisk Selskab for Gentoft Kommune, 3. Hft., 1926, S. 183—210. Aage Friis: Bernstorffske Papirer, I, 1904,

S. 485, 782. H. Bjerregaard: Dyder og Udyder i verdslige Eksempler, 1841, S. 561—74. D. E. Rugaard: Fremragende danske Bønder, 1871, S. 24—52.

Hans Jensen.

Bjerring, Emil Albert Edouard, 1837—96, Journalist. F. 21. Aug. 1837 paa Frbg., d. 5. Okt. 1896 sst., begr. sst. Forældre: Sprogmanden og Politikeren Vilhelm B. (s. d.) og Hustru. Ugift. B. blev Student 1857, privat dimitteret. Hans juridiske Studium forsinkedes noget, dels af hans æstetiske og selskabelige Interesser, der havde god Jordbund i hans livlige, kultiverede Fædrenehjem, dels fordi han, tilskyndet af sin stærke Nationalfølelse, 1861 lod sig uddanne til Sekondløjtnant i Infanteriets Reserve og 1864 gjorde hele Feltoget med. Han udmærkede sig under Kampen 18. April. Efter 1868 at have taget Embedseksamen knyttedes han til »Dagbladet« som politisk Referent og Teateranmelder. B. skrev let og sikkert og var ogsaa en Mand med Meninger, men hans tilbageholdende, afvejende Personlighed var ikke egnet til at skaffe ham nogen fremragende Stilling i den offentlige Debat, og det var først, da han 1878 blev Redaktionssekretær ved det nyoprettede »Nationaltidende«, at han fik Betydning i dansk Journalistik Historie. Alt som det Ferslew'ske Bladforetagende udviklede sig, fik mangfoldigere Læsekreds, Stof og Medarbejderstab og optog ældre konservative Aviser, steg Kravene til den daglige Organisator og Leder, der iværksatte og kontrollerede i højere Grad, end han skrev, og for denne nye Journalisttype var B. en fortrinlig Repræsentant i Kraft af sit Overblik, sin Omhu, sin Takt og Menneskeforstaaelse og sit Væsens Forening af Smidighed og Fasthed. Han blev Hovedmanden i den praktiske Redaktion, længe inden han 1893 udnævntes til Chefredaktør for »Nationaltidende« og for Foretagendets Fællesstof, og i Stilhed bidrog han meget til at anlægge Bladets Grundlinier. Uagtet han stod fremmed for mange moderne Foreteelser i Politik og Litteratur, søgte han, navnlig i 1880'ernes Begyndelse, at knytte unge Talenter til Bladet, selv om de ikke delte dets Anskuelser; størst Betydning fik her hans Interesse for Herman Bang, der bevarede en varm Taknemmelighed for hans Støtte og Vejledning og har skildret ham i sin Roman »Stuk« som Redaktør Sundt. I det hele var B. højt vurderet af sit Personale for den Loyalitet og Hjælpsomhed, der laa bag hans undertiden lidt butte Form, og havde han kun en ringe Plads i den store Offentligheds Bevidsthed, kendte alle hans Standsfæller hans gode Egenskaber. Han var Medstifter af Journalistforeningen 1880, dens Formand 1888—93, og under hans Ledelse udvidedes

den til at omfatte Medarbejdere ved alle Partiers Blade. — R. 1864. — Træsnit efter Fotografi 1892.

Emil Bjerring, Mindeblade, 1896. Herman Bangs Vandreaar, 1918, S. 10, 16 f., 25, 50. Anna Levin: Fra Herman Bangs Journalistaar, 1932, S. 43, 61, 73, 80, 93, 104, 120, 131, 134 f., 148 f., 155, 164, 172—78, 184—87, 193.

Paul Læssøe Müller.

Bjerring, Niels Christian, 1773—1840, Prokurator. F. 21. Febr. 1773 i Kbh. (Frels.), d. 28. Okt. 1840 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Skibstømmermand Peter Jørgensen (B.) (d. senest 1809) og Christiane Stephansdatter (d. tidligst 1809). Gift 1° 29. Juli 1803 i Kbh. (Trin.) med Benedicte Vilhelmine Jacobine Christine Kjeldskov, f. 18. Sept. 1779 i Kbh. (Nic.), d. 25. April 1804 sst. (Frue), D. af Teglbrænder Jacob K. (1732—94) og Anna Lund (ca. 1751—1827, gift 2° 1796 med Tømrmester, Brandkapitajn Peter Gerbrand Petersen, ca. 1759—1819, gift 1° 1793 med Anna Margrethe Blume, ca. 1772—94). 2° 28. Juli 1804 i Kbh. (Trin.) med Pauline Andrine Nicoline Kjeldskov, f. 1. Maj 1783 i Kbh., d. 27. Dec. 1872 i Kbh. (Helligg.), Søster til første Hustru.

B. begyndte som Skrivedreng paa et Kontor, men ved sin udmærkede Begavelse og energiske Karakter var han allerede i Stand til sytten Aar gammel at tage dansk-juridisk Eksamen. Han kom derefter paa Kontoret hos Højesteretsadvokat Schønheyder, hvis Fuldmægtig han senere blev. 1800 blev han privat inskriberet ved Universitetet, men tog aldrig Embedseksamen. 1803 blev han Prokurator for Hof- og Stadsretten som for alle Over- og Underretter i begge Riger, Højesteret undtagen. Han blev hurtigt en anset og meget benyttet Sagfører, men han var af en ubændig hidsig Karakter og skaffede sig derved mange Fjender. I sine yngre Aar var han almindelig kendt under Navnet »den lille Marat« paa Grund af sine yderliggaaende, revolutionære Anskuelser, og han lagde ingenlunde Dølgemaal paa sit Had til den absolutistiske Regeringsform. En Tid lang var han en meget rig Mand, dels ved under Krigen efter 1807 at føre en stor Del Prisesager, dels som heldig Deltager i Udrustning af Kapere. Men ved Pengeomvæltningen gik hans Formue over Styr. Saa gik hans Vrede ud over Landets Finansstyrelse, særlig Møsting; utilbørlig Skrivemaade paadrog ham Retsfølgelse, og ved Højesteretsdom af 26. Juli 1825 blev han idømt fem Aars Landsforvisning samt til at have sin Prokuratorbevilling forbrudt. Han levede i disse Aar mest i Lübeck, men gjorde dog ogsaa et længere Ophold i Paris og Bordeaux. Hjemvendt til Fædrelandet var han syg og

svagelig, men hans Temperament og Anskuelser blev uforandrede til hans Død. — Litografi efter Tegning af Overbeck.

N. C. L. Abrahams: Meddelelser af mit Liv, 1876, S. 152—56. Cl. Pavels' Autobiographi, 1866, S. 235 f. Ill. Tid. 14. Dec. 1879. Dsk. Saml., I, 1865—66, S. 108 ff. Werlauffs Erindringer i Hist. Tidsskr., 4. Rk., IV, 1873—74, S. 341. Personalh. Tidsskr., 4. Rk., I, 1898, S. 260.

A. Jantzen (H. Hjorth-Nielsen)*.

Bjerring, Vilhelm Jakob, 1805—79, Sprogmand og Politiker. F. 17. Jan. 1805 i Kbh. (Frue), d. 29. Nov. 1879 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Prokurator N. C. B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 20. Okt. 1832 i Kbh. (Holmens) med Louise Eskildsen, f. 29. Febr. 1808 i Kbh. (Holmens), d. 30. Juni 1892 paa Frbg., D. af Havnekaptajn og Lodsoldermand Erik E. (1776—1856) og Albertine Elisabeth Marcher (1782—1848).

B. blev Student 1823 fra Borgerdydskolen i Kbh., tog 2. Eksamen n. A. og rejste derpaa til Frankrig, hvor han opholdt sig flere Aar i Bordeaux og Paris, væsentlig beskæftiget med Studiet af Fransk, men tillige stærkt interesseret i fransk Politik, paa hvilket Omraade han erhvervede sig betydelige Kundskaber. Efter sin Hjemkomst fortsatte han sine Sprogstudier, der ogsaa omfattede det dengang ret uopdyrkede Felt: Sprogets historiske Udvikling. Han havde her, trods Diez, særlig sin Opmærksomhed rettet paa det keltiske som formentligt Hovedelement i det franske Sprogs Dannelse og søgte at uddybe sin sproglige Viden ved et under Westergaards Vejledning gennem flere Aar fortsat Sanskritstudium. Han gav privat Undervisning i Fransk og virkede 1833—68 som Lærer i dette Fag ved Landkadetakademiet og derefter ved den militære Højskole. 1852 blev han Lektor i Fransk ved Universitetet, en Stilling, han bevarede til sin Død. Egentlige videnskabelige Resultater affødte hans Virksomhed ikke, men han fik Betydning som den første her hjemme, der vakte Sansen for et grundigt, videnskabeligt underbygget Studium af Fransk.

Levende politisk interesseret, som B. under sit Ophold i Frankrig var blevet, var han en af dem, som tidligst kastede sig ind i det offentlige Liv, der begyndte med Stænderinstitutionens Oprettelse. Den franske Parlamentarisme, saaledes som den udfoldede sig under Julikongedømmet, var forbilledlig for ham som for andre politisk vakte yngre Akademikere i denne Periode, og han sluttede sig med varm Overbevisning til den fremvoksende nationalliberale Retning. 1848 stod han som en af dens toneangivende Mænd. Han søgte i Kbh.s 4. Kreds forgæves Valg til den grundlovgivende

Rigsforsamling, af hvilken han dog kort efter ved Kongevalg blev Medlem. Han var en af de faa i Forsamlingen, som besad grundigt Kendskab til fremmede Staters Forfatningsforhold og politiske Liv, og det betragtedes derfor som naturligt at gøre ham til Medlem af og Formand for Grundlovsudvalget. Her udførte B. ved sin kloge og kyndige Ledelse og forstandigt medierende Optræden sit Livs politiske Bedrift, idet han ydede et ikke uvæsentligt Bidrag til det Resultat, der naaedes. B. ønskede levende at fortsætte sin Deltagelse i det politiske Liv, men led den Skuffelse at falde igennem ved det første Valg i Fredensborgkredsen; derimod valgtes han i Okt. 1850 til Medlem af Landstinget for 9. (jyske) Kreds. Han bevarede dette Mandat til Junivalget 1853, ved hvilket han dog opnaaede Valg i 8. Landstingskreds. I Sommeren 1854 hørte han til de Embedsmænd, som under Ministeriet Ørsteds skrappe Kurs og med Andræs, Halls og Monrads Afskedigelse for Øje frygtede at ville faa Valget mellem Embedet og Rigsdagsmandatet og derfor frivillig opgav det sidste. 1855—66 var han paa ny Landstingsmand for 9. Kreds og 1866—74 for 2. Landstingskreds under den reviderede Grundlov. I ni Aar var han af Landstinget valgt til Statsrevisor. — B. hørte i de mange Aar, han sad i Landstinget, til Nationalliberalismens Kærnetropper, men frem i første Række kom han dog ikke mere. Han savnede egentlig Veltalenhed, men gjorde god Nytte i Udvalgene og som saglig Debattør. En Hovedopgave var det for ham at hævde Landstingets Ligeberettigelse, særlig paa Finanslovgivningens Omraade. — Tit. Professor 1848. — R. 1858. DM. 1868. — Portrætteret paa Constantin Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (1860—64) paa Fr.borg. Studie af samme i Rigsdagen (1849). Maleri af Ad. Larsen efter samme sst. Portrætmaske af A. Bundgaard sst. Træsnit af H. P. Hansen 1879.

Zodiacus i Nær og Fjern 7. Dec. 1879. Ill. Tid. 14. Dec. s. A.

N. Neergaard (C. St. A. Bille og Thor Sundby).

Bjerrum, Jannik Petersen, 1851—1920, Oftalmolog. F. 26. Dec. 1851 i Skærbæk, d. 2. Febr. 1920 i Hellerup, begr. sst. Forældre: Farver og Gaardejer Niels Janniksen B. (1826—80) og Christiane Degn (1826—77). Gift 16. Maj 1878 i Kolding med Anna Kathrine Lorentine Johansen, f. 22. Aug. 1856 i Kolding, D. af Snedkermester Andreas Lorentz J. (1830—1916) og Margrete Sørensen (1834—91).

B. blev Student 1869 fra Ribe og tog medicinsk Embedseksamen

1876. Han kom hurtigt ind paa Studiet af Øjensygdomme under Vejledning af Edm. Grut, ved hvis Klinik han var Assistent 1879—84. 1884 blev han Bestyrer af Poliklinikkenes Afdeling for Øjensygdomme og snart efter af Kommunehospitalets Øjenklinik, til hvis Oprettelse han selv gav Stødet. Disse Stillinger opgav han dog allerede 1885, da han blev Medbestyrer af Gruts Øjenklinik i Havnegade, hvis Eneledelse han overtog ved Gruts Død 1907. 1896 traadte Grut tilbage fra Professorstillingen ved Universitetet, og B., der allerede 1882 havde udgivet sin Disputats, fulgte ham som oftalmologisk Professor, saaledes at Universitetsundervisningen vedblivende foregik ved den store Privatklinik i Havnegade, som Grut og B. ledede. Først 1910, da B. søgte sin Afsked, fik Universitetet sin selvstændige Afdeling for Øjensygdomme paa Rigshospitalet. B. var Formand i det Københavnske oftalmologiske Selskab 1900—03 og blev 1900 Medlem af Det kgl. norske Videnskabernes Selskab. — B.s slesvigske Afstamning prægede ham med en trods sin Stiltfærdighed stærk national Følelse, der gjorde, at han følte det som en Pligt og Ære at lade sine videnskabelige Arbejder komme paa Dansk og over for Udlandet fremtræde som danske, og hans Medvirken til 1903 at skabe »Nordisk oftalmologisk Tidsskrift«, hvis Medudgiver og hvis ene Redaktør han var, var vel ogsaa et Udtryk for hans Ønske om at hævde dansk Videnskabs nationale Selvstændighed. Hans Person og Arbejder prægedes af en Logik, som aldrig blev paatrængende, og en bon sens, som aldrig svigtede. Hans videnskabelige Arbejder behandler overvejende de oftalmologiske Funktionsundersøgelser; hans Disputats om Formsans og Lyssans ved forskellige Øjensygdomme (1882) førte ham til hans Hovedarbejde, Udarbejdelsen af den Metode til Synsfeltsundersøgelse (1889), som bærer hans Navn og som har vist sig levedygtig i snart 50 Aar baade i Danmark og Udlandet. Til Trods for, at B. ikke besad store Evner for Studenterundervisning, prægede han dog sine nærmere Elever stærkt, og gennem sin Persons, sin Videnskabs og sin Behandlings Redelighed og Tilforladelighed blev han skoledannende for den følgende Generation af Øjnelæger. — Skitse af Krøyer i Familieje.

Universitetsprogr. Nov. 1882, S. 62. Ugeskrift f. Læger, LXXXII, 1920, S. 889 ff. Hospitalstid., LXIII, 1920, S. 445—48.

Henning Rønne.

Bjerrum, Niels Janniksen, Kemiker. F. 11. Marts 1879 i Kbh. (Johs.). Forældre: Professor Jannik B. (s. d.) og Hustru. Gift 28. Marts 1907 i Randers med Ellen Emilie Dreyer, f. 4. Sept. 1885 i

Randers, D. af Vinhandler, Konsul Peter Dreyer (1854—1927) og Anna Kirstine Hennings (1860—1924).

B. blev Student 1897 fra Metropolitanskolen, mag. scient. 1902, Dr. phil. 1908, var Assistent ved Universitetets kemiske Laboratorium 1902—14, Docent i Kemi ved Universitetet 1912—14 og er Professor i Kemi ved Landbohøjskolen fra 1914. Som Assistent holdt han fra 1907 den normerede Forelæsning i uorganisk Kemi for Begyndere. I Somrene 1905 og 1907 studerede B. hos Luther i Leipzig og hos Werner i Zürich; 1910 arbejdede han hos Perrin i Paris, og 1911 var han ekstraordinær Assistent hos Nernst i Berlin. Hans Arbejder har hovedsagelig behandlet fysisk-kemiske Emner; blandt de betydningsfuldeste maa nævnes en Række Undersøgelser over Komplekssalte, »Studier over Kromiklorid« (1906), hvorfor han fik Videnskabernes Selskabs Sølvmedaille, Disputatsen »Studier over basiske Kromiforbindelser« (1908), »Studier over Kromirhodanider« (1915), hvorfor han fik Videnskabernes Selskabs Guldmedaille, og, sammen med Aage Kirschner, »Die Rhodanide des Goldes und das freie Rhodan« (1918); endvidere Undersøgelser over Molekylernes Bygning paa Grundlag af disses ultrarøde Absorptionsspektrum (1912), Indikatorernes Teori (1914), den 1916 ved Naturforsker mødet i Kristiania fremsatte Hypotese om de stærke Elektrolyters fuldstændige Dissociation, der er efterfulgt af en lang Række Arbejder over Aktivitetskoefficienter, samt Undersøgelser over flerbasiske Syrers Dissociationskonstanter og Anvendelsen af disse til Beregning af molekulære Dimensioner (1923 og flg. Aar). De fleste af disse Arbejder er offentliggjorte i udenlandske Fagtidsskrifter. Endvidere har B. skrevet Afsnittet om Fysik og Kemi i Værket »Det 19. Aarhundrede« (1925). — Som Assistent ved Universitetets kemiske Laboratorium var B. medvirkende ved Nyordningen af den elementære Undervisning i uorganisk Kemi ved Universitetet (se E. Biilmann), navnlig ved Indførelsen af de »almen kemiske Øvelser«. 1908 holdt han Forelæsninger over fysisk Kemi ved Polyteknisk Lærestalt og deltog sammen med J. N. Brønsted i Konkurrencen om det nyoprettede Professorat i dette Fag. Til Brug ved Undervisningen i Kemi ved Landbohøjskolen har han udgivet »Lærebog i uorganisk Kemi« (1917, 3. Udg. 1932). B. blev 1916 Medlem af Videnskabernes Selskab og var 1927—33 dets Kasserer, blev 1922 Medlem af Det kgl. fysiografiska Sällskapet i Lund. 1928 tildelte Selskabet for Naturlærens Udbredelse ham H. C. Ørsted-Medaillen. 1928 blev han Æresmedlem af Nederlandsche chemische Vereeniging. Fra 1920 er han Medlem af Rask-Ørsted-Fondens Bestyrelse, 1931 ind-

valgtes han i Carlsbergfondets Direktion. — R. 1924. — Rødkridtstegning af Otto Neumann 1932.

Selvbiografi i Universitetets Festskrift Nov. 1909.

Stig Veibel.

Bjeske, se Bieske.

Bjug, se Byg.

Bjørn, d. 1049, Jarl, Søn af Ulf Jarl og Estrid, Svend Tveskægs Datter, blev ca. 1045 af Edvard Bekenderen gjort til Jarl, vistnok over den østlige Del af Mercia, og senere, da hans Fætter Svend Godwinsen forvistes, fik han ogsaa en Del af dennes Len. Nogle Aar efter vendte Svend tilbage, men B. nægtede at afstaa nogen Del af Svends tidligere Besiddelser. Under Forhandlingerne herom og om at skaffe Svend Kongens Tilgivelse var B. fulgt med sin Fætter til Bosham i Sussex, hvor dennes Skibe laa. Her blev B. forrædersk greben af Svends Mænd, og paa dennes Befaling dræbte disse ham kort efter i Dartmouth (1049). B. begravedes i Winchester Domkirke ved Siden af sin Morbroder Knud den Store.

The Anglo-Saxon Chronicle, ed. by B. Thorpe, I—II, 1861. E. A. Freeman: The Norman conquest of England, II, 1868. J. M. Lappenberg: Geschichte von England, I, 1834. Dictionary of National Biography, IV, 1885, S. 320 f. (Beorn). J. H. Ramsay: The Foundations of England, I, 1898.

Johannes Steenstrup.

Bjørn, d. ca. 1100, en uægte Søn af Svend Estridsen, var paa Erik Ejegods Tid Lensmand og Høvding paa Danmarks Sydgrænse; han befæstede den Ø i Ejderen, hvor nu Rendsborg ligger, med Volde og Grave. Herfra herskede han ogsaa over de under den danske Konge hørende Holstener og Ditmarsker, men da han en Gang holdt Ting med dem, dræbte en fortørnet Bonde ham med sin Lanse (ca. 1100).

Saxo Grammaticus: Historia Danica, ed. P. E. Müller, II, 1839, S. 557, 603. P. F. Suhm: Hist. af Danmark, V, 1792, S. 58, 62. Johs. Steenstrup: Danmarks Sydgrænse, 1900, S. 101 f.

Johannes Steenstrup.

Bjørn Jernside, Kongesøn, d. 1134. Forældre: Harald Kesja (s. d.) og Ragnhild, Magnus Barfods Datter. Gift med Cathrine, D. af Kong Inge Stenkilsøn af Sverige.

Erik (I.) Ejegods uægte Søn Harald Kesja havde tolv Sønner, hvoriblandt B. var en af de ældste. Under de ved Mordet paa Knud Lavard fremkaldte Uroligheder sluttede han sig til sin Far-

broder Erik (II.) Emune, der rejste Oprør mod Kong Niels, og fulgte ham paa et Tog til Jylland 1132, hvor Erik ved Onsilde Bro i Nærheden af Hobro led et Nederlag og vilde være blevet tagen til Fange af Kong Niels' Folk, hvis ikke B. og Svend Aggesens Fader havde taget Stilling paa Broen og holdt Stand mod de fremstormende Fjender, indtil Erik havde naaet sine Skibe. Trods det opofrende Mod, som B. ved denne Lejlighed havde udvist, blev han et Par Aar efter taget af Dage af Erik Emune, der ved Kong Niels' Død var blevet Herre i Landet, men frygtede Harald Kesja og hans Sønneflokk som Tronkrævere. Sammen med en Broder blev han sat i Taarnet ved Indløbet til Slesvig Havn og siden sænket i Slien. Svend Aggesen beretter, at B. paa Grund af sin Tapperhed fik Tilnavnet Jernside, — ogsaa Knytlingsaga kender dette B.s Navn, der vidner om, at man endnu fastholdt Erindringen om Regnar Lodbrogs Søn Bjørn Jernside.

M. Cl. Gertz: *Scriptores minores*, I, 1917—18, S. 30 f., 132—36. *Sögur Danakonunga*, ved Carl af Petersens og Emil Olson, 1919—25, S. 195.

C. Weeke (Ellen Jørgensen)*.

Bjørn, dansk Uradelsslægt, der stammer fra Fyn og muligvis er beslægtet med Ætterne Munk fra Fjellebro og Størle i Halland, hvis Vaaben ligeledes viser en Bjørnelab. Slægten føres tilbage til Oluf Bjørnsen (—1310—) til Stensgaard paa Fyn, der var Farfader til nedenn. Oluf Bjørnsen B. (d. 1381) til Stensgaard, hvis Sønner var de nedenn. Rigsraader Johan Olufsen B. (nævnes mellem 1377 og 1416) til Søholm og Bjørn Olufsen (d. ca. 1434) til Stensgaard. Sidstnævnte var Fader til Jachim B. (d. før 1467) og til Rigsraad Johan Bjørnsen B. (nævnes mellem 1433 og 1472) til Nielstrup, hvis Søn Bjørn Johansen B. (nævnes mellem 1457 og 1503) til Voldby var Fader til nedenn. Johan Bjørnsen B. (d. ca. 1533) til Nielstrup, Stensgaard og Voldby. Ovenn. Jachim B. var Farfader til nedenn. Bjørn Andersen B. (nævnes mellem 1490 og 1507) til Stenalt, hvis Sønnesøn, nedenn. Rigsraad Bjørn Andersen B. (1532—83) var Fader til nedenn. Jacob B. (1561—96). Denne døde som Slægtens sidste Mand. — Flere borgerlige Slægter har ført dette Navn.

Danmarks Adels Aarbog, IV, 1887, S. 87—96.

Albert Fabritius.

Bjørn, Andreas, 1703—50, Handelsmand. Døbt 28. Okt. 1703 i Skelskør, d. 27. Jan. 1750 i Kbh., begr. sst. (Frels.). Forældre: Mads Andersen B. og Karen Pedersdatter. Gift 1° 27. Nov. 1733 i Kbh. med Karen Arildsdatter Hansen, f. ca. 1701, d. 21. Dec.

1740 i Kbh., begr. sst. (Frels.). 2° 27. Sept. 1741 i Kbh. (Frels.) med Margrethe Lentz, f. 1717, begr. 17. Juli 1758 i Kbh. (Frels.) (gift 2° 1756 med Godsejer Emanuel Thygesen, 1703—64, s. d.), D. af Hofbager Jochum L. (d. 1740) og 1. Hustru Marie Sophie Jensdatter.

A. B. tog Borgerskab som Købmand i Kbh. 1730 og oparbejdede hurtigt en omfattende Handel, navnlig med Tømmer. Hans Driftighed skaffede ham allerede fra 1731 Leverancer af Tømmer, Viktualier og Kanoner til Søetaten, fra 1739 havde han Leverancen til Landetaten af Kanoner, som han navnlig indforskrev fra Sverige. Disse Leverancer beholdt han til sin Død; om deres Omfang taler et enkelt Eksempel: af den Leverance af Korn, Krudt, Træ og Tovværk, Danmark i Henhold til Freden med Algier 1746 skulde yde som Gaver, havde A. B. ved sin Død leveret for 103 200 Rdl. 1735 blev han af Hensyn til sine Leverancer til Kongen fritaget for borgerlig Tyngde, endnu s. A. fik han Handelsfrihed paa en Tømmerplads paa Christianshavn i Stedet for den Plads ved Toldboden, som han tidligere havde haft, og endelig fik han 18. Juli s. A. tyve Aars Frihed og Bevilling paa sit store Inddæmningsarbejde paa Christianshavn; her indpælede han Kanalen for Enden af Strandgade, bebyggede i denne Gade Grunden mellem Kanalen og Baadsmandsstræde og opfyldte her Bjørnsholm (senere Bjørns, nu Wilders Plads), et Areal, der ved hans Død spændte over seks Tdr. Land. Han anlagde her sit Skibsværft, der blev drevet efter en i Kbh. hidtil ukendt Maalestok; i de henved femten Aar, Værftet var i Gang, byggedes her op imod 50 Skibe — 1741 Orlogsskibet »Kjøbenhavns Slot«. 1742 fritoges hans Arbejdere for borgerlig Tyngde og 1747 for Lavstvangen. — Paa Bjørnsholm havde Det danske Kompagni sin Skydebane 1747—52, og ved Kong Frederik V.s Optagelse i Kompagniet 1747 gjorde A. B. paa egen Bekostning en storstilet Fest for Kongen, der kvitterede med Udnævnelsen til kgl. Agent. — A. B. tog livlig Del i den oversøiske Fart, navnlig paa Vestindien, stiftede 1747 sammen med Admiral Suhm og Justitsraad Holmsted Det almindelige Handelskompagni, til hvilket en Del af hans Plads blev overdraget, desuden var han Medlem saavel af Det vestindiske som Det islandske Kompagni. Om hans Interesse for Grønland vidner det, at der ved hans Død laa to Skibe færdige, som skulde have gjort Opdagelsesrejser til Grønland paa hans Bekostning. 1748 fik han Sæde i Direktionen for det nye Teater. Han skænkede Neptun- og Merkur-Statuerne (af Petzhold) til Børsrampen. A. B. er Typen paa den driftige Købmand, der i

Merkantilismens Aand lagde sit Initiativ og sin Dristighed i Vægt-skaalen for at ophjælpe Hovedstadens Handel. — Agent 1747.

G. L. Baden: Frederik V.s Aarvog, 1832, S. 17 f., 20 f., 72. Tyge Rothe: Karen Bjørns Minde, 1795, S. 56 f. Hist. Tidsskr., 3. Rk., IV, 1865—66, S. 229. P. Hansen: Den danske Skueplads, I, 1891, S. 165. P. F. Suhm: Nye Samlinger til den danske Historie, III, 1794, S. 18 f., 23. C. Bruun: Kjøbenhavn, II, 1890, S. 721 f.; III, 1901, S. 92. C. Nyrop: Johan Fr. Classen, 1887, S. 31, 33, 44 f. N. P. Jensen: Medlemmerne i Hellig Trefoldigheds Laug, 1904, S. 68.

Albert Fabritius (O. Nielsen).

Bjørn, Bjørn Andersen, d. tidligst 1507, til Stenalt, Adelsmand. Begr. i Frue K. i Aalborg. Forældre: Rigsraad Anders Jacobsen B. til Vorgaard (d. 1490) og Anne Lauridsdatter (Muus) til Stenalt. Gift med Anne Henriksdatter Friis til Odden, d. 1542 (gift 2° med Rigsraad Ove Lunge, s. d.), D. af Henrik F. til Stoltiggaard (gift 2° med Margrete Mogensdatter Krabbe) og Anne Olufsdatter Lunge til Odden.

B. A. B. er mest kendt for sin Deltagelse i Drabet paa Righofmesteren Poul Laxmand (s. d.) 1502; vistnok kort efter denne Begivenhed søgte og fik han af Konge og Rigsraad Dom for, at han kun i Nødværge havde bistaet Hovedmanden Ebbe Strange-sen. Hverken denne eller B. A. B. blev draget til Ansvar for Drabet, men nævnes tværtimod snart efter i anselige Stillinger, B. A. B. 1506 som Lensmand i Rugsø Herred, 1507 paa Ravnsborg.

Danmarks Adels Aarvog, IV, 1887, S. 91. Dsk. Mag., 4. Rk., VI, 1886, S. 287 f. C. F. Allen: De tre nord. Rigers Hist., I, 1864, S. 282. E. Arup: Danmarks Hist., II, 1932, S. 296. Danske Herregaarde ved 1920, II, 1923, S. 46 f.

Thiset (Poul Bagge).*

Bjørn, Bjørn Andersen, 1532—83, til Vinstrup og Stenalt, Rigsraad. F. 30. Juli 1532 paa Stenalt, d. 15. Okt. 1583 paa Bjørns-holm, begr. i Ørsted K. Forældre: Anders Bjørnsen B. til Stenalt (d. før 1540) og Anne Gjordsdatter Drefeldt. Gift 1° med Sidsel Truids datter Ulfstand, d. 7. Aug. 1561, begr. i Ørsted K., D. af Truid Gregersen U. til Torup (s. d.) og 1. Hustru. 2° 29. Juni 1567 paa Kbh.s Slot med Karen Henriksdatter Friis, f. 21. Dec. 1541 paa Ørbækklunde, begr. 3. Juni 1601 i Aalborg Bodils K., D. af Henrik F. til Ørbækklunde (1496—1571) og Margrete Niels-datter Bild (1508—71).

B. A. B. var Landsdommer i Sjælland 1562—66, Proviantmester sst. 1563—66. Foruden en Række mindre Len i Danmark og Norge havde han Kbh.s Slot og Roskildegård 1566—72, Aarhus-gård 1572—80 og Aalborghus fra 1580 til sin Død. 1567 blev

han Rigsraad. Ved Arv og Giftermaal samlede han betydelige Godsrigdomme, i Jylland Stenalt og Vor, i Sjælland Vinstrup og Vinderup (nu Eriksholm). Sine sjællandske Gaarde mageskiftede han 1573 til Kongen mod Hovedparten af Vitskøl Kloster og andet Gods i Jylland. Af Vitskøl Kloster oprettede han Hovedgaarden Bjørnsholm, og denne saavel som sine andre Gaarde forsynede han til Dels med helt nye Bygninger, medens han samtidig ivrigt tog sig af de tilliggende Kirker og Skoler. B. A. B. hørte til den historisk interesserede Kreds inden for Højadelen, der støttede Anders Sørensen Vedels Arbejde, og det var paa hans Opfordring, at Hans Mogensen oversatte Philippe de Commines' Memoirer. — Ligsten med Portræt i Ørsted K.

Danmarks Adels Aarvog, IV, 1887, S. 94 f. Kancelliets Brevbøger 1561—83, udg. ved L. Laursen, 1893—1903. Samme: Kronens Skøder, I, 1892. Samlinger t. Fyens Hist. og Topografi, III, 1865, S. 154, 156 f., 160, 163. Norske Rigs-Registranter, I—II, 1861—63. Hans Mogensens Oversættelse af Philippe de Commines' Memoirer, udg. af Poul Nørlund, 1913—19.

Thiset (Poul Bagge).*

Bjørn, Bjørn Olufsen, d. ca. 1434, Rigsraad. Levede endnu 11. Juni 1433. Forældre: Oluf Bjørnsen B. (d. 1381, s. d.) og Hustru. Gift 1° 1403 med Sophie. 2° efter 1417 med Elsebe Kabel, d. 1462 efter 3. Febr. (gift 1° med Claus v. Witzzen, der levede endnu 1417, 3° med Gert Bryske, d. 1441), D. af Henning Kabel (levede endnu 1430) og Helvig Neb.

B. O. B. arvede efter Faderen Slægtens Stamsæde Stensgaard; han var allerede 1382 en rig og anset Mand, der endog optraadte som Forlover for Dronningen ved en større Pantsættelse. I samme Egenskab nævnes han i Forliget paa Lindholm 1395. Han var da endnu Væbner, men da han to Aar senere ligesom sin Broder Johan (s. d.) var til Stede ved Kongekroningen i Kalmar, var de begge Riddere og Rigsraader. B. O. B. var Lensmand paa Næsbyhoved 1402 og paa Vordingborg 1409; 1411—12 deltog han i Forhandlingerne med Enkehertuginde Elisabeth, og 1425 var han en af Dommerne i Striden mellem Dronning Philippa og Arvingerne efter Biskop Bo i Aarhus. Som gammel Mand stiftede han 1433 Messer for Dronning Margretes, sin og sine Slægtnings Sjæle i St. Hans Kloster i Odense.

Danmarks Adels Aarvog, IV, 1887, S. 89. *Thiset (Henry Bruun*).*

Bjørn, Johan Christian, 1820—85, Garvermester. F. 18. Sept. 1820 i Randers, d. 7. April 1885 sst., begr. sst. Forældre: Sko-

magermester, siden Garvermester Søren Peter B. (1788—1869) og Anne Kirstine Randrup (1783—1849). Gift 8. Okt. 1841 i Randers med Lovise Deborah Petersen, f. 22. Okt. 1817 i Udbyhøj, d. 28. April 1897 i Randers, D. af Kroejer Niels P. (d. 1820) og Bodil Sørensdatte (1779—1853, gift 2° 1823 med Kroejer Jens Christensen, ca. 1765—1841).

B. etablerede sig 1841 som Garvermester i Viborg. 1846 flyttede han til sin Fødeby Randers for at overtage det betydelige Garveri, som hans Fader havde grundlagt 1824. B. nærede levende Interesse for Haandværkerstandens Vel, og han naaede at udrette meget for Standens Udvikling, idet hans Virke ikke blot var af lokal Art, men tillige tog Sigte paa Haandværket i Almindelighed. 1851 blev han Medlem af Komiteen til Forberedelse af den første Industriudstilling i Randers 1852, og 1856 indvalgte han i Bestyrelsen for den 1848 stiftede Randers Haandværkerforening, som han gjorde til en af de anseeligste i Landet. Han valgtes til denne Forenings Formand 1864. Indre Brydninger bevirkede, at han, fulgt af de øvrige Bestyrelsesmedlemmer, 1866 nedlagde sit Mandat, men 1870 blev han paa ny valgt til Formand, og han varetog nu dette Hverv gennem femten Aar, indtil nogle Maaneder før sin Død. Hans første Formandsgerning gjaldt Tilvejebringelsen af et Alderdomshjem for trængende Haandværkere. Den næste større Opgave var Opførelsen af Foreningens Bygning i Vestergade, indviet 1876. B. havde en meget væsentlig Del i Oprettelsen af Jyllands Varelotteri, der opstod ved Sammensmeltning af flere jyske Lotterier og fik Hovedsæde i Randers; han var i høj Grad virksom for Afholdelsen af den første alm. jyske Haandværks- og Industriudstilling i Aarhus 1876, og han var 1877 den egentlige Stifter af Garverforeningen i Danmark, der i ham fik sin første Formand. Sin mest betydningsfulde Indsats gjorde B. 1878 som en af Foregangsmændene i den Bevægelse, der n. A. mundede ud i Oprettelsen af Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk. En opsigtvækkende Artikel om Haandværkets Krav, som »Jyllandsposten« offentliggjorde en Uges Tid før det vigtige Haandværker-møde i Aalborg 15. Juli 1878, og som blev gengivet i et stort Antal Blade, var underskrevet af B. og Bagermester Herm. Stilling. — I Jan. 1885 blev B. udnævnt til Æresmedlem af Randers Haandværkerforening, og man hædrede ham samtidig ved at benævne et Haandværker-Legat, der var oprettet af Overskuddet fra Jyllands Varelotteri, Chr. Bjørns Minde-Legat. Selv havde B. stiftet flere velgørende Foreninger. I seksten Aar var han Medlem af Randers Byraad. Haandværkerforeningens Medlemmer rejste over

hans Grav en Mindestøtte, i hvis Inskription man indsatte disse Ord: »Vis mig din Tro af dine Gerninger«. — R. 1876. — Maleri af J. H. Møller i Haandværkerforeningen i Randers 1876.

N. Davidsen: Johan Christian Bjørn, 1886. Adolf Bauer: Jyske Haandværkere og Fabrikanter, 1893. Henry Bruun i Bidrag til Arbejderklassens og Arbejderspørgsmaalets Hist. i Danm. fra 1864 til 1900, 1931, S. 361, 363, 369.

C. A. Clemmensen.

Bjørn, Hans Outzen, 1777—1843, Forfatter af matematiske Lærebøger. F. 14. Dec. 1777 i Astrup, Brøns Sogn, d. 15. Maj 1843 paa Frydenlund, begr. i Søllerød. Forældre: Gaardejer Johannes Nicolai B. (1751—86) og Anna Marie Schmidt (f. 1752). Gift 13. Jan. 1814 i Odense med Karen Dorothea Henriette Halling, f. v. Westen, døbt 17. Nov. 1778 i Brændekilde, d. 3. Dec. 1850 i Kbh. (Frbg.) (gift 1° 1799 med Premierløjtnant, senere kar. Major Hans Henrik Georg H. til Frisholt, 1776—1839; Ægteskabet opløst 1809), D. af Sognepræst, Konsistorialraad Christian Ulrich v. W. til Brændekildegaard (1733—1808) og Christiane Amalie Stampe (1748—1818).

Efter Faderens Død tog Farbroderen, Præsten Jens B. i Viby paa Hindsholm, sig af B. Han blev Student 1706 fra Odense, dimitteredes 1802 fra den fysisk-matematiske Klasse af Universitetets pædagogiske Seminarium, blev 1802 Adjunkt, 1806 Overlærer i Odense og 1817 Rektor ved Latinskolen i Nyborg. Efter dennes Nedlæggelse 1841 købte han Frydenlund ved Kbh., hvor han boede til sin Død. 1816 fik han Doktorgraden (»De indole et origine aerolithorum«). 1805 var der indført en Prøve i Matematik ved Artium. Til Brug ved Forberedelsen til denne forfattede B. Lærebøger i Aritmetik (3.—4. Oplag 1806—38) og i Geometri (4 Oplag 1811—51). De var i mange Aar de mest benyttede. Sammenlignet med moderne Lærebøger var deres Stil vidtløftig og tung, men de har uden Tvivl bidraget meget til at højne Matematikundervisningen i Skolerne. — Silhouet i Familieejje i Sverige.

Fr. Thaarup: Fædrenelandsk Nekrolog, 10. Hft., 1845, S. 4 ff. A. Halling: Meine Vorfahren, II, 1905, S. 491 f. Personalh. Tidskr., 4. Rk., I, 1898, S. 97 f.

H. G. Zeuthen (Poul Heegaard).*

Bjørn, Jacob, 1561—96. F. 15. Juli 1561 paa Stenalt, d. 5. April 1596 sst., begr. i Ørsted K. Forældre: Bjørn Andersen B. (d. 1583, s. d.) og 1. Hustru. Gift 1. Sept. 1588 paa Stenalt med Anne Krabbe, f. 29. Juli 1552 paa Aastrup, d. 17. Febr. 1618, begr. i Ørsted K., D. af Erik K. til Bustrup (d. 1564, s. d.) og 2. Hustru.

Da Moderen døde, da B. var tre Uger gammel, kom han til sin Farfaders Søskendebarn Dorthe Jacobsdatter B., som var gift med Oluf Glob til Støvringgaard. Siden gik han i nogle Aar i Herlufsholm Skole under Rektor Hans Mikkelsen. Ca. 1571 sendtes han til Kbh.s Universitet og kom i Huset hos Professor Claus Hammer. Faderen gav ham Mag. Peder Vinstrup til Hovmester, og denne ledsagede ham og Broderen, Trud B., til Udlandet. 1572 blev B. indskrevet ved Universitetet i Rostock, hvor han var i Huset hos Lucas Bacmeister (s. d.), senere opholdt han sig i Leipzig og Wittenberg og kom 1578 til Tübingen, hvor han n. A. udgav et latinsk Lykønskningsskrift til sin gamle Skolefælle fra Herlufsholm, Hans Lauridsen Olderup, i Anledning af dennes Magisterpromotion. Skriftet indeholder en Udsigt over de akademiske Grader og Maaden, hvorpaa de erhvervedes. S. A. rejste han til Basel, hvor han sluttede sig til to Landsmænd, Jørgen Speil og Anders Krag, og da den sidstnævnte 1582 udgav sin »Rameæ scholæ et defensio P. Rami«, indledede J. B. dette Skrift med en udførlig Tilskrift til Prins Christian, indeholdende en kort Fremstilling af Kbh.s Universitets Historie. Da Jørgen Speil paa denne Tid mistede sin Moder, Fru Karen Ahlefeldt, tilskrev han ham et latinsk Trøsteskrift, som udkom i Basel 1583. I Okt. s. A. kaldtes han hjem ved Faderens Død, men rejste derefter atter ud. Han opholdt sig ca. et Aar i Genève i Th. Bezas Hus, besøgte siden Italien i henved to Aar og lod i Venezia afskrive en Del gamle, især historiske Haandskrifter. 1587 kom han hjem og bosatte sig paa Stenalt. Han traadte ikke i Statens Tjeneste, men nødtes paa Grund af legemlig Svaghed til at leve et stille, tilbagetrukket Liv paa sin Gaard, hvor han tilbragte Tiden med boglig Syssel. Han oversatte Jyske Lov paa Latin, medens hans Hustru samtidig skal have oversat den paa Højtysk. Hans Oversættelse findes endnu paa Universitetsbiblioteket (Arnamagn. Saml. 4° 13). Han var Ejer af et godt Bibliotek, særlig rigt paa juridisk Litteratur. Fra 1582 til sin Død nød han Indtægterne af et Kanonikat i Roskilde. Hans Ægteskab var barnløst, og han døde som den sidste Mand af B.-Stammen. — Ligsten i Ørsted K.

C. F. Bricka og S. M. Gjellerup: Den danske Adel i 16. og 17. Aarh., I, 1874—75, S. 526—31. Kancelliets Brevbøger, udg. af L. Laursen, 1580—83, 1903, S. 575; 1588—92, 1908, S. 630, 651; 1593—96, 1910, S. 229 f., 624. Kirkehist. Saml., 3. Rk., II, 1877—80, S. 327; 5. Rk., II, 1903—05, S. 400; V, 1909—11, S. 248. Personalh. Tidsskr., 9. Rk., II, 1930, S. 30. Fra Randers Amt, XX, 1926, S. 10 f., 47, 56. Nordisk tidskr. för bok- och biblioteksväsen, XIX, 1932, S. 9 ff.

Bjørn Kornerup (S. M. Gjellerup).

Bjørn, Johan Bjørnsen, d. 1533 el. 1534, Rigsraad. D. mellem 15. Juli 1533 og 30. Marts 1534, snarest i Begyndelsen af 1534, begr. i Ollerup K. Forældre: Bjørn Johansen B. (levede endnu 1503) og Susanne Pallesdatter Munk. Gift 1° med Sophie Rosenkrantz, d. ti Uger efter Brylluppet, D. af Rigshofmester Niels Eriksen R. (s. d.) og Hustru. 2° 2. Okt. 1513 med Gertrud Parsberg, d. 1560, begr. i Ollerup K., D. af Tønne Vernersen P. (d. ca. 1521, gift 2° med Ingeborg Predbjørnsdatter Podebusk) og Maren Knudsdatter Has.

J. B. B. skrev sig til Nielstrup paa Fyn, som han arvede efter Faderen; desuden ejede han Nørlund i Jylland, som han med mere Gods arvede efter sin Morbroder Hr. Ludvig Marsk (Munk), men ca. 1515 solgte til Peder Lykke, og Ørtofte i Skaane, som han fik med sin Hustru. 1521—27 var han forlenet med noget af Poul Laxmands Gods paa Fyn. Ved det jyske Oprørs Udbrud betroede Christian II. ham Hindsgavl, som blev taget fra Peder Ebbesen Galt, og havde til Hensigt at sende ham til Langeland for at tage Tranekær Len fra den bekendte Otte Krumpen, hvilket dog Begivenhedernes Udvikling hindrede. Faa Maaneder senere sluttede J. B. B. sig til Frederik I. og optoges i Rigsraadet; Hindsgavl beholdt han til 1526, da han ombyttede det med Dronningholm i Nordsjælland, hvor han 1530 tillige fik Annisse. Som Rigsraad har han næppe spillet nogen større Rolle. Paa Herredagen 1533 efter Kongens Død synes han at have haft Sympati for Mogens Gjøes Parti; i hvert Fald savnes hans Segl under Recessen af 3. Juli, under det lige saa udpræget katolske Enighedsbrev og under Dommen over Hans Tausen. Snart efter døde han; den hvasse Lektor Poul Helgesen giver ham i Skibbykrøniken det Eftermæle, at han ved sit ødsle Liv satte mange Ejendomme over Styr til Skade for sine Børn og ved sin hoffærdige Pragtløst blev til Latter for alle — en Dom, der dog maaske er paavirket af hans Holdning paa Herredagen 1533. — Ligsten med Portræt i Ollerup K.

Danmarks Adels Aarbog, IV, 1887, S. 93.

A. Heise (Henry Bruun).*

Bjørn, Johan Olufsen, d. ca. 1414, Rigsraad. Levede endnu 20. Marts 1413, men var d. 6. Jan. 1416. Forældre: Oluf Bjørnsen B. (d. 1381, s. d.) og Hustru. Gift før 22. Marts 1380 med Ingeborg Grubbe, som var d. 25. Nov. 1411 (gift 1° med Erik Nielsen Saltensee, der levede endnu 1378), D. af Peder G. (levede endnu 1378) og Ingeborg Saxesdatter Uldsax (d. før 1397).

J. O. B., der tidligst nævnes 1377, kaldes i sin Ungdom, og indtil

han 1396 el. 1397 blev Ridder, altid Henneke Olufsen, men efter den Tid bestandig Johan Olufsen. 1387—88 forekommer han som Høvedsmand paa Nyborg Slot, og allerede 1387 synes han at være Medlem af Rigsraadet. I denne Egenskab har han medvirket ved en Række vigtige Statsakter som Forliget paa Lindholm 1395, Erik (VII.) af Pommerns Kongekroning 1397 o. s. v. Langt hyppigere end i de politiske Dokumenter træffes dog hans Navn i de fra Datiden bevarede Samlinger af Skøder og Pantebreve. Paa Sjælland ejede han bl. a. Søholm, Skullerupholm, Havegaard, Egemark og Andel i Hørsholm, paa Fyn Lykkesholm, Jersore samt flere nu forsvundne Hovedgaarde. En stor Del af dette Gods giftede han sig til, andet købte han; Lykkesholm skænkede Dronning Margrete ham. Hans to Døtre bragte saaledes deres Mænd en god Medgift.

Danmarks Adels Aar bog, IV, 1887, S. 88 f. *Thiset (Henry Bruun*)*.

Bjørn, Marie Christine, f. Lorentzen, 1763—1837, Solodanserinde. F. 18. Marts 1763, d. 15. April 1837 i Fredericia, begr. sst. Gift 15. Maj 1783 i Kbh. (Garn.) med Fuldmægtig ved Hofstuen, Rolleudskriver, senere Kammersekretær Christian B., f. ca. 1760 i Kbh., d. 19. Dec. 1816 sst., S. af Peder Block B. (1727—ca. 79), Ejer af Gaarden Bjørnsdal paa Vesterbro.

M. C. B. blev femten Aar gammel Elev ved Det kgl. Teaters Ballet, hvor hun undervistes af Galeotti, der 20. Febr. 1781 fremviste hende i en seriøs Solodans. Hun vakte straks Opmærksomhed ved de Egenskaber, Rahbek kaldte »legemlig Veltalenhed«, 3: en smuk, statelig Figur og et udtryksfuldt Ansigt. Snart fandt Galeotti i hende Heltinden til sine tragiske Balletter »Den forladte Dido«, »Semiramis« og »Lagertha«, patetiske Kvindeskikkelser, fremstillet i den Stil, som Eftertiden kender fra Abildgaards historiske Malerier. M. C. B. kan betegnes som Ballettens største mimiske Talent i det 18. Aarh., men hun var næppe fremragende i koreografisk Henseende; i hvert Fald blev hun først 1802 Solodanserinde som Belønning for lang Tjeneste. Hun ejede ogsaa en smuk Sangstemme og evnede indtagende elskværdigt at udføre Pagen i Rahbeks Oversættelse af Beaumarchais' »Figaros Bryllup« ved Komediens Fremkomst paa vor Scene 1786. Hun tog sin Afsked 1804. — Maleri af J. Juel i Privateje. Stik efter Tegning af Erik Pauelsen 1788, angives stukket af Kunstneren selv, et andet Eksempplar, underskrevet Hanna v. Ostheim, af D. Berger i Berlin.

K. L. Rahbek: Lommebog for Skuespilyndere, 1788. Samme: Erindringer, III, 1825, S. 223; IV, 1827, S. 24, 190.

Robert Neiiendam.

Bjørn, Ole, f. 1648, Præst. F. 1. Maj 1648 i Frederikshald, d. tidligst 1709. Forældre: Købmand Jens Sørensen B. og Ane Olsdatter Dorph. Ugift.

O. B. gik i Skole i Frederiksstad, Frederikshald og Kristiania. Fra sidstnævnte Skole blev han Student 1666, blev 1668 Baccalaureus, 1670 cand. theol. og 1671 Magister. 1670 var han blevet Konrektor i Aalborg, hvor han bidrog til at faa sin Rektor Mogens Viingaard afsat, 1685 opgav han denne Stilling og levede som Privatmand, til han 1692 blev Sognepræst i Thisted og Tilsted. Han nød stor Anseelse for sin Fromhed og Lærdom, indtil han blev inddraget i den berygtede Thisted'ske Besættelsehistorie. En Del Kvinder, som led af hysteriske og epileptiske Anfald, henvendte sig om Hjælp til deres Sognepræst, der erklærede dem for »besatte« af Djævelen, og som sammen med et Par Studenter som Hjælpere arbejdede paa at drive den onde Aand ud af dem. Desuden tog han til Orde for, at de Mennesker, der formentes ved Hekseri at have bragt de syge i deres elendige Tilstand, burde brændes. Da Bevægelsen greb videre og videre om sig, blev der efter kgl. Befaling 1696 nedsat en Kommission til Undersøgelse af denne Sag. O. B. blev almindelig betragtet som den, der havde anstiftet og vedligeholdt »Besættelsen«, dels for frit at kunne staa i Forhold til en Række Kvinder, dels for at hævne sig paa en Borgerkone, der havde nægtet ham sin Datter til Ægte. Han blev først suspenderet, derpaa af Kommissionen 1697 for Bedrageri dømt fra sit Embede og til at staa aabenbar Skrifte, miste sin Boslod og forlade Jylland. Han appellerede til Højesteret, der 1698 for hans Vedkommende stadfæstede den tidligere Dom med Hensyn til Tab af Kald og Boslod samt skærpede den ved desuden at idømme ham livsvarigt Fængsel. Han blev hensat paa Hammershus, men allerede n. A. frigivet, hvorpaa han drog til Sverige og Tyskland. I sidstnævnte Land fremstillede han sig 1709 for Frederik IV. for at vinde Tilgivelse, men forgæves. Hans senere Skæbne er ubekendt. — Medens O. B.s Dommere og de fleste ældre Forfattere har været enige i at fremstille ham som en usædvanlig gemen Bedrager, har moderne Forskere betonet, at hans Opræden maa forstaaes paa Baggrund af, at han dels synes at have været et noget degenereret Individ med visse perverse Tilbøjeligheder, dels en ærlig Fanatiker, der i Modsætning til nyere rationaliserende Retninger stædigt og stridbart fastholdt den ældre kirkelige Opfattelse af Djævlbesættelsers Realitet og søgte at bekæmpe dem ad de hævdvundne Veje.

F. E. Hundrup: Lærerstanden ved Aalborg Kathedralskole, II, 1870, S. 4 ff. E. C. Werlauff: Hist. Antegnelser til Ludvig Holbergs atten første Lystspil, 1858, S. 450 ff. M. P. Farstrup og L. Axelson: Dagbog fra det 16., 17. og 18. Aarh., 1813, S. 115, 128 f., 132—33, 134, 138 ff., 237 ff. Chr. Molbech: Uddrag af Biskop Jens Bircherods hist.-biographiske Dagbøger for Aarene 1658—1708, 1846, S. 314, 319, 322, 323, 327, 328—29, 331, 337, 347, 348. Kirkehist. Saml., 5. Rk., I, 1901—03, S. 533—34. Fr. Hallager: Magister Ole Bjørn og de besatte i Thisted, 1901, især S. 153 ff. Saml. til jydsk Hist. og Top., 3. Rk., III, 1901—03, S. 206—19.

Bjørn Kornerup.

Bjørn, Oluf Bjørnsen, d. 1381, Rigsraad. Fader: Bjørn Olufsen B. Gift med Hille. Begge begr. i St. Peders Kloster ved Næstved (nu Herlufsholm K.).

O. B. B. arvede Stensgaard efter sin Fader. Han nævnes tidligst 1355 og var da endnu Væbner. 1360 var han derimod Ridder og allerede en anset Mand; n. A. var han nemlig Medforlover for Brudeskatten til Hertug Albrecht af Mecklenburg, og 1364 nævnes han blandt de Rigsraader, der paa Kongens Vegne forhandlede med Hansestæderne i Stralsund. Han maa have været yndet af Valdemar (IV.) Atterdag, der indsatte ham til Eksekutor af sit Testamente. 1377 var han Hovedsmand paa Gurre. — Ligsten i Herlufsholm K.

Danmarks Adels Aarbog, IV, 1887, S. 88.

Thiset (Henry Bruun).*

Bjørnbak, Lars Nielsen, 1824—78, Politiker. F. 19. Jan. 1824 i Lendum i Vendsyssel, d. 2. Jan. 1878 i Viby ved Aarhus, begr. sst. Forældre: Skolelærer Niels Thomsen B. (1786—1862) og Cathrine Marie Larsdatter (1796—1857). Gift 12. April 1845 i Lendum med Eline Marie Hedegaard, f. 18. Jan. 1821 i Aalborg, d. 31. Aug. 1884 i Viby, D. af Frislagter Jens Sørensen H. og Inger Marie Larsdatter.

B.s Fader, der hørte til sin Tids mange Skolelærere uden Eksamen, havde sit Navn efter Gaarden Bjørnbak i Bindslev Sogn. Han repræsenterede en ikke ringe Type blandt de Mænd, der førte Skoleordningen af 1814 ud i Livet, pligtopfyldende og praktisk virksom som han var. B. blev fra sit niende Aar Hyrdedreng, og i de Hvilestunder, denne Gerning gav ham, opbyggede han sig efter sin egen Beretning ved Læsning af den for Tiden omkring 1800 typiske Art; han fik gennem gamle Tidsskrifter historiske Indtryk af »gode Menneskers ædle Gerninger til Fordel for Dyd og Menneskeret«. Efter Konfirmationen var han en Tid Huslærer. 1841 optoges han som Elev paa Snedsted Seminarium, hvor han paavirkedes af L. C. Müller og især af Forstanderen, den senere

Biskop G. P. Brammer. 1843 tog han Skolelærereksamen, 1844 blev han Skolelærer i Guldager, Vrejlev Sogn ved Hjørring. Allerede i Vendsyssel deltog han i Politik og var opstillet ved Folketingsvalget i Vrejlev 1852.

1855 blev B. Skolelærer og Kirkesanger i Viby ved Aarhus, hvor han skulde faa en usædvanlig omfattende Virksomhed. 1. Okt. 1857 aabnede han Viby højere Landboskole, en Folkehøjskole i ikke-grundtvigsk Aand med Vægten lagt paa det rent oplysende og direkte opdragende. At »Kundskab er Magt, Uvidenhed Trældom«, har B. med megen Kraft og Tro forkyndt allerede i en for hans hele Tankegang meget karakteristisk Artikelrække i »Nørrejylland Tidende« 1854—56: »Frem, Bondemand, frem« (udg. som særligt Skrift 1860). B. tog ivrig Del i det politiske Foreningsliv, der havde begyndt at røre sig paa Aarhusegnen under Paa-virkning af Odderkredsens Folketingsmand, Dr. Geert Winther og i Tilslutning til Tschernings radikale Fløj inden for Bondevennerne. 1862 var B. med til at stifte Den jyske Folkeforening og ligeledes medvirkende ved Oprettelsen af Landbosparekassen i Aarhus. Allerede 1864 kom han ved at optræde som en heftig Krigsmodstander i ilde Ry inden for de udpræget nationale Kredse i Aarhus og rundt om i Landet; under den fjendtlige Okkupation stod han som Leder for Aarhusegnens Landbefolkning. B. følte sig særlig som Modstander af det nationalliberale Parti og dets efter hans Opfattelse meget fordærlige Politik over for Tyskland. Efter Krigen var han med til at kæmpe for den almindelige Valgret og mod 1866-Grundloven. Under denne Kamp stillede han sig 1865 forgæves til Folketinget i Aarhus, og 1866 stiftede han sammen med Brandforsikringsmanden J. C. N. Wistoft (der tog det egentlige Initiativ) Venstrebladet »Aarhus Amtstidende«, hvis Eneredaktør og Eneudgiver B. snart skulde blive. Efter at Grundtvigianeren J. Nørregaard (s. d.) 1866 havde grundlagt Testrup Folkehøjskole, mødtes han med denne Konkurrent til meget livlige Kampmøder, hvor B. med Dygtighed og Voldsomhed forsvarede sine politiske og pædagogiske Idealer. Først stod Striden om Skandinavismen, der forsvaredes fra grundtvigsk Side, men af B. blev angrebet som landsskadeligt Sværmeri. Senere blev der ført en lang Række Diskussioner om den rette Form for Undervisning, hvorunder B. hævdede de gammeldags Metoder over for Grundtvigianernes Friskoletanker og ganske særlig deres Anvendelse af de oldnordiske Sagn og deres Tale om »Folkeaaenden« som et Slags jordisk Sidestykke til den Helligaand. Disse livlige Diskussioner har virket vækkende paa Aarhusegnens Befolkning, men

har ogsaa bidraget til at skabe et skarpt Skel mellem »Bjørnbakkere« og Grundtvigianere, et Skel, der længe skulde sætte Præg paa Livet i denne Egn. I Grundtvigianernes Øjne kom B. til at staa som en arg »Jætte« og Materialist.

1870 vakte B. atter national Forargelse ved at gaa bestemt mod Danmarks Deltagelse i den fransk-tyske Krig, og der opstod et skarpere Modsætningsforhold end nogen Sinde før mellem ham og det nationalliberalt prægede Borgerskab i Aarhus. Under Indtrykket af denne Krig formede B. allerede nævnte Aar sammen med sin Medarbejder ved »Aarhus Amtstidende«, cand. theol. Sofus v. Haven, en særlig »Fredspolitik« med Krav om Militær-væsenets Indskrænkning til en lille lejet Hær. B. gik 1871 den nyopdukkende Arbejderbevægelse saa meget i Møde, at han endog indmeldte sig i Aarhusafdelingen af »Internationale«, i Virkeligheden vistnok ved en Misforstaaelse; efter de københavnske Arbejderuroligheder i Maj 1872 meldte B. sig ud af Foreningen. Folketingsvalget 1872 bragte en hel lille Kreds af bjørnbaksk paavirkede Mænd ind paa Rigsdagen (i Forvejen stod Geert Winther og Søren Kjær som B.s nære Meningsfæller). 1873 søgte B. selv paa ny, men atter forgæves Valg i Aarhus. Kort før dette Valg talte han i Casino i Kbh. ved et stort Møde, der dirigeredes af V. Hørup, hvis »antimilitaristiske« Politik B. jo i nogen Maade har foregrebet. Da der viste sig Vanskelighed for ham og hans Tilhængere ved at finde Mødelokale i Aarhus, fik B. 1875 rejst Den folkelige Forsamlingsbygning paa Østergade i denne By, blandt hans Bedrifter vel den, der mest vidner om hans Indflydelse paa Egnens Bondebefolkning. Den ejendommelige Kraft, der prægede B.s Person, udløste sig i Aarenes Løb paa stadig voldsommere Vis og fik mange mindre heldige Udslag. Han førte et Utal af Processer, og da Lucianus Kofod (s. d.) 1874 i Folketinget havde beskyldt B. for at fare med bevidst Usandhed, opnaaede B. Tingets Tilladelse til en Proces mod Fornærmeren; men hverken ved Overretten eller ved Højesteret (Okt. 1875), hvor han var nødt til at optræde som sin egen Sagfører, lykkedes det ham at faa Kofod dømt. For de toneangivende Kredse i Hovedstaden og hele Landet stod B. som den udpræget plebejiske og farlige, men tillige komiske Demagog; den groveste af de nye Mønter, der indførtes 1875, Femøren, gav man Øgenavnet »Bjørnbakker«. Med Det forenede Venstre forligtes den egenraadige B. ikke godt, og der var ingen almindelig Tilslutning til hans Afrustningsplaner. Det første Provisorium 1877 førte B. nærmere sammen med det øvrige Venstre i fælles Harmе og Protest. Grundlovsdagen 1877 holdt han i

Vennelund ved Odder en Tale, hvori han brugte saa voldsomme Ord om at vove Liv og Blod for Rettens Sejr, at Justitsministeriet foretog en kriminel Undersøgelse i Henhold til Straffelovens Paragraffer om Oprør. Inden der var taget nogen yderligere Bestemmelse fra Ministeriets Side (Tiltale var sikkert ikke blevet rejst), døde B.; Sindsbevægelsen ved at staa som »Majestætsfornærmer« har vel i Forbindelse med Overanstrengelse bidraget til at slaa ham ned.

Efter sit egentlige Væsen har B. været en Lovens og Autoritetens Mand, oprindelig ogsaa kongeligsindet. Uagtet han i religiøs Henseende altid hævdede sig som en rettroende Lutheraner, har han faaet sit afgørende Aandspræg gennem den gamle folkelige Rationalisme, der endnu levede blandt Præster og Degne i hans Barndoms og Ungdoms Tid. Selv i hans Syn paa Krig og Militærvæsen er der noget, der viser tilbage mod fremtrædende Stemninger her i Landet under Frederik VI.s Styre. Medens han endnu virkede i Vendsyssel, blev han paavirket af Skolelærer Rasmus Sørensen, den af de ældre Bondevennepolitikere, han ligner mest i Tankegang. Som Børnelærer virkede B. helt ud fra Skoleordningen af 1814 og i dens Aand; han vilde bibringe sine Elever ordentlige Kundskaber og holde dem i Tugt. Grundtvigianernes friere og mere romantiske Ideer om Børneopdragelse betragtede han som Pjank. Meget rationel var den Undervisning, han gav sine Højskoleelever, hvoraf han i Tidens Løb havde i alt ca. 1000. Modsat Skikken paa de grundtvigske Højskoler gennemførte han en systematisk Kundskabsmeddelelse og lod Kursuset slutte med en Eksamen; hans Undervisning tog særligt Hensyn til Landboernes praktiske Tarv, men gav ogsaa megen Plads for den historiske og almindennende Oplysning, og han indskærpede sine Elever og deres Forældre, at den sidste Slags Kundskaber ogsaa havde Betydning for dem. B. var i Virkeligheden ikke Materialist, men en Rationalist, der med sin Sans for at gaa systematisk til Værks let kom ud i Naivetet. Han gav sine Elever paa Landboskolen omhyggeligt tilrettelagte Kursus i ydre Anstand og gode Manerer, for at de senere i Livet kunde hævde sig ogsaa i formel Henseende og undgaa at blive set ned paa som grove Bønder. Han lærte dem at bortlægge deres jyske »A« og dyrkede »Jeg'et« som det smukkeste Ord i det danske Sprog, fordi det, naar det anvendtes af alle Samfundsklasser, blev som et Lighedens Symbol. B. var i alle Forhold den haandfaste og maalbevidste Politiker, der vilde arbejde for Menigmands Højnelse og for at udjævne Kløften mellem Samfundsklasserne paa Trods af nedarvet »Stand-

foragt«. I al denne Demokratisme vedblev der at være Træk af nært Slægtskab med den faderlige Enevældes og gamle Bureaukraters Bestræbelser i tilsvarende Retning. Naar hans Agitation saa ofte fik Præg af overdreven Voldsomhed og endog af Brutalitet, hang det mindre sammen med hans Anskuelser end med personlige Karakteregenskaber og maaske ogsaa personlige Forhold. Som Bondehøvding havde han et Virkefelt begrænset til det østlige Midtjylland, men fik for denne Egn en sjælden Betydning. Sin almene historiske Interesse faar den B.ske Bevægelse ved at være den eneste kraftige folkelige Modbevægelse mod Grundtvigianismen og tillige ved at være den første radikale Bevægelse for Afrustning inden for dansk Politik. — Mindesmærke med Buste af Jerichau i Viby (1880); paa Soklen: »Kundskab er Magt og Uvidenhed Trældom«. Maleri i den folkelige Forsamlingsbygning i Aarhus (1878). Gipsafstøbning af Jerichaus Buste sst. Lito-grafi efter Fotografi ca. 1873. — En Broder til B., *Thomas B.* (1820—89), virkede som Skolelærer og Højskoleforstander i Vendsyssel (fra 1855 i Smidstrup, fra 1857 i Fjellerad). Han drev Politik og folkelig Virksomhed i ganske samme Aand som Broderen, øvede ogsaa Indflydelse i Vendsyssel, men fik dog ikke en tilsvarende Betydning for denne Landsdel. — Lars B.s Søn *Viggo B.* (1853—92) ledede 1878—86 Højskolen og førte ligeledes »Aarhus Amtstidende« videre, var 1884—92 Medlem af Folketinget for Odderkredsen og sluttede sig til Forligspolitikken.

Hans Jensen: Lars Bjørnbak og den bjørnbakske Bevægelse, 1919 (med Litteraturhenviisninger). Thomas Larsen: En Gennembrudstid, II, 1921—22.

Hans Jensen.

Bjørnbak, Niels Peter, 1844—99, Fabrikant. F. 4. Maj 1844 i Smidstrup ved Hjørring, d. 8. Febr. 1899 i Ajaccio paa Korsika, begr. i Kbh. (Holmens). Forældre: Skolelærer, senere Højskoleforstander Thomas B. (1820—89) og Ane Cathrine Pedersdatter (1821—86). Gift 23. Okt. 1868 i Kbh. (Frue) med Anna Emilie Theodora Fjeldsøe, f. 18. Maj 1845 i Kbh. (Trin.), d. 18. Aug. 1890 sst. (Holmens), D. af Møllebygger Christian Ferdinand F. (1815—53) og Karen Pedersen (1818—82, gift 2° 1856 med Restauratør Haakon Thorlin (Thulin), 1826—1909, gift 2° med Anna Bentine Margrethe Pedersen, 1858—1911).

B. voksede op i smaa Kaar og maatte som Elev i Aarhus Katedralskole gaa rundt fra den ene Familie til den anden for at faa Brødet. Efter endt Skoletid kom han i Boghandlerlære i Aarhus, blev siden Medhjælper hos Bing & Søn i Kbh. og overtog 1868

en Boghandel i Rønne. 1874 vendte han som en nogenlunde velsitueret Mand tilbage til Hovedstaden, hvor han den første Tid med ringe Held drev Forretninger i Store Kongensgade og Østergade. Under de bevægede politiske Forhold skjulte han sit Navn — hans Fader var Broder til Politikeren Lars Bjørnbak (s. d.) — under Firmaet Fjeldsøe & Co. Da han havde sat det meste af sin Kapital til, startede han 1878 en Konvolutfabrik, og denne Specialfabrikation, der paa dette Tidspunkt var uopdyrket her hjemme, gjorde ham hurtigt til en velhavende Mand. Uden nogen Sinde at gaa ind i aktiv Politik var B. en ivrig og dygtig Talsmand for Middelstandens — specielt Detailhandlerstandens — Interesser, og det var paa hans Initiativ, at Detailhandlerbanken i Nov. 1895 startedes. Omtrent samtidig overdrog han sin Forretning til Akts. P. Bjørnbaks Konvolutfabrik; men kort efter, at han saaledes havde faaet frie Hænder, ramtes han af en Sygdom, der hurtigt ældede ham. B. var fra 1890 til sin Død Formand for Papirhandlerforeningen.

H. Gr. i Børsen 18. Febr. 1899.

P. Koch Jensen.

Bjørnbo, Axel Anthon, 1874—1911, Matematikhistoriker, Biblioteksmand. F. 20. April 1874 i Kbh. (Johs.), d. 6. Okt. 1911 i Hellerup, Urne paa Bispebjerg. Forældre: Filologen, Dr. phil. Christian Axel Richard Christensen (s. d.) og Malerinden Antonie Eleonore (Anthonore) Tscherning (se Christensen, Anthonore). Navneforandring 10. Maj 1901. Gift 30. Juli 1900 i München med Annina Henriette Elsiné Schübeler, f. 4. April 1877 i Kbh. (Petri), D. af Malermester Heinrich Christian Jørgen S. (1838—99) og Annina Laura Florentine Jørgensen (1839—1908).

B. blev Student 1891 fra Borgerdydskolen i Kbh., Cand. phil. 1892 og studerede Matematik, men optoges snart af specielle Emner inden for Faget og forsømte derfor den regelmæssige Eksamenslæsning, saa at han ikke bestod den Embedseksamen, til hvilken han indstillede sig; bitter herover forlod han Landet og studerede 1899—1901 græsk Matematik under Boll og Palæografi under Traube ved Universitetet i München, hvor han 1901 tog Doktorgraden med en Afhandling om Menelaos fra Alexandrias Sferik. N. A. var han i Italien, og efter sin Hjemkomst blev han 1902 Assistent (fra 1907 Underbibliotekar) ved Det kgl. Bibliotek. I de følgende Aar udfoldede B. en usædvanlig rig videnskabelig Virksomhed, bl. a. ved Udgaver af Johannes Werners »De triangulis sphaericis« (1907), af Alkindi, Tideus og Pseudo-Euklid (tre optiske Værker, s. m. S. Vogel, 1912) og af Al-Kwarizmi astronomi-

niske Tabeller (1914, s. m. R. Besthorn og H. Suter). Da han i Hofbiblioteket i Wien fandt to Haandskrifter, indeholdende Kartografen Clavus' yngre Arbejde om Nordens Geografi, ledtes han ind paa Kartografihistorien, og sammen med Carl S. Petersen (s. d.) udgav han 1904 det store Arbejde »Fyenboen Claudius Claussøn Swart, Nordens ældste Kartograf« (Vidensk. Selsk. Skr., 6. Rk., VI, tysk Udg. 1909), hvori en Række vigtige, længe diskuterede Problemer fandt deres endelige Løsning, medens B.s Opfattelse af Clavus som banebrydende i middelalderlig Kartografi ikke har vist sig holdbar. I en Afhandling i »Aarb. f. nord. Oldkyndighed« 1909 om Adam af Bremens Nordensopfattelse udnyttede B. ligeledes sine særlige Forudsætninger: Forbindelsen af historisk og matematisk Kundskab, hvorved han evnede at omsætte en historisk Tekst i kartografisk Tegning. Med Carl S. Petersen udgav han 1908 det store Facsimileværk af hidtil upublicerede Kort over Norden »Anecdota cartographica septentrionalia«. I sine sidste Aar arbejdede han med Grønlands Kartografi, og det havde været hans Hensigt at give en fuldstændig Behandling af dette Emne, men han naaede kun at føre sine Studier frem til 1576; Resultaterne af dem foreligger i det efter hans Død udgivne, grundlæggende Værk »Cartographia Groenlandica« (»Meddel. om Grønland«, XLVIII, 1912) — Som Biblioteksmand viste B. betydelige organisatoriske Evner, bl. a. ved Forarbejderne til Det kgl. Biblioteks Flytning 1905—06; han havde en væsentlig Andel i dens metodiske Tilrettelægning og hurtige Gennemførelse. Han ejede i fuldt Maal den Tscherning'ske Ildhu og Energi; ogsaa hans radikale og kritiske Indstilling i Forening med et vist Hang til Doktrinarisme var Slægtstræk. 1906 offentliggjorde han i »Gads danske Magasin« en skarp Kritik af Bibliotekets nye Bygning, og da han s. A. var blevet Redaktør af Statens Accessionskatalog, benyttede han sine Erfaringer herfra i en Pjece, hvori han (1911) kritiserede Statens Bogkøb og det manglende Samarbejde mellem Bibliotekerne; dette Skrift udviklede ham i en Polemik med Universitetsbibliotekets Chef, Sofus Larsen, men blev Udgangspunktet for den Diskussion, der senere førte til Fagdelingen mellem de videnskabelige Biblioteker. 1908 stiftede B. Bibliotekarforeningen og sad i dens Bestyrelse til 1910. Paa Historikerkongressen i Lund 1905 foreslog han en Undersøgelse af udenlandske Biblioteker med Hensyn til Haandskrifter vedr. Danmark, hvilket gav Anledning til Nedsættelse af Videnskabernes Selskabs Kommission til Registrering af Kilder til dansk Historie; som Sekretær for denne Kommission virkede B. til sin Død. — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek.

H. G. Zeuthen i Abhandl. z. Gesch. d. mathem. Wissensch., XXVI, 1912, S. 1—6 (med Bibliografi). J. L. Heiberg i Bibl. mathematica, 3. Folge., XII, 1911—12, S. 337—44. O. C. L. Vangenstein i Norsk geogr. Selsk. Aarvog, XXII, 1912, S. 139—46. Joh. Steenstrup i Hist. Tidsskr., 8. Rk., III, 1910—12, S. 291.

Svend Dahl.

Bjørner, Anna Vilhelmine Johanne Dorthea (**Larsen**), f. 1875, Skuespillerinde, Prædikantinde. F. 12. Sept. 1875 paa Frbg. Forældre: Skuespiller Johan Laurids Monigatti Halberg (1837—88) og Gina (Georgine) Hellevig (el. Helweg) (1851—1929). Gift 1° 28. Aug. 1894 i Hvidovre med Forfatter og Skuespiller Jens Otto Gyntelberg L., f. 1. Aug. 1864 i Kbh. (Frbg.), d. 21. Jan. 1910 paa Frbg., Broder til Skuespillerinden Fru Oda Nielsen (s. d.). Ægteskabet opløst 1898. 2° 28. Juli 1912 i Kbh. (Garn.) med Løjtnant, Prædikant Sigurd B., f. 28. Juli 1875 i Ranum, S. af Botanikeren, Seminarielærer Thomas Jensen (s. d.) og Hustru. Navneforandring 11. Juli 1903.

Fru B. udgik fra fremmede Slægter: Moderen var norsk, Faderen var Søn af Konditor Giovanni Monigatti fra Graubünden, der ved sin Død 1843 ejede en Sangerpavillon i Frbg. Allé. Da Fru B. som Barn med sin Fader, en i Provinserne kendt Skuespiller, kom til Dagmar-teatret (1885), kunde hun allerede se tilbage paa en treaarig Teatervirksomhed i Norge, hvor hun 5. Marts 1882 optraadte første Gang som et af Børnene i »Et Dukkehjem« paa Trondhjems Scene. Hendes overordentlige Naturlighed vakte Opmærksomhed, f. Eks. da hun spillede Helga i »Peer Gynt« og Drengen i »Landsoldaten« (1886), og 18. April 1892 blev Rosette i Musset's »Man skal ikke spøge med Kærlighed« hendes egentlige Debut. Ved sin nydelige Skikkelse, sit smukke, udtrykfulde Ansigt og sit følsomme Væsen opnaede hun snart at blive en af Publikums Yndlinge i muntre Roller som Louise i »Tre om En«, Selia i »Elskovsdrikken« og Thora i »Fætter Georg«; dybere Toner røbede hun, da hun gengav Annas Sjæleangst og blussende Forelskelse i M. Halbe's »Ungdom«. Endnu ubevidst i sin Kunst syntes hun, at Komadiespil var det letteste i Verden, naar blot Instruktøren, Magister P. A. Rosenberg, sagde, hvilke Ord i Sætningerne hun skulde betone. Hun var et Naturtalent med en altbesejrende Charme.

1895 knyttedes Fru B. til Folketeatret, hvor hun under Herman Bangs Instruktion fik sin egentlige kunstneriske Udvikling. Han tvang hende bort fra den nærliggende Fristelse til at spille paa sit lykkelige Ydre og tillod hende ikke at nøjes med det ubevidste, men lærte hende at uddybe og karakterisere sine Skikkelser. Derfor

betegnede de følgende Aar Gennembruddet i hendes Kunst. Aldeles henrivende levendegjorde hun den skælmske Mizi i »El-skovsleg«, virkede rørende og inderlig som Mimi i »Frie Fugle«, var kaad og overstrømmende som Myrrhine i »Kvindernes Sammensværgelse« og gav Kätchen i »Pigen fra Heilbronn« en blid Renhed, der var hendes Særkende, og hvorved hun ogsaa forlenede Skuespil uden for Litteraturen med lødige Poesi (f. Eks. Titelrollen i »Trilby«). 1899 vendte hun som moden Kunstnerinde tilbage til Dagmarteatret, og her forblev hun til Juni 1909 (med Undtagelse af Sæsonen 1905—06, da hun optraadte i Kristiania). I disse Aar føjede hun klassiske Tragedieskikkelser som Shakespeares Ophelia, Oehlschlägers Valborg og Maeterlincks Monna Vanna til sit muntre Repertoire, hvilket hun gav en pikant, til Tider udpræget københavnsk Tone af Underfundighed og Skælmeri (f. Eks. Fru Mimi i G. Wieds lille Komædie af samme Navn). Ikke ved Storhed i Temperamentet, men ved usvigelig Ægthed i Følelsen stod hun mod Slutningen af sin Bane som Dagmarteatrets Førstekraft. Det rørende Barn Magna i »De Umyndiges Røst«, Wildes perverse, graadige Salome og den uskyldshvide Japaneserinde i »Ingen ved det«, hvis Væsen er blid Musik, viste Omfanget af Fru B.s Karakteriseringsevne, som Aarene havde uddybet og som tillod hende at blive til eet med den Skikkelse, hun gengav. De sjælelige Perspektiver i hendes Kunst skyldtes ofte Herman Bang, hvis geniale Visioner genspejledes af hendes Geni. Hun var porøs og perfektibel, men hendes Opfattelsesevne skulde vejledes af en stærkere Villie. Den blide Ynde i hendes Kunst karakteriserede Helge Rode ved Ordene: »En Skal af Krystal, fuld af sød Poesi«.

Paa Højden af sin Udvikling, da hun ubestridt stod som den, der evnede at give Kvindens erotiske Liv det gyldigste sceniske Udtryk, forlod hun for bestandig sin Kunst, kun 34 Aar gammel; uden at Offentligheden kendte hendes Beslutning, optraadte hun sidste Gang som Marguerite Gautier i »Kameliadamen« paa en Landsturné, der sluttede 30. Juni 1909 i Slagelse. En religiøs Understrøm i hendes Væsen var steget og havde — begunstiget af Sygdom — taget Magten over al anden aandelig og legemlig Higen. Paavirket af den norske Metodistpræst Th. B. Barratt, der betød for hendes Tro, hvad H. Bang havde været for hendes Kunst, gennemgik hun en aandelig Krise, under hvilken hun blev en bevidst Kristen. Modsætningen mellem før og nu var saa stærk, at hun maatte bryde med Teatret. Hun handlede saaledes, fordi hendes Omvendelse ikke hvilede paa opbyggelige Betragtninger, men paa en reel Oplevelse, der krævede hende helt.

Det var hende derfor umuligt i vekslende Roller at forkynde Meninger, som stred mod hendes Overbevisning. Hun tog fuldt ud Konsekvensen af sit nye Livssyn og følte sig lykkeligere derved.

Fra 1910 koncentrerede hun sit rige Følelses- og Fantasiliv i en omfattende Virksomhed som Prædikantinde for »Pinsebevægelsen«, en Lære, der er baaret af religiøs Entusiasme og primitiv Umiddelbarhed. Oversættelsen af Marie Corellis Skrift »To Verdener« (1909) dannede hendes Indledning til denne Gerning. Bogen savner litterær Værdi, men dens Moral gør den til en typisk Modsætning til hendes tidligere Publikation »Eventyr ude og hjemme« (1901), der viste den udadvendte Anna Larssen, Hovedstadens beundrede enfant terrible. Skriftet »Hvad vi tror og lærer« (1920) udgør en af Angreb fremkaldt Redegørelse for hendes religiøse Overbevisning, der deles af hendes Ægtefælle, Sigurd B., som medvirker i hendes Propaganda. Efter at have holdt Vækkellesmøder i forskellige Sale drog de Landet rundt i en »Zigeunervogn«, som ledsagede deres »Evangelietelt«, men 1922 aabnede Ægteparret, hvis Menighed talte ca. 1400 Medlemmer, en selvstændig Mødesal, kaldet »Evangeliehuset«, i Nærheden af Trianglen paa Østerbro i Kbh., hvorfra ogsaa Publikationen »Evangeliebladet« udsendes. »Fremfor mange andre Forkyndere« — skriver Dr. theol. Michael Neiiendam — »ejer Fru B. Poesiens Naadegave, der sænker sig over hendes Personlighed, navnlig naar hun med sin spinkle, rene Stemme til eget Akkompagnement synger sine religiøse Sange saaledes, at Tilhørerne mærker, at hvert Ord er Sandhed for hende. I hendes Sang er der baade Oplevelse og Fred«. — Malerier af E. Hein (1912), Armand Point og Flüggen, alle i Teatermuseet, samt af L. Find (1896), Jul. Paulsen, P. S. Krøyer (1907), M. Ancher og Gerda Wegener (ca. 1907). Pasteltegning af G. Hentze. Radering af Henr. Lund. Buste af Schultz (ca. 1892).

Charles Kjerulf: Anna Larssen, 1918. Robert Neiiendam: Folketeatrets Historie, 1919. Helge Rode: Digte, 1907, S. 87 f. Michael Neiiendam: Frikirker og Sekter, 1927.

Robert Neiiendam.

Bjørnsen, Bertel, se Biørnsen.

Bjørnsen, (Poul) Jørgen, 1596—1680, Søofficer. F. 1596 i Flensborg, d. 1680 i Kbh., begr. 15. Dec. sst. (Holmens K.). Gift ca. 1619 med Anna (Anniche) Valentinsdatter, f. 1598 i Flensborg, begr. 27. Marts 1683 i Kbh. (Holmens), D. af Paul Valentin (d. senest 1640) og Matthis Fresens Datter.

B. blev Kaptajn 1628, men afskedigedes n. A. og sejlede derefter til Koffardis. 1635 indtraadte han atter som Kaptajn i Søværnet og gjorde Tjeneste under Kalmarkrigen, hvor han forstrakte Kongen med 2000 Rdl. 1647 købte han Ottensens Plads paa Christianshavn, og 1. Maj 1651 blev han Viceadmiral paa Bremerholm (vgl. Bestalling 23. Marts 1652). Ved Oprettelsen af Admiralitetet 1655 fik han Sæde i dette og modtog 1658 og 1660 som Belønning for god Tjeneste nogle Jordlodder i Roskilde Len og af Holbæk Ladegaards Grund. 1669 afløstes han i sin Stilling paa Holmen, men vedblev til 1675 at have Sæde i Admiralitetet. — Epitafium i Koret i Holmens K.

H. D. Lind: Christian IV. og hans Mænd, 1889. J. H. Lützwow: Hist. Efterretninger om danske Søe Officerer, 1788. Fra Arkiv og Museum, 2. Rk., I, 1925, S. 222 f.

Th. Topsøe-Jensen.

Bjørnsen, Louise Cathrine Elisabeth, 1824—99, Forfatterinde. F. 9. April 1824 i Roholte, d. 27. Dec. 1899 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Sognepræst, sidst i Kongsted Frederik Cornelius Eberhard B. (1781—1831) og Rebekka Adolphine Rabeholm (1786—1858). Ugift.

L. B. mistede sin Fader, da hun var syv Aar gammel. Derved blev hun tidlig kendt med Livets Alvor. Moderen, der maatte forsørge en stor Børneflokk, havde ikke Raad til at give sine Døtre anden Uddannelse end den, hun kunde meddele gennem sin egen Undervisning og gennem streng Oplæring i husligt Arbejde. Men hun var en fintdannet Kvinde med stor Sans for Poesi og et indgaaende Kendskab til Digtningens Verden. Gennem hendes Paa-virkning vakttes Datterens Interesse for Litteraturen, saa hun begyndte at skrive. I sene Nattetimer kæmpede hun med sine Drømme og Syner, indtil hun havde nedskrevet den store Fortælling »Hvad er Livet?«. Efter en Del Besvær fandt hun ved Fr. Barfods Hjælp en Forlægger, og Bogen udkom 1855 under Pseudonymet Elisabeth Martens. Den bredt anlagte Fortælling med den fordringsfulde Titel brød ingen nye Veje. Jævnt og stilfærdigt skildrede den en Kvinde og hendes Udvikling gennem Livets Prøvelser. Men Bogens varme Tone og dens milde Religiositet gjorde den til udbredt Familielæsning; den kom i flere Oplag. — Opmuntret af sit Held fortsatte Forfatterinden. Stadig under Pseudonymet Elisabeth Martens udsendte hun »En Kvinde« (1860), »Fortællinger« (1866), »Hvad behøves der for at leve? Skildringer« (1869), »Sangerinden« (1876), »Fra Fortid og Nutid«, en Samling Fortællinger og Skitser (1878), »Skibladder« (1883), »Lyse og mørke

Billeder« (1887) og »To Søstre« (1890). Det er Moderens fine Skikkelse, der gaar igen i L. B.s Fortællinger; det er den stille, huslige, opofrende Kvinde, der er hendes Yndlingstype. Formen er stadig den gammeldags hyggelige Fortælling; kun i »Sangerinden« og »To Søstre« spores et svagt Forsøg paa at imødekomme Realismens Krav.

Anton Andersen: Danske Forfatterinder i det nittende Hundredeaar, 1896.

K. K. Nicolaisen.

Bjørnsen (Biørnsen), Sophus **Magnus**, 1790—1857, Forstmand. F. 3. Dec. 1790 i Valløby, d. 14. Aug. 1857 paa Frederiks Hospital i Kbh., begr. i Tikøb. Forældre: Sognepræst Jacob B. (1760—1804) og Sophie Magdalene Schwensen (1769—1831). Gift 4. Juli 1818 i Styrvold i Norge med Johanne Bredine Wright, f. 17. Juli 1789 i Sandehered, d. 29. Dec. 1870 i Kbh., D. af Skibsfører, Proprietær Peter W. paa Helgeland i Laurdalen (1750—1826, gift 1° 1783 med Johanne Bredine Backer, 1765—84) og Karen Kirstine Lemvig (1768—1826).

Ved Faderens tidlige Død kom B. allerede som femtenaarig til det holstenske Feltjægerkorps, hvor han tjente til 1808, og siden som Ekspektant til Forstinstituttet i Kiel, blev Forstkandidat 1812. Efter en kortvarig Virksomhed i Nordsjælland kom han 1813 til Grevskabet Laurvig i Norge, hvor han som Assistent, Holzførster og til sidst konst. Overførster lagde overordentlig Arbejdsevne og administrativ Dygtighed for Dagen. Da Staten 1817 solgte Grevskabet, vendte B. tilbage til Danmark; 1825 blev han Skovrider paa 1. Kbh.s Distrikt og fire Aar efter paa 2. Kronborg Distrikt (det nuværende Gurre Distrikt) med Bolig paa Valdemarslund. Her virkede han Resten af sit Liv som en udmærket praktisk Skovbruger, og her faldt ubetinget hans betydningsfuldeste Virksomhed. Han var ogsaa Sandflugtskommisær, førte Statstilsynet med de private Skove i Nordsjælland, var Medlem af Skovreguleringskommissionen og var samtidig en udmærket Landmand samt en ivrig Politiker. — Forstraad 1832. Justitsraad 1852. — R. 1855. — Mindesten med Digt af H. P. Holst ved Gurre Ruin. Maleri i Privateje. Litografier 1847 (efter Tegning af F. Richardt) og 1858 (efter Daguerreotypi).

Paul Hennings: Ahnetavle for fire Søkende Hennings, 1917, S. 5 f.

A. Oppermann (C. Syrach Larsen).*

Bjørnshauge, Jørgen Hansen, 1831—1910, nordslesvigsk Politiker. F. 14. Nov. 1831 paa Sillerupgaard ved Haderslev, d. 30.

Sept. 1910 i Haderslev, begr. sst. Forældre: Gaardejer Jørgen Hansen B. (1798—1878) og Kjesten Pedersdatter Wiuff (1799—1871). Gift 28. Dec. 1869 i Aabenraa med Catharina (Marie) Margarethe Hansen, f. Petersen, f. 3. April 1829 i Broager, d. 4. Okt. 1891 i Aabenraa (gift 1° med Postholder Andreas Hansen, ca. 1815—66), D. af Bolsmand Andreas P. (1793—1830) og Marie Margarethe Jensen (1796—1847).

B. uddannedes paa Landbohøjskolen i Kbh. og nedsatte sig 1855 i Aabenraa som Dyr læge. Først omkring 1880 begyndte han at deltage i det politiske Liv. Han købte »Dannevirke-Freja«, som han lod sin Broder J. J. B. (indtil dennes Død 1891) og derefter M. C. Mathiesen redigere. »Dannevirke« mistede i Løbet af 80'erne, især efter Jessens Overtagelse af »Flensborg Avis«, sin Stilling som Nordslesvigs førende Blad, og billigere Blade som »Modersmaalet« og »Hejmdal« paatvang det en haard Konkurrence. Op i 90'erne kom B. derved, da ogsaa Forhold af privat Natur greb ind, i økonomiske Vanskeligheder, Folkebanken i Aabenraa kunde ikke mere forstrække ham med Midler, og han maatte tage mod Hjælp fra tysk Side. Øjensynlig under Pres herfra ønskede han nu Bladet ledet i en mere forsonlig Aand over for de tyske Myndigheder. I Köllertiden gav B.s ændrede Holdning sig Udtryk i, at han forbød sine Journalister at tale ved danske Foredragsmøder, fraaadede at sende de unge paa danske Højskoler m. m. Dette førte til et Brud med Mathiesen, der ved Juletid 1899 forlod Bladet, hvis Redaktion nu overtoges af Fru v. Wildenradt-Krabbe, en Datter af den danske Politiker Christopher Krabbe. Under et Sammenspil med Myndighederne, hvis Traade endnu ikke er helt opredt, ledede hun nu det gamle danske Blad paa en mod den danske Bevægelses Ledere fjendtlig Vis. Abonnenterne faldt imidlertid i stort Tal fra, Folkebanken maatte overtage Bladet Juli 1900 og solgte det til Aktieselskabet »Modersmaalet«. Kort efter gik B. fallit. — B. havde haft adskillige Tillidsposter — Formand for Folkebanken og for Aabenraa Amts Landboforening m. m. —, men hans Forhold til den danske Bevægelse i 90'erne kostede ham alle disse Poster.

Modersmaalets Jubilæumsnummer 1. Okt. 1932.

Hans Lund.

Bjørnshauge, Jes Jørgensen, 1838—91, nordslesvigsk Redaktør. F. 16. Febr. 1838 paa Sillerupgaard ved Haderslev, d. 23. Febr. 1891 i Haderslev, begr. sst. Broder til J. H. B. (s. d.). Gift 14. Maj 1879 i Taps med Auguste Helene Michelsen, f. 2. Dec. 1856 i Haderslev, D. af Billedhuger Jørgen Haavitsen M. i Haderslev

(1825—72) og Hedevig Kristine Rosendahl (1818—83, gift 1° med Billedhugger Hans Peter Jørgensen).

B. blev Student 1859 fra Haderslev og tog Magisterkonferens i Historie ved Kbh.s Universitet 1867. I nogle Aar derefter var han Huslærer i Sønderjylland og Kongeriget samt en kortere Tid Lærer ved Holdts og Monrads Skoler i Flensborg. 1872—74 var han Redaktør af Højrebladet »Holbæk Amts Avis«, men 1874 knyttedes han til »Dannevirke« i Haderslev, der netop paa dette Tidspunkt, da det stod over for Udvidelser (bl. a. ved Overtagelse af det danske Blad »Freja« i Aabenraa), havde faaet sin Hovedmedarbejder udvist. 1877, da Hiort-Lorenzen truet af Udvisning maatte drage til Kongeriget, blev B. Redaktør af »Dannevirke-Freja«. 1879 købte B.s Broder, Dyrnlæge J. H. B. (s. d.), Bladene, som B. fortsat redigerede. Mens Hiort-Lorenzen havde gjort »Dannevirke« til Organ for sine Anskuelser, følte B. det i højere Grad som sin Opgave at lade Befolkningens Stemninger komme til Orde gennem Bladet. Under den bitre Kamp mellem Edsaflæggere og Edsnægttere, hvor B. personligt stod paa de sidstes Parti, gav Bladets Holdning dog Anledning til Kritik fra Modpartiets Side, og dette i Forbindelse med, at billige tyske Blade baade i Aabenraa og Haderslev paaførte »Dannevirke« en haard Konkurrence, uden at det gamle danske Blad foretog sig noget for at imødegaa denne, førte til, at Bogtrykker Axel Sabroe i Haderslev fra Okt. 1882 begyndte Udgivelsen af »Modersmaalet«, der ved sin Prisbillighed, sit righoldige lokale Stof og sin større Upartiskhed i Behandlingen saavel af de sønderjyske Stridigheder som af de kongerigske Partiforhold hurtigt vandt sig en anelig Læsekreds. Det lykkedes imidlertid, da samtidig Avislæsning i disse Aar blev mere almindelig, alligevel »Dannevirke« i det væsentlige at bevare sit Abonnenttal, men Stillingen som Nordslesvigs førende danske Blad evnede B. ikke at bevare for »Dannevirke«, efter at Jens Jessen havde overtaget »Flensborg Avis«. Sidst i 80'erne svækkedes Bladets Stilling en Del, og B. havde under Overvejelse at trække sig tilbage fra Stillingen som Redaktør.

P. Eliassen i Håbets Mænd, 1923, S. 119—123. Flensborg Avis 24. Febr. 1891. Sønderjydske Aarbøger, 1892, S. 17 f.

Hans Lund.

Björnsson, Stephán, se Bjarnarsson.

Blach, Jørgen Mogensen, 1797—1866, Bonde og Politiker. F. 16. Jan. 1797 i Hadsten Kro, d. 10. Sept. 1866 i Taastrup, Ødum Sogn, begr. i Ødum. Forældre: Kroejer Mogens Mikkelsen B.

(1755—1833) og Johanne Kirstine Hammer (1760—1824, gift 1° med Husmand og Skovfoged i Hadsten Peder Gregersen, 1754—89). Gift 5. Juli 1825 i Ødum med Kirsten Marie Nielsdatter, f. 14. Febr. 1804 i Taastrup, Ødum Sogn, d. 18. Juni 1891 sst., D. af Gaardejer Niels Mortensen (1775—1858) og Karen Christensdatter (ca. 1770—1820).

B. ejede en lang Aarrække Svigerfaderens Gaard Blachsgaard i Taastrup, Ødum Sogn og — som ivrig Ejendomshandler — til forskellig Tid tolv—fjorten andre Land- og Købstadejendomme. Han var en dygtig Jordbruger (belønnet med Sølvmedaille af Landhusholdningsselskabet 1839) og blev en Foregangsmand i det offentlige Liv, ikke mindst en virksom og meget anvendt Kommunalmand med særlig Interesse for at faa Fattigforsørgelsen erstattet med Tvangsarbejde; 1850 var han Medindbyder til Stiftelsen af Den jyske Kreditforening. 1841—48 var han Medlem af Stænderforsamlingen i Viborg, hvor han gjorde sig heldigt bemærket ved sin friske og frejdige Indsats i Forhandlinger og Udvalgsarbejde; han var Talsmand for de agrariske Interesser og for praktiske Fremskridt (som f. Eks. 1846 for Anlægget af en Jernbane i Jylland). Han hørte til de jyske Stænderdeputerede, der ved Tronskiftet 1848 indgav Adresse om en fri og folkelig Forfatning. 1849—52 var han Folketingsmand for Aarhus Amts 3. Kreds (Skjolddelev).

D. E. Rugaard: Fremragende danske Bønder, 1871, S. 421—32. J. M. Blach og J. Jensen: Stamtavle over Slægten B., 1932.

Hans Jensen.

Blach, Oluf, 1694—1767, Handelsmand. Døbt mellem 3. og 12. Jan. 1694 i Aarhus (Domk.), d. 10. Juli 1767 i Kbh. (Holmens), begr. sst. Forældre: Handelsmand Mogens Jensen B. (ca. 1653—98) og Else Olufsdatter (ca. 1663—1725, gift 2° 1700 med Handelsmand i Aarhus Jens Andersen Møller, 1668—1741). Gift 17. Nov. 1723 i Kbh. (Helligg.) med Birgitte Mangor, f. ca. 1699, d. 17. Jan. 1778 i Kbh. (Holmens), D. af Raadmand, Stadskonduktør Elovius M. (ca. 1662—1714) og Johanne Herforth (1681—1756, gift 2° 1719 med Kommerceraad Abraham Klöcker, s. d.).

O. B. tilhørte en af de aarhusianske Storhandelsslægter; han fik — antagelig — sin Handelsuddannelse hos Abr. Klöcker, hos hvem han i nogle Aar var Fuldmægtig. Ved sit Giftermaal med Klöckers Stifdatter blev han optaget i de københavnske Storhandelskredse, og 3. Nov. 1727 tog han selv Borgerskab. 1729—40 havde han, Jacob Severin og Rasmus Sternberg Monopol paa Finmarkshandelen. 1763 blev han Direktør i Det almindelige Handelskompagni, hvorved han atter fik Indflydelse paa Handelen

paa Finmarken, ligesom paa den islandske og grønlandske Handel. 1764 fik han Sæde i Bankdirektionen. Firmaet, der videreførtes af hans Søn *Christian Schaarup B.*, var en Tid i Kompagni med Ryberg, senere med Konferensraad Erichsen. — Kancelliraad 1746. Justitsraad 1749. Etatsraad 1755.

Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie, III, 1835, S. 294. G. L. Baden: Kong Frederik V.s Aarbog, 1832, S. 39.

Albert Fabritius.

Blache, Christian Vigilius, 1838—1920, Marinemaler. F. 1. Febr. 1838 i Aarhus, d. 14. Marts 1920 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Rektor H. H. B. (s. d.) og Hustru. Gift 9. Nov. 1870 i Vistoft med Marie Kirstine Malling, f. 13. Maj 1838 i Aarhus, d. 1. Aug. 1919 i Kbh., D. af Købmand, Kaptajn Niels M. (1808—62, gift 1° 1830 med Cathrine Marie Frausing, 1807—33, 3° 1847 med Mathilde Kristine Linnemann, 1819—74) og Jacobine Schmidt (1814—41).

B. blev Student 1857 fra Aarhus, derefter Skibsbyggerlærling, 1859 dimitteret fra Teknisk Institut. Han ønskede Uddannelse som Marinemaler og søgte ind paa Akademiet, hvortil han 1861 fik Adgang og hvor han 1863—67 gennemgik Modelskolen, afbrudt af Tjeneste som Marinesoldat under Krigen; han arbejdede samtidig under C. F. Sørensen og udstillede allerede 1863; med Undtagelse af 1907 havde Charlottenborgudstillingen hvert Aar eet eller flere Billeder af ham indtil 1920, ialt over 200 Arbejder. 1865 vandt han Neuhausens Præmie (»Danske Orlogsskibe under Letning i Sundet«), 1866 og 1867 fik han nogle mindre Rejsestipendier, 1869 atter den Neuhausen'ske Præmie (»Søgang imod Land. Kronborg«) og 1872 et større Rejselegat, der førte ham sydpaa; han rejste i det hele en Del, mest til Søs, og studerede ogsaa udenlandsk Kunst. 1887 og 1888 tilkendte man ham Aarsmedaillen (»Paa Slæb ud af Havnen« og »Bygevejr i Drogden«), og han blev derved Medlem af Plenarforsamlingen. 1890 indvalgte han i Akademiraadet efter H. Olrik, blev senere Forsamlingens Revisor, og 1892—1914 valgtes han aarlig til Dirigent. Ogsaa paa anden Vis kom han i en administrerende Stilling blandt sine Fagfæller, 1881—1914 var han Medlem af Udstillingskomiteen, valgt snart af Kunstnersamfundet, snart af Akademiraadet, og efter 1907 blev han efter A. Helsted dens Formand. Af hans Arbejder ejer Statens Museum for Kunst »Fra Begtrupvig ved Hals« (1864) og »Panserskibet Ivar Huitfeldt passerer Forbjerget Stat i en Storm« (1893). Flere af hans Værker købtes af Kongefamiliens Medlemmer; Arbejder hænger i Museerne i Aalborg, Aarhus,

Maribo og Ribe. B. var som Kunstner i Besiddelse af teknisk Dygtighed, var solid og grundig, kendt med det, han skildrede, vederhæftig, stundom indtil Tørhed og Smaalighed, stundom lidet særpræget, men letfattelig og iøjnefaldende, følgelig meget populær. — Tit. Professor 1898. — R. 1888. DM. 1904. K.² 1914. — Malerier af Otto Bache hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg, af samme i Familieeje, af Frans Henningsen og af Otto Haslund 1872, begge i Familieeje. Portrætteret af Viggo Johansen paa Maleriet Et Akademiraadsmøde 1904 (Kunstmuseet) og af S. Wandel paa Maleriet Udstillingskomiteen 1913. Buste af Rasmus Andersen 1914. Radering af Axel Hou 1899. Træsnit af H. P. Hansen 1884.

Ill. Tid. 3. Febr. 1895.

O. Andrup.

Blache, Hans Henrik, 1787—1871, Rektor. F. 11. Juli 1787 i Aalsø ved Grenaa, d. 30. Maj 1871 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Degn og Organist Palle Christian B. (ca. 1763—1809, gift 2° 1791 med Inger Kirstine Øster, ca. 1746—1809, Enke efter Gartner Søren Hansen Hjorth, ca. 1705—86) og Anne Elisabeth Møller (ca. 1761—90). Gift 12. April 1835 i Aarhus med Elise Marie Kold, f. 18. Sept. 1811 i Aarhus, d. 8. Jan. 1874 i Kbh. (Garn.), D. af Købmand Hans Jacob K. (1769—1835, gift 1° med Else Marie Behrentz, 1772—1803, 3° 1813 med Jacobine Kirstine Laurentin, 1784—1814, 4° 1814 med Ane Elisabeth Dortha Morsing, f. Jessen, ca. 1766—1852, gift 1° 1802 med Sognepræst i Skivholme Laurits Nicolai M., 1752—1810) og (Else) Kirstine Kiellerup (1781—1812).

B. blev Student fra Aarhus 1806, Cand. theol. 1811, Adjunkt ved Aarhus Katedralskole 1813, Overlærer 1824, Konrektor 1833, Rektor 1838, alt ved samme Skole, tog sin Afsked 1861. Han var anset som en dygtig og kundskabsrig Skolemand, især en fin Latiner. Som Rektor gennemførte han en større Udvidelse af Katedralskolens Bygning; han forstod ogsaa at arbejde i god Forstaaelse med den videnskabelige Realskole i Aarhus, ved hvis Nedlæggelse 1853 der indførtes Realundervisning ved Katedralskolen. Det livslange Ophold i samme By ved samme Skole synes at have indsnævret hans Horisont noget. — B. var en Aarrække Aarhus Stiftsbiblioteks energiske Bibliotekar og egentlige Leder og skabte som Rektor gode Kaar for Katedralskolens Bibliotek; han sad i Bestyrelsen for Prins Ferdinands Tegneskole (Teknisk Skole) og spillede en Rolle i det selskabelige Liv, især inden for Klubben Polyhymnia. Foruden enkelte skolehistoriske Afhandlinger (i Hist. Tidsskr.) har han i Aarhus Katedralskoles Programmer skrevet

en Del nøgterne, let rationalistisk farvede pædagogiske Betragtninger samt solide Bidrag til Skolens Historie. Hans kulturhistorisk værdifulde Erindringer om Skolelivet i Aarhus omkring 1800 udkom efter hans Død (Hist. Tidsskr., 4. Rk., III, 1872—73). Af sin Samtid var B. skattet som en lunerig Lejlighedsdigter; hans Poesier naaede dog kun undtagelsesvis uden for Aarhus, et Udvalg fremkom 1862 under Titlen »Arosia«. En Del utrykte Viser findes i Afskrift i Statsbiblioteket i Aarhus (Haandskr. Nr. 63, 63 a, 63 b), Breve til E. G. Tauber i Universitetsbiblioteket (Add. 358 Fol.). — Tit. Professor 1851. — R. 1856. — Maleri af W. Marstrand (1856) i Aarhus Katedralskole. Litografi herefter 1857. Tegning af W. Marstrand i Familieeje.

Biskop J. Paludan-Müllers Breve til Caspar Paludan-Müller 12. Nov. 1842 og 7. Febr. 1844 i Det kgl. Bibliotek (Ny kgl. Saml., 2954, 4°). Rasmus Nielsen: Aarhus i Fyrrerne, 1901, S. 116—19. G. A. Jensen: Barndoms- og Ungdoms-erindringer, 1922, S. 60 ff. Aarhus Stiftstidende 7. Juni 1871 og 1. April 1923.

Emanuel Sejr.

Blache, Hans Henrik, f. 1874, Ingeniør, Maskinkonstruktør. F. 17. Sept. 1874 i Kbh. (Cit.). Forældre: Marinemaler Professor C. V. B. (s. d.) og Hustru. Gift 7. April 1909 i Kbh. (Helligg.) med Ingeborg Hein, f. 27. Febr. 1887 i Odense, D. af Grosserer Christian Frederik H. (1848—1922) og Caroline Jenny Hasselbalch (f. 1856).

B. tog 1891 polyteknisk Adgangseksamen og blev 1896 cand. polyt. som Maskiningeniør. Da der dengang ikke var obligatorisk Værkstedspraksis for Maskiningeniører, supplerede B. derefter sin Uddannelse ved i et Aar at være Lærling paa Orlogsværftets Maskinværksted og Tegner paa Værftets Maskintegnestue. Efter at have aftjent sin Værnepligt blev han 1897 ansat som Maskinkonstruktør hos Akts. Burmeister & Wain. 1899—1900 var han ansat som Maskinkonstruktør paa G. Kuhn Maschinen und Kesselfabrik i Stuttgart, og i Aaret 1900 var han dels paa Studierejse i England og dels beskæftiget som Konstruktør hos Firmaet Babcock & Wilcox i London. 1. Dec. 1900 vendte han tilbage til Burmeister & Wain og har senere været ansat her. 1912 blev han Overingeniør og Chef for Maskinkonstruktionsafdelingen. 1917 blev han Underdirektør og 1919 Maskindirektør. B., der er Medlem af Industriraadet og 1906—20 var Censor i Maskinlære ved Polyteknisk Lærestalt, blev 1915 Formand for Søfartsteknisk Forening og 1923 Medlem af Overskibssynet. Han er endvidere fra 1924 Medlem af Bestyrelsen for Foreningen til Beskyttelse af

industriell Ejendomsret. B. har en betydningsfuld Andel i det Arbejde, som fra Burmeister & Wains Side er ydet i Udformningen af Dieselmotoren særlig til Skibsbrug, idet dette Arbejde efter Ivar Knudsens Afgang 1919 og Død 1920 er ledet og ført videre af ham. Ved Polyteknisk Læreanstalts 100 Aars Fest 1929 blev B. Dr. techn. h. c. Af hans Patenter kan følgende nævnes: 14026-1910 Ventilstyring, 17876-1913 Brændstofventilanordning, 20524-1915 Omstyringsapparat til Firetaksmotorer, 20828-1915 Anordning ved lodrette Brændstofventiler til Dieselmotorer. — R. 1921.

Poul Vinding.

Black, Clara Benedicte, f. 1875, Kontorchef, Socialøkonom. F. 15. Nov. 1875 i Horsens. Forældre: Stiftsfysikus Andreas B. (1819—92, gift 1° 1849 med Nancy Bøtker, 1826—78, Ægteskabet opløst) og Marie Catherine Benedicte Paludan-Müller (1841—1916). Ugift.

Frk. B. blev Student 1896 fra N. Zahles Skole og statsvidenskabelig Kandidat 1904. Hun ansattes n. A. som Assistent i Sygekasseinspektoratet, hvis Chef dengang var Theodor Sørensen. Da denne 1907 blev Arbejdsløshedsinspektør, fulgte hun med ham som Sekretær og kom derved til at tage aktiv Del i Arbejdsløshedsforsikringens Tilrettelægning og Gennemførelse her i Danmark. Hun gik op i dette Arbejde med Liv og Sjæl og viste baade administrativ Dygtighed og Evne til at samarbejde med Arbejdsløshedskassernes Ledere. Da Arbejdsløshedsinspektør Sørensen døde, blev hun naturligt hans Efterfølger (1915) og beklædte Embedet til dets Nedlæggelse 1921. De stærkt svingende økonomiske Vilkaar for Arbejderklassen i Krigsaaene skabte Uro og Vanskeligheder for Arbejdsløshedskasserne. Frk. B.s Ledelse i disse Aar blev en Del kritiseret, baade af visse Arbejderførere og — især — fra konservativ Side. Men Posten var en Uriaspost, og Kritikken var præget af de skarpe politiske Modsætninger. Da Arbejdsløshedsforsikringen ændredes 1921 og Embedet nedlagdes, kom Frk. B. paa Ventepenge. Hendes varme sociale Forstaaelse og hendes dygtige Arbejde for Arbejdsløshedsforsikringens Udvikling her i Landet er utvivlsom. Ledet af sin sociale Interesse overtog Frk. B. 1925 Embedet som Kontorchef i Arbejds- og Fabriktilsynet.

Frk. B. har ogsaa uden for sine embedsmæssige Stillinger deltaget i socialpolitisk Arbejde. 1925 og 1930 var hun Raadgiver for den danske Delegation ved Arbejdskonferencer i Genève, fra 1917 Medlem af Arbejderforsikringsraadet, 1919—21 af Socialraadet, 1917—21 af Indenrigsministeriets Arbejdsudvalg, 1921—27 Til-

forordnet i Invalideforsikringsretten, Bestyrelsesmedlem i forskellige sociale Institutioner og Udvalg til social Oplysning (bl. a. 1916—29 i Dansk Forening for Socialpolitik og 1929—33 i Dansk Forening for social Oplysning). — Frk. B. var en af de første Kvinder, der naaede frem i en betydelig administrativ Stilling. For Kvindesagen har hun — uden at være blandt Forgrundsfignere i den offentlige Debat — arbejdet meget (var f. Eks. Formand for Kvindelige Akademikere, danske Afdeling, 1922—26 og en kortere Aarrække Bestyrelsesmedlem i Dansk Kvinde-samfund).

Berl. Tid. 17. Jan. 1915. Kvinden og Samfundet 26. Jan. 1915. A. Johansen i Arbejdsløshedslovgivningen i Danmark gennem 25 Aar, 1932.

Jens Toftegaard.

Black, Hans, d. 1555, Humanist og Digter. D. 30. Jan. 1555 i Rom.

Efter en gammel Optegnelse var H. B. 1542 Roskilde Domskoles Rektor. I Roskilde mødte Reformationen længe Modstand, og antagelig har H. B. haft samme Meninger som Niels B. (s. d.), der vistnok var hans Broder og som var en af Kannikernes Talsmænd ved Kollokviet i Kbh. 1543. Ganske vist rejste H. B., da han 1545 sammen med en anden Roskilde-Pædagog, Frants Andersen, tiltraadte en fleraarig Studierejse, til Wittenberg, hvor de immatrikuleredes i April, og H. B. i Febr. 1546 promoveredes til Magister; men Okt. 1546 indskreves de begge ved Kölns katolske Universitet, H. B. udtrykkelig for at studere Teologi. Hvor længe han opholdt sig her, er ukendt, men 1549 var han i Paris, og de Venskabsforbindelser, han da havde knyttet her, tyder baade paa hans katolicerende Sindelag og paa, at han allerede ret længe havde studeret der. Her udgav han (1549) de fjorten latinske Digte om Steder i Gl. og Ny Testamente («Odæ sacræ»), der godtgør hans Herredømme over forskellige latinske Versearter og hans Kendskab til græsk Sprog. De slog saa godt an, at de allerede 1550 maatte oplægges paa ny. En italiensk Ven sammenstillede ham endog med Horats i et Æresvers, og en fransk Ven mente, at »Blaccus« overgik »Flaccus«, da hans Digte altid priste, hvad der var skønt og godt. Et Æredigt af H. B. til Kardinalen af Guise, Carl af Lothringen, som han kalder »en Havn for den Kirke, Stormen har søndersprængt«, røber hans kirkelige Opfattelse. — Okt. 1550 udgav H. B. ogsaa i »heroisk« Digform en latinsk Bearbejdelse af Isokrates' Tale mod Nikokles; da Indholdet behandlede en Fyrstes Pligter, dedicerede H. B. Skriftet til den senere Kong Frederik II.,

aabenbart for at bane sig Vej til en Stilling hjemme. Her betoner han, at han nu paa 6. Aar havde fortsat sine Studier i Udlandet. Sit Ønske opnaaede han, thi han omtales efter sin Død som Kannik i Roskilde og Indehaver af Præbenden Værløsemagle. Naar han døde i Rom, er det vel atter et Vidnesbyrd om, at han ikke havde fundet sig til Rette med de lutherske Forhold.

S. N. J. Bloch: Bidrag til Roskilde Domskoles Historie, I, 1842, S. 37; III, 1844, S. 6. H. F. Rørdam: Lyskanders Levned, 1868, S. 269. Ny kirkehist. Saml., I, 1857—59, S. 468; II, 1860—62, S. 289; III, 1864—66, S. 496; 4. Rk., III, 1893—95, S. 817. Personalh. Tidsskrift; 8. Rk., II, 1923, S. 98. Dsk. Mag., 3. Rk., VI, S. 261. Chr. Bruun: Den danske Lit. fra Bogtrykkerkunstens Indførelse i Danmark til 1550, II, 1875, S. 311—16. Laur. Nielsen: Dsk. Bibliografi, 1919, S. 10 f.

J. Oskar Andersen.

Black, Niels, d. 1562, Rektor og Kannik. D. 15. Maj 1562 i Roskilde, begr. sst. i Domkirken. Vistnok ældre Broder til Hans B. (s. d.).

N. B. var en af Humanismens Repræsentanter her til Lands. I Reformationstiden var han Rektor ved Roskilde Domskole og havde blandt sine Disciple den siden navnkundige Niels Hemmingsen, der altid bevarede en stor Hengivenhed for sin fordums Lærer. Sandsynligvis har han Del i den Udgave af Erasmus' latinske Oversættelse af Pauli Breve, der 1534 udkom i Roskilde, ledsaget af forklarende Anmærkninger. Senere var han i en Række Aar Kannik i Domkapitlet og mødte som en af dettes Talsmænd i Dec. 1543 i Kbh. ved et Kollokvium, som holdtes mellem Professorerne og Kannikerne angaaende forskellige teologiske Stridspunkter, da Kannikerne endnu i flere Henseender holdt fast ved de katolske Lærdomme og Skikke. Senere har N. B. vistnok forsonet sig med Reformationen, da Hemmingsen 1560 tilegnede ham sine »Catechismi qvæstiones« og omtaler ham med stor Højagtelse. 1555 og senere var han Væрге for den ene Side af Domkirken. En samtidig fortæller, at han i Roskilde havde det hædrende Øgenavn »eleemosynarius« paa Grund af sin Gavmildhed mod fattige, særlig trængende Skoledisciple.

H. F. Rørdam: Kbh.s Universitets Hist. 1537—1621, I, 1868—69, S. 32 f., 162; II, 1869—72, S. 19, 427. Ny kirkehist. Saml., III, 1864—66, S. 494, 659. H. F. Rørdam: Monum. Hist. Dan., 2. Rk., II, 1887, S. 36, 39. J. B. Løffler: Gravstenene i Roskilde, 1885, S. 18.

H. F. Rørdam (Bjørn Kornerup).*

Blad, Augusta, f. 1871, Skuespillerinde. F. 10. Jan. 1871 i Kbh. (Johs.). Forældre: Fuldmægtig, senere Direktør for Det kgl. oktr. Søassuranceselskab Caspar Frederik Siegfred B. (1835—1902) og

Louise Dorothea Rasmussen (1837—1917). Gift 1. Dec. 1899 i Kbh. (Markusk.) med Skuespiller Wilhelm Wiehe d. y. (s. d.). Ægteskabet opløst 1904.

A. B. vilde egentlig være Sangerinde, men da hun 1889 var blevet optaget paa Elevskolen ved Det kgl. Teater, førtes hun til Skuespillet og optraadte første Gang 1. Sept. 1891 som Arianke Bogtrykkers i »Barselstuen«; fra 1. Aug. 1892 ansattes hun, og 5. Sept. s. A. debuterede hun som Sophie i »Erik og Abel«; senere udførte hun Inga i »Mellem Slagene« og Ragnhild i »Svend Dyrings Hus«. Disse Roller angav den Retning, hendes Evner viste: de nordiske Kvindeskikkelser i det klassiske Drama vilde blive hendes Omraade. Da dette især dyrkedes paa Dagmarteatret under C. Riis-Knudsens og Martinius Nielsens Ledelse, blev denne Scene A. B.s kunstneriske Hjemsted, og i Aarene 1894—1910 udførte hun en Mængde klassiske Kvinderoller i den ædle Stil, hvortil hendes ranke, smukke Skikkelse, fritbaarne Hoved og mørke, klangfulde Stemme passede fortrinligt (f. Eks. Eline i »Fru Inger til Østraat«, Kirstine i »Dansen paa Koldinghus«, Oehlenschlägers Dronning Margrethe og Schillers Jomfru fra Orléans). A. B.s Temperament besad ikke den inderste Nerve; hun var i saadanne Roller uden mosaikagtige, interessante Enkeltheder, men derimod udpræget akademisk i sin Form; de enkle Linier og det klangfulde Sprog var Hovedmomenter i hendes Kunst. A. B. kan dog ogsaa fremstille Kvinder fra sin egen Tid. Bondekonen i G. Wiedes »Bønder« var en realistisk Studie, og hun har i blege, dydsirede, bittersøde eller resignerende Typer ofte ramt Karakteren i Centrum (f. Eks. Geraldine i »Huset i Orden«). Da hun 1910 vendte tilbage til Det kgl. Teater, hvor hun siden er forblevet, fandt begge Sider af hendes Talent en mindre hyppig Anvendelse; friskt og elskværdigt spillede hun Portia i »Købmanden i Venedig« og gengav modsat med gustent Lune den fattige Frue i »Barselstuen«, den stolte Miss Harriet i »Tordenskjold« og den selvretfærdige Fru Spagh i »Lige for Lige«. — Tegning af Sophus Jürgensen i Privateje. Buste af V. Bissen 1910. Radering af Jul. Rosenbaum 1901.

C. Riis-Knudsen i Teatret, X, 1910—11, S. 53—60. *Robert Neiiendam.*

Blangstrup, Johan Christian, 1857—1926, historisk Forfatter, Redaktør. F. 29. Okt. 1857 i Nykøbing F., d. 30. April 1926 i Kbh., Urne paa Garnisons Kgd. Forældre: Stiftslandinspektør, senere Justitsraad Christian B. (1826—86) og Sophie Frederike Augusta Cathrine Antonette Thaning (1832—1900). Gift 1° 16.

Dec. 1882 i Aabenraa med Mette Cathrine (Cate) Mathilde Thanning, f. 14. Sept. 1857 paa Sønder Elkær, d. 11. Sept. 1919 i Kbh., D. af Forpagter, senere Godsinspektør Hans Jørgen Severin T. (1822—1913) og Elise Cathrine Mathilde Buch (1830—1900). 2° 10. Aug. 1923 i Kbh. (b. v.) med Ellen Jørgensen, f. 9. Sept. 1894 i Ulkebøl paa Als (gift 2° 1928 med Farvehandler Edvard Kristensen), D. af Mejeribestyrer Knud Jessen J. (f. 1870) og Christine Magdalene Matthiesen (f. 1868).

B. blev Student 1875 fra Nykøbing F. og cand. phil. 1876. Efter en kort Tid at have studeret Teologi traadte han ind i Hæren, blev 1878 Sekondløjtnant, 1881 Premierløjtnant og 1895 Kaptajn. 1885—92 var han Fuldmægtig i Krigsministeriet. Samtidig drev han historiske Studier og var militær Medarbejder ved »Berlingske Tidende«. 1887 udgav han en selvstændig bearbejdet Oversættelse af den tyske Professor Wittichs »Struensee«, 1889 »Begivenhederne i Norden i Efteraaret 1788«, en populær Fremstilling af den kortvarige dansk-svenske Krig, for en Del bygget paa utrykte Kilder. Hans betydeligste historiske Arbejde blev »Christian den Syvende og Caroline Mathilde« (1890, ny Udgave 1891, Folkeudgave 1894), en velskreven og forstaaende Udredning af de psykologiske og historiske Forudsætninger for Ægteparrets Skæbne. Snart efter blev han væsentlig optaget af Redaktionen af »Salmonsens store illustrerede Konversationsleksikon for Norden«, der udkom 1893—1907 med atten Bind, Supplementsbind 1911. B.s mangesidede humane Interesse, hans Flid og hans Omgængelighed gav ham adskillige Betingelser for at løse Opgaven. Værket, der oprindelig nærmest var tænkt som en dansk Udgave af Meyers tyske Encyklopædi, blev, takket være en talrig, betydende Medarbejderstab, enestaaende her hjemme i Størrelse og Originalitet; men en vis Mangel paa fast redaktionel Haand gjorde maaske Rammerne lovlig løse og Behandlingsmaaden lovlig uensartet. 1902 traadte B. ud af aktiv Tjeneste og blev Redaktør af »Berlingske Tidende«, en Virksomhed, hvor hans Takt og Menneskeforstaaelse kom ham til gode, men hvor han næppe øvede afgørende Indflydelse paa Bladets journalistiske Udvikling. 1912 forlod han Redaktionen for at forberede Udgivelsen af »Salmonsens Konversationsleksikon, Anden Udgave«. Han fik udsendt tyve Bind (1915—26), og de afsluttende fem Bind maatte hovedsagelig redigeres efter hans Metoder og Aftaler. Ogsaa hans Arbejde med dette nye Kæmpeværk var samvittighedsfuldt og fortjenstfuldt; men under den hurtigt omskiftende Tids Krav til et saadant Foretagende maatte hans svagere Sider træde mere frem, og den

Hjertelidelse, der omsider endte hans Liv, virkede svækkende paa hans Initiativ. — R. 1902. DM. 1908.

Stamtavle over Familien Thaning, 1895. Journalisten 15. Okt. 1906. Berl. Tid. 20. Okt. 1917. Ill. Tid. 4. Nov. 1917. Politiken 4. Maj 1926. Nationaltid. 3. Maj 1926.

Paul Læssøe Müller.

Blasius el. **Blasiussen, Leonhard** (Leenert), d. 1644, Arkitekt. D. 8. Dec. 1644. Gift med Hedvig Gierritz.

L. B. var uden Tvivl en Hollænder; efter hans Død fik Enken Tilladelse til at sælge sin Gaard i Kbh. (Halvdelen af »Oxekoppen«, som B. havde købt 1642) og flytte til Holland. B. var først i Christian IV.s Tjeneste som Bygmester i Holsten og boede i Glückstadt; 1640 blev han kaldet til Kbh. og fra 6. Juli ansat som Overbygmester i Hans van Steenwinkel den Yngres Sted (d. 1639). Hans Navn er knyttet til tre Kirkebygninger i Kbh. Han opførte den mærkelige tolvhjørnede Kirke St. Anna Rotunda, som aldrig blev fuldendt. Det kan ses af et Brev fra Christian IV. af 26. Aug. 1640, hvor han skriver: »Med Murværket paa Kirken udenfor Haven at fortinge kan det have en Anstand, indtil den nye Bygmester ankommer.« Man maa dog antage, at Kongen har haft Tegningen i Forvejen. Nogle Rester af Kirken blev for et Par Aar siden fundet ved Udgravning bag ved Garnisonshospitalet i Rigensgade. Dernæst har B. givet Holmens Kirke dens nuværende Skikkelse, dels ved Ombygning af en mindre Kirke, der var indrettet i Frederik II.s gamle Ankersmedie, dels ved at tilbygge de to Fløje mod Nordvest og Sydøst. Endelig overtog han Opførelsen af Trinitatis Kirke og Rundetaarn efter Hans van Steenwinkels Død. Samtidig skete der en Ændring i Byggeplanen, idet Kirken fik Hvelvinger i Stedet for fladt Træloft. B. har altsaa udformet Kirkens Indre, medens det ydre skyldes hans Forgænger. Holmens Kirke bliver saaledes hans Hovedværk; han har der anvendt den paa Christian IV.s Tid sædvanlige hollandske Renæssancestil, nærmest i Tilslutning til Henrik de Keyser.

L. Bobé: Bremerholms Kirke, 1920. Rundetaarn og Trinitatis Kirke, udg. af Foren. af 3. Dec. 1892, 1932.

Fr. Weilbach.

Blaumüller, Theobald Edvard Julius, 1851—1911, Forfatter og Præst. F. 12. April 1851 i Kbh. (Holmens), d. 2. Okt. 1911 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Bogbindermester Johan Julius B. (1817—98) og Christine Charlotte Amalie Jørgensen (ca. 1825—56). Gift 1° 15. Juni 1880 i Vallensbæk med Elisabeth Petra Aline Bondo, f. 12. Jan. 1852 i Vang, d. 26. Jan. 1899 i Kbh.,

D. af Sognepræst, sidst i Vallensbæk Niels Gumme B. (1814—92) og Anna Petra Elisabeth Fog (1813—94). 2° 29. Juni 1900 paa Frbg. med Selma Anna Elisabeth Fleisner (gift 2° med Grosserer, senere Etatsraad Georg Bestle, s. d.), f. 30. April 1866 paa Frbg., D. af Væver Anton Georg F. og Vilhelmine Schock.

B. blev Student 1870 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, cand. theol. 1876, manuducerede nogle Aar, indtil han 1879 blev Kapellan i Asminderød, Grønholt og Fredensborg. 1886 forflyttedes han til Helligaandskirken i Kbh., hvor han fra 1908 var Sognepræst. Han kom til et Sogn i Tilbagegang, men ved sin Forkyndelse og ved et energisk Menighedsarbejde samlede han igen Folk i Kirken. Som gejstlig Taler naaede han dog ikke i Hovedstaden frem i første Række. I Slægten havde der været kunstneriske Anlæg, Bedstefaderen var en dygtig Portrætmaler, og Faderen var i høj Grad musikalsk. Allerede i Konfirmationsalderen begyndte B. at skrive Vers, og hans Interesser gik tidlig i litterær Retning. Han voksede op midt i 1870'ernes Røre og modtog stærke Paavirkninger især fra de Ibsen'ske Dramaer og fra Holger Drachmann. I »Dagbladet«, hvis teologiske Medarbejder han var i 1880'erne, lod han lejlighedsvis Digte trykke. Sin egentlige Debut som Forfatter fik han med det lyrisk-episke Digt »Saul. Tanker og Billeder« (1886), der straks viste hans smidige og glimrende Rim- og Rytmesans. Paavirket af »Kongsemnerne« har han i Saul og David skildret Kampen mellem Tvivl og Tro. Med »Agethe og Havmanden« (1894, 5. Opl. 1914) fik han et større Publikum i Tale. Det er en versificeret Nutidsfortælling, der med Folkevisen som Stemningsbaggrund skildrer Forholdet mellem en moderne Fritænder og en kristen ung Kvinde. En Rejse til Palæstina, som han foretog efter at have faaet tildelt det Ancker'ske Legat, har han skildret i »Hellig Jord« (1898). Sin Agnete-Succes forfulgte han med nogle lettere rimede Digtinge »Dronning Hjerteløs« (1900), »Sibylle« (1901) og »Den store Strid« (1905). Under Titelen »Skilderier« (1903) udsendte han nogle Artikler, bl. a. en Karakteristik af Biskop B. J. Fog, og Skildringer i Vers og paa Prosa med selvbiografisk Tilknytning (»En Kunstner-Koloni paa Fredensborg« og en Digtcyklus om sin Fader). Hans mindre Digte fremkom i den betydelige Samling »Manddom« (1901), hvoraf maa fremhæves »Baruch de Spinoza«, »Sumplilje«, »Jule-Evangelium«, »Der bankedes haardt« og Digtcyklussen »Sønden for Aa«. Den efterfulgtes af Digtsamlingen »Ovenlys« (1904). I sine sidste Arbejder tager B. sit Stof fra Grækenland, som han havde besøgt paa en Rejse, og hvortil hans Studier havde ført ham.

Det er Prosaskildringerne »Græske Masker« (1907) og i Fortsættelse heraf »Nymfernes Brønd« (1911), der fremkom posthumt. Han skildrer heri Nutidsfolk (bl. a. Hørup) i græske Forklædninger og satiriserer over Nutidsforhold (Drachmann-Festen, Sportsidioti) i græsk Omdigtning. — B. har følt sig aandeligt i Slægt med Biskop Fog og har i Billedet af ham tegnet sin egen Kulturtype. Han slutter ind i Rækken af det 19. Aarh.s danske humanistiske Præster og Digtere. Men sin litterære Guldalderkultur og sin Kristendom har han assimileret med moderne Retninger i Tiden, den københavnske Liberalisme. I sin Personlighed bevarede han Præget af dansk Almue; han var jævn som en Landsbypræst. — Maleri af Fanny Tuxen. Buste af Bøgebjerg (1907). Træsnit efter Fotografi (1896).

For Kirke og Kultur, III, 1896. Ill. Tid. 12. Juni 1904. Chr. Rimestad: Digtere i Forhør, 1906. O. Geismar: Digterprofiler, 1916. P. Nansen i Ill. Tid. 15. Okt. 1911. Samme: Portrætter, 1918.

Oluf Friis.

Blaunfeldt (Blauenfeldt), Maximilianus Franciscus, 1799—1880, Jurist og Politiker. F. 26. April 1799 i Aabenraa, d. 29. Jan. 1880 i Kbh. (Johs.), begr. paa Frbg. Forældre: Handskemager Maximilianus Franciscus B. (1749—1821) og Ingeborg Petersen (ca. 1752—1829). Gift 25. Nov. 1828 i Kbh. (Petri) med Emilie Rafn, f. 2. Maj 1801 i Kbh. (Helligg.), d. 11. Dec. 1874 paa Frbg., D. af Botanikeren Carl Gottlob R. (s. d.) og Hustru.

Efter sin Konfirmation blev B. Skriver hos Herredsfoged Sievers i Aabenraa; 1824—26 gik han i Slesvig Domskole, hvorfra han dimitteredes til Universitetet i Kiel. Han tog juridisk Eksamen 1828 og nedsatte sig som Advokat i Slesvig, virkede som saadan 1831—48 i Flensborg. Skønt Faderen var indvandret fra Tyskland, fik B. tidligt Interesse for den danske Folkevækkelse. Han var juridisk Raadgiver for de danske Slesvigere og fra ca. 1840 Medarbejder ved A. S. Kastrups dansksindede »Flensburger Zeitung«. 1848 flyttede han til Kbh., hvor han deltog i den offentlige Drøftelse af det slesvigske Spørgsmaal. Han var Modstander af Tanken om Slesvigs Deling, men modsatte sig ogsaa Hertugdømmets politiske »Selvstændighed«. I Efteraaret 1849 gjorde Bestyrelseskommissionen for Slesvig ham til Redaktør af »Flensburger Correspondent«, hvad han var, til han i Aug. 1850 konstitueredes som Herredsfoged i Hütten og Hohn Herreder. 1854 afskedigedes han fra sin Stilling i Hohn Herred, men virkede i Hütten til 1864. I et Flyveskrift forsvarede han den danske Sprogpolitik, og hans danske Indstilling skaffede ham Fjender i

Sydslesvig. 1864 blev han fanget og mishandlet af de fjendtlige Tropper; efter Løsladelsen rejste han til Hovedstaden. — Justitsraad 1863.

M. F. Blaunfeldt: Minder fra Sønderjylland, 1876. Die Heimat, XII, 1902, S. 269—78. Nordslesvigsk Søndagsblad, Folkelig Del, XIII, 1891, S. 161 ff.

A. D. Jørgensen (Svend Larsen).*

Blechingberg, Erik Daniel Georg, 1834—1902, Generaldirektør for Skattevæsenet. F. 18. Okt. 1834 i Kbh. (Frue), d. 25. Sept. 1902 sst. (Andreas), begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Assistent i Nationalbanken, senere Hovedbogholder sst., Etatsraad Andreas Lous B. (1805—80) og Erichmine Nicoline Cathrine Nisson (1810—82). Brodersøn af O. C. B. (s. d.). Gift 10. Maj 1864 i Kbh. (Frue) med Charlotte Marie Wilse, f. 24. Juni 1838 i Kbh. (Frue), d. 26. Sept. 1923 sst. (Esajas), D. af Højesteretsassessor Christian Ferdinand W. (1790—1860) og Anna Augusta Sophie Elisabeth Phister (1803—40).

B., der 1852 blev Student fra det v. Westen'ske Institut og 1858 cand. jur., blev sidstnævnte Aar Volontør i Indenrigsministeriet, 1859 Assistent, overgik 1863 i samme Stilling til Ekspeditionskontoret for Skatte- og Stempelsager, hvor han 1866 blev Fuldmægtig, 1873 Chef for Statsaktivkontoret, 1874 Chef for Kontoret for Skatte- og Stempelsager, 1877 Chef for 1. Revisionsdepartement, 1888 Generaldirektør for Skattevæsenet. Til denne Stilling medbragte han en betydelig Arbejdsevne, et praktisk Blik og en stærk Følelse af sit Embedsansvar. Han var en helstøbt Personlighed, der styrede sit omfattende Embede human og retfærdigt, og ved sin Afgang paa Grund af Svagelighed i Foraaret 1902 udnævntes han til Æresmedlem af Den danske Toldetats Forening. — B. var Formand for den 1895 nedsatte Kommission til Forberedelse af en Revision af Toldlovgivningen. 1862—77 var han Sekretær ved Det veterinære Sundhedsraad, 1882—1902 Medlem af Justitsdirektionen for Det kgl. Klasselotteri, 1889—95 kongevalgt Medlem af Kbh.s Havneraad og 1888—96 Patron for St. Petri Kirke. — R. 1878. DM. 1883. K.² 1888. K.¹ 1892. S.K. 1902. — Litoграфи af Harald Jensen 1899.

F. Jørgensen i Tidsskrift for Toldvæsen, XX, 1902, S. 203—06. Th. Hauch-Fausbøll og S. Nygård: Patriciske Slægter, V, 1930, S. 44 f.

A. Falk-Jensen (G. Kringelbach).

Blechingberg, Otto Carl, 1800—63, Generalfiskal og Kammeradvokat. F. 26. Jan. 1800 i Kbh. (Frue), d. 4. Jan. 1863 sst.

(Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Kopist, senere Overretsassessor og Etatsraad Daniel B. (1770—1851) og Sophie Ambrosia Lous (1777—1852). Gift 6. Dec. 1823 i Roskilde med Vibeke Dorothea Garde, f. 12. April 1801 i Rubbelykke, d. 11. Nov. 1871 i Kbh. (Frue), D. af Sognepræst i Horslunde og Nordlunde, Provst Hans Friboe G. (1767—1819) og Inger Marie Bruun (1775—1834).

B. blev Student 1816 fra Borgerdydskolen i Kbh., juridisk Kandidat 1819, fik 1820 Accessit for Besvarelse af en juridisk Prøveopgave, blev 1821 Overretsprokurator og allerede 1823 Højesteretsadvokat. 1846 udnævntes han til Generalfiskal, og 1854 konstitueredes han tillige som Kammeradvokat, i hvilken Stilling han i øvrigt allerede flere Gange tidligere havde været konstitueret. 1838 blev han Medlem af Nationalbankens Repræsentantskab, s. A. dettes Formand og blev som saadan tillige Medlem af Kommissionen angaaende Tolvmillionsagen, hvor han fik en væsentlig Indflydelse paa den Afgørelse af Finansernes og Bankens Mellemværende, der blev truffet s. A. 1848—51 var han Formand for Kontrolkomiteen for Kreditbevisers Udstedelse og Indfrielse i Anledning af Krigen. Ved Rigsdagsvalget Okt. 1848 stillede han sig i Ruds-Vedby, men blev ikke valgt. 1850 valgtes han til Landstingsmand for 1. Kreds og var under sin kortvarige Virksomhed i Tinget bl. a. Ordfører for den Dagsorden, hvori Rigsdagen 1851 udtalte Haabet om, at den bebudede Ordning af det danske Monarkis forskellige Dele ikke maatte medføre, at den tidligere Stænderforsamling for Slesvig blev genoprettet. I Marts—April 1853 var han Formand for den forenede Rigsdag og blev derpaa i Juni s. A. paa ny valgt til Landstingsmand, denne Gang for 2. Kreds, men modtog ikke Valget, utvivlsomt fordi han med sine Anskuelse under de daværende Forhold fandt det uforeneligt med sin Embedsstilling at have Sæde i Repræsentationen. B. var en skarpsindig Jurist med grundige Kundskaber, ualmindelig klar Fremstillingsevne og et smukt Foredrag for Skranken; han havde levende Interesse for og Forstaaelse af Litteratur og Kunst og dyrkede selv Malerkunsten. — Virkelig Justitsraad 1833. Etatsraad 1843. Konferensraad 1858. — R. 1846. — Selvportræt fra Ungdommen. Maleri af D. Monies 1847. Træsnit efter Tegning af Otto Bache 1863.

F. Barfod: Dansk Rigsdagskalender, 1856, S. 167 f. Ill. Tid. 18. Jan. 1863. Th. Hauch-Fausbøll og S. Nygård: Patriciske Slægter, V, 1930, S. 36 f.

G. Kringelbach (P. Grønvold*).

Bleichen, Mathias, 1822—83, preussisk Landraad. F. 5. Sept. 1822 paa Sild, d. 11. Juni 1883 i Tønder, begr. sst. Forældre:

Sømand Jens B. (1783—1859) og Maria Engelina Boysen (1794—1887). Gift 1854 med Sophie Marie Junker, f. 8. Juli 1829 i Tønder, d. 22. April 1926 i Altona, D. af Købmand og Organist Peter J. (f. 1793) og Ingeborg Christiana Zoëga (1794—1856).

B. studerede i Kiel, blev cand. jur. 1847 og var en kort Tid Volontør paa Amtshuset i Flensborg. 1848 stillede han sig straks til den provisoriske Regerings Raadighed, var flere Gange fængslet og blev 1849—50 Sekretær hos den af den provisoriske Regering indsatte Amtmand i Tønder. Efter Krigen blev han udvist og var en længere Aarrække Advokat i Oberstein (Birkenfeld). 1864 indsattes han af Civilregeringen til Borgmester i Tønder, 1865 blev han Amtmand sst., og ved Indførelsen af den preussiske Administration 1868 Landraad i Tønder Kreds, i hvilken Stilling han forblev til sin Død. Det blev hans Opgave at gennemføre preussisk Lov og Styre i et administrativt uhyre broget Distrikt, der ogsaa rummede store nationale Modsætninger. Forstaaelse for det historisk givne forenet med personlig Elskværdighed og praktisk Smidighed lod ham løse Opgaven paa en Maade, der skabte Respekt om hans Navn baade i tyske og danske Kredse.

Ludw. Andresen: Von der schleswigschen Amtsverwaltung zur preussischen Kreisverwaltung in Tondern i Festgabe für Anton Schifferer, 1931.

Hans Lund.

Blem, Marcus Peter, 1848—1915, Politiker og Kreditforeningsmand. F. 8. Marts 1848 paa Værmelandsgaarden ved Aakirkeby, d. 18. Dec. 1915 i Hellerup, begr. i Nylars. Forældre: Gaardejer Jørgen Peter B. (1818—99) og Ane Margrethe Rasmussen (1821—1900). Gift 27. Marts 1874 i Aakirkeby med Julie Cathrine Christine Larsen, f. 27. Dec. 1851 paa Egeskovgaard, Aaker Sogn, d. 27. Nov. 1930 i Hellerup, D. af Gaardejer Lars L. (1821—78) og Bodil Kirstine Marie Hansen (1810—68).

B.s Hjem var præget af det grundtvigske Venstre, og tidlig søgte han sin politiske Oplysning væsentlig i S. Høgsbros »Dansk Folketidende«. 1865—66 var han Elev paa Hindholm Højskole og 1870—71 paa Bornholms Højskole. 1873 købte han Engegaard i Nylars Sogn. Fra den Tid betroedes der ham en stadig voksende Række Tillidshverv paa det landøkonomiske Foreningsvæsens, særlig Andelsvæsenets Omraade. Han blev saaledes Medstifter af Bornholms Andelssvineslagteri og Formand i dets Bestyrelse 1896—1908. 1898—1908 var han Formand for de samvirkende danske Andelssvineslagterier og i samme Aarrække for Andelsudvalget, der er en Fællesrepræsentation for Landbrugets større

Andelsforetagender. Faa har som han været inde i alle Andelsvæsenets forskellige Forgøreninger. Ved The international cooperative alliance's Kongres under Verdensudstillingen i Paris 1900 var B., der under sit Ophold paa Hindholm Højskole havde lært sig Engelsk, Præsident for Danmark. — At han ogsaa en Tid var Formand for det hjemlige Sogneraad og fra 1900 Medlem af Bornholms Amtsraad, var saa godt som en Selvfølge, og 1890—1908 var han Næstformand i Repræsentantskabet for Landbygningernes Brandforsikring. B. trængte med aldrig hvilende Flid og med Tilvejebringelse af et uhyre Talmateriale, som han tumlede med Virtuositet, ind i Administrationen af disse og forskellige andre Foretagender, til hvis Ledelse han efterhaanden blev knyttet, men sin største Indsats gjorde han dog paa Kreditforeningsvæsenets Omraade. Allerede 1873 blev han Taksationsmand i Østifternes Kreditforening og 1890 Medlem af dens Repræsentantskab, senere af dettes staaende Udvalg og 1907 en af Foreningens Direktører. Det var under sit Arbejde for denne Forening, B. udførte den Bedrift, som gjorde hans Navn landskendt. 1888 fremførte han paa de bornholmske Interessenters Vegne et Forslag om at benytte de gunstige Forhold paa Rentemarkedet til en Konvertering af Foreningens Kasseobligationer, og da Forslaget afvistes, mobiliserede han ca. 1000 Bornholmere til paa to lejede Dampskibe at drage til Kbh. for paa Generalforsamlingen at afgive deres Stemme for Forslaget. Først efter at Angrebet var gentaget paa to senere ekstraordinære Generalforsamlinger, sejrede B., og en Konvertering fra 4 til 3½ pCt. gennemførtes. — B.s utrættelige Virkestrang førte ham ogsaa ind paa Rigsdagen, og 1881—1909 var han Rønnekredsens Repræsentant i Folketinget. Han gjorde et stort og nyttigt Arbejde, navnlig i Finansudvalget og Lønningsudvalget, hvis Formand og Ordfører han i en Aarrække var, og der stod Respekt af hans energiske Flid og Sagkundskab paa de forskelligste Omraader. Nogen større politisk Indflydelse naaede han dog ikke, bl. a. fordi hans vidtløftige og talspækkede Foredrag i udpræget bornholmsk Mundart trættede Tinget for meget. I den almindelige Politik fulgte han først Berg, siden som Regel Bojsen, men gik imod Forliget 1894 og blev efter Valget 1895 Medlem af Venstre-reformpartiet. — R. 1901. DM. 1908. — Mindesmærke ved Nylars K. med Relief efter posthum Buste af Rasmus Andersen (i Rønne Museum) 1917. — Maleri af Albert Larsen 1914. Træsnit 1887 og 1889.

H. Wulff: Den danske Rigsdag, 1882. N. Bransager og P. Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03. Tidsskrift for Landøkonomi 1916.

Ugeskrift for Landmænd 23. Dec. 1915. C. Thalbitzer i Finanstidende, I, 1915. P. Blem: Stamt. over Familien Blem, 1921, S. 34—39.

N. Neergaard.

Blicher, jysk Præsteslægt, der føres tilbage til Herredsfoged Niels Jensen (d. 1667) i Horsens (Hellum Herred), hvis Søn Jens Nielsen Horsens (1639—86) var Sognepræst i Bælum. Sidstnævntes Børn antog Navnet B. ved Opkaldelse efter Købmand og Bartsvær i Aalborg Diderik B., hvis Hustrus Søster Mette Hansdatter var deres Mormor. Jens Nielsen Horsens' tre Sønner blev alle Præster; Niels B. (1678—1735), Sognepræst til Rødding, Løvel og Pederstrup, var Fader til Sognepræst i Gaverslund og Vinding Jens Nielsen B. (1711—65), hvis Sønner var nedenn. Topograf, Sognepræst til Vium Niels B. (1748—1839) — Digteren Steen Steensen B.s Fader — og Provst Niels Gudme B. (1755—1832), hvis Søn Forfatteren Adjunkt Peter Brøchner B. (1818—74) var Fader til nedenn. Stadsingeniør Niels Henrik B. (1853—1919). En anden af Jens Nielsen Horsens' Sønner var Sognepræst i Stokkemarke Magister Peder B. (1683—1746), af hvis Sønnesønner Overlærer Hans Jacob B. (1789—1863) var Bedstefader til nedenn. Husgerningslærerinde Karen B. (f. 1865) og Oberstløjtnant i Artilleriet Gustav B. (1778—1849) var Bedstefader til nedenn. Forfatterinde Jenny Frederikke B.-Clausen (1865—1907).

F. F. Møller: Petersens Jomfrukloster, 1884. Sophus Elvius: Danmarks Præstehistorie 1869—84, 1885—87, S. 478. Personalh. Tidsskr., 3. Rk., III, 1894, S. 126—30; 9. Rk., V, 1933, S. 270—81, 287.

Albert Fabritius.

Blicher, Karen, f. 1865, Inspektør ved Statens Lærerhøjskole og Leder af dens Skolekøkkenafdeling. F. 20. Dec. 1865 i Kbh. (Frbg.). Forældre: Overlærer Ludvig B. (1830—82) og Anna Elisabeth Cathrine Hoffmeyer (1837—95). Ugift.

Uddannet som Privatlærerinde paa N. Zahles Kursus virkede K. B. som Lærerinde her 1883—98. Socialt interesseret og praktisk indstillet som hun var, erhvervede hun sig under sit Arbejde den Opfattelse, at Undervisningen i de private Pigeskoler i alt for ringe Grad var præget af Hensynet til den opvoksende kvindelige Ungdoms fremtidige Virksomhed i Hjemmet, og hun besluttede sig da til at optage et reformerende Arbejde paa dette Omraade. Med dette Formaal gennemgik hun først et Kursus for Skolekøkkenlærerinder i Kristiania (1899), og senere foretog hun (til Dels med offentlig Understøttelse) adskillige Studierejser i Sverige, Tyskland og Amerika for at sætte sig ind i disse Landes Arbejdsmetoder

paa den huslige Uddannelses Omraade og hente nye Impulser. Efter sin Hjemkomst tog hun virksom Del i Arbejdet paa at tilrettelægge en tidssvarende faglig Uddannelse af Skolekøkkenlærerinder, og da Statens Lærerhøjskole 1904 tog denne Opgave op, blev hun Leder af dens Skolekøkkenafdeling og samtidig Inspektør ved Lærerhøjskolen. Her udførte hun et meget paaskønnet praktisk og organisatorisk Arbejde for at bringe denne Uddannelse ind i det rette Spor og bestandig holde den paa Højde med den stærkt fremadskridende Udvikling, og den Linie, hun dengang lagde, er stadig senere blevet fulgt. Energisk og initiativrig som hun var, optog hun samtidig andre beslægtede Opgaver, og sammen med Professor, Dr. med. Chr. Jürgensen fik hun oprettet det første Kursus for Læger i Madlavning; senere fulgtes det af lignende Kursus for Sygeplejersker. — Fra mange Sider blev der efterhaanden stillet Krav til K. B.s Dygtighed og klare Omdømme. Under Krigen var hun saaledes Medlem af den overordentlige Kommission af 1914 og Formand for Indenrigsministeriets Husholdningsudvalg, og hun tog her Initiativet til Oprettelse af de kommunale Haandarbejdsstuer under Kbh.s Skolevæsen. Hun var endvidere Medlem af Husholdningskommissionen af 1918 til Planlæggelse af en tidssvarende faglig Uddannelse saavel for Skolekøkkenlærerinder som for Husholdningslærerinder, og det har sikkert været hende en stor Skuffelse, at det værdifulde Arbejde, der udførtes af denne Kommission, endnu ikke har sat sig nævneværdige Spor i Udviklingen. Da K. B. 1925 paa Grund af svigtende Helbred maatte opgive sin Stilling ved Lærerhøjskolen, havde Skolekøkkenafdelingen under hendes Ledelse udrettet et overordentlig værdifuldt Arbejde for Hundredtusinder af Kvinder og Hjem. Sammen med Caroline Steen har hun udgivet »Vore daglige Levnedsmidler« (1915, 6. Udg. 1930) og med Sofie Rasmussen »Lærebog i huslig Økonomi for Begyndere« (1913, 8. Udg. 1932).

Hans Olrik: Danmarks Lærerhøjskole 1856—1906, 1906. Lærerne og Samfundet, IV, 1914.

Karen Hessel.

Blicher, Niels Henrik, 1853—1919, Havne- og Stadsingeniør. F. 5. April 1853 i Sorø, d. 13. Jan. 1919 i Odense, begr. i Sorø. Forældre: Adjunkt Peter Brøchner B. (1818—74) og Sabine Kanegieser (1830—82). Gift 18. Maj 1882 i Sorø med Marie Elisabeth Glahn, f. 29. Nov. 1854 i Sorø, D. af Apoteker Henrik Christopher G. (1820—99, gift 2° 1860 med Dorothea Christine Jensine Kielsen, 1824—95) og Bolette Andrea Noline Sofie Holck (1825—58).

B. blev 1871 Student fra Sorø og tog n. A. Filosofikum og polyteknisk Adgangseksamen. 1878 blev han cand. polyt. i Ingeniørfagene. Den følgende Sommer blev han assisterende Ingeniør ved Kystsikringsarbejderne ved Thyborøn. 1880—82 var han beskæftiget ved forskellige Vandbygningsarbejder i Halskov, Odense og Masnedsund, 1883—86 ved Udvidelsen af Odense Kanal og Havn. Efter 1887 at have udført Kloak- og Vejarbejder paa Middelfart Sindssygeanstalt og været beskæftiget ved Vandværket i Ribe blev han 1888 ansat som Stads- og Havneingeniør i Odense. I denne Stilling forblev han til 1917, da Embedet deltes i to, et Havneingeniør- og et Stadsingeniørembede. B. valgte det første, idet Havnearbejderne altid havde staaet hans Hjerter nærmest, og beklædte dette Embede til sin Død. Den Aarrække, i hvilken han var Leder af Odenses tekniske Administration, var her som i andre større Byer præget af store tekniske Fremskridt, og B. fik derfor Lejlighed til at gennemføre flere større Arbejder, som vidner om hans fremragende Evner, f. Eks. Ordningen af Odense Bys Kloakforhold, gentagne Udvidelser af Vandforsyningen og hans kærester og største Arbejde, den i Begyndelsen af Aarhundredet fuldførte »Forbedring af Søvejen til Odense«. Odense ligger 20 km inden for den aabne Kyst, og Odense Kanal, der er ca. 8 km lang, har en Dybde paa 6 m. Gennemførelsen af dette Arbejde gav B. betydelig Anseelse. 1904 var B. Medlem af Kommissionen til Ophjælpning af Ribe Bys alm. økonomiske Forhold. B.s Planer for Odense Bys fremtidige Udvidelser og Reguleringer er præget af hans Interesse for den engelske Havebybevægelse og har dannet Grundlaget for de i Byen senere udførte Arbejder. For at mindes B.s mønstergyldige tekniske Arbejder og hans fine og indtagende Personlighed opsatte Venner og Kolleger efter hans Død 1919 en Mindetavle for ham i Odense Raadhus. -- R. 1904.

Ingeniøren, XXVIII, 1919, S. 37, 620.

Poul Vinding.

Blicher, Niels, 1748—1839, Præst, Forfatter. F. 21. Aug. 1748 i Ø. Starup, d. 10. Marts 1839 i Spentrup, begr. sst. Forældre: Sognepræst i Ø. Starup, siden i Gaverslund Jens Nielsen B. (1711—65) og Poulina Thomasia Gantzel (1725—53). Gift 19. Maj 1780 paa Avnsbjerg med Kirstine Marie Curtz, døbt 12. Dec. 1753 i Darum, d. 29. Jan. 1820 i Randlev, D. af Sognepræst i Darum Hans Poulsen C. (1714—64) og Anna Steensen (ca. 1727—1809).

B.s Fader var saa uformuende, at han kun kunde efterlade hver af sine Sønner 10 Rdl. i Arv, men efter hans Død tog Farbroderen,

Provst Laurids B. i Bjerregrav, sig af B.s Uddannelse. Han gik i Odense Skole og Gymnasium og blev Student herfra 1770. Efter at være blevet cand. theol. 1773 var han i nogle Aar Huslærer, bl. a. hos Kammerherre Lüttichau paa Tjele, hvorpaa han 1779 af sin tilkommende Hustrus Onkel, Etatsraad Steen de Steensen til Avnsbjerg, blev kaldet til Sognepræst i Vium og Lysgaard i Aarhus Stift. I dette ringe Embede holdt han ud i seksten Aar, indtil han 1795 blev forflyttet til et større, Randlev og Bjerager i samme Stift. 1822 tog han sin Afsked, men virkede dog i de følgende to Aar som Hjælpepræst hos sin svagelige Broder J. G. B. i Vorning. Derpaa flyttede han til sin Søn Steen Steensen B., der nu var Præst i Spentrup, og som 1811—19 havde været Forpagter hos sin Fader i Vium. Til denne Søn følte B. sig altid nøje knyttet, og hos ham blev han, til han døde, 91 Aar gammel. -- I teologisk Henseende var B. oprindelig i nogen Grad paavirket af Rationalismen og fremhævede stærkt Kristendommens etiske Indhold, som det kan ses af hans »Forsøg til en kristelig Børnelærdom« (1799) men siden gennemløb han en stærkere og stærkere Udvikling i Retning af et mere positivt Stade. Efter 1817 udtalte han sig f. Eks. ganske anderledes bestemt om Kristi Guddom og Forsoningens Betydning end tidligere, 1825 ff. optraadte han som Medarbejder ved det konservative »Theologisk Maanedsskrift«, og paa sine gamle Dage glædede han sig over at træde i personlig Forbindelse med Mænd som Grundtvig, Rudelbach og Lindberg, ligesom han afgjort vendte sig mod den »nymodens, ubibelske Kristendom«. Særlig i »En raadende Røst til vore vordende Christendoms lærere« (1828) advarede han indtrængende mod Rationalismen, som han betragtede som en Kræft for Kirken. — Trods Forandringer i teologisk Standpunkt vedblev B. dog Livet igennem i mangt og meget at være en karakteristisk Repræsentant for det 18. Aarh.s gavnelystne Præstetype, stadig optaget af at arbejde for sine Sognebørns og Landsmænds Vel baade i materiel og aandelig Henseende. 1786 vandt han Landhusholdningsselskabets mindre Sølvmedaille for sine Fortjenester af Landvæsenet, siden kastede han sig over Inokulation og naaede i alt at faa over 5000 Børn vaccinerede, og han var varmt interesseret i Skolevæsen, Hjemmeindustri og anden almenyttig Syssel. 1808 stiftede han saaledes i Randlev et »Selskab for gavnlig Virksomhed«, der uddelte Præmier for Husflid. — Den samme rastløse Reformiver præger ogsaa hans Forfatterskab, der spænder over vidt forskellige Omraader. Det vidner om, at han har været et godt Hoved og en livlig Aand, der var i Besiddelse af mangeartede, om end ikke dybtgaaende

Kundskaber, men ogsaa en Del Naivitet og ikke ringe Selvtillid. Værdifuld ved sine mange Førstehaandsoplysninger er hans Afhandling (i »Iris og Hebe«, 1802) om den evangelisk-kristelige Psalmebog, som han forgæves søgte at faa indført i Randlev, og dens Skæbne i Jylland, men hans betydeligste litterære Arbejde er dog hans »Topographie over Vium Præstekald« (1795, ny Udg. ved Søren Vasegaard 1924). Som den er et typisk Udtryk for sin velmenende, snaksomme Forfatters Personlighed, er den af Betydning ved sine indgaaende Skildringer af jysk Natur og Folkeliv og vigtig som Kilde til Forstaaelse af Baggrunden for en Del af Sønnen Steen Steensen B.s Digtning. Blandt hans øvrige Forfatter-skab fortjener ogsaa hans talrige velformede latinske Mindedigte over afdøde at nævnes. — Træsnit 1882.

Autobiografier i Topographie over Vium Præstekald, 1924, S. 175—84, og i Kirkehist. Saml., 4. Rk., III, 1893—95, S. 97—114. III. Tid. 8. Okt. 1882, S. 14 f. Hans Hansen: Steen Steensen B.s Barndom og Ungdom, 1902, S. 1 ff. Jeppe Aakjær: Steen Steensen B.s Livs-Tragedie, I, 1903, S. 6 ff.; III, 1904, S. 205—15. Fra Viborg Amt, 1929, S. 90—112. Dsk. Saml., II, 1866—67, S. 91 ff. L. Koch: Den danske Kirkes Hist. i Årene 1801—1817, 1879—80, S. 38, 298.

Bjørn Kornerup.

Blicher, Steen Steensen, 1782—1848, Digter. F. 11. Okt. 1782 i Vium, d. 26. Marts 1848 i Spentrup, begr. sst. Forældre: Sognepræst Niels B. (s. d.) og Hustru. Gift 11. Juni 1810 i Randlev med Ernestine (Erneste) Juliane Blicher, f. Berg, døbt 4. Jan. 1793 i Kbh. (Trin.), d. 2. April 1875 i Randers (gift 1° 1808 med Sognepræst Peder Daniel Blicher, 1753—1809), D. af Te- og Tobakshandler, senere Skriverkarl ved Tallotteriet Peter Frederik Berg (f. 1757) og Charlotte Ernestine Frederikke Hartweg.

Paa fædrene Side tilhørte B. en Præsteskæft, der kunde regne over tyve Præster op med Navnet B. Gennem Moderen fik han Tilknytning til Herregaardene. Hendes Morbroder, Steen de Steensen, efter hvem B. var opkaldt, ejede Avnsbjerg, og hans Hustru var Søster til Kammerherre de Schinkel til Hald. Oftere end B. ønskede det, maatte han som Barn opholde sig hos de stive og fornemme Slægtninge (jfr. Novellerne »Skytten paa Avnsbjerg« og »Eneste Barn«). Over hans Hjem lagde Fattigdom og Sygdom sin Skygge. Moderen var svag og tungsindig og levede den sidste Snes Aar af sit Liv som helt sindssyg. Drengen selv kom næsten dødfødt til Verden, var i Opvæksten svagelig og sinkedes i sin Udvikling af alle mulige Børnesygdomme, men Faderens Hærdningsprincipper viste sig heldige for ham. Han var den ældste af fire Søskende og voksede op uden jævnaldrende Kam-

merater. Des mere kom Faderen til at betyde for ham. Han var hans Lærer i de klassiske Sprog; paa lange Vandringer aabnede hans Sønnens Blik for Egnens Natur og dens Historie; han vakte hans Interesse for Mennesker og for det folkeopdragende og reformerende. Snart blev ogsaa Jagt og Musik en fælles Lidenskab. I Langebek-Præsten i »Fjorten Dage i Jylland« har B. givet et smukt Billede af denne Fader, der blev hans Ven for Livet, og hvis Stolthed han selv blev. I 40 Aar levede de sammen. — Da B. var blevet legemlig sund og Lærdommens Begyndervanskeligheder var overvundet, viste han alsidig Lærelyst og stort Lærenemme. Da han fjorten Aar gammel blev meldt ind i Randers lærde Skole, blev han optaget i Mesterlektien, og ved »ufortrøden Selvanstrængelse« kunde han allerede i Efteraaret 1799 tage Studentereksamen i Kbh. med Udmærkelse. Han satte sin Rektor, P. Estrup, og Konrektor Lund meget højt, men Skolens yderlig fattige Udstyr og gammeldags Undervisning og Hørere af den Type, der er skildret i »Juleferien« og »Høstferien«, kunde ikke fylde den opvakte og vaagne Dreng. I sin Fritid dyrkede han Jagt paa Aaen eller besøgte Farbrødrene i Nærheden, navnlig Daniel B. i Spentrup. Det synes at have været rige og lykkelige Ungdomsaar, hvorfra han gik ud i Livet med en lys Tro paa Fremtiden. I Kbh. tog han i April 1800 sin Filosofikum og n. A. Filologikum, begge med bedste Karakter, skønt han kun til sidst gjorde noget ved Forberedelsen. Han var sangvinskærgerrig, men endnu uden noget bestemt Maal, mest optaget af kammeratligt Samliv (bl. a. med Arkæologen P. O. Brøndsted) og med at uddanne sig til det Selskabsliv, hans Fattigdom og navnlig over for Damer endnu meget forlegne Væsen foreløbig udelukkede ham fra. Han stempler sig selv som en »Mahognifyr«, der helst af alt vil gøre Lykke. Han tog Undervisning i Dans og Fægtning og var en ivrig Jæger, Vandrer og Svømmer. Da paa-drog han sig ved uforsigtig Badning i Foraaret 1801 en saa alvorlig Gigt og Nervesvækkelse, at Lægerne til sidst havde opgivet ham, og han selv med sin noget hypokondre Indstilling kun ventede Tæringdøden. En Tid var han saa svag, at han næppe kunde gaa over et Stuegulv, men den Regenerationsevne, som han ogsaa senere iagttog hos sig selv, hjalp ham; og da der først var indtraadt en Vending, brød han helt med Lægernes strenge Diæt og Forskrifter og tog i Nov. en Plads som Huslærer for Prokurator Foss' yngste Søn Laurits paa Holgershaab paa Falster. Her gennemførte han sin egen Kur med Flæsk, Jagt og Fløjtespil med det Resultat, at han senere lige til sin sidste Tid kunde byde sin Krop

de største Strabadser og Letsindigheder. Hans Undervisning var meget fri og dreves mest i Samtaler, der fulgte Lærerens Interesser, og paa Jagtture. B. var en hyppig og velset Gæst hos Egnens Folk, bl. a. hos Provst Blicher i Gunslev. Han tilegnede sig større selskabelig Sikkerhed og Underholdningstalent i dette muntre og lykkelige Hjem. Af overordentlig Betydning for ham blev ogsaa Bekendtskabet med Forfatteren Chr. Olufsen, der førte ham ind paa Studiet af engelsk Litteratur og gav ham »Ossian« i Hænde.

De nærmest følgende Aar i Kbh. (fra 1803) var -- med lange Pauser i Hundedagsferierne hjemme i Randlev — helligede et flittigt, men meget spredt Studium. Embedseksamen synes B. ikke at have tænkt paa, men dyrkede Historie, Rejseskildringer (en Litteraturart, der var blomstret op omkring 1800) og levende Sprog og Litteratur, navnlig engelsk. Det var Fag, hvori han paa Grund af egen Fattigdom og Universitetsundervisningens daværende Rammer maatte blive Autodidakt, og hvor han heller aldrig kom ud over det dilettantiske. Men med Energi udnyttede han alle Muligheder: de nye Gloser slog han op i de offentlige Bibliotekers Leksika, og engelsk Udtale søgte han at tilegne sig ved at give en Matros Aftente en Tid lang. Om hans brogede Læsning i disse Aar vidner ogsaa Digtenes og Novellernes Citatrigdom og delvis deres Motiver. — Han forsømte dog ikke derfor det underholdende. En kort Tid havde han Regensen, og 1806 fik han to Drengene at læse med, hvis Forældre var i Vestindien. Derved fik han Raad til at melde sig ind i Klubben Det borgerlige Selskab paa Gammel Strand 7, og her tilbragte han gerne sine Aftener, med Diskussioner eller ved Punchebollen, paa Vinterballer og Maskerader eller som en ivrig Deltager i de dengang saa yndede Dilettantforestillinger.

Denne sorgløse Per Spillemand-Tilværelse fik en brat Ende ved Bombardementet. B. gjorde Vagttjeneste paa Volden som Medlem af Studenterkorpset. Imens brændte hans Bøger og Klæder hjemme i Kannikestræde. Hans Arbejde og Lærervirksomhed afbrødes, og tomhændet og med en Følelse af at være slaæet ud vendte han efter en besværlig Rejse hjem til Faderen. Her drev han Tiden hen et Aar, til Sept. 1808. Saa læste han for Alvor til Embedseksamen, i de første Maaneder i stor Fattigdom, men i Nov. fik han Valkendorfs Kollegium og en lille Pengehjælp. I Foraaret 1809 tog han teologisk Embedseksamen med bedste Karakter og særlig Ros for det skriftlige. 3. Jan. 1810 prædikede han for Demis, ligeledes til Laud, mens han for Katekiseringen 10. Dec. havde faaet sit Livs eneste Haud.

Da der ikke tilbød sig nogen Virksomhed for ham i Hovedstaden, hvad han helst havde villet, søgte han en Plads ved Randers Latinskole, hvor han 14. April 1810 udnævntes til Adjunkt med de gamle Sprog og Geografi som Fag. Som altid begyndte han med vældig Energi og de største Forventninger, men skuffedes snart. B. var ikke anlagt for det jævne, daglige Pligtarbejde og heller ikke paa at være underordnet. Rektor Lund, hans tidligere Konrektor, var en meget gammeldags Natur, som B. ved sine Forsømmelser ofte gav Grund til Klage, og ganske særlig da han forgæves ønskede at undervise i Engelsk og saa bag Rektors Ryg ansøgte Kancelliet om Tilladelse. Selv følte han sig behandlet »strængt som en Skolepog og foragtelig som en Lejesvend«. Saa opgav han i Efteraaret 1811 sit Embede — hvad Kongen havde svært ved at tilgive ham — og flyttede hjem til Randlev. Han var Aaret før blevet gift med sin Farbroder Peder Daniel B.s purunge Enke i Spentrup, der bragte ham en Medgift paa over 15 000 Rdl. og en Stifsøn. Hun var en stor Skønhed, der i Sørgetiden ikke havde manglet Friere, men hun havde lovet sin Mand paa hans Dødsleje at ægte B. Han havde før været forelsket, første Gang i sit syvende Aar, fortæller han, men stærkest, da han var knap femten Aar gammel, nylig kommet til Randlev, og en nygift ung Frue, Datter af hans Faders Forgænger i Embedet, »kyssede og klappede ham saa længe, at Spøgen gerne kunde blevet til Alvor«, hvis Manden ikke var blevet forflyttet. Han vidner i sine Erindringer, at dette »tomaanedlige Paradisliv« og »denne ikke Sans- men Sjælerus var hans Indvielse til Digter«. Paa Klubballerne har hans letfængelige Hjerte ogsaa mange Gange været i Brand, men det var hans Grundsætning: ej at tage sig en Kæreste, før han var i Stand til at tage sig en Kone. Det var han nu — takket være Ernestes Penge. Men denne Kone svarede i Virkeligheden slet ikke til hans noget ossiansk farvede Kvindeideal. Hun var behagelysten og temperamentsfuld, men uden højere Interesser og Aand. Med Aarene udviklede hun en sygelig ydre Ordenssans, som B.s hele Væsen mange Gange maatte støde an mod, og en Disputeresyge, der drev ham bort fra Hjemmet. Hun manglede al Sans for hans Digtning, og hun synes ikke paa nogen Maade at have haft Betydning for ham. Efter en kort Forelskelsesperiode blev det et langt, indholdsløst Ægteskab. I sine Erindringer omtaler B. 11. Dec. 1827 som »en mærkelig Terminsdag« i hans Skæbnes Gang og henlyder hermed, ligesom i samtidige Breve, til Utroskab fra Konens Side. Hun flyttede ogsaa derefter en Tid til Randers, men blev hentet tilbage, da hverken B. eller hans gamle Fader, der boede

hos dem, kunde undvære hende. Man kan dog ikke undgaa at finde hendes Billede i Novellen »Sildig Opvaagnen«.

I Randlev forpagtede B. sin Faders Præstegaardsavl og købte sig selv senere et Bolsted. Med vanlig Iver kastede han sig over Virksomheden som Landmand, maaske dog mest som Teoretiker, og var fuld af Ideer til Forbedringer. Samtidig forberedte han sig til præstelig Virksomhed, dyrkede Jagten i Omgang med Egnens Herremænd og Præster og begyndte baade sit poetiske og sit almenoplysende og agitatoriske Forfatterskab. Men sine egne Forhold forstod han ikke at styre. Statsbankerotten lod Hustruens Arv blive til intet, Familien voksede stadig — der var til sidst syv Sønner og tre Døtre, foruden Stifsønnen, der voldte B. mange Kvaler — og snart begyndte den Gæld at bygge sig op, der mere end noget andet gjorde Livet trangt for B. 1819 fik han efter flere forgæves Ansøgninger Torning og Lysgaard Præstekald. Det laa i hans Barndomsegn, hvis Natur og Befolkning og Minder talte langt stærkere til hans Hjerte end Randlevegnens. Men det var et yderst fattigt Kald, og da han 1825 fik det langt bedre Spentrup Kald med en stor og velholdt Præstegaard, slæbte han en Gæld paa 5000 Rdl. og flere Aars Skatterestancer med derover. Utallige Skrivelser gik til Kongen, til Kancelliet eller til Jonas Collin om Henstand eller Eftergivelse eller om Rejseunderstøttelser. Oftest kom der Afslag, men ikke sjældent ogsaa et Par Hundrede Rigsdaler, og hver Gang følte B.s sangviniske Natur sig en kort Tid ovenpaa. Men varig Hjælp var umulig, og kun en offentlig Indsamling, der 1840 indbragte 1000 Rdl., reddede ham fra Tvangsauktion. — Til de økonomiske Pinsler kom evige Stridigheder med Skolekommission og Direktion, med Provst og Bisp. Mens B.s Embedsførelse og Tilsyn med Skolen kun faar Ros i Torning, synes han i Spentrup at være blevet mere og mere forsømmelig og forpint irriteret, og som Biskoppen efter en Visitats skrev: kun at have »Jagt og Noveller« i Hovedet. Han søgte forgæves Forflyttelse til Sjælland, og 1842 flygtede han uden nærmere Oplysninger til Kbh. og maatte trues hjem af sin Biskop. Han synes at have tænkt at lade Embedet passe af en Kapellan og selv ernære sig som Forfatter og Foredragsholder. 1845 var allerede en Forelæsningsrække om Fædrelandets ældste Historie annonceret, da B. omkring Nytaar brød sammen af en Nervesvækkelse under et Kbh.ophold og maatte lade sig indlægge paa Almindelig Hospital. Kun med Møje skaffede han den dertil nødvendige Kaution. Hans talrige private Bønskrifter og offentlige Henvendelser om Hjælp er gribende Vidnesbyrd om hans til det sidste ukuelige

Kamp for blot at sikre sig saa meget af den ydre Eksistens, at han kunde producere i Fred og Frihed. Gang paa Gang søgte han ogsaa om Rejseunderstøttelse. Ingen af Samtidens Digtere — H. C. Andersen undtagen — var som han anlagt paa at se og opleve og befrugtes paa Rejser, ingen trængte heller mere til at befries for det daglige Tryk. Men han var den, der fik mindst. Den Englandrejse, han hele sit Liv brændende ønskede, forundtes der ham ikke Midler til. Kun to Gange fik han et Par Hundrede Rigsdaler. 1836 var han i Sverige, en Tur, han først skildrede paa Vers («Svithiod», 1837) og 1840 paa Prosa, »Sommerrejse i Sverrig«, og 1839 foretog han en Rejse langs Vestkysten, skildret i den friske Bog »Vestlig Profil af den cimbriske Halvøe fra Hamborg til Skagen«. Kom han aldrig paa den store Udenlandsrejse, saa har han til Gengæld berejst og gennemvandret sit Fædreland mere end nogen i Samtiden. Han flygtede ud fra Hjemmet og Embedet, ud paa Jagtturenes ensomme Drømmerier eller ud til andre Mennesker, han kunde bytte Tanker med. Han var en selskabelig Natur, men af Omstændighederne dømt til aandelig Isolation. Hans Breve viser, hvorledes han i mange Aar forgæves kæmpede for i det mindste paa Afstand at bevare Forbindelsen med beslægtede Aander. At han i sine senere Aar søgte baade Trøst og Glemsel og vel ogsaa Stimulans i Flasken, er sikkert, selv om man ikke skal overvurdere Rygterne om hans Drikfældighed. Hans Aandskraft synes ikke svækket før til allersidst, men der er i 40'erne en stadig voksende Uro over ham, og hans oprindelig sangvinske Temperament blev efterhaanden snarere kolerisk-melankolsk. Sorgerne og Skuffelserne forfulgte ham ogsaa til det sidste. Da den Kapellan, Lakier, der var blevet ham tilstaaet 1842, og som var forlovet med hans Datter, 1847 tog sig af Dage (delvis paa Grund af lignende Drillerier fra Sognets Side, som ogsaa B. havde været udsat for), vilde man ikke tilstaa ham en ny Kapellan paa eget An- og Tilsvær. Man ønskede, at han vilde »aldeles resignere« paa Grund af hans Forviklinger med Sognebeboerne og paa Grund af hans forsømmelige og uordentlige Embedsførelse. B. søgte at afværge denne Afgørelse ved et gribende Brev til Kongen, men denne entledigede ham 26. Juni 1847 i Naade og med en Pension, der vilde være at fastsætte efter Naadsensaarets Udløb. Forinden var B. dog død af Slimfeber (en Slags Tyfus). Hans Enke levede med en lille Pensior, 100 Rdl., i stor Fattigdom i Randers, indtil Salget af B.s Bøger efterhaanden gav hende gode Indtægter. Ingen af Børnene var dygtige. De synes kun at have arvet og udviklet de svage Sider af Faderens Karakter.

I Randlev virkede B. i det af Faderen stiftede Randlev Selskabet for gavnlig Virksomhed for almindelig Oplysning gennem Læsekredse og ved Præmieuddeling til nøjsomme og vindskibelige Bønder for Hjemmeindustriens Udvikling og Tarveligheds Fremme. Snart henvendte han sig ogsaa gennem »Landoeconomiske Tidender« til et større Publikum og skildrede i »Faarefolding« (1816) en Opfindelse med rullende Faarefolde, han havde gjort. Han ønskede, at Uldindustrien maatte udvikles, saa vi frigjorde os for fremmede Varer, og engang alle gik i en »dansk Nationaldragt af dansk Uld«. Han skriver 1817 om Vekseldrift i Modsætning til det gamle Kobbelfrug og 1822 om de jyske Hede-mosers Opdyrkning. Denne praktiske, udadvendte Interesse for at vække Medborgere til gavnlig Virksomhed og fuld Udnyttelse af det fattige Lands Hjælpekilder forlod aldrig B. I tyve Aar stod han i Korrespondance med Landhusholdningsselskabet og skaffede mange dygtige Landmænd Opmuntringer derfra. Han offentliggjorde i Halds »Tidsskrift for Landøkonomi« flere Afhandlinger om Hørindustrien og var med til praktisk at udvikle Høravlen og Lærredsvæveriet, bl. a. ved Indførelse af forbedrede Hørberednings- og Væverredskaber. Hans Rejse til Sverige 1836 havde bl. a. ogsaa til Formaal at undersøge Muligheden af at overføre Tilvirkning af »de fine nordlandske Linnedvarer« til de jyske Hedeegne. Han var en ivrig Talsmand for Hedebeplantningen og beplantede — uden en senere Tids Indsigt — ti Tdr. Land af Præstegaardens Hede i Spentrup. Lidt er bevaret deraf endnu. Han var Landkommisær for Randers Amtshusholdningsselskab og virkede som saadan for Høravlen, Engvanding og Vejvæsenet og skrev om Forædling af den jyske Kvægrace. Som et Udslag af hans landøkonomiske Interesser og praktiske Reformiver maa ogsaa nævnes den »Beskrivelse af Viborg Amt«, som han 1839 skrev paa Landhusholdningsselskabets Opfordring. Den udkom med Selskabets kritiske Noter, og den anden Amtsbeskrivelse, over Skanderborg, som man havde bestilt og ogsaa betalt for, blev kasseret. Det periodiske Jagttidsskrift »Diana« (1832—38) har vel ogsaa et oplysende Sigte, men er dog mest Udtryk for B.s rent private Lidenskab.

Der er i B.s Iver for det oplysende og »til Borgerheld sigtende« en Arv fra det 18. Aarh.; han har ogsaa dettes humane og sociale Interesser, og han er helt fyldt af Menneskerettighedernes Aand. 1813 førte han en Polemik med Th. Thaarup til Forsvar for Jødernes Ligeret (»Bør Jøderne taales i Staten?« og »Bedømmelse over Skrivtet Moses og Jesus«). Til »Dansk Minerva« sendte han 1815

et »Forslag til Redningshuse for faldne Piger«. Han talte Natmandsfolkets Sag allerede 1820, skrev imod Dødsstraffen og sluttede sig til Howarths Planer om en anden Behandling af Fængselsfangerne, der kunde forbedre dem og ikke blot straffe. Han angreb (i Liunges »Harpen«) i ironiske Artikler af »Avisen i Kragehul« Tyrker og Jesuiter, og 1821 og flere Gange senere skrev han Opraab og flammende Digte som Indlæg i Grækernes Frihedskamp mod Tyrkerne. — Politisk havde B. den samme abstrakte Frihedsbegejstring, som kendes fra det 18. Aarh.s Klubviser, og som er parret med den allerloyaleste Dyrkelse af Enevælden. Han har flere Gange i Novellerne givet Billeder af den franske Revolution, men kun set fra Emigranternes Synspunkt. I »Den sachsiske Bondekrig« staar han helt paa Fyrsternes Side. Utallige Gange har han hyldet Frederik VI., og til hans Datters Bryllup 1828 skrev han et lille Skrift: »Danmarks nærværende Tilstand«, der er een lang Lovprisning af Danmarks Lyksalighed i Sammenligning med alle andre Lande og af Frederik VI.s vise og kærlige Styre. Skriftet fik en ikke ubegrundet Imødegaaelse af Nationaløkonomen Nathan David (i Maanedsskrift for Litteratur, J, 1, 1829). Davids Anklager for Servilitet og plump Smiger over for Nationen bragte B. ganske ud af Skik, saa han forespurgte Kancelliet, om han ikke ved Domstolene maatte fralægge sig de imputerede Beskyldninger — hvad Kancelliet dog ikke fandt paakrævet. Sin personlige Frihed værgede B. paa det heftigste over for den mindste Antydning af Embedsmandsvælde. I Randers krydsede hans og Rektors Skrivelser til Kancelliet hinanden, og i Spentruptiden (1838) var det samme Tilfældet under et Sammenstød med Provst Lund og Biskop Paludan-Müller i Anledning af Kirkebøgernes Førelse. B.s langvarige Sygdom kort forinden kan forklare hans utrolige Irritabilitet og Voldsomhed i den offentlige Polemik. Fra Provsts og Bisps Side blev der vist ham en overordentlig Langmodighed og Hensynsfuldhed.

I den ved Stænderforsamlingernes Oprettelse vakte Debat om offentlige Spørgsmaal tog B. ivrig Del (bl. a. ved en Række Artikler om almindelig Værnepligt i »Jyllandsposten« 1838 og om nationale Spørgsmaal i Kochs »Dannevirke«), og han var en af de allerførste Talsmænd for Skandinavismen. Efter sin Sverigerejse 1836 havde han Planer om at udgive et skandinavisk Tidsskrift sammen med Dr. Eckborn i Göteborg, men det gik op i det »Brage og Idun«, som Barfod stiftede 1839. Det er ogsaa en folkelig og national Vækkelse paa skandinavisk Baggrund, han tilsigter med sine Himmelbjergmøder, de første af den Slags her hjemme. Talerne og

Sangene til disse Fester blev hovedsagelig leveret af B., men der skulde desuden holdes gymnastiske Væddelege, være Dans og Fyr værkeri. Mødet 1839 var kun besøgt af 500 Mennesker. Det femte og sidste, i 1844, havde samlet ti Gange saa mange. Men den skandinaviske Tilslutning var yderst ringe, og de store Navne i Kbh. ænsede ikke B.s Bestræbelser. Ploug talte dog ved Mødet 1843. B. var ingen praktisk Arrangør, og med Ejeren af Himmelsbjerg og med den øvrige Komité havde han idelige Vanskeligheder. Saa henvendte han 1845 sine Ord til de unge ved Festen i Egebæksvang i Nordsjælland og ved Skamplingsbankemødet s. A. Men til det nordiske Studentermøde havde man ikke indbudt B., skønt han var i Kbh. Han forsøgte 1846 at stævne til en ny Fest paa Hohøj ved Mariager og skrev dertil Sangen »Jyden han æ stærk aa sej«; men han mødte ingen Tilslutning og maatte aflyse otte Dage før. — Naar baade den københavnske Liberalisme og den grundtvigske Folkelighed var saa lunken over for B.s Bestræbelser, skyldtes det dels det personligt reducerede Indtryk, B. gjorde i 40'erne, dels, at det nationale og nordiske var ham vigtigere end det politiske. Hans lille Skrift »Min Tidsalder (1782—1842)«, et Sidestykke, men ingen Konkurrent til Grundtvigs »Mands Minde«, indbragte ham kun de liberale Avisers og »Corsaren«s Spot. En fri Forfatning laa ikke B. paa Sinde, og Kritik af den enevældige Konge var ham utænkelig. Derimod havde han ifølge sin Natur et skarpt Blik for Bureaukratisme og Embedsmisbrug, og i Taler og Opraab var han ude efter Kollegierne med deres »idelige, overflødige Øsen af Pengekilderne, men utilstrækkelig Rede for Anvendelsen«. Han foreslog 1842 i et Manifest, der dog ikke blev trykt, ministeriel Styrelse i Stedet for kollegial. Kritikken af det bestaaende var i det hele saa voksende i ham, at man har Lov til at tro, at han ligesom Grundtvig vilde have hilst den fri Forfatning med Glæde, om han havde oplevet den.

Med Oversættelsen af »Ossians Digte« (I—II, 1807—09) begynder B. sit rige Forfatterskab. Oversættelsen fik med Grund megen Anerkendelse. Den er en beslægtet Aands Værk, og gennem hele B.s Produktion høres ossianske Efterklange. Det er i Ossians Lys, han først ser sin Hede: Ensomhedens Storhed og Melankoliens Patos. Hans Opfattelse af den nordiske Oldtid er ossiansk og førromantisk sentimental. Stilen i alle hans alvorlige Digte og glimtvis i Novellernes Beskrivelser har de ossianske Apostrofer, de abstraherende Omskrivninger og den tungtskridende Rytme. Det er sikkert ogsaa Arbejdet med Ossian, der først vækker ham til Bevidsthed om hans eget Digterkald. En Række af hans tidligste

Digte (»Mit første Digt«, »Min Yndlingsdal«, »En Barndoms Drøm«, »Luftslottet«, »Ynglingen i den store Stad«) er Variationer over samme Tema: Modsætningen mellem Barne- og Ungdomsaarenes lyse Drømme og Manddommens mørke Virkelighed, hvor Poesien er den bedste Trøster, der lader Minderne genopstaa. De blev samlet i »Digte« (I, 1814) sammen med Romancer i den Bürger'ske Balladestil, det ossianske Epos »Habor og Signe« og Hjemvedigtene. I det sidste af disse hilser B. for første Gang sin Fødestavn, Lyngens brune Land, det gule Sand, de sorte Høje, den blomsterløse Vang, der er skøn for ham, fordi hans Barndoms Fod har traadt der. Med »Jyllandsrejse i sex Døgn« (1817) tager han sit Rige i Besiddelse: Minderne, personlige og historiske, Folkekarakteren, Naturen. Det er en broget Digtning med Patos, Skæmt og aktuel Satire mellem hinanden. Her indfører B. ogsaa Barberen i Nibe som sit andet Jeg, den nøgterne, desillusionerede, men gemytlige Jyde, der senere bliver til Novellernes Peer Spillemand. »Jyllandsrejsen« er indledet med en Forsang til Ingemann, den eneste af Samtidens Digttere, B. følte sig taknemmeligt knyttet til, som han længe stod i Brevveksling med, og til hvem han rettede »Hedelærkens Velkommenhjem til Nattergalen« efter Ingemanns Udenlandsrejse (1819). 1817 kom »Natten paa Jellinghøje«, et lyrisk reflekterende Digt helt i det 18. Aarh.s Stil og Aand. Det indbragte ham ogsaa Rahbeks uforbeholdne Beundring. Det Problem, Digtet tager op, er Forholdet mellem det gode og det onde i Tilværelsen, et Problem, som var Yndlingstema i hele det 18. Aarh. B. konkluderer i samme Optimisme som Shaftesbury og Pope (navnlig i »Essay on man«). Han oversætter i disse Aar ogsaa den af Romantikerne saa foragtede Popes »Abeilard og Heloise« og »Haarlokken«. De følgende Aar bringer nogle af de stærkt personlige Læredigte i det forrige Aarhundredes Smag (»Til Glæden«, »Til Sorgen«, »Den unge Lærkes Foraarssang« og »Den gamle Lærkes Efteraarsang«), der senere samles i »Sneeklokken« (1826) med andre ældre, bl. a. en Del Lejlighedsdigte og det Digt fra 1822, »Farvel til min første Kjæreste«, som B. ifølge et Brev vil have opfattet som sin Afsked med den alvorlige Poesi. 1823 havde han udsendt »Bautastene« med Bidrag af Oehlenschläger, Grundtvig og Ingemann. De tretten af Digtene foruden Indledningsdigtet til den danske Ungdom er af B. De er alle Hyldestdigte til fortjente danske Mænd, med nationalpædagogisk Tendens. Til dem slutter sig senere de mindre subjektive og mere levende »Morten Børup« og »Søren Kanne« og de folkelige om Tymme Sjællandsfar og »En ganske ny Vise om en Kroermand og hans

Søn«. B. fortsatte hele sit Liv med Mindedigte og Lejligheds-sange, trykte i »Viborger Samler«, »Randers Avis« el. a. St. De er oftest meget klichéagtige og usikre i Stilen. Hans personlige og ræsonnerende Lyrik fortsættes ogsaa. De smukkeste Prøver fra hans senere Aar findes i »Trækfuglene« (1838), hvor Naturbilledet oftest kun er Baggrund for Refleksionen. Sit Højdepunkt inden for den metriske Poesi naar B. dog først, der hvor han aflægger sin Subjektivitet og lader den Almue, som han var dybt fortrolig med, faa Ordet selv og paa sit eget Maal. Det sker første Gang 1828 med »Faaval Marri«. B. maa forsvare sin Brug af Dialekt i alvorlig Poesi med Henvisning til tyske Dialekters litterære Brug, som »findes hellere naiv end comisk«. De følgende jyske Digte af B., der for det meste er optaget i »E Bindstouw« (1842), har netop dette naive, enfoldige og dybsindige, enten de er rørende eller lystige, de giver de plastiske Karakteristikker, som B.s øvrige Lyrik mangler. Med »Jyden han æ stærk aa sej« (1846), beregnet paa Hohøjfesten, slutter B.s jyske Digtning, den, der mod Slutningen af Aarhundredet tages op af Aakjær. — 1835—36 kom B.s »Samlede Digte« i to beskedne Bind, der dog langt fra er fuldstændige. Et Supplementbind kom 1840. De »Samlede Digte« fik en smuk og forstaaende Anmeldelse af Th. Overskou i »Søndagen«.

Ved Siden af Lyrikken dyrkede B. ogsaa Dramaet. Hans allerførste originale Arbejde var en nordisk Tragedie »Fostbrødrene«, som formodentlig er brændt under Bombardementet. Han skriver selv senere til Ingemann, at han har henlagt den. Noget senere forsøgte han med Komedier, »Generalprøven i Kragehul« (1816), »Avisfrieriet« (1818) og »Løn som forskyldt« (1823), der begge forgæves indsendtes til Teaterdirektionen, men fik en ikke ganske uretfærdig, meget afvisende Censur. Han omtaler to andre Komedier, der er gaaet tabt, men som opførtes af rejsende Teaterselskaber. Med Tragedien »Johanna Gray« (1825) naaede han op til Nationalteatret. Den gik dog kun tre Gange og anmeldtes skaanselløst af Heiberg, der anker over Diktionens Poesiløshed og over det utragiske, blot sørgelige Motiv. Hermed opgav B. den dramatiske Digtning. Det stærkt subjektive i hans Aand var ham en Hindring her, og hans oprindeligste Evne, Fortællertalentet, var der ingen Brug for.

Først sent, over 40 Aar gammel, fandt B. frem til den Genre, hvor alle hans Forudsætninger kom til deres fulde Udnyttelse, og hvor han mange Gange naaede det fuldkomne. Det begyndte med nogle Prøver i Liunges »Harpen«: »Jydske Røverhistorier« og »Oldsagn fra Ahlheden«, hvori flere af Novellernes Motiver antydes.

N. A., 1824, rykker han ind i Elmquists »Læsefrugter« med »Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog«, B.s fineste og dybeste Novelle, hvor den indirekte afslørende Karakteristik gennem Sprogtonen, Forestillingsomraadet og Livsløbets Kurve er givet med den største Sikkerhed. I »Læsefrugterne« kom s. A. bl. a. »Josepha«, »Præsten i Thorning« og »Nøddaaben«, stadig Fortællinger, der er bygget over læst eller hørt og knyttet til de Egne, han kendte. Elmquist honorerede B.s originale Bidrag med fem Rdl. Arket (altsaa femten i alt for »Landsbydeggen«); Oversættelserne gav kun tre. Selv om B. skrev med stor Lethed og ogsaa var en flittig Mand, der gerne sad de første Morgentimer, fra fire til syv, ved sit Skrivebord, saa er det dog naturligt, at han snart blev ked af Medarbejderskabet med Elmquist, da Anmodninger om Forhøjelse af Honoraret blev afslaaet. Han stiftede derfor, da »Sneeklokken« var færdig, sammen med Bogtrykker Elmenhoff i Randers sit eget Tidsskrift »Nordlyset«, der kom med fire Bind om Aaret 1827—29. Ved Nytaar 1827 havde der til 1. Bind tegnet sig 324 Abonnter, og B. følte sig for første Gang i lange Tider ovenpaa. Men Abonnterne faldt fra, der var til sidst kun 170, og selv var han ogsaa træt af næsten alene at have udfyldt Tidsskriftet. De sidste Bind kom med stadig større Forsinkelser. Omtrent 25 originale Noveller foruden mindre Bidrag (f. Eks. »Nisseavisen«) og Oversættelser og en anelig Bunke Digte frembragte B. i disse Aar. De betydeligste af Novellerne er »Røverstuen«, »Stakkels Louis«, den stærkt personlige »Sildig Opvaagnen«, »Eva«, »Ak, hvor forandret«, »Hosekræmmeren«, »Præsten i Vejlbjby«, »Kjeltringliv« og »Telse«. Efter denne mægtige Produktion indtraadte en lille Pause, men i Aarene 1833 til 1836, da det lykkedes B. at faa et københavnsk Forlag til at paatage sig en samlet Udgave af Novellerne, forøges de tidligere med bl. a. »Himmelbjærget«, »Juleferierne«, »Marie« og den romanagtige »Fjorten Dage i Jylland«, Det første af de fem Bind havde kun samlet 100 Subskribenter; senere voksede Tallet til 250. 1839 bragte Samlingen »Kornmodn« med bl. a. »Skytten paa Avnsbjerg« og »Baglænds«; i senere Samlinger fremkom endnu »Høstferierne«, »De tre Helligaftener« (1841), og selvstændig, i en yderst tarvelig Udgave, kom 1842 i Randers den jyske Dignings klassiske Værk »E Bindstou«. Det er kun et lille Udvalg af Novellerne, og naar dertil lægges Digte og Polemik, Himmelbjærgfester, de to førnævnte Rejsebeskrivelser, Amtsbeskrivelsen og den fortrinlige Fordanskning af Oliver Goldsmiths Roman »Præsten i Wakefield« (1837), er det rimeligt, at ikke alt er lige vægtigt. Der er adskillige rene Underholdningsnoveller

med skablonagtig Karakteristik og rigelig Anvendelse af Spændings- og Uhyggeeffekter til Skade for Sandsynligheden, eller med en saa kunstig slynget Handling, at B. ikke selv kan rede Traadene ud. Der er andre, hvor Peer Spillemands Lystighed er lidt anstrengt og langtrukken. De private Henvendelser til Læseren og de hyppige ræsonnerende Indskud kan ogsaa være lidt letkøbte og navnlig ofte forstyrrende. Men ser man hen til Produktionens Omfang og de forpinte Forhold, hvorunder den blev til, maa man beundre B.s altid oplagte Fortællelyst, hans sikre Iagttagelse baade af Personernes ydre Signalement og af deres Replikform, saavel som af baade Detailler og Totalstemning i et Landskab. Hans Beskrivelser og Karakteristikker er banalest, og hans Handlingsmotiver kunstigst, naar han bevæger sig i fjerne Lande. Men Præstegaardens, Herregaardens og Bondegaardens Folk i Midtjylland kender han til Bunds, og hvor han tegner dem, kan han naa ned til den simple Sandhed i Menneskeskildringen, der er uafhængig af litterære Moderetninger. Det er navnlig Tilfældet, naar han lader Personerne udtrykke sig paa deres eget Sprog og ud fra deres egne Forudsætninger: Landsbydegnen, Hosekræmmerenken, Erik Sørensen, Fiskerkonen i »Marie« og Bindestuens Bønder. Der, hvor Fortællingens Jeg er B. selv, er Stilen mere usikker: snart lærd, citatrig, aandrig, snart ironisk eller sentimentalt ræsonnerende. Denne Stil peger tilbage til Slutningen af det 18. Aarh., fra hvis tyske Novellelitteratur B. ogsaa paa anden Maade har modtaget Paavirkning i sine ringere Ting. Hvor han er bedst, er han helt sig selv og øser alene af sin dybe Fortrolighed med den lokale Natur og Folkekarakter. Hans vaagne, halvt nysgerrige, men altid sympatiske Menneskeinteresse lod ham finde ind til alle Slags Mennesker og alle Lag af Befolkningen (kun ikke Byernes Embedsmænd). Det Livssyn, der bærer Novellerne, spænder fra det jyske Lune over Peer Spillemands melankolske Lystighed til en alvorstung Given sig ind under Livets ubarmhjertige Gang.

At den københavnske Kritik ikke straks opdagede, hvad der fremkom i et lille jysk Tidsskrift, kan ikke forundre. B. klager i Brevene bittert over denne Ligegyldighed, samtidig med at han oprøres over det, der gør Lykke hos det københavnske Publikum, specielt over Vaudevillerne. Heiberg og hele hans Retning manglede han al Sans for, og en Del af »Nordlyset«s Nisseavis og andre Smaaartikler persiflerer baade Heibergs Vaudeviller og hans Kritik paa en Maade, som de jyske Læsere af Tidsskriftet næppe altid har forstaaet. Men det var Fru Heiberg, som aabnede Kbh. for B. ved 1832 til en Aftenunderholdning paa Det kgl. Teater

at læse »Hosekrammeren« op. De samlede Noveller fik flere Anmeldelser, deriblandt en meget indgaaende af Madvig i 13. Bind af »Maanedsskrift for Litteratur« (1835). Efter Tidsskriftets Princip gennemgik Madvig alt, hvad han maatte anse for Fejl, teknisk, poetisk eller psykologisk. Det kan synes pedantisk, men hans Kritik er rigtig og skarpsindig paa næsten alle Punkter, og han peger med lige saa stor Sikkerhed og Anerkendelse paa det udmærkede. Alligevel oprørtes B. over dette nye Udslag af »Formskærerlavets« Retten Stil, og han hævnede sig, uretfærdigt og ikke ganske værdigt, ved en Note til Digtet »Aristarchos Autodidactos« i de samlede Digte. 1845 skrev P. L. Møller i »Dansk Pantheon« en helt igennem sympatisk og alsidig Karakteristik af B. og hans Forfatterskab (optrykt i »Kritiske Skizzer«, 1847). Den varmede den gamle Digers Hjerter, og han overlod Møller at besørge en ny Udgave af Novellerne, der kom i syv Bind 1846—47. Den indledes med B.s Selvbiografi, »Erindringer af Steen Steensen Blichers Liv, optegnede af ham selv«, en lidt forøget Udgave af de Erindringer, han 1839 skrev til Fr. Barfods »Brage og Idun«. —Efter B.s Død er Novellerne blevet den Folkelæsning, som han netop ønskede, de skulde være. Mange er kommet i Enkeltudgaver, større eller mindre Samlinger er kommet i store Oplag. En fuldstændig Udgave i 32 Bind, der i kronologisk Orden optager alt hvad B. har skrevet, forsynet med Noter og kritisk Apparat og afsluttet med to Bind Breve, er besørget af Det danske Sprog- og Litteraturselskab (1920—32).

B. har sin Rod i det 18. Aarh. og ganske særlig i dettes vesteuropæiske Aandsform. Han har den udadvendte, lidt rastløse og dilettantiske Alsidighed, med Interesse for Almenoplysning og Almenvæl og med Klubbernes abstrakte Begejstring for Dyd, Frihed, Kongen og Vennen. Ogsaa litterært er han Førromantiker: det naturfilosofiske, det middelalderlig-katolske og det fantastisk-dunkle frastøder ham. Pope, Sterne og Goldsmith har han derimod følt sig i Slægt med, og han naar ikke længere ind i Forstaaelsen af de gamle Tider, end Ossian, Percy og Shakespeare kan bringe ham. Af Natur er han paa een Gang nøgtern og naiv, har baade Humor og Sentimentalitet. Han begynder som en sangvinsk Fantast, men Vemod bliver Grundtonen til sidst, med Religionens Trøst over den resignerte Erkendelse af alt menneskeligts Forkrænkelighed, baade Drømmenes og Størværkernes. Han bliver en Dyrker af Minderne og varierer utallige Gange sit eget Livs Grunderfaring: Ak, hvor forandret! Samtidig er han en ualmindelig levende Aand, med en vaagen, altid frisk Interesse

for alt nyt, en fordomsfri Evne til at leve sig ind i andre Menneskers Skæbne og en stor Trang til Meddelelse og Kontakt. Privat var han ikke uden Svaghed og Løshed i Karakteren, en daarlig Økonom og en slet Bestyrer af sine egne Sager, men til Gengæld ogsaa fri for Stræberens Hensynsløshed og Forfængelighed. Som Kunstner var han en maadelig Ræsonnør, men en ypperlig Iagttaget og enestaaende Fortæller. — En Del efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek, i Statsbiblioteket i Aarhus og i Herning Museum. — Samtidige Billeder: Maleri af Blicher 1834 (gengivet i Litografi fra Meissen 1835), Tegning fra samme Tid af ubekendt (Fotografi paa Fr.borg), Litografi af E. Bærentzen fra 1840 og ca. 1848 (Grundlag for en Radering af Jul. Borchert 1923 og Litografi af Harald Jensen 1895), Tegning af J. V. Gertner (1845, Kobberstiksamlingen; Grundlag bl. a. for Radering af J. Britze 1925). — Disse Billeder har dannet Basis for en Del senere Fremstillinger, Malerier af C. Dalsgaard (1866 paa Fr.borg, 1881), Agersnap (1893) og V. Neiiendam (1924), Marmorbuste af A. Bundgaard (1906, Studenterforeningen), Bronzebuste af Th. Stein (1890), Buste af O. Th. Thielemann (1866), Statuette af A. F. Pacht (1883). — Mindesmærker i Viborg (1866, med Thielemanns Buste), Randers (1890, med Steins Buste), paa Lyshøj (1883), ved Randlev og Vium (1882) Præstegaarde, paa Himmelbjerget (1882), Hohøj og Mallehøj. Gravsten (1864).

Slægt se Slægtartiklen. Ovenn. Erindringer. Jeppe Aakjær: Steen Steensen Blichers Livstragedie, I—III, 1903—04 (en righoldig Samling Aktstykker). Hans Hansen: Steen Steensen Blichers Barndom og Ungdom, 1902. S. Vasegaard: Til Belysning af Blichers Liv og Digtning 1820—36, 1926. Samme: Nordlys-Perioden i Blichers Digtning, 1917. O. Borchsenius: Fra Fyrreerne, 1878—80. H. Brix: Blicher-Studier, 1916. Henrik Ussing i Dsk. Studier, I, 1904, S. 158—76. L. Mylius Erichsen: Den jydsk Hede før og nu, 1903, S. 55—106.

Georg Christensen.

Blicher-Clausen, Jenny Frederikke, 1865—1907, Forfatterinde. F. 29. Juli 1865 i Durup i Salling, d. 4. Febr. 1907 paa Frbg., begr. i Søllerød. Forældre: Sognepræst Jens Mathias Blicher (1822—93) og Frederikke Severine Balle (1833—1910). Gift 3. Marts 1892 i Kbh. (Matth.) med Pastor Henrik Nikolaj Clausen, f. 21. Nov. 1858 paa Jonstrup, d. 24. Aug. 1901 i Kolding, S. af Biskop, Dr. phil. Johannes C. (s. d.) og Hustru.

Da Fru B.-C. var fem Aar gammel, forflyttedes hendes Fader til Vester Hæsing, senere til Nørre Broby, og hendes Barndom og Ungdom henrandt da i idylliske fynske Præstegaarde. Paa

fædrene Side var hun af Steen Blichers Slægt, paa mødrene af Biskop Balles. Poesien var hende medfødt. Allerede som Barn skrev hun, Digte og Prosa, Salmer og Elverpigesange, og kun tretten Aar gammel havde hun den Dristighed og Naivetet at indsende et historisk Skuespil til Det kgl. Teater. Det blev naturligvis ikke antaget, men Skuffelsen herover virkede — siger hun selv — saaledes, at der i hendes trettenaarige Hjerte fødtes en vis sejt Energi, som aldrig siden forlod hende. I Attenaarsalderen skrev hun et stort historisk Skuespil, indsendte ogsaa dette til Det kgl. Teater, fik det tilbage, men dog med en saa gunstig Bedømmelse, at den virkede stærkt ansporende paa hendes Produktion. 1885 udkom hendes første Bog »Digte«, under Pseudonymet John Bentsen, under hvilket Mærke endvidere udkom »Olaf Trygvason« (1887) og »Ebba Brahe og andre Digte« (1888). Skuespillet »Christian den Anden« (1889), spillet paa Dagmar-teatret, har ligesom Digtsamlingen »Fra Markvejen« (1890) paa Titelbladet J. Blicher. Med Understøttelse fra Den Raben-Levetzau'ske Fond foretog hun 1891 en Rejse til Italien, n. A. fik hun sit Hjem i Store Hedinge, hvor hendes Mand, en Sønneson af Professor H. N. Clausen, var Kapellan; 1897 blev han Sognepræst i Søllerød. — Under alle Forhold, i Glæde og i Sorg, fandt hendes Sind Udløsning i Poesi: »En Bryllupsrejse« (1894), »Fugleviser« (1895), »Inga Heine« (1898), hendes Hovedværk »Violin, et Nutidsdigt med et Forspil og Intermezzoer« (1900) og dets Fortsættelse: »Den sidste Hauge« (1903), »Farbror Frans« (1902), »Kjeld« (1903), »Sonja« (1905). Hendes Udvalgte Skrifter, I—II, er kommet i flere Oplag. — Fru B.-C.s Forfatterskab er blevet bedømt højst forskelligt, mange forguede hende, medens andre med Rette gjorde adskillige nedsættende Antegninger til hendes Bøger. Hendes Sprogbehandling er ikke altid ulastelig; maaske kunde en mindre omfattende Produktion givet til Resultat en bedre. Fru B.-C.s Forfatterskab viser Paavirkning fra mange Sider — Kaalund, Bjørnson, Ibsen o. fl. — og adskillige af hendes lyriske Vendinger bærer Præg deraf. Selv i hendes Hovedværk, »Violin«, kan man ved Siden af skønne Vers finde Rimerier uden større Værdi, og ægte Følelse og Sentimentalitet veksler i hendes Bøger, men hun har, f. Eks. i »Inga Heine«, tegnet Billeder og Situationer, der lever og huskes. Selv dybt poetisk grebet og stemt har hun gennem sine Bøger udløst manges Trang til Poesi, og hun fandt — og har til Dels endnu — en stor Læsekreds ikke alene her hjemme, men ogsaa i Tyskland, Sverige, Finland o. a. St. — Portrætmedaillon paa Gravstenen. Træsnit af H. C. Olsen efter Fotografi 1903.

Slægt se Niels Blicher og desuden F. Balle: Stamtavle over Slægten Balle, 1893. Selvbiografi i Ill. Tid. 21. Dec. 1902. Oscar Geismar i For Kirke og Kultur, 1905, S. 275—89, 499—502. A. F. Basse sst., s. A., S. 439—47. Theodor Caspari sst., s. A., S. 503 ff. Hver 8. Dag 14. Maj 1905. R. Barner: Minder, II, 1911, S. 187 f. Ill. Tid. 10. Febr. 1907. Bogormen, II, 1906—07, S. 182—88.

Fred. Nørgaard.

Blicher Olsen, se Olsen, Peder Blicher.

Blichfeldt, Frederik Thorvald Emil, 1849—1908, Arkitekt. F. 5. Nov. 1849 i Kbh. (Frels.), d. 20. Okt. 1908 paa Kommunehospitalen sst., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Billardfabrikant Jens Christian Frederik B. (1821—78) og Marie Sofie Nielsen (d. 1860). Gift 12. Okt. 1908 i Kbh. (Helligg.) med Louise Dortha Sophie Caroline Saabye, f. 5. Sept. 1874 i Roskilde, D. af Skotøjsfabrikant Palle S. (1837—1922) og Karen Thomasen (1849—1917).

B. gennemgik Teknisk Institut og blev derfra 1863 dimitteret til Akademiet. Han fik Afgang som Arkitekt 1871, vandt 1876 den lille, 1878 den store Guldmedaille og rejste derefter til Syden 1878—82. En Samling af hans Studietegninger findes paa Akademiet. Han havde fra sine første Studieaar arbejdet for F. Meldahl, først som Tegner, senere som Konduktør, og sluttede sig nær til denne. Til hans mest kendte Arbejder hører Tivolis Portalbygning (sammen med Rich. Bergmann 1889—90) og Store nordiske Telegrafelskabs Bygning paa Kongens Nytorv (1900—04). B. søgte at skabe virkningsfulde Façader ved udstrakt Benyttelse af de historiske Stilarters rige Arv, især Renæssancen; nogen større Betydning som Arkitekt fik han dog ikke. Han vandt en Præmie i den første Konkurrence om Christiansborg Slots Genopførelse 1887, men deltog ikke i den endelige Konkurrence. — Posthum Marmorbuste af Behrend Ludvigsen paa Illums Bygning paa Østergade i Kbh. 1916.

Fr. Schiøtt: Christiansborg Slot, Tillægshæfte til Architekten, VI, 1904. Architekten, XI, 1909, S. 45—52. Ude og Hjemme, VII, 1883—84, S. 335—39.

Fr. Weilbach.

Blichfeldt, Hans Frederik, f. 1873, Matematiker. F. 9. Jan. 1873 i Iller, Grønbæk Sogn. Forældre: Gaardejer Erhard Christoffer Laurentius B. (1842—1926) og Nielsine Marie Schiøler (1834—1925). Ugift.

B. kom 1888 til De forenede Stater og blev 1896 Student (A. B.) ved Stanford Universitetet i Kalifornien, Magister (A. M.) 1897 sst., tog Doktorgraden i Leipzig 1898. Han har undervist i Mate-

matik ved Stanford Universitetet siden 1898 (1901—06 som assistant professor, 1906—13 som associated professor, siden 1913 som Professor) og har desuden holdt Forelæsninger ved Universitetet i Chicago i Sommersemestret 1911 og ved Columbia Universitetet Sommersemestret 1924 og 1925. Han er naaet frem i de førende amerikanske Matematikers Række, var 1924—27 Medlem af National Research Council. B.s selvstændige videnskabelige Produktion har særlig været rettet imod Gruppeteorien. Han har siden 1902 offentliggjort en Række betydningsfulde Undersøgelser, særlig i Transactions of the American Mathematical Society, samt i Mathematische Annalen og American Journal of Mathematics. Disse har han samlet i anden Del af Miller, Blichfeldt og Dicksons Bog »Theory and Applications of Finite Groups« (1916) under Titlen »Finite Groups of Linear Homogeneous Transformations«.

Arkiv f. Genealogi og Heraldik, 7.—8. Hæfte, 1911, S. 202.

Poul Heegaard.

Blick, Mikkel, d. ca. 1540. Forældre: Anders B. til Nystrup, Hundborg Herred, og Anne Kaas af Voergaard.

Født i det afsidesliggende Thy, af Æt tilhørende Lavadelen og ubemidlet naaede M. B. ved egen Dygtighed frem til en anset Stilling i Christian II.s sidste Aar. Nærmest maa han vel lignedes ved Søren Norby. Han var som denne en djærv og uforfærdet Mand. Efter at have udmærket sig i Kampene i Sverige 1520 og 1521 indsattes han i Begyndelsen af 1522 som Befalingsmand paa Elfsborg, der da var stærkt truet. Med udmærket Dygtighed lykkedes det ham trods ganske ringe Styrke at holde de overmægtige fjendtlige Skarer, der huserede i Slottets umiddelbare Nærhed, Stangen og tilføjede dem endda betydelig Skade ved dristige Udfald. Da han i Begyndelsen af 1523 ansaa det for umuligt længere at holde Elfsborg, lod han stikke Ild paa alle fire Hjørner og trak sig over til det nærliggende Bahuus. Herfra begav han sig senere til Nederlandene og meldte sig til Tjeneste hos den nu landflygtige Christian II. Af denne blev han i Sommeren 1523 sendt med Skib til Norge for at virke for hans Sag og blev Befalingsmand paa Bratsberg med Skiens Len. Da effektiv Hjælp fra Christian II. imidlertid stadig udeblev, og hele Norge gik over til Frederik I., maatte M. B. enten vende tilbage til Nederlandene eller gaa over til Frederik I. Han valgte det sidste og forlenedes 31. Maj 1524 af denne med Skiens Len. Han var nu Kong Frederiks fuldtro Mand og afslog al Forbindelse med Christian II. (Dipl.

Norv., XII, 1888, S. 401). Da Christian II. landede i Norge i Efteraaret 1531, forsøgte han ogsaa først loyalt at forsvare sit Len, men maatte flygte til Akershus. Her sluttede han en lignende Overenskomst med Christian II. som Mogens Gyldenstierne: »hvis Norge, Agershus Slot og meg (M. B.)« ikke undsattes inden Midfaste, vilde han blive Kong Christians Mand (Dipl. Norv., XII, S. 599 f.). Hen paa Foraaret 1532 traadte M. B. da paa ny i Christian II.s Tjeneste, denne Gang som hans Fodermarsk. Under Forhandlingerne i Juni 1532 var han blandt de Gidsler, der stilledes. Da Christian II. førtes til Danmark, kunde M. B. ifølge det almindelige Lejde frit begive sig bort. Denne Gang ønskede Frederik I. næppe Udsoning med M. B. Allerede 6. Aug. fik Peder Skram Løftebrev paa Skien Len, dersom Kongen »ikke bliver til Sinds eller med ham saa forhandler, at Michel Blick kommer igen i Kongens Gunst« (Norske Rigsreg., I, 1861, S. 38). Jan. 1533 fik yderligere Axel Juel Ejendomsbrev paa det ganske vist ikke udstrakte Jordegods, M. B. havde ejet i Danmark (Fr. I. Reg., 1879, S. 343). Den paafølgende Sommer var M. B. sammen med Christoffer af Oldenburg blandt Førerne paa den Flaade, Nederlandene sendte mod Lübeck (Dipl. Norv., X, 1880, S. 685 f.), og 1534 fulgte han med Grev Christoffer til Danmark som en af hans mest betroede Mænd. Han deltog bl. a. i Forhandlingerne om Nykøbings Overgivelse Aug. 1534 og blev derefter Lensmand her. Han var blandt de Raader, der deltog i Grev Christoffers uheldige Forhandling med Christian III. i Kolding i Dec. 1534. Kort efter, i Jan. 1535, toges M. B. til Fange i Slaget ved Helsingborg, men maa kort efter være udvekslet (Dsk. Mag., 4. Rk., III, 1871, S. 43, 272), thi i Begyndelsen af Maj forlenedes han med Hjortholm. I Marts 1536 sendtes M. B., Otto Stisen m. fl. til Wismar, hvor Ambrosius Bogbinder da opholdt sig, for at deltage i Forhandlinger med de kejserlige Udsendinge. Umiddelbart efter deres Ankomst hertil sendtes imidlertid M. B. og Otto Stisen videre til Nederlandene, da Ambrosius Bogbinder netop havde faaet Brev fra Regentinden i Nederlandene med Anmodning om, at disse tillige med Ambrosius Bogbinder vilde begive sig hertil for at raade, hvorledes Undsætning bedst kunde gives. Imidlertid lykkedes det ikke at faa nogen Undsætningsflaade af Sted fra Nederlandene, inden Kbh. i Aug. 1536 maatte overgive sig. Antagelig er M. B. da forblevet i Nederlandene og har maaske endt sine Dage som Kondottiere i fremmed Tjeneste. Intet vides om hans videre Skæbne ud over, at han inden 1540 er død.

C. F. Allen: De tre nord. Rigers Hist., III, 2, 1867, S. 274 f.; IV, 2, 1870, S. 213 f. C. Paludan-Müller: Grevens Fejde, I, 1853, S. 223 f., 342 ff., 351 f., 392; II, S. 318. Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 88 f.

Astrid Friis.

Blinkenberg, Christian Sørensen, f. 1863, Arkæolog. F. 15. Febr. 1863 i Ribe. Forældre: Kunstdrejer Andreas Peter B. (1837 — 1923) og Christine Elisabeth Weis (1840—1906). Gift 6. April 1894 i Stenmagle med Emma Henriette Juul, f. 19. Marts 1863 paa Frbg., d. 14. Dec. 1904 i Kbh., D. af Kontorchef i Admiralitetet, Justitsraad Jacob Christian J. (1810—1901) og Amalie Berendsen (1825—84).

B. blev Student 1880 fra Ribe og tog 1887 Skoleembedseksamen med Fagene Latin, Græsk og Dansk. Allerede som Student underviste han ved Skoler (fra 1882) og var 1885—87 ekstraordinær Assistent ved Universitetsbiblioteket. Efter afsluttet Eksamen blev han 1888 ekstraordinær Assistent ved Antiksamlingen, men tiltraadte 1889 en Studierejse til Grækenland, Italien og Paris (indtil 1891). Universitetets Guldmedaille vandt han 1890, og 1893 erhvervede han Doktorgraden ved sit Skrift »Asklepios og hans Frænder i Hieron ved Epidauros«. Han blev fast Assistent ved Nationalmuseet 1892 og Inspektør 1897. Her ledede han særlig Antiksamlingen, hvis Omdannelse til en kulturhistorisk ordnet Samling gennemførtes i Aarene 1893—99. Vejledningen for Besøgende i Antiksamlingen er udarbejdet af ham (1899). Tillige deltog han indtil 1915 i arkæologiske Udgravninger og Undersøgelser i Danmark og medvirkede ved Skabningen og Udformningen af den moderne Udgravningsteknik. Fremdeles blev det betroet ham i Forbindelse med K. F. Kinch at lede de danske Udgravninger i Lindos paa Rhodos, som bekostedes af Carlsbergfondet og varede fra 1902 til 1905. Sin Stilling ved Museet opgav han 1916, da han blev ansat ved Universitetet som Professor i Arkæologi, efter at han siden 1911 havde virket som Docent. Ved Universitetet bragte han Fasthed i Undervisningen i Arkæologi, hvori der ikke tidligere havde været ansat nogen særlig Lærer. Han tog sin Afsked 1926 for helt at kunne ofre sig for Bearbejdelsen af det arkæologiske Materiale, der var blevet fremdraget i Lindos. — B.s videnskabelige Arbejder henhører for en væsentlig Del under den klassiske Arkæologi, men til Dels ogsaa under den nordiske. I flere Arbejder forener han de arkæologiske Undersøgelser med Studiet af primitiv Folketro. Foruden mindre Afhandlinger i danske og udenlandske Tidsskrifter og Samlingen »Archäologische Studien« (1904) maa nævnes »Tordenvaabenet i

Kultus og Folketro» (1909, engelsk Udgave 1911) og »Miraklerne i Epidauros« (1917). I Samlingen »Corpus vasorum antiquorum« har han (sammen med K. Friis Johansen) offentliggjort græske Vasebilleder fra Antiksamlingen i Kbh. (1924—31), og i »De forhistoriske Tider i Europa« har han skrevet Afsnittet »Grækenlands forhistoriske Kultur« (1927). Om Udgravningerne i Lindos har han (til Dels sammen med K. F. Kinch) givet en Række Meddelelser, for største Delen i Videnskabernes Selskabs Publikationer; fremhæves maa »La chronique du temple lindien« (1912, tysk Bearbejdelse 1915) og »L'image d'Athana Lindia« (1917). Af den afsluttende Bearbejdelse af Fundene er udkommet »Lindos«, I (1931), som bærer baade B.s og Kinchs Navn. Endelig har B. udgivet »Knidia. Beiträge zur Kenntnis der praxitelischen Aphrodite« (1933), et rigt illustreret Værk, hvori han har fremdraget mange hidtil upaaagtede Gengivelser af Praxiteles' Afrodite og paa Grundlag af dem søgt at give en nøjere Bestemmelse af dette Kunstværks Plads inden for den græske Kunst. — Medlem af Videnskabernes Selskab 1913. — Maleri af Marie Henriques (1926) i Privateje.

Selvbiografi i Universitetsprogr. Nov. 1893.

Hans Ræder.

Blixen Finecke, Carl Frederik Axel Bror, Baron, 1822—73, Politiker. F. 15. Aug. 1822 paa Dallund, d. 6. Jan. 1873 i Baden-Baden, begr. i Skamby. Forældre: Baron Conrad Frederik Christian B. F. (1791—1829) og Friherreinde Charlotte (Lotten) Lovisa Gyllenkrok (1796—1829). Gift 1° 8. Okt. 1842 paa Runsa med Gustafva Charlotta Ankarcona, f. 19. Nov. 1821 sst., d. 5. Maj 1890 paa Næsbyholm, D. af Løjtnant, senere Regimentskvartermester og Kammerherre Teodor Vilhelm A. (1794—1865, gift 2° 1846 med Friherreinde Elisabet Charlotta Augusta De Geer af Leufsta, 1814—91) til Runsa og Boserup og Friherreinde Charlotta Sture (1799—1843). Ægteskabet opløst 1852. 2° 1. Juni 1854 paa Panker med Prinsesse Augusta (s. d.).

B. F. blev forældreløs i en Alder af syv Aar og blev opdraget meget strengt, efter hans egen Beretning »piskede« hans Præceptor ham daglig. Da han blev myndig, stod han som Ejer af Stamhuset Dallund paa Fyn, Fideikommisgodset Næsbyholm i Skaane og store Familiegodser i Pommern, der solgtes 1847. Senere erhvervedes for bortsolgt Bøndergods fra Dallund Godset Nydala i Småland. B. F. var ved Slægtsforbindelser knyttet baade til Danmark, Sverige og Tyskland, men betragtede dog altid Danmark som sit Fædreland. Den bratte Overgang fra Tvang til ubunden

Nydelse af stor Rigdom udviklede de Spirer til Ekscentricitet, som allerede fandtes i hans Natur, og der gik sære Frasagn om de i Reglen dog harmløse Udslag, som denne Ekscentricitet gav sig i Udland og Indland, ligesom der gik stærkt Svind i den store Familieformue. B. F., for hvem Eksamenslæsning og metodiske Studier ikke laa, blev ikke dansk Student og hørte heller ikke Forelæsninger ved Kbh.s Universitet, men tilbragte derimod et Par Ungdomsaar ved tyske Universiteter, bl. a. Göttingen, hvor han plejede et kammeratligt Samliv med den nogle Aar ældre Otto v. Bismarck. I øvrigt erhvervede han ved Rejser omkring i Europa en Del Kendskab til politiske Forhold, samtidig med at hans smukke Ydre, gode Hoved og grandseigneurmæssige Optræden skaffede ham Adgang til indflydelsesrige Kredse og mange personlige Forbindelser, særlig inden for Aristokratiet. Efter sit første Ægteskab bosatte han sig paa Dallund, og da Trearskrigen udbrød, viste han sit Fædrelandssind ved paa egen Bekostning at udruste og lønne en Eskadron frivillige »Herregaardsskytter«, hvis Fører han blev.

Efter Krigen begyndte B. F. at deltage i det politiske Liv. Hans Indstilling var væsentlig den samme som hos Flertallet af hans Standsfæller: Fastholden ved Helstatspolitikken, Uvillie over for den demokratiske Udvikling, som Junigrundloven begunstigede, og Frygt for de Angreb paa Ejendomsretten, som man mente, at navnlig Bondevennerne tilsigtede. Han var da i Kraft af disse Anskuelser med til at stifte Grundejerforeningen i Dec. 1850 og blev dens første Formand. Ved Suppleringsvalget 1. Okt. 1851 besejrede han Alfr. Hage og to andre Modkandidater i Kbh.s 2. Valgkreds, støttet til den konservative Modbevægelse mod de Nationalliberale, som paa denne Tid gjorde sig gældende i Kbh. B. F. indtog paa Rigsdagen en ret uafhængig Stilling, gjorde sig bemærket ved sin impulsive Veltalenhed, men opnaaede ikke at vinde nogen synderlig politisk Indflydelse. Han gik sammen med de konservative Helstatsmænd og Bondevennerne i statspolitiske Spørgsmaal, men mod de sidste i Landbopolitikken. Ved Valget i Aug. 1852 trak han sig frivilligt tilbage og deltog i de følgende Aar ikke i den politiske Kamp. Ved sit Ægteskab med Prinsesse Augusta 1854 traadte han i nært Forhold til den glücksborg-hessiske Hofkreds og faldt derved og ved at han nægtede at aflægge Visit hos Grevinde Danner i Unaade hos Kongen, og da denne havde nægtet ham Audiens, nedlagde han 1856 sine Hofjægermester- og Kammerherretitler. Imidlertid foregik der et Om-sving i hans politiske Anskuelser, idet han blev udpræget Skan-

dinav og nærmede sig Ejderpolitikken. I Begyndelsen af 1857 udsendte han sin opsigtvækkende Pjece »Skandinavismen praktisk«, i hvilken han tog Ordet for en stærk politisk Tilnærmelse mellem de nordiske Riger og anbefalede som det endelige Maal en dynastisk Union, som skulde hidføres ved »en gensidig Adoption af det danske og det svensk-norske Kongehus, saaledes at den længst blomstrende Mandsstamme blev arveberettiget til de tre Kroner«, eller, saafremt ydre Forhold gjorde en Union ønskelig, inden der indtraadte Tronledighed, ad »Afstaaelsernes og Arverenunciationernes legale Vej« og mod Erstatning til de renuncerende. Disse Anskuelser faldt ingenlunde i Prins Christians og Prinsesse Louises Smag, men Svogerskabsforholdet bidrog dog væsentlig til den enorme Opsigt, det lille fjorten Siders Skrift vakte. Aaret før havde han i øvrigt givet sit personlige Bidrag til den praktiske Skandinavisme ved som svensk Adelsmand at faa sin Adgangsret til det svenske Ridderhus anerkendt. Det var vel ogsaa dette Omsving i Anskuelser i Forening med hans Stilling til Grevinde Danner, der skaffede ham den nationalliberale Valgkomité's anbefaling i Kbh.s 6. Valgkreds, hvor han ved Folketingsvalget 14. Juni 1858 besejrede den konservative Grev Jul. Raben. Forud for Valget bandt han sig i øvrigt ikke til nogen Side, og paa Rigsdagen indtog han indtil videre en formelt uafhængig Stilling.

B. F. var og vedblev til en vis Grad at være en fremmed Fugl paa den danske Rigsdag. Hans dobbelte Nationalitetsstilling, hans fyrstelige Slægtskabsforbindelser, ja lige indtil hans lidt fremmedartede Udtale, bidrog dertil. Desuden var han en udpræget Ener, som intet Parti fuldt kunde tilegne sig, og han forsømte ikke selv kraftigt at understrege dette. Ikke des mindre øvede han periodevis en ikke ubetydelig Indflydelse. Skønt ikke nogen egentlig Arbejdskraft, var han paa sin Vis en parlamentarisk Begavelse med selvstændige Ideer, Evne til at føre dem frem paa virksomhedsfuld Maade og Mod til at slaa et Slag for dem, hvor stærk saa end Modstanden var. Dertil kom en verdensmandsmæssig Opræden i Forbindelse med et elskværdigt og vindende Væsen over for Folk af alle Samfundsklasser. — B. F.s Stilling til Ministeriet Hall havde inden Folketingsvalget 1858 ikke været udpræget oppositionel, og faa Maaneder forinden havde han endog tilbudt Udenrigsministeren at benytte sit personlige Forhold til den daværende preussiske Gesandt ved Forbundsdagen i Frankfurt Otto v. Bismarck til at skaffe Regeringen fortroligt Kendskab til visse Punkter vedrørende det dansk-tyske Anliggendes Behandling ved Forbundsdagen og samtidig bibringe saavel Bismarck som den østrigske

Forbundspræsident Rechberg en bedre Forstaaelse af den danske Politik's Vanskeligheder ogsaa med Hensyn til Slesvig. Tilbudet blev modtaget med Tak, og B. F. kunde efter sin Hjemkomst fra Frankfurt afgive en Beretning til Hall om Resultaterne af sin Sendelse, som ogsaa af denne ansaas for tilfredsstillende. Paa Rigsdagen bevægede B. F. sig imidlertid mere og mere i oppositionel Retning og nærmede sig navnlig den af J. A. Hansen og Balth. Christensen ledede ejderstatsvenlige Fløj af Bondevennerne. I Sommeren 1859 havde han i en Tale til Landmandsforsamlingen i Haderslev, der havde valgt ham til sin Præsident, udtalt sig ret stærkt for Holstens Udsondring, og efterhaanden kom han, der altid var de hurtige Afgørelser og de politiske Genvejes Mand, til at se mere og mere kritisk paa den Hall'ske Nølerpolitik. Han var ogsaa en Modstander af den slesvigske Styreform og ønskede større Frihed, særlig paa det sproglige Omraade. Hans gode Forhold til Frederik VII. var nu for længst genoprettet, og han stillede sig ikke mere afvisende over for Grevinde Danner, hvorimod hans Følelser over for »Professorerne«, som han kaldte de Nationalliberale, blev mere og mere antipatiske, medens disse til Gengæld betragtede ham som en begavet, men ekscentrisk og upaalidelig Dilettant. Det faldt da ret naturligt, at han, efter at Ministeriet Hall paa Grund af en Konflikt med Kongen havde indgivet sin Demission, 2. Dec. 1859 indtraadte i Ministeriet Rotwitt som Udenrigsminister og midlertidig Minister for Slesvig. B. F. er utvivlsomt gaaet ind i Ministeriet med store Aspirationer, men da dets Levetid ikke blev længere end til Febr. 1860, blev der ikke givet ham Lejlighed til at udrette noget, ja end ikke til at udforme noget selvstændigt Program. Ministeriets korte Levetid faldt under en Hvilepause i de dansk-tyske Forhandlinger, idet Hall havde sendt et Forslag til Frankfurt angaaende Holstens Stilling inden for Monarkiet, hvorpaa Svar maatte afventes, og det ankom først efter Ministeriet Rotwitts Fald. Et Initiativ, endda af meget opsigtvækkende Art, tog B. F. dog kort efter sin Udnævnelse, idet han med Kongens og Ministeriets Tilslutning søgte at bevæge Prins Christian til at overtage en Statholderpost over Holsten. B. F. motiverede sit Forslag som et Forsøg paa at tilfredsstille Holstenernes Selvfølelse og derved knytte dem nærmere til Monarkiet; mulig laa deri tillige et Skridt hen imod Holstens Udsondring, medens de Hensigter, der tillagdes ham om derved at bane Vej for et Danmark til Ejderen under det svenske Kongehus og en Affindelse af Prins Christian med Hertugkronen over de tyske Landsdele, er ganske ubeviste og i sig selv usandsynlige. Prins

Christian indsaa imidlertid, hvilke Farer Forslaget kunde komme til at rumme for hans Dynasti, og afviste det derfor trods Kongens indtrængende Forestillinger og det Pres, B. F. ved sit bekendte, i »Berlingske Tidende« offentliggjorte »Svogerbrev« søgte at lægge paa ham ved en apokryf Meddelelse om, at der ved den forestaaende europæiske Konference vilde blive forhandlet om »en Revision af Londontraktaten angaaende Tronfølgeordenen i det danske Monarki«, en Eventualitet, der kun kunde undgaas, naar der ved Prinsens Overtagelse af Statholderposten var blevet skabt Sandsynlighed for »Fred og Orden« inden for Monarkiet. Meddelelse om Statholderplanen og om Prinsens Afslag blev paa ostentativ Maade sendt til de danske Legationer i Udlandet. Heller ikke hvad Slesvigs Styrelse angaar, skete der nogen Antydning af et Systemskifte. Etatsraad Regenbug bibeholdt sin Stilling i det slesvigske Ministerium og blev Kommandør af Dhg., og B.s Rejse til Flensborg under den slesvigske Stænderforsamling og hans Besøg i et Par angelske Folkeskoler resulterede i en Indberetning til Kongen, der tilstilledes Gesandtskaberne, hvori det udtaltes, at han havde »vundet den Overbevisning, at de saavel over Skoleundervisningen i det hele taget som særlig over Undervisningen i Tysk rejste . . . Klager savnede al Grund«. Endelig lod han i Anledning af forskellige Forslag og Andragender fra det oppositionelle Flertal Stænderkommissarius oplæse en Skrivelse, der indeholdt en total Afvisning og overgik de nationalliberale Regeringstilkendegivelser af lignende Art i Skarphed. — Rotwitts Død 8. Febr. 1860 hidførte Ministeriets Afgang, og B. F. lod sig ikke af Kongens Opfordring og indtrængende Henvendelser fra den bondevenlige Oppositions Side bevæge til at forsøge paa en Rekonstruktion med sig selv som Konsejlspræsident. Hans Villie var ikke stærk nok til at kæmpe den haarde Kamp igennem, som laa forude, og han gav Kongen det Raad at overdrage Monrad den Ministerdannelse, som endte med, at Hall paa ny traadte i Spidsen.

I de følgende Aar blev B. F.s Opposition mod Ministeriet Hall stedse mere tilspidset, og hans Forbindelse med den J. A. Hansen-Balth. Christensen'ske Bondevennemajoritet tættere. Ved Folketingsvalget i Juni 1861 faldt han i Kbh.s 6. Kreds, men valgtes med Bondevennernes Støtte ved et Suppleringsvalg 6. Okt. 1862 til Folketingsmand for Herningkredsen, ligesom han af Folketinget indvalgtes i Rigsraadet. 1861 var han sammen med bondevenlige Ejdermænd, grundtvigske Nationale og Mænd af det yderste nationalliberale Venstre med til at stifte Dannevirkeforeningen,

hvis Program var yderliggaaende ejderdansk og rettet mod den Hall'ske Indrømmelsespolitik, ogsaa paa den slesvigske Forvaltnings Omraade. I Rigsraadet optraadte han for Holstens fuldstændige Udsondring, Junigrundlovens Udvidelse til Slesvig og en ultraskandinavisk Politik. B. F. mentes i disse Aar at udøve en for den Hall'ske Politik farlig underhaands Indflydelse, idet han gik ud og ind hos Karl XV. som hos Frederik VII. og udmærkedes af dem begge. Til Lejrsamlingen paa Bonarp Hede 1860 var B. F. indbudt sammen med Hall og dekoreredes med Storkorset saavel af Dannebrog som af Nordstjernen. Gentagne Gange anbefalede Karl XV. sin kongelige Ven paa ny at kalde B. F. til Regeringen. Der kom dog intet praktisk Resultat af alt dette, og de Ministerlister, der jævnlig kurserede i Kbh. og Stockholm, og paa hvilke B. F.s Navn indtog en fremtrædende Plads, viste sig atter og atter apokryfe. Da Knuden i Efteraaret 1863 strammedes i den nationale Politik, opstod der hos B. F., som hverken troede paa Vestmagternes Hjælp eller paa den skandinaviske Alliance, afgørende Betæneligheder mod en Fremskyndelse af Fællesforfatningssagen, og han stillede derfor i Rigsraadets Grundlovsudvalg et Forslag om, at Forfatningsloven ikke skulde træde i Kraft, før den havde været forelagt for en Forsamling for Kongeriget og Slesvig, valgt efter Valgloven til den grundlovgivende Rigsforsamling. Da Forslaget forkastedes, stemte han imod Forfatningsloven. Forinden havde han imidlertid søgt at naa sit Maal: Ejderstaten og Holstens Udskillelse paa en anden og europæisk set mere betryggende Maade, nemlig ved en Henvendelse til Bismarck i et Brev af 3. Okt 1863, i hvilket han foreslog en Udjævning af Striden ved at Preussen anerkendte Ejderstaten, imod at et nyt dansk Ministerium op hævede Martskundgørelsen af 1863, gav Afkald paa Holsten, saaledes at Banen blev fri for dets Tilslutning til Preussen, og ordnede de tyske Slesvigeres Forhold paa en for Preussen antagelig Maade. At en dansk Undersaat uden sin Regerings Bemyndigelse gjorde en fremmed Magts Førsteminister saa revolutionerende Forslag, laa jo uden for al Statsskik, men B. F. optraadte med fuldkommen Aabenhed, idet han meddelte Hall saavel sit Brev som Bismarcks Svar derpaa. Forslaget var i øvrigt saavel af europæiske som af tysk-nationale Grunde uigennemførligt, og det kan ikke antages, at Bismarck, trods sit delvis imødekommende Svar, har taget det synderligt alvorligt. — B. F. faldt ved Folketingsvalget i Herning 6. Marts 1864 og tog derefter ikke mere Del i den aktive Politik. Under Grev Frijs' Forsøg paa Ministerdannelse i Foraaret 1865 indledede han ogsaa Forhandling med B. F., som imidlertid stil-

lede saa paradoksale Betingelser, at Frijs opgav at regne med ham ved senere Kombinationer. — B. F. deltog i Oktoberforeningens Stiftelse, men ikke i den Politik, som derved inaugureredes. — Det danske Slesvigs Tab gik ham nær til Hjerte, og han syslede stadig med Planer, stundom af ret fantastisk Art, til dets Genvindelse. I sine sidste Aar led han af en Sygdom, der medførte fremadskridende Lammelse, men som han bar med Taalmod og Sjælsstyrke.

B. F. var en varm Fædrelandsven og en redelig og uegennyttig Karakter. Hans verdensmandsmæssige Hjemmevanthed mellem europæiske Forhold og Personer og hans Evne til stundom at se klarere end de ledende Politikere kunde være kommet Landet til ikke ringe Nytte netop i denne Periode. Naar han dog forfulgtes af saa megen Vanskæbne, laa det ikke blot i den ofte uberettigede Mistro, med hvilken han mødtes, men ogsaa i hans egne Mangler. Han savnede Evnen til udholdende og systematisk Arbejde, og hans Villie var for veg til i Længden at hævde sig over for en stærk Modstand. Der var i det hele noget springende og improviseret over hans Politik og oftest for ringe Evne til at skelne mellem det gennemførlige og det uigennemførlige. — Hofjægermester 1842 (frasaft 1856). Kammerherre 1848 (frasaft 1856). — R. 1848. S.K. 1860. — Malerier af J. V. Gertner paa Hesselagergaard og (som Jæger) fra 1865, Storch (paa Hesselagergaard) ca. 1850 og Aug. Schiøtt (paa Næsbyholm) 1854. Buste af Thielemann 1869. Træsnit og Litografier af tre forskellige Typer efter Fotografier 1873. — Mindestøtte ved Stensby paa Fyn.

Zodiacus: Parlamentariske Stjernebilleder, 1875. Joseph Michaelsen: Fra min Samtid, II, 1893. Ill. Tid. og Nær og Fjern 26. Jan. 1873. Dsk. Mag., 6. Rk., II, 1916. G. Carlquist: Ur Henning Hamiltons brevsamling, I—II, 1914. N. Neergaard: Under Junigrundloven, II, 1916, passim.

N. Neergaard.

Bloch, Navnet paa flere danske og norske Slægter. En jysk Præsteslægt B. føres tilbage til Herredsfoged Søren B. i Hindsted Herred (ca. 1580), hvis Sønnensøns Søn, Sognepræst i Ellidshøj og Svenstrup Frederik Sørensen B. (1664—1716), var Fader til nedenn. Stiftsprovst, Professor Søren B. (1696—1753). Denne havde fem Børn, blandt hvilke nedenn. Biskop Tønne B. (1733—1803), hvis Søn, nedenn. Professor Søren Niclas Johan B. (1772—1862), i andet Ægteskab var Fader til de nedenn. Rektor Valdemar Antonius B. (1826—1907) og Forstmanden Carl Peter August B. (1829—99). — En fynsk Præsteslægt føres tilbage til Herredsfoged i Tørrild Herred Søren Lassen B., hvis Søn Niels Sørensen B. (1644

el. 1647—1714) var Forpagter af forskellige Herregaarde, Barløsegaard, Brahesborg, Lundsgaard o. a.; hans Søn, Sognepræst i Næraa Jørgen Nielsen B. (1686—1732), var Farfader til nedenn. Filolog Otto Diderik B. (1766—1831) og til Sognepræst i Lønborg Jørgen B. (1767—1838). Denne havde ni Børn, blandt hvilke nedenn. Sognepræst Jørgen Victor B. (1812—92) og Manufakturhandler Christen Laurits Georg B. (1799—1884), der var Fader til nedenn. Sprogforsker Jørgen B. (1839—1910) og Laura Jensine Christine B. (1837—92), gift med Professor Svend Grundtvig (s. d.). — En anden fynsk Præsteslægt B. begynder med Degnen Morten Andersen i Ubberud (1619—84), der var Bedstefader til Brødrene Hans B. (1679—1745) og Mathias B. (1682—1729), der begge var Sognepræster ved St. Knuds Kirke i Odense. Sidstnævnte var Fader til nedenn. Biskop Jørgen Karstens B. (1717—73). — Handelsmand i Randers Peder Jørgensen (eller Sørensen) Block (ca. 1756—1812) var Fader til Grosserer i Kbh. Jørgen Peter B. (1795—1874), blandt hvis ti Børn var de nedenn. Maleren Carl Heinrich B. (1834—90), Kunsthistorikeren Emil B. (1836—1914), Lægen Oscar Thorvald B. (1847—1926) og Scenestruktøren William Edvard B. (1845—1926), der var gift med nedenn. Skuespillerinde Anna Kirstine B., f. Lindemann (f. 1868).

V. A. Bloch: Stamtavle over Søren Blochs Descendenter, 1903. Rettelser og Tilføjelser til samme, 1904. Personalh. Tidsskr., 6. Rk., III, 1912, S. 59 ff. Jørgen Bloch: Den fynske Geistligheds Historie, 1787, S. 671—90.

Albert Fabritius.

Bloch, Anna Kirstine, f. 1868, Skuespillerinde. F. 2. Febr. 1868 i Horsens. Forældre: Læge Johan Sørensen Lindemann (1825—1909) og Bodil Margrethe Gylding (1838—75). Gift 11. Juni 1887 i Vær med Scenestruktør William B. (s. d.).

Brændende Kærlighed til Scenen var A. B. medfødt, og den næredes ved hyppige Besøg i Fødebyens Teater og ved at spille Dilettantkomedie. Efter at have faaet Undervisning af flere af Det kgl. Teaters Kunstnere, deriblandt Emil Poulsen, debuterede den unge lyse Pige med det energiske Ansigt og de aarvaagne Øjne 4. Sept. 1885 som Titania i »En Skærsommernatsdrøm« og fik i sin anden Rolle, Jenny i »Den bogstavelige Udtydning«, Lejlighed til at vise, at forstandig Naturlighed klædte hende bedre end Romantik. Men det originale i hendes Talent, Lunet, Karakteriseringsevnen og en febril Pludselighed i Replikken, kom navnlig frem, da hun — vejledet af William B. — spillede Helga i »Geografi og Kærlighed« (Dec. 1885). Denne Rolle røbede, at

de unge Piger i Overgangsalderen med alle dens Stemninger og Længsler, dens hastige Udbrud, dens Overmod og Forkælelse, dens Anen og Lytten i A. B. vilde faa en sjældent livfuld Fremstillende, og det var da ogsaa denne Evne, William B. benyttede, da han for hende skrev Titelrollen i »Frøken Nelly«, som passede til hendes øjeblikkelige Udvikling. Forinden havde hun som Florense i »Karens Garde« vist, at hun ogsaa ubestikkelig ægte kunde ramme det provinsielle Præg. Med dette Prøvekort af Skikkelser indledes et Kunstnerliv, der skulde faa omfattende Betydning for Nationalscenen. 1886 ansattes A. B. og virkede uafbrudt til 1918 i et stort, forskelligartet Repertoire; senere optraadte hun som Gæst, og 1922—25 blev hun paa ny ansat for siden atter at give Gæsteroller; 28. Aug. 1931 aabnede hun den nye Scene med sin virtuosmæssige Lucretia i »Den Vægelsindede«.

Historisk set hører A. B.s nuancerede Kunst sammen med det københavnske Lystspil fra 1890'erne — Einar Christiansens, Otto Benzons, Emma Gads, Gustav Esmanns og Gustav Wiedes Komedier — og med William B.s Iscenesættelseskunst. Navnlig var Bourgeoisiets unge, friske Døtre, naar de skulde røbe et rent Instinkt, hendes Omraade (Gerda i »Frøken Bodil«), men hun beherskede ogsaa deres Modsætning, de blege Kulturvæsener fra gamle fine Hjem. Derfor kunde Dr. Karl Mantzius i en Karakteristik ved A. B.s 25 Aars Jubilæum med Rette sige: »Hun har paa Scenen givet det mest typiske og tillige det mest facetterede Billede af sin Generations Ungpige«. Med kløgtig Opfindsomhed og sikker Satire varierede hun Typerne, saa de fik en klar, inderlig eller løssluppen, Tone af levende Liv. Hun bestræbte sig ikke for at virke ved Skønhed eller Ynde, med ved sand Karakteristik. Som Hilde i »Fruen fra Havet« anvendte hun grov Stemme og lange, uplastiske Skridt, der overbevisende dannede et præcist Billede af umoden Alder med dens Sans for det »spændende«, og modsat var Mathilde i »Under Snefog« præget af jysk Ro og den Forelskelse, der kan vente og tie. For Vaudevillen betød A. B.s Medvirken en Fornyelse, der stærkest kom til Udtryk i »Aprilsnarrene«, hvis Trine Rar hun udførte 121 Gange. Den halvt »litterære« Figur blev til et virkeligt tolvårs Barn med vandkæmmed Tøsehaar, næsvis, kaad og dog ikke uden en vis kantet Ynde og lyrisk Følsomhed. Paa lignende Vis fornyede og individualiserede hun adskillige andre unge Piger i Heibergs, Hertz' og Hostrups Komedier uden at fratage dem Poesien (f. Eks. den hjælpsomme Rose i »Recensenten og Dyret«, den redelige Antonie i »Sparekassen«, den jyske Johanne i »Eventyr paa Fodrejsen« og

den generte Rikke i »Genboerne«). Mest ejendommelige var dog A. B.s Fremstillinger af sære, mærkelige Børn af overspændt Naturel, enten gammelkloge eller aandeligt standsede i Væksten, f. Eks. den hjertegribende Anjutka i »Mørkets Magt« og Lene i »Faddergaven«, Hedvig i »Vildanden« og Eleonore i »Paaske«; til denne Kategori hører ogsaa hendes impertinente Eugenia i »Don Ranudo«, der gnistrede som en Kat. Mondæne Fruer og forjaskede og forfjamskede Modedamer, der plaprer om alle Ting uden sjæleligt at høre nogetsteds hjemme, fik ogsaa en sikker Fremstillende i A. B., og undertiden udvidede hun sit Galleri med en ældre Salondame, f. Eks. Fyrstinden i »Det levende Lig«. I andre Roller viste hun megen historisk Stilevne og Sans for svundne Tiders Poesi, f. Eks. Mlle. Hanna i »Tilfældet har Ret«, Leonore i »Mascarade« og Silvia i »Kærlighed og Lykketræf«; den sidste Rolle betegnede en stor Sejr for hende ved Afskedsforestillingerne paa det tidligere Hofteater (1914).

A. B. har (til Sæsonen 1932—33) spillet i alt 156 Roller. Hun er en intenst arbejdende Kunstnerinde, der indtil Virtuositet nuancerer Replikken og virker ved smaa, karakteriserende Træk, som samles til et Helhedsbillede. Hun ejer Rumfantasi og Evne til fuldstændig Indlevelse i Interiøret. Hendes Temperament er iltert, men ikke erotisk glødende; lyrisk Flugt i Ordene eller tragisk Heroine-Patos ligger uden for hendes Omraade. Hendes Kunst er, hvad Afstemning og delikat Behandling af Detaillen angaar, i Slægt med vort klassiske Maleri; de store Linier, Udslag af et blodrigt Naturel i Sansernes Sprog, var aldrig hendes Sag; hun er en ypperlig Repræsentant for den William B.ske Skole, 1890'ernes Intellektualisme og Interiørkunst, hvorimod mange Bestræbelser i Nutiden reagerer. — 1923—24 opførte Det kgl. Teater otte Gange hendes lille Komædie »Saadan veksler«, hvori hun selv spillede Hovedrollen; 1930 udgav hun sine Barndoms- og Ungdomserindringer under Titlen »Fra en anden Tid«. — Ingenio et arti 1910. — Tegninger af Frants Henningsen, Gerda Ploug Sarp og Paul Bloch. Træsnit efter Fotografi 1907. Buste af V. Bissen 1911.

Ovenn. Erindringer. Einar Christiansen i Ill. Tid. 4. Sept. 1910. Karl Mantzius i Teatret, IX, 1909—10, S. 153 ff. Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, IV—V, 1927—30.

Robert Neiiendam.

Bloch, Carl Edvard, f. 1872, Læge. F. 21. Sept. 1872 i Kbh. (Holmens). Forældre: Fabrikant, Konsul Lauritz Heymann B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift med Alice Johanne Ruben, f. 27. April 1866 i Kbh. (Mos.) (gift 1° 1887 med Museumsdirektør Emil

Hannover (s. d.), 2° 1896 med Læge Poul William Kuhn Faber, 1865—1912. Ægteskaberne opløst), D. af Fabrikejær, Etatsraad Bernhard R. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student 1890 fra Hauchs Skole og tog medicinsk Eksamen 1897. Han var klinisk Assistent under Professoratet i klinisk Medicin 1899—1901, derefter Kandidat ved Kbh.s Amtssygehus, Frederiks Hospital og Dronning Louises Børnehospital 1901—04, Reservelæge sidstnævnte Sted 1904—07, blev Dr. med. 1902 (Studier over Tarmbetændelse) og Privatdocent 1906, var Chef for Kbh.s Poliklinik's Børneafdeling 1906—10. Fra 1910 har han været Overlæge ved Rigshospitalets s. A. oprettede Afdeling for Børnesygdomme og Docent ved Universitetet i Pædiatri, som ved B.s Initiativ blev gjort til obligatorisk Undervisningsfag 1912. Han blev fungerende Professor 1916, Professor ordinarius 1931. Han blev Medlem af Konsistorium 1928 og var Universitetets Rektor 1931—32, er Formand for Rigshospitalets Lægeraad fra 1932. Han er Medlem af Bestyrelsen for Værgeraadsinstitutionens Optagelseshjem og Børnehjem i Kbh., for Foreningen af 1837 til forsømte Børns Frelse, for Foreningen Mødrehjælpen og for Børnehjemmet af 1870. — B. har ydet værdifulde Bidrag til Pædiatrien ved grundlæggende Arbejder over Fordøjelsesorganernes Patologi i den første Barnealder. Han paaviste under Krigen (1916), at den saakaldte Øjentørsot (Xerosis conjunctivæ) og Henfald af Hornhinden (Keratomalacia), der medførte blivende Blindhed, skyldtes mangelfuld Ernæring, specielt Mangel af et Stof, der findes i Smørfedt og Levertran, og som senere viste sig at være identisk med det paa dette Tidspunkt endnu ikke kendte A-Vitamin. — Maleri af Herman Vedel i Privateje. Buste af Willumsen 1922.

Universitetsprogr. Nov. 1902, S. 107 f. Studenterne fra 1890, 1915.

V. Meisen.

Bloch, Carl Peter August, 1829—99, Forstmand. F. 28. Sept. 1829 i Roskilde, d. 15. Jan. 1899 i Odense, begr. sst. Forældre: Rektor S. N. J. B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 2. Maj 1861 i Vigerslev, Fyn, med Magdalene Regitse Emilie Madsen, f. 9. Juni 1835 paa Røde Mølle, Vigerslev Sogn, d. 26. Maj 1917 i Odense, D. af Møller Mads Rasmussen (1802—42) og Henriette Kirstine Rasmussen (1803—81).

B. blev Student fra Roskilde 1847. Han deltog som Frivillig i Krigen 1848, men blev allerede saaret s. A. Efter at have erhvervet sig en praktisk forstlig Uddannelse blev han paa anbefaling af sin ældre Fætter, den ansete Forstmand F. F. F. v. Wimpffen,

1858 Skovrider paa Langesø ved Odense under Baroniet Holstenshuus og virkede her til 1897. Han gjorde sig bemærket som en praktisk dygtig Forstmand, der udførte et stort Arbejde for Skovenes Forbedring, i første Række ved Indførelse af nye vestamerikanske Naaletræer. Han kom til at arbejde i en lykkelig Opgangstid, hvor Baroniets Besidder, Gehejmekonferensraad Baron Holsten-Carisius, kunde ofre de mange Penge, som Opgaven krævede. B.s Fortjeneste blev det imidlertid, at han med Dygtighed og dyb Interesse for Opgaven i Langesø Skove skabte en paa forstlige Principper grundet Samling af hidtil i det danske Skovbrug ikke forsøgte Naaletræer. Sammen med to af B. forfattede Afhandlinger er den af grundlæggende Betydning for vor nuværende Vurdering af disse Træer i det praktiske Skovbrug.

V. A Bloch: Stamtavle over Søren Blochs Descendenter, 1903, S. 14. Dansk Skovforenings Tidsskr., 1928, S. 414 ff.

C. Syrach Larsen.

Bloch, Carl Heinrich, 1834—90, Maler. F. 23. Maj 1834 i Kbh. (Holmens), d. 22. Febr. 1890 sst. (Slotsk.), begr. sst. (Holmens). Forældre: Grosserer, Silke- og Klædehandler Jørgen Peter B. (1795—1874) og Ida Emilie Ulrikke Henriette Weitzmann (1805—91). Gift 31. Maj 1868 i Kbh. (Holmens) med Alma Trepka, f. 22. Juni 1845 i Kbh., døbt 11. Aug. s. A. i Frankfurt am Main, d. 8. Jan. 1886 i Kbh. (Frue), D. af Kaptajn, Kammerjunker, senere Oberst Johan Christian Mathias T. (s. d.) og Hustru.

B. udgik fra et velhavende københavnsk Borgerhjem med aandelige Interesser, og Søskendeflokken (Carl, Emil, Oscar og William B.) viste i Forbindelse med historisk kultiveret Sans udprægede kunstneriske Anlæg, Fantasi for den maleriske Udformning af en Situation og især Evner for det epigrammatiske, stærkt pointerede Udtryk — Lægens Forelæsninger, Instruktørens Iscenesættelser. B. havde fra Barneaarene Lyst til at male og tegnede flittigt med Theodor Restorff som Lærer, men ofrede ellers ikke meget paa Skolefagene, hvorfor et Forsøg paa at blive Kadet strandede. Han kom 1849 ind paa Akademiets Skoler og 1851 i Modelklassen, vandt 1852 og 1853 den lille og den store Sølvmedaille og deltog uden Held 1855 i den Neuhausen'ske Konkurs. Allerede 1853 begyndte han at udstille; ved sin Død 1890 havde han haft 167 Arbejder paa Charlottenborg. Nogle af hans første Arbejder, Portrætter som Kr. Mantzius (1852, Fr.borg), Kr. Mantzius i sit Studereværelse (1853) og Kgl. Skuespiller C. N. Rosenkilde (1854) viste en paafaldende Evne for en ædruelig, naturlig og anstændig, lunebetonet Gengivelse af det sete. B. gav sig som de øvrige unge

Kunstnere paa den Tid, præget af den nationale Skoles Krav, til at male Folkelivsbilleder, »Fiskerfamilier, som venter deres Mænds Hjemkomst ved et frembrydende Uvejr; fra Jyllands Vestkyst« (1858, Hirschsprung) og »Kæmpehøj ved Refsnæs« (1858) samt det morsomme »Scene i en Fiskerstue; en Dreng, der slaar efter en And« (1858), et Billede med en maaske lidt for pointeret Fabel, der gav Chr. Richardt Motivet til det elskværdige lille Digt »Far skal sove«; n. A. kom »Et Maaltid«, Konen, som spiser Søbemad med to Smaadrenge, et fornøjeligt Interiør fra en Bondestue. Den Opmærksomhed, Billederne vakte, bevirkede, at Akademiet tildelede B. et Rejsestipendium, som fornyedes 1860, 1861 og atter 1863, og han drog over Holland, Belgien og Frankrig til Rom.

Den Genre, som B. her hjemme havde gjort Lykke i, det humorbetonede Folkelivsbillede, fortsatte han med i Italien og, efter sine Oplevelser der, ogsaa senere i Kbh., pudsige Billeder af Fiskere i Napoli (»En Fisker fra Sorrent«, 1860, Kunstmuseet), leende Skønheder i Rom, Munke (Munken, der plukker Høns, 1864, og Munken, som har Tandpine, 1871), smaa ragazzi i deres alvorlige Spillen voksne, »Gadebarberen« (1869), som skaffede B. Udstillingsmedaillen. Disse Billeder skabte ham megen Popularitet, om end Morsomheden stundom kan synes vor Tid lidt letkøbt eller arrangeret, men ved Siden deraf viste han gennem Tiderne i flere Billeder af den Art, at han havde et dybere og mere fintstemt Gemyt, en elegisk Følsomhed for Stemningsudslag hos de af Samfundet bundne (»To Munke; Aften i Rom«, 1861), senere fra den københavnske Verden »Tjenestepigen i sit Køkken« (1869), »Fløjte-Karl« (s. A.), »Kone i Granskov« (1873), »To Vaskerpiger« (1879), Stemninger, der i og for sig indebar et Følelsesfællesskab med senere Generationers Kunst. Der kunde dog ogsaa fremkomme Billeder af en egen blodløs, næsten vammel Yndighed. Det hjemlige Folkelivsbillede genoptog B. aldrig i den Skikkelse, han havde dyrket det før Rejsen; stundom kunde han dog med et snertende Lune skildre Smaaepisoder fra sin Samtid (»Tjeneren, som lukker Moppen ind i Stuen«, 1882).

Men Italienopholdet, der med Afbrydelser strakte sig til 1866, betød noget langt mere for B. end blot at forsyne ham med en Række Modeller for hans Genrebilleder. Han lærte, at Malerkunsten havde større Maal end dem, man som Regel smaapillede med i den københavnske Kunstverden. Han fik Lyst til at arbejde i det store Maal, med de stærke Følelser, i de højtspændte Situationer. Historiemaleriets Love, den faste Komposition, Forenklingen og Farvernes Afbalancering, var et Undervisningsemne, der

— trods Eckersbergs og Marstrands personlige Arbejder — næsten helt var gaaet i Glemme paa vort Akademi, skønt det vel egentlig var de Maal, det netop var stiftet for at hævde. Paa egen Haand tog B. nu disse Opgaver op i Rom og løste dem, saa godt han kunde ved sin Indleven i store Mestres Værker. En »Lazari Opvækelse« fra 1862 opgav han, men formaaede n. A. at gennemføre Billedet af den blindede, kværndragende Samson, der spottes af Filistrene, en alvorlig og mandig Indsats af Modenhed og Kunnen; det vakte Opsigt her hjemme og blev købt af Statens Museum for Kunst ligesom det følelsesmættede Billede af »Jairi Datters Opvækelse«, som blev udstillet n. A. 1865 slog han endelig og absolut igennem og blev uimodsagt kaaret som Mesteren inden for sin Generation. I Grækenland havde han hos den unge Kong Georg faaet Bestilling paa et stort Maleri til Slottet i Athen, Prometheus, der, lænket til Klippen, befries af Herakles, som med sit Bueskud dræber Ørnen, der hakker i Titanens Lever, et mægtigt Billede af stor Patos. Da det blev udstillet i Kbh., vakte det en Opsigt som intet Billede før eller siden. Hertil bidrog vel i nogen Grad ogsaa de øjeblikkelige politiske Forhold, vor Afmagtsfølelse over for Preussen og Haab om Støtte fra Rusland, hvilket betingede, at Billedet kunde opfattes som en Allegori paa vore nationale Forhaabninger, saa man endog diskuterede, om Herakles havde Russerfyrstens Træk. I de følgende Aar fulgte nu en Række store Malerier, alle med vidtdreven Spænding i Handlingsmomentet, men ofte uden den forenklede Klarhed, som prægede de nævnte første Forsøg. »Niels Ebbesen og Grev Gert« (1868) hører til de ringere, »Christian II. i Sønderborg Fængsel« (1871, Statens Museum for Kunst) til de bedre; det skaffede ham i Paris 1878 baade Æreslegionen og en første Klasses Udstillingsmedaille. Et Maleri »Samson og Dalila« (1874) gik til Grunde ved Christiansborgs Brand 1884. Til Universitetets Festsal malede han 1876 »Hans Tausen tager Biskop Joachim Rønnoev i Forsvar mod Kbh.s Almue«, 1878 »Tycho Brahe modtager paa Uranienborg Besøg af Kong Jacob af Skotland« og 1889 »Biskop Jesper Brochmand lader den unge Peder Schumacher give Prøve paa sin Lærdom for Kong Frederik III.«. Da Brygger J. C. Jacobsen ønskede Billeder til det nyoprettede Fr.borg Museum, malede B. 1880 det populære »Niels Kaas overgiver paa Dødslejet den unge Christian IV. Nøglerne til Rigens Hvelvinger, hvor Regalierne gemmes«. Trods talrige Forhandlinger og Tilbud vilde han ikke paatage sig Udførelsen af andre historiske Billeder dertil. Man har Følelsen af, at det kostede B. megen Anstrengelse og megen aandelig Kraft at gennemføre

Arbejder efter opgiven Bestilling; kun hvor Emnet direkte kunde gro ud af hans egne Stemninger, følte han, at han kunde mestre Opgaven.

Den Succes, som Prometheus skabte B., kom paa et enkelt Punkt til at give hans Kunst en særlig Retning. Brygger J. C. Jacobsen var paa det Tidspunkt (i Midten af 60'erne) stærkt optaget af Istandsættelsen af Bedestolen paa Fr.borg efter Branden. Der havde Christian IV. i sin Tid ladet anbringe en Række smaa Billeder med bibelske Motiver, malede af betydelige hollandske Malere; Jacobsen saa nu Muligheden for Realisationen af en Yndlingstanke, og han bestilte hos B. 23 Malerier med Emner fra Kristi Liv, at aflevere efter Kunstnerens Lejlighed. For B.s Psyke maatte Bestillingen være velkommen, hans Følsomhed var ingenlunde fremmed for kristelig Tankegang, og hans personlige Udvikling førte ham med Alderen mere og mere i positiv Retning. For hans særprægede Fantasi maatte Beskæftigelsen med Emner fra Kristi Liv være tillokkende, de brogede Optrin, de fremmede Typer, de højtspændte Scener og psykisk den Draabe af Lidelse og Afsavn, som mere eller mindre koncentreret findes i de forskellige Handlinger. Med Iver gik han i Gang med Arbejdet. »Mariæ Bebudelse« var færdigt 1866, »Marias Besøg hos Elisabeth« n. A., og begge vandt megen Anerkendelse; i de følgende Aar indtil 1880 fulgte hele Rækken af Billeder. Særlig følte man sig tiltalt af »Kristus som helbreder den blinde« (1871), »Petri Fornægtelse« og »Gravlægningen« (1873). Suiten i sin Helhed er nu, efter Bestemmelsen, opsat i Bedekammeret ved Fr.borg Slotskapel, og selv om den hverken i Stil falder sammen med Rummet eller egentlig er malet, som om den skulde anbringes paa nævnte Sted efter de særlige Lysforhold, og selv om Virkningen for flere Billeders Vedkommende bliver ret udvendig med de sødlige Farver og den arrangerede Staffage, er den i sin Helhed et overvældende Bevis paa Mesterens aandelige Mangfoldighed, og den rummer sjæleligt gribende, religiøst betagende og dybtføjte Enkeltheder. Denne aarlange Syslen med religiøse Motiver bevirkede selvfølgelig, at man ogsaa fra anden Side henvendte sig til B. for at faa ham til at male Altertavler. Han har udført otte, deriblandt »Christus med Barnet« til Holbæk (1873), Christus consolator (1875, 1886), Kristi Opstandelse (1877) til Jakobskirken i Kbh., Bethesda (1884) til Missionshuset af samme Navn i Rømersgade og »Den vantro Thomas« 1881 (Uggerløse K.). Glyptoteket ejer »Kristus i Gethsemane« (1878), Forarbejde til St. Hans Kirke i Odense.

Paa endnu et Felt formaade B. at gøre en væsentlig Indsats,

Portrætmaleriets. Han malede tidligt W. Marstrand (1867, Hirschsprung), senere fulgte H. C. Andersen (1869), Hustruens Billede (1868 og 1885), C. St. A. Bille (1869), J. N. Madvig (1881, Fr.borg), Fru Ewerlöff (1881), Dr. med. Engelsted (1882, Kommunehospitalet), A. F. Krieger (1882, Fr.borg), N. W. Gade (1884, stst.), Jul. Thomsen (1886), Frk. Hanne Bissen (1886), Prof. Edv. Holm (1887, Carlsbergfondet), C. Ploug (1888, Fr.borg), Kong Christian IX., Dronning Louise, Frederik [VIII] (1867) o. m. fl. Alle meget gennemførte Billeder med en smuk Karakteristik og stundom af en fast og monumental Virkning. 1888 udførte han efter Anmodning sit Portræt til Uffizierne i Firenze.

I sine sidste Aar udførte B. nogle faa Landskaber (Hellebæk, Graavejr, 1886, Aarhus Museum; Ellekilde. Ved Solnedgang, 1889, Statens Museum for Kunst) og enkelte Eksteriører, bl. a. fra et Par Slagtergaarde i Fredensborg (1877) og Hellebæk (1884, Statens Museum for Kunst).

Foruden de ovennævnte findes Malerier i offentligt Eje paa Statens Museum for Kunst (»Samson hos Filistrene«, 1863, »Kone der sælger Fisk«, 1875, »En ung Pige lugter til en Rose«, 1889, og »En gammel Kone, der ser ud af et Vindue«, 1874), i Museerne i Aalborg og Aarhus (»Fattig Kone strøer ved Vintertid Krummer for Fuglene«), i Odense (»Et Køkkenbord«, 1878), i Randers, Varde og paa Nivaagaard (»To Koner, der taler sammen«, 1874, »Munk, som spejler sig«, 1875) samt hos Hirschsprung (»Gamle Folk«, 1874, »Landskab med Hus og Have, Ellekilde«).

1870 begyndte B. at lægge sig efter Raderkunsten, og især i de sidste ti Aar af sit Liv udsendte han en Række Blade (ialt 78), Landskaber, Figurer, Portrætter og religiøse Scener, Blade, som opnaaede en enestaaende Popularitet.

B. var efter Prometheus blevet udnævnt til Medlem af Akademiet og 1873—82 valgt til Medlem af Skoleraadet. Han søgte 1873 Marstrands Professorat, men F. Vermehren blev foretrukket; 1883 fulgte han N. Simonsen som Professor ved Akademiet, 1887 blev han Medlem af Kunstmuseets Indkøbskommission, 1888—90 var han Akademiets Vicedirektør og var udpeget som den kommende Direktør, da Døden kaldte ham bort.

B. er en af de betydelige Skikkelser inden for dansk Malerkunst. Paa det ikke netop rige Grundlag, som Akademiet i den Tid bød sine Lærlinge, uddannede han, hovedsagelig ved Studiet af ældre italienske Mestre og ved at holde Øjnene aabne for den nyere europæiske Kunst, en egen Virtuositet, fremragende i Stofgengivelsen og i en velovervejede Fordeling af Lysvirkningen over hele

Billedets Flade. Mod dette vejer hans svigtende koloristiske Evner; de i Nutidens Øjne grelle og uharmonisk samstemte Farver kan virke ubehageligt. Betydningsfulde og særprægede Egenskaber havde han i sin Fantasi, sin Evne til at forme Stoffet paa en dramatisk, stundom vel for tilspidset Maade, og ved en veg og blid Følsomhed over for sine Emner, enten det nu er religiøse Motiver eller ulykkeligt stillede Mennesker, han behandler.

Tit. Professor 1871. Etatsraad 1883. — R. 1867. DM. 1888.

Selvportrætter: Pennetegning 1853 (Fr.borg), Maleri (sst., formentlig 1854), Akvarel 1858 og 1865, Radering 1880, Malerier 1886 (hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg) og 1888 (Uffizierne). — Tegning af C. Kølle. Maleri af H. Olrik (Fr.borg) og af P. T. Bloch. Portrætteret paa P. S. Krøyers Gruppebilleder Musik i Atelieret (1886) og Aftenselskab i Ny Carlsberg Glyptotek (1888). Træsnit af W. Obermann efter Tegning af H. Olrik (1865) og af W. Meyer (1870 og 1879). Litografi efter Fotografi (1873). Træsnit af H. P. Hansen 1880 — i Type med Fr. Schwartz' Radering af 1903 — og af Brend'amour 1890. Buste af C. Peters 1867 (Fr.borg).

C. Bloch. Udvalg af hans Kunst og lidt om ham selv, 1890. J. R. Thiele: Beskrivende Fortegnelse over C. Blochs Raderinger, 1898. Kunst, II, 1900. Smaa Kunstbøger Nr. 9, 1913. Rikard Magnussen: Carl B. 1834—90, 1931.

O. Andrup.

Bloch, Jacob Christian Demant, f. 1859, Søofficer. F. 6. Aug. 1859 i Kerteminde. Forældre: Fabrikant Christian Jacobsen B. (1813—62) og Kirstine Rasmine Birgitte Demant (1826—1903). Gift 27. Dec. 1887 i Odense med Marie Cathrine Gabrielle Østerby, f. 19. Marts 1860 paa Dollerupgaard ved Lunderskov, D. af Forpagter Rasmus Ø. (1827—79) og Hansine Birgitte Demant (1825—94).

B. blev Kadet 1877, Sekondløjtnant 1881, Premierløjtnant 1883, Kaptajn 1899 og Kommandør 1909. Han deltog 1886—87 i Ryders Opmaalingsekspedition i Grønland Nord for Upernivik og ledede 1890 selv en Opmaaling i Sydgrønland. 1892—95 var han Skoleofficer og 1899—1903 Næstkommanderende ved Søofficerskolen, i de mellemliggende Aar var han Fyrinspektør. 1905—09 var han Chef for Flaadens Mærkevæsen, 1909—19 Direktør for Søkortarkivet. Han udførte sin Tjeneste her som andetsteds med Samvittighedsfuldhed og Dygtighed. 1917 var B. Formand i en international Voldgiftsdomstol i Haag i Anledning af to tyske Undervandsbaades Internering i Holland, 1918 Med-

lem af »Igotz Mendi« Kommissionen i Kbh. og s. A. Medlem af en international Voldgiftsdomstol i Berlin i Anledning af Dampereen »Ivigtut«s Sænkning i Atlanterhavet. Som Danmarks Delegerede deltog han 1919 i den internationale hydrografiske Konference i London, hvor der blev taget Bestemmelse om Internationalisering af Søkort og Farvandsbeskrivelser m. m., og hvor Oprettelsen af det international-hydrografiske Bureau, der fik Sæde i Monaco, blev vedtaget. Ved opnaaet Aldersgrænse s. A. fik han sin Afsked fra Søofficerskorpset og udnævntes til Kommandant i Nyboder, i hvilken Stilling han forblev til 1930. — R. 1901. DM. 1910. K.² 1916. K.¹ 1926.

Th. Topsøe-Jensen.

Bloch, Harald Emil, 1836—1914, Kunsthistoriker. F. 14. Dec. 1836 i Kbh. (Holmens), d. 7. Jan. 1914 sst., begr. sst. (Ass.). Broder til Maleren Carl B. (s. d.). Ugift.

B. uddannedes først som Forretningsmand, men forlod Handlevæsenet efter nogle Aars Forløb for helt at hellige sig sine kunsthistoriske Interesser. Han tog Studentereksamen 1863, søgte Vejledning i sit Fag hos Høyen og C. J. Thomsen og foretog en Studierejse til udenlandske Museer, særlig hollandske. Efter at have udgivet et Skrift om nederlandsk Maleri i 17. Aarh., »Hollandske Kunstnere« (1869) blev han Inspektør ved Den kgl. Maleri- og Skulptursamling efter Høyens Død 1870, samtidig med at O. D. Rosenørn-Lehn blev Direktør. Under dennes Styrelse (indtil 1892) var B. da Galleriets egentlige faglige Leder, og fra 1883 forenede han denne Stilling med Embedet som Inspektør ved Den kgl. Kobberstiksamling. Ved Oprettelsen af Statens Museum for Kunst blev B. 1896 Direktør ved dette som Chef for de tre nævnte kgl. Kunstsamlinger; sin Afsked tog han 1911 efter at have været knyttet til Kunstmuseet i 41 Aar. B. var den udprægede Connaissanceur-Type, havde en forfinet Smag og et skarpt Blik, sad ogsaa inde med betydelige Kundskaber, særlig i Grafikkens Historie, men som Museumsleder savnede han Initiativ og viste kun liden Forstaaelse af Museets opdragende Betydning og af dets Forpligtelser over for yngre dansk Kunst. Da endelig de Pengemidler, som Museet kunde disponere over til Indkøb, var særdeles ringe, maatte særlig Malerisamlingens Udvikling stagnere under hans Administration, medens Kobberstiksamlingen dog fik værdifulde Forøgelse. B.s Forfatterskab er hverken omfattende eller betydeligt. Foruden Katalogarbejder og det ovenfor nævnte Skrift har han kun udgivet et Par Studier over grafisk Kunst, »Albrecht Dürer« (1874), »Blade af Kobberstikkunstens Historie« (1879), og

skrevet den biografiske Tekst til det smukke Værk »J. T. Lundbye, Billeder i Træsnit med Digte af Holger Drachmann« (1884). — R. 1885. DM. 1897. — Portrætteret af Carl Bloch paa Gruppebilledet Et Overfald 1857. Tegning af samme (Ungdomsbillede) i Kobberstiksamlingen. Kultegning af samme fra 80'erne. Kultegning af P. T. Bloch paa Kunstmuseet. Radering af Carl Bloch 1868.

Ill. Tid. 23. Dec. 1906 og (af G. Philipsen) 20. Aug. 1911. Karl Madsen i Politiken 10. Jan. 1914. Kunstmuseets Aarsskrift s. A., S. 155.

Christian Elling.

Bloch, Jørgen Victor, 1812—92, Præst. F. 25. Sept. 1812 i Lønborg ved Skern, d. 21. Dec. 1892 paa Frbg., begr. i Vig. Forældre: Sognepræst Jørgen B. (1767—1838) og Gjertrud Fog (1772—1840). Gift 15. Juli 1833 i Ringkøbing med Agathe Theodorine Benedicta Thorlacius, f. 6. el. 9. Jan. 1811 paa Gaarden Gythaborg paa Island, d. 1. Jan. 1872 i Vig, D. af Assessor og Sysselmand, senere Byskriver i Ringkøbing Theodor T. (1774—1850) og Gytha Horwitz (1782—1850).

Efter at have nydt den første Undervisning i Hjemmet blev B. Student 1829 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn og teologisk Kandidat 1833. S. A. blev han konst. Lærer ved Randers lærde Skole, men allerede 1834 vendte han tilbage til Kbh., hvor han for en Afhandling om Kristi Himmelfart erhvervede den teologiske Licentiatgrad (1835). Derpaa var han et Par Aar konst. Adjunkt i Horsens, blev 1837 Sognepræst i Borbjerg og n. A. sin Faders Eftermand i Lønborg og Egvad. 1851 blev han tillige Provst for Hind, Bølling og Nørre Herreder. Efter tidligere forgæves at have søgt Valg baade til den grundlovgivende Rigsforsamling og til Folketinget (Skern 1849) blev han i Valgperioden 1855—59 Landstingsmand for 11. Kreds. Nogle Uger efter at han var valgt til Landstinget, blev han kaldet til Sognepræst i Kerteminde; 1868 blev han forflyttet til Vig og Asminderup, tog sin Afsked 1881. Som Landstingsmand havde B. en Hovedandel i Loven om de frie Fattiggasser 1856; s. A. indsendte han sammen med Præsterne A. E. Meinert og C. Viborg til Kultusministeriet et Forslag til Lov angaaende en Ordning af Folkekirkens Forfatning, der dog ikke fik videre Betydning. Da han 1861 stillede sig til Folketinget i Ringkøbing Amts 5. Kreds, opnaede han ikke Valg. I Kerteminde virkede han sammen med Friskolemanden Chr. Kold og støttede dennes Friskole i Dalby i en Pjece: »Selskabet for den danske Almueskole« (1857), hvori han skildrede Friskolens Undervisningsmaade. B. blev Formand for det nævnte

Selskab og forfægtede Friskolens Ideer over for forskellige Angreb. Som Præst sluttede han sig nærmest (»Breve om Præstefrihed« m. m., 1865; »Grundtvigianismens Selvkritik«, 1866) til den grundtvigske Retning, og i flere Smaaskrifter hævder han en irenisk Betragtning af de konfessionelle Modsætninger med stærk Fremhævelse af Fællesskabet om det grundkristelige og med Haab om en ny Pinsetid for Kirken. Efter i nogle Aar at have virket for at samle oplyste og frisindede Kristne af forskellige Kirkeafdelinger til en Fællesmission blandt Muhammedanerne foretog han 1867 en Rejse til Athen for at indlede den Samvirken mellem den nordiske og den græske Menighed, som efter hans Opfattelse var varslet i Johannes' Aabenbaring (2, 9, jævnført med 3, 9). Efter Hjemkomsten virkede han et Par Aar gennem »Kristeligt Folkeblad« og »Kirkebudet« for Tanken om en saadan Fællesmission, og ved Deltagelse i den ireniske Kongres i Bonn (1874). Paa anden Maade viste han sin Sympati for en Sammenslutning af alle Kristne paa Fællestroens Grund. Under Pseudonymet Jørgen Jørgensen udgav han 1869 »To Lystspil og en Fortælling«. — R. 1891. — Maleri i Familieej. Litografier 1861 efter Fotografi og af Har. Jensen 1894.

Lars Andersen: J. V. B., 1893. Erindringer i Hardsyssels Aarvog, 1920. Chr. Siegmundfeldt i Nord. Missions-Tidsskr. 1916.

Fr. Nielsen (A. J. Rud).*

B. udgav 1837 »Nogle grammaticalske Bemærkninger om den vesterjydske Dialect, oplyste ved ethnographiske og geographiske Billeder, af en jydsk Philolog«. Der er næppe Tvivl om, at han selv er Forfatteren. Interessen for Jysken har han taget i Arv efter sin Fader, som 1807 indsendte en lille vestjysk Ordsamling og nogle grammatiske Bemærkninger til Videnskabernes Selskabs Ordbog. B.s »Bemærkninger« angiver selv, at de er et grammatisk Tillæg til Molbechs Dialekt-Leksikon. Lydlæren er knapt, men godt behandlet, ikke uden nogen Kritik af Blichers Indledning til de østjyske Digte i »Samlede Digte«, II (1836). Endnu betydeligere er Fremstillingen af Formlæren, hvor saa godt som alt væsentligt er kommet med. J. Byskovs Redegørelse for Brugen af de vestjyske bestemte Artikler er i de store Træk allerede foregrebet; Redegørelsen for Substantivernes Køn er fuldt ud tilfredsstillende. I det hele maa Bogen siges i al sin Knaphed at give fortræffelig Besked, og den indtager en smuk Plads i den danske Dialektforsknings Historie.

Marius Kristensen.

Bloch, Jens, ca. 1760—1830, Biskop. F. 27. Juni ca. 1760 (Angivelserne varierer fra 1760 til 1764) i Hals, d. 4. Juli 1830 i Viborg, begr. sst. Forældre: Skibskaptajn og Borger i Aalborg, siden kgl. Overstyrmand Rasmus B. (ca. 1734—1804) og Anne Christine Lassen Banner (ca. 1728—78). Gift 26. Juni 1798 paa Bellevue (Holmens) med Christine Meincke, døbt 1. Febr. 1782 i Trondhjem, d. 4. Nov. 1824 i Viborg, D. af Grosserer Henrik M. (1746—1827) og Louise Viide (1746—1811).

Tre Aar gammel kom B. fra Hjemmet til sin Faders Svoger, Kommandør Henrik Jansson, hvis Undervisning han nød, til han i sit 12. Aar af Faderen blev sendt til Riga for at uddannes paa et Handelskontor. Men da han havde afgjort Ulyst til Handel og Søfart, blev han taget hjem til Danmark igen, og efter nogen Tids Ophold hos Præsten Johs. Clausen i Nørre Sundby kom han i Aalborg Latinskole og dimitteredes derfra 1780. Ivrig i sine Studier, som han var, varede det ikke længe, inden han havde underkastet sig saavel den filologiske Eksamen (1782) som teologisk Attestats (1784), og han blev derefter Dekan paa Kommunitetet. 1786 tiltraadte han en længere Udenlandsrejse, studerede to Aar i Göttingen, hvor han særlig nød godt af Heynes Undervisning, og rejste videre gennem Tyskland, Holland og Frankrig. Hans Haab stod til en Virksomhed som Universitetslærer. Da han under Opholdet i Göttingen havde erhvervet Magistergraden i Filologi fra Kbh.s Universitet, benyttede han straks efter sin Hjemkomst 1790 sin Ret til at holde Forelæsninger ved Universitetet og læste over udvalgte græske Forfattere. Men til fast Ansættelse som Docent lykkedes det ham ikke at naa. En Disputats for den filosofiske Doktorgrad om den byzantinske Forfatter Theodorus Metochita endnu 1790 bragte ham ikke nærmere til det ønskede Maal. Derimod modtog han s. A. Præsteembedet i Stifts-Bjergby. I den landlege Præstegaard glemte han dog ikke sine græske Klasikere, og 1792 udkom hans Oversættelse af Xenofons »Sokratiske Mærkværdigheder«. Men i Længden kunde den lærde Mand med den stærke videnskabelige Trang ikke finde sig i Landsbypræstens Virksomhed, og 1795 blev han forflyttet til Holmens Kirke i Kbh., hvor han med korte Mellemlum forfremmedes fra nederste til øverste Kapellan 1796 og 1797 til Provst og Sognepræst. 1795 modtog han den teologiske Doktorgrad fra Universitetet i Kiel for en indsendt utrykt Afhandling »de anthropologia Mosaica«, og s. A. blev han Medlem af Det kgl. norske Videnskabers Selskab i Trondhjem. 1804 blev han P. Hansens Eftermand som Biskop over Kristianssands Stift, men i Norge blev hans Virksomhed kun

meget kort, idet han allerede n. A. forflyttedes til Bispestolen i Viborg. B.s teologiske Sympatier gik vistnok overvejende i rationalistisk Retning, og som Biskop i Norge var han i hvert Tilfælde en skarp Modstander af H. N. Hauge, hvem han ansaa for en farlig Folkeforfører. For øvrigt roses han meget for sin milde, humane Tænkemaade, og da han var formuende, faldt det ham ikke svært at vise Hjælpsomhed over for trængende. Skønt der ikke var noget imponerende over B. og han ofte vakte Latter ved sin utrolige Distraction, nød han dog almindelig Anseelse. Dette skyldtes ikke mindst den betydelige Lærdom, han sad inde med, men som kun har sat faa Frugter i Litteraturen. — R. 1810. K. 1817. DM. 1826. — Maleri i Viborg Domkirke. Miniature i Familie-eje. Sandstensstele af H. E. Freund paa Kgd. i Viborg.

Levned i Afskeeds-Prædiken holden i Holmens Kirke den 26. Februar 1804. Nyt theol. Bibl., XVIII, 1830, S. 350—56. N. C. Øst: Materialier, 1835, S. 611. A. Faye: Christianssands Stifts Biske- og Stiftshist., 1867, S. 447 ff. K. L. Rahbek: Erindringer, III, 1825, S. 347 f. H. G. Heggtveit: Den norske Kirke i det 19. Aarhundrede, I, 1905—11, S. 461—62. Th. Oppermann: H. E. Freund, 1916, S. 126, 164.

Bjørn Kornerup (A. Jantzen).

Bloch, Jørgen Karstens (Georgius Castanæus), 1717—73, Biskop, Personalhistoriker. F. 12. Juni 1717 i Odense, d. Natten mellem 7. og 8. Jan. 1773 i Ribe, begr. sst. Forældre: Stiftsprovst Mathias Andersen B. (1682—1729) og Sille Karstens (1690—1765). Gift 21. Maj 1743 i Kbh. (Garn.) med Johanne Dorothea Rosenberg, døbt 22. Marts 1714 i Kbh. (Holmens), d. 10. Juni 1793 i Kolding, D. af Artillerikaptajn Christian Edvardsen R. (d. 1753) og Lieveke Jacobsdatter Gamst.

Efter 1736 at være blevet Student fra Odense Gymnasium blev B. 1740 teologisk Kandidat. Han havde tolv Aar gammel mistet sin Fader og maatte derfor af Mangel paa Understøttelse en kort Tid paatage sig Korrekturarbejde ved Høpffners Hof- og Universitetsbogtrykkeri; derefter vikarierede han 1741—42 ved Krigshospitalets søndre militære Skole. 1742 ansattes han ved den nordre. Han katekiserede samtidig baade paa Dansk og Tysk i Garnisons Kirke og prædikede med flere 1741 paa Tysk i Stokhuset. 1743 blev han Præst ved Søetatens Kvæsthus; tillige skulde han som 4. Præst bistaa Præsterne ved Holmens Kirke. I den Anledning siger hans hidtidige Foresatte Provst Hviid, at han er grundig i sine Studier, ren i sin Lærdom og ustraffelig i sit Levned. 1746 tog B. Magistergraden. Han havde ved flere Lejligheder prædiket for de kongelige, og 1747 blev han uden Ansøgning

kaldet til Hospitalspræst i Odense og Præst i Paarup, men frabad sig Embedet. Under Hofprædikant Bangs Sygdom havde B. prædiket for ham, og i Maj 1751 fik han Ordre til vedblivende at besørge hans Tjeneste, 1752 nævnes han blandt de Præster, der ved deres Lærdom og Levned fortjener Forfremmelse, og efter Bangs Død blev han s. A. dansk Slotspræst ved Christiansborg Slot. 10. Aug. 1764 udnævntes han til Biskop over Ribe Stift, et Embede, som han selv betegnede som det mest besværlige i det ganske Rige, og ved Christian VII.s Salving erholdt han den teologiske Doktorgrad. — B. var en dygtig Biskop og skal have besiddet en elskelig Karakter. Han var meget belæst, noget frygtsom og undselig. Han brugte lang Tid til at forberede sig paa sine Prædikener, som han læste op, hvad der bevirkede, at flere Præster fulgte deres Biskops Eksempel. B. har udgivet nogle af de Taler, han har holdt for de kongelige, men hans sparsomme litterære Virksomhed er uden Betydning for Nutiden; derimod har han indlagt sig blivende Fortjeneste som personalhistorisk Samler. Efter hans Død blev hans Samlinger erhvervet af G. L. Baden; af disse findes nu i Universitetsbiblioteket (Add. 138—40 Fol. og Add. 238 b 4°) hans ypperlige Materialier til den fynske Gejstligheds Historie fra Reformationen (tillige omfattende Lolland-Falster, der dengang hørte til Fyns Stift), hvoraf Provst L. P. Næraae 1787—90 i Odense udgav 1. Bd. og 2. Bd.s 1. Hæfte. Fra Badens Papirer stammer ogsaa nogle paa gamle Landkort med B.s Haand skrevne Optegnelser om Præster og Skolemænd fra forskellige Steder i Danmark og Norge, der nu findes i Rigsarkivet. I Det kgl. Bibliotek findes Tilføjelser og Rettelser til hans fynske Gejstligheds Personalhistorie i Ny kgl. Saml. 8° 350 d.

B. Brorson: Ligprædiken over Jørgen Karstens Bloch, 1773. Hans Levnedsbekrivelse i Thott 4°, 1921, S. 399—408. Kirkehist. Saml., 3. Rk., V, 1884—86, S. 691. Personalh. Tidsskr., 1. Rk., V, 1884, S. 169. Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn, 1824, Nr. 59—60. Adresseavisen 1773, Nr. 15.

Th. Hauch-Fausbøll.

Bloch, Jørgen, 1839—1910, Sprogforsker. F. 16. April 1839 i Kbh. (Holmens), d. 10. Jan. 1910 sst., begr. paa Frbg. Forældre: Manufakturhandler Christen Laurits Georg B. (1799—1884) og Oline Sofie Frederikke Hadsund (1814—46). Ugift.

B. blev Student 1857 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, cand. phil. 1858, studerede først Teologi, siden nordisk Filologi under N. M. Petersen, men tog ingen Embedseksamen. 1870 ansattes han i Kongerigets Arkiv som Assistent, blev 1885 Fuld-

mægtig og var 1889—1909 Arkivsekretær i Rigsarkivet. Han udgav for Arkivet »Rentekammeret 1660—1848« (1892), »Finansarkiverne 1660—1848« (1900) og »Stiftamtmand og Amtmand 1660—1848« (1895). Særlig Betydning for B. fik Svogeren Svend Grundtvig, hvis Medhjælper han blev bl. a. ved den store Udgave af »Danmarks gamle Folkeviser«. Sammen med ham og efter hans Død alene udarbejdede B. sit Hovedværk, et vældigt Haandskrift i sytten Kvartbind og tre Foliobind indeholdende (med normaliseret Retskrivning) samtlige kendte Opskrifter af færøske Folkeviser med tilhørende færøsk Ordbog (Eksemplar i Dansk Folkemindesamling i Det kgl. Bibliotek, Afskrift i Norsk Folkemindesamling, Oslo). B. var ikke alene en fin Kender af ældre nordisk Litteratur, men var ogsaa nøje fortrolig med dansk Litteratur- og Personalhistorie i 18. Aarh.; især følte han sig tiltalt af den Bernstorff-Schimmelmann'ske Kreds, hvis Kultur, sværmeriske Hjertelag og begejstrede Pligtfølelse stod hans eget Væsen nær. I »Museum« udgav B. en Dei af sine rige Materialsamlinger vedrørende dette Tidsrum, bl. a. »En Brevveksling fra Struenseetiden«, »Brevveksling fra Aug. Hennings' Rejse i Jylland 1779«, »To miskendte Venner« m. m. Endvidere udarbejdede han en fuldstændig Ordsamling til alle Holbergs Værker, et Haandskrift paa et Par Tusinde Sider i Folio, samt Ordsamlinger vedrørende N. F. S. Grundtvigs Skrifter. Sidstnævnte to leksikalske Arbejder er efter B.s Død blevet udnyttet i den store danske Ordbog. B. var en hjælpsom, myreflittig og grundlærd Mand; i Stilhed har han ved sine imponerende Flidsarbejder ydet Videnskaben meget vigtige Tjenester. — Efterladte Samlinger i Det kgl. Bibliotek. — R. 1898. DM. 1909.

V. Dahlerup i Berl. Tid. 15. April 1909. A. Olrik i Danmarks Folkeminder, VI, 1910, S. 60.

H. Grüner-Nielsen.

Bloch, Lauritz Heymann, 1844—1924, Fabrikant. F. 19. Marts 1844 i Lemvig, d. 29. Okt. 1924 paa Skovlund ved Tikøb, begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Farver Carl Edvard B. (1815—92) og Ane Maria Lund (1823—1902). Gift 1° 29. Sept. 1868 i Junget med Dorteia Andersen, f. 24. Sept. 1842 i Junget, d. 31. Marts 1892 i Kbh., D. af Gaardejer Anders Christensen (1800—66) og Inger Pedersdatter (1814—91). 2° 10. Jan. 1894 paa Frbg. med Emilie Johanne Vilhelmine Hansen, f. 21. Dec. 1862 i Kbh. (Helligg.), D. af Viktualiehandler, senere Grundejer Hemming H. (1825—1902) og Othine Jensine Vilhelmine Kragh (1828—90).

B. lærte Handel i Thisted og grundlagde 1868 en Købmands-

forretning i Selde i Salling. 1872 flyttede han til Kbh., hvor han begyndte Fabrikation og Salg af Glansstivelse og Sundhedssalt, senere af Sæbe og Vaskepulvere. Ved Flid og Paapasselighed arbejdede han Virksomheden — Heymann B. & Co. — frem til et betydeligt Omfang, baade paa Fabrikations- og paa Handelsomraadet, og trak sig først tilbage, da Virksomheden 1920 gik op i Koncernen Akts. Dansk Sæbeindustri. Sønnen *Anders Ingo Thorkild Heymann B.* (f. 1884), der 1910 var optaget i Firmaet og 1916—20 var Formand for Foreningen af danske Toiletsæbe- og Parfumefabrikanter, fulgte med over i Aktieselskabets Bestyrelse. Ved Koncernens Opløsning 1929 overgik Heymann B. & Co. paa andre Hænder. B. var en samfundsinteresseret Mand, hvis Godgørighed og humane Sindelag jævnligt gav sig Udslag. Ud over hans erhvervsmæssige Indsats er der Grund til at fremhæve hans mangeaarige Tilknytning til Zoologisk Have, hvor han var Medlem af Bestyrelsen 1888—1921 og Formand for Direktionen 1905—20. — Konsul for Liberia 1886. — R. 1885. — Træsnit af H. P. Hansen 1884 og 1890.

P. Koch Jensen.

Bloch, Niels Brønlund, 1720—92, Missionær. F. 19. Marts 1720 paa Gaarden Bredstrand, Øksnes i Vesteraalen, d. 15. Juni 1792 i Lier, begr. paa Frogner Kgd. Forældre: Proprietær, senere Gæstgiver i Furresund ved Bergen Jens Gjevvert B. og Kirstine Poulsdatter Egede (1685—1748, gift 1° før 1706 med Sognepræst i Torsken Lauritz Hansen Sæblad, d. 1707, 2° ca. 1714 med Sognepræst i Øksnes Jokum Frederik Miltzoug, d. 1716). Gift 1747 med Karen (Catharina) Wiibe, f. 17. Maj 1720 i Roskilde, d. 15. Aug. 1775 i Lier, D. af Borger i Roskilde Morten Jørgensen W. (f. 1680) og 2. Hustru Birgithe Hansdatter.

B. sattes 1734 i Bergens Katedralskole, hvorfra han 1741 dimitteredes til Universitetet, og efter anden Eksamen tog han fat paa at studere Teologi. Paa Tilskyndelse af sin Morbroder Hans Egede og ved Læsning af dennes Skrifter bestemte han sig til at gaa til Grønland og blev allerede 1742 paa Morbroderens Anbefaling optaget paa Det grønlandske Seminarium. Under Paavirkning af pietistiske Kredse i Kbh. gennemgik han en religiøs Vækkelse og blev 1743 »Catechete og Aften-Sangs Prædikant« ved Vartov, hvor Fætterten Poul Egede var Præst. Da han samtidig maatte passe sine Studier baade paa Universitetet og Seminariet, blev han syg af Overanstrengelse, kom i Tvivl om sine Evner til Missionsgerningen og trak sig 1745 tilbage fra Seminariet. Han kunde dog ikke slippe Tanken om Grønland og greb derfor med Glæde

til, da Missionskollegiet i Efteraaret 1746 paa Grund af en Missionærs uventede Hjemkomst tilbød ham dennes Plads. I April 1747 rejste han til Grønland, hvor han fik Station i Christianshaab som Missionær for Diskobugten. Han lagde sig med stor Iver efter Sproget og opnaaede ret snart Færdighed deri, kastede sig med utrættelig Nidkærlighed ind i Missionsarbejdet og vandt, udstyret som han var med Egede'nes Evne til at gøre sig afholdt, stor Tillid hos Befolkningen, som skarevis meldte sig til Daabsforberedelse. I sin Fætter Peder Egede (s. d.), der 1749 kom til Diskobugten, fik han en jævnbyrdig Medarbejder, og Missionen havde stærk Fremgang under deres Ledelse. Da Grønlandsmonopolet 1750 overgik fra Jac. Severin til Det Almindelige Handelskompagni, tvang Udeblivelse af Kompagniets Skib Fætrene til at trække Lod om, hvem af dem der skulde hjem med Severins Skib, idet der var Proviantmangel. Loddet traf B. til hans egen og Grønlændernes Sorg. Imidlertid mødte man efter nogle Dages Sejlads Kompagniets Skib, hvormed B. da straks vendte tilbage. Hans Tilbagekomst medførte et endnu stærkere aandeligt Røre i Befolkningen, og han oprettede nu en ny Missionsstation i Claushavn, hvor han trods Epidemi og andre uheldige Forhold i Løbet af faa Aar samlede en anselig Menighed. 1752 havde han imidlertid maattet hjemsende sin Familie paa Grund af Hustruens Svaghed, og da hendes Helbredstilstand ikke tillod hende at leve i Grønland, maatte han selv hjemgaa 1754 efter bl. a. at have uddannet to Vajsenhusdrenge i Sproget og Missionsgerningen. — Sammen med sin Formand Peder Willing udarbejdede B. en »Plan til Missionens bedre Drivt« og efterlod ved Christianshaab forskellige Manuskripter paa Grønlandsk til Gavn for Eftermænd. I den grønlandske Salmebog findes stadig Salmer af ham. — Efter Hjemkomsten assisterede B. Poul Egede ved Undervisningen i Grønlandsk og var 1755 Feltpræst ved den kgl. Fodgarde. 1756 blev han Sognepræst i Tinn i Telemarken og 1774 i Lier ved Drammen.

Selvbiografi i Personalh. Tidsskr., 1. Rk., IV, 1883. Sst. 3. Rk., III, 1894, S. 190 ff. H. Ostermann: Den grøn. Missions og Kirkes Historie, 1921.

H. Ostermann.

Bloch, Niels Hofman Sevel, 1761—1829, Forfatter. Døbt 14. Juli 1761 i Aalborg, d. 1. Dec. 1829 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Raadmand, By- og Raadstueskriver i Aalborg Søren B. (1731—82) og Ane Marie Sevel (1732—1809). Ugift.

B. blev Student 1778 fra Aalborg og lagde sig efter Studiet af

klassisk Filologi og Filosofi. I Aarene 1785—87 besøgte han flere Gange Norge. Imidlertid var han kommet i Forbindelse med en international Eventyrer, Tyskeren Johan Gottlieb Herman, der under Navn af Pallini og Mortczini vakte en Del Opsigt i Kbh. B. var i Begyndelsen betaget af hans Mystik, men indsaa senere, at han var en Svindler, og førte i Aarene 1788—89 en skarp Polemik imod ham, støttet af W. H. F. Abrahamson og af Schack Staffeldt, der var B.s nære Omgangsven. 1795 promoveredes B. til Dr. phil. ved Kiels Universitet for en Afhandling »De vita Samii Philosophi«, og han benyttede derefter sin jus docendi til at holde Forelæsninger ved Kbh.s Universitet over en Række højest forskellige Emner som Handelsgeografi, engelsk Sprog, Filosofiens Historie, Shakespeare, berømte græske Mænds Levned m. m. Sidstnævnte Forelæsning stod i Forbindelse med Udarbejdelsen af hans Livs Hovedværk »Navnkundige Grækers korte Biographier« (I—II, 1800—02), der til Dels er bygget paa Førstehaandsstudier. I øvrigt maatte han fra Morgen til Aften slide med Informationer for at kunne underholde sin Moder. 1802—06 var han konstitueret som Konrektor ved Trondhjems Skole, og disse Aar regnede han for de lykkeligste i sit Liv trods de personlige Kontroverser, han der havde med Byens højeste Gejstlighed. Under sit Ophold i Trondhjem begyndte han Udgivelsen af et populærvidenskabeligt Tidsskrift »Throndhlemske Blandinger« (Hæfte 1—3, 1804), hvori han meddelte flere Oversættelser af Oldtidens Klassikere, og som desuden indeholder historisk-topografiske Bidrag af Interesse. Da B. 1806 forlod Trondhjem, vilde han sejle til Kristiania paa et Rostock-Skib, men dette blev opbragt af en engelsk Fregat, og han maatte igen tilbage til Trondhjem. Han rejste da over Land til Kristiania, og Udtog af sin Dagbog paa denne sidste Rejse har han meddelt i et særskilt lille Skrift, »Reise-Iagttagelser« (1808) som en Slags Haandbog for rejsende. Efter sin Hjemkomst levede han i Kbh. som Litterat til sin Død. Han ernærede sig ved Journalistik, redigerede Dagbladet »Dagen« 1816—17 og oversatte en stor Del Skrifter af historisk og skønlitterært Indhold. Under Pseudonymet N. Sørensen forsøgte han sig ogsaa som humoristisk Forfatter. Han var Medlem af flere videnskabelige Selskaber. — Tit. Professor 1817. — Stik af A. Flint.

Francis Bull i Norsk biografisk leksikon, II, 1925.

R. Paulli (A. Jantzen).

Bloch, Otto Diderik, 1766—1831, Filolog. F. 15. Febr. 1766 i Viby paa Hindsholm, d. 15. Juni 1831 i Kbh. (Trin.), begr. sst.

(Trin.). Forældre: Sognepræst Laurits B. (1731—73) og Anne Marie Lütken (1746—72). Ugift.

Efter at B. tidlig havde mistet sine Forældre, blev han opdraget af en Faster i Odense, fra hvis Latinskole han blev dimitteret 1784. Han studerede derefter i Kbh., tog teologisk Eksamen 1787 og filologisk Eksamen 1790. Han var en Tid Alumnus paa Elers' Kollegium og Vicedecanus ved Kommunitetet. Efter Eksamen blev han Hører ved Vor Frue Skole og tog 1792 Magistergraden med et lille Skrift »De carmine epico Apollonii Rhodii«, hvori han giver en Karakteristik af denne Digter, nærmest i Sammenligning med Homer og andre episke Digtere. 1797 blev han Overlærer, men maatte allerede 1798 paa Grund af Svagelighed tage sin Afsked med Ventepenge. Trods vedblivende Sygelighed blev han 1813 ansat som Amanuensis ved Universitetsbiblioteket, hvor han 1814 blev 2. og 1829 1. Underbibliotekar. Han fik tillige Bestyrelsen af Kommunitetets Bibliotek. Medens han var ansat ved Universitetsbiblioteket, hvor han roses for sin Hjælpsomhed mod de besøgende, undersøgte han flittigt de derværende latinske og især græske Haandskrifter. Frugten af sine Studier offentliggjorde han til Dels selv i Tidsskrifter; men desuden meddelte han lejlighedsvis med stor Uselvskhed tyske Filologer Oplysninger om det, som han havde fremdraget, bl. a. Stykker af Grammatikeren Herodianos og Lægen Galenos; sidstnævntes Skrift »Synopsis de pulsibus« blev saaledes for første Gang udgivet efter Materiale leveret af B. (i Kühns Udgave Bd. IX, 1825). Han omtales ogsaa med stor Anerkendelse af B. G. Niebuhr i Fortalen til 1. Bind af Bonn-Udgaven af Konstantinos Porfyrogenetos (1829). Selv udgav B. ligeledes efter et københavnsk Haandskrift for første Gang en anonym græsk Dialog »Hermippus sive de astrologia« (1830). — Tit. Professor 1829. — Silhouet i Privateje.

M. Cl. Gertz (Hans Ræder).*

Bloch, Oscar Thorvald, 1847—1926, Læge. F. 15. Nov. 1847 i Kbh. (Holmens), d. 19. Juni 1926 i Hellebæk, begr. i Kbh. (Ass.). Broder til Maleren Carl B. (s. d.), Emil B. (s. d.) og William B. (s. d.). Ugift.

B. blev Student 1866 fra Borgerdydskolen i Kbh., tog medicinsk Eksamen 1872, var derefter Kandidat ved Sindssygeanstalten ved Aarhus 1872, Reservekirurg ved Frederiks Hospital Afd. D. (under Plum) 1876—78 og Prosektor ved Kommunehospitalet 1879—81, blev Dr. med. 1879 (»Om acut infectiøs Osteolymphangitis«). Han var Privatdocent ved Universitetet 1880, blev kst. Docent i Ana-

tomi sst. 1881 og var Censor ved medicinsk Eksamen 1883—85. Efter Konkurrence med Oscar Wanscher og E. A. Tscherning 1885 blev han Docent i klinisk Kirurgi og Overkirurg ved Frederiks Hospital 1886, Professor extraordinarius 1897, ordinarius 1899. Efter atten Aars Virksomhed som Overkirurg trak han sig tilbage og overtog Professoratet i operativ Kirurgi 1904, hvilken Stilling han beklædte til 1913. Han var Medredaktør af »Hospitalstidende« 1878—88, Udgiver af »Nordisk Medicinsk Archiv« 1886, Forstander for Tandlægeskolen 1888, for Samfundet for Vanføre 1896, Medlem af Sundhedskollegiet 1896—1907, blev fungerende Livlæge hos Kronprins Frederik 1892, fast ansat 1894, var Livlæge hos Frederik VIII. til dennes Død 1912. — Foruden talrige mindre Afhandlinger har B. udgivet »Saar og Saarbehandling« (1880), »Bandager« (1883), »Om Døden« (2 Bd., 1903, 2. Udg. 1914), hvori han søger at vise, at den døende ikke føler Dødskampen; endvidere det medicinalhistoriske Værk »Om Slangen« (1920) og det mægtige, ufuldendte Værk »Chirurgien i kliniske Forelæsninger« (I—III, 10 Bind, 1905—16).

Allerede som ganske ung havde B. sat sig det Maal at blive Overkirurg og Professor. Som ung Kandidat vikarierede han en Del for Læger paa Landet og modtog her blivende Indtryk af det alvorlige i Lægens Gerning, det store Ansvar og de Vanskeligheder, som den praktiserende Læge staar over for, sammenlignet med Hospitalslægen, der har Adgang til saa mange Hjælpemidler og til at høre andres Mening. Disse Erfaringer i Forening med hans store Kundskaber kom ham senere til gode og prægede hans Lærergerning. Som ung Student havde han haft Lejlighed til (hos Saxtorph) at se de slette Resultater af Saarbehandlingen i den før-antiseptiske Tid i dennes allersidste Aar og til at følge Antiseptikkens Indførelse og den af denne fremkaldte Revolution i Saarbehandlingen og dermed i Kirurgien. Medens hans Forgænger, Saxtorph, nøje havde fulgt de af Lister selv angivne Principper for Saarbehandlingen, fulgte B. med i Antiseptikkens yderligere Udvikling Skridt for Skridt. Han fik indrettet Laboratorium til mikroskopiske og bakteriologiske Undersøgelser i den gamle Vognport paa Frederiks Hospital og indførte en betydningsfuld praktisk Forbedring i Forbindingsteknikken ved den i to Lag Filtrerpapir indpakkede sterile Forbinding, indeholdende vand-skyende Vat — saaledes som den endnu almindeligt bruges. B. trak sig tilbage som Overkirurg 1904, da han i for høj Grad følte Ansvaret ved den moderne Underlivskirurgi.

B.s største Betydning ligger i hans Lærervirksomhed. Hans

Forelæsninger var saaledes tilrettelagte, at de fremkaldte Spænding og Forventning hos Tilhørerne; ofte var de illustrerede af Anekdoter med en selvironisk Pointe. B. virkede imponerende paa de unge ved sin Kundskabsfylde, Lægemoral og akademiske Dannelse og ikke mindst ved sin stærke, ejendommelige og kultiverede Personlighed. — R. 1891. DM. 1902. K.² 1905. K.¹ 1911. — Malerier af Frants Henningsen 1873 og Erik Henningsen 1917. Portrætteret af Carl Bloch paa Gruppebilledet Et Overfald 1857 og af Aksel Jørgensen paa Maleri paa Studentergaarden 1929. Radering af Carl Bloch 1868. Træsnit efter Fotografi 1892.

Vilh. Schaldemose i Hospitalstid., LXIX, 1926, S. 589—92. K. K. K. Lunds-gaard i Ugeskr. f. Læger, LXXXVIII, 1926, S. 606 ff. Berl. Tid. 20., 22. og 28. Juni 1926. Minder fra Studenterdagene, udg. af E. Rindom, 1924. O. Bloch: Erindringer fra Det gamle Frederiks Hospital i Gads dsk. Mag. 1925 (udg. i Særtryk af Dansk Med. Hist. Selskab).

V. Meisen.

Bloch, Søren Niclas Johan, 1772—1862, Skolemand. F. 13. Febr. 1772 i Middelfart, d. 27. Juni 1862 i Kbh., begr. i Roskilde (Graabrødre Kgd.). Forældre: Sognepræst, senere Biskop Tønne B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 1° 27. Nov. 1794 i Odense (St. Knud) med Margrethe Magdalene Hensler, f. 23. Marts 1774 paa St. Thomas, d. 11. Sept. 1821 i Roskilde, D. af Premierløjtnant, senere Ritmester, Generaladjutant Bendix Wilhelm H. (1737—89, gift 2° 1783 med Anne Christine Kohl, 1748—1825, hun gift 3° 1793 med Biskop Tønne Bloch, s. d.) og Anne Marie Kragh (ca. 1747—80, gift 1° 1763 med Negociant Mathias Kirchhoff, d. 1766, 2° med Regimentsfeltskær Johan August Wieler, d. 1772). 2° 11. Okt. 1823 i Odense (Graabr.) med Henriette Marie Holmer, f. 18. Sept. 1791 i Odense (Graabr.), d. 6. Okt. 1878 i Roskilde, D. af Hospitalsforstander Peder H. (1752—1833) og Charlotte Amalie West (1760—1829).

B. gik først i Skole i Ribe, senere i Odense, hvorfra han blev Student 1788. Efter at have taget filologisk Eksamen 1793 blev han s. A. Hører ved Latinskolen i Odense og 1794 efter Rektors Død Subrektor, hvormed fulgte Forpligtelsen til i Rektors Sted at undervise i øverste Klasse, hvis Disciple B. trods sin Ungdom forstod at sætte sig i det rette Forhold til. Efter at have taget Doktorgraden 1796 avancerede han 1800 til Konrektor og blev 1806 forflyttet til Nykøbing F. som Rektor. Skolen her bragte han i Opkomst og tilvejebragte et nyt Skolelokale. Han vandt snart megen Anseelse, og da Skoledirektøren, Hertugen af Augustenborg, ofte raadførte sig med ham, fik han stor Indflydelse,

bl. a. paa Skoleforordningen af 1809. 1815 blev han Rektor i Roskilde, fra hvilket Embede han først tog sin Afsked 1850; han vedblev dog at fungere til 1851. Ogsaa af Skolen i Roskilde indlagde han sig store Fortjenester; han skaffede den 1817 paa ny en Katedralskoles Navn og Rettigheder, som den 1806 havde maattet afgive til Fordel for Vor Frue Skole i Kbh., og han fik opført saavel en Rektorbolig som en ny Skolebygning, ligesom han ogsaa virkede kraftigt for Bibliotekets Tilvækst. I pædagogisk Henseende indførte han betydningsfulde Reforme; han fik indført etaarige Klasser i Stedet for toaarige, fik den daglige Skoletid forkortet og var blandt de første, der indførte Gymnastik og Svømning som Undervisningsfag. Det var hans pædagogiske Princip, at »intet bør gøres for at glimre eller blot for en Eksamens Skyld, alt, for at Ungdommens Aand og Hjerte, Forstand og Smag kan uddannes«. Tvangsmidler, navnlig legemlige Straffe, var ham i høj Grad imod. Han paadrog sig vel Bebrejdelser for at udvise en for stor Lemfældighed, men forstod dog godt at opretholde Disciplinen og at vinde sine Disciples Tillid og Kærlighed. Han holdt stærkt paa den klassiske Dannelses Betydning og var imod Latinundervisningens Indskrænkning og Udvidelsen af Undervisningen i Naturvidenskaberne. — Hans litterære Virksomhed var væsentlig af pædagogisk Art, men spredte sig over mange Omraader. Han udgav en dansk Sproglære (1808—17), en græsk Grammatik (1796, udvidet 1803 og oftere oplagt), en græsk Læsebog (1823) og en hebraisk Formlære (1802 og 1819) m. m. Af mere videnskabelig Art var hans Studier over det græske Sprogs Udtale, som han offentliggjorde dels i Skoleprogrammerne, dels i »Revision der Lehre von der Aussprache des Altgriechischen« (1826). Han søgte her at godtgøre, at den nygræske Udtale i alt væsentligt havde været anvendt i Oldtiden. Dette gav Anledning til en Polemik, hvor i Danmark navnlig R. J. F. Henrichsen optraadte som B.s Modstander. I Skoleprogrammer udviklede B. i øvrigt oftere sine pædagogiske Grundsætninger. Af Betydning er ogsaa hans »Bidrag til Roskilde Domskoles Historie« (I—IV, 1842—46). I religiøs Henseende sluttede han sig til Rationalismen; han udgav »Ideeer til Forsvar for en fornuftgrundet Christendom« (1826). Til Forsvar for den danske Sag i Slesvig optraadte han flere Gange i Blade og Tidsskrifter. — Etatsraad 1843. — R. 1812. DM. 1840. — Maleri af C. A. Jensen 1830 i Familieeje. Litografi herefter af Em. Bærentzen 1840. Stik af A. Flint. Litografi af I. W. Tegner efter Daguerreotypi 1857. Medaillon paa Gravstenen af C. J. Rosenfalk.

Selvbiografi i Bidrag til Roskilde Domskoles Historie, I, 1842. Tidsskrift for Filologi og Pædagogik, IV, 1863. V. A. Bloch: Stamtavle over Søren Blochs Descendenter, 1903, S. 7.

Hans Ræder (S. B. Thrige).

Bloch, Sevel, se Bloch, Niels Hofman Sevel.

Bloch, Søren, 1696—1753, Præst. F. 29. Febr. 1696 i Ellidshøj, d. 18. Sept. 1753 i Kbh., begr. i Vor Frue K. sst. Forældre: Sognepræst Frederik Sørensen B. (1664—1716) og Maren Sørensdatter Leigh (d. 1716). Gift med Cecilie Harding, f. 1697, d. 27. Jan. 1781.

Sammen med en ældre Broder undervistes B. i sit Hjem, indtil han 1709 kom i Viborg Skole. Efter tre Aars Forløb blev han og Broderen dimitteret derfra 1712, men de to første Aar studerede han hjemme. 1714 tog han Filosofikum, fik kort derefter Plads paa Regensen og benyttede nu Tiden saa godt, at han n. A. kunde tage Attestats. 1716 kom han ind paa Valkendorfs Kollegium og var samtidig Lærer hos Gehejmerraad Moth for to Baroner Güldenchrone. Efter et Ophold i Hjemmet 1718 virkede han derpaa i ni Aar som Huslærer hos Baron Juel paa Lundbæk og havde her god Lejlighed til at beskæftige sig med Læsning og poetiske Forsøg. Et Brudstykke af Ovid, oversat i Alexandrinere, og en Oversættelse af Laurembergs »Schertz-Gedichte« hører til hans Arbejder fra disse Aar. 1728 kom han til Bygholm ved Horsens som Hovmester for den unge H. F. v. Levetzau og blev herfra 1730 af Kammerherre Tønne Reedtz til Barritskov kaldet til Sognepræst for Barrit og Vrigsted. Noget efter at han var blevet Præst, skrev han den i sin Tid meget udbredte Satire »Søren Knudsens Helden-Geschichte«, hvori han latterliggjorde den herskende Duelsyge. (N. M. Petersens Hypotese i Den dsk. Lit. Hist., 2. Udg., IV, 1871, S. 411, at den skulde have inspireret Holberg til »Peder Paars«, er derfor fuldstændig grundløs, da Skriftet først er affattet efter 1730). Satiren cirkulerede i adskillige Aar i Haandskrift og anonymt; snart tillagde man Tychonius, snart Holberg Forfatterskabet; den blev først udgivet i Trykken efter B.s Død af hans Søn (1755). — Senere tog B.s Virksomhed en alvorligere Retning. Efter at have deltaget i Arbejdet ved den reviderede Bibeloversættelse kaldtes han 1741 til Kbh. for at opponere ved Professor Reuss' Doktordisputats og maatte ogsaa prædike for Kongen paa Hørsholm. Han fik derpaa kgl. Befaling til at skrive en teologisk Disputats (»De ministerio litteræ et spiritus«, 1741) og blev saa s. A. kaldet til Professor ordinarius i Teologien.

1745 var han Universitetets Rektor, men midt i Rektoratet blev han 1746 udnævnt til Stiftsprovst i Aalborg. Næppe havde han været der eet Aar, før han 1747 ombyttede dette Embede med Stiftsprovstiet i Kbh., som Henrik Gerner havde nedlagt. Disse mange Forfremmelser fra det ene vigtige Embede til det andet skyldtes i væsentlig Grad B.s store Velynder, Johan Ludvig Holstein. — B. var en livlig, begavet Mand, dygtig som Prædikant, og han besad gode Kundskaber. Som Teolog var han fast forankret i den lutherske Ortodoksi, men hans fredelskende, besindige Temperament gjorde ham det let at se med Forstaaelse paa andre Retninger, særlig den hallensiske Pietisme. Kun over for Herrnhutismen stod han skarpt afvisende. — Administration var ikke B.s stærke Side, og han havde ved sin Død en Gæld paa 7000 Rdl. til det offentlige. — Foruden de anførte Skrifter efterlod B. adskillige mindre Arbejder i Manuskript. Hans Søn, nedenn. Tønne B., udgav »første Samling« efterladte Skrifter (1756), men mere udkom aldrig.

Levned af Sønnen i Efterladte Skrifter, 1756, S. 3—16. Personalh. Tidsskr., 8. Rk., VI, 1927, S. 93. Bjørn Kornerup: Vor Frue Kirkes og Menigheds Historie, 1929—30, S. 303. V. A. Bloch: Stamtavle over Søren Blochs Descendenter, 1903, S. 3.

Bjørn Kornerup (A. Jantzen).

Bloch, Tønne (Antonius), 1733—1803, Biskop. F. 7. Jan. 1733 i Barrit, d. 5. Sept. 1803 i Odense, begr. sst. i St. Knuds K. Forældre: Stiftsprovst Søren B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 12. Juli 1763 i Meldorf med Margrethe Hedevig Jebens, f. 29. Okt. 1740 i Meldorf, d. 12. April 1792 i Odense, D. af Kancelliassessor, Arveforpagter til Sophienkoog Nicolai J. (1711—53) og Charlotte Amalie Johannsen (1713—94). 2° 25. Sept. 1793 i Odense (St. Knud) med Anne Christine Kohl, døbt 27. Dec. 1748 i Kbh. (Trin.), d. 14. Marts 1825 i Vordingborg (gift 1° med Landsdommer i Vestindien Niels Bernt Suhr, 1748—81, 2° 1783 med Ritmester, Generaladjutant Bendix Wilhelm Hensler, 1737—89), D. af Adjutant ved Hestgarden, senere kar. Major Frederik Adolf K. (1699—1758) og Christine Ulborg (ca. 1716—81).

B. blev Student 1749 fra Aalborg. Ved Universitetet hørte han særlig P. Holm og P. Rosenstand-Goiske og blev cand. theol. 1752. Han hjalp tillige sin Fader med Ugeprædikener og Søndagskatekisation, men blev efter dennes Død 1754 Alumnus paa Borchs Kollegium, hvor han i Forening med fem andre unge Videnskabsdyrkere redigerede et litterært Tidsskrift »Efterretninger om nye Bøger og lærde Sager i Danmark og Norge« (1756—57). Desuden udgav han nogle af sin Faders efterladte Skrifter (I, 1756). 1758

blev han Feltpræst for de kgl. Tropper i Holsten, hvor han i fem Aar gjorde Tjeneste ved forskellige Regimenter. 1763 blev B. Sognepræst i Middelfart og Kavslunde, hvor han bl. a. søgte at indføre Vaccination, og 1775 udnævntes han ganske uventet til Biskop i Ribe, formodentlig ikke uden Medvirkning af sin gamle Velynder Luxdorph. Ved Universitetets 300-Aars Jubilæum 1779 disputerede B. efter Opfordring for den teologiske Doktorgrad over et isagogisk Arbejde »Scriptorum divi Pauli Chronotaxis«, og 1785 blev han valgt til Medlem af det kgl. norske Videnskabers Selskab. Endelig blev han 1786 Biskop over Fyns Stift. — Som Teolog tilhørte B. fra sin Ungdom den supranaturalistiske Skole. Han var en videnskabeligt dannet Mand og besad navnlig i de eksegetiske Fag grundige Kundskaber. Herom vidner adskillige af hans Skrifter, der dog tillige røber hans stærkt iøjnefaldende Forkærlighed for det søgte og kunstlede. Typisk for begge Dele er saaledes hans omfangsrige Kommentar »St. Pauli fiorten apostoliske Rescripter«, I—III, 1801—03. I kirkelig Henseende var B. — som det blev sagt ved hans Død — »en stor Tilhænger af det gamle«. Hans Konservatisme kom særlig tydelig frem under hans Virksomhed som Biskop, hvor han viste sig som en erklæret Modstander af mange af Tidens Reformideer, bl. a. af Indførelsen af »Evangelisk-kristelig Psalmebog«. Heller ikke var han nogen Ven af de store Skolereformer, især som de gennemførtes paa de Reventlow'ske Besiddelser. For øvrigt kom hans fortrinlige Evner som Administrator hans Bispegerning til gode, og han var utrættelig til at visitere i sine omfattende Stifter. Personlig var han ikke ubetinget vellidt. En vidt dreven Myndighed i Udøvelsen af hans Embedspligter i Forbindelse med Hefthighed og Fordringsfuldhed virkede stødende paa mange, og navnlig i liberale Kredse stod han ilde anskrevet. Karakteristisk i saa Henseende er den satiriske Levnedstegning af ham, som Jens Baggesen 1788 forfattede og under stort Bifald oplæste paa Brahetrolleborg. — Pastel i Familie-eje. Posthumt Maleri i St. Knuds K. i Odense.

Selvbiografi i Acta Jubilæi Universitatis Hafniensis, 1779. J. C. Bloch: Den Fyenske Geistligheds Historie, I, 1787, S. 224—28. Kiøbenhavnke lærde Efterretn., 1803, S. 543 f., 672. Fra Ribe Amt, VI, 1923—27, S. 161—68. Kirkehist. Saml., I, 1849—52, S. 320 ff.; 3. Rk., II, 1877—80, S. 239—46, 248—55; 4. Rk., III, 1893—95, S. 724—39; 5. Rk., IV, 1907—09, S. 141—51. Saml. til Fyens Hist. og Top., III, 1865, S. 358 ff.; V, 1871, S. 193. G. L. Wad: Fra Fyens Fortid, II, 1916, S. 447. Louis Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlow'ske Familiekreds, VI, 1903, S. 258 ff.; IX, 1922, S. 62, 131, 145, 381. B. S. Ingemann: Levnetsbog, 1862, I, S. 117 ff. J. H. Bang: Udvalgte Breve af L. Smith, I, 1876, S. 34. Joakim Larsen: Den danske Folkeskoles Hist. 1784—1818, 1893, S. 16, 45 ff. Theol. Maanedsskrift, 1803, II,

S. 470—71. R. Nyerup: Luxdorphiana, 1791, S. 480—87. V. A. Bloch: Stamtavle over Søren Blochs Descendenter, 1903, S. 4.

Bjørn Kornerup.

Bloch, Valdemar Antonius, 1826—1907, Rektor. F. 9. Maj 1826 i Roskilde, d. 10. Febr. 1907 i Kbh., begr. i Roskilde (Graabrødre Kgd.). Broder til Forstmanden Carl B. (s. d.). Gift 16. Juni 1854 i Haderslev med Louise Hammerich, f. 13. Jan. 1833 i Kiel, d. 16. Nov. 1923 i Kbh., D. af Borgmester, senere Etatsraad Emil H. (1801—77) og Louise Charlotte Amalie Tvermoes (1806—90).

B. blev Student fra Roskilde 1843, valgte Filologien som Studium og blev cand. philol. 1850, efter at han som frivillig havde deltaget i Felttoget 1848. Aaret efter sin Eksamen blev han Adjunkt ved Haderslev lærde Skole og 1856 Kollaborator sst., men afskedigedes 1864 af den preussisk-østrigske Civilregering. Han var derefter Lærer ved Roskilde Katedralskole 1864—66 og ved den af de afskedigede Haderslev-Lærere oprettede Privatskole i Kbh. 1866—70, hvorefter han blev Bestyrer af Det lærde Institut i Fredericia, som hans dygtige Ledelse hævede til en fuldstændig Latin- og Realskole, til hvilken en ny Bygning opførtes 1880. Han tog desuden Del i Byens kommunale Liv, var Medlem af Byraadet og virkede meget til Reform af Byens Skolevæsen. 1885 udnævntes han til Rektor for Metropolitanskolen, som han bestyrede, til han tog sin Afsked 1902. — B. var Lærer med Liv og Sjæl; i sit Yndlingsfag, Historie, specielt naar sønderjyske Forhold var til Behandling, gav han sine Elever uforglemmelige Timer. Sit Embede som Skolebestyrer røgtede han med en aldrig svigtende Pligtfølelse og Arbejdsglæde baade i Fredericia og ved Metropolitanskolen. Hans Personligheds Paalidelighed og Kraft indgød altid Tillid til, at det Værk, som han havde paataget sig, vilde lykkes. Ved Metropolitanskolen modtoges nok Bestyreren fra den lille jyske Privatskole med nogen Skepsis; men han vandt snart baade Elevers og Kollegers Hengivenhed, og Skolen hævede under hans Ledelse sine bedste Traditioner som Landets førende Latinskole. — B. har udgivet historiske Lærebøger for Latinskoler (1.—5. Del, 1863—68) og Realskoler (1.—2. Del, 1873), som kom i mange Oplag og i en Række af Aar beherskede Historieundervisningen i Landets højere Skoler. Desuden udgav han sammen med sin Efterfølger som Skolebestyrer i Fredericia J. M. Secher »Haandbog i den græske og romerske Mytologi« (1882). — R. 1882. DM. 1890. K.² 1902. — Maleri af Schlichtkrull paa Metropolitan-skolen (1906).

Fredericia Latin- og Realskoles Program 1886. C. A. S. Dalberg og P. M. Plum: Metropolitanskolen gennem 700 Aar, 1916. V. A. Bloch: Stamtavle over Søren Blochs Descendenter, 1903, S. 12 f. *Chr. Buur (S. B. Thrige)*.

Bloch, Victor, 1863—1926, Tandlæge, Professor. F. 11. Maj 1863 i Horsens, d. 1. Nov. 1926 i Kbh., Urne paa Ass. Kgd. Forældre: Tandlæge Harald Frederik B. (1838—83) og Emma Constanze Petersen (1838—91). Gift 23. Aug. 1885 i Kbh. (Frue) med Emilie Juliette Bærentzen, f. 5. Jan. 1864 i Randers, d. 13. Okt. 1930 i Kbh., D. af Piskefabrikant Bernhard B. (1830—97) og Julie Margrethe Holm (1831—1904).

B. tog Tandlægeeksamen i Kbh. 1897, praktiserede sst. 1897—1910, blev Docent ved Tandlægeskolens Afdeling for elementær Proteselære 1909, Professor sst. 1919. Han var endvidere Tandlæge ved Statens Institut for Talelidende. 1915 foretog han med Statsunderstøttelse en Studierejse til tyske Krigslazaretter. Som Lærer ved Tandlægeskolen udøvede B. en stor og betydningsfuld Gerning, idet det var ham, der organiserede hele Undervisningen i Proteselære. Saa alvorlig tog han denne Opgave, at han gav Afkald paa sin private Praksis for helt at kunne hellige sig Lærergerningen og videnskabeligt Arbejde. Af hans litterære Produktion skal nævnes: Obturatorer ved Defekter i den haarde og bløde Gane, Artikulationslære, Kæbeledets mekaniske Forhold med særligt Hensyn til Proteselæren, Atrofiske Formforandringer af det menneskelige Kæbeskelet, Protetisk Behandling af medfødt Ganespalte. — B. havde ogsaa kunstnerisk Begavelse, skrev smukke Digte og var som Maler mere end Amatør. — Relief paa Tandlægeskolen af Hilda Brag.

Tandlægebladet Nov. 1926.

Hedvig Strömgren.

Bloch, William Edvard, 1845—1926, Sceneinstruktør, Forfatter. F. 30. Marts 1845 i Kbh. (Holmens), d. 1. Nov. 1926 sst., begr. sst. (Vestre). Broder til Maleren Carl B. (s. d.), Emil B. (s. d.) og Oscar B. (s. d.). Gift 11. Juni 1887 i Vær med Skuespillerinde Anna Kirstine Lindemann (se Bloch, Anna).

1864 blev B. Student fra Borgerdydskolen i Kbh., og da han Juni 1871 havde taget juridisk Embedseksamen, ansattes han som Assistent i Landbygningernes almindelige Brandforsikring. Sammen med H. C. Andersen foretog han n. A. en lang Udenlandsrejse, der fik Betydning for hans Udvikling. Allerede i Studieaarene havde han i Forening med Nicolaj Bøgh skrevet nogle Studenterkomedier, der senere gik over paa Folketeatrets Repertoire (»En fix Ide«, »Kanmariefuglen« o. fl.), medens Det kgl. Teater

1872 opførte Lystspillet »De hvide Roser«, til hvilket Bøgh ogsaa var Medforfatter. Større Opsigt vakte Skuespillet »Lygtemænd« (1875), hvis Angreb paa Tidens umodne Samfundsreformatorer medførte alvorlige Tumulter i Teatret og fremkaldte Edv. Brandes' Parodi »Søgte Mænd«. B.s næste dramatiske Arbejde, »Naar Møbler flyttes« (1879), den første danske Efterligning af de franske Proverber, opførtes ogsaa paa Det kgl. Teater, som 1886 spillede hans mest personlige Skuespil »Frøken Nelly«; endvidere skrev han sammen med Richard Kauffmann Skuespillet »Konsekvenser«, der 1881 ligeledes opførtes paa Nationalscenen og under Titlen »Ungdomssynder« 1889 genoptoges paa Folketeatret.

Medens B. som Skribent hørte til Epigonerne og var stærkt paavirket af fransk Litteratur, hvorfra han oversatte en Del Skuespil, besad han som Instruktør en ejendommelig førstehaands Begavelse. Hans Redegørelse for Milieuet, Stemningerne og Pauserne var mere interessant end Stykkernes Handling og Dialog. Han ansattes derfor Juli 1881 paa Teaterchef Fallesens Initiativ som Sceneinstruktør. Hans Virksomhed faldt i to Afsnit: det første strakte sig til Juni 1893 og var især viet Arbejder af Samtidens Forfattere, H. Ibsen (»Vildanden«), B. Bjørnson (»Geografi og Kærlighed«), G. Heiberg (»Kong Midas«), H. Drachmann (»Der var engang —«), O. Benzon (»En Skandale«) og G. Esmann (»Den kære Familie«); det andet Afsnit varede fra 1899 til 1909 og var især koncentreret om Fornyetelsen af Holbergs Komedier, som han gav Rammer, der harmonerede med deres moderne virkende Satire. Sit Blik for Folks Ejendommeligheder og sit Øre for Ægt-heden i menneskelig Tale omsatte B. i Skuespilkunstens Tjeneste. Livets Tildragelser, hvad enten de gav sig Udslag i indre Bevægelse eller ydre Lyd, i Komik eller Alvor, havde han en udpræget Evne til at fange og huske, og senere frugtbargjorde han sine Iagttagelser Ansigt til Ansigt med Skuespillerne. Han greb ind i Replikkerne og anslog de vekslende Stemninger, som udløser sig i Ordenes Tempi, Standsninger og Pauser, hvoraf de talendes Karakteristik fremgaar. Han hængede om Naturligheden i al Skuespilkunst og nøjedes ikke med deklamatoriske Klange, naar Kravet var Tankens Vægt og Sindets Farve paa hvert eneste Ord. De Scenebilleder, han skabte, dels fra Provinsen, dels fra det gode Selskabs Milieu i Hovedstaden, var karakteristiske for de Mennesker, som levede deri; han kunde f. Eks. træffe Tonen eller Stemningen i en Villahave lige saa fint og sikkert, som vi kender den fra Carl Blochs Raderinger. Skurrende Mislyd var banlyst fra hans Forestillinger.

B.s Omraade var Skue- og Lystspillet; han var efterromantisk Realist, paavirket i sin Kunst baade af H. C. Andersen og H. Ibsen, men hans Fantasi savnede Vingefang; den hævede sig ikke til den klassiske Tragedie. Da han første Gang tog Afsked, sendte de nordiske Dramatikere ham en Hyldestadresse; deres uforbeholdne Anerkendelse af hans Betydning opvejede de Angreb, han havde været udsat for, fordi han ikke satte Dramaet i Højsædet. I sin sidste Periode iscenesatte B. ogsaa en Del af Samtidens Skuespil, f. Eks. »Skærmydsler« og »Forretning er Forretning«, men Fornyelsen af Holbergs Komedier var dog hans største Indsats. Han modarbejdede traditionelle Tricks og udfyldte Hullerne i Holbergs undertiden springende Tekst med lunerige Paafund i Digterens Aand. Hver let henkastet Antydning blev udnyttet til Bestyrkelse af Karakteristikken og den logiske Mening. De gamle, slidte Dekorationer forsvandt med den Tradition, som betød Efterabelse, og i Stedet skabte han Kulturbilleder fra det 18. Aarh., Gader og Stuer, hvor Personerne havde deres typiske Hjem. Publikum fulgte denne Bedrift med stor Interesse, og B. overførte sin Virksomhed til Norges Nationalscene.

For Det kgl. Teaters Stil og Tone havde B. overmaade stor Betydning. Gennem Elevskolen, hvis Oprettelse 1886 var hans og Kammerherre Fallesens Fortjeneste, paavirkede han mange af de bedste Talenter i Samtiden. Han trættedes aldrig i at modarbejde Stjernekomedie og Sensationer eller af at fremhæve Forskellen mellem det gode og det daarlige, mellem det rutinerede og det, som kom fra Menneskesjælen, præget af »beaandet Følelse«. B. var konservativ af Natur, frisindet af Aand og trofast af Væsen. »Hans Natur var midtpunktsøgende og opadstræbende mod Lys, Orden og Harmoni« (H. Nathansen). — Tit. Professor 1893. — R. 1899. DM. 1903. — Barnebillede af Carl Bloch. Maleri af Poul T. Bloch 1893 og Pastel af Erik Henningsen. Kultegninger af Carl Bloch. Træsnit af H. P. Hansen.

Sven Lange: Meninger om Teater, 1929. Henri Nathansen: William Bloch, 1918. J. C. Normann: Holberg paa Teatret, 1919. Robert Neiiendam: Mennesker bag Masker, 1931 (heri Uddrag af B.s Dagbog under Rejsen med H. C. Andersen).

Robert Neiiendam.

Bloch-Suhr, se Suhr.

Block, Jens Friderich Horsens, 1816—92, Købmand, Konsul. F. 2. Nov. 1816 i Nakskov, d. 14. Marts 1892 paa Kokkedal, begr. i Hørsholm. Forældre: Købmand, senere Gæstgiver Christen

Jensen Horsens (1782—1833) og Karen Marie Nielsdatter (ca. 1788—1827). Antog Navnet B. i Østen. Gift 25. Maj 1864 i Nakskov med Caroline Kirstine Horsens, f. Torp, f. 26. Juli 1833 i Nakskov, d. 12. Jan. 1897 i Kbh. (gift 1° 1852 med Fr. H. B.s Broder Købmand Carl Johan Horsens, 1825—57), D. af Skomagermester, Forligsmægler Peter Poulsen T. (1800—77) og Cathrine Hansdatter (1799—1869).

B. udvandrede som ung til Østen og kom 1846 til Hongkong, hvor han fik Ansættelse i det store Handelshus John Burd & Co., der bl. a. drev et betydeligt Skibsrederi, og hvis Indehaver var dansk Konsul. Efter nogle Aars Forløb blev B. Associé i Huset, og under den aldrende Chefs tiltagende Svaghed besørgede han Konsulatsforretningerne. Efter John Burds Død 1855 blev han Chef for Handelshuset, og s. A. udnævntes han til dansk Konsul. B. var kendt som en dygtig og retsindig Købmand, der med Interesse og Iver tog sig af danske Handelsanliggender, og han var hjælpsom og forekommende mod Landsmænd, der kom til Kina. Foruden at besørge de sædvanlige Konsulatsforretninger afgav han en Række politiske Indberetninger og Oplysninger om den danske Skibsfarts Stilling i Kina. — Maj 1863 forlod B. Hongkong og rejste hjem til Danmark, hvor han besluttede sig til at tage varigt Ophold, idet han dog vedblev at være Associé i Handelshuset i Østen. Sin store Formue anbragte han dels i Jordegods, dels i nogle af vore større Forretninger. 1864 købte han Kokkedal i Hørsholm, opførte 1865—66 den nye Hovedbygning i hollandsk Renæssance samt ombyggede Ladegaarden og plantede flere Alleer. 1869 købte han desuden Folehavegaard og Rungstedgaard, solgte dem 1872 og købte s. A. Sophienberg. B. havde ingen Børn, men flere Plejebørn, hvoraf han adopterede en Søn og tre Døtre. Efter hans Enkes Død blev Sophienberg 1898 udlagt til en af Svigersønnerne, Komponisten Lange-Müller, medens Arvingerne beholdt Kokkedal til 1902, da en anden Svigersøn, Konferensraad Axel Heide, købte den. — R. 1863. — Malerier af A. Schjøtt og H. Olrik i Familieej.

C. Christensen: Hørsholms Hist., 1879, S. 257, 260, 272. Danske Herregaarde ved 1920, I, 1922, S. 143 f. Nationaltid. 14. Marts 1892. Politiken 15. Marts 1892. Berl. Tid. 14. Marts 1892.

Th. Hauch-Fausbøll.

Block, Hans Rasmussøn, ca. 1650, Urtegaardsmand.

Denne Mand, om hvem man kun ved saare lidet, har sat sig et smukt Minde ved at forfatte og udgive »Horticultura Danica. Hvorledis en zirlig oc nyttig Urte-Hawe i Dannemarck kand

anrettis oc ved Mact holdis« (1647), der giver os en Forestilling om Datidens Havekunst og Havernes Plantebestand. Bogen er for en stor Del Behandling af en tysk Havebog, Georg Viescher: »Blumen-Garten« (1645), men en Del af Stoffet er dog B.s eget. B. siger selv i sit Værk: »Effterdi da jeg haffver seet denne Konst (Havekunsten) at være ypperlig og nyttelig, haffver jeg aff Barnsbeen lagt mig derefter«, og videre: »Oc effterdi jeg icke haffver fornummet nogen paa voris Tungemaal at haffve skreffvet noget derom (Havedyrkning) tilforn, haffver jeg sat mig fore det at effterkomme oc mine Landsmænd noget at meddele derom paa voris Danske Tungemaal, menige Mand til Effterretning«. B. giver her en Skildring af Kronborgs Lysthave (Lundehave), og det fremgaar af det skrevne, at han selv har arbejdet der, ligesom det af Fortalen ses, at han har søgt Uddannelse i forskellige af Adelenes Haver.

Gartner-Tid. 1897, S. 93 ff.; 1923, S. 540 ff.; 1926, S. 130 ff.

Axel Lange.

Blom, Navnet paa flere danske og norske Slægter, af hvilke de fleste stammer fra Tyskland. En Slægt B. (Blohm) kom til Danmark med Ludwig Heinrich Johann B. (ca. 1795–1866), der skal stamme fra Schwartau ved Lübeck og nedsatte sig som Væver i Odense. Hans Søn var nedenn. Maskinfabrikant Andreas Ludvig B. (1837–1915), hvis Søn var nedenn. Maskinfabrikant Christian J. B. (1866–1929). — En udbredt norsk Slægt B. føres med Sikkerhed tilbage til Skipper Jan (Johan) Haagensen B. (ca. 1676–1741), der senere havde en Gaard i Hurum. Han stammer muligvis fra en Flensborg-Skipper Clement Blomme, der 1616 for paa Nordlandene, men Beviset herfor har ikke hidtil ladet sig føre. Jan Haagensen B. var Fader til Købmand paa Holmsbo Gustavus B. (1713–77), blandt hvis femten Børn var Stiftamtmand i Viborg Emmanuel B. (1747–1826) og Toldkasserer, Kammerraad Gustavus B. (1758–1812). Stiftamtmanden var Fader til Kommandør i Søetaten Emmanuel B. (1788–1853) — hvis Søn var nedenn. Officer Jean (Jan) Carl B. (1827–1916) — og til nedenn. Officer Hans Jørgen B. (1792–1864), hvis Sønner var de nedenn. Officerer Gustav Vilhelm B. (1826–50) og Otto Emanuel B. (1830–1903). En Søster til disse, Marie B., var gift med Lægen Victor Edvard B. (1823–83) — en Sønnesøn af ovenn. Kammerraad Gustavus B. — med hvem hun havde Sønnen nedenn. Maler Gustav Vilhelm B. (f. 1853).

H. Grandjean: Stamtavle over Familien Haugsted, 1906, S. 7 ff. Familien B. fra Hurum, 1902. Personalh. Tidsskr., IV, 1883, S. 117, Tavlerne.

Albert Fabritius.

Blom (Blohm), **Andreas** Ludvig, 1837—1915, Landbrugsmaskinfabrikant. F. 8. April 1837 i Odense, d. 17. Jan. 1915 i Skanderborg, begr. sst. Forældre: Væver Ludwig Heinrich Johann B. (Blohm) (ca. 1795—1866) og Marie Magdalene Haugsted (1802—80). Gift 1° 1. Maj 1866 i Rudkøbing med Johanne Sophie Henriette Andersen, f. 27. Okt. 1845 i Skellerup, d. 1. Jan. 1871 i Skanderborg, D. af Skolelærer Johan Andreas Hauptman A. (1798—1857) og Marie Cathrine Larsen, kaldet Hofman (1816—72). 2° 6. Maj 1872 i Skanderborg med Jenny Marie Salome Andersen, f. 2. Aug. 1843 i Skellerup, d. 30. April 1907 i Skanderborg, Søster til 1. Hustru.

B. maatte allerede som Barn begynde at tjene til sit Underhold. Efter Konfirmationen kom han i Snedkerlære, rejste fire-fem Aar som Svend i Tyskland, Schweiz, Østrig og Ungarn og deltog i Krigen 1864. Han arbejdede derefter som Modelsnedker paa forskellige Fabrikker, indtil han sammen med en Maskinarbejder Drost 1866 begyndte et Maskinbyggeri i Skanderborg. Drost rejste kort Tid efter, da Forretningen ikke kunde føde to Familier. Virksomheden begyndte med Fremstilling af Brødskårere, Kødhakkemaskiner o. l. Efterhaanden som der samledes Driftskapital, optoges Fabrikationen af Kværne, Hestegange, Tærskemaskiner m. m. 1882 købtes den nuværende Grund, der anlagdes Jernstøberi, og den ene Fabriksbygning rejste sig efter den anden, saa Virksomheden snart blev en af Landets største Landbrugsmaskinfabrikker. — B. var ikke alene anset for sin Dygtighed, men tillige afholdt for sin Hjælpsomhed og Godgørenhed. Som Medlem af Byraadet 1876—1906 og Indehaver af en Mængde andre Tillidsposter, Formand for Haandværkerforeningen, Bankraadet m. m. øvede han stor Indflydelse paa Skanderborg Bys Udvikling. I de sidste Aar var han svagelig, og Ledelsen af den store Fabriks- og Forretningsvirksomhed gik da over paa Sønnen nedenn. Christian B. (s. d.). — R. 1903. — Mindesmærke af Granit med Portrætmedaillon (af E. Ølsgaard) i Skanderborg Dyrehave 1917.

For Industri og Haandværk, 1915, S. 32 ff. H. Grandjean: Stamtavle over Familien Haugsted, 1906, S. 8.

Anton Christensen.

Blom, **Christian** Johan, 1866—1929, Landbrugsmaskinfabrikant. F. 4. Okt. 1866 i Skanderborg, d. 30. Maj 1929 sst., begr. sst.

Forældre: Landbrugsmaskinfabrikant Andreas B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 1° 17. April 1897 i Skanderborg med Dagmar Julie Harhorn, f. 20. Febr. 1878 i Aarhus, d. 5. Jan. 1921 i Skanderborg, D. af Sagfører Andreas Alexis H. (1851—83) og Vilhelmine Juliane Weinholt (f. 1856, gift 2° 1885 med Bankdirektør i Skanderborg Albert Verner Westergaard, f. 1857). 2° 4. Okt. 1923 i Bogense med Caroline Rudolfine Marie Elisabeth Heuckendorff, f. Hansen, f. 19. Sept. 1868 paa Holmegaards Glasværk (gift 1° 1894 med Konditor Theodor Christian Heuckendorff, d. 1897), D. af Smelter Hans Christian Rasmussen og Ane Kirstine Frederiksen.

B. oplærtes i Maskinfaget og uddannedes yderligere ved fire Halvaarskursus paa Odense tekniske Skole. Han medvirkede derefter i Faderens Fabrik, blev Medinteressent 1896 og senere Indehaver af Virksomheden, som han yderligere har moderniseret og udviklet, saa der undertiden beskæftiges ca. 200 Mand. B. var lydhør over for Landbrugets Krav og de sagkyndiges Vejledning, saa der udvikledes et Tillidsforhold saavel mellem Firmaet og Kunderne som mellem B. personlig og Konsulenter og Ledere inden for de jyske Landboforeninger, hvor han færdedes som velset Gæst. B. var ligesom Faderen meget virksom i Skanderborg Byraad, af hvilket han var Medlem 1909—21. Han havde en væsentlig Andel i, at der i Skanderborg lagdes en Filial af Danske Landboforeningers Frøforsyning. Han forbandt Dygtighed, Energi og frodig Virketrang med elskværdig Hjælpsomhed og Evne til at sprede Glæde om sig. — Ved B.s Død er Eneledelsen af Fabrikken overgaaet til den yngre Halvbroder *Johan Andreas B.*, f. 12. Nov. 1878 i Skanderborg. Dens gode Traditioner videreføres, og der er optaget nye Produktionsgrene.

Jydsk Landbrug, XI, 1929, S. 424 f. H. Grandjean: Stamtavle over Familien Haugsted, 1906, S. 8.

Anton Christensen.

Blom, Gustav Vilhelm, f. 1853, Maler, Grafiker, Perspektivlærer, Arkæolog. F. 5. Nov. 1853 i Odense. Forældre: Læge, senere Distriktslæge Victor Edvard B. (1823—83) og Marie Blom (1824—1901). Gift 31. Juli 1888 i Lemvig med Vilhelmine Gottschalck, f. 16. Febr. 1851 i Aalborg, d. 4. Marts 1932 i Kbh., D. af Læge, senere Distriktslæge i Lemvig og Justitsraad Ludvig G. (1819—89) og Mathilde Eleonore Satterup (1826—97).

B. fik en dobbeltsidig Uddannelse og fandt sit Virke paa flere forskellige Omraader. Efter at have taget Præliminæreksamen i Kbh. 1870 blev han 1876 polyteknisk Kandidat (Civilingeniør). Han vilde imidlertid være Maler. Understøttet af Grosserer H.

Hirschsprung gennemgik han Juni 1878—Marts 1883 Kunstakademiet med Afgang som Maler. Til Akademiet knyttedes B. ved en mangesidig Lærervirksomhed: Assistent ved Modelskolen 1884—1909, ved Perspektivskolen fra 1890, Docent i Perspektivlære 1901—24, Forstander for den bygningstekniske Skole 1908—24. Tillige virkede han som Lærer ved Tegne- og Kunstindustriskolen for Kvinder 1885—86 og ved Teknisk Selskabs Skole 1886—1908, som Inspektør for den Moltke'ske Malerisamling 1887—1930, kontrollerende Ingeniør ved Kbh.s Befæstningsanlæg 1888—89 og som Deltager i Nationalmuseets Undersøgelser af Oldtidsminder 1893—1902; Medlem af Direktionen for de Massmann'ske Søndagsskoler 1903—15. — I Kunstnerkredse hører B.s Navn nøje sammen med Perspektivlæren. Han var Aartier igennem en anerkendt Autoritet og en søgt Raadgiver, efter at han 1899 havde udgivet sin Afhandling »Det perspektiviske Billede«. For Nationalmuseets forhistoriske Afdeling organiserede han dets Udgravningsteknik og indførte en Opmaalingsmetode, der har vakt Opmærksomhed ogsaa udenlands, foruden at han selv har udført teknisk fortrinlige Undersøgelser. B.s kunstneriske Virksomhed falder egentlig i to Dele, idet han først væsentlig dyrkede Malerkunsten (Genrebilleder, Landskaber, Arkitekturstykker, Portrætter), senere hovedsagelig Grafik (Radering og især Sortkunst). Han har deltaget i Charlottenborg Foraarsudstilling 1883—92, 1900—11 og paa ny siden 1926. Kunstforeningen købte et Billede af ham allerede 1883, men større Fremgang som Kunstner vandt han først med sine Sortkunstblade, der vakte betydelig Opmærksomhed, da de første Gang kom frem paa Grafisk Kunstnersamfunds Udstilling i Kunstindustrimuseet 1921, og som han desuden har udstillet paa Grafiska Sällskapetets Udstilling i Stockholm 1924, Kunststævnet i Forum 1929 og sine Separatudstillinger paa Charlottenborg Efteraar 1929 og i Kunstforeningen Jan. 1932. — R. 1917. — To Selvportrætter i Sortkunst efter Malerier 1917 og 1931.

Familien B. fra Hurum, 1902, S. 59 f. Hans Kjær i Berl. Tid. 5. Nov. 1923. Svend Møller i København s. D. Nationaltid. s. D. Sigurd Schultz i Ill. Tid. 4. Nov. 1923 og i Dagens Nyheder 18. Jan. 1932.

Sigurd Schultz.

Blom, Gerhard Lichtenberg, 1866—1930, Maler. F. 21. Febr. 1866 i Helsingør, d. 16. Sept. 1930 i Birkerød, begr. sst. Forældre: Kobbersonmedemester Bernt Valdemar B. (1831—76) og Nina Josephine Poulsen (1836—1914). Gift 1° 27. Juni 1893 i Chicago med Maren Sophie Hansen, f. 1. Febr. 1866 i Nyhuse ved Hille-

rød, D. af Staldbetjent Lars H. og Sidse Henriksen (f. ca. 1835). Ægteskabet opløst. 2° 20. Aug. 1921 i Kbh. (Fredens) med Malerinden Gerda Elisabeth Rasmussen (Strøm), f. 8. Sept. 1886 i Kbh. (Johs.), D. af Tilskærer, senere Herreekviperingshandler Albert August R. (1861—1927) og Anna Augusta Vilhelmine Strøm (f. 1863).

B. kom efter Konfirmationen i Optikerlære 1881, men sendtes derefter til Kbh. i Malerlære. 1885 dimitteredes han fra Teknisk Skole af H. Grønvold til Akademiet, som han søgte til 1887. 1888 gik han over i Kunstnernes Studieskole under Zahrtmann og blev dennes Elev i en længere Aarrække. Han debuterede 1892 paa Charlottenborg og udstillede siden efter aarligt her; desuden nogle Gange paa Kunstnernes Efteraarsudstilling. I Udlandet deltog han i Udstillingen i Chicago 1893, i München 1904 og i Paris 1906. Som Landskabsmaler modtog han for »Nordsjællandsk Landskab. Eftermiddag i August« 1900 den Neuhausen'ske Præmie, som ligeledes tildeltes ham 1905 som Dyremaler for »Faar paa Bakken ved Høje Sandbjerg«. Desuden fik han 1903 den Sødring'ske Opmuntringspræmie for »Dalen. Motiv fra Sandbjerg«. 1904 blev han Medlem af Union internationale des beaux arts. Foruden en Rejse til Chicago 1892—93 foretog B. med Akademi-stipendier adskillige Rejser til Italien, hvor han navnlig opholdt sig i Rom. Som Landskabsmaler vandt han sig allerede ved Begyndelsen af Aarhundredet en god Position, og hans Kunst udmærker sig ved en solid Kunnen og udpræget Farvesans. Hans Hovedværk »Fra Birkeskoven sidst i September« (1906) blev i Akademiet foreslaet til Udstillingsmedaillen uden dog at opnaa Stemmeftertal, og 1915 købte Maribo Stifts Museum »Vinterdag i Rudeskov«. — B. arbejdede 1908—11 som Teatermaler ved Det ny Teater og malede i samme Periode Dekorationer til Det kgl. Teater. 1888—1915 var han ansat som Tegnelerer ved Kbh.s Kommuneskoler. — Ungdomsportræt af Poul Christiansen. Maleri af Aage Bertelsen 1930. Selvportrætter i Olie 1923 og 1926 samt i Tegning, Radering og Træsnit.

Sophus Michaëlis i Kunst, VII, 1906, S. 6 f.

Merete Bodelsen.

Blom, Hans Jørgen, 1792—1864, Officer. F. 16. Okt. 1792 i Randers, d. 13. April 1864 paa Frbg., begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Stiftamtmand Emmanuel B. (1747—1826, gift 2° 1798 med Charlotte Christiane v. Arenstorff, 1775—1826) og Anne Marie Elisabeth Würnfeldt (1757—95). Gift 1. Aug. 1823 i Lumby ved Odense med Mathea Elisabeth Lütken, f. 21. Okt. 1796 sst.,

d. 18. Dec. 1832 i Kbh. (Garn.), D. af Amtsprovst Peter Vilhelm L. (1761—1844) og Marie Christine Saxtorph (1768—1842).

Ved Moderens Død kom B. i Huset hos en Farbroder, der var Købmand og Skibsreder i Holmestrand i Norge. Det var Meningen, at B. med Tiden skulde indtræde i Forretningen, og fra sit 11. til sit 15. Aar modtog han hos Pastor C. G. L. Forchhammer i Skodborg, senere i Tyrstrup ved Christiansfeld, en »omhyggelig real« Undervisning. I Slutningen af 1807 vendte han tilbage til Norge, men traf Farbroderen som en forarmet Mand, idet alle hans Skibe var opbragt af Englænderne. Bestemmelsen om at blive Købmand blev opgivet, B. tog atter til Danmark, blev Fri-korporal og indtraadte 1808 paa det Militære Institut, en Militærskole, som dengang bestod jævnsides med Landkadetakademiet og blev indlemmet i dette i Slutningen af 1811. B. tog Afgangseksamen 1811 og udnævntes til Sekondløjtnant à la suite. 1812 gjorde han Tjeneste ved Landkadetakademiet som Kadetunder-officer og afgik sidst i Dec. s. A. til sit Regiment. Dette deltog ikke i Krigsbegivenhederne 1813, hvorfor B. ansøgte Kongen om at maatte komme til den aktive Armé. Han blev ansat ved Holstenske Skarpskytterkorps og kom som Løjtnant ved denne Afdeling til at deltage i Efteraars- og Vinterfelttoget i Mecklenburg og Holsten. 1818 blev han Premierløjtnant, 1827 Stabskaptajn, 1833 Kaptajn og Kompagnichef, og 1841 fik han Majors Karakter. Ved Hæromordningen Juli 1842 ansattes han som Major ved 3. Linie Infanteribataillon. Ved Krigens Udbrud 1848 blev denne Afdeling staaende i Kbh. til midt i April og stødte først til Armeen den 24., Dagen efter Slaget ved Slesvig. Maj s. A. udnævntes B. til Oberstløjtnant og Kommandør for 4. Linie Infanteribataillon, men kommanderede under Fægtningen 5. Juni en for Tilfældet formeret Brigade. Han blev haardt saaret og kunde først i Begyndelsen af Sept. atter tage Kommandoen over 4. Bataillon. I Dec. overførtes Bataillonen til Als, hvor den forblev under hele Felttoget 1849. Juli s. A. udnævntes B., som de Meza i sine Krigsdagbøger lidt overlegent karakteriserer som »Fader B.«, til Oberst. Da Bataillonen i Sommeren 1850 overførtes til Halvøen, var det under en ny Chef, idet B. i Juni var ansat som Højstkommanderende paa Als, i hvilken Stilling han forblev, til Posten inddroges i For-aaret 1852. Maj s. A. afskedigedes han i Naade.

Som Forfatter har B. udfoldet en rig Virksomhed. 1826 udgav han »Unions- og Borgerkrigene, et Bidrag til den danske Krigshistorie«, en Bog, hvis livfulde og stærkt personlig prægede Skildringer den Dag i Dag kan læses med Udbytte. I »Dansk Folkeblad«

1842 findes fra B.s Haand en kortfattet Skildring af Feltoget i Holsten 1813, og 1845 udkom »Krigstildragelserne i Sjælland 1807«. 1831—32 udgav han to Pjecer »Land- og Søemagt«, der gav Anledning til en heftig Pennefejde, navnlig mellem Land- og Søofficerer, idet B. i Strid med den da herskende Opfattelse hævdede, at et kraftigt udviklet Landforsvar var den bedste Betryggelse for Danmarks Uafhængighed. Hans »Katechismus for den danske Krigsmand« (1829) er et Værk for sig. Paa en fyndig og hjertevarm Maade giver han her Menigmand et Begreb om Soldateraand og Soldaterpligter. Det ansete »Maanedsskrift for Litteratur« ofrede det lille 53 Siders Skrift en Anmeldelse paa atten Sider (L. Engelstoft) som »et af de bedst lykkede Forsøg i sit Slags«. 1864 udkom det i Anledning af Krigen i nyt Oplag. B. var Bibliotekar ved Garnisonsbiblioteket i Kbh. 1822—42 og arbejdede her med Iver for den tidligere meget forsømte Bogsamling, som han afleverede i fortrinlig Orden. Sept. 1854 valgtes han ved Suppleringsvalg til Landstingsmand (for Kbh.), men kom ikke til at spille nogen politisk Rolle og gik ud n. A. — R. 1840. DM. 1852. — Tegninger af F. Hillerup (1816) og P. C. Skovgaard (1848) i Familieje. Litografi efter sidstnævnte. Træsnit af W. Obermann 1864 efter Tegning af H. Olrik.

Ill. Tid. 24. April 1864. Dansk mil. Tidsskr. 1865. Fr. Barfod: Dansk Rigsdagskal., I, 1856. Medd. fra Krigsark., VIII, 1900. Udvalg af Breve til P. Hjort, 1867, S. 433 f. Familien Blom fra Hurum, 1902, S. 36.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Blom, Jean (Jan) Carl, 1827—1916, Officer. F. 11. Aug. 1827 i Kbh. (Holmens), d. 20. Nov. 1916 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Kommandør Emmanuel B. (1788—1853) og Christophine Joachimine Grüner (1795—1858). Gift 1° 3. Nov. 1855 i Kbh. (Garn.) med Hulda Camilla Cruse, f. 16. Okt. 1833 i Kbh. (Trin.), d. 26. Nov. 1856 sst. (Garn.), D. af Kasserer ved Nationalbanken, senere Etatsraad Valentin Bang C. (1797—1880, gift 2° 1845 med Maren Brønsted, 1797—1875) og Else Kirstine Karen Dorothea Brønsted (1804—43). 2° 14. Nov. 1867 i Alger med Espérance Françoise Victoire Bélisaire Jovez Segui de Carreras, f. 8. Okt. 1845 i Alger, d. 1. Jan. 1912 i Kbh., D. af fhv. spansk Officer, Embedsmand ved Frimurerlogen i Alger Antonio Segui de C. (ca. 1815—ca. 85) og Esperanca Jovera (1817—90).

B. kom paa Landkadetakademiet 1839 og afgik derfra 1844 som Sekondløjtnant; 1846 indtraadte han i Højskolens yngste Afdeling, men ved Krigens Udbrud 1848 gik han tilbage til sin Afdeling og

udnævntes i Juli til Premierløjtnant. 1849 var han Oberst Lundings Adjudant i Fredericia, og 1850 deltog han som Halvbatterikommandør bl. a. i Slaget ved Isted. 1851—53 gennemgik han Højskolens ældste Afdeling og udnævntes 1855 til Kaptajn og Adjoint ved Generalstabten; 1859—63 var han Lærer ved Højskolen, blev Dec. 1863 Stabschef ved 3. Division (Steinmann) og ansattes efter Tabet af Als midlertidig til Tjeneste ved Overkommandoen. 1867 gjorde han Tjeneste ved den franske Hærstyrke i Algier. 1868—70 var han Lærer ved Officerskolen, udnævntes 1874 til Oberstløjtnant, 1883 til Oberst og Chef for 4. Regiment og blev ved sin Afsked fra Linien 1887 Oberst i Forstærkningen og Chef for Bornholms Væbning, hvilken Stilling han beklædte til 1892. B. var en dannet og kundskabsrig Mand, men ikke nogen udpræget Personlighed, hvad der viste sig uheldigt ved hans Stilling som Stabschef paa Als 1864. Han var stærkt franskinteresseret (»franske B.«). — R. 1850. DM. 1864. K.² 1886. K.¹ 1892. — Maleri af Fru Juhlie Meyer ca. 1907. Buste af Fru Blom Holm ca. 1908.

Familien Blom fra Hurum, 1902, S. 29. Mil. Tidende 1893, S. 300. Berl. Tid. 21. Nov. 1916.

Rockstroh (P. N. Nieuwenhuis).

Blom, Marie Johanne, f. 1859, Pædagog og Kommunalpolitiker. F. 17. April 1859 i Haderslev. Forældre: Herredsfuldmægtig Ludvig Christian B. (1814—68) og Marie Cathrine Eriksen (1817—71). Ugift.

J. B. tog Skolelærerindeeksamen 1884 ved N. Zahles Skole og virkede som Lærerinde ved Caroline Amalies Asyl, til hun 1887 blev ansat ved Kbh.s Kommuneskoler (indtil 1916). Hun var Censor ved Lærerindeeksamen 1906—28 og blev 1916 af Undervisningsministeren ansat i det nyoprettede Embede som Haandarbejdsinspektør for hele Landet, hvorfra hun 1928 tog sin Afsked. Hun var Medlem af Vægeraadet 1905—06, valgtes 1909 til Borgerrepræsentant paa en kristelig-social Liste og blev genvalgt, indtil hun efter eget Ønske 1919 trak sig tilbage før Periodens Udløb. Hun var Medlem af den anden Ædruelighedskommission og har virket for Bygningen af smaa Kirker i Hovedstaden. Fra sine unge Aar sluttede hun sig til Kvindesagen og var med til at samle Underskrifter paa Adressen om Kvinders kommunale Valgret 1888. Dansk Kvindesamfunds Arbejde har hun paa flere Maader støttet uden at sidde i Styrelsen, især som Formand for den store Husholdningskommission, nedsat af Undervisningsministeren 11. Juni 1918 efter Anmodning af Husholdningspædagoger

og Dansk Kvindesamfund for at stille Forslag om Uddannelse af Husholdningslærerinder og Husholdningsledere. Kommissionens Betænkning 1920 imødekom i Hovedsagen Dansk Kvindesamfunds Ønsker om en videnskabelig begrundet Husholdningsundervisning ved faguddannede Lærere. Baade som Pædagog og Borgerrepræsentant uden for Partierne har J. B. vist sig som en selvstændig Personlighed, der fuldt ud har fortjent den Tillid, der fra flere Sider er blevet hende til Del.

Kristeligt Dagblad 24.—27. Febr. 1912 og 25. Febr. 1913. Berl. Tid. 18. Maj 1913. Folkeskolen 20. April 1916. Kvinden og Samfundet 30. Juli 1918.

Gyrithe Lemche.

Blom, Julius Andreas, 1815—1900, Tømrmester. F. 29. Nov. 1815 i Kbh. (Trin.), d. 13. Juni 1900 i Springforbi, begr. i Kbh. (Holmens). Forældre: Murermester, senere Major ved Brandkorpset og Vicebrandmajor Thomas Andreas B. (1777—1841) og Ingeborg Cathrine Carstensen (1793—1860). Gift 26. Juni 1846 i Kbh. (Garn.) med Caroline Frederikke Funch, f. 8. Juni 1824 i Kbh. (Petri), d. 30. Maj 1912 i Springforbi, D. af Urtekræmmer, Forsørgelsesforstander Christian Nicolai F. (1793—1864) og Frederikke Barbara Marx (1800—53).

B. gik i Efterslægtsselskabets Skole og kom efter sin Konfirmation 1830 i Tømrerlære. Han blev Svend 1833 og indtraadte i Byens Brandkorps, hvor han 1835 blev Underbrandmester. 1838 udstillede han et Tagværk paa Charlottenborg. Et halvt Aar af sin otteaarige Svendetid tilbragte han i Udlandet. 1841 nedsatte han sig som Tømrmester i Kbh. Han medvirkede ved mange vigtige offentlige og private Byggearbejder, og i en lang Aarrække var hans Forretning inden for sin Art vistnok den største i Hovedstaden. 1859 blev B. Vicebrandmajor, og 1868 konstitueredes han som Brandmajor. Han varetog denne Stilling indtil Sommeren 1870, da Loven af 15. Maj 1868 om Kbh.s Brandvæsens Omorganisation traadte i Kraft. B. skildres af sin Samtid som baade omsigtsfuld og snarraadig, paa een Gang myndig og ligefrem. Hans gæstfri Hus indtog en fremtrædende Plads i Datidens selskabelige Liv. — 1849—55 sad B. i Borgerrepræsentationen. Fra 1859 til sin Død var han Medlem af Direktionen for Sparekassen for Kbh. og Omegn. 1864 deltog han i Grundlæggelsen af Nye danske Brandforsikrings-Selskab, 1870—85 var han Meddirektør i Kbh.s Brandforsikrings-Societet, og en Tid lang sad han i Bestyrelsen for Kbh.s Sporvejselskab. Han var Medstifter af Kbh.s Sygehjem 1859 og Medlem af Bestyrelsen for Diakonissestiftelsen (1871—99) og af

Direktionen for Trøstens Bolig. — Gennem tre Generationer er Navnet B. knyttet til den første københavnske Haandværkerstiftelse, Stiftelsen for gamle Haandværksmestre og deres Enker. B.s Fader var 1835 en af de virksomste ved Grundlæggelsen og 1835—41 Formand for Stiftelsen. B. indvalgte i Bestyrelsen 1848 og var Formand fra 1879 til Jan. 1900, og hans Søn, Etatsraad, Tømremester *Ferdinand Victor B.* (f. 1848) har siden da været Formand for Stiftelsens Bestyrelse. — Julius B. blev Etatsraad 1870. — R. 1858. DM. 1885. K.² 1895. — Litografi af I. W. Tegner 1888.

Ill. Tid. 24. Juni 1900. C. Nyrop: Kbh.s Tømmerlav, 1887, S. 202, 220. Samme: Ved Alderstrøsts 50 Aars Jubilæum, 1912, S. 22 f., 25 f.

C. A. Clemmensen.

Blom, Otto Emanuel, 1830—1903, Officer. F. 24. Dec. 1830 i Kbh. (Garn.), d. 28. Dec. 1903 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Kaptajn, senere Oberst H. J. B. (s. d.) og Hustru. Gift 14. Nov. 1856 i Kbh. (Garn.) med Pauline Augusta Gundelach, f. 23. Juni 1836 i Lemvig, d. 21. Sept. 1876 i Kbh. (Garn.), D. af Kancelliraad, By- og Herredsfoged Frederik Christopher G. (1785—1847) og Frederikke Albertine Blom (1789—1871).

B. gennemgik 1848—53 den militære Højskole og udnævntes til Sekondløjtnant à la suite 1850 (1848), blev 1854 Premierløjtnant i Artilleriet, 1864 Kaptajn, 1880 Oberstløjtnant, 1886 Oberst. Hans militære Tjeneste og Uddannelse blev meget alsidig. Hans Interesse for det nye riflede Skyts og for Panserkonstruktioner medførte, at han 1861 ansattes midlertidig som Undertøjmester i Marinen (til April 1869), og 1864 ledede han tillige tilsvarende Forsøg i Hærens Artilleri. 1869 blev han Kompagnichef ved Kystartilleriet. Han kastede sig derefter over Studiet af Befæstningskunst, bl. a. paa Rejser i Udlandet og deltog her hjemme i Forhandlingerne om Befæstningssagen. Maj 1880 blev han Chef for 2. Artilleribataillon, 1883—86 var han Stabschef ved Artilleriet, 1886—89 Chef for Konstruktions- og Forsøgsafdelingen samt Formand for Artillerikomiteen og 1889 Chef for 1. Artilleribataillon og for Kbh.s Søbefæstning. Efter i nogle Aar at have været til Raadighed for 1. Generalkommando og derefter for Artilleriets Stab blev han 1895 Chef for det nyoprettede Fæstningsartilleriregiment; afgik s. A.

Ved Siden af sin praktiske Militærgerning var B. en meget frugtbar Forfatter. 1862—67 redigerede han »Tidsskrift for Krigsvæsen«, 1865—68 »Dansk militært Tidsskrift« og skrev en lang

Række artilleritekniske Afhandlinger. For en saadan vandt han 1862 »Norsk militært Tidsskrift«s Guldmedaille. Hans historiske Interesser udløste sig i flere større og mindre Afhandlinger, og hans særlige Interesse for Vaabnenes historiske Udvikling gjorde ham til Danmarks første Vaabenhistoriker. 1857 overdroges det ham at ordne den af C. J. Thomsen 1830—38 opstillede historiske Vaabensamling i Christian IV.s Tøjhus, hvilket førte ham paa en længere europæisk Studierejse. Trods sit omfattende Arbejde i Hæren bevarede han sine vaabenhistoriske Interesser og udsendte 1877 sit Hovedarbejde paa dette Omraade: »Christian IV.s Artilleri«. Efter Afskeden fra Hæren overdroges det ham i Forbindelse med Oberst P. C. Bang (s. d.) at nyordne den historiske Vaabensamling (nu Tøjhusmuseet), hvilket dog indskrænkedes til en ved hans Død ufuldendt Katalogisering. — Ogsaa i Politik gjorde B. sin Indsats og var 1879—90 Medlem af Landstinget for Kbh. og ivrig Talsmand for Forsvarssagen. — B. var ualmindelig afholdt blandt Standsfæller, der karakteriserede ham som en frisk, usnobbet og varmhjertet Personlighed med en vis ironisk Udtryksform. — R. 1864. DM. 1869. K.² 1891. — Mindesmærke (Bronzerelief) af Nic. Schmidt i Tøjhusmuseet, bekostet af Artilleriofficerer (1904). — Maleri af G. V. Blom (ca. 1890) i Familieeje. Træsnit 1887.

Familien Blom fra Hurum, 1902, S. 38. Johan Ottosen i Politiken 30. Dec. 1903. Vort Forsvar 14. Aug. 1904. Ill. Tid. 10. Jan. 1904. H. E. Flindt i Ill. Tid. 24. Marts 1918. Otto Smith: Christian IV.s Tøjhus i Før og nu, Supplement II, 1925—27.

Rockstroh (P. N. Nieuwenhuis).

Blom, Gustav Vilhelm, 1826—50, Officer. F. 26. Sept. 1826 i Kbh. (Garn.), d. 25. Juli 1850 ved Isted, begr. paa St. Marie Kgd. i Flensborg. Broder til Otto B. (s. d.). Ugift.

B. blev Student 1842 fra Efterslægtens Skole, udnævntes s. A. til Sekondløjtnant i Artilleriet og indtraadte i Højskolens yngste Afdeling; ved Oprykningseksamen til ældste Afdeling (Generalstabsklassen) bestod han som Nr. 1, afgik i Maj 1848 fra Højskolen, udnævntes til Premierløjtnant à la suite i Armeen og ansattes som Adjudant ved Artillerikommandoen paa Als. 1849 gjorde han Tjeneste ved Fæstningsartilleriet i Fredericia og blev derefter ansat ved 12. Bataillon (Læssøe). Marts 1850 reserveredes der ham Kaptajns Anciennitet, men 25. Juli faldt han under Angrebet paa Broen mellem Isted- og Langsø. B. optraadte allerede i en Alder af atten Aar som Forfatter. I en litterær Debat om den Aand, hvori »Militært Repertorium« burde ledes, skrev han i »Fædrelandet« (1844, Nr. 1523 og 1568) under Mærket »5« to

Artikler, der vidner om hans tidlige Udvikling. 1847 udgav han en lille Samling Digte, der vakte en vis Opsigt — vel nærmest af den Grund, at de, forkætrede fra een Side, i saa høj Grad blev lovprieste fra en anden («X» 3: Svend Grundtvig i »Fædrelandet« 27. Maj s. A.). Et smukt Eftermæle satte N. F. S. Grundtvig B. i et Digt (Berl. Tid. 27. Aug. 1850), hvis skønne og »drapa«-lignende Strofer maler den unge heltmodige Soldat: »Søn af Vennen fra de unge Dage! Mine Sønners fuldtro Ungdomsven! — — Djærve Yngling med den mørke Pande. Med det klare, milde Øjenpar —!« — Litografi af I. W. Tegner 1851 efter Tegning af P. C. Skovgaard.

Fædrelandet 1847, Nr. 121. Fred. Nørgaard i Antvorskov Højskoles Aarskrift 1923, S. 3—16. Familien Blom fra Hurum, 1902, S. 37.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Blome, opr. hannoveransk Uradelsslægt, der i Beg. af det 15. Aarh. bosatte sig i Holsten. Slægtens ældst kendte Medlem Dietrich B., der nævnes 1210—25, sad paa Munzel i Grevskabet Wunstorf, der forblev i Slægtens Eje til 1573. Hans Sønnesøns Sønnesøn, Ridderen Didrik B. (nævnes 1342 og 1355), hvis Segl med den springende Mynde er det ældst paatrufne B.-Segl, var Bedstefader til Didrik B. d. Æ. (nævnes 1406 og 1413), der ca. 1406 kom til Holsten og som er Stamfader til samtlige nedenn. Slægtsmedlemmer. Hans Sønnesøns Sønnesøn Didrik B. (ca. 1490—ca. 1549) var Amtmand i Steinburg Amt; han havde bl. a. Sønnerne nedenn. Raad Hans B. (1538—99) og Henrik B. (1545—1600) til Oppendorf, hvis Sønnesøns Søn er nedenn. Gehejmeraad Otto B. (1684—1738). Hans B. (1538—99) havde tre Sønner, af hvilke Wulf (1582—1667) til Seedorf og Testorf var Fader til nedenn. Henrik B. (1616—76) til Farve m. m., hvis Sønner er de nedenn. Gehejmeraader Wulf B. (1651—1735) og Christoph B. (1657—1729). Sidstn. var Fader til nedenn. Gehejmeraad Henrik B. (1685—1736). Wulf B. (1651—1735) var Fader til Christoph B. (1691—1743), hvis Sønner er Wulf B. (1728—84) og nedenn. Diplomat Otto B. (1735—1803). Førstn. var Fader til Baron Frederik B. (1769—1818) til Salzau og til nedenn. Diplomat Otto B. (1770—1849), der sammen med sin nævnte Broders Søn, nedenn. Greve Otto B. (1795—1884) 1826 optoges i dansk grevelig Stand med Rang som Lensgrever. Sidstn. var Broder til nedenn. Baron Adolf Frederik B. (1798—1875) til Heiligenstedten; begge Brødre har Efterkommere i Tyskland.

Otto Hintze: Geschichte des uradeligen Geschlechts der Herren und Grafen Blome, 1929.

Albert Fabritius.

Blome, Adolf Frederik, Baron, 1798—1875, Politiker. F. 15. Marts 1798 paa Salzau, d. 10. Juli 1875 paa Heiligenstedten, begr. i Probsteierhagen. Forældre: Baron Frederik B. (1769—1818) og Rigsgravinde Charlotte Juliane Platen zu Hallermund (1778—1857, gift 2° 1820 med Grev Joseph Carl Reventlow-Criminil, s. d.). Gift 30. Aug. 1823 paa Wittenberg ved Pløn med Grevinde Franciska (Fanny) Juliane Friederike Reventlow, f. 28. Juli 1803 paa Falkenberg ved Slesvig, d. 13. Febr. 1856 paa Heiligenstedten, D. af Grev Henrik R. til Wittenberg, Kaltenhof og Aakær (1763—1848) og Grevinde Anna Sophie Baudissin (1778—1853).

B. overtog 1818 det »Blome'sche Wildniss« ved Glückstadt og 1849 Heiligenstedten. 1832—41 var han dansk Gesandt i London, 1848 blev han Suppleant i Fællesregeringen for Hertugdømmerne og 1851 Præsident for Civilbestyrelsen for Holsten. B.s Gerning som Politiker faldt væsentlig i Holstens Stænderforsamlinger. I Overensstemmelse med sin Stilling hørte han til Ridderskabets højre Fløj; han var konservativ Helstatsmand, men med slesvigholstensk Indstilling. 1848 var han Medlem af den slesvigholstenske Landsforsamling og bekæmpede der den almindelige Valgret, medens han i Holstens Stænder 1853 tilhørte det Udvalgsflertal, der i den absolutte Regeringsform saa Betingelsen for Helstatens Bestaaen. 1855 stillede B. Forslaget om Mistillidserklæring til Ministeren for Holsten L. N. Scheele og Anklage mod ham for hans Embedsførelse. Holstens Stænder valgte 1856 B. til Medlem af Rigsraadet; han spillede ikke nogen fremtrædende Rolle i denne Forsamling, men støttede »de elleves Forslag« i en Tale, hvis Slutning antydede Ønsket om det tyske Forbunds Indskriden. Efter den Tid tog han skarpere Standpunkt mod den danske Regering. I de holstenske Stænderforsamlinger 1853—63 var B. Medlem af Forfatningsudvalgene. Som saadant angreb han 1857 og følgende Aar Forsøgene fra dansk Side paa at skabe en Fællesforfatning for Monarkiet. B. betonedede 1857, at Maalet var ikke en Enhedsstat, men en Helstat, hvor alle Landsdeles Selvstændighed og Ligeberettigelse iagttages, og 1859 fordrede han som Medlem af Forfatningsudvalget Monarkiet delt i selvstændige og ligeberettigede Dele. Febr. 1863 angreb B. Halls Udnævnelse til Minister for Holsten og stillede Forslag til en Adresse til Kongen, hvori man protesterede mod Forsøgene paa

at danne en dansk-slesvigsk Stat uden om Holsten. I Marts foranledigede han, at Holstens Stænder rettede Henvendelse til Forbundsdagen om Sikring af Holstens Rettigheder, og sammen med Scheel-Plessen var B. i Foraaret s. A. i Frankfurt for at virke i denne Retning (Hagenah i Zeitschr. f. schl.-holst. Gesch., LVI, 1926, S. 311). 1864 var B. en af de faa, der under Londonkonferencen nærede Sympati for Tanken om en Personalunion. 1852—56 var B. Verbitter for Klostret i Itzehoe. — Hofjægermester 1824. Kammerherre 1826. Gehejmekonferensraad 1852. — S.K. 1838. — Maleri af Ferd. v. Raisky i Thaulow-Museum i Kiel. Litografi af Jul. Giese 1839 efter Tegning af C. l'Allemand. Træsnit paa Gruppebillede af den holstenske Stænderforsamling.

A. Thorsøe: Frederik VII.s Regering, I—II, 1884—89 (se Register). N. Neergaard: Under Junigrundloven, II, 1916 (se Register). Otto Hintze: Geschichte des uradeligen Geschlechts der Herren und Grafen Blome, 1929, S. 472—84.

Svend Larsen (A. Thorsøe).

Blome, Christoph, 1657—1729, Gehejmerraad i Konseillet. F. 11. Maj 1657 i Rendsborg, d. 2. Nov. 1729 i Hamburg. Forældre: Amtmand Henrik B. (1616—76, s. d.) og Hustru. Gift 26. Okt. 1683 med Lucie Beate v. Buchwald, f. 1665, d. 1697, D. af Joachim v. B. til Pronstorf (1631—78) og Lucie Øllegaard Hedvig v. Qualen (1645—85).

C. B., der efter Faderen arvede Godserne Farve og Waterneverstorf ved Lütjenburg, var en af de rigeste Godsejere i Holsten. 1684 blev han Jægermester i Slesvig og Holsten, 1693 tillige Landraad. Paa Kongressen i Pinneberg, hvor der fra Aug. 1696 under Mægling af Kejseren og Kurfyrsterne af Brandenburg og Sachsen forhandlede om en Bilæggelse af Stridighederne mellem Danmark og Hertugen af Gottorp, repræsenterede C. B. Danmark sammen med Gehejmerraad Conrad Biermann v. Ehrenschild og Konferensraad Johan Hugo Lente. Siden ledede han sammen med Lente de Forhandlinger, der førte til Freden i Travendal Aug. 1700. I Slutningen af 1702 optoges C. B. i Konseillet. Da Kong Frederik IV. var utilfreds med hans Optræden ved nogle Forhandlinger med Hamburg, traadte han dog 1708 atter ud af dette og blev udnævnt til Amtmand i Steinburg Amt og Guvernør i Søndre Ditmarsken, hvilke Embeder han beklædte til 1722. — Gehejmerraad 1701. — Hv. R. 1698.

A. Hojer: König Friedrich des Vierten glorwürdigstes Leben, 1829, S. 147, 157. Otto Hintze: Geschichte des uradeligen Geschlechts der Herren und Grafen Blome, 1929, S. 323—28.

L. Laursen.

Blome, Hans, 1538—99, kgl. og hertugelig Raad. F. ved Pinsetid 1538, d. 19. Aug. 1599 i Wetzlar. Forældre: Amtmand Didrik B. til Hornstorf og Seedorf (ca. 1490—ca. 1549) og Margareta Mein-storf (d. tidligst 1556). Gift 1° 1558 med Anna Sophia Rantzau, d. 1561, D. af kgl. og hertugelig Raad, Klosterprovst i Preetz Schack R. til Helmstorf (d. 1557) og Barbara Rantzau-Bülck (d. tidligst 1588). 2° 30. Nov. 1573 med Catharina Sture, f. ca. 1550, d. tidligst 1618, D. af kgl. dansk Raad og Amtmand Thomas S. (ca. 1503—63) til Helvidgaard, Gammelgaard m. m. og Barthe Ahlefeldt-Lindau (ca. 1525—tidligst 1584).

H. B. opholdt sig fra sit ellefte til sit nittende Aar ved Hertug Hans d. Æ.s Hof i Haderslev, kom efter Faderens Død til Danmark for at opdrages sammen med den senere Kong Frederik II., men drog allerede n. A. (1550) til Wittenberg, hvor han studerede til 1557. 1560 ledsagede han Hertug Adolf til England. Hans Embedsbane blev lang og omskiftelig. Han forvaltede 1567—71 Enkedronning Dorotheas Livgedingamter Sønderborg og Nordborg, men traadte efter hendes Død i Hertug Adolfs Tjeneste som Raad og Amtmand over Gottorp og Svavsted. 1572 skiftedes Fædrearven mellem ham og hans tre Brødre; H. B. fik Seedorf (mellem Segeberg og Schlamersdorf) og Testorf, hvortil senere ved Arv, især efter Svigerfaderen Thomas Sture, Køb og Mageskifte kom en lang Række Landsbyer og Gaarde (Gammelgaard og Helvidgaard paa Als, 1584 solgte til Hans d. Y., en Mængde Gods i Slogs Herred, hvoraf en Del 1584 solgtes til Hertug Adolf, Mönchneversdorf og Pehmen i Holsten m. m.) foruden Huse i Kiel og Haderslev. Som en af Hertugdømmernes rigeste Godsejere kunde han yde Hertug Adolf store Laan, bl. a. til hans nederlandske Foretagende 1572, samtidig med at han spillede en fremtrædende Rolle i den gottorpske Politik og Forvaltning. 1580 kom det imidlertid til et Brud mellem ham og Hertugen. Han traadte i Kongens Tjeneste, blev Raad og Amtmand i Haderslev (fra 1585) og anvendtes i en Række inden- og udenrigske Hverv. Et længe ulmende Fjendskab mellem ham og den kgl. Statholder Henrik Rantzau, hvis svage Sider, især hans Slægtstolthed, H. B. angreb med drillende Satire, brød efter den mæglende Konges Død ud i lys Lue, da B. med Kraft og Hensynsløshed bidrog til at drive Enkedronning Sophie frem i hendes Kamp mod Ridderskabets Flertal og det danske Rigsraad. Paa Landretsdagen 1593 kom det til et voldsomt Oprin mellem ham og Statholderens Søn Gert; n. A. rejste Rantzau offentlig Anklage imod ham, og 1598 sendtes Akterne, suppleret med Klager fra dansk Side, til

den tyske Rigsret. Dronningen og den unge Hertug Johan Adolf, i hvis Tjeneste han 1595 traadte som fyrstelig Raad, efter at Christian IV. 1593 havde afskediget ham fra hans Amtmandspost, holdt dog Haanden over ham og vedblev at gøre Brug af hans Evner, lige til hans ødelagte Helbred tvang ham til at begive sig paa den Rejse til Badene i Ems, under hvilken han døde. — H. B. var en urolig og sammensat Natur: Levemand, satirisk Polemiker, dygtig Embedsmand og hensynsløs Godssamler af Hans d. Y.s Type. Til sine Standsfællers Flertal kom han i bestemt Modsætning ved — vel for en Del drevet af sit personlige Had til Rantzau'erne — at gøre sig til et Redskab for de dynastiske Fyrsteinteresser. — Billedet af H. B. paa Stikket af Frederik II.s Ligfærd har næppe Portrætkarakter.

Otto Hintze: Geschichte des uradeligen Geschlechts der Herren und Grafen Blome, 1929, S. 135—64. Troels-Lund: Hist. Fortællinger, III, 1911. Paul v. Hedemann-Heespen: Die Herzogtümer Schleswig-Holstein und die Neuzeit, 1926, S. 95, 162, 216 f.

C. O. Bøggild Andersen.

Blome, Henrik, 1616—76, Amtmand, Gehejmerraad. F. 1616, d. 1676 paa Hagen. Forældre: Landraad og Amtmand Wulf B. til Seedorf og Testorf (1582—1667) og Adelheid Henriksdatter Rantzau (ca. 1595—1646). Gift 1. Sept. 1646 paa Hagen med Lucie Pogwisch, f. ca. 1623, d. Efteraaret 1685 paa Hagen, D. af kgl. dansk Gehejme- og Landraad, Klosterprovst i Uetersen, senere Amtmand i Rendsborg Sivert (Siegfried) Christoffersen P. (1587—1626) og Magdalena Henningsdatter P. (d. 1627, gift 1° med Marqvard Ahlefeldt, 1571—1608).

B. studerede ved tyske Universiteter og immatrikuleredes 1639 i Padova. Efter Hjemkomsten blev han 1640 Hofjunker og Mundskænk hos Christian IV., 1642 Overskænk. 1644 var han paa en Sendefærd til Polen, 1645 blev han Landraad og umiddelbart efter Amtmand i Rendsborg, et Embede han beholdt til sin Død. Gennem sit Ægteskab blev han en af Holstens rigeste Godsejere. Han fik straks i Medgift Godset Hagen ved Kiel og købte senere af sin Hustrus Slægt Farve ved Oldenburg og af sine rantzauske Slægtninge Waterneversdorf ved Lütjenburg. Christian IV. nærde Tillid til ham og gjorde ham kort før sin Død til Kurator for det Ulr. Chr. Gyldenløve skænkede Gods Ulriksholm, og ogsaa til Kong Frederik III. var hans Forhold det bedste. Kongen roste med Rette den »Vigilans«, han viste under de to Svenskekrige, da han i tre Aar, lige til Freden, vedblev at holde Rendsborg Fæstning mod Sveriges og Gottorps Hære. Efter Statsforandringen

1660 tog han virksom Del i det Reorganisationsarbejde, som fandt Sted i Hertugdømmerne, og blev ogsaa spurgt til Raads i Rigsanliggender som den 1661 planlagte Proces mod Corfitz Ulfeldt og Overvejelserne om Danmarks Holdning under den europæiske Krisesituation 1672. 1672 udnævntes han til Gehejmerraad og Assessor i Statskollegiet og Højesteret. Sammen med sine yngre Brødre, hvem han overlod hele Arven efter Faderen, var han en Hovedkreditor i det nordborske Konkursbo og optraadte 1664 med en Række andre Landraader og Amtmænd som Kautionist for Kongen. — Maleri i Familieej i Lübeck.

Otto Hintze: Geschichte des uradeligen Geschlechts der Herren und Grafen Blome, 1929, S. 269—87. S. Birket-Smith: Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie, II, 1881, S. 58 ff. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, II, 1923, S. 562.

C. O. Bøggild Andersen.

Blome, Henrik, 1685—1736, Gehejmerraad. F. 2. Aug. 1685 paa Farve, d. 9. April 1736 i Itzehoe, begr. i Nortorf ved Wilster. Forældre: Gehejmerraad Christoph B. til Farve og Waterneversdorf (s. d.) og Hustru. Gift 3. Jan. 1710 i Itzehoe med Elisabeth Rantzau, f. Juni 1687, d. 1776, D. af Cai R. til Neuhaus (1650—1704, gift 2° 1691 med Dorothea Reventlow, 1657—97, 3° 1703 med Christine Magdalene Reventlow, d. 1713, hun gift 2° 1704 med Gehejmerraad Georg Heinrich v. Görtz, s. d.) og Catharina Margaretha Blome (1649—87).

H. B. blev Student 1702, Konferensraad 1722, s. A., ligesom Faderen, Guvernør i Søndre Ditmarsken og Amtmand i Steinburg Amt, 1733 Gehejmerraad. Efter Sekvestrationen af Rigsgrevskabet Rantzau (1726), hvori han tog Del som kgl. Kommissær, blev han Grevskabets første Administrator. Han var desuden Verbitter for det adelige Frøkenkloster i Itzehoe. Ved sit Giftermaal forenede han Godset Neuhaus (ved Selent) med Fædrenegodserne Farve og Waterneversdorf. — Hv. R. 1727.

Otto Hintze: Geschichte des uradeligen Geschlechts der Herren und Grafen Blome, 1929, S. 329—33. Zeitschr. d. Gesellsch. f. Schlesw.-Holst. Geschichte, XXXII, 1902, S. 106 ff.

C. O. Bøggild Andersen.

Blome, Otto, 1684—1738, Overhofmarskal, Gehejmekonferensraad. F. 3. Juni 1684, d. Natten mellem 31. Juli og 1. Aug. 1738. Forældre: Bendix B. til Dänisch- og Deutsch-Nienhof, Kaltenhof og Birkenmoor (1627—88) og Elisabeth Christina Reventlow-Futterkamp (1645—1702). Gift 1° før 1711 med Anna Margaretha Brockdorff, D. af kgl. dansk Gehejme- og Landraad Wulf B. til Wensin

(1650—1732, gift 2° med Lucia Rantzau, 1672—1707, 3° med Elisabeth Christine Reventlow, Enke efter Gehejmerraad Cai v. Thienen, 1656—1701) og Ida v. Rumohr-Lindau (1662—93). Ægteskabet opløst 1725. 2° 28. Okt. 1725 med Komtesse Charlotte Amalie Frijs, f. 1692, d. 6. Dec. 1750, begr. i Kiel (St. Nic. K.) (gift 1° 1711 med dansk Generalmajor Balthasar Friedrich v. Oertzen, d. 1723), D. af Stiftamtmand Grev Niels F. (1664—99) og Komtesse Christine Sophie Reventlow (1672—1757, gift 2° 1700 med Storkansler Grev Ulrik Adolf Holstein, s. d.).

B. blev 1699 immatrikuleret ved det kgl. Ridderakademi i Kbh., studerede derpaa ved tyske Universiteter og rejste i Italien, Frankrig, England og Holland. 1705 blev han dansk Etatsraad og Landraad i Hertugdømmerne, 1717 Konferensraad. 1721 blev han Kronprinsesse Sophie Magdalenes Overhofmester, og 1724 udnævntes han til Overhofmarskal hos Kong Frederik IV., et Embede han beholdt til Kongens Død. 1729 udnævntes han til Gehejmerraad. Efter Christian VI.s Tronbestigelse blev han 1730 Gehejmekonferensraad og Medlem af Konseillet. 1735 fik han sin Afsked og valgtes s. A. til sin Fætter Wulf B.s (s. d.) Efterfølger som Klosterprovst i Preetz. 1734—35 var han Præses i det kgl. vestindisk-guineiske Kompagni. Foruden Fædrenegodserne besad han en Tid bl. a. Harzhorn (ved Segeberg), det B.ske »Freihaus« i Kiel og et Hus i Kbh. — B. var en ret ubegavet, men skikkelig Mand, hvis Karriere udelukkende skyldtes hans Slægtforbindelse med Familierne Reventlow og Holstein; han fungerede i Hofintrigerne ofte som en nyttig Stødpude, men i Konseillet var han et rent Nul. — Hv. R. 1721. Bl. R. 1731. L'union parfaite 1732.

E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, II, 1894. Otto Hintze: Geschichte des uradeligen Geschlechts der Herren und Grafen Blome, 1929, S. 260—67.

C. O. Bøggild Andersen.

Blome, Otto, 1735—1803, Diplomat. F. 1. Febr. 1735 paa Hagen, d. 8. Febr. 1803 i Kiel, begr. i Probsteierhagen. Forældre: Christoph B. til Salzau, Heiligenstedten, Bahrenfleth m. m. (1691—1743) og Hedevig Magdalene Brockdorff (1706—36). Ugift.

B. arvede ved Faderens Død Heiligenstedten, Campen, Bekmünden. Efter først at have tjent i Armeen, hvor han avancerede til Oberst og Generaladjutant, afløste han 1770 Baron Gleichen som Gesandt i Paris. I de 23 Aar, han tilbragte her, faldt den nordamerikanske Frihedskrig og den franske Revolution, men da Danmark ikke tog Del i den almindelige Politik, var B.s Rolle kun iagttagende. I Begyndelsen var han ikke uvillig stemt mod de

nye Ideer, men fjernede sig efterhaanden fra dem. Efter Begivenhederne 10. Aug. 1792 forlod de andre Gesandter Paris, men B., der beredte sig paa at følge Eksemplet, under Paaskud af Orlov, holdtes mod sin Villie tilbage ved en farlig Underlivssygdom. Ogsaa efter Republikkens Proklamation hindrede denne Sygdom ham i Afrejse, og skønt hans Mission i Virkeligheden var til Ende, da Kongen var afsat, og han ikke paa ny var akkrediteret hos Republikken, vedblev han dog af dennes Regering at behandles som dansk Gesandt. Da han endelig 11. April 1793 var i Stand til at rejse, præsenterede han sin Sekretær Koenemann for Udenrigsministeren Le Brun og begærede de diplomatiske Immuniteter for ham. Den franske Regering, der ønskede at bevare Forbindelsen med Danmark for at drage Fordel af dette neutrale Lands Skibsfart under Krigen med England, gik ind derpaa, og saaledes blev Danmark den eneste monarkiske Stat, der vedligeholdte en kvasidiplomatisk Repræsentation i Paris under hele Revolutionen. — Efter en Kur i Aachen vendte B. tilbage til sine Godser i Holsten. 1796, da den diplomatiske Forbindelse genoprettedes med Frankrig, udnævntes C. V. Dreyer (s. d.) til Gesandt i Paris, og efter at C. G. Bernstorff var vendt tilbage fra en ekstraordinær Mission til St. Petersborg i Efteraaret s. A., tilbødes denne Gesandtskabspost B. Løftet om Elefantordenen fjernede de Betæneligheder hos ham, som hans Sygelighed fremkaldte, og i Efteraaret 1797 ankom han til St. Petersborg, ledsaget af sin Brodersøn, Otto Blome (s. d.). Han blev vel modtaget af Kejser Poul og fandt altid en trofast Støtte i Vicekansleren, Fyrst Kurakin, der som ung havde ledsaget Saldern paa dennes Mission i Kbh. 1766 og fra den Tid bevarede stor Hengivenhed for Danmark. Men da Kurakin trak sig tilbage, og Kejser Pouls Mistro vakttes mod den danske Regering paa Grund af dennes Fastholden ved Neutraliteten og dens formentlige Svagheit over for de revolutionære Ideer, der antoges at gribe om sig i Danmark, blev B.s Stilling i St. Petersborg meget vanskelig, saa meget mere som han havde paadraget sig Kejserens personlige Mishag ved sin Omgang med det engelske Gesandtskab. Da hans slette Helbred desuden led stærkt under Klimaet, begærede han at kaldes tilbage. Endelig fik han 29. April 1800 Tilladelse til at forlade St. Petersborg, saa snart Niels Rosenkrantz kunde overtage Gesandtskabsforretningerne, indtil en ny Gesandt blev udnævnt. Rosenkrantz ankom i Juni, hvorefter B. afleverede sin Rappelskrivelse og trak sig tilbage til sine Godser i Holsten. Sine Godser og sin Formue efterlod han til sin nedenn. Brodersøn.

B. var en intelligent Mand, der med Opmærksomhed fulgte,

hvad der foregik omkring ham. Hans Depecher var klare og saglige, hans Optræden værdig og taktfuld, og han nød overalt stor Agtelse. — Kammerherre 1766. Gehejmekonferensraad 1779. — Hv. R. 1773. Bl. R. 1797. — Malerier af Jens Juel (paa Thaulow-Museum i Kiel og i Familiejeje) og A. Roslin 1773 (Fr.borg); endvidere i Lübeck. Miniature af Corn. Høyer og Gipsrelief af A. C. paa Fr.borg. Stik af J. F. Clemens efter Roslins Maleri.

Otto Hintze: Gesch. des uradeligen Geschlechts der Herren und Grafen v. Blome, 1929, S. 368—77.

P. Vedel (Fr. de Fontenay).*

Blome, Otto, Lensgreve, 1770—1849, Diplomat. F. 5. Marts 1770 i Kiel, d. 20. Marts 1849 i Heiligenstedten, begr. i Probsteierhagen. Forældre: Gehejmerraad Wulf B. (1728—84) og Cathrine Margrethe v. Hahn (1740—94). Ugift.

B. udnævntes allerede 1773 til Sekondløjtnant à la suite ved Livregimentet Lette Dragoner; 1789 tog han sin Afsked, efter at han Aaret før havde faaet Anciennitet som Premierløjtnant. Han blev 1791 Ritmester à la suite, hvorefter han vendte sig til den diplomatiske Løbebane. 1797—1800 var han Attaché i St. Petersborg hos sin Farbroder Otto B. (s. d.). Han blev 1802 udnævnt til Generaladjutant hos Kongen og sendtes i Okt. s. A. til Stockholm som Gesandt, hvilken Stilling han beklædte til Febr. 1804. Derfra forflyttedes han til St. Petersborg, hvor han med enkelte Afbrydelser var den danske Regerings Repræsentant til Okt. 1841. Som Hovedpunkter i hans diplomatiske Virksomhed i dette for Danmark skæbnesvangre Tidsrum kan anføres hans, rigtignok frugtesløse, Bestræbelser for at komme til at repræsentere sin Regering ved Kongressen i Erfurt 1808 og hans indtrængende Forsøg paa at faa Kong Frederik VI. til at støtte Rusland under dettes Krig med Sverige (1808—09) ved en energisk militær Diversion fra Norge. B. mente, at Danmark ved en eventuel Fred kun kunde gøre Regning paa at beholde, hvad det selv havde taget ved Vaabenmagt, men ikke kunde vinde Lande ved Underhandlinger alene. — B., der 1806 var blevet Major i Kavaleriet, udnævntes 1811 til Oberstløjtnant, men tog i Slutningen af 1813 sin Afsked. Da Krigen mellem Danmark og Rusland 1813—14 var endt ved Freden i Hannover, ansattes han i Okt. 1814 paa ny som Gesandt ved det russiske Hof. Medens han beklædte denne Stilling, blev han 1815 Generalmajor og 1818 kar. Generalløjtnant. I Jan. 1824 blev han udnævnt til Gehejmestatsminister og Chef for det udenrigske Departement, men efter eget Ønske traadte han 17. Marts s. A. tilbage fra denne Stilling. Han overtog i Jan. 1826 igen

Gesandtskabsposten i St. Petersborg, hvorfra han tilbagekaldtes i Okt. 1841, og levede derefter tilbagetrukket paa sine Godser i Holsten uden at tage aktiv Del i det holstenske Ridderskabs Politik, men dog heller ikke uden Indflydelse paa sine Standsfæller. Om det aabne Brev af 8. Juli 1846 sagde han, at det var en Ulykke for Landet, at Kongen havde udtalt sig, rimeligvis fordi B. paa Grund af Brevets Udtalelser om Holsten mente den danske Helstat truet. Med stor Loyalitet indvirkede han dog paa Ridderskabet for at bane Vej for en Forstaaelse med Kongen. — B. var i sine senere Aar en for sin Loyalitet og Retsindighed højt anset Mand, hvis Raad ofte indhentedes fra mange Sider, bl. a. af Frederik VI. og Kristian VIII. i Arvefølgespørgsmaalet. — Lensgreve ved Patent af 1. Maj 1826. — Kammerherre 1797. — S.K. 1808. DM. 1812. R.E. 1826. — Farvelagt Tegning paa Fr.borg. Maleri af Joh. Rombauer i Thaulow-Museum i Kiel.

F. C. Bruun: Til Erindr. om det danske Udenrigsministeriums hundredaarige Bestaaen, 1870, S. 49. Otto Hintze: Gesch. des uradeligen Geschlechts der Herren und Grafen, Blome 1929.

Fr. de Fontenay (A. Thorsøe).

Blome, Otto, Greve, 1795—1884, holstensk Adelsmand. F. 1. Okt. 1795 paa Salzau, d. 1. Juni 1884 sst., begr. i Probsteierhagen. Broder til Baron Adolf Frederik B. (s. d.). Gift 1° 14. Nov. 1822 paa Wittgenstein med Prinsesse Agnes Christiane Albertine Caroline Sayn-Wittgenstein-Hohenstein, f. 27. Juli 1804 paa Wittgenstein, d. 10. Aug. 1866 paa Rheda, D. af Rigsgreve Friedrich Carl S.-W.-H. (1766—1837) og Prinsesse Friedericke af Schwarzburg-Sondershausen (1774—1806). Ægteskabet opløst 1826 (hun gift 2° 1828 med Arveprins, senere Fyrst Moritz Michael Georg Ludwig Friedrich Carl Bentheim-Tecklenburg-Rheda, 1795—1872). 2° 12. Juli 1828 i Paris med Prinsesse Marie Clementine Bagration, f. 29. Sept. 1810 i Wien, d. 26. Maj 1829 i Hannover, D. af Fyrst Peter Ivanowitj B. (1765—1812) og Grevinde Catharina Skawronskij (d. 1856, gift 2° 1830 med John Hobart Caradoc, Lord Howden, 1799—1873, Ægteskabet opløst). 3° 12. Maj 1837 i Hannover med Rigsgrevinde Juliane Friederike Sophie Platen zu Hallermund, f. 6. Nov. 1811 i Hannover-Linden, d. 7. Juli 1879 i Wiesbaden, D. af Rigsgreve Georg Wilhelm Friedrich P. zu H. (1785—1873) og Grevinde Julie Maria Charlotte Hardenberg (1788—1833).

B. ejede Salzau og flere andre holstenske Godser. Sammen med Farbroderen Otto B. (s. d.) blev han 1826 Greve. 1820—24 var han Ritmester i Hestgarden. — Inden for det holstenske Ridderskab

var han en af dem, der stillede sig mindst uvenlig over for det danske Styre og som gerne vilde bidrage deres til at opretholde Forbindelsen med Danmark, naar det kunde ske paa Vilkaar, der var nogenlunde antagelige for det holstenske Aristokrati. Hvad han ønskede var den selvstændigst mulige Stilling for Holsten inden for Monarkiet. Denne Tendens faldt til en vis Grad sammen med Halls, som ønskede en lempelig Overgang til den Politik, der fuldbyrdedes ved Novemberforfatningen, og mente, at dette vilde lettes, hvis man kunde faa en Mand af B.s sociale Stilling til at afløse ham som midlertidig Minister for Holsten. 1861—62 førtes der herom Forhandlinger ikke blot med B., men ogsaa med Carl Moltke og Gesandten i Frankfurt Bernh. v. Bülow. En Tid syntes det, som om B. var den, med hvem der snarest kunde naas et Resultat. Om de nærmere Vilkaar opnaedes dog ikke fuldstændig Enighed, og Bülow fraraadede under Henviisning til B.s udpræget aristokratisk-absolutistiske Indstilling og formentlig tvivlsomme personlige Paalidelighed Planen paa det bestemteste; heller ikke vandt den Bifald hos Kongen, som følte sig krænket over, at Hall havde ført Forhandlingerne saa vidt frem uden at indhente hans Bemyndigelse dertil. Skønt B. følte sig skuffet over Forhandlingernes negative Resultat, forlod han dog ikke sit tidligere Stade og foreslog kort efter Christian IX.s Tronbestigelse den danske Regering at gøre et Forsøg paa at holde Monarkiet sammen ved at bevæge Baron Carl Scheel-Plessen til at overtage Ministeriet for Holsten, ligesom han 1864—65 holdt sig borte fra Berøring med den augustenburgske Prætendent. — Kammerherre 1820. Gehejmekonferensraad 1852. — S.K. 1852. DM. 1882. — Malerier paa Salzau, bl. a. af Louise Oesterby. Litografi af Jul. Giese 1839.

A. F. Kriegers Dagbøger, II—III, 1921, 16.—20. Bog, 1861—64, passim. Otto Hintze: Geschichte des uradeligen Geschlechts der Herren und Grafen Blome, 1929, S. 405—29.

N. Neergaard.

Blome, Wulf, 1651—1735, holstensk Statsmand, Godsejer og Klosterprovst. F. 28. Febr. 1651 i Rendsborg, d. 4. Maj 1735 i Preetz, begr. i Probsteierhagen. Forældre: Amtmand Henrik B. (1616—76, s. d.) og Hustru. Gift 1° 25. Juli 1677 i Probsteierhagen med Øllegaard Catharina Rantzau, f. ca. 1655, d. mellem Sept. 1687 og Sommeren 1688, D. af kgl. dansk Oberst Bertram R. (1614—86) til Ascheberg, Weissenhaus og Lammershagen og Dorothea v. Brockdorff (d. 1688, gift 1° med Daniel Pogwisch til Ascheberg, ca. 1606—40). 2° sidst i 1688 med Magdalena Rumohr, f. ca. 1655,

d. 16. Nov. 1717 paa Hagen, D. af Heinrich R. til Röest, Töstorf og Hohenfelde og Ida v. Brockdorff.

W. B. blev 1666 immatrikuleret ved det nystiftede Universitet i Kiel og foretog derpaa en Studierejse i Udlandet, hvorfra han vendte hjem ved Faderens Død. Ikke længe efter blev han kgl. Jægermester og Overførster i Hertugdømmernes kgl. Del. 1684—89 var han Landraad og Amtmand i Aabenraa og Løgumkloster. Ved Skiftet efter Faderen 1684 fik han Godserne Hagen og Campener Mühle samt 9800 Rdl. i rede Penge. Ved klog Husholdning og Laanevirksomhed (blandt hans Debitorer var Kong Christian V.) øgede han efterhaanden Fædrearven meget betydeligt, bl. a. med Godserne Behrenfleth i Krempermarsken, som han erhvervede 1690 for 70 000 Rdl. af den afdøde Generalpostmester Povl Klingenberges Konkursbo, og Doberstorf (1731) og et Hus i Kiel. Han var 1689—96 kongelig Forhandler i Stridighederne med Gottorp, men hans Hovedbetydning som Statsmand ligger paa den indre Forvaltnings Omraade, hvor han virkede i nøje Samarbejde og Venskab med Christoph Gensch v. Breitenau (s. d.). Han var et virksomt Medlem af Frederik IV.s Skatterevissionskommissioner og deltog i flere andre betydningsfulde Hverv af finansiel og forvaltnings- og hærorganisatorisk Natur. Inddelingen af de adelige Godser i Holsten i fire Distrikter (1713) skyldtes hans Initiativ. Straks efter Frederik IV.s Tronbestigelse (1699) var han blevet Gehejmerraad, dog uden Sæde i Konseillet. 1701 valgtes han til Provst for det adelige Frøkenkloster Preetz; en Tid var han desuden Oldermænd for det ældre Brandgilde i Kiel. — B. var som Godsejer og Administrator en helstøbt Personlighed og en smuk Repræsentant for sin Stands bedste og solideste Egenskaber; bundende fast og sikkert i det gamle viste han et aabent Sind for det nye. Han samlede betydelige Materialer til sin Slægts Historie og holdt Haanden over Klosterfrøkenernes latinske Korsange, samtidig med at han lod Shakespeares Hamlet opføre paa Plattysk i Preetz. I en Række Tilfælde støttede han nye Medlemmers Optagelse i Ridderskabet. Som Medlem af Domskommissionen over den for Delagtighed i Mordet paa sin Broder anklagede Grev Wilh. Adolf Rantzau (1725) modsatte han sig Anvendelse af Tortur. — Hv. R. 1699. Bl. R. 1731. — Tvivlsomt Maleri i Familieeje i Lübeck.

Otto Hintze: Geschichte des uradeligen Geschlechts der Herren und Grafen Blome, 1929, S. 287—307.

C. O. Bøggild Andersen.

Bluhme, et i Sønderjylland og Tyskland hyppigere forekommende Slægtsnavn. Fra Mark Brandenburg stammer en Slægt, hvis første

Mand Christopher B. først var Kantor og derefter Rektor i Tønder. Han var Fader til nedenn. Hofpræst Johannes Bartholomæus B. (1681—1753), der havde flere Børn, bl. hvilke Christopher B. (1708—82), der 1740 blev Sognepræst ved St. Marie Kirke i Helsingør, 1751 tysk Hofpræst og 1778 kgl. Konfessionarius, Georg Friedrich B. (1710—80), der var Præst i Hohenwestedt i Holsten og Stamfader til den ældre Linie af Slægten, og endelig Justitsraad, Toldkammererer Christian Albrecht B. (d. 1772), der var Fader til Kommandør Hans Emilius B. (1758—1826). Sidstn.s Søn, nedenn. Gehejmekonferensraad Christian Albrecht B. (1794—1866), var Fader til nedenn. Politiker Hans Emil B. (1833—1926). — Fra Diakon i Horst Diederich Hinrich B., der stammede fra Øen Gröde i Husum Amt, nedstammer en anden dansk Slægt B., som maa antages uden Forbindelse med den nævnte, ligesom den heller ikke kan tænkes knyttet til en Slægt Blume, som nedstammer fra en Gaardejer Willads Pedersen (d. 1759) i Spandet ved Ribe, og af hvilken en Gren er udvandret til Sverige.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 40—43.

Albert Fabricius.

Bluhme, Christian Albrecht, 1794—1866, Politiker. F. 27. Dec. 1794 i Kbh. (Holmens), d. 16. Dec. 1866 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Premierløjtnant, senere Kommandør Hans Emilius B. (1758—1826) og Anna Catharina Eleonora Dorothea Top (1767—1847). Gift 8. Maj 1832 i Kbh. (Garn.) med Rasmine Wandel, f. 22. Dec. 1813 i Kbh. (Garn.), d. 2. Jan. 1865 sst. (Holmens), D. af Regimentskirurg Andreas Carl W. (1764—1820, gift 1° 1793 med Louise Caroline Bourgeois, 1764—96, 2° 1799 med Christine Amalie Rømer, 1781—1801) og Ellen Kirketerp (1783—1837).

B. blev 1811 Student fra Herlufsholm og Cand. jur. 1816. Efter at have beklædt forskellige juridiske Embedsstillinger blev han i nogle Aar Medlem af Gubernementsraadet i Trankebar og derefter By- og Herredsfoged i Store Hedinge (1831) og i Næstved (1836). 1838 kaldtes han til Stiftamtmand i Aalborg, og her kom Christian VIII. paa en af sine Rejser i personlig Berøring med ham og fik det Indtryk, at hans Verdenserfaring, Intelligens og Sprogkundskaber gjorde ham egnet til at beklæde en fremragende Stilling i Centralstyrelsen. 1843 blev han da Direktør i Generaltoldkammeret og Kommercekollegiet og i Jan. 1848 dets Præsident. Han blev hurtigt anset for at være et af det højere Bureaukratis største Dygtigheder og blev Storkors allerede 1847. B. delte i det væsentlige Anskuelse med den Kreds, han tilhørte, og deltog

i de første Maaneder af 1848 i den konservativ-helstatlige »Fønix-klub«s Møder sammen bl. a. med Sponneck og Francke, men offentlig var han aldrig traadt frem i Politik, og det vakte derfor ingen Forargelse, at han som fremragende dygtig Fagmand blev Handelsminister i Martsministeriet. Med den smidige Tilpasningsevne, som udmærkede ham, faldt han ogsaa tilsyneladende nogenlunde i Traad med Omgivelserne, blandt hvilke han dog sikkert ikke har følt sig hjemme, hvorfor han ogsaa ved Omdannelsen i Nov. 1848 benyttede Lejligheden til at udtræde. Marts 1849 indtraadte han ved et Suppleringsvalg i den grundlovgivende Rigsforsamling og gav ved den endelige Afstemning Junigrundloven sin Stemme. 9. Aug. s. A. blev han midlertidig Kabinetssekretær hos Frederik VII. og erhvervede sig en betydelig Indflydelse over ham. Skønt han var imod Ægteskabet med Grevinde Danner og i Begyndelsen underhaanden søgte at forpurre det, bøjede han sig dog til sidst for det uundgaaelige og satte al sin diplomatiske Kunst ind paa at føre det igennem med saa lidt Opstandelse som muligt. Den Plads i Kongens Gunst, som Bardenfleth tidligere havde indtaget, bevarede B. omtrent uanfægtet indtil 1854. Maj 1850 blev han Direktør for Øresunds Toldkammer, vel nok den mest indbringende Embedsstilling i Danmark, og forbeholdt sig at træde tilbage til den, da han atter blev Minister.

Imidlertid havde Strømmen inden for Regeringskredsene under kraftig Pression fra de tyske Stormagter og Rusland vendt sig mere og mere bort fra Ejderstaten og hen imod en konservativ Helstatspolitik, og da man i Okt. 1851 stod over for Nødvendigheden af at træffe det endelige Valg og Udenrigsminister Reedtz var kørt fast, henvendte man sig til B., der baade som forhenværende Martsminister og paa Grund af den Yndest, han nød hos Kongen, ansaas for at være den, der bedst kunde overvinde de indre Vanskeligheder. B., der nu indtraadte i Ministeriet som Udenrigsminister, var fast overbevist om Nødvendigheden af at slaa ind paa Helstatspolitikken og komme til Overenskomst med de tyske Stormagter og Rusland, thi heraf afgang Holstens Tilbagegivelse til Kongen og Tronfølgespørgsmaalets Løsning. Med stor Omsigt og Dygtighed forberedte han Systemskiftet. Han begyndte med at forelægge Magterne den af det foregaaende Ministerium godkendte, i det væsentlige paa Notabelprojektet byggede Plan, men den blev, som han ogsaa havde forudset, absolut afvist. Derefter forberedte han de nye Grundtræk til en Ordning af Monarkiets Forfatningsforhold, til hvilke det lykkedes ham ved Forhandlinger med den russiske Gesandt Ungern-Sternberg at vinde først Rus-

lands, senere de tyske Magters Tilslutning. Planens Hovedtræk var Bevarelsen af Junigrundloven for Kongeriget's særlige Anliggender, Ophævelsen af den politiske Forbindelse mellem Hertugdømmerne og for de fælles Anliggenders Vedkommende en foreløbig Styrelse af Fællesministre, der, efter som deres Virksomhed angik Kongeriget eller Hertugdømmerne, skulde være Kongen og Rigsdagen eller Kongen alene ansvarlige. I øvrigt skulde det endelige Maal være »paa lovlig og forfatningsmæssig Maade, 3: ved de raadgivende Provinsialstænder for hvert af de nævnte Hertugdømmer (Holsten og Slesvig) og for Kongeriget's Vedkommende ved Rigsdagens Beslutning samt hvad Lauenborg angaar under Medvirkning af Ridder- og Landskabet at hidføre en organisk og ensartet forfatningsmæssig Forbindelse af samtlige Landsdele til et samlet Monarki«. Inden for Ministeriet opnaaede B., dog ikke uden Rivninger, Samtykke til at gaa videre med sin Plan, og paa Rigsdagen, hvor Modstanden mod at opgive Ejderstaten selvfølgelig var stærk, endte det efter bevægede Forhandlinger, under hvilke B. udfoldede al sin besnærende Overtalelsesevne, faktisk med, at han fik frie Hænder. Væsentlig bidrog hertil, at han gennem Tscherning havde sikret sig Bondevennepartiets Tilslutning. Med Østrig og Preussen var Forhandlingerne meget vanskelige, men ogsaa her sejrede B.s diplomatiske Evne over de øjeblikkelige Vanskeligheder. Et Led i Forstaaelsen var, at Kongen i en offentlig Kundgørelse skulde fastslaa Overenskomstens Hovedtræk, og efter de tyske Stormagters bestemt udtalte Ønske skulde Carl Moltke være Minister for Slesvig og Reventlow-Criminil for Holsten og Lauenborg. Det var B.s Noter af 6. Dec. og de tyske Magters Svar derpaa, som i Forbindelse med den kgl. Kundgørelse af 28. Jan. 1852 udgjorde de siden saa omstridte »Aftaler af 1851 og 1852«. Overenskomsten var efter hele den europæiske Stilling en Nødvendighed for Danmark, og B. havde løst sin vanskelige Opgave med glimrende Dygtighed, men Aftalerne kunde efter Sagens Natur ikke være udtømmende, og adskilligt i dem gav Plads for modstridende Fortolkninger, som rummede store Farer for Danmark som den svagere Part.

27. Jan. 1852 udnævntes den nye Helstatsregering med B. som Konsejlspræsident og Udenrigsminister. Januarkundgørelsen laa utvivlsomt uden for den bestaaende Forfatnings Rammer, og dette, i Forbindelse med Kundgørelsens Indhold, gav selvfølgelig Anledningen til varme Debatter i Rigsdagen. B. viste sig under disse som under de følgende Forhandlinger som en Taler af høj Rang, de nationalliberale Koryfæer fuldt ud jævnbyrdig, om end i en

køligere og fornemmere Stil, der til Tider dog hverken savnede Glød eller Patos. Monarkiet maatte, udtalte han, gaa forud for Grundloven, og Kongens første Pligt var at bevare sit Monarki og sikre dets fremtidige Bestaaen. Og sit Forsvar for Kundgørelsens Indhold sammenfattede han i de Ord: den er »det yderste, der kan opnaas, det eneste, som kan opnaas uimodsagt, det eneste, som kan opnaas i Fred og Ro.« Han gik i Virkeligheden ud af disse Debatter som Sejrrherre, ogsaa fordi Modstanderne ikke havde nogen anden gennemførlig Politik at sætte op mod hans. Haardere var Kampene om de store Foranstaltninger, ved hvilke Helstaten legislativt skulde skabes: Toldenheden, Tronfølgeordningen og den nye Fællesforfatning. De to første førte han i alt væsentligt til Ende under sit Ministerium, om end de endelige Vedtagelser først faldt under Ørsteds. Haardest stod Kampen om Tronfølgeordningen, fordi der her rørtes ved Forhold, som var egnede til at sætte de nationale Lidenskaber i Bevægelse. Det var efter de forudgaaende Afgørelser fastslaaet, at Prins Christians og Prinsesse Louises Mandsstamme efter den oldenborgske Mandsstammes Uddøen skulde herske i det samlede Monarki, men man var tidligere gaaet ud fra, at ved den glücksborgske Mandsstammes Uddøen levede de gamle Arvekrav op, altsaa for Kongeriget og Slesvigs Vedkommende Kongelovens mandlig-kvindelige Arvefølge, som var sikret ved de derhen hørende Paragraffers Optagelse i Junigrundloven. Fra Ejderstatstilhængernes Side lagde man den største Vægt paa, at dette sidste særlige Baand mellem Danmark og Slesvig ikke blev overskaaret, og man vendte sig derfor med Forbitrelse mod B.s Forslag om at fjerne de paagældende Kongelovsparagraffer fra Grundloven. Til Grund for denne Politik, som allerede indirekte traadte frem i Affattelsen af Londontraktaten af 8. Maj 1852, laa dels det med Helstatspolitikken stemmende Ønske om, saa vidt det stod til Danmark, at fjerne Muligheden for, at der i Fremtiden skulde kunne gøres særlige Arvekrav gældende til en Del af Monarkiet, dels Hensyn til de tyske Stormagters og særlig Ruslands Ønsker. Under den hidsige Kamp, som, trods den Støtte, Regeringen fandt hos Bondevennerne, medførte to Opløsningsvalg, var det »den europæiske Nødvendighed«, som var B.s Feltraab. Tilbage stod nu Gennemførelsen af selve Fællesforfatningen, som paa Grund af Uenighed inden for Regeringen skødes det længst mulige i Baggrunden. Ministeriets højre Fløj med Carl Moltke i Spidsen ønskede dels, at Forfatningen skulde oktrojeres af Kongens frie Magtfuldkommenhed, uden at Rigsdagen fik andet dermed at gøre end uden Kendskab til dens Indhold at foretage den fornødne

Indskrænking af Grundloven, dels at dens Karakter blev saa absolutistisk som muligt. B. saa vel, at man paa denne Maade delvis afvæbnede forventet Modstand fra Hertugdømmernes tyske Befolkning og de tyske Stormagters Side, men ansaa det paa den anden Side for umuligt paa denne Maade at gennemføre Sagen ad forfatningsmæssig Vej. Han havde da ogsaa i Landstinget 1852 udtalt, at han ansaa det for givet ved selve den kgl. Kundgørelses Ordlyd, at Fællesforfatningen vilde »blive given paa forfatningsmæssig Maade og navnlig ogsaa med Rigsdagens fulde Medvirkning«. Ogsaa paa anden Maade søgte han at indvirke modererende paa Ministeriets Beslutninger, men han, hvis Karakterstyrke ikke stod paa Højde med hans Intelligens, bøjede dog stedse mere af for den yderliggaaende Fløj. Da man i Foraaret 1853 stod over for Grundlovssagens Forelæggelse for Rigsdagen, fandt saavel B. som hans Kolleger, at hans tidligere Udtalelser om Fællesforfatningens Tilvejebringelse ad forfatningsmæssig Vej og med Rigsdagens fulde Medvirkning vilde gøre ham lidet egnet til at føre Ordet for den Forfatningspolitik, der nu havde sejret i Ministeriet. Han opgav da Konsejlspræsidiets, som overtoges af Ørsted, samtidig med at de mere maadeholdne Medlemmer af Regeringen udtraadte. B. gik dog ind paa at blive siddende som Udenrigsminister og kom saaledes til at tage Medansvaret for den oktrojerede Fællesforfatning af 26. Juli 1854 og for Ministeriet Ørsteds øvrige Politik. Som Udenrigsminister gjorde han i øvrigt god og nyttig Gerning ved med stort diplomatisk Snilde at opretholde Neutraliteten under Krimkrigen, hvor Danmark trængtes haardt saavel fra Ruslands som fra Vestmagternes Side. De militære Ministre trængte stærkt paa for at faa et stort militært Beredskab stillet paa Benene, men B. gjorde hvad han formaade for at holde det inden for rimelige Grænser. Danmarks Hovedformaal, hævdede han, maatte under Krigen være at gøre sig »saa lidet bemærket og saa lidet fremtrædende som muligt, intet at forsøge, som ikke sikkert kan gennemføres, og ved Siden heraf saa lidt som muligt . . . at gøre Danmarks geografiske Forhold generende for nogen af de krigsførende Parter«. -- Efterhaanden som Situationen under den Ørsted'ske Regering tilspidsedes, søgte B., som endnu var den, der mest havde Kongens Øre, i stærkere Grad at virke modererende. Det lykkedes ogsaa at faa et Flertal inden for Regeringen stemt for en Omdannelse af Juliforordningen i konstitutionel Retning, og det overdroges Spønneck at udarbejde et Forslag herom. Det var dette Forslag, som skulde have været behandlet i det Statsraad 3. Dec. 1854, som blev Ministeriets sidste, men Kongen var imidlertid kommet

saa stærkt ind under den Scheele'ske Indflydelse, som B. forgæves havde søgt at modarbejde, at han begyndte Statsraadet med at fremsætte nogle af Scheele inspirerede Retningslinier i Forfatningssagen, som i øvrigt for Juliforordningens Vedkommende gik i samme Retning som det Sponneck'ske Forslag. B. var inden Statsraadet blevet taget til Side af Kongen, som skitserede sine Planer for ham. B. meddelte ham da, at Ministeriet havde forberedt Forslag, der ogsaa sigtede til at imødekomme Oppositionen, og søgte at vinde ham for at give Tid og faa en rolig Forhandling om Tingene i Gang. I samme Retning udtalte han sig, efter at Kongen havde trukket sig tilbage, over for sine Kolleger, men blandt dem havde det, at Kongen nu øjensynlig var under fremmed Indflydelse, fremkaldt en forbitret Stemning, og man gik endog saa vidt at sigte B. for at være en af dem, der saaledes havde intrigeret hos Kongen imod Ministeriet. Dette bragte B. til at opgive sine Bestræbelser for at stifte Fred og til bestemt at afslaa de Opfordringer, der efter Ministeriets Demission blev rettet til ham om at indtræde i en ny Regering.

Efter sin Afgang trak B. sig tilbage til sit Embede som Direktør for Øresundstolden, og i denne Egenskab blev han af Regeringen udset til at lede de Forhandlinger, som 1856 og 1857 skulde finde Sted med de fremmede Magters Repræsentanter angaaende Øresundstoldens Afløsning. Han førte disse vanskelige Forhandlinger, under hvilke de stærkt modstridende Interesser tit syntes at skulle faa det hele til at strande, til Ende med fremragende Dygtighed og opnaaede et for Danmark gunstigt Resultat, uden at der efterlodes nogen Bitterhed hos de Magter, med hvilke han havde forhandlet. Regeringens Anerkendelse af det udmærkede Resultat fandt Udtryk i hans Udnævnelse til Elefantridder. — Efter den nye Fællesforfatnings Ikrafttræden blev han 1856 af de umiddelbare Vælgere valgt til Medlem af Rigsraadet, hvor han blev den konservativ-helstatlige Oppositions ledende Mand og talentfuldeste Ordfører. Ved den store Forhandling med Holsterne 1856 ydede B. Regeringen en betydelig Tjeneste ved sit Forsvar for Oktoberforfatningens Overensstemmelse med Januar-kundgørelsen, men fra 1858 vendte han sig med stigende Styrke mod de Hall'ske Ministeriers Politik, saaledes som den fremtraadte gennem Kundgørelserne af 6. Nov. 1858 og 30. Marts 1863 og sluttelig gennem Novemberforfatningen. B. saa i Helstaten den eneste Form, under hvilken Monarkiet kunde holdes sammen, og advarede mod Opgivelsen af det i 1851—52 af Magterne sanktionerede Grundlag. Det vilde efter hans Overbevisning føre til

en Opløsning af Monarkiet, under hvilken der vilde være stor Fare for ogsaa at miste Slesvig. Hverken til Ejderstaten eller den skandinaviske Alliance havde han den mindste Tro. — Allerede under Ministerkrisen i April 1856 var han blevet opfordret til at danne Regering, men afslog det under Henviſning til den ringe Støtte, han kunde gøre Regning paa i de lovgivende Forsamlinger, og den samme Begrundelse gjorde han med fornyet Styrke gældende, da Christian IX., til hvis fortrolige Raadgivere han allerede i Prinsetiden havde hørt, 1863 opfordrede ham til at træde til. Skønt han havde stemt mod Novemberforfatningen, turde han dog ikke raade Kongen til at nægte den Sanktion, men kun til at vinde en kortvarig Frist, og i »det lille Rigsraad« i Dec. 1863 udtalte han, ligesom de øvrige konservative Helstatsmænd, at Hall var den eneste, der havde tilstrækkelig Autoritet til at tage Novemberforfatningen tilbage. Endnu 19. Juni udtalte B. over for Kongen, at han maatte fraraade et Systemskifte, og først efter Londonkonferencens Sprængning, Als' Tab og Ministeriet Monrads Demission lod han sig modstræbende overtale. Han vilde, sagde han, ikke atter rette andres Fejl og navnlig ikke deres, som havde nedrevet, hvad han havde opbygget, og henviste desuden til sin slette Helbredstilstand. Endelig gav han efter, ikke mindst paa Grund af Monrads og Quaaades energiske Overtalelser, og 11. Juli udnævntes det nye Ministerium med ham som Konsejlspræsident og Udenrigsminister og med udpræget konservativ-helstatlig Sammensætning.

For at sprede en Mistanke, som naturligt kunde opstaa ved atter at se Mændene fra 1854 ved Roret, erklærede B. i sin Programtale, at »Regeringen urokkelig skulde staa fast paa Lovlighedens Grundvold«, og betonedede i en senere Erklæring, at der nu hverken kunde blive Tale om Helstat eller Personalunion. B. ansaa Krigens Genoptagelse for haabløs og fandt heri tavs Tilslutning fra Repræsentationens Side, og der var da intet andet at gøre end straks at gaa til Forhandling med de tyske Stormagter om Vaabenstilstand og Fredspræliminærer. Det højeste, B. haabede at kunne naa, var Bevarelsen af de rent danske Dele af Slesvig for Danmark, men ogsaa dette Haab blev hurtigt slaæet ned, da de tyske Magter krævede Afstaaelsen af de tre Hertugdømmer indtil Kongeaaen som det ufravigelige Grundlag for Fredspræliminærene, og alle Forsøg paa at opnaa en Lempelse af disse haarde Vilkaar strandede. Med dyb Sorg bøjede B. sig for Nødvendigheden. »Det gaar mig«, udtalte han over for Rigsraadets Formænd, »som Gersdorff ved Roskildefreden, og dog er jeg den

uskyldigste deri«. Og siden over for de bitre Angreb i Rigsraadet: »Tror det ærede Rigsraadsmedlem (Birkedal), at vi alderstegne Mænd, der havde troet at kunne tilbringe de faa Dage, vi kunne have tilbage af vort Livs Aften, borttrukne fra de offentlige Forretninger — —, at vi ønsker at staa paa denne Plads? Nej! jeg siger: »Gud give, at jeg ikke forstod at skrive!« Men nogen skal der til at gøre denne Gerning, hvis den er nødvendig, og Kongens Regering anser denne beklagelige Gerning for at være nødvendig. — — Jeg vilde anse mig selv for en Landsforræder, hvis jeg, naar jeg kunde redde det egentlige Kongerige, kastede det i Stranden, saaledes som man tvinger os til nu at skille os ved Slesvig. Jeg kan ikke gøre det; jeg maa overlade det til den, der vil paatage sig det. Jeg kan det ikke!« Siden forsøgte B. under Forhandlingerne om den endelige Fredstraktat alle Udveje til at mildne den haarde Afgørelse, men uden at opnaa noget væsentligt.

Ministeriets anden Hovedopgave var at gennemføre den Forfatningsforandring, som var blevet nødvendig efter Slesvigs Tab. Det fundamentale Spørgsmaal var i Forfatningskampens første Stadium det, om Novemberforfatningens Rigsraad skulde have en medbestemmende Indflydelse paa den nye Forfatnings Indhold, eller om man skulde betragte det som bortfaldet efter den endelige Fredsslutning, saaledes at Myndigheden over de fælles Anliggender midlertidig maatte ligge i Kongens Haand. Dette sidste Standpunkt var B.s, som det fremgaar af det Svar, han i August 1864 paa Ministeriets Vegne gav paa Lehmanns Forespørgsel i Rigsraadets Landsting. Han følte sig jo i afgjort Modsætning til de Nationalliberale, der beherskede dette Landsting, og ønskede ikke, at den nye Forfatning skulde formes efter Novemberforfatningens Forbillede. Hvad hjælper vel en Census, sagde han i fortrolig Samtale, naar Resultatet dog bliver en Forsamling, som følger de nationalliberale Ledere eller »Mænd som Estrup og Rosenørn«. For de Nationalliberale var jo Censuskravet det væsentlige, hvorimod B., i Erindringerne om det gode Samarbejde med Bondevennerne i hans Konsejlspræsidenttid i 50'erne og støttet paa sin ret nære Forbindelse med Tscherning haabede at kunne benytte det Pres, Suveræniteten over de fælles Anliggender tillod ham at udøve, til at gennemføre en Forfatning af mere monarkisk Karakter mod at gøre Indrømmelser med Hensyn til Lempelser i Census til Landstingsvalgene. Dette Standpunkt maatte han dog meget snart opgive; Rigsraadet bekræftedes i sin Myndighed over de fælles Anliggender, og Ministeriets Forfatningsforslag prægedes saavel af ikke ubetydelige Indskrænkninger i Rigsdagens Myndighed som

af den høje Landstingscensus, paa hvilken Finansminister David lagde Hovedvægten. Ledelsen af Forfatningssagen gled nu under B.s tiltagende legemlige Svaghed, der endog Maaneder igennem holdt ham borte fra Deltagelse i Repræsentationens Forhandlinger, mere og mere over til David, samtidig med at denne nærmede sig de Nationalliberale. Trods betydelige Indrømmelser fra Regeringens Side naaedes intet Resultat af de langt udspundne Forhandlinger, og imidlertid viste der sig fra en Godsejergruppe med Grev Frijs og Estrup i Spidsen Tilbøjelighed til at gaa sine egne, fra Ministeriet afvigende Veje i Forfatningssagen og Tegn til begyndende Tilnærmelse mellem denne Gruppe og det J. A. Hansen'ske Venstre. Samtidigt løsnedes Tillidsforholdet mellem Ministeriet og Kongen kendeligt, og denne havde endog i Foraaet 1865 ført Forhandlinger med Grev Frijs om Dannelse af et nyt Ministerium. Da nu Sammenslutningen mellem »de store og de smaa Bønder« i Efteraaet 1865 fuldbragtes, og der af Rigsraadsfællesudvalgets Forhandlinger fremgik et Flertalsforslag, som Ministeriet ikke kunde acceptere, indgav B. 3. Nov. 1865 sin Demission, skønt de Nationalliberale ivrigt havde opfordret ham til at modtage Flertalsforslaget og blive siddende. B.s Helbred var i øvrigt paa dette Tidspunkt fuldstændig nedbrudt, og han døde n. A. — Efterladte Papirer i Rigsarkivet. — Gehejmekonferensraad 1848. — R. 1840. K. 1843. DM. 1845. S.K. 1847. R.E. 1857. — Maleri af Wentorf efter Fotografi fra 1865. Portrætteret paa Constantin Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling 1860—64 paa Fr.borg. Studie til samme i Rigsdagen. Tegning af J. V. Gertner paa Fr.borg. Træsnit 1866 efter Tegning af H. Olrik.

Ill. Tid. 30. Dec. 1866. N. Neergaard: Under Junigrundloven, I—II, 1892—1916. Fr. Bajer: Nordens, særlig Danmarks, Nevtralitet under Krimkrigen, 1914.

N. Neergaard.

Bluhme, Hans Emil, 1833—1926, Søofficer og Politiker. F. 31. Marts 1833 i Store Hedinge, d. 29. Nov. 1926 i Kbh., begr. i Ravnkilde. Forældre: By- og Herredsfoged, senere Minister C. A. B. (s. d.) og Hustru. Gift 26. Sept. 1866 paa Bygholm med Louise Charlotte Rosalie Schütte, f. 22. Sept. 1840 paa Bygholm, d. 7. Sept. 1893 paa Nørlund, D. af Godsejer, senere Kammerherre A. Th. S. (s. d.) og Hustru.

B. blev Søkadet 1848 og deltog i Treaarskrigen, blev Løjtnant 1852 og var i de følgende Aar udkommanderet til forskellige Togter, bl. a. til Vestindien og Sydamerika. 1856—59 traadte

han med Orlov i fransk Marinertjeneste og deltog bl. a. i det franske Togt til Cochinkina. B. var et lyst Hoved og en kæk Officer, som overalt, hvor han færdedes, forstod at sætte Kulør paa Tilværelsen for sig selv og andre. Han afgik fra Kadetskolen som Nr. 1 og blev Ridder af Æreslegionen efter de tre Aars Tjeneste i den franske Marine. Efter sin Hjemkomst havde han forskellige Udkommandoer, bl. a. et stort Opmaalingstogt til Grønland 1863, der varede et Aar og affødte et Skrift: »Fra et Ophold i Grønland«, der vakte Opmærksomhed ved sin livfulde Stil og skarpe Kritik af den grønlandske Styrelse. Han blev Medudgiver af »Tidsskrift for Søværnen« (1865—67) og af Maanedsskriftet »Fra alle Lande« (1865—68). 1868 udnævntes han til Kaptajn (Kommandør 1902), og kort efter tog han sin Afsked fra Marinen for at overtage de to store Gaarde Nørlund og Torstedgaard mellem Hobro og Nibe. B. omfattede sin nye Virksomhed som Godsejer med glødende Interesse, men det daarlige økonomiske Resultat af Driften tvang ham 1912 til at afhænde Gaardene. Han vandt i Landbokredse mange Venner ved sin personlige Elskværdighed og sit kvikke Hoved og ikke mindst ved sine drastiske, om ikke altid lige vel overvejede Forslag til Bedring af Landbrugets økonomiske Stilling. 1870—95 var han Formand for Nibe-Løgstør Landboforening, 1875—92 Medlem af Styrelsen for de samvirkende jyske Landboforeninger og 1880—89 Medlem af Aalborg Amtsraad.

Det politiske Liv øvede en stor Tiltrækning paa B., og i Aarene 1876—81 stillede han sig gentagne Gange i Horsenskredsen som Højres Kandidat mod Fr. Bajer, dog uden at opnaa Valg. 1884—87 var han som antiministeriel »liberal Højremand« valgt til Folketingsmand for Randerskredsen. I denne Periode førte hans politiske Udvikling ham mere og mere i Venstreretning, og 1887—1909 var han som Venstremand valgt i Esbjergkredsen. 1887—90 regnedes han til den Bojsen'ske Gruppe, men fra 1890 sluttede han sig nærmest til Hørup og gik 1895 med denne med til Dannelsen af Venstrereformpartiet, som han siden tilhørte, og som 1905—09 gjorde ham til Folketingets 2. Viceformand. Han var en idérig Taler, hvis muntre og elskværdige Naturel gjorde ham afholdt af alle, og en ihærdig Forsvarer af Esbjergs særlige Interesser, men gjorde sig i øvrigt mest bemærket ved sine ofte yderliggaaende Taler om Skatte- og Landbospørgsmaal. Han var Medstifter af den danske Afdeling af det interparlamentariske Forbund og var en varm Ven af Fredssagen. 1908 blev han regeringsvalgt Medlem af Det store nordiske Telegrafelskabs Bestyrelse. — R. 1865. DM. 1883. K.² 1908. K.¹ 1921. — Maleri af Sigurd Wandel

1911. Portrætteret paa Oscar Matthiesens Billede af den grundlovgivende Rigsdag 1923 i Rigsdagen. Tegning af Conrad Fehr 1923 (Fr.borg). Træsnit 1887 og 1889.

N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03. Erindringer i Tiden 11. Juni 1915.

N. Neergaard.

Bluhme, Johannes Bartholomæus, 1681—1753, Hofpræst. F. 1. Nov. 1681 i Tønder, d. 25. Okt. 1753 i Kbh. (Petri), begr. i Petri K.s Urtegaard. Forældre: Rektor Christopher B. (d. 1710) og Cathrine Thomsen. Gift 1. Dec. 1707 med Ida Amalie Jønsius, f. ca. 1690, d. 26. Maj 1760 i Kbh. (Petri), D. af Præst i Boren, Angel, Georg J. (d. 1706).

Efter at være undervist i Hjemmet studerede B. i Rostock 1700—02. Her nød han Gæstevenskab hos Professor Johann Fecht, en traditionstro Teolog af Ortodoksiens mildere Observans. Med varme Ord om B.s Fromhed og enestaaende Lærvillighed anbefalede Fecht B. 1702 til Præsten ved Vartov, Joh. Brunsmann, Forfatter af »Kjøge Huskors«. Gennem ham lærte B. den hallensiske Pietisme at kende ved at læse Spencers og Franckes Skrifter, alt medens han øvede sig i dansk Sprogfærdighed og tog Attestats 1703. Kendskabet til den nye Fromhedsretning blev afgørende for B.s kristelige Mentalitet. Ganske vist oplevede han ikke som A. H. Francke et paa Tid og Time paaviseligt Gennembrud, men under et Ophold i Kiel, hvor han i Foraaret 1705 laa alvorlig syg, gennemgik hans aandelige Liv en indre Fordybelse i afgjort kristelig Retning. »I denne Kors-Skole«, sagde han, lærte han mere »til sin Sjæls Salighed, end han havde lært paa Universiteterne«. Denne Bekendelse, der accentuerer Forskellen mellem Universitetsstudierne og den personlige Fromhed, er affattet i den hallensiske Pietismes Aand. — De følgende Aar tilbragte B. med at undervise, studere og øve frivillig Præstetjeneste. 1707 blev han valgt til Sognepræst i Boren. Sin Embedsgerning røgtede han med Pietismens pastorale Nidkærlighed, og gennem de Resultater, han saa af sin Forkyndelse til Omvendelse og Helliggørelse, følte han sig stærkt knyttet til sit Sogn. Først 1728 flyttede han, efter at have modtaget en indtrængende Henvendelse, til Rendsborg som Pastor primarius ved Mariæ Kirke. Da Frederik IV. var i Rendsborg s. A., hørte han B. saa vel omtalt, at han lod ham kalde til at prædike for sig i Odense med det Resultat, at Kongen beskikkede ham til tysk Hofprædikant i Stedet for Georg Johannes Conradi, der s. A. var blevet Generalsuperintendent i Slesvig-Holsten. Efter Johan Frauens Afsked 1733 blev B. Konfessionarius, dog uden

Titel og Rang; heri støttede Grev Stolberg-Wernigerode Kongen: »Deres Maj. har at skrifte for Gud og behøver ikke nogen daarlig katolsk Ceremoni«. — B. kom til Kbh. i en bevæget Tid. Pietismen havde efter adskillige Aars Kamp opnaaet at konsolidere sin Stilling som kirkelig Retning. Men efter Tronskiftet 1730 kom den nye Fromhedstype til at udøve en dominerende Indflydelse i Kirkens og Skolens Anliggender. Christian VI. var en forsigtig Mand; han kunde vakle, naar hans Magtbevidsthed kolliderede med hans Retfærdighedssans; men han søgte gerne Raad hos dem, der havde vundet hans Tillid. Grev Stolberg vandt Kongen for den hallensiske Statspietisme, der vilde vække det kristne Liv inden for den bestaaende Kirke og saaledes styrke denne mod den kirkeangribende Separatisme. Pietismen fra Halle var ogsaa B.s Retning, og Christian VI.s Tid blev derfor B.s gyldne Magtperiode. B. blev Kongens fortrolige og indflydelsesrige Raadgiver og havde Mod til at formane ham til at behandle baade Anna Sophie Reventlow, Joh. Frauen og Fr. Lütken skaansomt. Efter 1735, da Joh. Ludv. Holstein blev Oversekretær i Danske Kancelli, blev B.s Synspunkter ogsaa bestemmende i mange offentlige Statsanliggender. — Pietismens Reformbevægelse gjaldt baade Skolen og Kirken. Den Indsats, B. ydede til Skolens Forbedring, var betydelig. Sammen med J. W. Schrøder udarbejdede han Anordningen for en ensartet Konfirmationshandling (1736), langt den mest gennemgribende af alle Christian VI.s Foranstaltninger, som for Skolens Vedkommende medførte en Forbedring og en Udvidelse af Undervisningen. B. havde Sæde baade i den forberedende og den udvidede Kommission, der udarbejdede Anordningen for Almueskolevæsenet i Danmark-Norge (1739); kun de økonomisk begrænsede Midler hemmede for en meget betydelig Del den praktiske Udførelse af Kommissionsforslaget. For Kirkens Vedkommende udvirkede B. fra 1736 Ansættelse af Kateketer, uordnede Medhjælpere, en Sag, der havde Kongens, men ikke Biskop Worms Bevaagenhed; endvidere var han Medlem af det indflydelsesrige Generalkirkeinspektionskollegium, der blev oprettet 1737 som et Slags kirkeligt Overopsyn, men uden afstukket Virkegrænse. Over for de separatistiske og herrnhutiske Bevægelser vilde B. gerne undgaa at anvende Statens Tvang, hvad der dog i Længden ikke lod sig gøre, men over for en Antipietist som Hans Mossin var han ubønhørlig streng. Bag denne officielle Embedsvirksomhed stod hans, af Offentligheden kendte private Indflydelse paa Kongen. B. blev derfor misundt, hadet og bagvasket. Han var dog ikke en hensynsløs eller beregnende Hykler. Han var en ærgerrig

Natur, der benyttede sin Magt og Indflydelse, fordi han var overbevist om, at en kristelig Vækkelse var det for Kirken ene fornødne; derfor maatte man fremfor alt have Præster, der vilde tjene dette Formaal, og derfor gav B. Kongen Lister over pietistisksindede Kandidater og Præster, som burde forfremmes, hvad der gav Hykleriet Næring. I de første Aar af Frederik V.s Regering fortsatte han denne Praksis, men det gamle régime var uigenkaldelig forbi. — B. var ikke Skribent. Hovedsagen i hans litterære Efterladenskaber er hans pietetsfulde og varmtføjte Ligtaler over Kongen (4. Okt. 1746) som vor Tids David i Fromhed og en Fredskonge som Salomon og over Dronning Louise (26. Jan. 1752), hvor han med aaben Adresse til Hoffet talte om Tidens Synd og Letsindighed. — Monument i Petri K. — Maleri paa Fr.borg og i Familieeje. Miniature paa Søbygaard.

Selvbiografi i D. G. Zwergius: Siellandske Clerisie, 1754, S. 800—09, og Supplement i Kirkehist. Saml., 3. Rk., II, 1877—80, S. 572—76. Dän. Bibl., IV, 1743, S. 468 ff. H. L. Møller: Kong Christian d. Sjette og Grev Kristian Ernst af Stolberg-Wernigerode, 1889. Jens Møller: Mnemosyne, IV, 1833. Theol. Bibl., V, 1813. L. Koch: Kong Christian VI.s Historie, 1886. Samme i Kirkehist. Saml., 3. Rk., V, 1884—86, S. 641—46. F. Elle Jensen: Pietismen i Danmark, 1924.

Michael Neiiendam.

Blumensaadt, Nicolai Niemann, 1804—71, Sæbefabrikant. F. 9. Marts 1804 i Odense, d. 17. Aug. 1871 sst., begr. sst. Forældre: Apoteker Nicolai Nielsen B. (1760—1804) og Susanne Kathrine Gøtzsche (1766—1845, gift 2° 1805 med Apoteker Jannik Andersen, 1774—1854). Gift 3. Maj 1854 i Odense med Marie Cathinka Wendelboe, f. 9. Sept. 1834 i Odense, d. 29. Maj 1913 sst., D. af Snedkermester Hans W. (1795—1882) og Marie Cathrine Petersen (1811—78).

B. fulgte oprindeligt i Faderens Fodspor og begyndte som Apotekerlærling i Flensborg. Han blev cand. pharm. 1826, men havde i Mellemtiden studeret Medicin i Jena. 31 Aar gammel grundlagde han 1835 en lille Fabrik i Nedergade i Odense for Tilvirkning af Talglys og grøn Sæbe, og samtidig aabnede han et Udsalg af alle Slags Toiletartikler. Et Besøg paa Verdensudstillingen i Paris 1867 førte ham ind paa Fabrikation af Toiletsæbe og Parfumer, og han indkøbte nye franske Specialmaskiner til dette Formaal. B. var en idérig Mand og besad Evnen til at give Ideerne praktisk Form. Han maa derfor betragtes som en af Tidens Foregangsmænd, ikke alene paa Sæbeindustriens, men ogsaa paa andre af den teknisk-kemiske Industris Omraader. 1868 opfandt han den flydende Smørfarve, der fik stor Betydning for Mejeriproduktionen,

men først kom til fuld Udnyttelse efter hans Død. Ligeledes var B. den første, der optog Fabrikation af Sæbespaaner. Efter B.s Død 1871 fortsattes Virksomheden af hans Enke, der 1891 overdrog den til Sønnerne *Niels Nicolai B.* (1855—1915), Stifter af Foreningen af danske Toiletsæbe- og Parfumefabrikanter 1907, og *Oscar Emil B.* (1856—98). 1898 solgtes den til Virksomheden knyttede Oliemølle til Odense Oliemølle og Carl Petersens Fabriker, og 1903 overdrog N. N. B., der ved Broderens Død var blevet Eneindehaver, Forretningen til et Aktieselskab, hvor han selv blev Direktør. Siden 1908 har Ledelsen og siden 1912 Aktiemajoriteten været paa andre Hænder.

De danske Byerhverv, 1904, Odense, S. 57—60.

P. Koch Jensen.

Blunck, Ditlev (Detlef) Conrad, 1798—1854, Historiemaler. F. 22. Juni 1798 paa Breitenburger Færgested, Münsterdorf, Holsten, d. 7. Jan. 1854 i Hamburg, begr. sst. (St. Cath. Kgd.). Forældre: Færgeforpagter, senere Husfoged Hans B. (ca. 1758—1833, gift 1° med ukendt, 3° med Anna Christiane Wolff, ca. 1775—1855) og Catharina Dorothea Hansen (ca. 1762—1808). Ugift.

B. kom tidlig til Akademiet i Kbh. og avancerede 1814 fra første til anden Frihaandsklasse, 1817 til Modelskolen og vandt 1825 den lille Guldmedaille (»Den unge Tobias' Hjemkomst«), 1827 den store (»Profeten Elias opvækker Enkens Søn«). Han var i væsentlig Grad Elev af J. L. Lund og havde desuden uddannet sig ved at kopiere italienske og flanderske Malerier paa Galleriet. B. begyndte at udstille allerede 1818, og fra 1823 støttede Hoffet (A. W. Hauch, C. F. Hansen) ham ved at lade Kongen afkøbe ham et eller to Billeder næsten hvert Aar. Det store Stipendium nød han 1829—33, men allerede 1828 drog han med Støtte fra private over Berlin og Dresden til Italien. Først 1838 vendte han tilbage, blev agreeret ved Akademiet (»Noah modtager Duen«, Thorvaldsens Museum) og fik Lejlighed til at male Kongens og hans Søsters Portræt samt arbejde for de fornemste Kredse. Han maatte dog pludselig forlade Danmark, formentlig paa Grund af en seksuel Lovovertrædelse, tog Ophold i Wien 1844, senere i Hamburg. 1848 sluttede han sig aktivt til Slesvigholstenerne; indtil 1849 udstillede han paa Charlottenborg. — Statens Museum for Kunst ejer, som omtalt, en Del af hans Værker: Portræt af Edv. Sonne, »Christian IV.s Syn paa Rothenburg« (1823), »Niels Ebbesen udfordrer Grev Gert« (1827), »Ezechiels Syn« (1832), »De fire Menneskealdre« (1846). Paa Fr.borg hænger Portrætter af H. V. Bissen (1834) og Henrik Hertz (s. A.), af Thorvaldsen Gruppebilledet

»Kunstnere med Thorvaldsen paa et romersk Osteri« (1836). Et lignende Billede fra 1837 hænger paa Thorvaldsens Museum, desuden en Kopi efter v. d. Helst og to tyske Lægeportrætter fra Rom 1837. I Aarhus findes »En Bataillmaler i sit Arbejdsværelse« (J. V. Sonne); hos Hirschsprung et Portræt af A. Melbye, paa Glyptoteket af M. G. B. Bindesbøll. Til Neumünster malede B. 1831 en Altertavle »Christus toer Disciplenes Fødder«; paa Færøerne (Thorshavn?) anvendtes 1829 »Christi Gravlæggelse« (1825), og »Christus i Getsemane« maledes 1840 til Udesundby. — Fra den dygtige og grundige Uddannelse paa Akademiet havde B. sin Tegnefærdighed og sin omhyggelige Gennemførelse af Detaillerne, men desværre havde Lund ikke formaaet at give, hvad han ikke selv ejede, Farvefølsomhed og Farvetakt. Allerede Københavnopholdet havde knyttet B. til en Række danske Kunstnere, og i Rom blev han et ivrigt Medlem af den Thorvaldsen'ske Kreds og af hele Ponte-molle-kleresiet, det tyskprægede muntre Kunstnerhalløj, han gled lidt efter lidt bort fra sin Føling med dansk Aand for at dyrke en filosofisk dilateret, unaturlig, kraftesløs og farvefalsk Muse. Hans Osteribilleder med Thorvaldsen fra »la Gensola« i Rom er endnu fuldt ud typiske Udslag fra den danske Kunstnerkreds, men snart efter skete Omsvinget. Hans sidste Arbejder var en Lejrscene fra den slesvigholstenske Hær og »Grev Rudolph af Stades Mord«, der fuldendtes af hans Elev E. Lucas. — Breve til J. L. Lund i Det kgl. Bibliotek. — Selvportræt paa Osteribillederne paa Fr.borg 1836 og Thorvaldsens Museum 1837, i Tegning paa Gruppebillede 1830. Malerier af V. Bendz og E. Schlüter (lito-graferet af J. J. Trube ca. 1854). Portrætteret af Constantin Hansen 1837 paa Danske Kunstnere i Rom. Tegninger af J. V. Gertner 1839 (Fr.borg), N. C. Kierkegaard (sst.), Edv. Lehmann 1848 (sst., litograferet af P. Gemzøe) og af H. V. Bissen, Rom 1834.

Fr. Noack: Das Deutschtum in Rom, 1927. S. Willoch: Maleren Thomas Fearnley, 1932.

O. Andrup.

v. Blücher. Slægten v. B., der regnes blandt den ældste mecklenburgske Adel, havde allerede i 13. Aarh. forgrenet sig i Østersølandene, men synes først i 17. Aarh. at være kommet til Danmark, hvor Johan v. B. (d. 1649) af Linien Boddin var Køgemester hos Christian IV. Af Huset Waschow, der udspringer fra Joachim v. B. (d. efter 1521), var flere Medlemmer i dansk Tjeneste, saaledes Oberstløjtnant Jürgen (Georg) v. B. til Kassow, der 1676 faldt ved Lund. Han var Fader til Ritmester Gustav Heinrich v. B. og Brigadér Lorenz v. B. (1655—1728), der havde elleve Børn, af hvilke den

Yngste Søn var nedenn. Ernst Christoph v. B. (1714—1800). — Fra Linien til Lehsen udskilte sig med Ulrich v. B. (d. 1611 ell. 1612) Huset Gross Renzow, hvortil hørte Oberstløjtnant Ulrich Hans v. B. (d. 1758) til Rosenow; denne var i 1. Ægteskab Fader til Oberst Carl Leopold v. B. (1719—75), der 1777 med sin Enke og fire Børn optoges i den danske Adel, og i 2. Ægteskab til Generalmajor Carl Leopold v. B. (1742—1804). Blandt de nævnte fire Børn var Generaladjutant og Hofmarskal hos Arveprins Frederik Oberstløjtnant Frederik v. B. (1760—1806) — hvis Søn var Oberstløjtnant Frederik Emanuel v. B. (1806—71) — nedenn. Generalmajor Gottfried Carl Wilhelm Gottlob v. B. (1762—1814) og nedenn. Overpræsident Konrad Daniel v. B. af Altona (1764—1845), der 1818 optoges i dansk Grevestand, og fra hvem de nulevende danske Slægtmedlemmer nedstammer. — En Broder til ovenn. Oberstløjtnant Ulrich Hans v. B. var hessen-kasselsk Ritmester Christian Friedrich v. B. (1696—1761), fra hvem Huset Falkenberg udspringer. Han var Fader til nedenn. Amtmand Gustav Gotthard v. B. (1737—1808) og til Feltherren Gebhard v. B., Fyrste af Wahlstatt (1742—1819), der 1814 ophøjedes i Fyrstestand for sine Fortjenester i Napoleonskrigene.

Fr. Wigger: Geschichte der Familie von Blücher, I—II, 1870—79. III. Tid. 1880, Nr. 1081.

Albert Fabritius.

v. Blücher, Gottfried Carl Wilhelm Gottlob, 1762—1814, Officer. F. 6. Dec. 1762 i Penzlin i Mecklenburg, d. 6. Juli 1814 »paa Landet« ved Kristiania. Forældre: Oberstløjtnant, senere Oberst Carl v. Leopold B. af Huset Rosenow (1719—75) og Sophie Henriette Margrethe v. Plessen (1738—86). Ugift.

v. B., der 1777 var blevet naturaliseret som dansk Adelsmand, blev Sekondløjtnant 1779, ansat i Livgarden til Hest 1781 og fik, samtidig med en Række andre Officerer, Tilladelse til — for hans Vedkommende med Ritmesters Karakter — at gaa i russisk Tjeneste. Under Krigen mod Tyrkerne udmærkede han sig og var ved Stormen paa Oczakow Dec. 1788 blandt de første paa Fæstningens Mure; efter Slaget ved Foczany 1789 fik han Georgskorset for sin Tapperhed og udnævntes til Major. Ogsaa under Krigen mod Sverige fremhævedes han for Mod og overlegen Dygtighed; for at have erobret Kanoner fra Fjenden ved Kymenefloden 1790 hædredes han med en Æreskaarde og blev Oberstløjtnant. Marts 1789 var han i Danmark udnævnt til virkelig Ritmester og blev ved sin Hjemkomst 1791 Oberstløjtnant à la suite, 1800 virkelig Oberstløjtnant, 1803 Oberst og Chef for Akers-

husiske Dragoner, 1808 tillige Kommandant paa Kongsvinger Fæstning, fra 1808 som Generalmajor. Dec. 1808 blev han mod sit Ønske Chef for Trondhjemske Dragonregiment og søgte 1809 sin Afsked. Paa Hjemrejsen til Danmark var han en kort Tid arresteret i Helsingborg. Marts 1814 udnævntes han til 1. Medlem af den norske Remontekommission og slettedes Juni s. A. af Listen over danske Generaler. — Pastel paa Giesegaard.

Fr. Wigger: Geschichte der Familie v. Blücher, II, 1878—79, 1, S. 205.
C. J. Anker: Norske Generalspersoner, 1885.

S. A. Sørensen (*Rockstroh**).

v. Blücher, Ernst Christoph, af Huset Waschow, 1714—1800, Officer. F. 25. Nov. 1714 paa Gützkow, Mecklenburg, d. 17. April 1800 sst., begr. i Röckwitz. Forældre: Oberst og Brigadér i dansk Tjeneste Lorenz v. B. (1655—1728) og Anna Elisabeth v. Dehn (d. 1741). Gift 13. April 1764 i Rendsborg med Charlotte Amalie v. d. Pfordten, døbt 11. Sept. 1725 i Rendsborg, d. 5. Maj 1795 sst., D. af Generalløjtnant Ulrich Wilhelm v. d. P. (s. d.) og Hustru.

v. B. blev Fændrik 1735, Kaptajn 1738 og købte for 3800 Rdl. et Kompagni i Marineregimentet, blev 1749 Generaladjutant, 1753 Oberstløjtnant, 1760 Oberst. 1761 blev han Kommandør for Regimentet og førte det paa Toget til Mecklenburg under St. Germain. Regimentets Chef, Generalmajor O. F. v. Bülow, skrev om ham 1764: »Han er af eksemplarisk Konduite og i hver Henseende en meget dygtig Officer«, men han paadrog sig Kongens Uvillie ved sin store Strenghed. 1772 udnævntes han dog til Generalmajor, blev 1778 Regimentschef i Rendsborg, 1781 Generalløjtnant og 1793 General af Infanteriet. Men da baade hans Syn og Hørelse var stærkt svækkede, fik han Afsked 1795 og levede sine sidste Aar hos en Nevø paa Gützkow. — Hv. R. 1774. — Maleri paa Gützkow.

Fr. Wigger: Geschichte der Familie v. Blücher, II, 1878—79, 2, S. 261 f.

S. A. Sørensen (*Rockstroh**).

v. Blücher, Gustav Gotthard, 1737—1808, Amtmand. Døbt 5. Juni 1737 i Rostock, d. 30. Dec. 1808 i Kbh. (Fred. ty.), begr. i Holsteinborg. Forældre: Ritmester Christian Friedrich v. B. (1696—1761) og Dorothea Maria v. Zülow (1702—69). Broder til Fyrsten af Wahlstatt. Gift 31. Aug. 1769 i Wellingsbüttel ved Haniburg med Grevinde Christine Sophie v. Castell-Remlingen, f. Holstein (gift 1° 1757 med Rigs greve Adolph Friedrich Gottlieb

v. C.-R., 1735—62, gift 1° med Friederike Eleonore v. Castell-Rüdenhausen), f. 23. Nov. 1740, d. 16. Marts 1772 i Hamburg, D. af Generalmajor, senere Generaløjtnant og Gehejmeraad, Grev Frederik Conrad Holstein til Holsteinborg (1704—49) og Lucia Henriette Blome (1713—72).

v. B. blev opdraget i Rostock, kom som ung Mand til Danmark, hvor han 1756 blev Fændrik ved Fodgarden, 1758 Sekondløjtnant, 1762 Premierløjtnant og kar. Kaptajn. S. A. maatte han paa Grund af et Sammenstød med Saint Germain tage sin Afsked, opholdt sig derefter nogle Aar i Udlandet, særlig Frankrig, og deltog paa fransk Side i Syvaarskrigens sidste Felttog. Efter Saint Germain's Fald vendte v. B., der havde gode Forbindelser i danske Regeringskredse (H. C. Schimmelmänn, J. H. E. Bernstorff) tilbage til Danmark, blev Major ved 2. jyske Regiment og Generaladjutant. 1779 udnævntes han til Landfoged i Bredsted, som han 1785 fik gjort til et særligt Amt. Her udviklede hans Stridbarhed i Forbindelse med uheldige ydre Omstændigheder ham i talrige Kompetencestridigheder og langvarige Retssager, bl. a. vedrørende Godset Lindewitt, som han havde faaet med sin Hustru, og som han 1795 af økonomiske Grunde maatte afhænde til Staten. Hans Afsked 1799 var fremkaldt ved hans af fornærmende Stridsskrifter ledsagede Processer mod Rentekammeret og Overretten i Gottorp. Sine sidste Aar levede han i Gentofte og døde i Svigersønnen Joachim Bernstorff's Hus i Kbh. — Kammerherre 1769. — Hv. R. 1778. — Pastel af Jens Juel paa Giesegaard.

Fr. Wigger: Geschichte der Familie v. Blücher, II, 1878—79, I, S. 131—35. Peter Petersen i Zeitschr. d. Gesellsch. f. Schl.-Holst. Geschichte, XXXIX, 1909. Nachrichten über das Amt Bredstedt, 1821.

Poul Bagge (J. Bloch).

v. Blücher-Altona, Konrad Daniel, 1764—1845, Overpræsident. F. 5. Marts 1764 paa Penzlin i Mecklenburg, d. 1. Aug. 1845 i Altona, begr. sst. Broder til Generalmajor Carl v. B. (s. d.). Gift 1. Maj 1794 i Kbh. med Manone (Marie) Barbara Abbestee, f. 24. Okt. 1770 i Trankebar, d. 8. Dec. 1852 i Altona, D. af Generalmajor og Guvernør Peter Herman A. (s. d.) og Hustru.

v. B.-A., der 1777 var blevet naturaliseret som dansk Adelsmand, blev 1782 Page hos Prinsesse Louise Augusta. 1783 blev han Kammerjunker og ansattes i Enkedronning Juliane Maries Hofstat, hvor han fra 1794 til Enkedronningens Død 1796 var Hofmarskal. I nogle Aar var han uden Ansættelse, men 1801 blev han Adjutant hos Grev Waltersdorff og vakte ved Kampen 2. April 1801 Kronprins Frederiks Opmærksomhed, saa han 1802

udnævntes til Amtmand og Forvalter over Aabenraa og Løgumkloster Amter. 1808 blev han Overpræsident i Altona; som saadan vandt han Byens og Kongens Hengivenhed, da han 1813 ved Forhandlinger bevarede Altona mod Overlast fra Davoust's Tropper og senere hindrede, at Kronprinsen af Sverige under Felttoget mod Danmark angreb Byen. Da v. B.-A. 1815 mødte til Frederik VI.s Kroning i Kbh., udnævntes han til Gehejmekonferensraad, og 27. Okt. 1818 fik han Diplom som dansk Lensgreve v. B.-A. I Altona førte han et patriarkalsk Styre, og Hamburg, som han ligeledes havde støttet 1813, hædrede ham ved at udnævne ham til Æresborger 1843. — K. 1810. DM. 1812. S.K. 1814. R.E. 1839. — Statue af Fr. Schiller paa Palmaille i Altona (1852). — Maleri af F. C. Gröger paa Sielbek (litograferet af F. Ausborn) og af C. A. Jensen 1839 i Familieeje (Gentagelse paa Fr.borg). Stik af F. W. Bollinger. Litografier bl. a. efter Maleri af Ole Rasch, C. Grimm 1830, Herterich 1832, H. Jessen, G. F. Wurzbach efter Tegning af Jessen m. fl.

Fr. Wigger: Geschichte der Familie von Blücher, II, 1878—79, I, S. 206—29. Selmer: Nekrol. Saml. 1849, S. 1—34. L. Bobé: Efterl. Pap. fra den Reventlow'ske Familiekreds, I—X, 1895—1932 (se Register).

Svend Larsen.

Blüting, Joachim, 1572—tidligst 1643, Retskyndig. F. 1572 i Kiel. Forældre: Ærkediakon ved Nicolai Kirke i Kiel Joachim B. (1526—1606) og Catharine Marquards. Gift med Anna Hardisch, D. af Notar Hartvig H. og Anna Ridisch.

B., der var Magister, blev ved Hertug Johan Adolfs Bestalling af 25. Marts 1606 Sekretær hos Amtmanden i Gottorp Amt H. v. Buchwald, senere vistnok Hofretsadvokat i Gottorp med Bopæl i Slesvig. B.s litterære Arbejde koncentrerede sig om Jyske Lov. Hans »Glossa, oder Gründliche Erklärung, die in hiesigen Landen, absonderlich Im Herzogthum Schleswig, introducirten und gebräuchlichen Low- oder Rechts-Buchs, uber alle desselben drey Theile beschrieben« (1717), trykt sammen med Blasius Eckenbergers Oversættelse af Loven, nød en saadan Anseelse, at Frederik IV. ved Reskript Gottorp 5. Febr. 1722 paabød Anskaffelse af dette Værk ved alle Retter i Flensborg Amt. 1859 udgav H. R. Hiort-Lorenzen B.s »Vom Erbgangs-Recht nach dem Jütschen Land-Recht oder Lowbuch in eine gute Ordnung gebracht, und dem gemeinen Mann im Herzogthumb Schleswig zu Gute erkläret«. Forskellige Kommentarer og Observationer er trykte henholdsvis i E. J. v. Westphalens »Monumenta inedita rerum Germanicarum« III (1743), Sp. 2153—66 og 2165—2211, og i N.

Falcks »Neues Staatsbürgerliches Magazin« III (1835), S. 212—41, jfr. l. c. S. 881 f. om B.s Familieforhold. Det kgl. Bibliotek, Universitetsbiblioteket og Rigsarkivet i Kbh. ejer en Række Haandskrifter af B. B.s »Forklaringer« maa benyttes med Forsigtighed; de har væsentlig deres Betydning ved Forfatterens Kendskab til og Meddelelse om de da gældende Retsanskuelser og om Praksis, medens hans teoretiske Udgangspunkt om de gamle danske Loves Oprindelse af og Overensstemmelse med Sachsenspiegel, den romerske og kanoniske Ret o. a. vel er typisk, men ikke desto mindre skævt. Kofod Ancher berømmer ham for, at han ved at sammenligne Eckenbergers Oversættelse — som han paa mange Steder retter — med den danske Tekst gør sig al Umage for at tilvejebringe Lovens rette Læsning og Mening.

P. Kofod Ancher: En Dansk Lov-Historie, I, 1769, S. 211—15. N. Falck: Das jütsche Low, 1819, S. XXXVI f., jfr. S. 23 f. og Handbuch des Schleswig-Holsteinischen Privatrechts, I, 1825, S. 416 f. Chr. L. E. v. Stemann: Geschichte des öffentlichen und Privat-Rechts des Herzogthums Schleswig, II, 1866, S. 159 f., jfr. III, 1867, S. 334.

Frantz Dahl.

Blædel, Nicolai Gottlieb, f. 1882, Journalist. F. 17. April 1882 i Taarnby, Amager. Forældre: Fuldmægtig Johannes Dons B. (f. 1849) og Augusta Langkilde (f. 1858). Gift 27. Sept. 1907 i Kbh. (b. v.) med cand. phil. Inger Marie Velschou, f. 7. Okt. 1887 paa Arresødal, D. af Birkefuldmægtig, senere Herredsfoged Julius Carl Christian V. (1852—1901) og Johanne Marie Vilhelmine Hagerup (1857—87).

B. blev Student 1900 fra Borgerdydskolen paa Østerbro og cand. theol. 1906. S. A. fik han Ansættelse som Lærer ved Kbh.s Skolevæsen, hvad han var til 1917. En Række bibelkritiske Studier satte Frugt i Bogen »Født af Jomfru Maria« (1910), men han havde da allerede 1907 paabegyndt sin journalistiske Virksomhed ved »Politiken«. Hans Interesse droges mere og mere til de udenrigspolitiske Spørgsmaal, og 1917 knyttedes han til »Politiken« som fast udenrigspolitisk Medarbejder. Hans Virksomhed ved dette Blad prægedes efterhaanden af, at han fjernede sig fra det radikale Venstres Opfattelse af dansk Udenrigspolitik's Opgaver, og 1927 gik han derfor over til »Dagens Nyheder« som udenrigspolitisk Medarbejder. N. A. blev han Redaktør af dette Blad, 1933 Chefredaktør. Hans Vurderinger af de udenrigspolitiske Forhold grunder sig paa et indgaaende Kendskab, ikke blot til Personer (eksempelvis kan nævnes følgende Skildringer i »Dagens Nyheder«: Edward Grey 20.—21. Maj 1930, Lord Birkenhead 1. Okt. 1930, Aristide Briand 10.

Jan. 1932, Gustav Stresemann 26. Maj 1932), men ogsaa til de sociale og økonomiske Strømninger, der behersker Døgnets verdenspolitiske Billede. Hvad Danmarks Stilling i det internationale Samfund angaar, forfægter han et effektivt Neutralitetsværn med særligt Henblik paa Bevogtningen af Gennemsejlingsfarvandene. 1928—29 udgav han »Verdenspolitisk Aarbog«. — Tegning af Viggo Brandt 1904.

Franz v. Jessen i Journalisten 15. April 1932. Slægt, se Nicolai Gottlieb Blædel.

P. Stavnstrup.

Blædel, Nicolai Gottlieb, 1816—79, Præst. F. 26. Dec. 1816 i Stubbekøbing, d. 15. Juli 1879 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Sognepræst, sidst i Assens, Konsistorialassessor Verner Ludvig B. (1783—1862) og Anna Elisabeth Dons (1785—1855). Gift 10. Okt. 1844 i Skamstrup med Henriette Dons, f. 2. Febr. 1814 i Kbh. (Helligg.), d. 7. Febr. 1879 sst. (Garn.), D. af Kopist, senere Fuldmægtig i Enkekassen Paul D. (1783—1843) og Henriette Schmidt (1782—1845).

B. blev Student fra Odense 1836 og teologisk Kandidat 1841. Efter at have været Huslærer paa Rygaard ved Roskilde 1842—44 tog han tilbage til Kbh. og ernærede sig 1844—49 ved private Informationer. 1849 kaldte Madvig ham til Præst ved Almindelig Hospital og Abel Cathrines Stiftelse; 1853 blev han resid. Kapellan ved Garnisons Kirke, hvor han virkede til sin Død, fra 1859 som Sognepræst. — Det er med Rette sagt, at »B.s Fremtræden i flere Henseender betegner et nyt Stadium i Hovedstadens kirkelige Liv«. B., der var en eklektisk Natur, men tillige en kraftig Personlighed, havde særdeles gode Betingelser for i sin Virksomhed at forene den af Mynster og Martensen hævdede kirkelige Objektivitet med det af S. Kierkegaard saa stærkt rejste Krav om subjektiv Inderlighed i Troslivet; ogsaa med de fra Grundtvig udgaaede Impulser var B. i Forstaaelse. Allerede i sin første Embedsstilling samlede hans Forkyndelse, der i høj Grad havde Opvækkelsesprædikenens Styrke uden at lide under dens Mangler, en stor Tilhørerkreds, og i Garnisons Kirke voksede denne til ligefrem Tilstrømning; men ogsaa som Sjælesørger udøvede han en stor og frugtbar Virksomhed, og navnlig bragte hans uforfærdede og utrættelig Optræden paa Almindelig Hospital under Koleraepidemien 1853 ham en vel fortjent Berømmelse; han »udnævnte sig« — saaledes skrev A. S. Ørsted til ham — herved »selv til Embedet« ved Garnisons Kirke. — B. var en meget livlig og flittig Mand; ved Siden af sine Pligter som Præst i en stor Menighed, der i højeste

Grad lagde Beslag paa hans Kræfter, kunde han overkomme meget frivilligt Arbejde; hans Bibellæsninger, hans Møder med de unge teologiske Kandidater, hans Bestræbelser for at modarbejde Sekterne, hans Fortjeneste af de skandinaviske Kirkemøder, hans Virksomhed for Hedningemissionen — alt dette har sat Spor i vor kirkelige Udvikling. Det skal især nævnes, at det var ham og hele hans Gerning, der beredte Jordbunden for Den indre Missions Virksomhed i Hovedstaden; allerede 1851 begyndte han at arbejde i denne Retning, særlig for Magdalenesagen. — Ogsaa til litterær Virksomhed fik B. Tid. Som ung Mand forsøgte han sig som Digter («Grevskabet Skovgaarde», original Novelle af Otto Werner, 1839); at han siden med sin fulde Kraft samlede sig om den præstelige Gerning, var Aarsag til, at det blev ved dette Forsøg. Han udgav to mindre Prædikensamlinger, der begge naaede 3. Oplag, og en Postille, »Prædikener paa Kirkeaarets Søn- og Festdage« (1864); ogsaa denne sidste Samling har vundet megen Indgang. Et omfattende og betydningsfuldt Arbejde var hans »Udvidet Konfirmationsundervisning eller evangelisk-luthersk Kirkelære«, der udkom 1876; han gav i denne Bog en Fremstilling af den kristne Tro og Lære, som er vel skikket til at oplyse og tiltale dannede Læsere; 2. Oplag blev efter hans Død udgivet af hans Søn. Det var med god Grund, at Universitetet ved sin Jubelfest 1879 tildelte ham den teologiske Doktorgrad. — B. var en varmblodig Mand, gennemtrængt af Nidkærlighed for sin Overbevisning, og han formaaede derfor ikke at holde sig uden for de kirkelige Debatter, der i disse Aar navnlig førtes mellem den grundtvigske Retning og dens Modstandere. Han udgav 1873 to Stridsskrifter, »Grundtvigianismen og den danske Folkekirke« og »Grundtvigianismens Katekismus«; det sidste, som var rettet mod den højt ansete P. Fenger, var holdt i en skarp Tone, hvortil B. mente at være vel beføjet, og det fremkaldte en lang Polemik, der ikke var uden Bitterhed, men heller ikke uden Frugt for de kirkelige Retningers indbyrdes Forstaaelse. — Hele denne mangfoldige og forskelligartede Virksomhed formaaede ikke at svække B.s Omsorg for hans Menighed; Forholdet mellem den og ham vedligeholdtes paa den smukkeste Maade til det sidste. Hans Livsgerning afsluttedes forholdsvis tidlig. Det anstrengende Arbejde nedbrød hans Helbred, og Tabet af Hustruen, der paa en sjælden Maade havde delt alt med ham, var et tungt Slag, som han ikke kunde rejse sig efter. — R. 1856. DM. 1874. — Maleri af Elisabeth Jerichau Baumann 1853, Tegning af Lundbye ca. 1835, begge i Familieej. Træsnit af H. P. Hansen 1881 (efter

Tegning af Jerichau), 1874 og 1879. Litografier 1855 og ca. 1870.

W. Hjort: Nic. Gottl. Blædel, 1881. L. Nielsen: Familien Blædel, 1901. V. Birkedal: Personlige Oplevelser, III, 1891.

V. Schousboe (*Hans Koch**).

Blöndal, Sigfús Benedikt Bjarnarson, f. 1874, Bibliotekar. F. 2. Okt. 1874 paa Hjallaland i Vatnsdalur, Island. Forældre: Bonde Björn Lúðvíksson B. (1847—86) og Guðrún Sigfúsdóttir (1847—1925). Gift 1° 30. Jan. 1903 i Kbh. (b. v. Nordre Birk) med Björg Caritas Þorlákssdóttir, f. 30. Jan. 1874 paa Vesturhópshólar, D. af Gaardejer Þorlákur Símon Þorláksson (1849—1908) og Margrét Jónsdóttir (1835—1927). Ægteskabet opløst 1925. 2° 2. Okt. 1925 i Uppsala med Hildur Arpi, f. 20. Sept. 1883 i Uppsala, D. af fil. lic. Rolf A. (1853—1909) og Elin Arvedson (f. 1857).

B. blev Student fra Reykjavík 1892 og tog 1898 Skoleembeds-eksamen i Kbh. med Latin som Hovedfag, Græsk og Engelsk som Bifag. Efter en Studierejse til England blev han Assistent ved Det kgl. Bibliotek 1901, Underbibliotekar 1907 og Bibliotekar 1914, Dr. phil. h. c. ved Universitetet i Reykjavík 1924, Lektor i islandsk Nutidssprog og Litteratur ved Universitetet i Kbh. 1931. Han har udgivet et Par islandske Prosaskrifter fra 17. Aarh., »Æfisaga Jóns Ólafssonar Indíafara« (1908—09, i dansk Oversættelse i »Memoirer og Breve«, I og VII, 1905 og 1907) og »Píslarsaga Jóns Magnússonar« (1914) samt skrevet en Række Afhandlinger, der hovedsagelig omhandler islandsk Kultur og Litteratur (nogle heraf er samlet i »Islandske Kulturbilleder« 1923—24) og Biblioteksvæsen (bl. a. om Katalogisering og Klassifikation i »Haandbog i Bibliotekskundskab« 1912, 3. Udg. 1931); endvidere har han udgivet en islandsk Digtsamling »Drotningin í Algeirsborg og önnur kvæði« (1916) og en islandsk Oversættelse af Euripides' Bakkantinderne (1923). Hans Hovedværk er »Islandsk-dansk Ordbog« (1920—24). Til Grund for dette store Værk, der er blevet til under Medvirkning af forskellige Medarbejdere, ligger der betydelige Ekscerptsamlinger fra moderne islandsk Litteratur og Ord-samlinger fra islandsk Folkesprog, og Arbejdet er derved af stor Betydning for nordisk Sprogforskning. — R. 1926. — Pastel af Gunnlaugur Blöndal 1926, Blyantstegning af Ríkarður Jónsson 1921, begge i Privateje.

Selvbiografi i Árbók Háskóla Íslands, 1924—25, S. 33 f.

Jón Helgason.

Bo, Abbed i Øm 1262—63.

B. var ifølge Øm Klosters Krønike dygtig til at skrive Bøger og dygtig til at male, kunstfærdig paa mange Omraader. I det Aar, han var Abbed, fik han dog næppe Tid til stille Sysler, eftersom han snart kom ind i en heftig Tvist med Biskop Tyge af Aarhus, i hvis Stift Klostret laa. Der havde allerede tidligere været Uenighed mellem Klostret og Aarhus Bispestol om Biskoppens Ret til Gæsteri, men Striden blussede op, da to hidsige, halsstarrige Mænd stod over for hinanden, og Luften omkring dem var fyldt med Uvejrsom Følge af Ærkebispens, Jakob Erlandsens Kamp for Gennemførelsen af de kirkelige Krav. Cistercienserklostrene og deriblandt Øm stod paa Ærkebispens Side, mens Biskop Tyge var det kongelige Partis Støtte. Forfatteren af Øm Klosters Krønike skildrer — ikke ganske upartisk — de voldsomme Sammenstød mellem Bisp og Abbed og føjer de Breve, der skreves i Sagen, ind i sin Fremstilling; han meddeler ogsaa Voldgiftskendelsen, fældet af Bisperne i Ribe og Slesvig, der ikke godkendte B.s Paa-stand, at Klostret i Henhold til Ordenens Privilegier og ydermere ved Overenskomst med Aarhus Bispestol var undtaget fra enhver Gæsteriforpligtelse, men paa den anden Side heller ikke gav Biskop Tyge Medhold i hans overdrevne Krav (Nov. 1264). Allerede Aaret før havde B. nedlagt sit Embede, fordi han ikke magtede Forholdene.

M. Cl. Gertz: *Scriptores minores*, II, 1922, S. 209—40. C. Paludan-Müller i *Videnskabernes Selskabs Skrifter*, hist. og phil. Afd., 5. Rk., IV, 1874, S. 336 f. A. D. Jørgensen: *Historiske Afhandlinger*, II, 1899, S. 148—57.

Ellen Jørgensen.

Bo Mogensen Lang, se Lang.

Boas, Harald, f. 1882, Læge. F. 3. Marts 1882 paa Frbg. Forældre: Dr. phil., senere Professor ved Landbohøjskolen J. E. V. B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 3. Marts 1914 i Søllerød med Anna Theodora Kirstine Hegewald, f. 29. Marts 1886 i Brundby paa Samsø, D. af Malermester Conrad Georg H. (1843—1916) og Anna Theodora Erichsen (1843—1930).

B. blev Student 1900 fra Metropolitanskolen og tog medicinsk Embedseksamen 1907. Han valgte straks Dermato-Venerologien som Specialfag, begyndte 1907 som surnummerær Kandidat paa Kbh.s Kommunehospital 4. Afdeling (Overlæge C. Rasch) og var Assistent sst. 1908—09. Han virkede ligeledes fra 1908 som Assistent paa Statens Seruminstitut, indtil han 1920 blev Leder af Wassermann-Stationen der, 2: Afdelingen for Blodundersøgelser

vedrørende Syfilis. Efter at have været Turnuskandidat fungerede han som Reservelæge først paa Rudolph Berghs Hospital (Overlæge E. Pontoppidan) 1910—15 og derefter paa Frbg. Hospitals Afdeling C. (Overlæge Ludvig Nielsen). Fra 1910 praktiserer han som Specialist i Hud- og Kønssygdomme i Kbh. og blev 1916 visiterende Læge, 3: en af Lægerne ved Kbh.s Kommunes vederlagsfri Behandling af kønssyge; han var desuden Chef for Kbh.s Polikliniks Hudafdeling fra 1918 til dens Nedlæggelse 1922. Siden 1929 er han Overlæge paa Frbg. Hospitals Afdeling for Hud- og Kønssygdomme. — B. er den første, der i særlig Grad har ført den Wassermann'ske Reaktion frem her hjemme; det var derpaa, hans Ansættelse paa Serumintitutet beroede, og om denne Reaktion handlede hans Doktordisputats (1910), hvori specielt fremhævedes Betydningen af altid at anstille den kvantitativt. Endvidere har B. undersøgt, hvorledes Behandlingen af Sygdommen indvirker paa Reaktionen, hvor tidligt Reaktionen bliver positiv efter Smitteens Paaførelse, og ved hvilke Sygdomme, f. Eks. Skarlagensfeber, og ved hvilke Tilstande, f. Eks. efter universel Bedøvelse, Reaktionen kan vise sig. Resultatet af disse Undersøgelser er bl. a. blevet kendt og anerkendt i Udlandet gennem de tyske Udgaver af Disputatsen, der udkom 1910, 1914 og 1922, og som stadig førtes à jour. — Sammen med S. A. Gammeltoft har B. 1922 (i Bibliotek f. Læger, CXIV, S. 157—204) offentliggjort Undersøgelser over Behandlingen af syfilitiske Kvinder i Svangerskabet med særligt Henblik paa Børnenes Skæbne; disse Undersøgelser fastslog den enorme Betydning, det har for Børnene, at en kraftig Behandling af Mødrene gennemføres i Svangerskabstiden. Som Følge af dette Arbejde, der citeres mange Steder, overdroges det B. at udarbejde Afsnittet om Profylaxen af den kongenite Syfilis (1925) til Jadassohns store »Handbuch der Haut- und Geschlechtskrankheiten«. Foruden talrige mindre Meddelelser har B. skrevet den hidtil største danske Haandbog over de veneriske Sygdomme (1915—19). — R. 1933. — Maleri af Bachmann. *Axel Hansen.*

Boas, Johan Erik Vesti, f. 1855, Zoolog. F. 2. Juli 1855 i Kbh. (Holmens). Forældre: Den af Bronzealderforskningen fortjente Guldsmedemester Johan Christian B. (jfr. Soph. Müller: Vor Oldtid, S. 257 ff.) (1821—1903) og Sophie Elisabeth Westi (1824—77). Gift 1° 7. Maj 1881 i Kbh. (Trin.) med Agnes Camilla Valborg Jacobsen, f. 18. Febr. 1859 i Kbh. (Trin.), d. 27. Marts 1923, D. af Malermester Christian Vilhelm J. (1823—1903) og Caroline Charlotte Christensen (1832—1901). 2° 8. Marts 1925

i Kbh. (Pauls) med fhv. Oversygeplejerske Helene Hegewald, f. 19. Okt. 1878 i Brundby paa Samsø, D. af Malermester Conrad Georg H. (1843—1916) og Anna Theodora Erichsen (1843—1930).

B. kom ved en velhavende Slægtnings Bistand i Haderslev Læreres Skole, hvorfra han dimitteredes 1873, tog 1878 Magisterkonferens i Zoologi og søgte derefter videre Uddannelse i Heidelberg hos Professor C. Gegenbaur, af hvem han paavirkedes stærkt, og i hvis Institut han udarbejdede sin Afhandling »Conus arteriosus og Arteriebuerne hos Amphibiernes«, med hvilken han 1881 disputerede for Doktorgraden. 1880—90 var han Assistent i Anatomi ved Landbohøjskolen, 1883—85 fast Assistent ved Universitetets zoologiske Museum, hvorefter han udnævntes 1885 til Docent, 1892 til Lektor og 1903 til Professor i Zoologi ved Landbohøjskolen, en Stilling, han beklædte til 1927.

B., der er en fremragende Repræsentant for den morfologiske Retning inden for Zoologien og samtidig en ivrig, men kritisk Talsmand for Descendenslæren, har dels i danske og udenlandske Tidsskrifter, dels som særlige Bøger, udgivet talrige større og mindre zoologiske Arbejder, der henter deres Stof fra meget forskelligartede Omraader. Blandt disse Værker, der altid udmærker sig ved Klarhed i Fremstillingen og gode Illustrationer, skal her særlig nævnes: »Studier over Dekapodernes Slægtskabsforhold« (1880) samt, blandt en hel Række mindre Arbejder, ligeledes over Krebsdyr, f. Eks. »Die verwandtschaftliche Stellung der Gattung Lithodes« (1924) og »Zur Kenntnis symmetrischer Paguriden« (1926); endvidere »Bidrag til Pteropodernes Morfologi og Systematik« (1886), »Ueber Neotenie« (1896), »Nogle Bemærkninger om Insekternes Metamorphose« (1899), »Ohrknorpel und äusseres Ohr der Säugetiere« (1912), en Undersøgelse over Tindingetaget hos Hvirveldyrene (1914), »Verwandtschaftsverhältnisse der Tiere«, I, (1917), »Studien über den Hals der Vögel« (1929), en lang Række Arbejder over Pattedyrfoden samt endelig den, i Samarbejde med S. Paulli udførte, prægtige Monografi »The elephants' head«, I—II (1908 og 1925).

Som Lærer ved Landbohøjskolen har B. udført et stort og betydningsfuldt Arbejde; hans Forelæsninger var fortræffeligt tilrettelagte, og hans »Lærebog i Zoologi« (1888), der er kommet i seks danske Udgaver — den sidste 1933 — og desuden er oversat baade til Tysk, Engelsk og Polsk, indtager en smuk Plads ogsaa blandt tilsvarende udenlandske Værker; den lægger Hovedvægten paa det morfologiske Stof, medens navnlig Systematikken træder mere i Baggrunden. Fremdeles har han udgivet en »Dansk Forstzoologi« (1898,

2. Udg. 1923), der ikke mindst udmærker sig ved et ualmindelig rigt og smukt Billedmateriale, og har, bl. a. paa Grundlag af sine mangeaarige Erfaringer som ministeriel Konsulent vedrørende Land- og Skovbrugets Skadedyr, skrevet et meget stort Antal større og mindre Afhandlinger vedrørende Forst-, Landbrugs- og Havebrugszoologi; blandt disse skal særligt anføres: »Oldenborrens Op-træden og Udbredelse i Danmark 1887—1903« (1904). Hans Virksomhed ved Landbohøjskolen har endvidere givet sig Udslag i de fortræffeligt præparerede og meget smukt opstillede Samlinger, som er opstaaet under hans Ledelse, og som tjener til at oplyse dels Zoologien i Almindelighed, dels den Fortræd, som af saa mange Dyr forvoldes i Skov, Mark og Have. Endelig er B. Forfatter af flere mindre zoologiske Lærebøger til Skolebrug, navnlig af den i en Række Oplag (9. Opl. 1923) udkomne »Dyrerigets Naturhistorie«. — Medlem af Videnskabernes Selskab 1891. — R. 1907. DM. 1919. K.² 1925. — Maleri af Karen Hagen. Buste i Marmor af Anne Marie Carl Nielsen paa Landbohøjskolen 1919. Portrætteret paa P. S. Krøyers Maleri af Videnskabernes Selskab 1898.

Universitetsprogr. Nov. 1881. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908, 1908. Mathias Thomsen i Naturens Verden, XI, 1927, S. 377 ff., og i Politiken 2. Juli 1930.

R. H. Stamm.

Bobé, Louis Theodor Alfred, f. 1867, Historiker. F. 21. April 1867 i Kbh. (Petri). Forældre: Galanterivarefabrikant Oscar Maximilian B. (1829—1901) og Johanne Louise Jensen (1831—1910). Gift 19. Aug. 1894 i Hedeby med Ernestine (Erna) Emma Lissette Sieh, f. 4. Okt. 1872 i Hamburg, D. af Bankbestyrer Nicolaus Friedrich S. (1823—1909) og Margaretha Sophie Horn (1833—1913).

B. blev Student fra Efterslægtsselskabets Skole 1886. I fire Aar studerede han derpaa tysk Sprog og Litteratur ved Kbh.s Universitet, men nogen afsluttende Eksamen tog han ikke. Samtidig begyndte han at drive historiske Studier i Rigsarkivet. 1888 fik han sin første Afhandling trykt i »Personalhistorisk Tidsskrift«, og 1889 udkom hans første særskilt udgivne Skrift »Operahusets Brand paa Amalienborg den 19de April 1689«. Som udgaaet fra en gammel fransk-tysk Vandrerslægt og opvokset i det minderige Kvarter omkring St. Petri følte B. tidligt Trang til at fordybe sig i et Emne, der kunde belyse Samspillet mellem fremmed og hjemligt i vor Kultur især i det 18. Aarh. Han bestemte sig til at skrive en Biografi af Jens Baggesen, og 1890 søgte han for første Gang til Brahetrolleborg for at

samle Stof til hans Historie. I de følgende 40 Aar var han nøje knyttet til dette Herresæde og til dets Besidder, Lensgreve Chr. Einar Reventlow (d. 1929). Bogen om Baggesen fik han ikke skrevet, men derimod lykkedes det ham paa Brahetrolleborg og de øvrige Reventlow'ske Godser at fremdrage et særdeles rigt Materiale af Breve og andre Familiepapirer, der er af stor Betydning for Forstaaelsen af Kulturstrømninger i Tiden 1770—1830. 1891 modtog han af Lensgreve C. Ahlefeldt-Laurvig paa Trane-kær en Opfordring til at skrive den Ahlefeldt'ske Slægts Historie, og fra nu af udstraktes hans Forskningsomraade til slesvigske og holstenske Arkiver. Ogsaa her gjorde han rige Fund, og i høj Grad værdifuldt for ham blev hans Førstehaandskendskab til Landet mellem Slien og Elben og til den holstenske Adel. 1896 var B. i Weimar og lærte hos Storhertug Carl Alexander og hans Hof Traditionen fra Goethe-Tiden at kende. 1898 blev han ansat som Assistent i Rigsarkivets 1. Afdeling, men da han efter Brickas Død kom i et spændt Forhold til den nye Chef V. A. Secher, søgte han 1905 sin Afsked. Fra da af har han ført en fri Videnskabsmands ubundne Tilværelse. Allerede før 1905 havde B. jævnlig foretaget Studierejser; nu fik han bedre Lejlighed hertil, ofte i Selskab med Lensgreve Reventlow. I Forskningsøjemed har han saaledes gentagne Gange berejst Hertugdømmerne, Tyskland og Italien, desuden besøgt Holland, Frankrig, Grækenland, Tyrkiet, Lilleasien og Tunis. Med Forkærlighed har han altid spejdet efter »vestigia Danorum extra Daniam«. 1905—10 var B. Sekretær i Dansk Forfatterforening, 1911—18 Lærer ved Officerskolen. Han har medvirket ved talrige litterære Fællesforetagender, saaledes været Hovedredaktør af »Danske Herregaarde« (I—III, 1922—23) og fra 1917 Medudgiver af »Danmarks Adels Aarbog«. Særlig Fortjeneste har han indlagt sig af Samfundet for dansk Genealogi og Personhistorie, hvis Formand han er siden 1917. 1910 disputerede han — efter indhentet kgl. Dispensation — for den filosofiske Doktorgrad med Bogen »Frederikke Brun, født Münter, og hendes Kreds hjemme og ude« og har siden virket som Universitetslærer, dels som Privatdocent, dels som Lektor, i tysk Sprog og Litteratur samt i Palæografi. 1921 blev han kgl. Ordenshistoriograf, og siden 1925 har han Bolig paa Bakkehuset. 1905 blev han Medlem af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog.

Resultatet af sine Studier har B. lagt frem i et Forfatterskab, der er usædvanligt vidtspændende i Omfang og Emnekreds. Foruden et Utal af Afhandlinger og Artikler i danske og tyske Tids-

skrifter omfatter det en lang Række særskilt fremkomne Skrifter og Udgaver, der især har til Maal at belyse Perioden 1750—1830. Blandt hans Værker af denne Art kan nævnes: »Efterladte Papirer fra den Reventlow'ske Familiekreds« (I—X, 1895—1932), »Johan Caspar Lavaters Rejse til Danmark 1793« (1898), »Statsminister Conrad Greve Rantzau-Breitenburgs Erindringer fra Kong Frederik VI.s Tid« (1900), C. D. Biehls Breve om Christian VII. (1901 og 1919), Udgaven af Jens Baggesens »Labyrinthen« (1909), C. D. Biehls Breve og Selvbiografi (1909), Disputatsen om Frederikke Brun (1910) og Biografien af hendes Datter Ida Brun Grevinde Bombelles (1932) samt Udgaverne af Johs. Ewalds Levnet og Meninger (1911) og af Charles Claude Comte d'Angivillers's Mémoires (1933). Over mange Aarhundreder spænder det mægtige Værk »Slægten Ahlefeldts Historie« (I—VI, 1897—1912), hvortil slutter sig Udgaven af Gehejmerraad Detlev v. Ahlefeldts Memoirer 1617—1659 (1895 og 1896). En særlig Gruppe danner B.s historisk-topografiske Skrifter: Bogen om »Roskilde adelige Jomfrukloster 1699—1899« (1899), de friske og nænsomme Skildringer af Brahetrolleborg (1909) og Frbg. Slot (1919) samt de store, stofmættede Arbejder »Bremerholms Kirke og Holmens Menighed« (1920) og »Die deutsche St. Petri Gemeinde zu Kopenhagen« (1925).

En særegen Plads i B.s Forfatterskab og øvrige Virksomhed indtager Grønland, som han allerede som ganske ung fattede Interesse for. 1912—15 berejste han i Baad dette Land fra Upernivik til Kap Farvel dels for at følge Hans Egedes og senere Opdagelsesrejsendes Ruter, dels for at tilvejebringe Materiale til en almindelig topografisk Beskrivelse af Landet. Desuden indsamlede han de ældre Arkivalier, der opbevaredes ved Kolonierne (bl. a. Brødre-menighedens) og fik dem opstillet i Landsarkiver i Godhavn og Godthaab. 1921—24 var B. Formand i Grønlandsk Selskab, 1922 Medlem af Scoresby-Kommissionen, 1931—33 af Kommissionen vedrørende Østgrønland. 1913 tog han Initiativet til Udgivelsen af Jubilæumsværket »Grønland« (I—II, 1921) og var fra s. A. Hovedredaktør heraf, senere ogsaa Medredaktør af »Greenland« (1928). Af hans egne Undersøgelser bør fremhæves »Aktstykker til Oplysning om Grønlands Besejling 1521—1607« (i Dsk. Mag., 5. Rk., VI, 1909, S. 303—24) med Fremdragelse af C. Grips Brev om Pinings og Pothorsts Ekspedition, der har affødt en hel Litteratur i Udlandet, Udgaverne af Hans Egedes Relationer (1925), E. Thorhallesens Beskrivelse af Grønlands søndre Distrikt (1914), L. Dalagers Grønlandske Relationer (1915) og P. O. Walløes Dagbøger (1927). Afsluttet, men endnu ikke

udkommet, er en omfattende Aktstykkесamling »Diplomatarium Groenlandicum«.

B.s omfattende Produktion vidner om en ualmindelig Arbejds-kraft, en sjælden Sporsans og en ukuelig Forskertrang. Svaghederne ved den er det spredte og tilfældige Præg, den ofte bærer, ikke altid tilbørlig Nøjagtighed i Enkeltheder samt Mangel paa tilstrækkelig Angivelse af Kildehjemmel, for Udgavernes Vedkommende desuden en noget svigtende Evne til systematisk Tilrettelæggelse og konsekvent Afgrænsning af Stoffet og en Kommentering, der jævnlig er vel ensidigt personalhistorisk orienteret. Sin Styrke søger den først og fremmest i det rige og værdifulde Stof, som ofte for første Gang lægges frem for Forskningen, i Reglen hentet frem fra hidtil ukendte og lidet tilgængelige Skjulesteder. Hertil kommer B.s store Fortrolighed med den Periode, der i særlig Grad har hans Hjerte. Som han besidder et sjældent Kendskab til det spredte og mangeartede Kildemateriale, ejer han en betydelig Evne til ved psykologisk Indføling at gøre sig samtidig med den Tid og de Personligheder, han skildrer. Ikke mindst er han i Besiddelse af en virkelig Kongenialitet med det 18. Aarh.s følsomme og elegante Salonverden, og navnlig evner han med en egen Nænsomhed at tegne aandfulde Kvinders Portræt. Som Historiker og Forfatter er B. i ikke ringe Grad Kunstner. Hans Sprog er levende og farvemættet, om det end ikke altid undgaar et Skær af det søgte og sære. Ingen Forskning af Overgangstiden mellem det 18. og 19. Aarh. vil kunne komme uden om B.s Indsats. — R. 1910. DM. 1922. K.² 1933. — Maleri (i Privateje) af Harald Moltke 1927. Reproduceret Tegning af Gerda Ploug Sarp 1918.

Selvbiografi i Kbh.s Univ. Festskrift Nov. 1910, S. 53 f. Louis Bobé: Um St. Petri vor fünfzig Jahren, 1929. Ludv. Krabbe i Hist. Tidsskr., 8. Rk., VI, 1915 —17, S. 239—72. Aage Friis i Politiken's Kronik 1. Juni 1932. Gads danske Magasin, 1925, S. 563—78. Tilskueren 1930, I, S. 351—61; 1933, I, S. 455—64.

Bjørn Kornerup.

Bock, Johannes Carl, f. 1867, Farmakolog. F. 2. Okt. 1867 i Kbh. (Frue). Forældre: Tømmermester, senere Etatsraad Gustav Ferdinand B. (1836—1910) og Christine Marie Antoinette Terkelsen (1840—1911). Gift 1° 27. Maj 1898 i Ordrup med Helen Elizabeth Adler, f. 27. Aug. 1871 i Newport, England, d. 11. Sept. 1908 i Kbh., D. af Grosserer Siegfried Adolph A. (1838—1910) og Mathilde (Maggie) Baker (d. ca. 1890). 2° 8. Juli 1910 i Trørød med Rosalie Nathanson, f. 14. Juli 1865 i Kbh. (Mos.), D. af Vekselerer Meyer N. (1825—94) og Hanne Simonsen (1826—92).

B. blev Student 1885 fra Metropolitanskolen, studerede Polyteknik 1885—87, tog medicinsk Eksamen 1893, var Assistent ved Fysiologisk Laboratorium under Chr. Bohr 1893—95, studerede Farmakologi i Strasbourg 1896, var Kandidat ved Kommunehospitalet 1896—98 og Assistent ved Farmakologisk Institut 1897—1900. Han blev Dr. med. 1895 (Undersøgelser over Kulilte-intoxikationen) og Professor i Farmakologi 1900 (efter Konkurrence med H. R. H. Iacobæus). Han var Forstander for Tandlægeskolen 1907—12, Formand i Bestyrelsen for det Classenske Litteraturselskab 1914—28, er Medlem af Videnskaberne Selskab fra 1914, Næstformand i Hovedbestyrelsen for Finsens medicinske Lysinstitut fra 1916 (Formand 1922—27), var Formand for Giftkommissionen 1916—25 og for Kommissionen om Apotekervæsenet 1924—28, Medlem af Konsistorium fra 1920 og Universitetets Rektor 1922—23. Han er Formand i Farmakopé-Kommissionen fra 1921 og i Studentergaardens Bestyrelse fra 1926, Medlem af Bestyrelsen for Rask-Ørsted Fonden fra 1928. — B. har, paavirket af sit Samarbejde med Chr. Bohr, dyrket og doceret Farmakologien (der tidligere i Danmark var et klinisk-terapeutisk Fag) ud fra fysiologisk-toksikologiske Standpunkter. Han er en fortrinlig Eksperimentator. Han har — til Dels sammen med Medarbejdere — udgivet en Række Arbejder over Nyrernes Farmakologi og Toksikologi, har især interesseret sig for Giftenes Virkninger og siden 1910 ledet de forensisk-kemiske Undersøgelser paa Farmakologisk Institut. B. er Ejer af en meget stor Samling af nyere Malerkunst. — R. 1909. DM. 1920. K.² 1923. F.M.G. 1933. — Kultegning af Arne Lofthus 1921. Portrætteret paa Maleri af Aksel Jørgensen paa Studentergaarden (1929). Skitse hertil sst.

Universitetsprogr. Nov. 1896. Th. Hauch-Fausbøll: Studenterne fra 1885, 1910. Universitetets Aarvog, 1899—1900, 1901, S. 360 ff.

V. Meisen.

Bock, Johan Christian August, 1813—79, Læge og Industrimand. F. 15. Sept. 1813 i Aalborg, d. 19. Marts 1879 i Kbh. (Frels.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Vinhandler Johan Nicolai B. (ca. 1780—1846) og Ane Kirstine Asp (1795—1846). Gift 12. Sept. 1845 i Fredericia med Petrine Vilhelmine Petersen, f. 15. Dec. 1818 i Kbh. (Garn.), d. 15. Maj 1877 sst. (Helligg.), D. af Skibsfører Jesper P. (1785—1824, gift 1° med Rebekka Kirstine Pedersdatter, d. 1817) og Pauline Jørgensen.

B. studerede oprindelig Teologi og var en Tid Huslærer. 1843 tog han Lægeeksamen og fik n. A. Universitetets Guldmedaille

for en naturhistorisk Afhandling. Derefter rejste han til Udlandet, hvor han bl. a. var Amanuensis hos den berømte Kirurg Dieffenbach og særlig lagde sig efter Ortopædi. Ved sin Tilbagevenden oprettede han 1847 et ortopædisk Institut i Kbh. og skrev i de følgende Aar forskellige ortopædiske Afhandlinger. 1862 blev han Rejselivlæge hos Frederik VII., hvis Yndest han havde vundet. Som nøje knyttet til Grevinde Danner var han fra 1874 Medbestyrer af de af hende oprettede Stiftelser i Kbh. og Jægerspris. Efter Frederik VII.s Død opgav han sin Lægevirksomhed og kastede sig med Iver over Stearinfabrikationen. 1853 var han indtraadt i Firmaet O. F. Asp, hvis Kamfin- og Sæbefabrik paa Christianshavn hans Morbroder, Fabrikant Olfert Fischer Asp (1803—65) indtil da havde bestyret for hans yngre Broder, Grosserer Christian Asp B. (1818—85). Som en Fortsættelse af denne Fabrik og under samme Firmanavn anlagde B. 1856 (Borgerskab løstes 1857) en Stearinlys- og Sæbefabrik. Efter lange og kostbare Forsøg fandt han en Metode, hvorefter han ved Hjælp af Svovlsyre kunde fremstille Stearin af Talg, og udtog Patenter af 24. Dec. 1867 og 25. Juni 1869. B. baserede sin Fabrik paa denne Metode og fik 1872 Sølvmedaille paa den nordiske Industriudstilling i Kbh., men arbejdede forgæves paa at faa den anerkendt i Udlandet, og da han 1875 i Tillid til en fransk Opfindelse anlagde en ny Fabrik for Fremstilling af Stearin og Stearinolie, satte han sin Formue til. Nov. 1876 blev Firmaet O. F. Asp sat under Administration og Fabrikken overtaget af Handelsbanken, der 1880 solgte Aktiverne til L. P. Holmblad. — B.s Sønner *Richard August Alexander B.* (1849—1900) og *Fritz B.* (1851—1923), der havde bestyret Fabrikken for Handelsbanken, beholdt imidlertid Firmanavnet og anlagde en ny Stearinlysfabrik paa Blegdamsvejen. Af de to Brødre havde især Alexander B. taget Faderens Initiativ i Arv. Skønt stærkt hemmet af Sygdom arbejdede han ihærdigt paa at finde nye Anvendelsesmuligheder for Stearinlyset, og det lykkedes ham 1896 at konstruere en Cyklelygte og et Cyklelys, hvis Smeltepunkt harmonerede med Lygtens Afkølingssystem. Asp-Lygten og Asp-Cyklelyset betegnede paa deres Omraade et Gennembrud og blev snart en af Fabrikkens vigtigste Frembringelser. Med ret uvæsentlige Ændringer anvendes endnu Alexander B.s Konstruktion. Hans Søn *Allan Asp B.* (f. 1890) blev 1917 Medindehaver af Firmaet, der 1919 sammen med O. F. Asp's Udsalg, A. Appelts Eftf., L. P. Holmblad, Th. Lose & Co og Gustav Lotze overgik til Det Danske Medicinal- & Kemikalie-Kompagni. Allan A. B. var Direktør for dette Selskab til 1924 og Medlem af Industriraadet 1918—25.

Foruden en Del tekniske Artikler og Afhandlinger har han i de senere Aar skrevet enkelte litterære Arbejder og har bl. a. oversat Z. Nalkowskas »Enkehuset« til Dansk (opført paa Det kgl. Teater 1931). — J. C. A. B. blev tit. Professor 1850, Hofmedicus 1854, Etatsraad 1862. — R. 1848. DM. 1875. — Litografier efter Fotografi ca. 1870 og (af I. W. Tegner) 1880.

P. Koch Jensen (Jul. Petersen og C. Nyrop).

Bockelmann, se Bokelmann.

Bockenhoffer, Johan Philip, ca. 1651—97, Bogtrykker og Avisudgiver. Antagelig f. ca. 1651 i Strasbourg, d. 28. Dec. 1697 i Kbh. Forældre: Boghandler i Strasbourg Johan Joachim B. (d. 1659) og Susanne Frantz (d. senest 1690, gift 2° 1661 med Boghandler i Strasbourg Simon Paulli, f. 1638). Gift Aug. 1682 i Kbh. med Dorothea Cassube, begr. 1. Juli 1718 i Kbh. (Petri) (gift 1° 1671 med Bogtrykker Jørgen Gøde, s. d., 2° 1677 med Bogtrykker Corfitz Luft, d. 1680), D. af Boghandler Chr. C. (s. d.) og Hustru.

B. var Bogtrykker i Kbh. Hvornaar hans Virksomhed her begyndte, vides ikke; først efter at han ved sit Ægteskab havde erhvervet Stillingen som kongelig og Universitetsbogtrykker, der indehavdes af hans Hustru som Arv efter begge hendes tidligere Mænd, blomstrede hans Forretning op. Fra Hustruen overtog han ligeledes flere indbringende Privilegier, deriblandt Retten til at udgive Aviser, og efter den konkurrerende Avisudgiver Daniel Paullis Død 1685 samlede han hele den danske Avisudgivelse i sin Haand. B. var en af de dygtigste af Datidens danske Bogtrykkere og udviklede sit Trykkeri til stor Fuldkommenhed, hvilket fremgaar af den smukke Skriftprøvebog, han udsendte 1696. Han optraadte ogsaa, om end i mindre Stil, som Forlægger og har bl. a. selv forlagt Peder Syvs bekendte Folkeviseudgave, som han trykte 1695. Efter hans Død blev Trykkeriet fortsat først af hans Enke til dennes Død og derefter af hans Søn indtil 1728, da det gik til Grunde ved Kbh.s Ildebrand.

R. Nyerup i Læsendes Aarbog, 1800, S. 44 ff. C. Nyrop: Bidrag til den danske Boghandels Historie, I, 1870, S. 215 f. P. Stolpe: Dagspressen i Danmark, II, 1879, S. 222—39. L. Bobé: Die deutsche St. Petri Gemeinde, 1925, S. 416 f.

Lauritz Nielsen (P. Stolpe).

Bodendick, Johan Christian, 1735—1818, Kirurg. F. 26. Sept. 1735 i Eckernförde, d. 20. Maj 1818 i Rendsborg, begr. sst. Fader: Kirurgen Hermann Daniel B. fra Magdeburg-Egnen. Ugift.

Faderen, der var ret velhavende, underviste selv Sønnen i Latin og Humaniora. 1754—56 var han i Lære hos Regimentskirurg Fecht i Slesvig, men lærte ikke meget. Han sendtes derfor 1756 til Kbh., hvor han navnlig studerede hos Heuermann. 1757 blev han Kompagnikirurg og kom til Holsten under Mobiliseringen 1758—60, kom tilbage til Kbh., men 1761—62 atter til Holsten som Regimentskirurg ved en Grenadérbataillon. Derefter var han i to Aar Prosektor hos Heuermann. 1764—73 var han Læge hos Lensgrevinde Danneskiold-Samsøe og blev 1773 Livkirurg hos Kronprins Frederik. Efter et Par Aars Studierejse i Udlandet (Berlin, Paris, London) kom han tilbage og beholdt sin Stilling som Livkirurg hos Kronprinsen, ogsaa efter at denne var blevet Konge, indtil han 1810 søgte sin Afsked paa Grund af Alder. Han fik en ganske særlig høj Pension, hvorpaa han flyttede til Rendsborg.

Som Livkirurg og Kammertjener kom B. til at spille en ikke ringe Rolle ved Regeringsforandringen 1784, da han stærkt opmuntrede Kronprinsen til at overtage Regeringen. Kronprinsen var ham meget taknemmelig derfor, og dette gav sig først og fremmest Udslag i, at det lykkedes B. at vinde ham for Planen om Oprettelsen af Kirurgisk Akademi. Allerede 1784 kom seks Kirurger med et Forslag, og 22. Juni 1785 udkom Forordningen, i alt følgende Kirurgernes Forslag. Kirurgisk Akademis Taknemmelighed mod B. kom derfor ogsaa smukt til Orde, da han rejste bort 1810. Man ophængte hans Maleri (af Jens Juel), som han havde skænket Akademiet, og opstillede hans Buste i det store Auditorium. — Virkelig Etatsraad 1810.

Nyeste Skilderie af Kiøbenhavn 21. Okt. 1826. V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen, II, 1873. G. Norrie: Chirurgisk Akademis Historie, I, 1896.

Gordon Norrie.

Bodenhoff, Andreas Hansen, 1723—94, Grosserer, Reder og Værftsejer. F. 5. Jan. 1723 i Kbh. (Petri), d. 8. Aug. 1794 sst. (Nic.), begr. i Nic. K., 1797 flyttet til Ass. Kgd. Forældre: Skipper, senere Ølhandler Hans Johansen B. (ca. 1697—tidligst 1762) og Elisabeth Bacharach (ca. 1697—1761). Gift 1° 3. Marts 1749 i Kbh. (Nic.) med Mette Maria Andersdatter, d. Sept. 1757. 2° 20. Juni 1759 i Kbh. (Frels.) med Mechthilde Catharina Rohde, f. 17. Okt. 1737 i Kbh. (Frels.), d. 1. Marts 1770 sst. (Nic.), D. af Vintapper Rasmus R. (ca. 1694—1763) og Giertrud Lentz (ca. 1717—95).

B. maatte fra sin tidligste Ungdom sørge for sig selv. Han gik

til Søs, tog 1749 Borgerskab som Skipper, havde Heldet med sig, saa at han en halv Snes Aar derefter ses at have haft Skibe i Søen og ejet Ejendom i Hovedstaden. Senere har han i Forbindelse med sin Fragtfart drevet Tømmerhandel og blev fra 1762 gennem en lang Aarrække Leverandør til Marinen. 12. Nov. 1765 tog han Borgerskab som Grosserer. I den korte Tid, Fr. Dannekiold-Samsøe var »Surintendant de marine«, ydede han B. sin kraftigste Protektion. 1767 udnævntes han til Agent, og efter at han 17. Dec. 1766 havde ansøgt Kongen om — til Anlæg af et Skibsværft — at erholde et uopfyldt Areal paa Christianshavn, fik han allerede 31. s. M. Donationsbrev paa Arealet, der udgjorde ca. syv Tdr. Land. Dette lod han opfylde og forsyne med Bolværker og anlagde et Skibsværft og Magasiner til Oplag af sine Varer — den saakaldte B.ske Plads. 1771 løb det første Skib — paa 120 Com. Læster — af Stablen. 1778 hærgedes Pladsen af en voldsom Brand, for hvilken B. ikke havde assureret. Dette kuede dog ikke hans Mod, og sit store Opsving fik hans Skibsbyggeri under den glimrende Handelsperiode 1776—82, da han byggede en Række store Skibe for Marinen — efter Henrik Gerners Konstruktioner — og for Koffardiflaaden; selv drev han en betydelig Fragtfart med egne Skibe. 1779 nævnes han, med en Flaade paa 28 Fartøjer, hvoraf 17 i udenrigs Fart, som Hovedstadens største private Reder. — B. blev en meget formuende Mand. Han nød almindelig Respekt, men regnedes som noget for sig: Egenraadig og selvstændig i sin Optræden og i sit Købmandsskab holdt han sig borte fra Deltagelse i det offentlige Liv og i de store Handels- og Søfartskompagnier, — han associerede sig ej heller i Forretninger med sine Standsfæller. B. boede i den endnu delvis bevarede Ejendom Nr. 12 i Nyhavn. — Buste af F. C. Willerup i Bymuseet.

Nanna Lange: Den Bodenhoffske Slægtsbog, 1914, S. 10—17. Fra Arkiv og Museum, III, 1905—08, S. 335; 2. Ser., I, 1925, S. 183 og 271.

J. Werner.

Bodenhoff, Gotthold Ernst Emil, f. 1852, Officer, Forfatter. F. 16. Marts 1852 paa Jønneval Gaard ved Skien. Forældre: Forstinspektør, senere Overførster og Kammerherre Frants Emil B. (1818—97) og Elise Louise Dorothea v. Müller (1822—1901). Gift 26. Jan. 1883 i Kbh. (Garn.) med Mathilde Emma Camilla Mønster, f. 25. Aug. 1862 i Jægersborg (Holmens), D. af Vinhandler Harald Carl M. (1811—80, gift 1° med Caroline Foght, 1813—48) og Albertine Louise Waagepetersen (1826—88).

B., der i sit Liv kom til at staa sin mødrene Slægt nærmest og

selv besad en stærk og tidligt vaagen Familiefølelse, har — som baade hans Løbebane og hans Forfatterskab viser — i særlig Grad været præget af Forholdet til sin begavede og fra Karakterens Side fremragende Moder og sin fra den første slesvigske Krig kendte Bedstefader, Generalmajor Frederik Gotthold v. Müller (s. d.). Opholdet i Bedstefaderens Hjem ved Aarhus, hvormed fulgte Skolegang i Byens Latinskole, medvirkede utvivlsomt til, at ogsaa B. valgte Militærvejen og efter sin Afgang fra Skolen 1869 blev Rekrut ved 16. Bataillon i Odense og derfra kom ind paa Officer-skolen. Som Sekondløjtnant i Fodfolket (1873) kom B. tilbage til Aarhus (20. Bataillon, 1875 Premierløjtnant), derfra 1880 til Livgarden, 1887 til 21. Bataillon og 1890 tilbage til Livgarden, blev 1901 Oberstløjtnant og Chef for 12. Bataillon i Fredericia, forflyttedes 1903 til Kbh. som Chef for 15. Bataillon, men tog allerede 1905 paa Grund af Svagelighed sin Afsked. Som Bataillonschef var B. baade myndig og human og fik det Eftermæle, at han havde erhvervet sig »sine Befalingsmænds og Mandskabets udelte Højagtelse og Hengivenhed for hans omsorgsfulde, dygtige og noble Kommandoføring.« — B. begyndte sit Forfatterskab med »Mellem Venner og Fjender. Erindringer og Breve fra Krigen 1864« (1897) og fortsatte med »En Hverdagshistorie fra 1849« (1898), bygget over Breve fra Morbroderen, der som 20-aarig Officer ved 3. Jægerkorps faldt i Krigen. Hermed var B. inde paa den Benyttelse af Familiepapirer og Krigsoptegnelser, der siden blev Kilden til de fleste af hans Bøger. Om Sønderjylland og de to slesvigske Krige har han senere bl. a. skrevet »Mellem Heltegrave« (1900, undtagelsesvis i skønlitterær Form), »Fra Dannevirke til Als« (1905), »Da Danmark var i Vaande« (1909) og »Minderige Egne« (1910). Betydeligere baade i historisk og personalhistorisk Henseende er de Bøger, der knytter sig til Moderens eller Bedstefaderens Liv, saaledes »Et lykkeligt Hjem« (1909), Moderens Ungdomsbreve i Fyrreerne fra de to første Ægteskabsaar paa Jønneval, lysende af Sjælfuldhed, Lykkefølelse og en saa indtagende Ynde, at Bogen med Rette er blevet meget beundret og læst (6. Opl. 1923). Hertil føjede sig Suiten »Svundne Tider« (1912), »Hoffiv under trende Konger« (1913), »Kongesorger« (1913) og »Den gamle General« (1914), alle med fælles Undertitel »Uddrag af Generalmajor Frederik Gotthold v. Müllers efterladte Papirer« og med talrige og kulturhistorisk interessante Bidrag til Opfattelsen af Personer og Begivenheder her hjemme i Tiden ca. 1800—50. B.s egne Erindringer (»Lyse Minder«, 1915) omhandler væsentlig Skoleaarene i Aarhus. Uden for hans sædvanlige Felt, men et Vidnesbyrd om

hans humane Forstaaelse er hans sidste Bog »Dømt til Døden. En Tragedie fra 1864« (1917), der skildrer den ulykkelige Kaptajn A. R. Bjerregaards Fejlgreb under Tilbagetoget gennem Jylland. — Kammerjunker 1891. Kammerherre 1914. — R. 1892. DM. 1906.

Ovenn. Erindringer. Hector Boeck: 12. Bataillons Historie 1679—1929, 1929, S. 422—31 og 501 ff. Nanna Lange: Den Bodenhoffske Slægtsbog, 1914, S. 49 f.

Carl Dumreicher.

Bodenhoff, Hans Carl, 1791—1849, Søofficer. F. 12. Juni 1791 i Kbh. (Frels.), d. 31. Marts 1849 paa Frbg., begr. i Kbh. (Holmens). Forældre: Grosserer Rasmus B. (1761—95) og Catharine Louise Frederikke Buch (1761—1829, gift 2° 1795 med Grosserer Conrad Ditlev Hopmann, 1747—1801, 3° 1802 med Grosserer Carl Ludvig Drewsen, 1763—1817). Gift 16. Juni 1814 i Reading, Berkshire, med Sarah Serena Cooper, antagelig døbt 27. Marts 1789 sst., d. 28. Nov. 1864, D. af Arkitekt C.

B. blev Kadet 1803, Sekondløjtnant 1809, Premierløjtnant 1815, Kaptajnløjtnant 1825, Kaptajn 1834 og Kommandørkaptajn 1842. 1807 var han som Kadet i Kanonbaadflotillen ved Fredriksværn, var s. A. i Kamp med den engelske Brig »Nightingale« og deltog i Aug. 1808 i Lorentz Fiskers (s. d.) mislykkede Angreb paa svenske Kanonbaade ved Strømstad. Som Løjtnant og Chef for Kanonchaluppen »Wordingborg« deltog han i Briggen »Allart«s Tilbageerobring 10. Aug. 1809, havde 1811 Station ved Nordkap med fire armerede Fartøjer og tog her en Del Priser. N. A. var han atter nordpaa og blev 2. Aug. ved Tromsø angrebet af en overlegen Styrke fra den engelske Fregat »Horatio«. Efter et heltmodigt Forsvar blev B., hardt saaret, taget til Fange og bragt om Bord i »Horatio«, hvor Chefen, Kaptajn Stuart, som Anerkendelse for hans Tapperhed tilbageleverede ham hans Sabel. Efter tre Maaneders Ophold paa Hospital i Yarmouth kom han som Krigsfange til Reading, hvor han traf sin senere Hustru og blev til Krigens Slutning. 1816—19 var han i Kofardifart. 1824 hjemførte han Dampskibet »Kiel« og 1841 »Ægir« fra England. 1831—32 var han Chef for Briggen »St. Jan« i Vestindien og medvirkede her til at dæmpe et Negeroprør paa Tortola. 1833—35 var han Chef for Vagtskibet paa Elben og 1836 for Vagtskibet i Sundet. 1847 afskedigedes han efter Ansøgning og fik samtidig Kommandørs Karakter. — R. 1813. DM. 1828. — Pastel, formentlig af Chr. Horneman, i Familieej. Træsnit af H. P. Hansen 1873.

H. P. Selmer: Nekrologiske Samlinger, I, 1849, S. 537—43. Nanna Lange: Den Bodenhoffske Slægtsbog, 1914, S. 51—56.

Th. Topsøe-Jensen (C. With-Seidelin).

Bodholdt, Knud Clausen, 1855—1931, Præst i Amerika. F. 9. Febr. 1855 i Tyrstrup, d. 23. Dec. 1931 i Racine, Wisc., U. S. A., begr. sst. Forældre: Husejer Niels Knudsen B. (1827—78) og Bartholine Knudsen (1823—69). Gift 1° 4. April 1882 i Vinde ved Skive med Jensine Kirstine Jensen Kreiberg, f. 13. April 1859 i Vinde, d. 3. April 1883 i Hamilton, Nebr., U. S. A., D. af Garver Jens Christensen K. (ca. 1823—1903) og Else Andersdatter (ca. 1821—96). 2° 18. Dec. 1884 i Hamilton, Nebr. med Julie Wivike Christiane Smith, f. 27. Marts 1857 i Rudkøbing, D. af Kordegn Johannes Georg S. (1832—85) og Christine Hansen (1830—1901).

B. var en af de unge Sønderjyder, der udvandrede for at undgaa tysk Krigstjeneste. Tidligt tog han til Søs og landede 1873 i Amerika, hvor han i nogle Aar havde forskelligt Arbejde, indtil han 1878 var med paa det første Hold af Elever paa den nyoprettede danske Højskole i Elkhorn, Iowa, den første i Amerika. Da han havde Lyst til at læse videre, kom han et Par Aar efter tilbage til Danmark for at blive Elev paa Askov, hvor der dengang holdtes Præsteskole til Uddannelse af danske Præster i Amerika. 1882 kom han igen til Amerika, blev i Sept. s. A. ordineret i Elkhorn, Iowa, og begyndte sin Virksomhed som Præst blandt de Danske i Hamilton County i Nebraska, i et nyt og uopdyrket Land, hvor Præsten maatte døje fattige Kaar og dele mange Savn med sin Menighed. Dog var det altid med ublandet Glæde, at B. senere talte om de første fattige Tider, af hvilke han har givet en levende og værdifuld Skildring i en lille Bog »Paa Prærien i Nybygger-tiden« (Cedar Falls, Iowa, 1916). I Aarenes Løb blev han Præst i Omaha (Nebr.), Marinette (Wisc.), Dwight (Ill.) og til sidst, fra 1909, i Racine (Wisc.), hvor han blev, til han 1921 tog sin Afsked. Han var en klar og myndig Prædikant, djærv og dygtig, noget tung; det hørte sammen med hans Alvor, hvori der fandtes baade Tungsind og Humor. Tre Gange var han Formand for Den danske Kirke i Amerika, 1894—95, 1903—12 og 1918—20, Næstformand 1900—03. Han var en trofast Forkæmper for dansk Menighedsliv og Aandsliv i Amerika. Sin Kærlighed og Interesse for Sønderjylland bevarede han usvækket, hvad der gav sig et mindeværdigt Udslag i, at han i Efteraaret 1918 blev Ordfører for det lille Udvalg, der anmodede Præsident Wilson om at sørge

for, at de danske Sønderjyder nu fik national Selvbestemmelsesret, og fik til Svar, at der var tænkt paa dem. — R. 1912.

Menighedsbladet, VII, 1925, S. 110 ff.

M. F. Blichfeld.

Bodil, d. 1103, Dronning. D. 1103 paa Oliebjerget, begr. i Josafats Dal. Forældre: Thrugut Ulvsøn og Thorgunna. Gift med Kong Erik (I.) Ejegod (s. d.).

B. var af højbaaren dansk Slægt, hedder det i Abbed Vilhelms Stamtavle over de danske Konger, af samme Slægt som Ærkebisperne Asser og Eskil. Hendes Farfader var ifølge Saxo og Knytlingesaga Galicieulv, der havde været paa Pilgrimsrejse til St. Jakobsland (Galicien), hendes Farmoder, efter hvem hun bar Navn, var Datter af Jarl Hakon Eriksen. — Kong Erik havde i Ægteskabet med B. Sønnen Knud Lavard, men med forskellige Friller havde han andre Sønner. Saxo giver en omstændelig Beretning om B.s Overbærenhed over for disse Medbejlersker og lovpriser hende i den Forbindelse som et lysende Eksempel paa Kvindetaalmod.

B. fulgte sin Mand, da han drog til det hellige Land, og efter at han var død paa Cypren, fortsatte hun Rejsen og naaede frem til Jerusalem, hvor hun døde. Dronning B.s Navn staar indskrevet i den gamle Mindebog i Durham Domkirke i Northumberland Side om Side med Kong Eriks i en Gruppe nordiske Navne. — Mindestøtte for Erik Ejegod og B. i Slangerup 1887.

M. Cl. Gertz: *Scriptores minores*, I, 1917—18, S. 25. Samme: *Vitæ sanctorum Danorum*, 1908—12, S. 234. *Liber vitæ ecclesiæ Dunelmensis*, I, 1923, Facsimile fol. 51 v.

Ellen Jørgensen.

Bodilsen, Peder, ca. 1135, sjællandsk Stormand. Gift med Una.

P. B.s Moder maa have været af fornem Slægt, siden han kaldtes efter hende og ikke efter Faderen, som er os ganske ukendt. Selv var han en af sin Tids ansete Mænd; i flere Kongebreve staar hans Navn paa en fremtrædende Plads blandt Vidnerne. — Paa-virket af sin Kapellan Nothold — efter Navnet at regne en fremmed Klerk — rejste P. B. omkring 1123 Sag paa Tinge mod de Præster, der levede i Ægteskab, og han fik Øre hos Bønderne, der ellers oftest var tilbøjelige til at holde ved gammel Sædvane; det kom til Voldsomheder, et af disse hastigt oprækkende Uvejr, som ogsaa kendes andetsteds under Striden om Cølibatkravet; nogle Præster mistede Liv og Lemmer, andre blev drevet bort; den gamle, affældige Roskildebisp kunde ikke væрге dem mod de kirkelige Ivrrere. — Ikke mange Aar senere gjorde P. B. paa ny sin Ind-

flydelse gældende, da han efter Knud Lavards Drab 1131 drog rundt paa Tinge sammen med Skjalm Hvides Sønner og rejste Stemningen imod Drabsmanden. — 1135 grundlagde han et Benediktinerkloster i Landsbyen Næstved og lagde Gods i Sydsjælland, Midtsjælland og paa Møen dertil; hans Moder og hans to Brødre forenede deres Kræfter med hans, saaledes at P. B.s Kloster fik en fastere økonomisk Grundvold end Skjalmsønnernes lidt yngre Stiftelse i Sorø. Eskil, den unge energiske Roskildebisp, støttede hans Forehavende. — De to Mænd stod sammen i de følgende Aar. Da Eskil vendte sig mod Erik (II.) Emune, drog han P. B. med sig, mens Skjalmsønnerne fulgte Kongen, og da Ærkebispstolen blev ledig efter Assers Død 1137, og Striden stod mellem Eskil og Biskop Rico af Slesvig, hvem Clerus og Folk i Lund havde valgt efter kanonisk Skik, fik P. B. ved klog Indgriben Rico til at trække sig tilbage til Fordel for Roskildebispens. Meget i denne Sag er dunkelt, men det synes, som den sjællandske Høvding, idet han banede Vej for Eskil til Ærkebispesædet, har formaaet at se ud over sit »Lands« Grænser og haft Forstaaelse af hvad denne Mand kunde udrette for den danske Kirke. P. B. fremtræder senest i et Kongebrev af 4. Jan. 1142. Han og hans Slægt gennem et Par Generationer mindes i Næstved Klosters Kalendarium.

M. Cl. Gertz: *Scriptores minores*, I, 1917—18, S. 26, 32. Saxo, udg. ved J. Olrik og H. Ræder, 1931, S. 356, 370. L. Weibull: *Den skånska kyrkans älsta historia i Hist. tidskrift för Skåneland*, V, 1914, S. 189. L. Weibull: *Nekrologierne från Lund, Roskildekrönikan och Saxo i Scandia*, I, 1928, S. 92.

Ellen Jørgensen.

Boeck, Peter Christian Bianco, 1812—76, Officer. F. 29. Jan. 1812 i Sæby, d. 4. Dec. 1876 paa Plantagen Work and rest paa St. Croix, begr. sst. Forældre: Tidligere Auditør, Byfoged, Kancelliraad Christian Carl B. (1760—1846) og Anna Elisabeth Buchhave (1777—1855). Gift 5. Juli 1848 med Zelma Virginia Moberg, f. 11. Marts 1825 i Stockholm, d. 4. Juni 1893 i Roskilde, D. af Assessor i Svea Hofret Johan Svensson M. (1794—1832) og Carin Elisabeth Bagge (1792—1871).

B. blev 1829 Artillerikadet og 1830 som Sekondløjtnant Elev ved den nyoprettede militære Højskole, afgik 1834 og ansattes 1835 ved Kontrollen med Støbning af svære Kanoner i Sverige, hvorfra han 1839 hjemkaldtes. Han blev Premierløjtnant 1840, hvorefter han atter sendtes til Sverige, fra 1846 som Kaptajn. Efter sin Hjemkomst 1848 rykkede han i Felten, men blev snart af en alvorlig Sygdom tvunget tilbage til Garnisonen og afgik

samme Efteraar til Liège for at kontrollere en Riffelleverance, hvorefter han atter beordredes til Sverige. Ogsaa hans videre Virksomhed blev fornemmelig knyttet til Artilleriets tekniske Tjeneste. 1853 blev han Chef for Haandværkeretaten og 1856 for Afdelingen for Haandvaaben. 1854—63 havde han den teknisk meget indflydelsesrige Stilling som Sekretær i Artilleri- og Konstruktionskommissionen, blev 1861 Major og ansattes 1863 ved den mobiliserede Hærs Artillerikommando. Da Generalløjtnant Lüttichau i Marts 1864 afgik fra Felthæren, fulgte B. med ham og sendtes til Nantes til Kontrollering af Støbning af vort første svære, riflede Kystskyts. 1865 blev han Oberstløjtnant og Tøjmester; 1866 sendtes han til U. S. A. for at træffe Valget af vort Bagladegevær, Remingtonriflen, og 1867—68 kontrollerede han Leverancen. 1867 blev han Oberst og Chef for Tøjhusafdelingen, 1868 tillige for Artilleri- og Konstruktionskommissionen. I Efteraaret 1876 overtog han med Orlov Regeringens Kontrol med de tekniske Anlæg paa St. Croix for Sukkertilvirkningens Fremme ved Fælleskogerier der, men døde Dagen før han skulde have tiltraadt Hjemrejsen. 1872—76 var han Formand for Krigsvidenskabeligt Selskab, ligesom han var en stærkt interesseret Formand i Kommissionen for den historiske Vaabensamling. — R. 1849. DM. 1860. K.² 1868. — Tegning af Lundbye 1838, posthumt Maleri af tysk Kunstner, begge i Familieej.

Slægt i Geneal. Handbuch bürgerlicher Familien, XI, 1904, S. 47—76, og ved Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 17. Aug. 1931 og 23. Febr. 1932. Militært Tidsskrift, VI, 1877, S. 381—85.

P. N. Nieuwenhuis (Rockstroh).*

Boeck, Christopher Nyholm, 1850—1932, Forfatter. F. 18. Sept. 1850 i Ulstrup ved Nibe, d. 22. Febr. 1932 i Fredensborg, begr. i Kbh. (Bispebjerg). Forældre: Sognepræst Johan Christian Carl B. (1809—89) og Petræa Sophia Henriette Engberg (1816—89). Gift 4. Maj 1877 i Kbh. (Frue) med Johanne Caroline Louise Augustinus, f. 23. Sept. 1856 i Kbh. (Frue), Søster til Fabrikant Chr. A. (s. d.).

B. levede sin Barndom i Østjylland — Faderen forflyttedes 1852 til Hornslet — og blev Student fra Aarhus 1869, cand. theol. 1876. Allerede 1873 debuterede han som Forfatter med en Billedtekst i »Nær og Fjern«, og de følgende Aar offentliggjorde han Skitser og Digte i forskellige Blade og Tidsskrifter. Men hans egentlige Debut skete 1877 med et satirisk Digt: »Musernes Klage«; s. A. udsendte han »Decemberdrømme«, men de følgende elleve

Aar hvilede hans Pen. 1876—1903 var han Lærer ved forskellige Skoler i Kbh., navnlig i Dansk. — Først med det satiriske Skuespil »Et Middagsselskab« (1888), der opførtes paa Det kgl. Teater, senere i Stockholm, vakte han med Rette Opmærksomhed om sit Navn. Senere opførtes »Et københavnsk Hjem« (1891, tr. 1892) paa Casino og fandt ogsaa Vej til Scener i Norge, Sverige, Finland og Tyskland. 1896 udsendte han »En Foraarssaga«, et Eventyrdrama i fire Akter, og 1900 »Svar paa Tiltale«, et polemisk Lystspil rettet mod Realismen og dens Mænd. — Det var dog ikke som lyrisk Digter og Lystspilforfatter, B. fik de store Skarer i Tale. Fra 1903 helligede han sig helt sin Forfattervirksomhed, og med den underholdende, hyggelige Fortælling vandt han Yndest hos de mange. Hans Fortælling »Unge Hjerter« (1904) kom hurtigt i mange Oplag og blev Begyndelsen til en frodig og meget læst Produktion: »Livsmod« (1905), »Sangens Magt« (1906), »Arvingen til Skjoldnæs« (1907), »Fruen til Rønnebygaard« (1908), »Raadhusklokkerne« (s. A.), »Julens Rose« (1909), »Soldage paa Aulestad« (1910), »Et Julebarn« (1913), »Porsby Præstegaard« (1916) o. fl., sidst »Sønden Aa« (1919). B. ejede et sjældent levende Fortælle talent, hans Bøger er prægede af mild romantisk Stemning, solrige og lyse, underholdende, muntre og hyggelige. Mange af dem er oversat paa Tysk, Fransk, Finsk og Hollandsk, og navnlig i Sverige vandt han sig en stor Læsekreds; hans »Samlade Berättelser« er udkommet i tolv Bind paa Svensk. — Tit. Professor 1905. — R. 1907. — Buste af R. Bøgebjerg 1901.

Slægt, se Bianco Boeck. E. v. d. Recke i Ill. Tid. 22. Dec. 1901. De 1000 Hjem 24. Dec. 1905. Folkelæsning 17. Febr. 1907. Søndagsbladet 2. Febr. 1908. Stockholms Dagbl. 12. Maj og 24. Dec. 1909. København 18. Sept. 1910. Laurits Lauritsen: C. B., 1910.

Fred. Nørgaard.

Boeg, Niels Vilhelm, f. 1881, Retskyndig. F. 2. Dec. 1881 i Nykøbing M. Forældre: Læge, senere Landfysikus og Dr. med. Andreas Nicolai Kraft B. (f. 1846, gift 2° 1920 med Louise (Isa) Maria Magdalena Myhlenphort, f. 1888) og Ida Mathilde Heckel (1848—1914). Gift 8. Jan. 1909 i Slingerup med Clara Christiane Skovgaard, f. 10. Maj 1882 i Sæby, D. af Sognepræst Harald S. (1834—1921) og Agathe Wiedemann (1842—1928).

B. blev Student 1900 fra Sorø, cand. jur. 1906, Assistent (Sekretær) i Justitsministeriet 1907 og Fuldmægtig og Ekspeditionssekretær sst. 1918, efter at han fra Verdenskrigens Udbrud 1914 til 1917 havde fungeret som Chef for Justitsministeriets Udførselskontor og 1917—18 virket som Commercial adviser ved den danske

Legation i Washington og Leder af dennes Handelsafdeling. 1919 blev B. Dommer i Kbh.s Byret, 1921 Medlem af de blandede Domstole i Ægypten, Vicepræsident for Tribunalet i Mansourah 1923—25, 1925 forflyttet til Cairo, 1927—29 Præsident for Handelsretten sst., 1929 for den græsk-tyrskiske Voldgiftsdomstol i Konstantinopel. 1928—29 var B. Medlem af den ægyptiske Procesrevisionskommission, Nov. 1932 deltog han sammen med Højesteretssagfører Kr. Steglich-Petersen og Fuldmægtig Gustav Rasmussen som den danske Regerings Advokat i den første mundtlige Procedure om den dansk-norske Grønlandsvist i Haag.

B.s levende Interesse for juridiske Spørgsmaal har litterært givet sig Udslag i Bidrag navnlig til »Ugeskrift for Retsvæsen« og »Tidskrift for Retsvidenskab«, han var Medudgiver af »Kongeriget Danmarks Love« (I—II, 1910 og 1913) og udgav 1925 »Dansk Lovleksikon«, IX (3. Tillægsbd.) og 1929 sammen med Dommer G. Heide-Jørgensen X (4. Tillægsbd.). Energisk har B. arbejdet for at bevare Forbindelsen mellem Danske i Udlandet og Hjemlandet, bl. a. som Formand 1919—22 for Foreningen Dansk Samvirke og fra 1920 for Forretningsudvalget for Nationalt Hjælpefond for Danske i Udlandet. — R. 1917. DM. 1924. K.² 1933.

Frantz Dahl.

Boesen, Præste- og Landmandsslægt, som føres tilbage til Fæster under Rudholt Boe Jørgenssøn (ca. 1581—1654), der efterlod sig tre Sønner Anders B. (d. ca. 1699), Morten B. (1632—95), der var Ridefoged og Amtsforvalter paa Dragsholm, senere Birkefoged i Dragsholm Birk og Fæster af Egebjerggaard, og Jørgen B. (ca. 1653—ca. 1679), der levede i Bergen. Anders B. (d. ca. 1699) var Husmand og Smed i Vig, han havde seks Børn, bl. a. Skrædder og Fændrik ved Borgerskabet i Køge Boe Andersen (ca. 1661—1710). Denne havde fem Børn, hvoriblandt Sognepræst i Æbeltoft Morten B. (1698—1742), der var Stamfader til den senere Slægt. Blandt hans seks Børn var Krigsassessor Henrik Jacobi B. (1734—73) til Vedø og nedenn. Sognepræst i Vigerslev Ludvig B. (1733—88). Denne var Fader til nedenn. Sognepræst Jens Frederik B. (1765—1839), der blev Faderens Efterfølger i Vigerslev, til Justitsraad, Renteskriver Johannes B. (1768—1859), der var ivrigt Medlem af Brødremenigheden og Kopperstiksamler, og til Sognepræst i Eltang Ulrich Christian B. (1769—1840). Denne var Fader til Landinspektør Ludvig B. (1796—1850) — hvis Søn Ulrik Christian B. (1828—1900) var Kæmner og Byraadsmedlem i Vejle og Landstingsmand — til Sognepræst Jørgen Frederik B.

(1799—1876) — hvis Søn var Etatsraad Thorolf Valdemar B. (1828—1912) — og til nedenn. Biskop Ulrich Sechmann B. (1797—1867), hvis Søn var Landmanden Ludvig Christian Johannes B. (1832—1914). — Justitsraad Johannes B. (1768—1859) var Fader til nedenn. Sognepræst Emil Ferdinand B. (1812—81) og til Sognepræst i Odder Peter Joachim B. (1816—91), hvis Søn var nedenn. Landskabsmaler Johannes B. (1847—1916). — Ovenn. Pastor Jens Frederik B. (1765—1839) havde tolv Børn, blandt hvilke nedenn. Maler August Wilhelm B. (1812—57), Sognepræst i Veflinge Ulrik B. (1805—67), — hvis Søn var nedenn. historiske Forfatter Julius Joachim Evald B. (1850—1902) — og Raadmand i Odense, Landstingsmand Adolph B. (1814—90), hos hvem C. F. Tietgen stod i Lære.

Julius Bidstrup: Slægten Boesen, 1887. Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Boesen, 1931.

Albert Fabricius.

Boesen, August Wilhelm, 1812—57, Landskabsmaler. F. 12. Aug. 1812 i Vigerslev, d. 17. Nov. 1857 i Bologna, begr. sst. Forældre: Provst, Sognepræst Jens Frederik B. (s. d.) og Hustru. Gift 6. Juni 1845 i Kbh. (Trin.) med Mathilde Henriette Sommer, f. 8. Maj 1811 i Trondhjem, d. 5. Sept. 1890 paa Frbg., D. af Købmand Hans Jessen S. (1786—1830) og Christiane Kaasbøll.

B. begyndte sin Uddannelse 1831 paa Kunstakademiet og debuterede paa Charlottenborg 1836 med et dansk Landskab. 1845 fik han Akademiets Rejsestipendium for to Aar og var længere Tid i Italien, hvor han malede en Del italienske Landskaber, bl. a. »Udsigt fra Villa Barberini i Albano ved Campagnen til Monte Felice« (1846) og »Udsigt over Landskabet fra Begarra paa Sicilien til Palermo og Monte pelegrino« (1848), som købtes af Kunstmuseet. B. har desuden malet en Række Landskabsbilleder med Motiv fra Norge, Sverige og Schweiz, men Størstedelen af hans Billeder skildrer dog det danske Landskab (i Thorvaldsens Museum findes »Et dansk Landskab«). B. døde af Tuberkulose. — Selvportræt. Litografi herefter 1859.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Boesen, 1931, S. 23.

Merete Bodelsen.

Boesen, Emil Ferdinand, 1812—81, Præst. F. 31. Marts 1812 i Kbh. (Helligg.), d. 14. Maj 1881 paa Frbg., begr. i Horsens. Forældre: Renteskriver i Rentekammeret, senere Justitsraad Johannes B. (1768—1859) og Sophie Frederikke Hammerich (1779—1850). Gift 1. Maj 1850 i Kbh. (Frue) med Lovise Sophie Caroline Holtermann, f. 4. Juni 1815 i Ørkedal, d. 26. Marts 1879 i Kbh.

(Matth.), D. af Kaptajn i det trondhjemske Infanteri Marcus Frederik Bang H. til Hof (1775—1853, gift 1° 1799 med Janniche Georgine Tyrholm, 1771—1807) og Vilhelmine Augusta Rohleder (1792—1872).

B. voksede op i et kultiveret, kunstinteresseret Hjem, der havde Tilknytning til Brødrevenigheden, blev Student 1829, privat dimitteret, cand. theol. 1834 og fortsatte ved Siden af at give Undervisning sine Studier over Filologi, Filosofi og Oldtidens Kirkehistorie. 1849 blev han resid. Kapellan i Horsens, 1861 Sognepræst sst. og 1863 Stiftsprovst i Aarhus, hvorfra han tog sin Afsked 1877. I sine unge Aar kom han til at staa de betydelige Mænd inden for den grundtvigske Retning nær og vandt Søren Kierkegaards fortrolige Venskab gennem en Aarrække; B. var en af de faa, Kierkegaard vilde se under sit Sygeleje paa Frederiks Hospital. 1845 udgav B. »En religiøs Livsudvikling i Breve fra Cornelius, udgivne af Z.«. Disse Optegnelser afspejler B.s kristelige Udvikling; de vidner om et følsomt, poetisk Gemyt og staar under Indflydelse af Kierkegaards samtidige Skrift: »Stadier paa Livets Vej« og de forudgaaende Drøftelser mellem de to Venner. B. var en redelig og from Natur, han virkede ligevægtig og tillidvækkende. I sin Præstegerning blev han en Sjælesørger for mange enkelte ved sin indadvendte Fromhed, der bevidnede Inderlighedens Retning. — R. 1867. — Maleri af J. Roed 1869. Tegning af Aug. Jerndorff.

Fr. Hammerich: Et Levnetsløb, I, 1882, S. 58 f. J. P. Fenger: Det sydvestsjællandske Broderkonvent (1837—1854), 1890, S. 180. Carl Koch: Søren Kierkegaard og Emil Boesen, 1901. Vald. Ammundsen: Søren Kierkegaards Ungdom, 1912, S. 129. Troels-Lund: Bakkehus og Solbjerg, III, 1922, S. 181, 238. Samme: Et Liv, 1924, S. 235 f. P. A. Heiberg: Søren Kierkegaards religiøse Udvikling, 1925, S. 23. Eduard Geismar: Søren Kierkegaard, I, 1926, S. 34, 44, 73, 128 f.; II, 1926, S. 5, 60; VI, 1928, S. 97. Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Boesen, 1931, S. 32 f.

Michael Neiiendam.

Boesen, Julius Joachim Ewald, 1850—1902, Skolemand. F. 9. Febr. 1850 i Veflinge, d. 6. Juli 1902 i Sorø, begr. sst. Forældre: Sognepræst Ulrik B. (1805—67) og Frederikke Caroline Lovise Rasmussen (1817—89). Gift 19. Maj 1893 i Birkende med Johanne Hansen (Møllegaard), f. 24. Sept. 1860 sst., D. af Gaardejer Hans Vilhelmsen (1833—66) og Gertrud Marie Rasmussen (1834—1909, gift 2° 1870 med Gaardejer Jens Jørgensen Møllegaard, 1836—1907).

B. blev Student 1871, privat dimitteret, efter først at have været i Boghandlerlære; tog 1876 Magisterkonferens i nordisk Filologi

og ansattes 1882 som Adjunkt ved Sorø Akademi med Dansk, senere tillige Historie som Fag. Levende optaget af Lærergerningen og uselvsk som Menneske fandt B. Tid til forskellig videnskabelig og litterær Virksomhed; i 1880'erne og Begyndelsen af 1890'erne rejste han paa Fyn for at undersøge og fredlyse Oldtidsminder; i Programmer fra Sorø skrev han om dansk Adel, i »Vor Ungdom« om skolehistoriske og pædagogiske Emner, udgav 1879 en Bog om Snorre Sturlason og 1888 en nordisk Gudelære, den første Skolebog, hvoraf det fremgik, at der ved Siden af Eddaernes litterære Overlevering ogsaa er andre Kilder til Kundskab om de gamle Nordboeres religiøse Liv.

B. Hoff i Soransk Tidsskr., V, 1909, S. 10—13. Th. Hauch-Fausbøll: Studenterne fra 1871, 1912, S. 62 f. Samme: Slægten Boesen, 1931, S. 21 f.

Carl S. Petersen.

Boesen, Jens Frederik, 1765—1839, Præst. F. 3. Sept. 1765 i Rynkeby, d. 23. Aug. 1839 i Vigerslev, begr. sst. Forældre: Sognepræst, sidst i Vigerslev Ludvig B. (s. d.) og Hustru. Gift 14. Sept. 1792 i Hvidding med Cathrine Ewald, f. 4. Maj 1774 i Hvidding, d. 15. Dec. 1841 i Vejle, D. af Sognepræst Joachim E. (1725—1826) og Esther Sønnichsen Stemann (1737—82).

B. blev Student 1782 (privat dimitteret) og tog Attestats 1787. N. A. blev han Faderens Eftermand som Sognepræst i Vigerslev og Veflinge i Fyn, hvor han blev hele sit Liv. 1791 blev han Provst i Skovby Herred, og 1815 fik han Rang med Amtsprovster. Han hørte til den Kreds af fynske Præster (se Rasmus Balslev), der sluttede sig til Herrnhuterne, og var Udgiver af dens Tidsskrift: »Evangelisk Magazin for danske Sandhedselskere«, I—IV, 1801—06, og »Christeligt Maanedsskrift«, I—II, 1807—09. Hans præstelige Virksomhed, navnlig hans Indflydelse paa Konfirmanderne, sporedes længe i Sognet, og Folk rejste mange Mil for at overvære hans Katekisationer Søndag Eftermiddag. Menigheden satte ham et Mindesmærke. — R. 1838. — Tolv Malerier (med Ridderkorset) af A. W. Boesen, lille Akvarel som yngre, alle i Familieej.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Boesen, 1931, S. 15 f.

L. Koch (Hans Koch).*

Boesen, Johannes, 1847—1916, Landskabsmaler. F. 5. Aug. 1847 i Kbh. (Frue), d. 14. Sept. 1916 i Hellerup, begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Lærer ved det kgl. Vajsenhus, cand. theol., senere Provst, Sognepræst i Odder Peter Joachim B. (1816—91, gift 2°

1862 med Caroline Marie Christine Baggesen, 1835—79) og Marie Christine Sophie Frederikke B. (1816—58). Gift 10. Okt. 1883 i Fredensborg med Kunigunde Mathea Thalia Zoëga, f. 8. Febr. 1848 paa Holckenhavn, d. 26. Sept. 1909 i Kbh., D. af Forpagter Frederik Christoph Z. (1812—88) og Charlotte Christine Johanne Lundt (1817—99).

Gennem sin Moder, der var en Søster til Maleren A. W. B. (s. d.), fattede B. i en tidlig Alder Interesse for Kunst. Sin første Undervisning modtog han af Maleren E. L. Høegh-Guldberg i Aarhus, og 1863—71 var han Elev paa Kunstakademiet, hvor han en Tid lang havde P. C. Skovgaard til Lærer. B. udstillede første Gang paa Charlottenborg 1868 og var siden en flittig Udstiller. To Gange vandt han den Neuhausen'ske Præmie, 1869 for »Parti af Stadsgraven ved Nørreport« og 1875 for »Solopgang, Udsigt fra Himmelbjerget«. 1874 fik han den Sødring'ske Opmuntringspræmie og 1894 Akademiets Aarsmedaille for »Sommerdag med Byger«. 1879—80 var han paa en Studierejse i Tyskland, Italien og Frankrig, og i Sommeren 1886 med Rejsestipendium i Tyskland, Holland og Belgien. — B. har hovedsagelig malet danske Landskaber, og i sin Malemaade og i Opfattelsen og Gengivelsen af Motivet er han en typisk Repræsentant for den Retning inden for dansk Landskabskunst, som søgte at videreføre de Skovgaard'ske Traditioner. I Ribe Museum »Skovvej ved Hellebæk«. — Træsnit af C. Poulsen 1884.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Boesen, 1931, S. 34 f. *Merete Bodelsen.*

Boesen, Ludvig, 1733—88, Præst. F. 16. Maj 1733 i Kerteminde, d. 30. Marts 1788 i Vigerslev, Fyn, begr. sst. Forældre: Residerende Kapellan i Kerteminde, senere Sognepræst i Æbeltoft Morten B. (1698—1742) og Johanne Cathrine Schreil (1698—1760). Gift 15. Juni 1764 i Kbh. (Vajsenhuset) med Ulrikke Eleonora Sechmann, f. ca. 1734, d. 12. April 1815 i Vigerslev, D. af Raadmand i Marstrand, 1748—50 Toldbetjent og Visitør i Hals Jens S. og Maria (Maja) Printz (ca. 1690—1743).

I B.s niende Aar døde Faderen og efterlod Familien i meget fattige Kaar, hvorfor flere af Børnene kom ud blandt fremmede. B. kom til Helsingør, fra hvis Skole han 1752 blev Student. 1754 tog han teologisk Eksamen og var i nogle Aar Huslærer i Hobro. Allerede under sin Skolegang havde han begyndt at sysle med historiske og topografiske Arbejder, og Frugten heraf blev hans »Helsingørs Beskrivelse samt Stadens og Egnens Historie og Forandringer fra 70 Aar f. Chr. F. [!] indtil vore Tider«, der udkom

anonymt i Aalborg 1757. Efter at være flyttet til Kbh. ernærede L. B. sig kummerligt som Privatlærer, indtil han 1760 blev Informator paa Vajsenhuset; senere var han tillige Kabinetssprædikant hos Statsminister Schulins Enke, ved hvis Protektion han 1764 blev kaldet til Sognepræst for Rynkeby og Revninge paa Fyn. 1785 forflyttedes han til Vigerslev og Veflinge, ligeledes paa Fyn, men her virkede han kun halvtredie Aar. Midt under en Konfirmationshandling døde han, knælende ved Kirkens Alter. Han berømmes som en from og nidkær Præst; allerede da han var ved Vajsenhuset, stod han i nær Berøring med Brødremenigheden, og denne Forbindelse vedblev til hans Død. Foruden et Opbyggelses-skrift »Vidnesbyrd om Jesu Lidelse, samlede af danske Læreres Skrifter« (I—II, 1761—62) og ovenn. Helsingørs Beskrivelse haves fra hans Haand »Beskrivelse over Stamhuset Lundsgaard« (1769), »Korte geographiske Tabeller« (1775) samt »Herluf Trolles Levned« (1780). I Manuskript efterlod han flere biografiske og topografiske Skrifter, og han leverede forskellige Bidrag til Hofmans Supplement til »Danske Atlas«. — Silhouet.

G. L. Baden: Smaa Afhandlinger, I, 1821, S. 155. G. Strøm i Samlinger til Fyens Historie, VI, 1873, S. 18—22. Jens Frederik Boesen i Kirkehist. Saml., 3. Rk., IV, 1882—84, S. 629—45. Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Boesen, 1931, S. 10 ff.

A. Jantzen (R. Paulli).*

Boesen, Ulrich Sechmann, 1797—1867, Biskop. F. 22. Juli 1797 i Faaborg, d. 11. Febr. 1867 i Vejle, begr. sst. Forældre: Kapellan i Faaborg, senere Sognepræst i Eltang Ulrich Christian B. (1769—1840) og Marie Christine Schiøtt (1776—1849). Gift 25. April 1826 i Kbh. (Frue) med Anne Johanne B., f. 5. Sept. 1805 i Kbh. (Helligg.), d. 21. Dec. 1877 i Vejle, D. af Renteskriver, senere Justitsraad Johannes B. (1768—1859) og Sophie Frederikke Hammerich (1779—1850).

B. blev Student 1815 fra Kolding; hans Studium sinkedes af økonomiske Vanskeligheder, men 1823 tog han teologisk Embeds-eksamen, underviste saa den russiske Gesandt Baron Nicolais Børn (paa Tysk) og blev 1826 Sognepræst i Nørreløgum. Hans Hustrus Fætter Fr. Hammerich (s. d.) fandt, at han ikke var videre begavet, men en Villiens Mand, der kunde imponere ved sin Kæmpeskikkelse og ved at »tage Amtsgesichtet paa«. De tysksindede yndede ikke den kongerigske Præst, og den rationalistiske Adler (s. d.) fandt ved Visitats hans Prædiken maadelig. Men de vakte, fra Christiansfeld paavirkede, Kredse flokkedes om hans følelsesfulde bibelske Forkyndelse. 1834 blev han Sognepræst i Oksenvad-

Jels, 1846 i Fjelstrup. Sammen med Pastor C. V. Meyer i Vilstrup udgav han 1844 en Salmebog, som 1847 autoriseredes til frivillig Indførelse i Hertugdømmets danske Menigheder; 5. Udg. 1861 ved B. Den slutter sig nær til den i Slesvig mest brugte Pontoppidan'ske og har mange tarvelige Oversættelser fra Tysk, men ikke mange af de nye danske Salmer, især ikke af Grundtvigs; den fik ikke stor Udbredelse. I Maj 1848 nægtede han at møde for den slesvigholstenske Regerings Kommissærer og lovede kun at underkaste sig denne Regerings Anordninger, for saa vidt det ikke stred imod Lydigheden mod Kongen. Da det senere forlød, at B. skulde fængsles, søgte han Orlov sidst i Juni og tog Ophold i Kolding, dernæst i Assens. 3. Aug. erklærede den provisoriske Regering ham for afsat og paalagde ham inden 24 Timer at fjerne sine Ejendele fra Præstegaarden; 22. Dec. udnævntes Pastor Chr. Petersen fra Hellevad-Egvad til hans Efterfølger. Men Menigheden vilde kun have sin gamle Præst, og i April 1849 vendte B. med General Ryes Hær tilbage til Fjelstrup, men maatte atter flygte til Assens. 6. Juli var han i Fredericia, og da Bestyrelseskommissionen havde overtaget Styret, krævede baade B. og Menigheden hans Genindsættelse, som ogsaa fandt Sted 10. Nov. 1849. 10. Jan. 1850 afsatte Bestyrelseskommissionen den af den provisoriske Regering konstituerede Provst Prahls og konstituerede B. som Provst. Men fra tysk Side beskyldtes B. for fejgt at have forladt sin Menighed, og 17 Præster i Provstiet sendte ham 21. Jan. 1850 et Brev, som blev offentliggjort: hans Udnævnelse var en Krænkelser af Kirkens Rettigheder, og han burde selv trække sig tilbage. B. svarede i en udførlig Skrivelse, som ogsaa blev offentliggjort s. A.: »Hvem stifter Forargelses- og Samvittigheds-Forvirring i Kirken og Menighederne?« Han erklærede, at han ikke havde drevet Politik, kun holdt sin Ed; da Præsteembedet uden hans Medvirken var overdraget ham af den lovlige Øvrighed, vilde passiv Modstand være forkastelig; paa katolsk Vis at hævde Kirkens Rettigheder stred mod Kristi Forbillede. De fleste af de 17 Præster, deriblandt Meyer i Vilstrup, blev afsat, da de nægtede at give en Underkastelseserklæring. Som kongevalgt Medlem deltog B. i Stænderforsamlingen 1853; han holdt den danske Prædiken ved Aabningen og hørte til det udpræget danske Parti, forsvarede ogsaa Sprogreskriptionerne. Paa den anden Side dadlede han f. Eks. over for »Budstikke-Boisen« i Vilstrup de Præster, der skadede deres Gerning med politisk Agitation. 1852 var han Medstifter af og blev Formand for Haderslev Bibelselskab. Da man i Stedet for den hidtil tyske Generalsuperintendent i Slesvig ønskede en dansk

Mand (med Bolig i Flensborg), og da Martensen havde givet Afslag, tilbød Regenburg i Brev af 19. April 1853 B. Embedet. B. gjorde dog Indvendinger: han savnede f. Eks. fuld Beherskelse af det tyske Sprog og den teologiske Orientering, der var nødvendig for at være Hovedeksaminator ved Præsteeksamen. Men da Regenburg paa Minister C. Moltkes Vegne pressede paa, gav B. efter og blev 10. April 1854 udnævnt til Biskop af Slesvig (Titlens Forandring var baade B.s og Regenburgs Ønske). Han var formodentlig den bedste, man kunde faa, men fik ikke særlig stor Betydning; Biskoppens Indflydelse var ogsaa stærkt begrænset ved det af Amtmand og Provst bestaaende Kirkevisitorium og ved Ministeriet (Regenburg). Han havde ikke store originale Tanker. Præsterne stødte han ofte ved overdrevne Forestillinger om sin Myndighed. Særlig vanskeligt var Forholdet over for Grundtvigianerne, hvis Frihedsideer han ansaa for kirkeopløsende. Forkærligheden for hans egen Salmebog gjorde ham uvillig mod de Præster, som vilde indføre Roskilde Konvents. Men i Menighederne blev han afholdt; hans Visitatser var ofte en Fest for voksne og Børn. De Danske glædede sig over endelig at have faaet en afgjort dansk Biskop. Han modsatte sig al Illoyalitet og tysk Agitation, afslog ogsaa 1856 at medvirke til Oprettelsen af en slesvigsk Gren af Gustav Adolfforeningen. Men for øvrigt var han hensynsfuld mod de tyske Menigheder, kom vistnok ogsaa til at tvivle paa Sprogskripterens gode Virkning. Den tyske Provst Carstens gav ham det Vidnesbyrd, at hans upartiske Virksomhed vandt stadig større Anerkendelse. Han gav Stødet til, at den senere bekendte tyske Fører for Indre Mission E. Wacker kom til at studere, og en i Sydslesvig født Præst udtalte endnu nogle Aar efter Genforeningen sin Taknemmelighed mod »min over alt elskede Biskop B.«. 8. Marts 1864 blev B. afskediget af de preussisk-østrigske Civilkommissærer, og 28. April 1865 flyttede han til Vejle. — R. 1851. DM. 1854. K. 1854. — Litografi af F. Hecht efter Fotografi.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Boesen, 1931, S. 43 ff. Den slesvigske Biskop U. S. B.s Liv og Virken i Korthed fremstillet, 1868 (skrevet af E. V. B., udg. af E. B.). H. F. Petersen i Sønderjydske Aarbøger, 1928, S. 161—224. A. Dahl: Sønderjyllands Bispehistorie, 1931, S. 80—83. Fr. Hammerich: Et Levnedsløb, I, 1882, S. 166 ff. og passim. Carstens i Zeitschrift für schl.-holst. Gesch., XIX, 1889, S. 80 ff. J. Brodersen: Fra gamle Dage, 1912, S. 348—52. J. S. Strodtmann: Satura, I, 1864, S. 11 ff. J. H. Weiland: Die Geistlichkeit Schleswig-Holsteins während der Erhebung (Schriften des Vereins für schlesw.-holst. Kirchengesch. 2. Reihe, I, 3), 1898, S. 69—78 og passim. P. Lauridsen i Sønderjydske Aarbøger, 1900, S. 97—115. Af J. Fibigers Erindringer om det

sønderjydske Salmebogforslag i Halvtredserne i Grænsevagten, 5. Aarg., 1922—23, S. 560 f. H. Hjelholt i Hist. Tidsskrift, 9. Rk., VI, 1929, S. 383, 396, 399 ff. E. Michelsen: Der Gustav Adolfs-Verein in Schleswig-Holstein, 1895, S. 42. C. Matthiesen: Ev. luth. Diakonissenanstalt Flensburg, 1924, S. 18.

Valdemar Ammundsen.

Boet(h)ius, Matthias (Mads Boysen el. Boye), ca. 1585—1625, Præst og Historiker. F. ca. 1585 i Kønigsbøl paa Nordstrand, d. 1625 i Evensbøl. Fader: Pastor Peter Boysen (d. 1592).

M. B. blev Student i Rostock 1605, Præst i Hersbøl paa Nordstrand ca. 1610, i Evensbøl 1614. Den store Stormflod 1. Dec. 1615 gav Anledning til hans Værk »De cataclysmo Norstrandico« (1623). I dettes 1. Bog redegør han for Nordstrands og Nordfrisernes Historie i Almindelighed, mere nøgternt og kritisk end de fleste af hans samtidige og med en rigtigere Afgrænsning af det nordfrisiske Omraade end den, der findes hos senere Forfattere som Danckwerth og Heimreich. 2. Bog rummer alt, hvad M. B. har kunnet samle vedrørende Stormfloderne og Digebygningerne 1611—15, og 3. Bog skildrer Digearbejderne i de følgende Aar indtil 1619. Fremstillingen er præget af et indgaaende Kendskab til alle lokale Forhold. Den er derved blevet et Kildeskrift af fremragende Værdi for vor Viden om det nordfrisiske Digevæsen i Begyndelsen af det 17. Aarh. Hertil føjes en Række Skolier, der oplyser Betydningen af mangfoldige af Bogens tekniske Betegnelser, hentede fra Digerne og Marsken. En Del af Stoffet findes oversat og kommenteret (af Pastor E. C. Kruse) i »Schleswig-Holsteinische Provinzialberichte«, 1795, I, S. 109—12, og 1798, I, S. 105—52; i nyeste Tid fremkommer en Oversættelse ved Schmidt-Petersen i »Jahrbuch des Nordfriesischen Vereins« 1931 ff. Et efterladt Haandskrift »Annales Holsatici« er gaet tabt.

Johs. Moller: Cimbria literata, I, 1744, S. 53 f. Quellensamml. d. Gesellsch. f. Schl.-Holst. Gesch., V, 1901, S. 29—32.

Vilh. la Cour.

Bogaert (Bogardt, Bowgard o. s. v.), **Caspar** (Jesper), d. 1612, Stenhugger og Bygmester i Helsingør. D. 25. Juli 1612. Gift med Mette Thomesdatter.

Fra 1590 var C. B. i Kongens Tjeneste som Stenhugger paa Kronborg, hvor han Aar 1598 ogsaa blev fast ansat Murmester. Sin Hovedopgave fik han ved Opførelsen af Fr.borg Slot. Allerede 1598 var han som Mester for Stenhuggerne i Gang med Arbejdet til det nu forsvundne Lysthus Sparepenge, og da Christian IV. paabegyndte Slottets Ombygning, sluttede han Dec. 1601 Kon-

trakt med C. B. om Stenhuggerarbejde for ikke mindre end 11500 Daler, af hvilken Sum Øresundstolderen udbetalte den sidste Rest 1608. Febr. s. A. sluttedes en ny Akkord om Stenhuggerarbejde, især til Kirkens indre Udsmykning. Efter C. B.s Død førte Enken hans Arbejde videre indtil 1614, men formaaede ikke at fuldende Leverancen til Slotsherrens Hus paa den mellemste Slotsholm. C. B. var skolet i nederlandsk Renæssancestil og brugte Vredemann de Vries' Stik som Forbilleder. Hans personlige kunstneriske Indsats er vanskelig at bestemme, da hans Svende synes at have arbejdet ret frit. Sikkert er det dog, at baade de ornamentale og de figurlige Sandstensskulpturer fra hans Værksted i højeste Grad præger de ældre, centrale Dele af Slottet.

Francis Beckett i Frederiksborg, II, 1914, S. 265 (og Register).

Chr. Axel Jensen.

Bogbinder, Ambrosius, d. 1536, Borgmester i Kbh. Forældre: Hans Meissenheim B. (s. d.) og Birgitte. Gift.

A. B. havde rimeligvis været Christian II.s Legekammerat, da denne opholdt sig i Faderens Hus, og hørte Livet igennem ligesom Broderen Hans B. til Christian II.s ivrigste Tilhængere. Efter Faderens Død ca. 1515 har A. B. antagelig fortsat dennes Handelsvirksomhed. 1516 hørte han til Kbh.s ansete Borgere, men først i Christian II.s Landflygtighedsperiode træder han offentligt frem. 1526 besøgte han Christian II. og Hans Mikkelsen i Nederlandene og hjemførte Eksemplarer af Kejsere Mandat mod Frederik I. og Hansestæderne og andre Skrifter til Danmark. Skønt Frederik I. ikke var uvidende herom, hindrede han dog ikke, at A. B. efter den nye Kommunalforfatnings Indførelse i Kbh. 1526 blev valgt til Borgmester, rimeligvis først 1529 (Juni dette Aar nævnes han som Raadmand). Netop 1529 efter Joachim Rønnows Udnævnelse til Biskop begyndte Reformatorerne med Hans Tausen i Spidsen deres Virksomhed i Kbh., og A. B. blev nu Fører for den demokratisk-lutherske Borgerstand. I Striden med Joachim Rønnow fremkom han under Raadets Forhandlinger med ligefrem oprørske Ytringer, og 3. Juledag 1530 var han i Spidsen for den Skare fanatiske Borgere, der trængte ind i Frue Kirke, forjog de katolske Præster og ødelagde Billeder og Tavler, blot med det Resultat, at Kirken indtil videre lukkedes for begge Parter. A. B. vedblev dog at være Borgmester. Først da Christian II. landede i Norge i Efteraaret 1531, skred Regeringen ind og afsatte ham paa Grund af hans Forbindelse med denne. Endog berøvet sit Borgmesterembede bevarede A. B. sin fremtrædende Position, og da

den katolske Reaktion paa Herredagen efter Frederik I.s Død 1533 fik Overhaand, traadte Wullenwever i Forbindelse ikke alene med Jørgen Kock, men ogsaa med A. B. Jørgen Kocks Tanke var at gøre Kbh. og Malmø til frie Rigsstæder, der skulde indtræde i Hanseforbundet, samt at bevæge Hertug Christian til imod Rigsraadets Flertal at bemægtige sig Kronen, en Tanke, Mogens Gjøe og Erik Banner sluttede sig til. Da dette strandede paa Hertug Christians Vægring, besluttede man i Stedet at rejse den fangne Christian II.s Sag. I alt dette var Jørgen Kock den ledende, men da først Grev Christoffers Landsknægthær var landet paa Sjælland i Juni 1534, blev A. B.s Stilling meget fremtrædende, og han viste sig langt mere fanatisk og yderliggaaende end Jørgen Kock. Allerede i Juli 1534 blev han igen Borgmester tillige med to andre Meningsfæller Hans Bøsze og Niels Tøndebinder, for hvem de tidligere Borgmestre maatte vige. A. B. havde vistnok stor Del i den Adelsjagt, der i Begyndelsen af 1535 anstilledes paa Sjælland. Vigtigst var, at han var Hovedmanden for Forsøget paa at skaffe Hjælp fra Nederlandene og Pfalzgreven i Begyndelsen af 1536, da alt begyndte at vende sig til Ugunst for de belejrede. A. B. benyttede sit Lejde til Lübecks Fredsforhandlinger med Christian III. i Hamburg til at drage videre til Nederlandene. Jan. 1536 var han i Bruxelles, og hans indtrængende Forestillinger om de belejredes Nød undlod ikke at gøre Indtryk paa Regentinden, saa at hun baade medgav ham en Sum Penge til de belejrede og gav et mere almindeligt Løfte om Bistand fra Kejseren. Saa sent som i April 1536 traf han paa Hjemvejen i Wismar de Befuldmægtigede, der skulde forhandle med de kejserlige Udsendinge i Schwerrin. Da der nu afgaves bestemte Løfter om en Undsætningsflaade fra Nederlandene, vendte han tilbage til Kbh., opfyldt af desperat Energi. Kbh. *skulde* holde ud, til Undsætningen kom, derfor lod A. B. og Hans Bøsze Landsknægtene skaanselsløst hugge ind paa en Skare fortvivlede og udsultede Borgere, der 13. Juni havde forsamlet sig paa Gammeltorv. Denne Haardhed var ganske uforholdsmæssig, thi da Undsætningsflaaden stadig udeblev, maatte de belejrede snart efter indlede Underhandlinger om Overgivelse, der fandt Sted 29. Juli. A. B. fik Tilgivelse, dog paa det Vilkaar, at han fremtidig kun maatte tage Ophold paa et Sted, Kongen anviste ham; men da kort efter Jens Kammersvends Enke stævnedes A. B. for uden skellig Grund under Belejringen at have ladet hendes Mand henrette som Oprører, vovede han ikke at afvente Sagens Udfald. Den Dag, han skulde for Retten, fandtes han død, formentlig havde han taget sig af Dage ved Gift. A. B. havde

i disse Aar været saa langt ude — den fanatiske Tilhænger af den nye Lære havde i sin Halsstarrighed kastet sig i Armene paa den katolske Pfalzgreve uden megen Udsigt til derved at befri Christian II. —, at han næppe har taget fejl i, at der ikke var Plads for ham i det nye Danmark, der nu skulde gro frem.

C. Paludan-Müller: Grevens Feide, I, 1853, S. 209, 219; II, 1854, S. 199 ff., 313 ff., 318, 353 ff., 364 f., 381 f. O. Nielsen: Kjøbenhavns Hist., II, 1879, S. 175 ff. o. a. St. Nyt hist. Tidsskr., V, 1854, S. 334 f. Kjøbenhavns Dipl., IV, 1879, S. 460 o. a. St.

Astrid Friis (A. Heise).

Bogbinder, Hans Meissenheim, d. ca. 1515, Borgmester i Kbh. Gift med Birgitte, d. efter 1520.

H. B. var rimeligvis en indvandret Tysker (maaske stammende fra Meissenheim i Hessen-Homburg), men gift ind i en velstaaende københavnsk Borgerslægt. Svaning siger om hans Hustru, at hun var en sjælden agtet Kvinde; hendes Forældres Navne kendes ikke, men det vides, at de har stiftet et Trefoldigheds Alter i Nicolai Kirke i Kbh. med saa meget tilliggende Gods, at der kunde holdes en særlig Kapellan dertil. Om H. B.s ansete Stilling vidner, at han 1499—1502 var Raadmand og 1503—11 Borgmester i Kbh. og ca. 1503—11 Kirkeværge og Forstander for Nicolai Kirke. Han har formodentlig drevet en udstrakt Handelsvirksomhed; i hvert Fald ejede han en Bod i Dragør og talte gennem adskillige Aar Dronning Christine blandt sine Kunder (Wm. Christensen: Dronning Christines Hofholdningsregnskaber, S. 27, 220, 228, 287, 290). Allerede 1487 benyttede Kong Hans hyppigt Badstuen i H. B.s Gaard i Højbrostræde til at tage Bad (Dsk. Mag., 4. Rk., I, S. 73, 78, 81, 86). Det er vel disse Besøg i H. B.s Hjem, der har gjort et saa gunstigt Indtryk paa Kong Hans, at han besluttede sig til at sætte sin Søn Christian (II.) i Huset hos H. B. og dennes Hustru. Under sit om end vel kortvarige Ophold i dette borgerlige Hus i Samvær med H. B.s to Sønner Ambrosius og Hans har Prinsen sikkert modtaget Indtryk, der skulde blive af Betydning for hans Indstilling senere i Livet.

Hist. Tidsskr., III, 1842, S. 614—27. C. F. Allen: De tre nord. Rigers Hist., I, 1864, S. 223—29 og 646.

A. Heise (Astrid Friis).*

Bogbinder, Hans (Meissenheim), d. ca. 1564, Magister. Broder til Borgmester Ambrosius B. (s. d.). Gift ca. 1527. Ægteskabet opløst.

H. B. var ligesom Broderen Ambrosius en af Christian II.s mest trofaste Tilhængere. Sandsynligvis fulgte han med ham til Neder-

landene 1523 og hørte med til hans lille Hof i hans Udlændighedsaar. 1532 kalder Christian II. ham sin Sekretær. H. B. har været i Besiddelse af Tidens højeste Dannelse og stod i nær Forbindelse med fremtrædende lærde Mænd som Erasmus Roterdamus (Erasmii Epist. VII (1928), S. 188 f.) og Oecolampadius. 20'erne igennem var han idelig paa Rejser for at fremme sin Herres Sag. 1527 var han paa et Besøg i Danmark, og under Forberedelserne 1531 til Christian II.s Togt opholdt han sig en Tid lang i Skotland for om muligt derfra at skaffe sin Herre Skibe og Krigsfolk og er sikkert derfor først kommet til Norge senere end Christian II. Det var H. B., der i Juli 1532 bragte Christian II. den længe ventede Pengehjælp fra Ærkebispens af Trondhjem, men da havde Christian II. i haabløs Sindsstemning allerede sluttet Overenskomst med Knud Gyldenstierne. H. B. fulgte saa med Christian II. paa Rejsen ned til Danmark. Fra Marstrand sendte Kongen ham i Forvejen med Brev til Frederik I. Benyttende sig af det almindelige Lejde har H. B. sikkert derefter begivet sig til Udlandet. De hemmelige Underhandlinger mellem Lübeck og Grev Christoffer i Begyndelsen af 1534 synes at være ført gennem ham (Paludan-Müller: Grevens Feide, I, S. 194). Under Grevefejden høres intet til H. B., men sikkert har han opholdt sig i Kbh. I hvert Fald fik han i Efteraaret 1535 Pas til at begive sig til Flensborg. Det er næppe sandsynligt, at han er vendt tilbage til Kbh. H. B. blev ogsaa i de følgende Aar sin gamle Konge tro. Han traadte i dennes Svigersøns Pfalzgrevens Tjeneste (Dipl. Norv., VI, S. 797) og var 1543 paa dennes Vegne i stærk Aktivitet for at støtte Niels Dacke. Endnu 1545 indberettede Johan Rantzau Rygter om, at H. B. atter paa Pfalzgrevens Vegne var ved at intrigere mod Danmark (J. R.s Relationer 7. Febr. 1545), men Johan Friis har næppe følt sig saa alarmeret som Johan Rantzau, thi faa Aar efter (i hvert Fald fra 1549) oppebar H. B. en Aarsbesoldning paa 100 Dl. fra den danske Regering. Skønt det var paa Pfalzgrevens Side, han deltog i Forhandlingerne 1549 om en Affindelse med Christian II.s Døtre, maa man fra dansk Side have været yderst tilfreds med hans Arbejde, thi n. A. opnaaede han Lejde til at vende tilbage til Danmark, og 1552 udbetaltes der ham 600 Mk. Lybsk som Erstatning for hans Andel i den fædrene Gaard i Højbrostræde. S. A. forlod han atter Danmark, idet han efter Tsarens Opfordring sendtes til Rusland for der at forestaa Oprettelsen af et Bogtrykkeri og Trykningen af en russisk Bibeloversættelse. Ogsaa under sit Ophold her modtog han fortsat sin Aarsbesoldning paa 100 Dl. fra den danske Regering,

antagelig for at yde Informationstjeneste. Han har i 50'erne flere Gange været i Danmark og selv hævet sin Besoldning, saaledes 1554 (antagelig ogsaa 1555) og 1557. Atter 1558 var han i Danmark og maa da paa en eller anden Maade være kommet i øjeblikkelige Vanskeligheder, thi saa blottet for Midler var han, at Universitetet paa Rektoren Niels Hemmingsens Forslag skænkede ham seks Dl. til Klæder. Dog fik han ogsaa dette Aar udbetalt sin ganske rundhaandede Understøttelse af Staten — i to Rater, den sidste ved Dr. Jacob Bording, som han altsaa har haft Forbindelse med saavel som med Niels Hemmingsen. Efter Christian III.s Død er der næppe længer udbetalt H. B. nogen Understøttelse, og man ved intet om hans videre Skæbne, ud over at der 1564 virkelig udkom en russisk Bibeloversættelse forsynet med H. B.s Navn. Om H. B.s Ægteskab vides kun, hvad Niels Hemmingsen oplyser: at han i Udlandet havde ægtet en rig, men ond Kvinde, fra hvem han igen blev nødt til at skille sig (en Datter af ham, gift med en Borgmester i Lund, døde 1564).

Hist. Tidsskr., III, 1842, S. 614—27. Nyt Hist. Tidsskr., V, 1854, S. 329—39, 604—11. A. Heise: Christian II. i Norge, 1877, S. 89, 101, 146. Breve til og fra Mogens Gyldenstjerne og Anne Sparre, I, 1929, S. 170—74. Utrykt: Rentemesterregnskaber i Rigsarkivet.

Astrid Friis.

Bohn, Herman Jensen, 1672—1743, russisk General. F. 1672 i Rønne, d. 7. Juni 1743 i Reval, begr. i Domkirken sst. Forældre: Købmand Jens Hansen (d. 1678) og Barbra Hermansdatter B. (d. 1723, gift 2° 1680 med Skipper Hans Markmand, d. 1695, 3° med Feltskær Simon Holst, d. 1708). Gift 1722 i Riga med Catarina v. Reutern, f. 1679 i Riga, d. 21. Okt. 1746 paa Maart (gift 1° 1694 med Vicepræsident for Rigsjustitskollegiet i St. Petersborg Herman v. Brevern, 1663—1721), D. af Raadsherre i Riga Johan v. R. (1635—98) og Catharina Christiani (1652—1700).

B. søgte tidligt Ingeniøruddannelse i Kbh. og blev 1697 Underkonduktør, 1699 Sekondløjtnant ved sjællandske Regiment. Med de danske Hjælpetropper deltog han 1702 i Østrigs Felttog i Italien, og hans Dygtighed som Korttegner bragte ham her n. A. Forfremmelse til Generaladjutantløjtnant; 1705 blev han Generalkvartermesterløjtnant. Efter Peter den Stores Ønske traadte han 1708 i russisk Tjeneste som Generalkvartermester, deltog i Slaget ved Pultava n. A. og brugtes i Underhandlinger med Tyrkerne, da disse 1711 havde omringet Tsar Peter og hans Hær ved Pruth. B. kom 1716 med Russerhæren til Kbh. og søgte Ansættelse i Danmark, men da den ikke kom i Stand, udnævnte Tsaren ham

til Generalløjtnant og overdrog ham at føre Hæren hjem til Rusland. Efter at hans Ægteskab havde ført ham ind i Liflands højeste Kredse, fik han 1723 Sæde i det øverste Krigsraad og blev sat i Spidsen for de russiske Tropper i Lifland, hvis Ridderskab optog ham som Medlem. Den følgende Vinter underhandlede han paa Tsarens Vegne i Danzig med den derhen fordrevne Hertug Leopold af Mecklenburg om Overdragelse af dette Hertugdømme til Rusland, men Hertugen afviste Tsarens Forslag. Peter den Store døde 1725, og under Ordningen af hans Ligfærd havde B. et stærkt Sammenstød med Kejserinde Catharinas mægtige Yndling Fyrst Menschikow, hvilket dog ikke hindrede, at B. s. A. blev Ridder af den nystiftede Alexander Newskij Orden. Med sine Tropper deltog han i Udgravningen af Ladogakanalen. N. A. beordredes han til at føre Krigen mod Persien, men fritoges efter eget Ønske herfor og blev staaende i Lifland, hvis midlertidige Guvernør han var 1726—27, hvorefter han blev udnævnt til Vicepræsident for Krigskollegiet i St. Petersborg. Han tilkøbte sig 1727—31 ni Jordegodser i Estland og tog Bolig paa Maart ved Reval. Efter Aaret forud at have frabedt sig den ham tiltænkte Stilling som Overgeneral i Ukraine tog han 1731 sin Afsked fra alle sine Stillinger, og efter i sit Krigerliv at have været med i ti Feltslag og til at storme tretten Fæstninger saa han nu sit fredelige Livsmaal i at drive Have- og Skovbrug, Kvæg- og Fjerkræavl. Greben af Grev Zinzendorfs trosivrige Forkyndelse lod han den første estniske Bibel 1736—39 trykke i Halle og 1741 udstyre med Kobberstik. — Gravmæle i Domkirken i Reval. — Maleri fandtes 1883 i Privateje i Dorpat.

G. von Brevern: Zur Geschichte der Familie von Brevern, II (Die Generalin Bohn), 1880. Museum, 1891, II, S. 272—89. Personalh. Tidsskr., II, 1881, S. 69—73.

M. K. Zahrtmann.

Bohn, Poul, 1697—1759, østrigsk General. F. 1697 i Hasle, d. 13. Nov. 1759 i Wien, begr. i Stefanskirken sst. Forældre: Borgmester Morten Hermansen B. (1652—1725) og Margrete Poulsdatter Ancher (1658—1734). Gift 23. Jan. 1748 i Wien med Maria Rosina v. Grabenfeld, d. 18. April 1780 sst., D. af Hofkancellist Johann Ferdinand v. G. (d. 1730) og Anna Maria Rechberger (d. 1754).

B., der var Dattersøn af Provst Poul Ancher (s. d.), blev Student 1715 (privat dimitteret), Baccalaur n. A. Fra Barnsben ivrig Tegner havde han Lyst til matematiske og geografiske Studier, og da hans Fætter General H. J. Bohn (s. d.) 1716 laa med Russerhæren i Store Ravensborg, overtalte denne ham let til at søge

Kriggervejen. Ved hans Bistand traadte B. 1717 i russisk Ingeniør-tjeneste, men opgav den 1719, opholdt sig i Warszava og kom herfra i Fyrstinde Racoczis Følge til Paris, hvor hun døde 1722. Han søgte da østrigsk Tjeneste, blev 1724 Ingeniør i denne og fik det Hverv at opmaale Skovene i Schlesien. Paa en Rejse gav han sig i Lag med at optage et Kort over Tyrkernes Grænsefæstning Khotin ved Dniestr og faldt i tyrkisk Fangenskab, hvori han sad et Fjerdingaar, inden han kunde sætte sig i Forbindelse med den fordrevne Transsylvanerfyrste Racoczi, som førte Hof i Rodosto ved Marmarahavet. Denne fik ham løsladt og optog ham i sit Hof, adlede ham 1726 og gjorde ham til Oberstløjtnant. B. gjorde geografiske Rejser i Tyrkiet og Lilleasien og kortlagde Bosphorus og Hellespont. Han tog midlertidig Tjeneste i den tyrkiske Hær 1725 og førte dens Artilleri ved Belejringen af Perserstaden Erivan, som efter fire Stormanfald maatte overgive sig til Tyrkerne; senere overdroges det ham at undersøge paa Stedet Gennemførligheden af en paatænkt Kanal fra Middelhavet ved Aleppo til Evfratfloden. I egen Interesse udnyttede han utilstedeligt den Adgang, han fra Rodosto skaffede sig til de franske, østrigske og russiske Gesandter i Konstantinopel, til at forraade deres Statshemmeligheder fra den ene til den anden. Gennem den danske Gesandt Berckentin i Wien søgte han 1731—33 Ansættelse i Danmark og tilstillede Christian VI. et af sine dygtigt skrevne Værker om Tyrkiets Historie (nu i Det kgl. Bibliotek, Ny kgl. Saml., Fol. 340). Som Racoczis Udsending kom B. i Sommeren 1734 til Paris; paa grundet Mistanke om at have forraadt til Østrig Racoczis Forsæt om at trænge ind i Ungarn med franske Støttetropper blev han 6. Nov. indsat i Bastillefængslet, fra hvilket han først løslodes Aug. 1738. Han traadte nu paa ny i Østrigs Tjeneste, deltog n. A. i Belgrads Forsvar mod Tyrkerne, var som Oberstløjtnant i Ingeniørerne med ved Indtagelsen af Ingolstadt 1743 og blev s. A. forfremmet til Oberst, fik sin venstre Overarm gennemskudt i Slaget ved Hohenfriedberg 1745. Sejrene ved Piacenza og ved Rottofredo bragte ham n. A. Forfremmelse til Overfeltvagtmester og Generalprodirektør for Fæstningsvæsenet, en Stilling, der medførte idelige Rejser til Kejserrigets tyske, ungarske, italienske og nederlandske Fæstninger. 1752 blev han Feltmarskalløjtnant, 1758 Generalfelttøjmaster og n. A. Direktør for Ingeniørvæsenet. Med sin Broder Hospitalsforstander *Herman B.* (1682—1773) i Rønne vekslede han jævnligt Breve og fulgte danske Hærforhold. Hans to Sønner *Franz* (1752—1832) og *Wilhelm* (1754—1838) optoges 1. April 1780 i de østrigske Arvelandes Friherrestand paa Grund af

deres Faders Fortjenester. — Tvivlsomt Maleri af Poul B. fra 1717.

Det dsk. Krigsbibliothek, 1796, S. 147—68. F. Ravaisson: Archives de la Bastille, XIV, 1883, S. 402. Museum, 1891, II, S. 289—307.

M. K. Zahrtmann.

Bohn-Jespersen, Jens Frederik Vilhelm, f. 1848, Forstmand. F. 4. April 1848 paa St. Kannikegaard, Bodilsker Sogn. Forældre: Kammerraad, Proprietær Jochum Bohn Jespersen (1800—71) og Vitta Bolette Fischer (1812—99). Navneforandring 8. Okt. 1913. Gift 1° 14. Aug. 1873 i Vejrum med Augusta Amalie Røgind, f. 2. Aug. 1853 i Holstebro, d. 8. Febr. 1888 i Kbh. (Johs.), D. af Sognepræst Julius R. (1814—76) og Sophia Dorothea Hansine Petrea Bay (1821—98). 2° 14. Marts 1896 i Kbh. (Jac.) med Johanne Victoria Christine Caroline Rasmussen, f. 19. Nov. 1854 i Kbh. (Trin.), D. af Hofskræddermester, Overkrigskommisær Hans R. (1820—1900, gift 2° 1863 med Ida Lovise Trane, 1826—1915) og Ane Marie Wonsild (1823—59).

B.-J. udgik 1865 fra Rønne højere Realskole, blev Landinspektør 1871 og Forstkandidat 1872 efter at være praktisk uddannet hos Skovrider Roggenbau paa Bornholm og den meget ansete Forstraad Ulrich paa 1. Kbh.s Distrikt. 1873—80 praktiserede han som Landinspektør i Rønde i Jylland, samtidig med at han vedligeholdte Forbindelsen med Forstværnen ved Opmaaling og Planlægning af Skovdistrikter. 1877 var han en kort Tid Assistent ved Statsskovværnen, 1879 Skovrider paa Kalø og 1880—84 paa Tjele. 1884—92 var han væsentligst optaget af Opmaaling og Planlægning af Skovdistrikter. Først 1892 kom B.-J. ind til det Arbejde, der staar som hans betydeligste Indsats, idet han konstitueredes som Overklitfoged i Thisted Amt. 1893 udnævntes han til Overplantør og Overklitfoged sst., hvor han virkede til 1923, da han tog sin Afsked. — Af Thisted Amts nuværende Plantageareal er over Halvdelen tilplantet af B.-J., som samtidig fra sine Rejser i Udlandet formaaede at hjembringe nye Impulser. Han blev en af Klitplantningens Foregangsmænd bl. a. ved Indførelsen af Sitkagranen i dette Arbejde. Fra hans Haand er udgaaet en Række Afhandlinger, der væsentligst omhandler Bøgens Kultivering og Pleje, foruden adskillige mindre Artikler i forstlige Tidsskrifter. — Jægermester 1924. — R. 1919. — Maleri af Fenger (ca. 1918). Tegning (fra Ungdommen) af Kr. Zahrtmann. Kallipastamedaillon af Grevinde Schulin (ca. 1930).

Chr. E. Jespersen, Julius Jespersen og J. F. W. Jespersen: Stamtavle over den bornholmske Familie Jespersen, 1909, S. 59, 86. M. K. Zahrtmann:

Slægten Bohn fra Rønne i Personalh. Tidsskr., 3. Rk., VI, 1897; ny Udg. i Bogform ved Herman Hansen, 1918, S. 43. Axel Garboe: Bornholmer-Geologen Magnus Jespersen, 1931, S. 12—23.

C. Syrach Larsen.

Bohr, Christian Harald Lauritz Peter Emil, 1855—1911, Læge, Fysiolog. F. 14. Febr. 1855 i Kbh. (Frue), d. 3. Febr. 1911 sst., Urne paa Ass. Kgd. Forældre: Skolebestyrer, senere Professor H. G. C. B. (s. d.) og Hustru. Gift 14. Dec. 1881 i Kbh. (b. v.) med Ellen Adler, f. 7. Okt. 1860 i Kbh. (Mos.), d. 30. Nov. 1930 sst., D. af Grosserer, Bankier D. B. A. (s. d.) og Hustru.

B. dimitteredes 1872 fra det von Westen'ske Institut og tog lægevidenskabelig Embedseksamen 1878. Allerede i sin Studenter-tid arbejdede han hos Professor P. L. Panum paa Universitetets fysiologiske Institut og offentliggjorde inden sin Embedseksamen et Arbejde om Salicylsyrens Indflydelse paa Kødfordøjelsen. Efter Embedseksamen ansattes han 1878 som Assistent ved nævnte Institut og erhvervede 1880 Doktorgraden for en Afhandling om Mælkens Fedtindhold. Derefter rejste han til Udlandet og opholdt sig i Leipzig 1880—82 og 1883, hvor han arbejdede under Professor Carl Ludwig, som paa det Tidspunkt var førende inden for den tyske Fysiologi, og i hvis Laboratorium mange af de Fysiologer uddannedes, som senere kom til at spille en Rolle. Efter Panums pludselige Død 1885 blev det trods forskellig Modstand sat igennem, at hans Stilling skulde besættes efter Konkurrence. Denne afholdtes Febr. 1886 mellem B. og Lægerne J. E. Buntzen og L. S. Vogelius. B. indstilledes og udnævntes til Lektor i Fysiologi s. A., blev Professor 1890. Han var Medlem af Konsistorium fra 1896 og Universitetets Rektor 1905—06.

Under sit Ophold hos Carl Ludwig beskæftigede B. sig med Muskelfysiologi og har offentliggjort to Arbejder herom. Men næsten alle hans senere Arbejder handler om Respirationsfysiologi, og hans videnskabelige Betydning ligger særlig paa dette Omraade. Han begyndte med at undersøge Luftarternes Binding i Blodet og viste ved nye tekniske Metoder, at Forholdene er langt mere komplicerede, end man hidtil havde troet, og han bearbejdede Problemet i hele dets Omfang, ogsaa den rent fysiske Side af Spørgsmaalet om Luftarters Optagelse i Væsker (Arbejder fra 1886, 1891, 1897, 1898, 1899, 1900, 1910). B. fandt, at Blodets Iltspænding ikke alene er afhængig af den Iltmængde, som det har bundet, men at der foregaar en Regulation, saaledes at Iltspændingen i det venøse Blod kun er lidt lavere end Iltspændingen i det arterielle, til Trods for, at en større Del af Blodets Iltindhold

er brugt i Vævene under Blodets Passage gennem Kapillæerne. For Vedligeholdelsen af Organismens Iltningsprocesser maatte det virke gavnligt, at Blodets Iltspænding saaledes holdtes oppe. I sine første Arbejder troede B., at Aarsagen hertil var Ændringer af Blodlegemetets iltbindende Farvestof, Hæmoglobinet, som efter hans daværende Forsøg skulde optræde i flere Modifikationer. Forklaringen viste sig senere at være en anden. I et Arbejde sammen med B.s Elever Krogh og Hasselbalch (1904) blev det paavist, at Regulationen af Blodets Iltspænding skyldes Variationer i Blodets Kulsyreindhold. I Kapillæerne optager Blodet Kulsyre, og denne løsner Iltens Binding til Hæmoglobinet, saa at en mindre Iltmængde frembringer en højere Iltspænding. Gennem Undersøgelserne over Blodets Luftarter var B. — vistnok gennem Ludwigs Paavirkning — ført til den Opfattelse, at Organismens Regulationsprocesser, som bevarer og opretholder Livsfunktionerne, ikke paa Fysiologiens nuværende Standpunkt lader sig føre tilbage til enkle og kendte fysiske Processer. Man maatte derfor indtil videre gaa ud fra Livsfunktionernes Formaalstjenlighed som en Kendsgerning og ved fysiologiske Undersøgelser nøjes med Paavisningen af, at der foregik Regulationsprocesser, som vedligeholdte Funktionerne og dermed Organismens Liv.

Saadanne Regulationsmekanismer havde B. paavist ved Luftarternes Binding i Blodet. I en Række Arbejder, som blev hans mest kendte, beskæftigede han sig med Iltoptagelsen og Kulsyreudskillelsen i Lungerne for at undersøge, om der ogsaa i dette Organ foregik Regulationsprocesser. Anskuelsen paa daværende Tidspunkt var, at Luftsiftet i Lungerne foregik efter de kendte fysiske Love for Luftarters Diffusion, men Anskuelsen hvilede paa faa Undersøgelser, der var udført med en lidet udviklet Teknik. B. foretog Undersøgelser over Sagen med nye tekniske Metoder, og paa Grundlag af Undersøgelsesresultaterne kom han til den Anskuelse, at Luftsiftet i Lungerne ikke foregik efter de kendte fysiske Love, men at der maatte foregaa Processer i Lungecellerne, som paa anden Maade regulerede Iltoptagelsen og Kulsyreudskillelsen mellem Luften i Lungerne og Blodet i deres Kapillærer (Arbejder fra 1890, 1907, 1909). B. mente oprindeligt, at der i Lungecellerne maatte foregaa noget lignende som i Kirtelceller. Carl Ludwig havde paavist, at Spytkirtlernes Sekretion ikke lod sig forklare ved de fysiske Love for Filtration af Vædske og Osmose af opløste Stoffer, saaledes at Sekretionen maatte ske ved en særlig Virksomhed af ukendt Natur i Kirtelcellerne. B. tænkte sig, at Lungen secererede Luft, ligesom Spytkirtlerne secererede Spyt,

og søgte at støtte sin Anskuelse ved Undersøgelser af forskellig Art, f. Eks. over Iltsekretionen i Fiskenes Svømmeblære (1894). B.s Undersøgelser over Lungernes Funktion skabte ny Interesse for dette Spørgsmaal og fremkaldte Rækker af nye Undersøgelser fra flere Sider. Herved forbedredes Undersøgelsesteknikken mere og mere, og det viste sig, at nu støttede Forsøgene ikke B.s Anskuelser om Luftsekretionen i Lungerne. B. anstillede nye Forsøg og ændrede sin Anskuelse paa flere Punkter. Efter nyere Undersøgelser lader B.s Teorier om Lungernes Virksomhed sig ikke opretholde, men de har virket befrugtende og fremmende paa dette Omraade af fysiologisk Forskning.

I andre Arbejder undersøgte B. Kulsyredannelsen og Iltforbruget i Lungevævet (1892, 1897) og Lungernes Udvidelse og Sammentrækning under Respirationen (1906 og 1910). I de sidste Arbejder fremsatte han en ny Opfattelse af Opstaaelsesmaaden for den patologiske Lungeudvidning (Emfysemet). B. betragtede denne sygelige Proces som en Regulation, der modvirkede Formindskelsen af funktionsdygtigt Lungevæv. — I en Række Arbejder over Stofskiftet hos Fostre (1900, 1903) paaviste B., at dette Stofskifte er langt større, end man kunde have troet.

B. fik en afgørende Indflydelse paa Fysiologiens Udvikling i Danmark. Han var først og fremmest Eksperimentator, lagde afgørende Vægt paa Eksakthed og indførte nye tekniske Forsøgsmetoder. Men B. var ikke tilfreds med blot at registrere Forsøgsresultater; han følte Trang til at arbejde med et bestemt videnskabeligt Formaal og opstillede derfor sine Problemér ud fra et særligt Grundsyn paa Fysiologiens Opgave. Opgaven var for ham at undersøge de enkelte Led af den Selvregulering, som betinger Organismens Opretholdelse. Han valgte Respirationprocesserne som Arbejdsfelt, fordi Luftarternes Forhold i Organismen lod sig undersøge med stor Nøjagtighed.

En samlet Fremstilling af sine Resultater har B. givet i W. Nagels »Handbuch der Physiologie des Menschen« (I, 1909).

B. uddannede en lang Række af Elever og forstod ved sin videnskabelige Begejstring, sin stringente og logiske Tankegang og ved hele sin særprægede Personlighed at give sine Elever Impulser, som paavirkede deres senere Udvikling; blandt hans Elever kan nævnes Professorerne S. Torup i Oslo og V. Henriques, Johs. Bock, Aug. Krogh, H. Møllgaard (i Kbh.) og K. A. Hasselbalch i Danmark.

B. blev Medlem af Videnskabernes Selskab 1888 og var Medlem af en Række udenlandske videnskabelige Selskaber. 1905 blev

han Dr. scient. h. c. ved Capetown Universitet. — R. 1896. DM. 1906. — Gravmæle af J. F. Willumsen. — Maleri af Tycho Jessen 1894. Portrætmedaillon af Siegf. Wagner paa Fysiologisk Institut. Portrætteret paa P. S. Krøyers Maleri af Videnskaberne Selskab 1898.

Selvbiografi i Universitetsprogram Nov. 1880. Th. Hauch-Fausbøll og S. Nygård: Dsk. patric. Slægter, V, 1930, S. 56 f. Johs. Bock i Ugeskr. f. Læger, 1911, S. 197—201. K. A. Hasselbalch i Hospitalstid. s. A., S. 137. Carl Julius Salomonsen i Universitetets Festskrift Nov. s. A., S. 53. Vilh. Thomsen og V. Henriques i Vidensk. Selsk. Overs. s. A. Harald Høffding i Tilskueren Marts s. A. Rob. Tigerstedt i Skand. Archiv für Physiologie, XXV, s. A. Fr. Tobiesen i Nord. Tidsskr. f. Terapi s. A. L. S. Fridericia i Prominent Danish Scientists ved V. Meisen, 1932, S. 173.

L. S. Fridericia.

Bohr, Henrik Georg Christian, 1813—80, Skolemand. F. 21. Jan. 1813 i Nakskov, d. 21. Nov. 1880 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Adjunkt i Nakskov, senere Rektor i Rønne Peter Georg B. (1776—1847, gift 1° 1805 med Christiane Magnine Orik, 1774—1839, Ægteskabet opløst 1811) og Birgitte Steenberg Sandal (1784—1846). Gift 23. Dec. 1840 i Kbh. (Helligg.) med Augusta Louise Caroline Rimestad, f. 21. Aug. 1817 i Kbh. (Holmens), d. 26. Marts 1896 sst., D. af Birkedommer i Nordre Birk, Justitsraad Christian Olsen R. (1781—1832) og Anine Wilhelmine Richter (1796—1877).

B. blev Student 1829 fra Rønne og cand. theol. 1837, hvorefter han blev Lærer ved det von Westen'ske Institut i Kbh. 1844 overtog han Bestyrelsen af Skolen, som under hans Ledelse blev meget anset og stærkt besøgt. 1873 overgav han Skolen til sin Søn *Peter Georg B.*, som dog 1878 gik over i Kbh.s Kommuneskoles Tjeneste. — B. var en kraftig, overlegen og kultiveret Personlighed, der med gammeldags Strenghed, parret med Gemyt og Munterhed, styrede sine talrige Elever. I sine Undervisningsfag, hovedsagelig Latin og Historie, forstod han at vække Sansen for det klassiske, mindre ved sin Kærlighed til Lærergerningen end ved den Forestilling, som han personlig gav om den latinske Digtningens Skønhed. — B. har skrevet en Biografi af Tordenskiold (1839, 2. Opl. 1866) samt nogle Lærebøger i Historie. — Tit. Professor 1860. — Maleri af C. W. T. Christensen. Litografi heretter 1856. Træsnit 1869 og 1880.

Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: Patriciske Slægter, II, 1911, S. 339; V, 1930, S. 52 f. Troels-Lund: Et Liv, 1924, S. 130, 136 ff. o. fl. St. Georg Brandes: Levned, I, 1905, S. 53 ff. Ill. Tid. 28. Nov. 1880. N. Holm: Glade Aar, 1916, S. 53 f. N. J. Berendsen: Af en gammel Journalists Erindringer, 1918, S. 31 f. Vilh. Bergsøe: De forbistrede Dreng, 1898, S. 187.

Joseph Michaelsen: *Fra min Samtid*, I, 1890. S. 24 ff. Axel Henriques: *Svundne Dage*, 1929, S. 68—72.

Chr. Buur.

Bohr, Harald August, f. 1887, Matematiker. F. 22. April 1887 i Kbh. (Holmens). Forældre: Fysiologen Professor Christian B. (s. d.) og Hustru. Gift 17. Dec. 1919 i Kbh. (b. v.) med Ulla Borregaard, f. 12. Febr. 1898 paa Frbg., D. af Assistent ved Statsbanerne Aage B. (1867—1918) og Louise Rosine Pauline Heckscher (1869—1914).

Efter at være blevet Student 1904 fra Gammelholm Latin- og Realskole studerede B. Matematik ved Universitetet, hvor særlig daværende Docent Niels Nielsen vakte hans Interesse for moderne Analyse. 1909 tog han Magistergraden med Matematik som Hovedfag, og derpaa fortsattes hans Studier i Udlandet. Det blev særlig Indflydelsen fra Hilbert og Landau i Göttingen, der fik Betydning for B.s videregaaende Studier, som i Begyndelsen især rettedes imod de uendelige Rækkers Teori og analytisk Talteori. 1910 forsvarede han en Doktorafhandling om de Dirichlet'ske Rækkers Teori. S. A. blev han Docent ved Universitetet og overtog i denne Egenskab det ene af de toaarige Forelæsningskurser over Matematik paa Polyteknisk Lærestanstalt. Efter Professor P. C. V. Hansens Død blev han 1915 dennes Efterfølger som Professor i Matematik ved Lærestalten. 1930 overgik han i samme Stilling ved Universitetet, først som Extraordinarius, 1931 som Ordinarius (efter Niels Nielsen). Han er i Redaktionen af »Acta mathematica«, »Rendiconti del Circolo Matematico di Palermo« og »Matematisk Tidsskrift«. 1926 blev han Formand for Matematisk Forening. Han er Medlem af en Række videnskabelige Selskaber, bl. a. fra 1918 af det danske Videnskabernes Selskab. Gunstige ydre og indre Forhold bevirkede, at B. allerede i en meget ung Alder kunde møde frem med en videnskabelig Produktion, som baade kvalitativt og kvantitativt vakte international Opmærksomhed. Hans Arbejder vedrører særlig Analysens Grundlag, Primalteoriens Funktioner (den Riemann'ske Zetafunktion) og den almindelige Svingningsteori. B. har vist stor Interesse for Undervisningen i den højere Matematik. Sammen med Johs. Møllerup har han for Polyteknisk Lærestanstalt udarbejdet en Lærebog i Analyse (først autograferet, I—IV, 1915—18, senere trykt, I—IV og Resumé, 1920—29); den tilfredsstillende i høj Grad den moderne Tids Krav til eksakt Fremstilling. Han har lagt et stort Arbejde i Oprettelsen af det nye matematiske Institut ved Universitetet. 1930—31 holdt han Gæsteforelæsninger i Amerika, hvor man

ønskede at fastholde ham for bestandig. — I sin tidlige Ungdom dyrkede B. meget ivrig Fodbold og gjaldt for en af Landets bedste Spillere. — Maleri af Julius Paulsen 1923. Tegning af Sinding-Larsen.

Th. Hauch-Fausbøll og S. Nygård: Patriciske Slægter, V, 1930, S. 60 f.

Poul Heegaard.

Bohr, Niels Henrik David, f. 1885, Fysiker. F. 7. Okt. 1885 i Kbh. (Garn.). Forældre: Fysiologen Chr. B. (s. d.) og Hustru. Gift 1. Aug. 1912 i Slagelse (b. v.) med Margrethe Nørlund, f. 7. Marts 1890 i Slagelse, Søster til Professor N. E. N. (s. d.) og Dr. phil. Poul N. (s. d.).

B. blev Student 1903 fra Gammelholm Latin- og Realskole. De ydre Forhold var gunstige for en tidlig Udfoldelse af hans usædvanlige videnskabelige Evner. Faderen var som Fysiolog stærkt interesseret i Fysik og havde endogsaa udført rent eksperimentalfysiske Arbejder, og han var en nær Ven af Universitetets daværende Fysiklærer Professor C. Christiansen. Denne viste sin Interesse for og Tro paa B. ved at gøre ham til Hjælpeassistent ved de fysiske Forelæsninger (allerede da han havde studeret Fysik et Aar), men viste rigtignok samtidig derved, at han dog ikke fuldt ud forstod hverken Arten eller Omfanget af B.s Begavelse. Ordningen ophørte da ogsaa allerede n. A. Vigtigere blev det, at Professor Christiansen i Tilknytning til en Forelæsningsrække 1905 lod Videnskabernes Selskab udsætte som Prisopgave i Fysik Maaling af Overfladespænding ved Benyttelse af de af Lord Rayleigh teoretisk behandlede Vædskestråalebølger. Denne Opgave tog B. op, idet han udførte det eksperimentelle Arbejde i Faderens Laboratorium. Afhandlingen indleveredes Okt. 1906 og belønnes 1907 med Videnskabernes Selskabs Guldmedaille (ogsaa en anden samtidig Besvarelse ved nuværende Professor P. O. Pedersen vandt Guldmedaillen). B.s Besvarelse, der blev offentliggjort i »Philosophical Transactions of the Royal Society«, A, CCIX (1909), er mærkelig derved, at den er hans eneste offentliggjorte eksperimentalfysiske Arbejde. Arbejdet viser, at B. ogsaa er en idérig og fremragende Eksperimentator, hvilket for øvrigt har sat sig Spor i talrige af de fra hans Institut udgaaede Eksperimental-arbejder; hans Udformning af Metoden til Bestemmelse af Overfladespænding har senere fundet Anvendelse andetsteds. Men tillige viste Arbejdet, at B. allerede som ung Student var en fuldt moden teoretisk Fysiker, idet han paa væsentlige Punkter videreførte Rayleighs Teori ved at indføre Korrektioner for Indfyldelsen

af, at man ved Eksperimenterne maa arbejde med Bølger med endelig Amplitude, medens Rayleighs oprindelige Teori kun gjaldt for uendelig smaa Amplituder samt for Vædskegnidning. B. tog Magisterkonferens i Fysik 1909 og disputerede 1911 paa Afhandlingen »Studier over Metallernes Elektronteori«. Disputatsen, der kun foreligger paa Dansk, kan betegnes som det afsluttende Arbejde over Metallernes Elektronteori, behandlet paa den klassiske Fysiks Grundlag. Den gennemfører Beregningen af Metallernes Egenskaber i størst mulig Almindelighed paa Grundlag af Lorentz' Synspunkter, men slutter med følgende Tesis: Det synes ikke muligt paa Elektronteoriens nuværende Standpunkt ud fra denne Teori at forklare Legemernes magnetiske Egenskaber. Da det samtidig stod klart, at Behandlingen af Metallernes Varmestraaling paa klassisk Grundlag førte til meningsløse Resultater, var det givet, at det klassiske Grundlag ikke kunde være tilstrækkeligt; der forelaa da ogsaa allerede Spiren til den nye Fysik i Plancks og Einsteins Kvanteteori, som B. faa Aar efter skulde anvende til at skabe sin Atomfysik. Disputatsen viste klart B.s ualmindelige teoretiske Begavelse især ved hans fuldstændige Beherskelse af den statistiske Mekanik, en Disciplin, hvori mange af Fysikkens andre store Mænd har begaaet berømte Fejl, hvoraf adskillige netop her paa pegedes af B.

Efter Disputatsen drog B. paa en etaarig Studierejse til England, først til J. J. Thomson i Cambridge, senere til Rutherford i Manchester. En Frugt af det første Ophold var en Afhandling om α - og β -Partiklers Hastighedstab ved Gennemgang gennem Stof, et Emne, som B. senere vendte tilbage til, og som han gav en Behandling, hvorpaa alt videre Arbejde herover har bygget. Men af ganske afgørende Betydning blev det andet Ophold, der førte til et meget nært Venskabsforhold til den fjorten Aar ældre Rutherford. Opholdet faldt i en grødefuld Tid; Rutherford havde netop ud fra Undersøgelser over α -Straalers Spredning opstillet sin Atommodel, hvorefter Atomets Masse og positive Ladning er koncentreret i en i Forhold til Atomets Udstrækning ganske lille Kerne, hvorom »kredser« saa mange Elektroner, som Atomets Pladsnummer i Grundstoffernes periodiske System angiver, og samtidig var man fra flere Sider nær ved Opklaringen af de Problemer, som de radioaktive Stoffers Indføjelse i det periodiske System frembød. B. var blandt de første, der vandt fuld Klarhed over dette Problem, men fik intet offentliggjort derom, idet Spørgsmaalet for ham kun var et Led i det omfattende Arbejde over Atomers og Molekylers Bygning, som den nye Atommodel havde givet ham Stødet til.

Efter sin Hjemkomst holdt han Forelæsninger som Privatdocent og fortsatte dette Arbejde, der i Vinteren 1912—13, da han ogsaa tog Spørgsmaalet om Forklaring af Atomernes Spektre op, førte til det afgørende Gennembrud. De tre Afhandlinger »On the Constitution of Atoms and Molecules«, der offentliggjordes i »Philosophical Magazine« Juli—Nov. 1913, vil for alle Tider blive staaende blandt dem, der har sat Skel i Fysikkens Udvikling. Fysikken var paa dette Tidspunkt i et ejendommeligt Dilemma, naar den skulde behandle Spørgsmaalet om Sammenhængen mellem Atomernes Bygning og Stoffernes fysiske og kemiske Egenskaber, specielt den Straaling fra Atomerne, der giver sig til Kende i de for hvert Stof karakteristiske Spektre. Den klassiske Fysik — Mekanikken, Faraday-Maxwells Elektrodynamik og Lorentz' Elektroteori — havde redegjort saa nøje for et meget stort Omraade af Fysikkens Erfaringer, at den vanskeligt kunde opgives, men den var uforenelig med Rutherfords Atommodel, der paa sin Side byggede paa uomstødelige eksperimentelle Kendsgerninger. Efter den klassiske Fysik kunde et saaledes bygget Atom end ikke være stabilt, da en kredsende Elektron stadig udstraaler Energi, og dets Spektrum vilde blive kontinuert i Stedet for et Liniespektrum. Hertil kom, at de empiriske Love for Spektralliniernes Fordeling i Spektrene, saa vidt de var kendte, var af en Type helt forskellig fra, hvad den klassiske Fysik kunde føre til. Men paa dette Tidspunkt havde allerede Planck gjort et radikalt Brud med den klassiske Fysik ved at indføre Kvantehypotesen for at redegøre for, hvorledes de glødende Legemers Udstraaling er fordelt paa de forskellige Bølgebredder. Efter Planck optages og afgives Straaleenergi kun i bestemte endelige Kvanter ad Gangen af en Størrelse bestemt ved en Naturkonstant »h« (Plancks Konstant) Gange Straalingens Svingetal. Om end Planck selv stadig bestræbte sig for at forsone sin Antagelse med den klassiske Fysik, stod det klart for mange, især efter Einsteins Behandling af Teorien, at en saadan Forsoning var uopnaaelig. I dette Virvar skabte B. med eet Slag Orden og Klarhed ved sine to berømte Postulater, hvorved Bruddet med den klassiske Fysik endeligt besegledes: 1) For ethvert Atom eksisterer et Antal bestemte, saakaldte »stationære« Tilstande, hvori det kan befinde sig uden at udstraale Energi, og en blivende Ændring i Atomets Energiindhold kan kun ske ved en Proces, hvorved Atomet helt gaar over fra en stationær Tilstand til en anden. 2) Naar en saadan Overgang finder Sted ved Udsendelse eller Optagelse af Lysbølger, har disse et saadant Svingetal, at hele Energidifferensen mellem de to Tilstande udgør et Planck'sk Kvantum.

B. antog foreløbig, at de stationære Tilstande kunde behandles paa klassisk Grundlag, saa at det kun var ved Overgangsprocesserne, at dette svigtede. Paa Grundlag af Postulaterne og denne Antagelse opnaaedes ikke blot en fuldstændig formel Forklaring af det simpleste Spektrum, Brintspektret, og af væsentlige Træk ved andre Spektre, men ogsaa en eksakt numerisk Beregning af Brintspektret ud fra følgende Overvejelser: Det er forstaaeligt, at den klassiske Fysik, hvis Love er udledt paa Grundlag af »makroskopiske« Processer, konstante eller langsomt varierende Strømme, hvor uhyre Antal af Elektroner bevæges jævnt eller svinger i langsom Takt, helt kan svigte, hvor det drejer sig om »mikroskopiske« Processer som dem, der foregaar i det enkelte Atom. Men om end de enkelte Atomprocessers Forløb altsaa er saa forskelligt som muligt fra de klassiske Forestillinger, skal begge Betragtningmaader dog i Grænsen mod langsomt forløbende Fænomener, ∞ : lange Lysbølger, give samme Resultat. Heri ligger allerede Spiren til B.s senere »Korrespondensprincip«, der maaske antydningvis kan formuleres saaledes: Atomerne følger de to Grundpostulater, men retter sig i øvrigt saa meget efter (»korresponderer« med) de klassiske Love, som det kan forenes med Postulaterne. Dette Korrespondensprincip har i B.s Hænder vist sig overordentlig frugtbart.

I Betragtning af Arbejdets revolutionerende Karakter blev det overraskende hurtigt almindelig anerkendt, ikke mindst fordi B. til de Resultater, som Afhandlingerne straks bragte, hurtigt kunde føje nye Triumfer, delvis som Svar paa Kritik fra Spektroskopikeres Side. Sommeren 1913 var B. blevet Docent i Fysik ved Universitetet, efter at daværende Docent M. Knudsen havde overtaget Professor Christiansens Professorat. I denne Stilling skulde B. læse over elementær Fysik for medicinske Studerende, en Opgave, der vel interesserede ham, men næppe laa særligt godt for ham. Han kom dog kun til at gennemføre et Aars Kursus, idet han 1914 kaldedes til Manchester som »Lecturer« i teoretisk Fysik. Verdenskrigen truede med at forhindre ham i at overtage Hvervet, men i Okt. 1914 var Forholdene saa rolige, at han kunde rejse. Han forblev i Manchester i to Aar under stadig stigende Vanskeligheder, efterhaanden som Krigen ogsaa i England greb ind i alle Forhold. 1915 udkom en betydningsfuld Fortsættelse af Afhandlingerne fra 1913, hvori bl. a. Kritik fra forskellig Side virkningsfuldt gendrevs. 1916 oprettedes for B. et Professorat i teoretisk Fysik ved Kbh.s Universitet, idet dog den elementære Medicinerundervisning stadig skulde være knyttet til dette Professorat. Det

lykkedes imidlertid B. efter sin Hjemkomst Sommeren 1916 at faa Tilladelse til at holde Vikar til denne Undervisning, der 1918 helt skiltes ud ved Genoprettelse af Docenturet. Allerede kort efter sin Overtagelse af Professoratet rejste B. over for Universitetet Spørgsmaalet om Oprettelse af et fysisk Institut i Tilknytning til Professoratet, med Bibliotek og andre Hjælpemidler for Arbejdet og Undervisningen inden for den teoretiske Fysik og med Lokaler, Apparater og Værksted for eksperimentalfysiske Arbejder som Vejledning i og Prøve for det teoretiske Arbejde. Forslaget fik en meget let Gang baade gennem Universitetets forskellige Instanser og gennem Ministerium og Rigsdag, efter at Spørgsmaalet om Byggegrund var løst, ved at en Kreds af private med Direktør Aage Berlème som Kasserer og primus motor havde stillet en Sum af 80 000 Kr. til Raadighed til Indkøb af en Grund paa Blegdamsvej. Bygningen paabegyndtes Vinteren 1918—19, og 3. Marts 1921 indviedes Universitetets Institut for teoretisk Fysik. I Instituttet var der tillige Bolig for B. Der var herved skabt Betingelser for, at B. kunde modtage Elever i større Tal ogsaa fra Udlandet, baade Teoretikere og Eksperimentalfysikere, og disse strømmede til i de følgende Aar; næsten alle betydeligere yngre Teoretikere har i kortere eller længere Tid nydt godt af B.s Paa-virkning, og ikke mindst herigennem har han øvet en overordentlig Indflydelse paa Udviklingen af vore Dages teoretiske Fysik. Den første fremmede Elev var Hollænderen H. A. Kramers, der blev Instituttets første Assistent og senere som Lektor overtog B.s Undervisning i elementær teoretisk Fysik. Dette Lektorat oprettedes, efter at B. havde afslaaet en Kaldelse paa meget gunstige Vilkaar til Franklin-Instituttet i Philadelphia. Senere har B. afslaaet adskillige andre Kaldelser fra Udlandet.

I disse Aar havde B.s Teori vundet almindelig Anerkendelse, der arbejdedes paa dens Udbygning fra mange Sider, og det blev klart, at den var et sikkert Grundlag for Redegørelsen for alle Straalingsfænomener. B.s eget Hovedarbejde i disse Aar var en stort anlagt samlet Fremstilling og Udbygning af Teorien, hvorunder bl. a. Korrespondensprincippet behandledes. 1. og 2. Del fremkom i Vid. Selsk. Skr., 1918 (Naturvid. og mathemat. Afd., 8. Rk., IV, 1918—23). 3. Del, der var færdigskrevet, blev holdt tilbage paa Grund af Arbejder fra anden Side, men udsendtes senere (1922) uforandret. B. har overhovedet, ud over hvad han har publiceret, meget ofte besiddet Resultater, længe før de er blevet offentliggjort fra anden Side, idet hans usædvanlig store Krav til Formen, der for ham er en meget væsentlig Side af Ind-

holdet, ofte har bevirket betydelige Forsinkelser. Nu vendte B. sig til sit andet Hovedværk, Forklaringen af Grundstoffernes periodiske System, der fremkom 1921, første Gang paa Dansk i »Fysisk Tidsskrift«. Den hidtil gennemførte Teori for Atomets Bygning redegjorde paa fyldestgørende Maade for en meget væsentlig Side af Atomets Opførsel, nemlig dets Deltagelse i Straalingsprocesserne; men Maalet for en Teori for Atomets Bygning og Virken maa være at naa til ogsaa at kunne redegøre for de forskellige Grundstoffers kemiske Forhold. Allerede i 1913-Afhandlingerne havde B. ogsaa taget dette Spørgsmaal op og paapeget vigtige Muligheder, bl. a. opstillet en Antagelse om Brintmolekylets Bygning af to Brintatomer, en Molekylmodel, der dog senere maatte opgives; endvidere havde han dannet sig foreløbige Forestillinger om andre Atomers Bygning. Nu tog B. for Alvor fat paa denne Side af Teorien med det Program at opklare Grundstoffernes periodiske System, d. v. s. naa til Forstaaelse af, hvorledes Elektronbanernes Anordning afhænger af Atomnummeret, og dermed, hvorledes Atomets kemiske Egenskaber afhænger af dets Nummer eller Plads i det periodiske System. Alle Atomets fysiske og kemiske Egenskaber, paa nær Kerneegenskaberne, maa være bestemt af det hele Tal, der angiver dets Nummer, saaledes at Forskellen mellem f. Eks. Ilt og Guld alene er betinget af Forskellen i Tallene 8 og 79. I alt væsentligt lykkedes ogsaa denne Opgave for B. ved at undersøge, hvorledes et normalt, elektrisk neutralt Atom kan dannes, ved at den nøgne Kerne efterhaanden indfanger eller binder de enkelte Elektroner. Han maatte herved naturligvis endnu paa mange Punkter støtte sig til eksperimentelle fysiske og kemiske Kendsgerninger, men lededes i øvrigt stadig af Korrespondensprincippet. Et smukt Biprodukt af dette Arbejde var Opdagelsen af det nye Grundstof Nr. 72, der fik Navnet Hafnium efter Opdagelsesstedet. En fransk Kemiker, Urbain, der var Specialist i de saakaldte sjældne Jordarter, en Gruppe Grundstoffer, som ligner hinanden meget i kemisk Henseende og er overordentlig vanskelige at adskille, mente at have opdaget ogsaa dette Stof ad spektroskopisk Vej som en sjælden Jordart og havde givet det Navnet Celtium. B.s Teori, der forklarede de sjældne Jordarters store indbyrdes Lighed, viste nu, at Nr. 72 ikke kunde høre til disse Stoffer, men maatte ligne Zirkon meget i kemisk Henseende. Han foranledigede da, at den ungarske Kemiker v. Hevesy og Röntgenspektroskopikeren Hollænderen Coster, der arbejdede i B.s Institut, tog den Opgave op at finde Nr. 72 og fastslaa dets Egenskaber. Man maatte vente at finde det sammen med Zirkon i Zirkonmine-

raler, og dets Röntgenspektrum kunde med stor Sikkerhed forudberegnes. Da B. Dec. 1922 modtog Nobelprisen, kunde han i sit Nobelforedrag give en foreløbig Meddelelse om Opdagelsen, som helt bekræftede hans Forudsigelser. Senere vistes det ogsaa i B.s Institut, at det Spektrum, som Urbain havde troet hørte til Stof Nr. 72, i Virkeligheden tilhørte den foregaaende sjældne Jordart, Nr. 71.

1923 var B. indbudt til en Forelæsningsrejse til Amerika, hvor han bl. a. gav Silliman Lectures ved Yale Universitetet. Under dette Ophold lykkedes det ham at opnaa en Bevilling paa 40 000 Dollars af det til Rockefellerfondet knyttede International Education Board til en Udvidelse af Instituttet, der allerede havde vist sig for lille. Efter hans Hjemkomst formaaedes Kbh.s Kommunalbestyrelse, bl. a. ved Professor Harald Høffdings Indflydelse, til at skænke Byggegrund til Udvidelsen, Staten bevilgede derefter den nødvendige Forøgelse af Personale og Annuum, og Carlsbergfondet, som allerede ved Instituttets Opførelse havde givet en betydelig Bevilling til Supplering af Udstyret og støttede B. ved rundelige aarlige Bevillinger, gav et større Bidrag til Udstyrelsen af Tilbygningen. Udvidelsen var fuldført 1925; herved opnaaedes tillige Plads til at overføre Universitetets eksperimentale Fysikundervisning for viderekomne Fysikstuderende til Instituttet, saa at det har samlet hele Universitetets videregaaende Fysikundervisning, bortset fra specielle Kursusarbejder, der naturligt hører hjemme andetsteds. B. har altid lagt megen Vægt paa at have Undervisning knyttet til det videnskabelige Arbejde, hvorved der stadig tilføres Arbejdet frisk Blod.

Angaaende en detaljeret Redegørelse for B.s videnskabelige Virksomhed gennem Elevarbejder, Foredrag og Forelæsninger i Indland og Udland o. s. v. maa henvises til »Fysisk Tidsskrift« 1931, der bringer en fuldstændig Fortegnelse over Arbejderne fra Instituttets første Tiaar (1921—31), omfattende ca. 275 Numre. I disse Aar udvikledes Teorien videre ved Indførelsen af Kvantemekanikken, idet det var blevet klart, at Antagelsen af, at den klassiske Fysik kunde anvendes paa de stationære Baner, maatte opgives. Dette Fremskridt skyldes den tyske Teoretiker Heisenberg, som, efter at Kramers var blevet Professor i Utrecht, blev Assistent og Lektor ved Instituttet, indtil han efter et Par Aars Forløb blev Professor i Leipzig. Derefter overtoges disse Stillinger af den svenske Fysiker O. Klein, indtil han blev Professor i Stockholm. Efter at Lektorstillingen har staaet ubesat nogen Tid, indehaves den nu af en af B.s første danske Elever, Dr. Chr. Møller.

B.s eget Arbejde i de senere Aar har væsentlig beskæftiget sig

med de halvt fysiske, halvt erkendelsesteoretiske Problemer, der havde rejst sig stadig skarpere, efter at det dels var blevet klart, at man over for visse Fænomener maa regne med den ekstreme Kvanteteori, saa at det er et lige saa væsentligt Træk ved Lyset, at det opfører sig som Partikler, som at det viser Bølgeegenskaber, og dels havde vist sig, at Stofpartikler paa den anden Side i visse Tilfælde viser Bølgeegenskaber. Et interessant tidligere Forsøg af B. (sammen med Kramers og Amerikaneren Slater, 1924) paa at løse Vanskelighederne ved at opgive Energisætningen over for de enkelte Atomprocesser, saa at den kun blev en statistisk Sætning, maatte opgives, efter at et særligt hertil udtænkt Forsøg (Bothe og Geiger) havde vist, at Antagelsen ikke stemmede med Virkeligheden. B. viser nu (1928), at Modstriden mellem Bølge- og Partikelopfattelsen kun er tilsyneladende. Bølge teorien beskriver de Muligheder, som et Lyskvant eller en Partikel (f. Eks. en Elektron) kan »vælge imellem«; et enkelt Kvant eller en enkelt Partikel vælger en bestemt af Mulighederne, og Bølge teoriens Love fremkommer da som statistisk Resultat af et stort Antal Kvanters eller Partiklers Opførsel. I nær Forbindelse hermed staar, at over for det enkelte »Individs« (Kvantes eller Partikels) Opførsel svigter den kausale Naturbeskrivelse, idet det principielt ikke er muligt at bestemme Individet saa nøje, at en Forudsigelse af Fremtiden er mulig. Dette hænger sammen med, at enhver Iagttagelse af et af disse Individer kræver et Indgreb i det af samme Størrelsesorden som det, der skal iagttages, hvorved Individets videre Fremtid totalt ændres. F. Eks. maa man til Bestemmelse af en Elektrons Sted sende et Lyskvant mod den, og dette Lyskvant ændrer ved Sammenstødet med Elektronen helt dennes Bevægelse. Jo nøjere man bestemmer »Individets« Sted, des unøjagtigere kender man dets Bevægelsesmængde, og jo nøjere man bestemmer dets Energi, des unøjagtigere kender man Tidspunktet. Disse Størrelser, der hver for sig kan bestemmes saa nøje det skal være, men gensidig udelukker hinandens nøjagtige Bestemmelse, kalder B. komplementære. Over for de almindelige makroskopiske Processer er Usikkerheden uden Betydning, saa at det er muligt med praktisk talt fuld Sikkerhed at forudsige Begivenhedernes Forløb, men over for atomistiske Processer fremkommer en kausal Beskrivelse kun som et statistisk Resultat. Endelig har B. i et Foredrag (Lys og Liv), holdt paa Aabningsmødet for den internationale Lyskongres i Kbh. 1932, anvendt de nye Synspunkter paa Spørgsmaalet om Livets Natur. Man maa her, saavel som i Bevidsthedslivet, vente lignende Grænser for det kausalt forklarlige.

I de senere Aar har B. hvert Foraar samlet en Kreds af Fysikere til en uofficiel Konference, hvor Fysikkens nyeste Fremskridt og mest brændende Problemer er blevet drøftet. Disse Konferencer er et Vidnesbyrd blandt mange om den ejendommelige Førerstilling inden for den teoretiske Fysik, som B. stadig indtager. 1933 foretog B. efter Indbydelse en ny Forelæsningsrejse til Amerika, hvor han tillige repræsenterede Danmark ved Chicagoudstillingens Aabning. Endnu maa nævnes, at B. sammen med H. N. Andersen, H. Høffding og Knud Rasmussen stillede sig i Spidsen for den Landsindsamling, der gav Stødet til Opførelsen af et nyt Nationalmuseum, og han har som Medlem af Radiumfondets Bestyrelse bidraget til at sætte nyt Liv i Radiumsagen her i Landet.

Trods sin forholdsvis unge Alder har B. opnaaet en usædvanlig lang Række af videnskabelige Æresbevisninger; han blev 1917 Medlem af det danske Videnskabernes Selskab, fik 1918 Norsk Guldbergmedaille, blev 1919 Medlem af Fysiografisk Selskab, Lund, og Bataafsch Genootschap, Rotterdam, 1921 af Akademie der Wissenschaften, Göttingen, fik s. A. Hugh-Medaillen fra Royal Society og 1922 Nobelprisen i Fysik, blev s. A. Æresmedlem af Royal Institution og Physical Society, London, og af Literary and Philosophical Society, Manchester, samt Medlem af Academie der Wissenschaften, Berlin, 1923 Medlem af Academia regia scientiarum Neerlandica, Amsterdam, og Videnskabernes Selskab i Oslo, Helsingfors og Uppsala og Æresmedlem af Philosophical Society, Cambridge, og American Physical Society, blev s. A. Dr. sc. h. c. ved Universiteterne i Cambridge og Liverpool, 1924 Æresmedlem af Deutsche Chemische Gesellschaft, Berlin, og Medlem af Academia dei Lincei, Rom, fik s. A. H. C. Ørsted-Medaillen, blev 1925 Medlem af National Academy of Science of the United States of America og Académie des Sciences de l'URSS, Leningrad, Dr. sc. ved Universitetet i Manchester, fik s. A. Columbia-Universitetets Barnard-Medaille og Matteucie-Medaillen fra Rom, blev 1926 Medlem af Royal Society, London, Bayerische Akademie der Wissenschaften og Franklin Institutet, Baltimore, og fik Institutets Franklin-Medaille, blev s. A. Dr. sc. ved Universitetet i Oxford, 1927 Medlem af Royal Society, Edinburgh og Kgl. norske Videnskabernes Selskab, Trondhjem, 1928 af Instituto Lombardo, Milano, 1929 af Vetenskapsakademien, Stockholm, Dr. jur. h. c. ved Universitetet i Edinburgh, Dr. techn. h. c. ved Polyteknisk Lærestanstalt og Dr. phil. h. c. ved Kiels Universitet, fik 1930 Faraday-Medaillen fra Chemical Society, London, og Planck-Medaillen fra Deutsche Physikalische Gesellschaft, fik 1932 Æres-

boligen paa Gl. Carlsberg. — R. 1920. DM. 1931. — Malerier af Jul. Paulsen 1924 og O. Siewert 1926. Bronzerelief af M. Meden 1932 i det danske Studenterhus i Paris.

Universitetsprogr. Nov. 1911. Ill. Tid. 3. Marts 1918. Fysisk Tidsskrift, 1923, S. 2 ff. Sst. 1931, S. 59—64.

H. M. Hansen.

Boie, Jørgen (Georgius Boethius Agricola), d. 1569, Professor, Præst. D. 1. Maj 1569. Fader: Lorents B., den første evangeliske Sognepræst i Vilstrup. (J. B. maa være født før Reformationen). Gift 1553 med Sara Meiger, D. af Provst Johan M. i Rendsborg, d. 1561, Enke efter Provst Vincents Alberti i Tønder, d. 1552.

J. B. blev 1538 immatrikuleret i Wittenberg, hvor han 1540 blev Magister artium. 1540—48 var han Professor i Pædagogik ved Kbh.s Universitet; 1544 blev han Bacc. theol. 1548 kaldte Hans den Ældre ham til sin Hofpræst og Skriftefader med Bolig i Haderslev og desuden til Sognepræst i Faderens Embede Vilstrup. Hertugens Tillid skaffede ham mange specielle Opgaver. 1553—54 var han konst. Sognepræst i Haderslev og Provst for Haderslev Provsti; 1560 blev Provstiet definitivt overdraget ham. 1564 forfattede han det betydningsfulde Værk »Einbericht vnde der kerken jährlichen jnkumpst sambt densulvigen registern düsser Prawesty, Barrezüssel genant.« (Begyndelsen aftrykt efter Originalmanuskriptet i Rigsarkivet i Ny kirkehist. Saml., II, 1860—62, S. 265—82; et andet Eksemplar i Haderslev Provstiarkiv; Begyndelsen blev indført i Kirkernes Regnskabsbøger, efter et Par af disse Aftryk ved O. Kier i Jahrbücher für die Landeskunde der Herzogthümer Schleswig, Holstein und Lauenburg, IV, 1861, S. 94—105). 1566 indviede han Slotskapellet paa Hansborg. Hertugen beskikkede ham ogsaa 1553 til Visitorator paa Nordstrand og for Aaret 1554 tillige i Tønder Provsti; 1556 var han paa Nordstrand sammen med Hertugen, som da udstedte en Kirkeordning for Øen; 1559 var han Medforfatter til en Kirkeordning for Ditmarsken. J. B. var en dygtig Mand, den første indfødte Nordslesviger, som efter Reformationen naaede en højere kirkelig Stilling; man skal næppe lægge Vægt paa de Beskyldninger for Forfængelighed og Gerrighed, som rettedes imod ham af den besynderlige Kapellan i Haderslev Hans Oldendorph. Hans Modersmaal var Dansk, hans Embedsprog for en stor Del Nedertysk.

P. Rohde: Samlinger til Haderslev Amts Beskrivelse, 1773, S. 150 ff. H. F. Rørdam i Ny kirkehist. Saml., I, 1857—59, S. 466; II, 1860—62, S. 265—82; IV, 1867—68, S. 700 f. Kirkehist. Saml., 3. Rk., I, 1874—77, S. 71, 693—703, 705—21, 727—35. Samme: Kbh.s Universitets Historie 1537—1621, I, 1868—69, S. 580—87. L. Vesten i Sønderj. Aarb. 1927, S. 249—60.

Valdemar Ammundsen.

de Bois-Clair, Gaspard Antoine, ca. 1654—1704, Hofpræst, Kunstner. F. ca. 1654 i St. Bonnet le Château i Stiftet Lyon, d. 1704 før 24. April. Gift.

B.-C. indtraadte i Jesuiterordenen og virkede i forskellige gejstlige Stillinger i Frankrig, bl. a. som Præst for Kadetterne i Rochefort, siden for Nonnerne i Notre Dame-Klosteret i Fontenay le Comte. I mange Aar var han plaget af Tvivl om den katolske Religions Sandhed, og under Paaskud af at ville søge Helbredelse for en alvorlig paralytisk Sygdom flygtede han 1688 til Rotterdam, hvor han kom under kalvinsk Paavirkning. Til sidst gik han i Haag over til den reformerte Kirke og opholdt sig derpaa flere Aar i Holland og England. 1690 kom han til Kbh., hvor han især fandt Beskyttelse hos Dronning Charlotte Amalie. Snart blev han stærkt paavirket i luthersk Retning og tænkte paa at konvertere paa ny. Imidlertid søgte den reformerte Menighed at faa ham til at drage bort fra Landet, og da han i sin vaklende Sindsstemning heller ikke kunde bekvemme sig til at gaa over til den lutherske Kirke saa hurtigt, som man fra denne Side ønskede, klagede Biskop Hans Bagger over ham og fik Kongen til at dømme ham til for stedse at rømme Riget. B.-C. var da allerede flygtet, men vendte om, lod sig optage i den danske Statskirke 1693 og vandt i den Grad Kongeparrets Tilgivelse, at han ikke blot fik skænket betydelige Pengegaver, men endog s. A. blev udnævnt til fransk Hofprædikant. Sin religiøse Udvikling har han paa interessant Maade skildret i »Lettre justificative« (1693). Han udgav siden flere andre Skrifter, deriblandt Luthers Katekismus med fransk og tysk Oversættelse (1695) og et Udvalg af Salmer til Brug ved den franske Gudstjeneste i Slotskapellet (1694, 1696). Flere af hans Bøger er delvis at opfatte som indirekte Forsvarsskrifter for Ægtheden af hans Omvendelse. Dette synes ogsaa at have været nødvendigt, thi skønt luthersk-ortodokse Gejstlige som H. Bornemann, H. Wandal og H. G. Masius priste ham i de højeste Toner, var der mange, der stadig betragtede ham med Mistro. Bl. a. forfattede en fransk Kaptajn de Gissey et Smædeskrift mod ham, men Kongen gav ham Oprejsning ved at befale, at dette skulde brændes af Bøddelen paa Gammeltorv 1699. — B.-C. var tillige Kunstner og besad gode Evner som Tegner. Hans gentagne Forandring af Religion paavirkede ogsaa hans Kunst. Saaledes malede han 1696 til Trinitatis Kirke et Billede forestillende Timoteus som en Mand af tre Religioner (jfr. hans Skrift »La Vie de Saint Timothée«, 1695), og som Illustration til et andet Skrift (»Discours évangélique«, 1696) tegnede han en Fremstilling af

Jomfru Marie med en kunstlet Forklaring af, at ogsaa hun havde tilhørt tre Religioner, den jødiske, kalvinske og lutherske. Arbejder af ham findes bl. a. paa Rosenborg. — 1699 holdt B.-C. en siden udgiven fransk Ligprædiken over Christian V. Den er — som hans øvrige Arbejder — affattet i et smukt og elegant Sprog, præget af gallisk Aand, men ogsaa af en iøjnefaldende Forkærlighed for det søgte og allegoriske. Sine sidste Aar synes han at have tilbragt i Glückstadt. Et usikkert Forlydende vil vide, at han til Slut vendte tilbage til Romerkirken.

Erik Pontoppidan: *Annales ecclesiae Danicæ*, IV, 1752, S. 669—73. D. G. Zwergius: *Det Siellandske Clerisie*, 1753, S. 721—26. P. F. Suhm: *Saml. til den danske Hist.*, I, 3. H., 1780, S. 194. Aarsberetn. fra det kgl. Geheimearchiv, VII, 1883, S. 5, 64. Kgl. Kammerregnskaber fra Frederik III.s og Christian V.s Tid, udg. af Emil Marquard, 1918, S. 432, 434, 438, 441, 479, 485, 528.

Bjørn Kornerup.

Boisen, Bojsen, Boysen. Flere Slægter af sønderjysk-frisisk Oprindelse fører dette Patronym som Slægtsnavn. Af disse skal nævnes en frisisk Slægt, der føres tilbage til Raadmand i Højer Andreas Bohsen (d. 1678), hvis Sønsøn Raadmand sst. Hans Boysen (1697—1774) var Fader til Gaardejer, Kniplingshandler Boy Hansen (ca. 1724—90) i Emmerlev; over ham og hans Hustru Geske Marie Outzen (1727—83) rejstes 1909 et Mindesmærke i Emmerlev. Blandt deres elleve Børn var nedenn. Biskop Peter Outzen Boisen (1762—1831), der i første Ægteskab havde Sønnen nedenn. Pastor Boie Frederik Outzen Boisen (1793—1876), i andet Ægteskab med Anna Nannestad tre Døtre og seks Sønner, blandt hvilke de nedenn. Brødre Pastor Lars Nannestad Boisen (1803—75), Præsten Carl Christian Boisen (1804—66), Præsten Frederik (Frits) Engelhardt Boisen (1808—82) og Asylbestyrer Peter Outzen Boisen (1815—62). Af disse var Pastor Lars Nannestad Boisen Fader til Valgmenighedspræst i Kerteminde Poul Boisen (1845—1920) og Pastor Frederik (Frits) Engelhardt Boisen Fader til de nedenn. Søkende, Kvindesagspolitikeren Jutta Kunigunde Bojsen-Møller (1837—1927), Seminarieførstander Lars Peter Bojsen (1838—1922), Politikeren Frederik Engelhardt Bojsen (1841—1926) og Journalisten Emil Theodor Clausen Bojsen (1854—98).

En anden sønderjysk Familie Boysen nedstammer fra Jes Thomsen i Kollund, der 3. Jan. 1488 fik Vaabenbrev af Kong Hans.

N. A. Jensen: *Godt Mod*, 1910, S. 61, 149 og 155 f. Paul Hennings: *Die Familie Boysen aus Collund i Der deutsche Herold*, XXXVIII, 1907, S. 60 f.

Albert Fabritius.

Boisen, Boie Frederik Outzen, 1793—1876, Præst. F. 20. Okt. 1793 i Vesterborg, d. 13. Maj 1876 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Biskop P. O. B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 16. April 1819 i Vesterborg med Christiane Hansine Møller, f. 26. Okt. 1795 paa Skelstofte, d. 26. Nov. 1886 paa Frbg., D. af Kammerraad, Godsinspektør Christian Ditlev M. (ca. 1754—1823) og Dorthe Hincheldey (1763—1816).

B. blev Student 1813 fra Nykøbing F., cand. theol. 1817, Vicepastor hos Faderen i Vesterborg og Lærer ved Seminariet 1818, Sognepræst i Saksøbing 1825, tillige Provst for Musse og Fuglse Herreder 1829. 1836 forflyttedes han til Søllerød, og 1840 blev han Provst for Smørum og Sokkelund Herreder, s. A. Medlem af Kommissionen til Bedømmelse af Mynsters Udkast til et Ritual og en Alterbog. Han blev 1842 valgt til Medlem af Amtsraadet og stillede sig 1848 uden Held til den grundlovgivende Rigsdag i Lyngbykredsen. 1852 blev han kaldet til Sognepræst i Gentofte, hvor hans Dygtighed og Energi paa forskellig Maade gjorde sig gældende, bl. a. i Koleraaaret. Særlig arbejdede han for Skolevæsenets Fremgang; han var en flittig Visitator og vandt i høj Grad Lærernes Tillid. 1852—63 var han Formand i Sogneforstanderskabet, en Stilling, som han ved sin Myndighed og Indsigt var særlig skikket til. For egne Midler opførte han i Gentofte et Børneasyl, til hvilket han skænkede 8000 Rdl. Da han 1868 holdt sit 50 Aars Jubilæum som Præst, blev der af Menigheden givet mange Beviser paa, hvor skattet han var. Beboerne skænkede ham 700 Rdl., hvoraf der oprettedes et Legat for trængende Konfirmander. Da kort efter en mange Aar gammel Forsyndelse kom for Dagen, maatte han 1872 søge sin Afsked, som han fik uden Pension. — Rang med Bisper 1867. — R. 1842. DM. 1864. K.² 1868. — Malerier af C. A. Kølle 1855 (i Asylet i Gentofte) og H. Olrik 1874. Litografi efter Tegning af Kølle 1860.

S. Elvius: Danmarks Præstehist. 1869—84, 1885—87, S. 146 f. Gjentofte Kirkesogns, dets Kirkes og Præsters Historie, 1928, S. 38, 56, 139—45, 180 f.

L. Koch (Hans Koch).*

Boisen, Carl Christian, 1804—66, Præst. F. 27. Aug. 1804 i Vesterborg, d. 8. Febr. 1866 i Ribe, begr. sst. Forældre: Biskop P. O. B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 3. Juni 1831 i Nykøbing F. med Thora Mathea Jensine Schiøring, f. 15. Juni 1806 sst., d. 16. Dec. 1891 i Nørre Sundby, D. af Købmand Eskild Gregers S. (ca. 1752—1816) og Charlotte Reinholdine Sophia Bentzon (1784—1842).

B. gik i Nykøbing Latinskole et Aar og blev derefter privat dimitteret af sin Fader 1821. Efter 1826 at have taget teologisk Embedseksamen blev han 1827 konst. Lærer ved Vesterborg Skolelærerseminarium, og da han havde virket som saadan i et Aar, foretog han med kongelig Understøttelse en Udenlandsrejse paa halvandet Aar. Han opholdt sig især i Paris og Berlin, hvor han syslede med historiske Studier. Efter sin Hjemkomst blev han 1830 Sognepræst for Nebbelunde og Sæddinge, og her udgav han sammen med sin ældre Broder, L. N. B. (s. d.), »Christelig Samler«, et Tidsskrift til opbyggelig Underholdning for Kristne af alle Stænder (I—V, 1836—42). I sine Studenteraar havde han sluttet sig til H. N. Clausen, men efterhaanden brød han helt med Rationalismen. Efter at han under et Ophold i Kbh. 1835 havde hørt Grundtvig prædike i Frederiks Kirke, gjorde han et Besøg hos ham, som varede til langt ud paa Aftenen. Da han kom hjem til sin Præstegaard, skrev han en lille Bog »Om Betydningen af den christelige Kirkes Bekjendelse«, i hvilken han, med en Del Uklarhed, fremsatte Grundtvigs Opfattelse af Trosordet, og dette Standpunkt fastholdt han siden, om end ikke uden Vaklen. 1842 blev han Præst ved Tugthuset paa Christianshavn, og 1844 blev han Præst i Vonsbæk i Haderslev Provsti. Det var hans Yndlingsplan at faa oprettet et dansk Seminarium i Vonsbæk, og Christian VIII., der havde megen Tillid til ham, var villig til at understøtte ham til Udførelsen af denne Plan. Men saa kom Tronskiftet og Krigen, og i Maj 1848 blev han afsat af den provisoriske Regering. Efter sin Afsættelse gjorde han en Tid Tjeneste som Feltpræst og Feltprovst, men 1850 tiltraadte han atter sit Embede i Vonsbæk. Sidst i dette Aar blev han forflyttet til Fredericia som Præst ved St. Michaelis Kirke, og derfra kom han 1860 til Ribe som Stiftsprovst og Sognepræst ved Domkirken. Han skrev en Del Artikler i »Dansk Kirketidende« o. a. Blade. — R. 1846. — Litografi af C. Simonsen efter Daguerreotypi.

Budstikken 15. April 1866. N. A. Jensen: Godt Mod, 1910.

Fr. Nielsen (A. J. Rud).*

Boisen, Frederik (Frits) Engelhardt, 1808—82, Præst. F. 11. Febr. 1808 i Vesterborg, d. 17. Sept. 1882 paa Frbg., begr. i Stege. Broder til Carl Chr. B. (s. d.). Gift 12. Nov. 1834 paa Frbg. med Eline Birgitte Heramb, f. 27. Juli 1813 i Kongsberg, d. 27. Maj 1871 i Stege, D. af Major, Overmagasinbestyrer ved Sølvbjergværket i Kongsberg, Justitsraad Lars Guldbbrandsen H. (1775—1822) og Ursula Christiane Grønlund (1789—1831).

Til sit 15. Aar blev B. undervist i Hjemmet af sin Fader og sin Halvbroder Boie B. (s. d.). 1823 kom han i Nykøbing Skole, hvor Adjunkt H. J. Blicher og den ældre Broder, ogsaa Lærer ved Skolen, L. N. B. (s. d.), fik megen og god Indflydelse paa ham, og derfra blev han dimitteret 1825. I sin Studentertid havde han, som flere af hans Brødre, et venligt Hjem i Stiftsprovst H. G. Clausens Hus. Han tog teologisk Embedseksamen 1830. Derpaa opholdt han sig i Vesterborg hos Faderen, men efter dennes Død (1831) flyttede han igen til Kbh. med sine to yngre Brødre. Han blev Lærer ved Borgerdydskolen paa Christianshavn og boede i Hus med J. C. Lindberg. Under Studiet af den tyske Teolog Tholuck ændredes lidt efter lidt hans religiøse Grundanskuelse, der var uddannet under Paavirkning af Faderens og det københavnske Hjems Rationalisme. Han blev en stadig Tilhører ved Grundtvigs Prædikener i Frederiks Kirke, og han omgikkes meget med Søren Kierkegaard og hans Broder Peter, den senere Biskop, der var forlovet med en af B.s Søstre. 1834 blev B. Kateket og Førstelærer i Store Hedinge. Han kom snart i Ry for sin Veltalenhed, som baade V. Birkedal og Otto Møller har skildret som mærkelig betagende, skønt han i sin Ungdom led under generende Forlegenhed og Stammen, naar han skulde tale, saa hans Fader maatte trøste og opmuntre ham. 1837 kaldte Grevinde Holstein, Grev F. A. Holsteins Enke, ham til Skørpinge. Han var blandt de sjællandske Præster, Grundtvig, Lindberg m. fl., som androg om Sognebaandets Løsning. Skørpinge laa i den stærkt vakte Egn i Sjælland, og da B. kom dertil, sluttede han sig straks til Forsamlingsfolkene i dette saakaldte »hellige Land«. Hans Præstegaard blev et af Samlingsstederne for de vakte, og B. var en Stund helt revet med af den stærkt pietistisk farvede Bevægelse, der dengang havde sin Blomstringstid. Efter et Besøg hos Grundtvig 1845 fik han imidlertid Øjet op for Skævhederne ved Forsamlingslivet, og han slog da »nogle forfærdelige Dommedagsslag imod det udvortes Væsen«. N. A. optraadte han første Gang som folkelig Taler ved en Fest i Næstved til Minde om Pestalozzi, og i det Danske Samfund, som ved den Lejlighed blev dannet, holdt han senere jævnlig Foredrag om folkelige Emner. Men fra det Øjeblik vendte de vakte Lægfolk sig fra den før forgudede Præst, og de fældede haarde Domme over ham, som om han var faldet fra den første Kærlighed. Selv følte han sig dog »frigjort fra Trældom under Loven og glad ved Friheden under Naaden«, og siden sluttede han sig fastere til Grundtvig og hans Kreds.

Ved Valget til den grundlovgivende Rigsforsamling stillede B. sig i Korsør imod daværende Mag. A. Steen og blev valgt, skønt

Bondevennerne, til hvem B. ellers sluttede sig, støttede Steen. 1849 valgtes han til Folketinget i Skelskør, men da han 1850 blev kaldet til Præst i Vilstrup ved Haderslev, nedlagde han sit Mandat. Hans Kærlighed til Menigmand havde paa Rigsdagen bragt ham til at søge sin Plads i Bøndernes Midte, men han havde ikke synderlig Indflydelse og talte kun sjælden. I Vilstrup kastede han sig med stor Iver over alle Sider af Præstegerningen; men han havde store Vanskeligheder at kæmpe med. Den herrnhutiske Paavirkning fra Christiansfeld, Pietismen hos Nabopræsterne og den gængse Overvurdering af det tyske Aandslivs Fortrinlighed skaffede ham mange bitre Timer, og han følte sig i flere Henseender skuffet med Hensyn til det forventede Udbytte af sit Arbejde. Da han var et Stemningsmenneske, skiftede store Forhaabninger med Fortvivlelse, Syndenød med Troens Glæde, og ofte var han forsagt indtil Haabløshed. I Vilstrup begyndte han (1852) Udgivelsen af »Budstikken«, et Folkeskrift til Oplysning og Opbyggelse, som blev ham et Udløb for hans Sjæls Tanker. De fleste Artikler i dette Fjortendagsskrift skrev han selv, og som Aarene gik, sporedes det ikke sjælden, at »Koen kunde være sen til at give Mælk«. Men hans »Budstikke« kom vidt om og var til Gavn og Glæde for mange paa begge Sider af Kongeaaen.

1859 blev han Sognepræst i Stege; til en Afskedsfest for ham i Haderslev skrev daværende Konrektor Lembcke Sagen: »Vort Modersmaal er dejligt«. B. kom til Stege med store Forhaabninger om at kunne udrette mere, fordi han nu kun skulde virke blandt *danske* Mænd og Kvinder. Men der ventede ham nye Kampe. Medens i Sønderjylland, næst Kristendommen, den danske Sag havde staaet i første Række for ham, traadte i Stege Politikken i Forgrunden, og han, den gamle Bondeven, følte sig i stærk Mod-sætning til sine nationalliberale Omgivelser. Med ungdommelig Lidenskab og fast Tro paa Venstres Ret kastede han sig ind i de politiske Stridigheder, og Bølgerne gik ofte saa højt, at Præsten syntes at tabe, naar Politikeren vandt. 1866 blev han valgt til Medlem af Landstinget for 3. Kreds og udtalte sig bestemt imod den foreslaaede Forfatningsforandring.

Det var dog langt fra, at han over Politikken glemte sin Præstegerning. Ogsaa i Stege holdt han med stor Iver Forsamlinger, og om end hans Vidnesbyrd nu klang anderledes, end da han i sin Ungdom talte i »det hellige Land«, var Grundtonen den samme. Da Valgmenighedskirken i Ryslinge indviedes 1866, var B. den første, der talte fra dens Prædikestol. Fra Stege gjorde han jævnlig store Prædikerejser til forskellige Egne af Danmark og til Norge, og selv de, der hverken var kirkelig eller politisk enige med ham,

havde ondt ved at unddrage sig Virkningerne af hans forunderlig smeltende Veltalenhed. I de sidste Aar havde disse Rejser ofte det Formaal at indsamle Bidrag til Løventhals Mission, som i B. havde en varm Ven. I Begyndelsen af 1879 blev han ramt af et Slagtilfælde, maatte om Efteraaret s. A. standse Udgivelsen af »Budstikken« og 1881 tage sin Afsked. — Mindesten i Rødkilde med Relief af C. Rohl Smith og i Halkevad Mindelund ved Skørpinge 1918. — Maleri af H. Olrik 1876 paa Rødkilde. Portrætteret paa Constantin-Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (1860—64) paa Fr.borg. Maleri af Helene Gløersen efter Constantin-Hansen i Rigsdagen. Marmorbuste af C. C. E. Hartmann 1873. Litografi 1888 og Træsnit 1883 efter Olriks Maleri. Litografi 1851 efter Tegning af Vermehren.

P. Bojsen: Budstikkens Udgiver, Præsten Fr. E. B.s Liv og Levned, 1883. V. Birkedal: Frits Boisen, en Ven, skildret af en Ven, 1884, og Personlige Oplevelser, I, 1890. F. Fenger: Det sydvestsjællandske Broderkonvent, 1890. N. A. Jensen: Godt Mod, 1910. Jutta Bojsen-Møller: Træk fra et langt Liv, 1924. Rich. Petersen: Erindringer, 1904. Grundtvigske Hjem i det 19. Aarh., III, 1931, S. 89—108.

Fr. Nielsen (A. J. Rud).*

Boisen, Lars Nannestad, 1803—75, Præst. F. 8. Febr. 1803 i Vesterborg, d. 22. April 1875 sst., begr. sst. Broder til C. C. og F. E. B. (s. d.). Gift 1° 24. Juni 1829 i Vesterborg med Beate Caroline Petrine Adelaide Schiern, f. 21. Juli 1801 i Slesvig, d. 20. April 1839 i Vesterborg, D. af Overkrigskommissær Bernt S. (1744—1805) og Frederikke Christiane Meier (1766—1817). 2° 28. Jan. 1842 i Kbh. (Vartov) med Marthe (Mathilde) Frederikke Rützou, f. Ipsen (gift 1° 1833 med Sognepræst i Assens og Klakring Poul R., 1799—1838), f. 14. April 1810 i Kbh. (Fødsst.), d. 17. Jan. 1886 i Kbh. (Johs.), D. af Grosserer Mogens I. (ca. 1776—1842) og Ane Catharina Hansen (ca. 1787—1853).

Til sit 14. Aar blev B. undervist i Hjemmet af sin Fader, men 1817 kom han i Nykøbing Skole, og derfra afgik han til Universitetet 1819. I Kbh. havde han, som hans Brødre, et Hjem i Stiftsprovst H. G. Clausens Hus. 1824 tog han teologisk Embeds-eksamen, og kort efter blev han konst. Adjunkt ved Nykøbing Skole. I Efteraaret 1825 opgav han dette Embede for, til Dels med offentlig Understøttelse, at foretage en Studierejse til Udlandet. Han opholdt sig omtrent et Aar i Halle for at studere Hebraisk under Gesenius, Syrisk og Arabisk under Rödiger. Derpaa lagde han Vejen om ad Sydtyskland og Schweiz, og i Vinteren 1826—27 boede han i Bonn for under Freitag's Vejledning at

komme dybere ind i Studiet af det arabiske Sprog, og samtidig studerede han Sanskrit under A. W. Schlegel og Lassen. I Bonn traf han ogsaa sammen med en af Ophavsmændene til den anglo-katolske Bevægelse, den senere saa navnkundige E. B. Pusey, og dennes alvorlige, pietistiske Fromhed gjorde et dybt Indtryk paa B. Skønt han efter Mødet med ham slog alle Tanker om en Professorstilling af Hovedet og kun nærrede Ønske om at blive Præst, fuldendte han dog sin Rejse og gik til Paris, hvor han fortsatte sine Sanskritstudier under Chezys Vejledning og lagde sig efter Persisk under Silvestre de Sacys Ledelse. Efter at være vendt hjem 1827 udarbejdede han en Afhandling om et Emne af den arabiske Litteratur, og ved den vandt han Magistergraden. 1829 blev han Præst i Assens og Klakring, og 1831 blev han af Grev Reventlow kaldet til at være sin Faders Efterfølger som Præst i Vesterborg og Birket, hvor han forblev til sin Død. S. A. udgav han en »Kortfattet arabisk Grammatik«. Skønt han ogsaa senere gjorde sine østerlandske Studier frugtbringende, dels ved Oversættelser fra Arabisk, Persisk og Sanskrit, dels ved Udgivelsen af en udførlig, paa omfattende Studier grundet, Fremstilling af Israels Historie (I—V, 1847—63), var Præstegerningen dog Hovedsagen for ham. I Aarene 1833—34 var han traadt i personligt Forhold til Grundtvig, og siden den Tid sluttede han sig i teologisk og kirkelig, men ikke i politisk Henseende til denne. Sammen med sin Broder C. C. B. (s. d.) udgav han i flere Aar »Christelig Samler«, og af og til tog han ved Bladartikler og Smaaskrifter Del i den kirkelige Forhandling. Han var ogsaa meget musikalsk begavet, og flere Kompositioner udgik fra hans Haand. Den bedst kendte er vel hans Melodi til Grundtvigs Salme »At sige Verden ret Farvel«. — Maleri i Vesterborg K. Træsnit af F. Hendriksen 1883.

Budstikken 1. og 15. Juli 1875. N. A. Jensen: Godt Mod, 1910.

Fr. Nielsen (A. J. Rud).*

Boisen, Peter Outzen, 1762—1831, Biskop. F. 16. Nov. 1762 i Emmerlev, d. 10. Maj 1831 i Vesterborg, begr. sst. Forældre: Gaardejer, Kniplingshandler Boy Hansen (ca. 1724—90) og Geske Marie Outzen (1727—83). Gift 1° 1788 med Anna Wiinholt, f. Hansen, f. ca. 1743, begr. 2. April 1798 i Vesterborg (gift 1° 1772 med Sognepræst i Vesterborg Christian Ditlev Clausen W., 1747—87). 2° 11. Okt. 1799 med Anna (Nanna) Nannestad, f. 7. Maj 1775 i Odense, d. 11. Maj 1853 i Vesterborg, D. af Sognepræst, Professor, Dr. theol. Nicolaj Engelhart N. (s. d.) og Hustru.

Gennem sin Moder modtog B. Indtryk af en stærk kristelig Tro. Da Hjemmet forarmedes, fik han sin Skoleuddannelse hos Præsten i Tinglev, Ulrik Anton Pedersen, og blev Student 1782 fra Kiel. Her tog Prokansler J. A. Cramer (s. d.) sig varmt af ham og optændte »den varmeste Gavnelyst« i hans Sjæl. Af Cramers Personlighed og Idérigdom blev B. bestemt for Livet, og følte sig »stedse omsvævet af Cramers Aand«. 1786 tog han teologisk Embedseksamen paa Gottorp og 1787 samme Eksamen i Kbh. for at opnaa Embede i Kongeriget. 1787 blev han efter Cramers Anbefaling til Grev Chr. D. Reventlow paa Christianssæde Sognepræst for Vesterborg og Birket. Her faldt hans Livsgjerning i 44 Aar som Præst, Seminarieforstander og Biskop. Grev Reventlow var en af Oplysningstidens store patriarkalske Godsejere, der tog Initiativet til at forbedre Bøndernes Livsvilkaar baade socialt og kulturelt, i sidstnævnte Henseende frem for alt gennem Skolevæsenets Forbedring. Takket være de to Mænds Samarbejde og det Forbillede, de havde i Grev Joh. Ludv. Reventlows Reform paa Brahetrolleborg, hvor der var aabnet et Seminarium 1795, tog Skolevæsenet i Vesterborg et stort Opsving. Men baade de nye Skoler og Fag forudsatte en forbedret Læreruddannelse. Da hverken Seminariet paa Blaagaard, aabnet 1791, eller det paa Brahetrolleborg svarede til Forventningerne, indrettede B. et Seminarium i sin Præstegaard 1802, hvad der blev et Forbillede til Efterfølgelse for mange skoleinteresserede Præster. B.s Ideal var, at Læreren skulde opdrages til at blive en fornuftig Bonde blandt Bønder. Seminariets Arbejdsplan med et treaarigt Kursus blev stadfæstet 1801. B. vilde med sin Undervisning paavirke baade Følelse og Forstand. Hans Seminarium var en Højskole i det 18. Aarh.s Stil, hvor Foredrag med Emner fra Menneskelivet i Fortid og Nutid havde Førstepladsen. Derfor opponerede han det længst mulige mod den indbyrdes Undervisning efter den Bell-Lancaster'ske Metode som en aandløs Mekanik. Til Seminarievirkomheden var han saa nært knyttet, at da han 1805 fik Bispestolen i Akershus tilbudt, bad han sig fri for Forfremmelsen. Til Gengæld blev han s. A. udnævnt til Biskop i Lolland-Falsters Stift med Tilladelse til at blive boende i Vesterborg. Som Præst forkyndte han med Mund og Pen en oplyst og gavnelysten Kristendom. I Hyrdebrevet af 1817, hvortil Fr. Münter havde givet Udkastet, fik B. mildnet nogle af de mod Seminaristerne udfordrende Udtryk. Den kosmiske Livsfølelse, der prægede hans Optimisme og Filantropi, reddede ham fra den flove Rationalisme og gav ham til Forskel fra de fleste Oplysningspræster af Gennem-

snittet Mulighed for at forstaa det nye Aarhundredes romantiske Fortolkning af Tilværelsen, den, der for saa mange af hans samtidige kun stod som en taaget og farlig »Mystik«. Men hans »Plan til Forbedring ved den offentlige Gudsdyrkelse« (1806) var en Anakronisme. J. G. C. Adler og Chr. Bastholm havde tyve Aar tidligere gjort lignende Forsøg paa at stimulere Kirkebesøget ved at gøre Gudstjenesten »folkelig« i Sproget og rørende i Emnevalget. Ingen uforstaaelige orientalske Talemaader maatte formørke Begreberne. B.s Forslag var affattet i samme Aand, om end mere plat sentimentalt. Saa forskellige Mænd som den af Kant paavirkede Rationalist H. G. Clausen, den humanistisk følende Præst J. P. Mynster og Grundtvig, der var i sin romantisk gærende Periode paa Langeland, aflivede ved deres Kritik B.s Forslag. Baade som Skoleleder og som Præst bidrog B. til at dæmme op mod den kirkefjendtlige og krasse Materialisme i det 18. Aarh.s Slutning. Fra B.s Haand foreligger baade opbyggelige og kateketiske Skrifter (Andagtsbog, 1820, Praktisk Religions-Underviisning, 1796, og Kateketik, 1803). — Marmorepitafium i Vesterborg K. — Maleri af C. A. Jensen i Familieeje 1823, Gentagelse 1833 paa Fr.borg og Kopi af ukendt i Vesterborg K. Stik af N. Nissen 1798. Lito-grafi af Kaufmann efter C. A. Jensen 1835.

L. N. Fallesen: Theol. Maanedsskrift 1805, II, S. 343—46 (Bispevielse 18. Aug. 1805). Egeria, 1804, S. 423—32. P. Boisen: Budstikkens Udgiver. Præsten F. E. B.s Liv og Levnet, 1883. Rasmus Sørensen: Mit Levnedsløb, 1847, S. 77 f. N. A. Jensen: Godt Mod. Sønderjydske Studie fra svundne Dage, 1910, S. 131—43. Hjem og Skole, 1914, S. 297—313, 329—51. L. Koch: Den danske Kirkes Historie 1801—17, 1879—80, S. 42 f. Joakim Larsen: Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1784—1818, 1893, S. 202 ff. Daniel Thrap: Bidrag til den norske Kirkes Historie i 19. Aarh., 1884, S. 124. Reformationsjubilæet 1817, Aktstykker udg. af Alexander Rasmussen, 1917, S. 14, 69. Kirkehist. Saml., 4. Rk., V, 1897—99, S. 180—93. En dansk Statsmands Hjem omkring Aar 1800 v. Chr. B. Reventlow, I, 1902, S. 153; II, 1903, S. 28, 64. J. P. Mynster: Meddelelser om mit Levnet, 1854, S. 163 f. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlow'ske Familie-kreds, 1895—1932, se Registret i X, 1932, S. 89. Hjem og Skole, 1914.

Michael Neiiendam.

Boisen, Peter Outzen, 1815—62, Præst, Asylbestyrer. F. 22. Juni 1815 i Vesterborg, d. 21. Aug. 1862 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Broder til C. C., F. E. og L. N. B. (s. d.). Gift 29. Okt. 1847 i Kbh. (Vartov) med Meta Cathrine Marie Bang Grundtvig, f. 24. Maj 1827 i Kbh. (Frels.), d. 24. Aug. 1887 paa Grevsen ved Kristiania, D. af Præsten N. F. S. G. (s. d.) og 1. Hustru.

B. blev Student 1834 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn og to Aar efter Lærer ved den senere Dronning Caroline Amalies Asyl; 1841, da han tog teologisk Attestats, blev han tillige Lærer ved Dronningens Asylskole, og til disse Stiftelser, hvis Opgave var, især ved bibelsk og fædrelandsk Fortælling og Sang, at danne gode og glade Mennesker, var han knyttet hele sit følgende Liv, fra 1851 som deres Bestyrer. Siden 1848 forestod han Enkedronning Caroline Amalies Uddeling af milde Gaver. Fra sin Ungdom af saa han med Beundring og Kærlighed op til N. F. S. Grundtvig, og 1854 blev han hans Kapellan ved Vartov. B. var Børnenes og de fattiges Præst, og han holdt i mange Aar Søndagsskole i Kbh., efter at denne Virksomhed, støttet af Prinsesse Caroline Amalies levende Interesse for Sagen, midt i 30'erne først var begyndt af de teologiske Kandidater Gustav Schaarup, Peter Rørdam og J. H. Paulli. For det navnlig i 40'erne blomstrende Danske Samfund var B. — ikke mindst ved sin Sang — i en Række Aar en Hovedstøtte, og da den første slesvigske Krig saa mægtig greb og løftede Sindene, bragte hans levende Fædrelandsfølelse ham til at samle og udgive »Nye og gamle Viser af og for danske Folk« (1849, 9. Udg. 1870), der vandt vid Udbredelse, og senere »Hundrede Melodier« til Visebogen (1852, sammen med Chr. Bull). Ogsaa de af ham samlede »Bibelske og kirkehistoriske Psalmer og Sange for Skolen« (1853) modtoges med Bifald. — Tegning af P. C. Skovgaard 1846. Litografi af Ad. Lønborg efter Fotografi 1862.

F. E. Boisen: Mindeblade over P. O. B., 1862. Minder fra gamle grundtvigske Hjem, IV, 1924, S. 66—87.

H. F. Rørdam (A. J. Rud)*.

Boisset, se Boysset.

Boje, Andreas Frederik, f. 1882, Sekretær i Forening for social Oplysning. F. 27. Maj 1882 i Aarby. Forældre: Sognepræst Andreas Frederik B. (1841—1921) og Marie Sophie Mathilde Scharling (f. 1848). Gift 18. Marts 1910 paa Frbg. (Lucas) med Maja Paludan, f. 31. Marts 1884 i Kbh. (Fødsst.), D. af Forpagter Hans Ebbe Georg P., Hesselbjerggaard, senere Hellingegaard (1857—90) og Emmy Elise Cathrine Goos (1856—1927).

B. blev Student 1900 fra Metropolitanskolen, cand. theol. 1907; han ønskede ikke at gaa ind i Præstegerning, men var levende interesseret i sociale og pædagogiske Spørgsmaal og var 1907—08 ansat under Kristelig Forening til Børns Redning, 1909—15 under Kbh.s Magistrats 3. Afdeling (Forsørgelsesvæsenet). 1913 blev han Sekretær for Det sociale Sekretariat, der senere er gaaet op i Dansk Forening for social Oplysning. Han er Formand for Fælles-

raadet for Folkeopdragelse, der stiftedes 1925 som en Sammenlutning af Institutioner og Enkeltpersoner, hvis Interesse og Arbejdskraft helt eller delvis er viet Folkeopdragelse. 1925—29 var han Medlem af Bestyrelsen for Kbh.s Kommunes Hjælpkasse, og han har flere Gange været Kandidat for det radikale Venstre ved Folketingsvalg i Kbh. — B. har udfoldet en ikke ringe litterær Virksomhed. Fra 1920 har han saaledes været Medredaktør af og skrevet mange Artikler i »Børnesagens Tidende«, der er Organ for dansk Børneforsorg og tilstilles samtlige Værgeraad. I »Vort Børne- og Ungdomsværn«, der udkom 1931, har han gjort Rede for gældende Ret paa dette Omraade og belyst forskellige af de i »Socialreformen« foreslaede Ændringer. Endvidere er han fra 1913 Redaktør af »Samfundets Krav« og har skrevet »Det tyske Socialdemokrati før og under Verdenskrigen« (1916) og »Politisk Nyorientering« (1918). Han er Medforfatter af forskellige Værker af socialt og oplysende Indhold, herunder navnlig »Det danske Samfund« (1924), »Den danske Stat« (1929) samt »Dansk Folkeopdragelse« (1929, tysk og engelsk Udg. 1931). — Kultegning af Viggo Olsen 1928.

Oluf J. Skjerbæk.

Bojesen, Officers- og Embedsmandsslægt, der føres tilbage til Boy Boysen i Jerpstedt (f. ca. 1630, d. efter 1701), hvis Sønnesøn Bo (Boy) Boysen (ca. 1698—1764) var Borgmester i Nyborg. Dennes Søn Byfoged sst. Søren B. (1730—98) var Fader til Lægen Boe B. (1769—1822) — hvis Søn Skibsfører Ernst Frederik B. (1800—35) var gift med nedenn. Forfatterinde Maria Christine B. (1807—98) — og Distriktslæge i Middelfart Andreas Christian Bruun B. (1773—1842), hvis Sønnesøn nedenn. Boghandler Ernst Severin Jens B. (1849—1925) var Fader til de nedenn. Sølvsmed Kay B. (f. 1886) og Maleren Oscar Rønsholdt B. (1879—1930). Andre af Byfogdens Sønner var Postdirektør Rasmus Bruun B. (1774—1840) — hvis Søn var nedenn. Filolog Ernst Frederik Christian B. (1803—64) — og Sognepræst til Lindelse Magnus Ernst B. (1776—1842), hvis Sønnesøn er nedenn. Maler Robert Peel B. (1841—76). — Slægten søges knyttet til den i Slægtartiklen Boisen nævnte sønderjyske Familie Boysen.

Magnus B.: Slægttavle over Slægten B., 1911.

Albert Fabritius.

Bojesen, Ernst Frederik Christian, 1803—64, Filolog og Skolemand. F. 21. Marts 1803 i Kbh. (Petri), d. 16. Dec. 1864 i Menton, begr. paa Frbg. Forældre: Fuldmægtig, senere Postdirektør Rasmus Bruun B. (1774—1840, gift 2° 1826 med Jacobine Lovise B.,

1800—48) og Antoinette Brigitte Gianelli (1772—1823). Gift 12. Juni 1832 i Kbh. (Helligg.) med Frederikke Lovise Brenøe, f. 18. Marts 1810 i Kbh. (Garn.), d. 26. Juli 1884 sst. (Johs.), Søster til kgl. Skuespillerinde Anna Nielsen (s. d.).

B. blev Student 1820 fra Borgerdydskolen i Kbh., hvis Rektor Michael Nielsen han kom til at sætte stor Pris paa, og begyndte allerede 1821 at give Undervisning i de klassiske Sprog ved denne Skole, hvor han snart efter tillige blev Inspektør. Han tog teologisk Eksamen 1824 og dyrkede samtidig Musik under Vejledning af Kuhlau. Han deltog meget i Studenterlivet og færdedes i kunstneriske Kredse, navnlig i den, der samlede sig om Fru Anna Wexschall, senere Nielsen, hvis Søster blev hans Hustru. Han tænkte en Tid paa at søge Præstekald, holdt Dimisprædiken 1830 og tog den kateketiske Prøve, men foretrak dog at blive ved Skolevirksomheden. Han tog da Magistergraden 1833 med Afhandlingen »De harmonica scientia Graecorum, pars I« og Doktorgraden 1836 med Afhandlingen »De problematis Aristotelis«. I dem begge fik han Lejlighed til at lægge ikke alene sine filologiske Kundskaber, men ogsaa sin Kyndighed i Musikken for Dagen. Begge Arbejder vandt stor Anerkendelse, bl. a. hos den fremragende tyske Filolog August Boeckh. Hans Studier over Aristoteles bragte ham ogsaa i Forbindelse med Poul Møller og med Madvig, af hvilke navnlig den sidstnævnte satte ham meget højt. I Længden følte han sig dog ikke tilfredsstillet ved sin Virksomhed ved Borgerdydskolen, dels af økonomiske Grunde, dels fordi der i Kbh. rejste sig en stadig voksende Misstemning mod Skolen og dens Leder. Han lod sig da 1840 udnævne til Lektor i Græsk ved Sorø Akademi: i samme Fag overtog han tillige Undervisningen ved den til Akademiet knyttede Latinskole. 1843 blev han konstitueret som Rektor ved Skolen; fast Ansættelse fik han 1847, og da Akademiet blev nedlagt 1849, og Skolen samtidig udvidet, vedblev han at lede baade Skolen og Opdragelsesanstalten indtil 1863, da han paa Grund af sit svigtende Helbred ombyttede sit Embede med den mindre besværlige Stilling som Rektor i Roskilde. Her kom han dog kun til at virke et Aar; forgæves søgte han Helbredelse for sin Sygdom ved en Rejse til Syden, hvor Døden indhentede ham. — B. var en fin og højt dannet Personlighed, munter og livlig af Naturen; som Lærer udmærkede han sig ved Korthed, Klarhed og Bestemthed; som Skoleleder var han streng og maaske lovlig tilbøjelig til at holde sine Disciple paa Afstand. Han var en dygtig Filolog, men Skolevirksomheden levnedede ham ikke megen Tid til selvstændige Studier. Hans videnskabelige Arbejder

udmærker sig dog ved Grundighed og Klarhed; Medlem af Videnskaberne Selskab blev han 1847. Til Undervisningsbrug var bestemt hans Udgave af Sallusts Catilina og Jugurtha (1837), hans »Haandbog i de romerske Antikviteter« (1839), »Haandbog i de græske Antikviteter« (1841) og »Kortfattet dansk Sproglære« (1842); alle blev gentagne Gange oplagt. Bogen om de romerske Antikviteter var for en stor Del bygget paa Madvigs Forelæsninger, hvad han maatte høre ilde for, dog ikke af Madvig selv. Frugterne af sine Studier over Aristoteles nedlagde han i adskillige vægtige og indholdsrige Skoleprogrammer fra Sorø, saaledes »Bidrag til Fortolkning af Aristoteles' Politik« (1844—45), »Om Aristoteles' Statslære« (1851—52), »Om 8. og 9. Bog af den Nikomacheiske Ethik« (1858—59). — Tit. Professor 1847. Virkelig Etatsraad 1859. — R. 1850. — Tegning af J. V. Gertner 1862 (Fr.borg). Litografi efter Fotografi 1865, kopieret i Træsnit af A. Dorph og skaaret af W. Obermann s. A.

Selvbiografi i Universitetets Acta sollennia ved Reformationsfesten 1836. Sorø Skoles Program 1863. J. N. Madvig i Ill. Tid. 1. Jan. 1865. Magnus Bojesen: Slægttavle over Slægten B., 1911, S. 35 f.

M. Cl. Gertz (Hans Ræder).*

Bojesen, Ernst Severin Jens, 1849—1925, Forlægger. F. 23. Febr. 1849 i Sorø, d. 10. Juli 1925 i Kbh., Urne sst. (Ass.). Forældre: Postmester Dominico B. (1813—før 70 i Amerika) og Engelke Jensine Busch (1815—70). Gift 5. Maj 1876 i Kbh. (Frue) med Thyra Valborg Fylla Rønsholdt, f. 23. Sept. 1855 i Kbh. (Hellig.), d. 2. April 1933 paa Frbg., D. af Sproglærer Ivar Christian R. (1815—76) og Sophie Jensine Elisabeth Jahn (1816—90).

Efter at have taget Præliminæreksamen ved Efterslægten og lært Boghandelen i Kbh. hos den foretagsomme Boghandler Fr. Wøldike etablerede B. sig 5. Nov. 1872 i Kbh. som Bog- og Papirhandler sammen med Chr. Thomsen under Firma Thomsen og B. De unge Kompagnoner begyndte smaat i en lille Butik i Skindergade, men deres Flid og Dygtighed bar hurtig god Frugt, og B. skabte sig, særlig dog efter at Kompagniskabet med Thomsen var opløst, og han havde etableret sig alene som Kunsthandler under eget Navn, en Position som en idérig og fornøjelig Festarrangør. Men B. stiledede højere end blot at være en velset maitre de plaisir for det københavnske Borgerskab; han vilde være Forlægger i stor Stil, og det viste sig snart, at hans Evner stod Maal med hans Ærgerighed. 1881 udsendte han, under Redaktion af Vilhelm Bergsøe,

sin første »Juleroser«, der med sit afvekslende Indhold og sit rigeholdige Illustrationsstof straks fik et fast Tag i Publikum og skabte sig en Yndest, som det har vedligeholdt gennem mange Aar, ligesom det stadig har bragt en udpræget dansk Klang ind i det store Kor af de mange europæiske Julehefter. Det viste ligesom den humoristiske Aarsrevue »Oldfux« (1881—88, 1889 fortsat som »Blæksprutten«) B.s sikre Greb paa at tilrettelægge sine Forlagsideer paa en holdbar Basis. Disse to Aarspublikationer, hvortil fra 1894 »Børnenes Juleroser« sluttede sig, blev dog blot Springbrættet til hans egentlige Forlagsvirksomhed, der med den 1883—88 udgivne »Jubeludgave« af Holbergs Komedier, ypperligt illustreret af Hans Tegner, vandt en utvivlsom og velfortjent Sejr; det danske boginteresserede Publikum kunde nu ikke undgaa at se, at her stod man over for en usædvanlig Forlæggerbegavelse, der med sikkert Blik for Tidens Ønsker kunde planlægge sine Arbejder, vælge de rette Medarbejdere til Udførelsen, iscenesætte det hele med Fantasi og Dristighed og omhyggeligt føre det til Ende, til den fulde Succes var opnaaet. Slag i Slag efter Jubeludgaven fulgte en Række andre betydelige Publikationer, »Felttogene i vore første Frihedsaar«, P. Hansens illustrerede danske Teaterhistorie, Ny Testamente med Carl Blochs Billeder, Chr. Richardts »Vort Land« og paa et Felt, der ellers laa uden for B.s vante Virksomhedsomraade, »Landmandsbogen« med dens efter Datidens Forhold meget store Abonnentantal af 12 000. — I hele sin Udgivervirksomhed søgte B. stadig kunstnerisk Assistance; under et saadant Samarbejde foregik Udgivelsen af Holger Drachmanns »Trolدتøj«, hvor de tre Kunstnere Th. Bindsbøll, Aug. Jerndorff og Joakim Skovgaard skabte et af de smukkeste Værker i dansk Bogkunst.

Snart skulde B. stilles over for en endnu større Virkekreds. 1895 døde den ene af Indehaverne af det gamle, højt ansete P. G. Philipsens (s. d.) Forlag, Ludvig Philipsen, og da den anden Indehaver, Gustav Philipsen, ikke ønskede at føre Forretningen videre alene, fæstnedes Opmærksomheden ved B., og i Efteraaret 1895 dannedes Det nordiske Forlag som et Aktieselskab ved Sammenslutning af B.s og P. G. Philipsens Forlag — samt Hofmusikhandelen — med B. som Leder af Bogforlaget. Det var et meget værdifuldt Grundlag, B. her fik at arbejde med, men han forstod at udnytte det, og i de otte Aar, han ledede Det nordiske Forlag, ydede han sit bedste og førte sit Forlag frem til en første Plads i dansk Forlagsvirksomhed.

De allerede af Brødrene Philipsen planlagte store Værker »Danmarks Riges Historie« og »Folkenes Historie« sattes i Scene med

hans vante festlige Opfindsomhed, talrige andre som Lübkes Kunsthistorie og P. Hansens illustrerede danske Litteraturhistorie udgaves paa ny rigt illustrerede, nye store Værker som Hannover og Beens »Danmarks Malerkunst« udsendtes, Forbindelsen med de skønlitterære Forfattere fæstnedes og udvidedes, Haandbogs- og Skolebogsforlaget førtes videre under moderne Former. Samarbejdet med svensk og norsk Boghandel, som B. altid havde dyrket, skød et nyt Skud ved Udgivelsen af »Nordisk Bibliotek« med den aarlige Udsendelse af tre Noveller, en fra hvert af de tre Lande. Et ualmindeligt godt Eksempel paa B.s Forlæggervirksomhed blev det populære Tidsskrift »Frem« — med dets svenske Aflægger »Ljus« — ved hvilket B. i adskillige Aar bragte en Række udmærkede populærvidenskabelige Værker ud blandt Publikum i et efter danske Forhold svimlende Oplag paa over 100 000 Eksemplarer. Med disse Aars Arbejde kulminerede B.s Virksomhed. Den haarde Konkurrencekamp med det Gyldendalske Forlag, til hvilket Peter Nansen var blevet knyttet som Leder, samtidig med at Det nordiske Forlag var blevet oprettet, trattede vel ikke B. selv, men Hovedinteressenterne i de to Forlag, og 1903 sammensluttedes de to Forlag da til Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag under Peter Nansens og B.s fælles Ledelse. Indtil 1914 arbejdede B. derefter sammen med den øvrige Direktion paa det sammensluttede Forlags fortsatte Vækst og ydede naturligvis et fortræffeligt Arbejde inden for dettes Rammer; noget særligt Præg paa Virksomheden kom han dog ikke til at sætte. 1914 nedlagde han sit Hverv som Direktør, og 1917, da Gyldendal definitivt brød med Den danske Boghandlerforening, traadte han helt ud af Bestyrelsen. Af Boghandlerforeningen havde B. været Medlem siden 1896; 1914 udnævnte den ham til Æresmedlem.

B. var som Forlægger en rigt udstyret Personlighed, fuld af Initiativ og Ideer, lydhør for Tidens Krav og Ønsker, myreflittig og foretagsom; i sin personlige Optræden med indtagende, jovialt, noget støjende Humør, fordringsløs og ligetil. Sit Maal: at lade sit Forlag bringe det bedste ud til det størst mulige Publikum i den bedst mulige Udstyrelse fastholdt han, uden at slappe sine Fordringer, gennem hele sin Virksomhed; hans Betydning for dansk Boghandel har været uomtvistelig.

R. 1902. DM. 1915. — Malerier af Erik Henningsen 1892 og Aug. Jerndorff 1902. Træsnit efter Fotografi 1886.

Magnus Bojesen: Slægttavle over Slægten B., 1911, S. 33 f. Andr. Dolleris: Danmarks Boghandlere, II—IV, 1893—1919. Karl Larsen i Aarbog for Bogvenner, IX, 1925. Henrik Koppel i Dansk Boghandlertidende 16. Juli 1925.

Ove Tryde.

Bojesen, Kay, f. 1886, Sølvsmed. F. 15. Aug. 1886 i Kbh. (Frue). Forældre: Boghandler Ernst B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 15. Aug. 1911 i Nøddebo med Ingrid Marie Jørgensen Hansborg, f. 25. Dec. 1887 i Odense, D. af Sergent, senere Oversergent Pouk Jørgensen H. (f. 1860) og Bodilline Hansen (1860—1920). Navneforandring fra Jørgensen 1901. Ægteskabet opløst. 2° 8. Febr. 1919 i Vanløse med Erna Petrine Elisabeth Drøge-Møller, f. 16. April 1894 i Kbh., D. af Kedelpasser Ernst D.-M. (f. 1856) og Nora Bentine Nielsen (1867—1920).

Efter Præliminæreksamen kom B. 1903 i Købmandslære hos Chr. Richter i Store Hedinge og blev udlært 1906, gik derefter i Lære hos Sølvsmed Georg Jensen og fik Lærebrev 1910. Han modtog videre Uddannelse ved den kgl. Fagskole i Schwäb-Gmünd-Württemberg og arbejdede derefter som Svend i Paris og Kbh., hvorefter han nedsatte sig som Sølvsmedemester i Kbh. 1913. En kort Tid (1. Maj 1930—1. Nov. 1931) opgav B. sin Sølvsmedie, som han solgte til Henning Wolfhagen, for at indtræde som kunstnerisk Administrator hos Bing & Grøndahl, men begyndte i Efteraaret 1932 atter som Sølvsmed. Til denne Virksomhed har han knyttet en Fabrikation af Trævarer, særlig Legetøj. — Dels efter egne, dels efter andre Kunstneres Tegninger har B. udført en Række Arbejder i Sølv og Tin, deriblandt 1919 Rigsbannerets Sølvarbejde efter H. Slott-Møllers Tegning. I Kunstindustrimuseet er han repræsenteret med flere Arbejder. Medens B. i sin tidligere Produktion ofte anvender skulpturel Udsmykning, er han efterhaanden naaet frem til en mere enkel, funktionel Form. Ligesom han i sine Arbejder tilstræber Klarhed, har han i et ret omfattende Forfatter-skab i Fagtidsskrifter agiteret for de rene Linier i Faget, bl. a. ved sin Kamp mod »det hamrede Sølv«. Paa en Række Udstillinger i Forening for Kunsthåndværk, i Oslo, Stockholm og Paris har hans Sølvsmedie vundet fortjent Anerkendelse. Han modtog af Kunstindustrimuseet det I. S. Salmonsenske Legat 1920—21 og opholdt sig 1927 i Italien paa Rejsestipendieforeningens Stipendium. Ved et Foredrag i Forening for Kunsthåndværk gav han 1928 Stødet til Dannelsen af Kunsthåndværkernes permanente Udstilling (aabnet 1. Dec. 1931). B.s Arrangementstalent er oftere taget i Brug af hans Fagfæller, bl. a. ved den store Guldsmedeudstilling 1929.

Jakob Prytz i Skønvirke, 1920, S. 84—91. Finn Bryn i Norges Haandværk, 1920, S. 209 ff. Thor Kielland: Guldsmedekunst, 1921, S. 21—24. Guldsmedebladet 1925, S. 124 f.; 1928, S. 153—57. Viggo Sten Møller i Architekten, Ugehæfte, 3. Okt. 1928. Danmarks Haandværk og Industri, 1929,

S. 314. Ebbe Sadolin i Boet (svensk), 1929, S. 257—64. Magnus Bojesen: Slægttavle over Slægten B., 1911, S. 34.

Georg Nygaard.

Bojesen, Maria Christine, 1807—98, Institutbestyrerinde, Forfatterinde. Født 11. Dec. 1807 i Odense, d. 20. Febr. 1898 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Købmand Johan Marcus Weiss (ca. 1772—1818) og Mette Sophie Møller (ca. 1779—1856). Gift 23. Marts 1833 i Odense med Styrmand, senere Kaptajn Ernst Frederik B., f. 2. Maj 1800 i Svendborg, d. 23. Febr. 1835 under Forlis ved Norge, Søn af Stiftsfysikus Boe B. (1769—1822) og Johanne Dorothea Ryge (1773—1845).

Efter Mandens Død oprettede Fru B., der allerede forinden havde givet Undervisning og søgt Videreuddannelse, 1835 et Pigeinstitut i Kbh., der 1848 afløstes af en Dannelsesanstalt for unge Piger. De ni Flytninger af hendes Skole i Tiden 1835—59 tyder paa, at hun ikke havde nogen stor Tilslutning. Hun optoges vistnok efterhaanden mere af Forfatterskab, udgav Oversættelser fra Engelsk som »Peter Parleys Fortælling om Dyrene« (1853) og en dansk Sproglære for Englændere. 1856 udgav hun »Rejse gennem Danmark«, en over 1000 Sider stor Bog med geografiske Skildringer og historiske Fortællinger, som vandt megen Anerkendelse. Senere kom hun ind i filantropisk Arbejde. Hun udsendte 1863 en Pjece om Diakonissesagen og tog 1867 Initiativ til at skabe et Understøttelsesfond for gamle Lærerinder. Frugten blev Foreningen for Lærerinders Understøttelse, stiftet Juni 1867, af hvis Bestyrelse hun ikke blev Medlem, hvorfor hun samtidig oprettede Forsørgelsesforeningen for Lærerinder, der skulde virke efter de af hende knæsatte Principper, Hjælp til Selvhjælp. Begge Foreninger bestaar endnu. — 1878 deltog hun i Oprettelsen af »Hvilehjemmet« paa Frbg. for gamle Lærerinder. Fru B. var udmærket begavet og havde en Energi, der ikke veg tilbage for nogen Hindring; men hun var tillige noget egenraadig og vanskelig at samarbejde med.

Magnus Bojesen: Slægttavle over Slægten B., 1911, S. 26. A. Gutfeld: Fru Maria Bojesens Liv og Virksomhed, 1900. Chr. Buur i Kvinden og Samfundet, 1933, Nr. 4.

Chr. Buur (Joakim Larsen).

Bojesen, Oscar Rønsholdt, 1879—1930, Maler. F. 28. Jan. 1879 i Kbh. (Frue), d. 2. Juli 1930 paa Amtssygehuset i Gentofte, begr. i Søllerød. Broder til Kay B. (s. d.). Gift 26. Maj 1911 i Kbh. (b. v.) med Fanny Rasmussen, f. 6. Febr. 1876 i Kbh. (Pauls), D. af Snedkermester Rudolf R. (1838—1904) og Victoria Vilhelmine Henriette Kragh (1850—1904).

B. kom som ung i Malerlære et halvt Aar hos Bernhard Schrøder, Nielsen og Hansen og besøgte Teknisk Skole, hvor han aflagde Svendepøven 1899. Samtidig var han blevet forberedt til Akademiet af Brødrene G. og S. Vermehren og var Elev paa Akademiet 1895—1900. 1902—03 havde han paa Kunstneres Studieskole Tuxen som Lærer og senere (1911) Johan Rohde. — B. foretog i sine unge Dage nogle længere Sørejser med Sejlskib, 1904—05 mellem England og Finland og fra Hamburg til Jamaica og 1912 til Grønland. 1907—08 var han paa en Studierejse til Sverige og opholdt sig i Stockholms Skærgaard, og 1913 rejste han med Akademistipendium til Berlin og Dresden. Han traadte første Gang frem for Offentligheden 1905 med en lille Separatudstilling hos Winkel & Magnussen, hvor hans »Studier og Tegninger fra en Sejlskibsrejse« vakte en Del Interesse, og 1907 begyndte han at udstille paa Charlottenborg. — I B.s tidligste Arbejder var der gode Løfter, og man ventede sig i disse Aar meget af ham. Den fulde Udfoldelse af sine utvivlsomme Evner naaede han dog ikke, idet hans Arbejdskraft tidlig lammedes af Sygdom. Han udstillede dog næsten aarligt paa Charlottenborg, og i de sidste Aar var Arbejdet i god Fremgang. Hans fleste Motiver er hentet fra Christianshavn, især Refshaleøen (Refshalevej. Vinterdag 1929) og om Sommeren ude fra Egnen omkring Furesøen. Bedre end Oliefarven lykkedes Akvarellen for B., og i mange Arbejder, som skildrer Furesøen i skiftende Vejr og det danske Landskab i det tidligste Foraar, kan han minde ikke saa lidt om Fynboerne, især om Syberg. Den impulsive Styrke, som var hans egentlige Væsen, kom dog stærkest til Udfoldelse i hans Tegninger, gjort med en Gaasepen og Tuschtoner. Han inspireredes af Søen og det stærke Vejr og tegnede med Forkærlighed Skibe, hvis tekniske Detailler han havde et nøje Kendskab til. Han har udført en Række Raderinger, Litografier og Træsnit. — Barneportræt i Tegning af Erik Henningsen.

M. Bojesen: Slæggtavle over Slægten B., 1911, S. 34.

Merete Bodelsen.

Bojesen, Robert Peel, 1841—76, Maler. F. 27. Dec. 1841 i Skive, d. 4. Dec. 1876 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Læge, senere Distriktslæge og Justitsraad Boe B. (1804—85) og Jensine Martine Reith, f. Opitius (1810—79, gift 1° med cand. phil. Carl Vilhelm Reith, 1808—37). Gift 4. Aug. 1866 med Johanne Charlotte Selmer, f. 7. Aug. 1844 i Aarestrup Sogn, D. af Læge, senere Overlæge og Etatsraad Harald S. (s. d.) og Hustru.

B. begyndte med at fare til Søs, var derefter i Skibsbyggerlære i Aabenraa, men fandt sig ikke tilfreds, kom til Maleren C. Dalsgaard i Sorø, hos hvem han lærte at tegne og male, derpaa til Kbh., hvor han 1866 fik Plads i Kunstakademiets Modelskole. 1870 fik han Afgangsbevis som Maler, og 1871 udstillede han sit første »Genrebillede«. Han deltog 1873 i Konkurrencen for den Neuhausen'ske Præmie med »Christian II. og Sigbrit opgør Toldregnskaberne«, men uden at faa Præmien, som derimod ved Konkurrencen for samme Præmie tilkendtes ham 1875 for »Mogens Munk tager Afsked fra Kong Christian II. efter at have ladet Opsigelses-Brevet ligge i sin Handske«. To af hans Billeder, »Marsk Stigs Døtre« (1874) og »En Pige med en Kat« (1876), købtes af Kunstforeningen til Bortlodning. Ved denne Tid synes hans Ungdoms Minder at have vakt hans Lyst til at blive Marinemaler, han søgte Raad hos Chr. Blache, gjorde flittige Studier ved Øresund og vilde n. A. atter have konkurreret til den Neuhausen'ske Præmie for Opgaven »Stille Sø med Skibe til Ankers«, da Døden bortrev den unge lovende Kunstner. Hans Billede »Søofficerens Hjemkomst« findes i Aalborg Museum.

M. Bojesen: Slægttavle over Slægten B., 1911, S. 51.

Ph. Weilbach (Merete Bodelsen)*.

Bojesen, Emil Theodor Clausen, 1854—98, Journalist. F. 13. Jan. 1854 i Vilstrup ved Haderslev, d. 12. Sept. 1898 i Horsens, begr. i Yding. Forældre: Sognepræst F. E. B. (s. d.) og Hustru. Gift 12. Okt. 1884 i Æbeltoft med Thyra Iversen, f. 16. Juni 1861 i Saaby, Yding Sogn, d. 3. Nov. 1932 i Horsens, D. af Gaard-ejer Jørgen I. (1823—1915) og Karen Sørensen (1819—1901).

B. blev Student 1872 fra Viborg og tog Filosofikum 1873, Landmaalereksamen 1881, men var allerede da gaaet over i Journalistik. Han hørte til det første Kuld af stærkt politisk indstillede Redaktører, der rykkede frem i den fra 1870'ernes Begyndelse hurtigt voksende Venstrepressen. Han var kun 22 Aar, da Horsens-egnens Folk 1876 overdrog ham Ledelsen af et indtil den Tid temmelig omtumlet Venstreblad, »Horsens Folkeblad«. Navnlig de første fjorten Aar af sin Virksomhed udfoldede han en for den Tid karakteristisk polemisk, agitatorisk og organisatorisk Virksomhed. Han lagde stærk Vægt paa at forene den politiske Gerning med et praktisk Arbejde for økonomiske og sociale Opgaver. Han var førende i Arbejdet for Oprettelsen af det første Andelslagteri, for Andelsbyggeföreninger for Smaafolk og lignende. Det var hans Idé 1888 at føre Studentersamfundets frisindede

Akademikere sammen med Horsensegnens Bønder, og han rejste i sin By en stærk liberal Bevægelse. Fra 1888 var han Formand for Venstres Organisation, en Sammenslutning af de saakaldte Grundlovsværne-, Fremskridts- og Demokratiske Foreninger. Denne Centralorganisation søgte i nogle Aar at løse den vanskelige Op-gave at forene Bergianere, Bojsenianere og Hørupperere under samme Hat. B. var Formand for Organisationen i dens Levetid, og han omgikkes en Tid med en uigennemførlig Plan om at oprette et Aktieselskab, der skulde samle hele Landets Venstrepressen under sig, saa alle indre Stridigheder derved kunde modvirkes. I tre Aar (1890—92) udgav han »Venstres Bog«. 1889 var han Driv-fjederen i det saakaldte Vikingetog til Lolland — en Møde-række paa samme Dag over alt i Vestlolland. Han var Riffel-bevægelsens og Skattenægtelsernes Mand; ved given Lejlighed udtalte han, at hvis Provisoristerne tog Grundloven fra Folket, vilde dette selv tage den tilbage — en Udtalelse, han tiltaltes for som Opfordring til Magtanvendelse. Paa denne Baggrund kunde hans Overgang til Forligspolitikken 1894 se ud som et Brud med tidligere Standpunkter. I Virkeligheden var Forholdet vistnok det, at han under Indtrykket af, at de stærke Ord ikke kunde holde til Handlingerne, nærmede sig den Reformpolitik, for hvilken Broderen (Frede B.) var førende. Han var forbeholden i sin Anerkendelse af Forliget 1894, men fulgte trofast den Politik, som var indledet med dette, hvorvel han var skuffet over de halve Virkninger (Ministeriet Estrups Forbliven til Aug. 1894 og Mini-steriet Reedtz-Thott, der afløste det). Egnens Befolkning fulgte ham, og saa stærk var hans og hans Blads Stilling, at et Forsøg paa at skabe et Blad, der skulde føre den »stærke« Politik videre, aldrig naaede Succes. De sidste Aar var hans Helbred nedbrudt. — Mindestøtte i Karoline Amalielund i Horsens med Buste af Bundgaard 1900.

Horsens Folkeblad 12.—14. Sept. 1898. Horsens Folkeblads Jubilæumsnr. 1916. Chr. Søndergaard i Jysk Maanedsskrift, 1911, og Vejle Amts Folkeblad Jul 1917. Soph. Claussen i Politiken 1. Okt. 1916. Fyns Tid. 29. Marts s. A.

J. V. Christensen.

Bojsen, Frederik (Frede) Engelhardt, 1841—1926, Politiker, Høj-skolemand. F. 22. Aug. 1841 i Skørpinge ved Slagelse, d. 4. Dec. 1926 paa Rødkilde Højskole ved Stege, begr. i Stege. Broder til Emil og Peter B. (s. d.). Gift 1° 26. Juli 1865 paa Rød i Norge med Karen Cathrine Anker, f. 16. Juni 1843 paa Rød, d. 22. Sept. 1866 i Tjørnemark ved Stege, D. af Grosserer Peter Martin A. (1801—63,

gift 1° 1824 med Petronelle Didrikke Cathrine Tank, 1806—33) og Cathrine Olava Nikoline Gløersen (1814—1902). 2° 3. Nov. 1880 paa Tjerne i Norge med Augusta Jacobine Konow, f. 1. Marts 1851 paa Tjerne, d. 13. Aug. 1906 paa Rødkilde, D. af Proprietær August K. til Tjerne (1817—1901) og Beate K. (1822—80).

B. var som »Budstikke-B.«s Søn fra Hjemmet gennemsyret af den grundtvigsk-folkelige Livsopfattelse. 1850 forflyttedes Faderen til Vilstrup ved Haderslev, og B. blev sat i Byens Latinskole, fra hvilken han 1859 blev Student. Under sin Opvækst deltog han ivrigt i den danske Propaganda baade i Skolen og i Hjemsoget. I Kbh. sluttede han sig nær til sin Farbroder, Grundtvigs Svigersøn P. O. B.s Hjem og kom gennem det i Forbindelse med den grundtvigsk paavirkede Kreds i Hovedstaden og med selve N. F. S. Grundtvigs Hjem. Han valgte Teologien, men den maatte i de første Aar træde tilbage for frie Studier i nordiske Sprog, Litteratur og Historie. Som ivrig Skandinav drog han 1860 til Uppsala for i et Aar at studere Historie og nordiske Sprog der, navnlig under Vejledning af Professor Säve. Det var under dette Ophold, at han udarbejdede en Besvarelse af Kbh.s Universitets Prisopgave om Stærkoddersagnet, for hvilken der tilkendtes ham Guldmedaille. Efter sin Hjemkomst underviste han ved Enkedronningens Asylskole, hvis Bestyrer han en kort Tid var, drev forskellig journalistisk Virksomhed i yderliggaaende skandinavisk og national Retning og tog fat paa den egentlige Eksamenslæsning, som dog ikke blev drevet med fuld Kraft mere end ca. halvandet Aar. Han blev teologisk Kandidat i Marts 1864, men nægtede af principielle Grunde at underskrive Kandidateden. Allerede inden Eksamen var endt, meldte han sig paa Aspirantskolen, fra hvilken han afgik med Udmærkelse, og i Maj sendtes han til et Fodfolkregiment paa Fyn, hvor han indtil Vaabenstilstanden deltog i Bevogtningen af Fyns nordvestlige Kyst og vedblev at gøre aktiv Tjeneste indtil Hjemsendelsen i Dec. 1867 udnævntes han til Sekondløjtnant og deltog som saadan i Lejrsamlingen ved Hald 1870. Højskolegeringen stod for ham som for Vennerne Schrøder, Ernst Trier og Nørregaard som hans Fremtids Vej, og da han ved sit Ægteskab var blevet økonomisk uafhængig, kunde han købe Gaard i Stege Landsogn, hvor hans Fader nu var Præst, og her allerede 1866 paa egen Bekostning rejste den smukke Højskolebygning ved Rødkilde, som blev hans Hjem for Resten af Livet. Dybt nedbøjet ved sin unge Hustrus og deres lille Søns Død satte han al sin Energi ind paa Ledelsen af denne Højskole, der snart fik et ret betydeligt Elevtal. I disse Aar tog han ogsaa virksom Del i Øens

stedlige Anliggender, blev bl. a. Formand for Møens Skyttekreds og for Øens Landboforening og Landbosparekasse, ligesom han 1867—1903 var Sogneraadformand i Stege Landsogn. Gennem sin dygtige Udførelse af disse Hverv vandt han i enestaaende Grad Møenboernes Tillid, ligesom Arbejdet med dem blev en værdifuld Forskole til hans senere politiske Gerning.

B. havde ligesom sin Fader og ældre Broder været en afgjort Tilhænger af Junigrundlovens Bevarelse og Modstander af Oktoberforeningspolitikken og virkede i denne Retning under de forskellige Valgkampe paa Møen. I Sept. 1869 valgtes han ved Kaaring til Folketingsmand for Møenkredsen og holdt den uden alvorlig Modstand, indtil han 1901 frivillig trak sig tilbage. Den daglige Ledelse af Højskolen maatte han nu overlade til andre, men han bevarede stedse en aktiv Forbindelse med den og deltog, saa vidt Tid og Lejlighed tillod det, i Undervisningsarbejdet. — Paa Rigsdagen sluttede han sig til Det nationale Venstre under B. Christensens Førerskab, men hans livlige Deltagelse i Landsdelens offentlige Anliggender i Forbindelse med hans naturlige Anlæg for praktisk Politik havde allerede bragt ham paa Afstand fra tidligere Aars ekstreme Standpunkter, og Deltagelsen i Rigsdagsarbejdet lærte ham snart, at skulde Venstre blive den bestemmende Magt i vort offentlige Liv, maatte Gruppesondringen ophøre og et Samarbejde optages ogsaa med J. A. Hansens og G. Winthers Folk. Han gik derfor 1870 gerne med til Dannelsen af Det forenede Venstre og underordnede sig J. A. Hansens og Bergs Førerskab. Der blev tidlig lagt Beslag paa hans Arbejdskraft, idet han allerede i Efteraarssamlingen 1870 blev Medlem af Finansudvalget og af Partiets Bestyrelse og 1872 Finansudvalgets Formand, hvilken Post han bevarede til 1890, da han udtraadte af Udvalget. I Beherskelse af Finanslovens Detail var Berg hans Ligemand, men Hovedarbejdet kom dog til at hvile paa B.s Skuldre. I den almindelige Politik tog han ikke nogen bestemmende Del, men fulgte som trofast Partifælle Ledelsen, selv til Skridt som Finanslovnægtelsen i Efteraaret 1873. Det Nederlag, som denne Politik led efter Opløsningsvalget s. A., svækkede dog i nogen Grad hans Tillid til Bergs Førerskab og modnede langsomt den Overbevisning hos ham, at Venstres Styrke ikke var tilstrækkelig til at naa frem ved de aggressive Metoder, men at Forhandlingspolitikken var den eneste farbare Vej, ad hvilken Parlamentarismen engang kunde føres til Sejr. Selv mente han dog dengang at »mangle væsentlige Egenskaber for som Fører at kunne føre afgjort ad andre Veje«,

og han har sikkert her tænkt paa sin Underlegenhed under Berg, hvad Selvtillid og agitatorisk Evne angaar.

Paa eet Omraade blev han dog i hine Aar sit Partis Førstemand, nemlig ved Behandlingen af de militære Love. Noget praktisk Kendskab til Hærens Forhold havde han jo erhvervet, og han vedblev i den følgende Tid med levende Interesse at uddybe sine Kundskaber paa dette Omraade. Med de forestaaende Forhandlinger om Hærlovens Revision for Øje gjorde han i Foraars- og Sommermaanederne 1871 en Rejse til Schweiz for der at sætte sig ind i Folkevæbningssystemet, som da foresvævede ham som Idealet. Med Anbefaling fra General Jonquières kom han til den schweiziske Øverstkommanderende, General Herzog, der med stor Beredvillighed fremmede hans Undersøgelser. 1873—76 ledede han som Folketingets Ordfører Forhandlingerne om de Forsvarslove, de forskellige Regeringer forelagde, og udarbejdede de udførlige Betænkninger, i hvilke Venstres Forsvarsstandpunkt efter indgaaende Forhandlinger mellem ham og Berg udformedes, herunder ogsaa det Tilbud om 30 Mill. Kr. til ekstraordinære Forsvarsforanstaltninger, som af Folketingsflertallet gaves Regeringen paa Betingelse af, at Udgiften dækkedes ved en Indkomst- og Formueskat. B. overvurderede ingenlunde, hvad et dansk Forsvar kunde udrette, og ønskede Udgifterne dertil holdt inden for beskedne Grænser, ligesom de Revanchestemninger, han tidligere havde næret, nu efter Frankrigs Nederlag var ganske overvundet. Han var en afgjort Modstander af Kbh.s Landbefæstning, som han mente vilde medføre en Opgivelse af Forsvaret for det øvrige Land og som han desuden ansaa for væsentlig rettet mod Tyskland. »En dansk Forsvarsordning maa«, udtalte han i Folketinget, »gaa ud fra et forandret Forhold til vor Nabo mod Syd«. Han ønskede Forsvaret bygget paa det levende Værn, særlig Fodfolket, og paa defensive Søværnsforanstaltninger med Søbefæstning ved Kbh., hvori skulde indgaa et »flydende Fort«, og et stærkt Søminevæsen, og paa visse Støttesteder for Hær og Flaade paa Sjælland og i Jylland. I Marinespørgsmaal plejede han et nært Samarbejde med daværende Kaptajn, senere Marineminister Jøhnke.

I Foraaret 1875 lykkedes det, væsentlig ved B.s og Holstein-Ledreborgs Bestræbelser, at faa en regelmæssig Finanslov tilvejebragt under Forudsætning af Ministeriet Fønnesbechs Afgang. Tyve Venstremænd under Bergs og J. A. Hansens Ledelse modsatte sig Overenskomsten, men da Estrup indledede sin skrappere Kurs over for Folketinget, lægedes Bruddet snart, og Venstre vandt

1876 sin store Valgsejr. Det drev nu mod Finanslovkonflikt, og i Foraaret 1877 udstedtes den første provisoriske Finanslov, som dog kun indeholdt de Bevillinger, om hvilke begge Ting havde været enige. B. og Holstein, med hvem han i denne Periode var nøje forbunden, mente, at Provisoriepolitikken burde standses, og fik i saa Henseende Støtte af Nationalliberale som Hall, Krieger, Chr. Rimestad og Bille. Det lykkedes da disse forenede Kræfter 8. Nov. 1877 at tilvejebringe en Overenskomst om Aarets Finanslov og siden om Finansloven for 1878—79. Mod hele denne »Forligspolitik« rejste Berg og Hørup sammen med et Mindretal af Partiet en heftig Modstand, der førte til en fleraarig Gruppespaltning inden for Venstre. Kampen resulterede i, at den Berg'ske Gruppe ved Opløsningsvalget Jan. 1879 fik Overtaget over den B.ske. Hertil bidrog sikkert noget, at de Forhaabninger om et Ministerskifte, som havde været knyttede til Forligspolitikken, var bristede. De Nationalliberale, med hvilke Forhandlingerne havde været ført, var kun kølige Støtter for den Estrup'ske Regering, og skønt ingen Aftale var truffet, havde Tanken om et Ministerskifte dog ligget som Baggrund for Forhandlingerne. Det, man fra Venstreforhandlernes Side havde tænkt sig, var saare beskedent: et Ministerium Klein med Krabbe som »Garant« for Venstre, men man havde overvurderet de Nationalliberales Handlekraft og undervurderet Estrups Styrke, og alt blev saaledes ved det gamle. — Splittelsen i Venstre medførte i øvrigt en vis konkurrerende Forhandlingspolitik mellem Grupperne og Ministeriet. Den større Berg'ske Gruppe laa her i Forhaanden og opnaede ogsaa visse Resultater, men da Forhandlingerne syntes at gaa i Staa over for Hovedopgaven: Hærlovsrevisionen, greb den anden Gruppe ind. Med Holstein som Ordfører gennemførte den først en Flaadelov, og da B. i Sommeren 1880 var vendt tilbage fra et Kurophold i Syden, som en alvorlig Lungelidelse havde nødvendiggjort, greb han med Energi ind i Hærlovens Behandling. B. frygtede, at Resultatet af Bergs og Krigsminister Kaufmanns Forhandling skulde blive for »artilleristisk« præget paa Marinens og Fodfolkets Bekostning, og desuden vilde man vel ikke lade Berg ene om den voksende Prestige, Forhandlingspolitikken havde givet ham. Det lykkedes nu B. ved Samarbejde med General C. A. F. Thomsen, som var Medlem af Folketinget og drog en stor Del af Højre i begge Ting med sig, at gennemføre en Hærlov, som i ikke ringe Grad adskilte sig fra den af Krigsministeren forelagte, idet den lagde Hovedvægten paa Fodfolket og bragte en Indskrænkning af Værnebyrden. De afgørende Forhandlinger med

Thomsen kulminerede i et Døgns Samvær i B.s Bolig, hvor der arbejdedes uafbrudt med ringe Nattepauser, og hvor man sluttelig naaede til Enighed. I den følgende Samling 1880—81 søgte B. at forfølge Sejren ved at naa til videregaaende Overenskomster paa forskellige Omraader, men Udbyttet indskrænkede sig i det væsentlige til Gennemførelse af et af B. privat indbragt Forslag til Ændring i den militære Straffelov, hvorved Rotting, Tamp og Krumslutning erstattedes af den mildere »Arrest i Bojen«. Forslaget gennemførtes ligesom Hærlovforslaget uden om Krigsministeren og under stærk Modstand fra den Berg'ske Gruppe. Striden mellem B. og Berg skærpedes yderligere ved dennes Tilmærmelse til »det litterære Venstre«. »Brandesianismen« var nu som senere Genstand for B.s stærke Uvillie.

Imidlertid skærpedes Kampen mellem Regeringen og Folketingsflertallet ved de to hurtigt efter hinanden følgende Opløsningsvalg 1881, og dette førte til en Tilmærmelse mellem Venstregrupperne, der vedtog fremtidig at forhandle vigtigere Spørgsmaal med hinanden gennem Delegerede. Det lykkedes nu B. ved Forhandling med Krieger og de andre fredsvenlige Nationalliberale efter et toaarigt Interregnum med midlertidige Bevillingslove atter at gennemføre en regelmæssig Finanslov under Passivitet fra Regeringen og den kampivrige Del af Højre, men med Støtte af saa godt som hele Venstre. B. havde haabet, at Regeringens faktiske Nederlag baade ved de midlertidige Loves Gennemførelse og nu, i Forbindelse med den daværende Opløsning i Højres Rækker, skulde have ført til et Ministerskifte, men hverken evnede Venstre at føre nogen positiv Politik uden at bryde det nyvundne skrøbelige Sammenhold, og ikke heller havde de Nationalliberale tilstrækkelig Tillid til deres egen og det B.ske Venstres Styrke til at turde træde selvstændigt op. Inden for Venstre var det Berg, som mere og mere fik Ledelsen, og han mente nu at kunne give den svækkede Regering Dødsstødet ved aabent at proklamere Visnepolitikken. B. fulgte ham i dette, skønt han indsaa, at det var Dødsstødet for den Forhandlingspolitik, han i de sidste Aar havde fulgt, ja lod sig endog overtale til ved Nedsættelsen af det store »Begravelsesudvalg« i Samlingen 1883—84 at indtage Pladsen som dets Formand, og i Samlingen 1884—85 var han Ordfører for den Række Dagsordener, ved hvilke Regeringsforslagene standsedes med den Motivering, at en Forhandling om Reformer med dette Ministerium var »ørkesløs«. Han tiltroede sig hverken Kraft eller Autoritet nok til at vende Strømmen nu, da Ministeriets skærpede Kamppolitik gik Haand i Haand med det moderate

Højres Selvopgivelse og det stedse stigende Krav fra Venstrebefolkningen om at anvende de stærkeste parlamentariske Midler. Heller ikke ansaa han det for sandsynligt, at der under de daværende Forhold kunde opnaas andet end forkvaklede Lovgivningsresultater ved Forhandling med Regeringen og et Landstingsflertal, inden for hvilket Kamppolitikken fik et stedse større Raaderum. Han har sikkert heller ikke knyttet synderlige Forventninger til den Monrad'ske Aktion i 1882—83, men da D. G. Monrad kort efter sit Valg bad ham være sig behjælpelig med at bringe de ret skitse-mæssige Forslag, han overgav ham, i lovteknisk Form, kastede han sig med Iver ind i Arbejdet, vandt Tilslutning til Lovforslagene ogsaa fra den Berg'ske Gruppe og bar Hovedbyrden ved Forhandlingen om dem i Folketinget. 1883 var det ogsaa B., der som Venstregruppernes Ordfører ledede Forhandlingen om Regeringens Befæstningsforslag og skrev den Betænkning, som udførligt motiverede dets Forkastelse. Selv havde han den Opfattelse, at denne Forkastelse ligesom i 70'erne burde have været ledsaget af et positivt Modforslag, men for et saadant var det under de daværende Forhold umuligt at skabe Stemning. Forholdet mellem ham og Berg blev i øvrigt væsentlig nærmere efter dennes Brud med Hørup-Brandes i Efteraaret 1883, hvilket i sine videre Konsekvenser førte til, at B. indtraadte som Medudgiver af »Morgenbladet«, og i Slutningen af 1884 til, at Berg og hans nærmeste Meningsfæller udtraadte af Partiforbindingen med Hørup-Brandes og sammen med den B.ske Gruppe dannede Det danske Venstre.

Det drev nu aabenlyst for alle henimod Forfatningskonflikten, og Venstres store Valgsejr 1884 øgede snarest Farten. Ved Nedsættelsen af Fællesudvalget om Finanslovsforslaget blev B. ved den moderate Højremand Brobergs Stemme valgt til Formand. Baade B. og Berg ønskede at undgaa det endelige Brud, men ingen af dem mente sig i Stand til at sætte noget afgørende ind for at hindre det. Da den provisoriske Finanslov af 1. April 1885 var udstedt, deltog B. sammen med de øvrige Førere i at organisere Protestbevægelsen, foretage Pengeindsamlinger etc., men over for Kravene om videregaaende Skridt som Skattenægtelse, Dannelse af »Riffelringe« etc. forholdt Ledelsen sig passiv. Da Riffelbevægelsen truede med at tage Fart, fik B., som mente, at man herved kun vilde gaa Magthavernes Ærinde og føre mange, navnlig af Ungdommen, i Ulykke, indkaldt et Møde af Venstres Bestyrelse med Bevægelsens stedlige Ledere, hvor han energisk fraraadede at gribe til Voldsmidler og fik sine Kollegers i hvert Fald stiltiende

Samtykke. Hos B. var Harmen over Provisoriepolitikken ikke mindre levende end hos Venstres øvrige Ledere, men han kom snart til den Overbevisning, at Folketingets Magtmidler var svage, og at der ingen anden Vej var til Genoprettelsen af regelmæssige Tilstande end en maalbevidst Forhandlingspolitik. Han fik Tilslutning hertil fra Holstein og Hørup, og i Efteraaret 1886 vedtoges det med Tilslutning fra alle Sider i Venstre at behandle Finanslovsforslaget for 1887—88 gennem alle Stadier, medmindre Partiet bestemte anderledes. Samme Efteraar gik B. med til Bergs Forslag om at samle Venstregrupperne til eet Parti, om han end selv vilde have foretrukket at bevare Det danske Venstre som et mere homogent Redskab for Forhandlingspolitikken. Over for Bergs Førerskab herskede der, særlig efter Holstebroaffæren, en ikke ringe Uvillie fra den Hørup'ske Gruppens og Holsteins Side, medens B. stadig støttede ham, fordi han ansaa ham for den eneste, der havde Autoritet nok til at »bringe os ud af Uføret«, og søgte at bevæge ham til aabent at træde frem som Leder af Forhandlingspolitikken. I Foraaret 1887 blev B. opfordret til at deltage i nogle fra Hørup'sk Side indledede Forhandlinger med Estrup og Nellemann om Muligheden af at faa vedtaget en regelmæssig Finanslov og faa Provisoriepolitikken standset. Forsøget viste sig snart uigennemførligt, men da B. gav først Berg og siden hele Partiet Meddelelse om, hvad der var foregaaet, vakte det hos Berg en stærk Forbitrelse, som førte til hans Nedlæggelse af Formandskabet i Folketinget og en heftig Mødekampagne mod dem, der havde deltaget i »de hemmelige Venstreforhandlinger«. B.s Samvirken med Berg i den almindelige Politik var hermed brudt, uden at der deraf opstod nogen nærmere Forstaaelse mellem ham og den Hørup'ske Gruppe, til hvilken Holstein nu mere og mere hældede. Dog deltog han i de saakaldte »Paaskeforhandlinger« i Foraaret 1888, men han var fra første Færd imod at modtage Ministeriets Tilbud, da det indeholdt en direkte Bevilling til Landbefæstningens Fuldførelse og ingen Garantier gav mod fortsat provisorisk Lovgivning. — Imidlertid var Lovgivningsarbejdet paa Rigsdagen saa smaat begyndt at komme i Gang igen. Det indleddedes ved, at Konverteringsloven, væsentlig ved B.s energiske Ordførerarbejde, gennemførtes saa godt som enstemmig i Efteraaret 1886, og i den følgende Treaarsperiode enedes man om forskellige andre Love af upolitisk Karakter. Margarine-loven gav dog Anledning til heftige politiske Sammenstød, idet det Krav om Margarineforbud, »det rene Land«, som rejstes af Hørup og Holstein i Forbindelse med en Godsejerfløj i Landstinget, blev slaet

ned af B., som i denne Sag stod sammen med Berg. B. ventede i øvrigt af hele dette Lovgivningsarbejde ingen væsentlige politiske Resultater, men deltog deri for dog i nogen Maade at holde Forhandlingens Traad knyttet mellem Tingene.

For B.s Forhandlingspolitik syntes Udsigterne mørke. Berg, som var den af Førerne, han havde følt sig nærmest beslægtet med, var blevet hans afgjorte Modstander og vendte nu efter Valget 1890 tilbage med væsentlig forøget Styrke. Hørup nærmede sig efter Valget til Berg, og Holstein nedlagde sit Mandat i Mistvivl om Forhandlingspolitikens Fremtid. Med Landstingsflertallet syntes en Forstaaelse saa fjern som nogen Sinde, og Regeringen havde med sin Beslutning om at optage Middelgrundsførtet paa sit Program spærret Udsigten til en Overenskomst om Finansloven i de første Aar. Dertil kom en tiltagende Sygelighed, som i høj Grad angreb B.s Nervesystem og bragte ham til alvorligt at sysle med Tanken om Mandatnedlæggelse. Et Ord af hans Hustru om, at han ikke burde forlade Rigsdagen, inden han »virkelig havde udrettet noget« slog dog ned i ham og modnede hos ham en Beslutning om nu endelig at træde frem som Fører og søge sin selvstændige Forhandlingspolitik gennemført. Skønt Genoprettelsen af regelmæssige konstitutionelle Tilstande bestandig var hans Maal, stod det ham dog klart, at ethvert Forsøg paa Forlig om Finansloven foreløbig maatte opgives, og at alt maatte samles om et Reformarbejde, der ikke berørte de konstitutionelle Stridspunkter, men dog var af saa indgribende Art, at det vilde nærme Tingene saa meget til hinanden og ude i Befolkningen berede Sindene paa saa afgørende Maade, at det, naar Tiden kom, vilde være muligt at gennemføre det Forlig om Finansloven, som endelig skulde afslutte det provisoriske Regimente. Som Udgangspunkt benyttede B. den voksende Stemning inden for Venstre for, at Partiet skulde give sig i Lag med det sociale Lovgivningsarbejde, og en Opfordring, han havde faaet fra Rigsdagspartiets Bestyrelse, til at udarbejde et Arbejdsprogram for den forestaaende Samling 1890—91. Fra Regeringens Side forelaa der forskellige Forslag i samme Retning, saaledes en Reform af Fattigloven og de paa Kommissionsforslag byggede Love om Syge- og Ulykkesforsikring. Disse Forslag havde hidtil ikke nydt Fremme saa lidt som Estrups Forslag om Ølskat. I Somrene 1890 og 1891 udarbejdede B. nu sit Arbejdsprogram, der dels omfattede forskellige nye Lovforslag, dels redegjorde for de Krav, man maatte stille for Gennemførelsen af de hvilende Forslag. Hovedresultaterne blev en betydelig Reduktion af Sukkerbeskatningen, kompenseret ved en Ølskat,

en Fattiglov, ved hvilken Fattighjælps Virkninger i uforskyldte Tvangstilfælde i vidt Omfang ophævedes, vederlagsfri Alderdoms-understøttelse for ubemidlede, Sygekasseloven, Lovene om Tilskud til Højskoler og Landbrugsskoler og om Nedsættelse af Kommissionen om Retsreformen. Arbejdsplanen omfattede bl. a. ogsaa en Ulykkesforsikringslov, en Toldlov og en Lov om Udlæggelse af Havelodder til jordløse Husmænd og Landarbejdere, men disse lykkedes det foreløbig ikke at gennemføre. — Det store Lovgivningskompleks, ved hvilket bl. a. Grunden lagdes til en egentlig dansk Sociallovgivning, var gennemført under B.s Ledelse ved Overenskomst med Regeringen og Højre og med Støtte ikke blot af hans eget Parti, men ogsaa af forskellige, der tidligere havde tilhørt den Hørup'ske Gruppe, bl. a. Pingel, R. Claussen og V. Bjørnbak. Modstanden havde været stærk fra Hørups og Bergs Grupper, men Valget 1892 var faldet ud til Fordel for Det forhandlende Venstre. Sindene syntes da beredte, og i Foraaret 1893 skete det første Tilløb til et Forlig om Finansloven, men det strandede paa Uenighed om de fremtidige Hærudgifters Størrelse og navnlig paa, at der ingen Sikkerhed kunde naas for Ministeriets Afgang.

B. var, trods dette fejlslagne Forsøg, fast besluttet paa at føre sit Værk til Ende. Ved Begyndelsen af Rigsdagssamlingen 1893—94 advarede han imod at lade det rette Tidspunkt for Afgørelsen gaa ubenyttet hen: De to Linier nærmede sig Skæringspunktet, men paa den anden Side af dette vilde Linierne atter divergere. I Foraaret 1894 naaede man da til Enighed mellem Regeringen og Højres og Det forhandlende Venstres Ledere saavel om Finansloven og den til denne knyttede Rigsdagsbeslutning som om Hærloven og et stort Kompleks af Jernbanelove. Venstres Hovedindrømmelse bestod i at finde sig i de provisoriske Fæstningsværkers Eksistens og give dette Udtryk ved at bevilge Penge til deres Vedligeholdelse og til den Forøgelse af Artilleriet, som de nødvendiggjorde. Til Gengæld blev de provisoriske Love (Gendarmprovisoriet m. m.) udleverede Folketinget til Forkastelse, og en Rigsdagsbeslutning vedtoges, hvorved et provisorisk Regimente i Fremtiden skulde forebygges, idet der fastsattes bestemte Regler for de midlertidige Finansloves Anvendelse og Indhold og for foreløbige Loves Behandling. Desuden fastsattes ved Hærloven bestemte Tal for Udskrivningen af Mandskab i Stedet for den tidligere Vækst med Folketallet, hvorved saavel den personlige Værnebyrde som de samlede Hærudgifter formindskedes. Det mest kildne Punkt i den hele Overenskomst var Spørgsmaalet om Mini-

steriets Afgang. Der kunde ingen direkte Aftale træffes herom med Estrup, men Højres Forhandlere garanterede over for Venstres, at den vilde finde Sted i en nær Fremtid. Angaaende det nye Ministeriums Sammensætning fandt ingen Aftale Sted; B., som ikke selv ønskede at være Minister, vilde ikke bringe personlige Spørgsmaal ind i en Afgørelse, som han vilde alene skulde virke ved sin egen Vægt. — Det viste sig, da Overenskomsten skulde forelægges Partiet, at Betænelighederne var stærkere, end B. havde ventet, særlig paa Grund af det svævende i Spørgsmaalet om Ministeriets Afgang og Manglen paa Aftaler om det kommende Ministeriums Sammensætning. Partiets Forhold til B. var paa enkelte Undtagelser nær præget af saa dyb Hengivenhed, at der ingen Tvivl er om, at en kraftig personlig Appel fra hans Side vilde have fastholdt i hvert Fald en Del af dem, der nu i sidste Øjeblik sprang fra, men denne Appel udeblev. B. førte i Parti-forhandlingerne som i Folketinget et kraftigt Forsvar for Forligets Bæreevne, idet han særlig fremhævede, at Rigsdagsbeslutningen i Forbindelse med den psykologiske Virkning af Forliget og den Lovgivning, som var gaaet forud for det, vilde hindre Provisoriers Benyttelse som Kampmiddel i Fremtiden, men netop fordi han indsaa, hvor skæbnesvangre de politiske og derved i mange Tilfælde de personlige Konsekvenser kunde blive for dem, der gav Forliget deres Stemmer, vilde han ingen Pression anvende. Resultatet blev, at fjorten af Det forhandlende Venstres Medlemmer gik imod Forliget, saaledes at dette kun kunde gennemføres med 54 mod 44 Stemmer, og Partiet selv reduceredes til 25 Medlemmer. — Den Omstændighed, at Ministeriets Afgang først fandt Sted i August, og at ingen Venstremænd optoges i det nye Ministerium, bidrog i meget væsentlig Grad til at skabe en ugunstig Stemning for Forliget, saaledes at dets Modstandere kom i Flertal ved Valget 1895. Det forhandlende Venstres Tilbagegang fortsattes ved de følgende Valg, og Ledelsen kom ganske i det nystiftede Venstre-reformpartis Hænder. B. støttede af al Kraft Ministeriet Reedtz-Thott, der i det hele søgte at arbejde i Forligets Aand, og navnlig de af det forelagte Skattelove, ligesom han i øvrigt søgte at fortsætte Reformlovgivningen fra 90'ernes første Halvdel, men Resultaterne var kun smaa, og hans stigende Utilbøjelighed til Deltagelse i offentlige Møder bidrog ogsaa sit til, at hans Indflydelse i Befolkningen blegnede. Dette i Forbindelse med hans vaklende Helbred og en voksende Følelse af, at hans Person mulig stod i Vejen for den Tilnærmelse mellem hans Parti og Venstre-reformpartiet, som han ønskede, bragte ham til 1901 at udtræde af Folketinget. Han

deltog fra da af ikke mere i den aktive Politik og sagde Nej til det Tilbud, der af Ministeriet Berntsen, støttet af en personlig Henvendelse fra Kong Frederik VIII., gjordes ham om at modtage et Mandat som kongevalgt Landstingsmand. Hans Hovedvirksomhed efter 1901 var foruden Deltagelse i Højskolearbejdet paa Rødkilde — i et Par Aar endog som Forstander — Udarbejdelsen af en Række Skrifter vedrørende Møens Historie («Jakob Sunesøn af Møn», 1902, »Stege Bys Bog«, 1904, »Af Møns Historie«, I—IX, 1909—26), byggede paa omfattende Arkivstudier og prægede af selvstændig historisk Opfattelse.

B.s fine og uegennyttige Personlighed udøvede altid en særegen Tiltrækningskraft paa dem, der samarbejdede med ham. Ved sin Deltagelse i Lovgivningsarbejdet en Menneskealder igennem og ved sit Livs Hovedgerning: det politiske Forlig 1894 staar han i første Række blandt sit Slægtleds Politikere. — Efterladte Papirer, herunder en kort Selvbiografi, i Familiens Eje. — F.M.G. 1921. — Buste af C. Rohl Smith 1884 i Rigsdagen og paa Rødkilde. Pennetegning paa Fr.borg. 1894. Granitstatue ved Rødkilde af Gunnar Hansen 1929. Træsnit 1883 af C. Hammer og 1887. Litograferet paa Gruppebilledet af Folketingets Venstre 1874 og af I. W. Tegner paa Billedet af Venstres Førere.

F. Bojsen: Lovgivningsværket 1890—95 og dets Følger, 1898. Zodiacus i Nær og Fjært 26. Marts 1876. E. Henrichsen: Mændene fra Forfatningskampen, I, 1913. Rødkilde Højskoles Aarsskrift 1929. Poul Kierkegaard i Mænd og Meninger i dansk Socialpolitik 1866—1901, 1933, S. 67—107.

N. Neergaard.

Bojsen, Lars Peter, 1838—1922, Skolemand, Politiker, Landøkonom. F. 15. April 1838 i Skørpinge, d. 27. Maj 1922 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Broder til Emil og Frede B. (s. d.). Gift 2. Sept. 1862 i Stenderup ved Horsens med Ingeborg Christiane Crone, f. 13. Maj 1840 paa Nørholm ved Varde, d. 22. Jan. 1922 i Kbh., D. af Forpagter, senere Gaardejer og Kammerraad Julius C. (1804—92) og Abel Elisabeth Lichtenberg (1811—77).

Efter en temmelig uregelmæssig Skolegang og efter at være blevet privat forberedt til Præliminæreksamen kom B. paa Polyteknisk Lærestanstalt og læste der et Par Aar. 1859 tog han Landinspektøreksamen, og s. A. købte han Gedved Højskole. Først i 60'erne blev der oprettet flere Privatseminarier her i Landet, idet en Lov af 1857 havde muliggjort deres Eksistens, og B. oprettede da 1862 Gedved »Friseminarium«. Navnlig efter 1867, da en Lov om Lærereksamen stillede Stats- og Privatseminarier paa mere

lige Fod, fik Seminariet meget stærk Tilgang, en Tid over 200 Elever, og Højskolen maatte da nedlægges (1881). 1896 afhændede B. Seminariet og flyttede fra Gedved, først til Ry, hvor han boede i nogle Aar og arbejdede med ved den af Svigersønnen Helge Hostrup oprettede Højskole, derefter til Kbh. — B.s politiske Interesse førte ham 1866 ind i Rigsdagen som Folketingsmand for Vejlekredsen. Han stemte mod den reviderede Grundlov og trak sig derefter tilbage som Rigsdagsmand. 1887 stillede han sig til Folketinget i Slagelsekredsen, men blev ikke valgt; 1894—1902 var han Landstingsmand, valgt i 10. Landstingskreds; 1912 blev han kongevalgt Landstingsmand, 1918 tingvalgt. Han var al sin Tid meget optaget af praktisk Virksomhed. Hele Tiden, mens han var Skoleforstander, drev han Landinspektørvirksomhed; han fik efterhaanden knyttet et betydeligt Landbrug til Seminariet; i 90'erne købte han Hovedgaarden Lethenborg. Han var i en Aarrække Sogneraadformand i den store Kattrup-Tolstrup-Ørritslev Kommune, 1889—95 Medlem af Skanderborg Amtsraad og Formand i Horsens Landbrugsforening. Hans praktiske og landøkonomiske Interesse satte sin betydningsfuldeste Frugt i hans Arbejde for Andelssagen. Han fik oprettet Landets første Andels-Svineslagteri i Horsens 1887. 1890—97 var han Formand for Andelsslakteriernes Fællesrepræsentation.

Paa alle de forskellige Virkefelter var B.s mest fremtrædende Evne den rige og levende Fantasi. Det var den, der gjorde ham til den dygtige Lærer, navnlig den ypperlige Fortæller; han var derfor noget bedre paa sin Plads som Lærer ved Højskolen end ved Seminariet. Det var ogsaa den, der gjorde, at han var en ypperlig politisk Agitator, der i sjælden Grad formaaede at faa en Forsamling med, hvorimod hans Deltagelse i det daglige Arbejde i Rigsdagen kun satte sig ringere Spor. Det var ogsaa Fantasien, der gjorde ham til den idérige Foregangsmand paa praktiske og økonomiske Omraader. Og her, hvor han i de Bestyrelser, han sad i, altid ved sin Side havde Folk med nøgtern, kritisk Sans, der kunde vurdere, om Ideerne var solidt nok underbyggede, fik han derfor sin største Betydning. — R. 1897. DM. 1909. — Mindestøtte med Portrætmedaillon af Rasmus Andersen ved Gedved Seminarium. — Portrætteret paa Oscar Matthiesens Maleri af den grundlovgivende Rigsdag (1923) i Rigsdagen. Maleri af Oscar Matthiesen. Træsnit 1883 (af C. Hammer) og 1888. Litografi af I. W. Tegner efter Fotografi 1891.

J. P. M. Jensen-Lyngby: Gjedved Højskole og Seminarium 1862—1887, 1888. Gjedved Seminarium 1862—1912, 1912. N. Bransager og P. Rosen-

krantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03. Horsens Andels-Svine-slagteri 1887—1912, 1912.

J. Byskov.

Bojsen-Møller, Jutta Kunigunde, 1837—1927, Højskolemoder og Forkæmper for Kvindesagen. F. 17. Marts 1837 i Store Hedinge, d. 12. Jan. 1927 i Hellerup, begr. i Lyngø ved Sorø. Søster til Emil, Frede og Peter B. (s. d.). Gift 4. Jan. 1857 i Vilstrup med Sognepræst Frederik Ditlev Møller, f. 23. Juli 1814 paa Faurgaard ved Odder, d. 27. Juni 1892 paa Kommunehospitalet i Kbh., S. af Proprietær, senere Godsforvalter og Forpagter, Krigsraad Hans Christian M. (1776—1838) og Margrethe Magdalene Ditlevine Voss (1779—1834).

Fru B.-M. voksede op i et udpræget grundtvigsk Hjem og vandt baade som ung og siden som Præstekone mange Venner ved sin lyse, hjertevarme Personlighed. Hendes Mand var 1855—74 Sognepræst i Sejling ved Silkeborg, 1874—88 i Marvede ved Næstved. Da han 1888 tog sin Afsked, flyttede de til Sorø, hvor de hjalp K. Bjerre med at oprette Højskolen der. Efter sin Mands Død virkede Fru B.-M. som Husmoder paa Grundtvigs Højskole ved Lyngby 1897—1905 og paa samme Maade 1905—09 ved sin Broder Frede B.s Højskole i Rødkilde. Højskolesagen og Kvindesagen var hendes Livs Hovedinteresser, og det var hende en dyb Skuffelse, at hun ikke, tilhørende dem begge, kunde skabe et direkte Samarbejde mellem dem. Paa Foranledning af Ægteparret Hostrup valgtes hun, skønt ganske ny i Kvindesagen, 1894 til Formand for Dansk Kvindesamfund, som da var i Færd med at organisere sig over hele Landet, og blev paa denne Post til 1910, da hun trak sig tilbage med Titel af Æresformand. Hendes Betydning for Foreningen ligger fornemmelig deri, at hun gjorde Kvindesagen fra en Københavnersag til en Landesag. Med sin umiddelbare Veltalenhed og sin Tilknytning til Landbostanden vandt hun Sagen mange Tilhængere, særlig i grundtvigske Kredse, Medlemstallet steg under hendes Førerskab fra 1000 til 7000; Modstanden paa Rigsdagen blev brudt og Kvinders kommunale Valgret gennemført 1908. Da den politiske Valgret blev vundet 1915, gik hun som Dansk Kvindesamfunds Nestor i Spidsen for Kvindernes Tog til Regering og Rigsdag. Paa hendes 80 Aars Fødselsdag stiftede Foreningen et Legat paa 6000 Kr., som bærer hendes Navn, og hvis Renter hvert Aar gives en ung Kvinde til Uddannelseshjælp. 1924 udgav hun sin Mindebog: »Træk fra et langt Liv«. N. A. fik hun Fortjenstmedaillen i Guld. — Portrætteret paa Oscar Matthiesens Billede af den grundlovgivende

Rigsdag (1923) i Rigsdagen. Tegning af Erick Struckmann sst. og af Em. Vigeland. Buste af E. Ølsgaard 1912. Litografi af Harald Jensen 1902.

Jutta B.-M.: Træk af et langt Liv, 1924. Gyrithe Lemche: Dansk Kvindesamfunds Hist. gennem 40 Aar, 1912. Højskolebladet 15. Marts 1907. Kvinden og Samfundet, 15.—30. Marts 1917. Nationaltid. 15. Marts s. A.

Gyrithe Lemche.

Bokelmann, Frederik Wilhelm August Sophus, 1843—1902, Landmand. F. 28. Jan. 1843 paa Nørregaard i Nebbelunde Sogn ved Rødby, d. 31. Aug. 1902 i Kbh., begr. i Nebbelunde. Forældre: Proprietær Gothilf Georg Louis B. fra Holsten (1813—46) og Frederikke Elisabeth Remien (1810—1907). Ugift.

Tretten Aar gammel kom B. til Latinskolen i Nykøbing F., tre Aar efter til sin Morbroder, Forpagter Remien paa Christiansdal ved Nakskov for at lære Landvæsen; 19 Aar gammel rejste han til Landbohøjskolen, hvorfra han tog Landbrugseksamen 1864. 1864—66 var han Assistent ved Landbohøjskolen under Professor B. S. Jørgensen, blev 1866 Underforvalter og 1867 Overforvalter (efter N. P. J. Buus) paa Gedsergaard, der ejedes af Etatsraad E. Tesdorpf. I denne for en lære- og virkelysten ung Mand udviklende Plads forblev B., til han 1. Maj 1871 overtog Forpagtningen af Nørregaard under Grevskabet Hardenberg, hvor han virkede til sin Død. B. kom tidlig ind i det landøkonomiske Foreningsarbejde og fik overdraget en Del kommunale Hverv. Han var Medlem af Bestyrelsen for Maribo Amts økonomiske Selskab og Formand for dettes Udvalg til Bedømmelse af Husmandslodder og Direktør for Maribo Amts Tvangsarbejdsanstalt. Hans Hovedvirksomhed uden for den hjemlige Bedrift og de lokale Tillidshverv falder dog inden for Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Han var Medlem af Bestyrelsesraadet fra 1878 til sin Død, af Hvede- og Maltbygudvalget, Lærningeudvalget og Bogudvalget, men først og fremmest af Redskabs- og Maskinudvalget, hvor han nedlagde et stort og uegennyttigt Arbejde ved gennem 30 Aar at tilrettelægge og lede de offentlige Prøver med Redskaber og Maskiner. Han har affattet de fleste af Prøveberetningerne, der er offentliggjorte i »Tidsskrift for Landøkonomi«, og har ofte holdt Foredrag om Prøveresultaterne og andre Maskinemner i Landhusholdningsselskabet. I sidste Trediedel af det 19. Aarh., da de mekaniske Hjælpemidler rigtig vinder Udbredelse, har B. haft en betydelig Indflydelse paa Udviklingen. Som Tak og Paaskønnelse for hans 30-aarige Virksomhed paa dette Omraade

fik han ved en Fest 1902 overrakt Landhusholdningsselskabets første Sølvbæger. — B. var en djærv og enkel Natur med betydelig Arbejdskraft og sjælden Evne til at opildne sine Medhjælpere; han udtrykte sin Mening i tydelige — ofte drastiske — Vendinger. Skønt han ofrede megen Tid i det offentliges Tjeneste, fik han sin store Bedrift fortrinlig passet, saa han blev en velhavende Mand, der foruden ved sin offentlige Virksomhed har sat sig et varigt Minde ved Stiftelsen af Forpagter Bokelmanns Legat (50 000 Kr.), som er henlagt under Landhusholdningsselskabet. — R. 1892.

Landmands-Blade, 1902, S. 470 ff. Ugeskr. for Landmænd, 1902, S. 257 f. og 397 f.

Anton Christensen.

Bokelmann, Peter, 1505—76, Præst. F. 22. Febr. 1505 i Braunschweig, d. 20. Aug. 1576 i Husum, begr. sst. i Marie K. Forældre: Borger Hermann B. og Gesa Less (d. 1543). Gift i Dec. 1534 med Gardrut van Dam.

Som Student var P. B. Luthers Tilhører i Wittenberg. Ca. 1528 blev han Rektor i Husum, forflyttedes ca. 1540 som Præst til Hattsted, og da den bekendte Reformator Herman Tast, Sognepræst i Husum, døde 1552, blev P. B. hans Eftermand. 1557 blev det af Hertug Adolf overdraget ham i Forening med Dr. Paul v. Eitzen, Superintendent i Hamburg, og Volqvard Jensen, Hofpræst paa Gottorp Slot, at foretage en omfattende Visitation af de kirkelige Forhold i de gottorpske Besiddelser. P. B. var en udpræget Repræsentant for den strenge gnæsiolutheranske Retning og bekæmpede med stor Kraft kryptokalviniske Tendenser med Hensyn til Nadverlæren. For øvrigt har han gjort sig mest bemærket ved sin Iver for at indføre en strengere Kirketugt. Man har endnu flere Skriftstykker, der viser, hvor meget denne Sag laa ham paa Hjerte. Uden Personsanseelse revsede han, hvad han ansaa for forkasteligt. Da Hertug Adolf, der var temmelig ligegyldig i religiøse Sager, personlig havde hjulpet Philip II. af Spanien med at undertrykke hans protestantiske Undersaatter og nu efter sin Hjemkomst fra Nederlandene besøgte Kirken i Husum, sagde P. B. i en Prædiken: »Vi maa vel billig takke den allerhøjeste Gud for, at han har hjulpet vor naadige Herre hjem igen med god Sundhed. Men hvem har han tjent? Fanden og hans Oldemoder.« Da Hertugen efter Gudstjenesten havde indbudt den gamle Præst til sit Bord, sagde han spøgende til ham: »Der vankede stærkt Øl i Kirken i Dag, Fader«; men for Resten gik han ikke videre i Rette med ham for hans frimodige Ord.

J. M. Krafft: Husum. Kirchen-Hist., 1723, S. 123—30. J. Møller: Cimbria lit., II, 1744, S. 66. Ny kirkehist. Saml., IV, 1867—68, S. 536, 635—46, 657, 673. Dänische Bibliothec, IV, 1743, S. 182—92. Zeitschrift der Gesellschaft f. Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte, XI, 1881, S. 331; XXIII, 1893, S. 93 f., 97. Schriften des Vereins f. Schleswig-Holsteinische Kirchengeschichte, 2. Rk., VII, 1918—25, S. 301—02. Briefsammlung des Hamburgischen Superintendenten Joachim Westphal, bearb. v. C. H. W. Sillem, 1903, S. 251 ff., 304 ff., 470.

Bjørn Kornerup (H. F. Rørdam).

Bokkenheuser, Carl Henrik Frederik (Fritz), 1837—1914, Skolemand. F. 12. Aug. 1837 i Kbh. (Garn.), d. 2. Sept. 1914 i Charlottenlund, begr. paa Frbg. Forældre: Premierløjtnant, senere Oberst Christian Peter B. (1808—87) og Olivia Frederikke Sophia Wanding (1814—81). Gift 4. Nov. 1864 paa Frbg. (Slotsk.) med Marie Adamine Johanne Elisabeth Therese Langeland, f. 4. Maj 1842 paa Frbg., d. 29. Sept. 1892 i Kbh., D. af Assistent, senere Pakhusforvalter ved Kgl. Grønlandske Handel, til sidst Intendant og Overkrigskommissær Lauritz Nørregaard L. (1804—50, gift 2° 1845 med Emma Nicoline Plockross, 1825—1921) og Conradine Vilhelmine Augusta Bonsach (1819—44).

B. blev Student 1856 fra Aalborg, hvorhen hans Fader 1851 var blevet forflyttet fra Kbh., og tog teologisk Embedseksamen 1862. Allerede 1856 knyttedes han som Lærer til Efterslægtsselskabets Realskole; ved denne Skole blev han Viceinspektør 1865, og 1893—1908 var han Bestyrer for Efterslægtens Latin- og Realskole, som fra 1886 ogsaa dimitterede til Artium. — I en lang Aarrække ledede B. desuden de B.ske Kursus, hvor mange Mennesker, især saadanne, som havde begyndt Studierne i fremrykket Alder, fik Uddannelse til Studentereksamen eller en anden højere Forberedelseksamen. B. underviste i matematiske Fag med en aldrig svigtende Interesse for Faget og med en sjælden Evne til at omgaas Børn og unge. Hans Arbejdskraft gjorde det muligt for ham daglig at passe først sin Skole og senere sine Kursus og dog bevare sine kunstneriske og litterære Interesser usvækkede. Han udgav til Undervisningsbrug matematiske Lærebøger og har desuden skrevet »Efterslægtsselskabet og dets Skole 1786—1836« (1896) samt »Det var i Aaret —, spredte Minder« (1909). — Tit. Professor 1896. — R. 1886. — Malerier af Erik Henningsen 1884 (paa Efterslægtsselskabets Skole) og V. Irminger 1903. Portrætteret af Erik Henningsen paa Gruppebilledet Frikvarter 1886 (paa Efterslægtsselskabets Skole).

Efterslægtsselskabets Skole, Program 1896—97. Fr. B.: Det var i Aaret —, 1909. Berl. Tid. 3. Sept. 1914.

Chr. Buur.

Bokkenheuser, Knud, f. 1869, Forfatter og Skolemand. F. 5. Juli 1869 i Kbh. (Holmens). Forældre: Viceinspektør, senere Skolebestyrer og Professor Fr. B. (s. d.) og Hustru. Gift 27. Maj 1898 i Kbh. (Jac.) med Johanne Marie Gjellerup, f. 21. April 1875 i Kbh. (Frue), D. af Arkitekt Albert Rudolph G. (f. 1845) og Marie Susanne Elisabeth Høffding (f. 1848).

B. blev Student 1887 fra Efterslægtsselskabets Skole, cand. phil. 1888 og var 1889—1909 Lærer ved sin gamle Skole samt allerede fra Rusaaret ved Bokkenheusers Kursus (fra 1905 til dets Ophør 1922 Medbestyrer). I Forbindelse med B.s mangeaarige Undervisning i Dansk og Historie staar hans Bidrag (Holberg og H. P. Holst, Drachmann og Pontoppidan m. fl.) til DanskLærerforeningens kommenterede Udgaver af udvalgte Værker inden for klassisk Skønlitteratur og den sammen med Andr. Buntzen udgivne »Schønbergs Haandbog« (1907). Hans Hovedemne som Forfatter er imidlertid de borgerlige og kulturelle Forhold i Kbh. i Slutningen af det 18. og Begyndelsen af det 19. Aarh. Allerede med sin første Bog »Drejers Klub. Kulturhistoriske Interiører fra Rahbeks København« (1903) kom han ind paa den udførlige Skildring af Periodens Dagligliv saavel indad- som udadtil, der fortsattes i »Saa By som Borger« (1905) og i 2. Del heraf »Kongelig Majestæts Acteurs« (1908), sammen med »Det kgl. Theaters sidste Blaataarnsfange« (1911) og »Der var engang — Tante Charlottes Theaterminder« (1916) Vidnesbyrd om B.s teaterhistoriske Særinteresse, medens den topograf- og personalhistoriske Linie bl. a. fortsattes i »Den gamle Herre fortæller« (1916) med de to Fortsættelser og navnlig i »Det gamle København« (I—II, 1919), en samlet Udgave af tidligere Særskildringer af de forskellige Bykvarterer. Hertil har siden sluttet sig en Række lokaltopografiske Smaaskildringer (Cort Adellers Vingaard, Constantia m. m.) og enkelte Jubilæumsskrifter. B. minder i hele dette Forfatterskab ved sin Stils hyggelige Stemning meget om sin Forgænger i Genren Jacob Davidsen, men ved mere og fortæller bedre. — B., der fra sit Rusaar længe var en ivrig Deltager i Livet inden for Studenterforeningen paa Gammelholm (mangfoldige Viser og flere utrykte Nytaarskomedier), har i »Studenter vi kaldes —« (1920) givet en Række muntre Minder fra sin egen Studentertid og endvidere skrevet to Bind Erindringer: »Da man var ung — Mindernes Bog« (1926) samt »— Og Aarene svandt« (1933). — Endelig har B. været mangeaarig Medarbejder ved forskellige Dag- og Ugeblade, 1909—18 saaledes ved »København«. — Malerier af Erik Henningsen 1882 og Carl L. Nielsen 1930. Tegning af Erik Henningsen 1882. Portrætteret af samme

paa Gruppebilledet Fest paa Salen 1910 (i Studenterforeningen).

Studerterne fra 1887, 1912. Masken 16. April 1911. Pressens Magasin Febr. 1917. Ovenn. Livserindringer.

Carl Dumreicher.

Boldich (Boldig), **Ernst Christian**, 1651—1706, Præst. F. 9. Nov. 1651 i Sønderborg, d. 19. Marts 1706 i Helsingør, begr. sst. (Marie K.). Forældre: Provst og Slotspræst Johan B. (1597—1674, gift 1° 1631 med Felicitas, d. 1640) og Jacobine Herger. Gift med Anna Sophie Richardus, f. 25. Sept. 1657 i Helsingør (gift 1° 1676 med res. Kapellan ved Mariekirken i Helsingør Poul R., 1647—77), D. af Sognepræst i Helsingør, senere Generalsuperintendent i Holsten Just Valentin Stemann (1629—89, gift 2° 1680 med Bente Jensdatter Jahn, Enke efter Professor i Lund Ole Bagger, 1607—77) og Anna Below (d. 1677, gift 1° med Sognepræst i Helsingør Matthias Velhauer, 1611—56).

Efter Studier i Jena, hvor B. blev Magister 1672, i Kiel og en treaarig Huslærertid hos Overrentemester Henrik v. Støcken i Kbh. blev han residerende Kapellan ved Marie Kirke i Helsingør, 1688 Sognepræst sst. og Slotspræst paa Kronborg. B. repræsenterede en konfessionelt forsnævret Lutherdom, der frygtede kætterske Lærdomme baade fra Calvinisme og Pietisme. Mod den Pietisme, som Spener i sin Fortale af 1675 til Arnds Postille havde givet et Program under Titlen »Pia desideria«, men som allerede var forberedt af Ortodoksiens Bodsfromhed, rejste B. ligesom Teologerne Hans Wandal og Hans Bartholin en energisk Protest. Spener havde udtrykt sit Haab om bedre Tider for den kristne Kirke ved at fremdrage Profetier om Jødefolkets Omvendelse, men B. afviste Speners Forhaabninger og Pietismens Teologi i sit store Modskrift: »Schlechte Hoffnung 1) besserer Zeiten der Kirchen, 2) einer grossen Bekehrung der Juden, 3) gänzlichen Unterganges des Antichristlichen Babels«, Leipzig 1695, Kbh. 1696. B. er saaledes den første populærteologiske Bekæmper af Pietismen i Danmark. — Maleri af J. Lobaczynski 1766(?) i Marie K., Helsingør.

E. Pontoppidan: *Annales*, IV, 1652, S. 630 f. M. Neiiendam: Erik Pontoppidan, I, 1930, S. 75 f.

Michael Neiiendam.

Boldsen, Thyra Valborg, f. 1884, Billedhuggerinde. F. 2. Jan. 1884 i Stavnsholt. Forældre: Landmand, Handelsrejsende Frederik Gerhard B. (1856—1922, gift 2° 1892 med Johanne Frederikke Nielsen, f. 1870) og Mathea Christine Nielsen (1855—91).

Gift 9. Juni 1906 paa Frbg. (b. v.) med Ingeniør Kai Svane Gnudtzmann, f. 1. Maj 1880 i Kbh. (Pauls), S. af Arkitekt, senere Professor Johannes Emil G. (s. d.) og Hustru. Ægteskabet opløst 1915, han gift 2° s. A. med Hedevig Louise Schütten Larsen, f. 1881.

Fru B. dimitteredes til Kunstakademiet fra Prof. Kleins Tegneskole og var Elev paa Akademiet mellem 1903 og 12. Vinteren 1905—06 var hun Elev paa École des beaux arts i Paris, og i Aarenes Løb har hun været vidt omkring paa lange Studierejser, bl. a. til England, Tyskland, Italien, Spanien, Nordafrika, Grækenland og Tyrkiet (Akademiets Rejsestipendier 1913, 1915—16). 1915 tog hun Studentereksamen, privat dimitteret, og s. A. Filosofikum. Fru B. har udstillet aarligt paa Charlottenborg siden sin Debut her 1907. 1916 fik hun Eckersberg-Medaillen for »Løberske ved Startstedet« (mørkt antikt Marmor), 1917 den Eibeschütz'ske Præmie for Marmorfiguren »Job« og 1923 samme Præmie for »Vorherre indblæser Adam Livets Aande«, som hun huggede i Marmor efter levende Model. Paa sine Rejser har hun særlig studeret de forskellige Marmorsorter og uddannet sig til en dygtig Stenhugger, der tumler saa vanskelige Materialer som græsk Basalt. Af hendes Arbejder kan nævnes »Syndfloden« (1908), »En Nævekæmper« (1913, parisk Marmor), Portrætbusten af Høffding (1914, Filologisk-historisk Laboratorium), Relief af Prinsesse Marie (1917, St. Josefs Hospital) og Mindetavler i den katolske Kirke i Ordrup. — Siden 1926, da Fru B. første Gang rejste til New York, har hun adskillige Gange opholdt sig i Amerika, hvor hun har vundet sig mange Venner. 1931 bosatte hun sig i Long Beach i Kalifornien og har her haft en enestaaende Succes. Hun har modtaget mange Portrætbestillinger, og hendes Kvindefigur »The melody of life« (»Terpsichore«) var 1932 udstillet ved Olympiaden i Los Angeles. — I Forbindelse med sin Kunstnervirksomhed har Fru B. haft Interesse for filosofiske Spørgsmaal og har udviklet en personlig Livslære, udgav 1920 »Livslov og Gudsdyrkelse« og 1929 »Den nye Mennesketype og Opdragelsen«. Hendes Planer om Oprettelsen af en Skole i Aandsdannelse har vakt megen Interesse i Amerika. Et Udslag af den Forstaaelse, hendes Tanker har mødt, er den meget store Bestilling, hun er blevet valgt til at udføre, og som hun i Øjeblikket arbejder paa: Monumentet for Verdensmoderen, et Slags Symbol for Freden og for Kærligheden til Moderen. Monumentet, der skal rejses paa Halvøen Palos Verdes ved Los Angeles, bliver udført i Marmor i over fem Hundrede Gange naturlig Størrelse.

H. C. Bruun: Slægten Boldsen fra Mellerup, 1925, S. 22 f. Politiken 18. Juni 1927. Magasinet 9. Okt. 1932. Sculptures by Th. B., 1926.

Merete Bodelsen.

Bolten (Bolte), **Henrik**, Baron, 1734—90, Købmand. Døbt 7. Dec. 1734 i Bremen, d. 7. Marts 1790 i Kbh., begr. i Petri K. Forældre: Kusk, senere Grenader Johann Hinrich Bolte og Gesche Belings (Bählings). Gift 1° 18. Jan. 1764 i Kbh. (Petri) med Sophie Elisabeth Schmidt, antagelig døbt 5. Sept. 1745 i Kbh. (Petri), d. 19. Aug. 1771 sst. (Petri), vistnok D. af kgl. Blikkenslager Johan Georg S. (ca. 1712—91) og Hustru Brigitta (ca. 1702—72). 2° 1772 med Anna Nørregaard, f. 18. Marts 1748 i Kbh. (Nic.), begr. 16. April 1782 sst. (Petri), D. af Værtshusholder Peder Larsen N. (ca. 1710—95) og Johanna Maria Michelsdatter. 3° 17. Juni 1783 i Kbh. (Petri) med Frederikke Sophie Heinrich, døbt 22. Jan. 1764 paa St. Croix, d. 8. April 1807 i Kbh. (Helligg.), D. af Regimentsfeltkær, senere Ejer af Sparresholm og Konferensraad Johan Friedrich H. (1730—1808) og Birgitte van Lexmond (1738—1811). Ægteskabet opløst 1786, hun gift 2° 1797 med senere Stiftamtmand og Kammerherre Greve Frederik Christopher Trampe til Løgismose (s. d.).

»I yderlig Fattigdom« kom B. til Kbh., hvor han efter udstaaet Læretid blev Vintappersvend. 1763 fik han Bevilling paa at optages i Vintapperprofessionen og Borgerskab som Vintapper s. A., 1767 købte han Gaarden Veltkuglen, Gothersgade Nr. 8, og opførte her Ejendommen (den B.ske Gaard), som er bevaret endnu til vore Dage. Ved sin udstrakte Transithandel med Vine kom han ind paa oversøisk Handel, navnlig paa Ost- og Vestindien, og under den nordamerikanske Frihedskrig blev han ved sine Ekspeditioner med egne Skibe en hovedrig Mand. Den honnerte Ambition førte ham til at fri til Konferensraad Heinrichs purunge Datter og i Tilslutning hertil til at aspirere til Barontitlen. Denne opnaaede han 19. Maj 1783 for sig og Descendenter for, som det fremhæves, »hans største Fortjeneste af den partikulære ostindiske Handel«. Foranledningen turde dog være den, at B. til Oprettelsen af den af Enkedronningen protegerede Fødselsstiftelse skænkede 40 000 Rdl. — Faa Dage efter denne Udnævnelse maatte B. imidlertid standse sine Betalinger. Han var som saa mange af Hovedstadens Storkøbmænd efter den ved Freden i Versailles indtrufne økonomiske Krise kommet i Likviditetsvanskeligheder. Da Statsminister Ove Høegh Guldberg foranledigede, at Statskassen og Kurantbanken med betydelige Laan (over to Mill. Rdl.) kom den betrængte

Handelsstand til Hjælp, fik B. i alt 700 000 Rdl. til Laans. Samtidig blev hans Bo, som af alle betragtedes som solvent, taget under Opbudsbehandling; denne med derpaa følgende Ekstradition stod ikke længe paa og ses ikke at have afficeret ham i hans Dispositioner. 20. Jan. 1783 havde han afløst sit Borgerbrev som Vintapper med det fornemmere Grossererborgerskab. S. A. tilkøbte han sig Sorgenfri til Sommerbolig; 12. Juni afholdt han Samfrændeskifte med sine to umyndige Børn af 2. Ægteskab, ved hvilket han tillagde hver af disse 50 000 Rdl. med Sikkerhed i Jordegods, og faa Dage efter holdt han Bryllup med sin 3. Hustru. N. A. købte han Godset Asserstrup paa Lolland og det nærliggende Frederiksdal. Han fortsatte derhos sine Ejendoms køb ved 1785 at erhverve Sæbygaard og Aagaard (i Løve Herred). Kort efter Juni Termin 1785 kom han imidlertid atter i Betalingsvanskeligheder. Guldberg var i Mellemtiden styrtet, og trods Indstillinger saavel fra Finanskollegiet som fra Opbudskommissærerne Colbjørnsen, Zinn og H. R. Saabye og trods det, at den optagne Status endog udviste et betydeligt Overskud, vilde Regeringen ikke støtte ham paa nogen Maade. Han maatte herefter gaa fallit. Godserne saavel som Gaarden i Gothersgade blev afstaaet, de store Varelagre og Skibene realiseret, alt med store Tab. Sorgenfri solgtes 1789 til Arveprins Frederik. B. var herefter en knækket Mand.

Han havde arrangeret det saaledes, at han efter at have opnaaet en Akkord paa 60 pCt. med sine Kreditorer endnu besad en Kapital, hvis Renter fritog ham for økonomiske Sorger. Men han ophørte helt med Forretningen og levede et nøjsomt og tilbagetrukket Liv i sin gamle Ejendom i Gothersgade, hvis Kvistetage han havde lejet. Hans eneste Søn døde 1792. — Maleri, forhen paa Vilhelmsborg, i Privateje.

L. Bobé: Baron Henrik Bolten i Hist. Meddl. om Kbh., VI, 1917—18, S. 321—40. Samme: Efterl. Pap. fra den Reventlow'ske Familiekreds, V, 1902, S. 254 ff. Boltens Bopakker i Landsarkivet. Danmarks Adels Aarog, XXXVI, 1919.

J. Werner.

Bolten, Johan Adrian, 1742—1807, Præst og Forfatter. F. 11. Sept. 1742 i Süderstapel, d. 11. Aug. 1807 i Altona, begr. sst. Forældre: Pastor Matthias Hermann B. (1712—72) og Anna Maria Amalia Pauli (1717—1807). Gift 2. Maj 1775 i Meldorf med Anna Kathrina Block, f. 16. Marts 1758 i Meldorf, d. 25. Aug. 1837 i Altona, D. af Købmand Christian B. (1711—63) og Anna Maria Martens (1737—82, gift 2° med Købmand Hans Dührssen).

Efter hovedsagelig at være undervist i Hjemmet afgik B. 1760

til det akademiske Gymnasium i Altona, hvor han især dyrkede Orientalia. 1761 kom han til Kbh.s Universitet, hvor han, foruden at studere Teologi, med Flid lagde sig efter de østerlandske Sprog under Professor Kalls Vejledning og 1762 tog teologisk Attestats. Siden opholdt han sig mest hjemme i Süderstapel, hvor han virkede som sin Faders Medhjælper. 1768 søgte han Professorat i østerlandske Sprog ved Gymnasiet i Altona, men opnaaede ikke Posten. En Opfordring til at udarbejde Afsnittet om Stapelholm i »Den danske Atlas« bragte ham ind paa dybtgaaende lokalhistoriske Studier, som satte Frugt i »Beschreibung und Nachrichten von der im Herzogthume Schleswig belegenen Landschaft Stapelholm« (1777). Han udnyttede her et omfattende utrykt og i Marken indsamlet Materiale, og navnlig Værkets Sognebeskrivelser er vedvarende af megen Værdi. 1772 blev han Præst i Wöhrden, 1782 Andenpræst og 1791 Førstepræst i Altona. Af hans historiske Produktion kan fremhæves »Ditmarsische Geschichte« (I—IV, 1781—88); »Hist. Kirchen-Nachrichten von der Stadt Altona und der verschiedenen Religions-Partheyen, von der Herrschaft Pinneberg und von der Grafschaft Rantzau« (I—II, 1790—91); »Entwurf einer schlesw.-holst. Buchdruckergeschichte« (i Niemanns »Miscellanea«, II, 1, 1800, S. 163—88, og II, 2, 1800, S. 193—250). Desuden har han udgivet en Del teologiske og orientalske Afhandlinger og Skrifter. Han var Dr. phil., men Sted og Aar for Graden kendes ikke. — Stik af J. C. G. Fritsch 1786 efter Maleri af L. Lönberg 1780.

J. A. B.: Hist. Kirchen-Nachr. von d. Stadt Altona, I, 1790, S. 130—39. Allgem. deutsche Biographie, III, 1876, S. 113 f.

Vilh. la Cour (H. F. Rørdam).

de Bombelles, Adelaide (*Ida*) Caroline Johanne, 1792—1857, mimisk-plastisk og musikalsk Kunstnerinde. F. 20. Sept. 1792 paa Sophienholm ved Frederiksdal eller i Kbh. (Petri), d. 23. Nov. 1857 i Wien, begr. 18. Dec. i Kbh. (Holmens). Forældre: Administrator for den vestindiske Handel Constantin Brun (s. d.) og Friederike Münter (se Brun, Friederike). Gift 4. Febr. 1816 i Kbh. (Petri) med østrigsk Gesandt Greve Louis Philippe de B., f. 1. Juli 1780 i Regensburg, d. 7. Juli 1843 i Wien, S. af fransk Gesandt, senere Biskop i Amiens, Markis Marc-Marie d. B. (1744—1822) og Baronesse Angelique Mackau (1762—1800).

I. B. røbede allerede som syvaarig et mimisk-plastisk Talent, og hendes Evne til i Attituder at genskabe Figurer fra Billed- eller Digtkunstens Verden uddannedes, saavel som hendes Sangstemme,

gennem maalbevidst Arbejde, ledet af Moderen, der i »Idas ästhetische Entwicklung« (bagi »Wahrheit aus Morgenträumen«, 1824) selv har givet en Skildring af denne Udviklings Forløb. I. B. kom til at tilbringe Størstedelen af sit Liv uden for Danmarks Grænser; 1801—03 og 1805—10 ledsagede hun Moderen paa hendes store Rejser til Tyskland, Schweiz og Italien, og kort efter Giftermaalet forflyttedes hendes Mand fra Kbh. til Dresden, akkrediteredes derefter forskellige italienske Hoffer og endte sin diplomatiske Løbebane som Gesandt i Bern. Overalt hvor I. B. kom, ved Hoffer, i private Selskaber, blandt Kunstnere og Digttere, vakte hun stor Begejstring ved sine Attituder og sin smukke Sang. Af hendes Kunst faar man ikke noget stærkt Indtryk i de Tegninger (af C. H. Kniep), hvori hendes Attituder er foreviget, men den europæiske Samtid nævner hende jævnsides med de største Dyrkere af den dengang hypermoderne Genre, Lady Hamilton og Fru Hendel-Schütz. Madame de Staël, der havde stor Indflydelse paa I. B.s Udvikling, berømmer hende i »De l'Allemagne« (1810), Lamartine og A. W. Schlegel har hyldet hende i større Digte, og til hendes Beundrere hører i øvrigt Benjamin Constant og Chateaubriand, Wieland og Goethe foruden de hjemlige Digttere; Kunstnere som Angelica Kauffmann, Canova og Thorvaldsen har alle været betaget af hende. Hendes Kunst vedblev, trods den omhyggelige Uddannelse, at være af en mærkelig ureflekteret Art uden nogen udviklet Personlighed bag; saa snart hendes Præstationer var forbi, har hun nærmest virket ubetydelig, men til hendes Ros skal det siges, at den megen Virak ikke steg hende til Hovedet; hun bevarede stedse en fordringsløs Godmodighed og barnlig Naivitet, som indtog alle. Ganske uundværlig blev hun for Svigerinden, Napoleons Enke Marie Louise, hos hvem hun efter sin Mands Død tog Ophold i Parma. Da Marie Louise var død, flyttede hun til Wien, hvor hun tilbragte sine sidste Leveaar. Ved hendes Død skrev J. L. Heiberg, hvis Livs store Kærlighed hun havde været, og som ogsaa tidligere havde besunget hende (»Til Adelaide«, »Adelaides Segl«, »Gespräch zwischen Sophienholm und Bellavista«), et af sine smukkeste Digte »De samle sig, lig underfulde Drømme, de rige Minder fra en svunden Vaar«. — Malerier af Ph. Fr. Hetsch, J. L. Lund (flere forskellige, hvoraf et paa Bakkehus-Museet) og Bernhard v. Guérard. Tegninger af J. L. Lund (bl. a. paa Fr.borg). Buste af Thorvaldsen 1810. Træsnit efter en Tegning af J. L. Lund.

L. Bobé: I. Brun, Grevinde B., 1932, med udførlige Litteraturhenvisninger.

R. Paulli.

Bon, Fridtjof Julius, 1866—1929, Skolemand, Forfatter. F. 20. Juli 1866 i Sandvig, d. 2. Juni 1929 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Højskoleforstander Peter Julius B. (1841—88) og Margrethe Cæcilie Vest (1844—1933). Gift 3. Nov. 1894 i Kbh. (Jac.) med Asa Riis, f. 28. Sept. 1867 i Isafjord, D. af Handelsfaktor Mikael Peter R. (1825—1901) og Caroline Frederikke West (1830—1913).

B. blev Student 1886 fra Hauchs Skole og begyndte at studere Teologi. Ved Faderens Død maatte han afbryde Studierne for at hjælpe til med at skaffe Underholdet til sin Moder og sine Søskende. Han blev Timelærer ved Kbh.s Kommuneskoler 1888, fast ansat fra 1894, Inspektør ved Enghavevejs Skole 1911, ved Hillerødgades 1915. — Som Forfatter debuterede han med en Samling rørende og let satiriske Fortællinger »Hjemstavnsbilleder fra Bornholm« (1892), der bl. a. indeholder den beske »Paa Højskole« og »Ny-Sverrig«, hvori han skildrer Bornholms svenske Arbejderealmue. Den større Roman »Fristelser« (1895), en psykologisk Halvfemskildring i Rammen af en Parisrejse, viser hans Begrænsning. Ved sin Bosættelse i Kbh. havde han fundet et nyt Stof, hvoraf der bliver en Række københavnske Billeder, der fremkom i Blade og Tidsskrifter, især i »Illustreret Tidende«, og i Bogform: »Stoltenberg og andre Svende« (1898) og »Tempeltjenere i blandet Selskab« (1899). Det er Skildringer af københavnske Smaa-borgere og Underklasseeksistenser, hele det Kbh., som han gennem sin Virksomhed som Kommunelærer var kommet i Berøring med (se Fortællingen »Madstræb«). B.s skønlitterære Forfatterskab standsede; han blev overfløjet af Forfattere med større kunstneriske Evner, Andersen Nexø og Karl Larsen. Hans Interesse for Underklassen omsattes i et socialt og alment politisk Arbejde, der ligger i Linie med hans Skolegerning. Han var 1904—09 Formand i Kbh.s Kommunelærerforening, 1908—09 Borgerrepræsentant, 1907—11 Formand for 10. Kreds' radikale Vælgerforening og var endvidere Medlem af Bestyrelsen for Fattige Børns Fodbeklædning. I en Aarrække var han pædagogisk Medarbejder ved »Politiken« og fra 1916 ved »Social-Demokraten«.

Bogen om Studenterne fra 1886, 1911. Lærerne og Samfundet, I—IV, 1913—14.

Oluf Friis.

Bonar, Jacob Peter, 1659—1717, Officer. F. 1659 i Stift Bremen, d. Natten til den 4. Febr. 1717 i Kbh., begr. i Fransk ref. K. sst. Forældre: Wilhelm (William) B. til Gnadenfeld (1624—74) af skotsk Adelslægt, Oberst i svensk Tjeneste i Trediveaarskrigen,

og Elisabeth v. Bronsart. Gift med Elisabeth Amalia Schenck v. Winterstedt, der levede endnu 1755.

B. indtraadte først i braunschweig-lüneburgsk (hannoveransk) Tjeneste, men blev 1681 ansat som Løjtnant i dansk Tjeneste i Livgarden til Fods, hvor han allerede n. A. blev Kaptajn. Med Afskedspas som Oberstløjtnant fik han 1692 Tilladelse til at gaa i udenlandsk Krigstjeneste. 1701 fik han nyt Patent som dansk Oberst og hvervede for to unge, mindreaarige Hertuger af Württemberg-Oels et Dragon- og et Infanteriregiment, der gik ind i det danske Hjelpekorps i Flandern. B. udmærkede sig gentagne Gange, men maatte efter skarpe Sammenstød med Hertugen af Württemberg-Teck 1708 afgive Dragonregimentet og 1710 Infanteriregimentet til de unge, egentlige Chefer. Udnævnt til Brigadér 1710 vedblev B. dog at deltage i Krigen indtil dens Afslutning 1714. Dette Aar blev B. Generalmajor og Kommandant i Kastellet — dengang og særlig i Krigstiden en meget selvstændig og betydelig Stilling. — Den krigsfangne Feltmarskal Stenbock fik anvist Værelser og Forplejning hos B. i dennes Bolig; men da det viste sig vanskeligt at hindre Stenbocks Forsøg paa Forbindelser udefter, fik han anvist Værelser i et andet Hus i Kastellet. Forplejningen fik han dog vedblivende fra B.s Bord, og Opvartningen m. m. besørgedes dels af B.s Tyende, dels af Stenbocks eget Tjenerskab. Da Tsar Peter 1716 besøgte Stenbock i Fangenskab, skal Stenbock have beklaget sig stærkt over B., og Tsaren skal have bragt Klagerne videre til Kong Frederik. Af Forhør, der blev afholdt kort efter, skønnes imidlertid, at der ikke med Føje kan indvendes noget mod B.s Forhold over for hans berømte, meget vanskelige Fange. Det oplystes bl. a., at de vagthavende Officerer ikke sjældent deltog i de fornemme Fangers Maaltider, og Stenbock vedblev lige til sin Død i Fangenskab at arbejde paa at skaffe sig Forbindelse udefter. 29. Sept. fik B. imidlertid Afsked og »i Naade« 600 Rdl. aarlig Pension, som han kunde nyde i Holland eller andetsteds.

L. Bobé: Efterladte Pap. fra den Reventlow'ske Familiekrede, VII, 1906, S. 448. Oscar Malmström: Magnus Stenbock i fångenskapen, 1901, S. 62 f.

Rockstroh (P. F. Rist).

Bonde, d. 1282, Biskop i Slesvig.

B. blev valgt 1265, men paa Grund af de opløste Forhold i den danske Kirke i disse Aar først viet 1267. Han optræder aldrig i Kongens Omgivelser, hører ikke til de Mænd, der nævnes i Kongens Breve, men et Par Gange ser vi ham sammen med Jacob Erlandsen. Han har aabenbart staaet paa Ærkebispens Side i

det store Opgør. Da Pavens Legat Kardinal Guido 1266 forlod Danmark, udnævnte han B. til Dommer i Striden mellem Øm Kloster og Biskop Tyge af Aarhus, en Tvist, der ikke var uden Sammenhæng med den større Strid mellem Konge og Ærkebiskop. B. stævnedes Aarhusbispen, Kongehusets tro Mand, til at møde i Flensborg, men Biskop Tyge sad Stævningen overhørig, hvorefter B. satte ham i Band Aug. 1267. Nogle Maaneder i Forvejen havde Hertug Erik af Sønderjylland taget Øm Kloster under sin særlige Beskyttelse; Hertugen stod sammen med Biskoppen i Slesvig.

Ellen Jørgensen: *Annales Danici*, 1920, S. 119, 123, 209. M. Cl. Gertz: *Scriptores minores*, II, 1922, S. 252—61.

Ellen Jørgensen.

Bonde, Christen Nielsen (d. 1679), se Bundtz.

Bondesen, Ingvor Andreas Nikolai, 1844—1911, Skolemand, Forfatter. F. 26. Dec. 1844 i Illebølle paa Langeland, d. 17. Marts 1911 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Skolelærer Peter Nikolai B. (1818—74) og Christiane Margrethe Andresen (1816—98). Gift 2. Aug. 1870 i Rudkøbing med Agnes Georgine Jakobsen, f. 18. Nov. 1846 i Troense, D. af Skipper Anders Troensegaard J. (1812—79) og Gurine Madsen (ca. 1820—56).

B. blev 1864 Seminarist fra Skaarup Seminarium, var en Tid Hjælpelærer hos sin Fader, fra 1870 Skolelærer i Naarup mellem Odense og Assens. Allerede som Barn havde B. Forfatterfønelser, og alle Dage laa Pennen ham let i Haanden. Under Mærket Alfred Svarte fik han i 1873 og næste Aar et Par Penneprøver optaget i »Nær og Fjern«, og 1877 udgav han under Navneskjulet Henning Fox sin første historiske Fortælling: »Styrismanden og hans Brud, en Fortælling fra det 12. Aarh.«, og siden fulgte en overordentlig frodig Produktion med Emner hentede dels fra Middelalder og Renæssance og dels fra fynsk Landsbyliv i Nutiden. »Kongsbrydens Fostersøn« (1878) og »Sven« (1879) bar det sidst nævnte Forfattermærke. Under eget Navn udsendte B.: »Hersens paa Steinarstad, en Fortælling fra Hellig Olavs Tid« (1883). Med denne Bog slog han igennem som folkelig Forfatter. Senere udkom: »Rettergang og Skriftegang« (1884), »Skovstrup-Folk« (1885), »Kastelsfangens« (1886), »I Strid og Stræb« (1887), »Karetten fra Lønneskov« (1888), »Skovstruphistorier« (1892), »Eventyr, gamle og nye«, I—III (1893—95), »Elskovs Kringelgang« (1895) og desuden mange Smaafortællinger i Almanakker og Tidsskrifter. 1902—11 udkom B.s Udvalgte Romaner og Fortællinger i 11 Bind (I—VII,

1902—03; ny Samling, I—IV, 1909—11). — 1885 forlod B. Landsbyskolen og bosatte sig i Kbh. for helt at hellige sig sit Forfatter-skab. Men han knyttedes dog snart til det københavnske Skolevæsen og var fra 1892 til sin Død Skoleinspektør ved Prinsesse-gades Skole. 1887 udsendte B. »Eventyrets Dyreverden«, der bygget paa omfattende Studier skildrer Folkevisernes og Sagnenes Syn paa virkelige Dyr og Fantasi-dyr. Som Skolebogsskribent var B. meget produktiv; af hans Skolebøger er »Myrebogen« (Nr. 1, 1. Opl. 1897, 28. Opl. 1929) den mest kendte og ejendommeligste. Som Forfatter skrev han for ulitterære Kredse jævnt og livfuldt, og hans Bøger vandt stor Udbredelse navnlig paa Landet. B. er den, der først og stærkest har skildret fynsk Karakterpræg, og hans Hjemstavns-skildringer fra Fyn ejer ofte meget Lune og frisk Optimisme. — R. 1905. — Træsnit 1883 og 1884.

Slægt i A. C. Fabricius og P. C. B. Bondesen: Slægten Fabricius fra Faaborg, 1884. O. Thyregod i Lærerne og Samfundet, I, 1913, S. 489—93. Højskole-bladet 31. Marts 1911. Folkeskolen 30. Marts s. A. Zak. Nielsen: Minder, II, 1911, S. 198—206. H. Kier i Svendborg Amt, XXII, 1930, S. 117—23.

Fred. Nørgaard (Nic. Bøgh).

Bondesen, Jørgen Ditleff, f. 1855, Musikteoretiker, Komponist. F. 7. April 1855 i Kbh. (Trin.). Forældre: Skolebestyrer, Professor Johan Henrik Tauber B. (1815—1901) og Camilla Georgine Schmidt (1824—92). Gift 1° 7. Sept. 1881 i Kbh. (Holmens) med Agnes Poulina Bast, f. 17. Febr. 1856 i Kbh. (Trin.), d. 12. Dec. 1895 sst., D. af Lysestøber Frederik Julius B. (1810—59) og Sophie Wilhelmine Hornbæk (1823—59), adopteret af Sognepræst i Haksted, senere i Oksenvad Bodislaus Christian Kellerup Høeg (1817—63) og Ida Christine Elisa Dorph (1826—1920). 2° 22. Marts 1899 paa Frbg. med Harriet Elisabeth Vilhelmine Petersen, f. 20. Juni 1873 i Svinninge, Asmindrup Sogn, d. 30. Marts 1907 i Aarhus, D. af Forpagter Vilhelm Thorvald P. (1837—vistnok senest 96) og Augusta Vilhelmine Ludovika Nagel (1840—96). 3° 14. Juni 1917 i Aarhus med Sophie Magdalene (Filene) B., f. 23. Juni 1873 i Præstø, D. af Sognepræst Nicolai William Theodor B. (1823—96) og Ida Sandmann (1829—1906).

Efter at have haft Gebauer som Lærer gennemgik B. Musik-konservatoriet i Kbh., hvor han var Elev af Neupert, Tofte, Matthison-Hansen, J. P. E. Hartmann og Gade, og hvor han allerede i Studietiden fungerede som Vikar for flere af Lærerne; 1883 knyttedes han til Konservatoriet som Lærer i Klaver og efter Gebauers Afsked tillige i Teori; en Række betydende Musikere

har været hans Elever i denne Tid, indtil han 1901 tog sin Afsked og n. A. flyttede til Aarhus, hvis Konservatorium han stiftede og ledede til 1926. Om end der i Slutningen af Aarh. forelaa enkelte musikteoretiske Værker paa Dansk, var det dog af største Vigtighed for musikteoretisk Undervisning i Danmark, at B. omkring dette Tidspunkt — foruden at skrive en Del Kompositioner — udgav en Række Lærebøger inden for Faget, saaledes Oversættelsen og Bearbejdelsen af den meget benyttede Richters Harmonilære (1883) og Lobes »Musikens Katechismus« (1885); desuden forfattede han selv en Harmonilære (1897) og »Læren om Contrapunkt« (1902), Bøger, der nu virker forældede, men som gjorde deres store Nytte i en paa musikvidenskabelig Litteratur overordentlig fattig Tid. Til disse Værker føjede sig naturligt den store Samling af »Opgaver til Harmonilæren« (1897), »Nye Opgaver« (1923) og »Kortfattet Haandbog i Harmonilære« (1920); flere af disse Bøger blev saa efterspurgt, at de maatte udsendes i nye Oplag; i Manuskript foreligger flere Værker om kontrapunktiske Spørgsmaal. En meget benyttet Haandbog blev ligeledes »Orchesterinstrumenterne og deres Omfang samt Plads i Partituret« (1885), der paa klar og oversigtlig Maade fører ind i Orkestrets Instrumenter, deres Omfang, Stemning, Notation, Klassificering, Opgave i Orkestret o. l. B.s Tilknytning til Konservatoriet gav sig paa en vis Maade litterært Udslag, idet han ved forskellige Lejligheder udarbejdede de meget betydningsfulde historisk-statistiske Oplysninger om Konservatoriets Virke, dets Lærerpersonele og Elever (bl. a. i Forbindelse med Angul Hammerich i hans »Kjøbenhavns Musikkonservatorium 1867—92« (1892) og i Beretning udgivet af B. 1898). — Som Komponist udgav B. Sangmusik (Romancer, aandelige Sange og Korsange), »Opstandelse« for Soli, Kor og Orkester, Orgelmusik, Musik til Indledningsdigtet i Holger Drachmanns »Gurre«, til Olaf Hansens Eventyrspil »Tornerose«, »Sankte Cæcilie Nat«, »Ebbe Skammelsen« og Kammermusik. — R. 1924. — Maleri af G. Knækkenborg Ølsgaard 1928. Blyantstegninger af Jens Ølsgaard 1914.

Erik Abrahamsen.

Bondesen, Victor Christian Frederik, 1813—83, Læge. F. 8. Dec. 1813 i Lyngø ved Hillerød, d. 20. Dec. 1883 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Sognepræst Eskil B. (1762—1824) og Sophie Magdalene Lund (1781—1853). Gift 10. Juli 1844 i Assens med Philesina Rebekka (Betzi) Baumann, f. 12. April 1821 i Assens, d. 20. Marts 1910 i Kbh., D. af Distriktskirurg, Justitsraad Peter Joachim B. (1766—1847, gift 1° med Helene Birthe Marie

Bachmann, 1773—1805, Enke efter Sognepræst Hans Adolph Agerbek, 1755—99) og Margrethe Elisabeth Svendsen (1789—1872).

B. dimitteredes privat 1832 og tog Lægeeksamen 1838. Han dyrkede derefter særligt Studiet af Anatomi og Kirurgi, var Reservekirurg ved det kirurgiske Akademi og i en lang Aarrække Prosektor ved det anatomiske Museum, ligesom han 1846 konkurrerede til Lektoratet i Anatomi sammen med A. Hannover og I. Ibsen. 1842 var han blevet Militærlæge og deltog som konst. Overlæge i Felttogene 1848—50. 1853 erhvervede han sig Doktorgraden ved en anatomisk-kirurgisk Afhandling. 1854 blev han Overlæge i Hæren og virkede som saadan i Felttoget 1864. 1880 blev han overordnet Læge i 1. Generalkommandodistrikt. I de lægevidenskabelige Tidsskrifter har han givet forskellige anatomisk-kirurgiske Meddelelser, 1871—74 var han fast Censor ved Lægeeksamen. — R. 1848. DM. 1864. K.² 1882. — Hans Søn *Peter Joachim B.*, f. 4. Marts 1852 i Kbh., d. 31. Marts 1908 sst., dimitteret 1870 fra Metropolitanskolen, tog Lægeeksamen 1877 og dyrkede derefter særlig Studiet af Fødselshjælp og af Kirurgi. Efter 1883 at have taget Doktorgraden med en kirurgisk Afhandling blev han 1884 Reservekirurg ved Kommunehospitalet, Korpslæge i Hæren 1890, Overlæge 1907, Forstander for Den kgl. Vaccinationsanstalt 1900, var 1904—08 Borgerrepræsentant. — R. 1895.

Jul. Petersen (V. Meisen).*

v. Bonin, Joachim Heinrich Wilhelm Max, 1857—1921, preussisk Landraad. F. 26. Sept. 1857 i Köslin i Pommern, d. 17. Jan. 1921 sst., begr. sst. Forældre: Kaptajn Leberecht Franz Jakob Wilhelm Wedig v. B. (1820—83) og Adelheid v. Below (1827—61). Gift 1° 21. Jan. 1885 i Hamburg med Ethel Fawcus, f. 18. Aug. 1860 i Altona, d. 24. Juli 1917 i Wandsbek, D. af Købmand Henry F. og Eliza Hume. 2° 7. Marts 1919 i Bordesholm med Tabitha Giese, f. 17. Maj 1893 i Breitenberg, D. af Sognepræst, sidst i Bordesholm Wilhelm Hinrich G. (f. 1857) og Tabitha Sophie Wriedt (f. 1859).

Efter at have studeret Jura ved forskellige Universiteter blev v. B. 1881 Retsreferendar og 1887 Regeringsassessor i Slesvig. 1889 udnævntes han til Landraad i Aabenraa Kreds, i hvilken Stilling han virkede i fem Aar. Han vandt ved sit Maadehold og sin Forstaaelse ogsaa den danske Befolknings Tillid. Den aggressive Tyskhed havde i ham en bestemt Modstander. Efter Den tyske Forenings Dannelse forbød han sine underordnede Embedsmænd at slutte sig til denne. Man mener, at dette er Aarsagen til hans

forholdsvis hurtige Forflyttelse fra Nordslesvig. 1894 blev han Landraad i Stormarn og forblev paa denne Post, til han i Nov. 1918 afsattes af Arbejder- og Soldatterraadet i Hamburg. 1. Febr. 1919 udnævntes han til Regeringsraad i Skoleanliggende i Köslin. — Af en af de danske Bønder, der som Kredsmand havde staaet i nært Samarbejde med v. B., har det (ca. 1900) kunnet siges, at »af samtlige preussiske Landraader i Nordslesvig, turde v. B. vel nok være den, der har efterladt sig det smukkeste og værdigste Minde«.

Grænsevagten, III, 1920—21, S. 358. H. P. Hanssen: Et Tilbageblik, II, 1930, S. 218; III, 1932, S. 145. Goth. Genealog. Taschenbuch der adeligen Häuser, A, 1932, S. 69.

Hans Lund.

Bonnén, Folmer, f. 1885, Maler. F. 17. Febr. 1885 i Randers. Forældre: Manufakturhandler, senere Agent Peter Ferdinand B. (f. 1860) og Christiane Friis (1857—1929). Gift 29. Nov. 1908 i Brønshøj med Hildur Ludovika Svane, f. 14. Marts 1882 i Viborg, D. af Lærer i Viborg, senere Førstelærer og Inspektør i Nykøbing M. Lars Nielsen (Palm) S. (1851—86) og Marie Mathilde Jæger (1856—1931). Ægteskabet opløst 1933.

Efter at have taget Præliminæreksamen i Kbh. var B. i Handelslære i fem Aar, brød derpaa af og rejste en Tur til New York 1905. 1906 gik han paa Teknisk Skole et Par Maaneder og blev dernæst Elev af Zahrtmann 1906—07. B. har foretaget adskillige Rejser, til Norge 1910—12, 1917, Paris 1913, Rusland (Petrograd og Moskva) 1916 og Spanien, Portugal over London, Paris 1928. Han debuterede 1907 paa Kunstnernes Efteraarsudstilling, hvor han tillige udstillede 1912—14. 1909 var han med i Starten af »De 13's« Udstilling og vakte her en Del Opmærksomhed (og ogsaa en Del Modstand) med Billedet »Ungdom i Aftensol«, som Zahrtmann belønnede med sit Legat. Paa »De 13's« følgende Udstillinger (1910, 1912) var han ogsaa repræsenteret, men fra 1914 har han tilhørt Charlottenborgs Foraarsudstilling. Foruden Landskaber og Blomsterbilleder har han fortrinsvis malet Friluftsbilleder af Børn, Kvindeportrætter og Balletbilleder (»Fokina danser«). Af større Figurbilleder kan nævnes »Kristus paa Korset« 1916 (Hans Tavsenkirken i Kbh.) og »Tovtrækkende Dreng«, som tilkendtes Bronzemedaille ved Olympiaden i Paris 1924. B. har eksperimenteret med forskellige Farvestoffer og Malegrunde og har opfundet en Freskoteknik (»Dansk Fresko«, Patent), hvor der males med Kaseinfarver paa en særlig præpareret Cementplade. — B.s kunstneriske Interesser spænder over mange Felter. Han har saaledes

jævnnsides sin Virksomhed som Maler uddannet sig som Sanger (Debut 1915) og har som Forfatter skrevet en Række Børnedigte og Dyrefabler samt oversat Digte af Heine. Siden 1918 har B. tillige holdt Kunstskole.

Vor Tid, II, 1918, S. 501—06. F. B. i Forskønnelsen, XIII, 1923, S. 17 ff. Architekten, XXV, 1923, S. 59 f. Deutsches Geschlechterbuch, XXVI, 1913, S. 30, 483.

Merete Bodelsen.

Bonnesen, Carl Johan, f. 1868, Billedhugger. F. 26. Maj 1868 i Aalborg. Forældre: Skibsbygmester Lambert B. (1827—84) og Maria Dorothea Sofie Langbein (1842—96). Gift 20. Nov. 1906 i Kbh. (Trin.) med Laura Flora Cathinca Eugenia Lønholdt, f. 1. Okt. 1877 i Kbh. (Johs.), D. af Grosserer Carl Georg August Valdemar L. (1827—1909) og Jenny Hansine Emilie Thrane (1846—1917). Ægteskabet opløst.

Efter at have været et Par Aar i Tømrerlære kom B. ind paa Teknisk Skole i Kbh., hvorfra han 1887 dimitteredes til Akademiet. 1889 fik han Afgang og debuterede s. A. paa Charlottenborg, hvor han siden har udstillet. Allerede 1891 vakte han en Del Opmærksomhed med Gruppen »En Barbar«, som blev købt af Grosserer Hirschsprung (opstillet uden for Hirschsprungs Museum), og 1893 erhvervede Kunstmuseet baade hans store Figur »Kain« og den mindre Bronzegruppe »Fra Hunnernes Tid«. Akademiets Aarsmedaille tildeltes ham 1894 for »En Ulykkelig« og 1900 for »Adam og Eva ved Abels Lig« (Kunstmuseet). Endvidere har han faaet Medailler paa Udstillingerne i Paris (1900) og München (1905) og her hjemme 1930 Thorvaldsen Medaillen for »Maria med Barnet« (uden for Rigshospitalet). — Med Akademiets Rejsestipendium var han 1894—95 i Paris og Italien (Rom, Napoli, Firenze, Venezia) og 1898 med det Ancker'ske Legat en Tur til Østasien, hvor Hjemrejsen gik over Ægypten og Italien. Endvidere Vinteren 1902—03 i Washington for at fuldføre Sherman Monumentet, som Rohl-Smith ved sin Død havde efterladt ufuldført.

B. sluttede sig i sin Ungdom til den frembrydende Naturalisme, som hentede sine Impulser fra den moderne franske Skulptur, og som gradvis omformede den sidste Rest af den Thorvaldsen'ske Klassicisme. Karakteristisk for denne Periode er Arbejder som »Adam og Eva ved Abels Lig«, »Kain« og »En Ulykkelig«, i hvilke B. har søgt at skabe et alment Udtryk for menneskelige Følelser som Sorg, Anger, Fortvivlelse. Romantisk, i samme Forstand som Sindings Valkyrie, er derimod Gruppen »Diana« (1908) paa Trondhjemsplass i Kbh. De psykologiske og romantiske Momenter

traadte imidlertid efterhaanden i Baggrunden, og i de senere Aar har B. navnlig været optaget af meget store Arbejder som »Jeanne d'Arc's Tilfangetagelse« (1920) og »Thors Kamp med Jætterne« (1926, Thorø, efter Bestilling af Harald Plum) med voldsomme, stærkt komplicerede Bevægelsesmotiver. I sine allerseneste Arbejder som »Maria med Barnet« (1928), »Ridende Amazone« (1931, Ollerup) eller »Se hvilket Menneske« (1932) har B. tilstræbt Forenkling af Form og Komposition, men dog viser ogsaa disse, at det er selve Skildringen og Evnen til at leve sig ind i Situationen og give denne med intime Detailler, der er Kendemærket for B.s Kunst, og som gør denne populær og let tilgængelig. — Ved Siden af de store Arbejder har B. udført en Række fortrinlige Dyrestatuetter, hvoraf et Par findes paa Kunstmuseet. I Provinsen er han repræsenteret paa Museerne i Aalborg, Odense og Maribo. — B. blev Medlem af Akademiets Plenarforsamling 1900 og af Akademiraadet 1905, har adskillige Gange siddet i Charlottenborg Udstillingens Censurkomité og siden 1920 været Medlem af Udstillingskomiteen ved Charlottenborg. — R. 1910. DM. 1932. — Maleri af E. Krause 1931. Tegninger af Utzon Frank og af N. P. Mols 1898. Buste af Ingeborg Plockross Irminger 1927. Radering af Axel Hou 1899. Portrætteret af Viggo Johansen paa Et Akademiraadsmøde 1904 i Kunstmuseet.

Ill. Tid. 6. Marts 1898.

Merete Bodelsen.

Bonnesen, Erdmann Peter, 1846—1932, Maskiningeniør, Professor i Tegning. F. 29. Okt. 1846 i Kbh. (Frels.), d. 21. Febr. 1932 i Fredensborg, begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Skibsbygmester Ertmann Peter B. (1809—77) og Claudine Marie Tøndering (1811—86). Gift 8. April 1879 i Glostrup med Anna Hedvig Larsen, f. 25. Marts 1841 i Kbh. (Frels.), d. 16. Okt. 1916 sst., D. af Kontorchef i Rentekammeret, senere Departementschef i Indenrigsministeriet Konferensraad Laurentius Peter L. (1802—75) og Anna Marie Pauline Nyholm (1808—77).

B. blev Student 1864 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn og tog 1866 Filosofikum og polyteknisk Adgangseksamen, 1873 polyteknisk Eksamen i Ingeniørfagene. Allerede 1870 var han blevet Assistent ved Tegneundervisningen paa Polyteknisk Lærestalt hos Professor Hummel, og efter dennes Afgang 1872 fortsatte han hos Efterfølgeren Astronomen Professor Schiellerup, der ligesom Hummel var Polytekniker. Da Schiellerup døde 1887, blev B. hans Efterfølger, idet han som Docent blev Lærer i Tegning; først 1902 blev Stillingen ophøjet til et Professorat, som B. beklædte

til 1917. 1892—1918 var han tillige som Lektor Lærer i Opvarmning og Ventilation ved Læreanstalten. 1873—74 havde B. forskellige Arbejder for Anlægsentreprenørerne ved den nordvestsjællandske og den vestjyske Jernbane, bl. a. Kontrol med Broleverancer i England. 1875 fik han egen Ingeniørforretning i Opvarmning og Ventilation, indtil 1879 sammen med den senere Professor C. Ramsing og 1881—88 sammen med Jernstøber Danstrup under Navnet B. & Danstrup, under hvilket Navn Firmaet stadig drives som Akts. 1894—1900 var B. Borgerrepræsentant i Kbh. og 1897 Medlem af Juryen ved Udstillingen i Stockholm. Foruden de nævnte Hverv har han varetaget forskellige andre; fra 1885 har han saaledes været Meddommer ved Maskinisteksamen, og 1893—1925 var han Medlem af Maskinisteksamenskommissionen. 1898—1920 var han Bestyrelsesmedlem og Medlem af Skoleudvalget i Teknisk Selskabs Skole. 1898—1910 var han Medlem af Industriforeningens Bestyrelse og 1884—1921 Medlem af Direktionen for De Massmann'ske Søndagsskoler, hvor han først var Kasserer og fra 1912 Næstformand. Fra 1903 var han endvidere Medlem af Bestyrelsen for Akts. Crome & Goldschmidt. 1888—89 var han Formand for Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien, 1897 Medlem af en Kommission til Undersøgelse af Aarsagen til Skimmeldannelsen paa Vægmalierne i Roskilde Domkirke for at kunne forebygge denne i Fremtiden. 1908 og 1910 var han Formand for den danske Komité for den 1. og 2. internationale Kølekongres i Paris og Wien. — 1880 fik B. Eneret i fem Aar paa et Kontrollufttermometer og 1906 Patent paa en Anordning ved Varmtvandsopvarmningsanlæg. — B.s Hovedindsats ligger sikkert deri, at han har lært en meget stor Del af de nulevende danske Ingeniører at tegne. Hans kølige og tilknappe Væsen, hans med stor Omhu tilrettelagte Undervisningsplan og hans minutiøse Kontrol med alt udført Arbejde tvang hans Elever til at arbejde sig gennem alle Vanskeligheder og til at indse Værdien af Nøjagtighed og Omhu ved Udførelsen af alt Tegnearbejde, men det er indvendt, at B. ligesom Schiellerup lagde for megen Vægt paa den geometriske Tegning og for lidt Vægt paa Tegneundervisningens ingeniørmæssige Side. 1905 udgav B. en Lærebog i Afbildningsmetoder til Brug ved hans egne Forelæsninger. — R. 1900. DM. 1913. K.² 1920. — Buste af Carl J. Bonnesen paa Polyteknisk Læreanstalt 1917.

S. Elvius og V. A. Guldbrandsen: Nyholm, 1893. H. I. Hannover i Berl. Tid. 29. Okt. 1916. J. T. Lundbye: Den polytekniske Læreanstalt 1829—1929, 1929. H. I. Hannover i Ingeniøren, XLI, 1932, S. 141 f.

Poul Vinding.

Bonnesen, Tommy, f. 1873, Matematiker. F. 27. Marts 1873 i Kbh. (Helligg.). Forældre: Vinhandler Gottlieb Heinrich Lexmund B. (1839—91) og Cathinka Henriette Kjeldsen (1838—1912). Gift 21. Dec. 1898 i Kbh. (Frels.) med Inger Zöylner, f. 21. Juli 1877 i Gentofte, D. af cand. juris, Grosserer, senere Forstander for Vejning og Maaling Johannes Henrik Emil Z. (1838—1921) og Harriet Clausen (1842—1922).

B. blev Student 1892 fra Metropolitanskolen og tog Magistergraden med Matematik som Hovedfag 1896. Allerede før sin Eksamen havde han begyndt at tage Undervisning som Skuespiller hos Karl Mantzius og debuterede 11. Dec. 1897 paa Det kgl. Teater som Jeronimus i »Pernilles korte Frøkenstand«. Han opgav dog Scenen og vendte sig atter til Matematikken. 1898 fik han Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om »Konstruktioner paa Kuglefladen« og blev 1902 Dr. phil. ved en Afhandling »Analytiske Studier over ikke-euklidisk Geometri«. 1904—05 studerede han i Göttingen og Bologna. Han havde allerede en betydelig Virksomhed som Matematiklærer bag sig, da han 1906 blev Rektor ved Borgerdydskolen i Kbh. og derpaa Medlem af De forenede Skolers Direktion. 1912 blev han Formand for de private højere Almenskolers Pensionskasse. I Göttingen var han blevet stærkt paavirket af Felix Kleins matematikpædagogiske Reformtanker, og disse frugtbargjorde han bl. a. ved en Række Skolebøger og ved sin Virksomhed som faglig Medhjælper i Matematik ved Inspektionen for de højere Almenskoler. Siden 1917 har han virket som Professor i deskriptiv Geometri ved Polyteknisk Lærestanstalt. Foruden en Række Afhandlinger i »Nyt Tidsskrift for Matematik« og »Vidsk. Selsk. Skr.« har han 1929 i Borels Samling af Monografier udgivet »Les problèmes des isopérimètres et les isépiphanes«. Han blev Medlem af Videnskabernes Selskab 1930, Kasserer sst. 1933. Fra 1919 er han Medredaktør af »Matematisk Tidsskrift«. — Maleri af Herman Vedel 1914 i Privateje.

Poul Heegaard.

Bonnevie, Axel Gunnar, f. 1877, Forstander for Skolehjem. F. 17. Dec. 1877 paa Frbg. Forældre: Postmester Peter Ferdinand Emil B. (1830—1912) og Juliane Marie Jensen (1842—1920). Gift 28. Sept. 1907 i Horsens med Kommunalærerinde Margrete Friis, f. 10. Febr. 1874 i Kbh. (Johs.), D. af Overpostkontrollør, senere Postmester i Horsens Charles Christian Hude F. (1832—1914) og Ida Georgine Louise Blad (1839—75).

B. tog Havebrugseksamen paa Vilvorde 1898 og blev 1900

Gartner og Lærer ved det nyoprettede Optagelses- og Iagttagelses-hjem for Drengene paa Ourø, hvis Forstander var cand. theol. Ludvig Beck (s. d.), 1907 Forstander for Hjemmet paa Ourø, 1913 for Opdragelsesanstalten (nu Skolehjemmet) Godhavn i Tisvilde, 1923 Inspektør i Overinspektionen for Opdragelseshjemmene, 1929 Forstander for Skolehjemmet paa Gl. Bakkehus under Østifternes Aandssvageanstalt og Leder af denne Anstalts kontrollerede Familiepleje. B. var Medlem af Bestyrelsen for Foreningen for Opdragelseshjem (Skole- og Ungdomshjem) 1919—28 og Formand 1922—28, og i denne Egenskab Medlem af Børnesagens Fællesraad. B., der har modtaget mange Tilskyndelser fra Ludvig Beck, viste som Leder af Godhavn et betydeligt Initiativ særlig i Retning af at skabe bedre Oplæringsmuligheder for Skolehjemmets Elever over Skolealderen og faa Hjemmet indrettet og ledet efter moderne Principper. Han virkede senere for Oprettelsen af Lærlingeplejehjem for unge Mænd under Værgeraadforsorg, der efter Ophold i Opdragelseshjem skal i Lære hos private Mestre. Som Forstander for Gl. Bakkehus har B. bl. a. virket for Oprettelse af smaa Kolonier for lettere aandssvage Børn og unge, hvorfra disse kan gaa over i Familiepleje o. l. Han har skrevet en Del Artikler om Børneforsorg, særlig i »Børnesagens Tidende«.

Børnesagens Tid., XXIV, 1929, S. 77 f. D. Thrap: Familien Bonnievie, ny Udg. ved Kristine og Poul Bonnievie, 1931.

Oluf J. Skjerbæk.

Bonnichsen, Bonche, 1756—1813, Officer. Døbt 17. Dec. 1756 i Bogense, d. 6. Dec. 1813 ved Sieck (Rahlstedt), Holsten, begr. i Sieck. Forældre: Premierløjtnant Harcke B. (d. 1771) og Dorothea Lund (ca. 1730—1812). Gift 1803 med Dorothea Soel, f. 22. Sept. 1773 i Viuf, d. 15. Juni 1827 i Kbh. (Garn.), D. af Gaardejer Rasmus Sørensen S. (ca. 1720—1801) og Else Dorothea Ankersdatter (1738—98).

B. blev 1764 indskrevet som »Kadet« (Volontær) ved Rytteriet og forrettede Tjeneste som Korporal fra 1773. 1776 blev han Sekondløjtnant, 1779 Premierløjtnant, 1789 Ritmester II, 1793 Ritmester I og Eskadronchef, 1803 kar. Major, 1806 Premiermajor, 1809 Oberstløjtnant og Jan. 1813 Oberst. I Maj 1812 blev to Eskadroner af Jyske Regiment lette Dragoner under B. tildelt den »bevægelige Armeedivision«, og 1813 samledes hele Regimentet under dets nyudnævnte Chef, Oberst N. Engelsted, i Holsten. Det deltog paa en udmærket Maade i Felttoget i Mecklenburg og i Kampen ved Rahlstedt 6. Dec. Denne opstod som Følge af et demonstrerende Fremstød fra Wandsbeck mod de russiske Rytter-

styrker, som stod Nordøst for Hamburg, og skulde tjene til at aflede Opmærksomheden fra Prins Frederik af Hessens Korps, der samme Morgen forlod Oldesloestillingen. De jyske Dragoner og et fransk Rytterregiment kastede de nærmeste Kosakstyrker og forfulgte dem op mod Landsbyen Sieck, hvor to russiske Liniekavaleriregimenter kom Kosakkerne til Hjælp, og i Kamp med Izjumski'ske Husarer faldt Oberst B., der, efter at hans Hest var styrtet, havde forsvaret sig tappert til Fods. Husarregimentets Chef, Oberst Grev Timann, lod ham begrave med alle militære Æresbevisninger af en Bataillon af Lützows Frikorps. — Maleri hos Chefen for Dragonregimentet i Randers.

Medd. fra Krigsarkiverne, IV—VIII, 1890—1900. C. L. E. Zander: *Gesch. des Kriegs an der Nieder-Elbe 1813, 1839*. O. Leschly: *Hist. Beretning om 5. Dragonregiment, 1929*, S. 108.

S. A. Sørensen (*Rockstroh**).

Bonnichsen, Bonche, 1805—48, Officer. F. 24. Nov. 1805 i Randers, d. 25. April 1848 i Flensborg, begr. sst. (St. Marie Kgd.). Forældre: Major, senere Oberst Bonche B. (s. d.) og Hustru. Ugift.

B. blev Kadet 1817 og Sekondløjtnant 1821, forblev derefter endnu to Aar ved Akademiet som Repetent og var 1822 tjenstgørende Page hos Kronprins Oskar af Sverige under dennes Besøg i Kbh. og Rejse paa Sjælland. 1831 blev han Premierløjtnant, ved Hæromordningen 1842 Kaptajn II, 1845 Kaptajn I. Som Kompagnichef deltog han i Affæren ved Bov og Slaget ved Slesvig. Om Morgenen 23. April var han i Anledning af et Indkvarterings-spørgsmaal tilsagt til Møde hos sin Bataillonskommandør, den meget koleriske Major J. T. Ræder, der meddelte ham, at han vilde blive stillet for Forhør og Krigsret; om Eftermiddagen under Bataillonens Fremrykning mod Fjendens venstre Flanke over Pöhler Teich mod Bakkerne Syd for denne blev B. dødelig saaret af et Skud gennem Hovedet. — R. 1845. — En Broder, *Rasmus B.*, f. 13. Sept. 1807 i Eckernførde, d. 25. April 1849 i Fredericia, var Premierløjtnant ved 14. Bataillon (Rendsborg), der sluttede sig til den slesvigholstenske Hær Marts 1848; B. rejste mod Revers til Kbh., udnævntes i Juli til Kaptajn II og blev 1849 Kompagnikommandør ved 6. Bataillon. Han blev haardt saaret i Slaget ved Kolding 23. April og døde paa Fredericia Lazaret. — Litografi af Bonche B. af E. Fortling 1852, tegnet af Edv. Lehmann efter Daguerreotypi.

Den dansk-tyske Krig 1848—50. Udg. af Generalstaben, I, 2, 1868—71, S. 1305 f. og passim. H. P. Selmer: *Nekrolog. Samlinger*, I, 1849, S. 40 f. J. T. Ræder: *Krigserindringer fra 1848—50*, 1911.

S. A. Sørensen (*Rockstroh**).

Bonnier, Gerhard, 1778—1862, Boghandler. F. 21. Okt. 1778 i Dresden, d. 18. April 1862 i Kbh., begr. sst. (Mos. Kgd., Mølle-gade). Forældre: Bankier Loebel Salomon Hirschel (f. 1744 el. 1745) og Feile Srasser. Gift 23. Dec. 1803 i Kbh. med Ester Elkan, f. 20. Marts 1781 i Helsingør, d. 16. Sept. 1838 i Kbh. (Mos.), D. af Købmand, senere Lærer Abraham E. (d. 1801) og Jitche (d. 1784).

B., hvis oprindelige Navn var Gutkind Hirschel, kom 1801 til Kbh. »med Pas fra Lübeck«; meget snart ændrede han dog Navnet til Gerhard B. Han synes fra sit Hjem at have medbragt en solid Uddannelse, særlig udmærkede Sprogkundskaber og udstrakt Kendskab til Litteratur; efter først et Par Aar at have ernæret sig som Sproglærer paabegyndte han — med Borgerskab af 1805 — en Boghandel, baade Sortimentshandel med Forskrivning af udenlandsk Litteratur som Speciale, Lejebibliotek og Forlagsvirksomhed, der hurtigt fik et stort Omfang. Hans Sortimentshandel blev en af de førende i Kbh., og som Forlægger udfoldede han stor Virksomhed, i Begyndelsen væsentlig med Bøger, som han selv oversatte eller bearbejdede i Tilknytning til sin Sprogundervisning, senere udvidet over mange Omraader (saal. »Nytaarsgaverne« »Aglai« 1810, »Iduna« 1815 og »Thalia« 1819). 1816 startede han et Dagblad, »Dagsposten«, hvis Levetid dog kun blev tre Aar, først med Jens Kragh Høst, senere med Malthe Møller som Redaktør; 1817 købte han det Winding'ske Bogtrykkeri. Hans Forlagskatalog af 1818 over hans danske Skrifter omfatter 131 Forlagsartikler; ogsaa med svenske videnskabelige Kredse havde han levende Forbindelse og forlagde et ikke ringe Antal svenske videnskabelige Værker. Hans økonomiske Hjælpekilder stod dog aabenbart ikke i rimeligt Forhold til hans Foretagsomhed som Forlægger; 1821 maatte han opgive sit Bo, og fra da af var hans Liv en lang Kamp med trange Kaar, om end han altid blev trofast understøttet af sine dygtige Sønner. Et Forsøg, han 1831 gjorde paa at etablere sig i Stockholm, lykkedes ikke, da den svenske Regering afslog hans Ansøgning herom. Hans tre Sønner, Adolf, Albert og Felix, fandt deres Virkefelt i Sverige, henholdsvis i Stockholm og Göteborg; den af Albert B. grundlagte Boghandel staar den Dag i Dag i fuldeste Flor som en af Nordens største og betydningsfuldeste Forlagsvirksomheder.

A. Dolleris: Danmarks Boghandlere, I, 1912, S. 30 ff. K. O. Bonnier: Gerhard Bonnier, 1926, optaget i sammes: Bonniers, I—IV, 1930—31.

Ove Tryde.

Boomfeldt, Cornelius Mikkelsen, 1636—1704, Søofficer. F. 1636, d. 4. Marts 1704 i Kbh., begr. sst. (Holmens K.). Gift med Vibeke Maertzen.

B., der angives at være født i Jylland, men hvis Navn tyder paa hollandsk Oprindelse, deltog i Slaget ved Nyborg 14. Nov. 1659 som Rytter og gik senere til Søs i hollandsk Tjeneste. Han deltog 1672—75 i adskillige Søslag, først i Krigen med Englænderne, hvor han blev fanget, men udvekslet, og 1675 i Krigen med Frankrig, hvor han var Chef for en hollandsk Fregat, der erobrede to franske Kapere efter »et lystigt Blodbad« og senere en fransk Fregat. Aug. s. A. blev han antaget som Maanedsløjtnant i den danske Søetat, hvor han tjente sig op til Kommandørkaptajn. 1676 var han Chef for Fregatten »Havfruen« og deltog i Slaget ved Øland 1. Juni, 1677—79 for Orlogsskibet »Christianus Quintus« og deltog med dette med Hæder i Slaget ved Møen 1. Juni og i Køge Bugt 1. Juli 1677, samt i Kampene ud for Kalmarsund i Sommeren 1679. I den sidste af disse, der særlig drejede sig om Ødelæggelsen af det svenske Orlogsskib »Nyckelen«, blev han saaret. Efter Krigen var han jævnlig Skibschef og tillige Chef for Hvervningen. 1698 blev han afskediget paa Grund af Alder med Pension.

J. H. Lützwow: Hist. Efterretninger om danske Søofficierer, 1788.

Th. Topsøe-Jensen (C. With-Seidelin).

Boppenhausen (Poppenhausen), **Johann**, ca. 1666—1740, Bogbinder. F. ca. 1666 i Homberg an der Esse bei Wabern, Hessen-Kassel, eller i Trendelburg sst., begr. 12. Maj 1740 i Kbh. (Frue). Forældre: Forvalter paa de Baumbach'ske Besiddelser Christoph B. (ca. 1629—74, gift 2° 1674 med Anna Christina Fischer) og Maria Uloth (ca. 1640—73). Gift med Anne Jørgensdatter, d. tidligst 1716.

B. tilhørte en gammel hessisk Slægt. Han kom til Danmark 1699, arbejdede en Tid hos Wolfgang Lamprecht, løste Borgerskab 1703 og var Oldermand 1724—28 og 1730—32. Han var en højtanset Bogbinder, efter Stemplerne at dømme den første, der her hjemme udførte »Spejlbind« efter engelsk Mønster, hovedsagelig for Tidens berømte og velstaaende Bogsamlere som Chr. Gyldenløve, Chr. Danneskiold-Samsøe, Niels Foss o. a. Bind af ham findes bl. a. i Universitetsbiblioteket. — Han havde to Sønner, der begge synes at være f. i Kbh. ca. 1706—08. Den ene, *Jacob Wilhelm B.*, begr. 25. Sept. 1761 i Kbh. (Frue), blev udlært hos Faderen 1728, kom hjem fra en Udenlandsrejse

1731, fik sit Mesterstykke antaget 1733 og tog Borgerskab s. A. Efter al Sandsynlighed arvede Sønnen Faderens Værktøj, i hvert Fald findes paa Bind af J. W. B. Stempler, der ogsaa findes paa Bøger indbundet før 1730. Det er umuligt at skelne mellem de to Brødres Bind, da der ingen Regninger findes efter den anden Broder, J. C. B. (se nedenfor). J. W. B. indbandt Bøger for Kongens Privatbibliotek, men blev aldrig Hofbogbinder. Fra 1736 til sin Død indbandt han for Det kgl. Bibliotek og underskrev undertiden sine Regninger: Königl. Bibliothec Buchbinder. Han drev Handel med England og anvender i sin første Regning til Det kgl. Bibliotek Udtrykket: Englisch Band. 1760 udgav han paa Tysk og Dansk »Fuldstændig Underretning om den Kgl. Danske Enevældes Regierings Begyndelse og Fuldkommenhed etc.«. — Den anden Søn *Johann Christoph B.*, begr. 6. Febr. 1751 i Kbh. (Frue), blev udlært hos Faderen 1724, kom hjem fra et Ophold i Hamburg 1730 og blev Mester 1732. Efter 1755 drev han Forretning med Guld og Metalarbejde og havde en omfattende Boghandel.

P. Nielsen og R. Berg: Danmarks Bogbindere gennem 400 Aar, 1926. Sofus Larsen og Anker Kyster: Danish Eighteenth Century Bindings, 1930. Deutsches Geschlechterbuch, LXIII, 1929, S. 460.

Edw. C. J. Wolf.

Borberg, Laurids Ploug, 1791—1875, nørrejysk Stænderdeputeret. F. 5. Aug. 1791 i Aamølle, Vindblæs Sogn, d. 14. Marts 1875 paa Dover Østergaard, begr. i Ydby. Forældre: Tidligere Ridefoged, Ejer af Aamølle Mads Christensen B. (ca. 1741—1825) og Mette Nielsdatter Ballebo (1762—1831). Gift 11. Juli 1823 i Ydby med Maren Neergaard, f. 2. (3.) Juni 1799 i Kaastrup ved Thisted, d. 21. Okt. 1861 paa Dover Østergaard (gift 1° 1819 med Peder Oddershede til Dover Østergaard, 1787—1821), D. af Proprietær Christen Christensen N. (1768—1833) og Johanne Nielsdatter Bjerregaard (1771—1826).

B. deltog som ung i Kaperkrigen mod England, blev ved sit Giftermaal 1823 Ejer af en dengang betydelig Landejendom i Thy, Dover Østergaard i Ydby Sogn. Han var som Deputeret for de mindre Landejendomsbesidderes 5. Distrikt Medlem af Viborg Stænder i Samlingerne 1836, 1838, 1840 og (genvalgt) 1842, hvorefter han trak sig tilbage; han afslog senere at modtage Valg til den grundlovgivende Rigsforsamling, men var efter sin Udtræden af Stænderne gennem længere Tid Medlem af Thisted Amtsraad. Selv staaende socialt over den almindelige Bondestand følte B. sig helt som Bonderepræsentant og virkede i Stænderne

ivrigt for Almuens Tarv og for sin Egn lokale Interesser. Han deltog livligt og frejdigt i Forhandlingerne, ogsaa om de mere almene Spørgsmaal, og valgtes ind i ikke saa faa Udvalg. Under Forfatningssagens Drøftelse vidnede han om Almuens Tillid til Christian VIII.s Styrelse, men erklærede sig for Stænderforsamlingernes Forening, bekæmpede derimod 1842 Tanken om de fælles »Stænderkomiteer«, særlig ud fra et økonomisk Synspunkt. B. var i det hele en Sparepolitiker (»hver Gang Talen er om nye Udgifter, opstaar en vis Frygt hos mig«). Et varigt Mindesmærke om B.s politiske Virksomhed blev Hanstholm Fyr, der er rejst paa hans Initiativ (i Stændersamlingen 1838).

L. P. Borberg: Stamtavle over Slægten B., 1915, S. 9—13. *Hans Jensen.*

Borberg, Niels Christian, f. 1880, Læge. F. 7. Okt. 1880 i Kbh. (Trin.). Forældre: Læge Niels Christian B. (1835—96) og Dorothea (Thea) Caroline Amalie Ernestine de Hofman-Schmidth (1858—92). Gift 1° 20. Jan. 1906 i Søllerød med Karen Margrethe Lauritzen, f. 5. Jan. 1882 i Kbh. (Johs.), D. af Ingeniør Severin L. (s. d.) og Hustru. Ægteskabet opløst. 2° 28. Juli 1926 i Kbh. (b. v.) med Sophie Evers Hansted, f. 9. Jan. 1890 i Saltum (gift 1° 1915 med Tandlæge Otto Victor Kemp, f. 1887, Ægteskabet opløst), D. af Distriktslæge Christian H. (1849—1911) og Sophie Evers (f. 1851).

B. blev Student 1899 fra Metropolitanskolen, cand. med. 1905. Han var derefter Kandidat ved St. Hans Hospital og forskellige københavnske Hospitaler, Assistent ved Kommunehospitalets Sektionsstue (1907—08), ved Universitetets psykiatriske Laboratorium (1908—10) og ved Kommunehospitalets 6. Afdeling (1910—11), Reservelæge ved St. Hans Hospital 1911—12 og ved Kommunehospitalets 6. Afdeling 1912—17, blev Dr. med. 1912 (Det kromaffine Vævs indre Sekretion). 1918—20 og 1922—26 var han Assistent ved Rigshospitalets Nervepoliklinik, 1926—31 Chef for Frbg. Nervepoliklinik. Fra 1928 har han været Overlæge ved Invalidforsikringsraadet, fra 1929 tillige Afdelingslæge ved Rigshospitalets Nerveafdeling. Han har endvidere praktiseret som Specialist i Nerve- og Sindssygdomme i Kbh. — B. har i Afhandlinger vist fortrinlige videnskabelige Evner og taget livlig Del i faglige Diskussioner. Med sin betydelige sociale Forstaaelse og sin klare og sobre Stil har han været en flittig Debattør i faglige eller mere humane eller sociale Diskussioner. Blandt Kolleger har han indtaget en Række Æreshverv. Saaledes var han 1914—27 Medredaktør af »Bibliotek for Læger«, 1916—19 Formand for Neu-

rologisk Selskab, 1918—20 Næstformand i Selskabet for psykisk Forskning, er Medlem af Medicinsk Selskabs Bestyrelse fra 1918. Desuden har han i Kraft af sine sociale Interesser 1918—22 været Medlem af Kbh.s Værgeraads 1. Kreds og 1929—30 Leder af »Broen«s Poliklinik. — To Portrætter af Weie i Privateje. Buste af Johs. Bjerg i Kunstnerens Eje.

L. P. Borberg: Stamtavle over Slægten B., 1913, S. 19. *Max Schmidt.*

Borberg, Svend, f. 1888, Forfatter og Journalist. F. 8. April 1888 i Kbh. (Trin.). Broder til N. C. B. (s. d.). Gift 1° 3. Febr. 1926 paa Frbg. med Jonna Bülow, f. 14. April 1900 paa Frbg., D. af Overrets-, senere Højesteretsadvokat Frits B. (s. d.) og Hustru. Ægteskabet opløst. 2° 15. Jan. 1932 i Helsingør (b. v.) med Eleonora Ibsen, f. 12. April 1906 paa Slemdal i Vestre Aker, D. af Statsminister Sigurd I. (1859—1930) og Bergliot Bjørnson (f. 1869).

B. blev Student 1907 fra Metropolitanskolen, cand. phil. 1908, var Redaktør af »Vore Damer« og »Vore Herrer« 1922—24, er fra 1924 Teateranmelder og Litteraturmedarbejder ved »Politiken«, hvor han desuden under Mærket Mr. Stick ræsonnerer over Dagens Spørgsmaal (nogle af disse Artikler udkom 1927 i Bogform under Titelen: »Mr. Stick vender Timeglasset«). B. har udgivet »Liliths Bog« (1910), »Den sejrende Type« (1913), »Krigen bag Krigen« (1917), »Smilet fra Reims« (1917), »Krig og Køn« (1918) og Skuespillet »Ingen« (1920). Han er Leder af den danske »Pen«-Klub. — I Journalistik har B. baade som Teateranmelder og Ræsonnør vundet sig et Navn ved sin prægnante Fremstillingsevne, der helt dækker det altid nuanceret behandlede Stof. Ogsaa hans Bøger er Vidnesbyrd om hans omfattende Interessesfære. Den smukke Bog, han skrev under Krigen, »Smilet fra Reims«, var en af de elleve Bøger, som udkom i »Europäische Bibliothek« hos Rascher i Zürich. Som Titlerne viser, er ogsaa Bøgerne »Krigen bag Krigen« og »Krig og Køn« direkte knyttet til de mangeartede Problemer, Krigen rejste. I den første skildrer B. en Række af de sociale Fremskridt, som Reformbevægelserne inden for flere af de krigsførende Lande førte med sig, i den anden gør han, for første Gang paa Dansk, Rede for Grundtankerne i Freuds Idéverden. B.s mest kendte Arbejde er Skuespillet »Ingen«, der er det eneste betydelige danske Skuespil med Emne fra Krigen. Det er et sindrigt, poetisk og virkningsfuldt Arbejde, der har vakt Opmærksomhed langt uden for vort Lands Grænser og er spillet i Berlin, flere andre tyske Byer samt i Helsingfors og antaget til Op-

førelse i Madrid og Stockholm. — Malerier af Carl Schwenn 1907 og 1915 og af Ivan Opffer 1932. Tegning af Carl Jensen 1931. Relief og Buste af Joachim Becker-Smith ca. 1904 og 1913.

L. P. Borberg: Stamtavle over Slægten B., 1915, S. 20. *Chr. Rimestad.*

Borch, Navnet paa flere danske Borgerlægter, af hvilke en føres tilbage til Anders Olufsen Kappel i Lemvig (1583—1671), hvis Søn Ole Andersen Kappel (1629—98) var Købmand sst. og ægtede Kirsten Clausdatter B. (1650—1700), hvis Slægtnavn Børnene antog. En af deres Sønner, Provst Claus Olesen B. (1676—1732), var Bedstefader til Herredsfoged i Hatting Herred og Inspektør paa Boller Niels B. (1745—1807), hvis Søn Godsforvalter paa Frijsenborg, senere paa Boller Erhard B. (1778—1810) var Fader til nedenn. Stadthauptmand Jens Sophus B. (1805—79) — hvis Datter Anine Elise Sophie B. var gift med Professor Ludvig F. A. Wimmer (s. d.) — og til Proprietær paa Skerngaard Frederik B. (1807—68), hvis Søn nedenn. Arkitekt Martin B. (f. 1852) er Fader til ligeledes nedenn. Arkitekt Christen B. (f. 1883). — Ovenn. Kirsten Clausdatter B. (1650—1700) var Datter af Præsten Claus Olesen B. (d. 1675) til Fjaltring og Trans. Man har antaget ham for at være Broder til nedenn. Professor Ole B. (1626—90); Slægtskabet mellem dem synes utvivlsomt, men de har sikkert kun været Halvbrødre. — En kendt Roskilde-Familie B. føres tilbage til Borger i Roskilde Jens Andersen, hvis Sønesøn Anders Andersen B. (1721—93) var Fader til Legatstifteren, Købmand i Holbæk Anders B. (1753—1837), Købmand i Roskilde Jacob B. (1757—1821) og nedenn. Forstander for Opfostringshuset, Kancelliraad Rasmus B. (1768—1846). Jacob B. var Fader til Legatstifteren, Købmand og Overformynder i Roskilde Anders B. (1802—81) og til Agent Søren B. (1798—1862). Denne var Bedstefader til nedenn. Billedhuggerinde Elna Inger Cathrine B. (f. 1869). — Af de mange Præsteslægter B. kan i øvrigt nævnes en, der begynder med Snedker i Odense Jacob B., hvis Søn Sognepræst og Provst i Nakskov Andreas B. (1729—1803) var Fader til nedenn. Sognepræst Jørgen B. (1767—1824).

P. G. K. Borch: Stamtavle over den jydsk Slægt B., 1905. Albert Fabritius: Anders Andersen Borch's Descendenter, 1933.

Albert Fabritius.

Borch, Caspar Leuning, se Leuning Borch.

Borch, Christen, f. 1883, Arkitekt. F. 4. Marts 1883 i Kbh. (Johs.). Forældre: Arkitekt Martin B. (s. d.) og Hustru. Gift

4. Sept. 1910 i Brøndbyvester med Helga Louise Barfoed, f. 4. Sept. 1884 i Hørsholm, D. af Sognepræst Erik Christian Nissen B. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student 1901 fra Metropolitanskolen, gennemgik Teknisk Skole 1902—04 og Kunstakademiets Arkitekturskole fra 1904 med Afgang 1909. Han vandt 1910 den lille Guldmedaille for »En Herregaard«. 1907 tegnede han hos H. Kampmann i Aarhus og var i øvrigt Assistent hos sin Fader indtil 1917. B. har foretaget adskillige Restaureringer: Weis' Stue i Ribe, et gammelt Bindingsværkshus paa Helligkorsgade i Kolding, Paaskesønnernes Gaard i Randers, Hvidovre Kirke og Frue Kirke i Kbh. (sidstnævnte 1923—28). Han har endvidere ombygget og udvidet Amtssygehuset og Katedralskolen i Roskilde. 1918—26 ledede han Ombygnings- og Nybygningsarbejderne ved Landbohøjskolen, hvor han bl. a. opførte patologisk-anatomisk Afdeling, medicinsk og kirurgisk Klinik, Gartnerbolig og Væksthuse. Af rene Nybygningsforetagender kan nævnes: Statsfrøkontrollen i N. J. Fjords Allé, som B. opførte 1918—20 sammen med sin Fader, Højesteretssagfører Shaws Villa i Fredensborg og Villaerne Niels Andersensvej 11, Hellerup, og Fuglebakkevej 70, endvidere nogle Sygehuse og det navnlig for det indres Vedkommende stemningsfulde Kapel paa Hørsholm Kgd. 1929. B. er Formand for Bestyrelsen for Akts. til Opførelsen af Boliger for Arbejderklassen. Som tilsynsførende Arkitekt ved Carlsbergfondets Bygninger har han tillige opført Fondets biologiske Institut 1931—32 og restaureret Æresboligen paa Gl. Carlsberg 1932. Medens B.s første Arbejder overvejende er i klassicistisk Stil — dette gælder ogsaa Kapellet i Hørsholm (hvor dog den nærliggende Kirke af C. F. Hansen gav en særlig Anledning) — er det biologiske Institut opført i en mere moderne Retning, ganske enkelt, men samtidigt baade fint og kraftigt virkende. B. er desuden Arkitekt for Kong Frederik VII.s Stiftelse paa Jægerspris og har for denne bl. a. opført Vandtaarn, Vaskeri, Badeanstalt og Menighedshus. 1927—29 var B. Sekretær og Kasserer i Akademisk Arkitektforening og 1930 fungerende Formand under den valgte Formands Sygdom og efter hans Død. For Tiden (1933) bygger B. Psykiatrisk Afdeling og Funktionærbolig ved Rigs-hospitalet. B. har udstillet paa Foraarsudstillingen paa Charlottenborg 1910—14.

P. G. K. Borch: Stamtavle over den jydsk Slægt Borch, 1905, S. 68. Vor Tids Bolig, 1931, S. 61 og 77 f. Arkitekten, Maanedshæfte, Marts 1933: Carlsbergfondets biologiske Institut.

Knud Millech.

Borch, Elna Inger Cathrine, f. 1869, Billedhuggerinde. F. 6. Dec. 1869 i Roskilde. Forældre: Købmand Anders Jacob B. (1834—1904) og Martha Petrine Willumsen (1845—1922). Ugift.

Frk. B. blev uddannet i Tegning af sin Slægtning, Professor Jacob Kornerup, var derefter Elev af Saabye, som dimitterede hende til Akademiet (1891). 1894 bestod hun Afgangsprøven. Sin første Studierejse til Paris foretog hun med Akademistipendium 1901. N. A. rejste hun atter ud, denne Gang over Berlin, München og Milano til Firenze, hvor hun udførte Skitsen til den Drengestatue, som 1903 paa Charlottenborg belønnedes med den Neuhausen'ske Præmie. Paa senere Studierejser i Italien har hun bl. a. opholdt sig i Carrara og studeret Marmorbehandling. — Frk. B. har udstillet paa Charlottenborg siden 1891. Hun har udført Statuer og større Grupper, bl. a. »Døden og den unge Pige« (i Marmor paa Glyptoteket, 1905), »Hagar og Ismael« (1908), Portrætbuster bl. a. af Professor Kornerup (paa Raadhuset i Roskilde), Overkirurg Tscherning (Kommunehospitalet) og Olaf Poulsen som Oldfux (Det kgl. Teater, 1915) samt en Række Gravrelieffer paa danske og udenlandske Kirkegaarde. Hun har endvidere udført en Del symbolske Tegninger, hvoraf enkelte har været gengivet i »Jugend«, desuden en Række mindre kunstindustrielle Arbejder i Bronze (Dørgreb, Stager, Signeter, Kaminfigurer m. m.).

Vore Damer 31. Aug. 1916 og 28. Nov. 1923. Tidens Kvinder 28. Febr. 1920. B. T. 15. Nov. 1927. Albert Fabritius: Anders Andersen Borch's Descender, 1933, S. 24.

Merete Bodelsen.

Borch, Jens Sophus, 1805—79, Købmand. F. 15. April 1805 i Ut Sogn ved Horsens, d. 19. Juni 1879 i Kolding, begr. sst. Forældre: Godsforvalter paa Boller Erhard B. (1778—1810) og Martha Gylding (1778—1855). Gift 11. Juni 1830 i Fredericia med Elise Regina Catharina Thomsen, f. 23. Juli 1804 i Herslev ved Fredericia, d. 11. Febr. 1875 i Kolding, D. af Sognepræst Marcus Andreas T. (1773—1825) og Anna Cathrine Bruun (f. 1774).

B. kom i Handelslære i Fredericia og kom 1826 som Handelsbetjent i Enkemadam Slotts Købmandsforretning med Brændevinsbrænderi i Kolding, hvilken han senere bestyrede, indtil han 1829 købte og 1830 overtog den og derefter drev den op til en betydelig og alsidig Virksomhed. Han havde et stort Brændevinsbrænderi med tilhørende Studestalde, havde egne Skibe og stor Korneksport, og hans Købmandsgaard, der udvidedes ved Tilkøb, og af hvilken endnu et Hus fra 1595 pynter Kolding Torv med sit smukt udskaarne Bindingsværk, blev Samlingssted for en stor Del

af Omegnens Beboere. 1845 blev B. Stadthauptmand (☉: Chef for Borgervæbningen), og 1845—51 var han Borgerrepræsentant. Han virkede meget for Byens Trivsel, bl. a. for Opførelsen af et nyt Raadhus 1837, til hvilket han 1875 skænkede et Ur, for Havneanlægget 1842—43 og for Oprettelsen af Kolding Diskontokasse 1856, og han var en smuk Repræsentant for den Type solide og flittige Købmænd, der følte sig som en Slags Patriarker over for deres Bys Smaakaarsfolk. — Kultegning af Peter Møller 1878. Litografi 1880 efter Fotografi.

P. Eliassen i Vejle Amts Aarbøger, 1915, S. 174—84. Samme: Kolding fra Middelalder til Nutid, 1910, flere Steder; Register S. 556. P. G. K. Borch: Stam. over den jydskke Slægt Borch, 1905, S. 43.

C. Klitgaard.

Borch, Jørgen, 1767—1824, Præst, Forfatter. F. 24. Febr. 1767 i Odense, d. 17. Marts 1824 i Gloslunde, begr. sst. Forældre: Sognepræst ved St. Hans Kirke i Odense, siden i Nakskov, Provst Andreas B. (1729—1803) og Else Dorothea Hee (1744—1823). Gift 10. April 1793 i Kbh. (Nic.) med Ingeborg Hansdatter Klog, døbt 1. Marts 1767 paa Vestmanø, d. 6. Maj 1843 i Gloslunde, D. af Handelsassistent, senere Købmand Hans K. (f. ca. 1734) og Abelone Holm (f. ca. 1728).

J. B. blev Student fra Nakskov 1782, studerede først Filologi, siden Teologi og blev 1791 cand. theol. 1790 havde han som Efterkommer af Ole Borch faaet Plads paa Collegium Medicum. 1793 disputerede han for Magistergraden paa Grundlag af nogle tekstkritiske Undersøgelser over Jesaja. Saa vel hans Magisterafhandling som to mindre Disputatser, han udgav 1791—92, vidner om Forfatterens grundige Kundskaber, især i orientalsk Filologi, og om hans Evne til klar Fremstilling. 1793 blev J. B. Sognepræst i Gislum og Testrup og 1799 i Gloslunde og Græshave paa Lolland. Allerede 1793 havde han udgivet en Oversættelse af et apologetisk Arbejde af den bekendte Overhofpræst i Dresden F. V. Reinhard, siden fulgte en Række Oversættelser af etiske og underholdende Skrifter af andre tyske Forfattere, deriblandt af C. H. Spiess. Især vandt dennes »Selvmorderes Biographier«, som han udgav 1818, paa Grund af deres gruppvækkende, romantisk-følsomme Indhold megen Indgang i Datiden. 1817 udsendte han paa Latin en metrisk Gendigtning af Hesiodus' »Værker og Dage«, og i mange Aar syslede han flittigt med Arbejdet paa at levere en fuldstændig Oversættelse af Herodot. Det lykkedes ham ikke selv at faa denne udgivet, men da daværende Adjunkt F. E. Hundrup paa Rasmus Rask's Auktion tilfældigvis var kommet i Besiddelse af Manu-

skriptet, udgav han det i to Bind 1839—40. Denne i det hele vellykkede Oversættelse var indtil 1897 den eneste Fordanskning af Herodots Værk.

Iris, 1792, I, S. 315. F. E. Hundrups Fortale til J. B.s ovennævnte Oversættelse af Herodot, I, 1839. Johs. Pedersen: Borchs Kollegiums Historie 1728—1823, 1916, S. 66 f.

Bjørn Kornerup.

Borch, Martin, f. 1852, Arkitekt. F. 1. Marts 1852 paa Skerngaard. Forældre: Proprietær Frederik B. (1807—68) og Johanne Frederikke Frausing (1809—86). Gift 28. Juli 1880 i Randlev med Marie Henriette Nyrop, f. 29. Sept. 1853 paa Holmsland, Søster til Arkitekten Martin N. (s. d.).

B. gik 1863—66 i Randers Latinskole, kom senere i Tømrerlære i Kbh., besøgte Teknisk Skole og gjorde 1870 Svendestykke, gennemgik Akademiets Arkitekturskole fra Okt. 1869 og fik Afgang 1877. 1878 vandt han den lille Guldmedaille for »Et Bibliothek i gothisk Stil«. Som Arkitekt arbejdede B. i de saakaldte historiske Stilarter. Men han sluttede sig til den Fløj, der anvendte disse paa en mere fri, personlig og dansk Maade, end Tilfældet var hos Meldahl og hans Gruppe. Det er samme kunstneriske Indstilling som hos Hans J. Holm og Martin Nyrop. Ligesom disse holdt ogsaa B. af at anvende rige, dekorative Former og ligesom hos Nyrop ofte mangefarvet behandlet. Det viser sig allerede i B.s første større Arbejde, Provinsarkivet i Odense, bygget 1892—93. Men særegent for B. baade med Hensyn til hans dekorative Følelse, hans Sans for Helhed og ogsaa med Hensyn til hans litterære Produktion er noget intellektuelt, til Tider endog noget radikalt frisindet, i Modsætning til det grundtvigiansk paavirkede og det følelsesmæssigt betonedede hos Hans J. Holm og Martin Nyrop. Derved indtager B. en Stilling for sig i sin Tid. I en Udtalelse (Medd. fra Akad. Architektforen., 1900—01, S. 52) om sit Konkurrenceprojekt til Privatbanken bag ved Børsen — det blev ikke udført, men er i kunstnerisk Henseende et af B.s betydeligste Arbejder — siger B. om Helhedens Værdi i en Bygning: »Det gælder dog først og fremmest om at faa Helheden — Klumpen — god, thi selv de bedste, de mest glimrende Detailler kunne ikke redde et Hus med daarlige Hovedforhold, medens omvendt en god Helhed, om det lykkes at skabe en saadan, kan nøjes med faa eller ingen Detailler«. Det er for den Tid sjældent sikre og bevidst klare Ord og peger tillige henimod den senere Udvikling. Ogsaa Løsningen af det praktiske har ofte nydt godt af B.s intellektuelle Indstilling overfor Helheden.

Som B.s kunstneriske Hovedværk kan sikkert betegnes Andreaskirken ved Kommunehospitalet i Kbh., et Komplex af Kirke, Menighedshus m. m., bygget 1898—1901. Stilen er romansk. Men Anlægget som Helhed er frit og umiddelbart udformet, med megen Følelse for en rigt varieret og plastisk Fordeling af de forskellige Partier. Af andre Nybygninger af B. kan nævnes Vandtaarn for Køge Vandværk, 1892, Nørregade Nr. 2 i Kbh., 1899, Det danske Selskabs Skole paa Forchhammersvej, Frbg., 1899 (senere udvidet af Andr. Clemmensen), Forsikringsselskabet Danmark, V. Boulevard Nr. 34, Kbh., 1901—03, Kapel paa Køge nye Kirkegaard, ca. 1902, Rigshospitalet (sammen med Arkitekt K. Varming) og Universitetets Institutter for lægevidenskabelig Uddannelse, 1903—11, Postgodstoldforvaltningsbygningen i Amaliegade, 1910, Studiegaarden i Universitetsannekset i Studiestræde, indviet 1916, Instituttet for teoretisk Fysik, afleveret 1921, Den nye Regens (Studentergaarden), indviet 1923, Den kgl. Mønt paa Amager Boulevard, afleveret 1923, og Arbejderboliger og Husmandshuse under Gisselfeld og Erholm. Desuden har B. udført en Mængde Restaureringer, Ombygninger og Tilbygninger. Mest kendt af disse er maaske Regensen paa Købmagergade (fuldendt 1908). Ogsaa Højbroplads Nr. 5 fortjener at nævnes for den pyntelige Façade i nederlandsk Renæssance, som B. satte paa ved Ombygningen (1898). B. har tillige tegnet nogle Monumenter samt Møbler og andre dekorative Arbejder. Han har ogsaa dyrket Tegning, Akvarel og Oliemaling, i sin Alderdom desuden Billedhuggerkunst.

B. har i Tidens Løb skrevet adskillige Artikler i Aviser og Tidsskrifter. Af disse kan nævnes Angrebet paa Meldahls Istandsættelser af Rosenborg og Kronborg (Berl. Tid. 13. Jan. 1899, Nationaltid. 4. Febr. 1899, Politiken 20. Febr. 1899), »Om Architektur«, i Medd. fra Akad. Arkitektforen., 1900—01, S. 89, »Nogle Bemærkninger om Architektuddannelse« i Architekten, 1903—04, S. 3; forskellige Artikler til Forsvar for Genrejsningen af Frue Kirkes Spir (bl. a. i Architekten 1910—14), »Om Roskilde Domkirkes Alder« i Architekten, 1929, S. 85; desuden Foredraget i Oldskrift-Selskabet »Om Bevaringen af vore Ruiner, med særligt Henblik paa Hammershus« (trykt i Aarb. f. nord. Oldkynd. og Hist. for 1914).

B. har beklædt en lang Række Tillidshverv. 1893—99 var han Assistent ved Akademiets Arkitekturskole, 1903—23 kgl. Bygningsinspektør for første sjællandske Distrikt. To Gange, 1894 for Provinsarkivet og 1901 for Andreaskirken, har B. modtaget Akade-

miets Aarsmedaille. To Gange er han valgt til Medlem af Akademi-raadet. Æresmedlem af Akademisk Arkitektforening 1929. — R. 1901. F.M.G. 1910. DM. 1916. — Malerier af Erik Henningsen 1924 hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg og af Herman Vedel s. A. i Andreaskirken. Portrætteret paa tegnet Gruppebillede af Erik Henningsen 1905 paa Fr.borg. Buste af Siegfried Wagner 1933.

Erik Schiødte: Provinsarkivet i Odense, i Ill. Tid. 29. Okt. 1893. Eugen Jørgensen: Nyere dansk Bygningskunst, i Kunst, 1900. Rigshospitalet i Kjøbenhavn, 1911. St. E. Rasmussen: Dansk Bygningskunst i Nutiden, S. 75 (i De danske Byggefag, udg. af Berl. Tid., 1932). Povl Baumann: Martin Borch. 80 Aar, i Arkitekten's Maanedshæfter, 1932, S. 45—48. P. G. K. Borch: Stamtavle over den jyske Slægt Borch, 1905, S. 67 f. *Knud Millech.*

Borch, Oluf (Ole), 1626—90, Filolog, Læge, Kemiker, Botaniker. F. 7. April 1626 i Nørre Bork, Ribe Stift, d. 13. Okt. 1690 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Sognepræst Oluf Clausen (d. tidligst 1653) og Margrethe Lauridsdatter (d. tidligst 1648). Ugift.

O. B. blev Student 1644 fra Ribe og lagde sig ved Universitetet, under Vejledning af Ole Worm, Simon Paulli og Thomas Bartholin, efter Medicinen med dens Bifag Botanik og Kemi, uden derfor at glemme den Kærlighed til latinsk Veltalenhed og Digtekunst, som var blevet vakt hos ham i hans Skoletid. 1650 blev han Hører ved Vor Frue Skole (Metropolitanskolen), og fire Aar senere udkom hans første større Bog »Parnassus in nucæ« (se nedenfor). S. A. (1654) viste Pesten sig i Kbh., og det aabenbaredes, at han foruden at være en stiv Latiner var en Mand med Hjertet paa det rette Sted. Medens Thomas Bartholin skyndsomst flygtede til Roskilde, fulgte O. B. den gamle Ole Worms Eksempel, forblev i Hovedstaden og fik under Forhold, der nok kunde tage Modet selv fra mere erfarne, sin Ilddaab som Læge. N. A. (1655) optoges han i Rigshofmester Joachim Gersdorffs Hus som Opdrager af hans Sønner. Han forefandt her et kemisk Laboratorium, i hvilket han frit kunde anstille Eksperimenter, og naar siden Kemiens af alle Naturvidenskaber forekom ham den ypperste og paa lige Linie med den klassiske Filologi, lagdes Spiren hertil i de fem lykkelige Aar, han tilbragte i dette adelige Hjem. En Afbrydelse i de fredelige Sysler hidførtes ved Kbh.s Belejring 1658—59, under hvilken han som Medlem af Studenternes Korps paa ny fik Lejlighed til at vise, at Frygt kendte han ikke. Selve Stormnatten 11. Febr. 1659 havde han sin Post paa Volden ved Løngangen, det Sted, hvor Danmarks Skæbne afgjordes, og det var særlig for hans kække Optræden her, at han til Belønning erholdt tillagt Kongetienden

af Strø Sogn i Fr.borg Len kvit og frit paa Livstid; 1660 udnævntes han endvidere til Professor ordinarius i Filologi samt Professor extraordinarius i Botanik og Kemi, men desuden tilstodes ham livsvarigt 500 Rdl. aarlig af et Toldsted i Norge og en Udenlandsrejse paa to Aar til videre Uddannelse i nævnte Discipliner.

Rejsen, der delvis foretoges i Selskab med Gersdorffs Sønner, og som ved yderligere kongelige Gunstbevisninger forlængedes langt ud over den oprindelig fastsatte Tid, omfattede, som det efterhaanden var blevet Norm for Datidens danske Videnskabsmænd, Holland, England, Frankrig og Italien. Alene Opholdet i Holland varede, med Leiden som Udgangspunkt, henved to Aar. Det var ikke blot Lærdom, han søgte; ogsaa Folkelivet, navnlig Markederne med deres brogede Mangfoldighed, tiltrak ham, naturskønne eller minderige Egne ligesaa, og megen Glæde havde han af de nederlandske Genremalerier (som Gerard Dous). Paa samme Maade berejste han England og Frankrig; Paris virkede i den Grad overvældende paa ham, at han i den første Tid af sit Ophold her ikke bestilte stort andet end at vandre rundt i Byen og beundre dens Palæer, Pladser, Kirker og Broer, som forekom ham at overgaa alt, hvad han tidligere havde set af den Slags. I Italien derimod gik det ham i visse Henseender anderledes. Ganske vist var han stærkt betaget af det rige videnskabelige og kunstneriske Liv, som var blomstret frem i Firenze under Herskerne af Huset Medici, og i Rom besaa han selvfølgelig i sin Egenskab af Filolog med stor Interesse de talrige Minder fra den klassiske Oldtid. Men over for den katolske Kirkes ydre Foreteelser (til dens indre Væsen trængte han aldrig ind) havde han et Øje paa hver Finger, og intet voldte ham større Fornøjelse, end at han i Kraft af sin formentlige Overlegenhed som Protestant og Naturvidenskabsmand var i Stand til at gennemskue og blotte »de fromme Bedragerier«.

Det synes, som om under den hele Rejse Kemien og Kemikerne i særlig Grad har nydt hans Bevaagenhed, og paa dette Omraade har han ogsaa adskillige notable Bekendtskaber at opvise, ligesom han blev stillet over for store, afgørende Modsætninger. Saaledes traf han i Rom Dronning Christina af Sverige, der var levende interesseret i Kunsten at gøre Guld, og som ofte lod ham hente, for at de kunde tale sammen om »den hemmelige Kemis Studium, Sandhed og Eksperimenter«. I England omgikkes han Robert Boyle, med hvem den moderne eksperimentale Kemi oprinder; O. B. samstemmede ganske med ham i hans Opfattelse og skriver i et Brev til Thomas Bartholin, at »dersom man havde 100 Boyle'r, vilde man om kort Tid se hele Naturen ligge aaben«. Alligevel

blev det ikke Boyle, men den italienske Alkymist og Læge Francesco Borri (s. d.), der af alle, han under sin Rejse kom i Berøring med, vakte hans dybeste Beundring, og som han i sin altid naive Godtroenhed over for Mennesker sluttede sig til med en Tillid, der vel har noget rørende ved sig, men som dog havde været en bedre Genstand værdig.

Efter seks Aars Fraværelse vendte O. B. i Nov. 1666 hjem til Professoraterne i Kbh. Om hans Virksomhed som Universitetslærer og Videnskabsmand tales nedenfor; men skønt stærkt optaget heraf og af en ret betydelig Lægepraksis overtog han 1681 tillige Bestyrelsen af Universitetsbiblioteket; 1686 blev han Assessor i Højesteret, og 1689 fik han Titel af Kancelliraad. Sin betydelige Formue skænkede han til det af ham stiftede og siden mod hans Ønske efter ham opkaldte Kollegium. Om Aarsagen til hans ugifte Stand haves senere Efterretninger, poetisk behandlede af Chr. Winther i Novellen »En Aftenscene«; efter nyere Undersøgelser er de næppe helt grundløse. — Dagbøger i Det kgl. Bibliotek. — Elfenbens Relief af Jean Cavalier paa Fr.borg forestiller efter Traditionen O. B. Maleri af J. Toorenvliet 1661 sst. Kopi efter et brændt Maleri af C. C. Lous 1747 paa Borchs Kollegium. Maleri af J. Jepsen 1691 paa Universitetet (stukket af Hub. Schaten 1715). Medaille af S. A. Jacobson 1791 (formentlig Kopi efter samtidigt Relief). Mindetavle i Ribe Katedralskole.

E. F. Koch: Oluf Borch, 1866. Jul. Petersen: Bartholinerne og Kredsen om dem, 1898, S. 112—37. Vilh. Andersen: Tider og Typer. Erasmus, I, 1907, S. 199—235. Vilh. Maar: Mindeskraft for Oluf Borch paa 300-Aarsdagen for hans Fødsel, 1926 (heri Bibliographia Borrichiana ved Tagea Egede Christensen). Carl S. Petersen: Den danske Litteratur fra Folkevandringstiden indtil Holberg, 1929, S. 669—81, og den øvrige, sst., S. 1041 anførte Litteratur.

Carl S. Petersen.

— Som *Filolog* erhvervede O. B. sig et saa stort Navn, at han regnedes blandt Datidens ypperste Latinere. Hans første filologiske Arbejde var »Parnassus in nuce« (1654), en Slags leksikalsk Haandbog i latinsk Prosodi, sammensat af en Række fra forskellige latinske Forfattere hentede Vers, ordnede alfabetisk efter de deri forekommende Ord, om hvis Stavelsers Kvantitet der kunde raade Tvivl. Hans Hensigt med Bogens Udgivelse var at give Vejledning til Affattelsen af latinske Digte, og det var hans Haab, at den latinske Digtning nu ogsaa vilde blomstre op i Danmark, for at Tidsalderen end mere »kunde komme til at ligne det berømte Augusti seculum, som den ellers lignede i saa mange andre Henseender.« I Fortalen priser han Latineren som det ypperste Sprog,

»hvis Dyrkning i højeste Grad tilraades af de uendelige Fordele, det yder paa alle Musernes Kamppladser; thi det er lige saa nyttigt for den lærde, som Køllen var det for Hercules. Men det kan ikke bibringes eller tilegnes ret uden Kendskab til Digtingen . . . ; og vel kan den lærde Stat bestaa uden Poesien, men den bliver da som Himlen uden Stjerner, som et Legeme uden Sjæl«.

Senere udgav han en Række filologiske Skrifter, navnlig af leksikalsk Art. Han tog heri Stilling til de Bestræbelser, som den hollandske Filolog Gerard Joh. Voss og Tyskeren Caspar Schoppe (Scioppius) havde udfoldet for at rense det latinske Sprog. Manglerne i disse Forfatteres Arbejder udledte han af de foreliggende Leksikoners Ufuldstændighed, som han belyste i sit Skrift »De lexicorum Latinorum jejunitate« (1660), der efter en Fremstilling af Leksikografiens Historie gav en anselig Række Tillæg til Voss' Skrift »De vitiis sermonis Latini«. 1675 kom saa hans Hovedarbejde, »Cogitationes de variis lingvæ Latinæ ætatibus«, dediceret til Griffenfeld, »magnus Atlas patriæ«. I dets læseværdige Indledningsparti berigtiger han Schoppes Deling af det latinske Sprog i Perioder og de forskellige Forfatteres Henførelse til de forskellige Perioder; Hovedpartiet optages af Tillæg og Forbedringer til Voss' ovenn. Skrift og indeholder rige Bidrag til latinsk Leksikografi, indsamlet ved en vidt udbredt Læsning af de latinske Forfattere, hvorved det dog hist og her skorter ham noget paa en tilstrækkelig skarp Kritik. Skriftet foranledigede Tyskeren Christopher Keller (Cellarius), der et Par Aar efter udgav sin »Anti-barbarus Latinus«, til at skrive sine »Curæ posteriores de barbarismis et idiotismis sermonis Latini«, hvori han med Benyttelse af O. B.s Arbejde, som han højlig roste, rettede flere af sine tidligere Paastande; dog opponerede han paa flere Punkter mod O. B., som derved bevægedes til 1682 at skrive sin »Dissertatio de curis posterioribus Cellarii«, hvori han dels forsvarede sig, dels tilføjede en Række nye leksikalske Bemærkninger som Tillæg til Cellarius' Arbejder. Dette Skrift udkom ogsaa s. A. under Titelen »Analecta ad Cogitationes de lingva Latina«, forenet med et Par mindre Afhandlinger. Sidst i denne Række kan nævnes hans Tale ved en Baccalaureuspromotion 1686, »De studio puræ Latinitatis«, hvori han sidste Gang slaar et drabeligt Slag for sit saa kære og højt priste Latin. Alle disse Skrifter fortjener at roses, ikke alene for deres Indhold og Sprogform, men ogsaa for den mønsterværdige Høflighed i Polemikken, han altid iagttaget over for sine Modstandere, idet han, som han ogsaa siger, stadig holder sig for

Øje, at hine som han selv stræber mod det ene og samme Maal, Sandhedens Erkendelse.

En anden Række Arbejder af ham kommer ind paa Filologiens historiske Side. Her maa først nævnes hans »*Conspectus præstantiorum scriptorum Latinæ lingvæ*« (1679 og mange Gange senere), en til Skolebrug bestemt, kortfattet Litteraturhistorie, en mærkelig og for sin Tid fortræffelig Bog. Han omtaler kun de latinske Skribenter, af hvem der er bevaret Værker, og henfører dem til fire ætates, nemlig aurea fra 218 f. Kr. til 14 e. Kr., argentea til 117 e. Kr., aenea til 410, hvorefter saa følger ferrea et fictilis til hen imod Middelalderens Slutning, behandlet i største Korthed; fyldigere tales der især om Skribenterne fra de to første ætates, med Angivelse af deres Levetid og af og til en lille biografisk Notits samt Opregning af deres Hovedarbejder, med en Karakteristik af deres Fortrin og Fejl i Stil og Stofbehandling, givet med Oldtidsforfatteres Ord, hvor dette lader sig gøre, samt med Paavisning af den Nytte, de kan yde Nutidslæsere, dels som stilistiske Mønstre, dels fra Indholdets Side, særlig i moralsk Henseende; endelig tilføjes gerne Smaanotitser om de bedste Udgaver af dem. Hertil slutter sig det mere lærde Værk »*Dissertationes academicæ de poëtis*« (I—VII, 1676—81; udg. samlede i Frankfurt 1683); de to første handler (efter en Indledning om Digtning og Digtere i Almindelighed) om de græske Digtere til ned i den byzantinske Tid, de to følgende om latinske Digtere til ned i Middelalderen, de tre sidste om dem, der siden Renæssancetiden og lige til hans egen Tid i de forskellige Lande (sidst Danmark) har befattet sig med latinsk Digtning, dog saaledes, at ogsaa hist og her Digterværker i de nyere Sprog berøres. Metoden ved Omtalen af de enkelte Digtere er i det væsentlige den samme som den i »*Conspectus*«, men Bemærkningerne er her fyldigere; særlig kan det mærkes, at han ynder at anføre smaa Prøver af de enkelte Digtere, helst sententiøse Steder og Moralvers. Hans historiske Kritik ved Oldtidsdigterne har sine store Svagheder; i øvrigt er det et interessant Arbejde. Endnu maa nævnes hans »*De antiqva urbis Romæ facie. Dissertatio compendiaria*« (I—VI, 1683—86, udg. samlet 1687), en Topografi af det antikke Rom med mange indstrøede antikvariske og historiske Bemærkninger; endelig en lille Afhandling »*De oraculis antiqvorum*« (fra 1682, i hans »*Dissertationes seu orationes academicæ*«, udg. af Søren Lintrup i 2 Bind, 1714—15), hvor han hylder Opfattelsen af Oraklerne som Djævelens Værksteder, for øvrigt et ubetydeligt Arbejde.

Sin almindelige Sprogbetragtning har han fremstillet i en »Dis-

sertatio de causis diversitatis lingvarum» (1675). Han antager, at der oprindelig var eet Sprog, givet Menneskene af Gud og saaledes beskaffent, at der i det var den nøjeste Overensstemmelse mellem Ordene som Tingenes Billeder og Tingene selv, men udviklet videre af Menneskene ved den dem givne Evne til selv at opfinde Ord, som da fælles Vedtægt paatrykker deres Betydning. Adskillelsen mellem og Udviklingen af flere forskellige Sprog begyndte ved den babelske Forvirring, og Ursproget bevarede derefter kun rent hos Hebræerne, medens de øvrige Folk blot beholdt enkelte Dele deraf, hvorfor der ogsaa i alle Sprog findes enkelte Ord beslægtede med de hebraiske; men ellers har disse Folk selv maattet udvikle deres Sprog, der da er blevet forskellige fra hinanden og har fjernet sig fra Grundsproget, efterhaanden som Folkene under Adspredelsen har fjernet sig i Rum og Tid fra det Punkt, hvor Adskillelsen begyndte. Han anfører dernæst flere Grunde til Udviklingen af Sprogenes Forskellighed: de forskellige klimatiske Forhold, hvorunder Folkene levede, med den dermed følgende Forskel i Levemaade, som afficerede Taleorganerne; den forskellige Opfattelse og Gengivelse af de fra Tingene udgaaende Lyd (thi onomatopoietika spiller en stor Rolle i denne Sprogbetragtning); Lyst til Forandring og Skødesløshed i Bevarelsen af det overleverede; Folkenes Indvirken paa hinanden ved de forskellige Maader, hvorpaa de kommer i Berøring med hinanden, ved Krige, Handel, Ægteskabsforbindelser, Indvandring, Naboskab o. s. v. Meget er her uklart, men der fremsættes ret interessante Tanker og paa en tiltalende Maade. *M. Cl. Gertz (Hans Ræder*)*.

— O. B. var paa *Lægevidenskabens* Omraade en flittig og interesseret Iagttager. Hans medicinske Interesse viser sig allerede i et lille Ungdomsarbejde »De Cabala Characterali« (1649). Han bekæmper her Troen paa Trylleformularers Virkning i Medicinen, idet han dog indrømmer, at en saadan af og til kan forekomme ved Djævelens Værk — som man derfor bør tage sig i Agt for. Han diskuterer tillige — efter Litteraturen — Musikkens Virkning paa syge Mennesker og viser, at den menneskelige Tale ikke er en medfødt, men en tillært Evne. — I Leiden studerede han flittigt Anatomi sammen med sin tidligere Elev Steno og deltog 1661 sammen med denne i en Polemik mellem Th. Bartholin og den hollandske Amatør-Anatom Bils. Derimod har O. B. ikke — som E. F. Koch siger om ham i sin Monografi — gjort nogen selvstændig anatomisk Opdagelse. Den af Koch omtalte Opdagelse af Taarekirtlernes Udførselsgang og Taareafsondringens Betyd-

ning skyldes udelukkende Steno. Det fremgaar tydeligt af et Brev til Th. Bartholin (Epist. med. Cent. III, Nr. 85), at O. B. end ikke gør den mindste Fordring paa at være Medopdager.

Men for øvrigt skylder Dyreanatomien O. B.s utrættelige Flid adskillige oplysende Bidrag, ligesom han ogsaa anvendte sine udstrakte botaniske og kemiske Studier til Bedste for Lægekunsten. Som ivrig Talsmand for den nye kemiatiske Retning, som han havde studeret i Leiden under Franciscus de le Boë Sylvius, virkede han for Indførelse af denne Retnings mineralske og metalliske Midler i Lægekunsten, og han har ligeledes beriget Lægemedellæren med forskellige Plantedroguer, saaledes islandsk Mos. Lægemedlerne og deres Anvendelse ofrede han bestandig en særlig Interesse, og paa sin store Studierejse var han, som det noksom fremgaar af hans Dagbog, altid meget ivrig for at notere berømte fremmede Lægers vidtløftige Receptformler. Det sidste større Skrift, O. B. udgav, var en populær Lægebog («De usu plantarum indigenarum in medicina», 1688) med udførlige Anvisninger til at helbrede de almindelige Sygdomme ved Hjælp af indenlandske Planter. Skriftet blev hurtig oversat fra Latin baade til Tysk og Dansk og har vistnok haft en ikke ringe praktisk Betydning. At han ikke blot var en meget afholdt og anset, men ogsaa en ivrig forskende praktisk Læge, derom vidner de meget talrige kasuistiske Meddelelser, han har givet i Th. Bartholins »Acta medica« (I—V, 1673—80), hvis flittigste Bidragyder han var. Som Universitetslærer tog han sig med samme Nidkærhed af Medicinen som af sine øvrige Lærefag. I hans akademiske Dissertationer er flere vigtige lægevidenskabelige Emner behandlede; saaledes findes der en udførlig Afhandling om smitsomme Sygdomme, hvilken dog heller ikke synes at indeholde noget væsentligt nyt, men i det mindste paa de fleste Punkter følger den noget ældre dygtige Monografi over Emnet af Italieneren Fracastorius.

V. Meisen (Jul. Petersen).

— Af O. B.s *kemiske* Skrifter er de omfangsrigeste og de, som har vakt størst almindelig Opmærksomhed, hans Bidrag til Kemiens Historie, især »De ortu et progressu chemiæ« (1668) og »Hermetis, Ægyptiorum et chemicorum sapientia« (1674). I disse søger han at bevise saavel Alkemiens Værd over for dens Modstandere, især Polyhistoren H. Conring, som dens høje Ælde. Men han viser i disse Skrifter mere Skarpsindighed og Belæsthed end kritisk Sans, om end det maa indrømmes, at hans selvstændige Undersøgelser af græsk-aleksandrinske Manuskripter paa Udlandets store Biblio-

teker har bragt værdifulde Bidrag til Kemiens ældste Historie. Som praktisk Kemiker optræder han derimod i »Docimastice metallica« (1677), et Værk, der blev oversat paa flere Sprog, og som giver en for hans Tid klar og temmelig fuldstændig Metode til Undersøgelse af de vigtigste Metalmalme, men desuden og især i en Mængde mindre Afhandlinger i Th. Bartholins »Acta medica«, Afhandlinger, der viser, at han har været en dygtig Eksperimentator, en skarp Iagttager, og at han har haft omfattende Kendskab til sin Tids praktiske Kemi. I disse Arbejder optræder O. B. kun som Empiriker; teoretiske Spekulationer over Betydningen af Forsøgene erklærer han hyppig, at han ikke vil inlade sig paa. Der er Ting i disse Afhandlinger, som det kan have historisk Interesse at undersøge nærmere. Saaledes har S. M. Jørgensen 1907 fremdraget en Afhandling af O. B. fra 1678 (trykt i Th. Bartholin: Acta medica, V, 1680, S. 213—16) med Titlen »Nitrum non inflammari« (optrykt med fransk og dansk Oversættelse i V. Maar: Mindeskrift for Oluf Borch, 1926). Den handler om den Luftart, der dannes ved Ophedning af Salpeter, og som af O. B. beskrives som en ikke brændbar Luftart, der er den ildnærende Bestanddel af Salpeter. Det er i Virkeligheden Ilten, som her beskrives af O. B. henved hundrede Aar tidligere end af Scheele og Priestley, der betragtes som Iltens Opdagere, idet Ilten af dem vistes at være en særegen Luftart. O. B. manglede Midler til denne Erkendelse, idet man dengang endnu ikke havde opfundet Metoder til Opsamling af Luftarter.

S. M. Jørgensen: Om Iltens Opdagelse. Vidensk. Selsk. Skr., 7. Rk. Naturv. og mat. Afd., IV, 1908, S. 203—46. E. Biilmann i Tilskueren, 1926, I, S. 365—81.

S. M. Jørgensen (*Einar Biilmann**).

— Selv om O. B. allerede 1660 blev Professor i *Botanik*, overtog han dog først efter Simon Paullis Afgang 1665 Undervisningen i dette Fag. Skønt han ikke har udgivet noget egentlig videnskabeligt botanisk Arbejde, har han dog en Hovedandel i den store Interesse for Botanik, som i hans Professortid viste sig hos talrige Studenter af alle Studieretninger, og hvorom vi har Vidnesbyrd i flere bevarede Referater af hans Forelæsninger og Floralister fra Kbh.s Omegn, hvortil han gjorde talrige Ekskursioner med de studerende. Det bedste Vidnesbyrd om hans dybe Indsigt i den botaniske Videnskab har vi dog i et Par, efter hans Død udgivne Universitetstaler (»Dissertationes, seu Orationes academicæ«, 1714—15), hvoraf især maa nævnes den første, »De Experimentis botanicis«, hvori han helt moderne hævder, at videnskabelige Fremskridt kun

kan naas gennem vel tilrettelagte Forsøg, og hvori han før andre anviser en Vej til en naturlig Gruppering af Planterne, og den tolvte, »De Natura Dulcedinis«, hvori han fremfører den ganske nye Teori, at Planterne ikke udelukkende henter deres Næring fra Jorden, men optager visse Stoffer fra Luften, der i Planten omarbejdes til »det søde«. Disse O. B.s rigtige Tanker, mærkelige for hans Tid, kom dog ikke til at spille nogen Rolle i Botanikkens Udvikling. En Planteslægt, *Borrchia*, er opkaldt efter ham af Adanson.

Carl Christensen i Naturens Verden, 1921, S. 367—74. Samme: Den danske Botaniks Historie, I, 1924—26, S. 37—48; II, 1924—26, S. 21—24. Samme i Mindeskrift for Oluf Borch, 1926, S. 27—36. *Carl Christensen.*

Borch, Rasmus, 1768—1846, Skolemand. F. 9. Febr. 1768 i Roskilde, d. 29. Jan. 1846 sst., begr. sst. Forældre: Købmand Anders Andersen B. (1721—93, gift 1° 1742 med Anna Brünich, 1722—62) og Karen Margrethe Fugl (1736—1819). Ugift.

B. blev Student 1785 fra Roskilde, cand. theol. 1792 og 1794 Lærer ved Opfostringshuset, hvis meget ansete Forstander han var 1803—45. Han var en flittig Gransker i den danske Litteraturhistorie, udgav selv kun »Brev til Udgiveren af Skriftet om Holberg som Lystspildigter fra Roeskildensis« i »Dansk Minerva«, VI (1818), men hans Samlinger og Notitser kom andre Forfattere som Nyerup, Rahbek og især T. H. Erslew til gode. Hans Bogsamling (ca. 12 000 Bd.) solgtes ved Auktion 1847; han efterlod en Portræt-samling paa henvend 4000 Blade, som senere erhvervedes af Museet paa Fr.borg Slot. — Kancelliraad 1844. — R. 1836. — Maleri af C. Schleisner 1838 (Litografi herefter af E. Bærentzen 1846). Portrætteret paa det Waagepetersen'ske Musikbillede af W. Marstrand 1834 (Fr.borg).

F. Fabricius foran i Fortegn. over B.s efterladte Bogsamling, 1847. A. T. Høy: Det kgl. Opfostringshus, 1903. Albert Fabritius: Anders Andersen Borch's Descendenter, 1933, S. 6. *Chr. Bruun (Carl S. Petersen*)*.

Borch, Simon Christian, 1847—1927, Maskiningeniør, Professor. F. 20. Marts 1847 i Kbh. (Trin.), d. 16. Dec. 1927 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Garvermester, Kaptajn i Borgervæbningen Johan Siegfried B. (1798—1877) og Christine Bodil Frederiksen (1818—79). Gift 4. Sept. 1880 paa Frbg. med Frederikke Charlotte Amalie Lihme, f. 8. Febr. 1855 i Aarhus, d. 23. Jan. 1902 paa Frbg., D. af Købmand, Kaptajn i Borgervæbningen Johan Grundtvig L. (1814—90) og Thora Nielsine Andriette Christine Riis (1835—1913).

B. tog polyteknisk Adgangseksamen 1864 og blev 1870 cand. polyt. som Maskiningeniør, hvorefter han et Par Aar havde Ansættelse ved Kbh.s Havnevæsen samt ved Gamst & Lunds Jernstøberi og Maskinfabrik og senere hos D. Löwener som Konstruktør paa Maskinfabrikken. 1872 blev han efter C. G. Hummels Død Assistent ved Polyteknisk Lærestalts maskintekniske Konstruktionsøvelser. 1874 blev han Docent i Maskinlære og teknisk Mekanik, en Stilling, han beklædte i tyve Aar. 1894 blev der oprettet et Professorat for ham i Maskinlære alene, som han beklædte til 1917. 1875 udgav han C. G. Hummels Forelæsninger over Maskinlære og 1879 sammen med L. F. Holmberg en Lærebog i teknisk Mekanik. 1880—85 udgav han sine egne Forelæsninger over Maskinlære i tre Bind, af hvilke 1. Bind 4. Udg. kom 1905 (2. Bind 3. Udg. 1903; 3. Bind 3. Udg. 1902). 1874—84 var B. sammen med Holten, Adolph Steen, Jul. Thomsen og Holmberg Medlem af den da bestaaende Polyteknisk Lærestalts Bestyrelse, og 1882—90 var han sammen med cand. polyt. P. C. Henriksen Medindehaver af Maskinfabrikken B. & Henriksen i Kbh.

Gennem en lang Aarrække var B. eneste Lærer i Maskinlære paa Polyteknisk Lærestalt, og for en meget stor Del af de danske Ingeniører er derfor B. og Maskinlæren blevet Begreber, der næsten er uadskillelige. Han udførte sin Gerning med en Flid og Samvittighedsfuldhed, som aftvang alle den dybeste Respekt, og dette hvert Aar at undervise mange studerende og at skulle følge med i Litteraturen om hele det vældige Fag, som Maskinlæren allerede var dengang, og tillige, indtil Ostfeldts Ansættelse 1894, at undervise i teknisk Mekanik var en saa uhyre Arbejdsbyrde, at det skulde synes utroligt, at B. ydermere efter Professor Wilkens' Afgang 1886 i et Par Aar kunde overkomme at bestride Undervisningen i mekanisk Teknologi, katalogisere Teknologisk Samling og supplere Undervisningen med Fabrikbesøg for de studerende. B.s Indsats er meget betydelig, og den Nøjagtighed og Grundighed, der prægede hele hans Arbejde, har været af stor Betydning for de mange danske Ingeniører, for hvem han har været Lærer i Maskinlære. Den, der vilde trænge nøjere ind i et eller andet Emne inden for Faget, gik aldrig forgæves til B.s Bøger eller til ham selv. — 1888 var B. Medlem af Bedømmelsesudvalget ved den store nordiske Industriudstilling, 1909 var han Medlem af Censurkomiteen vedrørende et Professorat i Maskinlære ved den tekniske Højskole i Trondhjem. — R. 1888. DM. 1904. — Gipsbuste af A. W. Saabye paa Polyteknisk Lærestalt 1907.

Berl. Tid. 19. Marts og 6. Juni 1917. H. Bache i Ingeniøren, XXXVII, 1928, S. 13. H. I. Hannover sst., XLI, 1932, S. 10.

Poul Vinding.

Borchard Gelbgiesser, se Quelkmeyer, Borchard.

Borchgrevink, Melchior, d. 20. Dec. 1632, Musiker. Fader: Kapelmester Bonaventura B. Gift; Enken levede endnu 1634.

B. var en af de sidste Repræsentanter for den nederlandske Tonekunst i Danmark. Faderen fik 1. Jan. 1587 Bestalling som Kapelmester ved det danske Hof, men blev allerede afskediget i Juli s. A., medens nogle af de »Geseller«, han havde medbragt, forblev i Tjenesten som Instrumentister. En af disse var B., hvem det i Løbet af faa Aar lykkedes at blive et af Kapellets mest betroede Medlemmer. Efter 1596 at være forfremmet til Organist (1600 Hoforganist) rejste han, der før havde været Kongens Udsending i musikalske Sager, 1599 med to af Kapeldrengene til Venezia, hvor Christian IV. lod flere Sangere og Instrumentister undervise i Kunsten, og modtog, da han n. A. var vendt tilbage, de mest smigrende Beviser paa Kongens Yndest. 1601 forlenedes han med et Kannikedømme i Roskilde, og nogle Maaneder senere skænkede Kongen ham sit Kontrafej, en Ære, der ellers kun blev de allerberømteste udenlandske Musikere til Del. Vinteren 1601—02 tilbragte han atter i Italien med en af sine Lærlinge. I Venezia efterlod B. sig det bedste Ry. Saaledes kalder Orazio Vecchi ham i et til Christian IV. dediceret Madrigalværk, »Le veglie di Siena« (1604), »en i Sandhed fortræffelig Musiker« og beraaber sig i saa Henseende paa den navnkundige Giov. Gabriellis Autoritet. Den første større danske Musikpublikation bærer B.s Navn. Det er Madrigalsamlingen »Giardino nuovo bellissimo di varii fiori musicali scieltissimi«, der udkom i Kbh. 1605 og 1606 i to Bind, indeholdende Kompositioner af nogle og tyve inden- og udenlandske, især italienske, Mestre. Hans eget Bidrag bestod i Madrigalerne »Amate mi ben mio« og »Baci amorosi e cari«. 1607 udgav han »Ni Davids Salmer med fire Stemmer rimvis udsat«. Nogle Danse af ham for fem Instrumenter findes trykte i en hamburgsk Samling Paduaner og Galliarder fra 1607 og 1609. Ved Kapelmester Trehous Afskedigelse 1611 blev B. faktisk Kapellets Leder; men først i Jan. 1618 udnævntes han til »øverste Kapelmester«, idet der samtidig oprettedes en ny Post som Underkapelmester. Kongens Deltagelse i Trediveaarskrigen, der gjorde det nødvendigt at spare paa alle Kanter, medførte, at en Del af Kapellets Medlemmer blev afskediget i Dec. 1627, deriblandt B., der formodentlig trak sig tilbage til sin Gaard i Roskilde. I Marts 1631 blev han paa ny ansat i sin tidligere Stilling, men døde ikke længe efter. Hans Enke omtales endnu 1634 som boende i Kantors Residens i Roskilde.

Angul Hammerich: Musiken ved Christian IV.s Hof, 1892. S. A. E. Hagen i Hist. Tidsskr., 6. Rk., IV, 1892—94, S. 434 f.

V. C. Ravn (*Erik Abrahamsen**).

Borchsenius, Betty Julie, f. Guldbrandsen, 1850—90, Skuespillerinde. F. 18. Aug. 1850 i Kbh. (Trin.), d. 7. Sept. 1890 sst. (Pauls), begr. sst. (Vestre). Forældre: Købmand, senere Linierer Rasmus Anton Vilhelm G. (1821—58) og Julie Betty Haagensen (1825—99). Gift 1873 med Forfatteren, Redaktør Otto B. (s. d.). Ægteskabet opløst 1879.

Sytten Aar gammel optraadte Fru B. første Gang ved Carl Hagens Selskab i Provinserne, og 7. Sept. 1869 debuterede hun i Kbh. som Julie i »En fiks Idé« paa Folketeatret, hvor hun gennem elleve Sæsoner blev en af Hovedstadens mest yndede Skuespillerinder i mangfoldige Ungpigeroller, som hun ikke nøjedes med at give sit nydelige Ydre, sit tænksomme Ansigt med det drilske Smil, men som hun ogsaa formaaede at individualisere. Herman Bang vidnede, at hun i sin Kunst elskede det sande og hadede »den forlorne og yndige Sentimentalitet«. Fru B.s egentlige Omraade var de Kvindetyper, som er Mændene overlegne. »Fra en kold, en Smule impertinent Fornemhed til overgiven Spydighed beherskede hun en hel Skala af kvindelige Luner«, skrev Edv. Brandes. Han sammenlignede hende med de samtidige unge, Fruerne Gjørting og Betty Hennings, og kom til det Resultat, at selv om deres tekniske Kunnen var større, »overgik Fru B. dem i ren Naturbegavelse og var friskere og sandere i sit Udtryk«. Under F. Høedts Instruktion kulminerede Fru B.s Kunst i 70'ernes franske Komedier (f. Eks. Antoinette i »Gamle Ungkarle«), men hun mistede hurtigt sin skælmske Friskhed og blev grell i sine Virkemidler. Grunden hertil var, at hendes Kunst mere og mere blev en Refleks af hendes Privatliv, som var lidet lykkeligt. 1880 forlod hun Folke-teatret og gav i Nedgangens Tid paa Casino (1880—82) en gribende Menneskeskildring som Gervaise i »Faldgruben«, den første her i Landet. Hendes Fremstilling af den unge Kvindes Sammenfald i Drik og Selvopgivelse var et Selvportræt, som røbede, at der gik en betydelig Karakterskuespillerinde tabt med hende. 1883 udførte hun een Rolle, den sidste (Kammerpigen i »Den blaa Bog«) paa det dengang nye Dagmar-teater; 19. Jan. 1884 optraadte hun sidste Gang i Kbh. ved en Aftenunderholdning; derefter drog hun paa Turné, og s. A. udgav hun »Situationer«, nogle ikke betydelige Skitser. Saa gled hun, kun 34 Aar gammel, ind i Mørket. Men hun havde dog naaet at indskrive sit Navn i Privatteatrenes Hi-

storie som den, der (før Anna Larssen) evnede at anvende Livets ægte Udtryksformer i et Rollefag, hvor ensartet Yndefuldhed i Vaudevillestilen hidtil var det sædvanlige. — Maleri af William Pio ca. 1875. Gipsmedaillon af Aksel Hansen 1877. Træsnit bl. a. af R. Neergaard 1873 og 1877.

Edv. Brandes i Morgenbladet 24. Nov. 1875. Herman Bang: Teatret, 1892. Robert Neiiendam: Folketeatrets Historie, 1919.

Robert Neiiendam.

Borchsenius, Otto Frederik Christian William, 1844—1925, Forfatter. F. 17. Marts 1844 i Ringsted, d. 26. Febr. 1925 i Kbh., begr. paa Frbg. Forældre: Købmand Gabriel Esaias B. (1807—73) og Frederikke Emilie Reistrup (1803—78). Gift 1° 18. Aug. 1873 i Taarbæk (Lyngby) med Skuespillerinde Betty B. (s. d.). Ægteskabet opløst 1879. 2° 15. Dec. 1892 i Kbh. (Matth.) med Johanne Louise Kolling, f. 12. Marts 1868 paa Frbg., d. 23. Maj 1921 i Kbh., D. af Skuespiller Valdemar K. (s. d.) og Hustru.

Allerede i Skoletiden paa Sorø Akademi vakte B.s litterære Interesse; Student blev han 1863, cand. phil. n. A. og drev derpaa Studier i nordisk Sprog og Litteratur uden at tage Embedseksamen; deltog ivrigt i Studenterlivet med udpræget skandinaviske Sympatier. Snart blev han indfanget af Journalistikken: litterær Medarbejder ved »Fædrelandet« 1867—70, ved »Nær og Fjern« 1875—78, var 1879—84 Medredaktør af F. Hendriksens »Ude og Hjemme« og 1884—85 af dets Efterfølger »Hjemme og Ude«, men underviste samtidig i Dansk paa Mariboers Skole (»Dansk Læsebog med vedføjede svenske Læsestykker af Fr. Winkel Horn og O. B.« (1872) m. m.). B. optraadte i denne Periode som Talsmand for en Sammenslutning af det litterære og det politiske Venstre, men da Bruddet mellem Berg og Hørup indtraf, fulgte han Partiets »danske« Fløj imod »Europæerne« og blev 1885 Medredaktør af »Morgenbladet«, 1887 Hovedredaktør indtil Bladets Ophør Efteraaret 1892; redigerede derpaa dets Efterfølger »Dannebrog« 1892—1910. Som Bladleder var B. stillet paa en Uriaspost: han var det danske Venstres Pennesfører i Kbh. og maatte derfor kæmpe paa to Fronter: mod Højrebladene og mod Hørups »Politiken«, som ikke tog med Fløjshandsker paa ham. Han var da heller ikke Stillingen voksen; han manglede alle fængende journalistiske Egenskaber, først og fremmest Lidenskab og Humør; alt fik under hans Pen samme Tone af jævn graa Højtidelighed. Hans talløse Boganmeldelser tilstræbte sindigt og sagligt at dele Sol og Vind lige, men de savnede dybere æstetisk Forstaaelse, og deres Domme var uden Salt. Hans udprægede Retfærdighedssans kom ham til

gode som Censor ved Det kgl. Teater, hvilken Stilling han beklædte 1905—24.

Den væsentligste Part af B.s Forfatterskab ligger forud for hans Redaktørtid. Bortset fra en Pjece om Kolportagelitteraturen, »En Samfundsopgave« (1877), omfatter det Essaysamlingerne »Fra Fyrerne« (I—II, 1878—80), »Literære Feuilletoner« (1880), »Hjemlige Interiører« (1894), sidstnævnte bygget over Breve og personlige Erindringer; en Bog om C. Bredahl og Kaalund: »To Digtere« (1886), Kaalund-Afsnittet paa ny udgivet i udvidet Skikkelse 1918; endelig to Digtsamlinger, mest Lejlighedspoesi og Oversættelser (»Sange og Digte«, 1887, »Minder og Stemninger«, 1899), der dog ikke røber større Anlæg for Versets Kunst. Hertil kommer en Række danske Klassikerudgaver: P. A. og J. L. Heiberg, Hertz, Paludan-Müller, Ingemann og Blicher; Digte af Kaalund og Thor Lange; Liebenbergs Erindringer m. m. Og endvidere talrige Oversættelser: Brentano, Ebers, Hamerling, men først og fremmest svensk Litteratur: Rydberg, Fru Edgren, Ernst Ahlgren, Strindberg, Snoilsky. B. saa det overhovedet som sin Opgave at orientere Publikum i nyere svensk Digtning; han sluttede varmt Venskab med Viktor Rydberg, der tilegnede ham sin Digtsamling, og hvis liberale Humanisme afgørende paavirkede hans egen Livsanskuelse. — Blivende Betydning har kun »Fra Fyrerne«. Med sin egen Tids, 70'ernes, politiske og sociale Kampe som Baggrund, og ud fra den Opfattelse, at »enhver Forstaaelse af Fortiden indeholder en Lære for Fremtiden«, søger B. Spirerne til det moderne Gennembrud i 40'erne og belyser en Litteraturperiode ud fra dens ledende politiske og sociale Ideer: Modsætningen mellem Bevægelsesmændene og Stilstandsmændene og maaler de nye Tankers Betydning for det tidligere Slægtleds førende Skikkelser. Over for Partigængerne i begge Lejre stilles saa Løsgængerne; en af dem — Goldschmidt — er et af Bogens største Afsnit viet, en anden — Kaalund — er den tilegnet. I Tilslutning til et Ord af Taine, der definerer Historien som en »Samling udvalgte Kildesteder forsynede med en Kommentar«, skulde Fremstillingen være en udførlig Dokumentation, der vil »lægge Materialet tilrette, at Enhver kan se med egne Øjne«. Den er foretaget loyalt og upartisk; Forfatterens Belæsthed er betydelig; nogen Vurdering indlader han sig ikke paa, og Personkarakteristikken er Værkets svage Side.

B. var en typisk Overgangsfigur, i flere Henseender Mægleren mellem Guldalderens yngste Generation og den nye Tids Mænd. Uden selv at være betydelig har han nydt betydelige Mænds Venskab og ejet deres Fortrolighed. Fra sin Ungdom var han knyttet

til Liebenbergs Kreds; Hostrup ydede han en Dyrkelse, der ikke stod i noget rimeligt Forhold til hans virkelige Fortjenester; han stod Kaalund og Goldschmidt nær. Ogsaa hans egne Samtidige paaskønnede hans Trofasthed og Tjenstvillighed; dette gælder Bjørnson, Schandorph og især Drachmann. En ærlig Alvorsmand, men bestandig »paa det Jævne« baade som Aand og Skribent. — Breve til B. i Det kgl. Bibliotek. — Tit. Professor 1900. — R. 1897. DM. 1904. K.² 1924. — Maleri af Kaj Borchsenius 1924. Tegning af Alb. Price 1867. Portrætteret paa farvelagt Tegning, Bogstaveligheden, af E. Henningsen (Fr.borg). Buste af Aksel Hansen 1924. Træsnit efter Fotografi 1893. Radering af Leo Estvad.

Selvbiografi i Nationaltid. 26. Marts og 26. Dec. 1915. P. A. Rosenberg i Ill. Tid. 13. Marts 1904. Alfred Ipsen: Litterære Portrætter, 1906, S. 77—87. Marius Kristensen i Højskolebladet 6. Marts 1925. F. Hendriksen: Mennesker og Oplevelser, 2. Udg., 1932.

H. Topsøe-Jensen.

Borchsenius, Valborg Bodil Emilie, f. Jørgensen, f. 1872, Solodanserinde. F. 19. Nov. 1872 i Kbh. (Johs.). Forældre: Instrumentmager Jørgen Adolf J. (1822—1900) og Christiane Poulina Engelund (1835—90). Gift 1° 5. Juni 1896 i Hørsholm med Skuespiller Johannes Norden Guldbandsen (gift 2° med Skuespillerinde Anna Warburg), f. 13. Okt. 1871 paa Frbg., d. 10. Okt. 1922 i Aarhus, S. af Kasserer, senere Etatsraad Vilhelm Alfred G. (1833—1914) og Amalie Elisabeth Krüger (1842—76). Ægteskabet opløst. 2° 15. April 1908 i Kbh. (Slotsk.) med Regissør Kaare Guldband B., f. 1. Aug. 1874 i Kbh. (Frue), S. af Forfatteren, Redaktør Otto B. (s. d.) og 1. Hustru (gift 1° 1899 med Skuespillerinde Henny Johanne Vilhelmine Ketelsen, f. 1877 (gift 2° med Varietédirektør, senere Hotelejer Birger Johannes Dyhr, 1874—1930), 3° med Inger Marie Jørgensen, f. 1895). Ægteskabet opløst.

Som Elev i Det kgl. Teaters Balletskole medvirkede Fru B. allerede 1879 ved »Et Dukkehjem«s Førsteopførelse, idet hun udførte et af Nora Helmers Børn. Senere dansede hun, uddannet af Daniel Krum og Emil Hansen, med Held flere mindre Partier (f. Eks. Eskimopigen i »Fjernt fra Danmark« og Pierrette i »En Karnevalsspøg i Venedig«), inden hun 24. Nov. 1891 fik sin egentlige Debut som Sylfiden, der for hende betød Indledningen til en Række Fremstillinger af August Bournonvilles lyse Kvindeskikkelser. De passede til hendes blonde Ydre, hun gav dem sit vindende Smil og udførte dem — i Reglen var Hans Beck hendes Partner — med stor Respekt for

og Troskab mod Traditionen (f. Eks. Astrid i »Valdemar«, Hulda i »Et Folkesagn«, Sigyn i »Thrymskviden«, Ragnhild og Kirsti i »Brudefærden i Hardanger«, Svava i »Valkyrien«, Céleste i »Toreadoren«). Fru B. var ingen betydelig Mimiker, men derimod en fremragende Koreograf med Lys og Glæde, Styrke og Præcision i sin Dans og dertil et spidst Lune, der navnlig kom til Udtryk i Svanilda i »Coppelia«, som hun udførte over hundrede Gange. Hun forsøgte sig ogsaa i Skuespillet (Prinsessen i »Der var engang —«, Lysalf i »Vølund Smed«), men hendes dramatiske Fremstillingsevne stod ingenlunde Maal med hendes i teknisk Henseende fuldendte Dans. 1895 blev Fru B. Solodanserinde; 1. Juni 1918 tog hun Afsked som Svanilda i »Coppelia« og Teresina i »Napoli« (3. Akt), men vedblev at have Tilknytning til Balletten som Lærerinde for Børnene paa Danseskolen. — *Ingenio et Arti* 1918.

Sophus Bauditz i Teatret, VIII, 1909.

Robert Neiiendam.

Borchsenius, Villads, 1739—78, Præst. F. 2. April 1739 paa Astrup i Bjergsted Sogn, d. 25. Febr. 1778 i Sønder Aaby Præstegaard. Forældre: Forpagter Gabriel Esaias B. (1688—1762) og Ingeborg Nielsdatter Hammendrup (ca. 1696—1757). Gift 1° 20. Febr. 1765 i Kbh. (Slotsk.) med Cæcilia Catharina Besselin, d. 1772, D. af Stykjunker, senere Løjtnant i Artilleriet Hans Adolf B. (d. 1758) og Christiane Margrethe Rosenberg. 2° 30. Juli 1773 i Vigerslev med Maren Elisabeth Westergaard, døbt 19. Dec. 1751 sst., d. 15. Okt. 1826, D. af Sognepræst Christen Schaarup W. (1718—75) og Dorthea Margrethe Hee (1718—94).

B. blev Student 1756 fra Slagelse, tog Attestats 1759, var en Tid Huslærer hos Kammerherre Kaas og fra 1764 Sognepræst i Husby og Prædikant ved Wedellsborg Kapel. 1777 udgav han »Historisk Catechismus indeholdende en Christens Skilderie eller det vigtigste af den christelige Lærdom om Sæder og Dyder«. Bogen skulde være »en dansk Katekismus i græsk Smag«; »det græske« bestod i Spørgsmaalsformen, en Gentagelse af Indholdets mest banale Moralisme og en barnagtig Ophobning af de borgerlige Dyder, der skulde udmærke en Kristen. Efter Biskop Ramus' Indstilling 20. Sept. 1777 blev Bogen konfiskeret 6. Dec. s. A. (billiget af Generalkirkeinspektionskollegiet 13. Nov.). Ramus ansaa Bogen for at være uluthersk i Nadverlæren og kunde næppe billige de aabne Udtalelser om det ægteskabelige Samlivs Pligter i en Børnebog. Begrundelsen for Konfiskationen lød paa, at mange af Bogens Udtryk var »paradoksale, ubestemte og urigtige, saa at Bogen hverken kan eller bør blive bekendt in Publico«.

Luxdorphiana, II, 1791, S. 292—328 (heri to Breve fra B. til Kongen).
Ny kritisk Tilskuere, Nr. 45, 1777. F. Vestergaard: Nogle Familie-Optegnelser,
1914, S. 17. Nic. Bøgh: Chr. Winther, I, 1893, S. 7—21.

Michael Neiiendam.

Bording, Anders Christensen, 1619—77, Digter og Journalist. F. 21. Jan. 1619 i Ribe, d. 24. Maj 1677 i Kbh. Forældre: Lægen Christen Lauridsen B. (1578—1640) og Ingeborg Klyne (1593—1668). Ugift.

A. B. blev Student 1637 fra Ribe og slog sig derpaa en Tid ned i Kbh., hvor han tog Attestats, men i øvrigt skrev Vers, f. Eks. »Studenters Rentekammer«, hvori man allerede lejlighedsvis ser Boheme-Naturen ytre sig. Hans Skæbne i den nærmest følgende Aarrække kendes ikke i Enkeltheder, men efter Faderens Død har han vistnok maattet klare sig selv og har i lange Tider ernæret sig som Informator for unge adelige, først i Kbh., siden paa forskellige jyske Herregaarde. Paa Stadsgaard (nu Constantinsborg) ved Aarhus skal en Del af hans Hyrdedigtning være blevet til. Omkring 1647 har han i et Par Aar opholdt sig paa Brusgaard ved Randers, hvor han til sine »Discipelinder«, Fru Elsebe Juels Døtre, skrev den smukke Julesang »Ørnen med sin' lette Vinger flyver højt i Luften hen«, og til Fru Elsebes Søster et større Digt »Scutum Gynæcosophias eller Lærde Qvindens Forsvar« (1647), hvori han gør sig til Talsmand for Kvindernes Emancipation. Senere opholdt A. B. sig hos sin ældre Broder Laurids B., der var Præst i Ulvborg ved Nissum Fjord. Hans Jyllandsophold maa dog 1653 have faaet en Afbrydelse, eftersom han i dette Aar disputerede for Magistergraden ved Sorø Akademi; n. A. var han atter hos Broderen, stadig dyrkende Poesien, men hans Ry var nu saa stort, at den kendte Mæcen, Rigsraad Tage Thott tilbød ham Ophold hos sig paa sine Godser i Skaane. Den behagelige Tilværelse her varede dog kun nogle faa Aar. Tage Thotts Død 1658 og Svenskekrigen afbrød hans Herregaardsliv, og han stod atter med tomme Lommer i Kbh., hvor han i nogle Aar vistnok har maattet slaa sig igennem ved at skrive Bryllups- og Begravelsesvers paa Bestilling. 1662 udnævntes han til Rektor ved Latinskolen i Slangstrup, men opgav allerede n. A. Embedet, som næppe har passet for hans Evner og Tilbøjeligheder. I flere Digte som »Forhaabnings og Forhalings Griller paa mig selv og min tynde Lykke satyrisk-viis indvend« og »Sende-Brev til Rentemester Christopher Gabel«, begge fra 1663, skildrer han i spøgefuld Form sin subsistensløse Forfatning og søger om et nyt Levebrød, hvilket han opnaaede n. A., idet han fik et Præbende ved Ribe Domkirke, hvormed var forbundet Sogne-

kaldet Vester Vedsted. Heller ikke dette Embede kunde han finde sig til Rette med mere end et Aar. Han vendte tilbage til Sjælland, har muligvis en Overgang opholdt sig i Helsingør og er fra nu af professionel Digter, den første, om hvem vi ved, at dansk Poesi har kunnet føde ham. At Levevejen kunde blive forholdsvis solid, skyldtes, at det i Sommeren 1666 overdroges ham med kongelig Understøttelse at udgive en dansk Avis paa Vers.

Hvad der kendes af tidligere Forsøg paa periodisk Presse i Danmark, er altsammen skrevet paa Tysk, og først 1672 begynder de danske Aviser paa Prosa; A. B.s Blad »Den danske Mercurius« er altsaa banebrydende. Noget udenlandsk Forbillede til et versificeret Maanedblad i den Form, som A. B.s »Mercurius« fik, kendes heller ikke. Om det er A. B. selv, der har faaet Ideen, eller om det er fra Hoffet, Initiativet er udgaaet, vides ikke, men det formodes, at Peder Schumacher har haft en Finger med i Spillet. Udgivelsen begyndte i Aug. 1666 med et Nummer omfattende Juli Maanedes Begivenheder, efter at A. B. Maaneden forud havde udarbejdet et Prøvenummer, der ikke blev trykt, men formodentlig er overrakt Frederik III. i Manuskript. Meningen med »Mercurius« har ikke været, at den skulde forsyne Hoffet med Nyheder, thi herfor sørgedes der ad anden Vej, men Bladet skulde være et Regeringsorgan til Paavirkning af den offentlige Mening. De Bestanddele, der markerer Bladets Tendens, forefindes væsentligst i Afsnittet »Danmark«, hvormed hvert Nummer aabnes, og som i det hele taget er det, der sætter det afgørende Præg paa Avisens Fysiognomi. Hofnyhederne dominerer, navnlig under Christian V.s Regering, og alt hvad der kan tjene til Monarkens Forherligelse, gøres til Genstand for underdanig og beundrende Behandling, ligesom enhver Regeringsforanstaltning lovprises. Men desuden spænder Bladets Reportage over et særdeles forskelligartet Stof, saa at de allerfleste Sider af det danske Samfundsliv paa en eller anden Maade afspejler sig i Avisens Spalter; ej heller det lette journalistiske Kauseri over Dagliglivet savnes. Hertil kommer saa det udenlandske Stof, der er hentet fra fremmede Blade og ordnet efter de paagældende Landes geografiske og politiske Nærhed. Hvad man i høj Grad maa beundre ved A. B. som Journalist, er hans Evne til at variere i det uendelige. Ofte skulde de samme Ting, ikke mindst den obligate Hyldest til Kongen, med kortere eller længere Mellemrum gentages paa en ny Maade, dog stadig i samme Versemaal. Alene den samlede Sum af henved 15 000 Alexandrinere, leveret Maaned efter Maaned uden en eneste Afbrydelse i mere end et Decennium, aftvinger Respekt. Selv da den

kongelige Understøttelse bortfaldt 1670 ved Frederik III.s Død under den sædvanlige Tronskifte-Nedskæring, holdt han »Den danske Mercurius« gaaende lige saa punktlig i over to Aar, indtil en ny Bevilling opnaaedes. Dette viser os, at han har formaaet at skabe en Læsekreds, som, for en Stund i alt Fald, har været i Stand til at bære Bladet. Fra 1672 er dets Tilværelse atter betrygget med et aarligt Tilskud paa 250 Rdl., og med dette Rygstød har han fortsat Virksomheden saa nær til sin Død, at der endnu 1. Maj 1677 udkom et Nummer. Med hans Død maatte Udgivelsen ophøre; ingen var i Stand til at løfte Arven efter ham.

»Den danske Mercurius« er rent versifikatorisk set en for sin Tid imponerende Præstation, og den har haft stor Betydning ved at bringe dansk Poesi ud til et langt større Publikum end det, der ellers interesserede sig for Digtekunst, men den fulde Storhed af A. B. som Digter viser den os ikke. Ofte har Versene skullet leveres i stor Hast, langtfra alt Avisstoffet har virket inspirerende, og navnlig det aleksandrinske Metrum virker i Længden trættende. I sin øvrige Digtning, hvor A. B. ikke har været saa bundet af Versemaalet, udfolder han sig friere. Ogsaa her kan han anvende Aleksandrineren, til Tider endda med stor Virkning, men den firfodede Jambe med Krydsrim er dog hans Yndlingsmetrum, som undertiden fortrænger Aleksandrineren, endog i Digte til Kongehuset, hvor man ellers skulde vente den højtideligste formelle Anstand iagttaget. Hans Lejlighedsdigtning er derfor, skønt den nu og da lider under den samme Mangel paa virkelig Inspiration som »Mercurius«, rigere i Modulationen. Stilhistorisk staar den paa et lykkeligt Mellems stadium, idet den har frigjort sig fra den foregaaende Generations Ubehjælpssomhed og tilegnet sig Barokpoesiens Virkemidler uden dog at skæmmes af denne Stils senere, outrerede Udtryksformer. Man forstaar godt den Beundring, Samtiden har næret for hans Talent som Lejlighedsdigter, og i al Professionalismen maa ogsaa Nutiden nødvendigvis anerkende hans Opfindsomhed, Frødighed, Variationsevne og tekniske Dygtighed. Foruden at passe Lejlighedspoesien fik A. B. ogsaa Tid til at dyrke den frie Digtning, og heri kommer hans bedste Egen-skaber frem. Hyrdestilen, som var Datidens selvfølgelige Udtryksform for Natur- og Elskovspoesi, formaar han ofte at behandle med frisk Umiddelbarhed og uden Affektation, saa at hans Følelser kommer til Orde jævnt og ligefremt i al deres Oprindelighed trods den pastorale Iklædning. En anden Side af hans Natur udfolder sig i hans Drikkeviser, f. Eks. den bekendte »Frisk op, naar Dievlen gjør sig vred«, hvor Bohemen slaar sig løs i forsoren Livsglæde.

Endelig indtager det store Digt om Phaëton en Særstilling som en Blanding af et pompøst mytologisk Poem og en humoristisk-moraliserende Bondevise; det er et af A. B.s mærkeligste Arbejder. Heri føles Paavirkningen fra Ovid, den af de klassiske Oldtidsdigtere, som har haft størst Betydning for ham. Af danske For-gængere omtaler han Arrebo med Beundring, og af udenlandske Forbilleder, han har studeret, nævner han selv Hyrdedigtere som Philip Sidney, Jacob Cats og Honoré d'Urfé, foruden Johann Rist og Martin Opitz, hvis Fordringer til Poesiens metriske Regelbundethed han som oftest har overholdt. Af A. B.s efterladte Kladder ses, at dette har kostet Møje, ligesom at hans Vers ikke er flydt let fra Pennen, men først har opnaaet deres Utvungethed og Gratie ved omhyggelig Gennemarbejdning og Affiling. Disse Anstregelser har ikke været forgæves. Det er lykkedes ham at hæve Dansk til fuld Højde med det samtidige Tysk som poetisk Udtryksmiddel. Hans Sprog er i sjælden Grad frit for Fremmedord og har med Held hentet Kraft fra hjemlige folkelige Kilder som Ordsprog og gamle danske Ord.

Efter sin Død blev A. B. for den følgende Generation staaende som det uopnaaelige Forbillede, »den store danske Poet, hvis Lige Danmark aldrig saae for hans Tid og vel neppeligen skal faae at see efter hannem« (Fr. Rostgaard), og før Brorson og Stub oplevede man heller intet tilsvarende Fremstød i dansk Poesi. A. B. dannede ikke nogen egentlig Skole, men har ved sin Digtning stemt Fordringerne til dansk Poesi mange Grader i Vejret. Som den Sprogets Herre og Mester han var, indtager han en ærefuld Plads i Rækken af den danske Digttekunsts Klassikere. — Udgave: Poëtiske Skrifter (ved Peder Terpager, Fr. Rostgaard og Hans Gram) 1735. — Efterladte Papirer i Universitetsbiblioteket. — Mindetavle i Muren paa hans Fødested, det nuværende Raadhus i Ribe og i Katedralskolen sst. Mindestøtte paa Jægerspris af Wiedewelt 1784. — Maleri af Karel van Mander 1645 paa Fr.borg, kopieret af C. A. Jensen 1834 (Gaunø).

Hans Grams Fortale i ovenn. Udgave, 1735. P. M. Stolpe: Dagspressen i Danmark, II, 1879, S. 1—65. J. Paludan: Renaissancebevægelsen i Danmarks Literatur, 1887, S. 206—29, 508. Carl S. Petersen: Den danske Litteratur fra Folkevandringstiden indtil Holberg, 1916—29, S. 917—36, 1050. *R. Paulli.*

Bording, Jacob, 1511—60, Professor, Livlæge. F. 11. Juli 1511 i Antwerpen, d. 5. Sept. 1560. Forældre: Købmand Nicolaus B. og Adriane Adriansdatter. Gift 10. Nov. 1538 i Carpentras med Francisca Nigro, d. 16. Aug. 1582 i Rostock, D. af Patricier i Genova Termio N. og Johanne de Roschelle fra Avignon.

J. B. besøgte først Pædagogiet i Louvain, siden Universitetet i Paris, hvor han lagde sig efter Lægevidenskaben og den aristoteliske Filosofi, studerede senere videre ved den berømte Lægeskole i Montpellier, blev 1538 af sin Velynder Kardinal Sadoletus kaldet til Rektor ved Skolen i Carpentras og tog 1540 den medicinske Doktorgrad i Bologna. Ved Læsning af Melanchtons Skrifter blev han imidlertid vundet for Reformationen, hvorfor han 1541 maatte opgive sin Stilling i Carpentras og begive sig tilbage til Antwerpen, hvor han i fire Aar praktiserede som Læge og holdt Forelæsninger over Anatomi og Kirurgi. Men da hans religiøse Bekendelse ogsaa her vakte Forfølgelse imod ham, begav han sig 1545 til Hamburg, hvor han i nogle Aar virkede som Stadslæge. Herfra kaldtes han 1550 til Professor i Medicin i Rostock; samtidig var han Livlæge hos Hertugen af Mecklenburg. Christian III. kaldte ham 1557 til Danmark for at overtage den ledige Plads som Livlæge og Professor i Medicin ved Kbh.s Universitet. I denne Stilling gjorde han udmærket Fyldest, og han roses som »en kostelig lærd og velforfaren Mand« af en hæderlig og retskaffen Karakter. Christian III. satte megen Pris paa ham og forlenede ham 1558 med Kongsgaarden Hvidøre. Ved Juletid s. A. stod han ved Kongens Dødsleje paa Koldinghus, og 13. Febr. 1560 holdt han paa Latin Ligtale over ham i Odense. Frederik II. beholdt J. B. i sin Tjeneste, men han døde allerede n. A. som Universitetets Rektor. Til Melanchton stod J. B. i et nært Forhold, og man har flere Breve veklede mellem dem. Hans videnskabelige Hovedværk: »Φυσιολογία, Ὑγιεινὴ, Παθολογία, prout has medicinæ partes in inclytis academiis Rostochiensi et Hafniensi publice enarravit J. B.« blev først mange Aar efter hans Død udgivet i Rostock (1591) i to Dele af Dr. Levinus Battus. Hans Enke bosatte sig med en stor Børneflokk i Rostock. Blandt Sønnerne er især bekendt Juristen Jacob B., der blev Professor i Rostock og Kansler hos Hertugen af Mecklenburg. — Stik af J. M. Bernigeroth 1743.

H. F. Rørdam: Kbh.s Universitets Hist. 1537—1621, I, 1868—69, S. 642—49. Steph. Doleti Orationes, Epistolæ et Carmina. Schirmmacher: Joh. Albrecht I., Herzog v. Mecklenburg, I, 1885, S. 57; II, s. A., S. 395—98. Ligtale af Johan Spithoff, 1562.

H. F. Rørdam (V. Meisen).*

Bording, Kristen Mortensen, f. 1876, Politiker, Landbrugsminister. F. 11. April 1876 i Kragelund ved Løsning. Forældre: Gaardejer Laust Peter Kristensen (B.) (f. 1848) og Maren Jespersen (1851—1926). Gift 14. Okt. 1905 i Hvirring med Helga Nanna

Marie Elkjær, f. 15. Nov. 1886 i Haurum, Hornborg Sogn, D. af Lærer Søren Peder Andersen E. (f. 1848) og Kirsten (Kirstine) Sørensen (1851—1924).

B. gik i Kommuneskolen i Haurum, derefter i en Privatskole oprettet af hans Forældre, af hvilke især Moderen var udpræget aandeligt og socialt interesseret. Senere besøgte han en Efterskole i Odder, forskellige Aftenskoler og var Elev paa Fr.borg Højskole 1896—97. Allerede som Barn kom han ud at tjene; efter Konfirmationen havde han Pladser som Karl flere Steder. Fra 1899 var han et Par Aar Vognmandskusk i Kbh. og deltog her baade i den faglige og den politiske Arbejderbevægelse. 1901 vendte han hjem til sin Fødeegn og overtog 1903 en lille Gaard i Bøgballe. Egnens Husmænd og Smaafolk samledes til politiske Møder i hans Hjem; her oprettedes den stedlige Husmandsforening, senere ogsaa en socialdemokratisk Forening. Ved det første Sogneraadvalg efter den nye Kommunallov af 1908 opstillede Husmændene ham øverst paa deres Liste, og B. havde 1909—21 Sæde i Øster Snede Sogneraad. Arbejdet i forskellige af Krigsaarenes Reguleringsudvalg (Kornnævn o. fl.) øgede hans Erfaring med Hensyn til samfundsmæssig Forvaltning og Økonomi. Ved Folketingsvalget 1913 blev han opstillet som Socialdemokratiets Kandidat i Givekredsen, 1918 i Herningkredsen, hvor han valgtes (paa et Tillægsmandat) ved Septembervalget 1920. Han har været Medlem af Folketinget siden, fra 1924 paa et Kredsmandat. Inden for sit Parti var han tidlig meget virksom for Udformningen af den Jordpolitik, som især fandt Udtryk i to Lovforslag, fremsat af Socialdemokratiet i Febr. 1922, om Erhvervelse af Jord til Oprettelse og Udvidelse af mindre Landbrug og Byggepladser m. v. og om Vilkaar for Overtagelse af Jord i offentligt Eje. Hovedkravene heri er Statens Fremskaffelse af Jord paa billige Vilkaar, eventuelt ved Ekspropriation, og Fastholden ved Princippet om Brugseje (Statsfæste), der indførtes ved Oktoberloven af 1919. Disse Forslag fremsattes regelmæssigt de følgende Samlinger, men kunde ikke gennemføres paa Rigsdagen. Da Th. Stauning 1924 dannede den første socialdemokratiske Regering, blev B. Landbrugsminister. Som Minister fik han gennemført Love om Driftslaan til mindre Jordbrugere, om Landbrugsejendomme (Registrering), om Jords Udstykning og Sammenlægning, om Brugen af Huse paa Landet, om Kontrol med Smør og Kød o. fl. Love. Efter Regeringens Afgang 1926 var han sit Partis Ordfører i de mange Sager om Hjelpeforanstaltninger til det kriseramte Landbrug. Fra April 1929 er han paa ny Landbrugsminister (i Staunings andet Mini-

sterium). De to Lovforslag fra 1922 fremsatte han nu som Rege-
ringsforslag, men de møder stadig Modstand. Derimod gennem-
førtes en Udstykningslov for Sønderjylland, ny Jagtlov, Love om
Husdyr, Kødkontrol, Begunstigelser for Mergelselskaber o. fl. —
Krisens videre Udvikling og Landenes Importpolitik stillede i de
følgende Aar B. store Opgaver med Henblik paa at bringe Land-
brugserhvervet gennem Vanskelighederne og tilpasse det til de
nye Forhold (Planøkonomi: bl. a. Svineregulering, Kødordning,
Regulering af Udførslen). Paa hans Initiativ nedsattes 12. Dec.
1931 en stor Landbokommission til at overveje Landbrugets Bes-
katnings-, Gælds- og Produktionsforhold og Spørgsmaal ved-
rørende Landets Selvforsyning. I denne forberedtes den Krise-
politik angaaende Landbruget, som senere gennemførtes af Rege-
ringspartierne i Samarbejde dels med de Konservative, dels med
Venstre i Love af stor Rækkevidde, om Nedbringelse af Land-
brugets Gældsbyrde gennem Akkord og »Indefrysning«, Tilskud til
Betaling af Renter og Skatter, Omlægning af Ejendomsskatter og
Statshusmænds Rentebetaling efter Konjunkturerne, Love om
Grundforbedringsarbejder, om Oprettelse af Havebrug, Frugt-
avlskolonier m. m. til Beskæftigelse af arbejdsløse, og endelig en
midlertidig Jordlovgivning, hvori de af B. forfægtede Principper
delvis virkeliggøres.

Oluf Bertolt.

Bording, Rasmus, f. 1868, Højskoleforstander. F. 7. Juli 1868
i Emborg, Ry Sogn. Døbt Rasmus Borring Mikkelsen, Navne-
forandring 28. Juli 1927. Forældre: Bolsmand Mikkil Jensen (1830
—88) og Johanne Kirstine Rasmussen (1832—1913). Gift 20. Okt.
1900 i Valgmenighedskirken i Vallekilde med Lærerinde Bodil
Marie Jensen, f. 15. Marts 1872 i Kaastrup Holme, D. af Tække-
mand Anders J. (1842—1925) og Dorthea Madsdatter (1848
—1921).

B.s Fader deltog i Krigen 1864; Barndomshjemmet var præget
af Flid, Nøjsomhed og Gudsfrygt. Allerede som Barn havde B.
Lyst til Læsning, var 1889—90 Elev paa Ollerup Højskole, senere
et Par Vintre paa Vallekilde og ligeledes to Vintre paa Askov
udvidede Højskole, blev stærkt paavirket navnlig af de to sidst-
nævnte Skolers Forstandere, Ernst Trier og Ludvig Schrøder. I
nogle Aar var han Lærer ved Thylands Højskole, fortsatte sin frie
Uddannelse ved Statens Lærerhøjskole og var 1901—05 Lærer
ved Galtrup, 1905—07 ved Lollands Højskole, men 1907 overtog
han Ry Højskole i sin Hjemstavn og var dens Ejer og Forstander
til 1928. Her fik han med god Støtte af sin Hustru sine bedste

Arbejdsaar. Begge havde de megen Evne til at gøre deres Skole til et Hjem for de mange Elever, der søgte dertil, og de folkelige og kristelige Livsværdier, som B. især havde mødt ved at lytte til Ernst Triers Tale, kom ogsaa til at præge Højskolen i Ry. Efter sin Fratræden som Forstander fortsatte B. i nogle Aar som Lærer ved Skolen, men 1931 købte han Voldby Højskole og har siden virket der som Lærer og Forstander. — B., der altid har været stærkt historisk interesseret, har bl. a. udgivet »Fædrelandske Billeder« (1904) og »Livets Ord af Vorherres Mund« (1928). — Maleri af Gertrud Jensen ca. 1922.

Dansk Ungdom, 1907, Sp. 529—32. Ry Højskoles Jubilæumsskrift, 1917. Højskolebladet 21. Sept. 1917. Ry Højskoles Julehilsen, 1930, S. 29—47.

Fred. Nørgaard.

Borg, Jacob Thorvald, 1872—1932, Søofficer, Havnedirektør. F. 10. April 1872 i Kbh. (Trin.), d. 8. April 1932 paa Militærhospitalet sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Lods Jens Jacobsen B. (1845—92) og Marie Eriksen (Espensen) (1846—1931). Gift 22. Nov. 1909 i Kbh. (Holmens) med Karen Wilkens, f. 5. Aug. 1884 paa Frbg., D. af Repræsentant Vilhelm W. (1844—96) og Julie Rasmussen (f. 1861).

B. blev Kadet 1890, Sekondløjtnant 1894, Premierløjtnant 1899 og Kaptajn 1909. Af hans Virksomhed i Marinen ud over de almindelige Togter skal nævnes, at han 1902—03 gennemgik en Torpedoskole i Pola i Østrig, og at han 1897, 1907, 08, 09 og 10 foretog Opmaalingen paa Grønlands Vestkyst. 1912—14 førte han et af Statsbanernes Dampskibe mellem Korsør og Kiel. Da denne Virksomhed standsede ved Krigsudbruddet 1914, ansattes han i Flaadens Overkommando, og samtidig hermed var han 1916—17 Leder af Kommunens Kulkontor. 1. Aug. 1917 overtog han Stillingen som Havnedirektør i Kbh. og gik samtidig uden for Nummer i Søværnet, hvorfra han fik sin Afsked 1921, idet han dog 1923 udnævntes til Kommandørkaptajn i Reserven. — B. var en dygtig og pligtopfyldende Søofficer, men det er dog særlig som Havnedirektør, at hans Navn vil mindes. Han viste sig her i Besiddelse af en sjælden Evne til at sætte sig ind i og lede de mangeartede Forretninger, der falder ind under denne Virksomhed, og han havde et aabent Øje for Udviklingsmulighederne for Havnen og dennes Betydning for Byen. Han var en myndig, praktisk og repræsentativ Mand, hvis Form kunde være noget overlegen. Af hans mange Tillidshverv skal nævnes, at han 1920 var Medlem af »Commission pour l'étude de la liberté des Communications et

du Transit« i Paris, 1924 Formand for Folkeforbundets Undersøgelseskommision i Danzig, og at han 1928 af den tyrkiske Regering var anmodet om at reorganisere Havnevæsenet i Konstantinopel og Smyrna. — R. 1911. DM. 1921. K.² 1930. — Tegning af Gerda Ploug Sarp 1917. *Th. Topsøe-Jensen.*

Borgaard (Borregaard), **Albrecht** (Albert), 1659—1751, Officer. F. 10. Nov. 1659 i Holbæk i Jylland, d. 7. Febr. 1751 i Woolwich, England, begr. i den danske K. i London. Forældre ukendte (brandenburgske Tropper havde fra Efteraaret 1658 ligget indkvarteret i hans Fødeegn). Gift 1° 1703 i London med Barbara Bradshaw, d. 1714. 2° 1715 med Cathrine Mikkelsen, d. 1754, D. af Købmand, Forstander ved den danske Kirke i London Georg M. (f. 1665) og Maria Bradshaw.

B. var 1675 Menig ved Dronningens Livregiment og var n. A. om Bord paa Flaaden i Kampen ved Öland 1. Juni. Efter at være blevet overført til Artilleriet som Konstabel deltog han i flere af den skaanske Krigs Kampe samt 1677 i Belejringen af Marstrand og Uddevalla. 1678 var han med Ekspeditionskorpsen paa Rügen og udnævntes n. A. til Fyrværker (Underofficer). Som en af »de Conducteurer, der forstaar Geometri«, blev han fra 1680 anvendt ved »Jordrebningen« (Opmaalingen) paa Sjælland. Han fortsatte sin artilleristiske Uddannelse i Berlin, studerede 1681 Befæstningskunst i Strasbourg og blev s. A. Løjtnant i sit gamle Fodregiment. 1683 blev han som Ledsager for Hertug Ferdinand Wilhelm af Württemberg Deltager i Wiens Undsættelse under Tyrkernes Belejring. Efter Hjemkomsten n. A. arbejdede han med paa Anlægget af den oldenburgske Fæstning Christiansburg (Varel), men ledsagede 1685 atter Hertugen af Württemberg til Krigsskuepladsen i Østrig for n. A. at blive Volontør i Ungarn. 1686 blev han Menig i Drabantgarden og anvendtes ved Kbh.s Befæstning, men impliceredes i en Forræderisag og flygtede til Udlandet, som det hedder sig paa Grund af en Trusel om Duel som Følge af Forbigaaelse til Avancement.

I fire Aar fristede han Lykken paa Europas forskellige Kamppladser i forskellige Landes Hære for til Slut 1692 at indtræde i det engelske Artilleri som Fyrværker. 1695 ledede han som nyudnævnt Kaptajn det engelske Artilleris Overførsel fra Flandern til England. Han havde 1693 forgæves søgt at komme tilbage til den danske Hær og forblev nu i den engelske, hvor han steg jævnt i Graderne, indtil han 1706 blev Oberst i Artilleriet. Hans krigerske Virksomhed faldt i disse Aar ved Kampene i Spanien som

øverstkommanderende over det engelske Artilleri, og han saaredes ved Zaragoza og Villaviciosa. 1712 udnævntes han til Chief Firemaster of England og reorganiserede 1716—18 det engelske Artilleri efter sin egen tidligere udarbejdede Plan. Artilleriets fremtidige Garnison blev Woolwich, hvor B. tillige var Chef for Akademiet, der uddannede Vaabnets Officerer. 1716 kom han til Skade ved Støbningen af en Kanon, en Ulykke, der kostede en Mængde Officerer Livet. 1735 blev han Generalmajor, 1739 Generaløjtnant.

Som Deltager i en Række Slag og Belejringer havde B. erhvervet en enestaaende Praksis, men hans Organisationsevne og videnskabelig-artilleristiske Indstilling var desuden saa betydelig, at han regnes for det engelske Artilleris Skaber. — Han blev den danske Kirke i London en god Mand ikke blot ved rige Pengegaver, men fra 1704 tillige som Medlem af Forstanderskabet. — Over et halvt Hundrede Afhandlinger, Tabelværker og Konstruktionsudkast fra hans Haand findes i Artilleribiblioteket i Woolwich. — Maleri, mulig af Godfrey Kneller, i Familieeje i England, stukket som Sortkunstblad af Emery Walker. Kopi i Royal Artillery Mess, Woolwich, litograferet af C. Henckel 1839.

H. W. L. Hume i Minutes of Proceedings of the Royal Artillery Institution, XIII, 1885. V. N. Olsen i Milit. Repertorium, V, 1839. H. E. Flindt i Tilskueren 1915, II, S. 169—76. Harald Faber: Den danske Kirke og Menighed i London, 1911. Samme: Danske og Norske i London og deres Kirker, 1915.

Rockstroh.

Borgaard, Carl Peter, 1799—1868, Forfatter, Teaterdirektør. F. 9. Febr. 1799 i Kbh. (Frue), d. 22. April 1868 sst. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Hosekræmmer og Fattigforstander Peder B. (f. ca. 1767) og Karen Hvass (d. 1799). Ugift.

B. var oprindeligt bestemt for Handelsvejen, men tog 1826 Artium (privat dimitteret) og n. A. anden Eksamen. Han levede derefter som Litteratus og var samtidig et ivrigt og indflydelsesrigt Medlem af Studenterforeningen, flere Gange Senior; den ældste Ruskantate, en lang Række Viser og et Par Studenterkomedier skyldes ham. Fra 1833 oversatte og bearbejdede B. henimod 40 Stykker for Det kgl. Teater, mest franske (Scribe, A. Dumas, Hugo, Mérimée), og optraadte selv som Dramatiker med 1-Akts Lystspillet »Formiddagen efter Ballet« (1832), som faldt, og de to Eventyrkomedier: »Hulen i Kullafjæld« (1841, Musik af H. S. Løvenskjold, hvis Mentor B. havde været under en større Udenlandsrejse 1838—40) og »Undine« (1842, Musik af J. P. E. Hartmann), hvoraf den

sidste huskes for Komponistens Skyld. Trykt foreligger kun »Hulen i Kullafjæld«, der viser B. som en rutineret Oehlsenschläger-Epigon. Okt. 1840—April 1841 redigerede han Ugebladet »Portefeuille«, offentliggjorde i dets Afløser »Figaro« en Serie københavnske Typeskildringer, »En Mackintoshes Erindringer« (1842), og udgav 1845 et Tidsskrift af samme Karakter: »Freia, nordisk Album for Poesi og Kunst«. Sin væsentligste Indsats ydede B. 1851—63 som artistisk Direktør for den danske Scene i Kristiania. Hans Ledelse var i de første Aar dygtig; Repertoiret var afvekslende og Indstuderingen omhyggelig. Men over for de stærke nationale Brydninger, der især koncentreredes om Teatrets Erobring for Norskheden (»Teaterslaget« Maj 1856), stod han raadløs; hans Holdning over for den unge norske Litteratur (Ibsen, Bjørnson) var usikker; han opførte »Kæmpehøjen«, »Gildet paa Solhaug« og »Mellem Slagene«, men afviste »Hærmændene«, »Fru Inger til Østraat« og »Halte-Hulda«; efter Wilh. Wiehes Afgang 1859 svækkedes hans Stilling. Han forlod Jan. 1863 Kristiania. Venner deroppe sikrede ham en lille Pension, og han levede sine sidste Aar i Kbh. — Tegning af J. V. Gertner 1846 (Fr.borg).

J. L. Heiberg: Prosaiske Skrifter, VII, 1861, S. 290—95. (P. Hansen:) Udvalgte Feuilletoner af Cabiro, 1870, S. 83—92. T. Blanc: Christiania Theaters Historie i Tidsrummet 1827—1877, 1899, S. 139—74. H. C. A. Lund: Studenterforeningens Historie 1820—1870, I—II, 1896—98.

H. Topsøe-Jensen.

Borgbjerg, Frederik Hedegaard Jeppesen, f. 1866, Politiker. F. 10. April 1866 i Boeslunde ved Skelskør. Forældre: Dyrlæge Jens Jeppesen (Borgbjærg) (s. d.) og Hustru. Navneforandring 3. Maj 1890. Gift 1° 12. Febr. 1890 i Hvidovre med Harriet Dolores Meyer, f. 28. Febr. 1868 i Kbh. (Helligg.), Søster til Forfatteren Åge Meyer Benedictsens (s. d.). Ægteskabet opløst 1913. 2° 30. April 1913 i Kbh. (b. v.) med Olga Marie Elna Petersen, f. 2. April 1882 i Kbh. (Frels.), D. af Oliemøllearbejder Peter P. (1852—1931) og Ane Marie Jørgensen (1847—1904).

Navnet gaar tilbage til Borgbjerg Banke ved Boeslunde, hvor B.s Bedstefader havde sin Fæstegaard. Bestemoderen fandt her 1842 to Guldkar, som nu opbevares i Nationalmuseet, og for det Vederlag, der udbetaltes for Fundet, erhvervede Bolsmanden sin Gaard til Selveje. B.s Fader var foruden Dyrlæge ogsaa Landmand og Smed; han var Venstremand og virkede for Andels-tanken. Selv viste B. sig allerede som lille Dreng usædvanlig opvakt, kunde forbavsende tidlig læse og lærte af sin Fader Navnene

paa alle Grøftkantens Planter, en botanisk Interesse, der har fulgt ham op i Aarene. Efter i kort Tid at have gaaet i Landsby-skolen i Sønderup blev han 1873 sendt til Kbh. i Huset hos Grosserer E. Bock, der var gift med hans Moster. Her boede han først 1873—78 paa Frbg., derefter indtil Onkelens Død (1884) paa Søgaard ved Gentoft, men hele Tiden gik han i Schneekloths Skole, hvorfra han 1884 blev Student. I disse Barndomsaar deltes hans Sind mellem Faderens rationalistiske Paavirkning, der nærmest bundede i Oplysningstidens Tankegang, og Guldalder-Litteraturens Romantik, der mødte ham i det københavnske Bourgeoisihjems Bogskab, men hertil kom foruden hans stadig levende Interesse for Naturen ogsaa en religiøs Paavirkning i grundtvigsk Aand, maaske ikke uden Forbindelse med Konfirmationsforberedelsen hos Skat Rørdam. Ved Hundredaarsfesten for Grundtvigs Fødsel 1883 deltog han sammen med en Kammerat i en Tur til Køge, hvorfra han modtog et stærkt Indtryk af folkelig Vækkelse i grundtvigsk Aand. Samtidig dannede han med sine Kammerater i øverste Klasse en politisk Diskussionsklub, inden for hvilken han blev Fører for de demokratisksindede, og det er karakteristisk, hvad han selv fortæller, at han ved et saadant Møde, hvor enhver aflagde sin politiske Trosbekendelse, ikke nøjedes med at erklære sig for Demokrat, men tilføjede »og Republikaner«.

Efter at være blevet Student begyndte han at studere Teologi, idet han vedblev at bo i Tantens Hjem. I Ferierne var han hjemme hos Faderen paa Falster og holdt derigennem stadig Forbindelse med Bondelivet og den begyndende Andelsbevægelse. Det var Provisoriernes Tid, og B.s letbevægelige Sind bruste som en ny Vin. I det egentlige Studenterliv deltog han ikke meget i de første Aar, selv om han var Medlem af Studenterforeningen og Tilhænger af den A. C. Larsen'ske Opposition. Det var mere ved Læsning, han levede med i Tiden, og paa ensomme Nattevandringer, han lod sine Tanker faa frit Løb — ofte i hele Taler, som han holdt for sig selv ude i Naturen. Skønt opdraget i det velhavende Grossererhjem havde han baade i Sind og Skind bevaret noget dybt folkeligt, der overfladisk gav sig Udslag i Foragt for al Mode og Forfinelse, men i hans Indre fandt Udløsning i Interessen for Grundtvig og Tolstoj.

Han fulgte i de første Aar Universitetsundervisningen, og tog 1885 Filosofikum og 1886 Hebraikum og Patristikum, men samtidig mødte han Darwin i J. P. Jacobsens Oversættelse og vendtes der ved mere og mere over mod den Ateisme, der senere blev hans Grundanskuelse, ligesom han ogsaa nærmede sig Socialismen. Han

fortæller selv, at han i Darwin'sk Aand opponerede mod Professor P. Madsen ved dennes teologiske Teer og gjorde socialistiske Modbemærkninger ved Henrik Scharlings Kollokvier over Etik. Ogsaa i Retningen af hans Studier mærkedes dette Omsving, idet han mere og mere førtes ind paa Nationaløkonomi.

Aaret 1888 blev paa flere Maader betydningsfuldt for ham. Gennem sin Forlovelse bragtes han i Forbindelse med den brandesianske Radikalisme og meldte sig ind i Studentersamfundet. Samtidig førte hans økonomiske Studier ham stadig nærmere Socialismen, og han deltog for første Gang dette Aar i Arbejdernes Grundlovstog med Studenterhue paa, ligesom han om Sommeren ved en Hundredeaarsfest for Stavnsbaandets Løsning i Gundslev mangle talte i Stedet for sin Fader og bekendte sig til Socialismen som den »konsekvent gennemførte Andelsbevægelse«.

To Aar efter, 13. Febr. 1890, finder man i »Social-Demokraten« den første Artikel fra hans Haand, undertegnet »En Bondestudent«, hvad han jo egentlig slet ikke var, men karakteristisk nok følte sig betegnet ved. S. A. blev han gift, og han havde nu besluttet sig til at søge sit Underhold som Journalist. 1891 deltog han som Delegeret i en socialistisk Studenterkongres i Bruxelles, hvor han gjorde Bekendtskab med Vandervelde og Victor Adler, og ved »Verdandi«s Stiftelsesfest n. A. i Uppsala traf han første Gang Hjalmar Branting. I Vinteren 1891—92 havde han meldt sig til Forretningsudvalget for Socialdemokratisk Forbund og tilbudt at tage Landet rundt som Agitator. Her blev han hjulpet af sin gamle Lærer fra Schneekloths Skole, K. M. Klausen, der sagde god for den unge og ret ukendte Mand, og Følgen blev, at han paa eet Aar gennemrejste Landet og holdt omtrent 200 Møder.

Samtidig var han blevet en flittig Medarbejder ved »Social-Demokraten«, hvor hans klare Sprog og altid veloplagte Form vakte Opmærksomhed. Han valgtes 1894 til Formand for det sjællandske Agitationsudvalg og var saaledes med til at forberede Valget 1895, der bragte Forligsmændenes Nederlag og førte otte Socialdemokrater ind i Folketinget; selv var B. opstillet i Lyngby uden dog at opnaa Valg. Dette lykkedes ham, da han i Sept. 1898 ved et Suppleringsvalg valgtes i Kbh.s 5. Kreds. S. A. var han blevet Borgerrepræsentant, hvilket han med en enkelt Afbrydelse vedblev at være til 1913.

B.s første parlamentariske Aar faldt i en bevæget Tid; han ledede under den store Lockout 1899 hele Pressekampagnen i »Social-Demokraten« og bidrog ved sin Offentliggørelse af det første Forligsforslag (»Vedtaget!« med Kæmpebogstaver, medens de stillede

Betingelser kun kom med Petit) stærkt til den endelige Afslutning af Septemberforliget.

I Tiden lige før Systemskiftet falder B.s heldigt gennemførte Aktion i Alma Bondesen-Affæren (1900), der var et Forsvar for en uskyldig Tjenestepige, som havde siddet arresteret tre Maaneder sigtet for Tyveri. Han nød sit Partis Tillid og fik i de følgende Aar Ordførerskabet for Skattelovene og Kirkelovene, og foruden at være den vigtigste politiske Pen ved »Social-Demokraten« fandt han i de samme Aar Tid til sammen med C. E. Jensen at skrive »Socialdemokratiets Aarhundrede« (1901—03). Han interesserede sig samtidig stærkt for Brugsforeningstanken, og det lykkedes ham 1902—03 at bryde den gamle Modstand inden for Partiet mod Forbrugerkooperationen.

En betydelig politisk Indsats gjorde B. 1903 paa Kongressen i Aarhus ved at faa Alliancen med Venstre hævet, før de Radikale endnu havde sprængt sig ud. Han sikrede derved sit Parti Kandidatopstillinger i langt flere Kredse, end det ellers under den senere Alliance med de Radikale havde været muligt. Det vakte mange Betænkeligheder hos de ældre i Partiet, men det følgende Valgs Udfald gav ham Ret.

1906 foretog han en længere Rejse til Amerika, hvor han talte i en Række danske Foreninger, og da han var vendt hjem, kom han for anden Gang til at gribe betydningsfuldt ind ved Angrebet paa Alberti (1907—08); det saa et Øjeblik vanskeligt nok ud for ham, da han lige straks stod helt isoleret ogsaa inden for sit eget Parti; men efterhaanden som Affæren udviklede sig, bidrog den stærkt til at befæste B.s Anseelse. Med sin Kæmpeskikkelse og sit rødlige Fuldsæg blev han en af Landets populæreste Figurer.

I Aarene 1907—08 deltog B. som Ordfører for sit Parti i de vigtige Toldlovsforhandlinger, og efter 1910 lige til sin første Ministertid havde han Sæde i Toldraadet og dettes Appeludvalg. 1911 trak E. Wiinblad sig tilbage fra Redaktionen af »Social-Demokraten«, og B. valgtes da med overvældende Flertal af Kontrahentforsamlingen til Bladets Redaktør. Han var hermed rykket frem til en førende Stilling, og i de følgende Aar (1912—15) ydede han som Ordfører for Grundlovsforslaget et overordentligt stort Arbejde.

Under Verdenskrigen var det B.s Opgave som Redaktør at støtte den siddende radikale Regering og danne Modvægt mod den stærke Entente-Venlighed, der kom til Orde i den konservative Presse. Under den vestindiske Kampagne (1916) bidrog han til, at Sagen fandt sin Afgørelse ved en Folkeafstemning uden Valg. Det danske Socialdemokrati var under Krigen blevet et vigtigt

Bindeled mellem det tyske Socialdemokrati og de øvrige Dele af Internationale, og gennem den tyske Socialdemokrat Helphand førtes Forhandlinger med Bauer, Ebert og Scheidemann, der resulterede i den forberedende Kongres i Stockholm 1917. Det blev overdraget B. at rejse til Rusland for at søge Forbindelse med Kerenskis Regering; det lykkedes ham ved en Konference med Tschaidze at orientere Menschevikerne om de tyske Socialdemokraters Tilbud vedrørende en Grænseregulering i Elsass, men der kom i øvrigt ikke noget ud af Kongressen.

1918 øvede B. sin Indflydelse ved Forhandlingerne med Island og blev Medlem af det dansk-islandske Nævn. Efter Vaabenstilstanden blev han Medlem af det sønderjyske Udvalg, og ved den internationale socialistiske Konference i Bern 1919 bidrog han til, at Molkenbuhr paa det tyske Socialdemokratis Vegne stillede sig paa Selvbestemmelsens Grund i Spørgsmaalet om Nordslesvig.

B. var i disse Aar udsat for meget stærke Angreb fra den yderliggaaende Fløj af danske Kommuniste, men han virkede ufortrødent for det radikale Ministeriums Forbliven dels af Hensyn til Flensborgagitationen, dels af Hensyn til en Ændring i Valgloven. I Paaskeugen 1920, da disse Spørgsmaal kom til en Krise ved Kongens Afskedigelse af Ministeriet, var det B., der straks paa Løbesedler med tomme høje Bogstaver forkyndte Statskup, og ved Beslutningen om Generalstrejke var han ogsaa ved en foregribende Meddelelse i Bladet medvirkende til, at en vis Modstand inden for Fagene blev overvundet.

B., som i sine yngre Aar særlig havde været en af Socialdemokratiets agitatoriske Kræfter, der virkede paa Modstanderne som en rød Klud (og de havde let ved i Karikaturen at faa fat paa hans groft dannede Næse og det store kløftede Hageskæg), var nu naaet til at blive en af Landets førende politiske Skikkelser, der som Formand for det dansk-islandske Nævn og som Repræsentant i Genève ogsaa udadtil optraadte paa Nationens Vegne. Det var derfor ikke overraskende, da han i det første Ministerium Stauning overtog Posten som Socialminister (1924—26), og endnu mindre, da han 1929 blev Undervisningsminister, til hvilken sidste Post han med sin store Alsidighed og sin altid vaagne aandelige Interesse egnede sig udmærket.

Det er ofte blevet sagt om B. som en Spøg, at han er den »sidste Grundtvigianer«, men der er i denne Spøg en Del Sandhed; hans udpræget dialektiske Natur er gennem Grundtvigianismens folkelige Frihedstro blevet beriget med en lys optimistisk Tone, der stemmer godt med dansk Naturel, og han har derved mere end

nogen anden dansk Socialdemokrat bidraget til Partiets stærke Udbredelse paa Landet. B. er Entusiast og ikke lidt af en Lyriker, men til Gengæld fri for Fanatisme, ligesom aandelig Snæverhed ligger ham fjernt; dette i Forbindelse med hans dialektiske Smidighed har gjort ham til Forhandlingernes og Kompromissernes Mand, idet han af Overbevisning er Evolutionist. Som Taler er der faa nulevende Danskere, der kan sidestilles med ham; skønt han i Karikaturer er udskreget som en brølende Agitator, er Sandheden den, at hans Organ er mærkværdigt sonort og behersket, og hvad enten han argumenterer eller stiger til vidtskuende Syner, er hans Ord altid klare og velvalgte. Hans Gestus er i Virkeligheden voldsommere end hans Ord. Naar man har sagt, at han undertiden overskrider det taktfuldes Grænser, passer det i hvert Fald ikke ud over hans Ungdom. Derimod er der i hans Natur en vis Overlegenhed over for Smaating, der kan give et Skær af Skødesløshed, men det hænger sammen med hans lyriske Naturs Afsky for Perentlighed. B. er altid bedst, hvor det er store og afgørende Spørgsmaal eller Ideer, Kampen drejer sig om. — Malerier af Malmstedt 1926 og H. Schrörs 1931. Studie af Herman Vedel 1915. Portrætteret paa Oscar Matthiesens Maleri af den grundlovgivende Rigsdag (1923) og paa Herman Vedels Grundlovsbillede (1918), begge i Rigsdagen. Buster af Utzon Frank 1917 og Knud Gleerup 1931. Raderinger af Juel Madsen 1918, af M. Pech og 1923 af C. Tom Petersen. Træsnit 1898. Bronzemedajon af Rikardur Jónsson 1918.

N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den dsk. Regering og Rigsdag, 1901—03. Sv. Martin: Hvorledes jeg blev Politiker, 1912. Social-Demokraten 10. April 1926. H. Jerrild i Gads dsk. Mag., 1932, S. 439—47.

Hartwig Frisch.

Borgen, Carl August Julius, 1850—1923, Forsikringsmand. F. 23. Maj 1850 i Kbh. (Trin.), d. 25. Okt. 1923 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Handelsbogholder, senere Grosserer Carl August B. (1815—70, gift 2° 1855 med Emilie Augusta Carstensen, 1821—67) og Julie Hansine Marie Carstensen (1814—53). Gift 1° 22. Juni 1877 i Kbh. (Frue) med Anna Helene Marie Lampe, f. 5. Juni 1855 i Maribo, d. 6. Maj 1881 i Kbh. (Frbg.), D. af Købmand Frederik Victor L. (1820—1905) og Vilhelmine Marie Ostenfeld (ca. 1828—1909). 2° 17. Okt. 1889 i Kbh. (Frue) med Sara Mathilde Bergenhammer, f. 19. Maj 1856 i Maribo, D. af Sognepræst Peter B. (1806—75, gift 1° 1838 med Constance Mynster, 1808—44) og Noline Mathilde Mynster (1814—58).

Efter endt Skolegang i Metropolitanskolen kom B. i Handelslære. 1875 indtraadte han i den Assuranceforretning, Faderen havde drevet til sin Død, og som derefter var videreført af en Broder. Forretningen havde Agentur bl. a. for Schweizerische Unfallversicherungsgesellschaft Winterthur, og som Repræsentant for dette Selskab blev B., der hurtigt viste sig i Besiddelse af usædvanlige Evner som Forsikringsakkvisitør, den første, der her i Landet indarbejdede den frivillige Ulykkesforsikring, en dengang ny Forsikringsgren. De praktiske Erfaringer, han gennem dette Pionerarbejde indvandt, fik paa forskellig Vis Betydning for Udviklingen af den dansk-nationale Ulykkesforsikring, især efter at B. 1886 var blevet knyttet som Kontorchef til det første danske — 1884 stiftede — Ulykkesforsikringsselskab Skjold, hvis teoretisk meget indsigtfulde Direktør var den ansete Matematiker, Dr. J. P. Gram (s. d.). Da denne 1911 udnævntes til Formand i Forsikringsraadet, blev B. hans Efterfølger som administrerende Direktør i Skjold, og i de følgende tolv Aar, inden for hvilke bl. a. den for Forsikringsvirksomheden saa følgesvangre Krigsperiode falder, ledede han sammen med Direktør Axel Skibsted Selskabet paa en saa besindig, men dog initiativrig og aktivt indgribende Maade, at en støt og solid Fremgang blev Resultatet. Vel faldt hans specielle Indsats i Selskabets Ledelse fortrinsvis paa Akkvisitionsomraadet — bedre end de fleste Forsikringsmænd forstod han at faa Agenterne gjort interesserede i deres Arbejde —, men ogsaa paa andre Omraader mærkedes hans Initiativ; han betragtes saaledes som den egentlige Ophavsmand til det 1913 stiftede Nordiske Ulykkesforsikringsselskabers Katastrofeforbund. 1894 var han Medstifter af Nordisk Gjenforsikrings Selskab og 1898 af Nordisk Brandforsikringsselskab. I begge disse Selskaber var han Bestyrelsesmedlem. — B. var stærkt socialt interesseret og virkede med Iver for Afholdssagen og den københavnske Kirkesag. En Tid var han Formand for Magdalenehjemmets Bestyrelse. — R. 1915. — Maleri af Knud Larsen i Skjold 1915.

F. E. Hundrup: Stamtavle over Familien Borgen, 3. Udg., 1877, S. 31.

Chr. Thorsen.

Borgen, Vilhelm August, 1801—84, Skolemand, Politiker. F. 2. Juli 1801 paa Nøragergaard ved Slagelse, d. 27. Maj 1884 i Kbh. (Johs.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Proprietær Anders (Andreas) B. (1764—1834, gift 2° 1805 med Margrethe Cathrine Hammond, 1769—1852) og Bodil Maria Hansen (1772—1804). Gift 24. Juli 1837 i Kbh. (Garn.) med Marie Vilhelmine Andrea Schøning, f. 8. Juli 1812 i Frederiksværk, d. 24. April 1874 i Kbh. (Helligg.),

D. af Premierløjtnant, senere Oberstløjtnant og Kommandant paa Bornholm Peter Henrik S. (1787—1866) og Ane Cathrine Borgen (1792—1858).

Efter at B. 1819 var blevet Student fra Borgerdydskolen i Kbh. og 1820 cand. phil., blev han 1820 Lærer ved det lærde Institut i Fredericia, 1824 ved Borgerdydskolen i Kbh. og 1829 ved det v. Westen'ske Institut, som han bestyrede 1832—44, de syv første Aar sammen med cand. philol. Knud Chr. Nielsen (1799—1872), Rektor ved den videnskabelige Realskole i Aarhus fra dens Oprettelse 1839 til dens Nedlæggelse 1853. 1844 fik B. det nyoprettede Embede som administrerende Direktør for Borger- og Almueskolevæsenet i Kbh., skønt Skoledirektionen enstemmigt havde indstillet hans Medansøger D. G. Monrad som Nr. 1. B. beklædte denne Stilling, indtil han indtraadte som Kultusminister i det Rotwitt'ske Ministerium (2. Dec. 1859—24. Febr. 1860). 1846 var han blevet valgt til Stændersuppleant for Kbh. og havde som Landstingsmand for 2. Valgkreds 1849—66 Sæde i Rigsdagen, hvor han sluttede sig til Venstre. Han deltog sammen med Læge Hübertz i Oprettelsen af Idiotanstalten paa Gl. Bakkehus 1855 og var Medlem af dens Bestyrelse i 25 Aar til 1880, de sidste tyve Aar som Formand. — B. var en grundig og aandfuld Lærer og som Skolebestyrer klar over Undervisningens Maal og Midler. Medens han var Skoledirektør, gennemførte han vigtige Reforme i Kommunens Skolevæsen (Opførelse af Skolebygninger, Forening af spredte Skoler til organiske Enheder, Ansættelse af Skoleinspektører, Forhøjelse af Lærerløn og Forbedring af Undervisning). Som Rigsdagsmand og Minister fik han ikke udrettet noget bemærkelsesværdigt, men havde flere Gange Lejlighed til at vise sit Klarsyn, saaledes da han sammen med Madvig modsatte sig Skoleloven af 2. Maj 1855 om tidlig Udskrivning af Skolen, og da han 27. Jan. 1852 i Landstinget udtalte, at der burde vedtages en Lov, der satte Landets Undervisningsvæsen i organisk Forbindelse, saa det dannede et Hele, en Tanke, der først realiseredes ved Almen-skoleloven af 24. April 1903. Af hans Skrifter for og om Skolen kan nævnes »Vejledning til Affattelse af Udarbejdelser i Moders-maalet« 1840 (7. Opl. 1865) og de danske Læsebøger, han udgav sammen med G. F. F. Rung (I, 1843, 14. Opl. 1883). — Tit. Præsor 1851. Etatsraad 1878. — R. 1858. — Litografi 1851. Træsnit af H. P. Hansen 1884.

H. Kyrre og H. P. Langkilde: Byens Skole, 1926. F. E. Hundrup: Stamtavle over Familien Borgen, 3. Udg., 1877, S. 25. M. Goldschmidt: Livs-Erindringer og Resultater, I, 1877, S. 150—88 passim. Jos. Michaelsen: Fra min Samtid, I, 1890, S. 24 f.

Chr. Buur (Joakim Larsen).

dal Borgo di Primo, Olinto Maria Emilio de Gaspero d'Andrea Giusti, 1775—1856, Diplomat. F. 1. Juni 1775 i Pisa, d. 5. Nov. 1856 i Madrid, begr. sst. (St. Isidro Kgd.). Fader: Advokat og Nobile Patrice af Pisa og Volterra Luigi d. B. d. P., der 1807 adopterede og legitimerede sin uden for Ægteskab fødte Søn. Gift 11. Juli 1812 paa Sølyst ved Klampenborg (Petri) med Frederikke Louise (Louison) Wesselhöft, f. 24. Juli 1790 i Glückstadt, d. 7. Nov. 1844 i Odense, D. af Snedker Peter W. (1755—93) og Sophie Magdalene Stieren; adopteret af Statsminister Greve Ernst Schimmelmann (s. d.) og 2. Hustru og ophøjet i den danske Adeistand 1804 som Frk. v. S.

B. studerede 1793—99 Jura ved Universitetet i Pisa, blev 1799 i Anledning af Franskændenes Okkupation af Toscana Kommandant for Byen Pisas Nationalgarde og deltog som Løjtnant i Felttoget s. A. 1806 blev han Privatsekretær hos den danske Gesandt i Napoli, Herman Schubart (s. d.), fulgte ham 1811 til Danmark og udnævntes s. A. til Legationsraad. Hans Oversættelse til Italiensk af Oehlschlägers »Correggio« udkom i Pisa 1812 og blev meget anerkendende anmeldt i »Dansk Litteratur-Tidende«, 1815, Nr. 35, S. 545—60. — Ved sin Forbindelse med den Schimmelmann'ske Kres lykkedes det B., der er det tydelige Forbillede for Carl Bernhards berømte Novelle »Lykkens Yndling« (1838), at komme ind i den diplomatiske Tjeneste, og 1817 sendtes han som Generalkonsul og Chargé d'affaires ved det brasilianske Hof til Brasilien. Derfra hjembragte han senere en betydelig Samling tropiske Fugle og Insekter m. m., som han skænkede Museet i Kbh. 1821 fulgte han det fordrevne Kejserhof til Lissabon, og efter et kortere Ophold i Danmark sendtes han 1830 som Chargé d'affaires til Madrid og udnævntes 1848 til Ministerresident ved de spanske og portugisiske Hoffer. Okt. 1856 tog han sin Afsked. Under Borgerkrigen i Spanien 1841 og 1843 ydede han de overvundne Partiledere Asylret i Gesandtskabet og belønnedes 1846 med Værdigheden som Grande af Spanien og Baron del Asilo. — Gehejmelegationsraad 1821. Kammerherre 1825. — R. 1823. K. 1840. DM. 1851. — Litografi af J. A. Lopez efter Maleri af Federico de Madrazo.

Schubarts og dal Borgo'ske Papirer i Rigsarkivet og Schubarts Autobiografi i Ny kgl. Saml. 1386 d., Fol. Breve fra danske og norske, udg. af L. Daae, 1876, S. 68 f., 90, 102—05, 155 ff. J. Bloch i Museum, 1890, S. 257—90, 423—48. L. Bobé: Efterl. Pap. fra den Reventlow'ske Familiekreds, VIII, 1917, S. 413 f.; IX, 1922, S. 405 f., 451. H. Matzen: Forelæsninger over den positive Folkeret, 1900, S. 160.

J. Bloch (Fr. de Fontenay).*

Borgsmed, Peder, d. 1572, Præst, Reformator. Kaldes undertiden »Ryanus« og skal efter en Familietradition være f. i Ry ved Silkeborg som Søn af Smeden Claus Storm. D. 18. Dec. 1572 i Horsens. Gift.

P. B. gik vistnok i Skole i Aarhus og immatrikuleredes i hvert Tilfælde som »de Arusia« i Rostock 1516, en Maanedes Tid før Hans Tausen. 1530 var han evangelisk Prædikant (formentlig ved Klosterkirken) i Horsens. S. A. udgav han efter Olavus Petris svenske Gengivelse en Oversættelse af et Reformationsskrift af Wittenbergprofessoren Johann Toltz »Een liidhen Indgangh vdj schriffthen«, trykt hos Hans Wingaard i Viborg. Bogen indeholder i Spørgsmaal og Svar en kort Oversigt over den lutherske Lære. Lyskander roser P. B. i høje Toner som en i flere Henseender velstuderet Mand og en fortræffelig Prædikant, der Side om Side med Hans Tausen indlagde sig Fortjeneste som heftig Bekæmper af den katolske Kirke. Han tillægger ham et ret omfattende Forfatter-skab, hvoraf der dog nu kun — foruden det ovenn. Skrift — kendes en enkelt Salme »Benedicite, velsignere, ja, det skal Herren gøre« (C. J. Brandt og L. Helweg: Den danske Psalmedigtning, I, 1846, S. 50 f.). Fra 1548 var P. B. formentlig tillige Sognepræst ved St. Ibs Kirke i Horsens. — P. B. forveksles jævnlig med Peder Storm (d. ca. 1540), der ogsaa var Præst i Horsens paa Reformationstiden.

Dsk. Mag., I, 1745, S. 157—60. H. F. Rørdam: Klavs Christoffersen Lyskanders Levned, 1868, S. 294. D. E. Rugaard: Fremragende Danske Bønder før og nu, 1871, S. 113. Kirkehist. Saml., 2. Rk., VI, 1872—73, S. 153; 4. Rk., VI, 1899—1901, S. 400 f.; 5. Rk., II, 1903—05, S. 287; VI, 1911—13, S. 156. Aarbøger, udgivne af Hist. Samfund for Aarhus Stift, IV, 1911, S. 47 ff.; XXII, 1929, S. 106—19; XXIII, 1930, S. 26 ff., 33, 34.

Bjørn Kornerup.

Bornebusch, Aage Carl Heinrich Hartmann, f. 1886, Forstmand. F. 29. Jan. 1886 paa Hardenberg. Forældre: Forstraad, Skovrider Carl Heinrich B. (1835—1900) og Thorstine Frederikke Hartmann (1843—1919). Gift 15. Juni 1915 i Husby paa Fyn med Bertha Jensen, f. 9. Aug. 1890 i Husby, D. af Førstelærer Kristian Thomsen J. (f. 1858) og Karen Andersen (f. 1859).

B. udgik 1902 fra Saksøbing Realskole, blev Forstkandidat 1910 og fik Eksamen i Grundvidenskaberne ved Landbohøjskolen 1912. Under de følgende Aars Arbejde særlig ved Planlægning af en Række Skovdistrikter skrev B. ogsaa sin første naturvidenskabelige Afhandling om Rødellen i Danmark (Tidsskr. f. Skovvæsen 1914). 1916—21 var han Skovfoged ved Store Bøgeskov, Sorø Akademis 2. Skovdistrikt, for tillige der at udføre Undersøgelser over Askens

Voksesteder, og samtidig skrev han sine første Arbejder over Skovbundens Urteflora, som han benyttede til en Bedømmelse af Skovbundens Godhed. April 1921 ansattes han ved Statens forstlige Forsøgsvæsen for særlig at arbejde med Skovjordens Biologi, hvorom der fra hans Haand foreligger en Række Afhandlinger væsentligst i Det forstlige Forsøgsvæsens Beretninger. B. blev Dr. phil. 1930 paa Afhandlingen »The Fauna of Forest Soil«; 1931 konstitueredes han som Forstander for Statens forstlige Forsøgsvæsen og fik 1933 kgl. Udnævnelse til samme Stilling. *C. Syrach Larsen.*

Bornemann, Navnet paa flere nordtyske Slægter, der har sendt Grene til Danmark og Sverige. Navnet kendes allerede i 14. Aarh. i Westphalen. En Patricierslægt fra Stade føres tilbage til Raadmand Henrich B., hvis Søn Dr. med. Cosmus B. (1567—1612) var Livlæge hos tre Hertuger af Pommern. Han var Fader til nedenn. Kancellisekretær Philip Julius B. (1599—1652), med hvem Slægten kom til Danmark. Dennes Sønner var nedenn. Professor, Borgmester Cosmus B. (1637—92), Sognepræst ved Frue Kirke, Provst Johan Adolph B. (1643—98) og nedenn. Biskop Henrik B. (1646—1710), hvis Datter Hedevig Margrethe B. (1679—1749), der første Gang var gift med Etatsraad Bendix Lasson til Aakær (d. 1717) og anden Gang med Oberst Mathias Rosenørn (d. 1725), ophøjedes i dansk Adelstand 14. Dec. 1731 sammen med sin Broders, Generalauditør Hieronymus B. (1680—1720)'s Søn Carl Rudolf B. (1713—ca. 31). Professor Cosmus B. (1637—92) var Fader til nedenn. Finansdeputeret Philip Julius B. (1680—1740) og til Biskop i Bergen Oluf B. (1683—1747), hvis Søn var nedenn. Generalauditør Vilhelm B. (1731—1801). Denne havde ni Børn, af hvilke Sønnerne nedenn. Højesteretsjustitiarius Anker Vilhelm Frederik B. (1763—1854) og Major Cosmus B. (1768—1819) til Bjergbygaard 9. Juli 1811 blev optaget i Adelstanden.

En borgerlig Slægt B. har sit Navn ved Opkaldelse fra den adlede Slægt. Den begynder med Bonden Niels Andresen i Tved i Thy, hvis Søn Kjeld Nielsen (Mule) (1643—1723) var Sognepræst i Nørre Sundby. Dennes Søn Henrik Kjeldsen (1693—1755), der var opkaldt efter ovenn. Biskop Henrik B. (1646—1710), var fra 1733 Ejer af Ormholt. Han var Fader til Generalauditør Kjeld Nicolaj B. (1735—96), der i lige høj Grad var kendt for sine juridiske Kundskaber og sin Mani for at samle paa Pennefjer. — En anden borgerlig Slægt, der sandsynligvis ogsaa har Navnet gennem Opkaldelse, nedstammer fra Borgmester og Tolder i Viborg Johan B. (1726—80) til Jungetgaard. Hans Søn, nedenn.

Retslærde Mathias Hastrup B. (1776—1840), var Fader til de ligeledes nedenn. Brødre Professor Frederik Christian B. (1810—61), Generalauditør Georg Bernhard B. (1815—84) og Teologen Johan Alfred B. (1813—90). Af disse var Fr. Chr. B. Fader til Borgmester i Aalborg Johan Georg Frederik B. (1854—1932) og Generallæge Arni Carl Julius B. (f. 1857).

Danmarks Adels Aarbog, X, 1893, S. 77—88; XIV, 1897, S. 500; XVIII, 1901, S. 553; XL, 1923, S. 550. Saml. til jysk Hist. og Topografi, 3. Rk., III, 1901—03, S. 508—20.

Albert Fabritius.

Bornemann, Anker Vilhelm Frederik, 1763—1854, Justitiarius i Højesteret. F. 26. Juli 1763 i Kbh. (Trin.), d. 19. Juli 1854 i Taarbæk (Trin.), begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Generalauditør Vilhelm B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 2. Juli 1794 i Kbh. (Trin.) med Anne Karine Svane, døbt 14. Jan. 1771 i Kbh. (Trin.), d. 2. Febr. 1803 sst. (Trin.), D. af Hørkræmmer Hans S. og Karen Hansdatter Schæffer. 2° 13. Okt. 1804 (Garn.) med Harriet Parsons, f. 25. Dec. 1772 i Eaststonehouse, Plymouth, d. 22. Marts 1866 i Kbh. (Trin.), D. af Købmand P. (d. ca. 1785) og Forfatterinden Eliza Phelp (d. 1811).

B. blev Student 1779, privat dimitteret, og indtraadte s. A. som Kancellist i Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet, blev 1782 cand. jur., s. A. Protokolsekretær i Højesteret, 1788 surnumerær og 1789 ordinær Assessor i Hof- og Stadsretten i Kbh. 1793 udnævntes han til Assessor i Kbh.s Politiret, men gik allerede 1795 til Norge som Generalauditør; 1798 blev han tillige Deputeret i Norske Generalitets- og Kommissariats-Kollegium. 1801 udnævntes han til Generalauditør for Danmark og Hertugdømmerne, 1805 desuden til Civildeputeret i Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet. 1802—22 ekstraordinær Assessor i Højesteret, kaldtes han 1822 til Justitiarius i denne Ret, en Udnævnelse, der muligvis har været mindre velset af Assessorerne. 1843 afskedigedes han, men var indtil 1849 ekstraordinært Medlem af Retten. Om hans Betydning som Dommer og Retspræsident forlyder intet. Hans juridiske Indsigt og praktiske Sans var blevet udnyttet i forskellige Kommissioner, 1815 til at paakende de i Tugthuset s. A. forefaldne Tumulter, 1819 til at bedømme de forelagte Forslag til en ny Milits- og Brandlov m. v. for de vestindiske Øer, 1820 til at undersøge forskellige Ankeposter mod den økonomiske Bestyrelse ved Frederiks Hospital. — I Selskabslivet i Kristiania omkring 1800 glimrede B. ved sin alsidige Begavelse, sit sprudlende Lune og sit fra Forældrene arvede dramatiske Talent; han var Medstifter af

og administrerende Direktør for Byens dramatiske Selskab. I Kbh. havde han adskillige Fjender, men han synes i høj Grad at have haft Frederik VI.s Gunst; 1811 blev han adlet. 1843 oprettede han det 2. B.ske Fideikommis. — Gehejmekonferensraad 1828. — R. 1810. DM. 1815. K. 1824. S.K. 1826. — Maleri af W. Marstrand 1842 i Familieje.

Danmarks Adels Aarbog, X, 1893, S. 80 f. Conradine B. Dunker: Gamle Dage. Erindringer og Tidsbilleder, 1871, S. 138, 197, 199—204. Ludvig Daae: Breve fra Danske og Norske, 1876, S. 99, 107.

Flemming Dahl.

Bornemann, Cosmus, 1637—92, Retskyndig. F. 1637 i Haderslev, d. 3. Sept. 1692 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Kancellisekretær Lic. jur. P. J. B. (s. d.) og Hustru. Gift 7. Okt. 1668 i Kbh. med Dorteia Worm, f. 25. Juni 1644 i Kbh., d. 30. Aug. 1707 sst., D. af Professor Ole W. (s. d.) og 3. Hustru.

C. B. blev 1652 ex privata institutione dimitteret til Universitetet, Baccalaureus 1656, studerede i Rostock, deltog som Korporal ved Studenterkorpsets 4. Kompagni i Forsvaret af Kbh. og var blandt de otte studerende, der med Auditør Christen Schjoldborg i Spidsen i et Andragende til Kongen dels anholdt om forskellige Gunstbevisninger som Tak for tro og tapper Krigstjeneste, dels foreslog visse Reforme med Hensyn til Universitetsstudiet, f. Eks. Beskikkelse af en Lærer i dansk Ret, og angaaende Embedsbesættelser. 1659 rejste C. B. til Danzig, 1660 til Nederlandene, hvor han 1663 ved Universitetet i Franeker under Ulr. Hubers Forsæde forsvarede sin »Dissertatio historico-politica de ostracismo« og i øvrigt studerede ved Universiteterne i Groningen, Leiden, Antwerpen, Bruxelles o. a. og fra 1664 i Paris og andre franske Læresæder. Efter sin Hjemkomst til Danmark 1665 blev han 1667 ansat som 3. juridiske Professor ved Kbh.s Universitet, hvor han 3. Nov. 1669 forsvarede sin »Dissertatio juridica de hereditate peregrinorum«, og hvor han 1684 og 1689 var Rector universitatis. Optegnelser i hans akademiske Notariatstid 1676—84 er trykt i P. F. Suhms »Nye Samlinger til den danske Historie«, III, 1794, S. 287—91. 1670 blev han 1. Vicebibliotekar ved Universitetsbiblioteket, 1689 Førstebibliotekar sst. Allerede som Professor blev han Medlem af forskellige kommunale Kommissioner, saaledes Vandkommissionen og Kommissionen om Udvisningen af Trinitatis Sogn, og denne Del af hans praktiske Virksomhed forøgedes ikke uvæsentlig, da han 1684 tillige udnævntes til 4. Borgmester i Kbh., 1685 tillige til Assessor i Højesteret. Litterært var C. B. lidet produktiv. Foruden de to ovenn. Dissertationer og en Række

latinske Universitetsprogrammer foreligger der fra hans Haand kun trykt et græsk Digt til Gesandtten Peder Juels Bryllup med Dorthe Sehested (1656) og en »Myrtus academica« i Anledning af Prinsesse Vilhelmine Ernestines Formæling med Kurprins Carl af Pfalz (1672). C. B. skal have syslet med historiske Studier, navnlig over Kbh.s Fortid. — En Stambog 1656—64 findes opbevaret i Det kgl. Bibliotek (Ny kgl. Saml., Nr. 361, 8vo). — Kancelliraad 1689. — Maleri i Familieeje.

G. L. Grove i Personalh. Tidsskr., 5. Rk., V, 1908, S. 249—62 (det her meddelte paa Dansk oversatte Universitetsprogram, der ogsaa i den latinske Tekst betegner Prof. Caspar Bartholin som Forfatter, skal ifølge Det kgl. Biblioteks Katalog være skrevet af den daværende professor eloquentiæ O. Worm). Danmarks Adels Aarbog, X, 1893, S. 79.

Frantz Dahl.

Bornemann, Frederik Christian, 1810—61, Retslærd. F. 18. Okt. 1810 i Kbh. (Frue), d. 6. Okt. 1861 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Professor M. H. B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 22. Dec. 1839 i Kbh. (Frue) med Mette Marie Engelstoft, f. 23. Juli 1811 i Sall, Hovlbjerg Herred, d. 23. Nov. 1846 i Kbh. (Frue), D. af Indsiddet Søren Sørensen (ca. 1752—1828) og Maren Andersdatter Mammen (ca. 1775—1814), adopteret 1822 af Professor L. Engelstoft (s. d.) og Hustru. 2° 26. Juli 1849 i Hørsholm med Elvire Marie Anne Adolphine Préalle, f. 21. Okt. 1824 i Slesvig, d. 17. Sept. 1900 i Kbh., D. af Institutlærer i Slesvig, senere i Kiel og Hamburg Charles Nicolas Marie P. (1773—1855) og Frederikke Mathilde Sophie Blech (1788—1868).

B. blev Student 1827 fra Metropolitanskolen, cand. juris 1833 med Udmærkelse, som til alle sine Eksaminer, 1834 Volontær i Kancelliet, foretog sammen med sin Klassekammerat og nære Ven H. Martensen en videnskabelig Udenlandsrejse til Tyskland og Frankrig 1834—36 — i Martensen: »Af mit Levned«, I (1882) gives en udførlig Skildring heraf —, Maj 1839 Lic. juris med Afhandlingen »De crimine raptus«, Aug. s. A. Kancellist, Okt. s. A. Lektor ved det juridiske Fakultet, 1840 Prof. extraord., 1844 ordinarius og som saadan Medlem af Konsistorium og Referendarius consistorii, en Tid Inspector quæsturæ. Han var Rector universitatis 1848—49 — fungerede som Prorektor efter H. C. Ørsteds Død 9. Maj 1851 — samt 1859—60 og 1860—61, ekstraordinær Assessor i Højesteret 1846—49 og 1850—61. Ifølge »Kriegers Dagbøger«, II (1921), S. 145 f., havde Monrad nogle »uklare Tanker« om at gøre B. til Justitsminister efter Ministeriet Rotwitts Fald.

Ikke en Cunctator som Faderen, men en maalbevidst og sikker Fører besteg med B. Universitetets Kateder. Allerede hans Licentiafhandling om Bortførelsesforbrydelsen med dens lidet praktiske Emne angav den Vej, han vilde gaa, og hans »Indledningsforedrag til Forelæsninger over Retsvidenskaben ved Kiøbenhavns Universitet« (1839) betød et Program; uden Omsvøb eller Forbehold erklærede han det som sin Opgave at gennemføre en filosofisk Behandling af Retsvidenskaben. Han var saa at sige født og opdraget dertil. Allerede i Barndomshjemmet var hans Interesse for den filosofiske Spekulation vakt; i Studieaarene granskede han sammen med Martensen Schleiermacher, Fichte og Schelling og søgte gennem J. L. Heibergs Afhandlinger at trænge ind i Hegel; Fr. Hammerich taler om B.s ungdommelige Spot over »Kildehestene«, ɔ: det historiske Studium, og det er karakteristisk, at de tre tyske Retslærde, B. i sit Licentiatvita fremhæver fra sin Udenlandsrejse, Gans, Zachariae og Thibaut, alle tilhører den filosofiske og ikke den historiske Skole inden for Retsvidenskaben. B. var vel ikke blind for det uhyre Fremskridt, der betegnedes ved Navnet A. S. Ørsted, men opfattede egentlig kun Ørsted, hvem han frakendte Talent for spekulativ Tænkning, som Afslutteren af en Periode, den dogmatisk-eksegetiske, som den glimrende Praktiker, der ved sin eksegetiske Virksomhed havde tilfredsstillet Videnskabens og det borgerlige Livs nærmeste Trang, men denne Periode, der efter Hegel'sk-Heiberg'sk Tankegang repræsenterede et underordnet, endeligt Udviklingstrin, maatte, hvis Retsvidenskaben ikke skulde blive tilbage for de andre Videnskaber, med dialektisk Nødvendighed afløses af det B.ske spekulative højere.

I B.s efter hans Død trykte »Forelæsninger over den nyere Retsphilosophies Historie« med deres Fremstilling af Kant, Fichte, Schelling og Hegel (1842—43), i Universitetsprogrammet »Om Retsordenens Natur og Væsen« (1845) og i de oftere gennemarbejdede, ogsaa posthume »Foredrag over den almindelige Rets- og Statslære« (Samlede Skrifter, I, 1863) foreligger Hovedsummen af B.s retsfilosofiske Granskning; det sidstnævnte Værk er den umiddelbare Forløber for hans Efterfølger Goos' almindelige Retslære.

Det er Romantikens Filosofi — Schelling, Hegel og Stahl —, der er Forudsætningen for B.s Retsfilosofi. De Hegel'ske Grundsynspunkter toner straks frem i B.s Undersøgelse af Retsordenens Væsen, i hans Tredeling af Menneskelivets Hovedtrin, det naturlige, animalsk-vegetative og det aandelige, eller det naturlige, fornuftige og religiøse Liv, i hans Bestemmelse af Retsordenen som

en ejendommelig Livets Potens, der staar midt imellem Naturens og Aandens usynlige Intellektualverden. Ligesom det i den Hegel-Heiberg'ske Æstetik med dens Undervurderer af det individuelle er den absolutte Aand, Verdensaanden, der gennem det enkelte Individ som Mellemed frembringer Kunstværket, er det Kunstværk, der kaldes Retsordenen, ikke et Resultat af den individuelle Menneskeaaands frie Produktivitet, men af en i Masserne sig udviklende Almenbevidsthed. Retsbevidstheden har en overvejende objektiv, uindividuel Karakter, Retsordenen er den højere Naturens Orden og som saadan den objektive Sædeligheds, Samfundssædelighedens Rige. I den videre Udformning af Retslæren, i Begrundelsen af Rettens forbindende Kraft, i Forskningen efter een ledende Grundtanke eller de ledende Retsideer, i Formuleringen af Retsystemet — Menneskeretten, herunder Formueretten, Familieretten og Statsretten — og Undersøgelsen af de enkelte Retsforhold fulgte B. sin filosofiske Metode, der i sidstnævnte Henseende førte til at paavise Retsideens Fordringer over for de menneskelige Livsforhold, der er retlig Ordning undergivne. Forholdenes sædelige Betydning afgiver Hovedprincippet for deres retlige Anordning i Almensamfundet, men ved Siden heraf spiller Nyttens og Hensigtsmæssighedens Princip en meget væsentlig Rolle, ihvorvel kun som sekundært. Medens det Hegel'ske Herredømme inden for Teologien blev brudt, da Martensen og hans Disciple nedlagde Pennen, holdtes det i Retsvidenskaben for saa vidt i Live af Goos, der som Retstænkter søgte at slaa Bro mellem den B.ske Spekulation og den Ørsted'ske Realisme.

Ikke alene som Retsfilosof, men ogsaa som Kriminalist hører B. til dansk Retsvidenskabs Førstemænd, om end han ikke naar Ørsted og i juridisk-dogmatisk Henseende overgaas af Goos. Han betragtede det selv som en Lykke, at han ogsaa skulde docere Strafferet, en Disciplin, »hvis Begrundelse paa en saare øiensynlig Maade kræver Philosophiens Hiælp, en Disciplin, som ret egentlig tvinger til Speculation over dens Princip, naar vi ei skulle famle om i idel Uvished over et af Menneskehedens vigtigste practiske Anliggender«, Betragtninger, som i øvrigt den Dag i Dag er gængse i indflydelsesrige kriminalistiske Kredse. B. naaede ikke at efterlade sig et fuldstændigt strafferetligt System. Nærmest laa det ham at sysle med Strafferettens almindelige Problemer, i sin Begrundelse af Straffen gaar han ligesom F. J. Stahl ud fra Retfærdighedsideen, dog uden det den af Stahl iførte teologiske Klædebon; i Universitetsprogrammet »Bidrag til Læren om Meddeeltighed i Forbrydelsen« (1860) kunde hans særlige Art af Begavelse ret

udfolde sig; de af ham udviklede stærkt differentierede og komplicerede Regler fik legislativt Udtryk i 5. Kapitel af Straffeloven af 10. Febr. 1866, men er nu næsten som ved et Pennestrøg taget af Dage i Borgerlig Straffelov af 15. April 1930. I Strafferettens specielle Del kom B., bortset fra enkelte bredere Undersøgelser, ikke synderlig videre end til at meddele Noter og Berigtigelser til T. Algreen-Ussings »Haandbog i den danske Kriminalret«. B. var i det hele taget ikke en Mangeskriver. Hans store Respekt for Videnskaben og for sine Tilhørere og Læsere var Aarsag til, at han trods sin sikre, skarpe og hurtige Tænkning ikke vilde aflevere noget fra sin Haand, førend han selv var fuldfærdig. Af kriminalistiske Arbejder havde han foruden Licentiatafhandlingen og det ovenfor nævnte Universitetsprogram kun offentliggjort »Bemærkninger om Censuren, foranledigede ved de nyeste Forhandlinger om denne Gjenstand« (i Maanedsskrift for Litteratur, XII, 1834, S. 56—86) og en »Comite-Betænkning om Pressens nærværende Tilstand etc., afgivet til Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug« (Dansk Folkeblad, 1844). B. var Sjælen i Straffelovkommissionen af 22. Febr. 1859; han havde ikke, hvad der berørte ham smerteligt, været Medlem af Kommissionen af 1850 og følte det derfor som en Oprejsning, at samtlige Medlemmer af Kommissionen af 1859 anholdt om, at B. skulde opfordres til at tiltræde den. 1866-Straffelovens almindelige Del er i alt væsentligt B.s Værk; han nævnes for øvrigt ikke i Kommissionens Motiver af 1864.

Af positiv dansk Ret behandlede B. ogsaa Arveretten. I Universitetsprogrammet af 1851, »to Afhandlinger til den danske Arveret. I. Om Arvingers Ret, at tiltræde Boet uden Skifterettens Mellemkomst, og om Tiltrædelsens Virkninger med Hensyn til deres Forhold til Creditorer og Legatarier. II. Om Testamenters Ugyldighed«, og i hans posthume Arveret er den spekulative Ham ligesom strøget af ham, den Hegel'ske Regning med Algebra glemmt, og B.s overlegne juridiske Intelligens straalere i sin fulde Glans. B.s ligeledes posthume »Forelæsninger over den positive Folkeret« giver derimod intet ret Billede af hans Forfatterindividualitet. De bærer i det store og hele Grundridsets Form. I det hele maa det ved Bedømmelsen af B. erindres, at største Delen af hans litterære Efterladenskab er Forelæsninger og Udkast, bearbejdede og udgivne efter hans tidlige Bortgang. De foreligger i fem Bind, I. »Foredrag over den almindelige Rets- og Statslære. Ved C. Goos og Fr. Krieger« (1863). II. »Foredrag over den danske Arveret. Ved J. Gram og Fr. Krieger« (1864). III. »Forelæsninger over den danske Criminalrets almindelige Deel. Ved A. Aagesen og C.

Goos« (1866). IV. »Forelæsninger over den danske Criminalrets specielle Deel. Ved A. Aagesen og J. Nellesmann« (1864). V. »Blandede Skrifter. Ved C. Goos og Fr. Krieger« (1866—68); i sidstnævnte Bind findes optaget B.s »Indledningsforedrag« fra 1839, hans kriminalretlige Afhandlinger om Censuren og Pressen samt den danske Oversættelse af Licentiaafhandlingen, Folkeretten og Forelæsninger om den nyere Retsfilosofis Historie.

Som Docent prises B. af sin Samtid. Han søgte at vække den selvstændige Gransknings Aand hos sine Tilhørere, ikke at opdrage dem til Eftersnakken. Han var i det hele en Mand af sjældne Aandsevner, en Tilhænger og Udøver af det Heiberg'ske Dannelsesideal, en Dyrker og Elsker af den store Poesi og Kunst, Shakespeare og Goethe, Molière og Holberg, ivrig Teatergænger og Beundrer af Ægteparret Heiberg, en original og selvstændig Personlighed. Fr. Hammerich betegner den unge B. som den skarpeste Dialektiker, med hvem selv Martensen ikke kunde hamle op, Martensen selv taler om Ungdomsvennens »skarpe og træffende Tankeblik, det kække og dristige i hans Tanke«, og hans spillende Vid og Lune fremhæves af alle.

Etatsraad 1856. — R. 1852. DM. 1860. — Maleri af J. E. Åkerberg 1850, Privateje; Kopi heraf af Nicoline Tuxen 1907 paa Universitetet. Daguerreotypi fra ca. 1850 er Grundlag dels for et Litografi, dels, gennem en Tegning af H. Olrik, for et Træsnit 1861.

f-g i Ill. Tid. 13. Okt. 1861. H. Martensen: Ved F. C. B.s Jordefærd i Frue Kirke den 14. Oktober 1861, 1861. J. Gram i Nordisk Universitets Tidsskrift, IX, 1. H., 1863, S. 116—25. Frantz Dahl: Juridiske Profiler, 1920, S. 23—32, 51 f.

Frantz Dahl.

Bornemann, Georg Bernhard, 1815—84, Generalauditør. F. 25. Maj 1815 i Kbh. (Trin.), d. 24. Jan. 1884 sst. (Garn.), begr. sst. (Ass.). Broder til F. C. B. (s. d.). Ugift.

B., der blev Student 1832 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn og 1837 cand. jur., blev 1840 Kancellist under Generalauditoriet for Landetaten, 1841 Auditør i Armeen, 1845 Brigadeauditør, 1848 Overauditør, 1849 Garnisonsauditør ved Kbh.s Fæstning og 1850 Korpsauditør for Hæren i Slesvig. 1851—52 fungerede han som Generalauditør ved det holstenske Forbundscontingent, genindførte den danske Militærret og førte Forhandlingerne med Forbundscommissærerne om det militære Justitsvæsens fremtidige Ordning m. v. 1854—56 var han konstitueret som Generalauditør for Landetaten og styrede dette Embede »med udmærket Dygtig-

hed«. 1859 afgik han fra Militæretaten og konstitueredes s. A. som Justitiarius i Kbh.s Sørret, just paa den Tid, da en Omordning af denne Ret var under Overvejelse. Da Retten 1. Jan. 1862 afløstes af den nuværende Sø- og Handelsret, traadte han tilbage og levede derefter som Privatmand, indtil han 1871 ved A. W. Scheels Afgang udnævntes til Generalauditor for Hæren og Flaaden. I de følgende Aar tog han virksom Del i de Overvejelser, der gik forud for Regeringens gentagne Forsøg paa at faa gennemført en ny Straffelov for Krigsmagten, hvilket skete ved Loven af 7. Maj 1881. B. tog sin Afsked 1883. Han var en mild og venuesæl Karakter og nød megen Anseelse for den Dygtighed og Retfærdighed, hvormed han røgtede de ham betroede Hverv. — Justitsraad 1859. Etatsraad 1867. — R. 1851. DM. 1856. K.² 1875. K.¹ 1883. — Tegning af Constantin Hansen 1856.

A. Falk-Jensen (G. Kringelbach).

Bornemann, Henrik, 1646—1710, Biskop. F. 2. (3.) Jan. 1646 i Kbh., d. 31. Dec. 1710 sst., begr. i Vor Frue K. Forældre: Kancellisekretær Philip Julius B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 16. Dec. 1672 i Kbh. (Frue) med Susanne Worm, f. 22. Aug. 1649, d. 15. (14.) Sept. 1674 i Kbh., D. af Professor Ole Worm (s. d.) og 3. Hustru. 2° 17. Okt. 1675 i Kbh. med Anna Würgers, f. 16. Aug. 1644 i Lübeck, d. 18. Maj 1698 i Kbh. (gift 1° 1661 med Sognepræst ved St. Petri K. i Kbh., Mag. Hieronymus Bueck, 1630—73), D. af kgl. Agent i Lübeck Heinrich W. (d. 1661) og Margrethe Wibbeking (d. 1648).

Da H. B.s Forældre døde tidligt, kom han og to af hans Brødre i Huset hos en Moster i Viborg. 1659 vendte H. B. dog tilbage til Kbh. og blev 1662 Student fra Vor Frue Skole. 1668 tog han teologisk Attestats, blev 1669 Magister, s. A. Subrektor, 1671 Konrektor og 1672 Rektor ved Vor Frue Skole. Fra hans Rektortid foreligger der en Række interessante akademiske Testimonier, der bl. a. viser, at han allerede tidligt kunde anlægge den bidende skarpe Udtryksvis, som siden blev saa karakteristisk for ham. 1674 blev han tillige Professor i Logik og Metafysik ved Universitetet, 1675 udnævntes han til Stiftsprovst og Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Kbh. og 1683 til Biskop over Aalborg Stift. S. A. blev han Dr. theol. bullatus. Med særlig Iver søgte han at højne Katekismeundervisningen, til Brug for hvilken han siden udgav en Ledetraad for Degne og Skoleholdere (1694 og oftere). Efter Hans Baggers Død 1693 blev H. B. hans Efterfølger som Biskop over Sjællands Stift. Den teologiske Professor Hans Wandal havde bestemt gjort

sig Haab om denne Stilling, og formodentlig som Hævn, fordi han var blevet forbigaaet, anklagede han snart efter H. B. for at føre Vranglære i sin Katekismeforklaring, tilmed paa et meget vigtigt Punkt, i Formuleringen af Læren om den ved Kristus skete Fyldestgørelse. Wandal havde uden Tvivl Ret i sin Opfattelse, men hans haardnakkede Forfølgelse af H. B. fik tydeligt nok sit ejendommelige Farvespil af personlig Bitterhed mod den tidligere Konkurrent. H. B. forstod imidlertid at give raat for usødet og lod sig Gang paa Gang henrive til temperamentsfulde Udtalelser af lidet sømmelig Art. Bl. a. truede han sin Modstander med, at han skulde faa »Uro i sin Dødsstund« og siden »brænde i Helvedes Afgrund« som Straf for sin Optræden. Sagen endte efter et Par Aars Forløb med et Forlig, hvad der var saa meget mere nødvendigt, som Wandal og H. B. i Følge deres Embedsstilling oftere skulde forhandle med hinanden. H. B. hørte som Teolog til den gamle ortodokse Skole, om end han i sin Prædikemaade synes paavirket af »den engelske Retning«. Som Biskop var han i høj Grad nidkær og arbejdsom. Med stor Fasthed vaagede han over kirkelig Orden og Disciplin og var lidet tolerant mod anderledestænkende selv i Smaating. F. Eks. ivrede han mod den Mode, der i hans Tid var ved at vinde Indpas hos Gejstligheden, at rage sit Skæg af og bære Allongeparyk; selv var han meget stolt af sit smukke store Skæg, som han paa Rejser beskyttede ved at gemme det i en Fløjlspose. Det faldt H. B. let at optræde med Myndighed, men ikke sjældent forløb han sig paa Grund af sin store Hefthighed og udprægede Selvfølelse. Han havde derfor jævnlige Sammenstød med Præster og Provster, f. Eks. med den senere saa bekendte Stiftsprovst Morten Reenberg.

Det stærkere og stærkere Omsving i pietistisk Retning, som fulgte efter Frederik IV.s Regeringstilrædelse, var aldeles ikke H. B. til Maade, og ud fra sit ortodokse Standpunkt stillede han sig afvisende over for det Røre, Pietismen fremkaldte. Da man saaledes begyndte at forhandle om Udsendelse af Missionærer til Trankebar, viste B. sig højst vrangvillig, vilde ikke udpege nogen til dette Hverv og lod de fra Halle indkaldte Missionærer B. Ziegenbalg og H. Plütschau falde igennem ved Bispeeksamen. Først da han havde faaet kgl. Befaling til at eksaminere dem om igen, bestod de, og B. maatte derpaa — om end sikkert ikke med Glæde — ordinere dem. Over for pietistiske Vranglærere gik han til Værks med stor Strenghed, saaledes 1706 over for Sværmeren Holger Paulli, og s. A. underskrev han en knusende Dom over det radikale-pietistiske Skrift »Lutherus ante Lutheranismum«. Paa

samme Tid arbejdede han for at dæmpe den begyndende Forsamlingsbevægelse, som han ansaa for »en Forførelse, som kan æde omkring sig som dødt Kød«, og dette lykkedes delvis ved Udstedelsen af Forordningen af 2. Okt. 1706, der forbød Husforsamlinger af »særsindede Personer«. — Som Forfatter var B. ikke frugtbar. Hans Produktion bestaar væsentlig af nogle omfangsrige Ligprædikener (især over Otto Skeel, 1699, og Kirstine Bille, 1708). Samtiden beundrede H. B. højt for hans Veltalenhed, men hans trykte danske Prædikener er med deres uendelige Inddelinger, Brammen med eksegetisk Lærdom og udtværede Bredde mere typiske for den herskende — engelske — Prædikemaades Svagheder end for dens Fortrin. Derimod hæver han sig i sine latinske Taler — navnlig ved Christian V.s Bisættelse, 1700 — til virkelig Højhed. Med alle sine iøjnefaldende Skrøbeligheder var H. B. i mere end een Henseende en imponerende Skikkelse. Tilmed besad han et varmt Hjerte for andres Nød, hvad han bl. a. viste ved at stifte en Række Legater til Fordel for trængende, især i Aalborg. — Maleri fra 18. Aarh.s Slutning i Roskilde Domkirke. Buste af Th. Quellinus i Frue K. (Afstøbning paa Fr.borg). Stik af Joh. Friedlein 1699 efter Maleri af Nic. Wichmann. Epitafium i Aalborg Budolfi K.

Programmata funebria af 28. Jan. 1711, 24. Sept. 1674 og 2. Juni 1698 over H. B., Susanne Worm og Anna Würgers. D. G. Zwergius: Det Siellandske Clerisie, 1753, S. 346—59. Hist. Tidsskr., 3. Rk., III, 1862—64, S. 651—76. Kirkehist. Saml., 2. Rk., VI, 1872—73, S. 1—35; 3. Rk., I, 1874—77, S. 234 ff.; III, 1881—82, S. 495 f., 775 f.; 4. Rk., II, 1891—93, S. 140—79. Personalh. Tidsskr., 3. Rk., II, 1893, S. 88, 98; 8. Rk., II, 1923, S. 165; VI, 1927, S. 94, 238, 243; 9. Rk., II, 1930, S. 170. J. Ferd. Fenger: Den Trankebarske Missions Historie, 1843, S. 332 ff. W. Germann: Ziegenbalg und Plütschau, 1868, S. 53 ff.; sst., II, Urkunden, s. A., S. 9 ff. O. Nielsen: Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse, VI, 1892, S. 99 f., 133 f., 136. Bjørn Kornerup: Vor Frue Kirkes og Menigheds Historie, 1929—30, S. 269 ff. Danmarks Adels Aarvog, X, 1893, S. 87.

Bjørn Kornerup.

Bornemann, Johan Alfred, 1813—90, Teolog. F. 17. Jan. 1813 i Kbh. (Trin.), d. 4. Maj 1890 sst. (Johs.), begr. sst. (Ass.). Broder til F. C. og Georg B. (s. d.). Ugift.

B. voksede op i et Hjem, hvor især Moderen var ivrig for at drage intellektuelt rigt udrustede unge til Huse som Omgang for sine Sønner. Tidlig sluttede den senere Biskop Martensen et nært Venskab med den ældre Broder, Frederik Christian, og fik derved en ikke ringe Indflydelse ogsaa paa B., der blev dimitteret fra Metropolitanskolen 1830 og derefter kastede sig over teologiske Studier. 1836 blev han Kandidat, og fire Aar senere opnaaede han den teologiske Licentiatgrad ved en Afhandling »Anselmus

et Abaelardus« (1840). — Ved Stipendier blev han sat i Stand til at foretage en længere Udenlandsrejse. Han blev derefter ansat som Lektor i Moral ved Sorø Akademi. Efter Akademiets Op-hævelse (1849) fortsatte han sine videnskabelige Studier i Kbh. Som et Slags Indbydelsesskrift til en Forelæsning over Religionens Væsen udgav han 1849 et lille Skrift, »Om den protestantiske Theologies Betydning«. Ligesom Broderen og Vennen Martensen var B. præget af Hegelianismen, hvad det nævnte Skrift vidner om. Da Martensen blev Sjællands Biskop (1854), blev B. hans Efterfølger som Professor. Fakultetet havde lagt Afgørelsen af Valget mellem B. og hans Medansøger (den senere Biskop P. C. Kierkegaard) i Ministeriets Haand; med Hensyn til B. udtalte Fakultetet i sin Indstilling sin Beklagelse af, at hans videnskabelige Produktion hidtil havde været saa lidt omfattende; man haabede, at dette Forhold vilde kunne ændres ved hans eventuelle Ansættelse. Dette Haab gik dog ikke i Opfyldelse, og Universitetsvirksomheden beredte ogsaa B. selv store Skuffelser. Han viste sig ganske uskikket som Lærer; allerede 1856 kom de første Klager frem fra Studenterne over den haabløse Uklarhed, som prægede hans Undervisning. Disse Klager fornyedes med Mellemrum og kom ogsaa til Offentlighedens Kundskab. 1865 lød Klagerne med fornyet Styrke; Fakultetet foreslog nu Ansættelse af en Docent ved B.s Side; efter en Konkurrence udnævntes 1867 C. H. Scharling til Docent. Tre Aar senere (1870) anerkendte B. det haabløse i sin Stilling og tog sin Afsked fra Universitetet. I det lange Otium, som nu fulgte, viste B. sig vedvarende ganske uproduktiv som videnskabelig Forfatter; han offentliggjorde kun et lille Skrift »Om D. G. Monrads oeconomiske Lov« (1879). — Den af Hegel prægede Teologi, som B. i Ungdommen var vokset op i, blev allerede under hans Professortid forladt af den unge Slægt. B. kom derfor til at henleve sine sidste Aar som en aandelig isoleret Mand. — Tegning, vistnok af Constantin Hansen.

H. L. Martensen: Af mit Levnet, I, 1882, S. 80—231, passim. H. N. Clausen: Optegnelser om mit Levnets og min Tids Historie, 1877, S. 422, 534 f. Universitetets Aarbog, 1864—71, II, S. 4—16. Skat Arildsen: H. L. Martensen, 1932, passim (især S. 138 f.).

Frederik Torm.

Bornemann, Mathias Hastrup, 1776—1840, Retslærd. F. 27. Sept. 1776 i Brøndum ved Skive, d. 29. Okt. 1840 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Ejer af Hovedgaarden Jungetgaard i Salling, tidligere Borgmester i Viborg Johan B. (1726—80) og Anna Marie Hastrup (1745—1801, gift 2° 1785 med Regiments-

kvartermester Johan (Jens) van der Velde de Fine, 1748—89, gift 1° med Johanne Borreschmidt, 1754—80). Gift 17. Nov. 1809 paa Frbg. med Johanne Marie Heinson, f. 23. Okt. 1788 i Nyborg, d. 6. Febr. 1871 i Kbh. (Frue), D. af Kaptajn, senere Major Frederik Christian H. (ca. 1740—1821, gift 2° med Margrete Lund, ca. 1793—1876) og Dortehea Georgina Bornemann (1771—1832, Ægteskabet opløst; gift 2° 1806 med Distriktskirurg Otto Johnsen Hjaltalin, 1782—1840, gift 2° 1838 med Sigridur Bjørnsdatter).

B. blev Student 1791 fra Nyborg, cand. juris 1796, konkurrerede 1798 med J. P. G. Debes, C. F. Lassen og A. B. Bentzon om Adjunkturen og Notariatet ved det juridiske Fakultet — Bentzon blev den sejrende —, men overvandt 1799 i en Konkurrence om samme Stilling sine Medansøgere J. K. Høst, C. Krohg, C. F. Lassen, H. Bilsted og A. S. Ørsted. 1809 blev B. Prof. extraord., 1815 Dr. juris med Afhandlingen »De analogia juris, cum speciali ad jus Danicum respectu« — over for kritiske Indvendinger herimod tog han til Genmæle i »Nyt juridisk Arkiv«, XXII, 1818, S. 191—207 —, 1817 Prof. ordinarius og som saadan Medlem af Konsistorium, Referendarius consistorii 1817—30, 1834—36, en Tid Inspector quæsturæ, Rector universitatis 1823—24, 1805 Medlem af det skandinaviske Litteraturselskab, 1819 af Videnskabernes Selskab, 1820 ekstraordinær Assessor i Højesteret.

Det var sikkert praktiske Grunde, der i Slutningen af B.s Studentertid tvang ham ind paa Retsstudiet. Læsning af Digte, Rejsebeskrivelser og Romaner havde hidtil optaget hans Tid. Selv nærede han digteriske Aspirationer. Tidligt optraadte han i Litteraturen som Oversætter af Tyrtaios (Minerva 1792), og baade her og i andre Tidsskrifter, »Iris og Hebe«, »Tilskueren«, »Det skandinaviske Litteraturselskabs Skrifter« o. a., offentliggjorde han en Række Digte, saaledes »Niels Ebbesen, Danmarks Befrier« (1795), helt igennem prægede af hans glødende Patriotisme, men uden den ægte Poesis Glimt, i Form og Indhold derimod ganske tilhørende den Rahbek-Pram'ske Periode. Han var et ivrigt Medlem af Drejers Klub, hvor han oftere besang Kongen og Kronprinsen, hvor han holdt den Tale om Fædrelandskærlighed, der er trykt i »Minerva« 1803, og hvor han 1807 efter H. C. Ørstedes Udtryk med »megen Patos« oplæste Oehlenschlägers »Svar til Baggesen paa hans Brev Nouredin til Aladdin«, — en Patos, der for øvrigt ogsaa sætter sig alt for tydelige Spor i B.s videnskabelige Ungdomsarbejder. Begivenhederne 1801 og 1807 kaldte B. til Tjeneste i Livkorpset, ved hvilket han til 1808 var Auditor, til 1812 Kaptajn, og inspirerede ham til Hymnen »Danmark og Dannerkjerlighed«

(Minerva, Aug. 1801), »Kampsang for Danmarks Krigere« (1801) og »En dansk Mands Stemme i Aaret 1807« (1807). Som Æstetiker var og blev B. kun en velmenende og interesseret Dilettant. Hans Begavelse gik i anden Retning. Han var Tænker og Forsker, om end han heller ikke som saadan evnede at bringe dansk Retsvidenskab den Fornylelse, hvortil den saa højlig trængte. Den abstrakt-filosofiske Tænker har Overtaget over Retsforskeren.

Fornyelsen kom med Ørsted. I Konkurrencen om en Lærestol havde B., som ovenfor sagt, besejret Ørsted, men i det mægtige og enestaaende Rydningsarbejde, Ørsted optog og gennemførte, havde B. ingen Lod og Del. Rimeligvis i Følelsen af svigtende Formue til at bringe frisk Blod i den positive Retsvidenskab har han straks kapituleret over for Ørsted og nøjedes med Tilskuerens Rolle; bortset fra enkelte Responsa, f. Eks. om en Odelløsningssag i »Astræa« V (1805) og andre i »Juridisk Arkiv« og »Nyt juridisk Arkiv« har han intet Bidrag ydet til Belysning af den gældende Ret, som dog faldt inden for hans Læreomraade. Men heller ikke i Retsfilosofien, hans Hovedfag, førte B. Udviklingen frem. Ved Universitetet havde J. F. W. Schlegel været hans foretrukne Lærer, og han var stærkt optaget af Studiet af Kants og Fichtes Filosofi, Studier, hvorom B.s Skrifter ogsaa bærer Vidnesbyrd. B. besad baade Lærdom, Skarpsind og dialektisk Begavelse, en Evne, der gik i Arv til hans Sønner F. C. og J. A. B., men som i det praktiske Liv efter Udsagn fra C. Otto og Fr. Hammerich gjorde ham ubeslutsom og fuld af Betænkeligheder. Fremherskende hos ham var, hvad D. G. Monrad fremhæver, den dybe Gransken efter Sandhed, den uafsladelige, aldrig trættede Søgen efter Sandheden, — hvilket videnskabelig set førte til, at han ikke som Forgængerne Nørregaard og Schlegel naaede at faa udarbejdet et fuldstændigt retsfilosofisk System. Hans Forfatterskab udløstes i Monografier og Tilløb. Det var de evig brændende retslige Grundbegreber og Strafferettens almindelige Spørgsmaal, hvormed B. stadig syslede — »I hvad Forhold staae Rets- og Pligtbegrebet til hverandre?» (Astræa, II, 1799), »Om Philosophie, Moralitet og Religiøsitet« (Det skand. Litteraturselsk. Skr., 1805, I), »Tractatus de fundamentis et instituto juridica universalis« (Universitetsprogram 1809), »Et Forsøg paa at udkaste en almindelig Criminalret« (Astræa, II, 1799; III, 1800. Ogsaa som Særtryk 1800) og »Moralitet, Sikkerhed og Retfærdighed« (Minerva, 1800) —; i sin Doktordisputats tilsigtede han at opstille en almindelig Teori om Lovanalogi uden at ville afbryde det filosofisk-juridiske Ræsonnement med idelige Digressioner, 3: den positive Lovgivning! Ogsaa

rent filosofiske eller psykologiske Problemer behandlede B. litterært — »Betragtninger over Galls Lære om Hjernens Organer« i »Det skandinaviske Litteraturselskabs Skr.«, 1805, II, og »Om Sjelelerens Værd og Formaal« (sst., XI, 1815). Efter aarelange Studier og flere Forsøg udsendte B. endelig det Skrift, der skulde sammenfatte og afslutte hans erkendelsesteoretiske Tænkning, »Den almindelige Retslære. Første Deels første Afdeling: Indledningen og Moralens Grundlære« (1832), men Værket blev en Torso og har lige saa lidt som B.s øvrige Arbejder udøvet nogen Indflydelse, hverken i juridiske eller filosofiske Kredse. En af B.s Prøveforelæsninger omhandlede et folkeretligt Emne. — »Hvad forstaaes ved Gesandteres Hellighed, og hvorvidt strækker den sig, saavel efter den naturligesomsædvansmæssige Folkeret?« (Minerva, 1800); hans »Over den brugelige Visitation af neutrale Skibe og Konvojen, og et Middel til at hæve begge, ved en almindelig og garanteret Søhandelsfolkeret« (1801, oversat paa Tysk af C. F. Primon 1801) er skabt i Fichtes Lignelse. Heller ikke som Docent formaaede B. at tilfredsstille hverken sig selv eller sine Tilhørere, hvis store Flertal efter Orla Lehmanns Sigende fandt hans Forelæsninger »drøbende uklare«. B. naaede aldrig fra Studerekammerets Luft ud i det levende og virkende Liv. Saaledes var hans strafferetlige Skrifter skaarne over samme abstrakt-filosofiske Læst som hans erkendelsesteoretiske.

Om B.s Personlighed foreligger der Udtalelser, foruden fra Werlauff i dennes »Erindringer af mit Liv« (1910), navnlig fra den fremadstræbende Ungdom, der samledes i hans Hjem og særlig om hans ældste Søn F. C. B., Mænd som H. Martensen, Fr. Hammerich og D. G. Monrad. Selv dannede B. ikke Midtpunktet, allerede 1818 berører han sit slette Helbred, og Martensen taler om hans Sygelighed og noget isolerede Eksistens; det var derimod hans Hustru, en begavet og særpræget Kvinde, der i sit opofrende og lidenskabelig interesserede Forhold til sine tre Sønner i meget minder om den berømte tyske Retslærde Robert von Mohls Moder over for hendes fire fremragende Sønner.

Etatsraad 1829. Konferensraad 1836. — R. 1840.

Frantz Dahl.

Bornemann, Philip Julius, 1599—1652, Kancellisekretær. F. 2. Sept. 1599 i Bückeburg, d. 9. Aug. 1652 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Dr. med. Cosmus B. (1567—1612) og Margrethe v. d. Meden (1581—1612). Gift 26. Maj 1633 i Kbh. (Frue) med Hedevig Johanne Zoëga, f. 1606, d. 2. Jan. 1657 i Kbh., D. af

tidligere gottorpsk »Pfennigmeister« i Kiel Johann Adolph Z. og Thyre Ellenberger fra Roskilde.

B. studerede ved flere tyske Universiteter og blev Lic. jur. ved Universitetet i Wittenberg. Paa sin Morbroder Martin v. d. Medens Anbefaling blev han ansat i Grevnen af Oldenburgs Kancelli, hvorfra han siden gik over i Ærkebiskop Johan Frederik af Bremens Tjeneste. 1626 blev han Kammersekretær hos Hertug Frederik, den senere Kong Frederik III., der dengang var Biskop i Verden og Koadjutor i Halberstadt. B. fulgte ham paa en Rejse til Nederlandene 1628. 1629 traadte han i Christian IV.s Tjeneste som Sekretær i Tyske Kancelli. I denne Stilling virkede han til sin Død med en mindre Afbrydelse, 1635—37, da han paa ny var ansat som Kammersekretær og Raadgiver hos Hertug Frederik, der nu var Ærkebiskop i Bremen. Han var en meget brugt Mand ved Kancelliets Forretninger og forlenedes for sin Tjeneste med flere Kanonikater i Roskilde og Lund. — Maleri fra 1635 hos Familien.

Universitetsprogr. 1652. Personalh. Tidsskr., VI, 1885, S. 48—55. Danmarks Adels Aarbog, X, 1893, S. 78 f.

L. Laursen.

Bornemann, Philip Julius, 1680—1740, Finansdeputeret. F. 17. Aug. 1680 i Kbh. (Frue), d. 18. Juni 1740 sst., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Professor Cosmus B. (s. d.) og Hustru. Gift 2. Maj 1720 i Kbh. (Holmens) med Anna Maria Holst, f. 22. Dec. 1693, begr. 1. Juli 1767 i Kbh. (Frue), D. af Tøjhusskriver Jacob Nielsen (ca. 1642—1718, gift 2° 1707 med Hedvig Susanne Bornemann, 1686—1758, gift 2° 1728 med Højesteretsjustitiarius Diderich Seckmann, s. d.) og Maria Holst (d. 1705).

B. blev Student 1697 fra Kbh.s Skole, var nogle Aar Alumnus paa Borchs Kollegium og blev 1703 Dekan paa Klosteret. 1708 blev han Assessor og Sekretær i Rentekammeret, 1714 Kammerraad, 1720 Justitsraad og Kommitteret i Rentekammeret, 1729 Etatsraad og 1734 Deputeret for Finanserne. Enken købte 1759 Edelgave Gods.

Danmarks Adels Aarbog, X, 1893, S. 79, 86. Personalh. Tidsskr., II, 1887, S. 303.

F. J. Meier (Poul Bagge).*

Bornemann, Vilhelm, 1731—1801, Generalauditør. F. 20. Sept. 1731 i Bergen, d. 15. Febr. 1801 i Kbh., begr. sst. (Trin. K.). Forældre: Biskop i Bergen Oluf B. (1683—1747, gift 1° 1712 med Mette Dorothea Randulph, 1685—1729) og Ingeborg Marie Hansen (d. 1753). Gift 5. Sept. 1762 i Kbh. (Trin.) med Talche

(Thalia) Storm, f. 21. Juli 1738 i Kbh. (Trin.), d. 13. Febr. 1779 i Kbh. (Trin.), D. af Kammerraad og Toldskriver Anker Pedersen S. (ca. 1704—78, gift 1° med ukendt) og Mette Kirstine Mouridsdatter Trap (1716—42, gift 1° med Assessor Erich Jessen, d. 1736).

B. blev Student 1746 fra Bergen og 1748 juridisk Kandidat, 1753 Auditør, 1757 Sekretær i Krigskancelliet, 1759 Krigsraad, 1763 Præsident i Inkvisitionskommissionen og titulær Generalauditør, 1766 Viceraadmand i Kbh. og Meddirektør ved de danske Skuespil og 1767 Overauditør. 1771 beskikkedes han af Struensee til Politimester i Kbh. som Horns Efterfølger, men afløstes i dette Embede allerede n. A. af Fædder for at blive Assessor i Højesteret og igen Medlem af Direktionen for det kgl. Skuespilhus, i hvilken sidste Stilling han forblev til 1778. 1774 udnævntes han til virkelig Generalauditør, og som saadan fungerede han til sin Død. 1778 blev han Medlem af Kommissionen for Plejestiftelsen og 1786 af den store Landbokommission. B. interesserede sig levende for det danske Teater, oversatte selv Skuespil og opmuntrede andre dertil. Han hørte til Dorthea Biehls Vennekreds og roses bl. a. af hende for sin Nidkærhed og Dygtighed i den korte og bevægede Tid, han var Politimester. — Etatsraad 1773. Virkelig Etatsraad 1776. Konferensraad 1781. — Maleri af Jens Juel hos Familien, paa Politigaarden og i sin Tid paa Tølløse.

Personalhist. Tidsskr., I, 1880, S. 293 f. Charl. Dor. Biehls histor. Breve i Hist. Tidsskr., 3. Rk., IV, 1865—66, S. 409 f. H. J. Birch: Billedgallerie for Fruentimmer, I, 1793, S. 184 f. Danmarks Adels Aarvog, X, 1893, S. 80.

O. Nielsen (H. Vestberg).*

Bornholdt, Niels Peter Anton, 1842—1924, Handelsmand. F. 3. April 1842 i Hjørring, d. 17. Maj 1924 i Riga, begr. sst. Forældre: Tidligere Postfører Jens Welling Limschou (1794—1866) og Augusta Sophie Johanne B. (1810—76). Gift med Mary Emily Creagh, d. 1910.

Som ung Mand aabnede B. efter at have faaet sin Uddannelse i Skibsmæglerforretninger i England 1872 en Skibsprovianteringsforretning i Riga, som fra en beskeden Begyndelse i en forholdsvis kort Aarrække voksede sig stor, især efter at Firmaet havde udvidet sit Forretningsomraade til ogsaa at omfatte Skibsmægler- og Befragtningsvirksomhed. Allerede i 80'erne af forrige Aarhundrede stod det — under Navnet P. B. & Co. — som en meget anelig Virksomhed inden for Skibsfartsbranchen, idet Firmaet ved Siden af Hovedsædet i Riga havde Filialkontorer i Libau, Reval, St.

Petersborg og Windau. Da danske Skibes Sejlads paa russiske Østersøhavne i disse og de følgende Aar tog et stærkt Opsving, og B. i høj Grad interesserede sig for denne Sejlads' Udvikling, blev han dansk Skibsfart en god Støtte i dette Tidsrum. Ved sit indgaaende Kendskab til russiske Forhold, herunder ogsaa til russisk Jernbanepolitik, blev han, især efter at han 1878 var blevet Det forenede Dampskibsselskabs Agent i Libau og senere i Riga og de andre russiske Østersøhavne, hvor Firmaet havde Filialer, et virksomt og indflydelsesrigt Bindeled mellem dansk Ruterederi og de russiske Baner, og han har utvivlsomt i ikke ringe Grad medvirket til, at den russiske Stykgodstrafik i Aarene helt op til Verdenskrigen i betydelig Udstrækning blev befordret paa danske Skibe. Ogsaa paa anden Maade arbejdede B. meget for danske Interesser i Rusland, bl. a. ved den Støtte, han ydede den danske Hornkvægekspport til dette Land, og gennem Aarenes Løb fik desuden adskillige unge Danskere en nyttig Læretid i hans store Firma. Her virkede bl. a. Det forenede Dampskibsselskabs senere Direktør Jacob Brandt ikke blot som Leder af Libaukontoret, men ogsaa som Medindehaver af Firmaet. B. stod gennem mange Aar i venskabeligt Forhold til C. F. Tietgen.

Verdenskrigen betød for B.s Firma, som for saa mange andre i de russiske Østersøprovinser, en frygtelig Omvæltning. Under hele Krigen opholdt B. sig i Riga, og en Overgang laa Forretningen praktisk talt fuldstændig nede. Da der atter blev Ro i de nydannede Randstater, tog B. trods sin høje Alder med Iver fat paa at genopbygge Forretningen i det Omfang, det lod sig gøre med Hovedsæde i Riga og Kontorer i Libau, Reval og Windau; derimod oprettede Firmaet ikke noget Kontor i Leningrad. Med B.s Død ophørte i øvrigt Firmaet at være Det forenede Dampskibsselskabs Agent. — Trods sit mangeaarige Ophold i Udlandet bevarede B. lige fra sine første Manddomsaaar en stærk Tilknnytning til Danmark; hvert Aar foretog han lange Ferierejser hertil, og for at have et fast Opholdssted købte han 1901 Godset Løvenholm ved Randers (solgt 1918). B. var i øvrigt en meget hjælpsom og godgørende Mand, og ved sin kloge og værdige Fremtræden var han Danmark en god Repræsentant i det store russiske Kejserrige. — Etatsraad 1899. — R. 1889. DM. 1909. K.² 1922.

Jens Vestberg.

Borre, Peter (Christian), 1716—89, Grosserer. Døbt 2. Sept. 1716 i Aarhus, d. 20. Dec. 1789 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Købmand Mikkell Pedersen B. (1669—1724) og Anne Mogensdatter Blach (1692—1726). Gift 18. Juni 1751 i Kbh.

(Frue) med Sophia Aagaard, f. 18. Okt. 1735 i Kbh. (Frue), d. 5. Okt. 1778 sst. (Frue), D. af Hørkræmmer, senere Grosserer Oluf Hansen A. (1689—1749, gift 1° 1717 med Anna Dorothea Høck, 1697—1722) og Anna Elisabeth Tvede (1708—47).

B., der var Søstersøn af Oluf Blach (s. d.), tog 1750 Borger­skab som Grosserer og drev vistnok fra 1757 i Forening med Peter Fenger — Firma B. & Fenger — en omfattende Forretning med Salt, Hør, Hamp, Vin, Kul, Specerier, asiatiske og vestindiske Varer, hvortil han knyttede Veksel-, Spekulations- og Kommissionshandel og Rederi. Ved sit Ægteskab blev han Svoger til J. P. Suhr og Hørkræmmer, senere Godsejer Mathias Wassard. Han førte Hus om Vinteren i sin store Beboelses- og Forretningsejendom paa Christianshavn Strandgade 44 (den Irgens'ske Gaard), om Sommeren paa sin Lystgaard Sophieshøj i Nærum. Mest kendt blev han gennem sine offentlige Hverv. 1761—78 var han Administrator for Tobaksmonopolet mod at oppebære 12½ pCt. af dets Udbytte. Efter fra 1753 at have været Hovedparticipant i det 1747 oprettede Kgl. octr. alm. Handelskompagni, der efterhaanden fik underlagt ogsaa den islandske, grønlandske og finmarkske Handel, blev han 1759 dettes Direktør, senere dets Overdirektør, indtil Kongen 1774 opløste Kompagniet ved at overtage Aktierne i det. Derefter var B. indtil 1779 Direktør i de to nyoprettede betydelige Statsforetagender, Kgl. islandske, finmarkske og færøske Handel og Fiskefangst og Kgl. grønlandske Handel, Hvalfiske-, Robbe- og Fiskefangst. — I ganske særlig Grad havde B. sine Medborgeres Tillid; 1757—76 var han Medlem af Grosserernes Formandsskab og blev 1762 Societetets Formand med Niels Ryberg og Peter Fenger som Ældste. Fremhæves kan hans energiske Virke for Standens — den partikulære Handels — Interesser, hans Paatale af Indgriben i Grosserernes Beføjelser og hans Tilslutning til det Schimmelmann'ske Forslag (1769) om Oprettelse af en Frihavn, eventuelt et Frilager i Kbh. med Anlæg af Oplags- og Pakhuse m. m. — Hofagent 1761. Etatsraad 1779.

Børsarkivet. Jul. Schovelin: Fra den danske Handels Empire, I—II, 1899—1900. Carl Bruun: Kjøbenhavn, III, 1901. H. Trier i Hist. Meddelelser om København, VII, 1919—20, S. 2—5.

J. Werner.

Borregaard, Peter Christian Fessel, f. 1860, Havebrugsredaktør. F. 17. Maj 1860 i Flensborg. Forældre: Premierløjtnant, Toldassistent Niels Peter B. (1828—91) og Johanne Mariane Sofie Fessel (1834—96). Gift 18. Maj 1891 i Koldby paa Samsø med Marie Christine Smith, f. 21. Juni 1861 i Koldby, d. 18. April

1927 i Kbh., D. af Skomager Theodor Emil S. (1827—96) og Cathrine Caroline Koch (1830—93).

B. uddannedes ved Gartnerfaget og foretog 1879—83 Rejser i Udlandet for at udvide sine Kundskaber; han arbejdede i denne Periode forskellige Steder, navnlig i England. Efter sin Hjemkomst var han et Aar ansat som Undergartner i Slotshaven ved Boller og fik derefter Ansættelse som Slotsgartner paa Schackenborg, hvor han virkede 1890—1905. Da Stillingen som Redaktør af »Gartner-Tidende« og Sekretær i Alm. dansk Gartnerforening 1907 blev ledig, faldt Valget paa B., som kom til at virke her til 1928; fra 1908 var han tillige Forretningsfører for den i nævnte Aar oprettede Ulykkesforsikring inden for Gartnerforeningens Rammer. Hans Fortrolighed med Fagets forskellige Grene samt hans indgaaende Personalkendskab gjorde ham skikket til at mestre de Opgaver, som Stillingerne frembød. Igennem Aarene har han skrevet talrige Artikler i »Gartner-Tidende«, ogsaa inden sin Redaktørtid. Sammen med J. Jenssen, Stege, har han udgivet en praktisk Lommebog navnlig beregnet for Gartnere.

Axel Lange.

Borri (Burrus), **Francesco Giuseppe**, 1627—95, Alkymist og Læge. F. 4. Maj 1627 i Milano, d. 13. Aug. 1695 paa Engelsborg i Rom. Fader: Lægen Brando B.

B. var opdraget i Jesuiterseminariet i Rom og kom i det romerske Hofs Tjeneste. Han var aabenbart allerede tidligt meget fantasifuld, vilde stifte en ny Sekt, hvorfor han 1655 af Frygt for Inkvisitionen maatte flygte til Milano, hvor han arbejdede paa at oprette en ny Kirke og en ny Stat under sin egen Ledelse. Han maatte atter flygte 1659, men blev stævnet til Rom. Da han udeblev, blev han sat i Band, dømt som Kætter og brændt in effigie i Begyndelsen af 1661. Han drog saa til Tyskland og Holland, hvor han levede i Amsterdam som Alkymist og Læge. Her traf han sammen med en Række fremragende Danske, navnlig Ole Borch. I Begyndelsen var Borch meget skeptisk over for B. og betegnede ham som en Charlatan, men efterhaanden bedaarede B. aabenbart Borch, der skrev til Thomas Bartholin om sine Iagttagelser. Bartholin stillede sig i Begyndelsen afvisende, men da B. smigrede ham, slog han om. Ganske særlig lod Borch og Bartholin sig imponere af en Operation, som B. gjorde. Han lod gøre et Snit gennem Hornhinden paa en Gaas og pressede Øjets Vædske ud gennem Saaret, hvorved ogsaa Linsen udtømtes. Han inddryppede derpaa en Chelidoniumekstrakt og forbandt Øjet. Nogen Tid efter fjernedes Forbindingen, og det viste sig,

at Saaret var lægt, og at Gaasen kunde se. Borch saa denne Operation et Par Gange i Amsterdam, og da Bartholin hørte derom, blev han saa begejstret, at han betegnede det som Verdens ottende Underværk. Til Grund for denne Begejstring laa den Tids Tro paa, at Linsen i Øjet var det egentlige Synsapparat, og at Synet var umuligt uden Linse. Nu viste det sig altsaa, at B.s udmærkede Draaber var i Stand til at restituere Linsen og dermed Synet. — B. var imidlertid ogsaa Alkymist, og for Guld-mageri interesserede Frederik III. sig meget. B. forlod 1666 Amsterdam, kom til Hamburg, hvor han traf den svenske Dronning Christina, som han vejledede i Bestræbelserne for at finde de vises Sten, og derpaa kom han 1667 til Kbh., hvor Kongen tog ham i sin Tjeneste. Han arbejdede vistnok først i Laboratoriet i Rosenborg Have, men snart byggede han en særlig Ovn bag Børsen. 1669 flyttedes denne Ovn ubrudt med stort Besvær til Pladsen ved St. Annæ Rotunda, en Kirke, som var paabegyndt af Christian IV. mellem Østervold og Rigensgade. Over Ovnen byggedes en ejendommelig Bygning, som senere i over 100 Aar var Officers-lazaret og nu benyttes af Skolemuseet. Bygningen benævnes stadig Guldhuset. Her arbejdede B. paa at fremstille Guld af Sølv fra Kongsberg, og det skal ogsaa være lykkedes ham i ringe Mængde. — Her i Kbh. gjorde han sin Operation paa Gæs nogle Gange, men Kongens Livkirurg Henrik Skriver, som overværede en af Operationerne, var en Mand af en ganske anden Støbning end den Tids Læger i Almindelighed. Han gav sig til selv at eksperimentere og paaviste ved en Række Forsøg, at Chelidoniumekstrakten ikke spillede nogen Rolle. Forklaringen ligger i, at der i Fugles Senehinde findes en Benskal, som gør det umuligt at udtrykke mere end en Del af Øjets Vædske, og i, at Linsen ikke er nødvendig for Synet. Eksperimentet er i den nyeste Tid gjort efter af K. K. K. Lundsgaard. — B. havde ogsaa pralet af, at han kunde helbrede store Saar i et Menneskes Øje, men han unddrog sig et Forsøg.

B., som var en smuk og meget bedaarende Mand, førte stort Hus, men fik ogsaa mange Fjender. Saa snart Kongen var død, forlod han Landet med et i naadige Udtryk udfærdiget Pas, men da han kom til Mähren, blev han arresteret, ført til Wien og derfra udleveret til Rom, hvor han sattes i livsvarigt Fængsel paa Engelsborg. Dronning Christina fik Fængslet noget formildet, og Kronprins Frederik (IV.) besøgte ham 1692. — Maleri paa Gaunø, formentlig af J. Ovens. Stik af T. Matham og efter Maleri af J. Ovens af P. van Schuppen 1675.

E. C. Werlauff: Efterretninger om Italieneren J. F. Borros Ophold ved det danske Hof 1667—70 i Saml. t. d. dsk. Medicinal-Hist., I, 1835, S. 152—91. K. K. K. Lundsgaard: Guldmageren Borri og hans vidunderlige Øjenoperation, i Tidsskr. f. Sygepleje, 1917. G. Norrie: Den danske Oftalmologis Historie, 1925.

Gordon Norrie.

Borries, Otto Hermannus, 1860—96, Entomolog. F. 1. Juli 1860 i Helsingør, d. 1. Juli 1896 i Maria Einsiedel ved München, begr. i Thalkirchen sst. Forældre: Skibsklarerer Heinrich Philipp B. (1811—85) og Hansine Marie Frederikke Neergaard (1831—95). Ugift.

B. interesserede sig allerede i sin Skoletid stærkt for Botanikken, men kastede sig, efter 1884 at være blevet Student, privat dimitteret, med stor Iver over Entomologien og skaffede sig navnlig et indgaaende Kendskab til Hymenopterernes Systematik og Biologi. I nogle Aar var han ansat paa Zoologisk Museum, 1888—90 foretog han for Finansministeriet Undersøgelser angaaende Insektangreb i Statsskovene, 1890 vandt han Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om de danske Gravehvpese og s. A. en Prisbelønning fra Videnskabernes Selskab for en Undersøgelse over Naaletræernes Bladhvpese. At man herefter ventede sig meget af ham, er indlysende; ved hans pludselig indtrufne Død led dansk insektbiologisk Forskning i Virkeligheden et meget føleligt Tab. Som hans vigtigste Arbejder maa nævnes: »De danske Lophyrus-Arter« (Entomologiske Meddelelser, III, 1892), »Naaletræernes Bladhvpese« (sst., V, 1896) og »Bidrag til danske Gravehvespes Biologi« (Vidensk. Medd. fra Naturh. Forening, 1897).

Th. Hauch-Fausbøll: Studenterne fra 1884, 1910, S. 15 f. Entomolog. Medd., XII, 1918.

R. H. Stamm.

Borring, Lauritz Stephan, 1798—1884, Sproglærer. F. 21. Dec. 1798 i Bogense, d. 26. Marts 1884 paa Frbg. (Matth.), begr. sst. (Solbjerg), 1888 flyttet til Gentofte. Forældre: Købmand Laurits B. (1761—1853) og Mette Cathrine Fahnøe (1770—1857). Gift 2. Aug. 1823 i Assens med Christiane Birgitte Albertsen, f. 10. Juli 1801 i Odense, d. 13. Febr. 1888 paa Frbg., D. af Auditor Albert A. (1767—1803, gift 1° med Ulrikke Louise Bentzen, 1779—99) og Frederikke Marie Elisabeth Bentzen (1783—1863, gift 2° 1806 med Toldkasserer i Assens, Oberst Frederik Christian Møsting Bülow, 1761—1838).

Allerede som Dreng fik B. praktisk Kendskab til Fransk ved at tale med de Franskmænd, som dengang (1808) laa i Garnison paa Fyn. 1816 blev han Student fra Odense. I Kbh. fik han

Adgang til nogle Familier, hvor der var Lejlighed til at tale det franske Sprog, som han vedblev at dyrke ved Siden af Eksamensstudiet. Efter at han 1821 havde taget teologisk Eksamen, blev han Lærer i Religion ved Landkadetkorpset. 1826 foretog han en Rejse til Frankrig, hvor han opholdt sig et halvt Aar, og blev 1831 Lærer i Fransk for Landkadetterne. 1834 rejste han med offentlig Understøttelse til Paris, hvor han anvendte et halvt Aar paa Studiet af Fransk. 1841 blev han Lærer i Fransk ved Metropolitanskolen. Han udgav franske Grammatikker og Læsebøger, Stiløvelser og Ordbøger, der er udkommet i adskillige Udgaver; hans større fransk-danske Ordbog, der udkom 1841—45, var for sin Tid et virkelig fortjenstfuldt Arbejde. Han søgte ogsaa at gøre dansk Litteratur kendt i Frankrig. Han har saaledes for Oldskriftselskabet oversat Krakes Maal og Knytlinga Saga. 1848—49 blev han af Regeringen sendt til Paris for i den franske Presse at arbejde paa at oplyse Franskmændene om danske Forhold, navnlig det slesvigske Spørgsmaal. 1856 fratraadte han sin Virksomhed ved Metropolitanskolen, og 1861 blev han afskediget som Lærer ved Landkadetakademiet, da dette blev nedlagt. Hans Virksomhed for Udbredelse af Kundskab til Fransk standsede dog ikke hermed. Længe vedblev han at undervise og gjorde hvert Aar en Rejse til Paris, og endnu i sin høje Alderdom søgte han (1883) ved en »Grammaire danoise et norvégienne« at gøre Franskmændene bekendte med det danske Sprog. — Tit. Professor 1837. — R. 1847. — Blyantstegning paa Fr.borg. Træsnit (s. m. P. S. V. Heegaard) af H. P. Hansen 1884.

Autobiografi i Metropolitanskolens Indbydelsesskrift for 1841.

Thor Sundby (Kr. Sandfeld).*

Borup, Johan Jacob Nansen, f. 1853, Højskoleforstander. F. 1. Juni 1853 i Sorø. Forældre: Adjunkt ved Akademiet, senere Præst i Skamstrup og Frydendal Julius Theodor B. (1814—1904) og Marie Rosa Caroline Trier (1827—97). Gift 22. April 1890 i Høje Taastrup med Eline Schousboe, f. 23. Marts 1868 i Slangerup, D. af Sognepræst i Slangerup, siden i Høje Taastrup, Provst Vilhelm Carl S. (1810—91, gift 1° 1840 med Eline Regisse Cathinka Lassen, 1821—54) og Sophie Marie Rosa Cohn (1830—1905).

B. kom 1868 fra Sorø Akademi til Haderslev Læreres Skole i Kbh. og blev Student derfra 1871. Han blev tidligt grebet af Grundtvigs menneskelige og religiøse Forkyndelse, og i sine Studieaar ledede han en Forening af studerende, der drøftede Rasmus

Nielsens Filosofi, den realistiske Litteratur og Det forenede Venstres Politik. Medlemmerne sang Bjørnsøns Sange og havde nær Forbindelse med Kunstnere som Joakim Skovgaard, Viggo Pedersen og P. V. Jensen Klint. 1877 blev B. cand. theol., men valgte at blive Lærer i Dansk og fremmed Litteratur og efter et Studieophold i Paris tillige i Fransk. I mange Aar virkede han som Lærer ved forskellige Skoler, saaledes Frk. Zahles, og ved Højskoler som Gotfred Rodes, Falkenstjernes, Statens Lærershøjskole, de Brock'ske Handelsskoler og Studentersamfundets Arbejderundervisning og som Foredragsholder i Folkeuniversitetsforeningen. Da han hørte sin Morbroder Ernst Trier paa Vallekilde tale til de unge Bønderkarle, gik Højskolens Idé op for ham, og han besluttede at sætte al sin Kraft ind paa at delagtiggøre Hovedstadens Ungdom i de Goder, som Skolen for Voksne byder. Opgaven var meget vanskelig, da forskellige mislykkede Forsøg havde bragt Højskolen i Vanry i Kbh. B. turde derfor end ikke bruge Højskolenavnet, men aabnede 1891 et »Kursus for ikke-studerende Herrer og Damer«, som han senere udvidede til »B.s Lærestalt«. I sin Undervisning forstod han at vinde sine Elever og at vække deres Forstaaelse af, at der er »mere at stræbe efter i Livet end det daglige Brød«, som en af dem har udtrykt det. Om B. som Lærer har Forfatteren Martin Andersen Nexø (1920) skrevet: »Han var som Lærer for mig en bestandig emanerende Aand . . . Hans Væsen er utrættelig Modtagelighed; man forstaaer, hvor han faar det meget fra. Hans Sjæl er flittig som Bien, der kysser alle Blomster.« Da dette blev skrevet, havde B., efter at hans Skole havde vundet almindelig Anerkendelse og opnaaet Statsstøtte, vovet at hejse Højskolens Banner over den (1916—17). Og da de lejede Lokaler blev for trange, satte Ernst Triers Elev, Gaardejer Jens Mortensen, en Landsindsamling i Gang for at rejse B.s Højskole et eget Hjem i Hovedstaden. 5. Okt. 1926 kunde dette Hjem indvies i det Frijs'ske Palæ ved Frederiksholms Kanal. — I sit 80. Aar, 1. Okt. 1932, overdrog B. Ledelsen af Skolen til sin mangeaarige Medarbejder Magister Jens Rosenkjær.

B. har i Flugt med sin Lærergerning udfoldet en rig Virksomhed som Foredragsholder og Pennefører, og han har udgivet »Literære Udkast« (1910), »Grundtvigs Stjerne« (1912), »Højskolen og København« (1916) og »Dansk Sangbog«, med nye Melodier af Carl Nielsen og Thomas Laub (1914, i nyt Oplag 1926). — Maleri af L. Find 1924 i Borups Højskole. Tegninger af samme 1924 og N. V. Dorph 1921.

Th. Bredsdorff i Højskolebl. 6. Okt. 1916. Borup Bogen, samlet af A. Th. Brandmose, 1921. Vilhelm Andersen i Berl. Tid. 8. Febr. 1925. The Folk High School of Denmark, 1929, S. 146—54.

Jacob Marstrand.

Borup, Ludvig Christian, 1836—1903, Borgmester. F. 6. Juli 1836 i Randers, d. 18. Jan. 1903 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Købmand og Tobaksfabrikant Jørgen Christian B. (1809—63) og Edvardine Cathrine Neckelmann (1811—79). Ugift.

B. blev Student 1854 fra Randers, juridisk Kandidat 1859 og traadte s. A. ind i Indenrigsministeriet som Assistent, blev 1868 Fuldmægtig og 1875 Kontorchef. 1869 blev han tillige Docent i Landboret ved Landbohøjskolen. Da Udsigterne til yderligere Avancement i Ministeriet kun var smaa, gik han 1878 over som Assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten, hvor han virkede, til han 1883 ved Carl Emil Fengers Afgang blev valgt til Borgmester i Kbh. for Magistratens 2. Afdeling. Denne Afdeling har Administrationen af Byens Finanser, men beskæftiger sig ogsaa med adskillige andre vigtige Grene af den kommunale Virksomhed, saasom Skattevæsen, Hospitalsvæsen, Byens faste Ejendomme og dengang ogsaa Kvægtorvet og Slagtehusene. Under B.s tyveaarige Borgmesterskab var Byen i rivende Udvikling, Budgettet voksede fra seks til sytten Mill. Kr., og B. lagde et meget betydeligt Arbejde ind paa de Administrationsgrene, han bestyrede.

1886 gennemførtes den nye Sundhedsvedtægt, hvorefter Kød og Kvæg skal undersøges og stemples, forinden det maa udbydes til Salg. Paa Hospitalsvæsenets Omraade gennemførte B. allerede 1884 Dyr lægeundersøgelse ved Levering af Mælk og Kød til Hospitalsbrug, og han sørgede for Forbedring af Funktionærers og Sygeplejerskers Forhold. Den 1876 paabegyndte Omordning af Sygeplejen med Ombytning af Vaagekoner med uddannede Sygeplejersker var ved at gaa i Staa paa Grund af de daarlige Forhold, man bød dem, men faa Aar efter sin Tiltræden fik B. skaffet Personalet bedre Beboelsesforhold og bedre Forplejning, hvorved den for Patienter og Læger saa vigtige Reform efterhaanden lykkeligt blev gennemført. 1885 opførtes Vestre Hospital, særlig for Behandling af Patienter med Kønssygdomme, og forinden sin Død naaede B. at faa fremsat Forslag til en Udvidelse og Modernisering af Sindssygehospitalet, St. Hans Hospital, ved Roskilde, samt at have et udarbejdet Projekt færdigt til Opførelse af et stort nyt Hospital paa Bispebjerg. — B.s veterinære Interesser gav sig Udslag i betydelige Arbejder ved Kvægtorvet, der udvidedes baade 1885 og 1899, ligesom Administrationen omordnedes.

Den Del af B.s Virksomhed, som længst vil bevare hans Navn for Efterverdenen, er vel nok de store Indlemmelser, hvorved de omliggende Byer: Valby, Vigerslev, Brønshøj og Sundbyerne paa Amager blev en Del af Hovedstaden. Samtidig dermed gennemførte B. betydelige Grundkøb. Hans Finanspolitik saa Datiden paa med voksende Skepsis, men den maa dog vel i det hele og store siges at have været til Fordel for Byens Udvikling. Over for Staten varetog B. Byens Interesser ved den store Overenskomst om Jernbaneforholdenes Ordning af 1893 og ved Overenskomsten om Fællederne, hvorved Militærets Ret til Benyttelse af disse Byens ældgamle Ejendomme faldt bort, men rigtignok ikke uden betydelige Ofre.

B. saa med stor Betænkelighed paa den nye fremstormende Opposition, som i hans sidste Aar tog Magten, og det var ikke altid blide Ord, der faldt i Debattens Hede. De var dog ikke af personlig Art, og han var tilgængelig ogsaa for Modstandernes Ræsonnementer og ingenlunde den stokkonservative Natur, som han undertiden blev anset for. Han havde et markant og besynderligt Ydre; en af hans samtidige skriver: »naar han vendt mod Modstanderen stod med sænket Hoved og Øjnene fremad, var han ikke ulig en Tyr, der vilde stange«.

1901 valgtes B. ind i Landstinget, hvor han særlig interesserede sig for de nye Skattelove, men i den korte Tid, han arbejdede der, naaede han ikke at gøre sig gældende.

Som Docent udarbejdede han under Titel »Den danske Landbotret« (1873, 2. Udg. 1880) en Fremstilling af Landbolovgivningen, som uden i synderlig Grad at inclade sig paa teoretiske Spørgsmaal giver en klar og paalidelig Vejledning i Datidens landbotretlige Forhold. — Konferensraad 1900. — R. 1876. DM. 1887. K.² 1892. — Maleri af Knud Larsen paa Kbh.s Raadhus. Marmorbuste af Brandstrup sst. Maske i Granit sst. Træsnit efter Fotografi 1894.

A. Hvass i Ill. Tid. 25. Jan. 1903.

August Nielsen.

Borup, Morten, se Børup.

Bose, Margrete Elisabeth, f. 1865, Kemiker, Fysiker. F. 19. Sept. 1865 i Sorø. Forældre: Adjunkt i Sorø, senere Præst i Roskilde, Provst Gabriel Thomas Skat Rørdam Heiberg (1832—1917) og Johanne Christiane Müller (1837—1914). Gift 8. Sept. 1903 i Roskilde med Dr., senere Professor, Hermann Emil B., f. 20. Okt. 1874 i Bremen, d. 25. Maj 1911 i la Plata, S. af

Postassistent, senere Overpostsekretær Gustav Carl Bernhard Ernst Leopold B. (1850—1924) og Theodore Baumgarten (1848—1927).

B. blev Student (Privatist) 1895 og mag. sc. i Kemi 1901, var 1901—03 Assistent ved Universitetets kemiske Laboratorium og studerede 1902—03 i Göttingen, hvor hun lærte sin Mand, daværende 1. Assistent ved det fysiske Institut at kende. Han blev 1906 Professor i fysisk Kemi og Elektrokemi i Danzig og kaldedes 1909 til la Plata som Professor i Fysik med den Opgave at indrette et nyt fysisk Institut. B. fik samtidig en Stilling som Docent (titulær Professor) i fysisk Kemi sst. Efter sin Mands tidlige Død forblev hun i denne Stilling, men har i længere Tid (1915—19) under Orlov dels været Hjælpeassistent ved Danzigs tekniske Højskoles fysiske Institut, dels (1917—19) haft Ansættelse i den kemiske Industri. Hendes videnskabelige Arbejder, der falder før la Plata-Opholdet, omhandler fysisk-kemiske Emner; Forholdene i la Plata har ikke tilladt videnskabelig Virksomhed af større Omfang. B. har sat sin Mand et smukt Minde i en udførlig Beskrivelse af det af ham indrettede fysiske Institut i la Plata med Fremhævelse af alle de særlige Vanskeligheder, der er forbundet med et saadant Arbejde i Argentina (Physikalische Zeitschrift, 1911).

H. M. Hansen.

de Boshouwer, Marcelis, d. 1619, Diplomat og Eventyrer. D. 1619 paa Havet mellem Afrika og Ceylon, begr. paa Ceylon. Gift.

B. var Underkøbmand (3: Kontorchef) i det hollandsk-ostindiske Kompagnis Tjeneste i Begyndelsen af det 17. Aarh., da endnu kun Portugal havde faaet virkeligt Indpas i Forindien (Goa m. m.). Kompagniet sendte ham til Koromandelkysten, hvor Holland — før England og noget andet europæisk Land — søgte at faa Fodfæste. Det lykkedes ham 1612 at faa et Forbund i Stand mellem den driftige Kejser af Ceylon, Cenerat Adassin, og Generalstaterne (eller rettere det hollandsk-ostindiske Matschappij). Kejseren tog ham i sin Tjeneste, og B. blev udnævnt til Admiral med Titel af Prins af Migomme; han forstod at gøre sig nyttig, og 1615 betroede Kejseren ham en Sendelse til Europa dels for at skaffe sig væbnet Bistand mod Portugisernes Paagaahed, dels for at befæste sin Magt paa Ceylon og dets nærmeste Naboskab paa Fastlandet. B. rejste til Holland, men fik ingen Bistand derfra. Han indskibede sig saa til Danmark, som var i Færd med at etablere et dansk-ostindisk Kompagni. 1. Nov. 1617 fik han Foretræde hos Christian IV., der mente at have god Brug for ham og knyttede ham til Kompagniet. B.s Hustru fødte i Kbh. en Søn, som Kongen

holdt over Daaben, og Kompagniet udbetalte ham under hans Ophold i Kbh. 5371 Daler. Der blev afsluttet en Traktat med ham i Marts 1618: Kong Christian IV. skulde udruste Skibet »David« og udsende 250 velbevæbnede og uddannede Soldater mod en Erstatning af 94 449 Daler og Eneret paa Handelen paa Ceylon i tolv Aar. Under Admiral Ove Gjedde afgik i Nov. 1618 en Eskadre paa fire Skibe; selv var han om Bord paa Orlogsskibet »Elefanten«, B. paa »David«. Paa Udrejsen blev en fremmed Kaper erobret og medbragt. B. vilde ikke indordne sig under den danske Admiral, og ved Afrikas Sydkyst skilte »David« sig fra de øvrige Skibe for at komme til Ceylon. Undervejs døde B. Gjedde naaede i Maj 1620 Ceylon, hvor han mødte »David«, der havde B.s Lig om Bord. Kejseren vilde ikke anerkende de af B. indgaaede Forpligtelser og behøvede paa det Tidspunkt ikke fremmed Hjælp. Admiral Gjedde lod B. begrave i Land uden Ceremonier som en Bedrager, og det skyldes kun den danske Admiral og hans øvrige Hjælpere, at Danmark fik Fodfæste i Trankebar.

J. H. Schlegel: Samml. zur Dän. Gesch., I, 1773. Nye Danske Mag., I, 1794. Islænderen Jon Olafssons Oplevelser som Ostindiefarer (Memoirer og Breve, VII), 1904. Kay Larsen: De dansk-ostindiske Koloniers Historie, I, 1907, S. 14—17.

J. A. Fridericia (Kay Larsen).*

Boson, Poul Rasmussen, 1701—86, Højesteretsassessor. F. 20. Jan. 1701 i Nyborg, d. 10. Sept. 1786, begr. i Kbh. (Holmens K.). Forældre: Tolder Rasmus Poulsen B. (1668—1757, gift 2° 1708 med Gyde Hansdatter Vith, 1673—1731, gift 1° med Overformyndet Thomas Sørensen, 1649—1707) og Karen Hansdatter Viborg (1684—1706). Gift 30. Nov. 1728 med Anna Magdalene Buckholdt, d. 15. Nov. 1738, begr. i Kbh. (Holmens).

B. blev Student 1716 fra Odense Skole, blev cand. theol. 1718, var 1719—21 Alumnus paa Borchs Kollegium, foretog paa egen Bekostning en større Rejse til Udlandet, blev efter sin Hjemkomst 1727 Kancelliraad og Assessor i Hofretten, 1731 Assessor i Højesteret. Han var en begavet og skarpsindig Mand, kundskabsrig i sit Fag, men en stor Særling, ømfindtlig og derfor vanskelig at samarbejde med. Han søgte om Afsked paa Grund af Tung- hørighed og blev entlediget 1743. B. var stærkt interesseret i Kemi og Alkymi. Han testamenterede 17 478 Rdl. til Vaisenhuset og stiftede et Legat paa 2 000 Rdl. til Opdragelse af fattige forældre- løse Børn i Nyborg.

Luxdorphiana, I, 1791, S. 271—74. Personalh. Tidsskr., 1. Rk., IV, 1883, S. 272 f.; 2. Rk., II, 1887, S. 180 ff. L. Bobé: Bremerholms Kirke og Holmens Menighed, 1920, S. 309.

Chr. Bruun (Poul Bagge).*

Bost, Tyge, ca. 1250, Kammermester (camerarius).

T. B. var en af Hertug Abel af Sønderjyllands Mænd. I hans Hænder overgav Hertugen sin Broder og Gæst Kong Erik (IV.) St. Laurentii Nat 1250 i Slesvig, og T. B. førte Kongen ud paa Slien, hvor han blev dræbt. Ligesom Lage Gudmundsen, der var medvirkende ved Drabet, fik T. B. en fremtrædende Plads blandt Abels Omgivelser, straks efter at denne var blevet Konge; han forekommer 1251 i det høje finansielle Embede som Kammermester (camerarius). I hans Segl ses to damascerede Bjælker. Bjælkevaabnet føres oftere af Medlemmer af Skjalm Hvides Slægt, hvorfor det er sandsynligt, at han har Tilknytning til den. Mulig er han identisk med Tyge Pust — en Søn af Asser Rigs Datter Ingefred i Ægteskab med Gerard —, der 8. Maj 1266 i Roskilde skænkede Gods paa Sjælland til Slægtens Kloster i Sorø, hvor han kom til at hvile, mens hans Enke Gunnild, Niels Falsters Datter, der ogsaa hørte til Skjalm Hvides Efterkommere, s. A. lod Ejendom paa Møen tilskøde Kloret.

C. Weeke: Lunde Domkapitels Gavebøger, 1884—89, S. 321. Henry Petersen: Skjoldefrisen i Sorø Kirke i Aarb. f. nord. Oldkyndighed, 1883, S. 16. Poul Nørlund i Sorø. Kloret, Skolen, Akademiet gennem Tiderne, I, 1924, S. 71, 655.

Ellen Jørgensen.

Both, Ludvig Frederik, 1823—87, topografisk Forfatter. F. 9. Nov. 1823 i Kbh. (Fødsst.), d. 2. Jan. 1887 sst. (Johs.), begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Politibetjent, Teskænker Carl Ferdinand B. (d. 1824) og Ane Sophie Schou (1779—1855). Gift 5. Maj 1855 i Kbh. (Helligg.) med Olivia Christine Poulsen, f. 28. Okt. 1817 i Kbh. (Frue), d. 9. Aug. 1881 paa Frbg., D. af Fuldmægtig, senere Brolægningsinspektør Ole Møller P. (1790—1843) og Anne Christine Sander (1789—1863).

B. var først i Handelslære, men blev 1848 Guide i Generalstabten, tog sin Afsked 1853. Han deltog i Krigen 1848—50 og blev 1864 Sekondløjtnant i Kbh.s borgerlige Artilleri, Premierløjtnant 1866, afgik 1870. Hans gode Anlæg for at opfatte topografiske Forhold i Marken førte ham ind paa en ihærdig Virksomhed som Udgiver af Kort og Grundplaner. Han udgav til praktisk Brug en Række forskellige Kortarbejder af populært Tilsnit, Europakort, Skoleatlas, Amtskort over Danmark, Turistkort over forskellige Egne, Kort over Hovedstaden og dens Omgivelser, og flere af dem, særlig hans Kort over Kbh. og det nordøstlige Sjælland, udkom i mange Oplag. Ligeledes udgav han en lang Række Turistbøger med Kort og Beskrivelser over de smukkeste Egne

paa Sjælland og Møen, disse vandt megen Udbredelse og bidrog sikkert til at vække Interessen for Naturens Skønheder, og B. har derfor indlagt sig en ikke ringe Fortjeneste af Turistsagen, som dengang var i sin Barndom.

Han fik tidlig Interesse for Fortidsminder og samlede Oldsager til Frederik VII. Han gav sig i Kast med historiske Arbejder af forskellig Art, men hans Mangel paa Forkundskaber og hans ukritiske Kildebehandling prægede dem i alt for høj Grad og behæftede dem med store Mangler; til Trods herfor nød han dog som Skribent paa Grund af sin lette Fremstillingsevne stor Yndest hos det brede Publikum, hvor han gjaldt for at være en kundskabsrig og paalidelig Forfatter, navnlig i alt, hvad der angik Kbh.s Fortid. Han udgav flere topografisk-historiske Bøger vedrørende Kbh. (saaledes »Kjøbenhavn, historisk-topographisk beskrevet«, 1865 og 1873, og »Kjøbenhavns Historie«, 1884), og han skrev i Dagspressen gennem mange Aar meget læste Bladartikler, der navnlig havde til Øjemed at oplyse om, hvad der kom frem ved Nedrivninger og Udgravninger. Disse forskellige historiske Arbejder har vel nok haft deres Betydning ved at vække Interessen for Fortiden i Kredse, hvor denne ellers ikke havde faaet Indpas, men Datidens Faghistorikere ringeagtede dem, vel nok særlig fordi B. nærrede for store Tanker om sine videnskabelige Evner, uagtet han paa mangfoldige Punkter vovede sig længere ud, end han kunde bunde. Berygtet er saaledes hans Bog om Kulsvierne (1868), hvor han som Hjemmel for de mærkværdigste Paastande citerer latinske Diplomer og andre Kilder, der ikke indeholder det mindste af, hvad han paastaar.

Hans Hovedværk, »Kongeriget Danmark, populairt historisk-topographisk beskrevet«, der udkom i to Udgaver, 1871—72 og 1882—85, var vel nok nærmest anlagt som et Konkurrenceforetagende til Trap's »Danmark«, der ogsaa i formel Henseende efterlignedes, men var et kvalitativt langt ringere Værk. Hans historiske Oplysninger er ganske ukritiske, idet han stadig bringer sagn-historiske Kombinationer i 18. Aarh.s Stil. For Tolkningen af Stednavne viser han stor Interesse, han anfører saaledes gerne Stednavnenes middelalderlige Former, men hans Mangel paa Kundskaber fører ofte til forfærdelige Resultater (Vallø af lat. vallis, »Dal«, Søllerød af lat. silva, »Skov« o. lign.). Bogen indeholder dog talrige Specialoplysninger af Værdi ogsaa for Nutidens topografiske Forskning, idet B. som Guide i Generalstaben havde Lejlighed til at gøre sine egne Iagttagelser i Marken, noget, der paa mange Punkter er kommet Bogen til gode. I folkløst Henseende er

den ogsaa af Værdi, idet han ifølge sin Interesse for Folkesagn har medtaget ikke saa lidt heraf, til Dels Ting, som ikke ad anden Vej er blevet optegnet, bl. a. mange Oplysninger om Helligkilder. — For sine Fortjenester opnaaede han i sine senere Aar en livsvarig Statsunderstøttelse. — Træsnit efter Fotografi 1875 og af E. Villumsen 1887.

Gunnar Knudsen.

Bothilde, se Bodil.

v. Bothmer (Bothmar), **Hans Caspar**, Rigs greve, 1727—87, Overpræsident. F. 30. Juli 1727 paa Arpshagen i Mecklenburg, d. 24. Marts 1787 i Kiel, begr. i Klütz. Forældre: Rigs greve, Kammerherre Hans Caspar Gottfried v. B. til Bothmer (1695—1765) og Christine Margarethe v. Bülow (1708—86). Gift 9. Sept. 1763 paa Bothmer med Grevinde Margarethe Eleonore v. Schweinitz, f. 8. April 1736 i Stephansdorff, d. 5. April 1803 i Itzehoe, D. af Greve, Friherre Hans Julius v. Kauder zu Schweinitz und Krain (1693—1766) og Helene Hedwig v. Schweinitz (1704—78).

v. B. blev Kammerherre 1751. Som Envoyé extraordinaire ved det engelske Hof undertegnede han 1766 Christian VII.s Ægtepagt med Caroline Mathilde og fulgte Dronningen fra London til Altona. 1766—22. Okt. 1767 var han Overhofmester hos Dronningen; sidstnævnte Aar udnævntes han til Amtmand i Rethwisch, Travendal og Reinfeld og blev 1780 Overpræsident i Kiel. — Bothmerske Familiepapirer paa Tranekær. — Gehejmerraad 1766. Gehejmekonferensraad 1779. — Hv. R. 1763. L'union parfaite 1767.

L. Bobé: Efterl. Papirer fra den Reventlow'ske Familiekrede, II, 1896, S. 218 f. (jfr. Register i Bd. X). Aage Friis: Bernstorff'ske Papirer, I—III, 1904—13 (jfr. Register).

Svend Larsen (P. Brock).

Botsac, Barthold, 1649—1709, Præst. F. 24. April 1649 i Lübeck, d. 16. April 1709 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Petri K.). Forældre: Købmand Conrad B. (d. 1691) og Rosina v. Classen. Gift 9. Dec. 1675 i Giessen med Anna Dorothea Haberkorn, døbt 19. Maj 1657 i Giessen, d. 1. Nov. 1717, D. af Superintendent og Prof. theol. Peter H. (1604—76) og Elisabeth Catharina Feuerborn (f. 1621).

B. B. blev Student 1668, studerede derpaa i Giessen særlig under ovenn. Professor Peter Haberkorn, blev Magister 1672 — i hvilket Aar han ogsaa for første Gang besøgte Danmark —, Præst i Giessen 1676, Lic. theol. s. A., Præst ved Catharinekirken i Braunschweig 1678, Superintendent sst. s. A. og Dr. theol. 1683. 1692 blev han

kaldet til Professor theol. og Generalsuperintendent i Helmstedt, men foretrak 1693 at gaa til Kbh. som anden (fra 1701 første) Sognepræst (Hauptprediger) ved Petri K. 1693—1702 var han tillige Professor theologiæ extraordinarius og holdt som saadan fra 1695 kateketiske Forelæsninger i Petri Kirke. Som Præst i Kbh. havde B. B. en Del Besværligheder med sin Diakon S. W. Topp, der 1702 forlod Præstegerningen, i hvilken Anledning B. udgav et Fejdeskrift. — Som Teolog var B. B. højt anset for sin strenge lutherske Ortodoksi, og i sine talrige Skrifter drog han jævnlig til Felts baade mod Katolikker og Kalvinister. Han havde ogsaa et stort Navn som nidkær Sjælesørger og betydelig Prædikant. Fyldige Prøver paa hans Prædiken foreligger bl. a. i hans »Commonitorium triplex, evangelicum, epistolicum, catecheticum de fugiendo Papismo« (1702) og i »Geistliche Kauffmannschafft in acht Catechismus-Predigten« (1696). Disse Skrifter viser ham som en kraftfuld og veltalende Prædikant af luthersk Farve, der hverken har været ængstelig for paa Prædikestolen at udfolde sin overordentlig store Lærdom eller for i djærve Ord at gennemhegle sin Menigheds Synder. Særlig den sidstnævnte Prædikensamling indeholder i saa Henseende en Rigdom paa kulturhistorisk værdifulde Træk. — B. var Ejer af et Bibliotek paa ca. 7000 Bind. — Stik 1770 af J. M. Bernigeroth efter H. v. Düwens Tegning.

Programma funebre 1709. Ph. J. Rehtmeyer: *Historia ecclesiastica inclytæ urbis Brunsvigæ*, IV, 1715, S. 696—718. Johs. Møller: *Cimbria literata*, I, 1744, S. 60 ff. Louis Bobé: *Die deutsche St. Petri Gemeinde zu Kopenhagen*, 1925, S. 110 f., 340, 418. E. C. Werlauff: *Hist. Efterretn. om det store kgl. Bibliothek i Kiøbenhavn*, 1844, S. 95. *Kirkehist. Saml.*, 3. Rk., I, 1874—77, S. 233—37; 4. Rk., I, 1889—91, S. 37. *Personalh. Tidsskr.*, 9. Rk., I, 1929, S. 259 f.

Bjørn Kornerup.

Bouet, Ole Peter, f. 1879, Politiker. F. 25. Marts 1879 i Kbh. (Holmens). Forældre: Styrmand Lars Søren Christensen B. (1841—1904) og Christine Sørensen (1845—1901). Gift 9. Juli 1903 i Kbh. (Holmens) med Ida Ingeborg Caroline Nielsen, f. 19. Nov. 1885 i Kbh. (Helligg.), d. 21. Maj 1929 sst., D. af Trætøjmager Søren N. (1840—1909) og Trine Bentzen (1843—1904).

B. er uddannet som Maskinist, bestod 1900 den udvidede Maskinisteksamen og 1904 Tillægsprøven i Elektroteknik. 1902 ansattes han som Maskinfører ved Kbh.s Vandvæsen, hvorfra han 1907 forflyttedes til Valby Gasværk som Maskinmester af 2. Grad. 1921 udnævntes han til Maskin- og Værkmester af 1. Grad sst. — B. har i særlig Grad viet sig Arbejdet for den faglige Organisation af Funktionær- og Arbejdslederstanden, og han har her paa en

Række Punkter været initiativgivende. 1906—12 var han Medlem af Bestyrelsen for Maskinmestrenes Forening, 1911—24 tillige Redaktør af denne Forenings Medlemsblad (Titel 1911—18: »Tidskrift for Maskinvæsen«, siden 1918: »Maskinmesteren«). Sammen med Alf. Roseneng redigerede han den 1917 af Foreningen udgivne »Haandbog for Maskinmestre«. Paa B.s Initiativ dannedes 30. Sept. 1910 Fællesrepræsentationen for danske Funktionærforeninger, hvis Formand han blev og siden uafbrudt har været. Hans væsentligste Resultat er en Overenskomst med Dansk Arbejdsgiverforening, hvorved Funktionærernes Forhandlingsret anerkendtes, idet tillige en Mæglings- og Voldgiftsinstitution oprettedes. 1922 var han Medstifter af Skandinavisk Arbejdslederunion. — 1921—33 var han Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation, valgt paa Den kommunale Vælgerforenings Liste. Han har her særlig beskæftiget sig med Færdselsforhold (bl. a. som Medlem af Sporvejsudvalget) og tekniske Spørgsmaal. De to sidste Aar var han Medlem af Budgetudvalget. — 1924 fik han Sæde i Folketinget, valgt i Kbh.-Frbg. søndre Storkreds paa Det konservative Folkepartis Liste. Han faldt 1929, men valgtes igen i samme Kreds 1932. Han har i Tinget varetaget forskellige Ordførerskaber, navnlig vedrørende sociale Love.

P. Stavnstrup.

Bourignon, Antoinette, 1616—80, religiøs Mystiker. F. 13. Jan. 1616 i Lille, d. 30. Okt. 1680 i Franeker. Forældre: Købmand Jean B. og Margaretha Bequart.

A. B. viste fra Barn den udprægede Mystikers Anlægspræg og tilhører Mystikkens komtemplative Type med Tendens til Askese og aaben over for Aabenbaringer, hun mente at modtage, ikke som Syner, men som direkte Budskaber. Da hendes Fader vilde tvinge hende til et Ægteskab, flygtede hun 1636 fra Hjemmet, hvor hun i Ensomhed havde været optaget af Læsning af Mystikerens Skrifter, og fandt Støtte hos Ærkebiskoppen af Cambray. Efter Faderens Død 1648 oprettede hun for sin Arv 1653 et Vajsenhus for fattige Piger, men efter ni Aars Forløb maatte hun opgive det, da hun blev anklaget for at staa i Ledtog med Djævelen. Under de Angreb, hun blev udsat for, ikke mindst fra Jesuiterne, skærpedes hendes Blik for Hellighedens Karikatur. Hvor hun kom, beraabte hun sig paa indre Aabenbaringer, og hendes sydlandske Glød skabte baade Tilslutning og Modstand. Af alle Kirker satte hun den romerske Kirke højst, skønt hendes Kritik af alle Kirkeafdelinger var skarp, men som Mystiker følte hun interkonfessionelt. At læse i Skriften ansaa hun for overflødigt, da Gud aabenbarede

hende Skriftens Indhold. I Mecheln fik hun Støtte af Jansenisten Abbed Christian Bartholomæus de Cort, hendes »første Søn«. Sammen med ham planlagde hun Anlægget af en *ren* Menighed af de sande troende paa Øen Nordstrand, hvis Digearbejde de Cort forestod. Her vilde de gennem en kristelig Landbo-Kommunisme danne et evangelisk Fællesskab i Forsagelse af legemligt Arbejde for desto mere at kunne samle sig om Sjælens Hygiejne. De Cort døde 1669, A. B. var Universalarving, men da Testamentet ikke blev godkendt, rejste hun til Slesvig for at finde Støtte ved det gottorpske Hof, derfra til Husum (Aug. 1672—Dec. 1673), hvor hun udsendte en Række Skrifter, som hendes Venner oversatte fra Fransk til Hollandsk og Tysk. Generalsuperintendent Sebastian Niemann og Præsten Georg Heinrich Burghardus ivrede mod hende, og hun maatte fortrække til Flensborg, hvor Præsterne i deres Juleprædikener angreb hende saa voldsomt, at hun vendte tilbage til Husum. Da hendes Trykkeri blev konfiskeret, og hendes Bøger brændt af Bødlen 1674, drog hun til Slesvig og affattede 11. Marts 1675 en Trosbekendelse for at faa Hertug Christian Albrechts Støtte, hvad der dog ikke lykkedes. I Marts 1676 rejste hun til Hamburg, n. A. til Ostfriesland; overalt blev hun forfulgt, og paa Rejsen til Amsterdam døde hun »for at begive sig til sin store Sol, efter hvilken hun havde sukket saa længe« (Poiret). Hendes Kritik baade af Kirken som Babel og af den kirkelige Teologi (bl. a. Satisfaktionslæren) tillige med hendes Forventninger om et nyt Guds Rige, afgrænset fra Babel ved Kirketugt og Askese, vandt Tilslutning hos dem, der under Trediveaarskrigens Opløsning af de bestaaende Forhold var suggereret af kiliastiske Drømme. — Pierre Poiret har skrevet hendes Biografi (tysk Udgave): »Das ausgeführte Leben der Jungfrau B.« (1684) og udgivet hendes Skrifter i 19 Bind (1686). — Stik (bl. a. et Gruppebillede fra Kirurgen Schmeessers Hus).

H. N. A. Jensen: Schlesw.-Holst. Kirchengeschichte, IV, 1879, S. 29—33. Erik Pontoppidan: Annales, IV, 1752, S. 568—75. J. Møller: Cimbria lit., II, 1744, S. 85 ff. Kirkehist. Saml., 4. Rk., II, 1892—93, S. 396—430. Schriften des Vereins für schleswig-holst. Kirchengesch., 2. Rk., III, 1904—05, S. 193—203. Wilh. Goeters: Die Vorbereitung des Pietismus in der reformierten Kirche der Niederlande bis zur labadistischen Krisis 1670, 1911.

Michael Neiiendam.

Bourke, Edmund, Greve, 1761—1821, Diplomat. F. 2. Nov. 1761 paa St. Croix, d. 12. Aug. 1821 i Vichy, begr. i Paris (Père Lachaise). Forældre: Planter, senere Justitsraad Theobald B. (1724—83) og Jane Skerret (1722—88). Gift 1798 med Maria Assunta

Leonida Butini, døbt 31. Marts 1764 i Siena, d. 13. Febr. 1845 i Paris, D. af Sygepasser Guisepe B. og Maria Rosa Smith fra Dublin.

B., der tilhørte en irsk Familie og var blevet opdraget i England, begyndte sin diplomatiske Karriere i Juli 1789 som Chargé d'affaires og blev i Sept. 1790 Gesandt i Polen. I Maj 1792 blev han udnævnt til Gesandt i Napoli, men opholdt sig forinden i nogen Tid i Kbh., besøgte paa Vejen ned gennem Europa forskellige Hoffer og tiltraadte først i Sommeren 1793 sin nye Stilling. I Juli 1797 blev han tilbagekaldt og i Aug. 1798 udnævnt til Gesandt i Stockholm, hvorfra han blev forflyttet i Aug. 1801, og i Juli 1802 udnævnt til Gesandt i Madrid, hvor han opholdt sig i adskillige Aar og ogsaa i Maj 1809 akkrediteredes hos Joseph Napoleon; han forlod Madrid i Aug. 1811, men blev først officielt tilbagekaldt i Marts 1814. I Dec. 1813 udnævntes B. til Fredsunderhandler, undertegnede 14. Jan. 1814 Freden i Kiel med Sverige og Storbritannien, 8. Febr. i Hannover Freden med Rusland, 7. April i Liège Tillægsartiklerne til Freden med England og endelig 14. Aug. i London Freden med Spanien. I Marts 1814 var han blevet udnævnt til Gesandt i London, hvorfra han i Nov. 1820 forflyttedes til Paris.

B. havde gode Forbindelser i Danmark og var nær knyttet til Familien Schimmelmann, hvis Medlemmer dog i Aarene ned mod 1814 havde vanskeligt ved at forsone sig med hans Sympatier for Frankrig og Napoleon. Han var anset som en taktfuld og dygtig Diplomat, besad ypperlige Sprogkundskaber og megen Menneskekundskab, havde Interesse for Kunst og Videnskab — viste f. Eks. Zoëga Venskab —, men forsømte heller ikke Selskabslivets Fornøjelser og Bordets Glæder. Han var velset i Polen, men til Gengæld mindre yndet ved det sicilianske Hof, muligvis paa Grund af en for aabenhjertig Kritik af det italienske Spionagesystem. Sikkert er det, at den sicilianske Gesandt mere end een Gang havde det ubehagelige Hverv at anmode A. P. Bernstorff om hans Tilbagekaldelse. Som Udsending i Stockholm 1801 gjorde han sit bedste for at fremskynde de svenske Hjælpeforanstaltninger og maatte efter Slaget paa Reden bære sin Part af Gustaf IV. Adolfs Uvillie mod Danmark og de danske Statsledere.

Med Hensyn til B.s Virksomhed som Fredsunderhandler i Kiel 1814 er det blevet et omstridt Spørgsmaal, hvorvidt det skyldes ham, at Færøerne, Island og Grønland blev ved Danmark. Til Støtte for denne Paastand har man særlig henvist til, at den svenske Forhandler, Wetterstedt, 16. Jan. — to Dage efter Fredens Afslut-

ning — til sin Udenrigsminister har refereret, at »uagtet Island, Grønland og Færøerne aldrig har hørt til Norge, har Mr. de Bourke ønsket, og jeg har ikke troet at burde modsætte mig, at man gav dem en særlig Omtale i Art. 4 af Traktaten«. Selv om den omtalte Passus ikke var medtaget, var Resultatet blevet det samme, idet det for Sveriges Kronprins alene gjaldt om at fremtvinge Afstaaelsen af selve Norge, og Traktaten i Overensstemmelse dermed nøje præciserede, hvilke Omraader der skulde afstaa. I den Beretning, som B. umiddelbart efter Undertegnelsen sendte Udenrigsminister Rosenkrantz, og hvori han giver Udtryk for sin Tilfredshed med at have opnaaet mere, »end det var paalagt ham at kræve«, og samtidig anfører de Punkter, paa hvilke det var lykkedes ham at opnaa Ændringer i Danmarks Favør, nævner han da heller ikke med et Ord Bestemmelsen om Islands, Grønlands og Færøernes Forbliven ved Danmark. — Kammerherre 1793. Gehejmekonferensraad 1814. — Maleri i Privateje. Buste hugget i Marmor af Thorvaldsen 1801. To smaa franske Profilstik, det ene af Chrétien.

L. Bobé: Efterl. Papirer fra den Reventlow'ske Familiekrede, VIII, 1917, S. 399 ff. J. G. Rist: Lebenserinnerungen, I, 1880, S. 175, 284—88; II, s. A., S. 152, 284—87; III, 1888, S. 86 f. Det norske geografiske Selskabs Aarbog, XXXI—XXXII, 1919—21, S. 97—106. Erik Arup: Grønland, 1924, S. 24—32. Dsk. Mag., 5. Rk., IV, 1898—1901, S. 2, 4, 109—12, 116—24, 126, 130—56. Danmarks Adels Aarbog, XXXVI, 1919, S. 48. *Axel Linvald.*

Bournonville, Kunstnerfamilie, der indvandrede fra Frankrig med nedenn. Balletmester Antoine B. (1760—1843). Dennes Søn udleder selv sin Herkomst fra Organist i Amiens Jean-Valentin B. (f. ca. 1585), der ligesom sin Sønesøn Jacques B. (ca. 1676—1758) har skrevet udmærket Kirkemusik. Sidstnævntes Broder Louis de B. (d. 1743) var Officer i den franske Marine og vistnok Fader til Amable Louis de B., der først skal have været ansat ved den franske Hærs Forplejning og senere var Skuespiller. Med Skuespillerinden Jeanne Evrard havde han fem Børn, af hvilke Datteren Julie B., der senere ægtede den franske Tandlæge Alix de la Faye, gjorde Lykke som Danserinde ved Hofteatret i Wien. Sønnen Antoine B. (1760—1843) ægtede første Gang den ligeledes nedenn. Danserinde Mariane B., f. Jensen (1767—97). Med sin anden Hustru havde han Sønnen, nedenn. Balletmester Antoine August B. (1805—79). Blandt dennes Børn var nedenn. Sangerinde Charlotte Helene Frederikke B. (1832—1911) og Lægen Edmond Mozart August B. (1846—1904). — Der er ikke paavist Forbindelse mellem denne Slægt og den ældgamle franske Adelslægt de B.

August B.: Mit Theaterliv, III, 3, 1878, S. 235 ff. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 43 ff.

Albert Fabritius.

Bournonville, Antoine, 1760—1843, Solodanser og Balletmester. F. 19. Maj 1760 i Lyon, d. 11. Jan. 1843 paa Fredensborg Slot, begr. i Asminderød. Forældre: Skuespiller Amable Louis de B. (d. senest 1782) og Skuespillerinde Jeanne Evrard (ca. 1728—98). Gift 1° 3. Dec. 1792 i Kbh. (Nic.) med Danserinden Mariane Jensen (se Mariane B.). 2° 15. Dec. 1816 i Kbh. (Slotsk.) med Lovisa Sandberg, f. 17. Febr. 1776 paa Karlsten Fæstning ved Marstrand, d. 10. April 1859 i Fredensborg, D. af Konstabel, senere Toldassistent Johan Gustaf S. (ca. 1725—1808) og Ingeborg Wikström (d. 1806).

B. fik i Wien, hvor hans Søster var Solodanserinde, Undervisning af Dansens Reformator Georges Noverre, og han havde et udmærket Navn fra sin Optræden i Paris og London, da Gustaf III. 1782 kaldte ham til Stockholm, ved hvis Hofteater han blev Balletmester. Her tilbragte han ti lykkelige Aar, anset, som han var, for sin Kunsts Elegance, sin Virtuositet og sin udtryksfulde Mimik, der støttedes af hans personlige Skønhed. Under et Gæstophold i Kbh., paa hvis Kgl. Teater han dansede første Gang 17. April 1792, erfarede han Mordet paa Kong Gustaf og forstod, at hans Protektors Død ogsaa vilde forandre Teaterforholdene i Stockholm, og da han samtidig var blevet forelsket i Danserinden Mariane Jensen, hans senere Hustru, besluttede han at modtage Engagement som Solodanser i Kbh. Hermed var det B.ske Dynasti knyttet til Danmark.

For B. betød Dansen »la carrière la plus glorieuse du monde«. I ca. 30 Aar var han vort Teaters bedste Danser og dygtigste Mimiker, som fik sine største Opgaver i Galeottis Balletter, hvor han bl. a. udførte Regnar i »Lagertha«, Rolf i »Rolf Blaaskæg«, Romeo og Macbeth, altsaa baade nordiske og sydlandske Typer. Sønnen, August B., skriver, at Faderen i sin Kunst var paavirket af de store Skuespillere Garrick, Lekain og Monvel, som ikke anvendte den almindelige stereotype Ballet-Gestikulation og derfor udøvede stor Indflydelse »saavel paa den dramatiske Scene som paa den Skole, der senere har udviklet sig ved den danske Ballet«. B. vedblev at være en »Chevalier français«, hvis elegante Dans og gratiøse Anstand man endnu beundrede, da han var over 60 Aar, men som Balletskribent var han ikke betydelig; hans Opfindelsesevne indskrænkede sig til smagfulde Enkeltheder og Grupperinger, bl. a. i Divertissementerne »Landsbymøllerne i Provence« og »Den

galante Gartner«. Denne Mangel blev især følelig, da B. efter Galeottis Død 1816 overtog en Del af hans Stilling med Titlen Dansedirektør, og da han heller ikke formaaede at puste nyt Liv i Ballettens ældre Repertoire, gled den ud i en Opløsningstilstand, der først standsede, da hans Søn og bedste Elev overtog Ledelsen 1829. B. optraadte sidste Gang 17. Marts 1823 som Romeo i »Romeo og Giulietta« og afskedigedes fra 1. Juli s. A. med 1266 Rdl. i Pension og Fribolig paa Fredensborg Slot. Derude oplevede han i sit lange Otium Ballettens Renæssance under Sønnens Styre. — Maleri af ukendt (Viertel?) paa Det kgl. Teater. Malerier af P. Krafft d. Æ., C. W. Th. Christensen og L. Aumont, Miniature (Ungdomsbillede) af ukendt, alle i Familieej.

August B.: Mit Theaterliv, III, 2, 1877; III, 3, 1878. Antoine B.s Dagbøger fra 1792, udg. af Julius Clausen, 1924. Nils Personne: Svenska teatern, I, 1913. Robert Neiiendam: Mennesker bag Masker (Afh. Dansen og Døden), 1931.

Robert Neiiendam.

Bournonville, Antoine August, 1805—79, Solodanser, Balletmester og Balletkomponist. F. 21. Aug. 1805 i Kbh. (Fødsst.), d. 30. Nov. 1879 sst., begr. i Asminderød. Forældre: Solodanser Antoine B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 23. Juni 1830 i Kbh. (Slotsk.) med Helene Frederikke Håkansson, f. 22. April 1809 i Örja i Skaane, d. 24. Juli 1895 i Fredensborg, D. af ukendt Fader og Charlotte Louise H., f. Hultmann (1779—1858, tidligere gift med Kronobefalingsmand Per H. i Herslöv ved Landskrona, d. 1805).

Der fandtes ikke dansk Blod i B.s Aarer: Faderen var fransk, Moderen svensk, og de giftede sig først, da Faderen skulde være kgl. Embedsmand efter Balletmester Galeottis Død i Drengens tolvte Aar. 12. Okt. 1813 optraadte han første Gang som en af Regnar Lodbrogs Sønner i Balletten »Lagertha«; han var da allerede Elev paa Danseskolen, hvor Faderen var hans Vejleder. Flere Smaaroller fulgte, men medens Datidens Danseelever sædvanligvis voksede op i Uvidenhed, var den sceniske Uddannelse kun en Side af B.s Opdragelse: Han lærte Sprog, Fransk som en indfødt, Historie, Mytologi, Sang, Violinspil og blev fortrolig med Oehlen-schlägers Værker. Først stod hans Lyst til at blive Skuespiller, navnlig da han gjorde stor Lykke ved Foredraget af en Romance som Adonia i »Salomons Dom« (29. Okt. 1817), men en Talefejl hindrede ham, og da Faderen 1820 af Fonden ad usus publicos fik et Stipendium til en Studierejse til Paris for sig og Sønnen, blev Valget truffet. Dernede fik B. (fra 1824) sin bestemmende Uddannelse under Vejledning af Verdens førende Balletmestre

Pierre Gardel og Vestris d. Y., som var kunstneriske Descendenter af Dansens Reformator Georges Noverre. Gennem fem Aar udviklede B. sig kulturelt og koreografisk i Frankrigs Hovedstad, ved hvis Opera han efter overstaaet Eksamen blev Solodanser, indtil han 1829 opgav Udsigten til Verdensberømmelse for — efter mange Forhandlinger — at modtage en attenaarig Kontrakt som Solodanser og Dansedirektør ved Teatret i sin Fødeby, hvis Ballet i høj Grad trængte til en myndig Styrer, der tillige var en aandfuld Mand og dertil Kunstner baade som Skribent og Danser. Alle disse Evner og Egenskaber besad B. Samtidig blev han Hofdansmester med en samlet Indtægt af 2200 Rdl.

Aarene efter Galeottis Bortgang 1816 var en død Tid i Ballettens Historie. Saavel Personalet som Galeottis statuariske Form trængte stærkt til Fornyelse. Det var den, B. bragte. Med ham kom de rige Impulser, det friske Blod, Dristigheden til at vove det nye, og under ham vandt Balletten hos os Anseelse baade som en selvstændig og som en national Kunstart. Med fuld Ret kunde B. derfor ved Slutningen af sin Bane skrive: »Jeg har tilkæmpet Balletten en anstændig Plads i Kunstens Rige og gjort den til en Prydelse for den samme Scene, hvor jeg fordem har set den ringeagtet og forsømt«. Han ejede en udmærket Forstand, fortrinlige Kundskaber, haardnakket Villie og brændende Ærgerrighed. Kompositionsevnen var ham medfødt: »Enhver Fortælling«, skrev han, »fremstiller sig straks levende for min Fantasi med bestemte Fysiognomier, Kostumer og Omgivelser, og det med saa dybt et Præg, at naar jeg ti Aar efter læser samme Bog, staar det samme Billede for mig. Naturen, Menneskene og Historien ville aldrig ophøre at fremstille sig for mig under Ballettens plastiske Former«. Hans Begavelse viste sig straks i Valget af den Ungdom, der skulde blive hans Materiale, ligesom Leret er Billedhuggerens, og han forstod at udnytte Elevernes særlige Evner i sine Værker. Stridigheder med de vekslende prima ballerina'er, han opdrog, hørte til Dagens Uorden; han kunde være hensynsløs i sin Fremfærd og give sig slemme Blottelser, f. Eks. var hans Despoti Grunden til, at Balletten mistede sit største Talent Lucile Grahn, der siden vandt europæisk Berømmelse; men bag B.s iltre Sind brændte en ren Flamme for Kunsten.

Fra 1829 til 1848 forenede B. alle Funktioner i sin Person: Solodanseren, Læreren, Instruktøren, Digteren, Organisatoren, og i den sidste Egenskab dannede han hele Etaten til et Mønster-Balletkorps efter militært Forbillede. Hans Periode som fremragende Karakterdanser begyndte, da han 1. Sept. 1829 optraadte

første Gang efter sin Hjemkomst som Zephyr i sin tidligste Komposition »Gratiernes Hyldning«, og sluttede 31. Marts 1848, paa hvilken Aften han, 43 Aar gammel, dansede sidste Gang som Valdemar. Lyrisk Erotik var den Form, der klædte hans Personlighed mindst; derimod besad han Kraft, Lethed, Præcision og Brillant i en saadan Grad, at han tog Vejret fra Tilskuerne. Den ridderlige Konges Solo i »Valdemar«, Alonzos glødende Dans i »Toreadoren«, og hans kække, overmodige Slaaen Hælene sammen i »Polka militaire« — en Dans, han til Samtidens Forargelse ogsaa udførte ved Faderens Dødsleje — var Eksempler paa hans forskellige kunstneriske Udtryk, som engang fik Oehlenschläger til at udbryde: »Han taler!« Selv karakteriserede han med naiv Umidelbarhed sin Begavelse med disse Ord: »Der gives Dansere, der hver for sig besidde større Aplomb, Elevation og Piruetfærdighed, der udfører Karakterdansen med en højere Grad af Ejendommelighed, men næppe nogen, der forenede flere af Dansens Egenskaber og besad en større Mangfoldighed end netop jeg. Jeg dansede med mandigt Liv; mit Lune og min Energi have paa alle Theatre gjort det samme Indtryk. Jeg stemte Tilskuerne til Glæde, og inden de beundrede mig, maatte de holde af mig.« Han kendte sit Værd og sin Begrænsning, krævede det yderste af sig selv og forlangte, at andre skulde følge hans Eksempel.

Forskellen mellem B.s og Galeottis kompositoriske Talent kan i kort Begreb udtrykkes saaledes: Galeotti *ballettiserede* Tidens yndede Tragedier og Komedier, medens B. komponerede originale Danse og dramatiserede dem. Under Galeotti havde Massernes Gruppering fulgt Symmetriens Love, men B. opfandt et Væld af friske Nuancer, og hans Linievirkninger med de bløde Overgange var skønne og nye hos os. Hans Kunst lagde ikke an paa Sansernes eller Nervernes Purring, men paa at bringe Øjet Glæde og Hjertet Næring. Han naaede et intimt Samspil mellem Dansen og Musikken og tog de fleste af Samtidens Komponister, fra J. P. E. Hartmann over N. W. Gade til C. C. Møller, i sin Kunsts Tjeneste. Hans Værker dannede, hvor naive de end kan synes Eftertiden, et isoleret Fænomen blandt Europas Balletter, fordi de forenede fuldendt teknisk Dans med et Indhold af Karakteristik, Poesi og dramatisk Kraft. Han priste Idyllen, den uskyldige Munterhed; de rummer Udtryk for Erotik, Naturglæde, national Stolthed og varm Følelse for det Fædreland, som ikke var hans. Ledemotivet er Skønhedens Krav og det godes sædelige Ret. Han fulgte i Praksis sin »koreografiske Trosbekendelse«, hvis Hovedpunkter lød: »Munterhed er en Kraft, Berusning er en Svækkelse. Det Skønne

beholder stedse Nyhedens Friskhed, men det Forbavsende trætter i Længden. Dansen kan ved Musikkens Hjælp hæve sig til Poesi, men ogsaa ved et Overmaal af Gymnastik nedsynke til Gøgleri; det saakaldte vanskelige har utallige Adepter, hvorimod det tilsyneladende lette kun opnaas af nogle faa Udvalgte. Højdepunktet af Kunstfærdighed er at dølge Mekanismen og Anstrengelsen ved harmonisk Ro. Maner er ikke Karakter, og Affektationen er Gratiens værste Fjende.«

Men B. kendte ogsaa Aktualitetens Værdi. Han fulgte med Tiden, ikke for at logre for dens Smag, men for at virke forædlende med sine Skønhedsbilleder. Da Ingemanns Romaner vakte Menigmands Interesse for Landets Fortid, komponerede han »Valdemar« (1835); Glæden over Thorvaldsens Hjemkomst gav ham Ideen til »Festen i Albano« (1839), hvor Mesterens Statuer forekommer; hans Fantasi omformede et Par spanske Naturdanseres Optræden i Kbh. til »Toreadoren« (1840), hvori Kunstdans contra Naturdans er udnyttet paa en overlegen Maade; Faderens Erindringer om den svenske Digter, hvis Melodier Heiberg med Held havde benyttet, blev til »Bellman eller Polskdansen paa Grönalund« (1844); den engelske Verdensudstilling med Krystalpaladset satte Mærke i »Zulma« (1852); Frugten af et Besøg i Norge blev det Tidemann'ske Livsbillede »Brudéfærden i Hardanger« (1853), og senere førte Bjørnstjerne Bjørnsons populære Fortællinger ham til »Fjeldstuen« (1859); Baggrunden for »Et Folkesagn« kan søges i Thieles Udgave af Folkesagnene og i Chr. Winthers Lyrik; Korvetten »Galathea« Jordomsejling blev til »Fjernt fra Danmark« (1860), og den fransktyske Krig inspirerede ham til »Livjægerne paa Amager« (1871). Saaledes vedblev han til sin Død med nye Kompositioner at fastholde Publikums Interesse; dels benyttede han Stof fra sine talrige Udenlandsrejser, der ogsaa strakte sig til Rusland, og dels gav han Billeder fra Hedenold omformet i hans Fantasi, f. Eks. i »Valkyrien« (1861), og »Thrymskviden« (1868). Tilfældet vilde, at hans sidste Arbejde skulde blive et Hyldesttableau til Oehlenschläger, der, som han skriver, »havde aabnet hans Øjne for det romantiske«; det fremstilledes paa Folketeatret 1879 i Anledning af 100 Aars Dagen for Digterens Fødsel et Par Uger før B.s Bortgang. I alt opførte Det kgl. Teater 53 større og mindre Arbejder af B., der indtil hans 100 Aars Dag 1905 var givet i alt 3166 Gange; øverst i Opførelsestaal staar »Napoli« med 386 Gange (indtil 1932). Til denne Ballet, der paa aktuel Vis udløste 40'ernes Begejstring for Italien, knytter sig en enestaaende Affære, idet B. under Opførelsen af »Toreadoren« 14. Marts 1841, da nogle Modstandere hysede

og pøb ved hans Entré, spurgte op til Kongelogen: »Hvad befaler Deres Majestæt?« — »Bliv ved«, svarede Christian VIII., som næste Dag dikterede B. Stuearrest for hans utidige Henvendelse. Ordren blev dog snart forandret til seks Maaneders Permission, dog uden Gage, til en Italienrejse, og en moden Frugt fra dette ufrivillige Ophold var »Napoli« (1842). B.s iltre Temperament medførte i det hele taget ikke faa »Affærer«; den franske Afstamning fornægtede sig aldrig. Han svingede i Reglen mellem Begejstring og Vrede, var livfuld og impulsiv, for sjældent med Lempe, gav hellere Knubs og haarde Ord, men var ogsaa den første til at vise Taknemmelighed, naar Arbejdet lykkedes, og Eleverne evnede at gengive de karakteristiske Træk, han under Prøverne viste dem.

Undertiden brød B. med Det kgl. Teater og tog Engagement i Udlandet, men kun i korte Perioder. Skuffet over J. L. Heibergs Direktorat var han 1855–56 Balletmester ved Operaen i Wien, hvor »Napoli« gjorde Lykke, men hvor B. i øvrigt overvejende mødte Modstand; langt mere Held havde han under Gæstespil i Stockholm, hvis Opera han 1861–64 styrede som Intendant, og hvor navnlig hans Virksomhed som Instruktør paa Talescenen var af Betydning for den svenske Scenes Udvikling i Retning af Naturlighed i Spillet. Derefter tog han paa ny Ansættelse ved Det kgl. Teater dels som Ballettens Leder, dels som Instruktør for Operaen, og i den sidste Egenskab indlagde han sig Fortjeneste ved sin Evne til at arbejde med Masserne. B. kunde som ingen før ham arrangere Optog og Tableauer, hvad der især gavnede Fremstillingen af Kampen ved Stiklestad i »Olav den Hellige« og Slutningstableauet i »Iphigenia i Aulis«; ligeledes havde hans Medvirkning Betydning for Førstepførelsen hos os af »Lohengrin« og »Tannhäuser«. B. stillede i øvrigt gerne sit Arrangementstalent til Disposition ved nationale Folkefester, f. Eks. ved Troppernes Modtagelse efter Felttoget 1849 og ved Krigens Slutning 1851. Hans Patriotisme dikterede ham ogsaa i hine bevægede Dage at trække i Livjægeruniform og øve sig i March og Skydning paa Fælled.

Allerede 1848, da han tog Afsked som Danser, udsendte han første Del af sit »Theaterliv«, en kundskabsfyldt Bog, skrevet med gallisk Liv. Man kan i mange Tilfælde ikke godkende de Domme, han fælder i Værkets senere Dele, som udkom 1865 og 1877–78. Den røde Traad gennem Redegørelsen for B.s bevægede Liv er hans næsten religiøse Kærlighed til Dansekunsten og hans bestandige Iver for den Stand, som han havde hævet saavel kunstnerisk som socialt. 1869 grundlagde han Ballettens private Pensionskasse, og den da sakrosante Mester med de blide Træk i sit Rossini-

Ansigt under det hvide Haar var til sin sidste Stund altid parat til i Artikler, der endnu har en Duft af frisk Samtid, at drage en Lanse for Balletten, naar den blev angrebet i eller uden for Rigsdagen. Inderst inde troede han dog ikke, at hans Værker gennem Generationer vilde danne Grundlaget for dansk Ballet, men forudsaa deres Fjernelse fra Repertoiret. »Intet i denne Verden er uforgængeligt«, skrev han til sin Ven Frederik Høedt kort før sin Død, »og allermindst Scenens flygtige Fremtoninger«. Paa dette Punkt har Eftertiden hidtil modsagt ham. 1929 højtideligholdt Teatret 100 Aars Dagen for hans første Komposition.

1877 forlod B. Teatret. Fra sit Otium i Fredensborg fulgte han Balletten med vaagen Interesse, og sidste Gang, han besøgte Teatret, havde han den Glæde at overvære Hans Becks Debut. To Dage senere døde han af et Slagtilfælde. 1891 udgav Datteren Charlotte B. hans »Efterladte Skrifter«, og 1929 udsendte hans Dattersøn, Generalløjtnant Dr. August Tuxen »Souvenir de ton père«, en lille Bog, som B. 1846 havde skrevet til sin Datter Augusta, og som giver et nydeligt Billede af ham som Familiefader. — R. 1848. DM. 1860. F.M. 1867. — Pastel 1822 (Paris). Malerier af L. Aumont (Ungdomsbillede) i Familieeje, af Carl Bloch 1876 i Det kgl. Teater og af A. Hansen ca. 1850 i Teatermuseet. Barneportræt af N. Christensen sst. Akvarel af C. Bayer 1862 paa Fr.borg. Akvarel af Lehmann i Familieeje. Buster af Kollberg 1842 og Th. Stein (i Det kgl. Teater). Medaillon paa Gravstenen af Th. Stein. Litografier bl. a. af E. Bærentzen 1841, fra Hoffensberg 1851, af Armand B. . . i Paris 1854. Træsnit, over H. Olriks Tegning efter Fotografi 1865, 1875 og af H. P. Hansen 1879.

Edv. Brandes: Dansk Skuespilkunst, 1880. Ove Jørgensen i Politikens Kronik 21. Aug. 1905. Robert Neiiendam: En Danserinde, 1918. Samme: Omkring Teatret (Afh. om Lucile Grahn), 1919. Samme: Det kgl. Teaters Historie, I—II, 1921—22. Samme: Mennesker bag Masker (Afh. Dansen og Døden), 1931. Georg Nordensvan: Svensk teater, II, 1918. — En stor Manuskript- og Brevsamling vedr. B. ejes af Dr. Fryklund, Helsingborg. Katalog herover 1929.

Robert Neiiendam.

Bournonville, Charlotte Helene Frederikke, 1832—1911, Opera-sangerinde og Memoireforfatterinde. F. 29. Nov. 1832 i Kbh. (Slotsk.), d. 22. Marts 1911 i Fredensborg, begr. i Asminderød. Forældre: Balletmester August B. (s. d.) og Hustru. Ugift.

Opvokset i et Hjem, hvor Kunstens forskellige Arter blev holdt højt i Ære, fik C. B. allerede fra sit 15. Aar Sangundervisning hos Carl Helsted og sluttede senere sin Uddannelse hos Lamperti i Milano. Hun havde optraadt ved Koncerter hjemme og ude,

inden hun 1857 debuterede paa Stockholms Opera som Fides i »Profeten«; det følgende Aar var hun Gæst paa mindre tyske Operascener, indtil hun omsider 12. Maj 1859 optraadte første Gang paa Det kgl. Teater i Kbh. som Angela i »Den sorte Dominø«. Hendes Altstemme passede i Forbindelse med hendes Ydre til Duenna-Skikkelser som Margarethe i »Den hvide Dame« og Martha i »Faust«, men den manglede Størrelse og Fylde til Partier som Azucena i »Troubadouren«, og desuden savnede C. B. — med Faderens Ord — »en Hovedbetingelse til Popularitet, nemlig Skønhedens Sympathi«. Hun var en intelligent og kundskabsrig Sangerinde, der som Lærerinde for Christian IX.s Døtre 1864 udnævntes til kgl. Kammersangerinde, men da Operaen samtidig i Fru Josephine Zinck raadede over en langt større og mere velklingende Alt, indskrænkedes C. B.s Virksomhed til Duenna-Partierne og enkelte Vaudevilleroller, f. Eks. den svenske Clara i »De Fattiges Dyrehave«. Hun optraadte sidste Gang 11. April 1883 som Marcelline i »Barbereren i Sevilla« og afskedigedes ved Sæsonens Udgang. Christian IX. gav hende Fribolig ved Fredensborg Slot. — De Skuffelser, som C. B. led paa Teatret, opvejedes i hendes Alderdom af Glæden over nogle læseværdige Bøger, hun udgav, og hvorved hun holdt Mindet om sin Slægt i Ære. 1891 udsendte hun Faderens »Efterladte Skrifter«; 1903 kom »Erindringer fra Hjemmet og Scenen« og 1905 »August Bournonville«, et Mindeskrift om Faderen i Anledning af hans 100 Aars Dag.

Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, I, 1921; IV, 1927.

Robert Neiiendam.

Bournonville, Mariane, f. Jensen, 1767—97, Danserinde og Skuespillerinde. Døbt 20. Nov. 1767 i Mariager Kirke, d. 29. Aug. 1797 i Kbh. (Nic.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Solodanser Sebastian Samuel Lever (ca. 1737—1812) og Anne Marie Jensdatter Spentrup (1750—96, gift 1° med Øltapper Jan Jensen, ca. 1739—91, 2° 1792 med Værtshusholder Carl Frederik Rudolph). Gift 3. Dec. 1792 med Solodanser Antoine B. (s. d.).

Tolv Aar gammel kom M. B. paa Danseskolen, hvor hun undervistes af sin Fader, og 23. Sept. 1784 fik hun, vejledet af Galeotti, sin Debut i Balletten »Den straffede Vankundighed«. Hun var en letsindig og koket Soubrettetype med et smukt Ansigt og en nydelig Figur, og da hun baade besad Skælmeri og Ynde, gled hun fra Ballettens muntre Danse over i mindre Skuespilroller (f. Eks. Ryno i Prams Komædie »Frode og Fingak«), indtil hun 18. Febr. 1796 beseglede Overgangen med en vellykket Debut som Josepha i

»Armod og Højmodighed«. Foruden sit lykkelige Teaterydre ejede hun en smuk Talestemme og en naturlig Diktion, og da hun havde spillet Susanne i Beaumarchais' »Figaros Giftermaal«, fremdrog Rahbek paa en for M. B. smigrende Maade Mindet om Caroline Walter, Tidens første Fremstillende af gratiøs Munterhed. Men alle Forhaabninger brast, da M. B. pludselig døde efter en Fødsel, kun 29 Aar gammel; 19. Maj 1797 havde hun optraadt sidste Gang som Pouline i »Den snedige Brevveksling«. Hendes Ægtefælle formede i »Adresseavisen« en Dødsruner, som var en pudsigt Blanding af Naivitet og Selvfølelse. — Miniature af ukendt og Silhouet i Familieej.

Thalia, udg. af P. H. Haste, 1796. Nytaarsgave for Skuespilyndere, udg. af P. Foersom, 1805. Antoine B.s Dagbøger fra 1792, udg. af Julius Clausen, 1924.

Robert Neiiendam.

Boye, Navn paa flere danske Slægter, der vel i de fleste Tilfælde har Navnet fra det sønderjyske Fornavn B. En af disse føres tilbage til Lærredshandler i Kbh. Peder Rasmussen B. (1717—93), der tilhørte en Thurø'sk Sømandsfamilie. Han havde femten Børn, blandt hvilke nedenn. Filosof Johannes B. (1756—1830) — hvis Søn nedenn. Litterat Adolph Engelbert B. (1784—1851) var Fader til den ligeledes nedenn. Forfatter Peter Henrik B. (1816—89) — og Rektor i Trondhjem Engelbrecht B. (1754—1839), der havde to Døtre og tre Sønner. Af disse blev de to Stamfædre til den norske Slægt, medens den næstældste Søn, nedenn. Caspar Johannes B. (1791—1853), drog til Danmark. Han var Fader til nedenn. Arkæolog Vilhelm Christian B. (1837—96). — De øvrige nedenævnte synes at tilhøre forskellige Slægter.

Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: Patriciske Slægter, II, 1911, S. 41—63.

Albert Fabritius.

Boye, Adolph Engelbert, 1784—1851, Embedsmand, Litterat. F. 11. Febr. 1784 i Nakskov, d. 16. Nov. 1851 i Kbh. (Frbg.), begr. paa Frbg. Forældre: Rektor Johannes B. (s. d.) og Hustru. Gift 23. Jan. 1812 paa Frbg. med Anna Marie Holm, f. 25. Maj 1783 i Kbh. (Frels.), d. 26. Dec. 1849 sst. (Frbg.), D. af Skibskaptajn Jørgen Henriksen H. (ca. 1742—97) og Sara Aslaksdatter (f. ca. 1754).

B. blev Student 1805 fra Nakskov, tog n. A. examen philologicum, 1807 philosophicum, studerede derefter Lovkyndighed og blev 1810 Kopist i Finanskollegiet, 1813 Fuldmægtig sst., 1816 ved Finansdeputationen, fra hvilken Stilling han entledigedes 1838,

hvorefter hans Embedsvirksomhed indskrænkedes til at være Arkivar ved Finanserne og Revisor ved Fonden ad usus publicos. Fra Drengesaarene nærede B. stærk Kærlighed til Søen, hvilket paa Bakkehuset, til hvis Vennekreds han hørte, skaffede ham Tilnavnet »den nautiske«; han var tillige levende litterært interesseret og har udfoldet en stor og broget Forfattervirksomhed i Aviser, Tidsskrifter, som Udgiver og Oversætter. Størst Fortjeneste har han indlagt sig over for Holberg, til hvis ogsaa mere afsides liggende Skrifter han havde et nøje Kendskab, ligesom han gerne i mundtlig Samtale indflettede holbergske Replikker. I Molbechs Tidsskrift »Athene« offentliggjorde han 1815—17 sine »Fragmenter over Holberg«, der skaffede ham megen Anseelse, og som endnu med Udbytte kan raadspørges; 1823 udgav han »Peder Paars«, den første Udgave af dette Værk, i Forbindelse med hvilken der kan tales om Udgiverkritik (5. Opl. 1865); 1824—27 bistod han Rahbek ved Udgaven af Komedieme og fastslog, modsat hvad Tilfældet havde været tidligere, at Udgaven fra 1731 maatte lægges til Grund som den sidste, paa hvilken Holberg selv havde lagt Haand; 1832 udgav han »Fablerne« og 1832—35 i tre Bd. den meget fortjenstfulde Samling »Holbergiana. Smaaskrifter af og om Holberg«, 1843 endelig en Etbindsudgave af Komedieme, den første kommenterede, der foreligger (2. Udg. 1852). Under forskellige holbergske Pseudonymer (Peter Wegner, Hans Mikkelsen, Just Justesen) tog han Del i den Baggesen-Oehlenschläger'ske Fejde mod Baggesen og for Oehlenschläger; han gav sine Indlæg en holbergske Sprogtone, der nu føles temmelig udvendig, men dengang blev højlig beundret. Som Oversætter har han fordansket Romaner af Cooper og Walter Scott, Tegnér's »Fridtjofs Saga« (1838, 5. Opl. 1875) og »Axel« (6. Opl. 1872) samt bearbejdet forskellige Shakespeare'ske Stykker for Teatret. Blandt hans Tidsskriftafhandlinger findes flere med søkrigshistorisk Emne; megen Opmærksomhed vakte i sin Tid en Undersøgelse om Slaget 1710 i Køgebugt (Tidsskrift for Litteratur og Kritik, VII). Efter Rahbeks Død udgav han 1831 som Mindeskrift »Samling af Skrifter til Erindring om Knud Lyne Rahbek og Karen Margareta Rahbek, f. Heger« og skrev heri om Rahbeks Skrifter. Edvard Storms Digte udgav han 1832 og s. A. Johan Herman Wessels. 1822—26 var han Redaktør af »Aftenblad« og »Nyt Aftenblad« og leverede selv heri de fleste Bidrag. — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek. — Miniature i Familieej. Træsnit 1886.

Kr. Arentzen: Baggesen og Oehlenschläger, IV, 1874, S. 274—78; VII, 1877, S. 119 f., 358 f., 361 f. (P. H. Boye:) Om Karen Margrethe Rahbeks

Brevvexling og hendes Korrespondenter, 1881, S. 67—136. Oehlenschlägers Erindringer, III, 1850, S. 75—81. Fr. Schmidts Dagbøger, 1868, S. 338. J. M. Thiele: Af mit Livs Aarbøger, I, 1917, S. 161 f. Jul. Martensens Udgave af Holbergs Komedier, I, 1897, S. 241—45.

Carl S. Petersen.

Boye, Birgitte Cathrine, 1742—1824, Forfatterinde. F. 7. Marts 1742 i Gentofte, d. 17. Okt. 1824 i Kbh. (Trin.), begr. sst. Forældre: Ladefoged, senere kgl. Jagtbetjent paa Jægersborg Jens Johannissen (1711—tidligst 72) og Dorteia Henriksdatter (1712—tidligst 72). Gift 1° 23. Sept. 1763 i Gentofte med kgl. Skovrider i Vordingborg Amt Herman Michelsen Hertz, f. ca. 1735, begr. 10. Marts 1775 i Ørslev, Baarse Herred. 2° 2. Jan. 1778 i Kbh. (Frue) med Kontrollør ved Maltmøllen, senere Toldskriver og Justitsraad Hans B., f. 10. Dec. 1745 i Aarhus, d. 8. Juni 1815 i Kbh. (Trin.), Søn af Hører og Kantor, senere Sognepræst i Løsning Hans Frandsen B. (1713—60, gift 2° 1750 med Birgitte Kirstine Looft, 1711—92) og Bodil Hansdatter Terman (d. 1749).

B. B. voksede op som den ældste af syv Søskende i et kærligt og gudfrygtigt Hjem. Tretten Aar gammel blev hun forlovet med en ung kongelig Jæger og i sit 21. Aar gift med ham. Hun var en omhyggelig Husmoder og Moder til fire Børn, hvoraf den yngste, Jens Michael, endte som Biskop i Ribe. Men der var ogsaa andre Anlæg og Interesser i hende. De fik foreløbig Afløb i en grundig og udstrakt Læsning, som efterhaanden gjorde hende fortrolig med Hovedforfatterne i engelsk, fransk og tysk Litteratur. Da kaldte 1773 en Indbydelse fra de skønne Videnskabers Selskab til »enhver, der følte Kald og Lyst til at dyrke den hellige Poesi«, hende selv frem paa Forfatterbanen. Man havde ønsket at faa lavet en ny Salmebog, »hvori baade den Enfoldige efter sin Kundskabs Maade intet skulde savne, og navnlig den Oplyste finde den Aands Opløftelse, han attraaede«. Madam Hertz indsendte 20 Salmer (de fleste over David 104) til Selskabet. 18 af disse optoges i Harboes og Guldbergs Salmebog 1778 foruden en Mængde senere forfattede, i alt omtrent 125 originale og 24 oversatte. De har svaret til Tidens Smag. De har mindre for den enfoldige end for den oplyste, megen Klopstocksk Retorik, men liden Prægnans, og paafaldende ofte er de Naturbetragtninger som Udgangspunkt for en Hyldest af Guds Visdom og Vælde. Samtiden lovede hende »udødelig Agtelse i den danske Kirke«, men kun tretten af hendes Salmer er naaet ned til den nuværende Salmebog, endda kun ved Hjælp af Grundtvigs ganske væsentlige Omdigtning. — Da hendes Mands Stilling var truet og senere efter hans Død, var Guldberg hende en god Støtte. Han skaffede hende Arveprinsens

Hjælp til at faa hendes to Sønner optaget i Helsingør Skole, og han opfordrede hende til fortsat Produktion. Efter sit andet Ægte-
skab forsøgte hun sig i den dramatiske Digtning og vandt ogsaa
her Yndest. 1780 kom Hyrdestykket »Melicerte«, opført paa Fre-
densborg til Enkedronningens Fødselsdag. I denne gennemprøvede
Genre bevæger hun sig navnlig i Arierne ikke uden Gratie. Men
det heroiske Sørgepil »Gorm den Gamle« (1781, optrykt af Sel-
skabet for de skønne Videnskaber 1784) er med sin urimelige
Handling, sin affekterte Replik, sin etiske Patos og sin nationale
Smiger ganske stilløst. Bedst er nogle af Romancerne i en Storm'sk
Folkevisestil. Et heroisk Skuespil fra 1795 »Sigrud eller Regnalds
Død« med Stof fra Saxo er noget simplere og sikrere i Stilen. —
Eftertiden har ikke godkendt Samtidens Dom om B. B. Hun
synes ogsaa selv at have følt sin Begrænsning. Efter Oehlenschlä-
gers Fremtræden udgav hun intet mere. Trods ringe Originalitet
var hun utvivlsomt et ægte poetisk Gemyt, en fin og ædel Kvinde,
hvis Karakter af alle i Samtiden faar den højeste Lov. — Tvivlsom
Miniature af J. C. F. Viertel, Fr.borg. Stik af T. Kleve.

H. J. Birch: Billedgallerie for Fruentimmer, I, 1793, S. 202—24. C. J.
Brandt og L. N. Helveg: Den danske Salmedigtning, II, 1847.

Georg Christensen.

Boye, Caspar Johannes, 1791—1853, Præst og Digter. F. 27.
Dec. 1791 i Kongsberg, d. 6. Juli 1853 paa St. Tuborg ved Kbh.,
begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Rektor Engelbrecht B. (1754—
1839, gift 2° 1801 med Anna Dorothea Barth, 1772—1850) og
Dorothea Sophie Styhr (1753—98). Gift 1818 i Kbh. med Maria
Adolphine Birckner, f. 21. Juli 1796 i Korsør, d. 17. Juni 1880
paa Frbg. (Garn.), D. af Kapellan, senere Sognepræst Michael
Gottlieb B. (s. d.) og Hustru.

Knapt femten Aar gammel kom B. til Trondhjem, hvortil Fade-
ren 1806 var blevet forflyttet, men var efter endt Skolegang for
ung til at kunne indstille sig til Adgangseksamen til Universitetet;
maatte derfor yderligere tilbringe to Aar i Norge, inden han 1810
kom til Kbh. for at blive Student. Den nationale Modsætning
mellem de danske og de norske Studenter var til Tider ret skarp
i de vanskelige sidste Krigsaar inden Kielfreden; B. havde hurtigt
vakt Opsigt ved sin selvbevidste norske Optræden, og under Ind-
trykket af den forsmædelige Fredsslutning skrev han Febr. 1814
Digtet »Kæmpen Nor til sin Søster Dana«, der cirkulerede i Af-
skrifter i Norge og Danmark, og som først er blevet trykt af A.
Faye i »Norge i 1814« (S. 223—26). Her angriber han skarpt den

danske Regering, som uden at forsøge Modstand til det yderste havde afstaaet Norge til Sverige; bag Digtets oldnordiske Billedsprog à la Oehlenschläger læste Samtiden »en næsten ren Opfordring til det danske Folk om at løsrive sig fra Frederik den Sjettes Scepter og i Forening med Norge hylde Prinds Christian« (Pavels). De vilde Rygter om, at der var »udsat en Præmie for Forfatterens bevislige Paagribelse«, viste sig at være grundløse, men Digtet medvirkede sikkert til, at Nordmandsforeningen i Kbh. blev opløst s. A. B. blev imidlertid i Kbh., fik Indpas paa »Bakkehuset«, hvor hans Kændingsnavn var »den Norske«, og forlovede sig med Jonas Collins ældste Stifdatter. Han følte sig skuffet over, at Nordmændene syntes at have fundet sig til Rette i Foreningen med Sverige, og tog nu klart Parti for Danmark (Digtet »Til Danmark« 1816). Samme Foraar fik han, der havde ombyttet et paabegyndt juridisk Studium med Teologien, Embedseksamen og debuterede ligeledes 1816 med »Melpomene. Th. Körners udvalgte Skuespil, metrisk oversatte«; Digte havde han i øvrigt allerede skrevet i Skoletiden. 1818 udnævntes B. til Andenlærer ved Jonstrup Seminarium; herfra udsendte han sin Samling »Digte« (1819), skrev sine originale Arbejder for Skuepladsen og bearbejdede og oversatte talrige Teaterstykker, ligesom han leverede en Oversættelse af W. Scotts Romaner. Denne litterære Virksomhed fik dog en Ende, da han 1826 kaldtes til Sognepræst i Søllerød; han fandt sig endog foranlediget til — af Hensyn til sin Menighed paa Landet — at anmode Teaterdirektionen om, at hans Navn — ved fremtidige Opførelser af hans Værker — »maatte blive udeladt af Bekendtgørelserne baade i Aviser og paa Plakaten«. I den verdslige Digtningens Sted traadte nu i Søllerød Arbejdet paa B.s store Salmeværk »Aandelige Digte og Sange« (4 Bind, 1833—36); det fortsattes i Helsingør, hvortil han 1836 var blevet forflyttet som Sognepræst til St. Olai, med en ny Samling i to Dele (1840 og 1843); en forøget og revideret Udgave i to Bind udkom 1847—54. Hertil kom et Par Postiller og enkelte Lejlighedsdigte. 1847 udnævntes B. til Sognepræst ved Garnisonskirken i Kbh., men døde allerede seks Aar efter som et af Ofrene for den store Koleraepidemi. — Som Præst var B. beundret og afholdt af sine Menigheder; Biskop Mynster skriver fra en Helsingør-Visitats: »Kirken er altid fuld og alle Stole bortleiede«. Hans ydre Fremtræden var smuk og værdig; hans Veltalenhed blomstrende og poetisk præget — gerne indflettede han Prøver paa sine religiøse Digte i sin Prædiken — uden at forfalde til Affektation. Forkyndelsen var Udtryk for en harmonisk og almen Religiøsitet, for hvilken Naturens

Tale havde samme Værdi som Skriftens Ord, medens Kirkens Dogmer kun spillede en underordnet Rolle. En sjælden Gang kunde den norske Hidsighed bryde igennem — som tidligere over for Teaterdirektionen, saaledes nu over for Drewsen paa Strandmøllen eller (i Anledning af svigtende Højtidsoffer) over for Helsingør Bystyre. I hans gejstlige Skrifter mærkes ingen Sjælekampe bag den problemfri højkirkelige Form.

B.s Digterliv falder i en skarpt adskilt verdslig og gejstlig Part: Skuespillene og Salmerne. Hans Digtsamling fra 1819 var en svag Efterklang af det 18. Aarh.s elegiske Tankepoesi; af hans senere mindre Digte huskes kun »Kirkeklokken i Farum« (1826) og Fædrelandssangen »Der er et Land —«. Som Dramatiker derimod indtog han — om end kun forbigaaende — en vis Position i Publikums Bevidsthed. Hans Teater omfatter Sørgespillene »Brødrene i Leire« (1820), »Conradin« (1821), »Juta« (1824), »Svend Grathe« (1825), »Kong Sigurd« (1826), »Erik den Syvende« (1827), det romantiske Skuespil »William Shakespeare« (1826), Prologen til Baggensens Mindefest 1827 og tre (daarlige) Operatekster: »Elisa« (1819) og »Hugo og Adelheid« (1827) til Kuhlaus, »Floribella« (1825) til Weyses Musik. B.s Tragedier kan ikke fornægte den naturlige stærke Indflydelse fra Oehlenschläger men han søgte i øvrigt at hævde sin Selvstændighed over for den hjemlige Mester ved en stadig tættere Tilslutning til Shakespeare som Forbilledet; han synes at have været en af de første, paa hvem Foersoms Oversættelse har virket. Hans Shakespeare-Beundring manifesterer sig smukt i Skuespillet af samme Navn, hans største Teatersejr, der vel som Kunstnerdrama om Modsætningen mellem Borgerpligt og Digterkald er af »Correggio« Skole, men som søger at træffe baade Lystspil-tonen fra »De lystige Koner i Windsor« og Alferomantikken fra »Skærsommernatsdrømmen«, og hvis Titelfigur er skildret som »the gentle Shakespeare«. Og i stigende Grad mærkes bag B.s dansk-norske Tragedier de shakespeareiske Krønikespil i Forsøget paa at tegne det politiske Spil mellem Kongemagt og Rigets Stænder; shakespeareisk er de hyppige Sceneskifter, de sidste Stykkers »blandede« Stil, Skurke- og Morderscener, Indførelsen af Narren i »Erik VII.«; sidst, men ikke mindst er Diktionen det ved Stilens overdaadige Billedpragt, hvor dog »Ordet dækker, men afslører ikke Tanken« (P. L. Møller). B. forsøger at undgaa de staaende historiske Klicheer: viser Sympati for Svend Grathe og reducerer Fru Ingeborg-Historien til at være et rent politisk Paaskud for Marsk Stig; men hans Stykker lider betænkeligt under Karaktertegningens Usikkerhed og Mangelen paa virkelig drama-

tisk Nerve. Bedst er det norske Kongsemnedrama »Kong Sigurd«, hvis ægte tragiske Idé er beslægtet med Schillers »Demetrius«.

B.s Salmedigtning paaskønnedes varmt af Samtiden, men er ganske sat i Skygge af Grundtvigs omtrent samtidige »Sangværk«. I den nuværende Salmebog findes nitten Numre af B.; blandt de kendteste er »Naturen holder Pinsefest«, »Dybt hælder Aaret —«, »Bliv hos os, Mester, Dagen hælder —«. Hans Salmer er udpræget kirkelig Brugskunst; de er skrevet for at udfylde Lakuner i den foreliggende Salmeskat. Forbilledet er Kingo; B. bestræber sig for en jævn og fast Stil; Salmerne er omhyggeligt leddelte, med indbyrdes Parallelvirkning mellem Stroferne og tydelig Redegørelse for det Tankestof, Digteren arbejder med. Som i hans Prædikener mærkes ogsaa her B.s Naturlglæde og Naturfromhed, hans harmoniske Kristendom. De egentlige bibelske Salmer virker mest som smagfulde, men lidt blege Kingo-Imitationer. — Udvalgte og samlede poetiske Skrifter, I—IV, 1850—51. — Papirer og Breve i Det kgl. Bibliotek. — R. 1840. — Maleri af Constantin Hansen 1833 i Privateje. Tegning af Habbe 1850 (Fr.borg) og af N. Simonsen paa Gruppebillede (sst.). Litografier 1843, af I. W. Tegner 1853 efter ovenn. Tegning af Habbe og i Ornat efter Tegning af samme 1856.

Breve i Af Jonas Collins Papirer, 1871. Ny Portefeuille, 1843, I, Sp. 321—25. C. Pavels' Biografi og Dagbøger, 1864, S. 180. Nogle Blade af J. P. Mynsters Liv og Tid, 1875, S. 334. Olaf O. Barfod: To biografiske Skitser, 1903, S. 6—14. M. Galschiøt: Helsingør, 1921, S. 262 ff. Anna Erslev: Kong Valdemar, 1890, Indledningen. J. Faurschou i Dansk Kirke-Tidende 1917 og 1918.

H. Topsøe-Jensen.

Boye, Claudius Julius, 1823—79, Læge. F. 16. Juli 1823 i Store Magleby, Amager, d. 5. Aug. 1879 i Aarup, Fyn, begr. i Jelling. Forældre: fhv. Købmand i Rudkøbing, Gaardejer Niels Christian B. og Cathrine Sophie Lillegaard. Gift 28. Dec. 1850 i Nørup ved Vejle med Emilie Louise Secher, f. 30. Juni 1825 i Horsens, d. 18. Marts 1899 i Jelling, D. af Vicekonsul, Proprietær Rasmus S. (1775—1850) og Anneke Elisabeth Monrad (1781—1864).

Ved Forældrenes Udvandring til Amerika kom B. i Huset hos en Farbroder i Rudkøbing og dimitteredes fra Sorø 1842, var Underlæge i Felttogene 1848—50 og tog 1849 Lægeeksamen. Han praktiserede nogle Aar i Graasten, men under Indflydelse af en voksende Tvivl om Lægegerningens Nytte og Betydning sammen med en ængstelig Mistillid til sin egen Evne opgav han sin Praksis og købte 1855 Landejendommen Havhus ved Jelling for at være Landmand, hvilken Virksomhed han altid havde næret særlig

Interesse for. Hans sandhedskærlige og i høj Grad tillidvækkende Personlighed førte imidlertid ogsaa her Patienter til ham for at søge Raad, og lidt efter lidt kom han paa ny ind i en Praksis, under hvilken han begyndte at faa et lysere Syn paa Lægegerningen. Han var dog fremdeles hovedsagelig Landmand og i flere Aar Formand for Vejle Amts Landboforening; men 1867 indtraf en for hans hele Liv og Gerning afgørende Begivenhed, hvorved en ny og glimrende Bane aabnede sig for ham, idet han med Held udførte en stor Underlivsoperation (Ovariotomi), der i de otte tidligere Tilfælde var mislykkedes for Landets dygtigste Kirurger. En Gaardmandskone, der led af en Æggestoksvulst — et tilsyneladende haabløst Tilfælde —, henvendte sig til ham med indtrængende Anmodning om at blive opereret netop af ham. Efter at han længe havde vægret sig derved, fordi han aldrig havde set en saadan Operation og ikke kendte dens Teknik, kom han dog efter samvittighedsfuld Overvejelse til det Resultat, at han vilde give efter for Patientens og hendes Omgivelsers Anmodninger, idet han deri troede at se en Mission, han ikke turde undslaa sig for. De fornødne Instrumenter fik han til Laans fra Howitz, der nogle Aar i Forvejen (1863) havde indført Operationen hos os, nogle Kolleger fik han til Assistance, og i et lille Husmandshus tre km Øst for Jelling udførte han nu heldig Operationen, der — for første Gang i Danmark — førte til Patientens fuldstændige Helbredelse, et Resultat, han med sin udprægede Beskedenhed kun for en mindre Del tilskrev sin Duelighed, men som dog gengav ham fuld Tillid til sig selv. Begivenheden rygtedes hurtig, talrige lignende syge søgte til Havhus, forskellige Vanskeligheder med Hensyn til Patienternes Anbringelse og Pleje blev heldig overvundet, navnlig ved Bistand af hans udmærkede Hustru, og i Løbet af en halv Snes Aar havde han udført ca. 70 lignende Operationer, hvoraf 42 med heldigt Udfald — et for den Tid meget godt Resultat ved denne indgribende Operation, der saaledes for en stor Del ved B. fik Borgerret i den danske Lægevidenskab. Sammen dermed udfoldede han en voksende Virksomhed paa andre kirurgiske Omraader, alt med stort Held, idet hans Samvittighedsfuldhed, sikre Blik og eminente praktiske Dygtighed overvandt alle de Vanskeligheder, som knyttede sig til hans ufuldstændige kirurgiske Uddannelse. Beretninger om sin kirurgiske og operative Virken har han nedlagt i det af Howitz udgivne Tidskrift »Gynækologiske og obstetriciske Meddelelser«. Den store Anerkendelse, han nød, fik 1879 et officielt Udtryk i Æresdoktorværdigheden, som Kbh.s Universitet ved sit Jubilæum tilkendte

ham. En Hjertesygdom, han i flere Aar havde lidt under, voldte hans pludselige Død under en af de talrige Konsultationsrejser, som hans voksende Virksomhed førte med sig. — Gravmæle rejst 1880 af »syge og sunde nær og fjærn«, komponeret af Vermehren efter en Tegning fra Firenze. Medaillonen, et Basrelief af B., er modelleret af Saabye. Forarbejder hertil i Familieeje. Blyants-tegninger af Martin Kristensøn. Træsnit 1879.

Levnedsbeskrivelser af de ved Kbh.s Universitets Firehundredaarsfest promov. Doktorer, 1879, S. 92 f. Bibl. f. Læger, 6. Rk., IX, 1879, S. 637 ff. Gynækol. og obstetr. Meddel., II, 1879, S. 301—06, med Portræt. V. Meisen: Ovariotomiens Begyndelse i Danmark, 1923. Minder fra gamle Grundtvig'ske Hjem, VII, 1927, S. 30—56.

V. Meisen (Jul. Petersen).

Boye, Frederik, 1715—59, Præst. F. 13. Dec. 1715 i Kbh.(?), d. 27. April 1759 sst. Forældre: Guldsmed Christian B. og Elise Marie Stur. Gift 9. Dec. 1750 i Kbh. (Nic.) med sit Søskendebarn Anna Lucie Pahl, f. ca. 1718, begr. 24. Aug. 1770 i Kbh. (Trin.) (gift 2° 1764 med Klokker Jens Pedersen Høysgaard, s. d.), D. af Justitsraad Marcus P. (ca. 1686—1762).

B. blev Student 1736 fra Nykøbing F., cand. theol. 1741, var fra 1745 Lærer ved Vajsenhuset og blev 1750 ordineret Kateket ved Trinitatis Kirke hos Professor Langemach Leth. Baade Tilknytningen til Vajsenhuskredsen og endnu mere den kraftige Indflydelse, Stiftsprovst Henrik Gerner udøvede, gav B. det stærkt følelsesbetonede Præg, som var typisk for den Del af Pietismen, der gik op i Herrnhutismen. B. udgav 1750 »Nogle faa og med Blod besprengte Blomster, opsamlede under Jesu Kors«, en lille Andagtsbog, hvis Forbillede var de tyske »Skatkister«. Bogen blev 1759 udvidet med to Tillæg af flere »med Blod besprengte Blomster« (fra 272—363), saaledes at Bogen kunde bruges Aaret igennem; til hvert Skriftsted var der knyttet et Salmeverv. 1758 udgav B. en Oversættelse af Thomas Securius' »Aandelige Myrrhe-Busk«, syv Fastebetragtninger over Kristi Lidelse. Den stærke Koncentration om »Oprejsning i Jesu Blod og Død« er ægte herrnhutisk. — Stik af Baurenfeind efter Maleri af A. Brünnicke.

L. N. Helveg: Den danske Kirkes Hist. efter Reformationen, 2. Udg., II, 1883, S. 151. Kirkehist. Saml., 5. Rk., V, 1909—11, S. 129 ff., 406—09.

Michael Neiiendam.

Boye, Johannes, 1756—1830, Filosof. F. 19. Dec. 1756 i Kbh. (Nic.), d. 1. Febr. 1830 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Lærredshandler, tidligere Sømand Peder Rasmussen B. (1717—93) og

Maren Nielsdatter Kiær (1723—1810). Gift 3. Maj 1783 i Kbh. (Frue) med Marie Reersløv, døbt 1. Febr. 1749 i Kbh. (Petri), d. 17. Marts 1817 paa Frbg., D. af kgl. Ride-Skolar Jens Christensen R. (ca. 1720—55) og Johanne Sophie Florentina.

1772 dimitteredes B. (privat) til Universitetet, hvor han særlig studerede Filologi og Filosofi. Som Student udgav han en Oversættelse af »Hamlet« (1777), den første Shakespeare-Oversættelse paa Dansk, og en Oversættelse af de første 70 Kapitler af Herodots 1. Bog (1780). Studierne afsluttedes 1781 med den filologiske Magistergrad (uden Diplom) for Afhandlingen »Publicae in scholis institutionis commoda«. Abraham Kall, der havde faaet Interesse for B., anbefalede ham til Guldberg, og 1783 blev han Rektor ved Nakskov lærde Skole, hvis slette Forfatning han søgte at raade Bod paa. Over for Tidens Latinskoleundervisning, der syntes ham for gejstligt præget, stillede han sig meget kritisk: Undervisningstiden var for lang, Læsningen af de græske og latinske Forfattere, som Eleverne vilde have mere Glæde og Udbytte af at lære at kende i gode Oversættelser, burde indskrænkes til Fordel for Matematik, Naturfag, levende Sprog, Handelsvidenskab og Tegning, og Undervisningen overtages af Faglærere. I Stedet for Hukommelsen burde Dømmekraften opøves, saa de unge blev i Stand til »selv at indsee, udlede og opspore Kundskaber«. Karakteristisk for B.s Undervisningsprincipper er ogsaa Oprettelsen af et Skolebibliotek og Afskaffelsen af legemlige Straffe. Sine Skoletanker offentliggjorde han i »Minerva«: »Om Skolevæsenet« (1791), »Om Religion og Oplysning i Staten« (s. A.), »Opdragelse og Underviisning i Overeensstemmelse med Natur og Politik« (1795, paa Svensk s. A.). Det var dog ikke som pædagogisk Skribent, B. skabte sig et Navn i Samtiden, men som Forfatter af det filosofiske Værk »Statens Ven«, I—III (1792—1814), hvis I. Del vakte megen Opmærksomhed og blev honoreret af Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabers Forfremmelse med 100 Rdl. 1796 udsendtes I. Del i andet Oplag forøget med et Afsnit om »Kants Philosophie«. 1797 udkom II. Del. I det følgende Aar udgav han et »Anhang« til »Statens Ven«: »Om Kritikphilosophie og sund Sands«. 1806 blev han forflyttet til Fredericia, hvor han virkede som Rektor til 1811, da han paa Grund af Tunghørighed søgte sin Afsked. I Fredericia udgav han bl. a. et Skrift »Om Krigen med England« (1809). Resten af sit Liv tilbragte B. i Hovedstaden, væsentlig optaget af litterære Arbejder, bl. a. »Om Industri« etc. (1812), »Statens Ven«, III (1814), »Om Historieskrivning« (1815), »Om Levnetsmidler og Dyrtid« (s. A.; 2. Opl. 1816 under Titlen »Om Penge, Levnets-

midler og Dyrtid), »Lovtale over den Danske Helt Daniel Ranzau« etc. (1819), »Bibelen og Homer« (1821), »Musikens og Sangens Bidrag til Menneskets Forædling« (1824), »America« etc. (1829). 1812 indgav B. forgæves en Ansøgning til Kongen om Oprettelse af et Professorat i Statsøkonomi i Sorø og om Ansættelse i dette Embede. 1815 udnævntes han til Patron for Frbg. Sogns Skoledistrikt. — B. er som Filosof udpræget Empirist: Erfaringen er den eneste Kilde til menneskelig Viden. Da Erfaringen kun giver os en relativ sikker Erkendelse, naar vi aldrig til absolut gyldige Sandheder, end ikke i Matematikken. »Al menneskelig Videnskab er Hypotese«. Mod Kants Filosofi, som B. betragtede som en Hindring for Udviklingen af en Erfaringsfilosofi, rettede han et voldsomt Angreb, der blev tilbagevist bl. a. af Chr. Horne-mann og A. S. Ørsted. B.s Kritik vidner ikke om nogen dybere Indsigt i Kants Filosofi, om end flere af hans Indvendinger imod den Kant'ske Morallære endnu er af Interesse. Som Moralfilosof tager B. sit Udgangspunkt i Menneskets Trang til lystbetonede Tilstande og i den Erfaring, der er gjort under Menneskeslægtens Udvikling fra Dyrestadiet (»den Tid, da Mennesket endnu gik paa fire«) til den højeste Form for menneskelig Eksistens: at de Lystfølelser, der er knyttet til »mental Kultur«, er de varigste. Blandt disse Følelser er ogsaa de, der karakteriserer det moralske Menneske: Glæde ved at hævde sig som Fornuftvæsen og Glæde ved at hjælpe andre til større Livsmuligheder. Ved øget Indsigt i Naturen og Menneskelivet begunstiges den moralske Udvikling; men kun hvor Oplysning og Opdragelse gaar Haand i Haand, naar Mennesket den »Forstandens og Hiertets Kultur«, der er al menneskelig Udviklings Maal. Ud fra Hensynet til Samfundets Tarv maa der stilles den Fordring til Staten, at den drager Omsorg for, at de enkeltes Frihed ikke indskrænkes, uden hvor Hensynet til andre gør det nødvendigt. — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek. — Titulær Professor 1802. — Buste af F. C. Krohn 1830.

A. E. Boye i Dansk Litteratur-Tid., 1833, S. 593—99, 604—16. P. Rhode: Samlinger til de danske Øers Laalands og Falsters Historie, ved J. J. F. Friis, I, 1859, S. 120. F. E. Hundrup: Lærerstanden ved de lærde Skoler i Naks-kov, Nysted og Rønne, 1866, S. 11. Kirkehist. Saml., 3. Rk., II, 1877—80, S. 58. Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: Patr. Slægter, II, 1911, S. 58. F. Rønning: Rationalismens Tidsalder, II, 1890, S. 84 f.; III, 1, 1896, S. 328 f., 360 f.; III, 2, 1899, S. 116—32, 175, 221. Chr. Bruun: Peter Frederik Suhm, 1898, S. 429 og 14*. Vilh. Andersen: Tider og Typer. Erasmus, II, 1909, S. 302—15. H. Høffding: Danske Filosofer, 1909, S. 33 ff., 81. Anathon Aall: Filosofien i Norden, 1919, S. 92, 95, 99, 166. K. F. Plesner: Jens Schelderup Sneedorff, 1930, S. 140. Troels G. Jørgensen: Anders Sandøe Ørsted. Hans Liv og Arbejde, 1933, S. 25.

S. V. Rasmussen.

Boye, Peter Henrik, 1816—89, Embedsmand, Litterat. F. 19. Okt. 1816 i Kbh. (Frbg.), d. 7. Marts 1889 i Kbh. (Frbg.), begr. paa Frbg. Forældre: Litteraten A. E. B. (s. d.) og Hustru. Gift 8. Okt. 1853 i Asminderød med Henriette Louise Boye, f. 16. Sept. 1822 i Drammen, d. 9. Marts 1901 i Kbh., D. af Overlærer, senere Rektor og Toldkasserer Matthias Andreas B. (1796—1872) og Johanne (Hanne) Margrethe Jacobe Birckner (1797—1881).

B. blev Student 1837, privat dimitteret, cand. phil. 1838, cand. jur. 1844 og ansattes 1847 som Kopist ved Revisionen under Danske Kancelli, 1852 Fuldmægtig og 1854—69 Kontorchef, hvorefter han blev Revisor ved Overformynderiet. Han gik sin Fader til Haande paa hans ældre Dage ved forskellige litterære Arbejder (Holbergs Komedier, Vedels Saxo), offentliggjorde selv 1854 i »Historisk Tidsskrift« en Afhandling om Nakskovs Historie i Begyndelsen af det 17. Aarh. med Bidrag til Byens Præstehistorie og skrev senere litterære Artikler i forskellige Blade. 1881 udgav han anonymt som særlig Bog »Om Karen Margrethe Rahbeks Brevvexling og hendes Korrespondenter« paa Grundlag af de Rahbek'ske Papirer, som han havde faaet i Arv efter sin Fader (nu i Det kgl. Bibliotek).

Carl S. Petersen.

Boye, Vilhelm Christian, 1837—96, Arkæolog. F. 28. Juni 1837 i Helsingør, d. 22. Sept. 1896 i Kbh., begr. i Søllerød. Forældre: Præsten og Forfatteren C. J. B. (s. d.) og Hustru. Gift 15. Nov. 1879 i Kbh. (Holmens) med Mimi Drachmann, f. 4. Maj 1849 i Kbh. (Holmens), D. af Lægen, Professor A. G. D. (s. d.) og 1. Hustru.

B. blev Student 1855 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, cand. phil. 1856. Hans tidligt vakte, levende Interesse for nordisk Arkæologi bragte ham hurtigt i Forbindelse med Museet for nordiske Oldsager og C. J. Thomsen. Efter allerede 1858 at have offentliggjort et Par mindre Afhandlinger fik han af denne overdraget Udgivelsen af »Oplysende Fortegnelse over de Gjenstande i det Kongelige Museum for nordiske Oldsager, der ere forarbejdede af eller prydede med ædle Metaller« (1859). I de følgende Aar virkede han ved Museet uden dog at have nogen fast Ansættelse, var Medhjælper ved de af Thomsen organiserede Forevisninger og deltog i eller ledede Udgravninger. 1864 meldte han sig begejstret som Frivillig og deltog i Kampene ved Dybbøl og paa Als. Ved hans Velynder Thomsens Død (1865), da Worsaae blev Museets Leder, opnaaede B. ingen Stilling ved dette. Han maatte nu søge sit Udkomme ved forskellig, overvejende journalistisk Virk-

somhed, var en Tid lang (fra 1869) Redaktionssekretær ved »Dannevirke« i Haderslev, fra 1878 Medarbejder ved »Nationaltidende«, hvis »Arkæologisk og ethnografisk Tidende« han redigerede. 1880 blev han Bibliotekar i Athenæum. Endelig efter Worsaaes Død (1885) knyttedes han igen som Assistent til Museet for nordiske Oldsager og blev ved dettes Nyordning 1892 Arkivar og 1. Assistent ved Nationalmuseets 2. Afdeling. B.s videnskabelige Produktion, der næsten udelukkende omhandler Danmarks Forhistorie, blev, delvis vel som Følge af den lange Afbrydelse i hans Museumsvirksomhed, hverken omfattende eller særlig betydende. I Aarenes Løb har han, især i Oldskriftselskabets Tidsskrifter, publiceret en Række mindre Udgravningsberetninger og Fundbeskrivelser. Hans Hovedværk, »Fund af Egekister fra Bronzealderen i Danmark«, udkom 1896, kort før hans Død.

W. Mollerup i Ill. Tid. 11. Okt. 1896. Samme: Nationalmuseets 2. Afdeling, 1908. Personalhist. Saml., I, 1900—07, S. 471. Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: Patriciske Slægter, II, 1911, S. 52.

K. Friis Johansen.

Boye Junge, Johan Peter, se Junge.

Boysen (Boye), Mads, se Boetius, Matthias.

Boysen, Nicolaus Theodor, 1797—1885, Præst. F. 2. Febr. 1797 i Witzworth, Ejdersted, d. 2. Febr. 1885 i Stettin, begr. sst. Forældre: Pastor, senere Provst Jasper B. (1765—1818) og Benedicta Johannsen. Gift 29. Aug. 1823 paa Georgenthal ved Rendsborg med Emilie Hagemann, f. 20. Juni 1803 sst., d. 2. Febr. 1858 i Stettin, D. af Godsejer, Advokat Friedrich (Fritz) August H. (1773—1816) og Ursula Friederike Ernestine Bluhme (1774—1839).

B. gik i Slesvig Domscole 1806—13, studerede Teologi i Kiel 1813—14, i Göttingen 1814—16, atter i Kiel 1816—17 og tog 1820 teologisk Eksamen paa Gottorp. Han blev Præst, først i Holsten (St. Michaelis-Donn 1823, Sehestedt 1825), dernæst Hovedpræst ved Slesvig Domkirke og Provst for Gottorp Provsti 1831, hvilket Embede Faderen før havde haft. Fra 1834 var han Medlem af det gottorpske Overkonsistorium, i nogle Aar gejstligt Medlem af den slesvigske Stænderforsamling. Medens Faderen havde været Rationalist, indtog B. et mere positivt Standpunkt og regnedes for en dygtig, teologisk interesseret Præst. Da han 1838 stemte for Indførelsen af dansk Retssprog i Nordslesvig, haanedes han af Herredsfoged Steffens i Nordborg i et Brev til Hertugen af Augu-

stenborg som »der Volkstümler«. Men da den slesvigholstenske Rejsning begyndte 1848, sluttede B. som de allerfleste Præster sig til den. I Aug. 1850 blev han afskediget og var 1851—85 Præst ved St. Jacobs Kirke i Stettin. — R. 1839, men sendte 1848 Ordenen tilbage. — Maleri i St. Jacobs K. i Stettin.

C. F. Wegener: Om Hertugen af Augustenborgs Forhold til det holstenske Oprør, 1849, S. 24, 121. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Kirchen- und Schulblatt, 1885, Nr. 7. Th. Hauch-Fausbøll: Den Hagemann'ske Slægtebog, 1905, S. 36 f., 56.

H. F. Rørdam (*Valdemar Ammundsen**).

Boysen Jensen, Peter, f. 1883, Plantefysiolog. F. 18. Jan. 1883 i Hjerting, Frøs Herred. Forældre: Gaardejer Nis Poulsen Jensen (1852—94) og Maren Knudsen Lund (1848—1915). Gift 18. Nov. 1911 i Kbh. (Blaag.) med Olga Maria Vogt, f. 8. Sept. 1887 i Møgeltønder, d. 7. Juli 1931 i Kbh., D. af Godsinspektør paa Schackenborg Falle V. (1843—1902) og Margrethe Ibine Ellung (f. 1851).

B. blev Student 1902 fra Ribe og studerede Naturhistorie ved Kbh.s Universitet med Plantefysiologi som Speciale, i hvilket Fag han tog Magisterkonferens 1908. Aaret før var han blevet Assistent ved Universitetets plantefysiologiske Laboratorium under W. Johannsen, hvilken Stilling han beklædte til 1927, da han ved Johannsens Afgang udnævntes til Professor i Plantefysiologi; allerede forinden (fra 1922) havde han ledet Undervisningen i dette Fag. 1920—30 var han desuden Lærer i Botanik ved Statens Lærerskole. — B. har udgivet en lang Række plantefysiologiske Afhandlinger. Efter et Studieophold i Tyskland og Schweiz 1909 disputerede han for Doktorgraden 1910 med et Arbejde om »Sukkersønderdelingen under Respirationsprocessen hos højere Planter« (trykt i Bot. Tidsskrift, XXXI), et Emne, han behandler i flere senere Afhandlinger. Hans Studier over Lysets Purring hos Græskimplanter har givet interessante og vigtige Resultater ligesom hans »Studier over Havbundens organiske Stoffer« (Beretn. Biol. Station, XXII, 1914). B. har endvidere studeret forskellige Gæringsprocesser og i de senere Aar særlig arbejdet med at maale Stofproduktionen hos Planterne, specielt hos vore Skovtræer, over hvis Kulsyreassimilation under forskellige Lysforhold han har anstillet langvarige Forsøg ude i Skoven. Resultaterne af disse Studier har han samlet i Bogen »Die Stoffproduktion der Pflanzen« (1932). B. blev 1929 Medlem af Videnskabernes Selskab.

Carl Christensen: Den danske botaniske Litteratur 1880—1911, 1913, S. 247 med flere Tillæg i Bot. Tidsskr.

Carl Christensen.

de Boysset, Laurence, ca. 1633—1728, Officer. D. 3. Febr. 1728 paa Basnæs, begr. i Tjæreby K. Gift 6. Jan. 1691 med Margrethe Elisabeth Stuart, f. 1653(?), d. 31. Juli 1723.

B., der var født i Frankrig, blev Aug. 1683 Kaptajn réformé (overkomplet) i dansk Tjeneste, Major 1685, Oberstløjtnant 1690, kar. Oberst 1697. Under den kortvarige Krigsperiode paa Sjælland 1700 afslog han 22. Juli med et lille kombineret Korps ved Gyldenlund et Landgangsforsøg fra de fjendtlige Flaader. S. A. indgik han i det til Sachsen, senere til kejserlig Tjeneste i Italien afgivne Hjelpekorps og deltog 1702 i Kampene omkring Mantova, men efter Reduktionen 1703 vendte han tilbage til Danmark, hvor han s. A. blev virkelig Oberst. 1706—13 deltog han — fra 1706 som Brigadér, fra 1709 som Generalmajor — i Korpset i engelsk-hollandsk Tjeneste i Brabant m. m. i en Række af de kendte Slag og Belejringer, hvorefter han førte en Del af Korpset tilbage til Danmark. Derpaa deltog han i den danske Hærs Kampe i Nordtyskland, navnlig Belejringen og Indtagelsen af Stralsund, Erobringen af Rügen, og blev 1715 Generalløjtnant. Efter Afslutningen af den store nordiske Krig blev han (26. Aug. 1720) »for at skaane vor Kasse«, afskediget i Naade og med megen Ros, men noget mindre i Pension end ellers almindeligt. — B., der var blevet en formuende Mand, købte 1714 Basnæs og var Medlem af Direktionen for det Vestindiske og Guineiske Kompagni. En langvarig Retssag mellem B. og Gehejmeraadinde Walter, Enke efter General Chr. Fr. Chr. Bielke (s. d.) endte omsider 1720 med en Krigsretsdom, hvorefter B. skulde tilsvare Kongen over 20 000 Gylden Munderingspenge fra Italien-Korpset, og Summen skulde øjeblikkelig indbetales. — Hv. R. 1717. — Maleri paa Hørbygaard.

Rockstroh.

Braae, Karen, f. 1882, Redaktør, Kommunalpolitiker. F. 18. Febr. 1882 i Hasseris. Forældre: Forpagter, senere Proprietær Martin Tygstrup (1850—1915) og Otilie Mariane Lundbye (1855—1926). Gift 3. Juni 1911 i Aalborg (Frue) med Tandlæge Niels B., f. 9. Sept. 1882 i Næstved, Søn af Papirhandler Hans Frederik B. (1850—1924) og Augusta Margrethe Jørgensen (f. 1862).

Efter at have taget Faglærerindeeksamen i Engelsk og Skolekøkkengerning 1910 var Fru B. 1910—15 Lærerinde ved de kommunale Fortsættelseskursus i Kbh. 1917 blev hun Næstformand i den nystiftede Kbh.s Husmoderforenings Bestyrelse, og virksom og initiativrig som hun var, fik hun i Tilknytning til denne Forening oprettet en Forsøgsstation til Undersøgelse af og Kontrol med

Husholdningsvarer. Tiden var dog endnu ikke moden til at bære en saadan Institution, og den blev atter nedlagt. — Efter at de danske Husmoderforeninger var stiftet 1920, blev Fru B. 1922 Formand for denne Sammenslutnings Kbh.skreds, indtil hun 1924 fratraadte. 1929 blev hun paa ny Formand for denne Kreds, der kort efter traadte ud af Husmoderforeningernes Sammenslutning og nu arbejder selvstændigt under Navnet Kbh.s Husmoderforening, der under hendes Redaktion udgiver et selvstændigt Blad. — Som tilhørende det radikale Venstre, for hvis Kbh.s-Kreds hun siden 1930 er Næstformand, har hun siden 1918 været opstillet som Partiets Kandidat ved Folketingsvalgene. 1925 blev hun Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation, var 1930—33 sit Partis Næstformand i denne Forsamling og er fra 1933 dets Formand og Ordfører. Fru B. har endvidere gennem en lang Aarrække været Medlem af Repræsentantskabet for Landsforeningen Dansk Arbejde og blev 1932 valgt som tilforordnet Medlem af Bestyrelsen, 1933 som ordinært. Siden 1930 er hun Redaktør af »Politiken«s Husholdningsrubrik. 1933 blev hun Leder af Sekretariatet for det af Indenrigsministeriet nedsatte Husholdningsudvalg. — Fru B. har paa flere Rejser i Udlandet studeret saavel kommunale Forhold som Husholdningsspørgsmaal og har gennem Foredrag og Avisartikler taget virksom Del i Arbejdet for Husholdningsoplysning. Hun har udgivet nogle Kogebøger, bl. a. »Diætetisk Kogebog« (1918) i Forening med Helga Zahle og Dr. V. Scheel.

Karen Hessel.

Braag, Laurentius Christian, 1827—1904, Søofficer. F. 30. April 1827 i Kbh. (Holmens), d. 2. April 1904 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Kaptajnløjtnant, senere Kommandørkaptajn Robert B. (1788—1842) og Anna Kirstine Børresen (1793—1843). Gift 11. Maj 1858 i Kbh. (Holmens) med Constantia Lorentzen, f. 27. Juli 1834 i Altona, d. 26. Okt. 1929 i Kbh., D. af Ekvipageforvalter, Søkrigskommissær Jacob L. (1797—1856) og Henriette Georgette Frederikke Schrøder (1802—75).

B. blev Kadet 1836, Sekondløjtnant med Gerners Medaille 1847, Kaptajn 1868, Kommandør 1876 og Kontreadmiral 1885. I Krigen 1848—50 gjorde han 1848 Tjeneste i Korvetten »Najaden«, 1849 i Briggerne »St. Croix« og »Ørnen« og 1850 i Lineskibet »Skjold«, Fregatten »Dronning Marie« og endelig ved Marinekorpset i Sønderjylland. 1855—56 var han Kommandant paa Christiansø og 1858—60 Næstkommanderende ved Krydstoldvæsenet i østlige Distrikt. 1864 var han Chef for Kanonbaaden »Krieger« med den

Opgave at forhindre en Overgang til Femern i det ca. seks km lange Sund. Det var en vanskelig Opgave, der her blev stillet ham, særlig da Stemningen paa Øen var udpræget tyskvenlig, og der ikke var nogen Garnison. Paa Amtmandens og B.s indtrængende Anmodning sendtes der en Deling Infanteri paa 100 Mand til Øen og yderligere endnu to Kanonbaade. Natten mellem 14. og 15. Marts lykkedes det Tyskerne i stormende og usigtbart Vejr at overføre seks Kompagnier Soldater, uden at dette, trods forstærket Udkig, blev observeret af de danske Kanonbaade, og den danske Garnison blev overmandet og fanget. B. fik derefter Station i Lille Bælt, men fik ingen senere Lejlighed til Sammenstød med Fjenden. 1871 var han Chef for Panserbatteriet »Gorm« paa Prøvetogt, 1872 for »Lindormen« i Eskadre, 1875—76 for Korvetten »Dagmar« til Middelhavet, 1877 for Panserskibet »Odin« og 1879 for »Helgoland« paa dette Skibs første Togt, 1881 for Fregatten »Jylland« og 1882, 1883 og 1884 for Panserskibet »Tordenskiold«. 1886 overtog han Stillingen som Chef for Orlogsværftet, hvor han blev, til han 1892 afskedigedes paa Grund af Alder. 1890 var han Chef for Eskadren. B. var en dygtig og kundskabsrig Søofficer og en human og kultiveret Mand, der vandt almindelig Agtelse. — R. 1864. DM. 1877. K.² 1884. K.¹ 1887.

O. Lütken: Søkrigsbegivenhederne i 1864, 1896, S. 88—99. Tidsskr. for Søvæsen, 1905, S. 32.

Th. Topsøe-Jensen.

Brabrand, Frederik, 1714—99, Landsdommer, Landboreformven. F. 17. Jan. 1714 i Slagelse(?), d. 20. Jan. 1799, begr. i Hvalsø K. Forældre: Kæmner Rasmus Nielsen B. (gift 2° 1724 med Rebecca Margrethe Flüge) og Sidsel Jensdatter (d. tidligst 1721). Gift 25. Sept. 1744(?) med Charlotte Sophie Qvandrup, f. 1725, d. 4. April 1752 paa Sonnerupgaard, Hvalsø Sogn, D. af Økonom paa Herlufsholm Mads (Niels) Q. (d. ca. 1762) og Karen (Anna?) Clausdatter Bang (1702—73).

B. var først Forvalter paa forskellige Godser, købte 1748 Hovedgaarden Sonnerupgaard i Hvalsø Sogn, udnævntes 1749 til Vice-landsdommer, 1764 til virkelig Landsdommer. Han skrev 1760 i »Økonomisk Magazin«, som en af de første Talsmænd for Landboreformerne, om Forbedring af den sjællandske Bondes Vilkaar og anbefalede i dette Indlæg, der vidner om varm Sympati for Bondestanden, en Begrænsning og Regulering af Hoveriet; da han kort før Stavnsbaandsløsningen (i en Betænkning over O. L. Bangs Afhandling om Bondestanden 1787) atter skrev om Hoveriet, var

det ud fra den principielle Opfattelse, at en »Bestemmelse« ikke behøvedes, naar Bonden kom til at staa som fri Kontrahent over for Godsejeren. I Haandskrift har B. efterladt en Fortegnelse over Hovedgaard og Fideikommisgodser paa Sjælland, Møen og Samsø med Angivelse af deres Prioritetsgæld (Det kgl. Bibliotek). — Justitsraad 1761. Etatsraad 1768. Konferensraad 1777.

Hans Jensen.

Brachrogge, Hans, d. tidligst 1638, Sanger ved Christian IV.s Hof, kom allerede som Dreng ind i Kantoret, hvor han efter et Ophold i Italien 1602—04 blev sat i Lære hos daværende Hoforganist Melchior Borchgrevink og efter Læretidens Udløb 1611 fik Bestalling som Musikant (Sanger). N. A. sendte Kongen ham tillige med tre andre Musikere til London, uden Tvivl for at de skulde drage Fordel af det høje Trin, hvorpaa Tonekunsten der befandt sig siden Dronning Elisabeths Tid. Opholdet i England varede tre Aar. Efter sin Hjemkomst udgav H. B. »Madrigaletti a 3 voci. Libro primo. Novamente composti etc.« (1619); den paa-tænkte Fortsættelse ses ikke at være udkommet. S. A. drog han til Venezia for at studere. 1621 benaadedes han med et Vikarie i Roskilde. H. B. vedbliver at anføres i Hofregnskaberne blandt Kapellets Sangere indtil 1638.

Angul Hammerich: Musiken ved Christian IV.s Hof, 1892

V. C. Ravn (Erik Abrahamsen).*

van Bracht, Christian, ca. 1637—tidligst 1717, Hoflakerer. F. i Eyckensoort(?) i Holland. Gift 9. Dec. 1661 i Amsterdam med Lysbeth Adriaens, f. ca. 1638 i Amsterdam(?), begr. 29. Maj 1679 i Kbh. (Holmens K.), D. af Grietie Adriaens, der formentlig var Enke; Faderens Navn kendes ikke.

C. v. B. boede ved sit Bryllup i Oude Tichelstraat i Amsterdam, men synes inden længe at være draget til Danmark. I hvert Fald 1670 havde han Forbindelse med det danske Hof, idet han Jan. 1671 fik et Aars Løn betalt af Kongens Kasse med 500 Rdl.; siden fik han lige til 1706 sin Løn af denne, snart 300, snart 400 Rdl.; tillige modtog han Betaling for Materialier (ca. 200 Rdl.) for enkelte Arbejder, og i hvert Fald 1693 havde han fri Bolig i et af Kongens Huse i Frederiksholms-Kvarteret; Skattefrihed og frit Brændved nævnes ogsaa. Ved Udbetalinger kunde han repræsentere fraværende Kolleger (f. Eks. Gelton), og han anvendtes en Overgang af Christian V. som Maleriindkøber. C. v. B. eller, som han kaldtes, »Christian Laxeerer«, udførte to forskellige Arter af

Arbejde; dels marmorerede og lakerede han, bistaaet af sine Sønner, en Del nyindrettede Rum i de kongelige Slotte, Audienshus og Galleri paa Fr.borg 1684—86, Riddersalen paa Rosenborg 1706, Frbg. Slotskirke 1711, dels udførte han en Del store Prydkrukker i Lak, ofte med fremspringende skulpturel Dekoration (signerede Stykker paa Rosenborg), endelig en Mængde smaa fingerfærdige Kunststykker som Miniatur-Rytterstatuetter af Kongen paa en Søjle (Rosenborg), Jagtbilleder i Papmaché. Han blev bistaaet af sine Sønner, *Christoffer* (omtales 1706) og *Johan* (begr. 8. Juli 1710 i Kbh.). 1691—97 gav Kongen ham et Tilskud paa 200 Rdl. til en Søns Uddannelse i Rom, hvilken af dem er ukendt. Johan hentede 1703 Materialer i Holland og nævnes i de sidste Aar udtrykkeligt som Faderens Medhjælper. — Maleri af C. v. B. i Fr.borgs Eje.

Oud Holland, III, 1885, S. 69. Emil Marquard: Kgl. Kammerregnskaber, 1918, S. 525.

O. Andrup.

van Bracht, Frederik Christian, ca. 1720—59, Hofforgylder og -lakerer. F. ca. 1720 i Kbh., begr. 2. Okt. 1759 sst. (Petri). Forældre: Hoflakerer Carsten Tønder (ca. 1687—1761) og Elisabeth v. B. (ca. 1696—ca. 1736). Gift 19. Aug. 1744 i Kbh. (Petri) med Dorothea Elisabeth Leitloff, f. ca. 1728 i Kbh., d. 24. Aug. 1782 sst. (Petri), D. af Gartner ved det kgl. Palæ Johan Georg L. (ca. 1685—1766) og Salome Tronier.

F. C. v. B. tog Navn efter sin Morfader, der var Hoflakerer og Søn af ovenn. Christian v. B., ligesom han ogsaa antog hans Haandtering. Han ejede Hus paa Hjørnet af Stormgade og Vestervold, formentlig paa den Grund, som Christian V. før 1687 havde tilskødet hans Morfader. 1745 og 1746 fik han af Partikulærkassen Betaling for Billeder af Frbg. og Fr.borg Slotte og for Blomsterbilleder i Akvarel. — Maleri af Joh. Hörner (Fr.borg).

Personalh. Tidsskr., 9. Rk., I, 1929, S. 240.

O. Andrup.

Brade, William (Willum), d. 1647(?), Musiker. F. i England, antagelig d. 1647 i Frankfurt.

W. B. hørte til de mere fremragende Medlemmer af Christian IV.s Hofkapel. Han var ansat som Instrumentist 1594—96 og 1599—1606, sidste Gang med en forholdsvis høj Løn. Senere træffes han som Kapelmester paa Gottorp (1606—08) og i Hamburg (1608—10 og 1613—15). Paa et 1609 udkommet Bind Paduaner, Galliarder, Canzoner, Allemander og Couranter kalder han sig fyrstelig holstensk, saavel som Staden Hamburgs Violist og

Musikus. I Febr. 1619 udnævntes han til kurfyrstelig brandenburgsk Kapelmester i Berlin; men han beholdt ikke længe denne Post, og i Aug. 1620 fik han da for tredje Gang Ansættelse som Instrumentist ved Hofmusikken i Kbh., medens samtidig hans Søn *Christian B.* blev optaget i Kapellet som Lutenist. De afskedigedes begge Mikkelsdag 1622 tillige med flere andre af Kongens Musikere. Af W. B.s temmelig talrige trykte Kompositioner udkom de første 1607; i Aarene 1609—21 udgav han foruden det ovenfor nævnte Værk flere lignende Samlinger, især bestaaende af alle Slags dengang brugelige Danse for fem à seks Instrumenter. Hvad der gør dem særlig interessante, er, at de indeholder engelske Melodier, hvoraf nogle omtales hos Shakespeare.

J. Moller: Cimbr. lit., II, 1744, S. 103. Angul Hammerich: Musikken ved Christian IV.s Hof, 1892. S. A. E. Hagen i Hist. Tidsskr., 6. Rk., IV, 1892—94, S. 428 f.

V. C. Ravn (*Erik Abrahamsen**).

Bratt, Frederik Ludvig, 1747—1829, Kobberstikker. F. 16. Juni 1747 i Kbh. (Petri), d. 15. Jan. 1829 i Førslev, begr. sst. Forældre: Snedker Johan Just B. (ca. 1707—71) og Inger Mathiasdatter Hiort (ca. 1716—76). Gift 13. Nov. 1779 i Kbh. (Trin.) med Marie Louise Mayes, f. 17. Juni 1745 i Kbh. (Nic.), begr. 16. Dec. 1786 sst. (Trin.), D. af Baandfabrikant Georg M. (ca. 1712—tidligst 87, gift 1° 1739 med Maria Becket, d. 1744) og Else Marie Johansdatter (d. før Manden).

B. gik fra 1762 paa Akademiet og vandt 1766 den store Guldmedaille som Arkitekt uden dog nogen Sinde at opnaa Akademiets Rejsestipendium, som han bl. a. 1771 søgte om at faa efter sin nedenn. Broder. Derefter ernærede han sig som »Fabriquetegner« ved de kgl. Uldmanufaktur og uddannede sig samtidig som Kobberstikker. Tidligere havde han dog raderet et Udkast af Harsdorff til Frederik V.s Katafalk (1766) og ligeledes Harsdorffs Projekt til en Dekoration for Børsen ved Caroline Mathildes Indtog s. A. Sidst i 1770'erne lykkedes det B. at komme ud at rejse, idet han fra Sommeren 1777 til Efteraaret 1778 opholdt sig i Genève, hvor han var sammen med Jens Juel og J. F. Clemens. I Fællesskab med den sidste var han ivrig beskæftiget med at udføre Vignetter til Filosofen Charles Bonnets Værker. Det var Meningen, at B. hovedsagelig skulde have udført Arbejdet, men da han som Stikker stod langt under Clemens, ordnedes Samarbejdet saadan, at B. tegnede de fleste af Illustrationerne, mens Clemens stak dem og oven i Købet var saa elskværdig at lade B. signere dem. Efter i Nov. 1778 at være kommet tilbage til Kbh. beskæf-

tigede han sig næsten udelukkende med Kobberstikkunsten og brugtes en Del til Udførelse af merkantile Smaaarbejder, Titelblade, Vignetter og Portrætter, f. Eks. en Række Holberg-Illustrationer og Portrætter i »Lommebog for Skuespilyndere« (1784). Af større Kobberstik udførte han 1782 en Række Blade efter Landskaber af Jens Juel, saaledes Bladet »Vue dans la Suisse« og Landskaber fra Jægerspris og Fredensborg. 1785 blev B. agreeret ved Kunstakademiet som Kobberstikker paa et Landskab efter Joris van der Hagen, og 1786 blev han Medlem af Akademiet paa et Landskab efter Asselyn. 1787 udførte han et smukt, stort Portræt i Rødkridtsmanér efter Pilo, forestillende den russiske Gesandt Baron Korff. B. vedblev dog at interessere sig for Arkitekturen, hvad man kan se af, at han 1781 forgæves søgte at faa Løfte paa Stadsbygmesterembedet i Kbh. efter Rosenberg og 1789 indsendte tre Tegninger af en »nye Orden i Bygningskonsten« til Akademiets Bedømmelse, uden at dette dog interesserede sig derfor. Fra 1790'ernes Begyndelse synes det at gaa tilbage for B., hans Øjne blev svage, hans økonomiske Kaar, der aldrig havde været gode, blev daarligere, og en Tid var han indlagt paa St. Hans Hospital som sindssyg. Omkring Nytaar 1795 blev han dog udskrevet derfra som helbredet. 1809 søgte han Kongen om Forhøjelse af sine Aarpenge. Han boede da i Hillerød, men flyttede ret kort efter til en Datter, som var gift i Førslev. — B. var ingen fremragende Kobberstikker, gennemgaaende tør i sin Arbejdsmaade, selv om han nu og da kunde gøre nette Illustrationer og Vignetter; saaledes maa særlig fremhæves det smukke Aktiebrev til »det norske Skierper og Bergbygning Geverkskab« i Kongsberg 1782 og de to store Vignetter til Værket »Beskrivelse over danske Mynter og Medailler i den kongelige Samling« (1791).

F. C. Krohn: Saml. til en beskrv. Fortegnelse over danske Kobberstik og Raderinger, 1889, S. 89—94. F. Meldahl: Kunststudstillingerne, 1906, Suppl. S. IV. H. Weittemeyer i Personalh. Tidsskr., 5. Rk., VI, 1909, S. 31 f. Leo Swane: Abildgaard, 1926, S. 140, 172, 304. Henny Glarbo i Kunstmuseets Aarskrift, XI—XII, 1924—25, 1926, S. 17, 18, 22, 23, 26, 28, 30, 37, 41—45, 48, 50. Fr. Weilbach: Architekten C. F. Harsdorff, 1928, S. 29 f., 48. Leo Swane: J. F. Clemens, 1929, S. 10, 18, 20, 24, 34, 105 f., 297, 301, 307—10.

V. Thorlacius-Ussing.

Bradt, Johannes Gottfred, 1741—70, Arkitekt og Kobberstikker. F. 9. Dec. 1741 i Kbh. (Petri), d. 25. Okt. 1770 i Paris, begr. sst. Broder til F. L. B. (s. d.). Vistnok ugift.

B. besøgte Kunstakademiet fra 1756, blev n. A. Elev af Anthon og vandt baade 1761 og 1763 den mindre Guldmedaille og 1764

den store i Arkitekturen. Samtidig havde han lært sig Raderkunsten og 1764 udført sine Medailleopgaver i Radering. Fra 1766 og følgende Aar skriver sig seks store Raderinger, to forestillende Dekorationer i Anledning af Frederik V.s Død og fire forestillende forskellige Festdekorationer projekteret i Anledning af Caroline Mathildes Indtog, alle af Johs. Wiedewelt. Hans to smukkeste Blade skriver sig dog fra 1768 og forestiller Frederik V.s Katafalk 26. Febr. 1766 og Christiansborg Slots Riddersal under Christian VII. og Caroline Mathildes Formæling 8. Nov. s. A. De findes begge i N. H. Jardins 1769 udkomne Værk »Plans, coupes et élévations de l'église royale de Frédéric V. etc.«. B.s mest kendte Værk er dog »Monumenta Fredensburgica«, 3: en Samling Raderinger efter Johs. Wiedewelts Billedhuggerarbejder i Fredensborg Slotshave. De er af udmærket dekorativ Karakter og udført med megen Kraft; B. arbejdede i fire Aar herpaa. De enkelte Blade bærer Aarstal fra 1765—67. 1768 søgte B. Akademiets Rejsestipendium, men fik det først n. A. I Efteraaret 1769 rejste han til Paris, hvor han havde anbefaling til J. G. Wille, af Wiedewelt blev introduceret hos Lebas og Taraval og blev Elev af Blondel. N. A. lod A. G. Moltke de af J. M. Preisler udførte to Kobberplader af Frederik V.s Rytterstatue sende til Paris og overdrog B. at udføre Trykningen heraf. Denne Kommission synes ikke at have været B. særlig velkommen, da den vel forhindrede ham i andet Arbejde. I Efteraaret 1770 blev han syg, og da han havde vanskeligt ved at klare sig økonomisk, tog han sig, antagelig i et Anfald af Sindsforvirring, af Dage paa en uhyggelig Maade. Billedhuggeren Hartman Beeken, der samtidig opholdt sig i Paris som Akademiets Stipendiat og var B.s gode Ven, maatte bistaa ved Ordningen af Affærene efter hans Død. Han kvitterer saaledes 8. Dec. for 1195 Eksemplarer af Stikket af Rytterstatuen. Blandt B.s faa hjemsendte Efterladenskaber var en vistnok ufuldført Kobberplade af »Græv Moltkes Begravelses Capelle«. B. synes at have været en begavet og lovende Kunstner. Hans Raderinger er af en vis — maaske lidt grov — Friskhed, men med en bred malerisk Virkning. — Tegning af Hartman Beeken 1770 paa Fr.borg.

Mémoires et journal de J. G. Wille. Publ. par Georges Duplessis, I, 1857, S. 416. F. C. Krohn: Saml. til en beskrv. Fortegnelse over danske Kobberstik og Raderinger, 1889, S. 80 ff. F. Meldahl: Kunstudstillingerne, 1906, Bilag I, S. IV. Mario Krohn: Frankrigs og Danmarks kunstneriske Forbindelse i det 18. Aarhundrede, I, 1922, S. 195 f.

V. Thorlacius-Ussing.

Braem, Handels- og Embedsslægt, der føres tilbage til Købmand og Byfoged i Hamburg Gødert (Gothard) B. (d. ca. 1625), som

siges at være af hollandsk Afstamning. Han havde otte Børn, af hvilke tre kom til Danmark, Datteren Margrethe B. (d. 1633), der ægtede Provst Christian Lauridsen Glob (ca. 1581—1633) og hendes Brødre, nedenn. Handelsmand Johan B. (1595—1646) og Gødert B. (1601—55). Sidstnævnte havde seks Børn, blandt hvilke Borgmester i Helsingør Corfitz B. (1639—88), nedenn. Biskop Johan B. (1648—1713), nedenn. Overkrigskommissær Gothard (Gødert) B. (1649—1702), Stempelpapirforvalter Christian B. (d. 1716), — hvis Datter Thale Magdalene B. (d. 1726) ægtede Didrik Seckmann (s. d.) —, og Datteren Anna Margrethe B. (1652—1703), der først var gift med Toldskriver Johan Lambertsen Lihme (1649—78), anden Gang med Etatsraad Rasmus Bartholin (1625—98) (s. d.). — Biskop Johan B. (1648—1713) var Fader til Gothard B. (1688—1733) til Gessinggaard, der adledes 1713, men døde ugift. Overkrigskommissær Gothard B. havde fjorten Børn, af første Ægteskab Sønnen, nedenn. Præsident Christian B. (1683—1752), der blev adlet 1731. Han var Fader til nedenn. Præsident Gothard Albert B. (1710—88) og til Kaptajn Johan B. (1711—90) til Asmild Kloster, med hvem den adlede Linie uddøde. — Ovenn. Borgmester Corfitz B. (1639—88) var Bedstefader til Sognepræst i Korsør, Konsistorialraad Johan B. (1712—64), hvis Søn, Oberst Martinus B. (1762—1834) var Fader til Kommandør Johan Frederik B. (1798—1874). Denne var Fader til Kommandør, nautisk Forfatter Peder Holger B. (1829—97) og til Kommandør Thorvald B. (1838—1915).

Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 93 f. S. Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: Danske patriciske Slægter, 1891, S. 26—38. L. Bobé: Die deutsche St. Petri Gemeinde, 1925, S. 418 f. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 45 ff.

Albert Fabritius.

Braem, Christian, 1683—1752, Retskyndig. F. 6. April 1683 paa Giesegaard, d. 19. Aug. 1752 i Viborg, begr. i Asmild K. Forældre: Krigs- og Landkommissarius Gothard B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 1° 28. Okt. 1707 i Sjørsløv med Edel Elisabeth Gyldensparre, d. 31. Jan. 1717 paa Skovgaard, D. af Etatsraad Albrecht (Albert) Schumacher G. (s. d.) og Hustru. 2° 6. Juli 1725 i Rær med Charlotte Amalie Span, døbt 24. Aug. 1687 i Kbh. (Holmens), d. 1729 (gift 1° med Justitsraad Hans August Pagelsen, ca. 1660—1723), D. af Admiral Henrik S. (s. d.) og Hustru. 3° 18. Juli 1749 i Viborg med Caspare Hermine With, f. 12. Dec. 1723, d. 9. Jan. 1804 i Aalborg, D. af senere Stiftamtmand Johan Albrecht W. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student 1700, privat dimitteret, Kommerce-Assessor 1704, 4. virkelig Landsdommer 1712, 3. 1714, Justitsraad 1720, Etatsraad og Justitiarius i Højesteret 1726, s. A. Medlem af Politio- og Kommercekollegiet, 1736—47 Præsident i Kbh., 1737 Kommitteret i Indkvarteringskommissionen, s. A. Medlem af Sundhedskommissionen, 1743 Konferensraad. Som Justitiarius udviste B. baade Energi og Myndighed, baade over for Assessorerne og Advokaterne, saaledes 1730 i et Sammenstød med E. Falsen og 1734 over for A. Lowson, og frimodigt og aabent lagde han Kongen paa Sinde, at denne efter sit bekendte retsindige og naadige Forsæt lod Retten have sin frie og ubehindrede Gænge, hvilket dog ikke forhindrede, at Christian VI. 1731 under B.s Justitariat i Kraft af sin suveræne Magt forandrede en paa lovlig Maade afsagt Højesteretsdom. Ogsaa som Medlem af Bistrup Gods-direktion viste B. Dygtighed og Selvsikkerhed, han veg saaledes ikke tilbage for en Dyst med Kancellipræsidenten Grev J. L. Holstein, men var ikke blid hverken over for Bønderne eller Godsets Funktionærer. Optaget i Adelstanden 1731. Ejer af Nørtorp 1723—49.

Sophus Vedel: Den Dansk-Norske Høiesterets Historie under Enevælden fra 1661 indtil 1790, 1888, S. 190—227, 415—17. Axel Linvald: Bistrup. Byens Gods 1661—1931, 1932, passim.

Frantz Dahl.

Braem, Gothard (Gødert), 1649—1702, militær Forvaltningsembedsmand. F. 26. Juli 1649 i Kbh., d. 11. Juli 1702 paa Lindholm, begr. i Gevninge. Forældre: Købmand Gødert B. (1601—55, gift 1° 1637 med Anne Bruun, d. 1642, gift 1° 1632 med Toldskriver, senere Raadmand i Helsingør Abraham Mechelburg, d. 1635) og Dorte Davidsen (ca. 1617—77, gift 2° med Toldskriver i Helsingør Anders Nielsen Bøgvad, d. 1687). Gift 1° 9. Aug. 1676 i Kbh. (Frue) med Cathrine Lange Villumsdatter, f. 19. Marts 1658 i Kbh., d. 4. Maj 1694, D. af Landsdommer i Viborg, Godsejer Villum L. (s. d.) og Hustru. 2° 5. April 1695 i Gevninge med Anna Cathrine Werdelmann, begr. 25. April 1728 i Gevninge (gift 2° 1704 med Højesteretsassessor, Justitsraad Severin Wildschütz, d. 1726), D. af Købmand i Kbh. Frederik W. (ca. 1635—87, gift 2° 1674 med Margrethe Wilder, d. 1708) og Cathrine Walter (ca. 1642—70).

Efter Handelsuddannelse i Udlandet blev G. B. 1676 Proviantforvalter i Kbh., men fik allerede s. A. Bestalling som Krigs- og Landkommissarius (Provinsintendant, Udskrivningschef m. m.) i Sjælland, Lolland-Falster m. m., umiddelbart under Generalkom-

missariatet — et af Rigets største administrative Embeder. 1694 rykkede han som Deputeret i General- og Kommissariats-Kollegiet ind i selve Centralstyrelsen og blev kort før sin Død Ober-Krigskommissarius i Danmark. Lige til sin Død blev han et meget benyttet og meget initiativrigt Medlem af en Række vigtige Kommissioner til Ordning af militære, militær- og landøkonomiske og sociale Forhold, saaledes 1685 til Undersøgelse og Ophjælpning af Rytterbøndernes økonomiske Forhold, 1689 til Overvejelse af det geworbne Infanteris Forlægning i Landet i Lighed med Rytteriet, 1693 til Udarbejdelse af en ny og lempeligere Forordning om Ryttergodset (Forordn. 1695). Efter Felttoget 1700 indgav Hærens Generalissimus Hertug Ferdinand Wilhelm af Württemberg Forslag om Oprettelse af et udskrevet Infanteri og i Forbindelse hermed en ændret Form for Rytterhold. Til Behandling heraf nedattes s. A. under Hertugens Forsæde en Kommission, hvoraf G. B. blev Medlem. Straks paa det første Møde blev der udarbejdet Referat og Resumé af de faldne Udtalelser og en Slags Forslag, men da Kommissoriet havde været holdt i meget svævende Udtryk, afveg Udtalelserne meget fra hverandre, hvad der ogsaa prægede Forslaget. Et Par Dage efter fremsatte G. B. imidlertid alene skriftlig en Række »uforgribelige Erindringer« til Kongen, der nu beordrede et Underudvalg af Kommissionen, bestaaende af Gehejmeraad, Stiftamtmand Otto Krabbe, G. B.s Nabogodsejer, og G. B. til at udarbejde de endelige Projekter til Forordningen. Efter at Projekterne havde været drøftet i den samlede Kommission, og Kongen meget indgaaende havde arbejdet med dem, blev de Grundlaget for de overordentlig vigtige Landmilitforordninger af 22. Febr., 27. og 31. Dec. 1701: Frederik den Fjerdes Landmilit, Vornedskabets Ophævelse. Som Ober-Krigskommissarius ledede G. B. herefter Forordningernes Gennemførelse i det sydjyske Distrikt og blev Medlem af en afsluttende Kommission til at bearbejde det ude i Landet indvundne Materiale; men inden den afsluttende Forordning af 30. Dec. 1702 udkom, var han død. — G. B. havde en Aarrække det store Krongods Ringsted Kloster i Forpagtning og boede her; men 1690 købte han Godset Lindholm ved Roskilde og boede her fra 1695. — Justitsraad 1697. Etatsraad 1701.

K. C. Rockstroh: Udviklingen af den nationale Hær, II, 1916.

Rockstroh.

Braem, Gothard Albert, 1710—88, militær Forvaltningsemedsmand, Præsident i Kbh. F. 11. Febr. 1710 i Tapdrup, d. 17. Jan. 1788 i Kbh., begr. i Helligg. K.s Kor. Forældre: Konferensraad

Christian B. til Nørtorp (s. d.) og 1. Hustru. Gift 3. Nov. 1741 i Børglum med Johanne Marie Kiærskjold, f. 8. Maj 1717, d. 8. Okt. 1750, begr. i Sindal K., D. af senere Justitsraad Frederik K. til Børglum Kloster (d. 1738) og Inger Pop (1692—1740).

B. var 1737 Assessor i Kammerkollegiet, fra ca. 1740 Assessor i Højesteret, fra 1753 Deputeret i Landetatens Generalkommissariat. I denne sidste Stilling bekæmpede han, der var en stærkt konservativ Natur, sammen med sin civile Kollega C. D. Wodroff straks fra 1762 Grev Saint-Germains Ledelse af Hærens Anliggender. Til Gengæld spændte Greven Ben for de Hærplaner, som de to Herrer sammen med Overkrissesekretær Conr. Ahlefeldt (s. d.) udarbejdede 1763, hvorefter B. og Wodroff nægtede at arbejde med paa Saint-Germains egen Hærplan s. A. De blev dog begge Deputerede i det Generalkrigsdirektorium, der ifølge Saint-Germains Plan forenede det hidtidige Krigskancelli og Generalkommissariat, men med stærkt begrænsede Beføjelser, og navnlig B. vedblev ogsaa herefter haardnakket at bekæmpe Saint-Germain. Da Direktoriet 1766 afløste det umiddelbart i Forvejen oprettede »Vort høje Krigsraad«, blev B. Deputeret i hint og n. A. i det genoprettede Generalkommissariat og arbejdede energisk paa at føre Styrelsen tilbage til Forholdene før Saint-Germains Tid. Da Kongen 1768 før sin Udenlandsrejse og efter Saint-Germains endelige Fratræden forlangte Forslag om en ændret Hærplan, underskrev B. kun med Reservation Fællesforslaget og indgav samtidig til Kongen en særlig »Clausul« paa over 100 Foliosider, der helt igennem var en skarp Kritik af Saint-Germains Ledelse og krævede fuldstændig Tilbagevenden til Forholdene før 1763. Fællesforslaget blev ikke gennemført. N. A. affordrede Kongen General-Landvæsenkollegiet en Betænkning om Lettelser af Stavnsbaandet, hvorom ogsaa det militære Kollegium blev adspurgt. Dette afgav den betydningsfulde Erklæring, at de tilsigtede Lettelser meget vel lod sig forene med Hensynet til Hæren, hvilket skønnes at stemme med B.s personlige Anskuelser. Denne Erklæring blev tyve Aar senere et af de vigtigste Vaaben i Hænderne paa Stavnsbaandskommissionen i dennes forbitrede Kamp med det daværende militære Kollegium, der skarpt bekæmpede Stavnsbaandsløsningen. Som det var at vente af en i øvrigt saa reaktionær Natur som B., blev han ogsaa en Modstander af Struensees Styrelse, og efter Struensees Fængsling blev han 6. Febr. 1772 Præsident i Kbh. Af andre af B.s Hverv skal nævnes, at han fra 1770 en kort Tid var Direktør for Statens Vejvæsen; 1771 blev han Kommissær ved Tallotteriet og 1772 ved de militære Uldmanufaktur. Han var i mange Aar

Ejer af Godset Baggessvogn i Vendsyssel. — Kancelliraad 1734. Virkelig Justitsraad 1739. Etatsraad 1742. Konferensraad 1754. Gehejmerraad 1774. — Hv. R. 1769.

K. C. Rockstroh: Udviklingen af den nationale Hær, III, 1926. *Rockstroh.*

Braem, Johan, 1595—1646, Storkøbmand. F. 30. Aug. 1595 i Hamburg, d. 1. Jan. 1646 i Kbh. Forældre: Byfoged og Købmand Gødert B. (d. ca. 1625) og Margrethe (1560—1643). Gift 1° 25. Juli 1624 med Maria Hegerfeldt, d. 15. Juli 1625, D. af Købmand Herman H. (d. 1631, gift 2° med Anna Pedersen, gift 2° 1633 med Borgmester Hans Nikkelsen Lundt, 1602—54) og 1. Hustru. 2° 25. Juni 1626 med Cæcilie Bruun, f. 17. Okt. 1605, d. 7. Dec. 1641, D. af Sølvpop, senere kgl. Foged paa Samsø Jochum (Jacob) B. (d. 1627) og Dorthe Hansdatter.

J. B. kom i Købmandslære i sin Fødeby, hvorfra hans Principal sendte ham paa flere Rejser til Spanien. Kun 21 Aar gammel drev han Faktori og Forretning i Lissabon, senere i Amsterdam og kom 1618 til Kbh. og fik Ansættelse i, blev senere Direktør for den af Christian IV. nyoprettede Ostindiske Handel. Efter paa Kongens Begæring at have foretaget flere Rejser til Spanien for at sætte sig ind i den biskayiske Hvalfiskefangst og hverve erfarne Fiskere udnævntes han 1620 sammen med Mikkell Vibe og Thomas Lorck til Direktør for det grønlandske Kompagni. Snart for dettes Regning, snart à meta med andre og alene drev han, med vidtgaaende Privilegier, Hvalfiskefangst paa de arktiske Have, flere Gange beskyttet af Kongens Krigsskibe. 1630 skal han have anløbet Grønland. S. A. annekterede han en Kyststrækning paa Spitsbergen, som han kaldte Kjøbenhavns Bay — senere af Kongen kaldet Christiansberg. Yderligere erholdt han Forpagtningen af Kobberværkerne i Norge og sammen med Broderen Gødert B. Privilegium 1636 paa Oprettelse af et guineisk og afrikansk Kompagni. Han var derhos Tilsynshavende ved Postvæsenet og kgl. Faktor og havde andre kongelige Tillidshverv. Han stod i høj Gunst hos Christian IV. og var hans Storleverandør, samtidig med at han købte Øksne af Kongen og foretog Indkøb for ham i Udlandet. Han ejede den Ulfeldt'ske Gaard paa Graabrødretorv. Han var en gudfrygtig og meget godgørende Mand. I 23 Aar var han Ældste ved Petri Kirke og optraadte ved flere Lejligheder som dennes Velgører. Naar Præsten Chr. Hennings i sin Ligprædiken over J. B. omtaler ham som en »vis, klog, erfarne og vidtberømt Købmand, hvis Lige ikke var at finde i det hele Rige«, var dette, efter at hans Jævnbyrdige Mikkell Vibe var død 1624,

næppe en Overdrivelse. En udmærket Støtte og Medarbejder havde han i Broderen *Gødert B.* (1601—55). — Epitafium i Petri K. — Maleri paa Fr.borg. Stik derefter af Simon de Pase.

Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve ved C. F. Bricka og J. A. Fridericia, III—VII, 1882—91. O. Nielsen: *Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse*, IV, 1885. C. Bruun: *Kjøbenhavn*, I, 1887. Louis Bobé: *Die deutsche St. Petri Gemeinde*, 1925.

J. Werner.

Braem, Johan, 1648—1713, Biskop. F. 12. April 1648 i Kbh., d. 21. Maj 1713 i Aarhus, begr. i Domkirken sst. Broder til Gothard B. (s. d.). Gift 21. Sept. 1682 med Mette Harboe, f. 19. Febr. 1652 i Frederikshald, d. 18. Jan. 1709 i Aarhus (gift 1° 1680 med Sognepræst ved St. Peders Kirke i Næstved, Mag. Iver Kaalund, 1653—80), D. af Tolder i Frederikshald Christopher H. (d. 1652) og Ursula Kaal.

J. B. kom 1661 i Roskilde Skole, blev Student herfra 1665 og var en Tid lang Huslærer hos Kbh.s Borgmester, den senere Præsident Peder Resen. 1667 tog han teologisk Attestats og rejste n. A. udenlands over Tyskland til Holland. Længst opholdt han sig i Leiden, hvor han studerede Teologi under Johs. Coccejus, orientalsk Filologi med rabbinsk Teologi for Øje samt cartesiansk Filosofi. Sine orientalske Studier fortsatte han siden i England, særlig i Oxford under Edward Pococke, og sine teologiske i Wittenberg, hvor han bl. a. hørte Abraham Calovius og Johs. Quenstedt. 1674 kom han hjem og blev s. A. Rektor i Helsingør, hvis Latin-skole han hjalp godt paa Fode. 1675 tog han Magistergraden, blev 1681 Sognepræst ved St. Peders Kirke i Næstved, men udnævntes allerede s. A. til Domprovst i Roskilde. 1691 blev han Biskop i Aarhus og s. A. Dr. theol. bullatus. Som Biskop var han stærkt interesseret i Stiftets Administration, søgte bl. a. at faa Præsternes Lønning forbedret og stiftede 1703 en gejstlig Enkekasse for Aarhus Stift. Han lod ogsaa Konventsalen i Aarhus Domkirke restaurere. Fraregnet tre danske Ligprædikener i Tidens sædvanlige Stil uden synderligt personligt Præg har han ikke efterladt sig Skrifter. — Maleri i Aarhus Domkirke. Epitafium af Th. Quellinus sst.

Universitetets Ligprogram 1713. P. Poulson: *Bibliotheca Aarhusiensis*, 1725, S. 99—110. Erik Pontoppidan: *Marmora Danica*, II, 1741, S. 90 f. C. V. Hertel: *Beskrivelse over Aarhus Dom- og Cathedral-Kirke*, II, 2, 1810, S. 300—09, 322—26. *Kirkehist. Saml.*, 5. Rk., I, 1901—03, S. 203 f., 367, 667. *Personalh. Tidsskr.*, II, 1881, S. 207; 2. Rk., V, 1890, S. 2; 7. Rk., II, 1917, S. 14.

Bjørn Kornerup.

Brahe. Den ansete danske Uradelsslægt B. var oprindelig hjemmehørende i Halland og Skaane. Stamrækken begynder i Slægtbøgerne med Verner B., hvis Søn Niels B. til Gyllebo skulde være Bedstefader til Peder B., Slægtens ældste paaviselige Medlem, der nævnes 1364 og 1376 og førte Sølvpælen i Sort i sit Vaaben. Hans Søn Thorkild B. til Rännenas og Mygdal var Fader til Johanne B., der 1439 eller 1440 ægtede Magnus Laurenssohn til Tärna (d. før 1456), ved hvem hun blev Stammaoder til den svenske Adelsæt B., der 1561 optoges i svensk Grevestand. — Broder til den nævnte Thorkild B. var Axel B. til Vidskøfle (nævnes 1398 og 1425), hvis Søn Peder B. til Vidskøfle (—1441—) var Fader til Niels B. (d. ca. 1486) til Vidskøfle og Vandaas m. m. — hans Søn var nedenn. Niels B. (d. 1529) til Vandaas — og til Axel B. (d. 1487) til Krogholm og Tostrup (Ingelstad Hrd.), hvis Sønner var de nedenn. Tyge B. (d. 1523) til Tostrup og Axel B. (d. 1551) til Krogholm. Af disse var Axel B. Fader til nedenn. Lauge B. (ca. 1500—67) til Krogholm og Vidskøfle og til Jens B. til Vidskøfle og Hamar, fra hvem den nyere Slægts yngre Linie stammer, medens Tyge B. til Tostrup var Fader til de nedenn. Jørgen B. (1515—65) til Tostrup og Elved og Rigsraad Otte B. (1518—71) til Knudstrup, der var Stamfader til den nyere Slægts ældre Linie. Med sin Hustru Beate Bille havde han elleve Børn, blandt hvilke de seks nedenn. Astronomen Tyge B. (1546—1601), Rigsraaderne Steen B. (1547—1620) til Knudstrup og Bregentved, og Axel B. (1550—1616) til Elved og Orebygaard, Jørgen B. (1554—1601) til Tostrup og Gundestrup, Knud B. (1555—1615) til Engelsholm og den lærde Sophia B. (ca. 1556—1643). Af disse var Axel B. til Elved i 1. Ægteskab Fader til nedenn. Otte B. (1579—1611) til Elved og i 2. Ægteskab til nedenn. Tyge B. (1593—1640) til Matrups og Brahesholm (Vedtøfte). Rigsraaden Steen B. til Knudstrup havde i sit første Ægteskab Sønnerne, de nedenn. Otte B. (1578—1651) til Næsbyholm og Tersløse og Rigsraaden Jørgen B. (1585—1661) til Engelsholm, Hvedholm og Brahesborg. Den sidstnævnte, »Fyns lille Konge«, var Fader til de nedenn. Steen B. (1623—77) til Knudstrup og Preben B. (1627—1708) til Hvedholm. Denne var Fader til nedenn. Karen B. (1657—1736) og til Henrik B. (1670—1725) til Hvedholm, hvis Børn, nedenn. Godsejer Preben B. (1711—86) til Hvedholm og Damsbo, der døde som Slægtens sidste Mand, og hans Søster Susanne B. (1700—60) til Østrupgaard, 1757 erigerede Stamhuset Hvedholm, der 1786 tilfaldt Axel Frederik Bille-B. (1770—87) og efter ham hans Fader Henrik Bille-B. (1709—89), fra hvem den grevelige Slægt Bille-B. stammer.

Den nyere Slægts yngre Linie udgaar fra Jens B. (d. 1561) til Vidskøfle og Hamar, der var Fader til nedenn. Rigsraad Henrik B. (d. 1587) til Vidskøfle og til Peder B. (d. 1610) til Krogholm, der havde Sønnen nedenn. Otte B. (1582—1642) til Krogholm og Torbenfeldt. Sidstnævntes Søn Manderup B. (1628—66) til Torbenfeldt og Sæbygaard var gift med Birgitte Nielsdatter Trolle (1631—87), der ved Mageskifte med Kronen imod Torbenfeldt erhvervede Rantzauholm, hvoraf hun 1672 erigerede Baroniet Brahetrolleborg til Fordel for sine Brodersønner Baronerne Frederik (1665—1700) og Niels Trolle (1667—1722).

Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 97—115; VIII, 1891, S. 486 f.; X, 1893, S. 537; XIV, 1897, S. 490; XVIII, 1901, S. 540; XXIII, 1906, S. 485; XXVIII, 1911, S. 565; XXXII, 1915, S. 590; XL, 1923, S. 548.

Albert Fabricius.

Brahe, Axel, ca. 1480—1551, Ridder og Rigsraad. F. ca. 1480, d. 24. Febr. 1551 paa Krogholm, begr. i Ystad Graabrødreklosters K. Forældre: Axel B. (d. 1487) og Maren Tygesdatter Lunge (d. tidligst 1520). Gift 1° før 1507 med Anne Brock, d. 28. Okt. 1524, begr. i Ystad Graabrødreklosters K. (gift 1° med Ludvig Marsk (Munk), d. tidligst 1500), D. af Lauge Eskesen B. (d. tidligst 1503) og Else Poulsdatter Laxmand. 2° før Sept. 1525 med Sophie Rosenkrantz, f. 1493, d. 1558, mellem 14. April og 23. Nov., i Næstved, D. af Holger Eriksen R. (d. 1496) og Anne Meinstrup (s. d.).

A. B., der skrev sig til Krogholm, var 1501 Lensmand paa Haraldsborg ved Roskilde, 1505 paa Lykaa i Bleking; 1514—17 havde han Lindholm i Skaane som Pant. I Christian II.s senere Aar maatte han derimod undvære Len; maaske var det derfor, han straks efter Kongens Bortrejse 1523 sluttede sig til Frederik I., i hvert Fald skyndte han sig at fratage Hans Mikkelsens Familie Børringe Kloster, som han derpaa selv fik i Forlening og beholdt Resten af sit Liv. S. A. optoges han i Rigsraadet. Under den skaanske Opstand 1525 stod han i Modsætning til Niels B. (s. d.) trofast ved Tyge Krabbes Side. Bønderne brændte en af hans Gaarde; til Erstatning for denne og anden Skade fik han da overladt Fætterens Gaard Vidskøfle, hvori han i Forvejen havde Part, med mere Gods. Allerede under Frederik I. indtog han en fremskudt Stilling, saaledes fik han 1531, da Christian II. ventedes, sammen med Tyge Krabbe Overbefalingen i Skaane. Paa Herredagen 1533 efter Kongens Død fulgte han det katolske Parti, dog ikke til dets mest yderliggaaende Skridt; Rasmus Glad vil da ogsaa

vide, at han var en af de første Adelsmænd, der ligesom Mogens Gjøe og Erik Banner sluttede sig til den nye Lære — en Paastand, der synes bekræftet bl. a. ved, at man i Maj 1534 finder ham i Randers i netop disse to Mænds Selskab. Da kort efter Opstanden i Malmø udbrød, sendte de oprørske Borgere forgæves Hestfolk ud for at paagribe ham. Ligesom den øvrige skaanske Adel sluttede han sig snart efter til Grev Christoffer; men da svensk Hjælp indtraf, gik han med sine skaanske Standsfæller over til Hertug Christian og anførte dem i Slaget ved Helsingborg Jan. 1535. Derefter udnævntes han til Statholder i Skaane og medvirkede ved Belejringerne af Landskrona og Malmø. Efter Kbh.s Overgivelse maatte han love ikke at modsætte sig Bispemagtens Afskaffelse. Men i øvrigt fandt han sig i Modsætning til Tyge Krabbe snart til Rette med det nye Regime og blev derfor efterhaanden i hans Sted Skaanes mægtigste og mest ansete Herremænd. Christian III. viste ham fuld Tillid; 1537 og 1540—41 anvendtes han i Forhandlingerne med Sverige, 1538 fulgte han Kongen til Fyrstemødet i Braunschweig. — Gravsten i Ystad Graabrødreklosters K.

A. Heise: Familien Rosenkrantz' Historie, II, 1882, S. 164—72, 178, 289—95 o. fl. St. Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 101.

Henry Bruun (A. Heise).

Brahe, Axel, 1550—1616, Rigsraad. F. 28. Maj 1550 paa Knudstrup, d. 14. Aug. 1616 paa Dalum Kloster, begr. i Veflinge K. Forældre: Otte B. (d. 1571, s. d.) og Hustru. Gift 1° 20. Aug. 1575 paa Bollerup i Skaane med Mette Gjøe, d. 14. Nov. 1584 paa Rugaard, D. af Falk G. (d. 1554) og Ide Truidsdatter Ulfstand (d. mellem 1600 og 1604). 2° 22. Juni 1589 i Odense med Kirsten Hardenberg, d. kort før 3. Dec. 1639 paa Eskebjerg, begr. i Veflinge K., D. af Erik H. (d. 1604, s. d.) og Hustru.

A. B. fik sin første Undervisning i Aalborg, hvor Faderen var Lensmand, dernæst tjente han som Dreng hos Peder Bille til Svanholm, og endelig gjorde han Tjeneste hos forskellige udenlandske Herrer, deriblandt Grev Johan af Nassau (Prinsen af Oraniens Broder) og Grev Günther af Schwarzburg, hvilken sidste gjorde ham væragtig. Han rejste nu hjem og udrustede sig her med et lille Følge, hvorpaa han atter gik i fremmed Tjeneste, nemlig hos den senere Kurfyrste af Brandenburg Joachim Frederik, hos hvem han blev nogle Aar. Endelig blev han 1574 Hofsinde hos den danske Konge, men opgav dog snart igen denne Stilling. 1579—96 havde han Rugaard paa Fyn i Pant; ved Afleverings-synet viste det sig, at Gaarden var forfalden, og han fik derfor Ordre til paa egen Bekostning at istandsætte den. Desuden var

han Lensmand paa Gudum Kloster 1582—85, Odensegaard 1585—95 (det sidste Aar tillige paa St. Knuds Kloster i Odense), Helsingborg 1595—1602 og Dalum Kloster 1602—16 (med Strynø 1613—16). 1596—1616 var han Medlem af Rigsraadet. Dermed fulgte mange særlige Hverv. Saaledes sendtes han 1597 til Hven for at undersøge Bøndernes Klager over hans berømte Broder Tyge, til hvem han i øvrigt ikke synes at have staaet i noget uvenligt Forhold. Han var en af de tre Raader, der ledsagede Kongens Broder Hertug Hans paa hans ulykkelige Bryllupsrejse til Rusland 1602, en Sendefærd, der varede et helt Aar. Under Christian IV.s Englandsrejse 1606 var A. B. Medlem af Regeringsraadet, og n. A. fulgte han Kongen til Norge. Under Kalmarkrigen var han en af Krigskommissærerne; 1612 fungerede han som Guvernør i Skaane. Ligesom han tidligere havde deltaget i Møder med svenske Udsendinge, saaledes var han en af de fire danske Gesandter, der paa Grænsen førte de Forhandlinger, som endte med Freden i Knærød 1613. — A. B. skrev sig til sin Fædrengaard Elvedgaard paa Fyn; desuden ejede han Orebygaard paa Lolland, som han arvede 1595, og Eskebjerg paa Fyn, som han 1603 tilmageskiftede sig fra Kronen mod Corselitze paa Falster. I Odense og Kbh. havde han Ejendomme. — Maleri fra 18. Aarh. paa Gaunø. Billedet paa Stikket af Frederik II.s Ligfærd er ikke Portræt. Epitafium i Veflinge K.

Hans Wandal: Ligprædiken over A. B., 1623. Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 109.

C. F. Bricka (Henry Bruun).*

Brahe, Henrik, d. 1587, Rigsraad. D. 19. Febr. 1587, begr. i Vidskøfle K. Forældre: Jens B. (d. 1561) og Anne Bille (d. 1566). Gift 11. Okt. 1573 paa Vidskøfle med Lene Thott, d. 4. Maj 1599 paa Vidskøfle, begr. i Vidskøfle K., D. af Tage T. (d. 1562, s. d.) og Hustru.

H. B. skrev sig til Fædrengaarden Vidskøfle; det prægtige Slot, som Faderen var begyndt at bygge, fuldførtes af Sønnen 1577. 1584 købte han af Kronen de smaa skaanske Len Borestad, som han havde haft i Pant 1565—77, samt Fultofte og Heglinge, som han besad paa samme Maade siden 1567. I øvrigt var han forlenet med Halmstad Herred 1572—78, med Bornholm 1579—87. 1581 optoges han i Rigsraadet. — Sagnet vil vide, at han i ti Aar inden sit Bryllup var saa dybt melankolsk, at han sjælden talte med nogen og i hele denne Tid ikke kunde overtales til at ægte sin Fæstemø. — Maleri paa Vidskøfle. Malet Epitafium i Vidskøfle K. Ligsten sst.

Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 114. *Henry Bruun (C. F. Bricka).*

Brahe, Jørgen, 1515—65, Adelsmand. F. 1515, d. 21. Juni 1565 i Kbh., begr. i Frue K. sst. Forældre: Tyge B. (d. 1523, s. d.) og 2. Hustru. Gift før 10. Febr. 1547 med Inger Oxe, begr. 19. Dec. 1591 i Frue K. i Kbh., D. af Johan O. (d. 1534) og Mette Mogensdatter Gjøre (d. 1536).

J. B. tjente fra 1535 som Hofsinde; baade i denne Stilling og senere fik han Lejlighed til at gæste Tyskland i fyrstelige Personers Følge. Ved Arv efter sine Forældre blev han en godsrig Mand; hans Hovedbesiddelse var Tostrup i Skaane, og hertil skrev han sig; men desuden købte han 1550 af Kronen Sølstedgaard paa Lolland, og ved Moderens Død 1555 fik han Elvedgaard paa Fyn. Som Peder Oxes Svoger paatog han sig 1558 det utaknemlige Hverv at være hans Sagfører; og maaske staar det i Forbindelse med hans nære Forhold til den landflygtige, at han aldrig kom ind i Rigsraadet. Hans Velstand gjorde ham dog selvskreven som Lensmand. Allerede 1542—49 havde han Tranekær, 1549—52 som Stiftslensmand over Fyn Odensegaard med Rugaard og St. Hans Kloster i Odense; 1552—57 sad han paa Vordingborg, og fra 1555 til sin Død var han Dronning Sophies Lensmand paa Nykøbing Slot paa Falster; desuden havde han en Del skaansk Pantegods. Som Lensherre var han utvivlsomt noget af en Bondeplager, og hans hele haardhændede Fremfærd drog ham ind i en Række Processer, hvis Udfald ikke altid taler til hans Ros. Karakteristisk for hans Selvraadighed er det ogsaa, at han holdt sig skadesløs for sit barnløse Ægteskab ved at bortføre sin Brodersøn, den siden saa berømte Tyge B. (s. d.), hvem han derefter i øvrigt opdrog med Kærlighed og Omhu, om end uden Forstaaelse af hans særlige Evner. — Den stridbare og uforfinede Landjunker fandt sin rette Tumbleplads som Eskadrechef under Herluf Trolle i Syvaarskrigen; i Slaget ved Øland 1564 udførte han sammen med Otte Rud den Bedrift at erobre det svenske Admiralskib »Makalös»; ligeledes udmærkede han sig i den Træfning ved Rügen 1565, hvor Herluf Trolle blev dødelig saaret. Efter Kampen fulgte han Admiralen til Kbh., og endnu inden dennes Død bortreves J. B. selv af en Sygdom, han havde paadraget sig ved at falde i Vandet, enten da han vilde redde Frederik II., der var i Livsfare »under Amager Bro«, eller ved selv i Beruselse at styrte over Bord fra et Skib; helt umuligt er det ikke, at begge Versioner lader sig forene. — Hans Enke var 1572—84 Hofmesterinde for den unge Dronning Sophie; hun efterlod sig store Rigdomme.

Dsk. Mag., II, 1746, S. 175 f., 278. J. L. A. Kolderup-Rosenvinge: Gamle danske Domme, II, 1844, S. 218 f. Om hans Død se A. S. Vedel: Ligprædiken

over Frederik II., 1588, Bl. C. III b. og Morten Pedersen i Ny kirkehist. Saml., III, 1864—66, S. 495, jfr. C. Bruun: Kjøbenhavn, I, 1887, S. 420. Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 100.

Henry Bruun.

Brahe, Jørgen, 1554—1601, Adelsmand. F. 19. Febr. 1554 paa Knudstrup, d. 4. Febr. 1601 paa Tostrup, begr. i Allerum K. Broder til Axel B. (d. 1616, s. d.). Gift 4. Sept. 1580 i Lund med Ingeborg Parsberg, d. 13. Marts 1601, begr. i Allerum K., D. af Niels P. (d. 1556) og Sidsel Andersdatter Bille (d. 1566).

J. B., der i sin Ungdom en kort Tid deltog i den nederlandske Frihedskrig, var fra 1577 et Par Aar Hofjunker ved det danske Hof. 1588—91 var han Lensmand paa Landskrona, 1590—98 paa Varberg; men mod almindelig Sædvane gik han derfra over til at faa smaa Forleninger, nemlig Rødinge (1592) og Rørum (1595), to Pantelen, der imidlertid indløstes 1598, men af hvilke det førstnævnte da overlodes ham uden Afgift. Begge disse Len laa i Skaane, og da hans Besiddelser, Tostrup, som han arvede efter Faderen, og Gundestrup (Kulla Gunnarstorp), som han giftede sig til, laa i samme Landsdel, har han vel af den Grund foretrukket dem for en større Forlening andetsteds. Da Kong Jakob VI. af Skotland 1589 uventet var kommet til Norge for der at ægte sin Brud, Christian IV.s Søster Anna, var J. B. en af dem, hvem Regeringsraadet sendte til Oslo for at sørge for den fornemme Gæst, og n. A. overværede han med mange andre danske Adelsmænd den skotske Dronnings Kroning i Edinburgh. — J. B. opførte 1598 den anselige Tostrup Kirke. Taarnet paa selve Gaarden skal hans berømte Broder Tyge have bygget for ham, hvis Sagnet ellers har Ret. En Gaard, J. B. ejede i Helsingør, afstod han 1582 til Kronen. — Maleri paa Knudstrup.

Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 111.

C. F. Bricka (Henry Bruun).*

Brahe, Jørgen, 1585—1661, Rigsraad. F. 22. Maj 1585 paa Halsted Kloster, d. 12. Febr. 1661 paa Hvedholm, begr. i Horne K. Forældre: Steen B. (d. 1620, s. d.) og 1. Hustru. Gift 27. Aug. 1615 i Aarhus med Anne Gyldenstjerne, f. 18. Dec. 1596 paa Malmøhus, d. 14. Juni 1677 paa Hvedholm, D. af Preben G. (d. 1616, s. d.) og 2. Hustru.

J. B. opdroges som Barn en Tid hos en af sine Faddere, Jomfru Sophie Gyldenstjerne, der var Abbedisse i Maribo Kloster; senere gik han i Skole i Sorø og Malmø. Allerede 1599 tiltraadte han med den bekendte Historiker Pontanus som Lærer en femaarig

Rejse til Tyskland, Schweiz, Frankrig og Nederlandene med længere Studieophold i Basel og Orléans. 1605—14 var han Hofjunker hos Christian IV. og anvendtes i denne Stilling jævnlig som Udsending til Udlandet; bl. a. ledsagede han Kongen til Braunschweig 1605 og til England 1606. Under Hoffanen gjorde han hele Kalmarkrigen med; ved Kalmars Belejring, hvor han blev lettere saaret, udnævntes han af Kongen selv til Fændrik; i en Træfning nær Jönköping 1612 fik han sin Hest skudt under sig. 1614 blev han Lensmand paa Rugaard, som han 1616 ombyttede med Sæbygaard; 1617 forfremmedes han til Lensmand paa Hagenskov Slot, som han efter eget Ønske beholdt til sin Død; Sept. 1660 fik han det kvit og frit.

Dels ved Arv og dels ved Køb samlede han sig efterhaanden stor Rigdom; hans Godsbesiddelser beløb sig 1638 til henved 3200 Tdr. Hartkorn, og til sidst ejede han ikke mindre end ni Herregaarde. Af disse laa Engelsholm i Jylland, Knudstrup i Skaane, Resten paa Fyn, saaledes hans Hovedsæde Hvedholm og Brahesborg, hvis Hovedgaard han lod opføre. Hans Dobbeltstilling som Storgods-ejer og mangeaarig Lensmand sikrede ham efterhaanden en saadan Indflydelse paa Øen, at han ikke med Urette kom til at føre Tilnavnet »den lille Konge i Fyn«. Han havde Patronatsret til mange af Kirkerne og sørgede gavmildt for deres Inventar, ligesom han stiftede Legater ved Skolerne i Assens og Odense samt oprettede Hospitaler i Horne og Gamtofte. Med Øens Forsvar havde han fra 1624, da han udnævntes til Ritmester ved den fynske Rostjeneste, stadig meget at gøre; bl. a. beklædte han 1638—42 Hvervet som Landkommissær i Fyn. Hans lokale Magtstilling skaffede ham efterhaanden ogsaa Christian IV.s Anerkendelse. Saaledes fungerede han 1627 en kort Tid som Generalkrigskommissær; Juli s. A. sendtes han sammen med Christian Thomesen Sehested (s. d.) som Gesandt til England og Frankrig, hvor de forgæves forsøgte at mægle Fred mellem de to Stormagter; først Okt. 1628 kom de hjem. 1634 var J. B. med til at hente Hertug Ulriks Lig fra Sachsen; s. A. gjorde han Tjeneste som Generalmarskal ved den udvalgte Konge Prins Christians Bryllup. I det følgende Tiaar modtog han en Række Hverv, der bærer Vidne om hans anerkendte Førerstilling inden for den fynske Adel; men først i Dec. 1644 — mærkelig sent — blev han Medlem af Rigsraadet.

Som saadan anvendtes han af og til i diplomatisk Tjeneste; saaledes afsluttede han i Nov. 1645 sammen med Kansleren en Traktat med den franske Gesandt de la Thuillierie. I en Betænkning 1651 udtalte han sig af religiøse Grunde mod Forbund med

den engelske Republik. Der er næppe nogen Tvivl om, at han hørte til den Del af Rigsraadet, der nøje vaagede over Adelen's Rettigheder; saaledes modsatte han sig 1650 Ønsket om, at Prins Christian kun skulde vælges i Danmark, men ikke tillige i Norge, fordi dette Rige formentlig skulde være Kongehusets Arveland; i Rigsraadet ønskede han at se Repræsentanter for de fleste adelige Slægter. I øvrigt var han meget sysselsat med forskellige Projekter angaaende Militzen og Landets Forsvar; han var her tilbøjelig til at hævde en Særstilling for Fyn. Stadig følte han sig som Repræsentant for den fynske Adel og var stemt for en Begrænsning af dens Ydelser i Penge og Korn, hvad der synes at have givet Anledning til Bebrejdelser fra Frederik III.s Side. I det hele arbejdede han i 50'erne for Sparsommelighed med Militærudgifterne; i Sammenhæng hermed var han Tilhænger af en fredsommelig Udenrigspolitik. Paa Stændermødet i Odense Febr. 1657 advarede han indstændigt mod Fredsbrud; April s. A. nægtede han at underskrive Krigserklæringen. — Ved Karl Gustafs Erobring af Fyn Jan. n. A. faldt han i Svenskernes Hænder, løslodes mod Æresord, men førtes ved Krigens fornyede Udbrud i Aug. atter som Fange til Odense og udveksledes først 1660. Han havde altid været svagelig og var nu tillige gammel; Krigstidens Sindsbevægelser og Strabadser havde taget stærkt paa ham, og Sygdom hindrede ham i at deltage i den betydningsfulde Rigsdag 1660, hvis Udfald han maa have set med Sorg. Snart efter døde han. Med ham lagdes en af den gamle danske Adels sidste Grandseigneurs i Graven. — J. B. har efterladt sig en dansk Oversættelse af en Række latinske Prædikener samt et Udtog af sine omhyggelige, men ret upersonlige Dagbøger. Manuskripterne til begge Dele findes i Karen Brahes Bibliotek (Odense Landsarkiv); Dagbogsudtoget er trykt i Vedel Simonsens Biografi. — R. E. 1633. — Maleri fra 1630'erne paa Gaunø og fra 18. Aarh. sst. Malerier paa Stensgaard og Brahesborg. Stik af Alb. Haelwegh.

Laurids Jacobsen Hindsholm: Ligrædiken over J. B. 1661. (L. S.) Vedel Simonsen: Hr. J. B.s Levnetsbeskrivelse, 1845. Aktstykker til Danmarks indre Forhold, udg. af Fyens Stifts lit. Selskab, II, 1845, S. 130—43, 145 ff. Danmarks Adels Aarvog, V, 1888, S. 106 f.

Henry Bruun.

Brahe, Karen, 1657—1736, Legatstifter, Bogsamler. F. 1. Dec. 1657 paa Næsbyholm ved Sorø, d. 27. Sept. 1736 paa Østrupgaard ved Faaborg, begr. i Haastrup K. Forældre: Preben B. til Hvedholm, Engelsholm og Østrupgaard (s. d.) og Hustru. Ugift.

K. B.s Moder var en belæst Dame, der lagde Vægt paa, at Datteren fik en fortrinlig boglig Opdragelse, og det hedder om denne, at hun »af adskillige fremmede Sprog forstod endog Latin saaledes, at hun med en temmelig Færdighed deri kunde expediere sig«. Efter Moderens Død styrede hun Huset for sin Fader paa Engclsholm, saa længe han levede. Efter hans Død flyttede hun til Østrupgaard, der ved Skiftet efter Moderen var tilfaldet hende og Søsteren Birgitte, og blev boende her Resten af Livet; 1735 udkøbte hun Søsteren af Gaarden. K. B. havde praktisk Greb paa Godsadministration, og de rige Midler, som hun fik Raadighed over, anvendte hun for en stor Del til offentlige Formaal. Foruden en Skole og et Hospital i Svanninge oprettede hun Odense adelige Jomfrukloster (Fundats 8. Nov. 1716, kgl. Konfirmation 15. Marts 1717), som fik til Huse i den saakaldte Bispegaard i Odense, som Søsteren Anne B. havde beboet til sin Død 1715, efter at de tre Søstre havde arvet den i Fællesskab efter Faderen. Til denne Stiftelse testamenterede K. B. sin Bogsamling, en enestaaende Skat af ældre dansk Litteratur. Hun var tidlig begyndt at samle paa Bøger, men den egentlige Grundstamme i hendes Bibliotek skyldes hendes Morfaders Søster, Anne Gjøre (s. d.), efter hvis Død 1681 K. B. arvede hele hendes Samling. Paa dette Grundlag arbejdede K. B. videre med stor Iver og forøgede Bogbestanden ved systematiske Indkøb, foruden at hun, takket være sine udmærkede Forbindelser, fik mange Bøger som Gave. I Mod-sætning til Anne Gjøre har hun ikke indskrænket sig til at samle paa danske Bøger, men disse er dog baade kvantitativt (ca. 2100 af Bibliotekets ca. 3400 Numre) og kvalitativt de betydeligste. Blandt Manuskripterne findes flere vigtige Folkeviser-Haandskrifter, og blandt de trykte Bøger mange Unica. Samlingen er det eneste Privatbibliotek fra den Tid, der er bevaret for Efterverdenen i nogenlunde uskadt Stand. En Del har den lidt ved tidligere Tidens Vanrøgt, men er nu, siden 1907, deponeret i Landsarkivet for Fyn. En Katalog, der dog er meget ufuldstændig, udarbejdedes af Lauritz Lind og tryktes 1725; en Fortegnelse over Haandskrifterne af H. Chr. Vogelsang offentliggjordes i Odense Katedralskoles Program 1857; en fuldstændig Katalog over hele Samlingen foreligger udarbejdet i nyere Tid af Victor Madsen, men er utrykt. — Ligsten i Haastrup K. — Malerier af ukendt i Odense adelige Jomfrukloster 1699, af Jacob Coning paa Fr.borg og af ukendt paa Stensgaard.

Hans de Hofman: *Fundationer*, I, 1755, S. 287 f., 326 ff. Chr. H. Kalkar: *Odense Byes Bibliotheker*, 1836, S. 1—16. S. Jørgensen i *Museum* 1895, I,

S. 333—65. Victor Madsen i Nord. tidskrift för bok- och biblioteksväsen 1915, S. 171—85. H. Seesten i Dansk Adelsblad 1917, S. 59 ff., 63 f.

R. Paulli.

Brahe, Knud, 1555—1615, Adelsmand. F. 24. Aug. 1555 paa Aalborghus, d. 3. Febr. 1615 paa Engelsholm, begr. i Nørup K. Broder til Axel B. (d. 1616, s. d.). Gift 23. Aug. 1584 i Horsens med Margrethe Eriksdatter Lange, bisat 24. Aug. 1622 i Vejle K., begr. i Nørup K. (gift 1° med Jens Kaas, s. d.), D. af Erik Lange (1518—72) og Anne Madsdatter Gjordsen (f. 1529, levede endnu 1610).

K. B. modtog som saa mange yngre danske Adelsmænd sin militære Uddannelse i den nederlandske Frihedskrig; derefter var han i et Par Aar Hofsinde hos Frederik II., men maatte som Følge af et Kærlighedsforhold til en Adelsdame, Sophie Mormand, atter i nogle Aar søge til Udlandet; han berejste England, Frankrig og Italien og lod sig 1579 immatrikulere ved Universitetet i Padova. Efter Hjemkomsten blev han igen Hofsinde og derefter Lensmand, 1589—1602 paa Aarhusgaard, 1602—15 paa Bygholm. I Kalmar-krigen gjorde han Tjeneste som Ritmester og udmærkede sig navnlig i Træningen ved Vallda Kirke i Halland 21. Sept. 1611; her lykkedes det ham og Ulrik Sandberg (s. d.) med deres 200 Ryttere at overrumple og tilintetgøre en svensk Plyndringsekspektion paa 600 Mand; blandt Fangerne var Statholderen paa Elfsborg Nils Bengtsson. — K. B. nævnes allerede 1587 til Slægtsgaarden Tostrup, hvoraf han dog først 1611 blev Eneejer. Hustruen bragte ham som sin Fædrearv en Part i Engelsholm ved Vejle; dertil havde hun gennem sit første Ægteskab føjet Gudumlund og Part i Kongstedlund, begge i Himmerland. Engelsholm maatte hun oprindelig dele med sin Broder, Alkymisten Erik Lange (s. d.), hvis fortvivlede Pengeforhold skaffede K. B. adskillige Bryderier, der dog ikke synes at have forstyrret det gode Forhold hverken til Svogeren eller til Sophie B. (s. d.). Ca. 1590 blev K. B. Eneejer af Engelsholm, som han nu gjorde til sit egentlige Hjem, og hvor han 1592 opførte den endnu bevarede, anselige Hovedbygning. K. B. og hans Hustru var begge aandeligt interesserede og har begge forsøgt sig med Oversættelser af fransk Opbyggelseslitteratur. Hans Skrivkalender for Aar 1600 er udgivet (med Indledning og Noter) af A. Heise i Saml. t. jydsk Hist. og Top., V, 1874—75, S. 207—31. — Maleri paa Knudstrup. Epitafium i Nørup K.

Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 112. Tilskueren 1916, I, S. 153—57. H. Gruner-Nielsen: Danske Viser fra Adelsvisebøger og Flyveblade, VI, 1930—31, S. 35—48.

Henry Bruun (A. Heise).

Brahe, Lauge, ca. 1500—67, Ridder og Rigsraad. F. ca. 1500, d. 5. Marts 1567 paa Krogholm, begr. i Lunds Domkirke. Forældre: Axel B. (d. 1551, s. d.) og 1. Hustru. Gift mellem 22. Okt. 1546 og 11. Juli 1547 med Gørvel Fadersdatter, f. ca. 1509 (eller maaske først 1517) paa Hjulsta, d. 20. April 1605 paa Børringe Kloster (gift 1° 1532 med Peder Nilsson Grip, 1507—33, 2° 1534 med Truid Gregersen Ulfstand, 1487—1545), D. af Fader Nilsson (Sparre) (d. tidligst 1520) og Botilda Knutsdotter (Tre Rosor).

L. B. var Hofsinde 1532—39 og deltog som saadan i Grevefejden; en Bondes Spyd bibragte ham her en Skramme over Næsen, som han beholdt Livet igennem. 1539 var han Fodermarsk, 1545 Ridder, 1552 Rigsraad; under Syvaarskrigen anførte han 1563 den skaanske, sjællandske og fynske Adel, 1564—65 var han Krigskommissær. Fra 1537 havde han en Række mindre Len, mest i Skaane; her laa ogsaa hans Hovedbesiddelser, Vidskøfle og Krogholm, hvilken sidste Gaard han dog først overtog ved Faderens Død. Grundmuret Rigdom vandt han ved sit Giftermaal med Fru Gørvel, der efter sine Forældre og sine tidligere Ægtemænd havde arvet vidtstrakte Godser i alle tre nordiske Riger. Det gode Kup skaffede ham dog en Del Fortrædeligheder i Tilgift. Hustruens Stifsønner — Truid Ulfstands Børn med Ide Brock — saa nemlig skævt til hendes nye Ægteskab og tvang kort efter Brylluppet L. B. ind i en Række forbitrede Ejendomsstridigheder, navnlig om Fru Gørvels norske Gods. Mellem ham og Lensmanden paa Varberg, Lauge Ulfstand, udviklede der sig et saa spændt Forhold, at Rigmarsken Erik Banner efter kongelig Ordre maatte forpligte dem begge til ikke at fejde indbyrdes. Dette tvungne Forlig holdt ikke. Da L. B. 1548 deltog i Prinsesse Annas bekendte Brudetog til Sachsen, medtog han sin tolvaarige Stifsøn Niels Ulfstand. Paa Hjemrejsen døde Drengen. Hans Halvbroder, Lauge Ulfstand, lod sig nu forlyde med, at L. B. ikke var uden Skyld i dette Dødsfald, og ved Begravelsen i Lunds Domkirke indfandt han sig ubuden og bevæbnet; med Magt holdt han Kisten tilbage, da den skulde føres til Graven og gennemtvang saaledes, at den blev aabnet; det viste sig da, at Barnet var død af Pest. Som rimeligt var, fik dette Skandaleoptrin et Efterspil ved Kongens Retterting. Begge Parter gik dog fri for Straf; L. B. erklæredes uskyldig i Stifsønnens Død, Lauge Ulfstand frikendtes, fordi han »hverken havde draget Sværd eller Kniv«, men blot givet onde Ord som Svar paa samme Slags Tiltale. — Maleri i Lund Domkapitels Mødesal.

Striden med Lauge Ulfstand: J. L. A. Kolderup-Rosenvinge: Gamle danske Domme, I, 1842, S. 159—63. Norske Rigsregistranter, I, 1861, S. 139—42. Troels-Lund: Dagligt Liv i Norden, 4. Udg., XIV, 1915, S. 296—304. Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 101 f. L. Daae i Norsk hist. Tidsskr., 3. Rk., III, 1895, S. 219—74. — Malerierne: Tidsskrift för konstvetenskap, XI, 1927, S. 46—51.

Henry Bruun (Mollerup).

Brahe, Niels, d. 1529, Adelsmand. Henrettet ved Midten af Juni 1529 i Kbh. Forældre: Niels B. (d. ca. 1486) og Magdalene Olavsdatter (Skanke; d. tidligst 1507). Gift før 23. Febr. 1511 med Anne Lang, d. 25. Okt. 1551, begr. i Valløse K., D. af Peder L. (d. 1510—11) og Kirsten Eriksdatter Bille (d. tidligst 1483).

N. B.s Morfader var den kendte Olav Nilsson til Talge, der som Lensmand i Bergen blev dræbt 1455 af de tyske Købmænd; Enken fik siden Tilsagn om Erstatning, men Løftet blev ikke holdt; derfor overlod N. B. 1511 Gælds brevet til Kong Hans. Selv havde han arvet noget af Morfaderens Stridbarhed; 1513 maatte han saaledes sone Drabet af den skaanske Herremand Tord Jepsen Sparre, og med Ærkebiskop Birger Gunnensen stredes han i mange Aar om sin rige Hustrus bornholmske Gods. Fjendskabet med Lybækkerne og Gejstligheden — den nye Ærkebispe Aage Sparre var Tord Jepsens Broder — har maaske bidraget til, at han 1525 sluttede sig til den skaanske Bonderejsning, uagtet han 1523 havde svoret Frederik I. Troskab, og skønt hans Fætter Axel (s. d.) søgte at faa ham fra det, ja endog lovede ham sin egen Forlening Børringe Kloster, hvis han i Stedet vilde gøre sig Umage for at berolige Bønderne. Efter disses Nederlag flygtede han i Tide, opholdt sig Vinteren over i Bleking hos Søren Norby, senere i Mecklenburg og andre Steder; for at skaffe sig det nødvendige udrustede han med Hertug Albrechts Hjælp en lille Kaperskude. Imidlertid havde man i Kbh. allerede 1525 dømt ham fra Ære, Liv og Gods; hans store Jordejendom — derunder Vandaas og Part i Vidskølle — tilfaldt saaledes Kronen, der paa billige Vilkaar overlod den til Skaanes Adel; meget fik hans uforsonlige Fjende Tyge Krabbe. Drevet ogsaa af sin Fattigdom var N. B. et Par Gange saa dristig at besøge sin ulykkelige Hustru i Skaane; men sidste Gang blev hans Skib opsnappet ved Trelleborg, han selv sat i Fængsel i Malmø og til sidst halshugget paa Gl. Torv i Kbh., efter at Tyge Krabbe ved Tortur forgæves havde søgt at afpresse ham Tilstaaelser om Christian II.s Tilhængere.

J. L. A. Kolderup-Rosenvinge: Gamle danske Domme, I, 1842, S. 39—43. C. F. Allen: De tre nordiske Rigers Historie, V, 1872, S. 69—73. A. Heise: Familien Rosenkrantz' Historie, II, 1882, S. 167 ff. Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 103.

A. Heise (Henry Bruun).*

Brahe, Otte, 1518—71, Rigsraad. F. 2. Okt. 1518 paa Tostrup, d. 9. Maj 1571 paa Helsingborg Slot, begr. i Kaagerød K. Forældre: Tyge B. (d. 1523, s. d.) og 2. Hustru. Gift 23. Nov. 1544 med Beate Bille (d. 1605, s. d.).

O. B. kom 1529 i Huset hos Erik Banner og omtales som Hofsinde 1537—39. 1540 blev han sammen med Broderen Jørgen forlenet med Storekøbing i Skaane; 1544—55 var han Lensmand paa Gladsakse i Skaane, 1555—67 paa Aalborghus. 1548 fulgte han Hertug Frederik (senere Kong Frederik II.) til Norge som Marskal. Ved Kroningen 1559 var han blandt dem, der afslog den tilbudte Ridderværdighed. Senest i April 1563 blev han Rigsraad. S. A. blev han i Anledning af Krigen Proviantmester og fik sammen med tre andre Rigsraader Overtilsynet i Jylland, mens Kongen var i Felten; et lignende Hverv overdroges ham n. A. Da han 1567 ombyttede Aalborg med Helsingborg Len, som han beholdt til sin Død, kom han Krigsskuepladsen nær og fik snart en aktiv Rolle tildelt. For at hindre den smålandske Almue i at skade Daniel Rantzau under hans berømte Tog ind i Sverige udsendtes nemlig i Nov. 1567 O. B. sammen med Bjørn Kaas og Jørgen Marsvin i Spidsen for en større Styrke. 1. Dec. stod de i Småland, hvor de udstedte en Proklamation til Befolkningen; men faa Dage efter maatte de i Hast trække sig tilbage over Grænsen, tvungne af et Mytteri blandt deres Folk, hvoraf Hovedparten var udskrevne skaanske Bønder. 1569 fik O. B. samt Jørgen og Steen Bille Tilsyn med Forsvaret af Skaanes Grænse.

O. B. skrev sig til Knudstrup, som han 1551 ombyggede; desuden ejede han Elvedgaard og havde Gods baade i Jylland og i Norge. Hans Besiddelser voksede med Aarene; saaledes købte han 1568 i Forening med Peder Oxe af Kronen alt Peder Christensen Dyres Jordegods. 1565 arvede han efter Broderen Jørgen (s. d.) Rødinge Pantelen i Skaane, hvilket hans Enke beholdt en Snes Aar efter hans Død. I samme Landsdel forlenedes han 1569 med Froste Herred som Pant for 6000 Rdl. Han synes overhovedet at have været meget formuende. — Af hans elleve Børn maa fremhæves Datteren Sophia og Sønnerne Tyge, Steen, Jørgen og Knud, der alle behandles i det foregaaende eller følgende. Det var en dygtig Slægt, der udgik fra Hjemmet paa Knudstrup; en af Sønnerne kastede endog Berømmelsens Glans over Navnet og Fædrelandet. — Epitafium fra Kaagerød K., nu paa Knudstrup. Gravsten i Kaagerød K.

Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 104. F. R. Friis: Tyge B., 1871, S. 314 f. H. F. Rørdam: Monumenta hist. Dan., 2. Rk., I, 1884.

C. F. Bricka (Henry Bruun).*

Brahe, Otte, 1578—1651, Adelsmand. F. 12. April 1578 paa Næsbyholm, d. 5. Juli 1651 sst., bisat i St. Peders K. i Næstved. Broder til Jørgen B. (d. 1661, s. d.). Gift 1° ca. 29. Sept. 1603 paa Næsbyholm med Margrethe Krafse, d. 1614, D. af Hans K. (d. 1585) og Kirstine Hansdatter Holck (1558—99), O. B.s Stifmoder. 2° 3. Juni 1618 i Køge med Karen Rud, d. 17. Juni s. A., D. af Knud R. (f. 1554, d. mellem 1612 og 1615) og Hilleborg Mogensdatter Gyldenstjerne. 3° ca. 10. Juli 1619 i Odense med Anne Bild, begr. 18. Juni 1656 i Køge, D. af Niels B. (d. 1622, s. d.) og Hustru.

O. B. foretog 1593—99 en længere Udenlandsrejse med Studieophold i Rostock, Herborn, Heidelberg, Basel, Genève og Orléans; til sidst besøgte han ogsaa England og Skotland. 1600—02 gjorde han Hoftjeneste hos Kurfyrst Frederik IV. af Pfalz. Senere deltog han i Kalmarkrigen og blev Fændrik ved det sjællandske Kompagni af Rostjenesten. Efter Faderen arvede han Næsbyholm, hvis tiliggende Bøndergods han flittigt forøgede; 1622 ejede han en kort Tid Ravnholt paa Fyn. Han har tilrettelagt en Samling Hus- og Kirkebønner, hvoraf første Udgave forelaa 1630 (jfr. Saml. t. Fyens Hist. og Top. VI, 1873, S. 146).

Jørgen Larsen Nyløs: Ligprædiken over O. B., 1655 (Personalial optrykt i Mindeblade om Næsbyholm, ved G. L. Wad, 1885, S. 45—61). Danmarks Adels Aarvog, V, 1888, S. 106.

Henry Bruun.

Brahe, Otte, 1579—1611, Adelsmand. F. 1579 paa Riberhus, d. Natten mellem 31. Maj og 1. Juni 1611 ved Kalmar, begr. i Veflinge K. Forældre: Axel B. (d. 1616, s. d.) og 1. Hustru. Ugift.

Efter Skolegang i Aarhus og Odense sendtes O. B. 1594 til Udlandet for at uddanne sig videre. Han besøgte Tyskland, Frankrig, Italien og Spanien; endnu 1600—01 opholdt han sig i Padova, hvor han beklædte Stillingen som den tyske Nations Consiliarius. Snart efter hjemkaldtes han af Faderen, hvem han 1602 fulgte til Rusland. 1603—06 var han Hofjunker; ogsaa i denne Egenskab foretog han flere Rejser til Udlandet. For at uddanne sig som Kriger drog han derefter til Nederlandene, hvor han først tjente Spanierne og siden deres Modstander, Grev Morits, der satte ham i Spidsen for en lille Afdeling paa 300 Mand. Efter Stilstanden 1609 blev han General-Oberstløjtnant — med Kommando over 2000 Mand — hos Kurfyrst Johan Sigismund af Brandenburg. Med dennes Tilladelse skyndte han sig hjem, da Krigen med Sverige udbrød 1611. 16. Maj kom han til Kbh. og begav sig

derfra øjeblikkelig til Lejren ved Kalmar, men her gjorde en Kugle fra Slottet et Par Uger senere Ende paa hans Liv, netop som han advarede Christian IV. om Faren ved at opholde sig i den Skanse, O. B. var i Færd med at anlægge.

Hans Henriksen Bang: Ligprædiken over O. B., u. A. Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 110.

C. F. Bricka (Henry Bruun).*

Brahe, Otte, 1582—1642, Adelsmand. F. 14. Sept. 1582 paa Krogholm, d. 10. Juli 1642 i Viborg, bisat i Viborg Domkirke. Forældre: Peder B. (d. 1610) og Margrete Gjøe (d. 1594). Gift 29. Okt. 1626 i Odense med Mette Rosenkrantz, f. 19. April 1603 paa Nyborg Slot, d. 4. Aug. 1646 paa Sæbygaard, D. af Jacob R. (s. d.) og Hustru.

O. B. opdroges paa gammeldags Vis til »Gudsfrygt og Rytteri«. I sin Ungdom tjente han i en Aarrække hos Pfalzgreve Philip Ludvig, Hertug af Neuburg, der gjorde ham væragsig, og derefter hos hans Søn, Pfalzgreve Ludvig Philip. Efter sin Hjemkomst deltog han i Kalmarkrigen og blev Kornet ved det sjællandske Kompagni af Rostjenesten. 1617—23 var han Lensmand paa Koldinghus, 1623—24 paa Kalundborg. Han ejede Krogholm i Skaane og Torbenfeldt paa Sjælland; ved at gaa i Borgen for andre Herremænd ødelagde han sin Formue, saa at der gentagne Gange blev gjort Indførsler i hans Jordegods; men senere erhvervede han ved Arv efter sine Søstre Sophie og Anne B. Sæbygaard i Jylland og Mørkegaard paa Sjælland. — Ligsten i Volstrup K.

Anders Andersen Ringkjøbing: Ligprædiken over O. B., 1643. Samme: Ligprædiken over Mette Rosenkrantz, 1647. Dr. Otto Sperlings Selvbiografi, udg. af S. Birket Smith, 1885, S. 73—76. Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 113.

J. A. Fridericia (Henry Bruun).*

Brahe, Preben, 1627—1708, Godsejer. F. 18. Juni 1627 paa Hagenskov, d. 27. Marts 1708 paa Engelsholm, begr. i Horne K. Forældre: Jørgen B. (d. 1661; s. d.) og Hustru. Gift 11. Sept. 1653 i Odense med Susanne Gjøe, f. 6. Okt. 1634 paa Hvidkilde, d. 7. Sept. 1683 i Kbh., D. af Falk G. (d. 1653, s. d.) og Hustru.

Efter en omhyggelig Skoleuddannelse sendtes P. B. først til Sorø Akademi, derefter (1647) paa Studierejse til Tyskland, Nederlandene, Frankrig og Italien; 1647 immatrikuleredes han i Leiden som stud. jur., 1650 i Padova; n. A. kom han hjem. Ved sit Bryllup 1653 fik han af Faderen overladt Engelsholm (ved Vejle), hvor han fra nu af med et Par Afbrydelser havde Bolig til sin Død. Under Svenskekrigen, mens hans jyske Gods hærgedes frygteligt

af Fjenden, opholdt han sig paa Sjælland, først paa Næsbyholm, senere i Sorø, hvor han havde sin Svigermoder Karen Bille og Hustruens ugifte Faster Anne Gjøe (s. d.) i Huset. 1660 overværede han Rigsdagen i Kbh., 1661 underskrev han Suverænitetsakten. Ved Faderens Død arvede han flere fynske Gaarde, som han dog med Undtagelse af Østrupgaard atter hurtigt solgte for at faa rede Penge til Skatter og til Udbedring af sit jyske Gods. 1677 fik han efter Moderen Hvedholm, hvor han nu tog Ophold; men efter denne Gaards Brand 1681 og Hustruens Død 1683 overlod han sine fynske Besiddelser til sine Børn og beholdt selv kun det medtagne Engelsholm. Her levede han nu i 25 Aar som Enkemand; hans ugifte Datter Karen B. (s. d.) førte Hus for ham, ligesom hun ved sine Interesser og Kundskaber var ham til megen Trøst og Opmuntring. P. B. nød i Samtiden usædvanlig Agtelse for sin Fromhed og fine Dannelse, et Ry, der — saa vidt man nu kan skønne — heller ikke var ufortjent. — Baade han og Hustruen var aandeligt interesserede; hun har oversat et Par Smaa-ting fra Fransk, han har (i Karen Brahes Bibliotek) efterladt sig et Manuskript, der foruden nogle Betragtninger over Bøn og Nadver indeholder nogle Salmer, skrevne i hans Ungdom paa Næsbyholm 1644. — Maleri paa Stensgaard og paa Raadhuset i Vejle, formentlig ogsaa paa Sæbygaard i Vendsyssel.

Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 107. Ligprædikenmanuskript i Karen Brahes Bibliotek (Odense Landsarkiv). Saml. t. jydsk Hist. og Top., 3. Rk., VI, 1908—10, S. 309—12. Museum, 1895, I, S. 339 ff., 344—50.

Henry Bruun.

Brahe, Preben, 1711—86, Godsejer. F. 9. Jan. 1711 paa Engelsholm, d. 18. Aug. 1786, begr. i Horne K. Forældre: Henrik B. til Hvedholm og Engelsholm (1670—1725) og Henrikke Sophie Bille Knudsdatter (1670—1731). Ugift.

B. blev 1737 Løjtnant af Infanteriet, 1738 Sekondløjtnant i Fodgarden, 1743 Kaptajn og Kompagnichef ved fynske nationale Infanteriregiment, men afgang 1754 fra Militæretaten med Oberstløjtnants Karakter. Ved en Overenskomst 1739 mellem ham og hans dalevende tre Søstre om Arven efter deres Forældre, deres Broder Jørgen B. og Faster Karen B. blev han Eneejer af Hvedholm. Sammen med Søsteren *Susanne B.* (1700—60) til Østrupgaard og hendes Mand, Etatsraad Fr. Hein til Stensgaard, oprettede han 1751 et Stamhus af de tre Godser, dog saaledes at enhver foreløbig skulde beholde sit, og B. først tiltræde det i »fuldkommen Possession« efter Svogerens og Søsterens Død, hvilket blev 1760,

og Stamhuset var endda forøget med Damsbo, som Susanne B. 1758 havde indlemmet deri. Yderligere arvede han efter hende Grubbesholm Gaard og Gods, som han dog straks solgte til Fæstebønderne, mens han ikke ellers var nogen Fremmer af Udskiftningen paa de udstrakte Besiddelser, der var tilfaldet den sidste Mand af Slægten B. — Maleri paa Stensgaard.

Danske Herregaarde ved 1920, II, 1923, S. 135 f. Grevskaftet Brahesmindes Arkiv.

Hans Knudsen (P. Brock).

Brahe, Sophia Ottesdatter, ca. 1556—1643, lærd Adelsdame. F. ca. 1556 paa Knudstrup i Skaane(?), d. 1643 i Helsingør, begr. i Torløse K. i Skaane. Søster til Axel B. (d. 1616, s. d.). Gift 1° 1579 med Otte Thott til Eriksholm, f. 1543 paa Eriksholm(?), d. 23. Marts 1588 sst.(?). 2° 21. Marts 1602 i Eckernførde med Erik Lange (s. d.).

Allerede som ganske ung har S. B. lejlighedsvis gaaet sin berømte Broder Tyge B. til Haande under hans astronomiske Arbejde, men først som ung Enke har hun for Alvor kastet sig over Videnskaben. Efter Otte Thotts Død styrede hun Eriksholm (nu Trolleholm) for Sønnen, den senere saa bekendte Tage Thott (s. d.) og vandt her bl. a. Ry for sin fremragende Havekunst. Fra Eriksholm tog hun jævnlig over til Broderen paa Hven, hvor hun stiftede det skæbnsvangre Bekendtskab med Erik Lange (s. d.). Denne havde oprindelig været en velstaaende Mand, men paa dette Tidspunkt gik det rask ned ad Bakke med ham, til Dels paa Grund af hans alkymistiske Eksperimenters Kostbarhed. 1590 blev S. B. forlovet med ham, hvilket hendes Slægtninge med Undtagelse af Tyge B. i høj Grad misbilligede paa Grund af hans slette økonomiske Omstændigheder. Foreløbig kunde der ikke være Tale om Ægteskab. At Erik Lange i de følgende Aar flakkede rundt i Tyskland, opfyldt af sit Guldmageri og andre Projekter, ødelagde ikke blot hans egne Sager yderligere, men øvede ogsaa en uheldig Indflydelse paa S. B.s Formuesomstændigheder. I denne Modgangstid havde hun søgt Trøst i Studier, som Datidens Kvinder ellers ikke gav sig af med. Først lagde hun sig efter Kemi, navnlig anvendt i den praktiske Lægekunsts Tjeneste; siden dyrkede hun som sin Hovedinteresse Astrologi og erhvervede stor Færdighed i at stille Horoskoper.

1599, da Tyge B. havde forladt Danmark, brød hun op fra Skaane og drog til Hertugdømmerne og Nordtyskland for at opsøge Erik Lange. Hun traf ham som en ødelagt Mand, og det blev van-

skeligere og vanskeligere for dem at skaffe det nødvendige til Livets Ophold. Ikke desto mindre agtede de sig ud paa en længere Rejse og vilde forinden lade sig vie, men efter at Brylluppet havde fundet Sted, maatte Rejsen opgives paa Grund af Pengemangel, og Ægteparret blev nu boende nogen Tid i Eckernførde. Hvorledes de følgende Aar har formet sig for dem, vides ikke. S. B. har 1613 ved sin Husbonds Begravelse i Prag fragaaet Arv og Gæld efter ham, saa at det gamle Sagn, at hun har været i Prag, ikke helt savner Hjemmel. Sine senere Aar (i alt Fald fra 1616) tilbragte hun, vistnok under taalelige Forhold, i Helsingør.

Blandt de af S. B.s skriftlige Efterladenskaber, der er bevaret, findes flere, hver paa sin Vis højst ejendommelige Ting. Fra 1594 stammer det store Digt til den fraværende Fæstemand, »Urania til Titan«, et versificeret Brev, hvis bevarede latinske Form ganske vist ikke kan skyldes S. B., men om hvilket man tør formode, at hun har givet Udkast dertil paa Dansk. Trods Digtets vidtløftige poetiske Omsvøb, hentet fra Alkymiens, Astrologiens og Antikkens Verden, kommer hendes Kærlighedslængsel til heftigt Udbrud deri; man mærker tydeligt den stærke personlige Følelse i den modne Kvindes Erotik. Af hendes egentlige Breve maa særlig fremhæves det ganske overordentlig omfangsrige Brev, skrevet kort efter Brylluppet 1602 til Søsteren Margrethe B., og hvori hun holder Generalopgør med hele Slægten, idet hun giver Luft for sin Græmmelse over alle de Forurettelser og Krænkelser, hun mener at have været Genstand for. Det er et menneskeligt Dokument af høj Rang, som der næppe findes noget Sidestykke til i Samtidens danske Korrespondancer.

Endelig maa nævnes S. B.s genealogiske Virksomhed, som aabenbart ogsaa har været hende en kær Sysselsættelse i de trange Tider. De skriftlige Vidnesbyrd om hendes Studier i dette Fag er dels en Slægtbog paa ca. 900 Sider (Univ.bibl. Lund), dels en Samling Kopibøger (Svenska Riksarkivet), indeholdende »allehaande Sendebreve om Slægterne«. Slægtbogen (afsluttet 1626, men med senere Tillæg) kan siges at betegne Højdepunktet af Renæssancetidens danske Arbejder af denne Art, opbygget paa et usædvanlig rigt Materiale af mundtlig Tradition og skriftlige Kilder. Gennem Kopibøgerne faar man et levende Indtryk af hendes vidtløftige genealogiske Korrespondance, og desuden røber hendes egne Antegnelser deri et sjældent Fortællertalent med stor Sans for det virkningsfulde.

S. B.s alsidige Interessesfære er typisk for Renæssancetidens Kultur. Som kvindelig Forsker betegner hun noget nyt i den

nordiske Kvindes Historie. Dette i Forbindelse med hendes rige Temperament gør hende til en af Tidens mærkeligste Kvinder. I Sveriges Litteratur er hun flere Gange gjort til Genstand for digterisk Behandling i Romanform (Birger Mörner 1899, Elisabeth Kuylensstierna-Wenster 1907). — Maleri (Kopi fra 18. Aarh.) paa Gaunø. Epitafiemaleri (Familiebillede) i Kaagerød Kirke; Tegning herefter af Magnus Petersen i Nationalmuseet. — Mindesten paa Kirkegaarden i Torløse, rejst 1914.

F. R. Friis: S. B., 1905. Jacob Langebek i Dsk. Mag., III, 1747, S. 12—32, 43—53. J. L. Heiberg: Prosaiske Skrifter, IX, 1861, S. 275—364. F. R. Friis: Breve og Aktstykker angaaende Tyge B. og hans Slægtninge, 1875. Danmarks Adels Aarvog, V, 1888, S. 112. J. A. Fridericia i Tilskueren, 1898, S. 472 f. Lauritz Weibull i Hist. tidskrift för Skåneland, II, 1904, S. 38—71; VII, 1921, S. 242—47.

R. Paulli.

Brahe, Steen, 1547—1620, Rigsraad. F. 21. Dec. 1547 paa Glad-sakse i Skaane, d. 11. April 1620 paa Kalundborg Slot, begr. i Kaagerød K. Broder til Axel B. (d. 1616, s. d.). Gift 1° 18. Sept. 1575 i Kbh. med Birgitte Rosenkrantz, f. 12. April 1555 paa Skærvad, d. 9. Sept. 1588, begr. i Næsby K., D. af Otte R. (d. 1557) og Ide Mogensdatter Gjõe (d. 1563). 2° 6. Sept. 1590 paa Helsingborg Slot med Kirstine Holck, f. mellem 10. April og 29. Maj 1558 paa Barritskov, d. 10. Febr. 1599 paa Kalundborg Slot (gift 1° 1579 med Hans Krafse, d. 1585), D. af Hans H. (d. 1565) og Margrete Rotfeld (d. 1575). 3° 30. Juni 1602 paa Kalundborg Slot med Sophie Rostrup, d. 18. Dec. 1632 (gift 1° 1589 med Mads Sandberg, d. 1597), D. af Jørgen R. (d. 1563) og Margrete Andersdatter Skeel (d. tidligst 1568).

S. B. fik i Modsætning til sin et Aar ældre Broder Tyge en væsentlig praktisk Uddannelse. Efter Skolegang i Aarhus og Aalborg blev han sat i Huset hos Steen Rosensparre for at optugtes i Hoftjeneste. Ved Kongens Medvirkning blev han to Aar efter anbragt hos Grev Günther af Schwarzburg, med hvem han 1563 fulgte til Danmark, da Greven her overtog Stillingen som Felt-øverste, og senere til Ungarn, og af hvem han, ca. 21 Aar gammel, erklæredes for væragtig. En kort Tid gjorde han ogsaa Krigstjeneste hos Vilhelm af Oranien. Ca. 1569 tog han Ophold ved August af Sachsens Hof, hvor han blev, til Faderens Død 1571 kaldte ham hjem. 1573—75 var han ansat ved det danske Hof, først som Hofjunker, senere en kort Tid som Skænk. 1575 begyndte Rækken af hans Forleninger, nemlig: Froste Herred i Skaane 1575—82, Vrangstrup paa Sjælland 1577—78, Saltø sst. 1578—80, Kalundborg 1580—81, Ravnsborg paa Lolland 1581—88,

Helsingborg 1588—92 og endelig igen Kalundborg 1592—1620. I Maj 1578 udnævntes han til Rigsraad, en Værdighed, som han beklædte i det ualmindelig lange Tidsrum af 42 Aar, og hvormed forbandt sig et Utal af Hverv, som gjorde hans Tilværelse højst urolig; atter og atter maatte han indfinde sig ved Raadsmøder, Herredage, Retterting og Hoffester, besigtige Bøndergods ved Mageskifter, mønstre Adelens Rostjeneste, modtage, ledsage eller forhandle med fremmede Fyrster og Afsendinge, ja selv rejse til fjerne Lande. Først i sine senere Aar, da Alderen gjorde sig gældende, fik han noget roligere Dage. Mens hans Andel i det samlede Raads Virksomhed ikke lader sig udskille, kan her anføres nogle af de mange offentlige Opgaver, som blev ham betroet.

1585 sendtes han i Febr. som Gesandt til Kejser Rudolf II. og i Nov. til Sachsen for at repræsentere Frederik II. ved dennes Søsters, Kurfyrstinde Annas, Begravelse. 1589 fulgte han som Hofmester Skotlands vordende Dronning, Prinsesse Anna, til Norge, hvor de maatte overvintre, og hvor Kong Jakob VI. opsøgte sin Brud; n. A. ledsagede han Kongeparret ned til Danmark og derfra til Skotland. Baade 1591 og 1592 maatte han en Tid under nogle Regeringsraadets Fraværelse »ligge i Regeringen« i Kbh., og 1593 naaede han Højdepunktet paa sin Løbebane, idet han udnævntes til virkeligt Medlem af det Regeringsraad, som styrede for den mindreaarige Christian IV. Denne Stilling beholdt han i tre Aar, lige indtil den unge Konge 1596 selv overtog Regeringen; til Dækning af de dermed forbundne betydelige Udgifter forlenedes han 1594—97 afgiftsfrit med Munkeliv Kloster og St. Hans Kloster i Bergen. 1592 var han i Sverige ved Hertug Karl af Södermanlands (Karl IX.s) Bryllup. Ved Kroningsfestlighederne 1596 spillede han en fremtrædende Rolle. 1597 var han Medlem af det Gesandtskab, der med Markgreve Joachim Frederik, Administrator i Magdeburg (senere Kurfyrste af Brandenburg), afsluttede Traktaten om hans Datter Anna Cathrines Ægteskab med Christian IV. S. A. synes han at have gjort et forgæves Forsøg paa at afvende den Unaade, som havde ramt Broderen Tyge, med hvem han i det hele stod paa en god Fod. 1599 var han som Gesandt i Sverige. 1602 ledsagede han Enkedronningen og dennes Datter Hedvig til Dresden, hvor den sidstes Bryllup med Kurfyrsten af Sachsen stod. 1603 deltog han i Grænsemødet i Flakkebæk. 1604 fulgte han Kongen til Herredagen i Bergen, 1606 til England. 1607 repræsenterede han Christian IV. ved hans Søsterdatters Bryllup i Braunschweig. Under Kongens Fraværelse i Kalmarkrigen 1611 var han en af Regeringsraaderne. 1617 rantes han af en alvorlig

Sygdom, hvis Følger han aldrig helt forvandt; alligevel varetog han til det sidste aktivt sine Pligter som Rigsraad, saaledes deltog han 1619 i Grænsemødet i Ulfsbæk.

S. B. blev med Aarene en meget rig Mand. Efter Faderen arvede han Halvdelen af Knudstrup; den anden Halvpart købte han 1594 af Broderen Tyge, før denne forlod Danmark. Med sin første Hustru fik han Næsbyholm paa Sjælland og »Sigbrits Gaard« i Kbh.; hans anden Hustru bragte ham de jyske Gaarde Barritskov og Bratskov. 1581 købte han Bregentved; ved Arv fik han Tersløsegaard paa Sjælland (ca. 1604) og Hvedholm paa Fyn (1611). I Ligprædikenen roses han for den Flid og Lyst, han havde til at lade bygge paa sine Gaarde; som et smukt og anseligt Minde herom stod 1585—1932 Næsbyholms Hovedbygning, hvis Bygmester sandsynligvis var Hans van Steenwinkel. — S. B.s tredobbelte Virksomhed som Godsejer, Lensmand og Rigsraad vidner om en ganske ualmindelig Arbejdsevne, en oprindelig Kraft, der atter og atter krævede Arbejdets Tilfredsstillelse — Egenskaber, der minder om hans berømte Broder; ligesom denne var han sig sine uomtvistelige Fortjenester vel bevidst. Han var en ærlig og retsindig Mand, en omsorgsfuld Ægtefælle og Fader; hans offentlige Fremtræden prægedes af Alvor og Værdighed, men var uden Adelshovmod. Religiøst hældede han til Kryptokalvinismen, hvad der lejlighedsvis bragte ham i Modsætning til Resen; hans Fromhed gav sig bl. a. Udslag i omfattende Godgørehed. — Malerier fra 1594 og 1611 paa Fr.borg, endvidere paa Gaunø og Knudstrup. Billedet paa Stikket af Frederik II.s Ligfærd er ikke Portræt.

Danmarks Adels Aarvog, V, 1888, S. 105 f. Th. C. Wegner: Ligprædiken over S. B., 1621 (Personalialia optrykt af G. L. Wad i Mindeblade om Næsbyholm, 1885, S. 9—28). Chr. H. Brasch: Gamle Eiere af Bregentved, 1873, S. 205—22. A. Heise i Hist. Tidsskr., 5. Rk., VI, 1886—87, S. 615—54. Personalh. Tidsskr., 4. Rk., III, 1900, S. 67 ff. Bjørn Kornerup: Biskop Hans Poulsen Resen, I, 1928, S. 189, 385, 410. C. F. Bricka (*Henry Bruun**).

Brahe, Steen, 1623—77, Officer. F. 28. Aug. 1623 paa Hagenskov, d. 26. Febr. 1677 i Kristianstad. Forældre: Jørgen B. (d. 1661, s. d.) og Hustru. Gift 6. Sept. 1646 i Odense med Sophie Rosenkrantz, der overlevede ham og døde i Assens, D. af Holger R. (d. 1642, s. d.) og Hustru.

S. B. sendtes 1640 udenlands for at studere og immatrikuleredes s. A. ved Universitetet i Leiden. Efter sin Hjemkomst fik han af Faderen overdraget Herregaarden Knudstrup i Skaane og holdt derefter Bryllup. 1653 antoges han til Ritmester ved et skaansk Kompagni af det nyoprettede nationale Rytteri, men fik allerede 1657 Afsked

fra denne Stilling. Under Svenskekrigen tog han paa ny Tjeneste og sendtes 1658 med en lille Styrke til Lolland, hvor han dog kun kom tids nok til at tage Del i Nakskovs uværdige Overgivelse. Under Kbh.s Belejring gjorde han Tjeneste som Generalkrigskommissær. Han deltog i den berømte Rigsdag 1660 og var n. A. blandt de Adelsmænd, som forseglede Suverænitetssakten. Efter Freden fik han ligesom sine skaanske Standsfæller Valget mellem enten at opgive sit Jordegods eller ogsaa, i alt Fald til en vis Grad, slutte sig til den nye Tingenes Orden. Han synes at have valgt det sidste, men bevarede dog sin Tilknytning til Danmark; ved den skaanske Krigs Udbrud traadte han i dansk Tjeneste og udmærkede sig som Dragonoberst bl. a. ved Indtagelsen af Karlshamn 1676. — Jan. s. A. havde den danske Regering sikret hans Stilling ved at udnævne ham til Amtmand over Assens og Hinds-gavl Amter. — Malerier paa Gaunø og Stensgaard (1654).

Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 107. *Thiset (Henry Bruun*)*.

Brahe, Susanne, se Brahe, Preben (d. 1786).

Brahe, Tyge, d. 1523, Ridder og Rigsraad. Faldt 5. eller 7. Sept. 1523 i Nærheden af Malmø, begr. i Tostrup K. Broder til Axel B. (d. 1551, s. d.). Gift 1° ca. 1503 paa Bollerup med Magdalene Krognos, d. 4. Sept. 1510, begr. i Tostrup K., D. af Oluf Stigsen K. og Gertrud Knudsdatter Has. 2° ca. 1513 med Sophie Rud, d. 1. Marts 1555 paa Tureby (gift 2° før 22. Juli 1528 med Erik Bølle, d. 1562, s. d.), D. af Jørgen R. (d. 1504—05) og Kirstine Eriksdatter Rosenkrantz (d. 1509).

T. B. arvede efter sin Fader Tostrup i Skaane; ved sit 1. Ægteskab, der fejredes med overdaadig Pragt (om »Brylluppet paa Bollerup«, jfr. C. H. Brasch: Gamle Eiere af Bregentved, 1873, S. 41—46), erhvervede han i samme Landskab Knudstrup og Halvparten af Karsholm; med sin 2. Hustru fik han Elvedgaard paa Fyn. Desuden var han forlenet med en Del Strøgods i de skaanske Provinser; af Christian II., ved hvis Kroning 1514 han blev Ridder, fik han 1521 Isolte i Halland som Pant. Ligesom sin Broder Axel (s. d.) svor han 1523 paa ny Kongen Troskab, men gik efter hans Bortrejse over til Frederik I., der optog ham i Rigsraadet. Endnu s. A. fandt han imidlertid sin Død som en af den skaanske Adels Førere i en Træfning med Borgerne i det belejrede Malmø. — Efter ham er hans Sønnesøn Astronomen opkaldt.

L. S. Vedel Simonsen: Samlinger til Elvedgaards Historie, 1845, S. 66—76. Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 99 f.

A. Heise (Henry Bruun)*.

Brahe, Tyge (lat. Tycho) Ottesen, 1546—1601, Astronom. F. 14. Dec. 1546 paa Knudstrup i Skaane, d. 14./24. Okt. 1601 i Prag, bisat 25. Okt./4. Nov. i Teinkirken sst. ved den første Pille til venstre fra Koret. Broder til Axel B. (d. 1616, s. d.). Levede fra ca. 1573 i frit Ægteskab med Kirstine Barbara, d. 1604 i Prag, bisat i samme Grav som T. B.

T. B. og H. C. Andersen er de to danske Mænd, hvis Ry er naaet videst ud i Verden. Og til Trods for, at der er gaaet mere end tre Aarhundreder siden »Ticho de Brahe« (som man plejer at sige i Udlandet) blev stedt til Hvile i Teinkirken, og til Trods for, at den astronomiske Videnskab har gjort uanede Fremskridt siden da, saa er Mindet om ham ikke falmet. Grunden til denne Navnkundighed er ikke vanskelig at faa Øje paa, thi T. B. er i Virkeligheden den moderne Astronomis Grundlægger. Han gik ud fra det eneste betryggende Grundlag i sin Videnskab: selve Observationen, og tillagde den en Betydning som ingen anden af sine Forgængere. Han kunde ikke anerkende Kopernikus' Verdenssystem med Solen som Midtpunkt, der dog viste sig at være det rigtige, fordi det med Datidens ufuldkomne Instrumenter ikke videnskabeligt kunde bevises. Deri ligger hans Storhed: han var den første virkelig eksakte Forsker paa sit Omraade. Var han gaaet ud over det, der videnskabeligt kunde erkendes, havde han ikke været det.

Uden paa nogen Maade at foregribe den efterfølgende faglige Vurdering af T. B.s astronomiske Virksomhed maa dette først og fremmest slaas fast som Indledning til en almindelig Fremstilling af hans Livsløb — det er nødvendigt at fastholde det for at faa Balance i det historiske Billede. T. B.s Livsskæbne er en Roman, rig paa dramatiske Episoder — et Renæssancebillede, struttende af Liv, uden Nuancer, med kontrastrige Farvevirkninger. Alt hos ham er i den store Stil: hans Opgaver, hans Foretagender, hans menneskelige Fejl. Hans Liv falder i to Afsnit, det første omtrent til hans fyldte 50. Aar 1596, som er lutter Medgang og Opgang, og som indadtil bringer ham Glæde ved Arbejdet og udadtil en Storhed og Berømmelse, som kun er faa beskaaret; det sidste er lykkeligvis kort, fra 1597 til hans Død 1601, og bringer kun Tort og Modgang. I T. B.s egen Personlighed laa Kimen til denne Udvikling, der maatte føre til en tragisk Udgang. Hans geniale Forskeraand bragte ham frem i et Plan, hvor han regerede i ensom Majestæt, og maatte styrke hans Selvfølelse — tillige var der rent menneskeligt noget stejlt og ubehersket ved ham, der bragte ham til at kolliderede med sine nærmeste

Omgivelser. Derfor er det kommet til at se ud, som om det kun var de fremmede Fyrster og Lærde, der ene kendte ham gennem Brevveksling og Værker, som paaskønnede ham og tog ham ind til sig, medens hans eget Fædreland stødte ham bort.

Han blev opdraget i Skaane, hvor han var født, men ikke paa sin Faders Gaard Knudstrup, derimod hos sin barnløse Farbroder Jørgen B. til Tostrup. Her voksede han op, fjernt fra sine Søkende, henvist til sig selv hos en Onkel og Tante, der lod ham gøre, som han selv vilde. Han lærte ikke fra Barnsben at tage Hensyn og lærte det heller ikke siden. Faderen havde bestemt ham til den militære Stand, Farbroderen, der havde Øje for hans sjældne Begavelse, gav ham en lærd Opdragelse som en første Forskole til Statstjenesten. Tidlig var han en fremragende Latiner, tretten Aar gammel sendtes han (1559) til Kbh.s Universitet. En Solformørkelse 1560 vakte hans Beundring for den astronomiske Videnskab, som var i Stand til at forudsige de fjerne Himmellegemers Vandring i Rummet, og snart tog Studiet af Naturen hans hele Interesse. 1562 sendes han til Leipzig med Anders Sørensen Vedel som Mentor, faar Paalæg om at lægge sig efter Statsvidenskab og Jura, men foretrækker de matematiske Videnskaber; tre Aar efter vender han hjem og finder kun Uvillie hos sine Slægtninge over den Studievej, han er slaaet ind paa. Saa drager han atter 1566 til Tyskland, først til Wittenberg, derpaa til Rostock, kommer atter hjem for at sondere Stemningen, men finder Forholdene utrygge og begiver sig atter bort — til Rostock, Wittenberg og Augsburg — og begynder ved sine ualmindelige Kundskaber at faa et Navn i de lærde Kredse derude. Han stifter Bekendtskaber med formaaende Mænd, begynder at konstruere astronomiske Instrumenter (i Augsburg), gør Observationer og dyrker ogsaa Kemi og Astrologi. Han er en livlig og opvakt ung Mand, med grundig Dannelse og usædvanlig Viden, men ingenlunde nogen stilsfærdig Videnskabsdyrker. Antydninger i Rostock-Universitetets Konsistorialakter peger i hvert Fald ikke i den Retning. Det var ogsaa i Rostock, han fik sin Næse skamferet, hvad han bar Mærke af Livet igennem. Senere opstod en Myte om, at T. B. ved den Lejlighed var blevet snigmorderisk overfaldet, medens Sandheden var den, at han havde hentet sin Blessure i et regulært Slagsmaal med sin Landsmand Manderup Parsberg; de to hidsige unge Mænd var blevet uenige ved Bordet, og Striden endte med, at de gik udenfor for at faa Tvistemaalet afgjort paa korporlig Vis.

Saa bliver Faderen syg 1570, og Tyge drager atter hjem. Faderen dør i Begyndelsen af det følgende Aar, han arver Fædrenegaarden

Knudstrup sammen med Broderen Steen og synes nu at ville falde til Ro i sin Hjemstavn. Hos sin Morbroder, Steen Bille til Vandaas, der er Lensmand paa Herrisvad Kloster i Nærheden af Knudstrup, finder han Forstaaelse for sine Studier — Morbroderen giver den unge Tyge Husly og Lejlighed til at fortsætte sine astronomiske Studier og lader endog opføre et kemisk Laboratorium til ham nær ved det forhenværende Klosters Hovedbygning. Thi T. B. driver ved Siden af Astronomien med stor Iver alkymistiske Forsøg og dyrker Astrologien i vidt Omfang — de to Discipliner, som navnlig Datidens Stormænd og Fyrster, ikke mindst den danske Konge Frederik II., satte meget højt. Men da er det, at Tyge bogstaveligt faar et Budskab fra Himlen om at vælge Astronomien frem for alt andet.

Da T. B. Mortensdags Aften 11. Nov. 1572 fra sit Laboratorium gik over til Hovedbygningen paa Herrisvad, kastede han som sædvanlig sit Blik mod den stjerneklare Himmel, hvis Firmament han var fortrolig med indtil de mindste Enkeltheder. Til sin Forundring fik han Øje paa en Stjerne, han ikke kendte — den stod højt i Zenit, i Stjernebilledet Cassiopeja, og straaled med en Glans som Venus, naar den er Jorden nærmest. Han vilde ikke tro sine egne Øjne og tilkaldte Folk for at faa det fremmede Himmelleghemes Tilsynekomst bekræftet, men Stjernen var der og blev der i den følgende Tid, skønt T. B. hurtigt opdagede, at den aftog i Glans og efter godt et Aars Tids Forløb ikke mere var synlig for hans ubevæbnede Øje. Han havde fra første Øjeblik optaget Observationer af det nye Himmellegheme og meget nøje maalt dets skiftende Positioner med en Sekstant, han selv havde konstrueret, og da det næste Foraar viste sig af de Efterretninger, der indløb fra Udlandet (hvor Fænomenet ogsaa var iagttaget), at hans Observationer var de bedste, lod han, nærmest paa Opfordring af sin Frænde Rigshofmester Peder Oxe, trykke en kortfattet Beretning: »De nova Stella anni 1572«, som udkom i Kbh. 1573 — ledsaget af en astrologisk Udredning af, hvad dette Fænomen kunde tyde paa. T. B. havde ikke kunnet frigøre sig for Astrologien og blev den aldrig helt kvit.

Observationen af den nye Stjerne øgede hans Navnkundighed i Udlandet. Han var endnu kun 27 Aar gammel, men fra Europas betydeligste Astronomer indløb smigrende Udtalelser til den unge Forsker. Han tænkte atter alvorligt paa at ekspatriere og skabe sig en Stilling i Udlandet — var bl. a. 1575 i Kassel hos den lærde Landgrev Wilhelm af Hessen, som han senere stod i nært videnskabeligt Forhold til, og i Regensburg, hvor han overværede Kejser

Rudolf II.s Kroning og stiftede Bekendtskab med den kejserlige Livlæge Thaddæus Hagecius. Men da greb Frederik II. ind og gjorde, hvad der stod i hans Magt for at holde T. B. til Hjemlandet. En Vintermorgen 1576 fik han Bud om ufortøvet at komme til Sjælland, og endnu samme Aften modtog Kongen ham paa Ibstrup Jagtgaard, det senere Jægersborg; faa Dage efter fik han Tilsagn om en aarlig Besoldning paa 500 »gode gamle Daler« (18. Febr. 1576), og samme Foraar gav Kongen ham i Forlening Øen Hven i Øresund mellem Sjælland og Skaane (23. Maj 1576). Flere Forleninger og Begunstigelser fulgte snart efter.

Den følgende Sommer lod T. B. Grundstenen lægge til Uraniborg paa Hven i en Kreds af Rigets bedste Mænd og i Nærværelse af sin Ven, den litterært interesserede franske Gesandt Charles Dançay. Bygværket, hvoraf der endnu findes sparsomme Levninger, blev i sin Slags det ejendommeligste i Norden, maaske i hele Verden. Uraniborg og det tilliggende Stjerneborg med deres Kupler og Taarne, Observationsaltaner og Laboratorier dannede et symmetrisk Hele, udtænkt med Omhu, hver lille Enkelthed nøjagtig afpasset efter sit Formaal. Og alligevel var det ikke et nøgternt Hjem for Videnskaben — Renæssancens frodige Kunstsans beherskede dets Ydre og Indre, overalt stødte man paa latinske Sentenser og Fyndord, der bar Vidne om Bygherrens kundskabsrige og livlige Aand. Her havde Videnskab og Kunst indgaaet en inderlig Forening.

T. B. skabte sig her — isoleret fra Omverdenen — et Rige for sig selv, et Sted, hvor han alene var Mester og Hersker, uafhængig af andre. Han havde egen Kirke og Præst, Øens Bønder var hans Tjenere, de sørgede for Naturalier til hans Husholdning og ydede Hjælp ved hans Byggevirksomhed. Han havde selv Trykkeri, anlagde ogsaa Papirmølle. I sit Hus havde han stadig en Flok Disciple, unge Astronomer og Matematikere, der næsten alle senere vandt sig Navn, først og fremmest Christen Longomontanus (s.d.). De var Mesterens Lærlinge og bistod ham i hans Arbejder, i Laboratorierne, ved Observationerne og ved Forfærdigelsen af de mange sindrigt udtænkte Instrumenter, som for hin Tid betød uvurderlige Fremskridt. De tyve lykkeligste Aar af sit Liv tilbragte T. B. her, og i denne Periode blev saa godt som alle hans Arbejder til, om end de først tryktes langt senere: hans Stjernekatalog, hans Kometundersøgelser og først og fremmest den lange Række af Observationer, som han tog med sig ved sin Bortrejse fra Landet, men som købtes tilbage af Frederik III. og nu paa en ringe Del nær ligger i Det kgl. Bibliotek i Kbh. Først i den allernyeste Tid

er de, sammen med alle hans øvrige Skrifter og Brevveksling, trykt i Det danske Sprog- og Litteraturselskabs store Udgave »Tychonis Brahe Dani Opera Omnia« (I—XV, 1913—29). Paa Hven blev i T. B.s egen Tid bl. a. trykt en Del af hans lærde Brevveksling, der indeholder mange betydningsfulde Drøftelser af astronomiske Problemer, en Del af »Progymnasmatata« og Træsnittene udført til den Beskrivelse af Uraniborgs Instrumenter, som T. B. senere sendte rundt til europæiske Fyrster og Magnater.

Medens T. B. sad paa Uraniborg, voksede hans Ry. Udlændinge, der kom til Danmark, undlod sjældent at aflægge Tyges Ø et Besøg — Uraniborg betragtedes som en enestaaende Seværdighed, og alle vilde gerne som et Minde om Danmark bringe med hjem et Glimt af den mærkelige Mand, der havde skabt alt dette. Konger og Fyrster gjorde ham deres Opvartning, mest bekendt er den skotske Konge Jacob VI.s Besøg 1590. Hans Stilling rokkedes ikke ved Frederik II.s Død 1588 — Regeringsraadet med Niels Kaas i Spidsen fortsatte loyalt den afdøde Konges velvillige Omsorg for T. B. og saa gennem Fingre med mangt og meget. Skønt de hvenske Bønder ikke sjældent havde klaget over deres Lensmand, gik alt vel, indtil den unge Christian IV. 1596 overtog Regeringen. Aaret efter forlod T. B. Hven og gensaa ikke mere sin Ø. Da han kort efter gik i Udlændighed, skrev han en latinsk Elegi til Danmark, bedst kendt i J. L. Heibergs frit gengivne Oversættelse:

Sig mig dog, hvad var min Brøde,
Da din Søn du bort at støde
Fra dit Hjerte nænne kan?
Har du glemt min Kærlighed?
Det var mig, som monne bære
Op til Stjernerne din Ære;
Hele Himlen kan jo være
Vidne til min Sønlighed.

Og i Udlandet bredte sig den Opfattelse, der videreførtes af T. B.s første Biograf Gassendi, at Misundere og Avindsmænd blandt hans egne havde jaget ham af Lande. Det hænger dog ikke nær saa enkelt sammen. T. B.s Personlighed og Færd blandt sine Landsmænd, som hans udenlandske Forbindelser ikke kunde vide Besked med, maa her tages i Betragtning for at naa til en objektiv Bedømmelse.

Han kastede Glans over Fædrelandet som ingen anden, men netop denne fremskudte Plads gjorde sit til at forflygtige hans Forstaaelse af Samspillet mellem Ret og Pligt. Han krævede sin Ret, men respekterede ikke Pligten — her ligger uden al Tvivl

den første Spire til den Misstemning, der maatte opstaa mellem ham og hans Omgivelser, og som førte til den afgørende Konflikt. Han var en ægte Renæssance-Skikkelse, klar over sin Storhed, fri for al Beskedenhed, han havde baaret Danmarks Ære op til Stjernerne og følte sig ikke forpligtet til Gengæld herudover. Vi, der har ham paa Afstand, kan i Betragtning af hans Storhed som Videnskabsmand forstaa og forsone os med denne Tankegang, men for Samtiden, der havde ham paa nærmeste Hold, maatte Forstaaelsen glippe. At han vilde udbygge og sikre sit Livsværk, det forstod Samtiden meget godt, men hvad der faldt den for Brystet, var den hensynsløse, man kan næsten sige brutale, Ensidighed, hvormed han forfulgte sine Maal og satte alle andre Hensyn til Side.

Til sine Bønder paa Hven kom T. B. fra første Færd i et skævt Forhold. Ved sine store Byggearbejder skruede han Fordringerne til Hoveri og Ægtkørsler op til en saadan Højde, at Bønderne gik fra Gaard og Jord; Kongen maatte ligefrem forbyde dem at flytte bort fra Hven. Siden maatte der sendes en Kommission til Øen for at bilægge Uenigheder mellem Herskab og Bønder. De betragtedes fra gammel Tid som jordegne, men T. B. behandlede dem som Fæstere og lod dem betale en klækkelig Indfæstning ved Ejerskifte. Det gav Penge i Kassen, men T. B. rørte derved ved Bondens allerømmeste Sted: Ejerretten til Jorden. Vi kender ogsaa Eksempler paa hans egenraadige og haardhændede Selvtægt over for Bønder og Fogder; han satte dem fra Gaardene og lod dem fængsle uden Lov og Dom, saa at Regeringsraadet gentagne Gange maatte appellere til hans menneskelige Følelser. Betegnende for det Lavmaal af Hensyn, han tog til alt, hvad der laa uden for hans nærmeste Interessesfære, er den Maade, hvorpaa han lod Kullens Fyr skøtte sig selv, skønt det var hans Pligt at holde det brændende. Fra Kullens Skove fik han Ildebrændsel og tillige Indtægter af Bøndergods mod at sørge for Fyret. Men trods jævnlige Paamindelser lod han de arme Skippere selv om, hvorledes de kunde krydse op gennem Sundet i de mørke Vinternætter — han kærede sig ikke om Fyret, om det var tændt eller ej. Hans Behandling af Helligtrekongers Kapel ved Roskilde Domkirke viser ikke blot Hensynsløshed, men ogsaa eksempelløs Mangel paa Klogskab. Til dette Kapel med Kongegravene var henlagt en stor Mængde Bøndergods mod at holde Kapellet vedlige, og som en af Kongens betroede Mænd fik T. B. dette rige Len, der gav et smukt Overskud. Han tog Indtægterne, men lod Kapellet forfalde saa grundigt, at Taget var ved at styrte ned over de kongelige Ligkister — alle

Paamindelser prellede af paa ham, selv efter at den endnu umyndige Christian IV. 1593 personlig havde synet Kapellet og ladet Regeringsraadet paaklage Manglerne. At denne Ligeegyldighed maatte opføre den unge Konge, hvis Fader var bisat i Kapellet i Sommeren 1588, er ikke til at undres over. Ikke heller til Universitetet søgte T. B. at komme i et godt Forhold. Da man 1577 bad ham gøre den hjemlige Højskole den Ære at overtage Rektoratet, afslog han det, og hans Indklagelse af Gellius Sascrides (s. d.) for Konsistorium 1596 synes at have berøvet ham den sidste Rest af Velvillie inden for hjemlige lærde Kredse.

1596 tiltraadte Christian IV. Regeringen, og efter Tronskiftet mistede T. B. en Del af sine Indtægter. Et af hans Len, Nordfjord i Norge, var en Slags Genganger — han skulde have afgivet det, da han fik Helligtrekongers Kapel i Stedet, men man havde set gennem Fingre dermed og ladet ham beholde dem begge. Nu mistede han det norske Len sammen med nogle andre Indtægter. Det var en Spareforanstaltning under de nye Forhold, der ganske vist berørte T. B. økonomisk føleligt, men ingenlunde satte ham paa bar Bund. Hans Bygninger paa Hven var kvit og fri, Regeringsraadet havde betalt den sidste Rest af Byggegælden, Pengeafgifter og Naturalier af Hven strakte rigelig til hans Husholdning, og desuden havde han af en Række andre Len rige Indkomster til Disciplenes Underhold og Vedligeholdelse af de astronomiske Indretninger. Omregner man hans aarlige Indtægter efter vore Dages Købeværdi, kommer man op paa over 50 000 Kr. Det var al Ære værd, at Danmark kunde yde en Videnskabsmand et saa fyrsteligt Underhold. En Nedskæring som den, der skete ved Tronskiftet, kunde ikke forarme ham, og havde der ikke været andet i Vejen, saa havde Forholdene nok trukket sig i Lave.

Nu kom imidlertid Bruddet, og Grunden til, at han i det tidlige Foraar 1597 brød op fra Hven, maa søges i andre Forhold. Det kan fastslaaes, at han forlod sin Ø i Slutningen af Marts, og 4. April blev udnævnt en Kommission, som skulde tage til Hven og undersøge en Række Klagepunkter, der atter var indløbet over ham. Disse to Forhold hænger sammen — han vilde ikke være der, naar Kommissionen kom. Klagerne var nemlig af graverende og til Dels personlig Art. De gik ikke blot ud paa, at han havde behandlet sine Bønder slet, men, hvad der i hin Tid var værre, at han havde ladet sin Præst handle imod Ordinansen. Han havde efter Calvinisternes Skik udeladt Eksorcismen af Daabsformularen — en meget farlig Ting. I sine rent private Forhold var han efter Datidens Synspunkter ikke heller uangribelig. Det maa anses for

godtgjort, at han levede i — hvad man i vore Dage kalder »frit Ægteskab« med sin Hustru, der ikke var af adelig Byrd. Der synes ikke at kunne kastes nogen Skygge over Forholdet mellem de to, de holdt sammen Livet igennem og opdrog deres Børn i Fællesskab. Men Datiden havde ikke Blik for det etiske i et Forhold, spurgte blot, om det var efter Loven. Og det var det afgjort ikke — det stred mod Kongebreve og Recesser af ret ny Dato. Man har utvivlsomt vidst Besked med T. B.s irregulære ægteskabelige Forhold, men set gennem Fingre dermed, og nu da Præstens Omgaaelse af Kirkeordinansen var kommen frem, har man tillige taget denne Sag — som ogsaa Præsten blev gjort ansvarlig for — op til Undersøgelse.

I April 1597 blev Præsten fradømt sit Embede. Direkte ønskede man aabenbart ikke at ramme den berømte Mand, men Dommen faldt naturligvis tilbage paa ham. Fra Hven var T. B. taget til Kbh., hvor han havde en Gaard i Farvergaden, og 2. Juni rejste han fra Hovedstaden med en Husstand paa tyve Personer. Det var ingenlunde hans Agt at forlade Landet for bestandig, kun for en Stund, for at Uroen om ham kunde lægge sig; han vilde udefra søge at genoprette sin gamle økonomiske Stilling, man skulde bringes til at savne ham. Han slog sig ned i Rostock, senere i Wandsbeck, for ikke at være længer borte, end at Tilbagetoget kunde staa ham aabent, naar Øjeblikket var inde og man hjemme skiftede Mening om ham. Men det gik ganske anderledes, han gensaa aldrig sit Fædreland mere.

Fra Rostock sendte T. B. den unge Konge et Brev, hvori han forklarede sin Stilling. Uden »Skyld og Brøde« havde han mistet en Del af sine Indtægter og var kommet saaledes til agters, at han havde maattet afhænde alt sit fædrene Gods. Han var ikke draget ud for aldeles at forlade sit Fædreland, men kun for at søge Hjælp og Bistand hos andre Herrer og Potentater for ikke at ligge Kgl. Majestæt og Riget til Besvær; kunde han komme til at tjene sit Fædreland paa »lidelige Vilkaar«, vilde han »det ikke forsige«. Da Brevet til Kongen var afsendt, traadte T. B. i Forhandlinger med Hertug Ulrik. Helt havde han ikke opbrugt sit fædrene Gods — han havde endnu saa meget tilbage, at han kunde yde de unge mecklenburgske Hertuger et Laan af 10 000 Daler — en saa betydelig Sum, at han fik et helt Amt i Pant. I Sept. var Sagen bragt i Orden, og T. B. drog til Holsten. Her indløb Kongens noksom bekendte Svar paa T. B.s Henvendelse, hvis overlegne Tone havde virket paa den unge Christian IV. som en rød Dug paa en Tyr. Han foreholder T. B. hans Pligter som

Embedsmand, minder ham om Forholdet til Bønder og Forleninger, udtaler en satirisk Tvivl om, at Astronomien har forarmet ham, da det fortælles, at han har Penge i Tusindtal at udlaane til Herrer og Fyrster »dine Børn til Bedste og ikke Riget til nogen Ære eller Kunsten til Forfremmelse«. Og det oprører ham, at T. B. er gaaet til fremmede om Hjælp, »ligesom Vi og Riget var saa uformuende, at Vi sligt ikke af Sted kunde komme, mindre du med Kvinde og Børn skulde udtrage og slig Penninge hos andre betle«. Kongen vil gerne tage mod den landflygtige, men forlanger Iagttagelsen af visse Hensyn — han maa henvende sig til Kongen som det sømmer sig en Mathematicus.

Kongen havde sagt T. B. sin Mening i aabenhjertige Vendinger, men ikke afskaaret ham Genkomsten til Danmark — og saaledes synes T. B. heller ikke at have opfattet det. Fra Holsten gjorde han flere Forsøg paa at skabe sig et Tilbagetog, der ikke gik hans Stolthed for nær. Ikke blot fik han Markgreven af Brandenburg til at intervenere hos sin kongelige Svigersøn, men instruerede ogsaa Statholderen Henrik Rantzau, der havde givet T. B. midlertidigt Ophold paa Slottet Wandesburg, om i forblommede Vendinger at bringe hans Sag paa Bane over for Kongen for at faa denne til at gøre det første Skridt. Det lykkedes imidlertid ikke, og T. B., der ikke kunde bekvemme sig til et aabent Tilbagetog, begyndte for Alvor at se sig om efter en anden Fyrste, der var villig til at tage ham i Tjeneste. Et Led i disse Bestræbelser var Udsendelsen af Billedværket »Astronomiae Instauratae Mechanica« (1598), hvortil Træsnittene forelaa, medens Teksten i al Hast blev trykt paa Wandesburg paa T. B.s egen medbragte Presse. Han sendte Værket til Fyrster og Lærde i Europa for at underbygge sit Ry — og i Løbet af Sommeren 1598 kronedes hans Bestræbelser med Held. Tyske Fyrster banede ham Vej for en venlig Modtagelse hos Kejser Rudolf, og da han vel var ankommet til Prag Aaret efter, sendte han Slægt og Venner de mest glimrende Skildringer af sin Stilling ved Kejserhoffet.

Til at begynde med saa det ogsaa lyst ud for ham. Kejseren gav ham rige Løfter, men havde Vanskelighed ved at indfri dem. I endnu højere Grad end Kongen af Danmark var Kejseren afhængig af sine talrige Rentekamre og Kollegier. Pengene anvistes, men betaltes blot ikke. Kort efter St. Hansdag 1599 var T. B. kommet til Bøhmen og fik anvist Bolig paa Slottet Benátky og Tilsagn om en aarlig Pengeløn paa 2000 Thaler. Endnu i Sommeren 1600 havde han intet modtaget, han klagede til Kejseren og lod truende forstaa, at han kunde blive nødt til at drage andet

Steds hen og øve sin Kunst. Han fik saa de første 2000 Thaler, men mere saa han aldrig, og efter hans Død lykkedes det kun Sønnen at inddrive en Del af Restancen. Over for Enken og Børnene var Kejseren meget rundhaandet. Han afkøbte dem T. B.s Instrumenter og Observationsbøger for den betydelige Sum af 20 000 Thaler, en hel Formue i vore Penge. De fik dem bare ikke. Enken opnaede før sin Død et Forskud, og Børnene, som forblev i Böhmen af samme Grund, lykkedes det af og til i de følgende Menneskealdre at inddrive Renter og Smaaafdrag, men til sidst maatte de resignere.

I Böhmen mødte T. B. blot Skuffelser og Modgang. Han havde haft megen Møje med at faa fragtet sine store Instrumenter den lange Vej gennem Tyskland, og da han endelig i Aug. 1599 blev installeret paa Benátky, kom han straks paa en spændt Fod med Hovedsmanden, som af Slottets Indkomster skulde bekoste de til Instrumenternes Opstilling fornødne Byggearbejder. T. B. udvidede bestandig Byggeplanerne, og Hovedsmanden forhaalede Udførelsen saa godt han formaaede. Et halvt Aars Tid efter forlod T. B. Benátky og bosatte sig i Prag i det Curtius'ske Hus. Han fandt ikke blivende Sted og faldt ikke til Ro i sine Omgivelser — Benátky var ikke blevet et andet Uraniborg, Forholdet til Kepler, som han nu stod i nær Berøring med, blev aldrig hjerteligt. Bruddet med Fædrelandet havde sat dybe Mærker i hans Sind, og havde Døden — foraarsaget af en ved egen Uforsigtighed paa-draget Blærelidelse — ikke saa pludseligt og saa tidligt gjort Ende paa hans Liv, var han trods sit stolte Sind utvivlsomt vendt tilbage. Man synes at spore Tegn i den Retning i Brevene fra hans sidste Dage. Han havde troet, at Verden laa ham aaben — at Himlen var alle Vegne, og at det var nok, men havde ikke forstaaet, at Hjemlandet havde budt ham de bedste og de sikreste Virkekaar. Danmark havde gjort sin Pligt over for sin berømte Søn. En Lykke var det for Videnskaben, at han i saa mange Aar havde fundet Ly i sit eget Land, her havde han gjort sin Indsats og sit videnskabelige Arbejde — Landflygtigheden havde kun bragt ham Skuffelser.

Eiler Nystrøm.

— *Astronomien* var paa T. B.s Tid endnu stærkt præget af den naturfilosofiske Metode, som havde været karakteristisk for den græske Oldtid. Man søgte at danne enkle Grundhypoteser til Forklaring af en undersøgt Gruppe Fænomener. Hvis disse Hypoteser tilfredsstillede den spekulative Sans, blev Iagttagelsernes Betydning nærmest den, at man ved dem kunde bestemme Kon-

stanterne i de matematiske Udtryk for Hypoteserne. Saaledes herskede endnu i Astronomien det ptolemæiske System, hvis Grunddogme til Forklaring af Himmellegemernes Bevægelser var Platons Idé om, at disse var sammensat af jævne Cirkelbevægelser. De astronomiske Tabeller, man brugte ved den saa udbredte Stjernetydning, var bygget paa denne Hypotese i Forbindelse med ganske faa og temmelig unøjagtige Iagttagelser af Stjernerne. T. B. fik under disse Forhold en fundamental Betydning for Astronomien bl. a. ved den Vægt, han lagde paa at opbygge den saa hypotese-frit som muligt, paa talrige Iagttagelser af højest mulig Nøjagtighed. Alt skulde gøres fra nyt af.

T. B. forkastede det kopernikanske Verdenssystem og satte sit eget i Stedet. Kopernikus havde med et lykkeligt Blik saa at sige gættet Sandheden. Men med de Hjælpemidler, som stod til Datidens Raadighed (bl. a. var Kikkerten endnu ikke opfundet), og med Tidens mangelfulde Kendskab til Fysik og Synssansens Virkemaade, var T. B.s Skepsis fuldt forklarlig. Dersom Jorden bevægede sig om Solen, skulde en Stjerne, naar den blev set fra to diametralt modsatte Punkter af Jordbanen, synes at have flyttet sig et Stykke lig med det dobbelte af Stjernens aarlige Parallaxe. Nu viste T. B.s Observationer ingen saadan Forskydning. Tog man Hensyn til den Nøjagtighed, hvormed Observationerne var blevet udført, maatte man antage, at den var mindre end $1'$. Da T. B. nu mente, at »Skiverne« for Stjerner af 1. Størrelse havde et Tværmaal af $3'$, vilde Antagelsen af det kopernikanske System medføre, at en Stjerne af 1. Størrelse havde et Tværmaal mindst tre Gange saa stort som Jordbanens, og dette maatte man paa T. B.s Tid betragte som absurd.

T. B.s Observationer omfatter alle Dele af Astronomien. Saa-vel Solen og Maanen som Planeter, Kometer og Fiksstjerner blev iagttaget med en hidtil ukendt Nøjagtighed. De første Observationer af virkelig videnskabelig Betydning er af den nye Stjerne, han opdagede om Aftenen 11. Nov. 1572. Ingen af Datidens andre Astronomer har fulgt Fænomenet saa udholdende eller givet saa nøjagtige Beskrivelser deraf som T. B. Hans første Arbejde, »De nova stella anni 1572« (1573), vakte derfor en fortjent Opmærksomhed.

T. B. begyndte sine Undersøgelser paa Hven med en Bestemmelse af Uraniborgs Polhøjde, hvortil han dels observerede Solens Højde i Meridianen ved Sommer- og Vintersolhverv, dels Polarstjernens Højde i øvre og nedre Kulmination. Da den første Metode gav ham en ca. $4'$ mindre Værdi for Polhøjden

end den anden, sluttede han, at dette maatte tilskrives Refraktionen, der paa virkede Stjernerne ulige meget i forskellig Højde. Han fik sin Antagelse bekræftet ved talrige Observationer uden for Meridianen. Selv om Refraktionen hverken var Oldtidens eller Middelalderens Astronomer helt ubekendt, var T. B. dog den første, som systematisk korrigerede Observationerne for Refraktion ved Hjælp af Tabeller. Uheldigt var det dels, at han troede, at Refraktionen allerede er forsvindende i en Højde af 45° , dels, at han — een eneste Gang sit Grundprincip utro — uden Nybestemmelse overtog Oldtidens alt for lille Værdi af Solafstanden.

Til Bestemmelse af Solbanens Elementer benyttede T. B. bl. a. ti Bestemmelser af Jævndøgnspunkterne og gav en Soltavle, der stemmede særdeles nøje med de observerede Steder. Ved Sammenligning med Hipparks, Ptolemæus' og Albategnius' Resultater bestemte han Aarets Længde. Den af Kopernikus fundne Størrelse af Ekliptikas Skraahed afveg $3\frac{1}{2}'$ fra den af ham selv fundne, hvilket han antog skyldtes en fejlagtig Bestemmelse af Frauenburgs Polhøjde. Han sendte derfor sin Elev Elias Olai Cimber eller Morsing til Frauenburg, og denne fandt en Værdi, som var $2\frac{3}{4}'$ større end den af Kopernikus fundne. Saaledes fandt man tilfredsstillende Overensstemmelse mellem de to Bestemmelser af Ekliptikaskraaheden.

Allerede Hippark havde opdaget, at man ikke kunde forklare Maanens Bevægelse ved en enkelt Cirkel, og angivet en saakaldet Ulighed i Maanens Længde. Ptolemæus fandt en anden Ulighed, som kaldes »Evektionen«. Men først T. B. førte denne Sag videre. Foruden at han gennem talrige Observationer bestemte nøjagtigere Værdier for de tidligere fundne Uligheder fandt han to nye, »Variationen« og »den aarlige Ligning«, samt en Variation af Maanebanens Skraahed.

For al astronomisk Forskning er Fiksstjerner kataloger af fundamental Betydning. Ptolemæus', væsentlig paa Grundlag af Hipparks fremstillede Katalog havde ikke den Nøjagtighed, T. B. behøvede; han besluttede sig derfor til at udarbejde et nyt. En Hovedvanskelighed laa i at faa Observationer af Solen knyttet sammen med Observationer af Stjernerne, da disse ikke kunde ses samtidig med Solen uden Kikkert. Det lod sig ikke gøre at faa Solens Plads beregnet ved Soltavlerne i det Øjeblik, Fikstjernen blev iagttaget, da man ikke endnu havde Ure, som gik saa godt, at man kunde faa bestemt den mellemliggende Tid tilstrækkelig nøjagtigt. I Foraaret 1582 fandt T. B. paa (som tid-

ligere Nürnbergeren Walther) til Mellemlid at benytte Planeten Venus, som baade kunde ses samtidig med Solen og Aftenhimlens Fiksstjerner. Ganske vist maatte man tage Hensyn til Venus' Bevægelse i Mellemtiden, men denne var saa lille, at Urene gav tilstrækkelig Nøjagtighed. Af syv Aars Observationer, bl. a. med Assistance af Longomontanus, bestemte han meget nøjagtige Positioner for 21 Fundamentalstjerner. Til disse føjede han et stort Antal af de øvrige Fiksstjerner og dannede saaledes et Katalog paa 777 Stjerner. Hertil føjede Kepler senere efter andre af T. B.s Observationer 228.

1588 udkom det paa Hven trykte »De mundi aetherei recentioribus phaenomenis«. Her findes T. B.s Observationer og Undersøgelser over Kometen fra 1577. Man ansaa dengang alt, hvad der var »under« Maanen, eller rettere inden for den antagne Maanesfære, for jordisk og ufuldkommet, mens Himmellegerne formentes at være desto fuldkomnere af Natur, jo fjernere de befandt sig fra Jorden i Kosmos' Midte. Kometerne troede man var Dunster i Jordens Atmosfære. T. B. viste nu, idet han dels sammenlignede Observationer tagne med et Par Timers Mellemlid og tog Hensyn til Kometens Egenbevægelse i Mellemtiden, dels sammenlignede flere fremmede Astronomers Observationer, at Kometen var fjernere end Maanen og saaledes var at anse for et virkeligt Himmellegeme. Han forsøgte endogsaa at bestemme den Bane i Rummet, Kometen bevægede sig i.

De af alle T. B.s Observationer, som fik størst Betydning for Astronomien, var dog uden Tvivl hans Observationer af Planeter, særlig af Mars — den, som viste de største Afvigelser fra de beregnede Steder. Det var T. B.s Hensigt, naar han havde samlet tilstrækkeligt Materiale, at udarbejde nye Planettabeller. Til Assistance ved Udarbejdelsen af disse antog han efter sin Ankomst til Prag Kepler som Medarbejder. Han naaede dog kun at faa Kepler gjort bekendt med Observationerne inden sin Død. Hans Ønske, at hans eget og ikke Kopernikus' Verdenssystem skulde lægges til Grund for Beregningerne, fulgte Kepler heldigvis ikke, men Æren for T. B. som en af den nyere Astronomis Grundpiller bliver ikke derfor ringere, thi uden hans nøjagtige og talrige Marsobservationer vilde Kepler ikke have fundet de Love, som ledte Newton til Opdagelsen af den almindelige Gravitationskraft.

T. B. har saaledes paa ethvert Punkt af Astronomien ydet Observationer, der i betydelig Grad overgik Forgængernes. Dette opnaaede han dog ikke alene ved Flid og Omhu, men ogsaa ved den Opmærksomhed, han skænkede selve Konstruktionen af Instrumenterne. Allerede 1564, da han studerede i Leipzig, undersøgte

han en Jakobsstav (Radius astronomicus), som han havde faaet af Scultetus, og han lavede en Tabel over de Korrektioner, som man paa Grund af Instrumentets Ufuldkommenhed maatte tilføje Aflæsningerne. Han var saaledes den første Astronom, der korrigerede for Delefejl. Til Finaflæsning af Gradbueinddelingen indførte han den saakaldte Transversalinddeling og konstruerede desuden en særlig Anordning ved Sigteinstrumenterne. Blandt de mærkeligste Instrumenter, han byggede paa Uraniborg, maa nævnes den store Murkvadrant, ved hvilken han maalte Himmellegemernes Højde over Horisonten under deres Passage gennem Meridianen. T. B. har næppe kendt til Arabernes Brug af dette Instrument, men har vel lært dets Grundprincip at kende i Ptolemæus' *Almagest*. Nærmere Oplysninger om hans Instrumenter, som vakte hans Samtids Beundring og i lang Tid var mønstergyldige, findes foruden i hans Værker bl. a. i J. A. Repsolds »Zur Geschichte der astronomischen Messwerkzeuge«, I (1908).

T. B.s rige, omfattende Aand og store Initiativ satte sig sikkert ogsaa indirekte Spor paa mange Maader gennem Indvirkningen paa hans Medarbejdere. Man tænke f. Eks. paa den Omtanke, han viste ved Bygningen af Uraniborg og Stjerneborg, og paa hans Interesse for Lægeurter. En af hans Elever førte fra Okt. 1582 til 1597 en meteorologisk Dagbog. Ogsaa paa geodætisk Kortlægning har han virket fremmende. I sin Verdensopfattelse delte han, særlig i sine yngre Aar, sin Tids af orientalsk Kabbalistik prægede Livsbelysning. Man mente, at et mystisk Baand sammenknyttede alt i Tilværelsen til en Makrokosmos. I Sammenhæng med det heraf følgende Helhedssyn paa Naturen dyrkede han Kemi (»Alkemi«). Indskrifterne ved to Figurer over Indgangene til Uraniborg hentyder hertil. Ved den, som forestiller Kemien, staar »Despiciendo suspicio«, ved den anden, fremstillende Astronomien, staar »Suspiciendo despicio«.

Efter Afrejsen fra Danmark lod T. B. sine Instrumenter og Manuskripter føre til Prag. Hans store Globus blev senere af Christian IV.s Søn Hertug Ulrik bragt tilbage til Danmark, hvor den gik til Grunde under den store Ildebrand 1728. Observationsprotokollerne og Manuskripterne blev overgivet til Kepler, som paa Grundlag af dem beregnede de saakaldte Rudolfske Tavler og fandt de velkendte Kepler'ske Love. Observationsprotokollerne blev af Keplers Søn solgt til Frederik III. og findes paa en ringe Del nær i Det kgl. Bibliotek i Kbh. Hvad nærmere Detailler angaar om hans Værkers og Manuskripters Skæbne, henvises til den store Udgave »Opera Omnia«.

Aug. Svedstrup (Poul Heegaard).*

Billederne af T. B. er endnu ikke endeligt behandlede; som den Verdensberømmelse, han var, fristede han ogsaa Berømtedernes Skæbne, at faa sine Træk gengivet af Folk, som aldrig havde set ham og som kun kopierede et af de originale Stik eller komponerede et Portræt ved at sammensmelte nogle forskellige Typer. Samtidige førstehaands Gengivelser af hans Træk er kun faa; man synes at kunne henføre de forskellige Malerier og grafiske Gengivelser til følgende Typer: 1. Barnebillede paa Epitafium i Kaagerød. Gammel Kopi paa Nationalmuseet. 2. Maleri paa Stensgaard. 3. Maleri af Tobias Gemperlin ca. 1585 (oprindelig paa Odense Kloster), brændte 1859 paa Fr.borg. Det er kopieret af C. A. Jensen 1838 (Odense Kloster) og 1841 (Pulkovo), af F. C. Lund 1858 (Tegning og Maleri, Fr.borg), af J. Kornerup, som derefter udsendte en Radering (1860) og et Træsnit (s. A.), og hvis Billede danner Grundlaget for Hilkers Maleri i Roskilde Domkirke, samt af P. Gemzøe, som udsendte et Litografi efter Originalmaleriet. — 4. Et forsvundet Billede fra 1586 (uden Baret); et Træsnit derefter findes i enkelte Eksemplarer af Progymnasmatas (1592), et Kobberstik af Jaques (II.) de Gheyn i Progymnasmatas (1602). — 5. Tegning fra 1586 (med Baret) i Kobberstiksamlingen i Kbh.; den har været tillagt Tobias Gemperlin. Den er stukket 1596 af de Gheyn til Epistolæ og 1595 af Lambert Cornelis. Disse Stik har især været Grundlag for en Mængde Efterstik og Portrætter, bl. a. J. Falcks bekendte Blad fra 1644. — 6. Maleri fra 1587 af Tobias Gemperlin paa Murkvadranten paa Uraniborg (ødelagt), stukket til *Mechanica* 1598. — 7. Maleri fra 1597 paa Observatoriet i Edinburgh; Gentagelser og Kopier i Oxford, paa Skokloster, Gripsholm, Gaunø og Parisobservatoriet. — 8. Akvarellportræt (fra 1598) i nogle af Eksemplarerne af *Mechanica* (Kbh., Stockholm, Prag og Kalocza); Typen er gengivet i et Træsnit fra ca. 1900. — 9. Medaille fra 1595. — 10. Gravmæle i rødt Marmor i Teinkirken i Prag med Portrætrelief i Legemsstørrelse. — Af yngre Mindesmærker over T. B. kan nævnes: Mindesten i Jægerspris Have (af Johs. Wiedewelt). Statue i Kremsmünster i Østrig fra 1780. Statue foran Kbh.s Observatorium, modelleret 1846 af H. V. Bissen, afsløret 1876 (Model paa Det kgl. Bibliotek). Buste i Lund (1901), Medaillon i Videnskabernes Selskab, Hautrelief paa Det kgl. Bibliotek (alle af V. Bissen). Buste paa Rundetaarn (af Jørgen Larsen), Buste af L. Grossi (ca. 1780), Buste af S. Wagner (Rundetaarn 1932), Buste af Utzon Franck (Rundetaarn, Hven), Maske (af A. Bundgaard) paa Christiansborg. Statuette af Evens (Kunstmuseet). Freske paa Borgertrappen i Kbh.s Raadhus (af E. Vigeland).

O. Andruf.

Hovedkilden til T. B.s Historie, hans Livsløb og videnskabelige Virksomhed, er Opera Omnia, hvoraf Vol. XIV indeholder Breve og Aktstykker til hans Liv og Levned (ogsaa alle tidligere trykte), Vol. VI—VIII hans astronomiske Brevveksling (ogsaa alle tidligere trykte Breve), Vol. X—XIII hans Observationer, og de øvrige Bind hans Værker og Optegnelser. Af *Biografier* kan bl. a. nævnes: Pierre Gassendi: Tychonis Brahei, equitis Dani astronomorum coryphaei, vita, 1655, samt Malthe og Bang: Den store vidtberømte Danske Astronomus T. B., hans Liv og Endeligt (Oluf Bangs Saml., 1745, V—VII Stk.) og Jacob Langebek: Rare og utrykte Efterretninger om T. B. (Dsk. Mag., II, 1746), der begge er oversat og samlet af Philander van der Weistriz til en »Lebensbeschreibung des berühmten und gelehrten Dänischen Sternschers, T. v. B.«, 1756. Endvidere: F. R. Friis: T. B., en historisk Fremstilling, 1871. J. L. E. Dreyer: T. B., a picture of scientific life and work in the 16. century, 1890 (tysk Oversættelse 1894). Eiler Nystrøm: Tyge Brahes Brud med Fædrelandet (Festskrift til Kr. Erslev 1927). — Om *Uraniborg*: F. Beckett: Uraniborg og Stjerneborg (med Tegninger af Charles Christensen), 1921. — Om *Billeder*: Samleren, 1931; Harald Mortensen i Ill. Tid. 24. Dec. 1911; F. R. Friis: Bidrag til dansk Kulturhist., 1890.

Brahe, Tyge, 1593—1640, Adelsmand. F. 1. Jan. 1593 paa Odensegaard, d. 28. Aug. 1640 paa Vedtofte, begr. i St. Mortens K. i Randers. Forældre: Axel B. (d. 1616, s. d.) og 2. Hustru. Gift 6. Sept. 1618 i Viborg med Birgitte Brock, f. 1601 paa Dronningborg, d. 4. Aug. 1639 paa Vemmetofte, D. af Eske B. (d. 1625, s. d.) og Hustru.

T. B. immatrikuleredes 1611 i Orléans, hvor han Sept.—Dec. s. A. fungerede som den tyske Nations Prokurator. 1615 blev han Hofjunker, men opgav tre Aar efter denne Stilling for at gifte sig. Hans Hustru var — hvis man tør tro Jesper Brochmands Ligprædiken over hende — en ualmindelig from og godgørende Kvinde, til hvis Ros det bl. a. anføres, at hun ved Matrup lod indrette en Skole for Bønderbørnene. Hendes Død i en tidlig Alder vakte megen Opsigt, fordi den formentlig skyldtes en urigtig Behandling fra vedkommende Læges Side; T. B. rejste derfor ogsaa senere Tiltale mod denne, men synes dog paa andres Forbøn atter at have ladet Sagen falde. — T. B. var Lensmand paa Skivehus 1619—32, paa Tryggevælde 1632—40; sidstnævnte Sted foranledigede han, at Ole Worm offentliggjorde sin Forklaring af den kendte Runesten, som dengang stod i Borggaarden. Han skal i det hele have haft megen Sans for videnskabeligt Arbejde og navnlig have delt sin store Farbroders og Navnes Interesse for Astronomien. Derimod var han en slet Økonom, og skønt han havde arvet betydelige Godser, nemlig Tostrup og Gundestrup i Skaane efter sin fædrene Slægt, Eskebjerg paa Fyn efter Faderen, Vedtofte sst. og Matrup i Jylland efter Moderen, endelig efter Svigerfaderen

Vemmetofte paa Sjælland samt maaske Alnerup, Ellinge og Ørtofte i Skaane, saa at hans Jordegods 1638 beløb sig til henved 3500 Tdr. Hartkorn, undgik han dog ikke den økonomiske Ruin, som paa den Tid ramte Størsteparten af hans Standsfæller. Letsindige Forløfter for Slægt og Venner ødelagde hans Kaar saa grundigt, at han efterlod sig en Gæld, som man har opgjort til over en halv Mill. Kr. En Del af Arvingerne vilde derfor have Arven og Gælden frasagt, andre ikke; Striden herom gav Anledning til et skandaløst Oprin ved hans Bisættelse i St. Knuds Kirke i Odense. — Et lille Maleri fra 1615 paa Stensgaard bærer hans Navn, men forestiller formentlig Henning Valkendorf (d. 1658).

Chr. H. Brasch: Vemmetoftes Historie, I, 1859, S. 143—56. Danmarks Adels Aarvog, V, 1888, S. 110 f.

Thiset (Henry Bruun)*.

Braker, Hinrich, ca. 1670—1728, Præst. F. ca. 1670 i Flensborg, d. 1. Dec. 1728 sst. Forældre: Borger Evert B. og Magdalene Kall. Gift 1° 9. Nov. 1699 i Flensborg med Elsabe Thomsen, D. af Pastor Samuel T. (1633—1703) og Magdalene Ouw (gift 1° 1653 med Præsten Johannes Walther, 1625—59). 2° 11. Jan. 1702 i Flensborg med Wolburg Reimer, d. 1756 i Flensborg, D. af Købmand Gerhardt (Gevert) R. (1648—1742) og Birte, Enke efter Niels Brøns.

H. B. studerede Teologi i Kiel fra 1684, i Jena fra 1686. 1690—92 var han nederste Lærer (Quintus) ved Latinskolen i Flensborg, kom i Forbindelse med pietistiske Kredse og rejste 1692 til Berlin, hvor han kom i Huset hos Præsten Ph. J. Spener («Pietismens Fader»). Da han kom hjem til Flensborg 1694, holdt han gudelige Forsamlinger og forkyndte Læren om Tusindaarsriget (Kiliasme). Beskyldt for Vranglære søgte han at rense sig i Skrivelser til Generalsuperintendent Josua Schwartz og Synoden i Rendsborg, for hvilken han maatte møde 1695 og 1696 for at tilbagekalde Ytringer, der havde vakt Anstød. 1699 blev han Hjelpepræst hos Sognepræsten ved St. Nikolai Kirke i Flensborg Samuel Thomsen, som blev hans Svigerfader; ved samme Kirke blev han 1703 Diakon, 1707 Sognepræst. Han var imidlertid gaaet over til de ortodokse, angreb heftigt Pietisterne (bl. a. Flensborgs lærde Rektor Joh. Møller, s. d.) og krævede, at Lærerne skulde forpligtes paa de symbolske Bøger; omvendt blev han haanet af sin tidligere Ven, den yderliggaaende Pietist Otto Strandiger (s. d.). Han havde poetisk Sans og gjorde det væsentligste Forarbejde ved Samlingen af den tyske flensborgske Salmebog, som udkom 1729.

J. Moller: Cimbr. lit., I, 1744, S. 63 f. H. N. A. Jensen og A. L. J. Michelsen: Schlesw.-Holst. Kirchengeschichte, IV, 1879, S. 178 f. Ny kirkehist. Samlinger, I, 1857—59, S. 666 ff.

H. F. Rørdam (Valdemar Ammundsen).*

Brammer, Gerhard Peter, 1801—84, Biskop. F. 5. Maj 1801 i Hillerød, d. 12. Jan. 1884 i Vejle, begr. i Aarhus. Forældre: Lærer ved Fr.borg lærde Skole Joachim Henrik Carsten B. (1772—1801) og Susanne Marie Jensen (1782—1867, gift 2° 1804 med Dr. med., senere Fysikus i Stavanger Johannes Boëtius Fangel, 1780—1805). Gift 2. Nov. 1826 i Kbh. (Frels.) med Nielsine (Signe) Henrikke Høst, f. 29. Jan. 1804 i Kbh. (Trin.), d. 3. Aug. 1860 i Aarhus, D. af Kopist, senere Toldinspektør, Justitsraad Christen Georg Høst (1776—1826) og Cornelia Thunboe (1781—1864).

Med sin Stiffader kom B. til Norge, men efter et Aars Forløb blev han atter faderløs og kom da i Huset hos sin Morfader, der dengang var Slotspræst i Hillerød; herfra blev han 1818 Student. I hans Skoletid havde Grundtvigs »Bibelske Prædikener« gjort et stærkt Indtryk paa ham, og Reformationsfesten 1817, ved hvilken Claus Harms udsendte sine Theses i Luthers Aand, bragte ham til at tænke paa en fremtidig Præstegerning. 1822 blev han teologisk Kandidat og derefter Lærer ved v. Westens Institut, hvor han havde H. L. Martensen, J. H. Paulli og P. Faber blandt sine Disciple. Martensen giver ham det Vidnesbyrd, at han »var meget elsket, fordi han viste sine Disciple en sand Deltagelse«. I Kandidataarene kom B. i nøjere Forhold til Sibbern, og da han fik Bolig paa Borchs Kollegium, lærte han Joh. Hage og C. E. Scharling at kende, og især med den sidste sluttede han et fortroligt Venskab. Under B.s Ophold paa Kollegiet faldt den store Kirkestrid, der knyttede sig til Grundtvigs »Kirkens Gjenmæle«. Allerede i sin Studentertid var B. kommet i Forbindelse med Grundtvig (jfr. Brevene i Theol. Tidsskr., III, 1886, S. 612—21), og sine første Forsøg som Prædikant havde han forelagt denne, der imidlertid var forflyttet fra Præstø til Kbh. 1823 deltog B. i Pastoralseminariets Øvelser, og 15. Dec. 1823 (Theol. Tidsskr., II, 1885, S. 293) holdt han en Prædiken over Matth. 10, 32—33, der af Pastorseminariets Leder, Stiftsprovst H. G. Clausen, blev stærkt dadlet, fordi den formentlig indeholdt »Obskurantisme og fanatisk Vedhængen ved forældede Dogmer«. Denne Prædiken bragte B. i en heftig Ordstrid med Stiftsprovsten, og da han anden Gang (22. Maj 1824) skulde prædike i Seminariet, vilde Clausen hverken selv kritisere Prædikenen eller tillade Alumnerne i Seminariet at

gøre det. B.s Forhold til Grundtvig var imidlertid blevet stærkt kølnet, først maaske fordi Grundtvig, som denne selv siger i et Brev til B. (Theol. Tidsskr., III, 1886, S. 620), »for Guds Riges og B.s eget bedstes Skyld«, havde sagt denne nogle »ubehagelige Sandheder«, men rimeligvis ogsaa, fordi B. i teologisk og kirkelig Henseende følte sig mere og mere frastødt af Grundtvig. Han siger selv, at han i den følgende Tid trak sig helt tilbage fra Grundtvig, hvem han betragtede som »frafalden sig selv«.

1826 blev B. ordineret Kateket og Førstelærer ved Borgerskolen i Nakskov, og i denne Stilling vandt han (1829) den teologiske Licentiatgrad for en Afhandling om de saakaldte Johanneskristne. 1830 blev han kaldet til Forstander for Skolelærerseminariet i Snedsted og til Sognepræst for Snedsted og Nørhaa. I dette Dobbeltembede virkede B. til stor Velsignelse, og tillige fik han Tid til at udarbejde sin »Lærebog i Didaktik og Pædagogik« (1838), der i flere Udgaver brugtes ved Seminarierne, indtil den afløstes af Heegaards Opdragelselære. B.s Pædagogik er et fortjenstfuldt Arbejde, som røber ikke ringe pædagogisk Erfaring; men Biskop Mynster havde sikkert Ret, da han (Nogle Blade af J. P. Mynsters Liv og Tid, 1875, S. 367) ankede over »vel mange Distinktioner og Definitioner, som, især da de ere knyttede til fremmede Navne, maaske mere ville hindre end gavne Bogens Læsere ved at tilegne sig Bogens Indhold«. Ved Reformationstesten 1836 erhvervede B. den teologiske Doktorgrad for en Afhandling om Venskabet, og 1842 blev han kaldet til Sognepræst for Vemmelev og Hemmershøj; men inden han endnu havde tiltraadt dette Embede, blev han (1843) udnævnt til Biskop over Lollands og Falsters Stift. To Aar efter blev han forflyttet til Aarhus, og som Biskop der virkede han med utrættelig Nidkærlighed i over en Menneskealder.

Efter Bruddet med Grundtvig havde B. nærmest sluttet sig til Mynster, og mange Breve vidner om det gensidige Venskabs- og Højagtelsesforhold, der i Aarenes Løb udviklede sig mellem disse to Mænd, der kunde mødes i en politisk og kirkelig Konservatisme. Medens B. var i Snedsted, var der i Sognet begyndt en stærk religiøs Opvækkelse, som B., og især hans Hustru, i Begyndelsen fulgte med milde Øjne. Da imidlertid baade en af Seminariets Lærere (P. K. Algreen, s. d.) og flere af dets Elever tog levende Del i de gudelige Forsamlinger, som Opvækkelsen affødte, greb Kancelliet ind, og B. skrev ogsaa »Et Par Ord om gudelige Forsamlinger« (1837). I det lille Skrift paaviste han Forsamlingslivets Skrøbeligheder, og siden den Tid advarede han ofte unge Præster mod de opvakte, der »ville herske over deres Præst med et Jærn-

scepter«. Hverken Pietismen eller den grundtvigske Bevægelse fandt derfor Naade for hans Øjne, naar han som Biskop visiterede sit Stift; men selv de, der følte sig frastødte af hans myndige og fornemme Væsen, kunde dog ikke nægte, at han var en dygtig Administrator, eller miskende hans ypperlige Gaver som Kateket og hans Evne til ved Kirkevisitatserne at tale et varmt og indtrængende Ord. Lejlighedstalen laa i særlig Grad for ham, og derfor var det ikke et Tilfælde, at han blev Udgiver af flere Samlinger af Lejlighedstaler af forskellige Prædikanter. Hans Postil (1841) og flere enkelte Prædikener vidnede om den Alvor og Dygtighed, med hvilken han selv forberedte sig til Prædikenerne ved de sædvanlige Gudstjenester; og da han havde ombyttet Præstegerningen med Tilsynsembedet, blev han, efter Mynsters Ord, en af de Bisper, »der jævnlig prædikede Guds Ord«.

B. var Medlem af Kirkekommissionen af 1853, og efter sin hele Grundbetragtning kom han til at høre til den mest konservative Fløj af Forsamlingen. I Aarene 1857—72 plejede han ved Somsertid at samle Landets Bisper med Undtagelse af Martensen til private Bispemøder i Aarhus, og paa dem drøftedes da de kirkelige Forhold i en snæver Kreds. Da Kirkeforfatningssagen 1858 blev et i høj Grad brændende Spørgsmaal, skrev han et lille Skrift, »Indlæg i Kirkeforfatnings-Sagen«, i hvilket han anbefalede Menighedsraad og hævdede det mislige i »at bygge ovenfra« ved Opretelsen af et Kirkeraad (Synode). Professor H. N. Clausen, der baade direkte og indirekte var udæsket, svarede med et »Sendebrev til Biskop B.«, i hvilket han dels gjorde Indsigelse mod enkelte Paastande af B., dels udtalte sig imod »et mystisk Væsen«, som han mente selv at have særligt Kald til at bestride, nemlig »en vis højkirkelig Aand, som kan træde frem i meget forskellige Nuancer og Grader«, og som især »havde givet sig Udtryk i Betænkningen (over Kirkeforfatningssagen) fra Aarhus Landemodes Majoritet«.

Med Martensen, der 1854 afløste Mynster som Sjællands Biskop, kunde B. ogsaa dele baade kirkelig Grundanskuelse og kirkepolitisk Syn, og de stod i stadig Brevveksling. De mødtes navnlig i en fælles Uvillie over for det meste af det, der kom frem fra grundtvigsk Side. Allerede 1852 havde B. (Nyt theol. Tidsskr., III, S. 284—320) over for Birkedal og Viborg i Anledning af den saakaldte Stige-Sag (Helveg, Den dsk. Kirkes Hist. efter Reform., II, 732 ff.) hævdet Sognegrænsens Betydning over for alle Tendenser til Sognebaandsløsning, og da hans Kollega Biskop Kierkegaard som Kirkeminister forelagde Valgmenighedsloven, fandt denne Lov i B. en lige saa ivrig Modstander som i Martensen. Kort efter dens Ved-

tagelse advarede B. endvidere i et Hyrdebrev (6. Jan. 1869, aftrykt i »Dansk Kirketidende« 1869, Nr. 6) mod nogle Udtalelser om de sidste Ting og om Nøddaaaben, der nys var fremsat i Skat Rørdams »Den kristelige Lære, fremstillet i Sammenhæng«. Dr. Rørdam gav siden i sit »Forsvar imod Biskop, Dr. theol. G. P. Brammers Angreb paa »Den kristelige Lære«« (1869) et alvorligt Svar paa den skarpe Fordømmelse.

Ogsaa med sin Nabo Laub i Viborg stod B. i venlig Forbindelse, og en anden af hans nære Venner var Komponisten A. P. Berggreen, med hvem han, der i øvrigt var ganske umusikalsk, kunde mødes i fælles Kærlighed til den Kirkesang, der her hjemme fandt sit klassiske Udtryk i Berggreens Koralbog.

1881 tog B. sin Afsked. Ved hans 50 Aars Jubilæum som ordineret Mand 1876 oprettede Præsterne i hans Stift et Legat for forældre-løse Præstedøtre, idet de udtalte det Ønske, at denne Hædersgave »skulde vidne for Efterslægten om, at de B.s Tilsyn undergivne Præster vidste at paaskjønne den Krafts, Kjærligheds og Sindigheds Aand, hvoraf hele hans Virksomhed havde baaret og bar saa umiskjendeligt Præg«.

En Del Breve i Det kgl. Bibliotek. — R. 1840. DM. 1851. K. 1852. S.K. 1878. — Maleri i Aarhus Domkirke. Litografi 1851 efter Maleri af A. Schiøtt, 1862 efter Daguerreotypi. Træsnit 1873 og af H. P. Hansen 1881.

Biskop Dr. G. P. B.s Ungdomsliv, fortalt af ham selv, udg. af J. Kok, 1884. Breve til ham findes i Breve fra J. P. Mynster, 1860. C. N. L. Mynster: Nogle Blade af J. P. Mynsters Liv og Tid, 1875. Mørk Hansen i Theol. Tidsskrift, I, 1884. Theol. Tidsskr., III—IV, 1885—86. Ill. Tid. 3. Juli 1881.

Fr. Nielsen (A. J. Rud).*

Brammer, Gerhard Peter, 1870—1924. Officer, Forplejnings-embedsmand. F. 9. Juni 1870 i Aarhus, d. 25. Nov. 1924 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Kasserer i Nationalbanken Johannes Daniel B. (1840—82) og Dorothea Graae (1844—82). Gift 3. Okt. 1901 i London med Constance Violet Sophie Herskind, f. 23. Maj 1876 i Seaton Carew, England, D. af Skibsreder Fritz H. (1831—1907) og Sophia Blackburne (1839—1930).

B. blev Student 1887, cand. phil. 1888 og begyndte at studere Teologi, men slog derefter ind paa den militære Bane og blev Sekondløjtnant 1896, Premierløjtnant s. A., Kaptajn 1910. Efter at have gennemgaaet Stabsafdelingen 1903—05 var han til Tjeneste i Krigsministeriet 1906—11, de fire sidste Aar Adjutant hos Forsvarsministeren. 1911 gik han over i Forplejningskorpset som Over-

intendant, blev Stabsintendant 1918 og var Generalintendant og Chef for Forplejningskorpset fra s. A. til sin Død. Han var bl. a. til Tjeneste under Arméintendanten 1916—18. — Forholdsvis tidlig blev B. angrebet af en haardnakket Gigtlidelse, for hvilken han ved jævnlige Rejser til Kursteder søgte Lindring, men som stadig forværredes. Trods denne Lidelse ledede han ikke alene sit Embedsomraade med megen Omsigt og Dygtighed, men han ydede samtidig paa det historiske Omraade noget anerkendelsesværdigt — saaledes »Livgarden 1658—1908« (1908), en af de fyldigste, smukkeste og vistnok den bedste af vore Afdelingshistorier, »Studerterne fra 1887« (1912) og »Den danske Hærs Intendanturtjeneste 1848—1918« (1919), i hvilken sidste Bog et tilsyneladende ikke særlig tiltrækkende Emne er vel behandlet, og hvor der navnlig gives interessante Personkarakteristikker. — B. var Sekretær i Foreningen til Dyrenes Beskyttelse og Redaktør af »Dyrevennen« 1913—18, Formand for samme Forening fra 1919 til sin Død, Vicepræsident i Garderforeningernes Fællesrepræsentation fra 1922. — Kammerjunker 1900. — R. 1908. DM. 1919. K.² 1923.

Rockstroh.

Bramsen, dansk Borgerslægt, der navnlig har ydet en Indsats i Forsikringsbranchen. Stamfaderen, Klædefabrikant Simon Nikolaj B. (1732—1805), er muligvis identisk med den fra Holsten indkomne Simon Nielsen B., der 1760 tog Borgerskab som Tøjmager i Kbh. Hans Søn, Revisor i det slesvig-holsten-lauenborgske Brandforsikringsselskab Ludewig Ernst B. (1777—1828) var Fader til nedenn. Brandforsikringsdirektør Luis B. (1819—86). Denne var Fader til Sparekassedirektør Julius B. (1845—1925) — hvis Sønner er Forsikringsmændene Eigel Boe B. (f. 1877) og Svend Boe B. (f. 1878) —, til nedenn. Minister, Assurandør Ludvig Ernst B. (1847—1914) — hvis Søn er Assurancedirektør Axel Ludvig B. (f. 1877) — og til Assurandør Aage Peter B. (1855—1921) og nedenn. Dr. chir. & dent. Alfred Beutner B. (1851—1932), der var Fader til ligeledes nedenn. Violoncellist Henry B. (1875—1919).

Luis Bramsen 1819—30. April—1919, 1919. En københavnsk Købmands Ungdomshistorie, Optegnelser af Luis Bramsen, 1819—44 (Memoirer og Breve, XXV, 1917). Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 47 ff. H. Grandjean: Stamtavle over Familien Aarestrup, 1897, S. 12.

Albert Fabritius.

Bramsen, Alfred Beutner, 1851—1932, Tandlæge, Forfatter og Kunstsamler. F. 4. Okt. 1851 i Kbh. (Garn.), d. 21. Maj 1932 i

Hornbæk, Urne paa Vestre Kgd. Forældre: Forretningsfører, senere Direktør Luis B. (s. d.) og Hustru. Gift 4. Dec. 1874 paa Frbg. med Christiane Vilhelmine Elisabeth Hecht, f. 1. April 1850 i Bisserup, d. 3. Okt. 1932 i Hornbæk, D. af Købmand Jens Ernst H. (1815—63) og Henriette Louise Pagh (1819—83).

B. tog Tandlægeeksamen 1869, studerede derpaa ved Missouri Dental- & St. Louis Med. College i U. S. A. og erhvervede her 1871 Titlen Dr. chir. & dent. Han praktiserede som Tandlæge i Kbh. 1871—1903. Hurtigt begyndte han at interessere sig for Ernæringsspørgsmaal og udfoldede i Aarenes Løb paa dette Omraade en livlig Forfattervirksomhed i Form af smaa populære Pjecer (»Vore Børns Tænder« (1887), »Tændernes Bevaring« (1890), »Vegetarismen« (1903), »Kunsten at spise« (1906), »Den virkelige Fare (Kræft)« (1911) o. fl.). Alle disse Skrifter omhandler først og fremmest Tygning af Maden, idet B. ansaa dette for et af de vigtigste Led i Fordøjelsen og mente, at talrige (alle?) Sygdomme og Svagheder kunde undgaas, hvis Maden blot tyggedes tilstrækkelig meget. B. mente dog ogsaa, at Kosten burde reformeres i Retning af at lægge Hovedvægten paa de »naturlige«, ikke paa kunstig Maade forarbejdede, Næringsmidler. Paa denne Maade blev B. en Pioner for »Raakostbevægelsen« og andre lignende Naturhelbredelsesteorier. Skønt der var meget rigtigt i B.s Teorier, særlig hvad Tygning angaar, ledte de ham dog til store Overdrivelser, der ikke kunde staa for videnskabelig Kritik. Ved sin idealistiske og uforfærdede Agitation for de nævnte Meninger kom han en Overgang til at spille en ikke ringe Rolle i Befolkningen og erhvervede sig mange Proselytter.

Erik Begtrup.

— B.s Virksomhed som *Kunstsamler* havde et mellem vore andre store Samlere usædvanligt Forløb. Efter at han igennem mange Aar havde skabt sig en fortrinlig, af original Smag og sikkert Instinkt præget Samling af 1880'ernes og 90'ernes realistiske danske Kunst, med Anna og Michael Ancher, Viggo Johansen, Jul. Paulsen, Th. Philipsen og L. A. Ring som de bærende Kunstnere, fangedes hans Interesse efterhaanden i saa overvejende Grad af Vilh. Hammershøis Kunst, at han 1903 afhændede Hovedparten af sine Billeder, hvoraf mange nu hænger paa Museer og offentlige Samlinger, for herefter udelukkende at samle Hammershøis Arbejder, af hvilke han skabte en fremragende Samling; 1918 ejede han 71 Værker, hvoraf 62 Oliemalerier (ca. en Femtedel af Hammershøis samlede Produktion), deriblandt talrige Hovedværker: Arkitektur-Billederne fra Christiansborg (1890—92), Fr.borg (1893) og

Kronborg (1897), de store Figurbilleder af Ida Ilsted (1890), af Kunstnerens Moder (1894) og af B.s Søn Henry B. ved sin Cello (1893), Landskaberne fra Kongevejen (1892), fra Lejre (1905) og »Unge Ege« (1907), adskillige Portrætter og Selvportrætter samt et Udvalg af de bedste Interiører. — Det er B.s Fortjeneste som Samler at have haft Øje for Hammershøis ejendommelige Evner paa et meget tidligt Tidspunkt og at have støttet ham i de unge Aar, da hans Navn endnu hørte til de mest omstridte. — Ogsaa som Hammershøis Biograf optraadte B.; han udgav 1900 den første Fortegnelse over hans Billeder, og 1918, sammen med Sophus Michaëlis, »Vilhelm Hammershøi, Kunstneren og hans Værk«, med Digte af Michaëlis samt en af B. udarbejdet Levnedsskildring og Fortegnelse over Hammershøis Værker. B. ordnede to Hammershøi-Udstillinger i Kunstforeningen (Marts 1900, April—Maj 1916 og Jan. 1930), og 1917—31 var omtrent Halvdelen af hans Samling deponeret i Kunstmuseet, hvor den, sammen med Museets egne Billeder, anbragtes i en særlig Hammershøi-Sal, der gav en udmærket og alsidig Oversigt over Kunstnerens Livsværk. — Efter B.s Død tilfaldt hele Samlingen hans efterladte Familie. — Malerier af Vilh. Hammershøi 1893 og af N. V. Dorph 1925 (Kunstmuseet). Tegninger af V. Hammershøi 1893 og 1911. Buste i Cement af Kai Nielsen 1922. Portrætteret af P. S. Krøyer paa »En Duet« 1887 i Kunstmuseet.

Egil H. Brünniche: Alfred B. som Kunstsamler, 1933.

Egil H. Brünniche.

Bramsen, Henry, 1875—1919, Musiker, Violoncellist. F. 3. Okt. 1875 paa Frbg., d. 28. Jan. 1919 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Tandlæge Alfred B. (s. d.) og Hustru. Gift 6. Juni 1903 i Kristiania (b. v.) med Sangerinden Marta Christine Guldbrandsen Sandal, f. 31. Jan. 1878 i Østre Aker, d. 12. Marts 1931 i Forest City, Iowa, U. S. A. (gift 2° med Farmer og Forretningsmand Gudmund Rørtvedt), D. af Fyrbøder, senere Opsynsmand ved Arbejdsanstalten Arne Guldbrandsen (S.) (1851—1932) og Amalie Henriette Olsen (1851—1933). Ægteskabet opløst.

B. optraadte allerede som Barn paa Violoncellen, kom efter Studier hos Rüdinger til Julius Klengel i Leipzig og paa det derværende Konservatorium. 1894 havde han sin egentlige Debut og vakte Opmærksomhed ved sit ualmindelige Talent, blev kgl. Kammermusikus 1897. Sin længste Tid opholdt B. sig paa Koncertrejser i Udlandet (Skandinavien, Berlin, London, Petrograd, Wien), ligesom han ogsaa i længere Perioder tog fast Ophold uden for

Landet, saaledes en Aarrække i Amerika (1906—09), hvor han koncerterede bl. a. med Damrosch, og i Berlin, de sidste Par Aar i Kbh., hvor han bl. a. optraadte i Riddersalen. Over hans Violoncelspil paa den meget kostbare Amati-Cello var der tydeligt Præg af den store Stil, saaledes som Tonen kendes ved de internationale Koncertcenter, hans Spil var den fødte Solists, stort og svulmende i Klang, baseret paa en fremragende Teknik. — Maleri og Tegning af V. Hammershøi 1893.

Verden og Vi 5. April 1918.

Erik Abrahamsen.

Bramsen, Knud, 1539—1608, Præst, Digter. F. 1539 i Haderslev, d. 1. April 1608 i Øsby. Fader: Borger i Haderslev Anders B. (d. 1539). Gift 13. Nov. 1575 med N. N., f. ca. 1550 i Nordborg, D. af Sognepræst Erik Madsen (d. 1579) og Anna Poulsdatter (d. 1580).

K. B. studerede ca. 1562 i Kbh., hvor han stod i Forbindelse med Salmedigteren Mag. Hans Thomesen, immatrikuleredes 1563 i Rostock, 1564 i Wittenberg og blev 1566 af Hertug Hans kaldet til Skolemester ved Bordesholm Klosterskole. 1568 drog han igen til Wittenberg, hvor han tog Magistergraden s. A., 1570 blev han Konrektor i Haderslev og 1575 Sognepræst i Øsby. I teologisk Henseende hørte han til den filippistiske Retning og fraaadede 1577 Indførelsen af Konkordieformlen i Hertug Hans' Del af Hertugdømmerne. K. B.s Navn er særlig knyttet til en Samling velskrevne latinske Ligvers »Næniæ«, han udgav i Wittenberg 1569, og som har en vis Betydning som Kilde til den slesvigske Gejstligheds Personalhistorie.

Dänische Bibliothec, IV, 1743, S. 253, 348—51. Kirkehist. Saml., 3. Rk., I, 1874—77, S. 70—76, 96, 108, 110, 112. Personalh. Tidsskr., 7. Rk., VI, 1921, S. 119, 128.

Bjørn Kornerup.

Bramsen, Ludvig Ernst, 1847—1914, Politiker, Forsikringsmand. F. 9. Sept. 1847 i Kbh. (Petri), d. 20. Juni 1914 paa Frbg., Urne paa Frbg. Kgd. Broder til Alfred B. (s. d.) Gift 1° 7. Nov. 1873 i Kbh. (Frue) med Maria Sophie Catharina Schack, f. 4. April 1846 i Kbh. (Frue), d. 25. Juli 1903 paa Vikingehøj i Vedbæk, D. af Overretsprokurator Carl August Restorff S. (1813—80) og Anna Catharina Christensen (1820—96). 2° 17. Febr. 1910 paa Vikingehøj med Astrid Branth, f. 18. Sept. 1875 paa Sønder Elkær, D. af Forpagter, senere Godsejer Harald B. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student fra det v. Westen'ske Institut 1865 og cand.

phil. 1866, men fortsatte ikke Studeringerne og indtraadte allerede 1865 i det af Faderen stiftede Selskab Nye danske Brandforsikring. I de følgende Aar udvidede han under længere Ophold i Udlandet sin forsikringsmæssige Uddannelse og beskæftigede sig indgaaende med Spørgsmaal vedrørende Arbejderbeskyttelse og ubemidlede Forsikring. 1886 blev han ved Faderens Død Direktør i Brandforsikringsselskabet, hvis gode Position han befæstede, bl. a. ved Udvikling af den udenlandske Forretning. 1889 vandt han Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om »Englands og Tysklands Lovgivning for Arbejdere i Industri og Haandværk«, som siden blev offentliggjort. B.s Indsigt i sociale Spørgsmaal, som allerede tidligere havde givet sig til Kende ved hans Bog »Arbejdernes Forsikring mod Ulykkestilfælde« (1885) og talrige Foredrag og Blad- og Tidsskriftartikler, var efterhaanden blevet saa anerkendt, at han udnævntes til en af Danmarks Delegerede ved Arbejderkonferencen i Berlin 1890. Det var ogsaa hans Ry som Socialpolitiker, der førte ham ind i Rigsdagen, idet han 1892 blev Folketingsmand for Aalborgkredsen og holdt den til 1898.

Som Politiker tilhørte B. Højre, men hans Folketingsvirksomhed blev ganske overvejende viet de sociale Spørgsmaal, i hvilke han indtog en ret selvstændig Holdning og søgte Samarbejde ogsaa med Medlemmer af andre Partier. 1893 indbragte han et Forslag til Lov om Arbejdsretter og Enighedskamre, som vedtoges enstemmigt i Folketinget, men ikke naaede gennem Landstinget. Særlig Betydning fik B.s Arbejde for Ulykkesforsikringslovgivningen, som satte Frugt i den grundlæggende Lov af 7. Jan. 1898, der i det væsentlige er bygget paa de Principper, han lige siden sin Indtrædelse i Folketinget havde forfægtet. Som Medlem af det første Arbejderforsikringsraad fik han desuden en væsentlig Indflydelse paa Lovens Udførelse i Praxis. 1898 blev han Medlem af Fællesudvalget til Afgørelse af Arbejdsstridigheder. — 1899 blev B. Indenrigsminister i Ministeriet Hørring og bevarede denne Portefeuille i det Sehested'ske Ministerium af April 1900. De vanskelige politiske Vilkaar, under hvilke de to sidste Højreministrier arbejdede, bevirkede ogsaa, at B.s Reformbestrebelse ikke kom til at sætte de Frugter, han havde haabet, men det lykkedes ham dog bl. a. at gennemføre en Ulykkesforsikringslov for Fiskere og Fabrikloven af 1901, der bragte en væsentlig Udvidelse af Arbejderbeskyttelsen, om end langt fra saa vidtgaende som den, der indeholdtes i hans oprindelige Forslag. B. blev Hovedophavsmanden til den første Lov om Livsforsikringsvirksomhed, omfattende alle danske og i Danmark virkende Selskaber, idet han i

Rigsdagssamlingen 1899—1900 i Landstinget fremsatte det Forslag herom, som i noget ændret Skikkelse blev til Lov 1904. Efter Ministeriet Sehesteds Fald 1901 traadte B. tilbage til sin private Virksomhed. Han var allerede 1889 blevet Formand for Forsikringsforeningen i Kbh. og vedblev at staa som vor Forsikringsverdens centrale Skikkelse. Ogsaa paa forskellige andre Omraader var han Indehaver af betydningsfulde Tillidshverv, saaledes Medlem af Toldraadet og dettes Appeludvalg, af Kommissionen af 1903 om en alm. Invaliditets- og Alderdomsforsikring og af Forretningsudvalget for den danske Handelsstands Fællesrepræsentation. 1901 havde han inden sin Afgang som Minister forgæves søgt Valg til Folketinget i Kbh.s 2. Kreds, men valgtes 1906 til Landstingsmand for 2. Landstingskreds. Han beskæftigede sig i sin sidste Rigsdagsperiode, der varede til hans Død, foruden med den sociale Lovgivning fortrinsvis med Skatte- og andre finansielle Spørgsmaal. — B. var en elskværdig og vindende Personlighed med megen samlende Evne og et aabent og frisindet Samfundssyn. — Gehejmeetatsraad 1901. — K.² 1900. — Maleri af Julius Paulsen 1903 paa Købmandsskolen og af Magdalene Hammerich 1912 i Familieje. Portrætteret paa P. S. Krøyers Børsbillede 1893—95. Buste af Willy Wulff 1910 i Nye danske Brandforsikring og Handels- og Kontoristforeningen. Litografi af J. Britze 1931.

Erindringer i Mit Hjem, 1911, S. 7—10. Dansk Forsikringsaarbog, 1914. Handels- og Kontoristforeningens Aarsskrift, 1916.

N. Neergaard.

Bramsen, Ludvig (Luis) Ernst, 1819—86, Handels- og Forsikringsmand. F. 30. April 1819 i Kbh. (Petri), d. 2. Juli 1886 sst. (Frue), begr. sst. (Holmens). Forældre: Revisor i den slesvigholsten-lauenborgske Brandforsikrings Kontor, Kommerceraad, senere Justitsraad Ludewig Ernst B. (1777—1828) og Marie Cathrine Beutner (1776—1863, gift 1° med Materialforvalter ved Nyholm Wilhelm Hersted, 1764—1800). Gift 29. Okt. 1843 i St. Louis med Marie Camilla Christine Lassen, f. 4. Nov. 1820 i Kbh. (Garn.), d. 22. Maj 1879 i Paris, D. af Auditor, senere Overauditør Niels Frederik L. (1793—1865) og Christine Giede (1799—1846).

Tidlig faderløs anbragtes B. allerede inden sin Konfirmation i Handelslære. 21 Aar gammel rejste han til Cuba, hvor han under et toaarigt Ophold begyndte en Import af Havannacigarer til Danmark. Denne Forretning fortsatte han i en Aarrække, først fra New York, hvor han efter Cubaopholdet havde Bopæl i et Par Aar, og senere i Kbh., efter at han 1844 var vendt tilbage hertil.

Gennem sit Familieskab med Chr. Drewsen, Strandmøllen, fik B. — sammen med sin Ungdomsven Sigvard Blom — ved sin Hjemkomst overdraget den indbringende Forretningsførelse for Firmaet Drewsen & Sønner, Datidens store Papirproducenter. Det skyldtes nærmest et Tilfælde, at Firmaet B. & Blom 1854 kom til at overtage et Agentur for det engelske Brandforsikringsselskab Northern, men det blev af megen Betydning for B. og dansk Brandforsikring. Denne blev efterhaanden hans alt overvejende Interesse, som i det sidste Afsnit af hans Liv lagde Beslag paa hele hans Arbejdskraft. Forretningsmæssig indstillet som han var, saa han klart Manglerne ved den daværende bureaukratiske Ledelse af vort Brandforsikringsvæsen, og han arbejdede energisk for Genneførelsen af Reformer og særlig for Ophævelsen af bestaaende Forsikringsmonopoler. Efter at Firmaet B. & Blom var opløst 1862, og det Monopol, som Det københavnske Brandassurance-compagni for Varer og Effekter havde besiddet, ved Frederik VII.s Død 1863 var bortfaldet, stiftede B. 1864 det første moderne danske Løsøreforsikringsaktieselskab, Nye danske Brandforsikringsselskab, hvis Direktør han blev og var til sin Død, og som det lykkedes ham at faa arbejdet frem til en efter Forholdene smuk Position. — B., der 1846 havde løst Borgerskab som Grosserer, var 1859 blevet sardinsk og 1861 italiensk Konsul, men allerede i Dec. s. A. søgte han sin Afsked og fik den samtidig med, at han udnævntes til Consul honoraire. — Maleri af Just Holm 1852 i Familieje. Buste af Hjalmar Kleis i Nye danske Brandforsikring. Litografi af I. W. Tegner 1881.

En københavnsk Købmands Ungdomshistorie. Optegnelser af Luis Bramsen (Memoirer og Breve, XXVI), 1917.

Chr. Thorsen.

Bramsnæs, Carl Valdemar, f. 1879, Politiker, Nationalbankdirektør. F. 12. Juni 1879 i Aagerup ved Holbæk. Forældre: Husmand, Skomager Peter Christensen (f. 1851) og Marie Christensen (f. 1853). Navneforandring 28. April 1908. Gift 18. Maj 1912 i Kbh. (b. v.) med Henriette Henriksen, f. 6. Sept. 1881 i Ruds Vedby, D. af Snedker Peter H. (1850—1926) og Emma Lund (1844—1922).

Efter udstaaet Læretid paa »Holbæk Amts Avis« 1898 arbejdede B. som Typograf i forskellige sjællandske Byer, sidst i Kbh., hvor han 1904—07 var Medlem af sin Fagforenings Bestyrelse. Ind imellem var han et Par Vintre (1899—1900 og 1900—01) Elev paa Askov Højskole og var ligeledes som Haandværkssvend en Tur paa Valsen gennem Mellem- og Sydeuropa. Som Typograf

begyndte han 1906 at læse, blev Student fra Kursus København 1908, fortsatte Studierne (i Nationaløkonomi), mens han ernærede sig som Korrektør og Journalist, til han 1914 blev cand. polit. — Straks derefter blev han Assistent i Statistisk Departement (Sekretær 1919, Fuldmægtig 1923) og var her i Krigsaarene beskæftiget med Industritælling, Pris- og Socialstatistik; tillige var han Sekretær i Boligkommissionerne af 1916 og 1918. 1921 fik han overdraget et personligt Lektorat i Socialpolitik ved Universitetet. Han skrev i disse Aar forskellige mindre Bøger, »Taylor-Systemet« (1917), »Kapitalens økonomiske System« (s. m. P. Zoffmann, 1918) og »Sociale Problemer i Nutiden« (1921); han har desuden skrevet forskellige Afhandlinger, bl. a. i »Nationaløkonomisk Tidsskrift«. — B. er Grundlæggeren af Arbejdernes Oplysningsbevægelse i Danmark. 1916 overtog han Ledelsen af Den socialdemokratiske Arbejderskole i Kbh. Paa hans Initiativ nedsatte Arbejdernes Hovedorganisationer 1922 et Fællesudvalg med B. som Formand og med den Opgave at overveje Formerne for et organiseret Oplysningsarbejde. Dettes Betænkning, væsentlig udarbejdet af B. og den senere Sekretær Harald Jensen, førte 1924 til Oprettelsen af Arbejdernes Oplysningsforbund med kollektiv Tilslutning af de faglige, politiske og kooperative Hovedorganisationer. Forbundet, for hvilket B. er Formand, har siden udfoldet en vidtspændende Virksomhed ved Oprettelse af Skoler, Kursus, Studiekredse, Foredragsrækker m. m. — 1909 indvalgte B. i Frbg. Kommunalbestyrelse og var 1919—24 Raadmand. April 1918 blev han Medlem af Landstinget (for 1. Landstingskreds) og har i dette Ting været sit Partis Ordfører i Sager af økonomisk Art. I den socialdemokratiske Regering 1924—26 var B. Finansminister. Han gennemførte som saadan en radikal Omformning af Finanslov og Statsregnskab, saa der nu i højere Grad sondres mellem Statens Drifts- og Kapitaludgifter, og indførte et virkeligt moderne Revisionssystem ved Oprettelse af fire Hovedrevisorater. — Ogsaa paa det kooperative Omraade har B. været virksom; i Aarene 1928—29 reorganiserede han den store Arbejdernes Andels-Boligforening, som han var blevet Formand for. — B. har deltaget meget i internationalt Arbejde efter Krigen; som Medlem af Styrelsen for Danmarks interparlamentariske Gruppe har han været meget aktiv i den interparlamentariske Unions Konference- og Komitéarbejde; han var med i Rigsdagsdelegationen til Fredskonferencen i Paris 1919 og var Regeringsdelegeret ved den internationale Arbejdskonference i Washington s. A. Siden 1922 har han deltaget i alle den internationale Arbejdsorganisations

Konferencer og er fra 1931 Danmarks Repræsentant i Organisationens Styrelse. 1933 valgtes han til Præsident for Forvaltningsraadet for det internationale Arbejdsbureau. — Da Stauning April 1929 paa ny dannede Regering, var B. den selvskrevne Finansminister. Myndigt og handlekraftigt ledede han Statens Finanser ud fra Ønsket om saa vidt muligt at fastholde saavel Balance i Statshusholdningen som Kroens internationale Værdi. Verdenskrisen, der baade økonomisk og politisk prægede denne Ministerperiode, medførte imidlertid, sammen med Regeringens Krisepolitik, at han paa flere Punkter maatte lade Principperne vige for den politiske Nødvendighed. Foraar 1933 var han Leder af den Delegation, som under vanskelige Forhold opnaede en for Danmark gunstig Handelsoverenskomst med England, og Okt. s. A. paa ny Formand for en Delegation til samme Land. 1. Juni s. A. udnævntes B. til kongevalgt Direktør i Nationalbanken og efterfulgtes som Finansminister af H. P. Hansen.

Oluf Bertolt.

Bramson, Karen, f. 1875, Forfatterinde. F. 10. Aug. 1875 i Kbh. (Mos.). Forældre: Cigarfabrikant Julius Adler (1835—1902) og Thea Monies (1842—89). Gift 9. April 1893 i Kbh. (Mos.) med Læge Louis B., f. 14. Okt. 1861 i Kbh. (Mos.), S. af Grosserer Mentheim Levin B. (1831—88) og Hanne Heymann (1839—1931).

Fru B., der i den sidste Snes Aar har boet i Udlandet, mest i Paris, begyndte sit dramatiske Forfatterskab som femogtyveaarig med »Den unge Frue« og »Mands Vilje« (begge 1900), der fulgtes af »Mødre« (1901) og »Den Stærkeste« (1902) samt det paa Vers skrevne Middelalderdrama »Berengaria« (1904). 1905—08 udgav hun Romanerne »Livets Glæde«, »Dr. Morel« og »Pengene«, 1909—11 igen Skuespil, »Ærtehaln« (sammen med Gustav Wied), »Lykke« og »Kongemagt«, opført baade i Kbh. og Paris. Hendes senere Forfatterskab, der er omfangsrigt baade paa Skuespillets og Romanens Omraader, er næsten udelukkende fremkommet paa Fransk. Af hendes senere Stykker er paa Dansk kun spillet »De evige Fjender«, og af Romanerne kun udgivet »En Nat« (trykt 1932). — Fru B.s franske Skuespil, hvorom Interessen især har samlet sig, foreligger i fire svære Bind, af hvilke hvert har sin særlige Titel, »L'Argent«, »L'Amour«, »La Foi« og »La Haine«; og hvert indeholder tre Helafstensskuespil. Ikke alle disse Skuespil er imidlertid nye. Det af dem, der har gjort mest Lykke, er blevet opført paa Scenen i næsten alle Europas Lande og i Foraaret 1933 blev spillet paa Comédie Française, er »Le Professeur Klenow«

(1923), men dette nu saa berømte Stykke, hvori Poul Reumert paa Odéon i Paris fejrede en Triumf ved sit Spil i Titelrollen, er netop et af de tidligste, nemlig identisk med ovennævnte Drama »Den Stærkeste« (1902). Fru B.s sidste Arbejde paa Fransk er Romanen »Star« (1933).

Fru B.s Stykke er den Dygtighed, hvormed hun sætter store sociale Problemer dramatisk op. Karakterskildringen i hendes Stykker og Romaner er ikke tilstrækkeligt individualiseret til, at der hos Læseren eller Tilskueren opstaar en egentlig Illusion af at være stillet over for en direkte og dybt iagttaget Menneskelighed. Hendes Personer er meget snarere Typer end Individuer. Naar hendes Arbejder alligevel ofte fængsler, skyldes det Replikskifternes Verve, den dramatiske Opbygnings Soliditet, Grundsynets Fornuft.

Chr. Rimestad.

Brandenburger, Ernst, d. 1713, Bygningsinspektør. Begr. 14.(?) Dec. 1713 i Kbh. (Petri). Efterlod Enke.

E. B., som skriver sig E. Branbürger, var sandsynligvis indvandret fra Tyskland. Fra omkring 1700 havde han en stor Virksomhed i Kbh., dels som Muremester, dels som Entreprenør ved kongelige Bygninger. Han havde saaledes 1700—03 Murerarbejdet paa det ældre Frbg. Slot og i Entreprise Operahuset i Fredericiagade (nu Østre Landsret). Overkammersekretær E. U. Dose (s. d.), som bestyrede Partikulærkassen og derigennem havde meget at sige i Bygningsssager, skaffede ham Udnævnelse til kgl. Bygningsinspektør fra 1. Jan. 1703. I denne Stilling var han underordnet Overbygningsdirektør W. Fr. v. Platen, under hvis Ledelse han efter 1707, men før 1710 ombyggede Riddersalsfløjen og Raadstuefløjen paa Kbh.s Slot, hvorved disse Fløje forhøjedes til fire Stokværk. Det kan ikke paavises, at E. B. selv har været Arkitekt ved nogen af de Bygninger, som han opførte, og man bør næppe tillægge ham nogen egentlig kunsthistorisk Betydning.

Fr. Weilbach: Dansk Bygningskunst i det 18. Aarh., 1930.

Fr. Weilbach.

Brandersen (Branderi), se Brandsen.

Brandes, Carl Edvard Cohen, 1847—1931, Forfatter, Politiker. F. 21. Okt. 1847 i Kbh. (Mos.), d. 20. Dec. 1931 sst., bisat fra Bispebjerg Krematorium. Forældre: Grosserer Herman Cohen B. (1816—1904) og Emilie Bendix (1818—98). Gift 1° 2. Febr. 1873 i Kbh. (Mos.) med Harriet Camilla Salomonsen, f. 4. Okt. 1856 i Kbh. (Mos.), d. 23. Juli 1879 sst. (Mos.), D. af Hofurtekræmmer,

Kommerceraad, Generalkonsul Moritz Samuel S. (1804—71) og Frederikke Abrahamsen (1823—96). 2° 20. Aug. 1887 i Kbh. (b. v. Sdr. Birk) med Ingeborg Charlotte Thaulow, f. Gad, f. 7. Febr. 1852 paa Læsø, d. 14. Marts 1908 i Kristiania (gift 1° 1874 med den norske Maler Johan Frederik (Frits) T., 1848—1906, han gift 2° 1886 med Alexandra Lasson, f. 1862), D. af Birke-dommer paa Læsø, senere Byfoged i Thisted og Kancelliraad Henry Theodor G. (1816—60) og Johanne Emilie Sophie Lund (1822—1900, gift 1° 1843 med Kopist i Generaltoldkammeret Peter Christensen Borthig, 1817—58. Ægteskabet opløst). Ægteskabet opløst. 3° 13. Dec. 1900 i Kristiania (b. v.) med Billedhuggerinden Elise Rustad, f. 24. Juli 1873 i Lysaker, d. 3. Nov. 1918 i Kbh., D. af Læge Carl Gustav Waldemar R. (1839—1918) og Marie Mathilde Hauge (1846—1922).

B. voksede op under stærk Paavirkning af sin fem Aar ældre Broder Georg, der var langt tidligere modnet end han. Han blev Student 1865 fra det v. Westen'ske Institut og begyndte filologiske Studier, dels af klassiske og slaviske Sprog, dels af Sanskrit under Professor Westergaard og senere Arabisk og Persisk. Fra tidlig Tid havde han stærke sceniske Interesser og drev det til 1868 at aflægge Prøve paa Det kgl. Teater; hans Virksomhed som Dramaturg og Skuespilforfatter behandles nedenfor i en særlig Artikel. Sine Universitetsstudier afsluttede han 1872 med en Magisterkonferens i østerlandske Sprog med Sanskrit som Hovedfag, den eneste af denne Art, der indtil nu er taget ved Kbh.s Universitet. Om end han ret tidlig kom bort fra et videnskabeligt Studium af de østerlandske Sprog, fik han dog præsteret nogle Arbejder af nogen Betydning. 1870 oversatte han »Lervog-
nen« fra Sanskrit og forsynede den med en grundig og kyn-
dig Indledning og tilsvarende Noter, 1874 gav han en smag-
fuld Gengivelse af »Kongen og Danserinden«, og 1879
blev han Dr. phil. paa en mytologisk Afhandling, »Ushas og
Ushashymnerne i Rigveda«. Adskillige Aar senere gav B.s Kend-
skab til østerlandske Sprog sig Udslag i hans Oversættelser af de
gammeltestamentlige Skrifter »Jesaja« (1902), »Salmerne« (1905)
og »Job og Prædikeren« (1906), Arbejder, der viser stort Litteratur-
kendskab og fin Sans for det psykologiske Indhold af Digtene.

Allerede fra 70'ernes Begyndelse var det imidlertid andre Hoved-
interesser, der prægede B.s Virksomhed. Han havde med Lidens-
skab sluttet sig til den Bevægelse i Litteratur og Aandsliv, som
Broderen vakte ved sine Forelæsninger, og han blev en af dens
mest begavede Pennemførere. Okt. 1871 overtog han Broderens

Stilling som Teateranmelder ved »Illustreret Tidende« (Mærket Spectator) og fortsatte den til Jan. 1873. N. A. gjorde han en Rejse til Frankrig og Italien, det længste Stykke Vej i J. P. Jacobsens Selskab, og begyndte derefter sammen med Georg B. Udgivelsen af Maanedsskriftet »Det 19. Aarhundrede«, der fortsattes, til Boghandler Hegel 1877 ikke mere vilde være Udgiver. Samtidig med, at B. her skrev en Række overvejende dramaturgiske Artikler, blev han fra Okt. 1875 Medarbejder ved »Morgenbladet«, hvor han dels under Mærket Alceste, dels anonymt, skrev først om Teater og Litteratur, efterhaanden ogsaa om Politik. 1879—84 var han Teateranmelder ved F. Hendriksens »Ude og Hjemme«.

»Morgenbladet«, hvoraf Berg ejede Hovedparten, var Organ for Det forenede Venstre og redigeredes af N. J. Larsen. Efter Venstres Sprængning 1878 og Bergs og Hørups Forening i Folketingets Venstre maatte denne, som sympatiserede med Bojsen, træde mere i Baggrunden, og en dybere Forstaaelse kom i Stand mellem Berg og B. navnlig ved en Fest, der afholdtes for Bjørnstjerne Bjørnson i Nov. 1878. Tilknytningen til B. blev for Berg og for Demokratiet i det hele en umaadelig Støtte. De Nationalliberales Paastand, at Landets Styrelse maatte være forbeholdt dem, »der havde Forstand derpaa«, i Forbindelse med Udtryk som »Transtøvlerne« og »Skolelærerepolitikerne« havde hidtil ikke været uden Virkning over for Vælgerne i Byerne og i Hovedstaden, og flere af de demokratiske Førere led selv under en dertil svarende Mindreværdsfølelse. De nationalliberale Embedsmænd, Litterater og Politikere var i lige høj Grad Modstandere af Hørups Ideer om social Ligeberettigelse og Brødrene Brandes' Krav om Ægthed og Realisme i Kunst og Litteratur. Berg, Hørup og B. mødtes da i et hjerteligt Had til den nationalliberale Arrogance; men det var Hørup og B., som besad de rette Vaaben til dens Bekæmpelse. For B. blev Deltagelsen i Politik et Middel til Fremme af aandelige Formaal, og han opfordrede sine litterære Venner til ikke blot at give deres sociale Anskuelser Udtryk i deres Værker, men ogsaa til over for Offentligheden at slutte sig til Venstre. Der opstod saaledes efter hans Tilskyndelse et »litterært Venstre«, som snart fremkaldte en kraftig Strømkæntring inden for Borger-skabet.

B.s Interesse for aktiv Deltagelse i Politik blev under disse Forhold tiltagende. Ved et Suppleringsvalg paa Langeland 1880 stillede han sig med Støtte af Berg og valgtes 22. Sept. med stort Flertal. Han blev under Valgkampen stærkt angrebet som Jøde og Fritænker, men langt fra at forknyttes herover svarede han

djærvt og udfordrende og vandt de langelandske Bønder for sig. Da han under Valgkampagnen havde udtalt, at han ikke troede hverken paa de Kristnes eller Jødernes Gud, hentydede Folketingets Formand, Chrf. Krabbe, i en Skrivelse til denne Udtalelse som en mulig Hindring for hans Underskrivelse af Edsformularen, men saavel i sin Svarskrivelse som under en paafølgende Debat i Folketinget afviste B. skarpt enhver Undersøgelse af, hvor megen »personlig Sandhed« der aabenbarede sig i hans Edsfæstelse. Han ønskede at opfylde Lovens Betingelser for, at han kunde indtage sin Plads i Folketinget, og han afviste skarpt Formandens Beføjelse til at hindre ham heri. Krabbe turde da ikke fastholde sine Betænkeligheder, men Episoden bidrog til at give B. et Skær af Kynisme, som forøgede den i Forvejen herskende Uvillie imod ham inden for de grundtvigske Kredse, for hvilke hans hele Aandsretning var og blev en Forargelse. Ogsaa Berg blev stærkt angrebet, fordi han havde støttet B. og vedblivende gjorde det. 1881 maatte N. J. Larsen fratræde Redaktørstillingen ved »Morgenbladet«, som derefter blev udgivet af Berg, Hørup og B. i Forening.

I Folketinget tog B. livlig Del i Forhandlingerne om kulturelle Spørgsmaal og føjede sig smidigt efter Partiets Taktik. Inden for Partiet var der dog stadig Brydninger. Ligesom Hørup havde B. ondt ved at finde sig i Bergs dominerende Væsen, og den grundtvigske Aandsretning var ham alle Dage imod. Han fremkaldte da selv et Brud ved en Artikel 9. Sept. 1883 i Anledning af 100-Aarsdagen for Grundtvigs Fødsel. Han betegnede heri spottende Grundtvig som den »gudsmærkede Folkevækker« og vakte derved saa stor Forbitrelse hos Grundtvigianerne, at Berg saa sig nødsaget til at forlange ham fjernet fra »Morgenbladet«s Ledelse. Hørup stillede sig i dette som i andre Forhold solidarisk med B. og udtraadte sammen med ham af »Morgenbladet«, som derefter overtoges af Berg og Bojsen. Samtidig dannede disse en ny Venstregruppe, Det danske Venstre, medens Hørup og B. blev staaende i Folketingets Venstre, hvis Medlemmer jævnligt modsætningsvis benævnedes som »Europærerne«.

Med økonomisk Bistand af Herman Bing oprettede Hørup og B. derefter Dagbladet »Politiken«, som udkom første Gang 1. Okt. 1884. Bistaet af glimrende daglige Medarbejdere og med begejstret Tilslutning af hele den under B.s og Broderens Paavirkning opstaaede Kreds af Forfattere, Digttere og Kunstnere arbejdede de i faa Aar Bladet op til en førende Stilling inden for dansk Presse, til et »Organ for den højeste Oplysning«, som B. havde skrevet i

et Prøvenummer, og under Medvirkning af »alt, hvad der duer i Norden«. Det var Hørups Anseelse og hans aandfuldt formede politiske Artikler, som bar Bladet politisk, og som i Aarenes Løb sammentømrede et politisk Parti af en hidtil ukendt Ensartethed, men det var B., som i øvrigt gav Bladet Karakter. Han krævede, at hver Linie i Bladet fra Lederen til Gadens Ulykker skulde være »skrevet« og gennemtrængt af Bladets Aand, og de førende Penne havde hver sit eller sine Mærker. Selv skrev han under Mærker som Junius, Grib, Titus vittige Causerier over Dagens Spørgsmaal, og under Mærket E. B. behandlede han Litteratur og Teater med en Kyndighed og Fasthed, som gjorde ham baade frygtet og beundret. Hans Domme over Forfattere og Skuespillere var, som Professor Vilh. Andersen skrev i aabent Brev af Marts 1900, »ikke partiske i almindelig Forstand«, men skarpe og konsekvente over for enhver Ydelse, der ikke faldt sammen med hans Synspunkter. Han paadrog sig megen og forstaaelig Uvillie ved sin spottende og nedsættende Kritik over for anderledes tænkende, men har paa den anden Side indlagt sig uvisnelig Fortjeneste af dansk Litteratur og Kunst ved sin Forfølgelse af Ordgyderi, Føleri og Deklamation, ved sin Nidkærlighed for Sprogets Renhed og Klarhed og ved sin Opmuntring af de unge Talenter.

Med »Politiken« som Baggrund og i enhver Situation samarbejdende med Hørup deltog han stadig i det politiske Arbejde paa Rigsdagen. Da Bojsen, som siden Sprængningen 1884 havde staaet Berg nær, ogsaa efter Genoprettelsen af Det forenede Venstre i 1886, stedse mere ønskede en Overenskomst med Estrup og var villig til at gøre større Indrømmelser, end Berg og Hørup kunde gaa med til, tog B. 1890 Initiativet til en Forsoning mellem disse; men Berg døde i Slutningen af 1891, Hørup blev 1892 slaaet af Alberti i Køgekredsen. Bojsens Bestræbelser for Gennemførelsen af en »positiv« Politik fik en værdifuld Støtte i Aгрarbevægelsen, og 1894 lykkedes det at gennemføre »Forliget« med Tilslutning af godt og vel Halvdelen af Venstres Stemmer. Mismodig over alt dette og ikke videre tilfreds med, at Alberti og Ole Hansen i sidste Øjeblik havde sluttet sig til Forligsmodstanderne, der i øvrigt havde samlet sig under J. C. Christensens Ordførerskab, nedlagde B. sit Folketingsmandat. »Politiken« bekæmpede fremdeles Forligets Mænd og bidrog meget til deres betydelige Nederlag ved Valget 1895, efter hvilket Forligets Modstandere dannede Venstre-reformpartiet, som Hørup og B. støttede, idet det vel i sin uensartede Sammensætning langt fra svarede til deres Ønsker, men dog i selve Forfatningsspørgsmaalet fastholdt det radikale Syns-

punkt, og inden for det store Parti dannede Hørups politiske Venner en lille Kreds, som de ansaa det for yderst vigtigt at opretholde som Modsætning til de andre Retninger inden for Partiet.

Ved Siden af sin Virksomhed ved »Politiken« udfoldede B. et omfattende litterært Arbejde, bl. a. de ovenfor nævnte Oversættelser fra Hebraisk og en lang Række Skuespil. 1889 havde han udgivet Romanen »En Politiker«. 1898—99 skrev han »Lykkens Blændværk« og »Det unge Blod«. Desuden udgav han J. P. Jacobsens Breve med en værdifuld Indledning. Trods det utvivlsomme Talent, der er nedlagt i Udformningen af denne litterære Produktion, har ingen af B.s Værker efterladt noget Indtryk i den danske Læseverden, der staar paa Højde med Virkningen af hans kritiske Virksomhed. Romanen »Det unge Blod« blev til almindelig Forbavselse beslaglagt som forargelig, og Episoden — hvori B.s Venner saa en personlig Hævnakt — gav Anledning til voldsomme Angreb paa Ministeriet; bl. a. skrev Hørup personlig en Artikel med Indledningen: »Saa lykkedes det!« Men ogsaa B.s mange Fjender tog Anledning til at foretage en stor Aktion mod ham og »Politiken«, og B. tog sig den hele Modgang ret nær og flyttede til Kristiania, hvor han opholdt sig et Par Aar.

Ved Dannelsen af det første Venstreministerium var B. dog atter hjemme, og da Hørup paa Hages Forlangende og efter B.s Tilskyndelse modvilligt var indtraadt i Ministeriet, blev B. Ene-redaktør af »Politiken«. Sandsynligvis blev han skuffet over, at der ikke efter Hørups Død blev tilbudt ham eller nogen anden Politiker af den Hørup'ske Retning Optagelse i Ministeriet. Hage overtog Trafikministeriet og fortabte sig mere og mere i dettes og Finansministeriets saglige Ledelse, medens Uoverensstemmelserne mellem de øvrige Ministre ofte førte til skarpe Sammenstød, og Forholdet mellem J. C. Christensen og den Hørup'ske Folketingsgruppe stadig blev mere køligt. Under disse Forhold blev det stedse vanskeligere for B. at støtte Regeringen, som han paa den anden Side ikke aabenlyst kunde bekæmpe. Han vendte sig med desto større Skarphed mod det københavnske Bourgeoisi og skrev under den aarlige Valgkamp ved Borgerrepræsentantvalgene nogle Artikler, der fremkaldte stor Harme, og som udnyttedes stærkt af Højre. Bladets Position led derunder, og flere af de yngre Medarbejdere med Henrik Cavling i Spidsen truede med at grundlægge et nyt Blad, som skulde lægge Vægten paa Reportagen og ikke være tynget af saa dybtgaaende politiske og litterære Hensyn, som »Politiken« havde været. Under disse Omstændig-

heder gav B. op og overlod fra Udgangen af 1904 Ledelsen af »Politiken« til Cavling, der skaffede Tilgang af ny Kapital. B. forbeholdt sig dog en betydelig Aktiepost og krævede Ove Rode ansat som politisk Redaktør. Kort efter faldt Ministeriet Deuntzer, og J. C. Christensen dannede et nyt Ministerium, der helt brød med de Hørup'ske Traditioner. Med Tilslutning af B. havde en Kreds af unge Politikere med Zahle, Munch og Rode i Spidsen iværksat et over hele Landet forgrenet Oprør mod Venstrereformpartiet, som resulterede i Dannelsen af Vælgerpartiet Det radikale Venstre i Odense 1905. Kort forinden havde Zahle og syv andre Folketingsmænd taget Bruddet paa Rigsdagen paa Spørgsmaalet om Militærbevillingerne. De havde dannet en særlig Gruppe under Genoptagelsen af den gamle Benævnelse Folketingets Venstre, af Ministeriets Tilhængere ofte benævnt »Rebellerne«, men antog efter Landsmødet i Odense Navnet Det radikale Venstre.

Inden for dette Parti følte B. sig hjemme, fordi det i alt væsentligt fulgte de af ham og Hørup forfægtede Ideer om Forfatningen og om de sociale Spørgsmaal, genoptog den af Venstrereformpartiet afbrudte venskabelige Stilling til Socialdemokratiet og i øvrigt udformede sine Formaal i et allerede paa Landsmødet 1905 vedtaget udførligt Program. Med »Politiken«s ændrede Udseende forsonede han sig hurtigt, efter at det var lykkedes Ove Rode under nogen Kamp at give Bladet en fast politisk Holdning, og den af Cavling indførte »Kronik« havde vist sig egnet til fremdeles at knytte de bedste litterære og kunstneriske Penne til Bladet. Ved Partiets Landsmøder blandede B. sig aldrig i Debatten, men holdt hvert Aar ved Banketten en festlig anlagt Tale, i hvilken han aandfuldt og vittigt gav sin Opfattelse af den politiske Situation. I øvrigt udøvede han sin Indflydelse ved Paavirkning af de efter hans Mening til Ledelsen bedst egnede Personer. Ved Landstingsvalget 1906 valgtes han af det københavnske radikale Venstre og genvalgtes stadig, indtil han 1920 efter Grundlovsændringen blev tingvalgt Medlem. Befriet som han nu var for det trælsomme, daglige Arbejde ved »Politiken«, fritaget for de personlige Angreb, som maa ramme dem, der befinder sig umiddelbart i Ildlinien, æret og anset inden for sit Parti, mildnedes hans Sind og hans Form, og han udviklede sig stærkt i Retning af at blive Partiets »père noble«. Selv blandt de Konservative i Landstinget opnaaede han en ikke ringe Popularitet, dels ved sine elegante og vittige, efterhaanden ret harmløse Taler, dels ved at knytte venskabelig Forbindelse med Grev Mogens Frijs. Det morede ham at konstatere »et uoverstigeligt Svælg« mellem hans og Grev Frijs' Sam-

fundsopfattelse, samtidig med, at de to privat nød hinandens distingverede Selskab, og ved denne sin ændrede elskværdige Holdning opnaaede han at forsonde den ængstelige Overklasse med det radikale Demokratis stadig mere bevidste Fremmarch mod Regeringens Overtagelse og Privilegiernes Fjernelse.

Efter en Debat om Militærspørgsmaalet i Folketinget 1909, hvor Venstres Konsejlspræsident, Grev Holstein, havde stillet sig meget udfordrende over for Højre, og under hvilken det lykkedes Zahle at stille en Dagsorden, der var saa behændigt formet, at Højre maatte stemme for den sammen med de Radikale og Socialdemokraterne, stod det radikale Parti pludselig i den Situation efter de parlamentariske Regler at skulle danne Ministerium. B. indtraadte som Finansminister i dette og opnaaede i denne Egenskab at forøge sin personlige Anseelse ved den iøjnefaldende Dygtighed, hvormed han bestyrede sit Embede. Ministeriet, som støttedes af Socialdemokratiet og dog ikke havde Flertal i Folketinget, kunde selvfølgelig intet nævneværdigt udrette ud over Tilrettelæggelsen og Gennemførelsen af Rigsretssagen mod J. C. Christensen og Sigurd Berg, og over for Militærproblemet karakteriserede B. dets Stilling ved Ordene: »Lov er Lov, og Lov skal holdes«. Men det havde i saglig Henseende opnaaet Respekt og betydeligt forøget Det radikale Venstres Prestige.

Efter at Ministeriet Berntsen-Neergaard havde fremsat et Grundlovsforslag af saa frisindet Indhold, at det uden videre kunde akcepteres baade af det radikale Venstre og af Socialdemokratiet, afholdtes Valg til Folketinget 20. Maj 1913, ved hvilket baade Radikale og Socialdemokrater gik saa stærkt frem, at de med henholdsvis 31 og 32 Stemmer havde Flertal i Folketinget. B. havde ydet sit Bidrag til Sejren ved en Tale paa Landsmødet i Odense, hvori han, citerende Drachmanns »Gaa paa Landevejen ud — slaa ihjel«, havde opildnet Partiet til en Kraftanstrengelse. I Konsekvens af Valgets Resultat dannedes nu det andet Ministerium Zahle med Støtte af Socialdemokratiet, og B. blev paa ny Finansminister. Som det var at forudse, frembød Ministeriets Hovedopgave, Gennemførelsen af Grundlovsreformen, mange Vanskeligheder, idet ikke blot Højre, men ogsaa store Dele af Venstre med J. C. Christensen i Spidsen ikke fandt Reformen moden til Gennemførelse paa een Gang og nødig saa den løst af et radikalt-socialdemokratisk Folketingsflertal. Efter at et foreløbigt Forslag var ført over i Landstinget, for at man derved kunde fremtvinge Venstres endelige Standpunkt, standsede Højre Sagens Behandling ved at udvandre af Salen og derved gøre Tinget ubeslutnings-

dygtigt. Svaret maatte blive en Opløsning af Landstinget, hvortil imidlertid knyttede sig den Vanskelighed, at Kongen ikke kunde tiltræde Ministeriets Anskuelse om, at de Kongevalgtes Mandater bortfaldt ved Opløsningen; men denne Vanskelighed overvandt ved en Beslutning om at udsætte Afgørelsen til efter Valget og faldt bort, da Valgets Resultat gav et saa betydeligt Flertal for Grundlovsreformen, at Ministeriet ikke havde Grund til at kræve de Kongevalgte erstattede af andre. Inden man fik Tid til videre Forfølgelse af Valgsejren, udbrød imidlertid Verdenskrigen og stillede Ministeriet over for helt andre Opgaver af vidtrækkende Betydning. I de mange vanskelige Situationer, der heraf fulgte, kom B. til at udøve en meget betydelig Indflydelse, saavel indadtil i Ministeriet som gennem sin Evne til at forhandle med ledende Personer i de andre Partier. Han havde ogsaa i høj Grad Kongens Øre og vandt straks hans Sympati ved Udformningen af et Udkast til den kongelige Proklamation af 2. Aug. 1914.

Den bevægede 5. Aug. s. A., da Tyskland havde rettet Forespørgsel til Danmark, om dette agtede at nedlægge Miner i Storebælt, hvori man saa en Tilkendegivelse af, at Tyskland i modsat Fald vilde gøre det selv, paatog B. sig den foreløbige Drøftelse af Situationen med Kongen og deltog derefter i det samlede Ministeriums Forhandlinger med Partiførerne og de militære Autoriteter. Under disse Forhandlinger fremsatte B. det Spørgsmaal, om Partiførerne kunde ønske at deltage i Dannelsen af en Regering paa et bredt Grundlag. Det var hans Tanke at skabe et stort nationalt Samlingsministerium med Grev Frijs som Konsejlspræsident, men Planen strandede, idet J. C. Christensen, der opfattede Forespørgselen som en Antydning af, at Ministeriet mulig ikke kunde komme til Enighed med Kongen, svarede med et Kontraspørgsmaal: »Er Ministeriet da gaaet af? Thi i saa Fald maa naturligvis Partierne tage Stilling til Situationen«. Der blev derefter ikke Tid til yderligere Drøftelse, idet Spørgsmaalet om Mineudlægningen — som J. C. Christensen henviste til Afgørelse under Ministeriets Ansvar — krævede hurtig Løsning og Afholdelse af Statsraad. I dette viste det sig, at Kongen kunde slutte sig til Ministeriets Indstilling om Nedlægning af Minerne, og der blev herefter ikke yderligere Anledning til at genoptage Spørgsmaalet om et Samlingsministerium.

Først i Begyndelsen af 1915 blev det muligt at genoptage Forhandlingerne mellem Partierne angaaende Grundlovsreformen, efter at Højre, repræsenteret af en Delegation paa tre Medlemmer, i nogle Samtaler med Ministrene Zahle, Munch, Rode og B. havde erklæret sig rede til at akceptere Ministeriets Grundprincipper —

den lige og almindelige Valgrets konsekvente Gennemførelse. Der opnaaedes hurtigt Enighed mellem alle fire Partier, og den nye Grundlov fik Kongens og Ministrenes Underskrift paa selve Grundlovsdagen 5. Juni 1915.

1916 blev B. Genstand for heftige Angreb i Anledning af, at han havde dementeret Forhandlingerne med Amerika angaaende Overdragelse af de vestindiske Øer paa et Tidspunkt, da de faktisk fandt Sted, men, efter De forenede Staters Forlangende, i strengeste Fortrolighed. B. besvarede Angrebene med en spottende Analyse af deres Karakter. Den moralske Forargelse afløstes da ogsaa hurtigt af en heftig agitatorisk Bevægelse mod selve Afstaaelsestraktaten, og i Løbet af Forhandlingerne kom Rigsdagen i den voldsomste Bevægelse. Men da Flertallet inden for Oppositionspartierne i Realiteten var enig med Ministeriet, faldt Sindene til Ro, efter at Ministeriet var indgaaet paa dels at gøre Afstaaelsen afhængig af en Folkeafstemning, dels at optage tre Repræsentanter fra de øvrige Partier som Ministre uden Portefeuille (Kontrolministre).

I øvrigt mødte B. ikke som Finansminister nogen Vanskelighed i Samarbejdet med Rigsdagen, saa meget mindre som han i Spørgsmaalet om Tilvejebringelse af Midlerne til de meget store Udgifter, som Forholdene medførte, havde let ved at efterkomme Oppositionspartiernes Ønsker i Retning af indirekte Skatter som Supplement til de direkte Skatter. Han var overhovedet ikke doktrinær, men villig til at tage Pengene, hvor de kunde faas uden store Vanskeligheder. Med stor Smidighed og parlamentarisk Forhandlingsevne fik han saaledes alle Partiers Tilslutning til sine Skatteforslag, af hvilke Merindkomstskatten i Aarene 1915—20, Børsskatten af 1915 og Afgifterne paa Øl, Spiritus og Tobak var de mest indbringende. Til Supplering af disse Indtægter maatte han optage flere indenlandske Statslaan, som han formaaede Bankerne og en Række af de store Aktieselskaber til at yde paa meget gunstige Vilkaar for Staten. Da til Slut Genforeningen med Sønderjylland krævede meget store Midler til Raadighed for Landsdelens økonomiske Genopbygning, lod han Staten selv udbyde det hertil fornødne Laan, Genforeningslaanet. Ved Udbydelsen appellerede han med stor Styrke til de nationale Følelser og opnaaede en formidabel Succes.

Forinden — i Begyndelsen af 1919 — havde han dog mødt alvorlig Modstand over for Optagelsen af et Laan til Dækning af Udgifterne til de prisregulerende Foranstaltninger, som var gennemført under Ledelse af Indenrigsminister Ove Rode, der var

den, om hvem Angrebene særlig samlede sig, og om hvis Dispositioner B. ved en Lejlighed, da deres Omfang havde overrasket ham, havde benyttet det af Modstanderne stærkt paaskønnede Udtryk »Det indenrigsministerielle Sugerør«. Landstingets Flertal nægtede at vedtage Laanet, og Ministeriet indgav som Følge heraf sin Demissionsbegæring, idet man ønskede at lægge Ansvaret over paa Oppositionen og overlade Udskrivning af nye Valg til denne. Da Kongen imidlertid nægtede at udnævne et Ministerium, som ikke havde Flertal i Folketinget, maatte nye Forhandlinger optages med Oppositionen, og der opnaaedes Forlig, hvorved Statslaanet bevilgedes, mod at Regeringen gik ind paa en Afvikling af de prisregulerende Foranstaltninger. Ministeriet foretrak denne Udvej i Stedet for at udskrive Valg, for at faa Tid til at sikre den endelige Ordning af det sønderjyske Problem i Overensstemmelse med det af Udenrigsminister Erik Scavenius fastlagte Princip, hvorefter Danmark kun ønskede at overtage den Del af Nordslesvig, som ved en Folkeafstemning erklærede sig for en Indlemmelse. Herom opstod der i Løbet af 1919 og navnlig i Begyndelsen af 1920 heftig Strid i Rigsdagen og over hele Landet. Det lykkedes sluttelig at formaa en af de radikale og en af de socialdemokratiske Folketingsmænd til at slutte sig til Kravet om en videregaaende sønderjysk Politik med det Formaal at sikre Flensborgs Indlemmelse i Danmark, og det var derefter tvivlsomt, om Ministeriet havde Flertal i Folketinget. Da Ministeriet ønskede at udsætte Afholdelse af Valg til Folketinget, indtil en ny Valglov, hvorom der var opnaaet Enighed mellem Regeringspartierne og de Konservative, var vedtaget, afskedigede Kongen Ministeriet 29. Marts 1920, umiddelbart efter at Rigsdagen havde taget Paaskeferie. Ved de paafølgende Valg led Det radikale Venstre et stort Nederlag, og Partiet Venstre kom til at danne Ministerium.

Indtil 1927 fastholdt B. sit Mandat i Landstinget, men der var ikke længere nogen Mulighed for ham til at gøre nogen Indflydelse gældende. Han fortsatte indtil sin Død sine gennem mange Aar om end med Afbrydelser i »Politiken«s Kronik fremsatte maanedlige politiske Kommentarer, som til Tider havde formet sig som Indlæg af stor Lødighed, og da han i sin Kronik altid reserverede sig en vis Frihed i Forhold til Partiet, blev de læst med stor Interesse. I de senere Aar fjernede han sig en Del fra Socialdemokratiet og blev efterhaanden ret usikker over for, hvilken Taktik der burde anvendes. Efter sin Mandatnedlæggelse 1927 kom han meget lidt uden for sin Bolig, og efterhaanden som han maatte opgive at tage Stilling til Problemerne, blev de politiske Kronikker stedse

svagere af Indhold, om end de stadig bares oppe af hans muntre, sprudlende Stil. Derimod viste andre Kronikker, i hvilke han behandlede litterære og politiske Emner fra de yngre Aar, fremdeles en forbavsende Kløgt og Aandslivlighed.

Den i sine yngre Aar saa omstridte, forhadte Mand havde ved sin Død erhvervet sig en Patriarks Anseelse og Beundring. Næst Broderen Georg havde han været den mest fremtrædende af det litterære Gennembruds Mænd og havde forstærket deres Indflydelse ved i sit Samarbejde med Hørup at gøre tilsvarende Anskuelser gældende og gyldige i Betragtningen af politiske og sociale Problemer. Hans paastaaede »aandsaristokratiske« Form havde ikke været ham til Hinder for i oprigtig Forstaaelse at medvirke til en betydelig Forbedring af Arbejderklassens materielle og kulturelle Kaar, og han havde sin ærefulde Andel i Gennemførelsen af 5. Juni Grundloven af 1915, der for ham blev det symbolske Udtryk for de Ideer og den Samfundsopfattelse, som han havde kæmpet for gennem hele sit Liv.

Portrætteret af Erik Henningsen paa den farvelagte Tegning: Bogstaveligheden (Fr.borg). Relief af Elise Brandes paa »Politiken«. Portrætteret paa Jul. Paulsens Maleri af Ministeriet Zahle (1916-17, Fr.-borg), paa Herman Vedels Grundlovsbillede (1918) og paa Oscar Mathiesens Maleri af den grundlovgivende Rigsdag (1923), begge i Rigsdagen. Træsnit 1881 og 1883 af C. Hammer samt 1888.

Slægt i Jos. Fischer: Simon Lazarus og hans Efterkommere, 1911, og ved Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 21. Dec. 1931. Georg Brandes: Saml. Skr., III, 1900 (fra 1883 og 1899). A. F. Kriegers Dagbøger, VII, 1925, S. 57, 199. Politiken 25. Marts 1900, 21. Okt. 1927, 19. og 26. Jan. 1930 og 21. Dec. 1931. Chr. Rimestad: Digtere i Forhør, 1906. F. Hendriksen: Mennesker og Oplevelser, 1910, S. 179-85. E. Henrichsen: Mændene fra Forfatningskampen, II, 1914. Chr. Kjerulf: Gift og hjemfaren, 1917, S. 240 f., 339. M. Galschiøt: Skandinaver i Rom for halvhundred Aar siden, 1923, S. 135 f. H. Cavling: Journalistliv, 1930, S. 284-92. Axel Henriques: Glade Aar, 1930, S. 143-51. P. Stavnstrup i Dagens Nyheder 21. Dec. 1931. Ove Rode i Gads danske Magasin Febr. 1932. Tilskueren Febr. 1932.

J. Hassing Jørgensen.

— Tidlig nærede B. en dyb Interesse for *Teatret*, og han havde spillet Studenterkomedie paa Latin, inden han i Sept. 1868 bl. a. for Fru Heiberg aflagde Prøve i tre Roller paa Det kgl. Teater, hvor han dog ikke blev antaget til Debut. F. L. Høedt, som læste Stikordene ved Prøven, nærede stor Interesse for ham, og Forholdet udviklede sig til et Venskab, der satte Frugt i Afhandlingen »Et Vendepunkt i dansk Teaterhistorie« (Det 19. Aarh. 1875). Ved denne og andre livfulde, af Høedt paavirkede, teaterhistoriske Artikler, vakte B. Fru Heibergs Vrede, og hun besluttede

da selv at give en Fremstilling af 1850'ernes stormfulde Teateraar. Hendes tendentiøse Beretning i »Et Liv, genoplevet i Erindringer« (3. Bd.) kan opfattes som et Svar paa B.s Karakteristikker, som han 1880 samlede i Bogen »Dansk Skuespilkunst«, hvori han som den første i Danmark anvendte den nyere Kritiks psykologiske Forskning paa Skuespilkunsten. Denne Bog, hvori man savner en Skildring af Fru Heiberg, men hvor Billedet af Michael Wiehe rummer en hos B. sjælden lyrisk Flugt og Varme, grundlagde hans Navn som Dramaturg. N. A. fulgte »Fremmed Skuespilkunst«, der røbede hans omfattende litterære Kundskaber og personlige Kendskab til Emnet, erhvervet gennem Studierejser. B. evnede at maale med en større Alen end den sædvanlige i Datidens hjemlige Teaterkritik.

Disse Arbejder var løbet parallelt med B.s i foregaaende Artikel omtalte videnskabelige Sprogstudier, hans Oversættelser og Doktor-disputats. Allerede 1873 var han H. Drachmanns Medarbejder ved Casino-Revyen »Nytaarsaften«, og 1875 udgav han anonymt Parodikomedien »Søgte Mænd eller den frie Middag«, hvori han tog en letkøbt Hævn over William Bloch, der i Skuespillet »Lygtemænd« havde angrebet de nye Ideers umodne Bærere. B. var den første af »det moderne Gennembruds Mænd«, som fik et Skuespil, »Lægemidler«, opført paa Det kgl. Teater (1881). Heri drog han under en maskeret og dæmpet Form i Kamp med Teologien, og n. A. opførtes hans mere modne Arbejde »Gyngende Grund«, hvis Milieu var Striden mellem Højre og Venstre, og hvori der fandtes et blegt Portræt af V. Hørup. B.s tredje Skuespil var hans i dramatisk Henseende betydeligste: »Et Besøg« (trykt 1882, opført paa Dagmar-teatret 1885), hvori han med Ibsen'sk Klarhed og Spændkraft behandler den ulige Dom, som fældes over Mand og Kvinde for en almen Forseelse mod Sædeligheden. Emnet var benyttet uden Letfærdighed, men skønt Stykket blev antaget, hindrede en af B.s daværende Modstandere, Emil Poulsen, Opførelsen paa Det kgl. Teater, som derimod 1883 spillede B.s Folkekomedie-Dramatisering af A. L. Kiellands Roman »Garman og Worse«. 1887 opførtes »Kjærlighed«, hvori det Begreb, der ligger i Titlen, blev analyseret uden Moraliseren. Medens disse Skuespil — samt »En Forlovelse« (1884), »Et Brud« (1885), »Overmagt« (1888), »Prima-donna« (1901) og »Udenfor Loven« (1902), som Privatscenerne opførte — behandlede Nutidsemner, foregik det uopførte »Muhammed« (1895) i Arabien og Sagadramaet »Asgerd« (1895) ved Aar 1000 paa Island; efter dets Fald 1895 spillede Det kgl. Teater intet Skuespil af B., før Ledelsen i hans Ministertid (1918) gav ham

Oprejsning ved at opføre »Under Loven«, der interessant skildrer et frugtesløst Forsøg paa at afryste to ulykkelige Ægteskabers Aag; Stykket var ved Udgivelsen (1891) blevet afvist af B.s underlegne Modstander, Censor Erik Bøgh, men i Mellemtiden havde det saavel paa Dagmar-teatret som paa andre nordiske Scener vist sine virkningsfulde Egenskaber. Endelig opførte Nationalscenen 1926 B.s Proletarkomedie »Haardt imod Haardt«, der allerede 1904 havde tilhørt Dagmar-teatrets Repertoire. Han udgav i alt fjorten Skuespil samt et Bind smaa Komedier (1898). Den troværdigste af disse, »Hos Sigbrit«, et historisk Billede, opførte Dagmar-teatret 1902.

B.s Stilling i Samfundet var saa overvejende politisk bestemt, at han ikke i Kampaarene kunde forvente en uhildet Bedømmelse af sine dramatiske Arbejder, hvilket formindskede deres Opførelsesantal. Hans Skuespil er i Reglen tidsbestemte Problemdramaer uden romantisk Baggrund, paavirket af Augier, Dumas og Ibsen; de er tænksomme i Indhold og omhyggelige i Udarbejdelsen, men uden den Inspiration, som kan frigøre et vanskeligt Emne; Dialogen er naturlig, men kølig, logisk-nøgttern. Problemet var Hovedsagen; derfor hændte det, at Handlingen skabte Personerne, ikke omvendt. Han skrev ud fra et oprørsk Sind, der klart, men koldt, reagerede imod Samfundets Snæverhed, Konveniensmoral og Hykler; i alle Skuespillene taler en Kritiker og en Ræsonnør, men ikke en Digter, og Rod i Befolkningen fik de ikke. Derimod gav hans anskuelige Skikkelser undertiden Skuespillerne Lejlighed til at skabe fremragende Scenekunst, f. Eks. af Fru Emma Thomsen som Kaptajnsfruen i »Under Loven« og af Johs. Poulsen som Typografen i »Haardt imod Haardt«.

Ulige større Betydning havde B. som Kritiker. Allerede fra 1871 skrev han Teateranmeldelser i »Illustreret Tidende«, og denne Virksomhed fortsatte han i »Ude og Hjemme« og »Morgenbladet« og 1884—1904 i »Politiken«, hvor han i sine senere Aar var Kronikør. Som ung var det hans Maal at erobre Scenen for Realisterne, og Hovedlinien i denne Kamp var præget af Kærlighed til Satiren hos Holberg og Had til Idyllen hos Heiberg. B. var Saltet i dansk Teaterkritik, den mest skarptseende, der i faa Ord evnede at karakterisere Fremstillingen af en Figur. Dybtgaaende og kyndige Anmeldelser skrev han navnlig om Spillet i Holbergs Komedier, saaledes som det var før William Blochs Genfødselse deraf; det historiske Materiale til disse Artikler, der samledes til den smukke Bog »Holberg og hans Scene« (1898), ydedes ham af Arthur Aumont. Nationalscenen havde i B. en vaagen Iagttager, og det var utvivlsomt et Fejlgreb, der bundede i Politik, at ikke han, men P. Hansen,

blev dens artistiske Direktør ved Teaterchef Fallesens Død 1894. Men B.s praktiske Natur evnede ikke at holde Kunst og Politik ude fra hinanden. Skønt Olaf Poulsen, Betty Hennings, Karl Mantzius og William Bloch stadig virkede, traadte B. i Aarene omkring 1900 i skarp Opposition til Nationalscenen og bedømte Dagmarteatret som Landets førende Teater, hvilket hørte sammen med hans journalistiske Interesse for det dristige og nye. Ogsaa over for Kravet om en Talescene skiftede han Mening; han var i mange Aar dens Talsmand, men blev dens Modstander; dog er der næppe Tvivl om hans væsentlige Andel i den radikale Regerings generøse Forslag af 1918 til Sagens Løsning, hvorom det dog ikke lykkedes at samle et Flertal i Rigsdagen. Derimod havde B. Hovedæren for Forslaget til og Gennemførelsen af Teaterloven af April 1889, der til Dels ophævede Det kgl. Teaters Eneret paa al virkelig dramatisk Litteratur og derved højnede Privatscenernes Repertoire. Grundtonen i B.s Teaterkronikker fra de senere Aar var sørgmunter Satire; de bør, hvis de engang udgives samlet, benyttes med Varsomhed, fordi Erindringen om Kendsgerninger med Aarene forskød sig i B.s Hukommelse.

Chr. Gulmann: Edvard Brandes i Tilskueren 1904. Johanne Luise Heiberg og A. F. Krieger: En Samling Breve, II, 1915. Robert Neiiendam: Michael Wiehe og Frederik Høedt, 1920. Samme: Det kgl. Teaters Historie, II—V, 1923—30.

Robert Neiiendam.

Brandes, Ernst Immanuel Cohen, 1844—92, nationaløkonomisk Forfatter. F. 1. Febr. 1844 i Kbh. (Mos.), d. 6. Aug. 1892 i Indelukket ved Fortunen, begr. i Kbh. (Mos. Vestre). Broder til Edvard B. (s. d.) og Georg B. (s. d.). Gift 20. Jan. 1892 i Kbh. (Pauls) med Ellen Julie Emilie Margrethe Christiansen, f. Poulsen, f. 30. Sept. 1870 i Kbh. (Holmens), d. 2. Jan. 1921 paa Frbg. (gift 1° med Assistent i Det forenede Dampskibsselskab Christian Peter C., ca. 1864—91).

Efter Slægtens Tradition uddannedes B. til Forretningsmand, blev Vekselerer, men arbejdede samtidig med økonomiske og sociale Problemer. Med en ret stor Formue trak han sig i en ung Alder tilbage fra Forretningslivet for fremtidig væsentligst at hellige sig Journalistikken, hvor Behandling af Børs- og Bankforhold blev hans Speciale. Fra »Politiken«s Start 1884 var han økonomisk Medarbejder ved dette Blad og skrev samtidig økonomiske Artikler til det s. A. stiftede »Tilskueren«. 1889 forlod han »Politiken« og overtog Redaktionen af »Københavns Børstidende«, med hvilket han i nær Forstaaelse med en dygtig, om end noget ungdommelig

Medarbejderstab søgte at skabe et nyt Organ for Radikalismen i Hovedstaden — under stadig skarpere Modstand fra store Dele af de Bank- og Børs kredse, som Bladet fortrinsvis henvendte sig til. Forinden havde han 1885 gjort sig bemærket ved et større national-økonomisk Skrift »Samfundsspørgsmaal«, der blev hans eneste Bog. I dennes to Afsnit behandlede han kritisk den klassiske National-økonomis fundamentale Teorier, Malthus' Befolkningslære og Ricardos Værdi- og Arbejdslønlære. Medens Kritikken af Malthus er meget ensidig og uden større Originalitet, er Afsnittet om Værdilæren lodligere og mere særpræget. Omtrent samtidig med Harald Westergaard, men uden at have dennes videnskabelige Skole, overførte han hermed 70'ernes Grænseværdilære paa dansk Grund og var for saa vidt en af Pionererne her hjemme for de nye Synspunkter paa dette Samfundøkonomiens mest centrale Omraade. Jævnside med Værdilæren behandlede han tillige udførligt Tidens sociale Spørgsmaal og tegnede her et mørkt Billede af Arbejderforholdene. B.s Virksomhed som »Børstidende«s Redaktør blev kun kortvarig. Forpint af økonomiske Sorger, idet Bladets Drift havde opslugt hans Formue, og ude af Ligevægt efter Maaneders Spænding som Følge af en ham som Redaktør overgaaet Fængselsdom, der dog ved Højesteret omsattes til en Bøde, berøvede han sig Livet. B. var ligesom sine to Brødre en meget betydelig og ejendommelig Begavelse, men stod dog stadig noget i Skygge af disse. Hans Forstand var skarp, hans Belæsthed omfattende og hans stilistiske Evne fremragende. Af Natur var han Skeptiker og Pessimist, af Væsen ligefrem og usnobbet, men samtidig ofte kold og afvisende i ydre Fremtræden.

Georg Brandes: Levned, II, 1907, S. 346; III, 1908, S. 377—80. Johs. Jørgensen: Taarnet, 1916, S. 14—18. Frejlif Olsen: En københavnsk Journalist, 1921, S. 41—59. V. Hørup i Politiken 10. Aug. 1892. *P. Grønvold.*

Brandes, Georg Morris Cohen, 1842—1927, Kritiker. F. 4. Febr. 1842 i Kbh. (Mos.), d. 19. Febr. 1927 sst., bisat fra Bispebjerg Krematorium. Broder til Edvard og Ernst B. (s. d.). Gift 29. Juli 1876 i Berlin med Juliane Louise Henriette (kaldet Gerda) Strodtmann, f. Steinhoff, f. 7. Sept. 1845 i Neindorf ved Helmstedt, d. 20. Nov. 1931 i Charlottenlund (gift 1° med den tyske Forfatter og Oversætter Adolf Strodtmann, 1829—79), D. af Toldfunktionær Heinrich Christoph S. (1814—53) og Anna Dorothee Lüders (d. 1885).

Forældrene var indskrevet i den jødiske Menighed, men religiøst indifferente, og først ved Konfirmationsundervisningen kom B. i

Berøring med Jødedommen, som dog intet Indtryk gjorde paa ham. Han gik i det v. Westen'ske Institut, hvorfra han blev Student 1859. Han hørte filosofiske Forelæsninger hos Rasmus Nielsen og blev i sit Rusaar saa optaget af Goethe, at han besluttede sig til at læse alle de Bøger, den unge Goethe havde studeret. Som Brødstudium valgte han Juraen, og indtil 1862 fulgte han juridiske Forelæsninger. Men ved Siden af fik han Tid til at leve et højspændt Studie- og Kammeratliv. Han studerede Æstetik og Filosofi, først paa egen Haand, siden under Brøchners Vejledning, læste dansk Litteratur med Støtte af Thortsens og Molbechs Bøger og »Maanedsskrift for Litteratur«, ogsaa fransk og tysk Litteratur, saa langt Studenterforeningens Bibliotek rakte. Med Julius Lange læste han Græsk og Latin og Kunsthistorie; i smaa Grupper af intellektuelt begejstrede Studenter, navnlig den Kreds, der omgav Fr. Nutzhorn og Jens Paludan-Müller, fandt han stadig Tilhold blandt Ligesindede. Dybt blev han i disse Ungdomsaar præget af den Hellenisme, der var udgaaet fra Winckelmann og Goethe, endnu alvorligere af Søren Kierkegaard, hvis Værker tidligt optog ham og en Tid lang førte ham ind i en rent kristelig Tænke- og Følemaade. Endnu ved Slutningen af Aar 1866 følte han sig i religiøs Henseende til højre for Brøchner. Forestillingen om at være en Ener og kaldet til Martyr for Sandheden blev siddende uudryddelig i ham siden efter. 1862 fik han Accessit for en Besvarelse af Universitetets Prisspørgsmaal om Forholdet mellem Digtekunst og Historie, n. A. Guldmedaillen for en Afhandling om Skæbneideen i den antikke Tragedie. 25. April 1864 afsluttede han sin Magisterkonferens i Æstetik med Udmærkelse; Prøven havde været i den tysk-spekulative Aand, hvori B. blev opdraget. De nærmest følgende Aar syslede han med en Afhandling om Lystspillet, der skulde bruges til Doktordisputats, læste Sainte-Beuve og moderne Litteratur og skrev enkelte Bladartikler, de to tidligste en Anmeldelse af Paludan-Müllers »Ungdomskilden« i »Fædrelandet«, 1865, Nr. 99, og en Tekst til Dantes Portræt i »Illustreret Tidende« 14. Maj 1865. Som Æstetiker følte han sig langt fra moden. I Efteraaret 1866 kastede han sig ind i Debatten om Tro og Viden med Artikler i »Dagbladet« og en lille Pjece, »Dualismen i vor nyeste Philosophie«, der hævder, at Rasmus Nielsens Konkordat mellem Religion og Videnskab er en Skinforsoning, og nægter Muligheden af noget antirationelt. Den udkom i Begyndelsen af Nov., og straks efter begav B. sig paa sin første længere Udenlandsrejse, over Lübeck, Köln og Bruxelles til Paris, hvortil han ankom 11. Nov. Det var hans anden aande-

lige Fødsel. Maanederne Nov.—Febr. blev de lykkeligste i hans Liv: trods Slud og Mørke og Kulde »regerede han med Tiden som med en Dyne, der er for kort«. Allerede før sin Bortrejse havde han begyndt et Studium af Taines Skrifter; nu vender han tilbage med en formel Opsigelse til den traditionelle, tyskarvede Æstetik i Lommen. De Afhandlinger og Teateranmeldelser fra Aarene 1867—70, der er samlede i Bindene »Æsthetiske Studier« (1868) og »Kritiker og Portraiter« (1870), viser hans raske Bortgang fra den hegelsk-heibergske Æstetik og Kritik, der betragter Kunstværket som Eksemplar af en oversvævende, abstrakt Digtart; den opgives til Fordel for en karakteriserende Kunstkritik, der studerer Værkerne i folkepsykologisk Belysning og stræber hen imod et Billede af Forfatterpersonligheden. Uagtet alle Tilløb hos tidligere Kritikere som P. L. Møller og Clemens Petersen virkede disse Arbejder af B. som noget nyt og epokegørende, og trods megen Modstand stod B. allerede anerkendt som Forgrundsfiguren i dansk Kritik ved sine Afhandlinger om Aarestrup, Chr. Richardt, Paludan-Müller, Hertz, H. C. Andersen, Kamma Rahbek, Goldschmidt, Ibsen, Mérimée, Sainte-Beuve o. s. v. Den nye Metode satte sin mest lockende Blomst i hans Anmeldelse af A. Munchs »Lord William Russell« og Shakespeares »Henrik IV« (»Det uendeligt Smaa og det uendeligt Store i Poesien«). Det var dog ikke blot en ny kritisk Fremgangsmaade, han satte i Værk, ogsaa Krav til ny Litteratur begyndte han at fremføre, og mere og mere utaalmodigt vendte han sig mod den romantiske Efterklangsdigting, især som den viste sig i Dramaet. Men ogsaa med andre Emner end skønlitterære var B. sysselsat. Han optoges stærkt af Kvindens Stilling i Samfundet — indtil sit 26. Aar havde han givet sig lidet af med Kvinder, nu tog han Revanche og kom ind i »sit Livs Cherubino-Stadium«; sammen med Carsten Hauchs begavede Hustru pønsede han paa et Felttog til Befrielse af det undertrykte Køn, men faldt foreløbig til Ro efter at have oversat Stuart Mills »Kvindernes Underkuelse«, der udkom 1869 med en begejstret Fortale (2. Udg. 1885 har en ny Indledning med en Række meget sigende Forbehold). Med Undtagelse af en kort Udflugt i Sommeren 1868 til Tyskland og Schweiz var dette Tidsrum viet til stadig Flid og Forfattervirksomhed. Det afsluttedes med Udgivelsen af hans Disputats om Taine: »Den franske Æsthetik i vore Dage« (1870, mundtligt Forsvar 25. Febr. s. A.), hvori han gør op med sin nye Læremesters Anskuelse om Kunsten og Idealet, den herskende Evne, den deterministiske Historieopfattelse o. s. v. og tillægger dem en relativ Sandhed; kun over for

Taines Lære om Geniet som et blot Resumé af Tidsaanden og Nationalkarakteren tager han absolut Afstand.

Derefter tiltraadte han, først i April 1870, paa Stipendium, sin længste og mest betydningsfulde Rejse, over Hamburg, hvor han blev nogle Dage, igen til Paris, hvor han kuriøst nok til en Begyndelse faldt ind i en stokreaktionær, katolsk og mystisk sindet Kred. Han modtog nye, rige Indtryk af Byens Kunst-, Litteratur- og Teaterliv, omgikkes Taine, Renan og den gamle Litteraturprofessor Philarète Chasles, havde ogsaa et Møde med Stuart Mill, som gav ham Lyst til at besøge London. Der tog han over i Juli Maaned og lærte engelsk Liv at kende. Paris genfandt han i Oprør, Krigen var udbrudt, og B. oplevede dens første Fase paa nært Hold. Kort før Slaget ved Sedan tog han sydpaa, gennem Jurabjergene til Genève og over Savoyen til Torino, Milano, Firenze, Rom. Det var en ny Lyksalighed for ham, men den varede kun kort, thi i Nov. blev han alvorlig syg af Tyfusfeber, der efterfulgtes af en langvarig Aarebetændelse, som i hans senere Liv af og til blussede op. Først i Slutningen af Marts kom han paa Benene igen, men hans Sygeleje kortedes af italienske Bekendte. I Foraaret vendte hans Livskraft tilbage. Han besøgte Napoli og Roms Omegn og følte sig som et Sydens Barn. Under Hjemrejsen nordpaa, over Firenze, Bologna, Venezia, München, Dresden, følte han stadig stigende Irritation ved at nærme sig det hjemlige. Han var blevet oprørsk sindet og tænkte paa at lede en Strøm af nye filosofiske og litterære Ideer ind over det efter hans Mening stagnerede Danmark. Efter Samraad med Hans Brøchner, der i en halv Snes Aar trofast havde staaet ham bi med Belæring og Raad, valgte han at holde en Række Forelæsninger over »Hovedstrømninger i det nittende Aarhundredes Litteratur«, og 3. Nov. 1871 indledede han sin Gennemgang af »Emigrantlitteraturen«, der fortsattes med to Foredrag om Ugen til hen imod Jul. Paa Grund af den uhyre Opsigt, denne B.s første offentlige Optræden vakte, saa han sig foranlediget til at udgive de holdte Forelæsninger i Febr. 1872 som første Del af det planlagte Værk; det kom s. A. ogsaa paa Tysk. Den lille, improviserede Bog vakte end mere Opmærksomhed og Forargelse om B.s Navn paa Grund af sin fripostige Tone, sine dog forsigtige Angreb paa overleverede hjemlige Idealer og sit Fritænkeri. Pressen, især »Fædrelandet«, var B. meget ugunstig, men en Skare af yngre, deriblandt Holger Drachmann, J. P. Jacobsen, Sophus Schandorph, sluttede sig til ham og dannede en Forening, »Litteraturselskabet«, til de nye Ideers Pleje. Her dyrkede man Tanker om en ny, virkelighedskær, problemdrøftende Digtning. Sine far-

ligste Modstandere, bl. a. Rudolf Schmidt og D. G. Monrad, tog B. ved Hornene i et Flyveskrift »Forklaring og Forsvar« (1872), da Aviserne ikke vilde optage hans Indlæg. Stemningen imod ham blev kun bitrere, og der var efter Hauchs Død 4. Marts 1872 ikke Tale om, at man turde betro B. den Lærestol i Æstetik, som han var den nærmeste til at beklæde. En anden Foredragsrække, i April og Maj, om det nyere franske Drama, undgik at vække Anstød; de blev ikke heller nedskrevet. I Juni og Juli arbejdede B. paa et Værk om »Forestillings-Associationen som den menneskelige Erkendelses Grundprincip« (der ligeledes blev henlagt). I Sept. rejste han til Dresden og sachsisk Schweiz sammen med Goldschmidt og opholdt sig derefter et Par Maaneder i Berlin, meget interesseret i at lære det nydannede Rige at kende i dets Hovedstad. Endnu en Bog fik han udgivet det Aar: sin Oversættelse af Mills »Moral grundet paa Lykke- eller Nytteprincippet«.

I Febr. og Marts 1873 tog han fat igen med sine Forelæsninger over »Hovedstrømningerne«; de blev trykt, saa snart de var holdt, saa Bogen »Den romantiske Skole i Tyskland« straks kunde udkomme. Mens Værkets første Bind i Kierkegaards Manér giver Typer af det romantiske Aandsliv i dets Opmark — Verdenssmerten hos Werther, René, Benjamin Constants Adolphe, Sénan-cours Obermann, den reformatoriske Aand hos Mme Staëls Heltinder — saa har det andet Bind mere Karakteren af en ordnet Attak paa den tyske og danske Højromantik, Schlegels, Tiecks, Novalis' og Hoffmanns Dyrkelse af Drømmelivet og det religiøse Sind. Ligesom for at bøde paa Bogens lidenskabelige Tone skrev B. i Maj s. A. sin smukke Afhandling om Carsten Hauch, de tyske Romantikers Lærling (trykt i Nyt dansk Maanedsskr., V, 1873). Juni—Sept. tilbragte han i Berlin, Sachsen, Tyrol, München, hvor han knyttede et livsvarigt intimt Venskab med Paul Heyse, der forstod at dæmpe hans Lidenskabelighed; han rejste hjem over Berlin. Tanken om et længere fast Ophold i Tyskland begyndte at dæmre for ham. Fra Okt. 1873 til Febr. 1874 fulgte Forelæsningerne og Bogen om »Reaktionen i Frankrig«, 3. Del af det rask fremadskridende Hovedværk, denne Gang formet som et regulært filosofisk Angrebsskrift imod det saakaldte Autoritetsprincip, repræsenteret af Restaurationstidens franske Forfattere. Det er det tørreste og mindst interessante Bind af »Hovedstrømningerne«, foranlediget af den Polemik om »den frie Tanke«, hvori Fortalen til »Emigrantlitteraturen« havde trukket B. ind. I Virkeligheden er Tendensen vendt imod det hjemlige Aandsliv, det danske Højre, der forskansede sig imod B. i streng Ortodoksi og politisk Reaktion.

Saaledes som Felttoget havde udviklet sig, maatte det blive Værkets Midtpunkt. Men nu fulgte en Vending i Arbejdet. I Foraaret 1874 holdt B. Forelæsninger over Byron, som skulde komme Værkets 4. Del til Gode, og Sysselsættelsen med engelsk Litteratur, hvori han forhen kun var lidet bevandret, udvidede hans Horisont. Edmund Gosse kom ham i Maj Maaned til Hjælp og gav ham Indvielsen i Wordsworth, Coleridge, Keats og Shelley. Disse Studier afbrødes vel ved et nyt Tysklandophold om Sommeren, hvor han traadte i Forhandlinger med Redaktionen af det da netop stiftede »Deutsche Rundschau«; men efter Hjemkomsten tager Produktionen Fart i en tydeligt mere positiv Retning: han skrev Essays om Paul Heyse, Lassalle, Ludvig Bødtcher, og i Foraaret 1875 omarbejdedes Byron-Forelæsningerne til Bogen »Naturalismen i England«. Hermed er »Hovedstrømningerne« indtraadt i en ny Fase: B. har nu forladt den ideologiske Udviklingsmaade og er gaaet over til Forfatterportrætter. Noget nyt er ogsaa Skildringen af Byron, som optager en stor Del af dette Bind; her er B. for første Gang inde paa den sufferende Digterkarakteristik, hvor Kritikeren og hans Genstand sammenblandes. Det er den typiske Brandes'ske Helt, den trodsige og selvraadige Allerhovedeskarl, som uforstaaet, spotsk og i Grunden melankolsk rider sin ensomme, men ikke ubemærkede Vej gennem Verden. Samtidig med dette Skrift udgav B. en Oversættelse af Gottfried Kellers »Schweitzernoveller«, der blev ilde modtaget saavel for Sprogbehandlingen som for det formentlig usædelige Indholds Skyld. Siden »Emigrantlitteraturen«, hvori B. havde refereret »Werther«, »Obermann« og »Adolphe« noget aabenhjertigt, var han bestandig udskreget som Profet for Ugudelighed, Selvmord og fri Kærlighed.

Imens havde hans Parti vokset sig ganske stærkt. Fra Okt. 1874 til Sept. 1877 udgav han i Forening med sin Broder Edvard B. Tidsskriftet »Det nittende Aarhundrede«, der hævdede sig som Organ for den nye Litteratur; heri saa en Række af hans Afhandlinger og Anmeldelser Lyset. Men B. havde meget usikre økonomiske Kaar; et Forsøg paa at ansætte ham som Universitetslærer mislykkedes for Kultusministeren, J. C. H. Fischer, og B. var nu bestemt paa at slaa sig ned i Tyskland, hvor hans Læsekreds stadig voksede. Fra Foraaret 1876 til Okt. 1877 havde han ingen fast Station, rejste mest rundt og holdt Foredrag, navnlig om Søren Kierkegaard, og var i April 1877 igen i Italien med sin Hustru (Venezia, Firenze, Rom, Napoli). Bogen om Søren Kierkegaard (1877), en af B.s personligste, der aabnede det videnskabelige Studium af denne Forfatter, bl. a. med den epokegørende Analyse

af »Frygt og Bæven«, fremkaldte megen Diskussion, hvorimod Samlingen »Danske Digtere, Charakterbilleder«, der udkom samtidig, gød Olie paa Bølgerne. Inden B. tog fast Ophold i Berlin, omarbejdede han grundigt »Emigrantlitteraturen« og holdt ved Kbh.s Universitet nye Forelæsninger over Saint-Simon, Lamennais og Hugo, som imidlertid skulde vente længe paa den definitive Bearbejdelse til Brug for 5. Bind af »Hovedstrømningerne« (1882).

I Berlin følte han sig i stærk Fremgang og vandt snart Indflydelse, men han tabte ikke nordiske Forhold af Syne. Det første større Arbejde, han der skrev, var en Bog om Esaias Tegnér (1878), en fin psykologisk Studie i Sainte-Beuves Stil, foranlediget ved en Opfordring af Digterens Sønnesøn, Elof Tegnér, hvem B. havde truffet paa et Foredragsbesøg i Stockholm i Nov. 1876. Bogens Modtagelse i Danmark og Sverige var meget blandet, men den har i Tidens Løb hævdet sig som det Foregangsarbejde i Tegnérstudiet, den er. B. havde til dens Udarbejdelse i større Omfang, end han plejede, anvendt utrykte Kilder og Overleveringer. Det gælder endnu mere en supplerende Afhandling, optaget i Samlingen »Mennesker og Værker« (1883), hvilken han imidlertid af Mistillid til sin Hjemmelsmands Paalidelighed udelod af sine »Samlede Skrifter«. I samme Manér er den følgende Monografi »Benjamin Disraeli«, nedskrevet og trykt saa varm som den kom fra Pennen i Nov. og Dec. 1878 og udkommen inden Jul; en meget udvidet og forbedret Udgave kom paa Tysk i Maj 1879, den definitive først under Titelen »Lord Beaconsfield« i »Samlede Skrifter« (IX, 1901). Det var et nyt og vellykket Forsøg paa at skildre Manden bag Bøgerne og paa at naa bag om den officielle Façade. I Sept. 1879 gensaa B. Paris og aandede for en Stund op efter det anstrengende Arbejde med Artikler, Bøger og Oversættelser. Paa Oehlsenschlägers Hundredaarsdag, 14. Nov., var han i Kbh. og holdt Festtalen for F. L. Liebenberg. Hans Forelæsninger over den franske Romantik i samme Maaned havde stor Tilslutning. N. A. opholdt han sig en Tid lang i Norge og vakte nyt Røre. 1881 udgav han sit ældste politiske Skrift, »Ferdinand Lassalle« (i dets første Form trykt i »Det nittende Aarhundrede«, 1874—75), omarbejdet som Bog paa Dansk, og paa Tysk den mægtige Samling af sine Essays »Moderne Geister« samt Begyndelsen af en ny Oversættelse af »Hovedstrømningerne«, den, som paa Grund af Sproget og Forfatterens Gennemarbejdelse har haft den største Autoritet hos hans udenlandske Publikum. Nye Besøg i Danmark og Norge forøgede Afvekslingen og Spændingen i hans Liv. Men i Stilhed arbejdede han i disse Aar med fransk Litteratur, som var

og blev hans Yndlingsfelt, baade de romantiske og de nyere realistiske Forfattere. Nogen dyb Kærlighed til den tyske Jordbund, hvorpaa han levede, fik han aldrig. De Korrespondancer, han hjemsendte, og som 1885 udkom samlede og udvidede i en stor illustreret Udgave under Titlen »Berlin som tysk Rigshovedstad«, en glimrende journalistisk Præstation, viser ham som den opvakte Iagttagere og velunderrettede Referent, men Hjertet var ikke rigtig med. Det faldt ham derfor ikke tungt, i Juli 1882, at modtage et Tilbud fra en anonym Kreds af Landsmænd om »ved Siden af de private Forelæsninger, som han i de senere Aar jævnlig havde holdt ved Kbh.s Universitet, at holde offentlige Forelæsninger sst.«, mod et Vederlag af en Sum af 4000 Kr. aarlig i ti Aar, idet man forudsatte, at han vilde forlægge Tyngdepunktet for sin Virksomhed fra Tysk til Dansk og tage Residens i Kbh. 1. Febr. 1883 holdtes der Afskedsfest for ham i Hotel Kaiserhof i Berlin.

Allerede inden Hjemrejsen, til Jul 1882, havde han naaet at udgive 5. Bind af »Hovedstrømningerne«, den længe forberedte Fremstilling af den franske Romantik, samlet omkring den da endnu levende Victor Hugo, til hvem B. direkte henvendte sig i Efterskriften. Det er hans smukkeste Bog, næsten uden Tendens og Polemik, en Hyldest til fransk Poesi og romansk Kultur. Det var nu hans Mening at bringe det store Værk til en hurtig Afslutning, og han holdt i Foraaret 1883 offentlige Forelæsninger over den sidste af de seks Forfattergrupper, det var hans Hensigt at behandle, men det lykkedes ham ikke at faa Bugt med Uhyret. Aaret bragte to Essayssamlinger af B. I den tykke Bog »Mennesker og Værker i nyere europæisk Litteratur« findes mest fredelige Blade: »Goethe og Danmark« (oprindeligt skrevet til »Goethe-Jahrbuch« 1881), hvor han maaler Guldaldertidens aandelige Stormænd med en af deres vigtigste Forudsætninger; »Schack Staffeldt« (oprindeligt skrevet til F. L. Liebenbergs Udgave af Digteren 1882), en hel lille Bog om den romantiske Poesis Grundideer, et sympatisk Modstykke til B.s talrige direkte Angreb paa Romantikken, hans teknisk mest fuldendte Afhandling; et Optryk af B.s varme og hyldende Afhandling om Paul Heyse; de to vigtige Studier over Flaubert og Brødrene Goncourt, som fik Betydning for den realistiske Fortællekunst i Danmark, samt flere mindre Artikler. I Bogens Forord træder B. frem i en ny Inkarnation, som den kunstneriske Psykolog, der vil kappes med sin Tids Roman- og Skuespildigtere, uden de videnskabelige Prætensioner, der havde været fremme i Monografierne fra sidst i 1870'erne, og uden den voldsomme Polemik, der kendetegnede hans Fremmarch efter Hjem-

komsten fra den første Italienrejse. Mere af et Partiskrift er »Det moderne Gjennembruds Mænd«, hvori B. behandler den nye Digterskole, som havde samlet sig om hans Forkyndelse. Heri okkuperes Bjørnson, der siden sidst i 70'erne havde nærmet sig B., og Ibsen, hvem B. i denne anden Behandling formaar at karakterisere friere, end det havde været muligt 1867; de to Nordmænd anbringes foran de danske Digtere: J. P. Jacobsen, som B. havde været saa heldig at proklamere som den første Prosaist i den nye Litteratur paa et Tidspunkt, da han endnu kun havde publiceret nogle Smaastykker i Tidsskrifter, Drachmann, hvem B. kun undte en kneben Anerkendelse, og som straks efter Bogens Fremkomst brød med B., Schandorph, som B. trakterer fornemt nedladende, i Bevidsthed om, at det drejer sig om en Digter, som uden hans Optræden aldrig havde fundet sit Særomraade, endelig Edvard Brandes og Erik Skram. Bogen kom paa en Tid, da det litterære Venstre var ved at gaa i Stykker, og den fremskyndede kun Opløsningen.

I Anledning af Tohundredaaret for Holbergs Fødsel udsendte B. 1884 sit kendte Festskrift, en aandrig Bog, men ensidig, og historisk set mangelfuldt funderet; bedst er Skildringen af de klassiske og de uklassiske Elementer i Komedieme og Digtene. I Fremstillingen af Holberg som den suveræne, miskendte Tugter af Samtiden finder vi den Brandes'ske Heltetype under fortsat Krystallisation. En længere Foredragsrejse til Tyskland, Østrig og Polen havde den Betydning at bringe B. i Berøring med slavisk Aandsliv, som hidtil havde været ham en lukket Bog. Nye Rejser til Polen og Rusland 1886 og 1887 resulterede i de fine Rejse- og Litteraturskildringer »Indtryk fra Polen« og »Indtryk fra Rusland« (Juli og Okt. 1888). B. har med Held grebet den nylig afdøde Goldschmidts Pen. Hans Deltagelse i den meget bitre Debat om Betydningen af kønslig Afholdenhed (»Sædelighedsfejden« 1887), der førte til Brud med Bjørnstjerne Bjørnson, viste til fulde, hvor langt B. var kommet fra sin Ungdoms troskyldige Idealer: af den tidligere Missionær for Kvindefrigørelsen var der ikke Spor tilbage. Endnu mere forbavsedes B.s gamle frisindede og demokratiske Tilhænger-skare ved hans Forelæsninger over Nietzsche 1888, n. A. bearbejdede til Afhandlingen »Aristokratisk Radikalisme« (i »Tilskueren«). I denne Afhandling, og ikke mindre i den Polemik med Harald Høffding, den affødte, lagde B. sin ustyrlige Nonkonformisme for Dagen (»Man har for længe tæret paa Halvfjerdsernes Tanker: visse Arvelighedsteorier, lidt Darwinisme, lidt Kvindeemancipation, lidt Lyk-kemoral, lidt Fritænkeri, lidt Kultus af Folket . . .«). Han forkynder

nu med aabne Ord sin Tro paa de store Mennesker som Kulturens Kilder og Endemaal. Herefter satte han sig til Opgave at fremstille saadanne rige Personligheder i omfattende biografiske Fremstillinger. 1888—89 holdt han Forelæsninger over Goethe, og et Par herhen hørende Studier blev trykt i »Tilskueren« (1890), men snart lagde han Goethe til Side for Shakespeare, der lokkede ham ved sine Fremstillinger af Lidenskabslivet. Inden han vovede det afgørende Spring, udgav han sine Smaa-Afhandlinger: to Bind »Essays« 1889 (»Danske Personligheder« og »Fremmede Personligheder«) og et Bind »Udenlandske Egne og Personligheder« 1893, hvori Rejseskildringerne indtager den halve Plads. Han bestræber sig i disse Bøger for at være til Gavns subjektiv, vilde gerne bruge de behandlede Forfattere som Anledninger til at udtale sin mørkt-gyldne Livsopfattelse, understregede stærkt, hvad disse Digtere var for *ham*. I Okt. 1890 endelig sluttede han efter næsten en Snes Aars Arbejde det store litteraturhistoriske Værk, hvori han noget hovedkulds var faldet ind. »Det unge Tyskland«, et stort og tungt Arbejde, førte langt om længe Læserne tilbage til Ideerne fra 1848, hvori B.s hele Virksomhed som Talsmand for liberale Meninger bundede. Af de deri behandlede Skikkelser havde kun Heine hans inderlige Forkærlighed; dette Parti af Bogen kunde ogsaa senere ved nogle Pennestrøgs Forandringer udgives som særligt Skrift. Det frapperede mange, ogsaa af B.s Tilhængere, ved at fremhæve Digterens cæsariske Tankegang og ved en Sammenligning mellem Heines og Goethes Lyrik, som lod Vægtskaalen synke ned til Fordel for den sidste. I det hele saa det ud, som om B. var løbet fra sine Forsyninger. Den oprørske Tankegang, den Frihedsbegejstring, den Ynglingetrods mod vedtagne Meninger, hvormed det store Foretagende var begyndt, syntes næsten forsvundet; i Stedet henviste B. til Dyrkelsen af de store Forfatters Personligheder og Værker som til en ny Helgenkultus. Han endte vistnok med en Skildring af den tyske Revolution som en Art Afslutning paa den store tilbageskridende Bevægelse i europæisk Aandsliv, det havde været hans Formaal at beskrive; men det var tydeligt, at dette Hovedemne i Mellemtiden havde mistet hans Interesse. »Hovedstrømningerne« blev ikke til den Demonstration af en Thesis, hvortil det var planlagt, men en Række livlige aandshistoriske Skildringer fra de forskellige Lande.

Det nye Tiaar skulde begynde med Bitterhed. I Nov. 1890 mistede B. den ene af sine smaa Døtre. Et nyt Forsøg, der ved to offentlige Adresser blev gjort paa at bevæge Regering og Rigsdag til at gennemføre hans Ansættelse som Professor, mislykkedes n. A.

En Slags Oprejsning for Tort og Svie fra Magthavernes Side fik han ved en stor Fest i Koncertpalæet 25. Okt. 1891, 25-Aarsdagen for hans første Skrifts Udsendelse, hvor han blev hyldet af Forfattere, Kunstnere og Videnskabsmænd og til sidst fik Fakkeltog. Han havde Smag for Hyldest og store Scener. 1890'ernes Hovedværk er den store Bog om Shakespeare (I—III, 1895—96), nedskrevet som i eet Aandedræt efter flere Aars Forarbejder. Det er en genial Løsning af en uløselig Opgave, et Forsøg paa at skrive Digteraandens Historie, læse hans skiftende Ansigter ud af Værkerne, med en Hovedvægt paa de bitreste, mest lidelsesfyldte Steder i de mørkeste, til Dels tvivlsomme Tragedier. Shakespeare-Skikkelsen er især opfattet fra den lyriske Side og har i B.s Opfattelse faaet de Træk, han fremelsker hos sine Modeller: de fine Nerver, der let spændes til Sprængpunktet, den uundværlige Martyrmine, den fornemme Livslede og Publikumsforagt. Filologisk, kultur- og personalhistorisk er Bogen meget angribelig, men Gendigtningen af Skuespillene og Kreationen af Heltens legendariske Skikkelse hører til det mest udsøgte, B. har frembragt. Efter Tabet af Julius Lange udgav B. 1898 de Breve, han havde modtaget fra Ungdomsvennen, med en Skildring af deres Samliv, en af de smukkeste Bøger i dansk Memoirelitteratur. 1899—1902 udsendte han sine »Samlede Skrifter« i tolv Bd. med Register (to Supplementsbind 1903—04, fire nye 1905—10). Han udelod en Del af sine mindre Artikler, optog ikke faa, som aldrig var kommet i Bogform, underkastede alt en til Dels ret indgribende Revision. En radikal Udrensning af Fremmedord efter meget udfordrende Principper (allerede forberedt siden Slutningen af 80'erne) har ændret Sprog-billedet en hel Del, de mange Citater af Vers paa Engelsk, Tysk og Fransk er metrisk oversat, men oftest meget uheldigt; noget interessantere er de »Ungdomsvers« (1898), som blev optrykte bag i 12. Bind. B. har været veloplagt til dette store Foretagende, men det gælder om hans Omarbejdelser som om Oehlschlägers, at de ikke respekterer Værkernes oprindelige Karakter. Arbejdet gennemførtes paa Trods af ret ondartede Tilbagefald af hans gamle Aaresygdом, som ogsaa nedsatte hans Mod og Evne til at inklade sig paa større Foretagender for lange Tider.

Efter det politiske Systemskifte fik B. 1902 Professortitel og -indtægt uden Forelæsningspligt; siden 1890'erne holdt han kun faa offentlige Forelæsninger, fremkaldte heller ikke længere nogen Forargelse ad den Vej. Han gav sig til at nedskrive sit Levned, Begyndelsen først i tredje Person i »Det ny Aarhundrede« 1903—04, som Bog i tre Bd. 1905—08. Det er en i det faktiske meget paa-

lidelig Selvbiografi, udarbejdet over Dagbogsoptegnelser, egne og andres Breve, Avisudklip o. s. v.; smukkest er de første halvandet Bind, med fine Reminiscenser fra »Dichtung und Wahrheit« og »Le Livre de mon Ami«, Resten mest annalistisk, med mere udførlige Bemærkninger om Mennesker, B. har mødt, og talrige Opgør med Modstandere og Frafaldne. Nogle smukke autobiografiske Fragmenter i »Udenlandske Egne« og »Samlede Skrifter« savnes haardt i Sammenhængen. Fraset et Par Smaa-bøger — »Før og nu« og »Armand Carrel« (1911) — omfatter hele B.s Forfatterskab fra nu af til Verdenskrigen Smaa-artikler i Tidsskrifter og navnlig Kronikker i »Politiken«, hvor han gennem en Aar-række, med sin Mester Sainte-Beuve i Erindring, offentliggjorde en lille holbergsk Epistel hver Mandag, kun afbrudt af de ret talrige Rejser, der nu især gik til Karlsbad og Paris. Disse Artikler fra hans sidste 25 Aar kan for største Delen genfindes i hans Skrifter 15.—18. Bd., i Samlingerne »Fugleperspektiv« (1913), »Napoleon og Garibaldi« (1917), »Liv og Kunst« (1929), »Store Personligheder« (1930) og »Kulturbilleder« (1932). Efter Krigsudbruddet indtraadte en Vending. B. havde hidtil kun lejlighedsvis skrevet om Politik med egentlig aktuelt Sigte: nogle drilske Smaa-indlæg under Provisoriestriden, en Række varmtføjte og virkningsfulde Artikler om det slesvigske Spørgsmaal (samlede i »Sønderjylland under prøjsisk Tryk« 1919), Opraab og Afhandlinger, der appellerede adskillige undertrykte Folkefærds Sag til den europæiske Opinion. Men nu først vover han sig ind i en stadig politisk Forfattervirksomhed, taler med krigerske og voldsomme Ord Fredens og Maadeholdets Sag, angriber med bitter Trodsen paa sin Neutralitet begge kæmpende Stormagtsgrupper for deres Voldspolitik. Indlæggene er samlede i de forskellige Udgaver af »Verdenskrigen« (1916—17) og fortsattes efter Fredsslutningen med »Tragediens anden Del« (1919). Mens B. i disse Skrifter kun optraadte som Anklager, kastede han sig som for at dulme Smerten over Mislydene i den europæiske Koncert ind i et stort oplysende Forfatterskab. »Wolfgang Goethe« (I—II, 1914—15) hævder sig smukt i Goethelitteraturen ved Klarhed og Ædruelighed, men de fineste Partier er fra omkring 1890. »François de Voltaire« (I—II, 1916—17) støtter sig stærkt paa Desnoiresterres', Goncourt'ernes, Sainte-Beuves og andres Skrifter, men er skrevet med større Varme og Elegance end det forrige Værk, det er uden Tvivl den mest over-skuelige eksisterende større Voltairebiografi. »Cajus Julius Cæsar« (1918) er det mest glimrende skrevne og komponerede af B.s Alderdomsværker, men Mangelen paa historisk Kritik og den gen-

nemgaaende Afhængighed af hævdvundne klassisk-filologiske Synsmaader gør Bogen til væsentlig Underholdningslitteratur; den er Forbillede for de i vore Dage grasserende internationale Kæmpbiografier i Masseoplag. Et planlagt Værk om Thorvaldsen blev henlagt til Fordel for en Bog om Michelangelo (1921), B.s sidste Heltebog, et ypperligt fortalt Stykke florentinsk Historie, men kunstvidenskabeligt set uden Betydning. Som et Efterslæt til »Voltaire« kom et Par Smaaskrifter »Hertuginde af Dino og Fyrsten af Talleyrand« (1923) og »Uimodstaaelige« (1924), der viser samme fordomsfri Opfattelse af det 18. Aarh.s aristokratiske Selskab. Nogle meget smukke og friske Afhandlinger fra B.s Oldingeaar er samlede under Fællestitlen »Hellas« (1925); heri vedkender han sig med Stolthed sin Ungdoms Forkærlighed for græsk Aandsliv og den Del af nyere europæisk Dannelse, som har sin Rod i det. Ogsaa B.s allersidste Bøger betegner en Tilbagevenden til Ungdommens Interesser: i de tre smaa Bind »Sagnet om Jesus« (1925), »Petrus« (1926), »Urkristendom« (1927) bekæmper han Læren om Jesus som en efterhaanden guddommeliggjort Profet, stempler efter den tysk-fransk-amerikanske radikale Bibelkritiks Foregang denne Opfattelse som en euhemeristisk Konstruktion. Saaledes opnaaede han med sine seneste Skrifter at vække en lignende Forargelse som over et halvhundrede Aar tidligere.

B. har i Skrift og Tale sit Liv igennem øvet en overordentlig Paa-virkning paa Litteraturen og den offentlige Mening i Danmark og uden Sammenligning været den Danske, som helst blev hørt i Udlandet i de sidste 50 Aar. Hans Indflydelse som Vækker til Selvtænkning og hans Betydning for talrige enkelte lader sig efter sin Natur vanskeligt maale. Mere haandgribelig er hans Indsats som Kritiker og Impulsgiver over for Skønlitteraturen. I 1860'erne havde han endnu Cl. Petersen ved sin Side, naar han angreb Epigonpoesien og henviste til Shakespeare som Forbillede for en alvorligere Kunst. I 1870'erne kommer der nye Slagord til: Litteraturen skal være Talerør for »den frie Tanke«, bygge paa »naturalistisk« Grund og »sætte Problemer under Debat«. Forfattere som Drachmann, J. P. Jacobsen og Schandorph har han mere eller mindre hjulpet frem til Selvstændighed, ogsaa norsk og svensk samtidig Digtning skylder ham Vejledning og Støtte. Med 90'ernes litterære Bevægelse havde han en Art Forbund ved sin Fremhævelse af Nietzsche og Dyrkelse af Personligheden; han deltager i denne Periodes Reaktion mod Oplysningsfilisteriet. Med Litteraturen efter Aar 1900 stod han ikke paa saa fortrolig en Fod. Nogen særdeles fin og sikker Smag for sin Samtids Digtning besad B.

egentlig ikke; han bundede dybt i den Tidsalder, hvori han havde modtaget sin første Dannelse, arbejdede sig kun med Møje ud af den Romantik, som er hans Forudsætning. Men han var raad-snar og lærvillig, vragede ikke Venners og Fremmedes Raad og Vink om, hvor der var nye Tanker og ny Kunst at finde.

Den danske litterære Kritik og Litteraturhistorie i de sidste Menneskealdre staar paa B.s Skuldre. Saa tidligt som sidst i 60'erne lagde han sine Studier over det komiskes og tragiskes Teori til Side for at følge de nye franske Instruktioner. Egentlig Æstetiker ophørte han snart at være; naar han skulde henføre sine Domme om digteriske Emner under almindelige Regler, faldt han tilbage i den Real-Idealisme, han havde faaet doceret i Univer-sitetshaandbøger som Fr. Th. Vischers. Det var mere og mere Forfatterpersonligheden, han søgte, og paa sine ældre Dage snarere Forfatternes Meninger og praktiske Indsatser end deres Poesi. En udtømmende, historisk eller litterær Granskning af en Tidsalder laa ham fjernt; han dreves til sine Emner af naiv Sympati med Menneskene og forlangte med Aarene mere og mere gigantiske Repræsentanter for Menneskeheden. Mangesidig var han, men ingen Proteus: til at følge en frembringende Aand i hans Sjæls Lønkamre eller igennem alle Variationer af hans Poesi savnede han Taalmodighed. Det religiøse Liv var ham efterhaanden næsten frem-med, de jordbundne og de idylliske Naturer havde hans Antipati. At fremstille en Helt uden Verdenssmerte laa uden for B.s Talent.

Som Forfatter har han Æren af at have udformet det litterære Essay og den kunstneriske Monografi i fransk Manér. Ogsaa hans store historiske Værker kan opløses i Essays. I Miniatureformat gaar Genren igen i adskillige af hans Bladartikler. Hans Prosa-sprog stammer i lige Linie ned fra J. L. Heibergs, det lette og gen-nemsigtige Foredrag, aldrig opfyldt af halvforstaaelige Hentyd-ninger og Jargon; vel havde han ikke al Heibergs Finesse, Gratie og Hygge, til Gengæld raadede han over Patos og Indignation, en dristigere Rytme og et rigeligere Billedforraad. Han var en magtfuldere Skribent. Med sit distinkte, lidenskabelige Mæle for-maaede han at holde den nordiske Læseverden fast gennem to Menneskealdre uden nogen Sinde at betvivle, at han ogsaa havde Myndighed til at tale.

Udgaver: Samlede Skrifter, I—XVIII, 1899—1910, 2. Udg.: Danmark, I—III, 1919. Taler, 1920. Af Gesammelte Schriften udkom I—IX 1902—06 og XX, 1, 1907. I øvrigt foreligger talrige Oversættelser til Hovedsprogene. — Efterladte Papirer i Brandes-Arkivet i Det kgl. Bibliotek. — K.² 1909. F.M.G. Kr. 1912.

Paa Fr.borg: Malerier af P. S. Krøyer 1902 og H. Vedel 1922, farvelagt Tegning af Erik Henningsen, Bogstaveligheden, og Marmorbuste af L. Brandstrup 1912 (ogsaa paa Kbh.s Raadhus). — Barneportrætter: Tegninger af Constantin Hansen ca. 1843, Geskel Saloman ca. 1847, Birgitte Naumann ca. 1850, Maleri af Monies. — I øvrigt Malerier af Zahrtmann 1872, Chr. Krohg 1879, M. Ancher, Oscar Björck, H. Slott-Møller (i Det kgl. Bibliotek), Liebermann (Bremens Museum), Corinth 1925, Arn. Koblitz, H. Vedel (Studentergaarden), A. Tørsleff 1926, Tegninger bl. a. af G. Rump 1868, Krøyer, Jul. Lange og Vald. Neiiendam, Buster af Hansen-Jacobsen, Vilh. Bissen, Max Klinger (Leipzig Museum og Det kgl. Bibliotek), Davidson, M. L. Margarie, Rud. Tegner og Elise Brandes. Træsnit af F. Hendriksen 1882 efter Tegning af Krøyer 1881, af C. Hammer 1884, F. Hendriksen 1885, H. P. Hansen 1886 og efter Fotografi 1890, A. Bork 1897 og af H. C. Olsen 1899. Raderinger af F. Lindner 1886 og af J. R. Lüb-schitz 1899.

Alfr. Ipsen: Georg Brandes, I—III, 1902—03. Osvald Hansen: Georg Brandes, 1918. Henri Nathansen: Georg Brandes, 1929. Paul V. Rubow: Georg Brandes og hans Lærere, 1927. Samme: Georg Brandes og den kritiske Tradition, Univ.-Progr. Sept. 1931. Tilskuerens Festskrift til Georg Brandes, 1912. Vilh. Andersen: Litteraturbilleder, I, 1903. Samme: Tider og Typer. Goethe, II, 1916. Vald. Vedel: Firsernes Førere, 1923. Paul V. Rubow: Dansk litterær Kritik, 1921. Samme: Litterære Studier, 1928. Cl. Wilkens i Tilskueren, 1888. Harald Rue i Edda, XXII, 1924, og XXV, 1926. Edmund Gosse: To Besøg i Danmark, dansk Overs. 1912. Gertrud Rung: Georg Brandes i Samvær og Breve, 1930.

Paul V. Rubow.

Brandes, Ludvig Israel, 1821—94, Læge. F. 26. Okt. 1821 i Kbh. (Mos.), d. 17. Sept. 1894 sst., begr. sst. (Mos. Vestre). Forældre: Silke- og Klædehandler Joel Israel B. (1795—1867) og Emilie Frænckel (1799—1856). Ugift.

B. blev Student 1839 fra Borgerdydskolen i Kbh., tog Lægeeksamen 1845, men havde ogsaa beskæftiget sig meget med Fysik og faaet Universitetets Guldmedaille for en Prisopgave i dette Fag. Efter et Studieophold i Paris 1845—46 var han Kandidat paa Almindelig Hospital til 1850, men deltog som Underlæge i Krigen 1848. 1850—52 var han Reservemedicus paa Almindelig Hospital hos Mads Christensen, 1855—57 paa Frederiks Hospital hos Fenger. 1848 havde han disputeret for Licentiat-, 1850 for Doktorgraden. Doktordisputatsen var et meget selvstændigt Arbejde om de gonorrhøiske Led- og Øjenlidelser. 1859—66 udkom hans udførlige »Haandbog i Læren om de indvortes Sygdomme« (I—IV), et for-

tjenstfuldt Arbejde, i hvilket der toges meget Hensyn til skandinaviske Undersøgelser. 1863 fulgte B. sin gamle Chef som Overlæge ved Almindelig Hospitals medicinske Afdeling og Lemmestiftelsen, og i denne Stilling forblev han til sin Død. Sikkert var han en meget kundskabsrig Læge (det her hjemme først diagnosticerede Tilfælde af Myxødem er offentliggjort af ham) og en yderst human Overlæge, men det er dog navnlig hans rige filantropiske Virksomhed, der vil gøre hans Navn uforglemmeligt. Meget tidligt havde B. Øje for, hvad en velorganiseret Godgørenhed formaaede at udrette. Allerede som ung Kandidat fik han 1849 oprettet Vuggestuer for fattige Børn, de blev senere til Børneplejeforeningen; men hans betydeligste Bedrift er det ved private Gaver oprettede Kbh.s Sygehjem for kronisk Syge af Middelstanden, der før kun havde haft den usle Lemmestiftelse som sidste Tilflugt. Det stod færdigt 1859 og kunde rumme 100, men begyndte med 50 Beboere, de 25 paa Friplads. Tredive Aar senere ejede Stiftelsen 1 Mill. Kr. B. havde en lykkelig Evne til uden paagaende Reklame at føre sine Ideer offentligt frem i en smuk og overbevisende Form, og den venlige, af dyb og ægte Humanitet prægede Læge forstod at vinde netop de rette Mænds og Kvinders Sympati for sine vel overvejede Planer, som han gennemførte med Energi og den fornødne Optimisme. Senere satte han med heldig Haand det ene filantropiske Foretagende i Gang efter det andet: Gensidig Hjælpeforening for kvindelige Haandarbejdere, der 1882 fik egen stor Bygning, Forbedring af Sygeplejen i og uden for Hospitalerne, Arbejder til Indskrænkning af Drikfældighed, Forslag til Alderdomsunderstøttelse, Sygekasser m. m. Smukt og beskedent har han i sin Bog »Mine Arbejders Historie« (1891) skrevet herom og om sit lyse Blik paa Filantropiens Fremgang ved Menneskenes videre aandelige Udvikling og en højere Styrelses Velsignelse. — Tit. Professor 1869. Etatsraad 1891. — R. 1859. DM. 1888. — Buste af Aksel Hansen 1895 foran Sygehjemmet i Ordrup. Træsnit 1884 og efter Fotografi 1885.

Fr. Vogelius: Ludvig Israel Brandes, 1921.

Fr. Lützhaft.

Brandin, Philipp, d. 1594, Billedhugger og Arkitekt. D. 1594 i Nykøbing F. Gift med Anne Giess (Gisses).

P. B. var fra Utrecht, men virkede den største Del af sit Liv i Mecklenburg, navnlig i Schwerin, Wismar og Güstrow. I Domkirken i Güstrow findes hans Gravmæler over Medlemmer af Hertugfamilien, og 1578—90 byggede han paa det store Slot der. 1583 blev han udnævnt til Hofbygmester hos Hertug Ulrik, Fre-

derik II.s Svigerfader. Hans Forbindelse med Danmark begynder i Okt. 1587, da Hertug Ulrik anbefalede ham til den danske Konge i Anledning af en paatænkt Ombygning af Slottet i Nykøbing, hvortil Anthonis v. Opbergen (s. d.) havde gjort et Over-
 slag, som Kongen fandt for dyrt. P. B. gjorde en Tegning, som han foreviste Kongen, og derefter en Model af Træ, som blev færdig i Foraaret 1588; men kort efter døde Kongen (4. April). Da Nykøbing Slot og Len imidlertid var Enkedronning Sophies Livgeding, kunde Formynderregeringen ikke undslaa sig for at fremme Ombygningen, og 19. Juni 1588 blev P. B. ansat som Bygmester ved Slottet, samtidig med at han beholdt sin Tjeneste hos Hertugen. Ombygningen blev udført paa den Maade, at P. B. hver Sommer i Aarene 1589—94 gjorde en eller flere Rejser til Nykøbing. Han indførte ogsaa fremmede Stenhuggere. Han synes at være død under det sidste Ophold i Nykøbing i Efteraaret 1594 (Afgregning med Enken 14. Nov.). Nykøbing Slot var i den samme nederlandske Renæssancestil som Kronborg, men noget mindre; det var heller ikke saa kostbart bygget og ikke saa regelmæssigt, da man til Dels benyttede Murene af det ældre Slot (Afbildninger i Thuras Danske Vitruvius). Det blev nedbrudt 1767.

F. R. Friis: Bidrag til dansk Kunsthist., 1890—1901, S. 127—40.

Fr. Weilbach.

Brandis, Joachim Dietrich, 1762—1845, Læge. F. 18. Marts 1762 i Hildesheim, d. 29. April 1845 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Hofretsassessor Christian Dietrich B. (1722—1800) og Sophie Charlotte Juliane Goedicke (el. Wagner efter Stiffaderen) (1728—85). Gift 1° 25. Sept. 1787 med Lucie Christine Juliane Schneckler, f. Lincke, f. 1766, d. 15. Marts 1790 i Hildesheim (gift 1° 1785 med Dr. Johann Ernst Daniel S.), D. af Præst ved St. Annakirken i Hildesheim August Heinrich L. og Maria Sophie Elisabeth v. Wulffen. 2° 1790 med Henriette Wilhelmine Vortmann, f. ca. 1770, d. 12. Dec. 1817 i Kbh. (Petri). 3° 9. Maj 1818 i Kbh. (Petri) med Jane Markoe, f. 22. Febr. 1791 paa St. Croix, d. 18. Sept. 1865 i Kbh. (Søllerød), D. af Generalkrigskommissær, Plantageejer Abraham Peter M. (1755—1824) og 2. Hustru Fatera.

B. studerede i Göttingen, hvor J. F. Blumenbach som Lærer udøvede en stor og vækkende Indflydelse. Efter at han havde taget Doktorgraden her 1786 og derefter en kort Tid virket som Privatdocent, praktiserede han nogle Aar i Hildesheim og Braunschweig samt som Badelæge i Driburg, publicerede 1795 sit

første betydelige Skrift »Versuch über die Lebenskraft«, og oversatte Erasmus Darwins »Zoonomia« (I—III, 1795—99), blev 1799 Stadsfysikus i Holzminden og 1803 medicinsk Professor i Kiel med den anselige Titel Arkiater. Her udfoldede han en betydelig Virksomhed paa forskellige Omraader; det slesvigholstenske Sundhedskollegiums Oprettelse skyldtes væsentlig hans Initiativ, og han blev selv stillet i Spidsen derfor. Under Prinsregentens og Grev C. G. Bernstorffs Ophold i Kiel reddede han sidstnævntes Gemalinde af en meget farlig Sygdom (Steffens, Was ich erlebte, V, 1842, S. 242 f.), hvorfor han vandt stor Autoritet, ogsaa ved Hoffet, og 1810 blev kaldet til Kbh. som Dronningens Livlæge. Her hævdede han en vis videnskabelig Autoritet, saaledes at han efter speciel Opfordring i nogle Aar holdt Forelæsninger ved Universitetet og 1819 blev Medlem af Videnskabernes Selskab samt Æresmedlem af det medicinske Selskab, ligesom han ogsaa vedblev at virke som frugtbar Forfatter, fremdeles paa Tysk. Hans Skrifter i denne Periode, bl. a. »Über psychische Heilmittel und Magnetismus« (1817), »Nosologie und Therapie der Cachexien« (I—II, 1834—39), »Über Leben und Polarität« (1836), slutter sig nær til den da i Tyskland dominerende Naturfilosofi og viser ved Siden af den for denne Retning karakteristiske abstrakte Mysticisme en betydelig spekulativ Begavelse og Skarpsindighed. Ved sit 50 Aars Doktorjubilæum (1836) hædredes han med et Jubeldiplom fra Göttingen, fra Kbh.s og Kiels Universiteter med Æresdoktordiplomer. Størst Betydning havde han dog i Kbh. som praktiserende Læge, og i en Aarrække, indtil Ole Bang i saa Henseende blev hans Efterfølger, var han den, hvis Bistand man tyede til i farlige medicinske Sygdomstilfælde; hans originale, overlegne Personlighed indgød urokkelig Tillid. Med hans Originalitet var ogsaa humoristisk Evne forbunden, hvorpaa Oehlsenschläger i sine Erindringer (III, 1850, S. 36—39) giver flere Eksempler. I hans gæstfrie Hjem paa den smukke Villa Valhøj havde hans unge Søns Venner, Frølich og Lundbye, dekoreret Spisestuens Felter. — Etatsraad 1811. Konferensraad 1828. — K. 1836. — Maleri af C. A. Jensen 1834 (Fr.borg), gengivet i Litografi af Kaufmann og i Kobberstik af Augusta Hüsener i Berlin 1835 og af A. Hansen 1845. Litografi af D. Monies 1834.

Vidensk. Selsk. Forhandl. 1846, 1847, S. 39 ff. Deutsches Geschlechterbuch, XXI, 1912, S. 125 f.

Jul. Petersen (Fr. Lützhøft).*

Brandorff, Jeppe Oluf, f. 1854, lokalhistorisk Forfatter. F. 26. Nov. 1854 i Kolding. Forældre: Købmand Peder B. (1824—1900)

og Anna Cathrine Richter (1813—91). Gift 14. Aug. 1880 i Kolding med Ditlevia Frederikke Cecilie Grube, f. 5. Dec. 1859 i Kolding, d. 24. Okt. 1919 sst., D. af Købmand Ditlev G. (1829—64) og Nicoline Baltine Hoffgaard (1830—1916).

Efter Eksamen paa Grüners Handelsakademi 1877 virkede B. som Købmand i Kolding 1879—1901, 1901—20 som Kæmner i samme By, i hvis offentlige Liv han tog virksom Del, bl. a. som Medlem af Byraadet 1897—1903, 1909—13, 1916—17. Levende historisk interesseret har han som Nationalmuseets Tilsynsførende ved Koldinghus Ruin fra 1892 gjort et fortjenstfuldt Arbejde for Bevaringen af dette Monument. 1890 deltog han i Oprettelsen af det historisk-antikvariske Selskab i Kolding og Museet sst., og for Vejle Amts historiske Samfund, som han 1904 var med til at stifte, har han gjort et stort Arbejde, ligesom en Række af hans lokalhistoriske Arbejder har fundet Plads i dettes Aarbøger. Blandt disse Afhandlinger kan fremhæves: »Graabrødreklosteret i Kolding« (1906), hvor en Del opsigtvækkende Gravfund er publicerede, »Indskrifter fra gamle Huse i Kolding« (1908) og »Drikkevandet i Kolding i Fortiden« (1931). Karakteristisk for B. som lokalhistorisk Forsker er hans Evne til at finde nye Emner og nyt Kildestof, idet han utrætteligt gennem mange Aar ved Undersøgelse af de ved Kloak- og Grundudgravning blottede Fyld- og Jordlag har fravristet Byens Grund Oplysninger af geologisk og historisk Interesse, som ellers vilde være gaaet tabt. Hans Omhu og Sans for Detaillen gør hans haandskrevne Protokoller over det underjordiske Kolding til et Kildeskrift af Værdi, og sammen med Sigurd Hansen har han i »Grundundersøgelser i Kolding« (Danmarks geologiske Undersøgelse, 4. Rk., II, 2, 1927) behandlet det geologiske Stof. En Oversigt over de forhistoriske Fund har han givet i »Kolding i Oldtiden« (Vejle Amts Aarbog 1928), og Hugo Matthiessens Studie »Det middelalderlige Kolding« (sst. 1929) bygger paa B.s Fundberetninger.

Hugo Matthiessen.

Brandsen, Laurens, d. 1496, Provinsialvikar. D. 5. Dec. 1496 i Roskilde, begr. i Graabrødre Kirke sst.

L. B., der første Gang nævnes 1468 som Guardian i Kolding Franciskanerkloster, tilhørte allerede dengang inden for sin Orden Observanternes Parti, der var stærkt optaget af at indføre en strengere Tugt i Ordenens Klostre. Af den tidligere Provinsialminister Jøns Nilsson (d. 1468) havde han faaet Tilladelse til at reformere Klosteret i Kolding, men den tiltrædende Minister, Ove Jensen Kaas, nægtede at anerkende dette Løfte. L. B. søgte

da Støtte hos Christian I., der sendte ham til Rom med sin varmeste Anbefaling; han blev nu udnævnt til Guardian i Graabrødreklostret i Odense, som han derpaa reformerede. 1472 var han igen i Rom og fik Pavens Tilladelse til at reformere Klostrene i Svendborg og Nysted. Dette skete ogsaa i den følgende Tid, til Dels under meget voldsomme Optrin. Efter en Krise 1477, da L. B.s Modstandere var ved at vinde Overtaget, fulgte en stærk Fremgangsperiode for L. B. og de Ideer, han kæmpede for. 1479 var han for tredje Gang i Rom og opnaede af Paven den vigtige Gunstbevisning, at Observanterne fik Ret til at vælge deres egen Provinsialvikar og til at være helt uafhængige af den danske Minister og Ordensgeneralen. L. B. valgtes nu selv til Observanternes Vikar paa deres første Generalkapitel i Odense 1481. Imidlertid saa det ud til, at han skulde faa liden Glæde deraf, da det lykkedes hans Fjender at omstemme Kongen og Paven, Sixtus IV., der s. A. afsatte ham som Vikar paa Grund af hans Ulydighed mod Konventualerprovinsialen. Ikke længe efter blev dog denne Bulle tilbagekaldt, og 1486—89 og 1492—95 var L. B. Vikar igen. Han døde som almindelig Munk i Roskilde Kloster. Han havde da i 28 Aar arbejdet paa at indføre en strengere Tugt i sin Orden og ialt reformeret elleve Klostre, »ofte med usigelig Livsfare«. Krønikeskriveren Peder Olsen satte ham siden et smukt Minde i sin Ordenshistorie.

Scriptores rerum Danicarum,³ V, 1783, S. 519 ff.; VIII, 1834, S. 444. Kirkehist. Saml., 4. Rk., VI, 1899—1901, S. 398 f. Acta pontificum Danica, III, 1908, Nr. 2428, 2433—34; IV, 1910, Nr. 2484—85, 2714, 2798, 2844, 3176. Johs. Lindbæk: Pavernes Forhold til Danmark under Kongerne Kristiern I. og Hans, 1907, S. 283—93. Samme: De danske Franciskanerklostre, 1914, S. 56—68, 100 f., 147.

Bjørn Kornerup.

Brandstrup, Ludvig, f. 1861, Billedhugger. F. 16. Aug. 1861 i Tranekær paa Langeland. Forældre: Lærer Laurits Christian Frederik Michaël B. (1812—1900) og Johanne Kirstine Fenger (1820—98). Gift 1° 14. Sept. 1894 i Kbh. (b. v.) med Bertha Nancy Hirschsprung, f. 25. Juli 1873 i Kbh. (Mos.), d. 18. Sept. 1918 sst., D. af Tobaksfabrikant Bernhard H. (1834—1909) og Emma Mathilde Bing (1843—1910). 2° 19. Sept. 1926 i Vordingborg med Over-sygeplejerske Johanne Sofie Frederikke Madsen, f. 24. Febr. 1872 i Aalborg, Adoptivdatter af Banemester, senere Materialforvalter ved Statsbanerne Carl Christian M. (1831—1904) og Ellen Johanne Rasmine Schmidt (1828—1908).

Efter Præliminæreksamen fra Sorø Akademi kom B. i fem Aar i Snedkerlære hos Severin & Andreas Jensen og blev Svend. Han

havde nu Lyst til at blive Billedhugger, støttedes af Faderens Ven, Litteraten F. L. Liebenberg, og havde det Held allerede 1884 at blive Elev paa Vilh. Bissens Atelier. Han gik en kort Tid paa Teknisk Skole, dimitteredes derfra til Akademiet 1885 og fik Afgang 1888. 1886 debuterede han paa Charlottenborg, vandt 1889 den Neuhausen'ske Præmie (for en Portrætfigur af Liebenberg), fik to Gange Akademiets Aarsmedaille (1892 for en Dobbeltbuste og 1896 (Buste af Fru Jacobsen sen.)), og 1899 Thorvaldsen-Medailen for Rytterstatuen af Christian IX. i Esbjerg. B.s Studierejser er for det meste gaaet til Italien, navnlig Firenze. 1890 rejste han første Gang dertil med Akademistipendium, og 1893—94 var han atter i Firenze paa et to-aarigt Studieophold.

Af grundlæggende Betydning for B.s Udvikling blev dels Arbejdet i Bissens Atelier, dels Opholdet i Italien, hvor hans Interesse samlede sig om den florentinske Renæssanceskulptur (Donatello). Hos Bissen lærte han at hugge i Marmor og fik under Arbejdet med Restaureringen af Thorvaldsens Alexander-Frise og ved Modeleringen af H. V. Bissens Ceres-Frise en solid Skoling i den hjemlige klassiske Tradition. Men tillige blev den nye franske Skulptur af indgribende Betydning for ham, og han søgte ligesom Vilh. Bissen at forene den klassiske Tradition med et mere indgaaende Naturstudium. Han fastholdt Klassicismens Interesse for selve Stillingsmotivet («Atalante», 1903, »Psyke«, 1921), men lod Enkeltformerne fremtræde stærkere nuanceret. B.s væsentligste Indsats kom til at ligge inden for Portrætkunsten, og her blev han en af sin Generations betydelige Kunstnere, stærkt benyttet ved offentlige Bestillinger samt af Brygger Carl Jacobsen. I sine Portrætter giver han Personligheden med en sikker og klog Karakteriserings-evne. Hans Modellering er følsom, og Form og Flade er klart sammenarbejdet. En stille bunden Rytme opnaar han ved fine Skævheder i Hovedets og Ansigtstrækkenes Akser (f. Eks. i »Psyke« og Portrættet af Hustruen), og hans Buster kan undertiden minde om, at han har søgt Lære inden for den romerske og florentinske Portrætkunst. B. er rigt repræsenteret paa Kunstmuseet, paa Glyptoteket, og til Kbh.s Raadhus har han udført fem Buster. Af Portrætter kan bl. a. nævnes Kyhn (1889), A. G. Vigeland (1891, Marmor 1906), Julius Lange (1896), Høffding (1900, Marmor), Portrætterne af hans Forældre, af Hustruen og af hans Børn, Dobbeltbusten af Carl og Otilia Jacobsen (1904, Marmor) samt fra de senere Aar en lang Række Buster af fremtrædende Personligheder. Af større Arbejder har han bl. a. udført Rytterstatuerne af Christian IX. i Esbjerg og Slagelse (1910), Marmorstatuen af

Ottilia Jacobsen (1905) i Glyptoteket, Zoëga paa Dantes Plads, Monumentet over Frk. Zahle i Ørstedsparken, Morville-Statuen i Viborg, Peter Buhl-Monumentet i Fredericia, Statuen af Ole Rømer uden for Polyteknisk Lærestalt (1917) og E. M. Dalgas ved Holger Petersens Ejendom Høllund Søgaard i Jylland. — B. blev 1896 Medlem af Akademiets Plenarforsamling; Medlem af Akademiraadet siden 1908. Tillige er han i Bestyrelsen for Thorvaldsens Museum, det Ancker'ske Legat, Albertina Fondet og Kunstnernes Understøttelseskasse. — R. 1900. DM. 1919. K.² 1930. — Maleri af Brita Barnekow 1916 hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg. Bronzebuste af B. selv. Gipsbuste af Ingeborg Plockross Irminger 1922.

Th. Oppermann: L. B., 1932.

Meretie Bodelsen.

Rettelser og Tilføjelser.

I. Bind:

- S. 9: L. 9 f. n.: Barbara Pedersdatter synes at være død 1655 el. 1656.
- 11: - 2 f. o.: Tit. udgaar.
- 11: - 3 f. o.: Tit. udgaar.
- 66: - 6 f. o.: efter: Kunst tilføjes: — Justitsraad 1784. — R. 1809.
- 127: - 19 f. o.: ca. 1751, læs: 1755.
- 136: - 1 f. n.: Norderstrand, læs: Nordstrand.
- 137: - 1 f. o.: Peina, læs: Peine.
- 161: - 14 f. n.: Cai Ahlefeldt studerede ogsaa ved Universiteterne i Jena, Padova og Angers.
- 237: - 19 f. o.: Alexander Henrik blev mulig allerede gift 1636.
- 265: - 18 f. n.: Andreas Ambders studerede allerede 1630 i Rostock.
- 298: - 3 f. o.: Anders Hansen var gift med Bodil Knudsdatter.
- 342: - 1 f. n.: Mährchendichtung, læs: Märchendichtung.
- 388: - 16 f. n.: efter: Schröder tilføjes: , d. Jan. 1692 i Hillerød.
- 390: - 5 f. n.: ca. 1820, læs: 1821.
- 420: - 15 f. o.: 1801, læs: 1800.
- 450: - 3 f. n.: Fürsten Bildnisse, læs: Fürsten-Bildnisse.
- 451: - 3 f. n.: Wolmerstedt, læs: Wolmirstedt.
- 452: - 11 f. o.: Wolmerstedt, læs: Wolmirstedt.
- 466: - 13 f. n.: Ueckermark, læs: Uckermark.
- 467: - 1 f. n.: døbt 31., læs: f. 27.
- 478: - 19—21 f. o.: Linierne skal lyde: Hustru af Slægten Schytte, d. 1617 (gift 2° 1607 med Sognepræst i Kongsted Hans Sørensen Nyborg, d. 1652, gift 2° med Anne Jørgensdatter).
- 505: - 1 f. o.: efter: 1667 tilføjes: i Kbh.
- 521: - 17 f. o.: Soltquelle, læs: Salzwedel.
- 552: - 20 f. n.: Tilføjes: Litografi af J. F. Fritz efter Tegning af G. Hjul.
- 574: - 2 f. o.: Hervorden, læs: Herford.
- 576: - 5 f. o.: 1736—37, læs: 1735—37.

II. Bind:

- S. 6: L. 10 f. o.: Dagens Nyheder, læs: Berl. Tid.
- 40: - 14 f. n.: læs: 2° 1660 med.
- 75: - 6 f. n.: 1727, læs: 1726.
- 81: - 8 f. n.: efter: Karine tilføjes: (levede 1591).
- 103: - 2 f. n.: 1727, læs: 1726.
- 136: - 2 f. n.: efter: (Garn.) tilføjes: , d. 22. Marts 1794 sst. (Trin.).

- S. 141: L. 18 f. n.: Hans Barchmann synes at være f. i Maj 1582 og blev begr. i Helsingør (Marie K.s Fratergaard) 16. Jan. 1648.
- 141: - 2 f. n.: Hans Barchmann fik 1636 Inspektion med Snedkerarbejdet paa Kronborg og kaldes 1646 Forvalter paa Kronborg.
- 159: - 11 f. o.: efter: Bæhr tilføjes: (kaldet den Dutz).
- 159: - 12 f. o.: 11., læs: 6.
- 159: - 12 f. o.: Okt., læs: Dec.
- 166: - 8 f. n.: Brænderup, læs: Branderup.
- 180: - 6 f. o.: s. d., læs: 1819—1902.
- 183: - 10 f. n.: Tilføjes: — Silhouet.
- 183: - 8 f. n.: Tilføjes: C. Thrane: Fra Hofviolonernes Tid, 1908.
- 184: - 19 f. o.: Tilføjes: C. Thrane: Fra Hofviolonernes Tid, 1908.
- 190: - 7 f. o.: efter: Hassel tilføjes: 1908.
- 192: - 15 f. o.: efter: 1595 tilføjes: , 2° 1599 med Borgmester sst. Jørgen Rywold, d. 1604.
- 208: - 3 f. o.: Stensen, læs: Steensen.
- 217: - 17 f. n.: efter: H. tilføjes: (ca. 1722—82).
- 220: - 18 f. n.: efter: (d. 1720) tilføjes: og Anna Hansdatter, d. mellem 1726 og 29.
- 220: - 17 f. n.: v. Buchwaldt, læs: de Buchwald.
- 220: - 13 f. n.: v., læs: de.
- 283: - 13 f. o.: Sønneson, læs: Sønnesøns Søn.
- 326: - 15 f. o.: efter: Bang tilføjes: (d. 1792).
- 339: - 16 f. n.: Juli, læs: 1. Juli.
- 345: - 5 f. n.: efter: Munch tilføjes: , f. ca. 1777, d. 12. Maj 1855 i Kbh. (Trin.).
- 386: - 4 f. n.: 1886, læs: 1866.
- 447: - 21 f. o.: 1901, læs: 1902.
- 448: - 16 f. n.: ved, læs: i.
- 450: - 3 f. n.: mulig udgaar.
- 450: - 1 f. n.: (1646—89), læs: (1646—89, gift 2° 1677 med Sognepræst i Herlufmagle, siden i Aarhus Ludvig Henriksen Pontoppidan, 1648—1706).
- 469: - 3 f. o.: (1836—85), læs: (1836—85, gift 1° med Caroline Annette Christiansen, 1835—70).
- 482: - 17 f. o.: efter: B. tilføjes: (gift 1° med Maren Justdatter Saxe (Ægteskabet opløst; hun gift 1600 med Borgmester Hans Grønbech i Aarhus, d. 1624), 3° med Margrethe Frandsdatter).
- 488: - 12 f. o.: Ingeborg Mogensdatter, læs: Elsebeth Cathrine.
- 558: - 9 f. n.: Bargum, læs: Bremer.
- 566: - 20 f. n.: efter: Georg B. tilføjes: og Catharina Albrechts.
- 566: - 22 f. n.: 1522, læs: 1522 el. 24.
- 585: - 16 f. n.: begr. ved Bleinem, læs: begr. i Ebermergen Kirke mellem Donauwörth og Harburg.
- 594: - 4 f. n.: Rudolph Bielke fungerede allerede fra 1845 som Legationssekretær i London.
- 603: - 18 f. n.: Larsen, læs: Lassen.

